Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Prima Secunde [-Tertia pars] summe sancti Thome de aquino ordinis predicatorum.

https://hdl.handle.net/20.500.14918/461735

Prima Secunde sancti Thome de aquino ordinis predicatorum.

Secunda pars dimidiat ab Auctore ob nimia sua productionem in duas partes quarum prima hec est.

Psalms Secunde Lunæ Decembr. &c
quinto ordinis prædicatorum.

Tabula

¶ Incipiunt capitula ꝑme partis secunde ptis sci Thome de agno ordinis fratrum ꝓdicatorum.

Uestio ꝑma de fine vltimo hois in cõmuni. Et ꝑmo vtrum hoi cõueniat agere ꝓpter finem.

2°: vtrũ agere ꝓp finez sit ꝓpriũ rõnalis nature.

3°: vtrũ act⁹ hois recipiãt spẽz ex fine.

4°: vtrum sit aliquis finis vltim⁹ humane vite.

5°: vtrum vnius hominis possint esse plures vltimi fines.

6°: vtrũ hõ ordinet oĩa ĩ vltimũ finez.

7°: vtrũ idẽ sit vltim⁹ finis oĩuz hoiuz

8°: vtrum in illo vltimo fine alie creature conueniant.

Uestio.2.de btitudĩe hois in q̃ bus consistat. Et ꝑmo vtrum beatitudo hois consistat in diuitys.

2°: vtrum consistat in honoribus.

3°: vtrum in fama siue in gloria.

4°: vtrum in potestate.

5°: vtrum in aliquo corporis bono.

6°: vtrum in voluptate.

7°: vtrum in aliquo bono anime.

8°: vtrum in aliquo bono creato.

Uestio.3.de btitudĩe qd sit. Et ꝑ vtrũ btitudo sit aliqd ĩcreatũ.

2°: vtrũ si ẽ aliqd creatũ sit operatio.

3°: vtrum sit operatio sensitiue partis aut intellectiue tm̃.

4°: vtrũ si est itellectiue partis sit operatio itellectus an voluntatis.

5°: vtrũ si ẽ opatio itellect⁹ sit opatio itellect⁹ speculatiui aut practici.

6°: si est operatio itellectus speculatiui vtrum consistat in speculatione scientiarum speculatiuarũ.

7°: vtrum sit in speculatiõe substãtiarum separatarum. ſ. angelorum.

8°: vtrum sit in sola speculatione dei qua per essentiam videtur.

Uestio.4. de his q̃ exiguñ ad btitudinẽ. Et ꝑmo vtrũ delectatio regrat̃ ad beatitudinem.

2°: vtrum in btitudine sit ꝑncipalius visio q̃ delectatio.

3°: vtrũ ad btitudinẽ regrat̃ ꝯphẽsio.

4°: vtrũ requirat̃ rectitudo volũtatis

5°: vtrum ad beatitudinẽ hominis requiratur corpus.

6°: vtrũ regrat̃ ad eã pfectio corporis.

7°: vtruz requirantur ad eam aliqua exteriora bona.

8°: vtrũ regrat̃ ad eã societas amicorũ

Uestio.5.de adeptiõe btitudis. Et ꝑ vtruz homo possit cõsequi beatitudinem.

2°: vtrũ vn⁹ hõ possit eẽ beatior alio.

3°: vtrum aliquis possit esse in hac vita beatus.

4°: vtrũ btitudo hĩta possit amitti.

5°: vtrũ homo per sua naturalia possit acquirere beatitudinem.

6°: vtrũ homo cõsequat̃ beatitudinẽ ꝑ actionẽ alic⁹ supioris creature.

7°: vtrũ regrant̃ aliq̃ opa hois ad hoc q⁹ hõ btitudinẽ ꝯsequat̃ a deo.

8°: vtrũ ois hõ appetat beatitudinez.

Uestio.6.de volũtario ⁊ inuolũtario. Et ꝑ vtrũ in humanis actibus ĩueniat̃ voluntarium.

2°: vtrũ ĩueniat̃ in aĩalibus brutis.

3°: vtrũ volũtariũ possit esse absq; omni actu.

4°: vtrũ violẽtia volũtati possit ĩferri.

5°: vtrũ violentia causet ĩuolũtarium.

6°: vtrũ met⁹ causet inuolũtariũ simplr

7°: vtrũ ꝯcupiscẽtia causet ĩuolũtariũ.

8°: vtrũ ignorãtia causet ĩuolũtarium.

Uestio. 7. de circunstãtys humanorũ actuũ in gbus voluntarium ⁊ inuoluntariũ inuenit̃. Et ꝑmo vtrũ circũstantia sit accidẽs actus humani vel qd sit.

2°: vtrũ circũstantie hũanorũ actuum sint considerande a theologo.

3°: vtrũ inconueniẽter enumerent̃ circunstantie in.3.Ethicorum.

4°: vtrum sint ꝑncipales circũstantie ꝓpter quid ⁊ ea in quibus est opatio vt dr̃ in.3.Ethi.

Uestio.8.de volũtate quorũ sit vt volitorum. Et ꝑmo vtruz volũtas sit tm̃ boni.

2°: vtrum voluntas sit tm̃ finis: an eorum que sunt ad finem.

3°: vtrũ volũtas si ẽ corũ q̃ sũt ad finẽ. vno actu moueatur in finẽ ⁊ in ea que sunt ad finem.

Uestio.9.ō motiuo volũtatis. ⁊ ꝑ vtrũ volũtas moueat̃ ab itellcũ.

2°: vtrum ab appetitu sensitiuo.

3°: vtrum moueat̃ seipsam.

4°: vtrum moueat̃ ab aliquo exteriori ꝑncipio.

5°: vtrũ moueat̃ a corpore celesti.

6°: vtrum moueat̃ a deo solo sicut ab exteriori ꝑncipio.

Uestio.10.de mõ quo voluntas mouet̃. Et ꝑmo vtrũ volũtas ad aliquid nãliter moueatur.

2°: vtrũ moueat̃ ō nec̃itate a suo obo.

3°: vtruz moueat̃ de necessitate ab inferiori appetitu.

4°: vtrum moueat̃ de necessitate ab exteriori motiuo qō est deus.

Uestio.11. de fruitiõe q̃ est act⁹ voluntatis. Et ꝑmo vtrum frui sit actus appetitiue potentie.

2°: vtrũ frui conueniat tm̃ rõnali creature: an ẽt animalibus brutis.

3°: vtrum fruitio sit tm̃ vltimi finis.

4°: vtrum sit solum finis habiti.

Uestio.12.de itẽtiõe q̃ est actus voluntatis. Et ꝑ vtruz intentio sit actus itellect⁹ vel voluntatis.

2°: vtrum sit tm̃ vltimi finis.

3°: vtrũ aliqs possit sil̃ duo intendere.

4°: vtrum intentio finis sit idem act⁹ cuz voluntate eius qō est ad finẽ.

5°: vtrũ intẽtio ꝯueniat brutis aĩalib⁹.

Uestio.13.de electiõe q̃ est act⁹ voluntatis in cõparatiõe ad ea que sunt ad finẽ. Et ꝑ vtrũ electio sit actus volũtatis vel rationis.

2°: vtrũ electio ꝯueniat brutis aĩalib⁹.

3°: vtrũ electio sit solũ corũ que sunt ad finem vel etiã qñq; ipsius finis.

4°: vtrum electio sit tm̃ eorũ que per nos aguntur.

5°: vtrũ electio sit solum possibilium.

6°: vtrũ hõ ex nec̃itate eligat vl̃ libere

Uestio.14.de cõsilio qō ꝑcedit electionẽ. Et ꝑ vtrũ consiliũ sit inquisitio.

2°: vtrum consilium sit de fine vel solũ de his que sunt ad finem.

3°: vtrum consilium sit solum de his que a nobis aguntur.

4°: vtrũ ꝯsiliũ sit de oĩb⁹ que a nobis aguntur.

5°: vtrũ ꝓcedat ordine resolutorio.

6°: vtrũ ꝯsiliũ ꝓcedat in infinitum.

Uestio.15.de ꝯsensu q̃ est actus volũtatis in cõparatione corũ q̃ sunt ad finẽ. Et ꝑ vtrũ ꝯsensus sit act⁹ appetitiue vl̃ apphẽsiue vtutis

2°: vtrũ cõueniat brutis animalibus.

3°: vtruz ꝯsensus sit de fine vel de his que sunt ad finem.

4°: vtrũ ꝯsensus in actũ ptineat solũ ad supiorem anime partem.

Uestio.16.de vsu q̃ est act⁹ volũtatis ĩ cõparatiõe ad ea q̃ sũt ad finẽ. ⁊ ꝑ vtrũ vti sit act⁹ volũtatis.

2°: vtrũ ꝯueniat brutis animalibus.

3°: vtrum sit tm̃ eorum que sunt ad finem vel etiam finis.

4°: vtrum vsus ꝓcedat vel sequat̃ electionem.

Uestio.17.de actibus ĩperatis a volũtate. Et ꝑ vtrum imperare sit actus rõnis vel voluntatis.

2°: vtrũ ĩpare ptineat ad bruta aĩalia.

3°: vtrũ ĩperiũ ꝓcedat vsũ: vl̃ ecõuerso

4°: vtrum imperium ⁊ actus imperatus sit actus vnus vel diuersi.

5°: vtrũ actus voluntatis imperetur.

6°: vtrum actus rationis imperetur.

7°: vtrũ act⁹ appetit⁹ sensitiui impeř.

8°: vtrũ actus aĩe vegetabilis impeř.

9°: vtrũ act⁹ exteriorũ mẽbrorũ ĩpenř.

Uestio.18.ō bonitate ⁊ malitia humanorũ actuuz in gnãli. Et ꝑ vtruz omnis humana actio sit bona vel aliqua sit mala.

2°: vtrum actio hominis habeat boni tatem vel malitiam ex obiecto.

3°: vtrum hoc habeat ex circunstãtia.

4°: vtrum hoc habeat ex fine.

5°: vtrum aliqua actio hominis sit bona vel mala in sua specie.

6°: vtrum actus habeat spẽm boni vl̃ mali ex fine.

7°vtrum spēs que est ex fine cōtinea tur sub specie que est ex obiecto si cut sub genere: vel econuerso.
8°vtrum aliquis actus sit indifferēs fm suam speciem.
9°vtrum aliquis actus sit indifferēs fm indiuiduum.
10°vtrū aliq̄ circūstātia ꝓstituat actū mozalē in specie boni vel mali.
11°vtrum oīs circunstantia augēs bonitatem vel malitiā cōstituat actū mozalem in specie boni vel mali.
Uestio.19. de bōitate ⁊ malitia humanoꝝ actuū interiozis voluntatis. ꝑmo vtruz bonitas volū tatis dependeat ex obiecto.
2°vtrum dependeat ex solo obiecto.
3°vtrum dependeat ex ratione.
4°vtrū dependeat ex lege eterna.
5°vtrum ratio errans obliget.
6°vtrum voluntas cōtra legem dei sequēs rōnem errantem sit mala.
7°vtꝝ bonitas volūtatis ī bis q̄ sunt ad finē dependeat ex itētiōe finis.
8°vtrū q̄titas bonitatis vel malitie in voluntate sequat̄ q̄titatē boni vel mali in intentione.
9°vtꝝ bonitas voluntatis dependeat ex ꝓformitate ad volūtatē diuinā
10°vtrum necessarium sit voluntatē humanaz cōformari voluntati di uine in volito ad hoc ꝙ sit bona.
Uestio.20. de bonitate ⁊ malitia exterioꝝ actuū humanoꝝ. Et ꝑmo vtrū bonitas vel malitia per ꝑus sit in actu voluntatis vel in actu exteriozi.
2°vtꝝ tota bonitas ⁊ malitia exterioris act⁹ dependeat ex bonitate voluntatis.
3°vtꝝ bonitas ⁊ malitia sit eadē ī teriozis ⁊ exteriozis actus.
4°vtrum actus exterioz aliquid addat de bonitate et malitia supra actum interiozem.
5°vtꝝ cuēt⁹ seq̄ns aliqd addat ō bōitate vl malitia ad exteriozē actū.
6°vtrum idem actus exterioz possit esse bonus ⁊ malus.
Uestio.21. de bis q̄ ꝓsequuntur act⁹ hūanos rōne bōitatis ⁊ malitie. Et ꝑ vtꝝ actus hūan⁹ inq̄tuz est bonus vel malus habeat rōnē rectitudinis vel peccati.
2°vtrum habeat rōnem laudabilis vel culpabilis.
3°vtꝝ bēat rōnē meriti vl demeriti.
4°vtrum habeat rōnem meriti vel demeriti apud deum.
Uestio.22. de passionibus anime in generali. Et ꝑmo de subiecto earum.
ꝑ vtꝝ aliqua passio sit in anima.
2°vtrum magis sit in parte appetitiua q̄ in apprehensiua.
3°vtꝝ magis sit in appetitu sensitiuo q̄ in itellectiuo q dr̄ voluntas.
Uestio.23. de dr̄ia passionū adinuicem. Et ꝑmo vtrum passiones q̄ sūt in ꝯcupiscibili sint diuerse ab bis q̄ sunt in irascibili.
2°vtꝝ ꝯtrarietas passionū irascibil' sit fm ꝯrietatem boni ⁊ mali.
3°vtrum sit aliqua passio anime non habens contrarium.
4°vtrum sint alique passiones differentes spē in eadē potentia nō contrarie adinuicem.
Uestio.24. de bono ⁊ malo circa passiōes aīe. Et ꝑ vtꝝ bonum ⁊ malū mozale possit in passionibus anime inueniri.
2°vtꝝ oīs passio aīe sit mala mozal'r
3°vtꝝ passio addat vel diminuat ad bonitatē vel malitiaz actus.
4°vtrū aliq̄ passio sit bona vel mala ex sua specie.
Uestio.25. de ordine passionuz adinuicē. Et ꝑ vtꝝ passiōes irascibilis sint ꝑores passiōib⁹ cōcupiscibilis: vel econuerso.
2°vtrum amoꝝ sit ꝑma passionū concupiscibilis.
3°vtruz spes sit ꝑma inter passiones irascibilis.
4°vtꝝ iste q̄tuoꝝ. s. gaudiuz: tristitia: spes: ⁊ tioꝝ sint ꝑncipales passiōes.
Uestio.26. de passiōib⁹ aīe ī spāli. Et ꝑ de amore.
ꝑ vtꝝ amoꝝ sit in concupiscibili.
2°vtrum amoꝝ sit passio.
3°vtꝝ amoꝝ sit idē qō dilectio.
4°vtꝝ amoꝝ ꝙēter diuidat̄ ī amorē amicitie: ⁊ amorē ꝯcupiscētie
Uestio.27. de cā amoris. Et ꝑ vtꝝ bonū sit sola cā amoris.
2°vtꝝ cognitio sit cā amoris.
3°vtꝝ silitudo sit cā amoris.
4°vtrum aliqua alia passionum aīe sit causa amoris.
Uestio.28. de effectib⁹ amoris. Et ꝑ vtꝝ vnio sit effect⁹ amoris.
2°vtꝝ mutua inhesio sit eius effect⁹.
3°vtrum extasis sit ei⁹ effectus.
4°vtrum zelus sit eius effectus.
5°vtꝝ amoꝝ sit passio lesiua amātis.
6°vtꝝ amoꝝ sit cā oīum q̄ amās agit.
Uestio.29. de odio. Et ꝑ vtrum cā ⁊ oꝫ ody sit malum.
2°vtrum odiū causet̄ ex amore.
3°vtrum odium sit fortius q̄ amoꝝ.
4°vtꝝ aliqs possit hr̄e odio sei ꝑm.
5°vtrum aliquis possit habere odio veritatem.
6°vtꝝ aliqd possit hr̄i odio in vl'i.
Uestio.30. de cōcupiscentia. Et ꝑmo vtꝝ cōcupiscētia sit tm̄ in appetitu sensitiuo.
2°vtꝝ ꝯcupiscētia sit passio spālis.
3°vtrum sint aliq̄ ꝯcupiscentie nāles ⁊ aliq̄ non naturales.
4°vtꝝ ꝯcupiscentia sit infinita.
Uestio.31. de delectatōe fz se. ⁊ ꝑ vtrum delectatio sit passio.
2°vtꝝ dilectatio sit in tēpore.
3°vtrum differat a gaudio.
4°vtꝝ delectatio sit in appetitu itellectiuo.
5°vtꝝ delectatōes coꝛporales ⁊ sensibiles sint maioꝛes delectatiōibus spūalibus ⁊ itelligibilibus.
6°vtrū delectatiōes tact⁹ sint maioꝛes delectatiōib⁹ q̄ sunt fm alios sensus.
7°vtrum aliqua delectatio sit nō naturalis.
8°vtrum delectatio possit esse delectationi contraria.
Uestio.32. de causa delectationis. Et ꝑ vtruz operatio sit causa ꝓpria delectationis.
2°vtrū mot⁹ sit causa delectationis.
3°vtrū spes ⁊ memoria sint causa delectationis.
4°vtꝝ tristitia sit cā delectationis.
5°vtrum actiones aliozuz sint nobis causa delectationis.
6°vtrum benefacere alteri sit causa delectationis.
7°vtrū silitudo sit causa delectatiōis
8°vtꝝ admiratio sit cā delectatiōis.
Uestio.33. de effectib⁹ delectationis. ⁊ primo vtrum delectatio sit dilatare.
2°vtrum delectatio causet sui sitim vel desiderium.
3°vtꝝ delectatio ipediat vsuz rōnis.
4°vtrū delectatio pficiat operationē.
Uestio.34. de bonitate ⁊ malitia delectationū. ⁊ ꝑ vtrū oīs delectatio sit mala.
2°vtrū omnis delectatio sit bona.
3°vtꝝ aliqua delectatio sit oprima.
4°vtrum delectatio sit mensura vel regula fm quā iudicet̄ bonuz vel malum in mozalibus.
Uestio.35. de tristitia seu dolore fm se. ⁊ ꝑ vtꝝ doloꝝ sit passio anime.
2°vtrū tristitia sit idem qō doloꝝ.
3°vtrum tristitia seu doloꝝ sit contraria delectationi.
4°vtrum omnis tristitia omni delectationi contrarietur.
5°vtrum delectationi contemplationis sit aliqua tristitia contraria.
6°vtrum magis sit fugienda tristitia q̄ delectatio appetenda.
7°vtrum doloꝝ exterioꝝ sit maioꝝ q̄ interioꝝ.
8°vtꝝ sint tm̄ q̄tuoꝝ spēs tristitie.
Uestio.36. de causis tristitie seu doloris. ⁊ ꝑ vtruz causa doloris sit bonū amissuz vl malū ꝓiunctū
2°vtrū ꝯcupiscētia sit causa doloris.
3°vtrum appetitus vnitatis sit causa doloris.
4°vtrum potestas cui non potest re

sisti sit causa doloris.
Uestio.37.de effectibus doloris seu tristitie.¶ p̄ vtr̄ dolor auferat facultatem adiscendi.
2°.vtrum aggrauatio animi sit effectus tristitie vel doloris.
3°.vtrum tristitia vel dolor debilitet omnem operationem.
4°.vtrum tristitia magis noceat corpori q̄ alie aie passiones.
Uestio.38.de remedys tristitie seu doloris.¶ p̄ vtrū dolor ¶ tristitia mitigē p̄ quālibet delectationem.
2°.vtr̄ mitigē per fletū.
3°.vtr̄ mitigē p̄ cōpassionē amicor̄.
4°.vtr̄ p̄ cōtēplationem veritatis.
5°.vtrū per somnum ¶ balnea.
Uestio.39.ō bonitate ¶ malitia tristitie seu doloris.¶ p̄ vtr̄ oīs tristitia sit mala.
2°.vtrū tristitia possit eē bonū honestū.
3°.vtrū possit esse bonū vtile.
4°.vtrū dolor corpis sit sūmū malū.
Uestio.40.de passiōib⁹ irascibilis.¶ p̄ de spe ¶ desperatione.
p̄ vtrum spes sit idem qō desiderium vel cupiditas.
2°.vtrum spes sit in vi apprehensiua vel in vi appetitiua.
3°.vtrū spes sit in brutis animalibus.
4°.vtrum spei contrarieē desperatio
5°.vtrū causa spei sit experientia.
6°.vtrū i iuenib⁹ ¶ ī ebriosis abūdet
7°.vtrū spes sit causa amoris.
8°.vtrum spes conferat ad operationem vel magis impediat.
Uestio.41.de timore fm se. Et p̄ vtrū timor sit passio anime.
2°.vtrum sit specialis passio.
3°.vtrū sit aliquis timor naturalis.
4°.de speciebus timoris.
Uestio.42.de obiecto timoris. Et p̄ vtrū obiectum timoris sit bonum vel malum.
2°.vtrū malū nature sit obm timoris
3°.vtrum timor sit de malo culpe.
4°.vtrum ipse timor timeri possit.
5°.vtrū repētina magis timeantur.
6°.vtrum ea contra que non est remedium magis timeantur.
Uestio.43.de cā timoris. Et p̄ vtrū cā timoris sit amor.
2°.vtrum causa timoris sit defectus.
Uestio.44.ō effectib⁹ timoris ¶ p̄ vtr̄ timor faciat cōtionem.
2°.vtrum faciat consiliatiuos.
3°.vtrum faciat tremorem.
4°.vtrum impediat operationem.
Uestio.45.de audacia.
Et p̄ vtrū audacia sit ītia timoris.
2°.vtrum audacia sequatur spem.
3°.de causa audacie.
4°.de effectu audacie.
Uestio.46.de ira fm se.¶ p̄mo vtrū sit spālis passio.
2°.vtrum obiectum ire sit bonum an malum.
3°.vtrū ira sit in cōcupiscibili.
4°.vtrum ira sit cum ratione.
5°.vtrū ira sit nālior q̄ cupiscētia.
6°.vtrū ira sit grauior q̄ odium.
7°.vtrum ira sit ad illos solū ad quos est iustitia.
8°.vtrum fel:mania:¶ furor sint species ire.
Uestio.47.de cā effectiua ire ¶ de remedys eius.¶ p̄mo vtrum semp motiuū ire sit aliquid factum cōtra eum qui irascitur.
2°.vtrum sola parupensio vel despectio sit motiuum ire.
3°.vtrū excellētia irascētis sit cā ire.
4°.vtrū defectus hois sit causa q̄ cōtra eum aliquis irascatur.
Uestio.48.de effectib⁹ ire.¶ p̄ vtrū ira causet delectationē.
2°.vtrū maxīe causet furorē in corde
3°.vtr̄ maxīe ipediat rōnis vsum.
4°.vtrū causet taciturnitatem.
Uestio.49.de habitib⁹ in generali q̄tū ad substātiam eor̄.¶ p̄ vtrū habitus sit qualitas.
2°.vtrū habitus sit determinata species qualitatis.
3°.vtrū habit⁹ īportet ordinē ad actū.
4°.de necessitate habituum: vtrum.s. sit necessariū eē habitus.
Uestio.50.de subiecto habituū. ¶ p̄mo vtrum in corpore sit aliquis habitus.
2°.vtrū aīa sit subiectum habitus fm suam essentiā: vel fm suā potētiam.
3°.vtrum in potētys sensitiue partis possit eē aliquis habitus.
4°.vtrum in ipso intellectu sit aligs habitus.
5°.vtrū in volūtate sit aligs habitus.
6°.vtrum in substātys separatis sit aliquis habitus.
Uestio.51.ō causa habituū q̄tū ad gnātionē ipsor̄.¶ p̄ vtrū aliquis habitus sit a natura.
2°.vtrū aligs habit⁹ causet ex actib⁹.
3°.vtr̄ p̄ vnū actū possit gnāri hītus.
4°.vtrum aliquis habitus sint hominibus infusi a deo.
Uestio.52.de causa habituū q̄tum ad augmentū.¶ p̄mo vtrum habitus augeantur.
2°.vtrū habit⁹ augeant̄ p̄ additionē.
3°.vtrū glibet actus augeat habitum.
Uestio.53.de corruptiōe ¶ diminutione habituū.¶ p̄mo vtrum habitus corrumpi possit.
2°.vtrum possit diminui.
3°.vtrū habitus corrūpatur vel diminuat̄ p̄ solā cessationē ab opere.
Uestio.54.de distinctione habituum.¶ p̄mo vtrum multi habitus possint esse in vna potētia.
2°.vtrum habitus distinguantur fm suà obiecta.
3°.vtr̄ hīt⁹ distīguāt̄ fm bonū ¶ malū
4°.vtrum vnus habitus ex multis habitibus constituatur.
Uestio.55.de virtutib⁹ q̄tū ad suas essentias.¶ p̄mo vtrū vtus humana sit habitus.
2°.vtrum sit habit⁹ operatiuus.
3°.vtrū sit habitus bonus.
4°.de diffinitione virtutis.
Uestio.56.de subiecto virtutis. ¶ p̄mo vtrum vtus sit in potētia anime sicut in subiecto.
2°.vtrum vna virtus possit eē in pluribus potentys.
3°.vtrum intellectus possit esse subiectum vtutis.
4°.vtrum irascibilis ¶ cōcupiscibilis possit esse subiectum vtutis.
5°.vtrum vires apprehēsiue sensitiue sint subiectum vtutis.
6°.vtrum voluntas possit esse subiectum vtutis.
Uestio.57.de distictiōe vtutum intellectualiū.¶ p̄ vtr̄ habit⁹ intellectuales speculatiui sint vtutes.
2°.vtrum sint tm̄ tres.s.sapientia:scientia ¶ intellectus.
3°.vtrum habitus intellectualis que est ars sit virtus.
4°.vtrum prudentia sit virtus distincta ab arte.
3°.vtrum prudentia sit virtus necessaria homini.
6°.vtrū eubulia synesis ¶ gnomin sint vtutes adiuncte prudentie.
Uestio.58.de distinctiōe vtutū moraliū ab ītellectualibus.¶ p̄ vtr̄ oīs vtus sit vtus moralis.
2°.vtrum virtus moralis distinguat̄ ab intellectuali.
3°.vtrum sufficienter diuidatur vtus per moralem ¶ intellectualem.
4°.vtrum moralis virtus possit eē sine intellectuali.
5°.vtrum ecōuerso intellectualis possit esse sine morali.
Uestio.59.de distinctiōe vtutum moraliū fm cōparationē ad passiones.¶ p̄ vtr̄ vt⁹ moralis sit passio.
2°.vtrum virtus moralis possit esse cum passione.
3°.vtrum virtus moralis possit eē cū tristitia.
4°.vtrum omnis virtus moralis sit circa passiones.
5°.vtrum aliqua virtus moralis possit esse sine passione.
Uestio.60.de distinctione vtutū moraliū adinuicē.¶ p̄ vtr̄ sit vna tm̄ vtus moralis.
2°.vtrū vtutes morales que sunt circa opationes distinguant̄ ab his q̄ sunt circa passiones.
3°.vtrum circa operatiōes sit vna tm̄ virtus moralis.

4°.vtrū circa diuersas passiones sint diuerse virtutes morales.
5°.vtrū vtutes morales distinguātur fm diuersa obiecta passionum.
Uestio.61.de vtutib⁹ cardinali/b⁹.Et p̄ vtz vtutes morales de beāt dici cardinales vl̄ p̄ncipales
2°.de numero eaz:vtrū.s.sint tm̄ quatuor.s.prudētia: iustitia: tpantia ⁊ fortitudo.
3°.que sunt virtutes huiusmodi.
4°.vtrum differant abinuicem.
5°.vtrū diuidant cōuenienter in vtutes politicas:purgatorias: purgati animi:⁊ exemplares.
Uestio.62.de virtutibus theologicis.Et p̄ vtrum sint alique virtutes theologice.
2°.vtrū virtutes theologice distīguā/tur ab intellectualib⁹ ⁊ moralibus.
3°.quot ⁊ que sint huiusmodi vtutes.
4°.de ordine earū:vtz.s.fides sit p̄or spe:⁊ spes sit p̄ior charitate.
Uestio.63.de cā vtutū.⁊ p̄ vtrū virtus sit in nobis a natura.
2°.vtrum aliqua virtus causet in nobis ex assuetudine operum.
3°.vtrū alique virtutes morales sint in nobis per infusionem.
4°.vtz vt⁹ quā acgrim⁹ ex assuetudie operū sit eiusdē spēi cū vtute ifusa.
Uestio.64.ō mō vtutū.⁊ p̄ vtz virtutes morales sint i medio.
2°.vtz mediū vtutis moralis sit medium rei vel rationis.
3°.vtrum virtutes intellectuales consistant in medio.
4°.vtrum virtutes theologice consistant in medio.
Uestio.65.de cōnexione vtutū.
Et p̄ vtrum virtutes morales sint adinuicem connexe.
2°.vtrum virtutes morales possint esse sine charitate.
3°.vtz charitas possit esse sine eis.
4°.vtrum fides ⁊ spes possint eē sine charitate.
5°.vtrum charitas possit esse sine eis .s.fide ⁊ spe.
Uestio.66.de equalitate vtutū.
Et p̄ vtrum virtus possit eē maior vel minor.
2°.vtruz omnes virtutes simul in eodem existentes sint equales.
3°.de comparatione virtutum moralium ad intellectuales.
4°.de comparatione virtutum moralium adinuicem.
5°.de comparatione virtutum intellectualium adinuicem.
6°.de comparatione virtutuz theologicarum adinuicem.
Uestio.67.de duratione virtutum post hanc vitam.Et primo vtrum virtutes morales manēāt post hanc vitam.
2°.vtrū vtutes itellectuales maneāt.
3°.vtrum fides maneat.
4°.vtrum remaneat spes.
5°.vtrū aliqd fidei vel spei remaneat
6°.vtrum remaneat charitas.
Uestio.68.de donis.Et p̄ vtruz dona differant a virtutibus.
2°.de necessitate donorū:vtrū.s.dona necessaria sint homini ad salutem.
3°.vtrum dona sint habitus.
4°.que ⁊ quot sint.
5°.vtrū dona sint connexa.
6°.vtrū maneāt in patria.
7°.de cōparatione eoz adinuicē.
8°.de cōparatiōe eoz ad vtutes.
Uestio.69.de btitudinibus.⁊ p̄ vtrū btitudines a donis ⁊ virtutibus distinguantur.
2°.vtrum p̄mia beatitudinū pertineant ad hanc vitam.
3°.de numero beatitudinum.
4°.de conueniētia p̄miorū que eis attribuuntur.
Uestio.70.de fructib⁹.Et p̄ vtz fruct⁹ spūs sancti sint actus.
2°.vtrum differant a beatitudinibus
3°.de numero eorum.
4°.de oppōne eoz ad opa carnis.
Uestio.71.de peccatis ⁊ vitys fm se.Et p̄mo vtrum vitiū contrarietur virtuti.
2°.vtrum vitium sit cōtra naturā.
3°.vtrum vitium sit peius q̄ actus vitiosus.
4°.vtrum actus vitiosus possit eē simul cum virtute.
5°.vtrum in omni peccato sit aliquis actus vitiosus.
6°.de diffinitiōe pctī quā Augustin⁹ ponit.zz.ō Faustū.s.q̄ pctū est dictum:vel factum:vel cōcupituz cōtra legem eternam.
Uestio.72.de distinctione peccatoz ⁊ vitioz.⁊ p̄ vtrū peccata distinguant spē fm obiecta.
2°.vtrū conuenīter distinguant pec cata spiritualia a carnalibus.
3°.vtrū pcta distinguant spē fm cās.
4°.vtrū fm eos in quos peccatur.s.in deum:p̄ximū:⁊ seipsum.
5°.vtz veniale ⁊ mortale differāt spē.
6°.vtrū fm omissionē vel cōmissionē.
7°.vtrū fz diuersuz pctī p̄cessum.
8°.vtrū fm abūdātiam ⁊ defectum.
9°.vtz fm diuersas circūstātias.
Uestio.73.de cōparatiōe peccatoz adinuicē.Et p̄ vtruz omnia peccata ⁊ vitia sint connexa.
2°.vtrum omnia sint paria.
3°.vtrum grauitas peccatorum attendatur fm obiecta.
4°.vtrum fm dignitatem vtutū quibus peccata opponuntur.
5°.vtruz peccata carnalia sint grauiora q̄z spiritualia.
6°.vtrum fm causas peccatoruz attēdatur grauitas peccatorum.
7°.vtrum fm circūstantias.
8°.vtrum fm quātitatem nocumēti.
9°.vtrum fm conditionem p̄sone in quam peccatur.
10°.vtrum p̄opter magnitudinē p̄sone ne peccantis aggrauetur peccatū.
Uestio.74.de subiecto peccatorum siue vitiorum.Et p̄mo vtrum volūtas possit eē subiectū peccati.
2°.vtrum sola voluntas possit eē subiectum peccati.
3°.vtrum sensualitas possit esse subiectum peccati.
4°.vtrum possit eē subiectum peccati mortalis.
5°.vtrum ratio possit esse subiectum peccati.
6°.vtrum peccatuz delectationis morose vel nō morose sit in ratione inferiori:sicut in subiecto.
7°.vtrū peccatū consensus in actū sit in ratione supiori sicut in subiecto.
8°.vtrum consensus in delectationē sit peccatum mortale.
9°.vtrum ratio supior possit eē subiectum peccati venialis.
10°.vtrum in ratione superiori possit esse peccatum veniale circa p̄opsitum obiectum: idest fm q̄ inspicat rationes eternas.
Uestio.75.de causis peccatorū in generali.Et p̄mo vtruz peccatū habeat causam.
2°.vtrum habeat causam interiorem.
3°.vtrū habeat causam exteriorem.
4°.vtrum peccatuz sit causa peccati.
Uestio.76.de ignozantia que est causa peccati ex parte rationis.
Et p̄mo vtrum ignozantia sit causa peccati.
2°.vtrum ignozantia sit peccatuz.
3°.vtrum totaliter excuset a peccato.
4°.vtrum diminuat peccatum.
Uestio.77.de causa peccati ex parte appetit⁹ sensitiui.⁊ p̄ vtrum passio appetit⁹ sensitiui possit mouere vel inclinare voluntatē.
2°.vtrum possit superare rationē contra eius scientiam.
3°.vtrum peccatum quod ex passiōe p̄uenit sit peccatum ex infirmitate.
4°.vtrum hec passio que est amoz sui sit causa omnis peccati.
5°.de his tribus causis que ponuntur .i.Joan.2.scilicet ꝯcupiscentia oculoruz:concupiscentia carnis:⁊ superbia vite.
6°.vtrum passio que est causa peccati diminuat peccatum.
7°.vtrum ipsum totaliter excuset.
8°.vtrum peccatum quod est ex passione possit esse mortale.
Uestio.78.de causa pctī que est ex parte voluntatis:que dī ma/

licia. Et ꝑ vtruꝫ aliqs possit ex certa malitia vel industria peccare.
2°vtrum quicunqꝫ peccat ex habitu ex certa malitia peccet.
3°vtrum qcūqꝫ peccat ex certa malitia ex habitu peccet.
4°vtꝫ ille q peccat ex certa malitia grauiº peccet ꝗ ille qui peccat ex passione.

Uestio.79.ō cāis exterioribus pctī ex pte ōi. 7 ꝑ vtꝫ ōs sit cā pctī
2°vtrum a deo sit actus peccati.
3°vtꝫ deus sit cā excecationis 7 obdurationis.
4°vtrū hec ordinenť ad salutē eorū qui excecanť 7 obdurantur.

Uestio. 80. de cā pctī ex parte diaboli. Et ꝑ vtrū diabolus sit directe causa peccati.
2°.vtruꝫ diabolus inducat ad peccādum interius persuadendo.
3°.vtrum diabolus possit necessitatē peccandi inducere.
4°vtꝫ oīa pctā ex diaboli suggestione proueniant.

Uestio.81.ō cā pctī ex pte hoīs. Et ꝑ de traductōe pctī originalis cuiº hō est cā per originem.
ꝑ vtrū ꝑmū pctm ꝑmi hoīs in posteros deriueť per originem.
2°vtꝫ oīa alia pctā ꝑmi parētis vl ét alioꝫ parētū per originē in posteros deriuentur.
3°vtꝫ pctm originale deriueť ad oēs q ex adā p viā semis generanť.
4°vtrum pctm originale ad illos deriuareť qui miraculose ex aliqua parte hois formarentur.
5°vtꝫ si femia peccasset viro nō peccante traduceret pctm originale.

Uestio.82.de pctō originali ꝗtū ad suā ēntiā. Et ꝑ vtrū originale peccatum sit habitus.
2°vtrum sit tm vnum in vno hoīe.
3°vtrum sit concupiscentia.
4°vtrum sit equaliter in omnibus.

Uestio.83.ō subo originaľ pctī. Et ꝑ vtrum subm originaľ pctī per ꝑus sit caro vel anima.
2°si anima vtrum per essentiam vel per potentias suas.
3°vtrū voluntas p ꝑus sit subm pctī originalis ꝗ alie potentie.
4°vtꝫ aliq potentie aie sint speciali ter infecte.ſ.generatiua:vis concupiscibilis:7 sensus tactus.

Uestio.84.de cā pctī ꝟ3 q vnū pctm ē cā alteriº. Et ꝑ vtruꝫ cupiditas sit radix oīuꝫ pctōꝝ.
2°vtrum superbia sit initium omnis peccati.
3°vtrum ꝑter superbiā 7 auaritiam debeant dici capitalia vitia q̄dam alia specialia peccata.
4°quot 7 q̄ sint capitalia vitia.

Uestio.85.de effectib° pctī ꝗtū ad corruptionem boni nature. Et ꝑmo vtrum peccatum diminuat bonum nature.
2°vtrum totaliter tolli possit.
3°de ꝗtuor vulneribº q̄ Beda ponit: qbº hūana nā vulnerata ē pp pctm.
4°vtrū ꝑiuatio modi spei 7 ordinis sit effectus peccati.
5°vtrum mors 7 alij defectus corporales sint effectus peccati.
6°vtꝫ mors 7 alij defectº corporales sint hoi aliquo modo naturales.

Uestio.86.de effectu peccati ꝗtum ad maculā aie. Et ꝑ vtruꝫ macula aie sit effectus peccati.
2°vtruꝫ macula remaneat in anima post actum peccati.

Uestio.87.de effectu pctī ꝗtū ad reatum pene. Et ꝑ de ipo reatu pene. Et ꝑ vtrum reatus pene sit effectus peccati.
2°vtrum vnum peccatum possit esse pena alterius peccati.
3°vtrum aliquod peccatū faciat reū pena eterna.
4°vtrum faciat reum pena infinita fm quantitatem.
5°vtrum omne peccatum faciat reū eterna 7 infinita pena.
6°vtrum reatus pene possit remanere post peccatum.
7°vtꝫ oīs pena iferať ꝑ aliqº pctō.
8°vtꝫ vnus puniať ꝑ pctō alterius.

Uestio.88.de pctis q̄ distinguuntur fm reatū pene. Et ꝑ de venialibº p cōparationē ad mortale.
Et ꝑ vtrum veniale peccatum diuidať ꝺ ueniēter ꝺ tra mortale pctm
2°vtrum peccatum veniale 7 mortale distinguantur genere.
3°vtrum veniale peccatum sit dispositio ad mortale.
4°vtꝫ veniale peccatum possit fieri mortale.
5°vtrū circūstantia aggrauās possit facere de veniali peccato mortale
9°vtrum peccatuꝫ mortale possit fieri veniale.

Uestio.89.de veniali peccato fm se. Et ꝑ vtrum veniale causet maculam in anima.
2°de distinctiōe pctī venialis ꝓut figuratur per lignum:fenum:7 stipulā i.ad Corinth.y.
3°vtrum homo in statu innocētie poterit peccare venialiter.
4°vtrum angelus bonus vel malus possit peccare venialiter.
5°vtrum ꝓmi motus sensualitatis infidelium sint peccata venialia.
6°vtrū peccatū veniale possit esse siľ in aliquo cū solo pctō originali.

Uestio.90.de exteriori ꝑncipio actuum mouente ad bonum.ſ. de lege in communi quantum ad eius essentiam.
ꝑ vtrum lex sit aliquid rationis.
2°de fine eius: vtrum.ſ.lex ordineť semp ad bonū cōe sicut ad finem.
3°. de causa eius: vtrum.ſ.cuiuslibet sit facere leges.
4°de ꝓmulgatione ipsius: vtrum.ſ. ꝓmulgatio sit de ratione legis.

Uestio.91.de legibus ꝗtum ad earū differētias. Et ꝑmo vtruꝫ sit aliqua lex eterna.
2°vtrum sit aliqua lex naturalis.
3°.vtrum sit aliqua lex humana.
4°vtrum sit aliqua lex diuina.
5°vtrū sit vna tm vel plures.
6°vtꝫ sit aliq lex pctī seu fomitis.

Uestio.92.de lege ꝗtū ad suos effectus. Et ꝑ vtꝫ effectº legis sit hoies facere bonos.
2°vtꝫ effectº seu actº legis sint imperare:vetare:ꝓmittere 7 punire: vt legisperitus dicit.

Uestio.93.de legibus in speciali ꝗtum ad leges singulares. Et ꝑ de lege eterna.
ꝑ quid sit lex eterna.
2°vtrum sit omnibus nota.
3°vtrū omnis lex ab ea deriuetur.
4°vtrum necessaria 7 eterna subyciantur legi eterne.
5°.vtrum cōtingentia naturalia subyciantur legi eterne
6°vtrum omnes res humane subyciantur legi eterne.

Uestio.94.de lege nāli. Et ꝑmo qd sit lex naturalis.
2°que sint ꝑcepta legis naturalis.
3°vtꝫ oēs actº vtutū sint de lege nāli
4°. vtrū lex nālis sit vna apō oēs.
5°vtrum sit mutabilis.
6°vtrū possit a mēte hoīs deleri.

Uestio.95.de lege humana fm se. Et ꝑ de vtilitate legis hūane.
2°de eius origine: vtrū.ſ.deriuetur a lege naturali.
3°de qualitate eius.
4°de diuisione eiusdem.

Uestio.96.de lege humana ꝗtum ad eius potestatē. Et ꝑmo vtrū lex hūana debeat poni ī cōi.
2°.vtruꝫ lex humana debeat omnia vitia cohibere.
3°.vtꝫ oīuꝫ vtutū actº hēat ordīare.
4°vtrum imponat homini necessitatem ꝗtum ad forū cōscientie.
5°vtruꝫ omnes homines legi humane subdantur.
6°vtrum his qui sunt sub lege liceat agere ꝓter verba legis.

Uestio.97.de lege humana ꝗtum ad eius mutationem. Et ꝑ vtꝫ lex humana sit mutabilis.
2°vtrū lex humana debeat semper mutari: qñ aligd melius occurrit.
3°vtrum lex humana per consuetudinem aboleatur:7 vtrum consuetudo obtineat vim legis.

Tabula

4°. vtꝝ vſus legis humane p diſpen ſationē rectoꝝ debeat imutari.
Ueſtio.98.de veteri lege ſm ſe. ⁊ p̊ vtrum lex vetus ſit bona.
2°vtrum ſit a deo.
3°vtrū ſit a deo mediantib⁹ angelis.
4°vtrum data ſit omnibus.
5°vtrum omnes obliget.
6°vtrū congruo tẽpore fuerit data.
Ueſtio.99.de lege veteri q̃tuz ad p̃cepta ei⁹.ſ.de p̃ceptoꝝ eius diſtinctione. Et p̊ vtruz veteris legis ſint plura p̃cepta vel vnū tñ.
2°vtrum lex vetus contineat aliqua precepta moralia.
3°vtrum preter moralia precepta cõtineat aliqua cerimonialia.
4°vtrum preter hec cõtineat aliqua iudicialia precepta.
5°vtrū p̃ter p̃cepta moralia cerimonialia ⁊ iudicialia ꝓtineat aliq̃ alia.
6°de modo quo lex inducebat ad obſeruantiam predictoꝝ.
Ueſtio.100.de p̃ceptis veteris legis. Et primo de moralibus.
p̊ vtrū omnia precepta moralia veteris legis ſint de lege nature.
2°vtrū ſint de actibus oĩuz virtutū.
3°vtrū oĩa p̃cepta moralia veteris legis reducantur ad decez precepta decalogi.
4°de diſtinctiõe p̃ceptoꝝ decalogi.
5°de numero p̃ceptorum decalogi.
6°de ordine eorundem.
7°de modo tradendi ipſa.
8°vtrum ſint diſpenſabilia.
9°vtrum modus obſeruandi virtutẽ cadat ſub precepto.
10°vtrum modus charitatis cadat ſub precepto.
11°õ diſtinctõe alioꝝ p̃ceptoꝝ moraliũ
1°vtrū p̃cepta moralia veteris legis iuſtificent.
Ueſtio.101. de p̃ceptis cerimonialib⁹ veteris legis ſm ſe. Et p̊ q̃ ſit rõ p̃ceptoꝝ cerimonialium.
2°vtrum ſint figuralia.
3°vtrum debuerint eſſe multa.
4°de diſtinctione ipſorum.
Ueſtio.102.de p̃ceptis cerimonialib⁹ q̃tũ ad ſuas cauſas. Et p̊ vtꝝ p̃cepta cerimonialia habeant cauſam.
2°vtꝝ hẽant cãm lr̃alẽ vl̃ ſolũ figura
3°de cauſis ſacrificioꝝ. lem.
4°de cauſis ſacramentorum.
5°de cauſis ſacrorum.
6°de cauſis obſeruantiarum.
Ueſtio.103.de p̃ceptis cerimonialib⁹ q̃tũ ad eoꝝ durationẽ. p̊ vtruz p̃cepta cerimonialia fuerint ante legem.
2°vtꝝ in lege aliquã vtutẽ bũerit iuſtificandi.
3°vtꝝ ceſſauerint xp̃o veniẽte.
4°vtꝝ ſit pctũ mortale ea obſeruare poſt chriſtum.
Ueſtio.104.de p̃ceptis iudicialibus in cõi. Et p̀mo que ſint iudicialia precepta.
2°vtrum ſint figuralia.
3°de duratione eorum.ſ.vtrũ obligẽt in perpetuum.
4°de diſtinctione ipſorum.
Ueſtio.105.de p̃ceptis iudicialibus q̃tuz ad ipſorum rationez. ⁊ p̀mo de rõne p̃ceptoꝝ iudicialiũ que pertinent ad principes.
2°de his que pertinent ad conuictuz hominum adinuicem.
3°de his que ptinẽt ad extraneos.
4°de his que pertinent ad domeſticam conuerſationem.
Ueſtio.106.de lege noua.ſ.euangelij ſm ſe. Et p̊ vtruz lex noua ſit ſcripta vel indita.
2°de virtute eius vtrum iuſtificet.
3°vtꝝ debuerit dari a p̀ncipio mũdi.
4°vtꝝ ſit duratura vſq̃ ad finẽ mũdi an debeat ei alia lex ſuccedere.
Ueſtio.107.de cõparatiõe legis noue ad veterẽ. Et p̊ vtꝝ lex noua ſit alia lex a lege veteri.
2°vtrũ lex noua impleat veterem.
3°vtruz contineatur in veteri.
4°q̃ ſit grauioꝝ vtꝝ lex noua vl̃ vet⁹
Ueſtio.108.de his que cõtinentur in lege noua. Et p̀mo vtrum lex noua debeat aliq̃ opa exteriora p̃cipere vel pbibere.
2°vtrum ſufficientes exteriores act⁹ ordinauerit.
3°vtruz cõuenienter inſtituat hoĩes q̃tum ad actus exteriores.
4°vtruz cõuenienter ſuperaddat cõſilia preceptis.
Ueſtio.109.de p̀ncipio exteriori hũanoꝝ actuũ.ſ.de deo:p qõ inuamur ad recte agẽdũ.ſ.de gr̃a q̃tũ ad ei⁹ neceſſitatẽ. ⁊ p̊ vtꝝ abſq̃ gr̃a poſſit hõ aliqõ vez cognoſcer̃.
2°. vtrũ abſq̃ gratia dei poſſit hõ aliquod bonum facere vel velle.
3°vtruz homo abſq̃ gratia poſſit deum ſuper omnia diligere.
4°vtꝝ hõ abſq̃ gr̃a per ſua nãlia poſſit p̃cepta legis obſeruare.
5°. vtrum hõ abſq̃ gratia poſſit mereri vitam eternam.
6°vtrũ homo poſſit ſe ad gratiaz prepparare ſine gratia.
7°vtrum abſq̃ gratia poſſit homo reſurgere a peccato.
8°. vtruz abſq̃ gratia poſſit homo vitare peccatum.
9°vtꝝ hõ gr̃az ꝓſecutus poſſit abſq̃ alio diuino auxilio bonum facere ⁊ vitare peccatum.
10°vtꝝ poſſit pſeuerar̃ i bono p ſeipz.
Ueſtio.110.de gr̃a ꝺi q̃tũ ad ei⁹ eſſentiaz. Et p̀mo vtrum gratia ponat aliquid in anima.
2°vtrum gratia ſit qualitas.
3°vtꝝ gr̃a differat a vtute infuſa.
4°de ſubo gr̃e:vtꝝ.ſ. gra ſit in eſſentia anime ſicut in ſubiecto.
Ueſtio.111. de diuiſiõe gr̃e. Et p̊ vtꝝ gr̃a ꝓueniẽter diuidat̃ p gr̃az gratis datã ⁊ gratũ facientẽ.
2°de diuiſione gratie per operantem ⁊ cooperantem.
3°de diuiſione gratie per gr̃am p̃euenientem ⁊ ſubſequentem.
4°de diuiſiõe gratie gratis date.
5°de comparatione gr̃e gratum facientis ⁊ gratis date.
Ueſtio.112.õ gr̃a q̃tũ ad ei⁹ cauſ. Et p̊ vtꝝ ſol⁹ ꝺs ſit cã efficiẽs gr̃e.
2°vtꝝ regraꝺ aliq̃ diſpõ ad gr̃am ex parte recipientis ipam per actum liberi arbitrij.
3°vtꝝ ex neceſſitate deb̃ gratia ſe preparanti ad gratiam.
4°vtꝝ gr̃a ſit equalis in omnibus.
5°vtꝝ aliqs poſſit ſcire ſe hr̃e gr̃am.
Ueſtio.113.de gr̃a q̃tũ ad ei⁹ effect⁹. Et p̊ de iuſtificatõe ipij q̃ ẽ effect⁹ gr̃e opantis. p̀mo quid ſit iuſtificatio impij.
2°vtꝝ ad eaz requiraꝺ gratie infuſio.
3°vtrum ad eam requiratur aliquis motus liberi arbitrij.
4°.vtꝝ ad eã requiraꝺ motus fidei.
5°vtꝝ ad eam requiraꝺ motus liberi arbitrij contra peccatum.
6°vtꝝ p̃miſſis ſit connumeranda remiſſio peccatorum.
7°vtruz in iuſtificatione impij ſit ordo temporis:aut fiat ſubito.
8°de naturali ordie eoꝝ q̃ ad iuſtificationem concurrunt.
9°vtꝝ iuſtificatio ipij ſit maximum opus dei.
10°vtꝝ iuſtificatio ipij ſit miraculoſa
Ueſtio.114. de merito qõ ẽ effect⁹ gr̃e coopantis. Et p̊ vtꝝ hõ poſſit aliquid mereri a deo.
2°vtrũ aliquis ſine gratia poſſit mereri vitam eternam.
3°.vtrũ aliquis per gr̃am poſſit mereri vitam eternam ex cõdigno.
4°vtrum gr̃a ſit p̀ncipium merendi mediante charitate p̀ncipaliter.
5°vtꝝ hõ poſſit ſibi mereri p̃mã gr̃az
6°.vtrũ hõ poſſit eam mereri aly.
7°.vtruz aliquis poſſit ſibi mereri reparationem poſt lapſum.
8°vtꝝ poſſit aliquis ſibi mereri augmentum gratie vel charitatis.
9°vtrum poſſit aliquis ſibi mereri finalem perſeuerantiam.
10°vtꝝ bõa tpalia cadãt ſub merito.

¶ Tituli qõnuz ⁊ capl̃oꝝ p̃me ptis ſcõe ptis ſũme theologie ſci Thome de agno ordis fratrum p̃dicatorum finiunt feliciter.

Finis.

¶ Prima pars secūde partis summe theologie eximy doctoris sancti Thome de aquino: ordinis p̄dicatorum.

¶ Questio. I.

Via sicut damascenus dicit. Homo factus ad imaginez dei dicitur fm q̄ per imaginē significat intellectuale z arbitrio liberū z per se ptātiuum. ¶ Postq̄z predictū est de exēplari s. de deo. z de his que processerūt ex diuina potestate fm eius volūtatez restat vt cōsiderem⁹ de eius imagine. i. de hoīe fm q̄ z ipse est suoꝝ operū p̄ncipiū quasi liberū arbitriuz suoꝝ operū potestatē. ¶ Ubi p̄rio cōsiderādū occurrit de vltimo fine huius vite. z deīde de his per que homo ad hūc finē peruenire potest: vel ab eo deuiare. Ex fine. n. oz accipere rationes eoꝝ que ordinant in finem: z q̄z vltimus finis humane vite ponit eē beatitudo: opz primū cōsi derare de vltimo fine in cōi. deīde de beatitudine. ¶ Circa p̄mū querunt. 8. Primo vtrū hoīs sit agere p̄p finem. Scōo vtrū hoc sit p̄priū rationalis nature. Tertio vtrū actus hoīs recipiāt spēm a fine. Quarto vtrū sit aligs vltim⁹ finis humane vite. Quinto vtrū vnius hoīs possint eē plures vltimi fines. Sexto vtrū hō ordinet oīa in vltimū finez. Septimo vtꝝ idē sit finis vltimus omniū hominum. Octauo vtrum in illo vltimo fine omnium alie creature conueniant.

Ad primum sic p̄ceditur. Uidet q̄ homini non conueniat agere p̄p finē. Causa enim nomē sonat. ergo finis nō hz rōnem cause: sed p̄pter illud agit hō q̄ est causa actōis. cū hec p̄positio p̄pter: designet habitudinē cause: ergo homini nō conuenit agere p̄p finem. ¶ P̄. Illud q̄ est vltim⁹ finis nō ē p̄p finē: sed in q̄busdā actōes sūt vltim⁹. vt p3 per p̄hm in primo ethicoruz. ergo non omnia homo agit p̄ropter finem. ¶ P̄. Tūc videtur homo agere p̄pter finem quando deliberat: sed multa homo agit absq̄z deliberatione: de quibus etiam quandoq̄z nihil cogitat, sicut cum aliquis mouet pedem vel manuz aligs intentus vel fricat barbam: non ergo homo omnia agit p̄pter finem. ¶ Sed cōtra. Oīa que sunt in aliquo genere deriuant a p̄ncipio illius generis: sed finis ē p̄ncipiū in opabilib⁹ ab hoīe: vt p3 p p̄hm i scōo physicoꝝ: ergo hoi cōuenit oīa agere p̄pter finē. ¶ Rādeo dicēdū q̄ actionuz que ab hoīe aguntur: ille sole p̄prie dicunt humane que sunt p̄prie hoīs inq̄tū est hō. Differt aūt homo ab alys irrationalib⁹ creaturis in hoc q̄ ē suoꝝ actuū dñs. Unde ille sole actiones vocant p̄prie humane quaꝝ homo ē dñs. Est āt homo dñs suoꝝ actuū p rōnē z voluntatē: vnde z liberuz arbitriū esse dr facultas volūtatis z rōnis. Ille ergo actiones p̄prie humane dicunt que ex volūtate deliberata p̄cedunt: sique aūt alie actiōes hoī conueniant possunt dici qdē hoīs actiones: sz nō p̄prie humane cū nō sint hoīs inquantū est hō. Manifestū ē aūt q̄ oēs actiones que p̄cedūt ab aliqua potētia causant ab ea fm rōnē sui obiecti. Obiectū aūt volūtatis ē finis z bonū: vnde oz q̄ oēs actiōes humane p̄pter finē sint. ¶ Ad p̄mū ergo dicēduz: q̄ finis z si sit postrem⁹ in executione: est tn̄ p̄mus in ītētione agentis: z hoc mō hz rōnē cause. ¶ Ad scōz dō. q̄ siqua actio humana sit vltim⁹ finis oz eā esse volūtariam: alꝝ nō esset hūana: vt dictū ē. Actio aūt aliqua dupl̄r dr voluntaria. Uno mō q̄ iperat a volūtate: sic ambulare vel log. Alio modo q̄ elicit a voluntate: sic ipsum velle. Impossibile aūt ē q̄ ipse actus a voluntate elicitus sit vltimus finis. naz obiectū voluntatis est finis: sic obiectū visus ē color. Unde sic impossibile est q̄ p̄mū visibile sit ipm videre: q̄ oē videre ē alicuius obiecti visibilis: ita est impossibile q̄ p̄mū appetibile q̄ō est finis sit ipm velle. Unde relinquit q̄ siqua actio humana sit vltimus finis: q̄ ipsa sit iperata a voluntate: z ita ibi aliqua actio hoīs ad minus ipz velle est p̄pter finē. qcqd ergo hō faciat vez est dicere q̄ homo agat p̄pter finē: etiā agendo actionē que ē vltim⁹ finis. ¶ Ad tertium dicēdū: q̄ huiusmodi actiones nō sunt p̄prie humane: q̄z nō p̄cedunt ex deliberatione rōnis que est p̄priū p̄ncipiū humanoꝝ actuū: z ideo hūt quasi finē imaginatū: non aūt per rationem p̄stitutum.

Ad secundum sic p̄cedit. Uidet q̄ agere p̄pter finē sit p̄priū rōalis nature. hō enī cuiꝰ ē agere p̄pter finē nūq̄z agit p̄pter finē ignotū: sed multa sunt q̄ nō cognoscunt finē: vel q̄z oīo carent cognitione: sic creature īsensibiles: vel nō apprehēdunt rōnē finis: sic bruta aialia: videt ergo p̄priū esse rōnalis creature agere p̄pter finē. ¶ P̄. Agere p̄pter finē est ordinare suā actionē ad finē: sz hoc ē rōnis opus: ergo nō conuenit his que rōne carēt. ¶ P̄. Bonū z finis est obiectuz volūtatis: sed voluntas in rōne est: vt dr in tertio de aīa: ergo agere p̄pter finē nō ē nisi rōnalis nāe. ¶ Sz cōtra est qđ phs p̄bat in scōo p̄hicoꝝ. q̄ nō solū intellectus: sz ēt nā agit p̄pter finem. ¶ Rādeo dō. q̄ oīa agentia necesse est agere p̄pter finē. Causaꝝ enī adinuicē ordinatarū si p̄ma subtrahat necesse ē alias subtrahi. p̄ma aūt inter oēs causas est causa finalis: cuius ratio ē: q̄z mā non sequit formā nisi fm q̄ mouet ab agente. nihil. n. reducit se de potentia in actū: agens aūt non mouet nisi ex intentione finis. si enim agens non esset determinatum ad aliquē effectuz: non magis ageret hoc q̄z illud. ad hoc ergo q̄ determinatū effectuz p̄ducat necesse est q̄ determinet ad aliqd certū qđ hz rōnē finis. hec aūt determinatio fit in rōnali nā per rōnalem fit appetitum qui dr voluntas: ita in alys fit per inclinationē nālē que dicit apetitus nālis. Tñ cōsiderandū est q̄ aliquid suā actione vel motu tēdit ad finem dupl̄r. Uno mō sic seipz ad finē mouēs: vt hō. Alio modo sic ab alio motū ad finē: sic sagitta tendit ad determiatū finē ex hoc q̄ mouet a sagittante q̄ suā actionē dirigit in finē. illa ergo que rōnē habent seipsa mouent ad finē: q̄z habent dñium suoꝝ actuū per liberū arbitriū: qđ est facultas voluntatis z rōnis. Illa vero que rōne carēt tendunt in finē p̄p nālem īclinationē quasi ab alio mota nō aūt a seipsis: cū nō cognoscant rōnē finis: z ideo nihil in finē ordinare possunt: sz solū in finem ab alio ordinant. nā tota irrōnalis nā comparat ad deum sic īstrumētū ad agens p̄ncipale: vt supra habitū ēt iō proprium est nāe rōnalis vt tendat in finē: quasi se agens vel ducens ad finē. Nature vero irrōnalis quasi ab alio acta vel ducta siue in finē apprehensiuz sic bruta aialia: siue in finē nō apprehensiuz sic ea q̄ oīo cognitione carēt. ¶ Ad p̄mum ergo dicendū. q̄ qñ homo per seipsum agit p̄pter finē cognoscit finē: sz qñ ab alio agit vel ducit: puta cum agit ad impiuz alterius vel cū mouet altero īpellente: nō ē necessariū q̄ cognoscat finē: z ita est in creaturis irrationalibus ¶ Ad scōm dicēdū. q̄ ordinare in finē est eius qđ seipsuz agit in finē. Eius vero qđ ab alio agit in finez est ordinari in finem. qđ pōt esse irrōnalis nāe sed ab aliquo rōnez habente. ¶ Ad tertiū dicendū qđ obiectuz voluntatis est finis z bonū in vli: vnde nō pōt esse voluntas in his que carent rōne z intellectu cū nō possint apprehendere vlem: sz est in eis appetit⁹ nālis vel sensitiu⁹ determinat⁹ ad aliqđ bonū particulare. Manifestuz aūt est q̄ particulares cau

se mouent a causa vli: sic cū rector ciuitatis qui intendit bonum cōe mouet suo imperio oia sua particularia officia ciuitatis: & ideo necesse est q̄ oia q̄ carent rōne moueant in fines particulares ab aliqua volūtate rōnali que se extēdit in bonū vle. s.a voluntate diuina.

Ad tertium sic p̄ceditur. Uidet q̄ actus humani nō recipiāt spēz a fine: finis enim est causa extrinseca: sed vnūquodq̄ hz spēz ab aliquo p̄incipio intrinseco: ergo actus humani non recipiunt speciez a fine. ¶ P̄. Illud qō dat speciē opz esse p̄us: sz finis é posterior in esse: ergo actus humanus nō hz speciē a fine. ¶ P̄. Idem nō pōt esse nisi in vna specie: sz eundē numero actus cōuenit ordinari ad diuersos fines: ergo finis nō dat spēm actibus humanis. ¶ Sed cōtra est quod dicit Augustin⁹ in libro de moribus ecclesie & manicheoz. Scōz q̄ finis ē culpabilis vel laudabilis fm hoc sunt opera nostra culpabilia vel laudabilia. ¶ Rñdeo dicēdū: q̄ vnūquodq̄ sortit speciem fm actum: & nō secūdum potētiam: vnde ea q̄ sunt composita ex mā & forma ꝓstituunt suis specieb⁹ per ꝓprias formas: & hoc etiā cōsiderādum est in motibus ꝓprys. Cū enim motus quodāmodo distinguat per actionez & passionem: vtrūq̄ horum ab actu spēm sortit: actio quidem ab actu qui est p̄incipium agēdi: passio ab actu qui ē terminus motus nostri: vnde calefactio actio nihil aliud ē q̄ motio quedaz a calore ꝓcedens: calefactio vero passio nihil aliud est q̄ mot⁹ ad calorē. Diffinitio aūt manifestat rōnem speciei & vtroq̄ modo actus humani: siue ꝓsiderentur per modum actionū: siue per modū passionū spēm a fine sortiunt: vtroq̄ enim modo possunt ꝓsiderari actus humani: eo q̄ hō mouet seipm & mouet a seipso: dictū est aūt supra q̄ actus dicunt humani inquātum ꝓcedunt a volūtate deliberata. obiectum aūt volūtatis est bonū & finis. & ideo manifestum est: q̄ p̄ncipium humanorum actuum inquātum sunt humani est finis: & sic est terminus eorūdē. nam id ad qō terminatur actus humanus est id qō voluntas intendit tanq̄ finez: sicut in agētibus naturalibus forma generati est cōformis forme generātis: & quia vt Ambrosius dicit super Lucam. Mores proprie dicuntur humani: actus morales proprie spēm sortiunt ex fine. nā idez sunt actus morales & actus humani. ¶ Ad p̄mum ergo dicendum: q̄ finis nō est omnino aliquid extrinsecū ab actu quia comparatur ad actum: vt p̄incipium vel terminus: & hoc idem ipsum est de rōne actus: vt. s. sit ab aliquo quātū ad actionem: & vt sit ad aliquid quātum ad passionem.

¶ Ad secūdum dicēdum: q̄ finis secūdum q̄ est prior in intentione vt dictum est: secūdum hoc pertinet ad voluntatem: & hoc modo dat speciem actui humano siue morali. ¶ Ad tertium dicēdum: q̄ idem actus numero secūdū q̄ semel egreditur ab agēte nō ordinat nisi ad vnum finē p̄imū a quo habet speciem: sed potest ordinari ad plures fines remotos: quorum vnus est finis alterius. possibile tamen est q̄ vnus actus secūdum spēm nature ordinet ad diuersos fines volūtatis: sicut hoc ipsum quod est occidere hoiem quod est idem secūdum speciez nature potest ordinari: sicut in finem ad ꝓseruationem iusticie & ad satisfaciendum ire: & ex hoc erunt diuersi actus secūdum speciē moris: q̄ vno modo erit actus virtutis: alio mō erit actus vitij: nō enim motus recipit speciem ab eo q̄ est termin⁹ per accidens: sed solum ab eo q̄ est terminus per se. fines autem morales accidūt rei vniuersali: & cōuerso: ratio naturalis finis accidit morali. & ideo nihil prohibz actus qui sunt idem secūdum speciez nature esse diuersos secūdum speciem moris: & econuerso.

Ad quartum sic p̄cedit. Uidet q̄ nō sit aliqs vltimus finis humane vite: sed p̄cedat in ifinitū. Bonū. n. fm suā rōnē est diffusiuū sui: vt pz p Dionisiū. 7° cap'o de di. no. Si ergo qō p̄cedit ex bonō: ipm ēt est bonū: opz q̄ illud bonū diffundat aliqd bonū: & sic p̄cessus boni est in ifinitū. Sz bonū hz rōnez finis. ergo i finib⁹ ē p̄cessus in ifinitū. ¶ P̄. Ea que sunt rōnis i infinitus multiplicari possunt: vnde & mathematice q̄titates in ifinitū augent. Spēs ēt numeroz ꝓpter hoc sūt infinite: qz dato quolz numero aliū maiorē excogitare potes: sz ordo finis sequit apprehēsionē rōnis: ergo videt q̄ i finibus ꝓcedat in ifinitū. ¶ P̄. Bonū & finis ē obiectū volūtatis: sz volūtas ifinities pōt reflecti supra seipm: possibile eniz velle aliqd: & velle me velle illud. & sic in ifinitū. ergo in finib⁹ humane volūtatis ꝓcedit in ifinitū. & non est aliquis vltimus finis humane volūtatis. ¶ Sed ꝛtra phs dicit. & metaph. q̄ qui ifinitū faciūt auferūt naturaz boni: sz bonū ē qō hz rōnē finis: ergo ꝛtra rōnem finis ē q̄ ꝓcedat in ifinitū: necesse est ergo ponere vnū vltimū finē. ¶ Rñdeo dicēdū q̄ p se loquēdo ipossibile ē in finib⁹ procedere in ifinitū ex quacūq̄ parte. in oib⁹. n. que p se hūt ordinē adinuicē. oz q̄ remoto p̄mo remoueant ea que sūt ad p̄mū. Unde phs ꝓbat in. 8. physicoz q̄ nō est p̄mū motus causis mouētib⁹ ꝓcedere in ifinitū. qz nō cēt p̄mū mouēs quo subtracto alia mouere nō possunt: cū nō moueāt nisi p hoc q̄ mouent a p̄mo mouēte. i finib⁹ aūt inuenit̄ duplex ordo. s. ordo ītētionis: & ordo executiōis. & i vtroq̄ ordine oz ee aliqd p̄mū: id. n. qō ē p̄mū i ordine ītētiōis ē qsi p̄ncipiū mouēs appetitū: vñ subtracto p̄n⁹ a ppetit⁹ a nullo moueret: id aūt qō ē p̄ncipiū i executiōe ē: vñ icipit operatio vñ isto p̄n⁹ subtracto nulla icipet aliqd opari. p̄n⁹ aūt ītētionis ē vltimus finis. p̄ncipiū aūt executiōis ē p̄mū eoz que sūt ad finē. sic ergo ex neutra parte pole est in ifinitū ꝓcedere qz si nō cēt vltim⁹ finis nihil appeteret: nec aliq̄ actio terminaret: nec ēt gesceret ītētio agētis. Si aūt nō cēt p̄mus in his que sunt ad finē: nullus iciperet aliqd opari nec terminaret ꝓsiliū: sed in ifinitū ꝓcederet: ea vō que nō hūt ordinē p se: sed per accūs sibi iuicē ꝓiunguntur: nihil prohiberet ifinitatē habere: cause. n. per accidēs ideterminate sunt: & hoc ēt modo ꝓuenit eē ifinitatē p accidēs in finib⁹. & his q̄ sunt ad fines. ¶ Ad p̄mū ergo dicēdū q̄ de rōne boni est q̄ aliqd ab ipso effluat. nō tn q̄ ipsum ab alio procedat: & ideo cum bonum habeat intentionem finis: & primum bonum sit vltimus finis: ratio ista non probat q̄ non sit vltimus finis. sed q̄ a fine primo supposito procedatur in infinitum ferius versus ea que sunt ad finem: & hoc quidem competeret si ꝓsideraretur sola virtus primi boni que est infinita: sed quia primum bonū habet diffusionem fm ilectum cuius est secūdum aliquam causam certā profluere in causata: aliquis certus modus adhibetur bonoz⁹ effluxui a primo bono a quo omnia bona participāt virtute diffusiua. & ideo diffusio bonorum nō procedit in ifinitū. sed sicut dicitur Sap̄. xi. Deus omnia disposuit i numero pōdere & mēsura. ¶ Ad secūdum dicēdum: q̄ in his que sunt per se: ratio icipit a p̄cipuis naturaliter notis & ad alia quem terminum progreditur. vnde philosophus probat i primo posteriorum: q̄ in demōstratiōib⁹ nō est ꝓcessus in ifinitum: quia demōstratiōibus attēditur ordo aliquorū per se: adinuicē cōnexoz & nō per accidēs. in his aūt q̄ per accidēs cōnectunt nihil ꝓhibet rōnem in ifinitū ꝓcedere: accidit aūt q̄titati aut numero ꝓexistēti iquātum huiusmodi q̄ ei addatur quātitas aut vnitas: vnde in huiusmodi nihil prohibet rationē ꝓcedere in ifinitū. ¶ Ad tertiū dicēdū: q̄ illa mltiplicatio actuū volūtatis reflexe supra seipsam per accidēs se habet ad ordinē finitz: qō ps ex hoc q̄ circa vnū & eūdez actū idifferēter semel vel plures supra seipsam volūtas reflectitur.

Ad quintum sic ꝓceditur. Uidetur q̄ possibile sit volūtatem vnius homi-

nis in plura ferri simul sicut in vltimos fines. Dicit.n. Augu.i9.de ciui.dei:q̄ qdā vltimū hoīs finē posuerūt in qua tuor.s. voluptate:in gete:in bonis nāe ⁊ in virtute:hec aūt manifeste sunt plura.ergo vn⁹ hō potest ꝓstituere vltimū finē siue volūtatis in multis. ¶ Ꝑ. Que nō opponunt̄ adūicēse inuicē nō excludūt:sed multa inueniunt̄ in reb⁹q̄ sibi inuicez nō opponūtur.ergo si vnuz ponat̄ vltim⁹ finis voluntatis nō ꝓpter hoc alia excludunt̄. ¶ Ꝑ. Uolūtas per hoc q̄ ꝓstituit vltimuz finē in aliquo suā liberaz potētiaz nō amittit:sed anteq̄ ꝓstitueret vltimū finē suum in illo: puta in volup:ate:poterat ꝓstituere finem suuz vltimum in alio:puta in diuitys.ergo etiā postq̄ cōstituit aligs vltimū finē siue volūtatis in voluptate potest simul ꝓstituere vltimū finez in diuitys.ergo possibile est vni⁹ hois voluntatē simul fieri in diuersa:sicut in vltimos fines. ¶ Sꝫ. dominat̄:quia ex eo totius vite sue regulas accipit: vnde gulosis dicit̄ ·Phil.3°. Quoꝝ deus vēter est;quia.s. ꝓstituunt finem in delitys vētris:sed sicut dicit̄ Math.7°. Nemo potest duobus dominis seruire ad iuicem.s. nō ordinatis;ergo impossibile est esse plures vltimos fines vni⁹ hominis adiuicem nō ordinatos. ¶ Rñdeo dicēduz: q̄ ipos sibile est q̄ volūtas vnius hominis simul se habeat ad diuersa sicut ad vltimos fines:cui⁹ rō potest triplex assignari. ¶ ·Prima est:qz cum vnūquodq̄ appetat suā perfectionum perfectū ⁊ ꝓplemētum suiipsius. Unde Augustinus dicit.i9° de ciuitate dei. Finē hoīum nūc dicimus nō q̄ cō sumitur vt nō sit:sed qō perficit̄ vt plene sit;oportet igitur q̄ vltimus finis ita ipleat totum hominis appetituz q̄ nihil extra ipm appetēduz reliquatur:quod esse nō potest si aliquid extraneum ad ipsius perfectionem requiratur;vnde nō potest esse q̄ in duo sic tendat appetitus ac si vtrūq̄ sui rōnis ꝓncipium est id quod nāliter cognoscitur: ita in ꝓcessu rōnalis appetitus qui est volūtas opz esse ꝓncipiū id quod nāliter desideratur:hoc autem oportet esse vnū:qz natura nō tēdit nisi ad vnū:ꝓncipium autez in processu rationalis appetitus est vltimus finis:vnde oportet id in qō tendit volūtas sub rōne vltimi finis esse vnuz. ¶ Tertia ratio est;qz cū actiōes volūtarie ex fine spēm sortiātur: sicut supra habitum est;oportet q̄ a fine vltimo qui est communis sortiantur rationē generis:sicut ⁊ naturalia ponuntur in genere fm formalem rōnem communē;cū igit̄ omnia appetibilia voluntatis īquantuz huiusmodi sint vnius generis:oportet vltimum finē esse vnum:⁊ precipue quia in quolibet genere est vnuz primuz ꝓncipium: vltimus autē finis habet rōnem primi ꝓncipy;vt dictum est:sicut autez se habet vltimus finis simpliciter ad totum humanuz geminem;vnde oportet q̄ sicut oīum hoīum est naturaliter vnus finis vltimus:ita huius hominis volūtas in vno vltimo fine statuatur. ¶ Ad primuz ergo dicēdum: q̄ oīa illa plura accipiebant̄ in ratione vnius boni perfecti ex bis cō stituti ab his qui in eis vltimum finem ponebant. ¶ Ad secūdum dicēdum:q̄ si plura accipi possunt que adinuicē oppositionem nō habeāt: tamē bono perfecto opponitur q̄ sit aliquid de perfectione rei extra ipsum. ¶ Ad tertiū dicēdum q̄ potestas voluntatis non habet vt faciat oppo sita esse simul:quod cōtingeret si tēderet in plura dispera ta:sicut in vltimo fine:vt ex dictis patet.

Ad sextum sic ꝓceditur. Uidetur q̄ nō omnia quecunq̄ vult homo ꝓpter vltimū finem velit;ea enim que ad finem vltimuz ordinantur seriosa dicuntur quasi vtilia;sed iocosa a seriosis distinguuntur, ergo ea que homo iocose agit nō ordinat in vltimum finem. ¶ ·Preterea. ·Philosophus dicit in principio metaph̄. q̄ sciētie speculatiue ꝓpter seipsas queruntur: nec tamen potest dici q̄ quelibet earum sit vltimus finis. ergo non omnia que homo appetit:appetit ꝓpter vltimuz finem. ¶ ·Preterea. Quicquid ordinat aliquid in finez cogitat de illo fine:sed nō semper homo cogitat de vltimo fine in omni eo qō appetit aut facit;non ergo omnia homo appetit aut facit ꝓpter vltimum finem. ¶ Sed contra est:qō dicit Augustinus.i9° de ciuitate dei. Illud est finis boni nostri ꝓpter quod amantur cetera:illud aūt ꝓpter seipsuz. ¶ Respondeo dicēdum:q̄ omnia que homo appetit;appetit ꝓpter finem: ⁊ hoc apparet duplici ratiōe: ·Primo quidem:quia quicquid homo appetit:appetit sub rōne boni;quod quidem si nō appetitur vt bonum perfectū quod est vltimus finis:necesse ē vt appetat̄ tēdēs ī bonū ꝑfectū:qz semp ichoatio alicui⁹ ordinat̄ ad cōsumationem ipsius:sicut pz tam in his que fiunt a natura q̄z in his que fiunt ab arte;⁊ ita omnis īchoatio pfectionis ordinat̄ ī perfectionē ꝓsumatam que est ꝓpter vltimū finem.

Scō.qz vltimus finis hoc modo se hz in mouendo appetitū sicut se hz in alys motionibus primū mouens. Manifestum est aūt q̄ cause secūde mouētes nō mouēt nisi fm q̄ mouent̄ a primo mouēte: vnde secūda appetibilia non mouēt appetitum nisi in ordine ad primum appetibile qō est vltimus finis. ¶ Ad primū ergo dicēdum q̄ actiones ludicre ordinantur ad bonum ipsius ludentis: prout sunt delectātes vel requiem prestāres.bonuz autem consumatum hominis est vltimus finis eius. ¶ Et similr dicēduz ad secūdum de sciētia speculatiua que appetit̄ vt bonum quoddam speculātis. qō comprehenditur sub bono completo ⁊ perfecto:qō est vltimus finis. ¶ Ad tertium dicēdum q̄ nō oportz q̄ vt semper aliquid cogitet de vltimo fine quādocunq̄ aliquid appetit vel operat̄;sed virtus prime itētionis que est respectu vltimi finis manet in quolibet appetitu cuiuscunq̄ rei. etiam si de vltimo fine actu non cogitatur:sicut non oportz q̄ qui vadit per viā in quolibet passu cogitet de fine.

Ad septimum sic procedit. Uidetur q̄ non omnium hominuz sit vnus finis vltimus;maxime.n.videtur vltimus finis eē hominis icōmutabile bonum:sed quidam auertunt̄ ab icōmutabili bono peccādo,nō ergo omnium hominum vnus est vltimus finis. ¶ ·Preterea. Secūdum vltimuz finē tota vita hominis.s.regulatur.si igit̄ cēt vnus vltimus finis omnium hominū .sequeret̄ q̄ in hominibus non eēnt diuersa studia viuēdi.quod pz esse falsum. ¶ ·Preterea. Finis est actionis terminus.actiones aūt sunt singulariuz.homines aūt ⁊ si cōueniant in natura speciei:tñ differunt scōm ea que ad idiuidua pertinēt.non ergo omnium hominum est vnus vltimus finis. ¶ Sed ⁊tra est qō Augustinus dicit.iz.trinita:q̄ omnes homines conueniunt in appetēdo vltimum finem qui est beatitudo. ¶ Respondeo dicēdū q̄ de vltimo fine possumus loqui dupliciter.vno modo secundum rationē vltimi finis.alio modo secūdum id in quo finis vltimi ratio inuenitur;quātum igit̄ ad rationem vltimi finis omnes cōueniunt in appetitu finis vltimi.qz omnes appetunt suam perfectionem adimpleri que est ratio vltimi finis: vt dictum est;sed quātum ad id in quo ista ratio inuenitur non omnes homines ꝓueniunt in vltimo fine:nā quidam appetunt diuitias tanq̄z consumatum bonuz:quidam vo voluptatem:quidam vo quodcunq̄ aliud: sicut ⁊ omni gustui delectabile est dulce:sed quibusdaz maxime delectabilis est dulcedo vini:quibusdam dulcedo mellis aut alicuius taliuz;illud tamen dulce oportet simpliciter esse melius delectabile in quo maxime delectatur qui habet optimum gustum:⁊ similiter illud bonuz oportet esse

completissimum quod tanꝯ vltimum finem appetit habens affectum bene dispositum. ¶ Ad primum ergo dicẽdum: ꝙ illi qui peccãt auertuntur ab eo in quo vere inuenitur ratio vltimi finis: nõ autem ab ipsa vltimi finis intentione quam querunt falso in alys rebus. ¶ Ad secũdum dicẽdum: ꝙ diuersa studia viuẽdi cõtingunt in hominib⁹ ꝓpter diuersas res in quibus queritur ratio summi boni. ¶ Ad tertium dicẽdum: ꝙ si actiones sint singulariũ: tamen primum principiuꝫ agẽdi in eis est natura que tendit ad vnum: vt dictum est.

Ad octauum sic ꝓceditur. Uidetur ꝙ in vltimo fine hominis etiam omnia alia cõueniãt. finis enim respõdet principio: sed illud quod est ꝓncipium hominuꝫ. s. deus: est etiam ꝓncipium oĩum aliorum. ergo in fine hominis omnia alia communicant. ¶ ℙ. Dionysius dicit in libro de di. no. ꝙ deus conuertit omnia ad seipsum tanꝯ ad vltimum finem: sed ipse est vltimus finis hominis: quia solo ipso fruendum est. ergo in fine vltimo hominis etiam alia ꝛueniunt. ¶ ℙrete rea finis vltimus hominis est obiectum volũtatis; sed bonuꝫ volũtatis est bonum vniuersale quod est finis oĩum. ergo necesse est ꝙ in vltimo fine hominis omnia cõueniant. ¶ Sed cõtra est: ꝙ vltimus finis hoĩum est beatitudo quam omnes appetunt: vt Augustinus dicit: sed non cadit in aliqua alia expertia rationis vt beata sint: sicut Augustinus dicit in libro. 83. questionum; non ergo in vltimo fine hominis alia cõueniũt. ¶ Respõdeo dicẽduꝫ ꝙ sicut philosophus dicit in quinto metaph̃. finis dupliciter dicitur. s. cuius ⁊ quo. i. ipsa res in qua rõ boni ĩuenit ⁊ vsus siue adeptio illius rei sicut si dicamus ꝙ motus corporis grauis finis est locus inferior vt res: vel hoc quod est esse in loco inferiori vt vsus: ⁊ finis auari est vel pecunia vt res: vel possessio pecunie vt vsus: si ergo loquamur de vltimo fine hominis quãtum ad ipsam rem que est finis: sic in vltimo fine hominis oĩa cõueniũt: quia deus est vltimus finis hominis ⁊ oĩum aliarum rex. Si autẽ loquamur de vltimo fine hoĩs quãtũ ad cõsecutionem finis: sic in hoc fine hoĩs nõ ꝛmunicãt creature irrõnales: naꝫ homo ⁊ alie rõnales creature ꝛsequũt vltimũ finem cognoscẽdo ⁊ amãdo deũ: quod nõ competit alys creaturis: que adipiscunt vltimuꝫ finem iquãtum participãt aliquam similitudinem dei secundum ꝙ sunt vel viuunt vel etiam cognoscũt. Et per hoc pz responsio ad obiecta: nam beatitudo nomĩat adeptionem vltimi finis.

¶ Questio. II.

Deinde cõsiderãdum est de beatitudine. ℙrimo quidem in gb⁹ sit. Scõo qd sit. Tertio q̃liter eã ꝛsequi possumus. ¶ Circa ꝓmum querunt octo. ℙrimo vtruꝫ beatitudo cõsistat in diuitys. Secũdo vtrum in honoribus. Tertio vtrum in fama siue in gloria. Quarto vtrum in potestate. Quito vtrum in aliquo corporis bono. Sexto vtrum in voluptate. Septimo vtrum in aliquo bono anime. Octauo vtrũ in aliquo bono creature.

Ad primum sic procedit. Uidet ꝙ beatitudo hoĩs in diuitys cõsistat; cum enim beatitudo sit vltimus finis hoĩs: in eo cõsistit quod maxime in hoĩs affectu dominat: huiusmodi autem sunt ꝓpe diuitie. dicit enim ecclesiastes. x⁰. ℙecunie obediũt omnia. ergo in diuitys beatitudo hoĩs consistit. ¶ ℙ. Secũdum Boetium in. 3⁰. de cõsola. Beatitudo est status oĩuꝫ bonorum ꝛgregatõe perfectus; sed in pecunys omnia possideri videnꝫ: qz vt philosophus dicit in quinto ethicoꝝ. Ad hoc nummus est ĩuẽtus vt sit quasi fideiussor habendi: ꝓ eo quodcũq̃ homo voluerit. ergo in diuitys beatitudo consistit. ¶ ℙ. Desiderium summi boni cuꝫ nũq̃ deficiat videtur esse infinitum: sed hoc maxime in diuitys ĩuenit: qz auarus nõ implebit pecunia. vt dicit ecclesiastici. x. ergo in diuitys beatitudo consistit. ¶ Sed contra. Bonum hoĩs in retinẽdo beatitudinẽ magis ꝛsistit q̃ in emittẽdo ipsa; sed sicut Boetius in. 3. de consola. dicit. Diuitie effunden do magis q̃ coacernãdo melius nitẽt: siqdẽ auaritia semper odiosos; claros facit largitas. ergo in diuitys beatitudo nõ ꝛsistit. ¶ Respõdeo dicẽdũ: ꝙ impossibile est beatitudinẽ hoĩs in diuitys ꝛsistere. Sũt. n. duplices diuitie: vt philosoph⁹ dicit in ꝓmo politicoꝝ. s. naturales ⁊ artificiales. Naturales quidem diuitie sunt qbus homini subuenitur ad defectus naturales tollẽdos: sicut cibus ⁊ potus: vestimẽta vehicula ⁊ habitacula: ⁊ alia huiusmodi. Diuitie artificiales sunt qbus secũdum se nõ iuuat: vt denary; ꝛ artificiales humana eos adinuenit ꝓpter facultatem commutationis: vt sint quasi mensura quedam rerum venalium. Manifestum est aũt ꝙ in diuitys naturalibus beatitudo hominis esse non potest. querunt enim huiusmodi diuitie ad sustentandum naturam hominis: ⁊ ideo non possunt esse vltimus finis: sed magis ordinantur ad homines sicut ad finem; vnde in ordine nature oĩa huiusmodi sunt infra hominẽ ⁊ ꝓpter hoĩs facta ꝛz illud ꝑs. Oĩa subiecisti sub pedibus ei⁹. Diuitie aũt artificiales nõ querunt nisi ꝓpter alios: nõ. n. quererent: nisi qz ꝑ eas emunt res ad vsuꝫ vite necessarie. vñ multo minus habẽt rationẽ vltimi finis; impossibile est igit beatitudinẽ que est vltimus finis hominis in diuitys eẽ. ¶ Ad ꝓmum dicẽduꝫ ꝙ omnia corporalia obediunt pecunie q̃tum ad multitudinẽ stultorum. qui sola corporalia bona cognoscũt: q̃ pecunia acquiri possunt. Iuditium aũt ō bonis humanis non dꝫ sumi a stultis ꝛz a sapiẽtibus: sicut ⁊ iuditiũ ō sapoꝛibus ab his qui habẽt gustum bñ moderatum. ¶ Ad scõm dicẽdum ꝙ pecunia possunt bñ omnia venalia: non aũt spiritualia q̃ vẽdi non possunt. vñ dr ꝓuerbioꝝ. xvij. Quid prodest stulto diuitias bre cum sapiẽtiã emere non põt. ¶ Ad tertium dicẽduꝫ ꝙ appetitus naturaliuꝫ diuitiarum non ẽ infinitus; qz scõm certam mẽsuram sufficiũt nature. ꝛz appetitus diuitiarum artificialium ẽ infinitus. qz ō seruit concupiscẽtie iordinate q̃ non modificat. vt pz ꝑ philosophuꝫ in ꝓmo politicoꝝ; aliter tamẽ ẽ infinitum ō desiderium diuitiarũ ⁊ ō desiderium summi boni; naꝫ sũmum bonum quanto perfectius possidet: tanto ipsuꝫ magis amat: ⁊ alia contẽnunt; qz quanto magis habet magis cognoscit. ⁊ iō dicitur eccle. ix. Qui edunt me: adhuc esurient; ꝛz in appetitu diuitiarum: ⁊ quoꝝũcunq̃ tẽporalium bonorum est cõtemnunt: ⁊ alia appetunt: nam quando iam habent: ipsa contemnunt. Qui bibit ex hac aqua ꝑ quã tẽporalia significant: sitiet itez. ⁊ hoc iō: qz eorum ĩsufficiẽtia magis cognoscit cum habent ⁊ ideo hoc ipsum ostẽdit eorũ impfectionẽ: ⁊ ꝙ in eis summum bonum nõ consistit.

Ad secundum sic ꝓceditur. Uidetur ꝙ beatitudo hominis in honoribus consistat. beatitudo enim siue felicitas est ꝓmium virtutis. vt ph̃us dicit in ꝓmo ethicoꝝ: sed honor maxime videtur esse id quod est virtutis ꝓmiuꝫ: vt philosophus dicit in. 4. ethicoꝝ. ergo in honore maxime contingit beatitudo. ¶ ℙ. Illud qõ cõuenit deo: ⁊ excellentissimis maxime videtur esse beatitudo que est bonum perfectus; huiusmodi est honor vt philosophus dicit in. 8. ethicoꝝ. ⁊ ꝓma ad Thimot. dicit apostolus. Soli deo honor ⁊ gloria. ergo in honore consistit beatitudo. ¶ ℙreterea. Illud qõ est magis desideratum ab hominibus est beatitudo; sed nihil videtur esse magis desiderabile ab hominib⁹

q̄ bonor. q̄ omnes patiuntur iacturam in omnibus alys rebus ne patiantur aliquod detrimentum sui honoris. ergo in honore beatitudo ꝓsistit. ¶ Sed contra, beatitudo est in beato: honor autem non est in eo qui honoratur: sed magis in honorante qui reuerentiam exhibet honorato: vt philosophus dicit in primo ethicorum. ergo in honore beatitudo non consistit. ¶ Respondeo dicendum: q̄ impossibile est beatitudinem consistere i honore: honor enī exhibetur alicui propter aliquam eius excellentiam: & ita est signum & testimonium quoddam illius excellētie que est in honorato: excellentia autem hominis maxime attenditur circa beatitudinem que est hominis bonum perfectum: & secūdum partes eius: ideſt secūdum illa bona quibus aliquid beatitudinis participat: & ideo honor potest quidem consequi beatitudinem. sed p̄ncipaliter in eo beatitudo consistere non potest. ¶ Ad primum ergo dicēdum q̄ honor non est premium virtutis propter quod virtuosi operantur; sed accipiunt honorem ab hominibus loco premij: quasi a non habentibus ad dandum magis. verū aūt premium virtutis est ipsa beatitudo propter quam virtuosi operantur; si autem propter honorem operarentur: iam non esset virtus sed magis ambitio. ¶ Ad secundum dicēdum q̄ honor debetur deo: & excellētissimis in signum vel testimonium excellentie preexistentis: non q̄ ipse honor faciat eos excellentes. ¶ Ad tertium dicēdum q̄ ex naturali desiderio beatitudinis quam consequitur honor vt dictum est: cōtingit q̄ homines maxime honorem desiderant: vnde querūt homines maxime honorari a sapientibus quorum iudicio credūt se esse excellētes vel felices.

Ad tertium sic proceditur. Videtur q̄ beatitudo hominis cōsistat in gloria. in eo enim videtur beatitudo cōsistere quod reddit sanctis pro tribulationibus quas in mundo patiunt. huiusmodi autē est gloria, dicit enim apostolus Roman. octauo. Nō sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis. ergo beatitudo cōsistit in gloria. ¶ Preterea. Bonum est diffusiuum sui: vt p̄z per Dionysium octauo capitulo de di. no. Sed per gloriam bonū hominis maxime diffunditur in notitiam aliorum: quia gloria: vt Ambrosius dicit: nihil aliud est q̄ clara cum laude notitia. ergo beatitudo hominis cōsistit in gloria. ¶ Preterea. Beatitudo est stabilissimum bonorum: hoc autem esse videtur fama vel gloria: quia per hāc quodammodo homines eternitatem sortiunt: vnde Boetius dicit in libro de consolatione. Vos immortalitatez nobis propagare videmini cum futuri famam temporis cogitatis. ergo beatitudo cōsistit in fama seu gloria. ¶ Sed contra, Beatitudo est verum hominis bonum: sed fama seu gloriam contingit esse falsam: vt enim dicit Boetius in libro quarto de consolatione. Plures magnum sepe nomen falsis vulgi opinionibus attulerunt: quo quid turpius excogitari potest: nam qui falso predicantur suis ipsi necesse est laudibus erubescāt. non ergo beatitudo hominis consistit in fama seu gloria. ¶ Respondeo dicēdum q̄ impossibile est beatitudinem hominis in fama seu gloria humana cōsistere: nam gloria nihil aliud est q̄ clara notitia cum laude: vt Ambrosius dicit. Res autem cognita aliter comparatur ad cognitionem diuinam & aliter ad cognitionez humanam; humana enim cognitio a rebus cognitis causatur; sed diuina cognitio est causa rerum cognitarum: vnde perfectio humani boni que beatitudo dicit: non potest causari a notitia humana: sed magis notitia humana de beatitudine alicuius procedit & quodāmodo causat ab ipsa beatitudine humana beatitudine: vel inchoata vel perfecta: & ideo in fama vel in gloria non potest consistere hominis beatitudo sed bonum hominis dependet sicut ex causa ex cognitione dei: & ideo ex gloria que est apud deum dependet beatitudo hominis: sicut ex causa sua: secundum illud psalmi. Eripiam eū & glorificabo eum: longitudine dierum adimplebo eum: & ostendam illi salutare meum. Est etiam aliud considerandum q̄ humana notitia sepe fallit & precipue in singularibus contingentibus cuiusmodi sunt actus humani: & ideo frequenter humana gloria fallax est: sed quia deus falli non potest: eius gloria vera est: propter quod dicitur. 2. ad Corinth. x. Ille probatus est quem deus cōmendat. ¶ Ad primum ergo dicendum q̄ apostolus non loquitur illud de gloria que est ab hominibus: sed de gloria que est a deo coram angelis eius: vnde dicit in Mar. octauo. Filius hominis confitebit eum in gloria patris sui coram angelis eius. ¶ Ad secūdum dicēdum q̄ bonum alicuius hominis quod per famam vel gloriam est in cognitōe multorum: si cognitio quidem vera sit: oportet q̄ deriuet a bono existēte in ipso: & sic presupponit perfectam beatitudinē vel ichoatam. Si autem cognitio falsa sit: nō concordat rei & sic bonum nō inuenitur in eo cuius fama celebris habet: vnde p̄z q̄ fama nullo modo potest facere hoiem bonum. ¶ Ad tertium dicēdum q̄ fama non habet stabilitatem immo falso rumore de facili perditur: & si stabilis aliquando perseueret hoc est per accidens; sed beatitudo habet p̄ se stabilitatem & semper.

Ad quartum sic proceditur. Videtur q̄ beatitudo ꝓsistat in potestate; omnia enim appetūt assimilari deo tāquam vltimo fini & primo principio; sed homines qui in potestatibus sunt propter similitudinem potestatis maxime videntur esse deo cōformes: vnde in scriptura dij vocantur: vt patz. Exodi. xi°. Dys non detrahes. ergo in potestate beatitudo consistit. ¶ Preterea. Beatitudo est bonum perfectum: sed pfectissimum est q̄ homo etiam aliquos congrue possit regere. quod conuenit his qui in potestatibus sunt constituti; ergo beatitudo consistit in potestate. ¶ Preterea. Beatitudo cum sit maxime appetibilis opponitur ei quod maxime est fugiendum: sed homines maxime fugiunt seruitutem cui contraponitur potestas. ergo in potestate beatitudo consistit. ¶ Sed contra. Beatitudo est pfectum bonum: sed potestas est maxime imperfecta: vt enim dicit Boetius secundo de consolatione. Potestas humana solicitudinum morsus expellere: formidinum aculeos vitare nequit: & postea potētem censes: cui satellites latus ambiunt: qui quos terret: ipse plus metuit. non igitur beatitudo consistit in potestate. ¶ Respondeo dicendum q̄ impossibile est beatitudinem in potestate consistere propter duo. Primo quidē q̄ potestas habz rationem principij. vt patz in. 5. metaphi. beatitudo autem habz rationem vltimi finis. Secundo quia potestas se habz ad bonum & ad malum: beatitudo autem est proprium & perfectum hominis bonum, vnde magis posset consistere beatitudo aliqua in bono vsu potestatis qui est per virtutem: q̄ in ipsa potestate: possunt autem quatuor generales cause induci ad ostendendum: q̄ in nullo premissorum exteriorum bonorum beatitudo consistat; quarum prima est q̄ cum beatitudo sit summum hominis bonum non compatitur secum aliquod malum: omnia autem predicta possunt inueniri & in bonis & in malis. ¶ Secūda ratio est. q̄ cum de ratione beatitudinis sit q̄ sit per se sufficiens: vt patz in primo ethi. hoc necesse est q̄ beatitudine adepta nullum bonum necessarium homini desit; adeptis autem singulis premissorum possunt adhuc multa bona homini necessaria deesse: puta sapiētia: sanitas corporis: & huiusmodi. ¶ Tertia. q̄ cum beatitudo sit bonum perfectum ex beatitudine nō potest aliquod malum alicui prouenire: quod nō cōuenit premissis, dicitur ecclesiastes. 5. q̄ di-

nitie iterdum cõseruantur in malum domini sui. ⁊ simile patet in alys tribus. ¶ Quarta ratio est. qz ad beatitudinẽ homo ordinat̃ per principia iterioza: cum ad ipsam naturaliter ordinet̃ p̃missa autẽ quatuor bona magis sunt a causis exterioribus: ⁊ vt plurimum a fortuna: vnde ⁊ bona fortune dicunt̃: vñ patz q̃ ī p̃emissis nullo modo beatitudo cõsistit. ¶ Ad primum ergo dicẽdum. q̃ diuina potestas est sua communitas. vnde vti sua potestate non potest nisi bene: sed hoc in hominibus non iuenit̃: vnde nõ sufficit ad beatitudinẽ q̃ homo assimilet̃ deo quãtum ad potestatem: nisi assimilet̃ ei quãtum ad bonitatẽ. ¶ Ad secũdũ dicẽdum: q̃ sicut optimum est q̃ aliquis vtat̃ bñ potestate ī regimine multorum. ita pessimum ẽ si male vtat̃: ⁊ ita potestas se habz ⁊ ad bonum ⁊ ad malum. ¶ Ad tertium dicẽdum q̃ seruitus ẽ ipedimẽtum boni vsus potestatis: ⁊ iõ naturaliter homines eam fugiũt/ ⁊ nõ quasi ī potestate hominis sit summum bonum.

Ad quintum sic procedit. Videt̃ q̃ beatitudo ꝓsistat in bonis corporis. dicitur enim ecclesiastici. 30. Nõ est census supra censum salutis corporis: sz in eo quod ẽ optimum cõsistit beatitudo/ergo cõsistit in corporis salute. ¶ Preterea. Dionysius dicit. 5. capo de di. no. q̃ esse ẽ melius q̃z viuere: ⁊ viuere q̃z alia que cõsequunt̃: sed ad esse vel viuere hominis requiritur salus corporis: cum ergo beatitudo sit summum bonum hominis. videt̃: q̃ salus corporis maxime ptineat ad beatitudinẽ. ¶ Preterea. Quãto aliquid est cõmunius: tanto ab altiori principio dependet. quia quãto est superius: tãto eius virtus ad plura se extendit sed sicut causalitas cause efficiẽtis cõsiderat̃ secũdum influentiam. ita causalitas finis attendit̃ secũdum appetitum/ ergo sicut prima causa efficiens ẽ que in omnia influit. ita vltimus finis ẽ quod ab omnibus desiderat̃: sed ipsum esse ẽ quod maxime desiderat̃ ab omnibus. ergo in his que ptinẽt ad esse hominis: sicut ẽ salus corporis maxime cõsistit beatitudo. ¶ Sed contra ẽ q̃ secũdum beatitudinem homo excellit omnia alia: sz secũdum bona corporis a multis animalibus superat̃: sic ab elephãte ī diuturnitate: a leone in fortitudine: a ceruo ī cursu. ergo beatitudo nõ ꝓsistit in bonis corporis. ¶ Rñdeo dom̃ q̃ ipole ẽ beatitudinẽ hois ī bonis corporis ꝓstare pp duo. Prio qdẽ. qz ipossibile ẽ q̃ illi⁹ rei q̃ ordinat̃ ad aliud sicut ad finẽ: vltim⁹ finis sit eiusdẽ ꝓseruatio in eẽ. vñ gubernator nõ itẽdit sicut vltimũ finẽ ꝓseruationez nauis sibi cõmisse. eo q̃ nauis ad aliud ordinat̃ sicut ī finẽ. s. ad nauigãdũ. sicut aũt nauis cõmittit̃ gubernatori ad dirigendum: ita homo est sue voluntati ⁊ rationi cõmissus: secundum illud quod dicitur Ecclesia. 15. Deus ab initio cõstituit hoiem ⁊ reliquit eum in manu cõsilij sui. Manifestum est aũt q̃ homo ordinat̃ ad aliquid sicut ad finẽ: nõ. n. est summuz bonũ: vnde ipossibile est q̃ vltimus finis rõnis ⁊ voluntatis humane sit conseruatio sui esse. Secũdo quia dato q̃ finis rõnis ⁊ volũtatis humane eẽt conseruatio humani esse: nõ tamẽ posset dici q̃ finis hois esset aliquod corporis bonum. Esse enim hominis consistit in anima ⁊ in corpore/ ⁊ q̃uis esse corporis dependeat ab anima: esse tamen humane anime nõ dependet a corpore: vt supra ostensum est: ipsumq̃ corpus est propter aiam sic materia propter formam: ⁊ istrumẽta propter motorẽ: vt per ea suas actiones exerceat: vnde omnia bona corporis ordinant̃ ad bona anime sicut ad finẽ: vnde impossibile ẽ q̃ in bonis corporis beatitudo consistat: que est vltim⁹ finis. ¶ Ad primuz ergo dicẽdum: q̃ sicut corpus ordinat̃ ad aiam sicut ad finẽ: ita bona exteriora ad ipsum corpus: ⁊ ideo rõnabiliter bonum corporis preferr̃ bonis exterioribus que per censum significant̃: sicut ⁊ bonuz anime prefertur omnibus bonis corporis. ¶ Ad secũdum dicẽdum q̃ esse simpliciter acceptum secũdum q̃ ĩcludit in se oẽm perfectionez essendi preeminet vite ⁊ omnibus subsequẽtibus: sic igit̃ ipz esse prehabet in se oia bona subsequẽtia. ⁊ hoc modo Dionysius loquit̃: sed si cõsideret̃ prout participatur in hac re vel in illa q̃ nõ capiũt totam perfectionẽ essendi sed habẽt esse imperfectum: sicut est esse cuiuslibz creature: manifestum est q̃ ipsum esse cũ perfectõe superaddita ẽ eminentius: vnde ⁊ Dionysius ibidem dicit: q̃ viuentia sunt meliora existẽtibus ⁊ itelligentia viuentibus. ¶ Ad tertium dicẽdũ: q̃ finis respõdet p̃cipio: ex illa rõne probat̃ vt vltimus finis est p̃mum p̃cipium essendi: in quo est omnis eẽndi perfectio: cuius similitudinẽ appetũt ẽz suam perfectionem: quedam quidem secũdum esse tãtum: quedam secũdum esse viuens: quedam secũdum viuens ⁊ intelligens ⁊ beatũ. ⁊ hoc paucorum. est.

Ad sextum sic procedit. Videt̃ q̃ beatitudo hominis in voluptate consistat̃ beatitudo enim cũ sit vltimus finis nõ appetit̃ ꝓpter aliud: sz alia ꝓpter ipsam: sed hoc maxime cõuenit delectationi ridiculum est enim ab aliquo querere ꝓpter quid velit delectari: vt dicit̃ in. x. ethi. ergo beatitudo maxime in voluptate ⁊ delectatione cõsistit. ¶ P. Causa p̃ma vehemẽtius imprimit q̃z secũda: vt dicit̃ in libro de causis/ fluentia aũt finis attendit̃ ꝑm eius appetitũ/ illud ergo videt̃ habere rõnem finis vltimi quod maxime mouet appetitum/ hoc aũt est voluptas cuius signuz est q̃ delectatio intantuz abiorbet hois volũtatem ⁊ rõnẽ q̃ alia bona cõtẽnere facit/ ergo videt̃ q̃ vltimus finis hois qui est beatitudo maxime in voluptate consistat. ¶ P. Cum appetitus sit boni/ illud quod oia appetunt videt̃ esse bonum optimuz/ sed delectationem oia appetũt ⁊ sapiẽtes ⁊ ĩsipientes ⁊ etiam rõne carentia. ergo delectatio est optimum. consistit ergo in voluptate beatitudo que est summum bonum. ¶ Contra ẽ qđ Boetius dicit in. 3. de cõsolatione. Tristes exitus eẽ voluptatuz quisquis reminisci libidinũ suarum volet itelliget: que si beatos efficere possent nihil essz gn pecudes quoqz eẽ beate dicant̃. ¶ Respõdeo dicẽdũ: q̃ quia delectationes corporales pluribus note sunt: assumpserũt sibi nomẽ voluptatũ: vt dicit̃. 6⁹. ethi. Jn quib⁹ tamẽ beatitudo principaliter non consistit: quia in vnaquaqz re aliud est quod pertinet ad essentiam eius: aliud est ꝓprium accidẽs ipsi⁹: sicut in homine: aliud est quod est animal rationale mortale: aliud quod est risibile. Est igitur cõsiderãdum q̃ oia delectatio est quoddam ꝓpriũ accidẽs quod consequit beatitudinem vel aliquã beatitudinis partem: ex hoc enim aliquis delectat̃: quia habet bonuz aliquod sibi cõueniẽs vel in re: vel in spe: vel saltẽ in memoria: bonum aũt cõueniens siquidem sit perfectuz est ipsa hominis beatitudo. Si aũt sit ĩperfectum: beatitudo ẽ qdã participata vel propinqua vel remota vel saltem apparens: vnde manifestum est q̃ nec ipsa delectatio que sequit̃ bonum perfectuz est ipsa essentia beatitudinis: sed quoddam cõsequẽs ad ipaz sicut per se accidens: voluptas autẽ corporalis non potest etiam modo predicto sequi bonum perfectum/ naz sequitur bonum quod apprehendit sensus qui est virtus anime corpore vtens: bonum autem quod pertinet ad corpus qđ apprehendit̃ secũdum sensum non potest esse perfectum hominis bonum: cum enim anima rationalis excedat proportionez materie corporalis: pars anime que est ab organo corporeo absoluta quandam habet infinitatem respectu ipsius corporis ⁊ partium anime corpori concreatarũ/ sicut inuisibilia sunt quodammodo ifinita respectu materialium: eo q̃ forma per materiã quodãmodo cõtrahitur ⁊ finit̃/ vnde forma a materia absoluta est quodammodo ifinita: ⁊ ideo sensus qui est vis corporalis cognoscit singulare quod ẽ determinatum per materiam: itellectus vero

qui ē vis a materia absoluta cognoscit vl'e quod ē abstractum a materia: ⁊ continet sub se infinita singularia; vnde patet q̄ bonū conueniēs corpori q̄ per apprehēsionē sensus delectationē corporalē causat non est pfectum bonum hominis: sz ē minimū gddam ī comparatione ad bonum anime. vñ Sap̄. 7. dicit. Quia omne aurum ī comparatōe sapiētie arena ē exigua. sic igit̄ neq; voluptas corporalis est ipsa beatitudo: nec ē p se accidēs beatitudinis. ¶ Ad primum ergo dicēdum q̄ eiusdē rōnis ē q̄ appetat̄ bonum: ⁊ q̄ appetat̄ delectatio: que nihilē aliud q̄z quietatio appetitꝰ ī bono: sicut ex eadē virtute nāe ē q̄ graue ferat̄ deorsum: ⁊ q̄ ibi quiescat. vñ sicut bonum p seipsum appetit̄: ita ⁊ delectatio pp se ⁊ nō pp aliud petit̄ si ly pp dicat causam finalē. si vo dicat causam formalē: vel potius causam motiuam. sic delectatio ē appetibilis pp aliud. i. pp bonum quod ē ōlectatiōis obiectum: ⁊ per cōsequēs ē principium eius. ⁊ dat ei formam; ex hoc. n. ōlectatio habz q̄ appetat̄ quia ē quies ī bono desiderato. ¶ Ad scōm dicēdum q̄ vehemēs appetitus delectatiōis sensibilis ꝓtingit ex hoc q̄ opationes sensuum quia sunt ꝓcipia nostre cognitionis sunt magis ꝓceptibiles. vñ ēt a pluribus delectatiōes sensibiles appetunt̄. ¶ Ad tertium dicēdum q̄ eo modo oēs appetūt delectatiōes sic̄ ⁊ appetūt bonum: ⁊ tamē ōlectationē appetūt rōne boni: ⁊ nō ecōuerso: vt dictū est. vñ nō sequit̄ q̄ delectatio sit maximum ⁊ p se bonum: sz q̄ vnaquęq; ōlectatio cōsequat̄ aliquod bonum: ⁊ aliqua delectatio cōsequat̄ id quod est per se. ⁊ maximū bonū.

Ad septimum sic ꝓcedit. Videt̄ q̄ beatitudo cōsistat in aliquo bono anime. beatitudo. n. ē quoddam hominis bonum. hoc autez p tria dicit̄ que sūt bona exteriora: bona corporis ⁊ bona anime. sz beatitudo nō cōsistit in bonis exterioribus. neq; ī bonis corporis sic̄ supra ostēsum ē. ergo cōsistit ī bonis anime. ¶ Preterea. Illud cui appetimus aliquod bonum magis amamus q̄z bonum q̄ ei appetimus. sic̄ magis amamus amicū cui appetimus pecuniā: q̄z pecuniam: sz vnusquisq; quodcunq; bonum sibi appetit amat: ergo seipsum amat magis q̄z omnia alia bona. sed beatitudo ē quod maxime amat̄. quod pz ex hoc q̄ pp ipsam oia amant̄ ⁊ desideranter. ergo beatitudo ꝓsistit ī aliquo bono ipsiꝰ hois. sz nō in bonis corporis. ergo ī bōis aie. ¶ Ꝓ. Perfectio ē aliqd eiꝰ q̄ pficit̄: sz beatitudo ē q̄dā pfectio hois. ergo beatitudo ē aliqd hois: sz nō ē aliqd corporis. vt ostēsum ē. ergo beatitudo ē aliqd aie. ⁊ ita ꝓsistit ī bōis aie. ¶ Sz ꝰ ē sicut dic̄ Aug. ī li. ō doctri. xp̄iana. Id ī quo ꝓstituit̄ btā vita pp se diligēdū ē: sz hō nō ē pp seipm diligēdꝰ. sz qcqd ē ī boie est diligendū pp deū. ergo in nullo bono aie beatitudo cōsistit.

¶ Rñdeo dicēdum q̄ sicut supra dictum est; finis dupl'r dicit̄. s. ipsa res quā adipisci desideramus: ⁊ vsus seu adeptio vel possessio illius rei; si ergo loq̄mur de vltimo fine hois q̄tum ad ipam rez quā appetimus sicut vltimū finē ipossibile est q̄ vltimus finis hois sit ipsa anima vel aliqd eiꝰ. ipa. n. anima in se ꝓsiderata est vt in potētia existēs. fit eniz de potētia sciēte actu sciēs: ⁊ de potētia virtuosa actu virtuosa. cum autē potētia sit ꝓpter actum: sicut ꝓpter cōplemētum; impossibile est: q̄ id quod est scōm se in potentia existēs habeat rōnem vltimi finis suiipsius: simil'r etiā neq; eius aliqd siue sit potētia siue actus siue habitus: bonum eniz quod ē vltimus finis ē bonum perfectum cōplēs bonum appetitū. appetitus aūt humanus qui ē volūtas ē boni vl'is: quodlz bonū autē inherēs ipsi anime est bonum participatum: ⁊ p ꝓsis particulatū: vnde impossibile est q̄ aliquod eoꝝ sit vltimus finis boni. Sed si loq̄mur de vltimo fine hois quātuz ad ipsaz adeptionē vel possessionem seu quęcunq; vsum ipsius rei que appetitur vt finis: sic ad vltimū finem ptinet aliquid hois ex parte aie: quia homo per aiam beatitudinē consequit̄: res ergo ipsa que appetit̄ vt finis ē id in quo beatitudo consistit ⁊ qō beatum facit: sed huiusmodi adeptio vocat̄ beatitudo: vnde dicēdum ē q̄ beatitudo est aliqd extra aiam. ¶ Ad ꝑmum ergo dicēdum: q̄ scōm q̄ sub illa diuisione cōprehendunt̄ oia bona que oia sunt homini appetibilia: sic bonū anime dicit̄ non solū potētia aut habitus aut actus: sed ⁊ obiectū quod est extrinsecū: ⁊ hoc modo nihil prohibet dicere id in quo beatitudo consistit esse quoddā bonum anime. ¶ Ad scōm dicendū: q̄z tum ad ꝓpositum ptinet: q̄ beatitudo maxime amat̄ tanq̄z bonū concupitum; amicus aūt amat̄ tanq̄z id cui concupiscit̄ bonū: ⁊ sic homo amat seipsum; vnde non est eadē rō amoris vtrobiq;: vtruz aūt amore amicitie aliquid homo supra se amet: erit locus cōsiderādi cū de charitate ager̄. ¶ Ad tertiū dō. q̄ beatitudo ipsa cum sit pfectio anime est quoddā aie bonū inherēs. sed id in quo beatitudo ꝓsistit: qō. s. beatū facit ē aliqd extra aiaz: vt dcm̄ ē.

Ad octauum sic ꝓcedit. Videt̄ q̄ beatitudo hominis ꝓsistat in aliquo bono creato: dicit eni Dionysius. 4. ca°. de di. no. q̄ diuina sapientia coniungit fines ꝑmoz; ꝓncipys secūdoz; ex quo potest accipi q̄ summū iferioris nature sit attingere infimuz nature superioris: sed summū hois bonum est beatitudo: cū ergo angelus nature ordine sit supra hominē: vt in primo habitum est; videt̄ q̄ beatitudo hois consistat in hoc q̄ aliquo modo attīgit ad angelū. ¶ Ꝑ. Ultimus finis cuiuslibet rei est in suo perfecto: vnde pars est ꝓpter totum sicut ꝓpter finez; sed tota vniuersitas creaturarū que dicit̄ maior mundus comparat̄ ad hoiem: qui in. z. physicoꝝ dicit̄ minor mūdus: sicut pfectum ad iperfectum; ergo beatitudo hominis cōsistit in tota vniuersitate creaturarū. ¶ Ꝑ. Per hoc homo efficit̄ beatus q̄ eius nāle desideriū quietatur, sz desiderium hois nō extendit̄ ad maius bonum q̄z ipse capere potest; cum ergo homo nō sit capax boni quod excedit limites totius creature: videt̄ q̄ p aliquod bonum creatum homo beatus fieri possit; ⁊ ita beatitudo hominis in aliquo bono creato cōsistit. ¶ Sz cōtra ē qō Augustinꝰ dicit. xix°. de ciuitate dei. Ut vita carnis aīa est: ita beata vita hois deus est. de quo dicit̄. Beatus populus cuiꝰ dominus deus eius est. ¶ Rñdeo dō: q̄ impossibile est beatitudinē hois esse in aliquo bono creato. beatitudo eniz ē bonum pfectum quod totaliter quietat appetitum: aliogn non esset vltimus finis si adhuc restaret aliqd appetēdū. obiectum autem volūtatis que est appetitus humanus ē vl'e bonum: sicut obiectum itellectus est vl'e verū; ex quo patet q̄ nihil potest quietare volūtatem hominis nisi bonum vl'e: quod nō iuenit̄ in aliquo creato: sed soluz in deo; quia oīs creatura habet bonitatem participatam: vnde solus deus voluntatem hominis implere potest scōm q̄ dicit̄ in psal. Qui replet in bonis desideriū tc̄; in solo igit̄ deo beatitudo hois consistit. ¶ Ad ꝑmum ergo dicēduz: q̄ superius hominis attingit quidē ifimum angelice nature p quādaz similitudinem: non tamē ibi sistit sicut in vltimo fine: sed ꝓcedit vsq; ad ipsum vniuersalem fontez boni: q̄ est vniuersale obiectū beatitudinis oiuz bonoꝝ tanq̄z infinitum ⁊ pfectum bonum existēs. ¶ Ad secūdum dicendum: q̄ si totū aliq̄ non sit vltimus finis partis nō ē ipm totum: sed aliqd aliud: vniuersitas aūt creaturarū ad quā compatur homo: vt pars ad totū: nō est vltimus finis; sed ordinatur in deum sicut in vltimum finem: vnde bonum vniuersi non est vltimus finis: sed ipse deus. ¶ Ad tertiū dicendum: q̄ bonum creatum non est minus q̄z bonum cuius est homo capax: vt rei intrinsece ⁊ inherentis: est tamē minus q̄z bonum cuius est capax: vt obiecti: quod est infinitum; bonum autem quod participatur ab angelo ⁊ a toto vniuerso est bonum finitum ⁊ contractum.

¶ Questio. III.

Deinde considerandus est quid sit beatitudo: et que requirantur ad ipsam. ¶ Circa primū queruntur octo. ℣ Primo utrus beatitudo sit aliqd in creatū. Secūdo si ē aliquid creatū: utrum sit operatio. Tertio utrum sit operatio sensitiue partis an intellectiue tantū. Quarto si est operatio intellectiue partis: utrum sit opatio intellectus an uolūtatis. Quito si est opatio speculatiui intellectus aut practici. Sexto si est operatio intellectus speculatiui: utrū cōsistat in speculatione scie x speculatiua x. Septimo utrus cōsistat in speculatiōe substātiarum sepata x. s. angelo x. Octauo utrū in sola speculatione dei qua per essentiam uidetur.

Ad primum sic procedit. Uidet q beatitudo sit aliquid increatū: dicit eni Boeti⁹ in. 3. de cōsola. deum ipsam beatitudinē necesse cōsiteri. ¶ ℣. Beatitudo est summū bonū: s esse summum bonū conuenit deo: cuius ergo non sint plura summa bona: videt q beatitudo sit idem quod deus. ¶ ℣. Beatitudo est ultimus finis in quē naliter humana uoluntas tanq in finē tendit: s in nullū aliud uolūtas tanq in finem rēdere debet nisi in deū quo solo fruendum est: ut Augustinus dicit ergo beatitudo est idem quod deus. ¶ Sed contra. Nullum factū est increatū aliquid: sed beatitudo hominis ē aliquid factum: quia fm Augustinus primo de doctrina christiana: Illis rebus fruendum est que nos beatos faciūt. ergo beatitudo non est aliquid increatū. ¶ Rndeo dicēdus q sicut supra dictū est: finis dicit dupl'r. Uno mō ipsa res quā cupim⁹ adipisci: sicut auaro est finis pecunia. Alio modo ipsa adeptio uel possessio seu usus aut fruitio eius rei q desiderat: sicut si dicat q possessio pecunie est finis auari: et frui re uoluptuosa est finis itempati. ℣ Primo ergo modo ultimus hois finis est bonū increatū. s. deus q solus sua infinita bonitate pōt uolūtatem hois pfecte implere. Scōo aūt mō ultimus finis hois est creatū aliqd in ipso existēs: qō nihil est aliud q adeptio uel fruitio finis ultimi: ultimus aūt finis uocat beatitudo. si ergo beatitudo hois cōsideret quantū ad cām uel obiectū: sic est aliqd increatū. si aūt cōsideret quātum ad ipsam essentiaz beatitudinis: sic est aliquid creatū. ¶ Ad primū ergo dicēdū: q deus est beatitudo p essentiā suam: non enim per adeptionē aut participationē alicuius alterius beatus est: s per essentiaz suā. Homines aūt sunt beati: sicut ibidē dicit Boetius: p participationē: sicut et dy per participationē dicunt. ipsa aūt participatio beatitudinis secūdum quam homo dicit beatus aliquid creatū est. ¶ Ad secūdum dicēdum: q beatitudo dicitur esse summum hominis bonum: quia est adeptio uel fruitio summi boni. ¶ Ad tertium dicendum: q beatitudo dicitur ultimus finis per modum quo adeptio finis dicitur finis.

Ad secundum sic procedit. Uidetur q beatitudo nō sit opatio: dicit enim apostolus ad Ro. 6. Habetis fructus uestrum in sanctificatione: finem uero uitaz eternaz: sed uita non est operatio sed est ipsum esse uiuentium. ergo ultimus finis qui est beatitudo non est operatio. ¶ ℣ Preterea. Boetius dicit in tertio de consolatione: q beatitudo est status omnium bonoruz congregatiōe perfectus: sed status non nominat operationem. ergo beatitudo non est operatio. ¶ ℣ Preterea beatitudo significat aliqd in beato existēs cū sit ultima pfectio hois: sed operatio nō significat ut aliqd existens in operāte. sed magis ut ab ipso procedens. ergo beatitudo non est opatio. ¶ ℣. Beatitudo pmanet in beato. operatio autez non permanet sed transit. ergo beatitudo nō est operatio. ¶ ℣ Preterea. Unius hominis est una beatitudo. operationes autem sunt multe. ergo beatitudo non est operatio. ¶ ℣ Preterea. Beatitudo ineſt beato absq interruptione: sed operatio humana frequenter iterrumpitur: puta somno uel aliqua alia occupatione uel quiete. ergo beatitudo non est operatio. ¶ Sed contra est quod philosophus dicit in primo ethicoruz: q felicitas est operatio secundus uirtutem perfectam. ¶ ℣ Respondeo dicendum: q secundum q beatitudo hominis est aliquid creatum in ipso existēs: necesse est dicere q beatitudo hominis sit operatio. est eniz beatitudo ultima hominis perfectio: unumquodque enim in tantum perfectum est inquantum est actu: nam potentia sine actu imperfecta est: oportet ergo beatitudinem in ultimo actu hominis consistere. manifestum est autez q operatio est ultimus actus operantis. unde et actus secundus a philosopho nominatur in secūdo de anima: nam habens formam potest esse in potentia operans sicut sciēs est in potētia cōsiderās: inde est q in alys rebus res unaquaq dicit esse pp suam operationē. ut dicit in. 2. de celo: necesse ē ergo beatitudinē hominis opationem eē. ¶ Ad primum ergo dicēdum: q uita dicit dupl'r. Uno modo ipsum eē uiuentis. et sic beatitudo nō est uita. ostensum est. n. q eē unius hominis qualecūq sit: nō est hominis beatitudo. solus. n. dei beatitudo ē suum esse. Alio modo dicit uita ipsa operatio uiuētis scōm quam principium uite in actū reducit. et sic nominamus uitam actuam uel cōtēplatiuam uel uoluptuosam. et hoc modo uita eterna dicit ultimus finis: quod p3 per hoc quod dicit Joan. 17. Hec est uita eterna: ut cognoscāt te deum uerum et unus. ¶ Ad secūdum dicēdum q Boetius diffiniēdo beatitudinem cōsideruit ipsam communem beatitudinis rōnem. Est. n. cōmunis beatitudinis ratio q sit bonum cōmune pfectum: et hoc significauit cum dixit: q ē status omnium bonoruz cōgregatiōe pfectus: p quod nihil aliud significat nisi q beatus ē in statu boni pfecti. Sz Aristoteles expressit ipsam eēntiam beatitudinis ostendēs p quid homo sit in huiusmodi statu. q p operationē quādam. et iō i primo ethicoruz ipse ēt ostendit q beatitudo ē bonum pfectum. ¶ Ad tertium dicēdum. q sicut dicit in. 9. metaphi sice. duplex ē actio. una que procedit ab operante in exteriorē materiam: sicut urere et secare: et talis opatio non potest eē beatitudo: nā talis opatio nō ē actio et pfectio agentis: s magis patientis: ut ibidez dicit. Alia ē actio manēs in ipso agēte: ut sentire: itelligere: et uelle: et huiusmodi actio ē pfectio et actus agētis. et talis opatio pōt esse beatitudo. ¶ Ad quartum dōm q cum beatitudo dicat quādam ultimā pfectionē fm q diuerse res beatitudinis capaces adiuersos gradus pfectōis ptingere possunt: fm hoc necesse ē q diuersimode beatitudo dicat: nā i deo ē beatitudo p eēntiam. q ipm esse eius ē opatio eius. q nō fruit alio: s seipso: i angelis aūt beatitudo ē ultima pfectio fm aliqs opationem qua iungit bono increato: et hec opatio est i eis unica et sempiterna: in hoibus aūt fm statū presentis uite est ultima pfectio fm opationez qua hō iungit deo: sed hec opatio nec ptinua pōt esse: et p sequens nec unica est: q opatio interscissione multiplicat: et pp hoc i statu presentis uite pfectā beatitudo ab homine haberi nō pōt. uii philosophus i primo ethicoz ponēs beatitudinē hominis i hac uita: dicit eaz iperfectā: post multa concludens. Beatos aūt dicim⁹: ut hoies: s promittit nobis a deo beatitudo pfecta qñ erimus sic angeli i celo: sicut dicit Math. 22. Quātus ergo ad illam beatitudinem pfectā cessat obiectio. q ūa et ptinua et sempiterna opatiōe: i illo beatitudinis statu mēs hominis deo iungit. s i psenti uita quātum deficit ab

vnitate ⁊ cõtinuitate talis opatiõis: tãtum deficim⁹ a beatitudinis pfectiõe. est tñ aliqua participatio beatitudinis ⁊ quãto opatio põt ee magis ꝯtinua ⁊ vna: tãto plus habz rõnem beatitudinis: ⁊ iõ i actiua vita q̃ circa multa occupat: est minus de rõne beatitudinis: q̃z i vita ꝯmeplatiua que versat circa vnũ. i. circa veritatis cõtemplationez. ⁊ si aliquãdo hõ actu nõ operet huiusmodi opationez. tñ qz i promptu hz eã semper põt operari. ⁊ qz etiã ipsaz cessationem: puta somni vel occupatiõis alicui⁹ naturalis ad operationez p̃dictã ordinat quasi videt opatio ꝯtinua esse. et p hoc pz solutio ad gntum: ⁊ ad sextũ.

Ad tertium sic procedit. Videt q̃ beatitudo consistat etiam in operatione sensus. nulla enim operatio inuenitur in homine nobilioz operatione sensitiua nisi intellectiua: sed operatio intellectiua dependet in nobis ab operatione sensitiua. quia non possumus intelligere sine fantasmate: vt dicitur in tertio de anima. ergo beatitudo consistit etiam in operatione sensitiua ¶ Preterea. Boetius dicit in tertio de consolatione. q̃ beatitudo est status omnium bonorum congregatione perfectus: sed quedaz bona sunt sensitiua que attingimus per sensus operationem: ergo videtur q̃ operatio sensus requiratur ad beatitudinem. ¶ Preterea. Beatitudo est bonum perfectum. vt probatur in primo ethicozum: quod non esset nisi homo perficeretur per ipsam secundum omnes partes suas: sed per operationes sensitiuas quedam partes anime perficiuntur: ergo operatio sensitiua requiritur ad beatitudinem. ¶ Sed contra. In operatione sensitiua comunicant nobis bruta animalia. non autem in beatitudine. ergo beatitudo non consistit in operatione sensitiua. ¶ Respondeo dicendum. q̃ ad beatitudinem potest aliquid pertinere tripliciter. Uno modo essentialiter. Alio modo antecedenter. Tertio modo consequenter. Essentialiter quidem non potest pertinere sensus ad beatitudinem. nam beatitudo hominis consistit essentialiter in coniunctione ipsius ab bonum increatum quod est vltimus finis: vt supra ostensum est: cui homo coniungi non potest per sensus operationem. Similiter etiam quia sicut ostensum est in corporalibus bonis beatitudo hominis non consistit: quamen sola per sensus operationẽ attingimus. possunt autem operationes sensus pertinere ad beatitudinem antecedenter ⁊ consequenter: antecedenter quidem secundũ beatitudinem imperfectaz: qualis in presenti vita haberi potest: nam operatio intellectus preexigit operationem sensus. consequẽter autez in illa perfecta beatitudine que expectatur in celo: quia post resurrectionem ex ipsa beatitudine anime: vt Augustinus dicit in epistola ad dioscoros: fiet quedam reflucatia in corpore ⁊ in sensus corporeos: vt in suis operationibus perficiantur: vt infra magis patebit cum de resurrectione agetur: non autem tũc operatio qua mens humana deo coniungitur a sensu dependebit. ¶ Ad primum ergo dicendum: q̃ obiectio illa procedebat: q̃ operatio sensus requiritur antecedenter ad beatitudinem imperfectam qualis in hac vita haberi potest. ¶ Ad secundum dicendum: q̃ beatitudo perfecta qualem angeli habent: habet congregationem omnium bonorum per coniunctionem ad vniuersalez fontem totius boni: non q̃ indigeat singulis particularib⁹ bonis: sed in hac beatitudine imperfecta requiritur congregatio bonorum sufficientium ad perfectissimam operationem huius vite. ¶ Ad tertium dicendum: q̃ in perfecta beatitudine perficitur totus homo: sed in inferiori parte per redundantiam a superiori: in beatitudine autem imperfecta presentis vite conuersio a perfectione inferioris partis procedit ad perfectionem superioris.

Ad quartum sic procedit. Uidet q̃ beatitudo cõsistat in actu volũtatis. Dic̃t. n. Aug. 19. de ciui. dei: q̃ beatitudo hominis in pace consistit. vnde in ps. Qui posuit fines tuos pacem. sed pax ad voluntatem pertinet. ergo beatitudo hominis in voluntate consistit. ¶ Preterea. Beatitudo est summum bonum: sed bonum est obiectum voluntatis. ergo beatitudo in voluntatis operatione consistit. ¶ Preterea. Primo mouenti rñdet vltimus finis: sic̃ vltimus finis totius exercitus est victoria q̃ est finis ducis qui oẽs mouet: sed p̃mũ mouens ad operãdũ est volũtas: qz mouet alias vires: vt ifra dicetur. ergo beatitudo ad volũtatem pertinet. ¶ Ps. Si beatitudo est aliqua operatio oz q̃ sit nobilissima operatio boĩs: sed nobilioz est dei dilectio q̃ est actus volũtatis q̃ cognitio q̃ est operatio itellectus: vt pz per aplm p̃ma ad Lozin. 13. ergo videt q̃ beatitudo consistat in actu voluntatis. ¶ Ps. Aug. dicit in. 13. de trini. q̃ beatus est q̃ habz oĩa que vult ⁊ nihil vult male. ⁊ post pauca subdit. Et appropiquat beatitudo q̃ bene vult quodcũq; vult: bona. n. beatum faciunt quoz̃ bonoz̃ iam habz ad ipam. s. bonã volũtatem. ergo beatitudo in actu volũtatis cõsistit. ¶ Sed cõtra est qđ dñs dicit Joãnis. 17. Hec est vita eterna vt cognoscant te deum verum vnum. vita aũt eterna est vltim⁹ finis: vt dciñ est. ergo btitudo homis in cognitione dei ꝯsistit q̃ est actus itellectus. ¶ Rñdeo dõm: q̃ ad beatitudinẽ: sicut supra dctñ est duo regrunt̃: vnũ qđ est esse beatitudis. aliud quod est quasi per se accidẽs eius. s. delectatio ei adiũcta. Dico ergo q̃ q̃tum ad id qđ est essentialr ipsa beatitudo: ipossibile est q̃ cõsistat in actu volũtatis. Manifestũ est enĩ ex p̃missis q̃ beatitudo est cõsecutio finis vltimi. consecutio aũt finis nõ consistit in ipso actu volũtatis: voluntas aũt fert̃ in finẽ ⁊ absentẽ cũ ipm desiderat: ⁊ p̃ntez cũ in ipso regescẽs delectat̃. manifestũ est aũt q̃ ipm desiderium finis nõ est cõsecutio finis: sed est mot⁹ ad finẽ: delectatio aũt aduenit volũtati ex hoc q̃ finis est p̃s: nõ autẽ ecõuerso: ex hoc aliqd fit p̃s. qz volũtas delectat̃ in ipso: oz igit̃ aliqd aliud esse q̃ actum volũtatis per qđ fit finis ipse p̃s volũtati: ⁊ hoc manifeste apparet circa fines sensibiles: si enĩ cõsequi pecuniã esset per actũ volũtatis: stati a p̃ncipio cupidus cõsecutus esset pecuniã q̃ vult eã br̃e: sed a p̃ncipio qdem est absens ei: consequit̃ aũt ipam per hoc q̃ manu ipam appręhẽdit vel aliquo hmõi: ⁊ tũc iam delectat̃ in pecunia habita. sic igr̃ ⁊ circa itelligibilẽ finez cõtingit. nã a p̃ncipio volum⁹ cõsequi finẽ itelligibilẽ: ꝑsegmur aũt ipm per hoc q̃ fit p̃s nobis per actũ itellectus: ⁊ tũc volũtas delectata cõquiescit in fine iã adepto: sic igr̃ essentia beatitudis in actu itellectus cõsistit: sed ad volũtatem ptinet delectatio beatitudinẽ consequens scõm q̃ Augu. dicit. 10. confes. q̃ beatitudo est gaudium de veritate: quia. s. ipsum gaudium est consumatio beatitudinis. ¶ Ad p̃mum ergo dicendum: q̃ pax pertinet ad vltimum hominis finem: non quasi essentialiter sit ipsa beatitudo: sed quia antecedenter ⁊ consequenter habet se ad ipsam: antecedenter quidem inquantuz iam sunt remota omnia perturbantia ⁊ impedientia ab vltimo fine: consequenter vero inquantum iam homo adepto vltimo fine remanet paccatus desiderio quietato. ¶ Ad secundum dicenduz: q̃ primum obiectum voluntatis non est actus eius. sicut nec p̃mum obiectum visus est visio: sed visibile. vnde ex hoc ipso q̃ beatitudo pertinet ad voluntatem tanquã primum obiectum eius: sequitur q̃ nõ pertineat ad ipsaz tanquã actus ipsius. ¶ Ad tertium dõm: q̃ finẽ p̃mo appręhendit itellectus q̃ volũtas: tñ motus ad finẽ incipit in volũtate: ⁊ ideo voluntati debetur id quod vltimo consequit̃

consecutionem finis scilicet delectatio vel fruitio. ¶ Ad quartum dicendum q̄ dilectio præeminet cognitioni in mouendo: sed cognitio p̄uia est dilectioni in attingēdo: nō enim diligitur nisi cognit̄: vt dic̄. Aug. in. 10. de tri. ꝛ iō intelligibilem finē p̄mo attingimus per actionē itellect⁹: sic̄ ꝛ finem sensibilē p̄mo attīgim⁹ per actionē sensus. ¶ Ad quīt̄um dō̄m: q̄ ille q̄ hz oīa que vult ex hoc est beatus q̄ habz ea q̄ vult: qō quidē est per aliud q̄z p̄actū volūtatis. sed nihil male velle regrit̄ ad beatitudinē. sicut q̄dam debita dispō ad ipam: volūtas aūt bona ponit̄ in numero bonorum que beatum faciunt prout est inclinatio quedam in ipsa: sicut motus reducitur ad genus sui termini: vt alteratio ad qualitatem.

Ad quintum sic p̄cedit̄. Uidet̄ q̄ beatitudo cō sistat in opatione itellect⁹ practici: finis aūt vltimus cuiuslz creature cōsistit in assimilatiōe ad deum. sz homo magis assimilat̄ deo per itellectū practicum q̄ est cā rerum itellectaꝝ q̄z per itellectū speculatiuū cuius scīa accipit̄ a rebus. ergo beatitudo hois magis cōsistit in operatiōe itellectus practici q̄z speculatiui. ¶ ℙ. Beatitudo est perfectū bonum homis: sed itellectus practicus magis ordinat̄ ad bonū q̄z speculatiuus qui ordinatur ad veꝝ. vñ ꝛ scōm perfectionem practici itellect⁹ dicimur boni: nō aūt scōm perfectionē speculatiui itellectus: sed scōm eam dicimur sciētes vel itelligētes. ergo beatitudo homis magis cōsistit in actu itellectus practici q̄z speculatiui. ¶ ℙ. Beatitudo est quoddā bonuz ipsius hois: sed speculatiu⁹ itellectus occupat̄ magis circa ea que sūt extra hoiem: practicus aūt intellectus occupat̄ circa ea q̄ sunt ipsi⁹ homis. ſ. circa operatiōes ꝛ passiones eius. ergo beatitudo homis magis cōsistit in operatiōe itellect⁹ practici q̄z itellectus speculatiui. ¶ Sed cōtra est qō Aug. dicit in p̄mo de trini. q̄ cōtemplatio p̄mittitur nobis actionem oīum finis cum eterna pfectiōe gaudiorum. ¶ Rñ deo dicēdū: q̄ beatitudo magis cōsistit in opatiōe speculatiui itellectus q̄z practici: qō pz ex tribus. ¶ Primo quidem ex hoc q̄ si beatitudo homis est opatio opz q̄ sit optima operatio homis: optima aūt opatio homis est que est optime potētie respectu optimi obiecti: optima aūt potentia est itellectus: cuius obm optimū est bonū diuinum: qō quidem nō est obm practici itellectus: sz speculatiui: vñ in tali operatione. ſ. incōtemplatiōe diuinorum maxime consistit beatitudo: ꝛ qz vnusquisq̄ videt̄ eē id qō est optimū in eo: vt dicit̄ in. 9. ꝛ. 10. ethico z: ideo talis operatio est maxime p̄pria hoi: ꝛ maxie delectabilis. ¶ Scōo appet idē ex hoc q̄ cōtemplatio maxime querit̄ p̄pter scipaz: actus autem itellectus practici non querit̄ propter seipsum: sed propter actionem: ipse aūt actiones ordinant̄ ad aliquem finem: vnde manifestum est q̄ vltimus finis nō potest cōsistere in vita actiua que pertinet ad itellectum practicū. ¶ Tertio idem apparet ex hoc q̄ ī vita cōtemplatiua homo cōmunicat cum superioribus. ſ. cum deo ꝛ angelis quibus per similitudinem assimilat̄: sed in his q̄ pertinent ad vitam actiuam ēt alia animalia cum homine aliqualiter cōmunicāt: licet imperfecte: ꝛ ideo vltima ꝛ perfecta beatitudo que expectatur in futura vita tota p̄ncipaliter consistit in contemplatione: secundario in operatione practici intellectus ordinātis actiones ꝛ passiones humanas: vt dicitur in. 10. ethicorum. ¶ Ad p̄mum ergo dicendum: q̄ similitudo p̄dicta intellectus practici ad deum est scōm proportionalitatem: qz scilicet habet se ad suum cognitum sicut deus ad suum: sz assimilatio intellectus speculatiui ad deum est scōm vnionem vel informationem: q̄ est multo maior assimilato: ꝛ tamen dici pōt q̄ respectu principalis cogniti qō est sua essentia nō habet deus practicam cognitionem: sed speculatiuam tm̄. ¶ Ad tertium dicendū: q̄ intellectus practicus habz bonum: qō est extra ipsum: sed intellectus speculatius habz bonum in seipso scilicet contemplationem veritatis. ꝛ si illud bonum sit perfectus: ex eo totus homo perficitur ꝛ fit bonus: quod quidem intellectus practicus non habz: sed illlud ordinat. ¶ Ad tertiū dicendum: q̄ ratio illa procederet si ipsemet homo esset vltimus finis: tunc enim consideratio ꝛ ordinatio actuum ꝛ passionum eius esset beatitudo: sed qz vltimus hominis finis est aliud bonum extrinsecuz. ſ. deus ad quē p̄ opationem itellectus speculatiui attīgimus: iō magis beatitudo hominis ī perfectione itellectus speculatiui consistit q̄z in operatione intellectus practici.

Ad sextum sic p̄cedit̄. Uidetur q̄ beatitudo hominis consistat in consideratōe sciētiarum speculatiuarum: philosophus enim dicit in libro ethicorum: q̄ felicitas est operatio secundum perfectam virtutem: ꝛ distinguens virtutes non ponit speculativas nisi tres: scientiam sapientiam ꝛ intellectum: que omnes pertinent ad considerationem scientiarum speculatiuarum. ergo vltima hominis beatitudo in consideratione scientiarum speculatiuarum cōsistit. ¶ Preterea. Illud videtur esse vltima hominis beatitudo qō naturaliter desideratur ab omnibus propter seipsum: sed huiusmodi est consideratio speculatiuarum scientiarum: qz vt dicitur in p̄imo metaph. Omnes homines natura scire desiderāt. ꝛ post pauca subdit̄: q̄ speculatiue sciētie propter seipsas querunt̄. ergo in cōsideratiōe sciētiarum speculatiuarum consistit beatitudo. ¶ Preterea. Beatitudo est vltima hominis perfectio. vnumquodq̄z autem perficit̄ secundum q̄ reducit̄ in actum per considerationem scientiarum speculatiuarum. ergo videtur q̄ in huiusmodi consideratione vltima hominis beatitudo consistat. ¶ Sed cōtra est quod dicitur Piere. 9. Non glorietur sapiens in sapientia sua. ꝛ loquitur de scientia speculatiuarum scientiarum. non ergo consistit in harum consideratione vltima hominis beatitudo. ¶ Respondeo dicendum: q̄ sicut supra dictum est: duplex est hominis beatitudo. vna p̄fecta: ꝛ alia imperfecta. Oportz autem intelligere perfectam beatitudinem que attingit ad veram beatitudinis rationem: beatitudinem autem imperfectam que non attingit: sed participat quandam particularem beatitudinis similitudinem sicut est perfecta p̄udentia in homine apud quem est ratio rerum agibilium. Imperfecta autem p̄udentia est in quibusdam aīalibus bꝛutis: in quibus sunt q̄dam particulares instinctus ad quedam opera similia operibus p̄udentie. Perfecta igitur beatitudo in consideratione scientiarum speculatiuarum essentialiter consistere non potest. Ad cuius euidentiam considerandum est q̄ consideratio speculatiue scientie non se extendit vltra veritatem principiorum illius sciētie. qz in principijs scientie virtualiter tota scientia continetur. Prima autem principia scientiarum speculatiuarum sunt per sensum accepta: vt patet per philosophum in principio metaph̄. ꝛ in fine posteriorum. Unde tota consideratio scientiarum speculatiuarum nō potest vltra extēdi: q̄z sensibilium cognitio ducere potest. In cognitione autem sensibilium non potest consistere vltima hominis beatitudo: que est vltima eius perfectio: nō enim aliquid perficitur aliquo inferiori nisi secundum q̄ in inferiori est aliqua participatio superioris. Manifestus est autem q̄ forma lapidis vel cuiuslibz rei sensibilis est inferior homine. vnde per formam lapidis non perficitur intellectus inquantum est talis forma, sed inquantum in ea participatur aliquid simile alicui: quod est supra intellectum humanum. ſ. lumē itelligibile: vel aliqd huiusmodi. Omne autē quod est per aliud reducit̄ ad id quod est p̄ se. vnde oportet q̄ vltima perfectio hominis sit per cognitio

nẽ alicuius rei que sit supra ītellectum humanũ. Ostẽsum ẽ autẽ q̄ per sensibilia nõ potest deueniri ī cognitionẽ substãtiarum separatarum: que sunt supra ītellectum humanum: vñ relinquit̃ q̄ hominis vltima beatitudo nõ possit eẽ in cõsideratiõe speculatiuarum sciẽtiarum: sz sicut ī formis sensibilibus participat̃ aliqua similitudo substãtiarũ superiorum: ita cõsideratio sciẽtiarum speculatiuarum est q̃dam participatio vere ⁊ pfecte beatitudinis. ¶ Ad p̃mũ ergo dicẽdum q̄ pl̃us loquit̃ in li. et hicorum de felicitate impfecta qualr̃ in hac vita haberi potest: vt supra dictũ est. ¶ Ad scõm dicẽdum: q̄ naturaliter desiderat̃ nõ solum pfecta beatitudo: sz ẽt qualiscũq; similitudo vel participatio ipsius. ¶ Ad tertium dicẽdum q̄ p cõsiderationẽ sciẽtiarum speculatiuarum reducit̃ intellectus noster aliquo mõ in actum: nõ autẽ ī vltimum ⁊ completum.

Ad septimum sic procedit̃. Videt̃ q̄ beatitudo substantiarum separatarum .i. angelorum. Dicit enim Grego. in quadam homel. Nihil prodest itereſſe festis hominum si non contingat interesse festis angelorum: per q̄ finalẽ beatitudinem õsignat: sz festis angelorum interesse possumus p eorum cõtemplationẽ. ergo videt̃ q̄ in cõtemplatiõe angelorum vltima hois beatitudo cõsistat. ¶ P. Ultima pfectio vniuscuiusq; rei ẽ vt coniungat̃ suo principio: vñ ⁊ circulus dicit̃ eẽ figura pfecta. qz habz idẽ principium ⁊ finẽ: sz principium cognitiõis humane ẽ ab ipsis angelis p quos homines illuminant̃. Ut dicit dionysius. 4. capl̃o de celesti hierar. ergo pfectio humani ītellectus ẽ in cõtẽplatiõe angelorum. ¶ Preterea. Unaquęq; natura perfecta ẽ quãdo coniungit̃ superiori nature. sicut vltima pfectio corporis ẽ vt coniungat̃ nature spirituali: sed supra ītellectum humanum ordine nature sunt angeli. ergo vltima pfectio humani ītellectus ẽ vt coniungat̃ per cõtemplationem ipsis angelis. ¶ Sed cõtra ẽ quod dicit̃ Dicere. 9. In hoc gloriet̃ qui gloriat̃ scire ⁊ noſce me. ergo vltima hominis gloria vel beatitudo nõ consistit nisi in cognitione dei. ¶ Respõdeo dicẽdum: q̄ sicut dictum est: pfecta hominis beatitudo nõ consistit in eo q̄ ẽ pfectio ītellectus secũdum alicuius participationem: sed ī eo q̄ ẽ per essentiam tale. Manifestum ẽ autem q̄ vnumqõq; in tãtum ẽ perfectio alicuius potẽtie: ītãtum ad ipsum pertinet ratio proprij obiecti illi⁹ potẽtie. ppriũ autẽ obiectum intellectus ẽ verum. quicquid ergo habz veritatem participatam cõtẽplatum nõ facit ītellectum pfectũ vltima perfectione: cum autem eadem sit dispõ rerum inesse sicut in veritate: vt dicit̃ ī scõdo metaph̃. quecũq; sũt entia: per participationẽ: sũt vera p participationem. Angeli aũt habẽt eẽ participatum. qz solius dei suum eẽ est sua eẽntia vt in p̃mo ostẽsum est: vñ relinquit̃ q̄ solus deus sit veritas per eẽntiam ⁊ q̄ eius cõtemplatio faciat perfecte beatum. Aliqualẽ aũt beatitudinem imperfectam nihil phibet attendi in cõtemplatiõe angelorum: ⁊ etiam altiorem q̃ in cõsideratione sciẽtiarum speculatiuarum. ¶ Ad primum dicẽdum: q̄ festis angelo⁊ intereramus nõ soluz contemplãtes angelos: sed simul cum ipsis deum. ¶ Ad scõz dicẽdum: q̄ scõm illos qui ponunt animas humanas esse ab angelis creatas: satis cõueniens videt̃ q̄ beatitudo hominis sit incõtemplatione angelorum quasi in cõiunctionem ad suum p̃ncipium: sed hoc est erroneum: vt in p̃mo dictum est. Unde vltima perfectio ītellectus humani est p coniunctionem ad deum qui est p̃ncipium ⁊ creatiõis animę ⁊ illuminationis eius. Angelus autem illuminat tãq̃ minister: vt in primo habitum est: vñ suo ministerio adiuuat hominem vt ad beatitudinem perueniat: nõ autez est humane beatitudinis obiectum. ¶ Ad tertium dicẽduz: q̄ attingi superiorem naturam ab iferiori cõtingit dupliciter. Uno modo scõm gradum potẽtie participãtis. ⁊ sic vltima perfectio hominis erit in hoc q̄ homo attiget ad cõtemplandum sicut angeli contemplantur. Alio modo sicut obiectum attingitur a potentia: ⁊ hoc modo vltima perfectio cuiuslibz potẽtie est vt attingat ad id in quo plene inuenitur ratio sui subiecti.

Ad octauum sic procedit̃. Videt̃ q̄ beatitudo hominis nõ sit in visione ipsi⁹ diuine essentie. Dic enī Dionysi⁹ in p̃mo capl̃o mystice theologie. Qz per id qõ est supremũ ītellectus homo deo cõiũgit̃ sicut oio ignoto. sed id qõ videt̃ per eẽntiã nõ est oio ignotum. ergo vltima ītellectus perfectio seu beatitudo nõ cõsistit in hoc q̄ deus per essentiã videt̃. ¶ P. Altioris nature perfectio altior est: sz hec est pfectio diuini ītellectus p̃pria vt suam essentiam videat. ergo vltima pfectio ītellectus humani ad hoc nõ ptingit: sed ifra subsistit. ¶ Sz cõtra est qõ dicit̃ .i. Joh. 3. Cũ apparuerit similes ei erim⁹: ⁊ videbimus eũ sicuti est ipse. ¶ Rñdeo dicẽdũ: q̄ vltima ⁊ perfecta beatitudo nõ põt esse nisi in visiõe diuine eẽntie. Ad cuius euidẽtiam duo cõsiderãda sũt. Primo quidez q̄ homo nõ est pfecte beatus q̃diu restat sibi aliquid desiderandũ ⁊ q̃rendum. Scõm est q̄ vniuscuiusq; pfectio attenditur scõm rõnem sui obiecti. Obiectũ aũt ītellectus ẽ qõ quid est. .i. essentia rei: vt dicit̃ in. 3. de anima. vñ in tantuz procedit pfectio ītellectus iq̃tum cognoscit eẽntiaz alicui⁹ rei. Si ergo ītellectus aliqs cognoscat essentiã alicui⁹ effectus per quã nõ possit cognosci eẽntia cãe: vt. s. sciat de cã quid est: nõ dicit̃ ītellectus attingere ad cãm simplr̃: q̃uis per effectuz cognoscere possit de causa an sit: ⁊ iõ remanet nãliter homini desiderium cũ cognoscit effectũ ⁊ scit eum hr̃e causam: vt ẽt sciat de cã q̄d est: ⁊ illud desideriũ est admiratiõis ⁊ causat iquisitionẽ: vt dicit̃ in p̃ncipio metaph̃. puta si aliqs cognoscẽs eclypsim solis cõsideret q̄ ex aliq̃ causa pcedit: de qua qz nescit q̄d sit admiratꝰ ⁊ admirãdo inquirit: nec ista iquisitio qescit quousq; pueniat ad cognoscendum eẽntiam cause. Si igit̃ ītellectus humanus cognoscẽs eẽntiam alicuius effectus creati nõ cognoscat de deo nisi an est: nõdum perfectio ei⁹ attingit simplr̃ ad causam p̃mã: sed remanet ei adhuc nãle desiderium iquirendi causam: vñ nõdũ est perfecte beat⁹. Ad pfectaz igitur beatitudinem regrit̃ q̄ ītellectus pertingat ad ipsaz eẽntiam p̃me cause: ⁊ sic pfectionẽ suam habebit per vnionez ad deum sicut ad obm in quo solo beatitudo hominis cõsistit: vt supra dcm̃ est. ¶ Ad p̃mum ergo dicẽdum: q̄ Dionysius loquit̃ de cognitiõe eoz qui sũt in via tendẽtes ad beatitudinez. ¶ Ad scõm dicẽdum: q̄ sic supra dcm̃ est: finis põt accipi dupliciter. Uno modo q̃tum ad rem ipaz que desiderat̃: ⁊ hoc modo idem est finis ⁊ superioris ⁊ inferioris nature: imo oium reruz: vt supra dcm̃ est. Alio modo q̃tum ad cõsecutionem hui⁹ rei. ⁊ sic diuersus est finis superioris ⁊ inferioris nãe scõm diuersam habitudinez ad rem talem: sic igitur altior est beatitudo dei suam eẽntiaz intellectu comprehendentis q̃ hominis vel angeli videntis ⁊ non comprehendentis.

¶ Questio. IIII.

Deinde cõsiderãdũ est de his que exiguñt ad btitudinem.

¶ Et circa hoc querunt̃ octo. Primo vtrũ delectatio requirat̃ ad beatitudinem. Secũdo q̄d sit p̃ncipalius in beatitudine: vtz delectatio vel visio. Tertio vtrum requirat̃ cõprehẽsio. Quarto vtrum requirat̃ rectitudo volũtatis. Quinto vtrum ad beatitudinem hominis requirat̃ corpus. Sexto vtruz perfectio corporis. Septimo vtz aliqua exteriora bona. Octauo vtrum requirat̃ societas amicoz.

Ad primum sic procedit. Videt q delectatio nō requirat ad beatitudinez. Dicit.n. Aug.in primo de tri.q visio est tota merces fidei. sed id qō est pmium vel merces vtutis est beatitudo: vt phs per phz in primo ethicoꝝ.ergo nihil aliud requirit ad beatitudinē nisi sola visio. ¶ P. Beatitudo est per se sufficiētissimum bonum:vt phs dicit in primo ethicoꝝ:qō autez eget aliquo alio nō est perfecte sufficiēs.cum igitur essentia beatitudinis in visiōe dei cōsistat:vt ostēsum est:videt q ad beatitudinez nō requirat delectatio. ¶ P. Operationem voluntatis seu beatitudis oportet eē nō impeditam:vt dicit in.x.ethicorum:sed delectatio impedit actionē intellectus: corrumpit.n.extimationē prudētie:vt dicit in.6.ethico.ergo delectatio nō requirit ad beatitudinē. ¶ Sz cōtra est qō Aug.dicit.io.cōfes.q beatitudo est gaudium de veritate. ¶ R. ñdeo dicēdum:q quadruplr aliquid regritur ad aliud. Uno modo sicut pambulū vel pparatoriū ad ipz: sicut disciplina requiritur ad sciētiam. Alio modo sicut perficiens aliquid: sicut anima requirit ad vitam corporis. Tertio modo sicut coadiuuās extrīsecus:sicut aīa requiritur ad aliquid agendum. Quarto modo sicut aliqd cōcomitans:vt si dicam9 q calor requirit ad ignez:ꝛ hoc modo delectatio requirit ad beatitudinem.delectatio.n. causat ex hoc q appetitus requiescit in bono adepto:vnde cum btitudo nihil aliud sit q̄ adeptio sūmi boni: non pōt esse btitudo sine delectatione cōcomitāte. ¶ Ad primum ergo dicēdum:q ex hoc ipso q merces alicui reddit volūtas merētis regescit:qō est delectari:vñ in ipsa ratione mercedis reddite delectatio icludit. ¶ Ad secūdū dicēdum:q ex ipsa visione dei causat delectatio:vñ ille q deum videt delectatōe indigere nō pōt. ¶ Ad tertium dicēdum:q delectatio cōcomitās operationē intellectus nō impedit ipsam:sed magis eaz cōfortat:vt dicit in.io.ethi. Ea.n.que delectabiliter facim9 attētius ꝛ perseuerātius opamur:delectatio aūt extranea impedit opationez qñq; qdem ex intentionis distractōe:qz sicut dcm̄ est:ad ea in q; bus delectamur magis intenti sum9:vt dū vni vehemēter intendim9 necesse est q ab alio intentio retrahat. Quādoq; aūt ēt ex ꝛrietate:sicut delectatio sensus cōtraria rōni impedit extimationem speculatiui intellectus.

Ad secundum sic procedit. Videt q delectatio sit pncipalius in beatitudine q̄ visio:delectatio.n.vt dicit in.io.ethicoꝝ:est perfectio operis:sed pfectio est potior pfectibili.ergo delectatio est potior operatiōe intellectus q̄ est visio. ¶ P. Illud ppter qō aliquid est appetibile est potius: sz opatōes appetunt pro pter delectationē ipsaꝝ.vñ ꝛ natura in opatōibus necessarys ad cōseruationē idiuidui ꝛ speciei delectationez apposuit:vt hmōi operatōes ab animalibus nō negligant.ergo delectatio est potior in beatitudie q̄ operatio intellectus q̄ est visio. ¶ P. Uisio rādet fidei:delectatio aūt siue fruitio charitati:sz charitas est maior fide:vt dic Aplus pma ad Lozinthi.xiz.ergo delectatio siue fruitio est potior visione. ¶ Sed ꝛtra. Causa est potior effectu:sed visio est causa delectatiōis.ergo visio est potior q̄ delectatio. ¶ R. ñdeo dicēdum q istam questionem mouet phus in.io.ethicorum:ꝛ eam isolutam dimittit:sz si quis diligēter cōsideret ex necessitate:oz q operatio intellectus q̄ est visio sit potior delectatiōe:delectatio enī cōsistit in quadā quietatione volūtatis:q aūt volūtas in aliquo getet:nō est nisi propter bonitatē eius in quo quietat:si ergo volūtas getatur in aliqua operatiōe ex bonitate operatiōis ꝓcedit quietatio volūtatis:nec volūtas q̄rit bonum ppter quietationē: sic enim ipse actus volūtatis esset finis:qō est cōtra pmissa. Sz iō querit q quietet in operatiōe:qz operatio est bonum eius:vñ manifestum est q pncipalius bonum ē ipsa operatio in qua getatur volūtas q̄ quietatio volūtatis in ipso. ¶ Ad pmum ergo dicēdum:q sicut phus ibidem dicit:delectatio perficit operationem sicut decor iuuētutez qui est ad iuuētutē cōsequēs: vñ delectatio est qdam perfectio cōcomitās visionē:nō sicut perfectio faciens visionem in sua specie pfectam esse. ¶ Ad scōm dicēdum:q apprehensio sensitiua nō attingit ad cōmunē rōnez boni: sed ad aliquod bonū particulare:qō est delectabile.ꝛ ideo fm appetitum sensitiuum q est in animalibus operatiōes querunt propter delectationem:sed intellectus apprehendit vniuersalem rōnem boni:ad cuius consecutionem sequitur delectatio.vnde pncipalius intendit bonum q̄ delectationem:ꝛ inde est q diuinus intellectus qui est institutor nature delectationes apposuit propter operatiōes: nō est autem aliquid extimandum simpliciter scōm ordinem sensitiui appetitus:sed magis scōm ordinem appetitus intellectiui. ¶ Ad tertium dicendum:q charitas nō querit bonum dilectuz propter delectationez. sed hoc est ei consequens vt delectetur in bono adepto qō amat:ꝛ sic delectatio non respondet ei vt finis:sed magis visio q quā primo finis fit ei presens.

Ad tertium sic procedit: videtur q ad beatitudinē nō requiratur comprehēsio.dicit.n.aug.ad Paulinam de videdo deum.attingere mēte deum magna ē beatitudo. comprehēdere aūt est ipossibile.ergo sine comprehēsione est beatitudo. ¶ Preterea. Beatitudo ē pfectio hominis scōm itellectiuam partem in qua nō sunt alie potētie:q̄ itellectus ꝛ volūtas. vt i primo dictum est:sed itellectus sufficiēter pficitur p visionē dei: volūtas autē p delectationē in ipso. ergo nō requiritur comprehēsio tanq̄ aliquod tertium. ¶ Preterea. Beatitudo in opatiōe cōsistit:operatiōes determinātur secūdū obiecta.obiecta autē gñalia sūt duo. verum ꝛ bonum. verum cozrespōdet visioni:ꝛ bonum cozrespōdet dilectioni. ergo nō requiritur comprehēsio:quasi aliquod tertium. ¶ Sed contra est quod Apostolus dicit.i. ad Lozinth.ix°. Sic currite vt comprehēdatis:sz spiritualis cursus terminatur ad beatitudinē.vñ ipse dicit.z. ad Thimot. vltimo Bonum certamē certaui:cursum consumaui:fidē seruaui in reliquo reposita est mihi cozona iustitie. ergo comprehēsio requiritur ad beatitudinē. ¶ R. Respondeo dicendum q cuz beatitudo cōsistat in cōsecutione vltimi finis: ea que requruntur ad beatitudinē sunt consideranda ex ipso ordine ad finē:ad finē aūt itelligibilē ordinat bomo: partim quidē per itellectum:partiz autem per voluntatē. per itellectum quidez inquantum in intellectu precxistit aliqua cognitio finis iperfecta.per volūtatem autem:primo quidē per amozem qui est primus motus volūtatis in aliquid. scōo autem per realem habitudinez amantis ad amatuz.que quidē potest esse triplex:quandoq; enīz amatum est presens amanti. ꝛ tūc iam nō queritur: quandoq; autem non est presens. sed impossibile est ipsum adipisci. ꝛ tūc etiam nō queritur:quādoq; autez possibile est ipsum adipisci:sz est e leuatum supra facultatem adipiscētis.ita vt statim haberi non possit.ꝛ hec ē habitudo sperantis ad speratum. que sola habitudo facit finis iquisitionem. Et istis tribus respondēt aliqua in ipsa beatitudine:nam perfecta cognitio finis respōdet imperfecte. Presentia vero ipsius finis respōdet habitudini spei. Sz delectatio i presentia cōsequitur dilectionez: vt supra dictum ē.ꝛ ideo necesse ē ad beatitudinē ista tria cōcurrere.s.visionem que ipz cognitio pfecta itelligibilis finis:comprehēsionē que ipoztat pīentiam finis. delectationē vel fruitionē que ipoztat getatiōez rei amātis i amato. ¶ Ad pmū ergo dōz q ppre hēsio dr dupl'r. Uno modo iclusio ꝓprehēsi i ꝓprehēdēte. ꝛ sic omne quod comprehenditur a finito est finitum: vn

dē hoc modo deus comprehendi nō potest ab aliquo itellectu creato. Alio modo ꝓprehēsio nihil aliud nominat q̄z tētionem alicuius rei q̄ iaz ꝓsentialr habetur sicut aligs consequens aliquem dicit̄ eum comphēdere quando tenet eum: z hoc modo comphensio requirit̄ ad beatitudinem. ¶ Ad scōm dōm: q̄ sicut ad voluntatez ptinet spes z amor: qz eiusdem est amare aliquid z tēdere in illud nō habitum: ita etiam ad volūtatē ptinet cōprehēsio z delectatio: qz eiusdem est hr̄e aliquid z gescere in illo. ¶ Ad tertium dicēdum: q̄ comphensio nō est aliqua opatio prēter visionem: sz q̄dam habitudo ad finem iam habitū. vnde etiam ipsa visio vel res visa q̄ ꝓsentialiter adest obiectum comprehensionis est.

Ad quartum sic ꝓcedit̄. Uidetur q̄ rectitudo voluntatis nō requirat̄ ad beatitudinem. beatitudo. n. consistit in opatiōe itellectus: vt dictū est: sz ad pfectam itellectus opationē nō requirit̄ rectitudo volūtatis: per quā homies mundi dicunt̄: dic̄. n. Augu. in li. retractationū. Nō approbo: qō in oratiōe dixi: ōs qui non nisi mūdos verum scire voluisti/ rnderi. n. p̄t multos etiam nō mundos multa scire ya: ergo rectitudo voluntatis nō regritur ad btitudinē. ¶ Preterea ꝑus non dependet a posteriori: sz operatio intellectus est p̄or q̄z operatio voluntatis. ergo beatitudo que est perfecta operacio intellectus nō depēdet a rectitudine voluntatis. ¶ P̄. Qō ordinat̄ ad aliquid tanq̄z ad finem nō est necessariū adepto iam fine: sicut nauis postquā puenit̄ ad portum: sed rectitudo voluntatis q̄ est p virtutem ordinatur ad btitudinem tanq̄z ad finem. ergo adepta btitudine nō est necessaria rectitudo volūtatis. ¶ Sz contra est qō dr̄ Matth. 5. Beati mundo corde: quoniam ipsi deuz videbūt. z Heb. vltimo. Pacē segmini cum omnibus z sanctimoniaz sine qua nemo videbit deū. ¶ R̄ndeo dicēdum: q̄ rectitudo voluntatis regritur ad btitudinē z antecedēter z cōcomiter. Antecedēter quidē: qz rectitudo volūtatis est prōpter debitum ordinem ad finem vltimum: finis aūt cōparatur ad id qō ordinatur ad finem: sicut forma ad mām: vnde sicut materia nō p̄t ꝙsequi formam nisi sit debito modo dispōsita ad ipam: ita nihil consegtur finem nisi sit debito modo ordinatū ad ipsum. z ideo nullus p̄t ad beatitudinem puenire nisi habeat rectitudinem voluntatis. Cōcomitanter aūt: quia sicut dcm̄ est btitudo vltima cōsistit in visione diuine essentie que est ipsa essentia bōitatis. z ita volūtas videtis dei essentiaz ex necessitate amat quicqd amat sub ordine ad deū: sic̄ voluntas nō videntis dei essentiam ex necessitate amat quicquid amat sub communi rōne boni quā nouit. z hoc ipsum est qō facit voluntatem rectam. vñ manifestum est q̄ beatitudo nō p̄t eē sine recta volūtate. ¶ Ad p̄mum ergo dōm: q̄ Augu. loqtur de cognitione veri: qō nō est ipsa essentia bonitatis. ¶ Ad scōm dicēdum: q̄ oīs actus volūtatis ꝓcedit ab aliquo actu intellectus: aliquis tamē actus voluntatis est prius q̄z aliquis actus intellectus, voluntas enim tēdit in finalem actum intellectus qui est beatitudo. z ideo recta ōlinatio voluntatis ꝓexigitur ad beatitudinem: sicut rectus motus sagitte ad percussionē signi. ¶ Ad tertium dicēdū q̄ nō omne qō ordinat̄ ad finē cessat aduenīte fine: sz id tantum qō se hz in rōne iperfectionis vt motus / vñ instrumēta motus nō sūt necessaria postq̄z puenit̄ ad finem: sed debitus ordo ad finem est necessarius.

Ad quintum sic ꝓcedit̄. Uidet̄ q̄ ad beatitudinem regrat̄ corpus: perfectio enim virtutis z gratie p̄supponit perfectionem nature: sz beatitudo est perfectio virtutis z gr̄e: aia autez sine corpore nō habz pfectionē nature cum sit pars natural̄ humane nature: oīs aūt pars est imperfecta a suo toto separata. ergo aia sine corpore nō p̄t esse beata. ¶ P̄. Beatitudo ē opatio quedam perfecta: vt supra dcm̄ est: sz opatio pfecta sequit̄ esse perfectū: qz nihil opatur nisi ꝑm q̄ est ens i actu: cum ergo aia nō habeat esse perfectum quādo est a corpore separata: sicut nec pars separata a toto: videt̄ q̄ aia sine corpore nō possit esse beata. ¶ Preterea. Beatitudo est perfectio homis: sed anima sine corpore nō est homo: ergo beatitudo nō p̄t esse in anima sine corpore. ¶ Preterea. Scōm ph̄z in. io. ethico. operatio felicitatis in qua cōsistit beatitudo est nō impedita: sed operatio anime separate est impedita: qz vt dic̄ Augu. iz. super Heñ. ad l̄ram. Inest ei naturalis gdā appetitus corpus admīstrādi: quo appetitu retardat̄ quodammodo ne tota itentiōe pergat in illud summū celum. i. in visionem essentie diuine. ergo aia sine corpore nō potest esse beata. ¶ Preterea. Beatitudo est sufficiēs bonum z quietat desiderium: sed hoc nō ꝓuenit anime separate: qz adhuc appetit corporis vnionē: vt Augu. dic̄. ergo anima separata a corpore nō est beata. ¶ Preterea. Homo in beatitudine est angelis equalis: sz anima sine corpore nō equatur āgelis: vt Augu. dicit. ergo nō est beata. ¶ Sed cōtra est qō dicitur Apoc. 14. Beati mortui q̄ in domio moriuntur. ¶ Respōdeo dicēdum: q̄ duplex est beatitudo. Una imperfecta que habetur i hac vita. Et alia perfecta que in dei visione cōsistit. Manifestum est autem q̄ ad beatitudinem huius vite de necessitate requiritur corpus. Est enim beatitudo huius vite operatio itellectus vel speculatiui vel practici. operatio autez itellectus in hac vita nō potest esse sine fantasmate. qz nō est nisi in organo corporeo. vt in primo habitum est: z sic beatitudo que in hac vita hr̄i potest depēdet quodāmodo ex corpore. Sed circa beatitudinem perfectaz que in dei visione cōsistit aliqui posuerunt q̄ nō potest anime aduenire sine corpore existenti. dicentes q̄ anime sanctorum a corporibus separate ad illam beatitudinem nō perueniūt vsq̄z ad diem iudicij quando corpora resumēt: qō quidem apparet esse falsum: z auctoritate z ratione. Auctoritate q̄dem. qz apostolus dicit. z. ad Corinth. 5. Oēdiu sumus in corpore peregrinamur a domino. z que sit ratio peregrinationis ostendit subdens. ꝑ fidem enim ambulamus z non per speciem: ex quo apparet q̄ quamdiu aliquis ambulat per fidem: z non per speciem carens visione diuine essentie: nondum est deo p̄sens. anime autem sanctorum a corporibus separate sunt deo p̄sentes. vnde subditur. Audemus autem z voluntatem habemus bonam peregrinari a corpore: z p̄sentes esse ad deum. vnde manifestum est q̄ anime sanctorum separate a corporibus ambulāt per speciem dei essentiam videntes: in quo est vera beatitudo, hoc etiam per rationem apparet: naz itellectus ad suam operationem non idiget: corpore nisi ꝓpter fantasmata in quibus veritatem itelligibilem contuetur. vt in primo dictum est. Manifestum est autē q̄ diuina eēntia per fantasmata videri nō potest. vt in primo ostēsum est: vnde cum in visione diuine essentie perfecta hominis beatitudo cōsistat: nō depēdet beatitudo perfecta hominis a corpore. vñ sine corpore potest anima eē beata. Sz sciēdum q̄ ad pfectionez alicuius rei dupl̄r aliquid pertinet. Uno modo ad cōstituēdaz eēntiam rei: sicut anima requiritur ad pfectionē hominis. Alio modo requiritur ad pfectionē rei: quod ptinet ad bñ eē eius: sicut pulchritudo corporis: vel velocitas īgeny ptinet ad pfectionem hominis: cuius ergo corpus p̄mo modo ad pfectionez beatitudinis humane nō ptineat, ptinet tamē scōo modo. cuz enim opatio dependat ex natura rei: qnto anima pfectior erit in sua natura: tāto pfectius habebit suā propriam operationē in qua felicitas ꝙsistit. vnde Augustinus i. iz. sup Heñ. ad litteram. cum quesiuisset vtrum spiritibus defun

etoꝝz sine coꝛpoꝛibꝰ possit sūma illa btītudo ꝑberi. ℟ñdit ꝙ nō sic ꝑñt videre icōmutabilē substātiā: vt sancti angeli vidēt.siue alia latētioꝛe causa:siue ideo qz est ī eis nāt̄ gdā appetitꝰ coꝛpꝰ admistrādi. ¶ Ad pmꝰ ergo dōm ꝙ beatitudo ē pfectio anime ex parte itellectus ſm quē anima trāſcēdit coꝛpoꝛis oꝛgana:nō autez ſm ꝙ est foꝛma naturalis coꝛpoꝛis.ꝛ iō illa nālis pfectio manet ſm quā ei beatitudo debet̄: lz nō maneat illa nature pfectio ſm quam est coꝛpoꝛis foꝛma. ¶ Ad ſcōm dōm.ꝙ anima aliter se hz ad eē q̄ alie partes:nā esse toti nō est alicui suaꝝ partiū: vñ vel pars oīo desinit esse destructo toto:sicut partes aialis destructo animali:vel si remanēt:bñt aliud eē in actu: sicut ps linee hz aliud eē q̄ tota linea:sed anime hūane remanet eē ꝓpositi post coꝛpoꝛis destructionem:ꝛ hoc iō: qz idem est eē foꝛme ꝛ māe.ꝛ hoc idē est eē ꝓpositi.aia autez subsistit ī suo eē: vt ī pmo ostēsuꝫ ē. vñ relingtur ꝙ post separationē a coꝛpoꝛe pfectū eē habeat: vñ pfectā operationē habere pōt: lz nō habeat pfectā naturā. ¶ Ad tertium dōm ꝙ beatitudo ē hoīs ſm itellectū. ꝛ iō remanēte itellectu pōt ieſſe ei beatitudo sicut dētes ethiopis possunt eē albi.ēt post euulsionē ſm quos ethiops dr̄ albꝰ. ¶ Ad q̄rtū dōm ꝙ duplr aligd ipedit ab alio. Uno mō p modū cōtrarietatis.sicut frigꝰ ipedit actionē calozis.ꝛ tale ipedimētū opatōis repugnat felicitati. Alio mō per modū cuiusdā defectꝰ.qz.ſ.res ipedita nō hz gegd ad omnimodā eiꝰ pfectionē regrit̄.ꝛ tale ipedimētū opatōis nō repugnat felicitati: ſz omnimode pfectioni ipsius:ꝛ sic separatio aie a coꝛpoꝛe dr̄ aiam retardare ne tota itētione tēdat ī visionē diuine eēntie.appetit.n. aia sic frui deo.ꝙ ēt ipsa fruitio deriuet̄ ad coꝛpꝰ p redūdātiā:sicut ē poſe.ꝛ iō q̄diu ipsa fruitur deo sine coꝛpoꝛe appetitꝰ eiꝰ sic quiescit in eo:ꝙ tñ adhuc ad participationē eiꝰ vellet suū coꝛpꝰ ptingere. ¶ Ad quintum dicēdum ꝙ desideriuz anime separate totaliter quiescit ex parte appetibilis. qz habet id quod suo appetitui sufficit:sed non totaliter requiescit ex parte appetētis: quia illud bouum non possidet secūdum omnem modum quo possidere vellet.ꝛ iō coꝛpoꝛe resumpto beatitudo crescit:nō itēsiue:sed extēsiue. ¶ Ad sextum dicendum ꝙ id quod ibidem dicit̄: ꝙ ſpiritus defunctoꝝ nō sic vident deum sicut angeli:nō est itelligēdum secūdum inequalitatem quātitatis.qz etiam modo alique anime beatoꝝ sunt assumpte ad superioꝛes oꝛdines angeloꝝ:clarius videntes deum q̄ iferioꝛes angeli:sed itelligit̄ ſm iequalitatez ꝓpoꝛtionis.qz angeli etiam ifimi habēt omnem perfectionē beatitudinis quam sunt habituri. nō aūt anime separate sanctoꝝ.

Ad sextum sic ꝓcedit̄.Uidet̄ ꝙ pfectio coꝛpoꝛis nō regrat̄ ad beatitudinē hoīs perfectā.pfectio.n.coꝛpoꝛis est qōdā coꝛpoꝛale bonū: sed supra ostēsum est ꝙ btītudo nō ꝓsistit in coꝛpoꝛalibus bonis.ergo ad btītudinē hoīs nō regrit̄ aliqua pfecta dispō coꝛpoꝛis. ¶ P. Beatitudo hoīs ꝓsistit in visione diuine essentie:vt oīsum est:ſz ad hāc opationez nihil exhibz coꝛpus:vt dcm̄ est.ergo nulla dispō coꝛpoꝛis regtur ad btītudinem. ¶ P. Quanto itellectus est magis abstractꝰ a coꝛpoꝛe tanto pfectius itelligit:ſz beatitudo ꝓsistit in pfectissima opatione itellectꝰ. ergo oꝛ oībꝰ modis aiam esse abstractā a coꝛpoꝛe.nullo ergo mō requirit̄ aliqua dispō coꝛpoꝛis ad beatitudinē. ¶ Sz ꝓ:pmiū vtutis est beatitudo. vñ dr̄ Joh.i3.Beati eritis si feceritis ea: sed sanctis repꝛomittit̄ ꝓ pmio nō solū visio dei ꝛ delectatio: ſz ēt coꝛpoꝛis bona dispositio.dicit̄.n. Isa.vlt.Uidebitis ꝛ gaudebit coꝛ vestrum ꝛ ossa vestra:q̄si herba germinabūt.ergo bōa dispō coꝛpoꝛis regrit̄ ad beatitudinē. ¶ ℟ñdeo dōm:ꝙ si loquamur de btītudine hoīs qualis in hac vita pt haberi: manifestū est ꝙ ad eā ex necessitate regrit̄ bona dispō coꝛpoꝛis.ꝓsistit.n.hec btītudo ſm phm in opatiōe vtutis pfecte:manifestū est aūt ꝙ per iualitudinē coꝛpoꝛis in oīa opatione virtutis homo ipediri pōt:sed si loquamur de btītudine pfecta.sic qdam posuerūt ꝙ nō regrit̄ ad btītudinē aliqua coꝛpoꝛis dispō:imo requirit̄ ad eam:vt oīo aia sit a coꝛpoꝛe sepata.vñ Augu.zz.de ciui. dei introducit verba Poꝛphyrij dicētis.Qz ad hoc ꝙ sit beata aīa oē coꝛpus fugiendum est.ſz hoc est iconueniēs .cum.n. nāle sit aie coꝛpoꝛi vniri:non pōt esse ꝙ perfectio aie nālem eius pfectionem excludat. Et iō dōz est:ꝙ ad btītudinē oībus modis perfectā regrit̄ perfecta dispō coꝛpoꝛis:ꝛ aīcedenter:ꝛ cōsequēter:aīcedēter qdem:qz vt Aug.dic̄.i2.super Geñ.ad lr̄az.Si tale sit coꝛpus:cui⁹ sit difficilis ꝛ grauis admistratio:sic̄ caro q̄ coꝛrumpit̄ ꝛ aggrauat aiam:auertit̄ mēs ab illa visione sūmi celi:vñ ꝓcludit:ꝙ cū hoc coꝛpus iaz non erit aīale:sed ſpūale:tunc angel⁹ adequabit̄:ꝛ erit ei ad gloriam:qō sarcine fuit. Cōsequēter vero:qz ex btītudine aie fiet redundātia ad coꝛpus vt ꝛ ipm sua pfectōe poriat̄.vñ Aug.dicit in epistola ad Dioscoꝛ.Tam potēti nā deus feriocit aīaz vt ex ei⁹ plenissima beatitudine redūdet in iferiorem nām icoꝛruptōis vigoꝛ. ¶ Ad pmum ergo dōm:ꝙ in coꝛpoꝛali bono nō cōsistit btītudo sic̄ in obo beatitudinis:ſ coꝛpoꝛale bonū pōt facere ad aliqué beatitudis decozem vel perfectionē. ¶ Ad zm dōm:ꝙ ꝛ si coꝛpus nihil ꝓferat ad illā operationē itellectus qua dei essentia videt̄:tñ pot̄ set ab hac ipedire.ꝛ iō requirit̄ perfectio coꝛpoꝛis: vt non ipediat eleuationē mētis. ¶ Ad 3m dōm:ꝙ ad perfectam operationē itellectꝰ regrit̄ gdem abstractio ab hoc coꝛruptibili coꝛpoꝛe:quod aggrauat animam:non autem a ſpūali coꝛpoꝛe qō erit totaliter ſpiritui subiectū: de quo ī tertia parte huius operis dicetur.

Ad septimum sic ꝓcedit̄.Uidet̄ ꝙ ad btītudinez regrant̄ ēt exteꝛioꝛa bona:qō.n.in pmiū sanctis ꝓmittit̄ ad btītudinē pertinet: sed sanctis repꝛomittunt̄ exteꝛioꝛa bona:sic̄ cibus ꝛ potꝰ: diuitie ꝛ regnum:dr̄.n.Luc.zz.Ut edatis ꝛ bibatis super mensam meam in regno meo.ꝛ Matth.6. Thesauriçate vobis thesaurum in celo. ꝛ Matth.z5. Uenite benedicti patris mei pos.regnum.ergo ad beatitudinem regrunt̄ exteꝛioꝛa bona. ¶ P. Scōm Boetiū i.3.de cōsolatōe.Beatitudo est status oīum bonoꝝz ꝓgregatione perfectus:ſz exteꝛioꝛa sunt aliqua hoīs bona:lz minima vt Aug.dic̄. ergo ipsa etiā regrunt̄ ad beatitudinem. ¶ P. Dominus Matth.5.dic̄.Merces vestra multa est in celis. sed esse i celis significat esse in loco.ergo saltem locus exteꝛioꝛ regrit̄ur ad beatitudinem. ¶ Sed contra est qō dicit̄ in ps̄al. Quid enim mihi est in ce.ꝛ a te.quid vo. super terram.q. d.nihil volo:nisi hoc:qō sequitur: mihi adherere deo bonum est. ergo nihil aliud extra deum ad beatitudinem requirit̄. ¶ ℟espōdeo dicendum:ꝙ ad beatitudinem imꝑfectam qualis in hac vita potest haberi requirunt̄ exteꝛioꝛa bona:non quasi de essentia beatitudinis existētia: sed quasi instrumentaliter deseruientia beatitudini:q̄ cōsistit in operatione virtutis: vt dicitur in pmo ethicoꝝz. Indiget enim homo ī hac vita necessarijs coꝛpoꝛis taz ad operationem virtutis contemplatiue: q̄ etiam ad operationem virtutis actiue ad quā etiam plura alia requiruntur quibus exerceat opera actiue virtutis. ¶ Sz ad beatitudinem perfectam que in visione dei cōsistit nullo modo huiusmodi bona requiruntur:cuius ratio est:quia omnia huiusmodi bona exteꝛioꝛa vel requiruntur ad sustentationem animalis coꝛpoꝛis: vel requiruntur ad aliquas operatiōes quas per animale coꝛpus exercemus:que humane vite conueniunt:illa autez perfecta beatitudo que in visione dei consistit:vel erit in anima sine coꝛpoꝛe: vel erit in anima coꝛpoꝛi iuncta:nō iaz aīali: sed ſpūali:ꝛ ideo

nullo modo huiusmodi exteriora bona requirantur ad illam beatitudinē cū ordinent ad vitā animalē. & qz in hac vita magis accidit ad similitudinē illius perfecte beatitudinis ꝓtēplatiua q̄z actiua. vtpote ēt deo similior. vt ex dicto pz. 10 min⁹ indiget huiusmodi bonis corporis. vt dī in x°. ethi. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ oēs ille corporales ꝓmissiones que i sacra scriptura ꝓtinent sunt metaphorice itelligēde p̄m q̄ in scripturis solēt spiritualia p corporalia designari. vt ex his q̄ nouim⁹ ad desiderādū icognita ꝓsurgamus. sicut Gregorius dicit i quadā homilia. Sicut p cibū & potū itelligit delectatio beatitudinis: per diuitias sufficiētia q̄ bōi sufficiet deus: per regnū exaltatio boīs vsq; ad ꝓiunctionē cū deo. ¶ Ad scōm dōm q̄ bona ista deseruiēt aiali vite nō ꝓpetūt vite spirituali in q̄ beatitudo psecta ꝓsistit: & tñ erit in illa beatitudine oīum bonoꝝ cōgregatio. qz q̄cqd bonū inuenit in istis totū habebit i sūmo fonte bonoꝝ. ¶ Ad tertiū dōm q̄ p̄m Aug. in li. de ser. do. in mōte. Merces sanctoꝝ nō dī eē in corporeis celis: sz p celos rerū. s. celū empyreū aderit beatis: nō pp necessitatē beatitudinis: sed p̄m quādam ogruētiam & decorem.

Ad octauum sic ꝓcedit. Uidet q̄ amici sint necessary ad beatitudinē. futura .n. beatitudo i scripturis frequēter noīe glorie designat: sed gloria ꝓsistit i hoc q̄ bonū boīs ad notitiā multoꝝ deducitur. ergo ad beatitudinē regrit societas amicorum. ¶ p̄. Boet⁹ dicit q̄ nulli⁹ boni sine ꝓsortio iocūda est possessio. sz ad beatitudinē regrit delectatio. ergo ēt regrit societas amicoꝝ. ¶ p̄. Charitas i beatitudie perficit: sed charitas extēdit se ad dilectionē dei & p̄rimi. ergo vī q̄ ad beatitudinez regrat societas amicoꝝ. ¶ Sed ɔ̄ ē q̄ dī Sap. 7°. Uenerūt mihi oīa bona pariter cū illa. s. cū diuina sapiētia q̄ ꝓsistit i ꝓtēplatōe dei: & sic ad beatitudinē nihil aliud requirit. ¶ Rñ° dōm q̄ si loq̄mur de felicitate p̄sentis vite sicut p̄bus dicit i. x°. ethi. Felix idiget amicis. nō qdē pp vtilitatē cū sit sibi sufficiēs. nec pp delectationē: q. h; i operatione: vt. s. eis bñ faciat: & vt eos ispiciēs bñ facere delectet. & vt ab eis i bñ faciēdo iuuet. Indiget .n. homo ad bñ operādū auxilio amicoꝝ: tā i opib⁹ vite ꝓtēplatiue. Sz si loq̄mur de felicitate beatitudinis q̄ erit i patria nō regrit societas amicoꝝ de necessitate ad beatitudinē. qz hō h; totā plenitudinē sue psectōis i deo. sz ad bñ eē beatitudinis facit societas amicoꝝ. vñ Aug. dicit. 8. sup Gen. ad litteram: Oz creatura spiritualis ad hoc q̄ sit beata nō nisi intrinsecus adiuuatur eternitate: veritate: charitate creatoris: extrinsecus vero si adiuuari dicēda est: foz tasse hoc solo adiuuatur q̄ inuicem videt: & de sua societate gaudent. ¶ Ad p̄mum ergo dōm: q̄ gloria q̄ est eēntialis beatitudini est quā h; homo nō apud hoiem: sed apud deum. ¶ Ad scōm dōm: q̄ verbū illud intelligit quando in eo bono qō habet nō est plena sufficiētia: qō in ꝓposito dici non pōt: qz oīs boni sufficientiam h; hō in deo. ¶ Ad tertiū dōm: q̄ psectio charitatis est essentialis beatitudini q̄tum ad dilectionē dei: nō q̄tuz ad dilectionē ꝓximi. vñ si eēt vna sola aīa fruēs deo: btā eēt nō hñs ꝓximū quē diligeret: sed supposito ꝓximo sequit dilectio eius ex psecta dilectione dei. vñ quasi concomitanter se h; amicitia ad perfectam beatitudinem.

¶ Questio. V.

Deinde cōsiderandum est de ipsa adeptione beatitudinis.

¶ Et circa hoc querunt octo. ꝓmo vtrū hō possit cōseq̄ btitudinez. Scōo vtrū vnus homo possit eē alio beatior. Tertio vtruz aliqs possit esse in hac vita beatus. Quarto vtrum beatitudo habita possit amitti. Quinto vtrum homo per sua naturalia possit acquirere beatitudinem. Sexto vtrū homo ꝓsequat btitudinē per actionē alicui⁹ superioris creature. Septimo vtz requirant opa boīs aliq̄ ad hoc q̄ homo btitudinē ꝓsequatur ad deo. Octauo vtrum omnis homo appetat beatitudinem.

Ad primum sic ꝓcedit. Uidet q̄ hō beatitudinem adipisci nō possit. sic .n. nā rōnalis est supra sensibilē: ita nā itellectual' est supra rōnalē: vt pz p Dionysium in libro de di. no. i multis locis: sz bruta aialia q̄ hñt nām sensibilem tātuz nō pñt peruenire ad finē rōnalis nāe. ergo nec homo q̄ est rōnalis nāe pōt peruenire ad finem itellectual' nāe q̄ est btitudo. ¶ p̄. Beatitudo vera ꝓsistit in visiōe dei q̄ est veritas pura. sz boi ē cōnaturale vt veritatē intueat' in reb⁹ mālib⁹. vñ spēs intelligibiles in fantasmatib⁹ itelligit: vt dī in tertio de aia. ergo nō pt ad btitudinē puenire. ¶ p̄. Beatitudo ꝓsistit in adeptiōe sūmi boni: sz aliqs nō pōt puenire ad sūmū nisi trāscendat media: cū igit iter deū & nām humanaz media sit nā angelica quā homo trāscēdere nō pōt: vī q̄ non possit btitudinē adipisci. ¶ Sed ɔ̄ est qō dī in ps. Beat⁹ homo quez tu erudieris dñe. ¶ Rñdeo dōm: q̄ btitudo noīat adeptionem pfecti boni: quicq; ergo est capax pfecti boni pōt ad btitudinē puenire: q̄ aūt hō boni pfecti sit capax: ex hoc apparet q̄ eius itellect⁹ pōt comprehēdere vniuersale & pfectū bonū: & ei⁹ volūtas appetere illud: & iō homo pōt btitudinē adipisci: apparet ēt idē ex hoc q̄ hō ē capax visionis diuīe cēntie sic in p̄mo habitū est: in qua q̄dem visione pfectā boīs btitudinem cōsistere dixim⁹.

¶ Ad p̄mū ergo dōm: q̄ aliter excedit nā rōnalis sensitiuam: & aliter itellectualis rōnalem. nā .n. rōnalis excedit sensitiuam q̄tū ad cognitiōis obm: qz sensus nullo modo pōt cognoscere vl'e: cuius rō est cognoscitiua: sed itellectualis nā excedit rōnalem q̄tū ad modū cognoscēdi itelligibilē veritatem: nā itellectualis nā statim apprehēdit veritatē ad quā rōnalis nā per inquisitionē rōnis pertingit: vt pz ex his q̄ in p̄mo dicta sūt. Uidēo ad id qō itellect⁹ apprehendit rō per quēdam motū pertigit: vñ rōnalis natura ꝓseq̄ pt beatitudinē: q̄ est pfectio itellectual' nāe: tñ alio modo q̄z angeli: nā angeli ꝓsecuti sūt eā statim post p̄ncipiuz sue cognitiōis: boīes aūt per tps puenīūt: sed nā sensitiua ad hūc finem nullo mō pertigere pōt. ¶ Ad tertiuz dōm. q̄ boi p̄m statum pñtis vite est cōnālis modus cognoscendi veritatē itelligibilē per fantasmata: sz post huius vite statum hz aliū modū cōnālem: vt in p̄mo dcm̄ est. ¶ Ad tertium dōm: q̄ homo nō pōt trāscēdere angulos gradu nāe vt. s. nāliter sit eis superior: pōt tñ eos trāscēdere per operationez itellectus duz itelligit aliquid super angelos cē: qō homines beatificat: qō cum perfecte consequetur perfecte beatus erit.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet q̄ vnus hō alio nō possit esse beatior. beatitudo .n. est p̄miū virtutis: vt plūs dic in p̄mo etbi. sz p operibus vtutuz oibus equalis merces reddit. dī .n. Matth. 20. Oz oēs q̄ operati sunt in vinea acceperūt singulos ōnarios: qz vt dic Greg. equalem eterne vite retributionē sortiti sunt. ergo vn⁹ nō erit beatior alio. ¶ p̄. Beatitudo ē summū bonū: sed summo nō pōt esse aliquid maius. ergo beatitudine vnius hominis non potest esse alia maior beatitudo. ¶ Preterea. Beatitudo cum sit perfectum & sufficiens bonum desiderium hominis quietat: sed non quietatur desiderium si aliquod bonum deest: quod supleri possit: si autem nihil deest quod suppleri possit non poterit esse aliquid aliud maius bonum: ergo vel homo non est beatus: vel si est beatus nō potest alia maior bea-

titudo esse. ¶ Sed contra est qđ dicitur Joh.14. In domo patris mei mansiões multe sunt: per quas vt Aug.dic̃ diuerse meritoꝝ dignitates intelligunt in vita eterna:dignitas aũt vite eterne q̃ pro merito dat̃ est ipsa btitudo: ergo sũt diuersi gradus beatitudis:ꝛ nõ oium est equalis btitudo. ¶ Rñdeo dõm qꝫ sicut supra dictũ est: in rõne beatitudis duo icludunt̃.s.ipse finis vltim⁹ q est sũmũ bonum:ꝛ adeptio vel fruitio ipsi⁹ boni: q̃tũ igitur ad ipsum bonum:qđ est beatitudis obm ꝛ cã:nõ pot esse vna beatitudo alia maior:qz nõ est nisi vnũ sũmũ bonũ.s.de⁹:cuius fruitõe hoies sũt bti.sed q̃tũ ad adeptionẽ hmõi bõi vel fruitionẽ pot aliquis alio eẽ beatior: qz quãto magis hoc bono fruitur tanto beatior ẽ. cõtigit aũt aliquez pfectius frui deo q̃ aliũ ex eo qꝫ est meli⁹ disposit⁹ vel ordinat⁹ ad ei⁹ fruitionẽ:ꝛ fm hoc pot aligs alio beatior eẽ. ¶ Ad ꝑmũ g̃ dõm:qꝫ vnitas denarij significat vnitatẽ btitudis ex parte obiecti:sed diuersitas mãsionũ significat diuersitatẽ btitudinis fm diuersos gradũ fruitiõis. ¶ Ad scõm dõm:qꝫ btitudo dr̃ esse sũmũ bonũ inq̃tuz est sũmi boni pfecta possessio siue fruitio. ¶ Ad tertiũ dõz qꝫ nulli bto deest aliqđ bonũ desiderãdũ:cũ hẽat ipm bonũ infinitum qđ est bonũ oĩs boni: vt Aug.dic̃: sed dr̃ aligs alio beatior ex diuersa ei⁹ boni pticipatiõe:additio aũt alioꝝ bonoꝝ nõ auget beatitudinẽ.vñ Aug.dic̃ in.5.cõfes. Qui te ꝛ alia nouit nõ pp illa beatior:sed ꝓpter te solũz beatus.

Ad tertium sic ꝓcedit̃. Videt̃ qꝫ beatitudo possit in hac vita hr̃i.dr̃.n.in psal̃. Beati imaculati in via:q ambulãt in lege dñi.hoc ãt in hac vita ꝓtigit.ergo aligs ĩ hac vita pot eẽ beat⁹. ¶ P̃. Imperfecta pticipatio sũmi boni nõ admittit rõnez btitudis:aliogn vn⁹ nõ esset beatior alio:sz in hac vita hoies pñt pticipare sũmũ bonũ cognoscẽdo ꝛ amãdo deũ:lz imperfecte: ergo hõ in hac vita pot eẽ beatus. ¶ P̃. Qđ ab oĩb⁹ dr̃ nõ pot totaliter falsum eẽ:videt̃.n.nãle qđ in plibus est:nã aũt non totaliter deficit:sed plres ponũt btitudinẽ in hac vita. vt pz per illđ ps. Beatũ dixerũt populũ cui hec sũt.s. pñtis vite bona:ergo aligs in hac vita pot eẽ beatus. ¶ Sz ꝫ est qđ dr̃ Job.14. Homo nat⁹ de muliere breui viues tẽpore repletur multis miseryis.sz btitudo excludit miseriam.ergo hõ in hac vita nõ pot eẽ beat⁹. ¶ Rñ⁹ dõz:qꝫ aliqliter beatitudinis pticipatio in hac vita hr̃i pot:pfecta aũt ꝛ va beatitudo nõ pot haberi in hac vita.ꝛ hoc qdẽ pot cõsiderari dupliter. Primo qdẽ ex hac ipsa cõi btitudis rõne: nã beatitudo cũ sit pfectũ ꝛ sufficiẽs bonũ:oẽ malum excludit:ꝛ oẽ desideriũ iplet.ĩ hac aũt vita nõ pot oẽ malũ excludi: multis.n.malis pñs vita subiacet q̃ vitari nõ pñt:ꝛ ignorãtie ex pte itellect⁹:ꝛ inordinate affectiõi ex pte appetitus:ꝛ multiplicibus penalitatibus ex pte corporis:vt Augu.diligẽter ꝓsequit̃.i9.de ciui.dei.silr ẽt boni desideriũ in hac vita satiari nõ pot: nãliter.n. hõ desiderat pmanẽtiã eius boni qđ hz:bona aũt pñtis vite trãsitoria sunt: cũ ꝛ ipsa vita transeat quã nãliter desideram⁹:ꝛ eã ppetuo pmanere vellemus:qz nãliter hõ refugit mortem:vñ ipoſe est qꝫ in hac vita va beatitudo hẽat̃. Scõo si cõsidereꝫ id in quo spãliter btitudo cõsistit.s.visio diuine eẽntie: q̃ nõ pot hoĩ ꝓuenire in hac vita:vt in ꝑmo oñsuz est:ex qb⁹ manifeste apparet qꝫ nõ pot aligs in hac vita verã ꝛ pfectaz beatitudinem adipisci. ¶ Ad ꝑmum ergo dõm: qꝫ beati dicũtur aliqui in hac vita vel ꝓpter spez beatitudis adipiscẽde in futura vita:scõm illud Ro.8. Spe salui facti sumus:vel ꝓpter aliquã participationem beatitudis scõm aliqualez sũmi boni fruitionẽ. ¶ Ad scõm dõm:qꝫ participatio beatitudinis pot esse imperfecta dupliter. Uno modo ex parte ipsius obiecti beatitudis:qđ quidem secundum sui essentiam nõ videt̃:ꝛ talis ĩperfectio tollit rõnem vere beatitudinis. Alio modo pot esse iperfecta ex parte ipsius participantis:qui quidem ad ipm obm beatitudis scõm seipm attingit.s.deum:sed ĩperfecte per respectũ ad moduz quo de⁹ seipso fruit̃:ꝛ talis imperfectio nõ tollit veraz rõnem beatitudis:qz cũ beatitudo sit operatio quedam:vt supra dcm̃ est:vera ratio beatitudinis considerat̃ ex obiecto:qđ dat speciem actui:non autem ex subiecto. ¶ Ad tertium dõm:qꝫ homines reputant in hac vita esse aliquã beatitudinem ꝓpter aliquã similitudinem vere beatitudis:ꝛ sic nõ ex toto in sua estimatione deficiunt.

Ad quartum sic ꝓcedit̃. Uidetur qꝫ beatitudo possit amitti.beatitudo.n. est pfectio quedã:sed oĩs pfectio inest pfectibili fm modũ ipsius: cũ igitur homo fm naturã suã sit mutabilis: videt̃ qꝫ beatitudo ab hoie mutabiliter participet̃. ꝛ ita videt̃ qꝫ hõ beatitudinẽ possit amittere. ¶ P̃. Beatitudo ꝓsistit in actõe ĩtellectus qui subiacet volũtati:sed volũtas se hz ad opposita:ergo videt̃ qꝫ possit desistere ab operatõe qua hõ beatificat̃.ꝛ ita hõ desinet eẽ beat⁹. ¶ P̃. Principio rñdet Philosophus:sed beatitudo hz ꝑncipiũ.qz homo nõ semꝑ fuit beatus: ergo videt̃ qꝫ habeat finẽ. ¶ Sed ꝛra ẽ qđ dicit Matth. zz°.de iustis qꝫ ibũt in vitã eternã: que vt dictũ est:ẽ beatitudo sanctoꝝ:qđ aũt est eternũ nõ deficit. ergo beatitudo nõ pot amitti. ¶ Rñdeo dicẽdũ qꝫ si loquamur de beatitudine ĩperfecta q̃lis in hac vita pot haberi:sic pot amitti. ꝛ hoc pz in felicitate ꝛplatiua que amittit̃: vel per obliuiones:puta cũ corrũpitur sciẽtia ex aliq̃ egritudine: vel aliquas occupationes qbus totaliter abstrahit̃ aligs a ꝛplatione. Patet ẽt idẽ in felicitate actiua. volũtas.n.hoĩs trãsmutari pot:vt.vz. degeneret a virture in cui⁹ actu ꝑncipaliter ꝓsistit felicitas:si aũt virt⁹ remaneat itegra exteriores trãsmutationes: possunt qdẽ beatitudinẽ talẽ pturbare inquãtũ ipediũt multas opationes virtutũ.non tñ pot sunt eã totaliter auferre. qz adhuc remanet opatio virtutis. dũ ipsas aduersitates homo laudabiliter sustinet. ꝛ qz beatitudo hui⁹ vite amitti pot:qđ videt̃ esse ꝛra rationẽ beatitudinis.ideo pbus dicit in ꝑncipio ethicoꝝ aliquos esse in hac vita beatos nõ simpliciter: sed sicut hoies: quoz natura mutationi subiecta est. Si vero loquamur de beatitudine pfecta q̃ expectat̃ post hãc vitaz:sciẽdũ qꝫ Origenes posuit quorũdã platonicoꝝ errorẽ sequẽs:qꝫ post vltimã beatitudinẽ homo pot fieri miser. Sed hoc manifeste apparet eẽ falsum dupliciter. ¶ Primo qdẽ ex ipsa cõi rõne beatitudinis:cũ.n.ipsa beatitudo sit perfectũ bonũ ꝛ sufficiẽs:oz qꝫ desideriũ hoĩs quietet:ꝛ oẽ malũ excludat:naturaliter autẽ hõ desiderat retinere bonũ:qđ habz.ꝛ qꝫ eius retinendi securitatẽ obtineat.aliogn necesse ẽ qꝫ timore amittẽdi: vel dolore de certitudine amissiõis affligat. Regritur igitur ad veram beatitudinẽ qꝫ hõ certã habeat opinionẽ bonũ qđ hz nunq̃ se amissurũ: que qdẽ opinio si vera sit: cõsequẽs ẽ qꝫ beatitudinẽ nunq̃ amittet: si aũt falsa sit:hoc ipm est quoddã malũ falsam opinionẽ habere:nã falsum ẽ malum ĩtellectus.sicut verꝫ ẽ bonũ ipsius.vt dicit̃ in.6° ethicoꝝ. Nõ igitur iaz vere erit beat⁹ si aliqđ malũ ei iest. ¶ Scõo idem apparet si cõsidereꝫ rõ beatitudinis in speciali: oẽ sum est.n.supra qꝫ perfecta beatitudo hoĩs in visione diuine essentie cõsistit.est aũt ipossibile qꝫ aliquis videns diuinam eẽntiam velit eam nõ videre:qz omne bonũ habitum quo aligs carere vult:aut est ĩsufficiens: ꝛ queritꝫ aliquid sufficientius loco eius:aut hz aliqđ icõmodum ãnexum ꝓpter qđ in fastidium venit:visio aũt diuine essentie repletiam omnibus bonis:cum cõiungat fonti tot⁹ bonitatis vnde dicitur in ps. Satiabor cum apparuerit gloria tua.ꝛ Sapien.7° dr̃. Uenerũt mihi oĩa bona pariter cum illa.s. cõmodum adiũctum:qz de cõtemplatione sapientie dicitur. Sapiẽtie.8°. Nõ hz amaritudinem cõuersatio illius

nec tedium conuictus eius: sic ergo patet q̄ p̄pria volun
tate beat⁹: nō p̄t beatitudinē deserere: sil̄r ēt nō p̄t eā p̄
dere deo subtrahēte. q̄z cū subtractio beatitudinis sit q̄dā
pena: nō p̄t talis subtractio a deo iusto iudice ꝓuenire ni
si p aliq̄ culpa ī quā cadere nō p̄t q dei ēntiā videt: cum
supra ostēsum ē. sil̄r ēt nec aliq̄ aliud agēs p̄t eā subtrahe
re. q̄z mēs deo ꝯiūcta sup oīa alia elenat̄. ⁊ sic ab hmōi ꝯiū
ctiōe nullū aliud agēs p̄t ipsam excludere. vñ icōueniens
vī q̄ p quasdā alternatiōes tēpoꝝ trāseat hō de btitudie
ad miseriam: ⁊ ecōuerso. q̄z hmōi tēporales alternatōes eē
nō p̄nt nisi circa ea q̄ subiacēt tēpori ⁊ motui. ¶ Ad p̄mum
ergo dīm q̄ btitudo ē pfectio ꝓsumata q̄ oēz ōfectū exclu
dit a beato. ⁊ iō absq̄ mutabilitate aduēit eā habēti faciē
te hoc vtute diuina q̄ hoīez subleuat ī participationē eter
nitatis trāscēdētis oēm mutationē. ¶ Ad scōm dīm q̄ vo
lūtas ad opposita se hz ī his q̄ ad finē ordinant̄: sz ad vlti
mū finē naturali nēcitate ordinat̄: q̄ō pz ex hoc q̄ hō non
p̄t nō velle eē beat⁹. ¶ Ad tertiū dīm q̄ btitudo hz p̄n
cipiū ex cōditiōe participātis: sz caret fine pp ꝯditionē bo
ni cui⁹ ꝑticipatio facit beatū: vñ ab alio est initiū beatitu
dinis. ⁊ ab alio est quod caret fine.

Ad quintum sic ꝓcedit. Uidet q̄ hō p sua nā
lia possit btitudinē ꝓseq̄: nā. n. nō
deficit ī necessarys: sz nihil ē hōi tā nēcariū q̄z id q̄ō p finez
vltimū ꝓsequit̄. ergo hoc nāe humane nō deest: p̄t igit̄ hō
p sua nālia btitudinē cōseq̄. ¶ P. Homo cū sit nobilior ir
ture p sua nālia p̄nt ꝓseq̄ suos fines. ergo multo magis hō
p sua nālia p̄t beatitudinē cōseq̄. ¶ Preterea. Beatitu
do ē opatio pfecta fm phm. eiusdē aūt ē icipere rē: ⁊ pfice
re ipsam. cū igit̄ opatio ī perfecta q̄ ē q̄si p̄ncipiū ī opationi
b⁹ humanis subdat̄ nāli hoīs ptāti: qua suoz actuū ē dīs.
videt̄ q̄ p nālē potētiā possit ptingere ad opationē perfe
ctā q̄ ē btitudo. ¶ Sz ꝯ. Homo ē p̄ncipiū natural̄ actuū
suoz p intellectū ⁊ volūtatē. sz vltia btitudo scīs p̄parata
excedit intellectū ⁊ volūtatē. dicit. n. Aplus. i. ad Corīth. 2.
Oculus nō vidit: ⁊ auris nō audiuit: ⁊ ī cor hoīs nō ascēdit
que p̄parauit deus dī. se. ergo homo per sua naturalia nō
potest beatitudinem consequi. ¶ Respondeo dicendū
q̄ beatitudo imperfecta que in hac vita haberi potest: po
test ab homine acquiri per sua nālia eo modo quo ⁊ vir
tus in cui⁹ opatione ꝓsistit: de quo infra dicet̄: sed beatitu
do hoīs pfecta: sicut supra dctm est: cōsistit in visione diui
ne essentie: videre aūt deū per essentiaz est supra nām nō
solū hoīs: sed oīs creature: vt in p̄mo ostēsum est: nālis. n. co
gnitio cuiuslibet creature est fm modū substantie eius: si
cut de itelligētia dr̄ ī lib⁰ de causis q̄ cognoscit ea q̄ sunt
supra se: ⁊ ea que sunt infra se secundū modū substātie sue:
oīs aūt cognitio que est fm modū substātie create deficit
a visione diuine ēntie que in ifinitū excedit oēm subam
creatā: vnde nec homo nec aliq̄ creatura p̄t ꝓsequi beati
tudinē vltimā per sua nālia. ¶ Ad p̄mū ergo dīm. q̄ sicut
ma ⁊ tegumēta sicut alys aīalibus: q̄z dedit ei rōnez ⁊ ma
nus q⁹ possit hec sibi acgrere: ita nec defecit hoī in neces
sarys q̄uis non daret sibi aliquod p̄ncipiū quo posset bea
titudinē conseq̄: hoc enīz erat ipossibile: sed dedit ei liberū
arbitriū quo possit cōuerti ad deū qui eū faceret beatū:
que enīz p amicos possumus p nos aliq̄liter possumus. vt
dicit in. 3. ethi. ¶ Ad scōm dīm. q̄ nobiliorīs ꝯditionis ē nā
que potest cōseq̄ pfectum bonū: sz indigeat exteriori auxi
lio ad hoc conseq̄ēduz q̄z nā que non p̄t ꝓsequi perfectū
bonū: sed cōsequit̄ quoddā bonū ipfectū: sz ad ꝓsecutio
nem eius nō idigeat exteriori auxilio: vt phs dicit in. 2. de
celo: sicut melius est dispositus ad sanitatē qui p̄t conseq
pfectam sanitatē: sz hoc fit per auxiliū medicine: q̄z qui so
lū p̄t consequi quādaz ipfectaz sanitatē sine medicine
auxilio: ⁊ ideo creatura rōnalis que potest conseq̄ pfectuz
beatitudinis bonū ī digens ad hoc diuino auxilio est perfe
ctior q̄z creatura irrōnalis que huiusmōi boni nō ē capax:
sed q̄dā bonū impfectum consequit̄ virtute sue nature.
¶ Ad 3ᵐ dīz. q̄ q̄ñ ipfectū ⁊ pfectū sunt eiusdez speciei
ab eadem virtute causari possunt: nō aūt hoc est necesse si
sunt alterius spēi: non. n. q̄cḡd p̄t causare dispositionem
māe p̄t vltimā perfectionē cōferre. ipfecta aūt opatio
que subiacet nāli hoīs ptāti nō est eiusdē speciei cū opera
tione illa perfecta que est hoīs beatitudo: cuz operationis
species dependeat ex obiecto. vnde rō non segtur.

Ad sextum sic ꝓcedit. Uidetur q̄ hō possit fieri
beatus p actionē alicui⁹ supiorīs crea
ture. s. angeli: cū enī duplex ordo īueniat̄ in reb⁹: vnus par
tiū vniuersi adinuicē: alius totius vniuersi ad bonū q̄ō est
extra vniuersuz: p̄mus ordo ordinat̄ ad scōm sicut ad finē
vt dr̄ in. 12. metaph. sic ordo partiuz exercitus adinuicē est
ꝓpter ordinē totius exercitus ad ducē: sz ordo partiū vni
uersi adinuicē attendit̄ sz q̄ supiorēs creature agūt in in
feriorēs: vt in p̄mo dctm est: beatitudo aūt consistit in ordi
ne hoīs ad bonū q̄ō est extra vniuersum: quod est deus. er
go per actionē superiorīs creature. s. angeli in hoīez homo
beatus efficit̄. ¶ P. Oz ē in potētia tale p̄t reduci in actū
per id quod est actu tale: sic quod ē potētia caliduz fit actu
calidū: sed homo ē in potētia btūs. ergo p̄t fieri actu btūs
per angelū q̄ est actu btūs. ¶ P. Beatitudo ꝓsistit in opa
tione itellectus: vt supra dctm est. sz angelus p̄t illumina
re itellectuz hominis: vt in p̄mo habitū ē. ergo angelus p̄t
facere hoīem btm̄. ¶ Sed contra est q̄ dicit̄ in psal̄. Gra
tiam ⁊ gl̄iam dabit dīs. ¶ Rīdeo dīz. q̄ cuz oīs creatu
ra nāe legib⁹ sit subiecta: vtpote babēs limitatam virtutē
⁊ actionē: illud q̄ō excedit nām creatā non p̄t fieri virtu
te alicuius creature: ⁊ ideo si q̄d fieri oporteat quod sit su
pra nāz hoc fit imediate a deo: sicut suscitatio mortui: illu
minatio ceci: ⁊ cetera huiusmodi: ostēsum est aūt q̄ beati
tudo est quoddam bonuz excedēs nām creatā: vnde ipos
sibile est q̄ p actionem alicuius creature conferat̄: sed ho
mo beatus fit solo deo agēte: si loquamur de beatitudine
perfecta: si vero loquamur de beatitudine impfecta: sic ea
dē ratio est de ipsa ⁊ de virtute in cui⁹ actu cōsistit. ¶ Ad
p̄mum dicēdum: q̄ plerunq̄z ꝓtingit in potētys actiuis or
dinatis q̄ perducere ad vltimū finē pertinet ad suprēmā
potētiam. inferiorēs vero potētie coadiuuant ad consecu
tionē illius vltimi finis disponēdo: sic ad artez gubernati
uam que p̄est nauifactiue ptinet vsus nauis: ꝓpter quē
nauis ipsa fit. sic igit̄ in ordine vniuersi homo quidē adiu
uat̄ ab angelis ad consequēdum vltimū finē fm aliq̄ prę
cedētia quibus disponit̄ ad eius consecutionē: sed ipsuz vl
timum finē consequit̄ per ipsum p̄mū agentē qui est deꝰ.
¶ Ad secūdum dicēdum: q̄ q̄ñ aliqua forma actu existit.
in aliquo fm eē pfectum ⁊ nāle: p̄t eē p̄ncipium actionis
in alterū: sic caliduz per calorem calefacit̄: sz si forma existit
in aliquo impfecte ⁊ non fm eē nāle: non p̄t esse p̄ncipiuz
cōmunicationis sui ad alterum: sic intētio coloris q̄ est in
pupilla non p̄t facere album neq̄ etiā oīa que sūt illumi
nata aut calefacta possunt alia calefacere ⁊ illuminare: sic
enī illuminatio ⁊ calefactio eēnt vsq̄ ad ifinituz: lumē aūt
glorie p quod deꝰ videt̄: in deo quidē est pfecte fm eē nā
le: in qualibz autē creatura ē impfecte ⁊ fm eē similitudi
nariū vel participatū: vñ nulla creatura beata p̄t cōmu
nicare suam beatitudinem alteri. ¶ Ad 3ᵐ dicendum: q̄
angelus btūs illumīat itellectū hoīs vel etiā iferiorīs an
geli q̄ztū ad aliq̄s rōnes diuinoꝝ opez: nō aūt q̄ztuz ad vi
sionem diuine ēntie: vt in p̄mo dctm est: ad eam enim vi

dendam oēs imediate illuminant a deo.

Ad septimum sic pcedit. Uidet q non requirat aliq opa hois ad hoc vt beatitudinē consequat a deo: deus. n. cū sit agēs infinite virtutis non exigit in agēdo mām aut dispōnem māe: sed statī pōt totū producere: sed opa hominis cū non requirant ad beatitudinē eius: sic causa efficiēs: vt dcm est: non possunt requiri ad eam nisi sic dispones. ergo deus q dispōnes non exigit in agēdo: beatitudinē sine precedētibus opibus confert. ℂ P. Sic deus ē actor beatitudinis imediate: ita t nām imediate istituit: sed in pma istitutione nāe pduxit creaturas nulla dispōne pcedēte vel actione creature: sed statim fecit vnūquodq pfectum in sua specie. ergo videt q beatitudinē conferat hoi sine aliquibus opationibus pcedentibus. ℂ P. Apostolus dicit Ro. 4. Beatitudinez hois esse cui deus cōfert iustitiā sine opibus: non ergo requirunt aliqua opa hois ad beatitudinē consequēdaz. ℂ Sz cōtra est quod dr Joannis. iz. Si hec scietis beati eritis si feceritis ea. ergo p actionē ad beatitudinē puenim⁹. ℂ Rñdeo dicēdū q rectitudo volūtatis: vt supra dcm est: requirit ad beatitudinem: cū nihil aliud sit q debitus ordo volūtatis ad vltimū finē: que ita exigit ad consecutionē vltimi finis: sic debita dispō māe ad consecutionē forme: sz ex hoc non ostendit q aliqua opatio hois debeat precedere eius beatitudinē. posset enim deus simul facere volūtatē recte tendētem in finē t finē consequētem: sic quādoq simul mām disponit t iducit formaz: sz ordo diuine sapiētie exigit ne hoc fiat: vt. n. dicit in scdo de celo. Eoz que nata sunt habere bonuz pfectū: aliquid hz ipsum sine motu: aliquid vno motu: aliqd pluribus. hoc aūt pfectuz bonū sine motu cōuenit ei quod nāliter hz illud. hoc autez beatitudinem nāliter est solius dei: vnde solius dei ꝓprium ē q ad beatitudinem non moueat per aliquam opationē pceden tem: cū aūt beatitudo excedat oēm nāz creatam: nulla pura creatura ꝓueniēter beatitudinē cōsequt absq motu operationis p quam tendit in ipsam: sed angelus q ē superior ordine nāe q homo consecutus est eā ex ordine diuine sapiētie vno motu opationis meritorie: vt in pmo expositū est: hoīes aūt consequunt ipsaz multis motibus opationū qui merita dicunt: vnde etiā fm ph̄m beatitudo est pmiū virtuosaz opationuz. ℂ Ad pmū ergo dcm: q opatio hominis nō exigit ad cōsecutionē beatitudinis pp̄ insufficiētiā diuine virtutis beatificātis: sz vt seruet ordo in rebus. ℂ Ad z^m dcm. q pmas creaturas stati deus pfectas pduxit absq alia dispōne vel opatione creature pcedēte: q sic instituit pma idiuidua speciez vt p ea nā ꝓpagaret ad posteros: t silr q p xp̄m qui ē de⁹ t hō beatitudo erat ad alios deriuāda: fm illud Apli ad Heb. z. Qui multos filios in gl̄iam adduxerat: statim a pncipio sue cōceptiōis absq aliqua opatione meritoria precedēte aīa eius fuit beata: sed hoc ē singulare in ipso. naz pueris baptiçatis subuenit meritū xp̄i ad beatitudinē ꝓsequēdā: lz desint eis merita ꝓpria eo q p baptismū sunt xp̄i mēbra effecti. ℂ Ad 3^m dcm: q Apls loquit de beatitudine spei que habet p gram iustificantem: q quidē non dat ꝓpter opa precedētia: nō enim habz rōnem termini motus vt beatitudo: sz magis ē pncipium motus quo ad beatitudinē tendit.

Ad octauum sic pcedit. Uidet q nō oēs appetāt beatitudinē: nlls. n. pōt appetere q ignorat: cū bonū ap̄hēsuz sit obm appetit⁹: vt dr in. z. de aīa: sz multi nesciūt qd sit beatitudo. q sic Aug. dic in. iz. de tri. pz ex hoc q dā posuerūt beatitudinē in voluptatib⁹ corporis. dā in virtute aīe: dā in alys reb⁹: non ergo oēs beatitudinē appetūt. ℂ P. Essentia beatitudis ē visio essentie diuie: vt dcm ē: sz aliq opinant hoc cē impossibile q deus p eēntiā ab hoie videat: vñ hoc nō appetūt. ergo ñ oēs homies appetūt beatitudinē. ℂ P. Aug. dic i. iz. de tri. Quis beatus ē q hz oīa q vult: t nihil male vult: sz nō oēs hoc volūtus ē q hz oīa q vult: t nihil male vult: sz nō oēs hoc volūt: gdā. n. male aliq volūt: t tñ volūt illa se velle: nō ergo oēs volūt beatitudinē. ℂ Sz ō ē q⁹ Aug. dic in. iz. de tri. Si vna dixissz oēs bti cē vultis mihi cē nō vultis: dixissz aliqd q⁹ nlls in sua nō cognosceret volūtate. glz ergo vult cē beatus. ℂ R^o dcm: q beatitudo dupl̄r pōt cōsiderari. Uno mō secundum cōem rōnem beatitudinis: t sic necesse est q oīs hō beatitudinē velit: rō aūt beatitudis cōis ē vt sit bonū pfectū: sic dcm ē: cū aūt bonū sit obm volūtatis: pfectū bonū ē alicuius q totaliter eius volūtati satisfacit: vñ appetere beatitudinē nihil aliud ē q appetere vt volūtas satiet: q⁹ quilz vult. Alio mō possum⁹ log ō beatitudīe fz spālē rōnē q̄tū ad id i quo beatitudo ꝓsistit: t sic ñ oēs cognoscūt beatitudinē: q⁹ nesciūt eam rōnē beatitudis ꝓuenire: t p ꝓns q̄tū ad hoc nō oēs ea volunt: vnde pz resp̄sio ad pmum. ℂ Ad secūdum dicēdū q⁹ cum volūtas sequat apprehēsionez intellect⁹ seu rōnis: sic cōtigit q aliquid est idē fm rem: q⁹ tamē est diuersum fm rōnis ꝓsiderationē: ita ꝓtingit q aliqd ē idē fm rē: tm vno mō appetit. alio mō nō appetit. beatitudo ergo p cōsiderari sub rōne finis boni t pfecti q ē cōis rō beatitudinis: t sic naturaliter t ex necitate volūtas in illud tēdit. vt dcm ē. Potest etiam considerari secundum alias speciales ꝓsiderationes: vel ex parte ipsius operationis: vel ex parte potentie opatiue vel ex pte obti. t sic non ex necitate volūtas tēdit in ipsaz. ℂ Ad tertiū dcm q ista diffinitio beatitudinis: quā qdā posuerūt. Beat⁹ ē q hz oīa q vult: vel cui oīa optata succedūt. quodā mō itellecta ē bona t sufficiēs: alio mō ē iperfecta. Si. n. intelligat simpl̄r de oībus q vult vel mō ē iperfecta. Si. n. intelligat simpl̄r de oībus q vult est beat⁹ nihil .n. satiat nāle hoīs appetitū nisi bonū pfectū q⁹ ē beatitudo. Si vō itelligat de his q homo vult fm app̄hēsionē rōnis sic hoc qdā q homo vult nō ptinet ad beatitudinē. sz magis ad miseriā: iquātū hmōi habita ipediūt hoīem ne habeat q̄cūq; vult naturaliter. sic ēt rō accipit. vt va iterdū q ipediūt a cognitione veritatis: t fm hāc cōsiderationē Aug. addit ad pfectionē beatitudinis: q⁹ nihil mali velit: q̄nis pmū posset sufficere si recte itelligeret. s. beat⁹ est q hz oīa q vult.

VI.

ℂ Questio.

Uia igitur ad beatitudinē q⁹ actus aliquos necē ē pue nire: oz ꝓsequenter de humanis actib⁹ cōsiderare: vt sciam⁹ qb⁹ actib⁹ ꝓueniat ad beatitudinez: vel impediat beatitudinis via: sz q⁹ operationes t act⁹ circa singularia sūt. iō oīs operatiua scia i particulari cōsideratione pficit: mozalis igit consideratio q⁹ ē humanoz actuū: pmo gdez tradenda est ivū. z^o vo i particulari.

ℂ Circa vlez aūt cōsiderationē hūanoz actuū. pmo ꝓsiderādū occurrit ō ipsis actib⁹ hūanis. Scdo ō pncipiis eoz. Hūanoz aūt actuū qdā sunt hois ꝓpriu⁹ homini t alys aialib⁹ communes. t q⁹ beatitudo ē ꝓprium bonū ꝓpriq⁹ se hñt ad beatitudinez act⁹ q sūt ꝓpriu⁹ quq act⁹ q sūt homini alysq aialib⁹ cōes. Prio ergo considerādū est ō actib⁹ q sūt ꝓpriu⁹ hois. scdo ō actib⁹ q sūt alysq aialib⁹ cōes: q dñr aie passiones. ℂ Circa primum duo considerāda occurūt. Prio ō consideratiōe hūanoz actuū. Scdo de distinctōe eoz actuū. cū aūt act⁹ hūani ꝓpe dicant q sūt volūtary: eo q⁹ volūtas est rationalis appetitus q est ꝓpriu⁹ hois: oz considerare ō actib⁹ iquātū sūt volūtary. Prio ergo considerādū est de volūtario t iuolūtario. Scdo ō actib⁹ q sūt volūtary: q̄si ab ipsa voluntate eliciti. vt imediate volūtatis existentes. Tertio ō actibus q sunt volūtary: q̄si a volūtate iperati: q sūt ipi⁹ volūtatis mediātib⁹ alys potētys. Et q⁹ actus volūtary habēt quasdā circūstātias fm q⁹ diiudicant. Prio considerā-

dum est de volūtario ⁊ iuolūtario: ⁊ consequenter ō circūstantys ipsoꝝ actuum in quibus volūtarium ⁊ iuolūtariū inuenīt. ¶ Circa ꝑmū querunt octo. ⁊Primo vtrū in humanis actibus iueniat volūtariū. Scōo vtruz inueniat in aialibus brutis. Tertio vtꝝ volūtariū esse possit absqꝫ oi actu. Quarto vtrū violētia volūtati possit īferri. Quinto vtrū violētia causet iuolūtariū. Sexto vtrū met⁹ causet iuolūtariū. Septimo vtruz concupiscētia inuolūtariū causet. Octauo vtrum ignorātia.

Ad ꝑmum sic ꝓceditur. Uidet ꝙ in humanis actibus nō inueniatur volūtariū: voluntariū enim est cuius ꝑncipiū est in ipso: vt ꝓz per Grego.nicenū ⁊ Damas.⁊ Arist.sed ꝑncipium humanoruz actuū non est in ipso: sed est extra.nā appetitus bois mouetur ad agendū ab appetibili qō est extra: qō est sic mouēs non motū: vt dr̄ in.z.de aīa.ergo in humanis actibus nō inuenīt volūtariū. ¶ ⁊P. ꝓbs in.8.phicoꝝ ꝓbat ꝙ non in aliō motu exteriori: sz oēs act⁹ bois sunt noti: nlls.n.actus extra: nō igit in eis inuenīt volūtariū. ¶ ⁊P. Qui volūtarie agit p se agere pōt: sed hoc boi nō cōuenit. dr̄ enim Joan.15. Sine me nihil potestis facere. ergo volūtariū in humanis actib⁹ nō inuenīt. ¶ Sz ⁊ō ē qō dīc Damas.i.2.li°.ꝙ volūtariū ē act⁹ q ē opatio rōnalis. tales āt sūt act⁹ hūani ꝙ ī actib⁹ hūanis inuenīt volūtariū. ¶ ℟ dicēdū ꝙ opz in actib⁹ humanis volūtariū eē. Ad cui⁹ euidētiā ꝓsiderandū ē ꝙ quorundā actuū ꝑncipiū ē in agēte seu in eo qō mouet: quoꝝdā āūt motuū vel actuū ꝑncipiū est extra: cū enz lapis mouet deorsuz: ꝑncipiuz huius motionis ē extra lapidē: sz cum ruz aūt que a ꝑncipio ītrinseco mouent: q̄dā mouēt seipsa. ꝓpter finē: vt supra habitū est: illa pfecte mouent a ꝑncipio ītrinseco in qbus est aliquod ītrinsecū ꝑncipiū: nō solū ꝓpter finē regrit cognitio finis aliqualis. qōcunqꝫ igit sic agit vel mouet a ꝑncipio ītrinseco qō bz aliquā notitiā finis: bz in seipso ꝑncipiū sui actus nō solū vt agat: sz etiā vt agat ꝓpter finē: ꝙ aūt nullā notitiā finis bz ⁊si ī eo sit ꝑncipiū actionis vel motus: nō tñ eius qō ē agere vel mouere ꝓpter finē est ꝑncipiuz in ipso: sed in alio a quo ei imꝓmittit ꝑncipium sue motionis in finē: vnde huiusmodi nō dicunt mouere seipsa: sed ab alys moueri. Que vero habent notitiam finis dicunt seipsa mouere: qz in eis est ꝑncipiuz nō solū vt agāt: sz etiā vt agant ꝓpter finē: ⁊ ideo cū vtrūqꝫ fit ab ītrinseco ꝑncipio. ſ. ꝙ agunt ⁊ ꝙ ꝓpter finē agunt boꝝ motus ⁊ act⁹ dicunt volūtary: hoc aūt ipoꝛtat nomē volūtary ꝙ motus ⁊ actus sit a ꝓꝓria ĩclinatione: ⁊ inde ē ⁊ Damas.nō solū cuius ꝑncipiū est intra: sed cū additione scie: vñ cū homo maxie cognoscat finez sui opis: ⁊ moueat seipsum in eius actibus maxime volūtariū inuenīt. ¶ Ad ꝑmum dōm: ꝙ nō omne ꝑncipium est principium ꝑmum: sz ergo de rōne volūtary sit ꝙ ꝑncipiuz eius sit intra: nō tamē est ⁊ rōnem volūtary ꝙ ꝑncipiuz ītrinsecū causet vel moueat ab exteriori ꝑncipio: quia nō est de rōne voluntary ꝙ ꝑncipiuz ītrinsecū sit ꝑncipiuz ꝑmuz. Sed tamē sciendum ꝙ cōtingit aliquod ꝑncipium motus esse ꝑmuz in genere quod tamē nō est ꝑmū simplr: sic in genere alterabilis ꝑmuz alterās est corpus celeste: quod tamē nō est ꝑmū mouēs simplr: sz mouet motu locali a supiori mouēte sic igit ꝑncipiuz ītrinsecū volūtary actus quad est vis cognoscitiua ⁊ appetitiua est ꝑncipium in genere appetitiui motus q̄uis moueat ab aliquo exteriori ſm alias ſpecies motus. ¶ Ad secūduz dōm ꝙ motus aīalis nouus ꝓcenitur qdē ab aliquo exteriori motu quātū ad duo. Uno modo iq̄tū per motū exteriorē pūtat sensui aialis aliqd sensibile: quod apphēsum mouet appetitū sic leo videns cervuz per eius motum appropiquātē icipit moueri ad ipm. Alio mō iq̄tuz per exteriorē motū icipit aliq̄liter īmutari nāli īmutatiōe corpus aialis: puta ꝙ frigus vel calorē: corpore aūt īmutato per motuz exteriorꝫ corporis: īmutat ēt ꝙ accidēs appetitus sensitiuus qui ē virtus organi corporei. sic cū ex aliqua alteratiōe corporis cōmouet appetitus ad concupiscētiam alicuius rei: sed hoc nō est cōtra rōnez voluntary: vt dctm̄ est: huiusmodi enim motiones ab exteriori ꝑncipio sunt alterius generis. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ deus mouet hoiem ad agēduz nō solū sic ꝓponēs sensui appetibile vel sic īmutās corpus: sed etiam sic mouēs ipsam voluntatez: qz ois motus tam volūtatis q̄ nature ab eo ꝓcedit sicut a ꝑmo mouēte: ⁊ sicut nō est ꝓtra rōnez nature ꝙ motus nature sit a deo sicut a ꝑmo mouēte iquātum nā ē quoddā īstrumētū dei mouētis: ita nō est ꝓtra rōnē actus volūtary ꝙ sit a deo iquātū voluntas a deo mouet. est tamē cōiter de rōne nālis ⁊ volūtary motꝰ ꝙ sint a ꝑncipio intrinseco.

Ad secundum sic ꝓceditur. Uidet ꝙ voluntariū nō sit ī brutis aialib⁹. volūtariū. n.a volūtate dr̄. volūtas aūt cū sit ī rōne. vt dr̄ ī.3.ō aia nō pōt eē ī brutis aialib⁹. ergo neqꝫ volūtariū ī eis inuenīt. ¶ ⁊Preterea. Scōm hoc ꝙ act⁹ hūani sunt volūtary. hō dr̄ eē dñs suoꝝ actuū. sz bruta aialia nō hūt dñium sui actus: nō. n. agūt: sz magis aguntur: vt Damas.dīc. ergo ī brutis aialib⁹ nō ē volūtariū. ¶ ⁊Preterea. Damas.dīc ꝙ act⁹ volūtarios sequit laus vel vituperiū: sz actib⁹ brutoꝝ aialiū nō debet: neqꝫ laus: neqꝫ vituperiū. ergo ī eis nō ē volūtariū. ¶ Sz ⁊ō ē qō dīc ꝓbus ī.3.ethi.ꝙ pueri ⁊ bruta aialia cōicāt volūtario. ⁊ idē dicūt Grego.nicen⁹. ⁊ Damas. ¶ ℟ Respondeo dicendum: ꝙ sicut dctm̄ est: ad rationē voluntary regrit ꝙ ꝑncipiuz act⁹ sit ītra cum aliq̄ cognitione finis. est autez duplex cognitio finis: perfecta scilicet ⁊ imꝑfecta. pfecta qdē finis cognitio ē qñ non solū apphēdit res q̄ ē finis: sz ēt cognoscit ratio finis. ⁊ ꝓportio ei⁹ qō ordinat ad finē ipm. ⁊ talis cognitio finis ꝓpetit soli rationali nāe. Imꝑfecta aūt cognitio finis. ē q̄ ī sola finis apphensione ꝓsistit sine hoc ꝙ cognoscat ratio finis. ⁊ ꝓportio act⁹ ad finē. ⁊ tal cognitio finis reperit ī brutis aialib⁹ p sensuz ⁊ estimationē nālē pfectā. igit cognitionē finis sequit volūtariū ſm rationē pfectā. put. ſ. apphēso fine aliqs potest ꝏliberās de fine ⁊ de his q̄ sūt ad finē moueri ī finez vel non moueri. īpfectā aūt rationē finis sequit volūtariū ſz rationē ipfectā. put. ſ. apphendens finez non deliberat: sz subito mouet ī ipm: vñ soli rationali nāe ꝓpetit volūtariū ſm rationez pfectā: sz ſm rationez ipfectā ꝓpetit etiā brutis. ¶ Ad ꝑmū dōm ꝙ volūtas noīat rationalē appetitū: ⁊ ideo non potest esse in his q̄ ratione carent. volūtariū āt denominatiue dr̄ a volūtate. ⁊ potest trahi ad ea ī gb⁹ ē aliqua ꝓticipatio volūtatis ſm aliquā conuenientiā ad volūtatē: ⁊ hoc modo volūtariū atribuit animalib⁹ brutis inquātū. ſ. ꝙ cognitionez aliq̄ mouent in finem. ¶ Ad scōz dōm ꝙ ex hoc contingit ꝙ homo est dñs sui act⁹ ꝙ bz ꝏliberationez ō suis actibus. ex hoc. n. ꝙ ratio ꝏliberās se bz ad opposita voluntas in vtrūqꝫ potest: sz ſm hoc volūtariū non est in brutis animalib⁹. vt dctm̄ est. ¶ Ad tertium dōm ꝙ laus ⁊ vituperiū ꝓsequunt actuz volūtariuz ſz ꝑfectā voluntary rationez q̄lis non inuenīt in brutis.

Ad tertium sic ꝓceditur. Uidet ꝙ voluntarium non possit esse sine actu. voluntariuz. n. dr̄ qō est a voluntate: sz nihil potest esse a voluntate nisi ꝑ aliquez actum ad min⁹ ipsi⁹ voluntatis. ergo voluntariuz non potest esse sine actu. ¶ ⁊Preterea. Sicut ꝑ

actum volũtatis dicitur aliquis velle: ita cessante actu volũtatis dr̃ nõ velle: sz nõ velle iuolũtariũ causat qõ opponitur volũtario. ergo volũtariũ nõ põt'eẽ actu volũtatis cessante. ¶ p̃. De rõne volũtary ẽ cognitio: vt dcm̃ ẽ: sed cognitio ẽ p aliquẽ actũ. ergo volũtariũ nõ põt esse absq; aliquo actu. ¶ Sz ⁊. Illud cui⁹ dñi sumus dr̃ eẽ volũtariuz sz nos dñi sum⁹ ei⁹ qõ ẽ agere ⁊ nõ agere: velle ⁊ nõ velle: ergo sic agere ⁊ velle ẽ volũtariũ: ita ⁊ nõ agere: ⁊ nõ velle ¶ Rñdeo dõm q volũtariũ dr̃ qõ ẽ a volũtate: ab aliquo aũt dr̃ eẽ aliqd dupl'r. Uno mõ directe: qõ. s. pcedit ab aliquo iquãtũ ẽ agẽs: sic calefactio a caloze. Alio mõ idirecte ex hoc ipso q nõ agit: sic submersio nauis dr̃ eẽ a gubernatoze iquãtũ desistit'a gubernãdo. ¶ Sz sciẽdũ q nõ sp id qõ sequit̃ ad defectũ actiõis reducit̃ sic ĩ cãm ĩ agẽs ex eo q nõ agit: sz solũ tũc cũ põt ⁊ dz agere. si. n. gubernator nõ posset nauẽ dirigere. vel nõ eẽt ei cõmissa gubernatio nauis: nõ iputaret̃ ei nauis submersio: q̃ p absentiaz gubernatoris ꝺtingeret. qz igit̃ volũtas volẽdo ⁊ agẽdo põt ĩpedire hoc qõ ẽ nõ velle ⁊ nõ agere. ⁊ aliqñ dz hoc qõ ẽ nõ velle ⁊ nõ agere iputat̃ ei, q̃si ab ipsa exñs. ⁊ sic volũtariuz põt eẽ absq; actu: qñq; q dẽ absq; actu exteriozi cũ actu interiozi: sic cuz vult nõ agere: aliqñ ãt ⁊ absq; actu interiozi: sic cũ nõ vult. ¶ Ad p̃mũ ergo dõm. q volũtariũ dr̃ nõ solũ qõ pcedit a volũtate directe: sic ab agẽte. sz ẽt qõ ẽ ab ea idirecte sic a nõ agẽte. ¶ Ad scõm dõm q nõ velle dr̃ dupl'r. Uno mõ ꝑut sumit̃ ĩ vi vni⁹ dictiõis fm q ẽ ifinitũ hui⁹ verbi nolo. vñ, sic cũ dico: nolo legere: sensus ẽ. volo nõ legere. ita hoc qõ est nõ velle legere: significat velle non legere. ⁊ sic nõ velle erat iuolũtariũ. Alio modo sumit̃ in vi oꝛonis. ⁊ tũc non affirmat̃ act⁹ voluntatis. ⁊ hmõi nõ velle nõ cãt iuolũtariuz. ¶ Ad tertiũ dõm: q eo mõ requirit̃ ad volũtariũ actus cognitiõis sic ⁊ actus voluntatis. vt. s. sit in ptãte alicui⁹ ꝺsiderare ⁊ velle ⁊ agere: ⁊ tũc sic nõ velle ⁊ nõ agere cũ tps fuerit ẽ volũtariũ: ita ẽt ñ ꝺsiderare.

Ad quartum

sic ꝓcedit. Uidetur q volũtati possit violẽtia ĩferri: vnũqõq; .n. põt cogi a potẽtiozi: sz aliqd ẽ hũane volũtati potentius. s. deus. ergo saltẽ ab eo cogi põt. ¶ p̃. Omne passiuũ cogit̃ a suo actiuo qñ ĩmutat̃ ab eo: sed volũtas est vis passiua. ẽ eni mouẽs motũ: vt dr̃ in. 3. de aĩa: cũ ergo aliqñ moueat̃ a suo actiuo vr̃ q aliqñ cogat̃. ¶ p̃. Motus violẽtus est q est ꝺtra nãm. sed motus volũtatis aliqñ est ꝺtra nãz: vt pz de motu volũtatis ad peccandum: qui est ꝺtra nãm: vt Damas. dic. ergo motus volũtatis põt eẽ coactus. ¶ Sz ꝺ est qõ Aug. dic in. 5. de ciui. dei: q si aliqd fit voluntarie nõ fit ex necessitate: omne autẽ coactũ fit ex necessitate. ergo qõ fit ex volũtate nõ põt eẽ coactũ. ergo volũtas nõ põt cogi ad agẽdũ. ¶ Rñdeo dõz: q duplex ẽ act⁹ volũtatis. Un⁹ qdẽ q est eius ĩmediate velut ab ipa elicitus. s. velle. Alius qui est actus volũtatis a volũtate imperatus ⁊ mediante alia potẽtia exercitus: vt ambulare ⁊ log: q a volũtate imperant̃ mediãte potẽtia motiua: quãtũ igit̃ ad actus a volũtate impatos volũtas violẽtiaz pati põt iquãtũ per violentiam exteriora mẽbza ipediri possunt ne impiuz voluntatis exequant̃: sed quãtum ad ipsuz ꝓpriuz actuz volũtatis nõ põt ei violẽtia ĩferri: ⁊ huius est rõ: qz actus volũtatis nihil ẽ aliud q̃z ĩclinatio quedã ꝓcedẽs ab iteriozi ꝓncipio cognoscẽte: sicut appetitus nãlis ẽ q̃dã ĩclinatio ab iteriozi ꝓncipio ⁊ sine cognitiõe: qõ aũt est coactũ vel violentũ ẽ ab exteriozi ꝓncipio: vnde ꝺ rõnem ipsius actus volũtatis ẽ q sit coactus vel violẽtus: sicut etiã est ꝺ rõnez nãlis ĩclinationis vel motus lapidis q ferat̃ sursuz: põt eniz lapis p violẽtiam ferri sursuz: sz q iste motus violẽtus sit ex eius nãli ĩclinatiõe esse nõ põt: sil'r etiã põt homo p violẽtiaz trahi: ſ; q hoc sit ex eius volũtate repugnat rationi violẽtie. ¶ Ad p̃mum ergo dõm: q deus q est potẽtioz q̃z volũtas humana: põt voluntatem mouere fm id ꝓprium ꝓprĩ. zi. Coz reguz in manu dei ẽ: ⁊ quocũq; voluerit vertet illud: sed si hoc esset p violẽtiã iam nõ esset cũ actu volũtatis: nec ipsa volũtas moueret̃: sz aliqd ꝺtra volũtatẽ. ¶ Ad scõz dõm: q nõ semp ẽ motus violẽtus qñ passiuum ĩmutat̃ a suo actiuo: sz qñ hoc fit contra ĩterioze ĩclinationẽ passiui: alioquin omnes alterationes ⁊ generationes simpliciũ coꝛpoꝛ esset ĩnaturales ⁊ violẽte: sunt aũt nãles ꝓpter nãlez aptitudinẽ iterioze mãe vel subiecti ad talem dispõnem: ⁊ sil'r qñ volũtas mouet̃ ab appetibili secũdum ꝓpriam ĩclinationẽ nõ est motus violẽtus: sed voluntarius. ¶ Ad 3ᵐ dõz. q id in quod volũtas tẽdit peccando ⁊ si sit malũ ⁊ ꝺtra rõnalẽ nãm fm rei veritatem: apprehendit̃ tñ vt bonũ ꝺueniẽs homini fm aliquã delectatiõnẽ sensus: vel fm aliquẽ habitũ coꝛꝛuptũ.

Ad quintum

sic ꝓcedit. Uidet̃ q violẽtia non causet ĩuoluntariũ: volũtariũ enim ⁊ ĩuoluntariũ fm volũtatem dr̃: sed volũtati violẽtia non ꝓt vt ostẽsuz est. ergo violẽtia ĩuoluntariũ causaꝛ re nõ põt. ¶ p̃. Id quod ẽ ĩuoluntarium est cũ tristitia: vt Damas. ⁊ phs dicũt: sed aliqñ patit̃ aliqs violẽtiaz: nec tamen inde tristatur. ergo violẽtia nõ causat ĩuolũtarium. ¶ Preterea. Id quod est a voluntate non potest esse ĩuolũtariũ: sed aliqua violẽta sunt a voluntate: sicut cũ aliquis cũ coꝛpoꝛe graui sursuz ascendit: ⁊ sic cũ aligs iflectit membza ꝺtra nãlem eoꝛ flexibilitatẽ. ergo violẽtia nõ causat ĩuoluntariũ. ¶ Sed ꝺ est quod phs ⁊ Damas. dicunt: q aliquid est ĩuoluntariũ p violẽtiam. ¶ Rñdeo dõz: q violẽtia directe opponit̃ volũtario sicut etiã ⁊ nãli: cõe est enim volũtario ⁊ nãli q vtrũq; fit a ꝓncipio ĩtrinseco: violẽtum aũt est a ꝓncipio extrinseco: ⁊ ꝓp hoc sicut in rebus que cognitione carent violẽtia aliqd facit ꝺ nãm: ita in rebus cognoscẽtib⁹ facit aliquid esse ꝺ volũtatez: quod aũt ẽ ꝺ nãm dicit̃ esse ĩnaturale. ⁊ sil'r quod est ꝺ voluntatẽ oi cit̃ esse ĩuoluntariuz: vnde violẽtia ĩuoluntarium causaꝛ. ¶ Ad p̃mum ergo dõm: q ĩuoluntariũ volũtario opponitur: dcm̃ est aũt supra q volũtarium dr̃ nõ solũ actus qui est ĩmediate ipsius volũtatis: sed etiam actus a voluntate impatus: q̃tum igit̃ ad actuz qui est ĩmediate ipsius volũtatis: vt supra dcm̃ ẽ: violẽtia ĩferri nõ põt: vnde talẽ actum violẽtia ĩuoluntariuz facere nõ põt: sed q̃tum ad actũ impatuz volũtas potest pati violẽtiam: ⁊ q̃tum ad hũc actum violẽtia ĩuoluntarium facit. ¶ Ad secũduz dõm: q sicut nãle dicit̃ qõ est fm ĩclinationẽ nãe: ita volũtarium dicit̃ quod est fm ĩclinationez volũtatis: dicit̃ aũt aliquid nãle dupl'r. Uno modo quia est a nã sicut a ꝓncipio actiuo: sic calefacere est nãle igni. Alio modo fm ꝓncipiuz passiuum: quia. s. est ĩnata ĩclinatio ad recipiendum actionem a ꝓncipio extrinseco: sicut motus celi dicitur esse nãlis ꝓpter aptitudinẽ nãlem celestis coꝛpoꝛis ad talem motum: iz mouẽs sit volũtariũ. Et sil'r voluntariuz potest aliqd dici dupl'r. Uno modo fm actionez: puta cũ aligs aliqd vult agere. Alio modo fm passionẽ. s. cũ aligs vult pati ab alio: vnde cum actio inferẽ ab aliquo exteriozi manẽte in coꝛe qui patit̃ volũtate patiẽdi: nõ est simpl'r violentus: qz iz ille qui patit̃ non cõferat agẽdo: confert tamẽ volẽdo pati. vnde nõ potest dici ĩuolũtariũ. ¶ Ad tertiuz dõm: q sic phylosophus dic in octauo phyſicoꝛ. Motus aĩalis quo inferiora mouetur animal contra naturalem inclinationem coꝛporis. ⁊ si non sit naturalis coꝛpoꝛi. est tamen quodammodo naturalis animali: cui naturale est q secunduz appetitus moueatur. ⁊ ideo hoc non est violentum simpliciter: sed ſ; cundum quid. ⁊ similiter est dicendum q cum aliquis inflectit membza contra naturalem dispositionem. hoc enim est violentum secundum quid: scilicet quantum ad mẽbz particulare: non tñ simpliciter quantum ad ipm boiem.

Ad sextum sic ꝓcedit. Videt ꝙ metus causet involuntariū simplr: sic. n. violētia ē respectu cuius qō ꝯtrariatur pñtialr volūtati: ita metus est respectu futuri mali qō repugnat volūtati: sed violētia causat involūtariuz simplr. ergo ⁊ metus iuoluntarium simplr causat. ¶ P. Qō est fm se tale quolibz addito remanet tale: sic quod fm se est calidum: cuicūq; cōiungat nihilominus est calidū ipso manēte: sz illud quod ꝓ metuz agit fm se est iuoluntariū. ergo etiā aduenīte metu ē iuoluntariū ¶ P. Qō sub cōditione ē tale fz qd ē tale: quod aūt absq; cōditiōe ē tale simpliciter ē tale: sic quod è necessariū ex cōditione est necessariū fm quid: quod aūt ē necessarium absolute ē necessariū simplr: sed id quod ꝓ metū agit ē involuntariū absolute: nō est aūt voluntariū nisi sub cōditione simplr iuoluntariuz. ¶ Sz cōtra est qō Brego. nicen⁹ di ⁊ etiā phs: ꝙ huiusmodi que ꝓ metū agunt sunt magis voluntaria q̄ iuoluntaria. ¶ R⁹ dom: ꝙ sic phs dic in. 3. ethi. ⁊ idez dic Brego. nicenus in li⁹. suo de hoie: huiusmodi que ꝓ metuz agunt mixta sunt ex volūtario ⁊ iuoluntario. id. n. quod ꝓ metuz agit in se cōsideratū non est voluntariū: sed fit voluntariū in casu. s. ad vitādū malū qō timetur: sed si quis recte ꝯsideret magis sunt huiusmodi volūtaria q̄ iuoluntaria: sunt enī voluntaria simplr: iuoluntaria aūt fm quid: vnūqōq; enim simplr esse dicit fm ꝙ est in actu: fm aūt ꝙ est in sola apprehēsione nō est simplr: sz fm quid: hoc autē quod ꝓ metuz agit: fm hoc ē in actu fz ꝙ fit: cuz enī actus in singularibus sint: singulare autē iūmodi ē hic ⁊ nūc: fm hoc id quod fit est in actu: fm ꝙ hic est ⁊ nunc ⁊ sub alys cōditionibus idiuidualib⁹: sic autē hoc quod fit ꝓ metuz est voluntariuz inquātū. s. ē hic ⁊ nunc: put. s. in hoc casu est ipeditiuū maioris mali qō timebat: sic. ꝓiectio mertiuz in mare fit volūtariuz tpe tēpestatis ꝓp timorē ꝓiculi: vnde manifestuz ē ꝙ simplr voluntariū ē: vñ ⁊ ꝓpetit ei rō volūtary: qz ꝓncipiuz ei⁹ ē itra. sed ꝙ accipiat id qō ꝓ metuz fit vt extra hūc casuz existēs. put repugnat volūtati: hoc nō ē nisi fm rōnem tm. ⁊ iō est iuolūtariuz fm qd. i. put ꝯsiderat extra hūc casuz existēs. ¶ Ad ꝓmuz ergo dom: ꝙ ea q̄ agunt ꝓ metuz ⁊ ꝓ vim nō qō agit per vim volūtas non cōsentit: sz oīo est ꝯtra motū volūtatis: sz id qō ꝓ metuz agit fit volūtariuz ideo: qz motus volūtatis fert in id: lz nō pp seipm: sz pp aliud. s. ad repellēduz malum quod timet: sufficit. n. ad rōnem volūtary ꝙ sit ꝓpter aliud voluntariuz: voluntariuz enī est nō soluz quod pp seipsuz volum⁹ vt finē: sz etiaz qō ꝓpter aliud volumus vt pp finē. pz ergo ꝙ in eo qō ꝓ vim agit voluntas iterioz nihil agit. ⁊ iō vt Greg. nicenus dic: ad excludēduz ea q̄ ꝓ metuz agunt in diffinitōe violēti nō soluz oī ꝙ violētuz ē cuius ꝓncipiuz est extra: sz addit nil ꝯferēte viz passo: qz ad id qō agit ꝓ metuz voluntas timētis aliqd cōfert. ¶ Ad secunduz dom: ꝙ ea q̄ absolute dicunt quolz addito remanēt talia: sic calidū ⁊ albuz: sz ea q̄ relatiue dicunt variant fm compationē ad diuersa: qō. n. ē magnuz compatuz buic est paruū ꝯparatū alteri. Voluntariuz aūt oī aliqd nō solū ꝓpter se q̄ absolute: sz ēt ꝓpter aliud q̄ relatiue: ⁊ iō nihil ꝓhibz aliqd qō de se nō esset volūtariū alteri compatū fieri voluntariū ꝓ ꝯparationem ad aliud. ¶ Ad 3ᵐ dicēdum. ꝙ illud qō ꝓ metuz agit absq; ꝯditiōne ē voluntariuz. i. fm ꝙ actu agit: sz iuoluntariū ē sub cōditione. i. si talis metus nō ĩmineret: vnde fm illā rōnem magis potest concludi oppositum.

Ad septimum sic ꝓcedit. Videt ꝙ ꝯcupiscentia causet iuoluntariū. sic enim metus est quedā passio: ita ⁊ ꝯcupiscētia: sed metus causat quodāmodo iuoluntariū. ergo ēt ꝯcupiscentia. ¶ P. Sic ꝓ timorē timidus agit ꝺ id qō ꝓponebat: ita ĩcontinens ꝓpter ꝯcupiscentiaz: sed timor aliquo modo causat iuolūtariuz. ergo ⁊ ꝯcupiscētia. ¶ P. Ad voluntariuz requirit cognitio: sz ꝯcupiscētia corrūpit cognitionē. dicit. n. phs in 6. ethicoꝝ: ꝙ delectatio siue ꝯcupiscētia delectationis corrūpit existimationē prudentie. ergo ꝯcupiscētia causat iuoluntariū. ¶ Sz ꝺ est qō Damas. dic. Inuoluntariū ē misericordia vel idulgētia dignuz ⁊ cū tristitia agit: sed neutrū horꝝ ꝯpetit ei qō per ꝯcupiscētiā agit. ergo ꝯcupiscētia nō causat iuolūtariuz. ¶ R ñdeo dom: ꝙ ꝯcupiscētia nō causat iuoluntariū: sed magis facit aliqd voluntariū. dicit. n. aliqd voluntarium ex eo ꝙ voluntas in id fert: ꝓ ꝯcupiscētiā autē voluntas iclinat ad volēdum id qō ꝯcupiscit: ⁊ iō ꝯcupiscētia magis facit ad hoc ꝙ aliqd sit voluntariuz q̄ ꝙ sit iuoluntariuz. ¶ Ad ꝓmum ergo dom: ꝙ timor ē de malo: concupiscentia autē respicit bonum. malus autē fm se ꝯtrariat voluntati: sed bonus est voluntati consonum: vnde magis se hz timor ad causanduz iuoluntariuz q̄ cōcupiscētia. ¶ Ad scōm dom: ꝙ in eo q̄ ꝓ metuz aliqd agit manet repugnātia voluntatis ad id qō agit fm ꝙ in se cōsiderat: sz in eo qui agit aliquid ꝓ ꝯcupiscentiaz. sic est ĩcontinens: non manet ꝓior volūtas que repudiabat illud qō cōcupiscit: sz mutat ad volēduz id qō ꝓi⁹ repudiabat: ⁊ iō qō per metuz agit quodāmodo ē iuoluntariuz: sz quod ꝓ concupiscētiā agit nullo modo. nā ĩcontinens ꝯcupiscentie agit ꝺ id qō ꝓi⁹ ꝓponebat: non autez ꝺ id qō nunc vlt. sz timid⁹ agit ꝺ id qō etiā nunc fm se vult. ¶ Ad tertium dōz: ꝙ si ꝯcupiscentia totalr cognitionē auferret: sic ꝯtigit ĩ illis q̄ pp ꝯcupiscentiā fiūt amentes: sequeret ꝙ ꝯcupiscētia voluntarium tolleret: nec tamen ꝓpe eēt ibi iuoluntarium. qz ĩ his q̄ vsuz rationis non habent: neq; voluntariū est: neq; iuoluntarium: sz qñq; ĩ his q̄ ꝓ ꝯcupiscentiā agunt. non totalr tollit cognitio. qz non tollit ptās cognoscendi: sed soluz ꝯsideratio actualis ĩ ꝑticulari agibili: ⁊ tñ hoc ipm est voluntariuz: fm ꝙ voluntariuz dr̄ qō est in ptāte voluntas. vt non agere: ⁊ non velle: fil⁹ aūt ⁊ nō ꝯsiderare: potest. n. voluntas passioni resistere. vt ifra dicet.

Ad octauum sic ꝓcedit. Videt ꝙ ignorantia nō cāt iuolūtariū. iuolūtariū. n. veniā meret: vt Damas. dic: sz iterdū qō ꝓ ignorātiā agit veniā nō meret: fm illud. i. ad Lozinth. 14. Si ꝙs ignorat ignorabit. ergo ignorātia nō cāt iuolūtariū. ¶ P. Omne peccatū ē cū ignorātia: fm illō ꝑuerb. 14. Errant q̄ opant malū. si igr ignorātia iuolūtariū causet: sequeret ꝙ oē peccatū eēt iuolūtariū: qō ē ꝺ Aug. dicēte: ꝙ oē pctm̄ eēt iuolūtariū. ¶ Preterea iuolūtariū cū tristitia ē: vt Damas. dic. sz q̄dā ignorāter agunt ⁊ sine tristitia: puta si aliqs occidit hostem quem q̄rit occidere: putans occidere ceruuz: ergo ignorātia non causat iuoluntarium. ¶ Sed contra est qō Damas. ⁊ philolophus dicunt: ꝙ inuoluntarium quoddā est per ignorātiaz. ¶ Respondeo dom ꝙ ignorātia habz causare inuoluntarium ea ratione: qz ꝓiuat cognitionez que ꝓexigitur ad voluntarium. vt supra dcm̄ est: non tñ quelibz ignorantia huiusmodi cognitionem ꝓiuat. ⁊ ideo sciendu ꝙ ignorātia triplr se hz ad actuz voluntatis. vno modo concomitanter. alio modo consequenter. tertio modo antecedenter. Concomitanter quidem quando ignorātia est ō eo qō agit: tamē etiaz si sciret nihilominus ageret: tunc. n. ignorantia non inducit ad volendum vt hoc fiat: sed accidit simul esse aliquid factum ⁊ ignoratum: sic ĩ exemplo posito. s. cum aliquis vellet quidem occidere hostem. sed ignorās occidit eum putās occidere ceruuz. ⁊ talis ignorātia non fac iuoluntarium: vt philosophus dic: qz non causat aliquid quod sit repugnās voluntati: sed facit non voluntarium. qz non potestesse actu volituz quod ignoratum est. Consequenter āt se hz ignorātia ad volun

tatem inquantum ipsa ignorãtia est volũtaria. ⁊ hoc cõtingit dupl̃r ꝑm duos modos voluntary supra positos. Uno modo: qz actus volũtatis ferť in ignorãtiaz: sic cuz aliquis ignorare vult vel vt excusationẽ peccati habeat: vel vt nõ retrahať a peccando ꝑm illud. Joan. xx. Sciam viaꝝ tuaꝝ nolumus: ⁊ hec dr̃ ignorantia affectata. Alio modo dicitur ignorantia volũtaria eius quod quis potest scire ⁊ dz: sic enim nõ ggere ⁊ nõ velle voluntariũ dicit̃: vt supra dcm̃ est: hoc igit̃ modo dr̃ ignorãtia siue cũ aligs actu nõ ꝯsiderat quod ꝯsiderare potest ⁊ dz: q̃ est ignorãtia male electionis vel ex passione vel ex habitu ꝓueniẽs: siue cũ aligs notitiã quã dz hr̃e non curat acquirere: ⁊ ꝑm hũc modũ ignorantia vl'ium iuris que gs scire tenet̃ volũtaria dicit̃: quasi ꝑ negligentiã ꝓueniẽs: cũ aũt ipa ignorãtia sit volũtaria aliquo istorum modorum non potest causare simpliciter inuoluntarium: causat tamen secunduz quid inuoluntariũ inquãtũ precedit motuz voluntatis ad aligd agendum qui non esset scientia pñte. Antecedẽter autẽ se hz ad voluntatem ignorãtia qñ nõ est voluntaria ⁊ tamẽ est causa volendi qõ nõ vellet alias: sic cũ aligs homo ignorat aliquã circunstantiaz actus quã nõ tenebať scire: ⁊ ex hoc aligd agit qõ non faceret si sciret puta: cũ aligs diligẽtia adhibita nesciens aliquẽ trãsire per viã ꝓcit sagittã q̃ iterficit transeuntez: ⁊ talis ignorãtia causat inuoluntariũ simpl̃r. Et per hoc pz respõsio ad obiecta. Naz ꝑma rõ ꝓcedit de ignorantia eoꝝ que quis tenet̃ scire: scõa aũt de ignorãtia electionis que quodãmodo ẽ volũtaria: vt dcm̃ ẽ: tertia vero de ignorãtia q̃ cõcomitanter se hz ad voluntatem.

Questio. VII.

Deinde cõsiderãdũ est de circũstãtijs hũanoꝝ actuuz. ¶ Et circa hoc q̃runť q̃tuor. Primo quid sit circũstantia. Secũdo vtrũ circũstãtie sint circa humanos actus attẽdende a theologo. Tertio quot sunt circũstantie. Quarto q̃ sunt in eis ꝑncipaliores.

Ad primum sic ꝓcedit̃ videť q̃ circũstantia nõ sit accñs actus humani. Dicit enim Tullius in rhetoricis: q̃ circũstantia est ꝑ quaz argumẽtationi auctoritatẽ ⁊ firmamentũ adiũgit oro. ſz oro dat firmamẽtũ argumẽtatõi ꝑcipue ab his que sunt subiecta rei: vt diffinitio: genus: ⁊ spẽs: ⁊ alia huiusmodi: a qbus etiam Tullius oratorẽ argumentari docet. ergo circũstantia nõ est accñs humani actus. ¶ Ꝑ. Accidẽtis ꝓpriũ est inesse: qõ aũt circũstat nõ inest: ſz magis est extra. ergo circũstantie nõ ſt accñtia humãoꝝ actuũ. ¶ Ꝑ. Accñtis nõ ẽ accñs ſz ipsi humani actus sunt quedã accñtia: nõ ergo circũstãtie sunt accñtia actuũ. ¶ Sz ꝯ. Particulares cõditiones cuiuslibz rei singularis dicunť accñtia idiuiduantia ipm. sed pbs in. z. ethicoꝝ circũstãtias noiat particularia. i. particulares singuloꝝ actuũ ꝯditiones. ergo circũstantie sunt accñtia idiuiduãtia humanoꝝ actuũ. ¶ Rñdeo dõm: q̃ qz noia ꝑm pbm sunt signa itellectuũ: necesse ẽ q̃ ꝑm ꝓcessum itellectiue cognitõis sit etiaz noiationis ꝓcessus: ꝓcedit autẽ nostra cognitio itellectualis a notioribꝫ ad minus nota: ⁊ iõ apud nos a notioribus noia trãsferunť ad significanduz res minus notas: ⁊ ide est q̃ sic dr̃ in. io. metaph̃. Ab his q̃ sunt ꝑm locũ ꝓcessit nomẽ distantie ad oia ꝯria: ⁊ sil'r noibus ptinẽtibus ad motũ localẽ vtimur ad significandũ alios motus: eo q̃ coꝝpora q̃ loco circũscribunť sũt maxime nobis nota: ⁊ ide est q̃ nomẽ circũstãtie ab his q̃ in loco sunt deriuať ad actus humanos: dr̃ aũt in localibꝫ aligd circũstare qõ est gdem extrinsecũ a re: tñ attigit ipaz vel appropiquat ei ꝑm locũ: ⁊ iõ quecũq; conditiones sunt extra substantiã actus: ⁊ tñ attingũt aliquo modo actũ humanum circũstantie dicunť, quod aũt est extra substantiã rei ad rem ipsam ptinens accñs eius dicit̃: vnde circũstantie actuum humanoꝝ accñtia eoꝝ dicenda sunt. ¶ Ad ꝑmuz ergo dõm: q̃ oro quidẽ dat firmamẽtuz argumẽtationi: ꝑmo ex substãtia actus: secundario vero ex his q̃ circũstant actũ: sic ꝑmo accusabilis reddit̃ aligs ex hoc q̃ homicidiuz fecit: secundario vero ex hoc q̃ dolo fecit vel ꝓpter lucruz vl' in tpe: vel in loco sacro: aut aligd aliud huiusmodi: ⁊ ideo signanter dicit: q̃ per circũstantiã oro argumentationi firmamẽtum adiungit q̃si secũdario. ¶ Ad scõm dõm: q̃ aliquid dr̃ accñs alicuius dupl̃r. Uno modo. quia inest ei: sicut album dicit̃ accñs sortis, Alio modo: quia est simul cũ eo in eodẽ subiecto: sic dicit̃ q̃ albũ accidit musico inquãtuz ꝯueniũt: ⁊ quodãmodo se ꝯtingunt in vno subiecto: ⁊ ꝑ hũc modũ dicunť circũstãtie accñtia actuum. ¶ Ad tertiũ dõm: q̃ sic dcm̃ est. accñs dicit̃ accidenti accidere ꝓpter ꝯuenientiam in subiecto: ſz hoc ꝯtingit dupl̃r. Uno modo ꝑm q̃ duo accidẽtia ꝯparantur ad vnũ subiectum, ctuz absq; aliquo ordine: sic album ⁊ musicum ad sortem. Alio modo cũ aliquo ordine: puta q̃ subiectũ recipit vnũ accidens alio mediante: sic corꝑs recipit colorem mediante superficie: ⁊ sic vnum accñs dicit̃ etiam alteri inesse: dicitur enim colorem esse in superficie: vtroq; aũt modo circũstantie se habent ad actus: nã alique circunstãtie ordinate ad actum pertinent ad agentem non mediante actu. puta locus ⁊ conditio persone: alique vero mediante ipso actu sicut modus agendi.

Ad secundum sic ꝓcedit̃. Uideť q̃ circũstantie hũanoꝝ actuũ non sint considerãde a theologo. non. n. considerant̃ a theologo actus hũani nisi ꝑm q̃ sunt aliq̃les. i. boni vel mali: ſz circũstãtia non videnť posse facere actus aliq̃les. q̃ nihil q̃lificat forma l'r loquẽdo ab eo qõ ẽ extra ipm̃: ſz ab eo qõ in ipso est. ergo circũstãtie actuũ non sunt a theologo considerãde. ¶ Ꝑ. Circũstãtie sunt accidentia actuũ: ſz vni ifinita accidũt. ⁊ ideo vt dr̃ i. 6. metaph̃. nulla ars vel scia est circa eas ꝑ accñs: nisi sola sophistica. ergo theologus non hz ꝯsiderare circũstãtias hũanoꝝ actuũ. ¶ Preterea circũstãtiaruz consideratio pertinet ad rhetoricam: rhetorica aũt non est pars theologie. ergo consideratio circũstãtiaꝝ non ptinet ad theologũ. ¶ Sed contra. Ignorantia circunstantiaruz causat inuoluntarium. vt Damas. ⁊ Gregorius nicenus dicunt: sed inuoluntarium excusat a culpa. cuius consideratio pertinet ad theologum. ergo ⁊ consideratio circunstantiarum ad theologum pertinet. ¶ Respondeo dicendum q̃ circũstãtie ptinẽt ad ꝯsiderationẽz theologi tripliciter. ꝓmo quidẽ. qz theologꝰ ꝯsiderat actꝰ hũanos ꝑm q̃ ci rõne. Prio quidẽ. qz theologꝰ ꝯsiderat actꝰ hũanos ꝑm q̃ p eos hõ ad btitudinem ordinať: omne aũt qõ ordinat ad finem opz esse ꝓportionatum fini. actus autẽ ꝓportionatur fini ꝑm commẽsurationem quãdam que fit ꝑ debitas circunstãtias. vnde consideratio circunstantiaꝝ ad theologum pertinet. Secundo qz theologus considerat actus humanos secundum q̃ in eis inuenitur bonum ⁊ malum: melius ⁊ peius. ⁊ hoc diuersificatur secundum circunstantias. vt infra patebit. Tertio qz theologus considerat actus humanos secunduz q̃ sunt meritorij: vel demeritorij. qz conuenit actibus humanis ad quod requirit̃ q̃ sint volũtary. actus autem humanus iudicatur voluntarius vel inuoluntarius secundum cognitionem vel ignorantiam circunstantiarum. vt dictum est. ⁊ ideo consideratio circunstantiarum pertinet ad theologum. ¶ Ad ꝑmuz ergo dicendum q̃ bonum ordinatum ad finem dicit̃ vtile q̃ importat relationem quandaz. vnde philosophus dicit in ꝑmo ethi. q̃ ad aliquid bonum est vtile in his autẽ que ad aliquid dicunť denominaťr aliquid non soluz ab eo quod ꝑtinet sed etiam ab eo quod extrinsecus adiacet. vt ꝑz in dextro ⁊ sinistro: equali ⁊ inequali: ⁊ similibus, ⁊ ideo cum bo-

nitas actuum sit inquantum sunt vtiles ad finē: nihil phi bet eos bonos vel malos dici fm proportionem ad aliqua que exterius adiacent. ¶ Ad scōm dōm q accidētia que omnino per accciděs se habent relinquuntur ab omni ar te propter eorum incertitudinem ⁊ infinitatem: sed talia accidentia non habent rationem circūstantie. qz vt dictuz est: sic circunstātie sunt extra actum: q tamen actū aliquo mō cōtingunt ordinate ad ipsum: accidentia autem per se cadūt sub arte. ¶ Ad tertium dicendū q consideratio cir cūstantiaruz pertinet ad moralem ⁊ politicum: ⁊ ad rheto rem. Ad moralem quidem prout fm eas iuenit: vel pter mittit mediū virtutis in humanis actibus ⁊ passionibus. Ad politicum autem ⁊ rhetoreꝫ fm q ex circūstātys act⁹ reddūtur laudabiles vel vituperabiles: excusabiles: vel accusabiles: diuersimode tamen: nam q rhetor persuadet politicus diiudicat: ad theologū aūt cui omnes alie artes deseruiūt pertinēt oībus modis predictis: nā ipse hz cōsi derationes de actib⁹ virtuosis ⁊ vitiosis cum morali: ⁊ cō sideratus actus fm q merentur penam vel premiū cum rhe toze ⁊ politico.

Ad tertium sic ꝓceditur. Uidetur q inconue niēter circūstantie numerentur in 3.ethicoꝝ. Circūstantia eniz actus dicit qō exterius se ha bet ad actū: huiusmodi autez sunt tēpus ⁊ locus: ergo sole one sunt circūstantie. s. qñ ⁊ vbi. ¶ Preterea ex circūstan tys accipitur quid bene vel male fiat: sed hoc pertinet ad modum actus. ergo omnes circūstantie includunt sub vna que est modus agēdi. ¶ Preterea circūstantie nō sunt de substātia actus: sed ad substantiā actus pertinere videtur cause ipsius act⁹: ergo nulla circūstātia debet sumi ex sub stantia ipsius actus: sic ergo neq quis: neq ꝑpter qd: neq circa quid sunt circūstantie: nā quis pertinet ad causaz effi cientē: ꝑpter quid ad finalē: circa quid ad mālem. ¶ Sed cōtra est auctoritas philosophi in .3. ethi. ¶ Rūdeo dōm q Tullius in sua rhetorica assignat septē circūstātias: que hoc versu cōtinētur. Quis: qd: vbi: qbus auxilys: cur: quō: qñ. ¶ Cōsiderādū est. n. in actib⁹ qs fecit: qd⁹ auxilys vel istrumētis fecerit: qd fecerit: vbi fecerit: cur fecerit: quō fe cerit: ⁊ qñ fecerit: sz Aristo. in .3. ethicoꝝ addit aliam. s. cir ca qd: que a Tullio comprehēdit sub quid: ⁊ rō hui⁹ annu merationis sic accipi potest. nā circunstātia dr quasi extra stāns actus existēs: ita tñ q aliquo modo attingit ipsum: cōtingit autem hoc fieri tripliciter. Uno modo inquantuz attingit ipsum actum. Alio modo inquantum attingit cau sam actus. Tertio modo inquantum attingit effectum: ipsum autem actum attingit: vel per modum mensure si cut tempus ⁊ locus: vel per modū qualitatis actus sic mo dus agendi: ex parte aūt effectus: vt cū consideratur quid aliquis fecerit: ex parte vero cause actus quātuz ad causaz finalez accipitur ꝑpter quid. ex parte autez cause materia lis que obiecti accipit circa quid: ex parte vero cause agen tis principalis accipit quis egerit: ex parte vero cause agē tis istrumentalis accipitur quibus auxilys. ¶ Ad ꝑmum ergo dicēdum: q tempus ⁊ locus circūstant actuz ꝑ modū mensure: sed alia circūstant actuz īquantum attingūt ipm quocunq alio modo extra substātiā eius existētes. ¶ Ad secūdum dicēduz: q iste modus qui est bene vel male nō ponitur circūstantia: sed cōsequēs ad oēs circūstantias: sz spālis circūstātia ponitur modus qui pertinet ad qualita tem actus: puta q aliquis ambulet velociter vel tarde ⁊ q aliquis percutit fortiter vel remisse: ⁊ sic de alys. ¶ Ad tertium dicendum: q illa conditio cause ex qua substan tia actus dependet: nō dicit circūstantia sed aliqua condi tio adiuncta: sic in obiecto nō dicit circūstantia furti q sit alienū: hoc eni pertinet ad substātiaz furti: sz q sit magnū vel parūū: ⁊ silr est de alys circūstantys que accipiunt ex parte alia ꝝ causa ꝝ: nō eni finis qui dat spēm actus est circunstantia: sed aliqs finis adiūctus: sicut q fortis fortiter agat ꝑpter bonū fortitudinis nō ē circūstantia: sed si forti ter agat ꝑpter liberationē ciuitatis vel populi xp̄iani vel aliquid huiusmodi ītelligitur etiā ex parte eius quod ē gd nam q aliquis perfundens aliquē aqua abluat ipsum nō est circunstātia ablutionis: sed q abluēdo ifrigidet vel ca lefaciat ⁊ sanet vel noceat: hec ē circūstantia.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uidet q nō sint prin cipales circūstantie ꝑpter quid ⁊ ea in qbus est opatio: vt dicit in .3. ethicoꝝ. ea. n. in quibus est operatio videntur esse locus ⁊ tps: que non vident ee ꝓncipalia inter circūstantias. cū sint maxime extrinseca ab actu: ea ergo in quibus est opatio nō sunt ꝓncipalissime cir cunstantiaꝝ. ¶ P. Finis est extrinsecus rei. nō ergo videt esse ꝓncipalissima circūstantiaꝝ. ¶ P. Principalissimū in vnoquoq est causa eius ⁊ forma: sz cā ipsius actus est per sona agens: forma aūt actus est modus ipsi⁹. ergo iste due circunstantie vident esse ꝓncipalissime. ¶ Contra est qō Grego. nicenus dicit: q ꝓncipalissime circūstātie sunt cui⁹ gratia agit: ⁊ quid est quod agit. ¶ Respondeo dicēduz: q actus ꝓprie dicunt humani: sicut supra dictum est: qui sunt volūtary: voluntatis autem motiuuz ⁊ obiectum est finis: ⁊ ideo ꝓncipalissima est oīum circūstantiarū illa que attingit actum ex parte finis. s. cuius gra: secundario vero que attingit ipsam substantiam actus. i. quid fecit: alie ve ro circūstātie sunt magis vel minus ꝓncipales: fm q ma gis vel minus ad has appropinquant. ¶ Ad ꝑmum ergo dicēdum: q per ea in quibus est operatio philosophus nō ītelligit tempus ⁊ locum: sed ea que adiungunt ipsi actui. vnde Gregozius nicenus quasi exponens dictuz phi: loco eius quod phs dixit: in quibus ē opatio: dicit quid agitur. ¶ Ad secundum dicēdum: q finis ⁊si nō sit de substantia actus: est tamē causa actus ꝓncipalissima iquātuz mouet agentem ad agēdum: vnde ⁊ maxime actus moralis spēm habet ex fine. ¶ Ad tertiuz dicēdum: q ꝓsona agens cau sa est actus fm q mouet a fine: ⁊ fm hoc ꝓncipaliter ordi nat ad actum. alie vero cōditiones ꝓsone non ita principa liter ordinantur ad actum: modus etiam non est substan tialis forma actus. hic eniz attenditur in actu fm obiectū vel finem ⁊ terminum: sed est quasi quedam qualitas ac cidentalis.

Questio. VIII.

Deinde considerādum est de ipsis actibus voluntarys in spe ciali. Et primo de actibus que sunt im mediate ipsius volūtatis velut a volū tate eliciti. Secūdo de actibus impe ratis a voluntate: voluntas autem mo uetur ⁊ in finez ⁊ in ea que sunt ad finē. ¶ Primo igitur considerandum est de actibus voluntatis quibus mouetur in finem: ⁊ deide de actibus eius qui bus mouetur in ea que sunt ad finem. actus aūt volūtatis in finem videntur esse tres. s. velle frui: ⁊ itendere. Primo ergo considerabimus de voluntate. Secūdo de frui tione. Tertio de intentione. ¶ Circa primum considerā da sunt tria. Primo quidem quorum voluntas sit. Se cundo a quo moueat. Tertio qūo moueat. ¶ Circa pri mum queruntur tria. Primo vtrum voluntas sit tantū boni. Secundo vtrum sit tantum finis: an etiam eorum que sunt ad finem. Tertio si est aliquo modo eorum que sunt ad finem. vtrum vno motu moueatur in finez ⁊ in ea que sunt ad finem.

Ad primum sic procedit. Uidetur q voluntas nō tantum sit boni. eadem eniz est potētia oppositorum: sicut visus albi ⁊ nigri: sed bonum ⁊

maluz sunt opposita. ergo volũtas nõ soluz est boni: sed ẽt mali. ℂ Preterea. Potẽtie rõnales se habẽt ad opposita prosequẽda secũdum philosophum: sed volũtas est potentia rõnalis: est enim in rõne: vt dicitur in. 3. de anima. ergo volũtas se habet ad opposita: nõ ergo tantum ad volẽduz bonũ: sed etiaz ad volẽduz maluz. ℂ P. Bonuz ⁊ ens conuertuntur: sed voluntas nõ solum est entiuz: sed etiã nõ entium: volumus enĩ qñq; nõ ambulare ⁊ nõ loqui: volum⁹ etiã iterdũ q̃daz futura que nõ sunt entia in actu. ergo volũtas nõ tãtum est boni. ℂ Sed ℨ est quod Diony. dic. 4. ca. de d. ino. Q̃ maluz est preter volũtatem: ⁊ q̃ oĩa bonuz appetũt. ℂ R⁰ dõz. q̃ volũtas est appetitus gdã rõnalis. oĩs aũt appetitus nõ est nisi boni: cuius rõ ẽ. q̃ appetit⁹ nihil aliud est q̃ q̃dam ĩclinatio appetẽtis in aliqd: nihil aũt ĩclinaz nisi in aliqd simile ⁊ ꝓueniens: cũ igiť oĩs res ĩquãtum est ens ⁊ ſba sit quoddaz bonũ: necesse est vt oĩs inclinatio sit in bonũ: ⁊ ĩde est q̃ ꝑhs dicit in ꝓmo ethi. q̃ bonũ est q̃ oĩa appetũt. ℂ Sz cõsiderandũ ẽ q̃ cũ oĩs ĩclinatio ꝓsequať aliquã formaz appetitus nãlis ꝓsequitur formaz in nã exĩtem: appetitus aũt sensitiuus vel etiam ĩtellectiuus seu rõnalis: qui dicitť volũtas: sequitť formã apprehensam: sicut igiť id in quo tendit appetitus nãlis est bonum exñs in re: ita id in quo tẽdit appetitus animalis vel volũtarius est bonũ apprehensuz. Ad hoc igiť q̃ volũtas in aliquid tendat nõ requiritť q̃ sit bonũ in rei veritate: sz q̃ apprehẽdatur in rõne boni. ⁊ ꝓpter hoc ꝑhs dicit in. 2. ꝑhicorum: q̃ finis est bonũ vel apparẽs bonũ. ℂ Ad ꝑmũ ergo dõm: q̃ eadẽ potẽtia est oppositoꝝ: sed nõ eodez modo se hz ad vtrũq;: volũtas igiť se hz ⁊ ad bonũ ⁊ ad malũ: sz ad bonum appetẽdo ipm: ad maluz vero fugiẽdo illud. Ipse ergo actualis appetitus boni vocať voluntas ſm q̃ noiat actũ volũtatis. sic enĩz nũc loq̃mur de volũtate: fuga autẽ mali magis dicitť volũtas: vnde sicut volũtas est boni: ita volũtas est mali. ℂ Ad secũdum dõm: q̃ potẽtia rõnalis nõ se hz ad quelibz opposita ꝓsequẽda: sed ad ea q̃ sub suo obiecto ꝓueniẽti ꝓtinẽtur. nam nulla potẽtia ꝓsequitur nisi suũ ꝓueniẽs obiectũ: obiectũ aũt volũtatis est bonũ: vnde ad illa opposita ꝓsequẽda se hz volũtas que sub bono ꝓprehenduntť: sicut moueri ⁊ gescere: loqui ⁊ tacere: ⁊ alia huiusmodi: in vtroq; enim hoꝝ ferť volũtas sub rõne boni. ℂ Ad tertium dõm: q̃ illud q̃ nõ ẽ ens in reꝝ natura: accipitur vt ens in rõne: vnde negatões ⁊ priuatiões entia dicuntur rõnis: per quẽ etiaz modũ futura ꝓput apprehenduntur sunt entia: ĩquantum igitur sunt huiusmodi entia apprehenduntť sub rõne boni: ⁊ sic volũtas in ea tendit: vnde philosophus dicit in. 5. ethicoꝝ. q̃ carere malo habz rationem boni.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uideť q̃ voluntas nõ sit eoꝝ que sunt ad finẽ: sed tãtum finis. dicit enĩ ꝑhs ĩ. 3. ethicoꝝ: q̃ volũtas est finis: electio autem eoꝝ que sunt ad finez. ℂ P. Ad ea que sunt diuersa gñe: diuerse potẽtie aĩe ordinanť vt dicit in. 6. ethi coꝝ: sz finis ⁊ ea q̃ sunt ad finẽ sunt ĩ diuerso genere boni. nam finis qui rst bonũ honestũ vel delectabile: est in genere qualitatis vel actionis aut passionis. bonum autẽ quod dicitur vtile quod est ad finez: est in ad aliquid: vt dicitur in ꝓmo ethi: oꝝ: ergo si volũtas est finis: non erit eoꝝ que sunt ad finem. ℂ P. Habitus proportionantur potentys cuz sint eaꝝ perfectiones: sed in habitib⁹ qui dicunť artes operatiue ad aliud pertinet finis ⁊ ad aliud quod est ad finem: sicut ad gubernatorẽ ptinet vsus nauis: qui est finis eius: ad nauifactiuã vero ꝓstructio nauis: que est ꝓpter finez. ergo cũ volũtas sit finis: nõ erit eoꝝ que sunt ad finẽ. ℂ Sed cõtra est: quia in rebus naturalibus per eandem potẽtiaz aliquid pertransit media ⁊ pertingit ad terminũ. sed ea que sunt ad finẽ sunt quedã media per que peruenitur ad finẽ sicut ad terminũ. ergo si voluntas est finis ipsius etiã est eoꝝ que sunt ad finẽ. ℂ Rñdeo dicẽdum q̃ volũtas quãdoq; dicitur ipsa potẽtia qua volumus: quandoq; autem ipse voluntatis actus: si ergo loquamur de voluntate secundum q̃ nominat potentiam: sic se extendit ⁊ ad finem ⁊ ad ea que sunt ad finem. ad ea enĩ se extendit vnaquęq; potentia in quibus inueniri potest quocunq; modo ratio sui obiecti: sicut visus se extendit ad omnia quecũq; participant quocunq; modo colorem: ratio autem boni quod est obiectum potentie voluntatis inuenitur non solum in fine: sed etiam in his que sunt ad finem. Si autem loquamur de voluntate secundum q̃ noiat ꝓprie actuz: sic ꝓprie loquendo est finis tantum. omnis enim actus denominatus a potẽtia nominat simplicem actum illius potentie: sicut intelligere nominat simplicem actum intellectus. Simpliciter autem actus potentie est in id quod ẽ secũdum se obiectum potẽtie: id autez quod est ꝓpter se bonum ⁊ volitum est finis: vnde volũtas ꝓprie est ipius finis. Ea vero que sunt ad finem non sunt bona vel volita ꝓpter seipsa: sed ex ordine ad finem: vnde volũtas in ea nõ fertur nisi quatenus fertur in finem: vnde bocipsuz q̃ in eis vult est finis: sicut ⁊ itelligere ꝓprie est eorum que secũdum se cognoscuntur. s. ꝓncipioruz: eorum autẽ que cognoscũtur per ꝓncipia nõ dicitur esse itelligentia nisi ĩquãtũ in eis ipsa ꝓncipia cõsiderant. Sic. n. se hz ꝓncipiũ in itelligibilib⁹: vt dr in. 5. appetibilib⁹: sicut se hz ꝓncipiũ in itelligibilib⁹: vt dr in. 5. ethicoꝝ. ℂ Ad ꝑmũ ergo dõm q̃ ꝑhs loquitť de volũtate ſm q̃ nõ ꝓprie noiat simplicẽ actũ volũtatis: nõ aũt ſm q̃ noiat potẽtiã. ℂ Ad scõm dõm q̃ ad ea que sunt diuersa gñe ex equo se hñtia ordinanť diuerse potẽtie: sicut sonus ⁊ color sunt diuersa gña sensibiliũ ad que ordinanť audit⁹ ⁊ visus. Sz vtile ⁊ honestũ nõ ex equo se habẽt: hz sicut q̃ est ſm se: ⁊ ſm alterũ: hmõi aũt semp referunť ad eadẽ potẽtiam: sicut per potẽtiam visiuã sentiť ⁊ colorẽ ⁊ lucẽ q̃ videť. ℂ Ad tertiũ dõm q̃ non quicq̃d diuersificat habitũ: diuersificat potẽtiã: habitus. n. sunt quedã determinationes potẽtiaꝝ ad aliquos speciales actus. ⁊ tñ quelibz ars opatiua cõsiderat: ⁊ finẽ: ⁊ id q̃ est ad finem. naz ars gubernatorie cõsiderat q̃dẽ finẽ: vt quẽ opať: ⁊ id ãr q̃ ẽ ad finẽ vt q̃ ꝓperat. ecõuerso vo nauificatiua cõsiderat id q̃ ẽ ad finẽ: vt q̃ operať: id vo quod ẽ finis: vt ad q̃ ordinat id q̃ opať: ⁊ itez in vnaquaq; arte opatiua est ⁊ aliquis finis ꝓpr⁹. ⁊ aliqd q̃ ẽ ad finẽ q̃ ꝓpe ad illã artẽ ptinet.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uideť q̃ eodẽ actu volũtas ferať in finẽ: ⁊ in id quod est ad finẽ. q̃ ſm ꝑhz: vbi ẽ vnũ ꝓp alterũ: ibi ẽ vnũ tm: sz volũtas nõ vult id quod est ad finem: nisi ꝓpter finez. ergo eodem actu mouetur in vtrunq;. ℂ Preterea finis est rationio volẽdi ea que sunt ad finem: sicut lumẽ est ratio visiones colorꝝ: sed eodẽ actu videť lumen ⁊ colorẽ. ergo idẽ est motⁿ volũtatis: quo vlt finẽ: ⁊ ea que sunt ad finẽ. ℂ Preterea. Idẽ numero motus naturalis est qui permedia tendit ad vltimũ: sed ea que sunt ad finẽ cõparanť ad finem sicut media ad vltimũ. ergo idẽ motus voluntatis est quo volũtas ferť in finẽ: ⁊ in ea que sunt ad finẽ. ℂ Sed ꝑtra actus diuersificanť ſm obiecta: sed diuerse spẽs boni sunt finis. ⁊ id q̃ est ad finẽ: q̃ dr vtile: ergo nõ eodẽ actu volũtas ferť in vtrũq;. ℂ Rñdeo dõm q̃ cuz finis sit ſm se volitus: id aũt q̃ est ad finẽ ĩquãtũ hmõi nõ sit volitũ nisi ꝓp finez: manifestũ est q̃ volũtas potest ferri in finẽ. inquãtum hmõi sine hoc q̃ ferať in ea que sunt ad finẽ: sed in ea q̃ sunt ad finẽ ĩquãtũ hmõi nõ pot ferri nisi ferat⁹ in ipm finem: sic ergo volũtas in ipm finem dupl⁹ ferť vno mõ absolute ſm se: alio modo sicut in rõne volẽdi ea que sunt ad finẽ. Manifestũ est ergo q̃ vnus ⁊ idẽ motus voluntatis est quo ferť in finẽ ſm q̃ est rõ volẽdi ea que

ad finem: ⁊ in ipsa que sunt ad finem. Sed alius actus est quo fertur in ipsum finem absolute: ⁊ quandoq; precedit tempore, sicut cum aliquis primo vult sanitatez ⁊ postea deliberans quo modo possit sanari: vult conducere medi/cum vt sanetur: sic etiam ⁊ circa intellectum accidit: nam primo aliquis intelligit ipsa principia secundum se: post/modum autem intelligit ea in ipsis conclusionibus secun/dum q̄ assentit conclusionibus propter principia. ¶ Ad primum ergo dicendum: q̄ ratio illa procedit secūdum q̄ voluntas fertur in finem: vt est ratio volendi ea que sunt ad finem. ¶ Ad secundum dicendum: q̄ quandocunq; vi/detur color eodem actu videtur lumen: potest tamen vi/deri lumen sine hoc q̄ videatur color: ⁊ similiter quan/docunq; quis vult ea que sunt ad finem vult eodem actu finem: non tamen econuerso. ¶ Ad tertium dicenduz q̄ in executione operis ea que sunt ad finez habent se: vt me/dia: ⁊ finis, vt terminus. vnde sicut motus naturalis inter dum sistit in medio: ⁊ non pertingit ad terminuz: ita quā/doq; operatur aliquis id qō est ad finē: ⁊ tñ nō cōsequitur finem. sed in volendo est econuerso: nam voluntas per fi/nem deuenit ad volendum ea que sunt ad finem: sicut ⁊ intellectus deuenit in conclusiones per principia que me/dia dicuntur. vnde intellectus aliquando intelligit me/dium: ⁊ ex eo procedit ad conclusionem: ⁊ similiter volun/tas aliquando vult finem: ⁊ tamen non procedit ad volen/dum id quod est ad finem. ¶ Ad illud vero quod in con/trariuz obycitur patet solutio per ea que supradicta sunt: nam vtile ⁊ honestum non sunt species boni ex equo diui/se; sed se habent sicut propter se ⁊ propter alterum: vnde actus voluntatis in vnum potest ferri sine hoc q̄ feratur in alterum: sed non econuerso. ¶ Questio. IX.

Deinde cōsiderādū est de motiuo volūtatis. ¶ Et circa hoc q̄runt̄ sex. Primo vtrum volūtas mo/ueat̄ ab itellectu. Scōo vtrū moueat̄ ab appetitu sensitiuo. Tertio vtrū vo/luntas moueat seipam. Quarto vtruz moueat̄ ab aliquo exteriori p̄ncipio. Quinto vtrum moueat̄ a corpore celesti. Sexto vtrū vo/luntas moueat̄ a solo deo: sic̄ ab exteriori p̄ncipio.

Ad primum sic p̄cedit. Videt̄ q̄ volūtas non moueat̄ ab intellectu. dic̄.n. Aug. sup illud psal. Cōcupiuit aia mea desiderare iustificatōes tuas: Piolat itellect⁹: segn̄ tardus aut nullus effect⁹: scim⁹ bonū nec delectat agere. hoc aūt nō eēt si volūtas ab itel/lectu moueret̄. q̄ motus mobilis sequit̄ motionē mouen/tis. ergo itellect⁹ nō mouet volūtatē. ¶ P. Intellect⁹ se hz ad volūtatē vt ōmōstrās appetibile: sic̄ imagīatio demōrat appetibile appetitui sensitiuo: sz imagīatio dmōrans appeti/bile nō mouet appetitū sensitiuū: imo qūz ita nos habem⁹ ad ea q̄ imaginamur: sic̄ ad ea q̄ i pictura nobis oñdūt̄: ex quo videmur: vt dr̄ i li. de aia: ergo neq; ēt itellect⁹ mo/uet volūtatē. ¶ P. Idē respectu eiusdē nō ē mouēs ⁊ mo/tum: sed voluntas mouet itellectū: itelligimus.n. qñ volu/mus. ergo itellect⁹ nō mouet voluntatez. ¶ Sed ō est qō pbs dic̄ in. z. de aia: q̄ appetibile itellectiuū est mouēs nō motū: voluntas aūt est mouēs motū. ¶ Rñdeo dōm: q̄ itantū aliqd idiget moueri ab aliquo: iquātuz est in poten/tia ad plura, opz.n. vt id qō est in potētia reducat̄ in actuz per aliqd qō est actu. ⁊ hoc est mouere: dupl̄r aūt aliq̄ vis aie iuenit̄ esse in potētia ad diuersa. Uno modo quātum ad agere vel nō agere. Alio mō quātuz ad agere hoc vel illud. sicut visus qñq; videt actu: ⁊ qñq; non videt: ⁊ qñq; videt album: ⁊ qñq; videt nigrum. Indiget igit̄ mouente q̄tum ad duo. s. q̄tum ad exercitium vel vsum act⁹: ⁊ quā/tum ad determinationē act⁹: quoz p̄mum est ex parte sub/iecti: qō qñq; inuenit̄ agens qñq; nō agens: aliud aūt est ex parte obiecti fm q̄ specificat̄ actus: motio aūt ipsius sub/iecti est ex agente aliquo: ⁊ cum omne agens agat ppter fi/nem: vt supra ostensum est: p̄ncipiū huius motionis est ex fine: ⁊ ide est q̄ ars ad quā pertinet finis mouet suo impe/rio artem ad quā pertinet id qō est ad finē. sicut guberna/toria ars iperat nauifactiue: vt in. z. physicoz dicit̄: bonuz aūt in cōi: qō habz rōnem finis est obiectum voluntatis. ⁊ ideo ex hac parte volūtas mouet alias potētias anime ad suos actus: vtimur enī alys potētys cuz volum⁹: nā fines ⁊ perfectiones oīum aliaz potentiarū cōprehendunt̄ sub obiecto voluntatis sicut q̄dam particularia bona: semper aūt ars vel potētia ad quā ptinet finis vl̄is mouet ad agē/dum artem vel potentiam ad quaz ptinet finis pticularis sub illo vl̄i comprehensus. sicut dux exercitus q̄ intendit bonuz cōmune. s. ordinē totius exercit⁹: mouet suo iperio aliquem ex tribunis q̄ itendit ordinem vnius aciei: sz obie/ctum mouet determinādo actuz ad modū p̄ncipy formā/lis: a quo in reb⁹ nālibus actio specificatur: sic̄ calefactio a calore. Primū aūt p̄ncipium formale est ens ⁊ verum vl̄e qō est obiectū itellectus. ⁊ iō isto modo motionis itellect⁹ mouet voluntatem sic̄ p̄sentās ei obiectum suū. ¶ Ad pri/mum ergo dōm: q̄ ex illa auctoritate nō habetur q̄ itelle/ctus nō moueat: sed q̄ nō moueat ex necessitate. ¶ Ad se/cundum dōm: q̄ sicut imaginatio forme sine extimatione conuenientis vl̄ nociui nō mouet appetitū sensitiuū: ita nec apprehensio veri sine rōne boni nec appetibilis. vnde itel/lectus speculatiuus nō mouet: sed intellectus practic⁹: vt dicit̄ in. z. de aia. ¶ Ad tertium dicendum: q̄ volūtas mo/uet itellectum q̄tum ad exercitium actus. qz ⁊ ipsum ve/rum qō est perfectio itellectus continet̄ sub vl̄i bono: vt quoddam bonū particulare: sed quantum ad determina/tionem actus q̄ est ex parte obiecti: itellectus mouet volū/tatem. qz ⁊ ipm bonum apprehendit̄ fm quandā specialē rōnem cōprehensaz sub vl̄i rōne veri. ⁊ sic pz q̄ nō est idē mouens ⁊ motum scōm idem.

Ad secundum sic p̄cedit. Uidet̄ q̄ volūtas ab appetitu sensitiuo moueri nō possit. mouēs.n. ⁊ agens est p̄stātius patiēte: vt Augu/stinus dicit. iz. sup Gene. ad litterā. Sz appetitus sensitiu⁹ est iferior volūtate que est appetitus itellectiu⁹: sic̄ sensus est iferior itellectu. ergo appetitus sensitiuus nō mouet i/tellectum. ¶ P. Nulla virtus particularis pōt facere effe/ctum vniuersalem: sed appetitus sensitiuus est virtus par/ticularis: cōsequitur enim particularem sensus apprehē/siones: ergo nō potest causare motum volūtatis qui est vni/uersalis velut cōsequēs apprehensionem vniuersalem i/tellectus. ¶ P. vt probatur in. 8. physicoz. Mouēs nō moueť ab eo qō mouet: vt sit motio reciproca: sed volun/tas mouet appetitum sensitiuum iquātum appetitus sen/sitiuus obedit rōni. ergo appetitus sensitiuus non mouet volūtatem. ¶ Sed cōtra est quod dicit̄ Jacobi. z. Unus/quisq; tētatur a cōcupiscētia sua abstractus ⁊ illectus. non autem abstraheret̄ quis a cōcupiscētia: nisi volūtas eius moueret̄ ab appetitu sensitiuo: in quo appetitu est cōcupi/scētia. ergo appetit⁹ sensitiuus mouet volūtatem. ¶ Res/pōdeo dicēdum: q̄ sicut supra dictum est. id quod appre/hēditur sub ratione boni ⁊ cōueniētis mouet volūtatem per modum obiecti. Ex autem aliquid videatur bonum ⁊ conueniēs ex duobus cōtingit: scilicet ex cōditōe eius quod proponitur: ⁊ eius cui proponitur. cōueniēs enim secūduz relationem dicitur. vnde ex vtroq; extremoruz dependet. ⁊ ide est q̄ iustus diuersimode dispositus nō eodē modo accipit aliquid vt cōueniēs: ⁊ vt nō conueniēs. vnde vt phūs dicit in. z. ethicoruz. Qualis vnusq;q; est: talis finis vide/tur ei. Manifestum est autem q̄ fm passionem appetitus

sensitiui immutatur homo ad aliquam dispositionē. vnde ꝺm q̄ homo est in passione aliqua videt sibi aliqd conueniens: qō nō videt extra passionē exīti: sicut irato videt bonum qō nō videt quieto: ⁊ per hūc modum ex pte obiecti appetitus sensitiuus mouet voluntatē. ¶ Ad p̄mū ergo dōm: q̄ nihil ꝓhibz id qō est simpl'r ⁊ ꝺm se p̄stāti⁹ quo ad aliqd esse debilius: voluntas igit simpl'r p̄stantior ē q̄z appetitus sensitiuus: ſz quo ad istum in quo passio dominatur: inquātum subiacet passioni p̄eminet appetitus sensitiuus. ¶ Ad scōm dōm: q̄ actus ⁊ electiones hoīum sunt circa singularia. vñ ex hoc ipso q̄ appetitus sensitiu⁹ est vtus pticularis: hz magnam vtutē ad hoc q̄ per ipm sic dispōatur homo: vt ei aliqd videat sic vel alr circa singularia.

¶ Ad tertiū dōm: q̄ sicut p̄bus dic in p̄mo politicorum. Rō in qua est volūtas mouet suo īperio irascibilem ⁊ cōcupiscibilem: nō qdez despotico p̄ncipatu: sicut mouet seruus a domino: ſz p̄ncipatu regali seu politico. sic liberi homines regunt a gubernāte: q̄ tñ possunt ꝓtramouere. vnde ⁊ irascibilis ⁊ concupiscibilis possunt in cōtrarium moueri ad voluntatem. ⁊ sic nihil ꝓhibet voluntatem aliquando ab eis moueri.

Ad tertium sic procedit. Uidet q̄ volūtas nō moueat seipam: oē enim mouens in quātum huiusmōi est in actu: qō aūt mouet est in potētia: nam motus est actus exītis in potētia inquātum huiusmodi: sed nō est idem in potētia ⁊ in actu respectu eiusdem. ergo nihil mouet seipm: neq̄ ergo voluntas seipam mouere pōt. ¶ p̄. Mobile mouet ad p̄tiam mouētis: sed voluntas semp sibi est p̄ns: si ergo seipaz moueret: semp moueretur: qō pz esse falsum. ¶ p̄. Uolūtas mouet ab intellectu: vt dcīm est: si igit volūtas mouet seipam: segtur q̄ idem simul moueat a duobus motoribus īmediate: qō videt inconueniens: nō ergo volūtas mouet seipsam. ¶ Sz ꝯ est. q̄z volūtas domina est sui actus: ⁊ in ipsa est velle ⁊ nō velle: qō nō esset: si nō bret in ptāte mouere seipam ad volendum. ergo ipsa mouet seipam. ¶ R̄ñ⁰ dōm: q̄ sicut supra dcīm est: ad volūtatem ptinet mouere alias potētias ex rōne finis q̄ est voluntatis obm: sed sicut dcīm est. hoc modo se hz finis in appetibilibus: sic p̄ncipium in itelligibilibus. Manifestum est aūt q̄ intellectus p̄ hoc q̄ cognoscit p̄ncipium reducit seipm de potētia in actuz q̄tum ad cognitionem cōclusionum: ⁊ hoc modo mouet seipm. ⁊ sil'r voluntas per hoc q̄ vult finem mouet seipam ad volēdum ea q̄ sunt ad finem. ¶ Ad p̄mum ergo dōm: q̄ volūtas nō ꝺm idem mouet ⁊ mouet. vñ nec ꝺm idē est in actu ⁊ in potētia: sed īquantum actu vult finem reducit se de potētia in actum respectu eoz que sunt ad finē: vt. ſ. actu ea velit.

¶ Ad scōm dōm: q̄ potētia volūtatis semper actu est sibi p̄sens: sed actus voluntatis quo vult finem: aliquādo nō semp est in ipsa volūtate: per hunc aūt modum mouet seipsam. vnde nō sequit q̄ semp seipsam moueat. ¶ Ad tertium dōm: q̄ non eodem modo voluntas mouet ab intellectu: ⁊ a seipsa: sed ab intellectu quidem mouet ꝺm rōnem obiecti: a seipsa vero quantum ad exercitium actus scōm rationem finis.

Ad quartum sic p̄cedit. Uidet q̄ volūtas nō moueat ab aliquo exteriori: motus. n. voluntatis est voluntarius: sed de rōne voluntary est q̄ sit a p̄ncipio īntrinseco: sicut ⁊ de rōne naturalis. nō ergo motus volūtatis est ab aliquo extrinseco. ¶ p̄. Uolūtas violentiam pati nō pōt: vt supra ostēsum est: sed violētum est cuius p̄ncipium est extra. ergo voluntas nō pōt ab aliquo exteriori moueri. ¶ p̄. Qō sufficiēter mouetur ab vno motore nō idiget moueri ab alio: sed volūtas sufficiēter mouet seipsam: nō ergo mouetur ab aliquo exteriori.

¶ Sed ꝯ. Uoluntas mouet ab obiecto: vt dictum est: sed obiectum voluntatis pōt esse aliqua exteriora res sensui p̄posita. ergo voluntas potest ab aliquo exteriori moueri.

¶ Respōdeo dōm: q̄ ꝺm q̄ voluntas mouet ab obiecto manifestū est q̄ moueri p̄t ab aliquo exteriori: sed eo modo quo mouet q̄tuz ad exercitiū actus: adhuc necesse est ponere voluntatē ab aliquo p̄ncipio exteriori moueri: quia omne eni qō qñq̄z est agens in actu: ⁊ qñq̄z in potentia indiget moueri ab aliquo mouente. Manifestū est aūt q̄ volūtas incipit velle aliqd cum hoc p̄us nō vellet: necesse est ergo q̄ ab aliquo moueat ad volendū: ⁊ quidez sic dcīm est: ipsa mouet seipsam īquātuz per hoc q̄ vult finē reducit seipsam ad volendū ea q̄ sunt ad finem. hoc aūt nō pōt facere nisi cōsilio mediāte: cuz enim aliqs vult sanari: icipit cogitare quomodo hoc cōsequi possit: ⁊ per talē cogitationē pueniat ad hoc q̄ pōt sanari per medicuz: ⁊ hoc vult: ſz q̄ nō semp sanitatez actu voluit: necesse est q̄ īciperet velle sanari ab aliquo mouēte: ⁊ siquidē ipsa moueret seipsam ad volēdū opportuisset q̄ mediāte consilio hoc ageret ex aliqua voluntate p̄suppōsita: hoc aūt nō est p̄cedere in ifinitū. vnde necesse est ponere q̄ in p̄mū motū voluntatis volūtas p̄deat ex īstinctu alicuius exteriozis mouētis: vt Arist. ꝛcīa dit in quodā caplo ethice endimice. ¶ Ad p̄mū ergo dcīm q̄ de rōne voluntary est q̄ p̄ncipium eius sit ītra: ſz nō oz q̄ hoc p̄ncipium ītrinsecum sit p̄mum p̄ncipium nō motū ab alio. vnde motus voluntarius ⁊ si habeat p̄ncipiū p̄mum ītrinsecū: tñ p̄ncipiū p̄muz est ab extra: sicut ⁊ p̄mum p̄ncipium motus nālis est ab extra: qō. ſ. mouet naturam.

¶ Ad scōm dōm: q̄ hoc nō sufficit ad rationem violenti q̄ p̄ncipiū sit extra: ſz oz addere: q̄ nulla ꝓferat viz passiōe qō non contīgit dum voluntas ab exteriori mouet. nā ipsa est que vult: ab alio tñ mota. Esset aūt motus iste violētus si esset ꝓtrarius motui volūtatis: qō in ꝓposito esse nō pt: qz sic idē vellet ⁊ non vellet. ¶ Ad tertiuz dōm: q̄ voluntas q̄tum ad aliquid sufficienter se mouet ⁊ in suo ordine. ſ. sicut agens proximum: sed non potest seipsam mouere quātum ad oīa: vt ostensum est: vñ indiget moueri ab alio sicut a primo mouente.

Ad quintum sic p̄cedit. Uidet q̄ volūtas humana a corpore celesti moueatur oēs. n. motus vary. ⁊ multiformes reducunt: sicut in cām in motū vniformē q̄ est motus celi: vt probat in. 8. physicorum: sed motus hūani sunt vary ⁊ multiformes scipientes postq̄z prius non fuerāt. ergo reducunt in motū celi: sicut i cām qui est vniformis ꝺm naturam. ¶ Preterea. Scōm Aug. in. 3. de tri. corpora iferiora mouent per corpora superiora: sed motus hūani corporis qui causat a voluntate nō posset reduci in motū celi: sicut in causam: nisi ēt voluntas a celo moueret. ergo celum mouet volūtatem humanam.

¶ Preterea. Per obseruationez celestiū corporum astrologi quedam vera prenūciant de humanis actibus futuris qui sunt a volūtate: qō non esset si corpora celestia volūtatez hominis mouere nō possent: mouet ergo voluntas humana a celesti corpore. ¶ Sed cōtra est: q̄ damas. dicit in. 2. libro: q̄ corpora celestia non sunt cause nostrorū actuū: essent autem si voluntario que est humanorum actuum principium a corporibus celestibus moueretur. non ergo mouetur voluntas a corporibus celestibus. ¶ Respondeo dicendum: q̄ eo modo quo voluntas mouetur ab exteriori obiecto: manifestum est q̄ voluntas potest moueri a corporibus celestibus: inquantum scilicet corpora exteriora que sensui proposita mouent voluntatem: ⁊ etiā ipsa organa potentiarum sensitiuarum subiacent motibus celestium corporū. Sed eo modo quo volūtas mouet quantum ad exercitiū actus ab aliquo exteriori agēte. adhuc q̄ dam posuerūt corpora celestia directe ipzimere in volūtatē humanam: sed hoc est ipossibile: volūtas. n. vt dicitur in

tertio de anima: est in ratione. ¶Ratio autem est potentia aīe nō alligata orgāno corporali. vñ relinquit̄ q volūtas sit potentia omnino imaterialis ⁊ incorporea. Manifestum est autem q nullum corpus agere potest in rem incorporeā:sed potius econuerso:eo q res incorporiales sunt formaliores ⁊ vniuersaliores virtutis: q̄ quecunq res corporales. vnde impossibile est q corpus celeste imprimat directe in intellectum aut voluntatem:⁊ propter hoc Arist. i libro d aīa recitās opinionē dicētiū: q tal' Jupiter:p quē totum celū itelligūt: attribuit eis q ponebāt ītellectū nō differre a sensu.oēs.n.vires sensitiue cum sint actus orgāno⁹ corporaliū p accīs moueri pñt a celestib⁹ corporib⁹ motis.s.corporib⁹ quor̄ sūt act⁹:ſz qr dcm̄ est q appetit⁹ ītellectiu⁹ quodāmō mouet̄ ab appetitu sensitiuo ītirecte redūdāt mot⁹ celestiū corpor̄ ī volūtatē: īquātū .s.q passiones appetit⁹ sensitiui volūtatē moueri cōtingit.

¶Ad pmū ergo dōm q multiformes mot⁹ volūtatis bumane reducunt̄ ī aliq̄s cām vniformē:q̄ ē ī ītellectu ⁊ volūtate supior̄:qō nō pōt dici d aliquo corpore :ſz d aliq̄ superiori ſuba imāli:vñ nō oz q mot⁹ volūtatis ī motū celi reducat̄ sic ī cām. ¶Ad scōm dōm q mot⁹ corpales būani reducunt̄ i motū celestis corporis. sic ī cām īquātum ipsa dispō orgāno⁹ corpor̄ ogrua ē ad motū aliq̄lr ex ipsīone celestium corpor̄:⁊ īquātū ēt appetit⁹ sensitiu⁹ mouet̄ ex ipressione celestiū corpor̄: ⁊ vlteri⁹ īquātū corpa exteriora mouent̄ fm motū celestiū corpor̄:ex quor̄ cōcursu volūtas īcipit aliqd velle ⁊ nō velle.sic adueniēte frigore īcipit aligs vel le facere ignē: ſz ista motio volūtatis ē ex pte obti exteri⁹ pñtati:nō ex pte iteriorīs īstinct⁹. ¶Ad tertiū dōm q sic dcm̄ ē:appetit⁹ sensitiu⁹ ē actus orgāni corporalis:vñ nihil phibz ex ipressione corpor̄ celestium aliquos eē habiles ad īrascēdum vel cōcupiscēduz: vel aliquā hmōi passionē.sic ⁊ ex ꝓpone nāli plures boiuz sequunt̄ passiones gb⁹ soli sapientes resistūt ⁊ iō vt ī plib⁹ verificant̄ q̄ ꝓnunciant̄ d actileme⁹ dic ī centilogio. Sapiēs dñatur astris.s.qr resistens subiectā hmōi celestiū corpor̄ effect⁹: vel vt Aug. dic. z. super Gen. ad lr̄az. Fatēdū est qñ ab astrologis ꝟa dīr ī stimatu quodā occultissimo dici :quā nescientes būane mentes patiuntur:quod tamen ad decipiendū boies spirituus immundorum ⁊ seductorum est operatio.

Ad sextum sic ꝓcedit̄. Uidet̄ q volūtas nō a solo deo moueat̄:sic ab exteriori ꝓncipio:ferius.n.natū est moueri a suo superiori: sic corpora īferiora a corporibus celestib⁹: sed volūtas boīs hz aliqd superius post deū.s.angelū.ergo voluntas pōt moueri:sic ab exteriori pn⁹ ēt ab angelo. ¶P.Act⁹ volūtatis seq̄t actū ītellectus:ſz ītellect⁹ boīs reducit̄ in suū actū:nō solū a deo: sed ēt ab angelo p illumiatōes: vt Diony. dic. ergo eadem rōne ⁊ volūtas. ¶P.De⁹ nō est cā nisi bonor̄ ſz illō Heñ. ꝓmo. Uidit de⁹ cūcta q̄ fecerat ⁊ erāt valde bona.si g̃ a solo deo volūtas boīs moueret̄:nūq̄ moueret̄ ad malū.cuz tñ volūtas sit q̄ peccat̄ ⁊ recte viuit̄: vt Aug. dic. ¶Sz ō est qō Aps dic ad Phil. z°. Deus est q operat̄ in nobis velle ⁊ pficere. ¶Rñ° dōm q mot⁹ volūtatis ē ab itrīseco:sic ⁊ mot⁹ nālis:q̄uis aūt rē nālez possit aliqd mouere:qō nō est cā nāe rei mote:tñ motū nālez cāre nō pt:nisi qō ē aliq̄ liter cā nāe. Mouet̄.n.lapis surſuz ab boīe q nām lapidis nō cār:ſz hic mot⁹ nō est lapidi nāl:nāl aūt mot⁹ ei⁹ nō cā tur nisi ab eo qō cāt nām. vñ dr̄ in.8.phi. q gñans mouet fm locū grauia ⁊ leuia:sic ergo boīez volūtatez bñtē ītinguit moueri ab aliquo q nō est cā ei⁹: ſz q mot⁹ volūtarius ei⁹ fit ab aliquo ꝓn° extrīseco qō nō est cā volūtatis:est impossibile:volūtatis aūt cā nihil aliud eē pt q̄ de⁹:⁊ hoc ꝟz dupl̄r. ꝓmo qdē ex hoc q volūtas est potētia aīe rōnalis:q̄ a solo deo cātur p creationē:vt in ꝓmo dcm̄ est. Scōo vo ex hoc ꝟz q volūtas hz ordinē ad vl'e bonū. vñ nihil aliō pt esse volūtatis cā nisi ipse de⁹ q est vl'e bonū: oē aūt aliō bonū p pticipationē dr̄:⁊ est qōdā pticulare bonū:particularis āt cā nō dat iclinationē vl'ez.vñ nec mā ꝓma q̄ est ī potētia ad oēs formas pōt cāri ab aliquo particulari agēte.

¶Ad ꝓmū ergo dōz:q angel⁹ nō sic est supra boīez q sit cā volūtatis ei⁹:sic corpora celestia sūt cā formar̄ nāliū ad q̄s ꝓsequunt̄ nāles mot⁹ corpor̄ nāliū. ¶Ad z^m dōz: q ītellect⁹ boīs mouet̄ ab angelo ex pte obi :qō sibi ꝓponit̄ vtute angelici lumīs ad cognoscēdum. ⁊ sic ēt volūtas ab exteriori creatura pt moueri:vt dcm̄ est. ¶Ad z^m dōz: q de⁹ mouet volūtatez boīs:sic vl'is motor ad vl'e obz voluntatis qō est bonū:⁊ sine hac vl'i motōe hō nō pōt aliqd velle:sed hō p rōnez deteriat se ad volēdū hoc vel illō:qō est ve bonum vel apparēs bonū:ſz tñ iterdū spāl'r de⁹ mouet aliquos ad aliqd determinate volendū: qō est bonuz: sic in bis quos mouet per grām:vt īfra dicetur.

¶Questio. X.

Deinde cōsiderādū est de mō quo volūtas mouet̄. ¶Et circa hoc q̄runt̄ q̄tuor. ¶Primo vtr̄ volūtas ad aliqd nāliter moueat̄. z° vtruz de necītate moueat̄ a suo obo. z° vtrū de necessitate moueat̄ ab appetitu īferiori. Quarto vtrū de necessitate moueatur ab exteriori motiuo:qō est deus.

Ad primum sic ꝓcedit̄. Uidet̄ q volūtas non moueat̄ ad aliqd nāliter: agēs enī nāle diuidit̄ ꝫ agēs volūtariū:vt ꝟz in ꝓncipio scōi phyſi. nō ergo volūtas ad aliqd nār̄ mouet̄. ¶P. Jd qō ē nāle ēst alicui semp:sic igni eē calidū: ſz nll's mot⁹ ēst volūtati semp.ergo nll's mot⁹ est nālis volūtati. ¶P. Nā est deteriata ad vnū:ſz volūtas se hz ad opposita. ergo voluntas nihil natural'r vult. ¶Sz ꝫ est q mot⁹ volūtatis seq̄tur actuz ītellect⁹:ſz ītellect⁹ aliq̄ ītelligit natural'r.ergo ⁊ volūtas aliq̄ vult natural'r. ¶Rñ° dōm q sic Boeti⁹ dic in li. de duab⁹ naturis:⁊ phs in.ſ.meta. nā dr̄ multipl'r:qñz .n. dr̄ ꝓncipiū ītrinsecū in reb⁹ mobilib⁹:⁊ tal' nā est vl'mā vel forma mālis:vt ꝟz ī.z.phy. Alio mō dr̄ nā q̄lz suba vel qōlibz ens:⁊ fm hoc illud dr̄ eē nāle rei qō ꝓuenit ei scōm suā suba.z.⁊ hoc est qō p se ēst rei:in oīb⁹ āt ea q̄ nō p se insunt reducunt̄ in aliqd qō p se ēst:sic ī pmū. ⁊ iō neče ē q hoc mō accipiēdo nāz semp ꝓncipiū ī his q̄ ꝓueniūt rei sit nāle:⁊ hoc māifeste appet in ītellcū:nā ꝓncipia ītellectualis cognitōis sūt nāliter nota.sil'r ēt ꝓncipiū motiuū volūtarioz oz eē aliqd nāliter volitū. hoc āt ē bonū in cōi ī qō volūtas nāl'r tēdit:sic ēt q̄lz potētia in suū obm:⁊ ēt ipe finis vltim⁹.q hoc mō se hz in appetibilib⁹: sic ꝓma ꝓncipia demōstrationū in ītelligibilib⁹:⁊ vl'r oīa illa q̄ ꝓueniūt volēti fm suā nām:nō.n.p volūtatē appetim⁹ solū ea q̄ pertinēt ad potētiā volūtatis:ſz ēt ea q̄ ptinēt ad singulas potētias ⁊ ad totum boīem:vñ nāliter hō vult nō solū obm voluntatis:sed ēt alia q̄ ꝓueniūt alys potētys:vt cognitionez veri q̄ ꝓuenit ītellectui:⁊ esse ⁊ viuere ⁊ hmōi:alia q̄ respiciunt ꝓsistentiā nālem:q̄ oīa comprehendunt̄ sub obo voluntatis:sic q̄dam pticularia bona. ¶Ad ꝓmū ergo dōm: q voluntas diuidit̄ ꝫ nām:sic vna cā ꝫ aliā. q̄daz.n. fiunt naturaliter:⁊ quedā fiunt voluntarie. Est aūt ꝓlius mod⁹ cāndi ꝓpr̄ius voluntati que est domina sui actus:ꝑter modum q conuenit nature q̄ est determinata ad vnuz:sed qr voluntas in aliqua natura fundat̄:necesse est q mod⁹ ꝓprius nāe q̄tum ad aliqd pticipiet̄ a voluntate: sic qō est ꝓpr̄is cāe participat̄ a posteriori:est.n. ꝓus in vnaquaq re ipz esse qō est per nām:q̄ velle qō est p volūtatez.⁊ ide est

q̄ voluntas naturaliʒ aliquid vult. ¶ Ad scōm dōm q̄ in reb⁹ nālib⁹ id q̄ō est nāle q̄si ꝺnīs forma tm̄ sp actu iest: sic calidū igni. Qō āt ē nāle sic ꝺnīs māz nō sp actu iest: sz q̄nz fm potētiā tm̄. nā forma ē act⁹: mā ꝺo potētia: mot⁹ aūt est act⁹ exīstis ī potētia: ꝛ iō illa q̄ ptinēt ad motū: vel q̄ sequū tur motū i rēib⁹ nālib⁹: nō sp iſūt. sic ignis nō sp mouet sur sum: sz q̄n ē extra locū suū: ꝛ silr nō oz q̄ volūtas q̄ ō poten tia ī actū reducit: dū aliqd vult sp actu velit: sz soluz qō ē ī aliq̄ dispōne determinata. volūtas aūt dei q̄ ē act⁹ pur⁹ sp ē ī actu volēdi. ¶ Ad tertiū dōz q̄ sp nāe rñdet vnū ꝓpor tionatuz nāe: nāe. n. ī gñe rñdet aliqd vnū ī gñe: ꝛ nāe ī spē accepte rñdet vnū ī spē: nāe āt īdiuiduate rñdet aliqd vnū īdiuiduale cū igr volūtas sit q̄dā vis īmālis: sic ꝛ itellect⁹ rñ det sibi nālr aliq̄ vnū cōe. s. bonū: sic ēt itellectui aliq̄ bo nū cōe. s. vex vl ens: vl q̄cqd ē bmōi. Sub bono āt cōi mul ta ptic̄laria bōa ꝓtinēt: ad quox nullū volūtas ōtermiat. **Ad secundum** sic ꝓcedit. Uidet q̄ volūtas ō necitate moueat a suo obto: obm. n. volūtatis cōparat ad ipsaz. sic mot⁹ ad mobile: vt ps ī. 3. de aīa: sz motiuū si sit sufficiēs ex necitate mouet mobile. ergo volūtas ex necitate pōt moueri a suo obto.

¶ P̄. Sic volūtas ē vis īmālis: ita ꝛ itellect⁹. ꝛ vtraq̄ po tētia ad obm vl̄e ordinat. vt dcm̄ ē: sz itellect⁹ ex necitate mouet a suo obto: ergo ꝛ voluntas a suo. ¶ P̄. Omne q̄ō gs vult: aut ē finis: aut aliqd ordinatū ad finē. sz finē aliqs ex necitate vult. vt. vr̄. q̄ ē sic ꝑncipiū ī speculatiuis: cui ex necitate assentim⁹: finis āt ē rō volēdi ea q̄ sūt ad finē. ꝛ sic vr̄ ēt q̄ ea q̄ sūt ad finē ex necitate velim⁹. volūtas ergo ex necitate mouet a suo obo. ¶ Sz ꝺ ē q̄ potētie rōnales ꝼz pbm sūt ad oppoſita: sz volūtas ē potētia rōnalis: ē. n. ī rō ne vt dr̄ ī. 3. de aīa. ergo volūtas se hz ad oppoſita: nō ergo ex necessitate mouet ad alterꝝ oppoſitoꝝ. ¶ Rūdeo dōz q̄ volūtas mouet dupl̄r. vno mō q̄tū ad exercitiū actus. alio mō q̄tum ad specificationē actus que est ex obiecto. ꝑmo ergo mō voluntas a nullo obiecto ex necessitate mo uet. potest. n. aliquis ō quocūq̄ obiecto nō cogitare: ꝛ per cōsequens actu velle illud. Sed quantum ad secundum motionis moduz voluntas ab aliquo obiecto ex necessita te mouetur: ab aliquo autem non. in motu. n. cuiuslibz po tentie a suo obo ꝺsiderāda est rō p quā obm mouet poten tiam: visibile. n. mouet visuz sub rōne coloris actu visibil. vñ si color ꝓponat visui: ex necessitate mouet ipm: nisi ali quis visū auertat: qō ptinet ad exercitiū act⁹. si aūt ꝓpone ret aliqd visui: qō nō oīb⁹ modis eēt color in actu: sz ꝼz ali quid eēt tale: fm aūt aliqd nō tale: mō ex necessitate visus tale obm videret. posset. n. itēdere in ipz ex ea pte q̄ nō est colorat̄ in actu. ꝛ sic ipm nō videret: sic āt colorat̄ ī actu est obm visus: ita bonū est obm voluntatis. vñ si ꝓponat aliq̄ obm volūtati q̄ sit vl̄r bonū. ꝛ fm oēz ꝺsideratiōez ex necitate volūtas in id tēdit si aliqd velit. non. n. poterit velle oppoſitū. Si āt ꝓponat sibi aliq̄ obm: qō nō scōm q̄lz ꝺsiderationē sit bonū: nō ex necitate volūtas ferē ī il lud: ꝛ qz defect⁹ cuiuscūq̄ boni hz rōnē nō boni. iō illō so lum bonū qō est pfcm̄ ꝛ cui nihil deficit: est tale bonū qō vo lūtas nō pt nō velle: qō est btitudo: alia āt q̄lz particularia bona iq̄tū deficiūt ab aliquo bono: pñt accipi vt nō bona: ꝛ fm hāc ꝺsiderationē pñt repudiari vel approbari a volū tate: q̄ pt in idē ferri fm diuersas ꝺsideratōes. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm: q̄ sufficiēs motiuū alic⁹ potentie nō ē nisi obm qō totalr̄ hz rōnē motiui. si aūt in aliquo deficiat: nō ex ne cessitate mouebit: vt dcm̄ est. ¶ Ad zᵐ dōm: q̄ itellectus ex necessitate mouet a tali obo: qō est semp ꝛ ex necitate vex: nō aūt ab eo qō pt esse vex ꝛ falsuz. s. a ꝓtingenti. sic ꝛ de bono dcm̄ est. ¶ Ad 3ᵐ dōm: q̄ finis vltim⁹ ex necessi tate mouet volūtatē: qz est bonū pfcm̄. ꝛ silr illa q̄ ordinā tur ad hūc finē: sine q̄bus finis haberi nō pt: sic esse ꝛ viue re ꝛ hmōi. alia vero sine q̄bus finis haberi pt nō ex necessi tate vult q̄ vult finem: sic ꝺclusiones: sine q̄b⁹ ꝑncipia pñ esse vera: nō ex necessitate credit q̄ ꝑncipia credit.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidet q̄ volūtas ex ne cessitate moueat a passiōe agentis ī feriozis. dic. n. apl's Ro. 7. Nō. n. qō volo bonū hoc ago: sz qō odi malū illud facio. qō dr̄ pp ꝺcupiscentiā q̄ est passio q̄dā. ergo volūtas ex necessitate mouet a passione. ¶ P̄. Sic dr̄ in. 3. ethi. Qual' vnusq̄sq̄ est: talis finis videt ei: sz nō est in ptāte volūtatis q̄ statī passionē abyciat. ergo nō est in ptāte voluntatis q̄ nō velit illud ad qō passio se ꝺtu nat. ¶ P̄. Cā vl̄is nō applicat ad effectū ꝓticulārē nisi mediāte ēti diāte cā ꝓticulari: vñ ꝛ rō vl̄is nō mouet nisi mediāte ēti matōe ꝓticulari: vt dr̄ in. 3. de aīa: sz sic se hz rō vl̄is ad ēti mationē ꝓticularez: ita se hz volūtas ad appetitum sensiti uum. ergo ad aliqd ꝓticulare volēdū nō mouet⁹ voluntas nisi mediāte appetitu sensitiuo. ergo si appetit⁹ sensitiuus sit p aliquā passionē ad aliqd dispoſit⁹: volūtas nō potest in ꝺriū moueri. ¶ Sed ꝺ est qō dr̄ Heñ. 4. Subter te erit appetit⁹ tuus: ꝛ tu ꝺminaberis illi⁹. nō ergo voluntas bois ex necessitate mouet ab appetitu iferiozi. ¶ Rñ⁰ dōz: q̄ sic supra dcm̄ est: passio appetit⁹ sensitiui mouet volūtatez ex ea pte q̄ volūtas mouet ab obo: iq̄tū. s. bō aliqualr̄ dispo situs p passionē iudicat aliqd esse ꝺueniēs ꝛ bonum qō ex tra passionē exīs nō iudicaret: hmōi aūt imutatio bonis p passionē duob⁹ modis ꝺtigit. Uno mō sic q̄ totalr̄ ro ligat: ita q̄ hō vsum rōnis nō hz: sic ꝺtigit in his q̄ pp vehe mētez irā vel ꝺcupiscētiā furiosi vel amentes fiūt: sic ꝛ pp aliquā aliā pturbationez corporalez: hmōi. n. passiōes si ne corporali trāsmutatōe accidūt: ꝛ de talib⁹ eadem est rō sic ꝛ de aīalib⁹ brutis: q̄ ex necitate sequunt̄ ipetus passio nis: in his. n. nō est aliqs rōnis motus. ꝛ p ꝺns nec volūta tis: aliqñ aūt rō nō totalr̄ absorbetur a passiōe: sz remanet q̄dā q̄tū ad aliqd iudiciū rōnis libex: ꝛ fm hoc remanet aliqd de motu volūtatis: inq̄tū ergo rō manet libera ꝛ passioni nō subta: in tm̄ volūtatis mot⁹ q̄ manet nō ex necitate ten dit ad hoc ad qō passio ꝺclinat. ꝛ sic aut mot⁹ volūtatis nō est in boīe: sed sola passio dr̄at: aut si mot⁹ volūtatis sit nō ex necessitate seq̄t passionez. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm: q̄ ꝛ si volūtas nō possit facere q̄n mot⁹ cōcupiscentie ꝺsurgat: de quo apl's dic. Q̄ odi malū illud facio. i. ꝺcupisco: tm̄ pt vo lūtas nō velle ꝺcupiscere aut ꝺcupiscētie nō ꝺsentire: ꝛ sic nō ex necitate seq̄t ꝺcupiscētie motū. ¶ Ad fm dōz: q̄ cū in boīe due sūt nāe itellectual'. s. ꝛ sensitiua: q̄ñq̄ q̄des ē bō aliq̄l' vnifozmiter fm totā aīaz: q̄. s. vl̄ ps sensitiua totalr̄ subyciť rōni: sic ꝺtigit in vtuosis: vel ecōuerso rō totalr̄ ab sorbet a passiōe: sic accidit in amētib⁹: sz aliqñ ꝛ si rō obnu bilet a passiōe: remanet tm̄ aliqd rōnis libex. ꝛ fm hoc pt aliqs vel totalr̄ passionē repellere: vl̄ saltē se tenere ne pa sionem seq̄t. in tali. n. ꝺspōne: q̄ hō fm diuersas ptes aie diuersimode disponiť: aliud ei vr̄ fm rōnem: ꝛ aliud ſcōm passionem. ¶ Ad tertiū dōm: q̄ volūtas non solū mouet a bono vl̄i apphenso per rationem: sed ēt a bono apphen so per sensuz: ꝛ ideo pōt moueri ad aliqō particulare bonū absq̄ passione appetitus sensitiui: multa. n. volum⁹ ꝛ ope ramur absq̄ passione per solam appetit⁹ electionez: vt ps in his in q̄bus ratio rem. titur passioni.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uidet q̄ voluntas ex necessitate moueat a deo: oē. n. agens cui resisti non pōt ex necitate mouet: sz deo cui sit ſti nite vtutis resisti nō pōt. vñ dr̄ Ro. 9. Uolūtati eius quis resistit. ergo dñs ex necitate mouet volūtatē. ¶ P̄. Uolūtas ex necitate mouet ī illa q̄ nālr̄ vult. vt dcm̄ ē: sz hoc ēt q̄ rei nāle qō ōs ī eo opat⁹: vt Aug. dic. z5. ꝺ Fausto: q̄ volū tas ex necitate vult oē illō ad qō a deo mouet. ¶ P̄. Boīe ē quo posito nō sequit impossibile: sequit aūt impossibile si po

natur q voluntas non velit hoc ad qđ deus eaz mouet. qz scđm hoc operatio dei esset iefficax: non ergo est possibile eam hoc velle. ¶ Sz đ est qđ dr ecclia. 15. Deo ab initio cõstituit hoiez z reliqt eũ in manu ꝓsilij sui: nõ ergo ex necessitate mouet volũtatez ei⁹. ¶ Rñ⁰ dom: q sic Diony. dic 4. caplo de di. no. Ad puidẽtiã diuinã nõ ptinet nãz rez corrupere: sz fuare. vñ oia mouet fm eoz ꝺditionẽ: ita q ex cãis necessarys p motionẽ diuinã ꝓsequunt effectus ex necessitate: ex cãis aũt ꝓtigentib⁹ sequunt effect⁹ cõtingenter. Qz igr volũtas est actiuũ pncipiũ nõ ỏterĩatũ ad vnũ: sz idfrnter se hns ad multa: sic ds ipaz mouet qđ nõ ex necessitate ad vnũ deteriat: sz remanet mot⁹ eius ꝓtigens z nõ necessari⁹: nisi in his ad q nãliter mouet. ¶ Ad pmum ergo dom: q volũtas diuia nõ solũ se extẽdit vt aliqd fiat rẽ quã mouet: sz vt ẽt eo mõ fiat quo ꝺgruit nãe ipsius: z iõ magis repugnaret diuine motiõi si voluntas ex nẽcitate moueret: qđ sue nãe nõ ꝓpetit: qz si moueret libere, put cõpetit sue nãe. ¶ Ad scđz dom: q nãle est vnicuiqz q deus deꝰ vult q ei ꝓueniat. nõ aũt vult q gcqd opat in reb⁹ sit eis nãle: puta q mortui resurgãt: sz hoc vult vnicuiqz esse nãle qđ ptãti diuine subdat. ¶ Ad tertiũ dom: q si deꝰ mouet volũtatez ad aliqd: ipole est huic positioni q volũtas ad illud nõ moueat: nõ tñ est ipole simplr. vñ nõ sequit q volũtas a deo ex necessitate moueat.

¶ Questio. XI.

Deinde cõsiderãduz est de fruitione. ¶ Et circa hoc q̃runt q̃tuor. ꝓmo vtz frui sit actꝰ appetitiue potẽtie. Scđo vtrũ soli rõnali creature ꝓueniat: an ẽt aialibꝰ bꝛutis. Tertio vtz fruitio sit tñ vltimi finis. 4° vtrũ sit solum finis habiti.

Ad pmum sic ꝓcedit. Uidet q frui non sit solum appetitiue potẽtie: frui. n. nihil aliud esse vr q̃ fructũ capere: sz fructũ bũane vite q̃ est bti tudo accipit itellectꝰ: in cuius actu bti tudo ꝓsistit: vt supra oñ sum est. ergo frui nõ est appetitiue potẽtie: sz itellectus. ¶ Ꝑ. Quelz potẽtia bz ꝓpriũ finẽ q est pfectio eius. sic vius finis est cognoscere visibile: audit⁹ pcipere sonos: z sic de alys: sz finis rei est fructꝰ ei⁹. ergo frui est potẽtie cuius libet: z nõ solũ appetitiue. ¶ Ꝑ. Fruitio ỏlectationẽ q̃dã ꝓprtur: sz delectatio sensibilis ptinet ad sensuz q delectat in suo obo: z eadẽ rõne delectatio itellectual' ad itellectuz. ergo fruitio ptinet ad apꝑhẽsiuã potẽtiã: z nõ ad appetitiuam. ¶ Sz đ est qđ Aug. dic in pmo de do. xpi. z i. io. ỏ tri. Frui est amore iherere alicui rei pp seipaz: sz amor ptinet ad appetitiuã potẽtiã. ergo z frui est actꝰ appetitiue potentie. ¶ Rñ⁰ dom: q fruitio z fructꝰ ad idẽ ptinere videnť: z vnũ ex altero deriuari: q̃tũ aũt ad hoc nihil ad ꝓpositũ refert: nisi q hoc ꝓbabile vr q id qđ magis est manifestũ ꝓus ẽt fuerit noiatũ. Sũt aũt nobis pmo manifesta q̃ sunt sensibilia magis. vñ a sensibilibus fructibus nomẽ fruitionis deriuatum videť. Fructus aũt sensibilis est id qđ vltimum ex arbore expectať: z cum q̃daz suauitate percipitur. vñ fruitio ptinere videť ad amorez vel delectationez quã aliqs bz de vltimo expectato: qđ est finis: finis autez z bonũ est obm appetitiue potẽtie. vñ manifestũ est q fruitio est actus appetitiue potẽtie. ¶ Ad pmum ergo dõz: q nihil ꝓhibz vnum z idem fm diuersas rõnes ad diuersas potẽtias ptinere. ipsa igit visio dei iquãtũ est visio est actꝰ itellectus: iquãtum aũt est bonũ z finis est volũtatis obz: z hoc mõ est eius fruitio: z finem hũc itellectus ꝓsequitur tanq̃ potẽtia agens: volũtas aũt tanq̃ potẽtia mouẽs ad finem: z fruẽs fine iam adepto. ¶ Ad scđz dom: q pfectio z finis cuiuslz alteriꝰ potẽtie ꝓtineť sub obo appetitiue. sic ꝓpriũ sub cõi: vt dcm ẽ supra. vñ pfectio z finis cuiuslz potentie iquãtum est qđã bonũ: ptinet ad appetitiuã: pp qđ appetitiua potẽtia mouet alias ad suos fines: z ipa ꝓsequit finem qñ q̃lz alia ptingit ad finem. ¶ Ad tertiũ dom: q in delectatõe duo sunt. s. perceptio cõuenientis: q̃ pertinet ad apprehẽsiuam potentiam: z cõplacentia eius qđ offert vt cõueniens. z hoc pertinet ad appetitiuam potentiaz: in quo ratio delectationis completur.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uideť q frui solũ mõ sit boium. dic. n. Aug. i pmo de doc. xpi. Qz nos boies sum⁹ q fruimur z vtimur: nõ ergo alia aialia frui pñt. ¶ Ꝑ. Frui est vltimi finis: sz ad vltimũ finẽ nõ pñt ptigere bruta aialia. ergo eoz nõ ẽ frui. ¶ Ꝑ. Sic appetitus sensitiu⁹ ẽ sub itellectiuo: ita appetitꝰ nãlis est sub sensitiuo: si igr frui ptinet ad appetitũ sensitiuũ: vr q pari rõne possit ad nãle ptinere: qđ pz eẽ falsũ. qz ei⁹ nõ est delectari. ergo appetitꝰ sensitiui nõ est frui: z ita nõ ꝓuenit bꝛutis aialib⁹. ¶ Sz đ est qđ Aug. dic in lib. 83. q. Frui gdẽ cibo z q̃lz corꝓrali volũtate nõ absurde existimant z bestie. ¶ Rñ⁰ dom: q sic ex ꝓdcis hr: frui nõ est actꝰ potentie ꝓueniẽtis ad finẽ sic exequentis: sz potẽtie iperãtis executionẽ. dcm est. n. q est appetitiue potẽtie. In rebus aũt cognitiõe carẽtib⁹ iueniť gdẽ potẽtia ptingẽs ad finẽ p modũ exeq̃ntis. sic graue tẽdit đorsuz. z leue sursuz. Sz potẽtia ad quã ptinet finis p modũ imperãtis nõ iueniť i eis: sed i aliq̃ supiori nã q̃ sic mouet totã nãz p iperiũ: sic in hñtib⁹ cognitionẽ appetitꝰ mouet alias potentias ad suos actꝰ: vñ manifestũ ẽ q i his q̃ cognitiõe carent: q̃buis ptingant ad finẽ nõ iueniť fruitio finis: sz soluz i his q̃ cognitionẽ hñt: sz cognitio finis ẽ duplex: pfecta z iperfecta. Perfecta gdẽ q̃ non soluz cognoscit id qđ ẽ finis z bonum: sz rõ vlis finis z boni: z talis cognitio ẽ soliꝰ rõnalis nãe. Impfecta ãt cognitio ẽ q̃ cognoscit particulariter finis z bonuz: z tal' cognitio ẽ i bꝛutis aialib⁹: quoz z vtutes appetitiue nõ sũt iperãtes libere: sz fm nãle istinctuz ad ea q̃ apꝑhẽdunt: mouent: vñ rõnali nãe ꝓueniť fruitio fm rõnẽ pfectã: bꝛutis ãt aialib⁹ fm rõnẽ ipfectã: alys ãt creaturis nullo mõ. ¶ Ad pmuz ergo dom q Aug. loquit de fruitiõe pfecta. ¶ Ad scđz dom q nõ oz q fruitio sit vltimi finis simplr sz ei⁹ qđ habeť ab vnoquoqz p vltio fine. ¶ Ad tertiuz di cẽduz q appetitꝰ sensitiu⁹ cõsequit aliq̃ cognitionẽ: non ãt appetitꝰ nãlis: pcipue put ẽ i his q̃ cognitiõe carent. ¶ Ad q̃rtuz dom q Aug. ibi loquit de fruitiõe ipfcã. qđ ex ipso mõ loquẽdi apparz. dic. n. q frui non ab eo absurde existimanť. z bestie. s. sic vti absurdissime dicerenť.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uideť q frui nõ sit tm vltimi finis. dic. n. aplus ad Phile monẽ frez. Itaq̃ frater ego te fruar i dño: sz manifestuz ẽ: q Paulus nõ posuerat vltimuz finẽ sũme i bõie: ergo frui nõ tm ẽ vltimi finis. ¶ Ꝑ. Fructꝰ ẽ quo aliqd fruit: sz apostolus dic ad Gal. 5. Fructꝰ spiritꝰ ẽ caritas: gaudiuz: pax: z huiusmodi: que non habent rõnem vltimi finis. non ergo fruitio est tm vltimi finis. ¶ Preterea. Actus voluntatis supra seipos reflectunť. volo. n. me velle: z amo me amare: sz frui est actꝰ voluntatis: voluntas. n. est p quaz fruimur. vt Aug. dicit. io. de tri. ergo aliqs fruit sua fruitiõe: sz fruitio non est vltimꝰ finis hominis: sz solum bonuz increatuz qđ est deus. non ergo fruitio est soluz vltimi finis. ¶ Sed contra est q Augustinus dicit. io. de trin. qđ non fruitur si quis id qđ in facultatez voluntatis assumit ꝓpter aliud appetit: sed solum vltimus finis est qui non ꝓpter aliud appetitur: ergo solius vltimi finis est fruitio. ¶ Respondeo dicendum: q sicut dictuz est: ad rationez fructus duo pertinent: scilicet q sit vltimum. z q appetitum getet quadã dulcedine vel delectatione: vltimuz ãt est simplr: z fm

quid simplr quidem quod ad aliud non refertur: sed scom quid qō est aliquoz vltimum. qō ergo ē simplr vltimum in quo aligd delectaf: sic in vltimo finc. hoc ꝙppe ꝓprie dicif fructus. ⁊ eo ꝓprie dicif aliquis frui: quod aūt i seipso nō est ōlectabile: sz tm appetif in ordine ad aliud: sic potio amara ad sanitatē: nullo modo fructus dici pōt: quod aūt in se hz quādam delectationē ad quā quedā precedētia referunt. pōt qdem aliquo mō dici fructus: sz non proprie. ⁊ fm completam rōnem fructus eo dicimur frui. Uñ Aug. in. io. de tri. dic: ꝙ fruimur cognitis in gbus volūtas delectata cōquiescit. non aūt gescit simplr nisi i vltio. qz q̄diu aliquid expectaf motus volūtatis remanet in suspenso: sz iā ad aliquid puenerit. sic i motu locali: sz illud qō est mediū in magnitudine sit ꝓncipiū ⁊ finis. non tm accipit vt finis in actu: nisi qñ in eo gescit. ¶ Ad ꝑmū ergo dōs: ꝙ sic Aug. dic in primo de doc. xp̄iana. Si dixisset te fruar: ⁊ nō addidisset: in dño videret finez delectatiōis i eo posuisse. sz qz addidit in dño: i dño se posuisse finem atq; i eo se frui significauit vt sic fratre se frui dixerit: nō tanq; termino: sz tāquam medio. ¶ Ad secūdum dōm ꝙ fructus aliter cōparaf ad arborem producētem: ⁊ alr ad hominem fruentem: ad arborem qdem ꝓducētem comparaf: vt effectus ad causam. ad fruētem aūt sic vltimum expectatū ⁊ delectās. dicunt igit ea que enumerat ibi aplus: fructus quia sunt effectus qdam spūs sci in nobis. vñ ⁊ fructus spūs dicunt: non aūt ita ꝙ eis fruamur tāquā vltio fine. ¶ Uel alr dōm ꝙ dicunt fructus fm Ambrosium. qz pp se petenda sunt. non qdem ita ꝙ ad beatitudinē non referant: sed qz in seipsis hnt. vñ nobis placere debeāt. ¶ Ad tertium dōm ꝙ sic supra dctm est: finis dicit dupl'r. vno modo ipsa res. alio mō adeptio rei: q̄ qdem non sunt duo fines: sz vn⁹ finis i se ꝯsiderat⁹ ⁊ alteri applicat⁹: deus igit est vltimus finis sic res que vltimo queriť: fruitio aūt sic adeptio hui⁹ vltimi finis: sic igit non est aliud finis deus ⁊ fruitio dei: ita eadez rō fruitionis est qua fruimur deo: ⁊ qua fruimur diuina fruitione: ⁊ eadez rō est de beatitudine creata: que in fruitione consistit.

Ad quartum sic procedit. Uidetur ꝙ fruitio non sit nisi finis habiti: dicit enim Aug. io. de tri. ꝙ frui est cū gaudio vti non adhuc spei: sed iaz rei: sed q̄diu non habet non est gaudium rei: sz spei. ergo fruitio non est nisi finis habiti. ¶ ℙ. Sic dctm est: fruitio non est ꝓprie nisi vltimi finis. qz solus vltim⁹ finis gerat appetitum: sed appetitus non quietaf nisi in fine iā habito. ergo fruitio ꝓpe loq̄ndo nō est nisi finis habiti. ¶ ℙ. Frui est capere fructuz: sz non capit fruct⁹ nisi qñ iā finis habet. ḡ fruitio nō ē nisi finis habiti. ¶ Sz ℑ frui ēamore ĥerere alicui rei pp seipsaz: vt Aug. dic: sz hoc pt fieri ēt de re nō habita. ergo frui pt eē ēt finis nō hīti. ¶ ℜñ⁹ dōz: ꝙ frui ꝑportat ꝓparationē q̄dā volūtatis ad vltimū finē: fm ꝙ volūtas hz aligd ꝑ vltio fine. Habet aūt vltim⁹ finis dupl'r: vno mō pfecte: ⁊ alio mō ĩperfecte. Perfecte qdez qñ hr nō solū in ītētōe: sz ēt in re: ĩperfecte aūt qñ hr in ītētiōe tm. Est ergo pfcā fruitio iā habiti finis real'r: sz ĩperfecta est ēt finis nō hīti real'r: sed in ītentōe tm. ¶ Ad ꝑm⁹ ergo dōm: ꝙ Augu. logf de fruitiōe pfcā. ¶ Ad z⁹ dōm: ꝙ ges volūtatis dupl'r ipedit. Uno mō ex pte obi. qz. s. nō est vltim⁹ finis: sz ad aliud ordinaf. Alio mō ex pte appetētis finē q nōdū adipiscif: obm aūt est qō dat spēz actui: sed ab agente dependet mod⁹ agendi: vt sit pfect⁹ vel ĩperfectus fm ꝯditionez agentis. ⁊ iō eius qō nō est vltim⁹ finis fruitio est ĩpropria: quasi ōficiens a specie fruitionis. Finis āt vltimi nō habiti est fruitio ꝓpria qdem: sz iperfecta pp imperfectū modū habendi vltimū finez. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ finez accipere vel hre dr aliqs nō solū fm rez: sed ēt fm ītentionem: vt dctm est.

Questio. XII.

Finde considerādum est de ītentione. ¶ Et circa hoc q̄runtur qnq. Primo vtr ītentio sit actus ītellect⁹ vel volūtatis. Scōo vtrus sit tm finis vltimi. Tertio vtrū aligs possit simul duo ītēdere. Quarto vtr intentio finis sit idē act⁹ cū volūtate eius qō est ad finē. 5° vtrū ītentio ꝓueniat brutis aīalib⁹.

Ad primum sic ꝓcedit. Uidet ꝙ ītentio sit actus ītellect⁹ ⁊ nō volūtatis. dr enim Matth. 6. Si oculus tu⁹ fuerit simplex: totū corp⁹ tuum lucidū erit: vbi per oculū significat ītentio: vt dic Aug. in libro de ser. do. in mon. sz oculus cuz ist̄rm visus significat apphensiuā potētiā. ergo ītētio nō est actus appetitiue potētie: sed apphēsiue. ¶ ℙ. Ibidē Aug. dic: ꝙ ītentio lumē vocaf a dño: vbi dic. Si lumē qō in te est tenebre fūt &c. sed lumē ad cognitionē ptinet. ergo ītētio. ¶ ℙ. Intentio designat ordinationē q̄dā i finē: sz ordiare est rōnis. ergo intentio nō ptinet ad volūtatē: sz ad rōnē. ¶ ℙ. Actus volūtatis nō est nisi finis vel eoz q̄ sūt ad finē: sz actus volūtatis respectu finis vocaf volūtas seu fruitio: respectu aūt eorum q̄ sūt ad finē est electio: a gbus differt ītentio. ergo ītentio nō est actus volūtatis. ¶ Sz ℑ est qō Aug. dic in. io. de tri. ꝙ volūtatis ītētio copulat corpus vilz visui. ⁊ filr sp̄s in memoria exīte ad aciem animi ĩteri⁹ cogitātis. est igit ītētio actus volūtatis. ¶ ℜñdeo dōm: ꝙ ītentio sic ipsius nomē sonat: significat i aliud tēdere: in aliquid aūt tēdit ⁊ actio mouētis ⁊ mot⁹ mobilis: sz hoc ꝙ mot⁹ mobilis ĩ aliquid tēdit: ab actiōe mouētis ꝓcedit. vñ ītentio ꝓmo ⁊ principalr ptinet ad id qō mouet ad finē: vñ dicim⁹ architectonicū rem ⁊ oēm ꝑcipiētem mouere suo iperio alios ad id ad qō ipse tēdit: volūtas aūt mouet oēs alias vires aie ad finem: vt supra habitū est. vñ manifestū est ꝙ ītētio ꝓpe est act⁹ volūtatis. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm: ꝙ ītētio nomiaf oculus metaphorice: nō qz ad cognitionē ptinet: sed qz cognitio sz ꝑsupponit: per quā ꝓponit volūtati finis ad quē mouet. fi cut oculo ꝓuidem⁹ quo tēdere corporalr debeam⁹. ¶ Ad scōm dōm: ꝙ ītentio dr lumē: qz manifesta est ītēdēti. vñ ⁊ opera dicunt tenebre. qz hō scit qd ītendit: sed nescit ex opere sequaf: sic Aug. ibidē exponit. ¶ Ad tertiū dōz: ꝙ volūtas qdem nō ordinat: sz tm in aligd tēdit fz ordinē rōnis. vñ hoc nomē ītentio notat actū volūtatis ꝓsupposita ordinatōe rōnis ordinātis aligd in finē. ¶ Ad quartum dōm: ꝙ ītentio est actus volūtatis respectu finis: sz voluntas respicit finē triplr. Uno mō absolute. ⁊ sic dicit voluntas ꝓut absolute volum⁹ vel sanitatē: vel si qd aliud ĥuiusmodi. Alio modo ꝯsideraf finis fm ꝙ in eo gescit. et hoc mō fruitio respicit finē. Tertio modo ꝯsideraf finis fm ꝙ est termin⁹ alic⁹: qō in ipz ordinat. ⁊ sic ītētio respicit finē: nō. n. solū ex hoc ītēdere dicimur sanitatē: qz volum⁹, sed qz volumus ad eā per aligd aliud puenire.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet ꝙ ītentio sit tm vltimi finis. dr. n. in li. sniarum ꝓsperi. Clamor ad deū est ītentio cordis. sed deus est vltim⁹ finis hūani cordis. ergo ītentio semp respicit vltimum finē. ¶ ℙ. Intētio respicit finē fm ꝙ est terminus. vt dctm est: sed terminus hz rōnem vltimi finis. ergo intentio semp respicit vltimū finē. ¶ ℙ. Sic ītentio respicit finē. ḡ ⁊ ītētio. ¶ Sz ita ⁊ fruitio. sz fruitio semp ē vltimi finis. ḡ ⁊ ītētio. ¶ Sz ℑ. vltim⁹ finis hūanarū volūtatū est vn⁹. s. beatitudo: vt supra dctm est: si igit ītētio esset tm vltimi finis: nō ēent diuersa hoīum ītentiōes: qō pz esse falsuz. ¶ ℜñ⁹ dōm: ꝙ sic ē: ītētio respicit finē fz ꝙ est termin⁹ mot⁹ respectu volūtatis motu aūt pt accipi termin⁹ dupl'r. Uno mō ipse termin⁹ vltim⁹ in quo gescit: ḡ est termin⁹ toti⁹ mot⁹. Alio mō ali

quod medium quod est principium vnius partis motus ⁊ finis vel terminus alteri⁹.sic in motu quo itur de.a.in.c.p .b.c.est terminus vltimus.b.aut terminus: sed nō vltim⁹: ⁊ vtriusq; pōt esse intentio.vñ ⁊ si semp sit finis: non tñ opz q; semp sit vltimi finis. ¶ Ad p̄mum ergo dōm:q; intentio cordis dicit clamor ad deū:nō q; de⁹ sit obm intentōis sem per.sed qz est intentiōis cognitor:vel qz cū oram⁹ intentionē nostrā ad deū dirigim⁹:q̄ quidē intentio vim clamoris hz. ¶ Ad scōm dōm:q; termin⁹ habz rōnem vltimi finis:sed nō semper vltimi respcū totius:sed qñq; respectu alicuius partis. ¶ Ad 3m dōm:q; fruitio iportat gdē getē q̄ est i fine:qđ ptinet solū ad vltimū finē:sed intentio iportat motū in finem:nō aūt in getez.vñ nō est similis ratio.

Ad tertium sic p̄cedit. Uidet q; nō possit aliqs simul intendere plura:dic.n. Aug.in libro de ser.do.in monte:q; non pōt homo simul intēdere deū ⁊ modū corporale.ergo pari rōne nec; aliq̄ alia duo. ¶ P̄. Intentio nō iat motū volūtatis ad terminū: sz vni⁹ motus nō possunt eē plures termini ex vna parte.ergo vo lūtas nō pōt simul multa intendere. ¶ P̄. Intētio p̄suppo nit actum rōnis siue intellect⁹:sed nō contingit simul plura intelligere fm p̄m.ergo etiam nec; contingit simul plura intendere. ¶ Sed ꝰ:Ars imitat nām: sed nā ex vno instrō mēto intendit duas vtilitates:sic lingua ordinat ad gustū ⁊ ad lo cutionem:vt dicit i.3. de aīa.ergo pari rōne ars vel rō pōt simul aliqd vnū ad duos fines ordinare: ⁊ ita pōt aliquis simul plura intendere. ¶ Rñdeo dōm: q; aliq̄ duo p̄ñ ac cipi dupl'r:vel ordinata adiuicē:vel nō ordinata:⁊ sigdem adiuicē fuerint ordinata :manifestum est ex p̄missis q; hō pōt simul multa intendere. Est.n.intentio nō solum finis vl timi:vt dcm̄ est:sz ēt finis medy.simul aūt intēdit aliquis ⁊ finem p̄mū ⁊ vltimū.sic ꝯfectionē medicine ⁊ sanitatē. Si aūt accipiant duo adiuicē nō ordinata: sic ēt simul hō pōt plura intendere: qđ pz ex hoc q; hō vnum alteri p̄eli git:qz melius est altero. Inter alias aūt cōditōes qb⁹ aliqd est meli⁹ altero:vna est q; ad plura valet:vñ pōt aliqd p̄e ligi alteri ex hoc q; ad pl'a valz. ⁊ sic manifeste hō sit' plura intendit. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q; Aug. intelligit homiez nō posse sit' deuz ⁊ cōmodum tēporale intendere:sic vltimos fi nes:qz vt supra ostensum est: nō possunt esse plures fines vltimi vnius homis. ¶ Ad scōm dōm:q; vnius mot⁹ pos sunt ex vna parte esse plures termini si vnus ad alium or dinet:sed duo termini adiuicem nō ordinati ex vna parte vnius motus esse nō possunt. ¶ Sz tñ considerandum est: q; id qđ nō est vnum fm rem pōt accipi vt vnum scōm rō nem. Intentio aūt est motus voluntatis in aliqd p̄ordina tum in rōne:sic dcm̄ est:⁊ ideo ea que sunt plura scōm rem possunt accipi vt vnus termin⁹ intentōis:put sunt vnū fm rōnem: vel qz aliqua duo p̄currūt ad integrādū aliqd vnū: sic ad sanitatem p̄currūt calor ⁊ frigus cōmēsurata:vel qz aliqua duo sub vno cōi p̄tinent qđ pōt esse intētū:puta acq bil.pbilz qn ille q intendit lucrum simul hec duo intendat. ¶ Ad 3m dōm:q; sic in p̄mo dcm̄ est.contigit simul plura intelligere inq̄tum sunt aliquo modo vnum.

Ad quartum sic p̄cedit. Uidet q; nō sit vnus ⁊ idem motus intentio finis:⁊ vo luntas ei⁹ qđ est ad finem.dic.n. Aug.in.10.de tri.q; volun tas videdi fenestrā finem hz fenestre visionē: ⁊ altera est volūtas per fenestrā videdi trāseūtes.sed hoc ptinet ad i tentionē q; velim videre trāseuntes p fenestrā:hz aūt ad volūtatem eius qđ est ad finē q; velim videre fenestrā.er go alius est mot⁹ volūtatis intentio:⁊ ali⁹ voluntas eius qđ est ad finē. ¶ P̄. Act⁹ distīguunt fz oba:sed finis ⁊ id qđ est ad finem sūt diuersa oba.ergo alius mot⁹ volūtatis est intentio finis ⁊ volūtas eius qđ est ad finē. ¶ P̄. Uolūtas eius qđ est ad finē dr electio:sz nō est idē electio: ⁊ intentio. ergo nō est idez mot⁹ intentio finis cū volūtate eius qđ est ad finem. ¶ Sz ꝰ est q; id qđ est ad finem se hz ad finem vt medium ad terminū:sed idē mot⁹ est q; p mediū trāsit ad terminū i rebus nālib⁹.ergo ⁊ i reb⁹ volūtarys idē mo tus est intentio finis ⁊ volūtas ei⁹ qđ est ad finem. ¶ Rñ. dōm:q; mot⁹ volūtatis in finē:⁊ i id qđ est ad finē pōt ꝯsi derari dupl'r. Uno mō fm q; volūtas i vtrūq; fert absolute ⁊ fm se:⁊ sic sūt simpl'r duo mot⁹ volūtatis in vtrūq;. Alio mō pōt ꝯsiderari fm q; volūtas fert in id qđ est ad fi nem pp finē.⁊ sic vn⁹ ⁊ idē subo mot⁹ volūtatis est tēdēs ad finem ⁊ in id quod est ad finem. Cum enim dico volo medicinam ꝓpter sanitatē:nō designo nisi vnum motum volūtatis:cuius rō est:qz finis ratio est volendi ea que sūt ad finem:idem aūt actus cadit super obiectū ⁊ sup rōnem obiecti.sicut eadez visio est coloris ⁊ lumis: vt supra dcm̄ est:⁊ est simile de intellectu:qui si absolute p̄ncipium ⁊ con clusionem cōsideret:diuersa est ꝯsideratio vtriusq;:in hoc aūt q; conclusioni ꝓpter p̄ncipia assentit est vnus act⁹ in tellectus tm̄. ¶ Ad p̄mum ergo dicēdum:q; Aug. loquit de visione fenestre:⁊ visione transeuntiū per fenestrā fm q; volūtas in vtrūq; absolute fert. ¶ Ad secūdum dicen dum:q; finis inquātum est res q̄dam est aliud volūtatis obiectum q̄ id qđ est ad finem: sed inquantum est rō vo lendi id quod est ad finem:est vnum ⁊ idem obiectum. ¶ Ad tertium dicendum: q; motus qui est vnus subie cto potest ratione differre secundum p̄ncipium ⁊ finem: vt ascensio ⁊ descensio. sicut dicitur in 3° physicorum. sic igitur inquantum motus voluntatis fertur in id quod est ad finem:prout ordinatur ad finem:est electio.motus aūt voluntatis qui fertur in finem secūdum q; acquirit p ea que sunt ad finem:vocat intentio.cuius signum est q; iten tio finis eē pōt etiam nondum determinatis his que sunt ad finem quorum est electio.

Ad quintum sic procedit. Uidet q; bruta aīa lia intendāt finem.nā enim in his que cognitione carēt: magis distat a rōnali nā q̄ nā sensi tiua que ē in aīalibus brutis. sed nā intēdit finem ēt i his que cognitiōe carēt: vt probat in.2.physicoꝝ. ergo multo magis bruta aīalia intēdūt finem. ¶ P̄. Sic intētio ē finis ita ⁊ fruitio:sed fruitio cōuenit brutis animalibus: vt dcm̄ est.ergo ⁊ intētio. ¶ Preterea. Eius est intēdere finem cui⁹ est agere pp finez:cum intēdere nihil sit nisi i aliud tēdere: sed bruta aīalia agūt pp finem:mouet enim animal vel ad cibum querēdū:vel ad aliquid huiusmodi.ergo bruta ani malia intendūt finē. ¶ Sed cōtra. Intentio finis iportat ordinationem alicuius in finem quod est rōnis. cum igit bruta aīalia nō habeāt rōnem:videt q; non intendāt finē. ¶ Respondeo dōm:q; sic supra dcm̄ est:intendere est in aliud tendere:quod qdem est ⁊ mouētis ⁊ moti:secūdum qdem igit q; dicit intendere finem id quod movet ad finē ab alio:sic nā dicit intendere finem:quasi mota ad suum fi nē a deo: sic sagitta a sagittāte:⁊ hoc modo etiā bruta aīa lia intendūt finem inquātum movent instinctu nāli ad ali quid. Alio modo intendere finem est mouētis:prout.s.ordi nat motum alicuius: vel sui:vel alterius i finem quod est rōnis tm̄:vnde per hunc modum bruta non intendūt finez quod est proprie ⁊ principal'r intendere vt dcm̄ est. ¶ Ad p̄i mum ergo dōm q; rō illa procedit scōm q; intendere ē eius quod movet ad finem. ¶ Ad secūdum dōm q; fruitio nō iportat ordinationez alicuius in aliquid sic intentio: sz absolutam getem in fine. ¶ Ad tertium dōm q; bruta aīalia movent ad finem: non quasi considerātia: q; per motum suum possunt consequi finem: quod est proprie intendētis sz q̄si cōcupiscētes finē nāli instinctu movent ad finē quasi ab alio mota:sic ⁊ cetera q̄ movent natural'r.

¶Questio XIII.

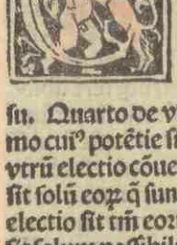

Onsequenter cōsiderādum est de actibus volūtatis qui sunt in cōparatōe ad ea q̄ sunt ad finem:ꝛ sūt tres:eligere:cōsentire:ꝛ vti:electionē aūt p̄cedit cōsilium. ¶Primo ergo ꝯsiderādum est de electione. Scōo de cōsilio. Tertio de cōsensu. Quarto de vsu.¶Circa electionē querunt sex. ¶Primo cuiꝰ potētie sit actus:vtrū volūtatis vel rōnis. Scōo vtrū electio cōueniat brutis aīalibus. Tertio vtr electio sit solū eoꝝ q̄ sunt ad finē:vel ēt q̄ cq̄ finis. Quarto vtrū electio sit tm̄ eorū q̄ per nos agunt. Quinto vtrū electio sit solum possibilium. Sexto vtrum homo ex necessitate eligat vel libere.

Ad primum sic p̄cedit. Uidet q̄ electio nō sit actus volūtatis:sz rōnis: electio.n. collationē q̄dam iportat qua vnū alteri p̄fert: sz cōferre est rōnis.ergo electio est rōnis.¶P. Iuisdē est syllogiçare ꝛ cōcludere:syllogiçare aūt in opabilibus est rōnis:cuz igr electio sit quasi ꝯclō in opabilibꝰ: vt dr in.7.ethi.vr q̄ sit actus rōnis.¶P. Ignorātia nō ptinet ad volūtatē:sed ad vim cognitiuā:est aūt q̄daz ignorātia electiōis: vt dr in tertio ethi.ergo videt q̄ electio nō ptineat ad volūtatez: sed ad rōnē.¶Sz ō est qō phs.dic in.3.ethi. q̄ electio est desideriū eoꝝ q̄ sūt in nobis:desideriū aūt ē actus volūtatis.ergo ꝛ electio.¶Rndeo dōm:q̄ in noie electōis ipoꝛtat aliqd ptinēs ad rōnem siue ad itellectū:ꝛ aliqd ptinēs ad volūtatem.dic.n.phs in.6.ethi.q̄ electio est appetitiuꝰ itellectus:vel appetitus itellectiuꝰ: qñcūq; aūt duo ꝯcurrunt ad aliqd vnū ꝯstituēdum:vnū eoꝝ est vt formale respectu alteriꝰ. vñ Brego.nicen.dic:q̄ electio neq; est appetitus ſm seip̄am neq; ꝯsiliū solū:sz ex his aliq̄ cōpositus: sic.n.dicimꝰ aīal ex aīa ꝛ ex corpore ꝯpositū esse:neq; vero corpus eē ſm seip̄m:neq; aīaz solā:sed vtrūq;:ita ꝛ electionem.Est aūt cōsiderādū in actibꝰ aīe:q̄ actꝰ q est ēentialr vniꝰ potētie vel habitꝰ:recipit formā ꝛ spēm a supiori potētia vel habitu:ſm q̄ ordinatr iferius a supiori.si.n. aligs actū fortitudis exerceat pp dei amorē: actus qdē ille māliter est fortitudis:formalr vero charitatis.Manifestum est aūt q̄ rō quodāmō volūtatem p̄cedit ꝛ ordinat actum eius:iq̄tum.s. volūtas in suū obm tēdit ſm ordinē rōnis: eo q̄ vis apꝓhensiua appetitiue suū obm repsentat. sic igr ille actus quo volūtas tēdit in aliqd qō ꝓponit vt bonuz: ex eo q̄ per rōnē est ordinatū ad finē:māliter qdē est volūtatis:formalr aūt rōnis:in hmōi aūt suba actus māliter se hz ad ordinē q̄ iponit a superiori potētia.ꝛ iō electio suba liter nō est actus rōnis:sz voluntatis. perficit.n. electio in motu quodā aīe ad bonū qō eligit.vñ manifeste actus est appetitiue potētie.¶Ad p̄mū ergo dōz:q̄ electio ipoꝛtat collationē q̄dam p̄cedētē:nō q̄ ēentialr sit ipsa collatio. ¶Ad scōm dōm:q̄ ꝯclusio syllogismi q̄ fit in opabilibus ad rōnem ptinet:ꝛ dr sm̄ia vel iudiciuz:quā sequit electio: ꝛ ob hoc ipsa ꝯclō ptinere videt ad electionē tāq̄ ad ꝯns. ¶Ad tertiū dōz:q̄ ignorātia dicit esse electōis:nō q̄ ipa electio sit scia:sed qr ignorat quid sit eligendum.

Ad secundum sic p̄cedit. Uidet q̄ electio brutis aīalibꝰ ꝯueniat.electio.n. est appetitus aliquoꝝ ꝓpter finem:vt dr in.3.ethi. sed bruta aīalia appetūt aliquid pp finem.agūt.n.pp finem ꝛ ex appetitu.ergo in brutis aīalibꝰ est electio.¶P. Ipm nomē electōis significare videt q̄ aliqd p̄ alys accipiat:sz bruta aīalia accipiūt aliquid p̄ alys.sic māifeste apparet q̄ ouis vnam herbā comedit:aliā refutat.ergo in brutis aīalibus est electio.¶P. Ut dr in.6.ethico.Ad prudētiā ptinet q̄ aliquis bñ eligat ea q̄ sūt ad finē:sed prudētia ꝯuenit brutis aīalibus.vñ dr in p̄ncipio metaphꝭ. q̄ prudētia sūt fine disciplina q̄cūq; sonos audire nō possibilia sunt: vt apes.ꝛ hoc ēt sensui manifestū videt:apparēt.n.mirabiles sagacitates in operibꝰ aīaliū:vt apū ꝛ araneaꝝ ꝛ canū:canis enim insequēs cerui si ad triuiū venerit:odoratu qdē explorat an ceruꝰ p̄mam vel secundaz viam transierit:q̄ si inuenerit nō transisse iam securus per tertiā viam incedit vt explorādo quasi vtens syllogismo diuisiuo:quo cōcludi posset ceruum per illā viam icedere:ex quo nō incedit p aliās duas:cum non sint plures.ergo videt q̄ electio brutis animalibus ꝯueniat.¶Sed contra est qō Brego. nicenus dicit:q̄ pueri ꝛ irrōnalia volūtarie gdem faciunt: nō tamen eligētia.ergo in brutis aīalibus nō est electio.¶Respondeo dicēdū: q̄ cū electio sit p̄acceptio vnius respectu alterius:necesse ē q̄ electio sit respectu plurium q̄ eligi p̄t.ꝛ iō in his q̄ sūt penitus determinata ad vnū:electio locū nō hz. Est aūt dīntia iter appetituz sensitiuū:ꝛ volūtatē.q̄ vt ex dictis pz:appetit sensitiuꝰ est dēterminatus ad vnū aliqd pticulare ſm ordinē nāe:volūtas aūt ē ſm nāe ordinē dēterminata ad vnū cōe qō ē bonū:sz ideterminate se hz respectu particulariū bonoꝝ.ꝛ iō ꝓprie volūtatis ē eligere non aūt appetitus sensitiui:q̄ solus ē in brutis aīalibꝰ. ꝛ ꝓpter hoc brutis aīalibus electio nō ꝯuenit. ¶Ad p̄mū ergo dicēdum:q̄ nō omnis appetitus alicuius pp finez vocat electionē:sz cū quadā discretiōe vnius ab altero:que locū habere nō pōt nisi vbi appetitus pōt ferri ad plura.¶Ad scōm dicēdum:q̄ brutū animal accipit vnū pre alio.qr appetitus eius ē naturalr determinatus ad ipm: vñ statim quādo q̄ sensum vel p imaginationez repzesentat sibi aliqd ad qō naturalr iclinat: eius appetitus absq; electiōe mouet ad ipsum.sic ēt absq; electione ignis mouet sursum ꝛ nō deorsum.¶Ad tertiū dicēdum q̄ sic dicit in tertio physicoꝝ Motus est actus mobilis a mouente.ꝛ iō virtus mouētis apparz ī motu mobilis.ꝛ pp hoc in omnibus que mouentur a rōne appz ordo rōnis mouētis:sz ipsa que a rōne mouentur rōnez non habeāt:sic.n.sagitta directe tendit ad signū ex motōe sagittātis.ac si ipsa rōnem haberet dirigentem. ꝛ idem apparet in motibus horologiorum:ꝛ omnium ingeniorum humanorum que arte fiūt.Sic aūt comparant artificialia ad artem humanam:ita comparant omnia naturalia ad artez diuinam.ꝛ iō ordo appz in his que mouentur scōm nām.sic ꝛ in his que mouent scōm artem.vt dicit in .z.physicorum:ꝛ ex hoc ꝓtingit q̄ in operibus brutorum aīaliū apparent quedam sagacitates iquātum habent iclinationem nālem ad quosdaz ordinatissimos processus. vtpote a summa arte ordinatos:ꝛ pp hoc etiam quedam animalia dicunt prudentia vel sagacia. nō q̄ in eis sit alia qua rō vel electio:quod ex hoc apparz:q̄ omnia que sunt vnius nāe similr operant.

Ad tertium sic p̄cedit. Uidet q̄ electio nō sit tantum eoꝝ q̄ sūt ad finem. dic.n. phs in.6.ethi.q̄ electionē rectaz fac vtus zq̄cūq; aūt illius gr̄a nata sunt fieri nō sunt vtutis:sed alteriꝰ potentie:illud aūt cuiꝰ gr̄a fit aliqd est finis.ergo electio est finis.¶P. Electio ipoꝛtat p̄acceptionē vniꝰ respectu alteriꝰ.sz sic eorum q̄ sunt ad finē:vnū pōt p̄eaccipi alteri ita ēt diuersorum finium.ergo electio pōt esse finis sic ꝛ illoꝝ q̄ sunt ad finem.¶Sed ō est qō phus dic in.3.ethicoꝝ:q̄ voluntas est finis:electio aūt eoꝝ q̄ sunt ad finem.¶Ad hoc spōdeo dōm:q̄ sic iam dctm est:electio cōsequit sm̄iam vel iudicium: qō est sic cōclusio syllogismi operatiui. vñ illud cadit sub electione qō se habet vt conclusio in syllogismo operabilium.finis autem in operabilibus se habz vt principium:ꝛ nō vt cōclusio.vt philosophus dic in .z. physicorum.vnde finis iquātum est huiusmodi no n cadit sub electione:sed sic in speculatiuis nihil prohibz in qō est vnius

demonstrationis vel scie principium esse conclusionez alterius demõstratiõis vel scie: primũ tamẽ principiũ indemonstrabile non põt esse conclusio alicui⁹ demõstratiõis vel scie: ita etiã cõtingit id quod est in vna operatione vt finis ordinari ad aliquid vt ad finem: ⁊ hoc modo sub electione medici cadit: sicut ĩ opatione medici sanitas se habet vt finis: vnde hoc nõ cadit sub electione medici: sed hoc supponit tãq̃ principiũ: sed sanitas corporis ordinatur ad bonũ aĩe: vñ apud eũ qui habet curã de aĩe salute potest sub electione cadere eẽ sanũ vel eẽ infirmũ. nã Apls dicit. ⁊. ad Corĩ. ⁊. Cũ ãt infirmor tũc fortior sum ⁊ potẽs: sed vltimus finis nullo mõ sub electiõe cadit. ¶ Ad pmũ ergo dõm q̃ fines proprij virtutũ ordinant ad btitudinẽ sicut ad vltimũ finẽ: ⁊ hoc mõ põt eẽ eor electio. ¶ Ad ⁊⁹ dõm q̃ sic supra habitũ est: vltimus finis ẽ vnus tantũ: vñ vbicũq̃ occurrunt plures fines inter eos potest esse electio secundũ q̃ ordinantur ad vltimum finem.

Ad quartum sic pceditur. Uidet q̃ electio nõ sit solũ respectu hũanor actuum. electio. n. ẽ eor que sunt ad finẽ: sed ea que sunt ad finẽ nõ solũ sunt actus: sed ẽt organa: vt dr̃ in. ⁊. physicorũ: ergo electiões nõ sũt tãtum humãor actuum. ¶ ℙ. Actio a cõtemplatiõe distinguitur: sed electio etiã ĩ cõtemplatiõe locum hz put supra vna opinio alteri peligitur. ergo electio nõ est solũ humãor actuũ. ¶ ℙ. Eligũtur hoies ad alĩq̃ officia vel secularia vel ecclesiastica ab his q̃ nihil erga eos agũt. ergo electio nõ solũ est humãor actuum. ¶ Sz ⁊ est q̃ phs dic̃ in. ⁊. ethi. Qz nullus eligit nisi ea que existimat fieri p ipsũ. ¶ Rñ⁹. dõm q̃ sicut ĩtẽtio est finis: ita electio ẽ eor que sũt ad finẽ: finis autem vel est actio vl̃ res aliq̃: ⁊ cũ res aliqua fuerit finis: necesse ẽ q̃ aliq̃ humana actio iterueniat: vel iquãtum hõ facit rẽ illam que ẽ finis: sicut medicus facit sanitatẽ que ẽ finis eius: vñ ⁊ facere sanitatẽ dicit̃ finis medici: vel iquãtum hõ aliquo modo vtitur vel fruit̃ re q̃dem mõ dõm ẽ de eo q̃ ẽ ad finẽ. q⁊ necesse ẽ vt id q̃ ẽ ad finẽ vel sit actio vel res aliq̃ iterueniẽte aliq̃ actiõe p quã facit id q̃ est ad finem vel vtitur eo: ⁊ p hũc modũ electio semp ẽ humãor actuũ. ¶ Ad pmum ergo dõm q̃ organa ordinãtur ad finẽ iquãtum hõ vtitur eis ꝓpter finẽ. ¶ Ad ⁊⁹ dõm q̃ ĩ ipsa cõtemplatiõe ẽ aliqs actus ĩtellectus assistẽtis huic opioni vel illi: actio vero exterior ẽ que ꝓtra cõtemplatiõem diuidit̃. ¶ Ad tertiũ dõm q̃ homo q̃ eligit epm vel pncipem ciuitatis eligit noiare ipm ĩ talẽ dignitatẽ: aliogn si nulla esset ei⁹ actio ad ꝓstitutiõem epi vel pncipis: nõ cõpeteret ei electio. Et sil̃r dõm ẽ q̃ qñcũq̃ dr̃ aliqua res peligi alteri adiũgitur ibi aliqua operatio eligẽtis.

Ad quintum sic pceditur. Uidet q̃ electio non sit solũ possibiliũ. electio. n. est act⁹ volũtatis: vt dictũ est: sed volũtas est possibiliũ ⁊ ipossibiliũ vt dr̃ ĩ. ⁊. ethi. ergo ⁊ electio. ¶ ℙ. Electio est eor que p nos agũtur: sic̃ dictũ ẽ: nihil ergo refert q̃tuz ad electionẽ eligẽti: sed frequẽter ea q̃ eligim⁹ pficere nõ possum⁹: ⁊ sic sũt impossibilia nob. ergo electio ẽ ipossibiliũ. ¶ ℙ. Nihil homo tẽtat agere nisi eligẽdo. Sed btũs Benedict⁹ dicit: q̃ si platus aliqd impossibile pceperit tẽtãdum ẽ. ergo electio põt esse impossibiliũ. ¶ Sed ⁊ ẽ q̃ phs dicit ĩ. ⁊. ethi. Qz electio nõ est ipossibiliũ. ¶ Rñ⁹. dõm q̃ sic dictũ ẽ: electiones nostre referũtur semp ad nostras actiones: ea. n. que nos agũtur sũt nobis possibilia: vñ necesse ẽ dicere q̃ electio nõ sit nisi possibiliũ. Similiter etiã ratio eligẽdi aliqd est vt ex hoc possimus cõsequi finẽ: vl̃ ex hoc q̃ ducit ad finem: p id aũt q̃ est impossibile nõ potest aliqs cõsequi finem: cuius signum est: q⁊ cum ĩ cõsiliãdo conueniũt hoies ad id q̃ est eis impossibile: discedũt quasi nõ valẽtes vlteri⁹ ꝓcedere: apparet etiam hoc mãifeste ex ꝓcessu ratiõis pcedẽte. sic. n. se hz id quod est ad finem de quo electio ẽ ad finem: sicut cõclusio ad pncipium. Mãifestum est autem q̃ cõclusio impossibilis nõ sequitur ex pncipio possibili: vnde nõ potest esse q̃ finis sit possibilis: nisi id quod est ad finem fuerit possibile: ad id autem q̃ est impossibile nullus mouetur: vnde nullus tẽderet ĩ finem nisi p hoc q̃ appet id q̃ est ad finem esse possibile. vñ id q̃ est impossibile sub electiõe nõ cadit. ¶ Ad pmum ergo dõm q̃ volũtas media ẽ ĩter ĩtellectum ⁊ exteriorẽ opatiõem. nã ĩtellect⁹ ꝓpõit volũtati suũ obm: ⁊ ipsa volũtas cãt exteriorẽ actionem: sic igit̃ pncipium mot⁹ volũtatis cõsiderat̃ ex pte ĩtellectus q̃ apprehẽdit aliqd vt bonũ ĩ vl̃: sed terminatio seu pfectio act⁹ volũtatis attẽditur fm ordinez ad opationem p quã aliquis tẽdit ad cõsecutiõem rei: nã motus volũtatis ẽ ab aĩa ad rem: ⁊ ideo pfectio actus volũtatis attẽditur fm hoc q̃ ẽ aliqd bonũ alicui ad agẽdũ: hoc aũt ẽ possibile: ⁊ ideo volũtas cõpleta nõ est nisi de possibili q̃ ẽ bonũ voleti: sed volũtas ĩcõpleta ẽ de impossibili: q̃ fm quosdã velleitas dr̃: q⁊. s. aliqs vellet illud si esset possibile. Electio aũt noĩat actũ volũtatis iã determinatus ad id q̃ est huic agẽdũ: ⁊ ideo nullo mõ est nisi possibiliũ. ¶ Ad scõm dõm q̃ cũ obiectũ volũtatis sit bonũ apphensum: hoc mõ iudicãdum est de obto volũtatis fm q̃ cadit sub apphensiõe: ⁊ ideo sic̃ q̃tuz volũtas ẽ alicuius q̃ appẽditur vt bonũ: ⁊ tamẽ nõ est vere bonũ: ita q̃tuz est electio eius q̃ appetẽditur vt possibile eligẽti: q̃ tñ nõ ẽ ei possibile. ¶ Ad ⁊ᵐ dõm q̃ hoc iõ dr̃: q⁊ an aliqd sit possibile subdit⁹ nõ dz suo iudicio diffinire: sz ĩ vnoquoq̃ iudicio supioris stare.

Ad sextum sic pceditur. Uidet q̃ hõ ex necessitate eligat: sic. n. se hz finis ad eligibilia: vt pncipia ad ea q̃ ex pncipys cõsequũt̃: vt pz ĩ. ⁊. ethi. sz ex pncipys ex necessitate deducũt̃ cõclusiones. ergo ex fine de necessitate mouet̃ aliqs ad eligẽdum. ¶ ℙ. Sicut dictum est: electio cõsequitur iudiciũ ratiõis de agẽdis: sed rõ ex necessitate iudicat õ aliqbus pp necessitatẽ pmissor: ergo vr̃ q̃ etiam electio ex necessitate sequat̃. ¶ ℙ. Si aliq̃ duo sũt penitus eq̃lia: nõ magis mouet̃ hõ ad vnũ q̃z ad aliud: sicut famelicus si hz cibum eq̃liter appetibilẽ ĩ diuersis pti bus: ⁊ fm eq̃lem dist̃ãtiam nõ magis mouet̃ ad vnũ q̃z ad altez: vt Plato dixit assignãs ratiõez getis terre ĩ medio: sicut dr̃ in. ⁊. de celo. Sed multomin⁹ põt eligi q̃ accipit̃ vt minus q̃z q̃ accipit̃ vt equale: ergo si ꝓponãt̃ duo vel tria vl̃ plura ĩter que vnũ magis appetat: impossibile est aliq̃ aliez eligere: ergo ex necessitate eligitur illud q̃ eminẽti⁹ appet: sz ois electio ẽ de oi eo q̃ videt̃ aliquo mõ melius. ergo ois electio ẽ ex necessitate. ¶ Sed cõtra ẽ: q̃ electio ẽ actus potẽtie ratiõalis q̃ se hz ad opposita fm philosophũ. ¶ Rñ⁹. dõm q̃ homo nõ ex necessitate eligit: ⁊ hoc iõ: q⁊ q̃ possibile ẽ nõ esse nõ necesse est esse: Qz autem possibile sit non eligere vel eligere: huius ratio ex duplici hominis potestate accipi potest. põt. n. homo velle ⁊ nõ velle: agere ⁊ nõ agere: põt etiã velle hoc aut illud: cuius rõ ex ipsa veritate ratiõis accipitur: quicqd enim ratio potest apprehendere vt bonum: ĩ hoc volũtas tẽdere potest: potest autẽ ratio apprehẽdere vt bonum nõ solum hoc quod est velle aut agere: sed hoc etiam q̃ est non velle ⁊ nõ agere: ⁊ rursum ĩ omnibus particularibus bonis potest cõsiderare ratiõem boni alicuius ⁊ defectum alicuius boni q̃ hz ratiõem mali: ⁊ fm hoc potest vnũq̃q̃z huiusmodi bonor apprehẽdere vt eligibile vel fugibile. Solum autem pfectum bonum q̃ est beatitudo nõ potest ratio apprehẽdere sub rõne mali aut alicuius defectus: ⁊ ideo ex necessitate beatitudinem homo vult: nec potest velle nõ eẽ beatus aut miser: electio autem cum nõ sit de fine: sed de bis que sunt ad finem: vt iam dictum est non est perfecti boni quod ẽ beatitudo: sz

aliorum particularium bonorum: ⁊ ideo homo non ex ne cessitate: sed libere eligit. ¶ Ad primum ergo dom q nō semp ex principijs ex necessitate ꝓcedit ꝓclusio: ſz tūc solum quādo pncipia nō possunt esse vera si ꝓclusio non sit vera. ⁊ silr nō oz q semp ex fine ist homini necessitas ad eligendū ea q̄ sunt ad finem. qz non omne qđ est ad finez tale est q fine eo finis haberi non possit: aut si tale sit non semp sub tali ratione ꝓsiderat. ¶ Ad scōm dom q sentē tia siue iuditiū rōnis de reb⁹ agēdis est circa ꝓtingentia q̄ a nobis fieri nō possunt in qb⁹ cōclusiones nō ex necessitate sequunt ex pncipijs necessarijs absoluta necessitate: ſz ne cessarijs solū ex cōditiōe: vt si currit mouet. ¶ Ad tertiū dom q nihil ꝓhibet si aliqua duo eālia ꝓponant fm vnā ꝓsiderationē: qn circa alterū ꝓsideret aliq̄ ꝓditio p quaz emineat ⁊ magis flectat volūtas in ipm q̄ in aliud.

¶ Questio. XIIII.

DEinde ꝓsiderāduz est de consilio. ¶ Et circa hoc quer̄untur sex. Prio vtr ꝓsiliū sit iquisitio. Secūdo vtr cōsiliū sit de fine: vel solū de his q̄ sunt ad finē. Tertio vtr ꝓsiliuz sit solū de his q̄ a nobis agunt. Quarto vtr cōsiliū sit de oīb⁹ q̄ a nobis agun tur. Quinto vtr cōsiliū ꝓcedat ordie resolutorio. Sexto vtrum consilium ꝓcedat in infinitum.

Ad primum sic ꝓcedit. Videt q cōsiliū nō sit iquisitio. dic̄.n. Damas. q ꝓsilium ē appetit⁹: ſz ad appetitū nō ptinet igrere. ergo cōsiliuz nō ē igsitio. ¶ P. Inquirere itellectus discurrētis ē: ⁊ sic deo nō cōuenit: cui⁹ cognitio nō ē discursiua: vt ī pmo habituz ē: ſz ꝓsiliū deo attribuit. dr̄.n. ad Eph. primo q operat oīa fm cōsiliū volūtatis sue: ergo cōsiliū nō ē iquisitio. ¶ P. iquisitio ē de reb⁹ dubys: ſz cōsiliū dat de his q̄ sunt circa bona certa fm illud Apli. i. ad Corinth. 7. De virginib⁹ aūt preceptū dñi nō habeo: cōsiliū aūt do. ergo cōsiliū nō est iquisitio. ¶ Sz ꝫ ē qđ Grego. nicenus dic̄. Omne qdez cō siliū qđ ē. nō aūt oīs qđ ꝓsiliū. ¶ Rñ⁹ dom q electio sic dcm ē: cōseq̄t iudiciū rōnis de reb⁹ agēdis: i reb⁹ aūt agē dis multa icertitudo iuenit. qz actiones sunt circa singula ria cōtingētia: que pp sui variabilitatez icerta sunt: in reb⁹ aūt dubys ⁊ icertis rō nō ꝓfert iuditiū absq̄ iquisitōe pre cedēte. ⁊ iō necessaria est iquisitio rōnis añ iuditiuz de eli gēdis. ⁊ hec iquisitio cōsiliū vocat: pp qđ phs dic̄ in. 3. ethi co: q electio ē appetit⁹ precōsiliati. ¶ Ad primum ergo dom q qñ act⁹ duaz potētiaz adiuicē ordinant: ī vtroq̄ est aliqd qđ est alteri⁹ potētie. ⁊ iō vterq̄ act⁹ ab vtraq̄ po tētia denoiari pōt. Manifestū est aūt q act⁹ rōnis dirigē tis in his q̄ sunt ad finē. ⁊ act⁹ volūtatis fm regimē rōnis ī ea tēdētis ad seīuicem ordinant: vñ ⁊ in actu volūtatis q̄ ē electio apparet aliqd rōnis. s. ordo ⁊ cōsilio qđ est act⁹ rō nis apparet aliqd volūtatis sicut mā. qz cōsiliū est ō his q̄ hō vult facere. ⁊ ē sicut motiuū. qz ex hoc q homo vult fi nem mouet ad ꝓsiliādū de his q̄ sunt ad finē. ⁊ ideo phūs dicit in. 6. ethi. q electio est itellect⁹ appetitiu⁹. vt ad lectio nem vtrūq̄ concurrere oñdat. ita Damasce⁹ dic̄: q consi liū est appetit⁹ iquisitiu⁹: vt consiliū aliquo modo ptinere oñdat: ⁊ ad volūtatē circa quā ⁊ ex q̄ fit iquisitio: ⁊ ad ra tionē igrētē. ¶ Ad scōz dōz q ea q̄ dñr de deo accipiēda sūt absq̄ oī ōfectu q̄ iuenit ī nobis sic ī vobis scia ē ꝓclu siuū p discursuz a causis ī effect⁹. Sz scia dicta ō deo signi ficat certitudinē de oīb⁹ effectib⁹ in prima cā absq̄ oī dis cursu. Et silr consiliū attribuit deo q̄tum ad certitudinez sententie vel iudity q̄ in nobis ꝓuenit ex igsitione cōsily: ſz hmōi igsitio in deo locuz non hz. ⁊ ideo consiliū fm hoc deo non attribuit: ⁊ fm hoc Damasce⁹ dicit: q deus non consiliat. ignorantis. n. est consiliari. ¶ Ad tertium dom q nihil ꝓhibz aliq̄ eē certissima bōa fm sententiā sapiēt̄ ⁊ spiritualium virorum. que tamen non sunt certa bona se cundum sententiam plurium vel carnalium hominum. ⁊ ideo de talibus consilia dantur.

Ad secundum sic ꝓceditur. Videt q consi liū non solum sit de his q̄ sunt ad finez: ſz etiam de fine: quecūq̄. n. dubitationem hīt de his potest igri: ſz circa opabilia hūana contīgit esse dubita tionē de fine: ⁊ non solū de his q̄ sunt ad finez. cū igit igsi tio circa opabilia sit consiliū. videt q consiliū possit esse ē fine. ¶ P. Materia consily sūt opationes hūane: ſz ādas opationes hūane sunt fines. vt dr̄ in pmo ethicozum. ergo consiliū potest esse de fine. ¶ Sz ꝫ est qđ Grego. nicen⁹ di cit: q non de fine: ſz de his q̄ sunt ad finez est consilium. ¶ Rñdeo dōz q finis in operabilib⁹ hz rationez ꝓncipij: eo q rationes eoz q̄ sunt ad finē ex fine sumunt. ꝓncipia aūt non cadit sub questione: ſz pncipia opz supponere in oi igsitione: vñ cū consiliū sit questio de fine non est cōsiliū: sed soluz de his q̄ sunt ad finez. tñ contingit id qđ est finis respectu quorūdaz ordinari ad aliū finem sic etiā id qđ est ꝓncipiū vni⁹ demonstrationis est conclusio alteri⁹. ⁊ ideo id qđ accipit vt finis ī vna igsitione potest accipi vt ad fi nem in alia igsitione. ⁊ sic de eo erit consiliū. ¶ Ad pmuz ergo dom q id qđ accipit vt finis est iā determinatuz: vñ q̄diu habet vt dubiuz non habet vt finis. ⁊ ideo si de eo consilium habetur non erit consilium de fine: sed de eo qđ est ad finem. ¶ Ad scōm dom q de operationibus est consilium inquantum ordinantur ad aliquem finem: vn⁹ de si aliqua operatio humana sit finis: de ea inquantū hu iusmodi non est consilium.

Ad tertium sic ꝓcedit. Videt q consiliuz non sit solū de his q̄ agunt a nobis: con teſt fieri etiam de reb⁹ imobilib⁹ q̄ non fiūt a nobis: puta de naturis rer̄: ergo consiliū nō solū est de his que agunt a nobis. ¶ P. Doctes iterdū consilia q̄rūt de his q̄ sunt le ge statuta. vnde ⁊ iurisconsulti dñr. ⁊ tñ eoz q q̄runt huius modi consiliū non est leges facere. ergo consiliū non solū est de his q̄ a nobis agunt. ¶ P. Dicūtur etiā qđ consul tationes facere de futuris euentib⁹: q tñ non sunt in pte nostra. ergo consiliū non solū est de his que a nobis fiūt. ¶ P. Si consilium esset solū de his q̄ a nobis fiūt: nullus consiliaret de his q̄ sūt per aliū agenda: ſz hoc: pz esse fal sum. ergo consiliū non solū est de his q̄ a nobis fiūt. ¶ Sz ꝫ est qđ Gregoriꝰ nicenus dicit. Consiliamur de his q̄ fiūt ī nobis: ⁊ per nos fieri pñt. ¶ Rñdeo dōm q consilium ꝓprie ipoꝛtat collationez iter plures habitam: qđ ⁊ ipꝰ no men ōsignat. dr̄.n. consiliū: quasi considiū: eo q multi con sident ad simul conferendum. Est aūt considerādum q ꝑ particularib⁹ contīgentib⁹ ad hoc q aliqd certū cognoscā tur: plures conditiones seu circūstātias considerare opoz: q̄s ab vno non facile est considerare: ſz a pluribus certius ꝓcipiūtur: dum q vn⁹ considerat: alij non occurit. Ne cessarys autem ⁊ vlibus est absolutioꝛ ⁊ simplicioꝛ consi deratio. ita q magis ad huiusmodi considerationez vn⁹ q̄ se sufficere potest. ⁊ ideo igsitio consily ꝓprie ptiet ad con tīgentia singularia. cognitio aūt veritatis ī talibus non hz aliqd magnuz: vt p se sit appetibilis: sicut cognitio vlium ⁊ necessarioꝛ: ſz appetit fm qđ est vtilis ad opationem: qz actiones sunt circa contīgentia singularia. ⁊ ideo dom est q ꝓprie consiliū est circa ea q̄ agūtur a nobis. ¶ Ad pri mū ergo dom q consilium ipoꝛtat colationem: non quam cūq̄: ſz colationem de reb⁹ agendis ratione iam dicta. ¶ Ad scōm dom: q id quod est lege positū: q̄uis non sit ex opatione querentis consilium: tñ est directiuū eius ad operādum. qz ista est vna ratio aliqđ operādi mādatuz le

gis. ¶ Ad tertium dom q consilium non solu est de his q̄ agūtur: sed de his que ordinant ad opationes: & pp hoc cō sultatio dicit fieri de futuris cuētibus iquātum hō p futu ros euētus cognitos dirigit ad aliqd faciēdū vel vitādum ¶ Ad quartū dom: q de alioz factis cōsiliū querim⁹ in quātum sunt quodāmodo vnū nobiscū. vel p vnionē affe ctus: sicut amicus sollicit⁹ est de his que ad amicū spectāt sicut de suis: vel per modū instrumēti: nā agēs pncipale & i strumētale sunt q̄si vna cā: cū vnus agat p alterū. & sic dns ꝯsiliatur de his que sunt agēda per seruum.

Ad quartum sic pcedit. Videt q cōsiliū sit ō oibus q̄ sunt p nos agēda: electio enim est appetitus præcōsiliati: vt dcm̄ est: sed electio est ō oibus que per nos agūtur: ergo & cōsilium. ¶ P. Cōsiliuz iportat igsitionē rōnis: sz in oibus que nō per ipetū passio nis agim⁹ pcedimus ex igsitione rōnis. ergo de oibus que agūtur a nobis est cōsiliū. ¶ P. Phus dicit in. z. ethicoz: q si per plura aliqd fieri pōt: cōsilio iquirit per quod facili mū: & optime fiat. si aūt per vnū qualr per illud fiat: sed oē qō fit: fit per vnū: vel per multa. ergo de oib⁹ q̄ fiunt a no bis est cōsiliū. ¶ Sed ꝯ est qō Grego. nicen⁹ dicit: q ō bis que fm disciplinaz vel artē sunt operib⁹ nō est consilium. ¶ Rndeo dom q ꝯsiliū est igsitio q̄dā vt dictū est: ō illis aūt igrere solem⁹ que i dubiū veniūt. vñ & rō igsitiua que dicit argumētuz est rei dubie faciēs fidē: q aūt aliquid in operabilibus būanis nō sit dubitabile ex duob⁹ cōtingit. Uno modo. qz per determinatas vias pcedit ad determi natos fines. sic cōtingit i artib⁹ que hnt certas vias operā di sic scriptoz nō cōsiliat quo modo oz trahere lras. hoc. n. determinatū est p artē. Alio mō. qz nō multū refert. vtz sic vel sic fiat: & ista sunt minima que parū adiuuāt vel ipe diūt respectu finis cōsequēdi: qō aūt paz est q̄si nihil acci pit rō: & iō de duobus nō cōsiliamur: q̄uis ordinent ad fi nem. vt phus dicit. s. de reb⁹ paruis. & de his q̄ sunt deter dā coniecturales: vt Grego. nicen⁹ dicit: vtputa medicina plupponit cōsiliū rone iudicij vel sentētie: vñ qñ iudiciuz igsitio. ¶ Ad scom dom q rō i reb⁹ manifestis non igrit: sz statim iudicat. & iō nō oz i oibus q̄ rone agūtur eē iquisi tionē cōsilij. ¶ Ad tertiū dom q qñ aliqd p vnū pōt fieri: sz diuersis modis pōt dubitationem hre. sicut: & qñ fit per plura. & ideo op⁹ est cōsilio: sz qñ determinat non solū res sz modus: tūc nō est opus consilio.

Ad quintum sic pcedit. Videt q consi lium non procedat modo resolutorio. consiliū. n. est de his q̄ a nobis agūtur: sz opationes nostre non pcedūt modo resolutorio: sz magis modo compositi uo. s. de simplicib⁹ ad composita. ergo compositi consiliuz non semp pcedit modo resolutorio. ¶ P. Consiliū est ig sitio rōnis. sz rō a pozib⁹ icipit: zad posteriora deuenit fm conuenientiozes ordinem. cū igit pterita sint pora psentu bus: & pntia pora futuris: in consiliādo videt esse pceden dū a pntib⁹ & pteritis i futura. qō non ptinet ad ordinez re solutoriū. ergo i consilys non seruat ordo resolutorius. ¶ P. Consiliuz non est nisi de his q̄ sunt nobis possibilia: vt dr i. z. ethi. sz an sit nobis aliqd pole ppēdit ex eo qō pos sum⁹ facere: vel non possum⁹ facere: vt pueniam⁹ in illud. ergo in igsitiōe consily a psentib⁹ icipere opz. ¶ Sz ꝯ est qō phus dicit i. z. ethico: q ille q consiliat videt q̄rere & resoluere. ¶ Rndeo dōz q i oi igsitione oz icipere ab ali quo pncipio: qō gdez si sicut est pri⁹ i cognitione: ita etiā sit pri⁹ i esse: non est pcessus resolutorij: sz magis compositiu⁹ Procedere. n. a causis i effect⁹ est pcessus compositiu⁹: nā cause sunt simpliciores effectib⁹: si aūt id qō ē p⁹ i cognitio ne sit posteri⁹ i esse: est pcessus resolutorij: vtpote cū ō effe ctib⁹ manifestis iudicam⁹ resoluendo i cās simplices. pn cipiū aūt i igsitiōe consily est finis. q gdez est por i itentio ne: posterioz tn i esse: & fm hoc oz q igsitio consily sit reso lutiua: icipiendo. s. ab eo qō i futuro itendit quousq; pue niat ad id qō statim agendū est. ¶ Ad pmū ergo dom: q consiliū est de opib⁹: sz ratio opationū accipit ex fine. & iō ordo ratiocinādi de opationib⁹ est ꝛrius ordini operādi. ¶ Ad scom dom q ratio icipit ab eo qō est p⁹ fz rationez: non ām semp ab eo qō est pri⁹ tpe. ¶ Ad tertium dicendū q de eo quod est agenduz pter finem non quererem⁹ scire an sit possibile si non esset congruum fini: & ideo pri⁹ opz inquirere an conueniat ad ducendum in finez q̄ con sideretur an sit possibile.

Ad sextum sic pcedit. Videt q igsitio consily pcedat in ifinitū. consiliū. n. ingsitio est de particularib⁹ in qb⁹ est opatio: sz singularia sunt in finita. ergo ingsitio consily est ifinita: ¶ P. Sub ingsitio ne ꝯsily cadit ꝯsiderare nō solū qd agēdū sit: sz ēt quo mō impedimēta tollātur: sz q̄lz būana actio pōt impediri. & impedi mētū tolli pōt p aliq̄z rōnē būanā. q̄ ifinitū remanet q̄re re de impedimentis tollendis. ¶ P. Ingsitio scie demon stratiue non pcedit in ifinitū: qz est ꝺuenire in aliq̄ pncipia p se nota: q̄ omnimodā certitudinez hnt. sz tal certitu do non potest inueniri in singularib⁹ contingentib⁹ q̄ sunt variabilia & incerta. ergo ingsitio consily pcedit in infini tū. ¶ Sz ꝯ: nullus mouet ad id ad qō impole est q pue niat. vt dr in pmo ō celo: sz infinitū impole est trāsire. si igr ingsitio consily sit infinita: nullus consiliari incipet: qō pz esse falsuz. ¶ Rndeo dom q ingsitio consily est infinita in actu ex duplici pte. s. ex pte pncipy: & ex pte termini: ac cipit. n. in ingsitione consily duplex pncipiū. vnū ppium ex ipso gñe opabiliū. & hoc est finis de quo non est cōsiliū: sz supponit in consilio: vt pncipiū: vt dcm̄ est. Aliud q̄si ex alio gñe assumptū. sicut & in scientys demōstratiuis vna scia supponit aliq̄ ab alia. de qb⁹ non ingrit: huiusmodi ām pnci pia q̄ in ingsitione consily supponūtur sūt quecūq; sūt per sensuz accepta: vtpote q hoc sit panis vel ferz: & quecūq; sūt per aliquā sciam speculatiuā vel practicā in vli cogni ta. sic q mechari ē a deo pbibitū. & q homo non potest vi uere nisi nutriat nutrimēto conuenienti. & de istis non ig rit consiliator. Termin⁹ ām ingsitionis est id qō statim est in ptāte nra vt faciam⁹. Sic. n. finis hz rationez pncipy: ita id qō agit pp finez hz rationez conclonis. vñ id qō pri mo agendū occurit: habz rationez vltime conclusionis ad quā ingsitio terminat: nihil aūt phibz cōsiliū potentia in finitū esse fm q in ifinitū pñt aliq̄ occurere cōsilio ingren da. ¶ Ad pmum ergo dom q singularia non sunt infini ta actu: sz in potentia. ¶ Ad scom dōz q lz humana actio possit impediri. non tn semp hz impedimentum paratuz. & ideo non semp opz consiliari de impedimento tollendo. ¶ Ad tertium dom q in singularib⁹ contingentib⁹ potest aliqd accipi certum. & si non: simpl̄r tn vt nunc. put assumi tur in operatione. Sortem. n. sederenon est necessariuz: sz eum sedere dum sedet est necessarium: & hoc per certitudi nem accipi potest.

¶ Questio. XV.

Deinde considerādum est de con sensu. ¶ Et circa hoc q̄rūtur q̄tuor. Primo vtum consensus sit act⁹ appetitiue vel apprehensiue virtu tis. Scdo vtz conueniat brutis ani malib⁹. Tertio vtz sit de fine: vel de his que sunt ad finem. Quarto vtruz consensus in actum pertineat solum ad superiorem ani me partem.

Ad primum sic proceditur. Uidetur q̄ ꝺsentire ptineat solū ad partez aie apphēsiuā. Aug. n. i z. de tri. cōsensuz attribuit supiozi rōni: sz rō nominat apprehēsiuā virtutē: ergo ꝺsentire ptinet ad apprehēsiuā virtutē. ℂ P. Cōsentire est simul sentire: sz sentire ē apprehēsiue potētie. ergo z cōsentire. ℂ P. Sicut assentire dic̄ applicationez ītellect⁹ ad aliqd: ita z cōsentire: sed assentire ptinet ad ītellectuz qui est vis apprehēsiua. ergo z ꝺsentire ad vim apprehēsiuā ptinet. ℂ Sz ⁊ō est qō Damas. ꝺicit ī. z. libro. Oz si aligs iudicet: z nō diligat: nō ē sentētia. i. ꝺsensus: sed diligere ad appetitiuā virtutē ptinet. ergo z cōsensus. ℂ Rñdeo ꝺom q̄ ꝺsentire ipoztat applicationē sensus ad aliqd. Est aūt ꝓpriū sensus q̄ cognoscitiu⁹ ē re ex p̄sentiū: vis. n. imaginatiua est apprehēsiua similitudinuz cozporaliū: ēt reb⁹ absentib⁹. quaz sunt silitudines: ītellect⁹ aūt apprehēsiuus est vliū rōnū: q̄s pōt apphendere idifferēter: z p̄sentib⁹ z absentib⁹ singlaris. z qz act⁹ appetitiue virtutis ē q̄dā iclinatio ad rē ipsam fm quādaz silitudinē: hinc est q̄ ipsa applicatio appetitiue virtutis ad rē fm quā ei iberet: accipit nomen sensus: q̄si experiētiam quādam sumēs de re cui iberet: iquātuz cōplacet sibi ī ea. vñ Sap. i. ꝺr. Sentite ⁊ ꝺño ī bonitate. z fm hoc ꝺsentire est actus appetitiue virtutis. ℂ Ad ꝑmuz ergo ꝺom q̄ sic ꝺr in. z. ⁊ō aīa. volūtas in rōne cōsistit. vñ cū Aug. attribuit cōsensum rōni: accipit rōnē fm q̄ ī ea cōcludit volūtas.

ℂ Ad sc̄m ꝺom q̄ sentire ꝓprie dc̄ii ad apprehēsiuam potētiaz ptinet: sz fm similitudinē cuiusdā experiētie ptinet ad appetitiuā. vt dc̄ii est. ℂ Ad tertiū ꝺom q̄ assentire ē q̄si ad aliud sentire. z sic ipoztat quādā distātiaz ad id cui assentit: sed cōsentire ē simul sentire. z sic ipoztat quādam coniūctionē ad id cui ꝺsentit: z iō volūtas cui⁹ ē tēdere ad ipsam rē: magis ꝓprie ꝺr cōsentire. Intellect⁹ aūt cuius opatio nō est fm motū ad rē: sz potius ecōuerso: vt ī primo dictū est: magis ꝓprie ꝺr assentire: q̄uis vnū ꝑ alio poni soleat. ℗otest ēt dici q̄ ītellect⁹ assentit iquātum a voluntate mouetur.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet q̄ cōsensus cōueniat bꝛutis aīalibus: ꝺsensus. n. ipoztat determinationē appetit⁹ ad vnū: sz appetit⁹ bꝛutoz aīaliū sunt ꝺterminati ad vnū: ergo cōsensus ī bꝛutis aīalib⁹ iuenit. ℂ P. Remoto ꝓzi remouet posterius. sed cōsensus ꝑcedit opis executionē. si ergo ī bꝛutis nō eēt cōsensus: nō eēt in eis opis executio: quod pz esse falsum. ℂ P. Uoies ītrdū cōsentire dicunt ī aligd agēdū ex aliq̄ passiōe. puta ꝺcupiscētia vel ira: sz bꝛuta aīalia ex passione agūt. ergo ī eis est cōsensus. ℂ Sz ⁊ō ē qō Damas. ꝺicit: q̄ post iuditiū hō ꝺisponit z amat qō ex cōsilio iudicatū ē qō vocat sentētia. i. ꝺsensus: sz ꝺsiliuz nō est in bꝛutis aīalib⁹. ergo nec cōsensus. ℂ Rñdeo ꝺom q̄ cōsensus ꝓprie loquēdo nō est in bꝛutis aīalib⁹: cuius rō est. qz ꝺsensus ipoztat applicationē appetitiui motus ad aliqd agēdū. ei⁹ autē est applicare appetitiuū motum ad aliqd agēdum: in cui⁹ ptāte est appetitiu⁹ mot⁹. sicut tāgere lapidē cōuenit gdez baculo: sz applicare baculū ad tactū lapidis: est ei⁹ qui bz ī ptāte mouere baculū: bꝛuta aūt aīalia nō hñt in sui ptāte appetitiuuz motū: sz talis mot⁹ ī eis est ex īstinctu nāe: vnde bꝛutū aīal appetit gdē: sz nō applicat appetitiuū motuz ad aligd: z ꝓpter hoc nō ꝓprie dicit ꝺsentire: sz solū rōnalis nā que bz in ptāte sua appetitiuū motū. z potest ipsum applicare vl nō applicare ad hoc vel ad illud. ℂ Ad ꝑmū ergo ꝺom q̄ in bꝛutis aīalib⁹ inuenit ꝺterminatio appetitus in aligd passiue tm̄: cōsensus vo ipoztat determinationē appetit⁹ nō solū passiuā: sed magis actiuā. ℂ Ad z⁹ ꝺom q̄ remoto ꝓzi remouet posteri⁹: q̄ ꝓprie ex eo tm̄ sequit: si aūt aliquid ex pluribus seq possit: nō ꝓpter hoc posterius remouet vno ꝓpiozuz remoto: sicut si ꝺuratio possit fieri z a calido z frigido: nam lateres ꝺurantur ab igne: z aq̄ cōgelata ꝺurat ex frigoze: nō oz q̄ remoto calore remoueat ꝺuratio: executio aūt opis nō solū sequit ex ꝺsensu sed etiā ex impetuoso appetitu: q̄lis est in bꝛutis animalib⁹. ℂ Ad tertiū ꝺoz q̄ homines q̄ ex passiōe possunt passionem non sequi: non autem bꝛuta animalia. vnde non est similis ratio.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidet q̄ cōsensus sit ꝺ fine. qz ꝓpter qō vnūquodq̄ z illud magis. sz bis q̄ sunt ad finē ꝺsentimus ꝓp finem. ergo fini ꝺsentim⁹ magis. ℂ P. Actio intēperati ē finis ei⁹: sic z actio virtuosi est finis ei⁹: sz ītēperat⁹ cōsentit in ꝓprias actū. ergo ꝺsensus pōt esse de fine. ℂ P. Appetitus eoꝝ q̄ sunt ad finē est electio: vt supra dc̄ii est. si igit cōsensus esset solū de bis q̄ sunt ad finē: in nullo ab electōe ꝺifferre videret: qō pz esse falsum per Dam. q̄ dicit q̄ post disputationē quā vocauerat sentētiam fit electio. nō er go cōsensus est solū de bis que sunt ad finez. ℂ Sz ⁊ō est qō Dam. ibidē dic̄. Oz sensus: siue sentētia ē q̄ bō ꝺisponit z amat qō ex cōsilio iudicatū est: sz cōsiliū nō est nisi de bis q̄ sunt ad finez. ergo nec cōsensus. ℂ Rñdeo ꝺom q̄ consensus nominat applicationem appetitiui motus ad aliqd ꝓcreatus in ptāte applicātis: in ordine aūt agibiliū. ꝑmo qdez oz sumere apprehensionez finis. deiñ appetitum finis. deinde cōsiliū de bis q̄ sunt ad finem. deinde appetituz eoꝝ que sunt ad finem. appetit⁹ aūt in vltimū finez tendit naturalr. vñ z applicatio motus appetitiui in finem apphensum nō bz rōnem cōsensus: sz simplicis volūtatis. de bis aūt q̄ sunt post vltimū finem: inquātuz sunt ad finem sub consilio cadūt: z sic potest esse de eis consensus inquātū appetitiuus applicat ad id quod ex consilio iudicatuz est. motus vero appetitiu⁹ in finē non applicat consilio: sz magis consilium ipsi. qz consiliū ꝓsupponit appetituz finis: sz appetit⁹ eoꝝ que sunt ad finem ꝓsupponit determinationē consily. Et ideo applicatio appetitiui mot⁹ ad determinationem consily ꝓprie est consensus. vñ cum ꝺsilium non fit nisi de bis q̄ sunt ad finem: ꝺsensus ꝓprie loquendo non est nisi de bis que sūt ad finem. ℂ Ad ꝑmum ergo ꝺom q̄ sicut conclusiones scimus per principia. horum tm̄ non est sciētia: sz q̄ mai⁹ est. s. intellectus. ita consentimus bis que sūt ad finez ꝓpter finez: cuius tm̄ nō est ꝺsensus: sz q̄ mai⁹ est. s. volūtas. ℂ Ad sc̄m ꝺom q̄ itemperatus bz pro fine delectationē operis ꝓpter quā cōsentit i op⁹ magis q̄z in ipsam operationē. ℂ Ad tertium ꝺom q̄ electio addit supra ꝺsensum quādā relationem respectu eius cui aligd ꝓeeligitur. z ideo post ꝺsensum adhuc remanet electio. pōt enim ꝓtīgere q̄ per ꝺsiliuz iueniātur plura ducentia ad finem: quoꝝ dum quodlibz placet in qūlibet eoꝝ ꝺsentitur: sed ex multis q̄ placent ꝓeaccipim⁹ vnū eligendo: sed si iueniatur vnum solum quod placeat: non ꝺifferūt ꝺsensus z electio: sed ratione tm̄: vt ꝺsensus dicat secūdum q̄ placet ad agendum: electio autem fm q̄ fertur bis que non placent.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uidet q̄ consensus ad agenduz non semper ptineat ad superiozem rationem. delectatio. n. ꝺsequitur operationem. z perficit eam sicut decoz iuuentutem: sicut ꝺicitur ī io. ethicoꝝ: sed ꝺsensus in delectationez pertinet ad inferiozem rationez: vt ꝺicit Augu. in. iz. de tri. ergo consensus in actum non pertinet ad solam superiozem rationem. ℂ P. Actio in quam consentimus ꝺicit esse volūtaria: sz multarum potentiarum est ꝓducere actiones volūtarias. ergo non sola superioz ratio consentit in actum. ℂ P. Superioz ratio ītendit eternis ispiciendis: z consulendis. vt Augu. ꝺicit ī. iz. de tri. sz multotiens homo consentit actui non ꝓpter rationes eternas: sz ꝓpter aliquas rationes

temporales: vel etiaz propter aliquas anime passiones. nõ ergo cõsentire in actũ ptinet ad solã superiorem rõnem.
¶ Sed ɔ est qõ Augu. dicit. iz. de tri. Nõ põt peccatũ effi caciter ppetrãdum mẽte decerni: nisi illa mẽtis ĩtẽtio pe nes quã sũma potestas mẽbra in opus mouẽdi: vel ab ope cohibẽdi male actioni: cedat z seruiat. ¶ Rñ°. dicẽduz q ptinet de alys iudicare. q̃diu. n. iudicãdum restat qõ pro ponit. nõdum datur finalis sentẽtia. Manifestuz est aũt q superiorꝛ rõ est q̃ hz de oib° iudicare. qz de sensibilibus per rõnem iudicam°. de his vo q̃ ad rõnes hũanas ptinent iudicam° fm rõnes diuinas que ptinẽt ad rõnem superio rem. z iõ q̃diu icertũ est: an fm rõnes diuinas resistaꝛ: vel nõ: nulluz iuditiũ rõnis hz rõnem finalis sentẽtie. Finalis aũt sentẽtia de agendis est cõsensus in actũ. z iõ ɔsensus in actum ptinet ad rõnem superiorem: fm tñ q in rõne volũ tas ĩcluditur: sicut supra dcm̃ est. ¶ Ad pmũ ergo dõm: q ɔsensus in delectationẽ operis ptinet ad superiorez rõnẽ: sicut z ɔsensus ĩ opus: sz ɔsensus in delectationẽ cogitatio nis ptinet ad rõnem iferiorem: sicut ad ipsam ptinet cogi tare. z tñ de hoc ipso qõ est cogitare: vel nõ cogitare: ĩquan tum ɔsideraꝛ vt actio quedã: hz iuditiũ supior rõ: z sil'r de delectatiõe cõsequẽte: sz ĩquãtum accipitur vt ad actionẽ aliaz ordinatum: sic ptinet ad inferiorem rõnem. qõ. n. ad aliud ordinaꝛ: ad iferiorem artem vel potẽtiam pertinet q̃ finis ad quẽ ordinaꝛ: vnde ars que ẽ de fine architecto nica seu pncipalis vocaꝛ. ¶ Ad scõm dõm: q qz actiones dñr volũtarie: ex hoc q eis ɔsentimus: non opz q ɔsensus sit cuiuslibz potẽtie: sz volũtatis a qua dr volũtarium que est ĩ rõne: sicut dcm̃ est. ¶ Ad tertiũ dõz: q rõ superior dr cõsentire: nõ solum qz fm rõnes eternas semp moueat ad agẽdum: sz etiã qz fm rõnes eternas nõ dissentit.

¶ Questio. XVI.

DEinde cõsiderãdum est de vsu. ¶ Et circa hoc queruntur q̃tuor. Primo vtz vti sit actus volun tatis. Scõo vtrum conueniat bꝛutis animalib°. Tertio vtz sit tantum eo rum que sunt ad finem: vel etiam finis Quarto de ordine vsus ad electionẽ.

Ad primum sic pceditꝛ. Uideꝛ q vti nõ sit actꝰ volũtatis. dicit. n. Augustin° ĩ pmo de doc. xpia. q vti est id qõ in vsum venit ad aliud obtinẽ dum referre. sz referre aliqd ad aliud est rõnis: cuius ẽ cõ ferre: z ordinare. ergo vti est actꝰ rõnis. nõ ergo volũtatis ¶ P. Damas. dicit: q homo ĩpetum facit ad operationez z dr ĩpetꝰ: deide vtitꝛ: z dr vsus: sz opatio ptinet ad potẽtiaz executiuam. actus aũt volũtatis nõ sequitꝛ actum executi ue potẽtie: sz executio est vltimũ. ergo vsus nõ est actꝰ vo lũtatis. ¶ P. Augu. dicit ĩ lib. 83. q. Oia que facta sunt: in vsum boĩs facta sunt. qz oibus vtitꝛ nõ iudicando ea q̃ ho minibus data sũt. sz iudicare de rebꝰ a deo creatis pertinet ad rõnem speculatiuam que oĩo separata videt. a volũta te que est pncipium humanorum actuum. ergo vti nõ est actus volũtatis. ¶ Sed ɔtra est qõ Aug. dicit ĩ. io. de tri. Uti est assumere aliquid ĩ facultatem volũtatis. ¶ Rñ°. dõm q vsus rei alicui° ipoꝛtat applicationẽ reiillius ad ali quam operationẽ. vñ z opatio ad quã applicamus rez ali quaz dr vsus eius. sicut egtare est vsus equi. z pcutere est vsus baculi. ad opationẽ aũt applicamus: z pncipia ĩterio ra agẽdi. s. ipsas potẽtias aie: vel membra coꝛporis: vt itel lectum ad itelligẽdum: z oculũ ad videndum: z res exterio res: sicut baculum ad pcutiẽdum: sz manifestum est q res exteriores nõ applicamus ad aliquã opationem nisi p pn cipia ĩtrinseca que sunt potẽtie aie aut habitus potẽtiaruz aut oꝛgana que sunt coꝛporis membra. Oñsuz est aũt. s. q volũtas est que mouet potentias aie ad suos actus. z hoc est applicare eas ad opationem. vñ manifestum est q vti pmo z pncipaliꝛ est volũtatis tãquam primi mouentis: rõ nis aũt tãquam dirigẽtis: sed aliarũ potentiaruz tãquam exequentiũ que comparãtur ad volũtatem a qua applicã tur ad agendũ: sicut ĩstrumenta ad principale agens. actio aũt ppꝛie nõ attribuitꝛ ĩstrumento: sed pncipali agenti. sic edificatio edificatoꝛi: nõ aũt ĩstrumentis. vñ manifestum est quod vti ppꝛie est actus volũtatis. ¶ Ad pmum ergo dõm q rõ quidem ĩ aliud refert. sed volũtas tendit in id qõ est in aliud relatum p rõnem. z fm hoc dr q vti est referre aliqd in alterum. ¶ Ad scõm dõm q Damas. loquitur de vsu fm q ptinet ad executiuas potentias. ¶ Ad tertium dõm q etiam ipsa rõ speculatiua applicaꝛ ad opus ĩtelli gendi: vel iudicãdi a volũtate. z ideo ĩtellectus speculati uus vti dicitur tanquam a volũtate motus: sicut alie exe cutiue potentie.

Ad secundum sic pceditꝛ. Uideꝛ q vti conue niat bꝛutis aialibꝰ. frui. n. ẽ no bili° q̃ vti. qz vt augustin° dicit ĩ. io. de trini. Utimur eis q̃ ad aliud referrimus: quo fruenduz est. sed frui ɔuenit bꝛu tis aialibus vt supra dcm̃ est: ergo multo magis ɔuenit eis vti. ¶ P. Applicare membra ad agendũ est vti membris: sz bꝛuta aialia applicãt membra ad aliqd agendũ: sicut pe des ad ambulãdum: cornua ad pcutiẽdũ. ergo bꝛutis aia libus ɔuenit vti. ¶ Sz ɔ ẽ qõ augustin° dicit ĩ libꝛo. 83. q. Uti aliqd non potest nisi aial: quod rationis est particeps ¶ Rñ°. dõm q sicut dictum est: vti est applicare aliquod pncipium actionis ad actionem: sicut ɔsentire est applica re motum appetitiuum ad aliqd appetendum: vt dcm̃ est applicare aũt aliquid ad alterum non est nisi ei° qõ habet super illud arbitriũ: qõ non est nisi eius qui scit referre ali quid in alterũ qõ ad rationem ptinet. z ideo solum aial ra tionale z consentit z vtitur. ¶ Ad pmum ergo dõm q frui importat absolutum motũ appetitꝰ in appetibile: sed vti ipoꝛtat motũ appetitus ad aliquid in ordine ad altez. Si ergo comparentꝛ vti z frui quãtum ad obta: sic frui est nobilius q̃ vti. qz id qõ est absolute appetibile est melius q̃ id qõ est appetibile solũ in ordine ad aliud: sz si compa rentꝛ quãtũ ad vim apprehensiuã pcedentez maioꝛ nobili tas regritꝛ ex parte vsus. qz ordinare aliqd in altez est ra tionis. absolute aũt aliqd apphendere potest etiaz sensus. ¶ Ad scõm dõm q aialia p sua membra aliqd agũt ĩstin ctu nature: non p hoc q cognoscãt ordinem membꝛoꝝ ad illas opationes. vñ non dñr ppꝛie applicare membra ad agendum: nec vti membris.

Ad tertium sic pceditꝛ. Uideꝛ q vsus possit eẽ etiam vltimi finis. Dicit. n. augusti nus in. io. de trinita. Omnis qui fruitꝛ vtitur. sz vltimo fine fruitꝛ aliqs. ergo vltimo fine aliqs vtitur. ¶ P. Uti ẽ assu mere aliqd in facultatem volũtatis. vt ibidem dr: sz nihil magis assumitꝛ a volũtate q̃ vltimus finis. ergo vsus po testꝰ esse vltimi finis. ¶ P. Hylari° dic ĩ. scõo de tri. q eter nitas est in patre. species ĩ imagine. i. i filio. vsus in mune re. i. i spiritu sancto: sz spũs sanctus cũ sit deus est vltimus finis. ¶ Sed contra est qõ dicit augustinus in libꝛo. 83. q. Deo nullus recte vtitꝛ: sz fruitꝛ: sed solus deus est vltimus finis. ergo vltimo fine non est vtenduz. ¶ Rñdeo. dõm est q vti sic dcm̃ est: ĩpoꝛtat applicationez alicui° ad aliqd: qõ aũt applicaꝛ ad aliud se hz ĩ ratione ei° qõ est ad finem. z ideo vbi semper est eius quod est ad finez: propter quod z ea que sunt ad finem accomodata vtilia dicuntꝛ. z ipsa vtilitas ĩterdum vsus nominatur. ¶ Sed considerãduz est q vltim° finis dr dupliꝛ. Uno mõ simpliꝛ. Et alio modo quo ad aliquem: cum. n. finis: vt supra dcm̃ est. dicaꝛ q̃cq̃ gdem res. q̃cq̃ aũt adeptio rei vel possessio eius: sicut aua

ro finis est: vel pecunia: vel possessio pecunie: manifestum est ꝙ simplr loquēdo vltimus finis est ipsa res: non enim possessio pecunie est bona nisi ꝓpter bonuz pecunie: sed quo ad hūc adeptio pecunie est finis vltimus: nō.n. quereret pecuniam auarus nisi vt haberet eam. ergo simplr loquēdo ꝛ ꝑpie pecunia homo aliqs fruit. qz in ea vltimuz finē ꝺstituit: sed iquātuz refert eā ad possessionē dr vti ea. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm qō Augu. loquit de vsu cōmuniter ſm ꝙ iportat ordinē finis ad ipsam fruitionē: quā aliquis querit de fine. ¶ Ad scōm dōm ꝙ finis assumit in facultatez volūtatis: vt volūtas in illo gescat: vñ ipsa reges i fine que fruitio est dr hoc modo vsus finis: sz id qō est ad finē assumit in facultatē volūtatis nō solū i ordine ad vsuz eius qō est ad finē: sz in ordine ad aliā rem i q̄ volūtas gescit. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ vsus accipit in verbis Hylary, pgete in vltimo fine: eo modo quo aliqs cōmuniter loquendo dr vti fine ad obtinēduz ipsum: sicut dcīn est. vñ Augu. in. 6. de trini. dicit: ꝙ illa delectatio felicitas vel beatitudo vsus ab eo appellatur.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uidet ꝙ vsus p̄cedat electionez. post electionē.n. nihil sequit nisi executio: sz vsus cū ptineat ad volūtatem p̄cedit executionē. ergo p̄cedit etiā electionem. ¶ Ꝓ. Absolutū est añ relatū. ergo minus relatū est añ magis relatū: sed electio iportat duas relationes. vnā eius qō eligit ad finē: aliā vo ad id cui ꝓeeligit: vsus aūt iportat solā relationez ad finē. ergo vsus ē ꝑ electiōe. ¶ Ꝓ. Uolūtas vtit alys potētys iquātuz mouet eas: sz volūtas mouet etiā seipsaz: vt dcīn est. ergo etiā vtitur seipsa applicādo se ad agēdum: sz hoc facit cū ꝺsentit: ergo i ipso ꝺsensu est vsus: sz ꝺsensus p̄cedit electionē: vt dcīn est: ergo ꝛ vsus. ¶ Sz ꝺ ē qō Damascen⁹ dicit: ꝙ post electionē ipetum facit ad opationez ꝛ postea vtit. ergo vsus sequitur electionem. ¶ Rñ⁰. dōz ꝙ volūtas duplicem habitudinē bz ad volitū. vnā qdem ſm ꝙ est quoddā modo in volēte ꝑ quādā ꝓportionē vel ordinem ad volitū. vñ ꝛ res que naturalr sunt ꝓportionate ad aliquez finem dr appetere illū naturalr: sz sic habere finem est iperfecte hre ipm. omne aūt iperfectū tendit in pfectionem. ꝛ iō tā appetit⁹ nālis q̄ volūtarius tendit: vt habeat ipm finem realr: qō est pfecte hre ipm. ꝛ hec est scōa habitudo volūtatis ad volitū. volitū aūt nō soluz est finis: sz id qō est ad finē: vltimū aūt qō ptinet ad primā habitudinem volūtatis respectu eius qō est ad finem: est electio. ibi.n. compleat ꝓportio voluntatis vt cōplete velit id quod est ad finē: sz vsus iā ptinet ad scōam habitudinē volūtatis qua tēdit ad cōsequendum rem volitā: vñ manifestum est ꝙ vsus sequit electionem. si tñ accipiat vsus ſm ꝙ volūtas vtit executiua potētia mouēdo ipsam: sz qz volūtas etiā quodā modo rōnem mouet: ꝛ vtitur ea: pōt itelligi vsus eius qō est ad finem: scōm ꝙ est in cōsideratione rōnis referentis ipsum in finem. ꝛ hoc modo vsus p̄cedit electionem. ¶ Ad primū ergo dōm ꝙ ipsam executionez operis precedit motio qua volūtas mouet ad exequendū. sequit aūt electionem. ꝛ sic cū vsus pertineat ad predictā motionem volūtatis medium est iter electionem ꝛ executionem. ¶ Ad scōm dōm ꝙ id quod est ꝑ essentiaz suā relatum posterius est absoluto: sed id cui attribuunt relationes nō oportet ꝙ sit posterius. imo quanto causa est prior. tāto habz relationes ad plures effectus. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ electio precedit vsum si referantur ad idem. nihil autem prohibet ꝙ vsus vnius precedat electionem alterius. ꝛ qz actus voluntatis reflectuntur supra seipsos: in quolibet actu voluntatis potest accipi consensus: ꝛ electio ꝛ vsus. vt si dicatur ꝙ volūtas consentit se eligere. ꝛ consentit se consentire: ꝛ vtitur se ad consentiendum ꝛ eligendū: ꝛ semper illi actus ordinati ad id qō est pri⁹ sunt ꝓres.

¶ Questio.

Deinde cōsiderādū est de actibus iperatis a voluntate. ¶ Et circa hoc q̄runt nouem. Prio vtrum iperare sit act⁹ voluntatis vel rationis. Scōo vtr iperare pertineat ad bruta aialia. Tertio de ordine iperu ad vsus. Quarto vtr iperiū ꝛ actus iperat⁹ sint vn⁹ actus vel diuersi. Quinto vtr actus volūtatis ꝑtur. Sexto vtr act⁹ rōnis. Septimo vtr act⁹ appetitus sensitiui. Octauo vtruz act⁹ aie vegetabilis. Nono, vtr actus exterioꝝ membroꝝ.

Ad primum sic ꝓcedit. Uidet ꝙ iperare nō sit act⁹ rōnis: sz volūtatis. iperare enī est mouere quoddā. dicit.n. Auicenna ꝙ q̄druplex est motiuens. s. pficiens: disponens: iperās: ꝛ cōsiliās: sz ad volūtatē ptinet mouere omnes alias vires aie. vt dcīn est supra. ergo iperare est act⁹ volūtatis. ¶ Ꝓ. Sic imperari ptinet ad id qō est subiectū: ita iperare ptinere videt ad id qō est maxime libex: sz radix libertatis est maxime in volūtate. ergo volūtatis est iperare. ¶ Ꝓ. Ad iperiū statim sequit act⁹: sz ad actū rōnis nō statim sequit act⁹: nō.n. g iudicat aliqd esse faciendū statim illud opat: ergo iperare non est act⁹ rōnis: sz volūtatis. ¶ Sz ꝺ est qō Hrego. nicen⁹ dic. ꝛ etiā pbus. ꝙ appetitus obedit rōni. ergo rōnis est iperare. ¶ Rñ⁰. dōm ꝙ iperare est act⁹ rōnis: ꝑsupposito tñ actu volūtatis. ¶ Ad cui⁹ euidētiā cōsiderādū est ꝙ qz act⁹ volūtatis ꝛ rōnis supra seīuicē pñt ferri. ꝓut. s. rō rōcinat de volendo: ꝛ volūtas vult rōcinari: cōtingit actuz volūtatis ꝑueniri ab actu rōnis. ꝛ ecōuerso. ꝛ qz virt⁹ ꝓzis actus manet i actu sequenti: cōtingit qñq; ꝙ est aliqs act⁹ volūtatis ſm ꝙ manet virtute in ipso aliqd de actu rōnis: ꝓctuz est de vsu ꝛ de electiōe: ꝛ ecōuerso: aliqs est act⁹ rōnis ſm ꝙ virtute manet in ipso aliqd ō actu volūtatis. Imperare aūt est gdez essentialr act⁹ rōnis. iperās.n. ordinat ei cui iperat ad aliqd agendū itimādo vel denūciādo. sicaūt ordinare ꝑ moduz cuiusdā itimationis est rōnis. sz rō pōt aliqd itimare vel denūciare duplr. Uno mō absolute: q̄dē itimatio exprimit ꝑ vbū idicatiui modi. sic fi aliqs alicui dicat. hoc est tibi faciendū. Aliqñ āt rō itimat aliquid alicui mouendo ipm ad hoc. ꝛ talis itimatio exprimit per modum iperatiui modi: puta cū alicui dr: fac hoc. ꝓmum aūt mouens i virib⁹ aie ad exercitiū act⁹ est volūtas: vt supra dcīn est. cū ergo scōm mouens nō moueat nisi i virtute primi mouentis: sequit ꝙ hoc ipm qō rō mouet iperando fit act⁹ rōnis ex virtute volūtatis: vñ relinquit ꝙ iperare fit act⁹ rōnis ꝑsupposito actu volūtatis: in cui⁹ virtute rō mouet per iperiū ad exercitiū act⁹. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm ꝙ iperare nō est mouere quocūq; mō: sz cū quadā itimatione denūciatiua ad altex qō est rōnis. ¶ Ad scōm dōm ꝙ radix libertatis est volūtas sic subz: sz sic causa est rō. ex hoc.n. volūtas libere potest ad diuersa ferri. qz rō pōt hre diuersas exceptiones boni. ꝛ iō pbi diffiniūt libex arbitriū. qō est libex ō ratione iudiciū: q̄si ratio sit cā libertatis. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ ratio illa concludit ꝙ iperiū non sit act⁹ rationis absolute: sz cū q̄dam motione: vt dcīn est.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet ꝙ imperare conueniat bzutis aialib⁹. qz Auicennā. Uirt⁹ iperās motum est appetitiua. ꝛ virt⁹ exequens motū est i musculis ꝛ i neruis: sz vtraq; virt⁹ est in bzutis animalibus. ergo imperiuz inuenitur in bzutis animalibus. ¶ Ꝓ. De ratione serui est ꝙ ei imperet: sed corpus comparat ad aiam: sic seru⁹ ad dōm. sic dic pbus i primo politicoꝝ. ergo cozpori iperat ab aīa. etiā i bzutis quia sunt composita ex aīa ꝛ cozpore. ¶ Ꝓ. Per iperiuz homo fac ipetū ad op⁹: sz ipet⁹ in opus iuenit i bzutis animalib⁹

vt Damas. dic. ergo in brutis animalib⁹ inuenit impium.
¶ Sz ꝺ. iperiū ē act⁹ rōnis: vt dcm̄ est: sz in brutis nō ē rō: ergo nec iperiū. ¶ Rn̄. dom̄ q iperare nihil aliud est q̄ ordinare aliquē ad aliqd agēdū cū quadaz ītimatiua motiōe: ordinare aūt est ꝓpr⁹ act⁹ rōnis. vñ ipole est q ī brutis aialib⁹ in gb⁹ nō est rō sit aliquo mō iperiū. ¶ Ad pmū ergo dom̄ q vis appetitiua dr̄ ipare motū iquātuz mouet rōnem iperātem: sz hoc est solū ī hoib⁹. in brutis aūt aialibus virt⁹ appetitiua nō ē ꝓprie ipatiua: nisi ipatiuū sumat large pro motiuo. ¶ Ad scōm dom̄: q ī brutis aialib⁹ corpus qdē bz vñ obediat: sz aīa nō bz vñ ipet. qz nō bz vnde ordinet. z iō nō est ibi rō iperātis z iperati: sz solū mouētis z moti. ¶ Ad tertiū dom̄ q alr inuenit ipetus ad op⁹ ī brutis aialib⁹. z alr in hoib⁹. hoies. n. faciūt ipetū ad opus per ordinationē rōnis: vñ bz in eis ipetus rōnem ipery: in brutis aūt fit ipet⁹ ad opus p ītinctū nāe: qz. s. appetitus eozuz statim appbēso ꝓueniēti vel icōueniēti naturalr mouetur ad prosecutionem vel fugam. vnde ordinantur ab alio ad agenduz: non aūt ipsa seipsa ordināt ad actionez. z ideo in eis est imper⁹: sed non imperium.

Ad tertium sic, pcedit. videt q vsus p̄cedat ipe riū. īpiū. n. ē act⁹ rōnis pſupponens actū volūtatis: vt supra dcm̄ est: sz vsus est act⁹ volūtatis: vt supra dcm̄ est: ergo vsus p̄cedit īperiū. ¶ P̄. Imperiuz ē aliqd eoz q̄ ad finē ordinant: eoz āt q̄ sūt ad finē ē vsus. ergo vr q vsus sit pr⁹ q̄ imperiū. ¶ P̄. Ois act⁹ potētie mote a volūtate vsus dr̄. qz volūtas vtit alys potētys: vt supra dcm̄ est: sz īperiū est act⁹ rōnis: ꝓut mota ē a volūta te: sic dcm̄ est. ergo īperiū est qdā vsus. cōe aūt est pr⁹ ꝓpo: ergo vsus est pr⁹ q̄ īperiū. ¶ Sz ꝺ ē qō Damas. dic. q ipe tus ad operationem precedit vsum: sz ipet⁹ ad opationem fit q īperiū: ergo īperiū p̄cedit vsum. ¶ Rn̄. dom̄ q vsus eius qō est ad finē fm q est in rōne referēte ipm in finem p̄cedit electionē: vt supra dcm̄ est: vnde multo magis p̄cedit iperiū: sed vsus eius qō est ad finē fm q subdit potentie executiue sequit imperiū: eo q vsus vtētis coniūctus est cū actu ei⁹ quo qs vtit. non. n. vtit aliqs baculo anteq̄ aliquo mō p baculū opet: iperiū aūt nō est simul cuz actu ei⁹ cui imperat. sz naturalr pr⁹ ē imperiū q̄ imperio obediat: z aliqñ ēt est pr⁹ tēpore: vñ manifestū fit q imperiū est ꝓius q̄ vsus. ¶ Ad pmū ergo dom̄ q nō omnis actus volūtatis p̄cedit būc actū rōnis q est imperiū: sz aliqs p̄cedit. s. electio: z aliqs sequit. s. vsus. qz post determinationē cōsiliy q̄ est iudiciū rōnis: volūtas eligit. z tūc demū voluntas rō impat ei q qō agēdū est qō eligit. z tūc demū voluntas alicui⁹ incipit vti exequēdo imperiū rōnis: qñq; qdem volūtas alterius cū aliqs impat alteri: qñq; aūt volūtas ipsi⁹ impantis cū aliqs impat sibiipsi. ¶ Ad scōm dōz q sicut act⁹ sunt ꝓuy potētys: ita obta actib⁹: obiectū aūt vsus est id qō est ad finē. ex hoc ergo q ipm impiū est ad finē: magis pōt ꝛcludi q impiū sit pr⁹ vsu q̄ q sit posteri⁹. ¶ Ad tertiū dom̄ q sic act⁹ volūtatis vtētis rōne ad imperādū p̄cedit ipm imperiuz: ita ēt pōt dici q z ipsum vsum volūtatis p̄cedit aliqō imperiū rōnis: eo q actus hoz potētiaz supra seipsos inuicem reflectuntur.

Ad quartum sic, pcedit. Videt q actus imperatus nō sit vn⁹ act⁹ cū imperio. diuersaz. n. potētiaz diuersi sunt act⁹: sz alteri⁹ potētie est actus imperat⁹: z alterius ipm imperiū. qz alia ē potētia q̄ impat: z alia cui impat. ergo nō est idē act⁹ impat⁹ cū imperio. ¶ P̄. Quecunq; pñt abinuicē seperari sunt diuersa. nihil. n. separat a seipso: sz aliqñ act⁹ iperat⁹ separat ab imperio. p̄cedit. n. qñq; iperiū: z nō sequit act⁹ imperat⁹: ergo aliq⁹ act⁹ ē ipiū ab actu ipato. ¶ P̄. Quecūq; se hñt fm p⁹ z posteri⁹ sunt diuersa: sz imperiū naturalr p̄cedit actū imperatū. ergo sunt diuersa. ¶ Sz ꝺ ē qō phus dic: q vbi est vnū pp alterz ibi est vnū tm̄: sz actus impat⁹ nō est nisi pp imperiū. ergo sunt vnū. ¶ Rn̄. dom̄ q nihil phibz aliq̄ esse fm qd multa: z fm qd vnū. gnimmo omnia multa sūt fm aliqd vnū: vt Dionysius dic vlti. capl'o de di. no. Est tm̄ dria attēdenda in hoc q q̄dam sunt simplr multa: z sz qd vnū: q̄dā vo ecōuerso: vnū aūt hoc mō dr̄ sic z ens: ens aūt simplr est suba. sz ens fm qd est accns. vel etiā ens rōnis: z iō quecūq; sunt vnū fm subam: sunt vnū simplr: z multa fm qd. sic totuz in genere sube ꝓpositū ex suis partib⁹ vel integralib⁹ vel essentialib⁹ est vnū simplr: nā totū est ens z suba simplr: partes vo sunt entia z sube in toto: q̄ vo sunt diuersa fm subam: z vnū fm accns: sunt diuersa simplr: z vnū fm qd: sicut multi homines sunt vn⁹ populus. z multi lapides sunt vn⁹ aceru⁹ que ē vnitas ꝓpōnis aut ordinis. Silr etiā multa individua q̄ sunt vnū gñe vel specie sunt simplr multa: z fm qd vnū: nā esse vnū genere vel specie est ee vnū fm rōnem: sic aūt in genere re; naturaliū aliqō totū componit ex mā z forma: vt homo ex anima z corpore q est vnū ens nāle: lz habeat multitudinez partiū: ita ēt in actib⁹ hūanis actus inferioris potētie materialr se habz ad actū superioris inquātū inferioz potētia agit in virtute superioris mouētis ipsam. sic. n. z act⁹ mouētis ꝑmi forma liter se hz ad actū instrumēti. vñ pz q imperiū z act⁹ imperat⁹ sunt vn⁹ act⁹ hūanus: sic quoddā totum: sz est fm partes multa. ¶ Ad pmuz ergo dom̄. q si eēnt potētie diuerse adinuicē nō ordinate. act⁹ eaz eēnt simplr diuersi: sz qñ vna potētia est mouēs alterā: tunc act⁹ eaz sunt quodam modo vn⁹. nā idē est actus mouētis z moti. vt dr̄ in .3. phisicoz. ¶ Ad scōm dom̄ q ex hoc q impiuz z actus īperatus p̄nt abinuicez separari: habet q sunt multa partibus. nam partes hominis p̄nt abinuicē separari: q̄ tm̄ sunt vnuz toto. ¶ Ad tertium dom̄ q nihil phibz in his q̄ sunt multa partibus: z vnuz toto: vnum eē ꝓius alio sic anima quodāmmodo ē p⁹ corpore: z cor est ꝓius alys mēbris.

Ad quintum sic, pcedit. Videt q actus voluntatis nō sit iperatus. dicit. n. aug. in. 8. ꝓfes. Imperat animus: vt velit animus: nec tm̄ fac. velle autem est actus voluntatis. ergo actus voluntatis non impat. ¶ P̄. Ei ꝓuenit imperari cui ꝓuenit impiuz intelligere. sz voluntatis nō est intelligere impiuz. differt. n. voluntas ab intellectu eius cuius est intelligere. ergo actus voluntatis nō impat. ¶ P̄. Si aliqs actus voluntatis imperat: pari rōne oēs impant: sz si oēs actus voluntatis imperant: neēe ē in infinituz p̄cedere: qz actus voluntatis p̄cedit actuz impantis rōnis: vt dcm̄ est q voluntatis actus si itez impat: illud itez impuz p̄cedet aliqs rōnis actus: z sic in infinitū hoc autez est inconueniens q̄ procedatur in infinitum. non ergo actus voluntatis imperat. ¶ Sed ꝺ. oēqō est in ptāte nra subiacet impio nro: sz actus voluntatis sunt maxime in ptāte nra: nā oēs actus nri intātuz dicunt in ptāte nra esse inquātum voluntary sunt. ergo act⁹ voluntatis imperant a nobis. ¶ Rn̄. dom̄ q sic dcm̄ est impiuz nihil aliud est q̄ actus rōnis ordinātis cum q̄daz motione ad aliqd agendum. Manifestum est autez q rō pōt ordinare de actu voluntatis: sic. n. pōt iudicare q bonum sit aliqd velle: ita pōt ordinare impando q bō velit: ex quo pz q actus voluntatis pōt esse impatus. ¶ Ad primum ergo dom̄ q sic augustinus ibidem dicit: animus qñ pfecte impat sibi: vt velit: tunc iaz vult: sz q aliqñ impet: z nō velit: hoc ꝓtingit ex hoc q nō pfecte impat. Impfectū autez impiuz ꝓtingit ex hoc q rō ex diuersis partibus mouet ad impanduz: vel nō ad impandum: vñ fluctuat inter duo: z nō pfecte impat. ¶ Ad scōm dom̄ q sic in mēbris corporalibus qlibz membz opat nō sibi soli: sz toti corpori: vt oculus videt toti corpori: ita etiaz est in potentys anime. naz intellectus intelligit nō solum sibi: sz omnibus

potentys:z voluntas vult nō solum sibi:sz omnibus potentys:z ideo homo iperat sibiipsi actum volūtatis iquātum est itelligens z volēs. ¶ Ad tertiū dōm q cum imperium sit actus rōnis:ille actꝰ iperaꝫ qui rōni subdiꝫ. primus aūt volūtatis actꝰ ex rōnis ordinatione nō est:sz ex istinctu nature: aut superioris cause:vt supra dcīm est. z ideo nō oz q in infinitum procedatur:

Ad sextum sic pcedi. Videꝫ q actus rōnis nō possit esse iperatꝰ.iconueniens enim videꝫ q aliqd iperet sibiipsi:sed rō est que iperat:vt supra dcīm est.ergo rōnis actꝰ nō imperaꝫ. ¶ P. Jd qō est p eēntiam diuersum est ab eo qō est p participationē: sz potētia cuius actꝰ imperaꝫ a rōne:est rō per participationē:vt dr i pmo ethicoꝝ. ergo illius potētie actꝰ nō iperaꝫ que est rō p essentiam. ¶ P. Jlle actus imperaꝫ qui est in ptāte nra. sz cognoscere z iudicare verū:qō ē actus rōnis:nō est semp in ptāte nostra:nō ergo actꝰ rōnis potest esse imperatus. ¶ Sz ō. id qō libero arbitrio agimꝰ nostro iperio agi pōt: sz actus rōnis exercentꝫ per libeꝝ arbitriuꝫ. dicit.n. Dam. q libero arbitrio homo exgrit z scrutaꝫ z iudicat: z disponit.ergo actꝰ rōnis pñt esse impati. ¶ Rñ. dōm q qz rō supra seipsam reflectiꝫ:siꝫ ordinat de actibꝰ aliaruꝫ potentiarum.ita etiā pōt ordinare de suo actu.vñ etiā actꝰ suus pōt esse impatus. ¶ Sz attēdēduꝫ est q actꝰ rōnis potest ꝯsiderari duplr. Uno modo q̄tuꝫ ad exercitiū actus. z sic actus rōnis semp impari potest:siꝫ cū indiciꝫ alicui q attēdat:z rōne vtaꝫ. Alio modo quantum ad obm:respectu cuius duo actus rōnis attendunt. pmo quidē vt veritatē circa aliqd apphendat:z hoc nō est i ptāte nostra.hoc.n.ptingit per virtutez alicuius luminis vel nālis vel supernālis z ideo q̄tum ad hoc actꝰ rōnis nō est in ptāte nostra:nec iperari pōt. Alius aūt actus rōnis ē dū his que apprehēdit assentit:si igiꝫ fuerint talia apprehēsa q̄bus nāliter itellectus assentiat: siꝫ pma pncipia:assensus talium: vel dissensus nō est in ptāte nostra: sz in ordine nāe. z ideo ppie loquēdo nature impio subiacet. Sunt aūt quedā apprehensa que non a deo ꝯpellunt itellectum quin possit assentire vel dissentire:vel saltem assensum vel dissensum suspēdere propter aliquaz cām. z in talibꝰ assensus ipse vel dissensus in ptāte nostra est. z sub impio cadit. ¶ Ad pmū ergo dōm q rō hoc modo impat sibiipsi.siꝫ z voluntas mouet seipsam: vt supra dcīm est. iquātum. s. vtraq; potentia reflectiꝫ supra suū actum: z ex vno in aliud tēdit. ¶ Ad scōm dōm q propter diuersitatez obiectoꝝ que actui rōnis subduntur nihil prohibeꝫ rōnem seipsam participare:sicut in cognitiōe ꝯclusionum participaꝫ cognitio pncipioꝝ. ¶ Ad tertium pz rñsio ex dictis.

Ad septimum sic pcediꝫ.Uideꝫ q actus sensitiui appetitus nō sit impatꝰ. dicit.n.Aplus Ro.7. Nō.n.q volo bonū hoc ago.z glo.expōit: qō bō vult nō ꝯcupiscere:z tamen ꝯcupiscit: sz cōcupiscere est actus appetitus sensitiui.ergo actus appetitus sensitiui non subdiꝫ impio nostro. ¶ P. Materia corporalis soli deo obedit q̄tum ad trāsmutationem formalē:vt in pmo habitū est:sz actꝰ appetitus sensitiui hz quādam formalez trāsmutationē corporis.s.calorem vel frigus.ergo actꝰ appetitꝰ sensitiui nō subdiꝫ ipio būano. ¶ P. Propriū motiuū appetitꝰ sensitiui est apphēsum ꝼm sensum vel imaginationē:sz nō est in ptāte nostra semp q aliqd apprehēdamus sensu vel imaginatione. ergo actus appetitꝰ sensitiui nō subiacet impio nostro. ¶ Sz ō est qō Gregoriꝰ nicenus dicit:q obediēs rōni diuidiꝫ in duo: in desideratiuū z irascitiuū:que ptinēt ad appetitum sensitiuū.ergo actus appetitus sensitiui subiacet imperio rōnis. ¶ Rñ. dōm q ꝼm hoc aliqs actus impio nostro subiacet: put est in ptāte nra vt supra dcīm est. z ideo ad itelligēdum qualr actus appetitus sensitiui subdaꝫ impio rōnis:oz ꝯsiderare qualr sit in potestate nostra. ¶ Est aūt sciēdum q appetitus sensitiuus in hoc differt ab appetitu itellectiuo:qui dr voluntas: q appetitus sensitiuus est virtus organi corporalis:nō aūt volūtas:omnis aūt actus virtutis vtētis organo corporali dependet nō solum ex potētia anime:sed etiam ex corpore:quālis organi dispositione:sicut visio ex potētia visiua z qualitate oculi per quā iuuaꝫ vel impediꝫ: vnde z actus appetitus sensitiui nō soluz dependet ex vi appetitiua: sz etiam ex dispositione corporis:illud autem quod est ex parte potentie anime sequiꝫ apprehensionem.apprehensio aūt imaginationis:cuz sit particularis: regulatur ab apprehensione rōnis que est vniuersalis: sicut virtus actiua particularis a virtute actiua vniuersali:z ideo ex ista parte actus appetitus sensitiui subiacet imperio rationis. qualitas autez z dispositio corporis nō subiacet imperio rationis: z ideo ex hac parte impeditur quin motus sensitiui appetitus totaliter subdatur imperio rationis. Contingit autez etiā quandoq; q motus appetitus sensitiui subito cōcitatur ad apprehensionem imaginationis vel sensus. z tunc ille motus est preter imperium rationis.quamuis potuisset impediri a ratione si preuidisset. vnde philosophus dicit in pmo politicoꝝ q ratio preest irascibili z concupiscibili:non pnlitico pcipatu despotico qui est domini ad seruum: sed pncipatu politico aut regali:qui est ad liberos:qui non totaliter subduntur imperio. ¶ Ad primuꝫ ergo dicendum q hoc qō homo vult non concupiscere: z tamen concupiscit:contingit ex dispositione corporis per quam impeditur appetitus sensitiuus ne totaliter sequatur imperiuz rationis. vnde z apostolus ibidem subdit. Uideo aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee. hoc etiam contingit propter subitum motum concupiscentie:vt dictum est. ¶ Ad secundum dicendum q qualitas corporalis dupliciter se habet ad actum appetitus sensitiui. Uno modo vt precedens:prout aliquis est aliqualiter dispositus secundum corpus ad hanc vel illam passionem. Alio modo vt consequens:sicut cum ex ira aliquis incalescit:qualitas igitur precedens non subiacet imperio rationis.quia vel est ex natura: vel ex aliqua precedenti motione que non statim quiescere potest: sed qualitas consequens sequitur imperium rationis:quia sequitur motum localem corporis quod diuersimode mouetur secunduz diuersos actus sensitiui appetitus. ¶ Ad tertium dicendum q quia ad apprehensionez sensus requiritur sensibile exterius non est in potestate nostra apprehendere aliquid sensu nisi sensibili presente: cuius presentia non semper est in potestate nostra.tunc enim homo potest vti sensu cuz voluerit, nisi sit impedimentum ex parte organi. Apprehensio autem imaginationis subiacet ordinationi rationis secundum modum virtutis vel debilitatis imaginatiue potentie. Q.n. homo non possit imaginari que ratio considerat. contingit: vel ex hoc q non sunt imaginabilia sicut incorporalia vel propter debilitatem virtutis imaginatiue: que est ex aliqua indispōne organi.

Ad octauum sic proceditur. Uidetur q actus vegetabilis anime imperio rationis subdantur. vires enim sensitiue nobiliores sunt viribus anime vegetabilis:sed vires anime sensitiue subduntur imperio rationis. ergo multo magis vires anime vegetabilis. ¶ P. Homo dicitur minor mundus: quia sic est anima in corpore sicut deus in mundo: sed deus sic est in mundo q omnia que sunt in mundo obediunt eius imperio. ergo z omnia que sunt in homine obediunt imperio rationis:etiam vires vegetabilis anime. ¶ Preterea. Laus z vituperium non contingit nisi in actibus qui subduntur imperio rationis: sed in actibus nutritiue z gene-

ratiue potentie contingit esse laudem ⁊ vituperiū ⁊ virtutes ⁊ vitiū: sicut patet in gula ⁊ luxuria ⁊ virtutibus oppositis: ergo actus harum potentiarum subduntur imperio rōnis. ¶ Sed ⁊ō est qō Hzeg. nicenus dicit. q⁹ id qō nō pstua det a ratiōe est nutritiuum ⁊ generatiuum. ¶ Rñ°. dōz q⁹ actuum qdam pcedunt ex appetitu nāli: qdam aūt ex appetitu aīali vel intellectuali. omne. n. agens aliquo mō appetit finem: appetit⁹ aūt nālis nō ꝓsequit aliquā apprehensionē: sic sequit appetitus animalis ⁊ itellectualis. rō autē hui⁹ est q⁹ impat p modū apprehēsiue vtutis: ⁊ ideo act⁹ illi q pcedūt ab appetitu intellectiuo vel aīali pōt a ratiōe impari: non aūt actus illi q pcedūt ex appetitu nāli. huiusmodi. n. act⁹ sunt vegetabilis anime. vñ vt Hzeg. nicenus dic. Oz vocat nāle: quod generatiuū ⁊ nutritiuū: ⁊ pp hoc actus vegetabilis aie nō subdunt impio rationis. ¶ Ad p̄mū ergo dōz q⁹ ḡsto aligs actus est imaterialior tanto est nobilior ⁊ magis subditus impio ratiōis. vñ ex hocipso q⁹ vires aie vegetabilis nō obediūt rationi: apparet has vires infimas esse. ¶ Ad scōm dōm q⁹ similitudo attendit ḡtum ad aligd: q. ſ. sic deus mouet mundū: ita aia mouet corpus. nō autē ḡtum ad oīa. nō. n. anima creauit corpus ex nihilo sic⁹ deus mūdum: pp quod totalr subdit eius impio. ¶ Ad tertium dōm q⁹ vtus ⁊ vitium: laus ⁊ vituperiū nō debent ipsis actibus nutritiue vel generatiue potētie: que sūt digestio ⁊ formatio corpis humani: sed actibus sensitiue ptis ordinatis ad act⁹ generatiue vel nutritiue: puta in concupiscēdo delectatiōez cibi ⁊ venereoz: ⁊ vtēdo ꝭz q⁹ oz: vl nō ꝭz q⁹ oz.

Admonum sic pcedit. Videt q⁹ mēbra corpis nō obediāt rationi ḡtum ad actus suos. cōstat. n. q⁹ mēbra corpis magis distant a rōne ḡ vires aie vegetabilis: sed vires anime vegetabilis nō obediūt rōni: vt dictum ē. ergo multo minus mēbra corpis. ¶ P. Loz ē pncipiū motus aīalis: ꝭz motus cordis nō subdit impio rationis. dic. n. Hzeg. nicenus: q⁹ pulsatiuū nō est pstuasibile ratiōis. ¶ P. Aug. dicit. i 4. de ciui. dei. Oz mor⁹ mēbroz generationis aliquādo importunus ē nullo poscēte: aliquādo aūt deestituit inhiantē: ⁊ cū in aīo concupiscētia ferueat: friget in corpe: ergo motus mēbrorum nō obediunt rōni. ¶ Sz cōtra est qō Aug. dicit. 8. cōfes. Impat animus vt moueat manus: ⁊ tāta est facultas vt vix a seruitio discernatur imperiū. ¶ Rñ°. dōm q⁹ mēbra corpis sunt organa quedam potētiarum aie: vñ eo modo quo potētie aie se hūt ad hoc q⁹ obediāt ratiōi: hoc modo se hūt etiaz corpis membra. qz igit vires sensitiue subdunt impio ratiōis: nō aūt vires naturales: iō oēs motus mēbrorum que mouēt a potētys sensitiuis subdūt impio ratiōis. motus aūt mēbroz qui cōsequūt vires nāles nō subdūtur impio ratiōis. ¶ Ad p̄ muz ergo dōm q⁹ mēbra nō mouēt seipsa: sed mouētur per potētias anime quarum quedam sunt rationi viciniores ḡ vires aie vegetabilis. ¶ Ad scōm dōm q⁹ in his que ad intellectum ⁊ volūtatem ptinēt p̄mū inuenit id qō est fm nām ex quo alia deriuāt: vt a cognitiōe pncipiorum nālr notorum notat cognitio cōclusionū: ⁊ a volūtate finis naturalr desiderati deriuat electio coz que sūt ad finem: ita etiā i corpalibus motib⁹ pncipium est fm nām. pncipium aūt corpalis motus est a motu cordis: vñ motus cordis fm nāz est ⁊ nō fm volūtatem. cōsequit. n. sic⁹ per se accidēs vitam que est ex vniōe corporis ⁊ anime: sic⁹ motus grauium ⁊ leuium cōsequit formā substātialem ipsorum. vñ ⁊ a generāte mouelis dicit. vñ Hzeg. nicenus dic. q⁹ sic⁹ generatiuum ⁊ nutritiuum nō obedit rationi: ita nec pulsatiuum quod est vitale. pulsatiuum autem appellat motum cordis: qui manifestat per venas pulsatiles. ¶ Ad tertiū dōm q⁹ sic⁹ Agu. dicit in .14. de ci. dei. Doc q⁹ motus genitalium mēbrorum ratiōi nō obedit est ex pena peccati: vt. ſ. aīa sue inobedientie ad deum i illo pncipue mēbro penam ꝛobediētie patiat: p qō pctm originale ad posteros traducit: ꝭz qz per pctm p̄mi parētis: vt ifra dicet: nā est sibi relicta subtracto supernaturali dono quod hoī diuinitus erat collatum: ideo cōsiderāda est ratio naturalis: quare motus huiusmodi membroz specialiter ratiōi nō obedit: cuius causaz assignat Aristo. i lib. de causis motus aīalium: dicēs iuoluntarios esse motus cordis ⁊ membri pudēdi. ſ. qz ex aliqua apprehēsiōe huiusmodi membra cōmouēt: iḡtum. ſ. intellectus ⁊ fantasia repzesentāt aliqua ex quibus cōsequūt passiōes aie: ad quas cōsequit motus horum membrorum: nō tamē mouet scōm iussum ratiōis aut itellectus: qz scilicet ad motum hoz mēbroz requirit aliqua alteratio nālis. ſ. caliditatis ⁊ frigiditatis: que qdez alteratio nō subiacet impio ratiōis. specialr aūt hoc accidit i his duob⁹ mēbris: qz vtrūq; istoz mēbrorum est q̄si quoddā aīal sepatum inḡtū est pncipiū vite. pncipiū āt ē vtute totū. coz. n. pncipiū ē sensuū: ⁊ ex mēbro genitali vtus exit seminalis: que est virtute totū aīal. ⁊ iō hūt pprios motus nāliter: qz pncipia oz esse nālia: vt dictū est.

Questio. XVIII.

Post hoc cōsiderāduz ē de bonitate ⁊ malicia humanorum actuū. Et p̄mo quomodo actio hūana sit bona vel mala. 2°. de his que ꝓsequunt ad bonitatē vel malicia hūanoz actuū: puta meritū vel demeritū: peccatū ⁊ culpa. ¶ Circa p̄mū occurrit triplex cōsideratio. ¶ Pria est de bonitate ⁊ malicia hūanoz actuū i generali. Scōa de bonitate ⁊ malicia iterioz actuū. Tertia ō bonitate ⁊ malicia exterioz actuuz. ¶ Circa p̄⁹ q̄runt. xi. p̄ vtz oīs actio sit actio bōa: vl aliq̄ sit mala. 2° vtz actō hois hēat q⁹ sit bona vl mala ex obto. 3° vtrū hoc hēat ex circūstātia. 4° vtrū hoc hēat ex fine. 5° vtz aliqua actio hois sit bona vl mala i sua specie. 6° vtrū actus hēat spēz boni vel mali ex fine. 7° vtrū spēs q̄ ē ex fine ꝓtineat sub specie q̄ ē ex obto sic⁹ sub genere: aut ecōuerso. 8° vtruz sit aligs actus idifferēs ꝭz suā spēz. 9° vtz aligs actus sit idifferēs fm iduiduuz. 10° vtrū aliq̄ circūstātia ꝓstituat actū moralē i specie boni vel mali. Undecimo vtrū omnis circūstātia augens bonitatem vel maliciam constituat actuz moralem in specie boni vel mali.

Ad primum sic pcedit. Videt q⁹ oīs actio hois sit bona: ⁊ nulla sit mala. dic. n. Dio. .4. ca. de diui. no. Oz malū nō agit nisi virtute boni: sed virtute boni non fit malū. ergo nulla actio est mala. ¶ P. Nihil agit nisi fm q⁹ est actu: nō est aūt aligd malum fm q⁹ ē actu: sed fm q⁹ potētia ꝓuatur actu. inḡtuz aūt potētia pficit p actū ē bonū: vt dicit in .9. metaphy. Nihil ergo agit in ḡtū est malū: ꝭz solū inḡtū est bonū: oīs ergo actio ē bona ⁊ nulla mala. ¶ P. Malū nō pōt esse cā nisi p accidens vt ꝑz p Dio. 4. ca. de diui. no. ꝭz oīs actionis est aligs p se effectus: nulla ergo actio est mala: ꝭz oīs actio est bona. ¶ Sz cōtra est qō dīs dicit Joan. 3. Oīs qui male agit odit lucē. est ergo aliqua actio hois mala. ¶ Rñ°. dōm q⁹ de bono ⁊ malo in actionibus oz log sic⁹ de bono ⁊ malo i rebus: eo q⁹ vna queq; res talem actionez ꝓducit qualis est ipsa. In rebus aūt vnūqōq; tantū hz de bono: ḡtū hz de ee. bonū. n. ⁊ ens ꝓuertunt: vt in p̄mo dictū est. solus aūt deus hz totā plenitudinē sui esse ꝭz aligd vnū ⁊ simplex. vnaq; aūt res vo hz plenitudinē eēndi sibi ꝓuenientē ꝭz diuersa. Unde i aligbus ptingit q⁹ ḡtuz ad aligd hūt esse: ⁊ tū eis aligd deficit ad plenitudinē eēndi eis debitā: sicut ad plenitudinē eē humani regrit q⁹ sit qōdam ꝓsituz ex aīa ⁊ corpe hūs oēs potētias ⁊ instra cognitiōis ⁊ motus. vñ si aligd hoz de ficiat alicui hoi deficit ei aligd de plenitudie sui ee. ḡtū igi-

tur hz de esse:tantum hz de bonitate:inquantū vero aligd ei deficit de plenitudine essendi:intantuz deficit a bonitate:z dicit malū:sicut hō cecus hz de bonitate q̄ viuit:z malū est ei q̄ caret visu:si vo nihil haberet de entitate vel bonitate:neq̄ malū neq̄ bonum dici possz:sz qz de ratiōe boni est ipsa plenitudo eēndi:sigdem alicui aligd defuerit de debita eēndi plenitudine:nō dicet simpliciter bonū:sz fm gd inq̄tū ē ens.poterit tamē dici simplr ens. z fm gd non ens:vt in p̄mo dictū ē.Sic igit dām est: q̄ ois actio inq̄tū hz aligd deesse:intantū hz de bonitate.inq̄tum vo deficit ei aligd de plenitudine essendi q̄ debet actioni hūane:intātū deficit a bonitate:z sic dr mala:puta si deficiat ei:vl determinata q̄titas fm rationē vel debit⁹ locus:vl aligd huiusmodi.¶Ad p̄mū ergo dōz q̄ malū agit ī vtute boni deficiētis.si.n.nihil eet ibi de bono:neq̄ esset ens: neq̄ agere possz.si aūt nō esset deficiēs:nō esset malū. vñ z actio cāta est qōdaz bonū deficiēs:qz fm gd est bonū:simplr aūt malū.¶Ad scōz dām q̄ nihil ꝓhibet aligd esse fm gd ī actu vnde agere possit.z fm aliud p̄uari actu vñ causet deficiētē actionē:sicut hō cecus actu hz vtutē gressiuā p quā ambulare pōt:sz inq̄tuz caret visu q̄ dirigit ī ambulādo:patit defectū ī ambulādo dū ambulat cespitādo.¶Ad tertiuz dōz q̄ actio mala pōt hēre aliquē effectū p se sz id qō hz ō bonitate z entitate:sic adulteriū ē cā gñatiōis hūane iq̄tū hz cōmixtionē maris z feie:nō aūt inq̄tū caret ordie rōnis.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet q̄ actio nō habeat bonitatē vl malitiā ex obiecto.obm.n.actionis est res:ī rebus aūt nō est malū: sz ī vsu peccātiū: vt Aug.dicit ī lib.tertio de doctrina xp̄iana: ergo actio humana nō hz bonitatē vel malitiaz ex obto. ¶Ꝑ. Obm compat ad actionem vt materia:bonitas autem rei nō est ex materia:sed magis est forma q̄ est actus: ergo bonum z malū nō est ī actibus ex obiecto.¶Ꝑ.Obiectū potentie actiue compat ad actionē sic effectus ad cām:sz bonitas cāe nō dependet ex effectu:sed magis ecōuerso:ergo actio humana nō hz bonitatē vel malitiā ex obto.¶Sed ꝓtra est qō dicit Osee nono. Facti sūt abominabiles sic ea que dilexerūt.fit aūt homo deo abominabilis ꝓpter malitiā sue opationis:ergo malicia opatiōis est fm obiecta mala que homo diligit: z eadem ratio est de bonitate actiōis.¶Rñ°.dām q̄ sic dictū est bonū z malum actionis sic z ceteraz rerū attendit ex plenitudie eēndi vl defectu ipi⁹: p̄mū autem qō a plenitudinē essendi ptinere videt: est id qō dat rei speciem:sic aūt res naturalis hz spēm ex sua forma:ita actio hz spēm ex obiecto:sicut z motus ex termino. z ideo sic p̄ma bonitas rei nālis attendit ex sua forma que dat spēm ei:ita z p̄ma bonitas actus mozalis attenditur ex obto ꝓueniēti. vñ z a gbusdam vocat bonuz ex genere: puta vti re sua.z sic in rebus nālibus p̄mū maluz est si res generata nō ꝓsequit formaz specificā:puta si nō generet hō: sed aligd loco hominis:ita p̄mū malū in actionibus mozalibus ē qō est ex obto: sic accipe aliena. z dicit malū ex genere:genere p specie accepto:eo modo loquēdi quo dicim⁹ humanū genus totam humanā spēz.¶Ad p̄mū ergo dōz q̄ lz res exteriores sint in seipsis bone: tñ nō semp hñt debitā ꝓportiōem ad hāc vel illā actiōem:z ideo iq̄tuz cōsiderant vt obta taliū actionū:nō hñt rationez boni.¶Ad scōm dām q̄ obm nō est mā ex qua:sz materia circa quā:z hz quodāmodo ratiōem forme inq̄tum dat spēm. ¶Ad tertiū dām q̄ nō semp obm actionis humane ē obz actiue potētie.nā appetitiua potētia est quodammō passiua iq̄tū mouet ab appetibili:z tñ ē p̄cipiū humanoz actuū:neq̄ etiam potentiaz actiuaz obiecta semp hñt rōnem effect⁹: sed quādo iā sunt transmutata:sicut alimentū trāsmutatū est effectus nutritiue potētie:sed alimētū nōdum trāsmutatū compat ad potentiā nutritiuā:sic mā circa quā opat: ex hoc aūt q̄ obm est aliquo mō effectus potētie actiue sequit q̄ sit terminus actiōis ei⁹:z p ꝓsequēs q̄ det ei formā z spēm:motus.n.hz spēm a termino:z q̄tuis etiaz bonitas actionis nō causet ex bonitate effectus: tamē ex hoc dicit actio bona q̄ bonū effectū inducere pōt::z ita ipsa ꝓportio actiōis ad effectum est ratio bonitatis ipsius.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidet q̄ actio nō sit bona vel mala ex circūstātia:circūstantie.n.circūstant actum sic extra ipsum existētes:vt dictum est:sed bonū z malū sūt in ipsis rebus:vt dicit ī.6.metaph. ergo actio nō hz bonitatē vel malitiā ex circūstātia.¶Ꝑ. Bonitas vel malicia actus maxime cōsideraī in doctrina moz:sed circūstantie cū sint q̄dam accidentia actuum vident esse ꝑter cōsiderationē artis:qz nulla ars ꝓsiderat id qō est p accidens:vt dicitur in.6.metaphy.ergo bonitas vel malicia actionis nō est ex circūstātia.¶Ꝑ. Id qō cōuenit alicui fm suā subam non attribuit ei per aliqō accidens:sz bonum z malū ꝓuenit actioni fm suam substātiaz:qz actio ex suo genere pōt esse bona vel mala:vt dictuz est: ergo nō ꝓuenit actiōi ex circūstātia q̄ sit bona vel mala.¶Sed ꝓ est qō p⁹s dicit in lib.ethi.q̄ vtuosus operat scōm q̄:z quādo oz:z fm alias circūstantias:ergo ex ꝓtrario vitiosus fm vnūqōq̄ vitium operat quando non oz: vbi non oportet:z sic de alys circunstantys: ergo actiones humane fm circūstantias sunt bone vel male.¶Rñ°.dām q̄ in rebus nālibus nō inuenit tota plenitudo ꝑfectiōis que debet ei ex forma substātiali que dat spēm:sed multum superaddit ex ꝓsequentibus accidentibus:sic in homine ex figura:ex colore: z sic de alys quoz si aliquod defit ad decentem beatitudinem cōsequit malum:ita etiam est in actione.nam plenitudo bonitatis eius nō tota cōsistit in sua substātia:sed aliquid addit ex bis que aduenīunt tāq̄ accidētia quedam:z huiusmodi sunt circūstantie debite:vnde si aliquid desit qō requirat ad debitas circunstantias erit actio mala.¶Ad p̄mū ergo dām q̄ circūstātie sunt tamē ipsa nem inq̄tum non sūt de essentia actionis: sunt tamē ipsa actione velut quedam accidentia eius:sicut z accidentia q̄ sunt in substātys naturalib⁹ sunt extra essentias earum.¶Ad scōm dām q̄ nō omnia accidentia p accidēs se hñt ad suam substātiam:sed q̄daz sūt p se accidentia que ī vnaquaq̄ arte considerantur:z p hūc modū considerant circūstantie actuum in doctrina mozali.¶Ad tertiū dām q̄ bonum conuertat cum ente:sic ens dicit fm substātiam z fm accidens: ita z bonum attribuit alicui z fm esse suum essentiale z scōm esse accidentale:tam in rebus naturalib⁹ q̄ in actionibus mozalibus.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uidet q̄ bonum z malum in actibus humanis non sint ex fine:dicit.n.Dio.4.ca.de diui.no.Oz nihil respiciēs ad malum finem:dicit.n.Dio.4.ca.de diui.no.Oz nihil respiciēs ad malum luz opat.si igit ex fine deriuaret operatio bona vel mala: nulla actio esset mala:quod pz esse falsum.¶Ꝑ.Bonitas actus est aliquid in ipso exīs:finis aūt est causa extrinseca: non ergo fm finem dicit actio bona vel mala.¶Ꝑ.Contingit aliquā bonam operationem ad malum finem ordinari:sic cum aliquis dat elemosynam pp inanem gloriam:z econuerso aliquā malam operationē ordinari ad bonum finem:sic cum quis furatur vt det pauperi.non ergo est ex fine actio bona vel mala.¶Sed cōtra est qō Boetius dicit in topicis.Oz cuius finis bonus est:ipsum quoq̄ bonuz est:z cuius finis malus est:ipsuz quoq̄ malū est.¶Rñ°.dām q̄ eadem est dispositio rerum in bonitate z in esse.sunt enim quedam quoz esse ex alio non dependet: z in bis sufficit considerare ipsum eozum esse absolute. Quedam vero sunt quoruz esse dependet ab alio.vnde oportet q̄ cōsideretur per ꝓsiderationem ad causam a qua dependet.sic autez esse rei dependet ab agēte z forma:sic bonitas rei de

pendet a fine. vñ i personis diuinis que nō habēt bonitatē dependentē ab alio nō cōsideratur aliq̄ ratio bonitatis ex fine. actiones autez humane z alia quoz bonitas dependet ab alio habēt ratiōem bonitatis ex fine a quo dependent prēter bonitatem absolutam que in eis existit. Sic igit i actione humana bonitas quadruplex cōsiderari potest. Una q̄ dem fm genus: put. s. est actio: q2 quātum hz de actione z entitate: tātum hz de bonitate: vt dictum est. Alia vero fz spēm: que accipit fm obiectum cōueniens. Tertia fm circūstātias quasi fm accidētia quedam. Quarta aūt fm finē quasi fm habitudinem ad bonitatis causam. ¶ Ad pmū ergo dōz q̄ bonū ad quod aliqs respiciēs operat: nō semp est verū bonum: sed quādoq̄ verum bonū z quādoq̄ appa rens: z fm hoc ex fine sequit actio mala. ¶ Ad scōm dōm q̄ cuius finis sit causa extrinseca: tamē debita ꝓportio ad finem z relatio in ipsum inheret actioni. ¶ Ad tertiū dōz q̄ nihil ꝓhibet actiōi habēti vnam ꝑdictarum bonitatum deesse aliam. z fm hoc contingit actionem que est bona fz spēm suam vel fm circūstātias ordinari ad finem malum: vel ecōuerso. nō tamē est actio bona simplr nisi omnes bonitates cōcurrāt: q2 quilibet singularis defectus causat malū. bonū aūt causat ex integra cā: vt Dio. dic. 4. ca. de di. no.

Ad quintum sic ꝓcedit. Uidet q̄ actꝰ morales nō differāt specie fz bonū z malū. bonum. n. z malum in actibus inuenit cōfozmiter rebus: vt dictum est: sed i rebus bonum z malum non diuersificant speciē. idem. n. specie est homo bonus z malus. ergo neq̄ ēt bonum z malū in actibus diuersificant spēz. ¶ P̄. Malū est quoddam nō ens: sed nō ens nō potest esse differētia fm phm in. 3. metaphy. cum ergo differētia ꝓstituat spēm: videt q̄ aligs actus ex hoc q̄ est malus nō ꝓstituat in aliqua specie. z ita bonum z malū nō diuersificant spēm humanoz actuū. ¶ P̄. Diuersoz actuum fm speciē diuersi sūt effectus: sed idem specie effectus pōt ꝓsequi ex actu bono z malo: sic̄ homo generat ex adulterio z ex matrimoniali cōcubitu: ergo actus bonus z malus nō differūt specie. ¶ P̄. Bonū z malum dicit in actibus quādoq̄ fm circūstātiam: vt dictum ē: sed circūstātia cuz sit accidēs nō dat spēm actui. ergo actus humani nō differūt specie pp bonitatem z maliciam. ¶ Sed cōtra fm phm in. 2. ethi. Similes habitus: bonus z malꝰ differūt specie: vt liberalitas z pdigalitas. ergo z actus bonus z malus differūt specie. ¶ Rñ°. dōm q̄ omnis actus spēm hz ex fine obiecto: sicut supra dictum est. vñ oz q̄ aliqua differētia obiecti faciat diuersitatem speciei i actibus. Est aūt ꝓsiderandum q̄ aliq̄ differētia obiecti facit differētiam speciei i actibus fz q̄ referūt ad vnum ꝓncipium actiuū qō nō facit differētiam in actibus fm q̄ referunt ad aliud ꝓncipium actiuum: q2 nihil qō est per accidēs constituit spēm: sed solum qō est p se. potest aūt aliqua differētia obiecti esse p se in compatione ad vnum ꝓncipium: z p accidēs in cōpatione ad aliud: sicut cognoscere colozem z sonū per se differūt p compationem ad sensum: nō aūt p compationē ad intellectū. In actibus aūt bonum z malū dicit p compatiōem ad rationē: q2 vt Dio. dicit. 4. ca. de di. no. Bonum hominis ē fm rationē esse: malum aūt qō est ꝓter rationē: vnicuiq̄. n. rei est bonū qō cōuenit ei fz suā formā: z malū qō est ei ꝓter ordinē sue forme. pz ergo q̄ ōria boni z mali circa obiectū ꝓsidera ta comparant p se ad rōnem. s. fm q̄ obm est ei cōueniēs vel nō conueniēs. dñr aūt aliq̄ actus hūani vel morales fz q̄ sūt a rōne. vñ manifestū est q̄ bonū z malū diuersificāt spēm i actib⁹ moralib⁹. dīe. n. p se diuersificāt spēz. ¶ Ad pmū ergo dōm q̄ etiā in rebus nālibus bonū z malū qō ē fm nām z cōtra nām diuersificāt spēm nāe. corpus. n. mozt. tuū z corpꝰ viuū nō sūt eiusdē speciei. z simlr bonū iēctuz est fm rationē: z malū inēctuz ē ꝓter rōnē diuersificāt spēz mozis. ¶ Ad scōm dōm q̄ malū ipoztat ꝑuationē nō absolutā: sed ꝓsequētem talē potentiā. dī. n. malus fm suā spēz nō ex eo q̄ nullū hēat obm: sed q2 hz obm nō conueniēs ratiōi: sicut tollere aliena: vñ inēctum obiectū ē aliqd positiue: potest cōstituere spēm mali actus. ¶ Ad tertiū dōm q̄ actus coniugalis z adulteriū fm q̄ compant ad rationem differūt specie z habēt effectus specie differētes: q2 vnū eorum meret laudē z ꝑmiū: aliud vitupium z penā. fz fm q̄ compant ad potētiā generatiuā nō differūt speciē. z sic habēt vnū effectum fm spēm. ¶ Ad quartū dōm q̄ circūstātia qñq̄ sumit vt differētia essentialis obiecti fm q̄ ad rōnem compat: z tūc potest dare spēm actui mozali. z hoc oz esse qñcūq̄ circūstantia transmutat actum de bonitate in maliciam. non enim circunstantia faceret actum malum nisi per hoc q̄ rationi repugnat.

Ad sextum sic ꝓcedit. Uidet q̄ bonū z malū qō est ex fine nō diuersificēt spēm in actibus. actus. n. habēt spēm ex obiecto: sed finis est ꝓter rōnē obiecti. ergo bonū z malū qō est ex fine nō diuersificāt speciē actus. ¶ P̄. Id qō est per accidēs non constituit speciē vt dictū est: sed accidit alicui actui q̄ ordinet ad aliquē finem: sicut q̄ aliquis det elemosynā ꝓpter inanē gloriam: ergo fz bonū z malū qō est ex fine non diuersificāt actꝰ fz spēm. ¶ P̄. Diuersi actus fm spēm ad vnū finem ordinari pñt: sicut ad finē inanis glozie ordinari pñt actus diuersarum ꝑtutū z diuersoz vitioz. nō ergo bonū z malum qō accipit fm finem diuersificat spēm actuz. ¶ Sz ꝛ est qō supra ostēsum est: q̄ actus humani habēt spēm a fine: ergo bonū z malū qō accipitur fm finem diuersificat spēm actuū. ¶ Rñ°. dōm q̄ alig actus dicunt būani iquātum sunt voluntary: sicut supra dictū est: in actu aūt voluntario inuenitur duplex actus. s. actus iterioz volūtatis: z actus exterioz: z vterq̄ hoz actuū hz finez obiectuz. finis aūt ꝓprie ē obiectū interioris actus volūtary. id aūt circa qō est actio exterioz est obiectū eius. sicut igitur actus exterioz accipit spēz ab obiecto circa qō ē: ita actꝰ iterioz volūtatis accipit spēz a fine sicut a ꝓprio obiecto. id aūt qō est ex pte volūtatis sez hz vt formale ad id qō ē ex pte exterioris actus: q2 volūtas vtitur mēbris ad agendū sicut instrumētis: neq̄ actꝰ exteriores habēt rationē mozalitatis nisi inēctum sunt voluntary. z ideo actus humani spēs formaliter ꝓsiderant fm finem: mālr aūt fm obiectuz exterioris actus. vñ phs dicit i .5. ethi. Qz ille q̄ furat vt cōmittat adulteriū: est p se loquēdo magis adulter q̄z fur. ¶ Ad pmū ergo dōm q̄ finis hz rationē obiecti: vt dictū ē. ¶ Ad scōm dōm q̄ ordinari ad talē finē etsi accidat exteriori actui: nō tamē accidit actui interiori volūtatis: q ꝓpat ad exteriorē: sic̄ formale ad māle. ¶ Ad tertiū dōm q̄ quādo multi actus specie differentes ordinant ad vnū finē: est qdez diuersitas speciei ex pte exterioz actuū: sed vnitas speciei ex pte actus interioris.

Ad septimum sic ꝓcedit. Uidetur q̄ spēs bonitatis que est ex fine contineatur sub specie bonitatis que est ex obiecto: sic̄ species sub genere: puta cū aligs vult furari vt det elemosynā: actꝰ. n. hz spēz ex obiecto: vt dictū est: sz impossibile est q̄ aliquid cōtineatur i aliqua alia specie qō sub ꝓprio specie nō cōtinetur: q2 idem nō potest esse in diuersis speciebꝰ nō subalternis. ergo species q̄ est ex fine cōtinet sub specie q̄ est ex obiecto. ¶ P̄. Semp vltima differētia ꝓstituit spēm specialissimaz: sz differētia que est ex fine videt esse posterioz q̄z differētia q̄ est ex obiecto: q2 finis hz rationē vltimi: ergo spēs q̄ ē ex fine ꝓtinet sub specie q̄ ē ex obto: sic̄ spēs spālissima. ¶ P̄. Quāto aliqua differētia est magis formalis tāto magis est specialis: q2 differētia compatur ad genus vt forma ad materiam: sed species q̄ est ex fine est formalioz ea q̄ est ex obiecto: vt dictuz est: ergo species q̄ est ex fine ꝓtinetur

sub specie que est ex obto: sicut spēs specialissima sub gene re sub alterno. ¶ Sed ꝺ. cuiuslibet generis sunt determi nate dīe: sed actus eiusdez spēi ex pte obiecti pōt ad ifinitos fines ordinari: puta furtū ad infinita bona vel mala: g̃ spēs que est ex fine nō ꝓtinet sub specie q̃ est ex obiecto sic sub genere. ¶ Rñ°. dōz q obiectū exteriozis actus dupliciter pōt se habere ad finē volūtatis. Uno mō sic p se ordinatū ad ipsuz: sicut bene pugnare p se ordinat ad victoriā. Alio mō per accidens: sicut accipe rē alienā p accidens ordinat ad vandū elemosynā. Opz aūt vt pḧs dicit in. 7. metaphysice. Oz dīe diuidētes aliqō genus: z ꝓstituētes spēz illius generis: p se diuidāt illud. si autē p accidēs: nō recte ꝓcedit diuisio: puta siqs dicat: aīalium aliud rōnale: aliud irratiōale: z aīalium irrtiōalium: aliud alatū: aliud nō alatum. alatum. n. z nō alatuz nō sunt p se determinatiua eiº: qō est irrationale. Oportet aūt sic diuidere: aīalium aliud habēs pedes: aliud nō habens pedes: z habentium pedes aliud bz duos: aliud quattuoz: aliud multos: hec enim p se determināt prīozem differētiam. Sic igit quādo obiectū nō est per se ordinatum ad finem: differētia specifica que ē ex obiecto nō est per se determinatiua eius quod ē ex fine: nec ecōuerso. vñ vna istarum speciez nō est sub alia: sz tūc actus mozalis est sub duabus speciebus q̃si dispatis. vñ dicimus q ille qui furat vt mecheī: cōmittit duas malicias ī vno actu. Si vero obiectum p se ordinet ad finez: vna dictarum differētiaz est p se determinatiua alteriº: vñ vna istarum speciez ꝓtinebit sub altera. ꝓsiderādum autez restat que sub quia. ¶ Ad cuius euidētiā ꝑmo ꝓsideraduz ē: q quāto aliqua differētia sumit a forma magis ꝑticulari: tāto magis est specifica. Scōo q q̃to agēs est magis vle: tāto ex eo est forma magis vlis. Tertio q quāto aliquis finis est posterioz: tāto respōdet agēti vniuersalioz: sicut victoria que est vltimº finis exercitus: est finis itētus a summo duce: ordinatio aūt huius aciei vel illius est finis intētus ab aliquo inferioz ducuz. z ex istis sequit q differētia specifica que est ex fine: est magis generalis: z dīa q̃ est ex obiecto p se ad talem finem ordinato: est specifica respectu eius. volūtas. n. cuius ꝑprium obiectū est finis est vle motiuum respectu oīum potētiaz aīe: quarum ꝑpria obiecta sūt obiecta ꝑticularium actuū. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q fz subam suam nō potest aliquid esse ī duabus specieb°: quarum vna sub altera nō ordinet. sed fm ea q̃ rei aduenium pōt aliquid sub diuersis speciebus ꝓtineri: sicut hoc pomū fm colorē ꝓtinet sub hac specie. s. albi. z fm odorē sub specie bene redolētis. z simlr actus g fm substātiam suā est ī vna specie nāe: fz ꝓditiōes mozales supueniētes ad duas spēs referri potest: vt supra dictum ē. ¶ Ad ſcōz dōm q differētia compat ad genus vt forma ad māz iq̃tuz facit esse genº ī actu: sz ēt genus ꝓsiderat vt formaliº specie: fm q dīa compat ad genus: vt forma ad māz iq̃tuz facit esse absolutius z minus ꝓtractuz: vñ z partes diffinitionis reducunt ad genus cāe formalis: vt dicit ī lib. physico. z fm hoc genus est cā formalis speciei: z tāto erit formaliº q̃to cōius. ¶ Ad tertiū dōm q finis est postremū ī exercutione: sed est ꝑmum ī intētiōe ratiōis: fm quā accipiuntur mozalium actuum species.

Ad octauum sic ꝓceditur. Uidetur q nō sit aliquis actus indifferens scōm suam spēm: malū. n. est ꝓuatio boni fm Aug. sed ꝓuatio z habitº sūt opposita īmediata fm pḧm: ergo nō est aligs actus qui fm spēm suam sit indifferēs quasi mediū exñs inter bonū z malū. ¶ ꝑ. Actus humāi habēt spēm a fine vel obiecto vt dictū est: sz omne obiectū z oīs finis bz ratiōem boni vl mali: ergo oīs actus humanus fm suaz spēm est bonus vl malus. nullus ergo ē indifferēs fz spēz. ¶ ꝑ. Sicut dictū est: actus dr bonus q bz debitam ꝓfectiōem bonitatis: malus cui aligd de hoc deficit: sz necesse est q oīs actus vel habeat totā plenitudinē sue bonitatis vel aligd ei deficiat: g̃ necesse est q oīs actus fm spēm suā sit bonus vel malus z nullus idifferēs. ¶ Sz ꝺ est qō Aug. dicī lib. de ser. do. in mō. Oz sūt q̃dam facta media q̃ ꝑnt bono vel malo aio fieri: de qbus ē temerariū iudicare: sūt ergo aliq actus fz spēz suā idifferētes. ¶ Rñ°. dōz q sicut dictū ē: actus oīs habz spēm ab obiecto: z actus humanº q dr mozalis: hz spēm ab obiecto relato ad ꝓncipiū actiuum humanuz: qō est ratio vñ si obiectum actus īcludat aligd qō ꝓueniat ordini rationis erit actus bonus fm suam spēm: sicut dare elemosynā īdigenti. Si aūt īcludat aliquid qō repugnet ordini rationis erit malus actus fm spēm: sicut furari: quod est tollere aliena: cōtingit autē q obm actus nō includit aligd ꝓtinens ad ordinē ratiōis: sicut leuare festucā de terra: ire ad cāpum. ¶ Ad z hmōi. z tales actus fm spēz suam sūt indifferētes. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q duplex est ꝓuatio: q̃daz que ꝓsistit ī ꝓuato esse: z hec nihil reliquit: sed totū aufert: vt cecitas totaliter aufert visum: z tenebra lucē. z mozs vitā: z iter hāc ꝓuationem z habitū opposituz nō pōt esse aliqō medium circa ꝓ ꝓmū susceptibile. Est aūt alia ꝓuatio que ꝓsistit ī ꝓuato egritudo est ꝓuatio sanitatis: nō q tota sanitas sit sublata: sed q est q̃si q̃dam via ad totalē ablatiōem sanitatis q̃ fit p mortē. z ideo talis ꝓuatio cū aligd relinquat nō semp est īmediata cuz opposito situ: z hoc mō malū ē ꝓuatio boni: vt Simplicius dicit ī cōmēto sup libz o ꝑdicamētoz: qz nō totū bonū aufert: sed aligd reliquit. vñ pōt esse aliqō medium inter bonū z malū. ¶ Ad ſcōz dōz q oē obm vel finis bz aliquā bonitatē vel maliciā: saltem nāles: nō tñ semp portat bonitatē vl maliciā mozalē: que ꝓsideraī ꝑ oppationem ad ratiōem: vt dictū ē: z de hac nō agit. ¶ Ad ꝛ dōz q nō ꝓtinet ad ꝑmum ī speciei non ꝓtineat gcqd ꝑtinet ad plenitudinē bonitatis ipsius: nō ꝑp hoc ē ex spē sua malus: nec etiā bonus: sic dō fm suaz speciē neq virtuosus neq vitiosus est.

Ad nonum sic ꝓceditur. Uidet q aligs actus fz indiuiduū sit indifferēs. nulla. n. spēs est q̃ sub se nō ꝓtineat vel ꝓtinere possit aliqō idiuiduuz: sz aligs actus ē idifferēs fm suā spēm: vt dictū est: ergo videt q aligs actus idiuidualis pōt esse idifferēs: ¶ ꝑ. Ex indiuidualib° actib° causant habitus ꝓformes ipsis vt dicit ī. 3. ethi. ethi. sed aligs habitus est idifferēs. dicit. n. pḧs ī. 4. ethico. de qbusdam: sicut de placidis z ꝑdigis: q nō sūt mali: z nī ꝓstat q non sūt boni: cū rēcedāt a vtute: z sic sūt idifferētes fm habitū: ergo aliqui actus idiuiduales sunt idifferētes. ¶ ꝑ. Bonū mozale ꝑtinet ad vtutē: malus aūt mozalis ꝑtinet ad vitiū: sz ꝓtingit qñq q hō actuz g ex specie sua est idifferens nō ordinat ad aliquē finē vity vl vtutis: ergo cōtingit ad aliquē actum idiuidualē esse idifferētem. ¶ Sz ꝓtra est qō Bzeg. dicit ī q̃dam homil'. Ociosum vbum ē quod nō ꝓtra est qō Bzeg. dicit ī q̃dam homil'. Ociosum vbum ē quod nō vtilitate rectitudis: aut ratiōe iuste necessitatis: aut pie vtilitatis caret. sz vbū ociosuz est malū: qz de eo reddet hoies ratiōez ī die iudicy: vt dicit Mat. 12. Si aūt nō caret rōne iuste necessitatis aut pie vtilitatis est bonū aut malū: pari ergo ratione z qlibz alius actº vel est bonus vl malus: nullus ergo idiuidualis actº ē indifferēs. ¶ Rñ°. dōm q ꝓintegit qñq aliquē actū esse indifferētez fm spēm: qui tamē ē bonus vel malus ī idiuiduo ꝓsideratus: z hoc ideo: qz actº mozalis sicut dictū ē: nō solū bz bonitatē ex obiecto a quo hz spēm: sed etiam ex circūstātys que sunt quasi quedam accidentia: sicut aliquid ꝓuenit idiuiduo hominis fm accidētia idiuidualia qō nō ꝓuenit hoi fm rōnē spēi: z oz g̃ aliquis bet idiuidualis actus bēat aliquā circūstātiaz ꝑ quā trahatur ad bonū vl malū ad minus ex pte itētionis finis. cū. n. ratiōis sit ordinare: actus a ratione deliberatiua procedēs si nō sit ad debitum finez ordinatus: ex hoc ipso repugnat

rationi ꝛ habz ratiõem mali. Si vero ordinet ad debitum finem ꝓuenit cum ordine rationis: vñ habz ratiõem boni. necesse est autem q̃ vel ordinet: vel nõ ordinetur ad debitum finem. vñ necesse est oẽm actum hominis a deliberatiua ratiõe procedẽtem ī indiuiduo ꝓsideratum bonuz eẽ vel malum. Si autem nõ procedit a ratiõe deliberatiua: ſz ex quadam imaginatiõe: ſicut cum aliquis fricat barbam: vel mouet manum aut lapidem: talis actus nõ est proprie loquẽdo moralis vel humãus cum hoc habeat actus a ratiõe: ꝛ ſic erit indifferẽs quaſi extra genus moraliuz actuũ existens. ¶ Ad p̃mũ ergo dõm q̃ aliquem actum esse indifferẽtem ſcõm ſuam ſpeciẽ potest esse multipl̃r. Uno modo ſic: q̃ ex ſua ſpecie debeatur ei q̃ ſit indifferens: ꝛ ſic p̃ cedit ratio: ſed tamẽ iſto modo nullus actus ex ſua ſpecie ẽ indifferens. nõ enim est aliquod obiectum humani actus quod nõ poſſit ordinari vel ad malum vel ad bonum per finem vel circũſtãtiam. Alio modo potest dici indifferens ex ſua ſpecie: qz nõ habz ex ſua ſpecie q̃ ſit bonus vel malus. vñ per aliquod aliud potest fieri bon⁹ vel malus: ſicut homo nõ habz ex ſua ſpecie q̃ ſit alb⁹ vel niger. nec tamen habet ex ſua ſpecie q̃ non ſit albus aut niger. potest enim albedo vel nigredo ſuperuenire homini aliunde q̃z a principijs ſpeciei. ¶ Ad ſcõm dicẽdum q̃ philoſophus dicit illum eſſe malum ꝓprie qui est alys hominibus nociuus: ꝛ ſz hoc dicit prodigum nõ malum: qz nulli alteri nocet niſi ſibiipſi: ꝛ ſimiliter de omnibus alys qui nõ ſũt ꝓximis nociui. Nos aũt hoc dicimus malum cõmuniter omne quod est rationi recte repugnãs: ꝛ ſm hoc oĩs indiuidualis actꝰ est bonus vel malus: vt dictum est. ¶ Ad tertiuz dõm q̃ omnis finis a ratiõe deliberatiua intẽtus p̃tinet ad bonuz alicuius virtutis: vel ad malum alicuius vitij. nã hoc ipſuz quod aliquis agit ordinate ad ſuſtentationem vel quietez ſui corporis: ad bonum virtutis ordinatur in eo q̃ corpus ſuum ordinat ad bonũ virtutis. ꝛ idem p̃z in alys.

Ad decimum ſic proceditur. Uidetur q̃ circũſtãtia non poſſit ꝓſtituere aliquã ſpeciem boni vel mali actus. ſpecies enim actus est ex obiecto: ſed circũſtãtie differũt ab obiecto: ergo circũſtãtie non dant ſpeciem actus. ¶ ℙ. Circũſtãtie comparãtur ad actũ mozalem ſicut accidẽtia eius: vt dictum est: ſz accidẽs nõ ꝓſtituit ſpeciem: ergo circũſtãtia nõ ꝓſtituit aliquã ſpeciez boni vel mali. ¶ ℙ. Unius rei nõ ſũt plures ſpẽs: vni⁹ aũt actus ſũt plures circũſtãtie. ergo circũſtantia nõ cõſtituit actũ moralẽ ī aliqua ſpecie boni vel mali. ¶ Sed ℞. locus quadã ſpecie mali. furari enī aliquid de loco ſacro est ſacri legium: ergo circũſtãtia cõſtituit actum mozalem ī aliqua ſpecie boni vel mali. ¶ ℞ Rñ°. dõm q̃ ſicut ſpecies rerũ naturalium ꝓſtituũtur ex naturalibus formis: ita ſpecies moralium actuũ ꝓſtituũtur ex formis. put ſũt a ratiõe cõ: ut ex ſupradictis p̃z. qz vero natura determinata est ad vnum: nec potest eſſe proceſſus nature ī infinitum: ne eſſe est peruenire ad aliquã vltimam formã ex qua ſumatur differentia ſpecifica: poſtquã alia differentia ſpecifica eſſe non poſſit. ꝛ inde est q̃ in rebus naturalibus id quod ẽ accidẽs alicui rei: nõ potest accipi vt differẽtia conſtituens ſpeciem: ſed proceſſus ratiõis nõ est determinatus ad aliquod vnum: ſed quolibet dato potest vlterius procedere: ꝛ ideo quod ī actu vno accipitur vt circũſtãtia ſuperaddita obiecto: quod determinat ſpẽm actus: põt itez accipi a ratiõe ordinãte vt p̃cipalis cõditio obiecti determinantis ſpẽm actus: ſicut tollere alienum bz ſpeciem ex ratiõe alieni: ex hoc enim cõſtituitur ī ſpecie furti: ꝛ ſi ꝓsidereť ſuper hoc ratio loci vel tempozis: ſe habebit ī ratiõe circũſtãtie: ſed qz ratio etiam de loco vel tpe ꝛ de alys hmõi ordinare põt: ꝛ tingit cõditiõem loci circa obiectũ accipi vt cõtrariã ordini ratiõis: puta q̃ ratio ordinat iniuriam nõ eſſe faciẽdaz ī loco ſacro. vñ tollere aliqd alienũ de loco ſacro addit ſpecialem repugnãtiam ad ordinem ratiõis: ꝛ ideo locus q̃pus ꝓſiderabať vt circũſtãtia nũc ꝓſiderať vt p̃cipalis cõditio obiecti ratiõi repugnãs: ꝛ p̃ hũc modũ quãdocũq; alia circũſtãtia reſpicit ſpecialem ordinẽ ratiõis vel pro vł ꝓtra: oz q̃ circũſtãtia det ſpeciem actui mozali vł bono vł malo. ¶ Ad p̃mũ ergo dõm q̃ circũſtãtia ſm q̃ dat ſpeciẽ actui ꝓſideratur vt quedam ꝓditio obiecti: ſicut dictum ẽ: ꝛ quaſi quedam ſpecifica differẽtia eius. ¶ Ad ſcõm dõm q̃ circũſtãtia manẽs ī ratiõe circũſtãtie cum habeat rationem accidẽtis nõ dat ſpẽm: ſed iq̃tum mutatur ī p̃cipalẽ cõditiõem obiecti: ſm hoc dat ſpẽm. ¶ Ad tertiũ dõm q̃ nõ oĩs circũſtãtia ꝓſtituit actũ mozalem ī aliqua ſpecie boni vel mali: cũ nõ quelibet circũſtãtia impoꝛtet aliquã ꝓſonãtiaz vel diſſonãtiaz ad ratiõez: vñ nõ oz licet ſint multe circũſtãtie vnius actus q̃ vnus actus ſit ī plurib⁹ ſpẽbus: licz etiaz nõ ſit icõueniẽs q̃ vnus actus mozalis ſit in pluribus ſpeciebus mozis etiam diſperatis: vt dictũ est.

Ad vndecimum ſic p̃cedit. Uideť q̃ oĩs circũſtãtia pertinẽs ad bonitatẽ vel maliciã det ſpẽm actui: bonũ. n. ꝛ malũ ſũt differẽtie ſpecifice moraliũ actuum. qõ ergo facit differẽtiam ī bonitate vel malicia mozalis actus facit differre ſm differẽtiã ſpecificã: qõ est differre ſm ſpẽm: ſed id qõ addit ī bonitate vel malicia actus: facit differre ſm bonitatẽ ꝛ maliciaz: ergo facit differre ſm ſpẽz: ergo oĩs circũſtãtia addẽs ī bonitate vel malicia actus cõſtituit ſpẽm. ¶ ℙ. Aut circũſtãtia aduenies bz ī ſe aliquã ratiõez bonitatis vł malicie: aut nõ. Si nõ: nõ potest addere ī bonitate vel malicia actus: qz qõ nõ est bonũ nõ põt facere mai⁹ bonũ: ꝛ qõ nõ est malũ nõ põt facere mai⁹ malũ. Si aũt bz ī ſe rõnez bonitatis vł malicie: ex hocipſo bz quãdã ſpẽz boni vel mali: g̃ oĩs circũſtãtia augẽs bonitatem vł maliciã ꝓſtituit nouã ſpẽz boni vł mali. ¶ ℙ. Scõz Dio. 4. ca. de di. no. Malũ cãť ex ſingularib⁹ defectibus: q̃libet aũt circũſtãtia aggrauãs maliciam bz ſpãlem defectũ: ergo quelibet circũſtãtia bz nouã ſpẽm p̃cti: ꝛ eadem ratiõe quelibet augẽs bonitatez videť addere nouã ſpẽm boni: ſicut quelibz vnitas addita numero facit nouã ſpẽm numeri: bonũ. n. ꝓſtitit ī numero põdere ꝛ mẽſura. ¶ Sed ℞. magis ꝛ min⁹ nõ diuerſificãt ſpẽz: ſed magis ꝛ minus est circũſtãtia addẽs ī bonitate vel malicia: ergo nõ omnis circũſtãtia addẽs ī bonitate vel malicia ꝓſtituit actum mozalez ī ſpecie boni vel mali. ¶ ℞ Rñ°. dõm q̃ ſicut dictum est: circũſtãtia dat ſpẽm boni vł mali actui mozali: iquãtum reſpicit ſpecialez ordinẽ ratiõis: ꝓt̃ git aũt quãdoq; q̃ circũſtãtia nõ reſpicit ordinem ratiõis ī bono vł malo: niſi p̃ſuppoſita alia circũſtãtia a qua actus mozalis bz ſpẽm boni vel mali: ſicut tollere aliqd ī magna quãtitate vel parua nõ reſpicit ordinem ratiõis ī bono vel malo: niſi p̃ſuppoſita aliqua alia cõditiõe p̃ quã actus hẽat maliciã vel bonitatẽ: puta hoc qõ est eſſe alienuz: qõ repugnat ratiõi: vñ tollere alienum ī magna vel parua quãtitate nõ diuerſificat ſpẽm p̃cti: tamẽ põt aggrauare vel diminuere peccatũ. ꝛ ſimil̃r est ī alys malis vel bonis: vñ nõ oĩs circũſtãtia addẽs ī bonitate vel malicia variat ſpẽm mozalis actus. ¶ Ad p̃mũ ergo dõm q̃ ī his que intẽdũtur ꝛ remittũtur differẽtia ītẽſionis ꝛ remiſſionis nõ diuerſificat ſpeciem: ſicut quod differt ī albedine ſcõm magis ꝛ minus nõ differt ſcõm ſpeciem coloris: ꝛ ſimiliter quod facit diuerſitatem ī bono vel malo ſcõm intenſionem ꝛ remiſſionem: non facit differentiam mozalis actus ſcõm ſpeciem. ¶ Ad ſecundum dicendum q̃ circunſtãtia aggrauãs peccatum vel augens bonitatem actus quandoq; nõ habz bonitatem vel maliciam ſcõm ſe: ſed per ordinem ad aliã cõditionem actus: vt dictum est: ꝛ ideo nõ dat nouam ſpeciẽ:

sed auget bonitatē vel maliciā que ē ex alia ꝺditiōe actus. ¶ Ad 3m ꝺꝺz ꝙ nō quelibet circūstātia inducit singularē defectū ſm seipsam: sed soluz ſm ordinem ad aliqd aliud: ⁊ similiter nō supaddit nouam pfectionez nisi p compationē ad aliqd aliud: ⁊ pro tāto lz augeat bonitatem vel maliciam: non tamen semp variat speciem boni vel mali.

¶ Questio. XIX.

DEinde considerāduz est de bonitate actus interiorꝭ volūtatis. ¶ Et circa hoc querūtur decem. Primo vtrū bonitas volūtatis dependeat ex obiecto. Scōo vtr ex solo obiecto ꝺpendeat. Tertio vtrū depēdeat ex ratiōe. Quarto vtrū depēdeat ex lege eterna. Quīto vtrū ratio errās obliget. Sexto vtrum volūtas ꝺtra legē dei sequēs rōnē errātē sit mala. Septimo vtrū bonitas volūtatis ī his que sunt ad finē depēdeat ex intentiōe finis. Octauo vtrū q̄ſtitas bonitatis vl mali cie in volūtate sequatur quātitatez boni vel mali in ītētione. Nono vtrū volūtatis bonitas dependeat ex cōformitate ad voluntatē diuinā. x° vtrū necesse sit volūtatē humanā ꝺformari diuine volūtati ī volito ad hoc ꝙ sit bona.

Ad primum sic ꝓceditur. Uideť ꝙ bonitas voluntatis nō dependeat ex obiecto. volūtas.n. nō pōt eē nisi boni: qz malū ē ꝓter volūtatez: vt Dio. dicit. 4. ca. de di. no. Si igit bonitas volūtatis iudicaretur ex obto: sequereť ꝙ oīs volūtas eēt bona: ⁊ nulla eēt mala. ¶ P̄. Bonū p ꝓpius inuenitur in fine. vñ bonitas finis inq̄tū hmōi nō dependet ab aliquo alio: sed ſm pīm in. 6. ethico. Bona actio ē finis: lz factio nūq̄ sit finis: ordinať. n. semp sicut ad finez ad aliqd factū. ergo bonitas actus volūtatis non depēdet ex aliquo obiecto. ¶ P̄. Unūqōq̄ q̄le ē tale alterꝫ facit: sz obm volūtatis ē bonum bonitate nature: nō ergo pōt p̄stari volūtati bonitatē mozalē: mozalis ergo bonitas volūtatis non depēdet ex obiecto. ¶ Sed ꝺtra ē qō pīs dicit in. 5. ethi. Oz iustitia est ſm quā alig volūt iusta: ⁊ eadē ratione vtus ē ſm quā alig volūt bona: sed bona volūtas est que ē ſm vtutem. ergo bonitas volūtatis est ex hoc ꝙ aliquis vult bonū. ¶ Rñdeo dōm ꝙ bonū ⁊ malū sunt p se differētie actus volūtatis. nā bonū ⁊ maluz p se ad voluntatem ptinent: sicut verꝫ ⁊ falsuz ad rōnez: cuius actꝰ p se distinguitur differētia veri ⁊ falsi: put dicimus opinionē esse veram vel falsam: vñ volūtas bona ⁊ mala sunt actus differētes ſm spēm. differentia aūt speciei in actibus est ex obiecta: vt dictū est: ⁊ ideo bonū ⁊ malū ī actibus voluntatis ꝓpie attenditur ſm obiecta. ¶ Ad pmū ergo dōm ꝙ volūtas nō semp est veri boni: sz quādoq̄ est apparētis boni: qō qdem bz rōnem aliquā boni. non tamē simplr cōuenientis ad appetendū. ⁊ ꝓpter hoc actus volūtatis nō ē bonus semp: sed aliquādo malus. ¶ Ad scām dōm ꝙ quāuis aliqs actus possit esse vltimꝰ finis hominis ſm aliquē modū: non tamē talis actus ē actus volūtatis: vt supra dictuz est. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ bonū per rōnez repsentať volūtati vt obm. ⁊ inq̄tuz cadit sub ordine rōnis ptinet ad genus mozis: ⁊ causat bonitatē mozalē ī actu volūtatis. rō. n. pncipiū est humanoꝝ ⁊ mozaliū actuuz: vt supra dictum est.

Ad secundum sic ꝓceditur. Uideť ꝙ bonitas volūtatis nō dependeat solū ex obiecto. finis. n. affinioꝝ est volūtati q̄ alteri potētie: sz actꝰ aliaꝝ potētiaꝝ recipiunt bonitatē nō solū ex obiecto: sz ēt ex fine: vt ex supradictis pz. ergo etiā actus voluntatis recipit bonitatez non solū ex obiecto: sz etiā ex fine. ¶ P̄. Bonitas actus non solū ē ex obiecto: sz etiā ex circūstātys: vt supra dictū est: sz ſm diuersitatē circūstātiaꝝ ꝓtingit eē diuersitatē bonitatis ⁊ malicie in actu volūtatis: puta ꝙ aliqs velit quādo ꝺz: ⁊ vbi ꝺz: ⁊ q̄tuz ꝺz: ⁊ quō ꝺz: vel put ꝺz: ergo bonitas volūtatis nō solū dependet ex obto: sz etiā ex circunstātys. ¶ P̄. Ignozātia circunstātiaꝝ excusat malicias voluntatis: vt supra habitū est: sz hoc non esset nisi bonitas ⁊ malicia voluntatis a circunstātys dependeret. ergo bonitas ⁊ malicia voluntatis dependet ex circūstātys ⁊ nō a solo obiecto. ¶ Sed ꝺ. ex circūstātys inquātū hmōi accꝰ non bz spēm: vt supra dictū ē: sz bonū ⁊ malū sunt specifice ꝺñie actus voluntatis: vt dictū est. ergo bonitas ⁊ malicia voluntatis nō dependēt ex circūstātys: sed ex solo obiecto. ¶ Rñ°. ꝺōm ꝙ in quolibz genere quāto aliqd ē pius tāto est simplicius: ⁊ in pauciozibus ꝺsistens: sicut pma corpora sunt simplicia. ⁊ ideo inuenimꝰ ꝙ ea que sunt pma in quolibet genere sunt aliquo mō simplicia: ⁊ in vno ꝺsistunt: principium aūt bonitatis ⁊ malicie humānoꝝ actuū est ex actu voluntatis. ⁊ ideo bonitas ⁊ malicia voluntatis ſm aliqd vnum attendiť: aliozuz vero actuuz bonitas ⁊ malicia pōt ſm diuersa attendi. illud aūt vnum quod est principium in quolibet genere: nō est per accidens: sed per se: qz omne qđ est per accidens reducit ad id quod est per se sicut ad principium. ⁊ ideo bonitas voluntatis ex solo vno illo dependet quod per se facit bonitatez in actu. s. ex obiecto ⁊ nō ex circunstantys que sunt quedam accidētia actus. ¶ Ad pmū ergo dōm ꝙ finis est obm voluntatis: nō autem aliaꝝ virium. vnde q̄tum ad actū voluntatis non differt bonitas q̄ est ex obiecto a bonitate q̄ est ex fine: sicut in actibus aliarum viriuz: nisi forte per accidens: put finis depēdet ex fine: ⁊ voluntas ex voluntate. ¶ Ad scōz dōm ꝙ ſuppositio ꝙ voluntas sit boni: nulla circūstātia potest eā facere mala. Quod ergo dicit ꝙ aliqs vult aliquod bonū quādo nō ꝺz: pōt intelligi dupl'r. Uno modo ita ꝙ ista circunstātia referať ad volitū: ⁊ sic voluntas nō ē boni: qz velle facere aliquid quādo nō ꝺz fieri: nō est velle bonū. Allo mō ita ꝙ referať ad actum volēdi: ⁊ sic impossibile est ꝙ aliquis velit bonum quādo non ꝺz: qz semp bō ꝺz velle bonū: nisi forte per accidens inq̄tuz aliqs volendo hoc bonū impediť: ne tunc velit aliquod bonū debitum: ⁊ tūc nō intendit malum ex eo ꝙ aliquis vult illud bonū: sz ex eo ꝙ non vult aliud bonum: ⁊ similiter dōm est de alys circūstātys. ¶ Ad tertium dōm: ꝙ circunstātiaꝝ ignozātia excusat malicias voluntatis ſm ꝙ circunstātie se tenent ex parte volūti: inquātum. s. ignozat circūstātias actus quē vult.

Ad tertium sic ꝓceditur. Uideť ꝙ bonitas volūtatis nō depēdeat a ratione. ꝓius. n. nō dependet a posteriozi: sed bonum per ꝓius pertinet ad voluntatem q̄ ad rationem: vt ex supradictis pz. ergo bonitas volūtatis nō dependet a ratione. ¶ P̄. Philosophus dicit in. 6. ethico. Oz bonitas intellectus practici est verū ꝺsorme appetitui recto: appetitus aūt rectus est voluntas bona: ergo bonitas rationis practice magis dependet a bonitate voluntatis q̄ ecōuerso. ¶ P̄. Mouens non dependet ab eo quod mouetur: sed econuerso: voluntas aūt mouet rationem ⁊ alias vires: vt supra dictū est: ergo bonitas voluntatis non depēdet a ratione. ¶ Sed ꝺ est quod ꝓpr larius dicit in. 10. de trī. Immoderata est omnis susceptaꝝ volūtatum pertinacia vbi nō rationi voluntas subiacet: sed bonitas voluntatis consistit ī hoc ꝙ nō sit immoderata: ergo bonitas voluntatis dependet ex hoc ꝙ sit subiecta rationi. ¶ Rñ°. ꝺōm ꝙ sicut dictum est: bonitas volūtatis ꝓprie ex obiecto dependet. obm autem voluntatis ꝓponitur ei per rationem: nam bonū intellectum est obiectum voluntatis ꝓprtiōatum ei. bonum autem sensibile vel imaginarium non est ꝓportionatum voluntati: sz appetitui sensitiuo: qz voluntas potest tendere in bonū vniuersale qō rō apphēdit. appetitus aūt sensitiuus nō tendit nisi ī bonū pticulare qō apprehēdit vis sensitiua. ⁊ iō bonitas volūtatis depēdet a rōne eo mō quo dependet ab obo.

¶ Ad primũ ergo dõm q̃ bonũ sub ratiõe boni.i.appetibi lis:p̃ pr̃ius pt̃inet ad volũtatẽ q̃ ad rõnẽ:ſz tamẽ p̃ pr̃ius pt̃i net ad rationẽ sub ratione veri q̃ ad volũtatẽ sub ratione appetibilis: qz appetitus voluntatis nõ põt esse ō bono ni ſi pr̃ius a ratiõe apprehẽdatur. ¶ Ad scõz dõm q̃ pl̃s ibi logtur de intellectu practico ſm q̃ ẽ cõſiliatiuus ⁊ rõcina/ tiuus eor̃ que sunt ad finem:ſic.n.pficitur p̃ prudentiam. In his aũt que sũt ad finem rectitudo rõnis cõſiſtit in con formitate ad appetitũ finis debiti:ſed tamẽ ⁊ ipſe appetit⁹ finis debiti p̃ſupponit rectã apprehẽſionẽ de fine que est p rõnem. ¶ Ad tertiũ dõm q̃ volũtas quodam mõ mouet rationem:⁊ ratio alio modo mouet volũtatem ex parte.ſ. obiecti vt supra dictum est.

Ad quartum sic p̃ceditur. Uidet q̃ bonitas vo lũtatis hũane nõ dep̃ẽdeat a lege eterna:vnius.n. vna est regula ⁊ mẽſura: ſed regula hũane nõ dep̃ẽdet bonitas volũtatis a lege eterna. ¶ P̃. Mẽſu/ ra ẽ homogenea mẽſurato:vt dr̃.io.metaphy. Sed lex eter ne nõ ẽ homogenea volũtati hũane:ergo lex eterna nõ põt esse mẽſura volũtatis humãe vt ab eo bonitas eius depen deat. ¶ P̃. Mẽſura dz esse certiſſima:ſed lex eterna est no bis ignota.ergo nõ potest esse noſtre volũtatis mẽſura: vt ab ea bonitas volũtatis noſtre dep̃ẽdeat. ¶ Sed ꝰ est q̃ Aug.dic̃.zz.lib.ꝰ Fauſtũ:Oz pct̃m est factũ vel ꝓcupitum aliq̃d ꝰ eternã legẽ:ſz malicia volũtatis est radix pct̃i.ergo cũ malicia bonitati opponat̃ bonitas voluntatis dependet a lege eterna. ¶ Rñ°. dõz q̃ in omnibus cauſis ordinatis effectus plus dep̃ẽdet a cauſa p̃ma q̃ a cã secũda: qz cauſa secũda nõ agit niſi i ṽtute p̃me cauſe. Oz ãt ratio hũana ſit regula volũtatis humane ex qua eius bonitas menſurer̃: bz ex lege eterna que est rõ diuina.vñ in p̃s dr̃. Multi dñt q̃ſi dicerẽt: lumẽ rõnis q̃ in nobis est: intãtum põt nobis oñdere bona:⁊ noſtram volũtatem regulare:inq̃tuz est lu mẽ vulⁱ tui.i.a vultu tuo deriuatũ. vñ mãifeſtũ est q̃ mul to magis dep̃ẽdet bonitas volũtatis humãe a lege eterna q̃ a ratione hũana.⁊ vbi deficit hũana rõ:oz ad rõnez eter nã recurrere. ¶ Ad p̃mũ ergo dõm q̃ vnius rei nõ sũt plu res menſure p̃rime:p̃nt tamẽ ee plures mẽſure:quar̃ vna sub alia ordinet̃. ¶ Ad scõm dõm q̃ mensura p̃rima est homogenea mẽſurato:nõ ãt mẽſura remota. ¶ Ad tertiũ dõm q̃ lz lex eterna ſit nobis ignota ſm q̃ est ī mẽte diui/ na:innotescit tamẽ nobis aliqualiter: vel p̃ rationẽ nãlem que ab ea deriuatur vt p̃pria eius imago: vel per aliqualẽ reuelationem superadditam.

Ad quintum sic p̃ceditur. Uidet̃ q̃ volũtas diſ cordans a rõne errãte nõ ſit mala: ratio.n.est regula volũtatis humãe inq̃tuz deriuat̃ a lege eterna:vt dictũ est:ſz ratio errãs nõ deriuat̃ a lege eterna: ergo ratio errãs nõ est regula volũtatis hũane. nõ est ergo volũtas mala ſi diſcordat a rõne errãte. ¶ P̃. Scõz Aug. iſeriozis ptãtis p̃ceptũ nõ obligat ſi cõtrarier̃ p̃cepto pote ſtatis ſupiozis.ſicut ſi p̃cõſul iubeat aliq̃d q̃ impator pro bibet:ſz rõ errãs q̃q̃ p̃ponit aliq̃d q̃ est ꝰ p̃ceptuz ſupio ris.ſ.dei cuius est ſũma ptãs:ergo dictamẽ rationis errãtis nõ obligat:nõ est ergo volũtas mala ſi diſcordet a rõne er/ rãte. ¶ P̃. Dis voluntas mala reducit̃ ad aliquã ſpẽz ma licie:ſed volũtas diſcordãs a rõne errãte nõ põt reduci ad aliquã ſpẽz malicie.puta ſi ratio errãs errat in hoc q̃ dicat esse fornicãdũ: volũtas eiꝰ q̃ fornicari nõ vult ad nullã ma liciam reduci potest.ergo volũtas diſcordãs a rõne errãte nõ est mala. ¶ Sed ⁊ra:ſicut ī p̃mo dictũ ẽ: cõſcia nihil aliud est q̃ applicatio ſcie ad aliquẽ actũ: ſcia aũt ī ratione est volũtas.ergo diſcordãs a ratione errãte est ⁊ra cõſciẽ tiam:ſed omnis talis volũtas est mala:dicit̃.n.Ro.14. Oẽ qõ nõ est ex fide peccatũ est.i.omne qõ est ⁊ra conſciam. ergo volũtas diſcordãs a ratiõe errãte est mala. ¶ Rñ°. dõm q̃ cum conſcia ſit quodãmodo dictamen rationis: ẽ .n.quedam applicatio ſcie ad actum: vt in p̃mo dictũ ẽ:idẽ est quererẽ vtrũ volũtas diſcordãs a ratione errãte ſit ma la:qõ q̃rere vtrũ conſcia errãs obliget. ¶ Circa qõ aliq̃ di/ ſtinxerunt tria genera actuum:quidam.n.ſũt boni ex gene re:q̃dam ſunt indifferẽtes:q̃dam ſũt mali ex genere. Dicũt ergo q̃ ſi ratio vel cõſcia dicat aliq̃d esse faciẽdũ qõ ſit bo num ex ſuo genere:nõ est ibi error: Siꝫ ſi dicat aliq̃d non esse faciendũ qõ est malum ex ſuo genere:eadem.n.ratiõe p̃ecipiuntur bona q̃ p̃hibent̃ mala: ſed ſi ratio vel cõſcia dicat alicui q̃ illa que ſũt ſm ſe mala homo teneat̃ facere ex p̃cepto:vel q̃ illa que ſũt ſm ſe bona ſũt p̃hibita:erit ra tio vel conſcia errãs:⁊ ſiꝫ ſi ratio vꝫ conſcia dicat alicui q̃ id qõ est ſm ſe indifferens:vt leuare feſtucã de terra ſit p̃/ hibitum vel p̃ceptum:erit ratio vel conſcia errãs. Dicũt ergo q̃ ratio vel conſcia errans circa indifferẽtia ſiue p̃re/ cipiẽdo ſiue p̃hibẽdo obligat:ita q̃ volũtas diſcordãs a ta li ratione errãte erit mala ⁊ p̃cñ: ſed ratio vel ꝓſcia errãs p̃recipiendo ea que sunt per ſe mala: vel p̃hibendo ea que ſũt per ſe bona ⁊ neceſſaria ad ſalutem:nõn obligat. vnde ī talibus voluntas diſcordans a ratione vel cõſcia errãte nõ est mala. Sz hoc irrationabiliter dicitur: ī indifferentibus enim volũtas diſcordans a ratione vel conſciẽtia errante est mala aliquo modo p̃pter obiectum a quo bonitas vel malicia volũtatis dependet.non autem p̃opter obiectum ſcm̃ ſui naturam:ſed ſcm̃ q̃ per accidẽs a ratione appre henditur vt malum ad faciẽdum vel ad vitãduz.⁊ qz obie ctũ volũtatis ẽ id quod p̃oponitur a ratione:vt dictum ẽ: ex quo aliquid p̃oponitur a ratione vt malum: voluntas dum in illud fertur accipit rationem mali:hoc autem con/ tingit nõ ſoluz ī indifferẽtibus:ſed etiam in per ſe bonis vꝫ malis:non ſolum eniz id qõ ẽ indifferẽs potest accipe ratio nem boni vel mali p̃ accidẽs: ſed etiam id quod est bonuz põt accipe rationẽ mali vꝫ illud quod ẽ malum rationẽ bo ni p̃opter apprehẽſionem rationis:puta abſtinere a forni/ catione bonum quoddam ẽ: tamẽ in hoc bonum non fert̃ volũtas:niſi ſm q̃ a ratione p̃ponitur: vt ſi g̃ p̃oñat̃ malũ a rõne errãte:fertur in hoc ſub ratiõe mali: vnde voluntas erit mala:qz vult malum:non quidem id quod ẽ malum p̃ ſe:ſz id quod est malum per accidẽs p̃opter apprehẽſionẽ rationis: ⁊ ſiꝫ credere in chriſtum ẽ p̃ ſe bonum ⁊ neceſſa/ rium ad ſalutẽ:ſz volũtas non fertur in hoc niſi ſm q̃ a ra tione p̃ponitur. vnde ſi a ratione p̃oponat̃ vt malũ volũ/ tas:feret̃ ī hoc vt malũ:non qz illud ſit malũ ſm ſe:ſz qz ẽ malũ p̃ accidẽs ex apprehẽſione rationis. ⁊ ideo pl̃s dicit in .7.ethi. Oz p̃ ſe loquẽdo incõtinens est qui non ſequit̃ rationẽ rectã: p̃ accidẽs aũt qui non ſequitur etiaz rationẽ falſam. Unde dõm q̃ ſimpl̃r oĩs volũtas diſcordãs a ratio ne:ſiue recta ſiue errante ſemp̃ est mala. ¶ Ad p̃muz ergo dõm q̃ iudicium rationis errãtis lz non deriuetur a deo:tñ ratio errãs iudiciũ ſuum p̃ponit vt verũ: ⁊ p̃ conſequẽs vt a deo deriuatum a quo ẽ oĩs vitas. ¶ Ad scõm dõm q̃ ver/ bum Aug.hz locuz quãdo cognoſcitur q̃ inferior poteſtas p̃cipit aliq̃d ⁊ra p̃ceptum ſupiozis ptãtis. Sz ſi aliq̃s cre/ deret q̃ p̃ceptum proconſulis eẽt p̃ceptum impatoris: ⁊tẽ nẽdo p̃ceptuz p̃conſulis ⁊tẽneret p̃ceptum impatoris. Et ſimiꝫr ſi aliquis homo cognoſceret q̃ ratio humana dicta/ ret aliq̃d ⁊ra p̃ceptum dĩ:non teneret̃ rationẽ ſequi:ſz tũc ratio non totaliter esset errãs:ſz quando ratio errans p̃ponit aliquid vt p̃ceptum dei:tũc idem ẽ ⁊tẽnere dictamẽ ratio nis ⁊ dei p̃ceptuz. ¶ Ad tertiũ dõm q̃ ratio quãdo app̃hẽ dit aliq̃d vt malũ semp̃ app̃hẽdit illud ſub aliq̃ rõne mali: puta qz p̃hibet̃ diuino p̃cepto: vꝫ qz est ſcandalũ: vel p̃ aliq̃ hmõi:⁊ tũc ad talẽ ſpẽz malicie reducit̃ tal' mala volũtas.

Ad sextum sic proceditur. Uidetur q̄ voluntas cōcordās rōni errāti sit bona. Sicut enim volūtas discordās a rōne tēdit in id quod rō iudicat malum. ita volūtas ꝯcordās rōni tēdit in id quod rō iudicat bonum: sed volūtas discordās a rōne etiam errāte est mala: ergo volūtas ꝯcordās rōni etiam errāti est bona. ¶ P̄. Uolūtas cōcordās precepto dei ⁊ legi eterne semp est bona: sed lex eterna ⁊ preceptum dei proponit nobis per apprehēsionem rōnis etiam errātis. ergo volūtas cōcordās etiam rōni errāti est bona. ¶ P̄. Uolūtas discordās a rōne errāte est mala. si ergo voluntas ꝯcordās rōni errāti sit etiam mala. videt q̄ omnis volūtas habētis rōnem errātez sit mala. ⁊ sic talis homo erit perplexus: ⁊ ex necessitate peccabit: quod est icōueniēs. ergo volūtas concordās rōni errāti est bona. ¶ Sed cōtra. Uolūtas occidētium apostolos erat mala: sed tamē cōcordabat rōni errāti ipsorum secūdum illud Joan. 16. Uenit hora vt omnis qui interficit vos arbitretur obsequium se prestare deo. ergo volūtas ꝯcordās rōni errāti potest esse mala. ¶ Rñdeo dōm q̄ sicut p̄missa questio eadem est cum qōne qua queritur vtrum ꝯscientia erronea liget: ita ista questio eadem est cū illa qua querit vtrum ꝯscientia erronea excuset. Dec autē questio dependet ab eo quod supra de ignorātia dcm ē. dcm ē. n. supra q̄ ignorātia quādoq̄ causat inuolūtariū quādoq̄ autem nō. Et q̄ bonum ⁊ malum morale ꝯsistit in actu iquātum est volūtarius: vt ex premissis pz. manifestum est q̄ illa ignorātia que causat inuolūtariū tollit rōnem boni ⁊ mali moralis. non autem illa que inuolūtariū nō causat. Dictum est etiam supra q̄ ignorātia que est aliquo modo volita siue directe: siue īdirecte: nō causat inuolūtarium. ⁊ sic dico ignorātiam directe volūtariam iquaz actus volūtatis ferī. Indirecte autem propter negligētiā ex eo q̄ aliquis nō vult illud scire q̄ scire tenet. vt supra dcm est. Si igit rō vel cōsciētia erret erroze volūtario vel directe: vel pp negligētiam. q̄ est error circa id q̄ gs scire tenet: tunc talis error rōnis vel cōsciētie nō excusat: quin volūtas cōcordās rōni vel ꝯsciētie sic errāti sit mala. Si autem sit error qui causat inuolūtarium proueniēs ex ignorātia alicuius circūstātie absq̄ omni negligētia: tunc talis error rōnis vel ꝯsciētie excusat vt volūtas ꝯcordans rōni errāti nō sit mala: puta si rō errās dicat q̄ homo teneatur ad vxorem alterius accedere: volūtas cōcordās huic rōni errāti ē mala: eo q̄ error iste ꝓuenit ex ignorātia legis dei quam scire tenet. Si autem rō erret in hoc q̄ credat alicz mulierem submissam esse suam vxorē: ⁊ ea petēte debitū velit eam cognoscere excusat volūtas eius vt nō sit mala: q̄ error iste ex ignorātia circūstātie ꝓuenit que excusat ⁊ inuolūtarium causat. ¶ Ad primū ergo dōm q̄ sicut Dionysius dicit. 4. cap̄lo de di. no. Bonū causat ex itegra causa: malū autem ex singularibus defectibus. ⁊ ideo ad hoc q̄ dicat malum id in quo ferī voluntas sufficit: siue q̄ p̄m suam nām sit malum: siue q̄ apprehēdat vt malum: ꝛz ad hoc q̄ sit bonum: requirit q̄ vtroq̄ modo sit bonum. ¶ Ad scōm dicēdum q̄ lex eterna errare nō potest: sed rō humana potest errare: ⁊ ideo volūtas ꝯcordas rōni humane nō semper est recta. nec semper est ꝯcordās legi eterne. ¶ Ad tertiū dōm q̄ sicut in sylogisticis vno icōuenienti dato necesse est alia seq̄: ita in moralibus vno icōuenienti posito ex necessitate alia sequuntur: sicut supposito q̄ aliquis querat inanem gloriam: siue propter inanem gloriaz faciat quod facere tenet. siue dimittat: siue faciat peccabit: nec tamē est perplexus: q̄ potest itētionem malam dimittere. ⁊ similr supposito errore rōnis vel ꝯsciētie qui procedit ex ignorātia nō excusante: necesse est q̄ sequatur malū in volūtate. nec tamen est homo pplexus. q̄ potest ab errore recedere cū ignorātia sit vincibilis ⁊ volūtaria.

Ad septimum sic procedit. Uidet q̄ bonitas volūtatis nō dependeat ex itentione finis. Dictum est. n. supra q̄ bonitas volūtatis dependet ex solo obiecto: ꝛz in his que sunt ad finē aliud est obiectuz volūtatis: ⁊ aliud finis itētus. ergo in talibus bonitas volūtatis nō dependet ab itētione finis. ¶ P̄. Uelle seruire mādatum dei pertinet ad voluntatem bonam: sed hoc pōt referri ad malum finē. ſ. ad finem ianis glozie vel cupiditatis dū aliquis vult obedire deo pp tempozalia cōsequēda. ergo bonitas volūtatis nō dependet ab itētione finis. ¶ P̄. Bonum ⁊ malum sicut diuersificāt volūtatem ita diuersificāt finem. sed malicia volūtatis nō dependet a malicia finis ītenti. qui. n. vult furari vt det elemosinam volūtatem malam: ꝛz itēdat finem bonum. ergo etiam bonitas volūtatis nō dependet a bonitate finis itēti. ¶ Sed cōtra est q̄d Aug. dicit. 9. cōfessionuz: q̄ itētio remuneratur a deo. sed ex eo aliq̄d remunerat a deo. q̄ est bonum. ergo bonitas volūtatis ex itētione finis dependet. ¶ Respondeo dōm q̄ itētio dupl̄r se potest habere ad voluntatem. vno modo precedēs. alio modo vt cōcomitās. Precedit quidem causal̄r itētio volūtatem: quādo aliq̄d volumus pp itētionem alicuius finis: ⁊ tūc ordo ad finem ꝯsiderat vt rō quedam bonitatis ipsius voliti: puta cum aliqs vult ieiunare pp deum. habz. n. ieiunium rōnē boni ex hoc ipso q̄ fit pp deum. vnde cum bonitas voluntatis dependeat a bonitate voliti. vt supra dictuz est. necesse est q̄ dependeat ex itētione finis: cōsequit aūt itētio volūtatē quādo accedit voluntati preexistēti. puta si aliqs vellet aliq̄d facere. et postea referat illud in deum: tūc prime volūtatis bonitas nō dependet ex itētione sequēti: nisi quatenus reiterat actū volūtatis cū sequēti itentiōe. ¶ Ad primum ergo dōm q̄ quādo itētio est causa volēdi ordo ad finem accipit. vt quedam rō bonitatis in obiecto: vt dictum est. ¶ Ad scōz dōm q̄ volūtas nō potest dici bona si sit itentio mala causa volēdi. qui. n. vult dare elemosinam pp inanem gloriaz ꝯsequēdam: vult id quod de se est bonum sub rōne mali. et ideo ꝓut est volitum ab ipso est malū. vnde volūtas potuit esse mala: ꝛz si itentio fit cōsequens. tūc volūtas potuit esse bona. ⁊ per itētionez sequentem nō deprauat ille actus volūtatis qui precessit: ꝛz actus volūtatis qui iteratur. Ad tertium dōm q̄ sicut iam dictum est: malus ꝛingit ex singularibus defectibus. bonuz aūt ex tota ⁊ itegra causa. vñ siue volūtas sit eius quod est scōm se malum. etiaz sub rōne boni: siue sit boni sub rōne mali. semp volūtas erit mala: sed ad hoc q̄ sit volūtas bona: regrit q̄ sit boni sub rōne boni. i. q̄ velit bonum ⁊ ꝓpter bonum.

Ad octauum sic procedit. Uidet q̄ q̄ztitas bonitatis in itētiōe. q̄ sup illud Math. 12. Bonus homo de thesauro bono cordis sui ꝓfert bona. dicit glo. Tm̄ boni quis facit: q̄ztum itendit: ꝛz itentio nō solum dat bonitatem actui exteriori: ꝛz etiam volūtati. vt dcm est. ergo tm̄ aliqs hz bonaz volūtatem q̄ztum itendit. ¶ P̄. Augmentata tm̄ aliqs hz bonaz volūtatem q̄ztum itendit. ¶ P̄. Augmentata causa augmentat effectus: sed itentionis bonitas est causa bone volūtatis. ergo q̄ztum gs itendit de bono: tātum voluntas est bona. ¶ P̄. In malis q̄ztum aliqs itēdit: tātum peccat. si. n. aliqs proponeret facere homicidiū: reus homicidij esset. ergo pari rōne in bonis tm̄ est bona volūtas: q̄ztum aliqs bonum itendit. ¶ Sz ꝛ. pōt esse itentio bona: ⁊ volūtas mala. ergo pari rōne pōt esse itentio magis bona: ⁊ volūtas minus bona. ¶ Respōdeo dōz q̄ circa actū ⁊ itentionem finis duplex q̄ztitas potest cōsiderari. Una ex parte obiecti. q̄ itensie vult ius bonum vel agit. Alia ex itentione actus. q̄ itensie vult vel agit quod est maius ex parte agentis. Si igit loqmur de q̄ztitate vtriusq̄ q̄ztum ad obiectum manifestum est q̄

quantitas actus non sequitur quantitatez intentionis. qō quidem ex parte actus exteriozis ꝓtingere potest dupl'r. Uno modo. qz obm qō ordinat ad finem itētuz nō est ꝓportionatum fini illi: sic̄ si quis daret decē libras: nō posset ꝓsequi suam itētionem si itēderet emere rem valētez centum libras. Alio modo ꝑp impedimēta que superuenire pñt circa exteriorez actū que nō est in ptāte nostra remouere: puta aliqs itēdit ire vsq; Romā. ⁊ occurūt ei ipedimēta qꝫ nō pōt hoc facere: sz ex parte interioris actus volūtatis non est nisi vno mō: qz interiores actus voluntatis sunt in ptāte nostra: nō aūt exteriores actus: sz volūtas pōt velle aliqō id obm absolute ꝓsideratū nō est tm̄ bona q̄tuz est itētio. sz qz etiā ipsa itētio quodāmodo pertinet ad actū volūtatis iquātum. s. est rō ei⁹: ꝑp hoc redūdat q̄titas bone itentionis in volūtatem iquātuz. s. volūtas vult aliqō bonum magnū: vt finē: lz illud per qō vult ꝓsequi tm̄ bonuz nō sit dignū illo bono. Si vo ꝓsideret quātitas itētionis: ⁊ actus interiorem ⁊ exteriorem volūtatis. qz ipsa itētio quodāmō se hz formalr ad vtrūq; vt ex supza dictis pz. lz materialr nō ita itēsa possit esse act⁹ interior vel exterior vult medicinā sumere sic̄ vult sanitatem: tm̄ hoc ipm qō ē itēsione recta exīte itēsa possit esse act⁹ interior vel exterior actus interiozis vel exteriozis pōt referri ad itentionem: vt obm: puta cū aliqs itendit itēse velle: vel aliquid itēse operari. ⁊ tm̄ nō ꝑp hoc itēse vult: vel operat. qz q̄titatem itenti boni nō sequit bonitas actus interiozis vel exteriozis: vt dcm̄ est. Et ide est qꝫ nō q̄tum aliqs itēdit mereri mereret. qz quātitas meriti cōsistit in itēsione actus vt infra dicetur ¶ Ad ꝑmū ergo dom̄ qꝫ glosa illa loquit q̄tuz ad reputationem dei qui ꝑcipue ꝓsiderat itētionez finis. Unde alia glo. dicit ibidez qꝫ thesaurus cordis itētio est ex qua deus iudicat opa. bonitas. n. itētionis: vt dcm̄ est redūdat quodāmodo in bonitatem volūtatis que facit etiā exteriorez actū apud deum meritoziū. ¶ Ad scōm dom̄ qꝫ sola boni tas itētionis nō est tota causa bone volūtatis: vnde rō non sequit. ¶ Ad tertiū dom̄ qꝫ sola malitia itētionis sufficit ad malitiā volūtatis: ⁊ ideo etiam quātum mala est itētio tantum etiam mala est voluntas: sed non est eadem rō de bonitate: vt dictum est.

Ad nonum sic ꝓcedit. Uidet qꝫ bonitas voluntatis būane non dependeat ex cōformitate volūtatis diuine. Impossibile est. n. volūtatem hominis ꝓformari volūtati diuine: vt pz per id qō dr̄ Esa. lv. Sic̄ exaltant celi a terra: ita exaltate sunt vie mee a vestris: ⁊ cogitationes mee a cogitionib⁹ vestris. si ergo ad bonitatem volūtatis requireret ꝓformitas ad diuinaz volūtatem sequeret qꝫ ipossibile eēt bois volūtatem esse bonam: qō est icōueniēs. ¶ ꝑ. Sic̄ volūtas nostra deriuat a volūtate diuina. ita scia nostra deriuat a scia diuina. sz nō requirit ad sciam nostram qꝫ sit ꝓformis scie diuine. multa. n. deus scit que nos ignoram⁹. ergo nō requirit qꝫ volūtas nostra sit ꝓformis volūtati diuine. ¶ ꝑ. Uolūtas est actiōis ꝓncipiū: sz actio nostra nō pōt ꝓformari actiōi diuine. ergo nec volūtas. ¶ Sed ꝯ ē qō dr̄ Matth. xi. Nō sic ego volo: sz sic̄ tu vis: qō dic̄. qz rectū vult esse hominem: ⁊ ad deū dirigi. vt augustin⁹ dic̄ in ench. Rectitudo aūt volūtatis est bonitas ei⁹. ergo bonitas volūtatis dependet ex cōformitate ad volūtatem diuinam. ¶ R̄ñ⁹. dom̄ qꝫ sic̄ dcm̄ est bonitas volūtatis dependet ex itentione finis: finis aūt vltim⁹ volūtatis būane est summū bonū qō est ōs vt supza dcm̄ est. Requirit ergo ad bonitatem būane volūtatis qꝫ ordinet ad summū bonū. boc aūt bonum ꝑmo gdem ⁊ ꝑ se ꝓparat ad volūtatem diuinā: vt obiectū ꝓprium ei⁹: illud aūt qō est ꝑmū in quolibz genere est mensura ⁊ rō oium que sunt illius generis. vnūqōq; aūt rectuz ⁊ bonum est iquātum attingit ad ꝓpriam mensuraz. ergo ad hoc qꝫ volūtas hois sit bona: requirit qꝫ ꝓformet volūtati diuine. ¶ Ad ꝑmū: ergo dom̄ qꝫ volūtas hominis nō pōt ꝓformari volūtati diuine ꝑ equiparātiam: sz per imitationem. ⁊ sic̄ ꝓformat scia hominis scie diuine iquātuz cognoscit verum. ⁊ actio hominis actioni diuine inquantum est agenti conueniens. ⁊ hoc per imitationem: non autem per equiparantiam. Unde pz solutio ad secunduz ⁊ ad tertium argumentum.

Ad decimum sic ꝓcedit. Uidet qꝫ volūtas hominis nō debeat semp ꝓformari diuine volūtati. In volito. n. nō possum⁹ velle quod ignoramus. bonuz. n. apprehensuz est obiectū volūtatis: sz gd deus velit ignoram⁹ in plurimis. ergo nō potest būana volūtas diuine volūtati ꝓformari in volito. ¶ ꝑ. De⁹ vult damnare aliquē quē pscit ī mortali peccato moriturū. si ergo hō teneret ꝓformare volūtatem suā diuine volūtati in volito: sequeret qꝫ homo teneret velle suā damnationez: qō est icōueniens. ¶ ꝑ. Nullus tenet velle aliqd qō est ꝯ pietatez. sz si hō vellet illud qō deus vult. hoc esset qm̄q; ꝯ pietatem. puta cuz deus vult mori pr̄em alicui⁹. si filius hoc idem vellet ꝯ pietatem esset. ergo nō tenet ꝓformare volūtatem suā volūtati diuine in volito. ¶ Sz ꝯ est. qz super illud ps. Rectos decet collaudatio. dicit glo. Rectuz cor hz qui vult qō deus vult. sz glibz tenet hr̄e rectuz cor: ergo glibz tenet velle qō deus vult. ¶ ꝑ. Forma volūtatis est ex obiecto sic̄ ⁊ cuiuslibz actus. si ergo tenet hō conformare volūtatem suā volūtati diuine requirit qꝫ teneat ꝓformari in volito. ¶ ꝑ. Repugnātia volūtatum ꝓsistit in hoc qꝫ bois diuersa volūt: sz qcūq; hz volūtatem repugnātem diuine volūtati hz malam volūtatem. ergo qcūq; nō ꝓformat volūtatem suā volūtati diuine in volito habz malā volūtatem. ¶ R̄ñ⁹. dom̄ qꝫ sic̄ ex ꝑdictis pz volūtas fert in suum obiectum fm̄ qꝫ a rone ꝓponit. contingit aūt aliqd a rone ꝓsiderari diuersimode: ita qꝫ sub vna rone est bonū: ⁊ fm̄ aliā rōnez nō bonum. ⁊ ideo volūtas alicuius si velit illud esse fm̄ qꝫ hz rōnez boni est bona. ⁊ volūtas alterius si velit illud idem non esse fm̄ qꝫ hz rōnem mali erit volūtas etiā bona. sic̄ iudex hz bonam volūtatez dū vult occisionem latronis. qz iusta est. volūtas aūt alterius: puta vxoris vel filij: qui vult nō occidi ipm̄ iquātum est fm̄ nām mala: occisio est etiam bona. cū aūt voluntas sequat apprehensionem rationis vel itellectus fm̄ qꝫ rō boni apꝓbensi fuerit cōior. fm̄ hoc ⁊ volūtas fert in bonū cōius: sic̄ pz in exemplo ꝓpposito. nā iudex hz curā boni cōmunis qō est iusticia. ⁊ ideo vult occisionem latronis q̄ hz rationem boni fm̄ relationem ad statū communem. vxor aūt latronis ꝓsiderare hz bonū pr̄iuatū familie: ⁊ fm̄ hoc vult maritū latronem nō occidi. bonum aūt toti⁹ vniuersi est id quod est apprehensum a deo qui est vniuersi factor ⁊ gubernator. vnde quicquid vult: vult sub ratione boni cōmunis qō est sua bonitas que est bonum toti⁹ vniuersi. Apprehensio aūt creature fm̄ suā nām est alicui⁹ boni particularis ꝓportionati sue nāe: ꝓtingit aūt aliqd esse bonū fm̄ rationem particularem qō non est bonū fm̄ rationez vniuersalem: aut econuerso. vt dcm̄ est. Et ideo contingit qꝫ aliq volūtas est bona volens aliqd fm̄ rationem particularem ꝓsideratū. qō tm̄ deus non vult fm̄ rationez vlem: aut econuerso. Et ide est etiā qꝫ pñt diuerse volūtates diuersoz boium circa opposita esse bone: put sub diuersis rationib⁹ particularib⁹ volūt hoc esse vel non esse: non est aūt recta voluntas alicui⁹ bois volentis aliqō bonum particulare: nisi referat illud in bonum commune

sic in finē: cum etiā nālis appetit⁹ cuiuslibz partis ordinet in bonum commune totius. ex fine autez sumit quasi formalis rō volēdi illud qō ad finē ordinat: vñ ad hoc q⁹ aliq⁹ quis recta volūtate velit aliqō particulare bonū: oz q⁹ illō particulare bonū sit volitū materialr: bonū aūt cōe sit volitum formalr. volūtas igit būana tenet ꝯformari diuine volūtati i volito formalr: tenet. n. velle bonū diuinū ꝛ cōe sz non materialr rōne iā dcā. Sz tñ q̄tū ad vtrūq; mō aliquo volūtas būana ꝯformat volūtati diuine. qz fm q⁹ cō format volūtati diuine i cōi rōne voliti: ꝯformat ei i fine vltio: fm aūt q⁹ nō ꝯformat ei i volito materialr: ꝯformatur ei fm rōnem cause efficiētis. qz hāc ꝓpriā iclinationez ꝯsequētem nām. vel apprehēsionem particularem huius rei hz res a deo sic a cā effectiua. vñ ꝯsueuit dici q⁹ ꝯformatur q̄tū ad hoc volūtas hois volūtati diuine. qz vult hoc qō deus vult eū velle. Est ꝛ ali⁹ mod⁹ ꝯformitatis fm rōnem cause formalis. vt. s. hō velit aliqd ex caritate sic deus vult. ꝛ ista ēt ꝯformitas reducit ad cōformitatē formales que attendit ex ordine ad vltimū finē. qō est ꝓpriꝰ obm charitatis. ¶ Ad pmū ergo dom q⁹ volitū diuinū fm rōnē cōem q̄le sit scire possum⁹. Scimus. n. q⁹ de⁹ qcqd vult vult sub rōne boni. ꝛ iō qcūq; vult aliqd sub quacūq; rōne boni hz volūtatē ꝯformē volūtati diuine q̄tū ad rōnē voliti. sz in particulari nescim⁹ qd deus velit: ꝛ q̄tū ad hoc nō tenemur cōformare volūtatē nostram diuine volūtati: in statu tñ glozie oēs videbūt in singulis que volēt ordinem eoz ad id qō deus circa hoc vult: ꝛ iō nō solū formalr: sed materialr in oib⁹ suā volūtatē deo cōformabūt. ¶ Ad 2m dom q⁹ deus nō vult damnationē alicui⁹ sub rōne damnationis: nec mortez alicui⁹ iquātū est mors. qz ipse vult oēs hoies saluos fieri: sz vult ista rōne iustitie. vñ sufficit circa talia q⁹ hō velit iustitiā dei ꝛ ordinez nāe seruari. vñ pz solutio ad tertiū. ¶ Ad pmū vo qō in ꝓriuz obiiciebat dōz: q⁹ magis vult qō de⁹ vult q ꝯformat volūtatē suā volūtati diuine q̄tū ad rōnem voliti q̄z q cōformat q̄tū ad ipsaz rē volitā. qz volūtas ꝓncipalius fert in finē q̄z in id qō ē ad finē. ¶ Ad scōm dom q⁹ spēs ꝛ forma act⁹ magis attendit fm rōnem obi q̄z fm id qō est māle in obo. ¶ Ad tertium dom q⁹ nō est repugnātia volūtatū qñ aliq diuersa volunt nō fm eādem rōnem: sz si sub vna rōne esset aliqd ab vno volitū qō alius nollet: hoc iduceret repugnātiam volūtatum. quod tamen non est in proposito.

¶ Questio. XX.

Einde cōsiderādū ē ō bonitate ꝛ malitia q̄tū ad exteriores actus. ¶ Et circa hoc q̄runt sex. ꝓmo vtr bonitas ꝛ malitia per pri⁹ sit in actu volūtatis. vel in actu exteriori.

Scōo vtrum tota bonitas vel malitia actus exterioris dependeat ex bonitate volūtatis. Tertio vtr sit eadē bonitas ꝛ malitia interioris ꝛ exterioris actus. Quarto vtr act⁹ exterior addat ō bonitate vel malitia supra actū interiorē. Quinto vtr euentus sequēs aliquid addat de bonitate vel malitia ad actum exteriorem. Sexto vtrum idem actus exterior possit eē bonus ꝛ malus.

Ad primum sic pcedit. Uidet q⁹ bonū ꝛ malum per pri⁹ cōsistat in actu exteriori q̄z in actu volūtatis. Uolūtas. n. hz bonitatē ex obo: vt supra dctm est: sz actus exterior est obm interioris act⁹ volūtatis: dicimur. n. velle furtū: vel velle dare elemosynā. ergo malū ꝛ bonū p ꝓpius est in actu exteriori q̄z in actu voluntatis. ¶ ꝓ. Bonum per ꝓpius cōuenit fini. cui ea q̄ sunt ad finē hūt rōnem boni ex ordine ad finem: actus aūt volūtatis nō pōt eē finis: vt supra dctm est: act⁹ aūt alteri⁹ potētie pōt esse finis. ergo p pri⁹ cōsistit bonū in actu potētie alteri⁹: q̄z in actu volūtatis. ¶ ꝓ. Act⁹ volūtatis formalr se hz ad actū exteriorē. vt supra dctm est: sz id qō est formale est posteri⁹ naz forma aduenit māe: ergo p pri⁹ est bonū ꝛ malū in actu exteriori. q̄z in actu volūtatis. ¶ Sz cōtra est qō augustin⁹ dic in libro retractationū: q⁹ volūtas ē ex q̄ peccat ꝛ recte viuit. ergo bonū ꝛ malū morale per ꝓpius cōsistit in voluntate.

¶ Rñ. dōz q⁹ aliqui act⁹ exteriores pñt dici boni vel mali dupliciter. Uno mō fm gen⁹ suū: ꝛ fm circūstātias in ipsis cōsideratas. sic dare elemosynā seruatis debitis circūstātijs dr eē bonū. Alio mō dr aliqd eē bonū vel malū ex ordine ad finē: sic dare elemosynā pp inanē gloriā dr eē malū: cū aūt finis sit ꝓpriū obm volūtatis. manifestū ē q⁹ ista rō bonī vel mali quā hz act⁹ exterior ex ordine ad finē pp⁹ inuenit ī actu volūtatis. ꝛ ex eo deriuat ad actū exteriorez: bonitas aut vel malitia quā habz act⁹ exterior fm se pp debitā mām: ꝛ debitas circūstātias nō deriuat a volūtate: sz magis a rōne: vñ si cōsideret bonitas exterioris act⁹ sz q⁹ est in ordinatione ꝛ apprehēsiōe rōnis: ꝓ est q̄z bonitas act⁹ volūtatis. sz si cōsideret fm q⁹ est i executiōe opis sequit bonitatē volūtatis q̄ est ꝓncipiū ei⁹. ¶ Ad pmū ergo dom q⁹ act⁹ exterior est obiectū volūtatis iquātū ꝓponit volūtati a rōne: vt quoddā bonū apprehēsum ꝛ ordinatū p rōnem. ꝛ sic est p⁹ q̄z bonū act⁹ volūtatis: iquātū vo consistit i executione operis est effectus volūtatis: ꝛ sequit⁹ volūtatē. ¶ Ad scōm dom q⁹ finis est ꝓr i itētiōe: sz est posterior i executiōe. ¶ Ad tertiū dōz q⁹ forma fm q⁹ est recepta in mā est posterior via gñatiōis q̄z mā: sz fit ꝓr nāt: sz fm q⁹ est i cā agēte est oib⁹ modis ꝓr: volūtas aūt comparat ad actū exteriorē: sic cā efficiēs: vñ bonitas act⁹ volūtatis est forma exterioris act⁹ sic in causa agēte exīs.

Ad secundum sic ꝓcedit. Ur q⁹ tota bonitas ꝛ malitia act⁹ exterioris dep̄dēat ex voluntate. dr. n. Matth. 7. Nō pt arbor bona mala fructū facere: nec arbor mala facere fructū bonos. ꝓ quod ex fructū bonos. q⁹ glo. q̄ nō pōt eē borē āt itelligit volūtas: ꝛ p fructus op⁹ sz glo. q̄ nō pōt eē nāt q⁹ voluntas interior sit bona. ꝛ act⁹ exterior sit malus. aut ecōuerso. ¶ ꝓ. Augu. dic ī libro retractationū q⁹ nō: nisi voluntate peccat. si ergo non sit pctm̄ i voluntate: non erit pctm̄ i exteriori actu. ꝛ ideo tota bonitas vel malitia exterioris act⁹ ex voluntate dep̄dēt. ¶ ꝓ. Bonum ꝛ malum ō quo nūc logmur sunt dr̄ie moral⁹ act⁹. dr̄ie āt p se diuidit gen⁹ fm ph̄m i. 8. metaph̄. cū igit act⁹ sit moral⁹ ex eo q⁹ est volūtarius: vr q⁹ bonū ꝛ malū accipit ī actu solū ex pte volūtatis. ¶ Sz cōtra est q̄ dō Augu. dic ī libro ꝛ mēdaciū: q⁹ q̄daz sunt q̄ nullo q̄si bono fine: aut bona volūtate pñt bñ fieri.

¶ Rñ. dōz q⁹ sic ia dctm est: in exteriori actu potest considerari duplex bonitas vel malitia. Una hz debitā mās ꝛ circūstātiaz. Alia fm ordinē ad finē. Et illa qdē q̄ ē fm ordinē ad finē: tota dep̄dēt ex volūtate: illa āt q̄ est ex debita mā vel circūstātijs ꝺpēdet ex ratione. ꝛ ex hac ꝺpēdet bonitas volūtatis fm q⁹ ī ipsaz fert. ¶ Est āt considerāduz q⁹ sic supra dctm est ad hoc q⁹ aliqd sit malū sufficit vn⁹ singularis defect⁹: ad hoc aūt q⁹ sit simplr bonum non sufficit vnū singulare bonū: sz regrit itegritas bonitatis: si igit volūtas sit bona ꝛ ex obiecto ꝓpo: ꝛ ex fine: consequēs ē actus exteriorē eē bonus: sz non sufficit ad hoc q⁹ act⁹ exterior sit bon⁹: bonitas voluntatis q̄ est ex itentione: sz si voluntas sit mala siue ex itētione finis: siue ex actu volito: consequēs ē q⁹ est actus exteriorez esse malus. ¶ Ad pmum ergo dom q⁹ voluntas bona: put significat ꝓ arborez bonā est accipienda fm q⁹ hz bonitatez ex actu volito: ꝛ ex fine intento.

¶ Ad scōm dom q⁹ non solus aliqs voluntate peccat qñ vult malum finem: sz etiaz qñ vult malum actum. ¶ Ad tertium dom q⁹ voluntariuz dr nō solum act⁹ volūtatis ꝛ rōne: ꝛ iō sz ēt act⁹ exteriores: put a voluntate ꝓcedunt. ꝛ rōne. ꝛ iō circa vtroq; act⁹ potest esse dr̄ia boni ꝛ mali:

Ad tertium sic ꝓceditur. Uidetur ꝙ non eadē sit bonitas vel malitia actꝰ iteriovis volūtatis ⁊ exterioris actꝰ. Actꝰ.n. iteriorꝭ ꝑncipiū est ꝑncipiū ē potētia exequēs motuꝫ: vbi āt sunt diuersa ꝑncipia actiōis: ibi sunt diuersi actꝰ: actus āt ē subm bonitatis vel malitie. nō pōt āt eē idē accīs i diuersis subiectis. ergo nō pōt eē eadē bonitas iteriorꝭ ⁊ exterioris actus. ℂ Ꝑ. Uirtꝰ ē q̄ bonū facit hñtez: ⁊ opꝰ ei⁹ bonū reddit: vt dr̄ in. z. ethi. sz alia ē vt⁹ intellectual' i potētia ipante: ⁊ alia vt⁹ mota lis i potētia ipata. vt pz i ꝑncipio ethi. ergo alia est bonitas actꝰ iteriorꝭ q̄ est potētie ipantis. ⁊ alia ē bonitas actꝰ exteriorꝭ q̄ ē potētie ipate. ℂ Ꝑ. Cā ⁊ effectꝰ idē eē nō pñt: nisi ipsiꝰ: sz bonitas actꝰ interioris est cā bonitatis actꝰ exterioris: aut ecōuerso. vt dcm̄ ē. ergo nō pōt eē eadē bonitas vtriusq̄. ℂ Sz ꝺ̄ ē ꝙ supra oñsum est ꝙ actꝰ volūtatis se hz: vt formale ad actū exteriorem: ex formali āt ⁊ māli fit vnū. ergo ē vna bōitas actꝰ iteriorꝭ ⁊ exterioris. ℂ Rñ. dom̄ ꝙ sic supra dcm̄ est: actꝰ interior volūtatis ⁊ actꝰ exterior: put ꝺsiderant' i gñe morꝭ sunt vnꝰ actꝰ: ꝺtigit āt q̄q̄ actuꝫ q̄ ē vnꝰ subiecto hñe plēs rōnes bonitatis vel malitie: ⁊ q̄q̄ vnā tm̄. Sic ergo dom̄ ꝙ q̄q̄ ē eadez bonitas vel malitia interioris actꝰ ⁊ exterioris: q̄q̄ alia ⁊ alia. Sic̄.n. dcm̄ est p̄dicte due bonitates vel malitie. s. ite rioris ⁊ exterioris actꝰ adiuicem ordinant': ꝺtigit aūt i his q̄ ad aliō ordinant': ꝙ aliqd est bonū ex hoc solū ꝙ ad aliō ordinat': sic̄ potio amara ex hoc solo est bōa ꝙ est sanatiua vñ nō est alia bonitas sanitatis ⁊ potiōis: sz vna ⁊ eadem. Q̄q̄ vo illud qō ad aliud ordinat hz i se aliq̄ rōnem boni etiaz ꝑter ordinez ad aliud bonū: sic̄ medicina sapoꝛosa hz rōnem boni delectabiliꝫ ꝑter hoc ꝙ est sanatiua. ℂ Sic, ergo dom̄ ꝙ q̄ñ actꝰ exterioꝛ est bonꝰ vel malus solū ex ordine ad finem. tūc est oio eadem bonitas ⁊ malitia actꝰ volūtatis q̄ ꝑ se respic̄ finez ⁊ actꝰ exterioris ꝙ respic̄ finez mediāte actu volūtatis. cū āt actꝰ exterioꝛ hz bonitatem vel malitiā fm se. s. fm mām vl' circūstātiā: tūc bōitas exteriorꝭ actꝰ est vna: ⁊ bōitas volūtatis q̄ est ex fine est alia: ita tñ ꝙ bōitas finis ex volūtate redundat i actuꝫ exterioremz ⁊ bōitas malitie ⁊ circumstātiaꝝ redundat i actuꝫ volūtatis sic̄ iā dcm̄ est. ℂ Ad ꝑmuꝫ ergo dom̄ ꝙ rō illa ꝓbat ꝙ actꝰ iterioꝛ ⁊ exterioꝛ sunt diuersi fm gen⁹ nāe: sz tñ ex eis sic diuersis ꝺstituit vnuꝫ i gñe morꝭ. vt supra dcm̄ est. ℂ Ad scōm dom̄ ꝙ sic dr̄ i. 6. ethi. Uirtutes morales ordinant' ad ipsos actꝰ vtutuꝫ q̄ sunt q̄si fines. ꝓudentia āt q̄ ē i rōne ad ea q̄ sunt ad finez: ⁊ ꝓꝑ hoc regnant' diuerse vtutes: sz rō recta de ipso fine vtutū nō hz aliā bonitatē q̄z bonitatē vtutis fm ꝙ bonitas rōnis ꝓticipat' i q̄libz vtute. ℂ Ad tertiū dom̄ ꝙ q̄ñ aliqd ex vno ordinat' i alterꝫ sic̄ ex cā agēte vninoca: tūc aliud est qō ē i vtroq̄: sic̄ cū calidū calefaciēs calefacit aliꝰ nūero ē calor calefaciētis ⁊ calor calefacti: sz idez spē. Sz q̄ñ aliqd ordinat' ab vno i alterꝫ fm analogiā vl' ꝓportionē: tūc ē tñ vnū nūero: sic̄ a sano qō ē i corꝑe aial' ordinat' sanū ad medicinā ⁊ vrinā: nec alia sanitas ē medicine ⁊ vrine q̄z sanitas aial' quā medicina fac̄. ⁊ vrina significat. ⁊ hoc mō a bōitate volūtatis ordinat' bōitas actꝰ exterioris: ⁊ ecōuerso. s. fm ordinem vnius ad alterꝫ.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uī ꝙ exterioꝛ actꝰ nō addat i bōitate vl' malitia super actū iteriorē: dic̄.n. Chryso. sup Matth. Uolūtas est q̄ aut remūerat' ꝑ bono: aut cōdemnat' ꝑ malo. opa āt testimonia sunt volūtatis. nō ergo q̄rit ōs opa ꝑ se: vt sciat quō iudicet: sz ꝑ alios: vt oēs itelligāt qz iustus ēos: sz malū vl' bonū magis ē extimādū fm iudiciū dei q̄z fm iudiciū hoīs. ergo actꝰ exterioꝛ nihil addit ad bonitatē vel malitiā supactū iteriorē. ℂ Ꝑ. Una ⁊ eadē ē bōitas iteriorꝭ ⁊ exterioris actꝰ, vt dcm̄ ē. sz augmētū fit ꝑ additionē vni⁹ ad alterꝫ. ergo actꝰ exterioꝛ nō addit i bonitate vl' malitia sup actū iteriorē. ℂ Ꝑ. Tota bōitas creature nihil addit supra bonitatē diuinā. qz tota ōriuat' a bōitate diuina: sed bonitas actꝰ exterioris q̄q̄ tota ōriuat' ex bōitate actꝰ interioris: q̄z āt ecōuerso: vt dcm̄ ē: nō ergo vnū eoꝝ addit i bonitate vel malitia sup alterꝫ. ℂ Sz ꝺ̄. oē agēs itēdit cōseq bonū ⁊ vitare malū. si ergo ꝑ actū exterioꝛez nihil addit de bonitate vel malitia: frusta q hz bonā volūtatē vel malā facꝰ opꝰ bonū: aut ōsistit a malo ope: qō ē icōueniēs. ℂ Reꝰ. dom̄ ꝙ si loq̄mur ō bonitate exterioris actꝰ quaz hz ex bonitate finis: tūc actꝰ exterioꝛ nihil addit ad bonitatē: nisi ꝺtigat ipsaz volūtatē fm se fieri melioꝛē i bonis: vl' peioꝛē i malis: qō qdē videt' posse ꝺtigere tripliꝫ. Uno mō fm nūeꝝ: puta cū aligs vult aliqd facere bono fine vl' malo: ⁊ tūc qdē nō facꝰ: postmodū āt vult ⁊ facꝰ: duplicat' actus voluntatis. ⁊ sic fit duplex bonum vl' duplex malum. Alio mō q̄ꝫ ad extēsionē: puta cuz aligs vult facere aliqd bono fine vl' malo: ⁊ ꝑ aliqō ipedimētū ōsistit. ali⁹ āt cōtinuat motum voluntatis quousq̄ operꝑficiat: manifestum est ꝙ hmōi voluntas est diuturnioꝛ i bono vl' malo. ⁊ hoc est peior vl' melioꝛ. Tertio fm itensionem. sc̄t. n. qdā actꝰ exteriores q iq̄tum sc̄t ōlectabiles vl' penosi nati sc̄t itendere voluntatez vl' remittere: ꝺstat āt ꝙ q̄sto voluntas itensiꝰ tendit i bonum vel malum: tāto est melioꝛ vl' peioꝛ. Si āt loq̄mur ō bonitate actꝰ exterioris quā hz fm mām: ⁊ debitas circumstātias: sic cōparat' ad voluntatem vt terminꝰ ⁊ finis: ⁊ hoc mō addit ad bonitatem vl' malitiā voluntatis qz ois iclinatio vl' motꝰ ꝑficit i hoc ꝙ cōsequit' finem vl' attingit terminuz. vñ nō est ꝑfcā voluntas nisi sit tal' q̄ opportuna nitate ē data operi. Si ꝯo possibilitas desit voluntate exīte ꝑfcā vt oparet' si posset: ōfectꝰ ꝑfectōis q̄ ē ex actu exteriori ē simpl'r iuolūtariū. Inuolūtariū āt sic̄ nō meret' penaz vl' ꝑmiū i opando bonū aut malū: ita nō tollit aliqd ō premio vl' ō pena si homo iuolūtarie simpl'r ōficiat ad faciendū bonū vl' malū. ℂ Ad ꝑmū ergo dom̄ ꝙ Chrisо. logit' q̄ñ volūtas hois ē consumata: ⁊ non cessat' ab actu nisi ꝑ ipotētiā faciēdi. ℂ Ad scōm dom̄ ꝙ ratio illa ꝓcedit ō bonitate actꝰ exterioris quā hz a bonitate finis: sz bonitas actꝰ exterioris quā hz ex mā ⁊ circūstātys ē alia a bonitate volūtatis q̄ ē ex fine: nō āt alia a bonitate volūtatis quā hz ex ipso actu volito: sz comparat' ad ipsa: vt ratio ⁊ cā ei⁹ sic̄ supra dcm̄ est. Et ꝙ hoc etiā pz solo ad tertium.

Ad quintum sic ꝓcedit. Uī ꝙ euētꝰ sequēs addat ad bonitatē vl' malitiā actus. Effectꝰ.n. vtute ꝑexistit i cā: sz euentꝰ consequunt' actꝰ sic effectꝰ cās. ergo vtute ꝑexistūt i actibꝰ: sz vnūq̄q̄ fm suā vtutē iudicat' bonū vl' malū: nā vtꝰ ē q̄ bonū facꝰ hñtē: vt dr̄ i. z. ethi. ergo euētꝰ addūt ad bonitatē vl' malitiam actus. ℂ Ꝑ. Bona q̄ faciūt auditores: sc̄t effectꝰ qdā consequentes ex ꝑdicatōe doctoris: sz hmōi bōa redūdāt ad meritum ꝑdicatoris: vt pz ꝑ id qō dr̄ ꝓbl'. 4. Fres mei carissimi: ⁊ ōsideratissimi gaudium meum: ⁊ corona mea. ergo euētꝰ sequēs addit ad bonitatē vl' malitiā actꝰ. ℂ Ꝑ. Pena non addit' nisi crescēte culpa: vñ dicit' Deutro. 25. Pro mēsura peccati erit ⁊ plagaꝝ modꝰ: sz ex euētu sequente addit' ad penam: dr̄.n. Exoꝺ. 21. ꝙ si bos fuerit cornupeta ab heri ⁊ nudiustertiꝰ: ⁊ contestati sc̄t dnm̄ eiꝰ: nec recluserit eū: occideritq̄ virū aut mulierē: ⁊ bos lapidibꝰ obruet': ⁊ dnm̄ illiꝰ occidāt. non āt occideret' si bos non occidisset boez: et non reclusus. ergo euētꝰ sequēs addit ad bonitatē vl' malitiaz actꝰ. ℂ Ꝑ. Si aligs igerat cām mortis pcutiēdo vl' sniaz vādo: ⁊ moꝛs non seq̄t: non ꝺbit irregularitas: ꝺberet' āt si moꝛs seq̄ret'. ergo euētꝰ sequēs addit ad bonitatē vel malitiā actꝰ. ℂ Sz ꝺ̄. euētꝰ sequēs non facꝰ actuz malū q erat bonꝰ: nec bonū q erat malus: puta si aligs det elemosynaz pauperi q̄ ille abutat' ad peccatū: nihil ōperit ei q elynam

facit: ⁊ similiter si aliquis patienter ferat iniuriam sibi fa/ctaz. nō pp hoc excusaī ille qui feč . ergo euēt⁹ sequēs non addit ad bonitatē vl malitiā act⁹. ¶ Rñ⁹. dōm q euēt⁹ se/quēs: aut est p̄cogitat⁹: aut nō. Si ē p̄cogitat⁹: manifestū ē q addit ad bōitatē vl malitiā: cū. n. aliqs cogitās q ex ope suo multa mala pñt seq. nec pp hoc dimittit. ex hoc appz volūtas ei⁹ eē magis iordinata. Si āt euent⁹ sequēs nō sit p̄cogitat⁹: tūc distiguēdū ē. qz si p se: sequiť ex tali actu. ⁊ vt ī plīb⁹ fm hoc euēt⁹ sequēs addit ad bonitatē vel malitiā act⁹: manifestū ē. n. melioré actū eē ex suo gñe: ex quo pñt plura bona seq: ⁊ peioré ex quo nata sť plura mala seq. Si vo p accñs: ⁊ vt ī pauciorib⁹. tūc euēt⁹ sequēs nō addit ad bonitatē vel ad malitiā act⁹. nō. n. daī iudiciū ō re aliq̄ fz illud qō ē p accñs: sz solū fm illud qō est p se. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q vt⁹ cāe existimaī fm effect⁹ p se: nō āt fz effe ct⁹ p accñs. ¶ Ad scōm dōm q bōa q̄ auditores faciūt ꝺse quunť ex p̄dicatōe doctoris siť effect⁹ p se: vñ redūdat ad p̄miū p̄dicatoris. ⁊ p̄cipue qñ sť p̄intēta. ¶ Ad tertiū dōz q euēt⁹ ille p quo illi pena īfligenda mādaī ⁊ p se seq̄ť ex tali cā: ⁊ ite ponit vt p̄cogitat⁹. ⁊ iō iputaī ad penā. ¶ Ad q̄rtū dōm q rō illa p̄cederet si irregularitas seq̄reť culpā nō āt seq̄ť culpā: sz factū pp aliqué ōfectū sacramenti.

Ad sextum sic p̄cediť. Uī q vn⁹ act⁹ possit eē bo n⁹ ⁊ malus. Mot⁹. n. ē vn⁹ q ē conti nu⁹: vt dī ī. 5. phy. sz vn⁹ mot⁹ ꝺtinu⁹ pōt eē bon⁹ ⁊ malus: puta si aliqs ꝺtinue ad eccliā vādēs: p̄mo qdē ītēdat in/anē gloriā: postea ītēdat deo seruire. ergo vn⁹ act⁹ pōt esse bon⁹ ⁊ malus. ¶ P̄. Scōm pīm ī. 3. phy. actio ⁊ passio sūt vn⁹ act⁹. sz pōt eē passio bona. siť xp̄i. ⁊ actio mala siť iudeo rum. ergo vn⁹ act⁹ pōt eē bon⁹ ⁊ malus. ¶ P̄. Cū seru⁹ sit q̄si ist̄m dñi: actio serui ē actio dñi: siť actio istī ē actio ar tificis: sz pōt ꝺtigere q actio serui p̄cedat ex bona volūta te dñi: ⁊ sic sit bona ⁊ ex volūtate mala serui: ⁊ sit mala. er go idē act⁹ pōt eē bon⁹ ⁊ malus. ¶ Sz ō. Ari nō pñt eē in eodē. sz bonū ⁊ malū sť ꝺtia. ergo vn⁹ act⁹ nō pōt eē bon⁹ ⁊ malus. ¶ Rñ⁹. dōm q nihil ꝓhibz aligd eē vnū fm q ē ī vno gñe: ⁊ eē multiplex fm q referť ad aliud gen⁹. siť su pficies ꝺtinua est vna fm q ꝺsideraī ī gñe q̄titatis: tñ est multiplex fm q referť ad gen⁹ coloris si partiz sit alba: ⁊ partiz nigra. ⁊ fm hoc nihil ꝓhibz aliquē actū eē vnū fm q referť ad gen⁹ nāe: q tñ nō ē vn⁹ fm q referť ad genus moris. siť ⁊ ecōuerso: vt dcīt. Ambulatio. n. ꝺtinua ē vn⁹ act⁹ fm gen⁹ nāe: pōt tñ ꝺtingere q sint plures fm genus moris si muteť ambulātis volūtas q̄ ē p̄ncipiū actuū mo raliū. si ergo accipiaī vn⁹ act⁹: put ē ī gñe moris ipossibile ē q sit bon⁹ ⁊ malus bonitate ⁊ malitia morali: si tñ sit vn⁹ vnitate nāe: ⁊ nō vnitate moris: pt eē bon⁹ ⁊ malus. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q ille mot⁹ ꝺtinu⁹ q̄ p̄cedit ex diuersa ītē/tione: sz sit vn⁹ vnitate nāe: nō ē tamē vn⁹ vnitate moris. ¶ Ad scōm dōm q actio ⁊ passio ptinēt ad gen⁹ moris in/quātū bñt rōnē volūtaru: ⁊ iō fm q diuersa volūtate dicū tur volūtaria fm hoc sť duo moraliť: ⁊ pōt ex vna pte īesse bonū: ⁊ ex alia malū. ¶ Ad tertiū dōm q act⁹ serui iq̄tū p̄cedit ex volūtate serui nō ē act⁹ domini: sz solū iq̄tū p/cedit ex mādato domini. vñ sic nō faī ipm malū mala vo luntas serui.

¶ Questio. XXI.

Deinde ꝺsiderādū est ō his q̄ cōse/quunť actus hūanos rōne bonitatis vel malitie. ¶ Et circa hoc q̄/runť q̄tuor. P̄rio vtr act⁹ hūan⁹ iquā tū ē bon⁹ vel malus bēat rōnē rectitudi nis vel peccati. Scōo vtr bēat rōnem laudabil es vel culpabilis. Tertio vtr habent rōnem meriti vel demeriti. Quarto vtr habeat rationem meriti vel demeriti apud deum.

.XXI.

Ad primum sic p̄cediť. Uideť q act⁹ hūanus iquātū est bonus vel malus nō ha/beat rōnē rectitudinis vel peccati. Peccata. n. sunt mōstra in nā. vt dī ī. 2. physico r: mōstra aūt nō sunt act⁹. sz sť q̄dā res generate p̄ter ordinē nāe: ea āt q̄ sunt fm artē ⁊ rōnez imitanť ea q̄ sunt fm naturā. vt ibidē dī. ergo act⁹ ex hoc q ē iordinat⁹ ⁊ malus nō hz rōnem peccati. ¶ P̄. Pecca/tū vt dī ī scōo phy. accidit ī natura ⁊ arte: cū nō puenit ad finem ītentū a natura vel arte: sz bonitas vel malitia act⁹ hūani maxie ꝺsistit in ītentione finis ⁊ ei⁹ p̄secutōe. ergo videť q malitia act⁹ nō iducat rōnem peccati. ¶ P̄. Si malitia act⁹ iduceret rōnem peccati seq̄reť q vbicūq; eēt malū: ibi esset peccatū: hoc āt est falsuz. nā pena lz habeat rōnez mali: nō tamen hz rōnem peccati. nō ergo ex hoc q aligs act⁹ est malus hz rōnem peccati. ¶ Sed ꝺ bonitas act⁹ humani: vt supra ostensuz est p̄ncipaliť ꝺpender a lege eterna. ⁊ p ꝺsequens malitia ei⁹ ī hoc ꝺsistit q ꝺtr ordat a lege eterna: sz hoc faī rōnem peccati. Dīc. n. augustin⁹. zz. ꝺ Faustū. q pctm̄ est dcīm vel fcm̄ vl ꝺcupitū ꝺ legez eter nā. ergo act⁹ hūan⁹ ex hoc q est malus hz rationez peccati ¶ Rñ⁹. dōz q malū ī plus est q̄z peccatū siť ⁊ bonū ī plus est q̄z rectū. q̄libz. n. puatio boni ī quocūq; ꝺsistit ratione mali: sz peccatū p̄pe ꝺsistit ī actu q agiť pp finem aliquem cuz non habeat ōbitū ordinē ad finem illū. debiť āt ordo ad finem fm aliq̄s regulaz mensuraī: q̄ dez regula ī his q̄ fm nām agūt est ipsa vt⁹ nature q̄ iclinat ī talez finem. qñ ergo act⁹ p̄cedit a virtute naturali fm naturalem iclina/tionez ī finem: tūc seruaī rectitudo ī actu: qz mediuz non exit ab extremis. s. act⁹ ab ordine actiui p̄ncipij ad finem: qñ āt a rectitudine tali act⁹ aliqs recedit. tunc īcidit ratio peccati. Jn his vo q̄ agunť p volūtatez regula p̄xima est ratio humana. regula āt suprema est lex eterna. q̄nc ergo act⁹ hoīs p̄cedit ī finem fz ordinez rationis ⁊ legis eterne tūc act⁹ est rectus. quādo āt ab hac rectitudine obliq̄ť. tūc dī peccatū. Manifestū est āt ex p̄missis: q oīs actus volū tarius est malus p hoc q recedit ab ordīe rationis ⁊ legis eterne: ⁊ oīs actus bonus ꝺcordat rationi ⁊ legi eterne. vn de sequiť q actus hūanus ex hoc qō est bonus vel malus habeat rationē rectitudinis vel peccati. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q monstra dicunť esse peccata iquātū p̄ducta sunt ex peccato ī actu nature existente. ¶ Ad scōm dōm q ou plex est finis. s. vltimus ⁊ p̄ppiquus. Jn peccato āt nature dīc gdez actus a fine vltimo q est pfectio generationis āt dīc a quocūq; fine p̄ximo. opaī. n. natura aligd formādo silr ī peccato volūtatis: semp est defectus ab vltio fine in uēto. qz nullus actus voluntatis malus est ordinabilis ad beatitudinez q̄ est vltimus finis: lz non deficiat ab aliquo fine p̄ximo quem volūtas ītendit ⁊ ꝺsequiť: vnde etiam cū ipsa ītentio huius finis ordineť ad finem vltimū ī ipsa ītentione huiusmodi finis potest inueniri ratio rectitudis ⁊ peccati. ¶ Ad tertiū dōm q vnūqōq; ordinaī ad finez p actū suū: ⁊ ideo ratio peccati q̄ ꝺsistit ī deuiatione ab or/dine ad finem: p̄pe ꝺsistit ī actu: sz pena respic plonā pec/cātem: vt in p̄mo dcīm est.

Ad secundum sic p̄cediť. Uideť q actus hu manus ex hoc q est bonus vel malus non hz rationem laudabilis vel culpabilis. peccatū n. ꝺtingit ī his q̄ aguntur a natura. vt dī in. 2. physicoz: sed tamen ea q̄ sunt naturalia non sunt laudabilia nec culpa bilia. vt dicit ī. 3. ethico r. ergo actus hūanus ex hoc q est malus vel peccatū. nō hz rationē culpe: ⁊ per ꝺsequēs nec ex hoc q est bonus hz rationez laudabilis. ¶ P̄. Siť con tingit peccatū in actibus moralibus ita ⁊ in actibus artis qz vt dicit in scōo physico r. Peccat gramaticus non re/cte scribēs. ⁊ medicus non recte dās potionem: sz non cul paī artifex ex hoc q aligd malū faī. qz ad idustriaz arti/

ficis pertinet q̄ possit: ⁊ bonum opus facere ⁊ malum cuꝫ voluerit. ergo videt q̄ ēt actꝰ moralis ex hoc q̄ est malus nō habeat rōnē culpabilis. ¶ P̄. Dionysiꝰ dic̄. 4. caplo ō di. no. q̄ malū ē ifirmū ⁊ ipotēs: sꝫ ifirmitas vel ipotentia vel tollit vel diminuit rōnē culpe: nō ergo actꝰ hūanꝰ ē culpabilis ex hoc q̄ est malus. ¶ Sꝫ ꝺ ē qō phs dic̄: q̄ laudabilia sunt vtutū opa: vitupabilia aūt vel culpabilia opa ꝺ ⁊ opus eiꝰ bonū reddit: vt dr̄ i scō ethycoꝝ: vñ actꝰ oppositi sunt actꝰ mali. ergo actꝰ hūanꝰ ex hoc q̄ ē bonꝰ vel malus hꝫ rōnē laudabilis vel culpabil. ¶ Rñ°. dōm q̄ sicut n. dr̄ actꝰ culpabilis vel laudabilis q̄ iputat agēti: nihil. n. ē aliud laudari vel culpari q̄ iputari alicui malitiā vel bonitatē sui actꝰ. tūc. n. actꝰ iputat agēti: qñ ē i ptāte ipsiꝰ. ita q̄ habeat dñium sui actꝰ: hoc aūt ē i oibꝰ actibꝰ volūtarys: qr̄ q̄ volūtatē hō dominiū sui actꝰ hꝫ: vt ex supradictis pꝫ. vñ relinquit q̄ bonū vel malū i solis actibꝰ volūtarys constituit rōnē laudis vel culpe: ī qbꝰ ē idē malū: peccatū ⁊ culpa. ¶ Ad ꝑmū ergo dōꝫ q̄ actꝰ nāles nō sunt i ptāte nālis agēntis: cū nā sit determinata ad vnū. ⁊ iō hꝫ i actibꝰ nālibꝰ fit pctū: nō tñ ē ibi culpa. ¶ Ad scōm dōm q̄ rō alr̄ se hꝫ i artificialibꝰ: ⁊ alr̄ i moralibꝰ. In artificialibꝰ. n. rō ordinatur ad finē particularē: qō ē aliqd p rōnē excogitatum. In moralibꝰ aūt ordinat ad finē cōem totius hūane vite: finis aūt particularis ordinat ad finē cōem. Cū. n. pctū fit p ōuiationē ab ordine ad finē: vt dcm̄ est: i actu artis ꝓtingit dupliciter eē peccatū. Uno mō p deuiationē a fine particulari ītēto ab artifice: ⁊ hoc peccatū erit ꝓpriū artiꝑ: puta si artifex ītēdēs facere bonū opus: faciat malū: vel ītēdēs facere malum faciat bonū. Alio mō p deuiationē a fine cōi hūane vite. ⁊ hoc mō dicet peccare: ēt si ītēdat facere malū opꝰ: ⁊ hoc ꝑ hoc vt aliꝰ decipiat: sꝫ hoc peccatū nō ē ꝓpriū artificis iquātū artifex: sꝫ iquātū hō est: vñ ex ꝑmo peccato culpat artifex iquātū artifex: sꝫ ex scōo culpat hō iquātū hō Sꝫ i moralibꝰ vbi attēdit ordo rōnis ad finē cōꝫ hūane vite: sp peccatū ⁊ malū attēdit p deuiationē ab ordine rōnis ad finē cōem hūane vite. ⁊ iō culpa ex tali peccato hō iquātū ē hō: ⁊ iquātū moralis est: vñ phus dic̄ i. 6. ethicorum q̄ i arte volēs peccās ē eligibilior circa prudētiā autē min°: sic ⁊ i vtutibꝰ moralibꝰ: quaꝝ prudētia ē directiua

¶ Ad tertiū dōm q̄ illa ifirmitas q̄ ē i malis voluntarys subiacet ptāti hois. ⁊ iō nec tollit nec diminuit rōnē culpe.

Ad tertium

sic ꝓcedit. Uidet q̄ actꝰ hūanꝰ nō habeat rōnē meriti ⁊ demeriti pp suā bonitatē vel malitiā: meritū. n. ⁊ demeritū dr̄ p ordinē ad retributōē q̄ locū solū hꝫ i his q̄ ad alterꝝ sūt: sꝫ nō oēs actꝰ hūani boni vel mali sūt ad alterꝝ: sꝫ qdā sunt ad seipꝝ. ergo nō oīs actꝰ hūanꝰ bonꝰ vel malus hꝫ rōnē meriti vel ꝺmeriti. ¶ P̄. Nullus mereꝝ penā vel ꝑmiū ex hoc q̄ disponit vel vult de eo cuiꝰ ē domin°: sic si hō destruat rē suā nō punit sic si destrueret rē alteriꝰ: sꝫ hō ē dominꝰ suorum actuū: ergo ex hoc q̄ bñ vel male disponit de suo actu non mereꝝ penā vel ꝑmiū. ¶ P̄. Ex hoc q̄ aliqs sibiipsi acquirit bonuꝫ nō mereꝝ vt ei bñ fiat ab alio. ⁊ eadē rō est de actꝰ hūani boni vel mali sūt ad alterꝝ: sꝫ ipse actꝰ bonꝰ est quoddā bonū ⁊ pfectio agentis q̄ hō facit malū actū vel bonū mereꝝ vel ꝺmereꝝ. ¶ Sꝫ ꝺ est qō dr̄ Esaie .3. Dicite iusto qñ bñ qñ fructū aduenit: ⁊ eius fiet ei. ¶ Rñ°. dōm q̄ meritū ⁊ demeritū dñr i ordine ad retributionē q̄ fit ꝑm iustitiā: retributio aūt ꝑm iustitiā fit alicui ex eo q̄ agit i pfectū vel nocumentū alterius. ¶ Est aūt ꝺsiderādū q̄ vnusq̄sq̄ i aliq̄ societate viuens est aliquo modo pars ⁊ membꝝ totius societatis. q̄cūq̄ ergo agit aliquid in bonū vel malū alicuius in societate exīntis hoc redūdat in totā societatem: sic̄ qui ledit manū per consequens ledit hoiem. Cū ergo aliqs agat in bonū vel malū alterius singularis pſone: cadit ibi duplr̄ rō meriti vel demeriti. Uno mō ꝑm q̄ debet ei retributio a singulari pſona: quā iuuat vel offendit. Alio mō ꝑm q̄ debet ei retributio a toto collegio. Qñ vo aliqs ordinat actū suū directe in bonū vel malū totius collegy: ꝺbet ei retributio: ꝑmo q̄dem ⁊ ꝓncipalr̄ a toto collegio: scōario vo ab oībus collegy partibus. cū vo aliqs agit qō in bonū ꝓpriū vel maluꝫ vergit. etiam debetur ei retributio. inquantum etiam hoc vergit in comune secundum q̄ ipse est pars collegy: licet nō ꝺbeat ei retributio iquātū est bonū vel malū singularis pſone q̄ est eadem agenti nisi forte a seipso ꝑm quādā similitudinē: ꝓut est iustitia hōis ad seipm. Sic igr̄ pꝫ q̄ actus bonus vel malus hꝫ rōnem laudabilis vel culpabil ꝑm q̄ est i potestate volūtatis: rōnez vo rectitudinis ⁊ peccati ꝑm ordinem ad finem: rōnem vo meriti ⁊ demeriti secūdum retributionem iustitie ad alterꝝ. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q̄ quādoq̄ actus hois boni vel mali: ⁊ si nō ordinantur ad bonū vel malū alterius singularis pſone: tamen ordinant ad bonuꝫ vel ad maluꝫ alterius: qō est ipsa cōitas. ¶ Ad scōm dōm q̄ homo qui hꝫ dominiuꝫ sui actus: ipse etiā iquātū est alterius. s. cōitatis cuius est pars: mereꝝ aliquid: vel ꝺmereꝝ iquātū actus suos bene vel male disponit. sic̄ etiaꝫ si alia sua de qbus cōitati seruire dꝫ: bene vel male dispensat. ¶ Ad tertiū dōm q̄ hoc ipꝫ bonū vel malum quod aliquis sibi facit per suum actum: redundat in communitatem: vt dcm̄ est.

Ad quartum

sic ꝓcedit. Uidet q̄ actus hois bonus vel malus nō habeat rōnem meriti vel ꝺmeriti p ꝓparationē ad deum. qr̄ vt dictum est meritū ⁊ demeritū ipoꝝtat ordinem ad recōpensationem ꝓfectus vel dāni ad alterꝝ illati: sꝫ bonus actus hois vel malus nō cedit in aliquem ꝓfectū vel damnum ipsius dei: dr̄. n. Job. 35. Si peccaueris qd ei nocebis: ꝓporro si iuste egeris qd donabis ei: ergo actus hois bonus vl malus nō hꝫ rōnem meriti vel ꝺmeriti apud deū. ¶ P̄. Instrumētū nihil mereꝝ vel ꝺmereꝝ apud eū qui vtit instrumento. qr̄ tota actio istri est vtentis ipso: sed homo in agendo est istrm̄ diuine virtutis ꝓncipalr̄ iꝑm mouentis: vnde dr̄ Esa. io. Numquid gloziabit securis ꝺ eū qui secat in ea. aut exaltabit serra ꝺ euꝫ a quo trahit. vbi manifeste hoiem agentem cōparat instrō. ergo hō bene agendo vel male nō mereꝝ vel ꝺmereꝝ apud deū. ¶ P̄. Actus hūanus hꝫ rationem meriti vel ꝺmeriti iquātuꝫ ordinat ad alterꝝ: sꝫ non oīs actus hūanus ordinat ad deum. ergo non omnes actus boni vel mali habent rationez meriti vel demeriti apud deū. ¶ Sed ꝺ est qō dr̄ Eccleſia. vlti. Cūcta que fiūt adducet deus in iudiciū siue bonū: siue malū: sed iudiciū ipoꝝtat retributionem respectu cuius meritu vel ꝺmeritū dr̄. ergo oīs actus hois bonus vel malus hꝫ rationem meriti vel ꝺmeriti apud deū. ¶ Rn°. dōm q̄ sic̄ dcm̄ est: actus alicuius hois hꝫ rationem meriti vel demeriti ꝑm q̄ ordinat ad alterum: vel ratione eius: vel ratione communis: vtroq̄ aūt modo actus nostri boni vel mali habent rationem meriti vel ꝺmeriti apud deū. ratione quidem ipsius iquātū est vltimus hois finis. est aūt debitū: vt ad finem vltimū omnes actus referant: vt supra habitum est: vnde q̄ facit actū malū nō referribilē in deū non seruat honorez dei q̄ vltimo fini debet. Ex parte vo totius communitatis vniuersi. qr̄ in qualibꝫ communicatione ille q̄ regit communitatem ꝑcipue hꝫ curā boni communis: vn de ad euꝫ ptinet retribuere ꝓ his q̄ bene vel male fiūt in communitate. Est aūt deus gubernator ⁊ rector totius vniuersi: sic̄ in ꝑmo habitū est: ⁊ specialr̄ rationaliū creaturarū. vnde manifestū est q̄ actus humani habent rationem

meriti vel demeriti p ꝓparationem ad ipm. aliogn sequeretur q deus nō haberet curaz de actib⁹ humanis. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q' per actū hois deo fm se nihil pōt accrescere vel deperire: sz tñ homo quātū in se est aligd subtrahit deo: vel ei exhibet: cū seruat vel nō seruat ordinē quez deus istituit. ¶ Ad scōz dōm q homo sic moueť a deo: vt istrumētū: qō tñ nō excludit qn moueat seipm p liberum arbitriū: vt ex supradictis pz. z iō per suū actuz mereť: vel demereť apud deū. ¶ Ad tertiū dōm q homo nō ordinatur ad cōitatē politicā fm se totū: z fz oīa sua: z ideo nō oz q glibz actus eius sit meritoz⁹ vel demeritoz⁹ ius p ordinē ad cōmunitatē pollitica: fz totū q homo est. z qō pōt z hz: ordinādum est ad deū. z iō ois actus hois bon⁹ vel malus hz rōnē meriti vel demeriti apud deū q̄tū est ex ipsa rōne actus.

¶ Questio. XXII.

Post hoc cōsiderādū est de passiōib⁹ aie. Et primo in generali. Secūdo in spāli. In generali āt q̄tuoz occurrūt circa eas ꝓsiderāda. ꝓmo q̄dem de subo eaz. Secūdo de differētia eaz. Tertio de ꝓparatione earum adinuicē. Quarto de malitia z bonitate ipsarū. ¶ Circa ꝑmū, querunť tria. ꝓmo vtz aliqua passio sit in aia. Scōo vtz magis in parte appetitiua: q̄z in apprehēsiua. Tertio vtz magis sit in appetitu sensitiuo q̄z itellectiuo: qui dr voluntas.

Ad primum sic ꝓcedit. Videť q nulla passio sit in aīa. pati. n. est ꝓprium māe: sed aīa nō est ꝓposita ex mā z forma: vt i ꝑmo habitū est: ergo nulla passio ē in aīa. ¶ Ꝑ. ꝓassio est motus: vt dr i. 3. phisicoz: fz aīa nō mouet: vt ꝓbat in ꝑmo de aīa. ergo passio nō est in aīa. ¶ Ꝑ. ꝓassio est via i corruptiōez. nā ois passio magis facta abycit a suba: vt dr in libro topicoz: fz aīa est incorruptibilis. ergo nulla passio est in aīa. ¶ Sz ꝑ ē qō apostolus dicit ad Ro. 7. Cū essem⁹ in carne passiōes peccatoz q̄ p legē erāt: operabant in mēbris nostris. peccata aūt sunt ꝓprie in aīa. ergo z passiones q̄ dr peccatorum sunt in anima. ¶ Rñ⁰. dōm q pati dr tripl'r. Uno modo cōiter fm q oē recipere est pati ēt si nihil abyciat a re: sic si dicat aer ez pati qñ illuminat: hoc aūt magis est pfici q̄z pati. Alio mō dr ꝓpe pati qñ aliqd recipit cū alteri⁹ abiectione: sed hoc ꝓtingit dupl'r. qñq̄z. n. abycit id qō nō ē cōueniēs rei. sic cū corpus aīalis sanat: dr pati. qz recipit sanitatez egritudine abiecta. Alio mō qñ ecōuerso ꝓtingit: sic egrotare dr pati. qz recipit infirmitas sanitate abiecta: z hic est ꝓprissim⁹ modus passionis: nā pati dr ex eo q aliquid trahit ad agēte: q aūt recedit ab eo qō est sibi ꝓueniens: maxime videť ad aliud trahi: z sil'r in ꝑmo de gñatione dicit: q qñ ex ignobiliori generat nobili⁹ est gñatio simpl'r z corruptio fz qd: ecōuerso aūt qñ ex nobiliori ignobilius generat: z his trib⁹ modis ꝓtingit eē in aīa passionez: nam fm receptionē tñ dr q sentire z itelligere est quoddā pati: passio aūt cū abiectiōe nō est nisi fm trāsmutationē corpozalē. vnde passio ꝓprie dcā nō pōt ꝓpetere aīe nisi p accidēs: inquātū. s. ꝓpositū patit: sed in hoc est diuersitas. naz qñ hmōi trāsmutatio fit in deteri⁹: magis ꝓprie hz rōnem passionis: q̄z qñ fit in melī⁹: vñ tristitia magis ꝓprie est passio q̄z letitia. ¶ Ad ꝑmū igit dōm q pati fm q est cū abiectione z trāsmutatiōe ꝓpriuz est māe. vñ nō iuenit nisi in cōpositis ex mā z forma: fz pati ꝓut ipoztat receptionē solam nō est necessariū: q sit māe: fz potest eē cuiuscūq̄z existētis in potētia. Anima aūt z si nō sit ꝓposita ex mā z forme. hz tñ aligd potētialitatis fm quā ꝓuenit sibi recipere z pati: fm q itelligere pati est: vt dr in. 3. de anima. ¶ Ad scōm dōm q pati z moueri: z si nō ꝓueniat aīe p se: ꝓuenit tñ ei per accīs: vt in ꝑmo de anima dr. ¶ Ad tertiū dōm q rō illa ꝓcedit de passione que est cū trāsmutatiōe ad deteriius: z hmōi passio aīe ꝓuenire nō potest nisi p accidens p se aūt conuenit ꝓposito qō est corruptibile.

Ad secundum sic ꝓcedit. Videť q passio magis sit in parte aīe apprehēsiua q̄z in parte appetitiua: qō. n. est ꝑmū in quolibz gñe videť eē maximū illoz que sunt in gñe illo. z cā alioz. vt dr in. 2. metaphisice: fz passio pri⁹ ꝓuenit in parte apprehēsiua q̄z i parte appetitiua. nō. n. patit pars appetitiua nisi passiōe ꝓcedēte in parte apprehēsiua. ergo passio ē magis i parte apprehēsiua q̄z in parte appetitiua. ¶ Ꝑ. Qō est magis actuum videť eē minus passiuū: actio. n. passiōi opponit: fz ꝓpter appetitiua ē magis actiua q̄z pars apprehēsiua: ergo videť q in parte apꝓhēsiua magis sit passio. ¶ Ꝑ. Sicut apparet sensitiuus est virtus in organo corpozali: ita z vis apprehēsiua sensitiua: fz passio aīe fit ꝓprie loquēdo fm trāsmutationē corpozalem. ergo nō magis ē passio in parte appetitiua sensitiua q̄z in apprehēsiua sensitiua. ¶ Sz ꝑ est qō Augu. dic' in. 9. de ci. dei: q motus animi quos greci ꝓpter: nostri āt sic Cicero ꝓturbationes: qdā affectiones vel affectiones⁹: qdā vero sic in greco habeť: expressi⁹ passiōes vocāt: ex quo pz q passiones aīe sunt idē qō affectōes: fz affectiones manifeste ꝓtinēt ad partē appetitiuaz: z nō apprehēsiuaz. ergo z passiones magis sunt in appetitiua q̄z i apprehēsiua. ¶ Rñ⁰. dōm q sic iam dcm est: in noīe passiōis ipoztat q patiēs trahat ad id qō est agētis. Magis aūt trahit aīa ad rem p vim appetitiuā q̄z per vim apprehensiuā: nā per vim appetitiuā aīa bz ordinē ad ipsas res: ꝓut i seipsis sunt: vñ phūs dic' in. 7. metaphisice q bonū z malū q̄ sunt oba appetitiue potētie sunt in ipsis reb⁹: vis aūt apprehēsiua nō trahit ad rē fm q in seipsa est: fz cognoscit eaz fm suā nō trahit ad rē fm q in seipsa est: fz cognoscit eaz fm ītētionē rei quā in se habz vel recipit fm ꝓprium modum: vñ ibidē dr q verū z falsum q̄ ad cognitionē ptinēt nō sunt in reb⁹. fz in mēte: vñ ꝑz q rō passiōis magis ꝓuenit in parte appetitiua q̄z in parte apprehēsiua. ¶ Ad ꝑmū ergo dicēdum q ecōuerso se hz in his que ptinēt ad pfectionem z in his que ptinēt ad defectuz: nā in his que ad pfectionē ptinēt attēdit ītēsio per accessum ad vnū ꝑmū ꝓncipium: cui quāto est aligd ꝓpiquio⁹ tāto est magis itēsum: sic itensio lucidi attēdit p accessum ad aligd sume lucidū: cui q̄z to aligd magis appropiquat tāto est magis lucidū: fz i his que ad defectū ptinēt. attendit ītēsio nō per accessum ad aliqō summū: sed per recessum a pfecto. qz in hoc rō ꝓprie tionis: z defect⁹ ꝓsistit. z ideo quāto min⁹ recedit a ꝑmo: tanto est minus ītēsum: z ꝓp hoc in ꝓncipio semp ꝓuenit parui defect⁹ q postea ꝓcedēdo magis multiplicat. passio aūt ad defectū pertinet: qz est alicui⁹ fm q̄ est in potētia: vnde in his que appropinquāt ꝑmo pfecto. s. deo. ꝓuenit paz de rone potētie z passionis: i alys āt consequēter plus: z sic etiā in ꝓriori vt anime. s. apprehēsiua: ꝓuenit min⁹ de ratione passionis. ¶ Ad scōm dōz q vis appetitiua dr esse magis actiua. qz est magis ꝓncipium exterioris act⁹. z hoc habz ex hoc ipso ex quo hz q sit magis passiua. s. ex hoc q hz ordinem ad rem: ꝓut est in seipsa. per actionez. n. exterioz ē venim⁹ ad ꝓsequēdas res. ¶ Ad tertiū dōm q sicut in ꝑmo dcm est dupl'r organum anime pōt trāsmutari. Uno modo trāsmutatione spirituali fm q recipit ītētionem rei. z hoc perse ꝓuenit in actu apprehēsiue virtutis sensitiue. sic oculus ꝓuenit in actu apprehēsiue virtutis sensitiue: non ita q̄ coloret: fz ita q recipiat illus ītentionem coloris. Est aūt z alia nālis trāsmutatio organi ꝓut organum trāsmutat q̄z tum ad suam nālem dispositionem: puta q̄ calefit aut infrigidat: vel alio modo sili transmutat: z hmōi trāsmutatio per accīs se hz ad actū apprehensiue virtutis sensitiue: puta cuz oculus fatigat ex fortī ītuitu: vel dissoluit ex vehemētia visibilis. fz ad actū apprehensitus sensitiui per se ordinat huiusmodi trāsmutatio: vnde

in diffinitione motuum appetitiue partis materialr ponitur aliqua nalis trasmutatio organi: sicut dr q ira est acce sio sanguis circa cor. vnde pz q rō passionis magis inuenit in actu sensitiue appetitiue: cz in actu sensitiue virtutis ap prehensiue: lz vtraqz sit actus organi corporalis.

Ad tertium sic pcedit. Uidet q passio nō magis sit in appetitu sensitino cz i appetitu intellectiuo. Dicit.n. Dionysius. z. cap'o de di.no. q Jerotheus ex quada est doctus diuinior ispiratiōe nō soluz discens: sz et patiens diuina: sz passio diuinoz nō pōt pertinere ad appetitū sensitiuū: cuius obiectum est bonuz sensibile. ergo passio ē in appetitu itellectiuo: sic z in sensitiuo. ¶ P. Quāto actiuuz est potētius: tāto passio ē fortior: sz obz appetitus itellectiui qō est bonuz vle: est potēti⁹ actiuum cz obm appetitus sensitiui: qō est particulare bonuz. ergo rō passionis magis inuenit in appetitu itellectiuo cz in appetitu sensitiuo. ¶ P. Haudiū z amor passiones quedā ee dicunt: sed hec inueniunt in appetitu itellectiuo: z nō solum in sensitiuo: aliogn non attribuerent in scripturis deo z angelis. ergo passiones nō magis sunt in appetitu sensitiuo cz i itellectiuo. ¶ Sz ō est qō dic Damas. i. z. libro ōscribēs aiales passiones. Passio est motus appetitiue virtutis sensibilis in imaginatione boni vel mali. Et alr. Passio est mo⁹ irrōnalis aie p susceptiōez bōi z mali. ¶ Rñ⁹. dōz sic iam dcm est: passio ppie inuenit vbi est trāsmutatio corporalis: que qdem inuenit in actib⁹ appetitus sensitiui: z non solū spiritualis sic ē in apprehēsiōe sensitiua: sz et nālis. In actu aūt appetitus itellectiui nō regrit aliq transmutatio corporalis. qz hmōi appetit⁹ nō est virt⁹ alicui⁹ organi: vnde pz q rō passionis magis ppie inuenit in actu appetitus sensitiui cz itellectiui: vt et pz p diffinitiones Damas. iducras. ¶ Ad pmū g dōz q pass o diuinoz ibi dr affectio ad diuina. z coniūctio ad ipsa p amorē: qō tñ fit sine trāsmutatione corporali. ¶ Ad scōm dōm q magnitudo passionis nō solū dependet ex virtute agētis: sz etiā ex passibilitate patiētis. qz que sunt bñ passibilia multū patiunt et a paruis actiuis. Licet ergo obm appetit⁹ itellectiui sit magis activum cz obm appetitus sensitiui: tñ appetitus sensitiu⁹ est magis passiuus. ¶ Ad tertiū dōz q amor z gaudiū: z alia hmōi cū attribuunt deo vel angelis aut hominib⁹ fm appetitū itellectiuum significāt simplicē actū volūtatis cuz similitudine affectus absq passione. Unde dic̄ augustin⁹. 9. de ci. dei. Sancti angeli: z sine ira puniūt: z sine miserie cō passione subueniūt: z tñ ista nomina passionū ꝓsuetudine locutionis hūane ēt in eos vsurpant pp quādam opationis similitudinē. nō pp affectionū ifirmitatem.

¶ Questio. XXIII.

Deinde ꝓsiderādū est ō passionuz dria adinuicē ¶ Et circa hoc quer̄ quatuor. Primo vtz passiones que sunt in ꝓcupiscibili sint diuerse ab his que sunt i irascibili. Secūdo vtrum ꝓtrarietates passionū irascibilis sint fm ꝓtrietatez boni z mali. Tertio vtrum sit aliqua passio nō habens contrarium. Quarto vtrum sint alique passiones differētes specie in eadē potentia non contrarie adinuicem.

Ad primum sic pcedit. Uidet q passiones eedē sint i irascibili z i cōcupiscibili. Dic enim philosophus in .z. ethicorū q passiones anime sunt quas sequitur gaudium z tristitia: sed gaudium z tristitia sunt in concupiscibili. ergo omnes passiones sunt in concupiscibili. non ergo sunt alie in irascibili: z alie in cōcupiscibili. ¶ P. Matth. 13. super illud. Simile est regnum celorum fermēto ꝛc. Dic glo. Piero. In rōne possideam⁹ pusillanimitatem: in irascibili odiū vitioz: in cōcupiscibili desideriū virtutū. Sz odiū est in ꝓcupiscibili: sic z amor cui ꝓtrariat vt dr in. z. topi. ergo eadē passio est in ꝓcupiscibili z irascibili. ¶ P. Passiones z act⁹ differūt specie fm obiecta: sed passionū irascibilis z ꝓcupiscibilis eadē oba sunt. s. bonum z malū: ergo eedē passiones sunt irascibilis z ꝓcupiscibilis. ¶ Sz ō. diuersaz potētiaruz actus sunt specie diuersi: sic videre z audire: sz irascibilis z ꝓcupiscibilis sunt due potētie diuidētes appetitum sensitiuū: vt in pmo dcm est. ergo cū passiones sint motus appetit⁹ sensitiui: vt supra dcm est passiones que sunt in irascibili erūt alie fm speciē a passionib⁹ que sunt in ꝓcupiscibili. ¶ Rñ⁹. dōm q passiōes que sunt i irascibili z ꝓcupiscibili differūt spē. Cū. n. diuerse potētie habeant diuersa oba: vt in pmo dcm est: necesse est q passiones diuersaz potentiaz ad diuersa oba referant. vt multo magis passiones diuersaz potētiaz specie differūt. Maior. n. dria obiecti regrit ad diuersificādū spēm potētiaz: cz ad diuersificādū spēm passionū vel actuū. Sic. n. in nālibus diuersitas generis ꝓsequit diuersitatē potētie māe: diuersitas aūt spēi diuersitatem forme in eadez mā: ita in actib⁹ aīe actus ad diuersas potētias pertinētes sunt nō solū spē: sed et genere diuersi: act⁹ aūt vel passiones respiciētes diuersa obiecta spālia cōprehēsa sub vno cōi obo vnius potētie differūt sic spēs illi⁹ gnis ad cognoscendum. ergo que passiōes sunt i irascibili z que i ꝓcupiscibili: oz assumere obiectū vtriusq potētie. dcm est aūt i pmo q obiectuz potētie ꝓcupiscibilis est bonū vel malū sensibile simpliciter acceptū qō est delectabile vel dolorosum: sz q necesse est q iterdū aia difficultatē vel pugnā patiat adipiscēdo aliqō hmōi bonū: vel fugiēdo aliqō hmōi malū. icz tum hoc est quodāmodo elevatū supra facilē ptātē aialis. ideo ipm bonū vel malū fm q hz rōnem ardui vel difficilis est obiectuz irascibil'. Quecūcz ergo passiones respiciūt absolute bonū vel malū ptinēt ad ꝓcupiscibilē. vt gaudiū tristitia: amor: odium: z fl'ia. Quecūcz vo passiones respiciūt bonū vel malū sub rōne ardui: put est aliqd adipiscibile vel fugibile cū aliq difficultate: ptinēt ad irascibilem vt audacia: z timor: spes: z hmōi. ¶ Ad pmū ergo dōm q sic i pmo dcm est ad hoc vis irascibilis data est aialibus: vt tollant impedimēta qbus ꝓcupiscibil' i suum obiectū tēdere ꝓhiberet. vel propter difficultatez boni adipiscēdi: vel pp difficultatem mali supandi. z ideo passiones irascibil' omnes terminant ad passiones cōcupiscibil'. z secundum hoc etiā passiones que sunt i irascibili consequit gaudium z tristitia que sunt i ꝓcupiscibili. ¶ Ad scōm dōm q odiū vitioz attribuit Piero. irascibili nō pp rōnem odij que ppie ꝓpterit ꝓcupiscibili: sed pp ipugnationē que ptinet ad irascibilem. ¶ Ad tertiū dōm q bonū iquantum est delectabile mouet ꝓcupiscibilē: sed si bonum habeat quādam difficultatē ad adipiscēdū: ex hoc ipso hz aliqd repugnans ꝓcupiscibili. z ideo necessarium fuit esse aliā potētiaz que i id tēderet. z rō est eadem de malis. z hec potētia est irascibilis. vnde ex ꝓsequenti spēs concupiscibil' z irascibil' specie differunt.

Ad secundum sic pcedit. Uidet q contrarietas passionū irascibil' nō fit nisi fm contrarietatem boni z mali. Passiones. n. irascibil' ordinant ad passiones concupiscibil': vt dcm est. sed passiōes concupiscibil' non ꝓtrariantur nisi fm contrarietatē boni z mali: sicut amor z odium: gaudiū z tristitia. ergo nec passiones irascibil'. ¶ P. Passiones differūt fz obiecta: sicut z motus fm terminos: sed contrarietas nō est in motibus nisi fm contrarietatez terminoz. vt pz i. 5. physicoz. ergo neq i passionibus est cōtrarietas passionū nisi fm contrarietatem obiectoz. obiectum aūt appetitus est bonuz vel malū. ergo nulla potētia appetitiua pōt esse contrarietas passionuz. nisi fm contrarietatem boni z mali. ¶ P. Dis

passio aie attenditur ꝑm accessum ⁊ recessum: vt auicenna dic̃ i. 6. de naturalibus: ſz accessus causaꝫ ex rõne boni: recessus ãt ex rõne mali. qz sicut bonũ ẽ qđ oĩa appetunt: vt dr̃ in ꝓmo ethicoꝝ: ita malũ ẽ qđ oĩa fugiũt. ergo ire sunt in passionib⁹ aie nõ põt esse nisi ꝑm bonũ ⁊ malũ. ¶ Sz ire. timor ⁊ audacia sunt ire: vt pz i. 3. ethicoꝝ: ſz timor ⁊ audacia nõ differũt ꝑm bonũ ⁊ malũ. qz vtrũqz est respectu alicuiꝰ maloꝝ. ergo nõ oĩs ire passionũ irascibilis ẽ ſz irietatẽ boni ⁊ mali ¶ Rñ. dom̃ q passio qdam motus est vt dr̃ i. 3. physicoꝝ. Unde oz irietatẽ passionũ accipere ꝑm irietatẽ motuũ vel mutationũ. Est ãt duplex ire tas in mutationib⁹ ⁊ motib⁹: vt dicit in. 6. physicoꝝ: vna qdem ꝑm accessum ⁊ recessuz ab eodẽ termino: que qdẽ ire est ꝓprie mutationũ. i. gñationis que est mutatio ad esse: ⁊ corruptionis q̃ est mutatio ab eẽ: alia aũt ꝑm irietatẽ termino ꝝ q̃ ꝓprie est ire tas motuũ: sic̃ dealbatio que ẽ motus a nigro i albũ oppõit denigratiõi q̃ ẽ mot⁹ ab albo i nigruz. Sic igit̃ in passionib⁹ aie duplex ire tas iuenit̃. Una qdẽ ꝑm irietatẽ obiectoꝝ. ſ. boni ⁊ mali. Alia vo ꝑm accessum ⁊ recessum ab eodẽ termino. In passionib⁹ qdẽ ocupiscibilis iuenit̃ ꝓma ire tas tñ que. ſ. est ꝑm obiecta. In passionibus aũt irascibil̃ iuenit̃ vtraqz: cuius rõ est. qz obiectũ cõcupiscibil̃: vt supra dcm̃ est: est bonũ vel malũ sensibile absolute. Bonũ ãt iquãtũ bonũ nõ ꝓt eẽ termin⁹: vt a quo ſz solũ vt ad quẽ. qz nihil refugit bonũ iquãtum bonũ: sed oĩa appetũt ipm. Sil̃r nihil appetit malũ iquãtũ hmõi: ſz oĩa fugiũt ipm: ⁊ ꝓp hoc malũ nõ hz rõnẽ termini ad quez ſz solũ termini a quo. Sic igit̃ oĩs passio ocupiscibil̃ respectu boni est: vt in ipm: sic̃ amor: desideriũ: ⁊ gaudium. Oĩs vo passio respectu mali est ab ipsa: sic̃ odium: fuga: seu abominatio ⁊ tristitia. Uñ in passionib⁹ ocupiscibil̃ non põt eẽ irietas ꝑm accessum ⁊ recessuz ab eodẽ obiecto: ſz obiectum irascibil̃ est sensibile bonũ vel malũ: nõ qdẽ absolute: ſz sub rõne difficultatis vel arduitatis: vt supra dcm̃ ẽ. Bonũ aũt arduũ siue difficile hz rõnem vt in ipm tendaꝫ iquãtuz est bonũ: qđ ꝓtinet ad passionẽ spei: ⁊ vt ab ipso recedaꝫ iquãtum est arduũ ⁊ difficile qđ ꝓtinet ad passionẽ desꝑationis. Sil̃r malũ arduũ hz rõnem vt viteꝫ iquãtuz est malũ: ⁊ hoc ꝓtinet ad passionẽ timoris: hz ẽt rõnem vt in ipm tẽdaꝫ: sic̃ in quoddã arduũ ꝑ qđ. ſ. aliqd euadit subiectionẽ mali: ⁊ sic tẽdit i ipm audacia. Inuenit̃ ergo i passionib⁹ irascibil̃ irietas ꝑm irietatem boni vel mali: sicut iter spem ⁊ timorẽ. Et iterum secundum accessum ⁊ recessum ab eodem termino: sicut inter audaciam ⁊ timorem. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uideꝫ q oĩs passio anime habeat aliqd irium. Oĩs enim passio aie. vel est in irascibili vel i cõcupiscibili: sicut supra dcm̃ est: ſz vtreqz passiones hñt irietatez suo mõ. ergo oĩs passio aie hz irium. ¶ ꝓ. Oĩs passio aie hz bonũ vel malum ꝓ obiecto: q̃ sunt obiecta vl̃r appetitiue partis: sed passioni cuiꝰ obiectũ est bonũ opponit̃ passio cuiꝰ obiectũ est malum. ergo oĩs passio hz irium. ¶ ꝓ. Oĩs passio aie est ꝑm accessum vel ꝑm recessum. vt dcm̃ est: ſz cuilz accessui irietur recessus. ⁊ econuerso. ergo oĩs passio anime hz irium. ¶ Sed ire est qđã passio aie. ſz nulla passio irascibilis opponit̃ ire: vt pz in. 4. ethi. ergo nõ oĩs passio hz irium. ¶ Rñ. dom̃ q singulare est i passione ire qđ nõ põt habere irium: neqz ꝑm accessum: neqz ẽt ꝑm recessum: neqz ſz irietatem boni vel mali. Causaꝫ. n. ira ex malo difficili iaz in iacẽte: ad cuius ꝓsentiam necesse est q aut appetit⁹ succũbat. ⁊ sic nõ exit terminus tristitie q̃ est passio ocupiscibilis. aut hz motũ ad iuadẽdum malũ lesiuum qđ ꝓtinet ad irã: motũ aũt ad fugiẽdum habere nõ põt. qz iam malũ ponit̃ ꝓsens vel ꝓteritũ: ⁊ sic motui ire nõ irietur aliq̃ passio ꝑm irietatez accessus vel recessus. Simil̃r secundum cõtrarietatem boni ⁊ mali. qz malo iam iniacenti opponitur iã adeptum qđ iã nõ põt habere rõnem ardui vel difficilis: nec post adeptionẽ boni remanet ali⁹ mot⁹ nisi getatio appetitus in bono adepto: que ꝓtinet ad gaudiũ qđ est passio ocupiscibil̃: vnde mot⁹ ire nõ põt habere aliquẽ motuũ anime irium: ſz solũ modo opponit̃ ei cessatio a motu: sicut ꝓbus dic̃ i sua rhetorica: q mitescere opponit̃ ei qđ ẽ irasci: qđ nõ est oppositũ irie: sed negatiue vel ꝓtiatiue. ⁊ ꝓ hoc pz responsio ad obiecta.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uꝫ q nõ possint i aliq̃ potẽtia eẽ passiones spẽ dr̃ntes: ⁊ nõ irie adiuicẽ. passiões. n. aie dr̃nt ꝑm obiecta. obiecta ãt passionũ aie sũt bonũ ⁊ malũ: ꝑm quoꝝ drias passiões hñt irietatẽ: ergo nulle passiões eiusdẽ potẽtie nõ hñtes irietatẽ adiuicẽ dr̃nt spẽ. ¶ ꝓ. Dr̃ntia spẽi ẽ dr̃ntia ſz oĩs dr̃ntia ꝑm formã ẽ ꝑm aliquã irietatẽ. vt dr̃ i. io. metaphy. ergo passiões eiusdẽ potẽtie q̃ nõ sũt irie non dr̃nt spẽ. ¶ ꝓ. Cũ oĩs passio aie cõsistat i accessu vel recessu ad bonũ vl̃ ad malũ: neẽe videt q oĩs dr̃ntia passionũ aie sit vel ꝑm dr̃ntiã boni vel mali: vel ꝑm dr̃ntiã accessus vl̃r cessus: vel ꝑm maiorẽ vel minorẽ accessum vel recessum: ſz ꝓme due dr̃ie iducũt irietatẽ i passiõib⁹ aie. vt dcm̃ est tertia ãt dr̃ntia nõ diuersificat spẽm. qz sic eẽnt ifinite species passionũ aie. ergo nõ põt eẽ q passiones eiusdẽ potẽcies passionũ aie. ergo nõ põt eẽ q passiones eiusdẽ potẽtie aie differant spẽ: ⁊ nõ sint irie. ¶ Sz ire. amor ⁊ gaudiũ dr̃nt spẽ: ⁊ sũt i cõcupiscibili: nec tñ irianꝫ adiuicez gn potẽ vnũ ẽ cã alteri⁹. ergo sũ aliq̃ passiões eiusdẽ potẽtie q̃ non dr̃nt spẽ: nec sũt irie. ¶ Rñ. dom̃ q passiões dr̃nt ꝑm actiua q̃ sũt obiecta passionuz aie. Dr̃ntia ãt actiuoꝝ põt attẽdi dupl̃r. Uno mõ ꝑm spẽm vel nãm ipsoꝝ actiuoꝝ: sic̃ ignis dr̃t ab aq̃. Alio mõ ꝑm diuersaz vtutẽ actiuã. diuersitas ãt actiui vel motiui q̃tũ ad vtutẽ mouẽdi põt accipi i passionib⁹ aie ꝑm silitudinẽ agentiũ nãliũ. Oẽ. n. mouens trahit quodã mõ ad se patiẽs: vel a se repellit. Trahendo qdem ad se tria facit ipso. Nã ꝓmo qdẽ dat ei iclinationem vl̃ aptitudinem: vt i ipm tendat sic̃ cuz corꝑ leue qđ est sursum dat leuitatem corꝑi gñato ꝑ quã hz iclinatoẽz vel aptitudinẽ ad hoc q sit sursum. Scõo si corꝑ gñatũ est extra loc̃ ꝓriũ dat ei moueri ad locũ. Tertio dat ei gescere i loc̃ cũ ꝓpriũ dat ei moueri ad locũ. Tertio dat ei gescere i loc̃ cũ puenerit. qz ex eadẽ cã aliqd gescit i loco ꝑ quã mouebaꝫ ad locũ: ⁊ sil̃r itelligendũ est ỏ cã repulsiõis. In motib⁹ ãt appetitiue ꝑtis bonũ hz q̃si vtutem attractiuã: malũ ãt vtutem repulsiuã. Bonũ ergo ꝓmo mõ i potentia appetitiua cãt quãdã iclinationem: seu aptitudinem: seu cõnaturalitatem ad bonuz qđ ꝓtinet ad passionem amoris: cui ꝑ ꝓriũ rñdet odiũ ex parte mali. Scõo si bonuz sit nõdũ habitũ dat ei motũ ad assequendũ bonũ amatiũ: ⁊ hoc ꝓtinet ad passionem desideriy vel cõcupiscentie ⁊ ex opposito ex parte mali est fuga vel abominatio. Tertio cuz adptũ fuerit bonũ dat appetitui getationem quãdã i ipso bono adepto. ⁊ hoc ꝓtinet ad ỏlectationez vel gaudiũ: cui opponit̃ ex ꝑte mali doloz vel tristitia. In passionib⁹ aũt irascibil̃ ꝓsupponit̃ qdẽ aptitudo vel iclinatio ad ꝓsequẽdum bonũ vel fugiendũ malũ ex cõcupiscibili q̃ absolute respicit bonuz vel malũ: ⁊ respectu boni nõdũ adepti est spes ⁊ desꝑatio. respectu ãt mali nõdum iniacentis est timor ⁊ audacia. respectu ãt boni adepti nõ est aliq̃ passio in irascibili. qz iã nõ hz rõnem ardui: vt supra dcm̃ est: sed ex malo iã iniacenti segtur passio ire. Sic igr̃ patz q i cõcupiscibili sunt tres cõiugationes passionũ. ſ. amor ⁊ odiũ: desiderius ⁊ fuga: gaudiũ ⁊ tristitia. Sil̃r i irascibili sunt tres. ſ. spes ⁊ desꝑatio: timor ⁊ audacia: ⁊ ira cui nulla passio opponit̃. Sunt ergo omnes passiones specie differentes vndecim. Sex quidem in concupiscibili: ⁊ quinqz in irascibili: sub quibus omnes anime passiones continentur. Et per hoc patz responsio ad obiecta.

¶ Questio. XXIIII

Deinde considerādū est de bono ⁊ malo circa passiões anime.

¶ Et circa hoc q̄rūt q̄ttuor. ⁊Prio vtr bonū ⁊ malū mozale possit in passionib⁹ anie inueniri. Scō vtrū ois passio aie sit mala mozal⁹r. Tertio vtrum ois passio addat vel diminuat ad bonitatez vel maliciam actus. Quarto vtr aliq̄ passio sit bona vl mala ex sua specie.

Ad primum sic ꝓceditur. Uidetur ꝙ nulla passio aie sit bona vel mala mozal⁹r. Bonū ⁊ malum mozale ē ꝓprium hois. mozes. n. ꝓprie dr hui mani vt Ambro. dic sup Lucā: ſz passiões nō sūt ꝓprie hominū: sed sūt etiā alys aialibus cōmunes. ergo nulla passio aie est bona vel mala mozal⁹r. ¶ ℣. Bonū vel malus hois est ſm rōnez esse: vel p̄ter rōnez esse: vt Dio. dicit. 4. ca. de diui. no. sed passiones aie nō sunt in ratione: sed in appetitu sensitiuo: vt supra dictū est: ergo nō ptinet ad bonū vel malum hois qō est bonus mozale. ¶ ℣. Phs dic in. 2. ethi. ꝙ passionibus neq̄ laudamur neq̄ vituparamur: sed ſm bona ⁊ mala mozalia laudamur vel vituparamur. ergo passiones nō sunt bone vel male mozal⁹r. ¶ Sed ɔ̄ est qō Aug. dic in .14. de ciui. dei de passionibus aie loquens. Mala sunt ista si malus est amor: bona si bonus. ¶ Rñ°. dom ꝙ passiões anime dupl⁹r possunt cōsiderari: vno modo ſm se. alio mō ſm ꝙ subiacent iperio rationis ⁊ voluntatis. Si igitur ſm se ꝓsiderent̄: put. s. sunt motus q̄daz irrationalis appetit⁹: sic nō est in eis bonus vel malū mozale qō dependet a rōne: vt supra dictus est. Si autem ꝓsiderent̄ ſm ꝙ subiacēt imperio rationis ⁊ voluntatis: sic est in eis bonum vel malus mozale. ꝓpinquior. n. est appetitus sensitiuus ipsi rationi ⁊ voluntati q̄z membra exteriora: quor tamē motus ⁊ actus sunt boni vel mali mozal⁹r ſz ꝙ sunt voluntarij. vnde multo magis ⁊ ipse passiones ſm ꝙ sunt voluntarie possunt dici bone vel male mozal⁹r. Dicunt̄ aūt volūtarie vl ex eo ꝙ a voluntate impant̄: vel ex eo ꝙ a voluntate nō ꝓhibent̄.

¶ Ad ꝑmū ergo dom ꝙ iste passiones ſm se ꝓsiderate sūt cōmunes hoibus ⁊ aialibus alys: sed ſm ꝙ a rōne impant̄ sunt ꝓprie hoibus. ¶ Ad scom dom ꝙ etiā iferiores vires appetitiue dicunt̄ rōnales ſm ꝙ ꝑticipant aliqual⁹r rōnez: vt dic⁹ in ꝑmo ethi. ¶ Ad tertiū dom ꝙ phs dic ꝙ nō laudamur aut vituparamur ſm passiones absolute ꝓsideratas: ſm ꝙ a ratione ordinant̄. Unde subdit. Nō enim laudat̄ aut vituperat̄ q̄ timet aut irascitur: sed qui aliqual⁹r. i. ſm rationem vel ꝓter rationem.

Ad secundum sic ꝓceditur. Uidet̄ ꝙ omnes passiones aie sint male mozal⁹r. Dic .n. Aug. 9. de ciui. dei. ꝙ passiones aie qdam vocāt mozbos vel ꝑturbationes aie. sed omnis mozbus vel ꝑturbatio aie est aliqd malū mozal⁹r. ergo ois passio aie mozal⁹r mala est. ¶ ℣. Damas. dic ꝙ opatio qdem q̄ ſm nāz motus est: passio vero que ꝓter nām: sed qō est ꝓter nām in motib⁹ aie hz rōnez peccati ⁊ mali mozalis. vnde ipse alibi dicit ꝙ diabolus versus ē ex eo qō est ſm nām in id qō est ꝓter nāz. ergo huiusmodi passiones sunt male mozal⁹r. ¶ ℣. Omne qō inducit ad pctm hz rōnez mali: sed huiusmodi passiões inducunt ad pctm. vnde ad Ro. 8. dicunt̄ passiones peccatorū: ergo videt̄ ꝙ sint male mozal⁹r. ¶ Sed ɔ̄ est qō Aug. dic i .14. de tri. ꝙ rectus amor omnes istas affectiões rectas hz. metuunt. n. peccare: cupiunt ꝓseuerare: dolent in peccatis: gaudent in operib⁹ bonis. ¶ Rñ°. dom ꝙ circa hāc q̄stionem diuersa fuit sentētia stoicor ⁊ pipateticor. Nā stoici dixerunt omnes passiões esse malas. pipatetici vero dixerunt passiones moderatas eē bonas: que qdem differentia ſz magna videt̄ ſm vocez: tamē ſm rem vel nulla est vel parua si q̄s vtrorūq̄ itentiones ꝓsideret. Stoici enim nō discernebant iter sensum ⁊ intellectū: ⁊ per ꝓsequens nec iter intellectiuum appetitum ⁊ sensitiuū. vnde nec desiderabāt passiões aie a motibus volūtatis: ſm hoc passiones aie sūt in appetitu sensitiuo. simplices aūt motus volūtatis sunt i intellectiuo: sed oēm rōnabilez motū appetitiue ptis vocabant voluntatē: passiones aūt dicebāt motū ꝓgredientem extra limites rōnis. Et ideo eor sentētiam sequens Tulli⁹ in. 3. lib. de tusculanis questiōibus: oēs passiones vocat aie mozbos. ex quo argumētat̄ ꝙ q̄ mozbosi sūt: sani nō sūt: ⁊ q̄ sani non sunt ſsipientes sūt: vnde ⁊ insipientes isanos dicimus. Peripatetici vero oēs motus appetitus sensitiui passiones vocāt. vñ eas bonas estimant: cum sūt a ratiōe moderate: malas aūt cū sint p̄ter moderationē ratiōis: ex quo p̄z ꝙ Tullius i eodem lib. pipatetico⁹ sentētiam q̄ approbabāt mediocritatē passionū lcōueniēter improbat: dicēs ꝙ omne malū etiā mediocre vitādum est: nā sic corpus ēt mediocriter egrum sanū nō est: sic ista mediocritas mozborum vel passionū aie sana nō est. Nō. n. passiões dicūt̄ mozbi vel ꝑturbatiões aie: nisi cum carent moderatiōe rōnis. vnde p̄z rñsio ad ꝑmū. ¶ Ad scōm dom ꝙ i oi passione aie additur aliqd vel diminuit a nāli motu cordis inq̄ttuz cor intensius vel remissius mouetur: ſm ſystolē aut dyastolē. ⁊ ſm hoc hz passionis rationem. tamē nō opz ꝙ passio semper declinet ab ordine naturalis ratiōis. ¶ Ad tertiū dōz ꝙ passiones aie inquātum sūt ꝓter ordinē rationis inclinant ad peccatum: inquātum autem sunt ordinate a ratione pertinent ad virtutem.

Ad tertium sic ꝓceditur. Uidetur ꝙ passio quecunq̄ semper diminuat de bonitate actus mozalis. Omne. n. qō impedit iudicium rationis ex quo dependet bonitas actus mozalis diminuit ꝑ ꝓsequēs bonitatez actus mozalis: sed omnis passio impedit iudiciū rōnis. Dicit. n. Salustius in catbelinario. Omnes hoies q̄ de rebus dubys cōsultant ab odio ira ⁊ amicitia atq̄ misericordia vacuos esse decet. ergo ois passio diminuit bonitatem mozalis actus. ¶ ℣. Actus hominis q̄tum est deo si milior tātum est melior. vñ dicit aplus. Eph. 5°: Estote imitatores dei sicut filij charissimi. sed deus ⁊ sancti angeli puniunt sine ira: sine miserie cōpassione subueniunt: vt Aug. dicit in. 9. de ciui. dei: ergo est melius huiusmodi opera agere sine passione aie q̄z cum passione. ¶ ℣. Sicut malū morale attenditur per ordinem ad rationem: ita ⁊ bonum morale: sed malum mozale diminuitur per passionem: minus ēnim peccat q̄ peccat ex passione q̄z qui peccat ex industria: ergo minus bonum operatur qui operatur sine passiōe q̄z q̄ operatur cum passione. ¶ Sed ɔ̄tra est qō Aug. dicit. 9. de ciui. dei. ꝙ passio misericordie rationi deseruit quando ita ꝓcedit ut misericordia vt iustitia cōseruetur: siue cui indigenti tribuitur: siue cui ignoscitur penitenti: sed nihil qō deseruit rationi diminuit bonum mozale. ergo passio aie nō diminuit bonum mozis. ¶ Rñ°. dom ꝙ stoici sicut ponebant omnem passionem anime esse malam: ita ponebant consequenter omnem passionem anime diminuere actus bonitatem. omne enī bonum ex permixtione mali vel totaliter tollitur: vel fit minus bonum. ⁊ hoc qdem verum est si dicamus passiōem aie solum inordinatos motus sensitiui appetitus: prout sunt perturbatiōes siue egritudines: ſz si passiones simpliciter nominemus omnes motus appetitus sensitiui: sic ad perfectionē humani boni pertinet ꝙ etiam ipse passiones sint moderate per ratiōem: cum enim bonum hominis cōsistat i ratione sicut in radice: tāto istud bonū erit perfecti⁹ q̄nto ad plura que hoi cōueniūt deriuari pōt. vñ null⁹ dubitat quī ad pfectiōez mozal⁹ boni ptinet ꝙ act⁹ exteriores mēbrorū p rōnis regulā dirigant̄: vñ cū appetitus sensitiu⁹ possit obedire ratiōi vt supra dictū ē: ad

pfectionem moralis siue hūani boni ptinet q etiā ipse pas siones aie sint regulate p rōnem. Sicut igit melius ē q hō velit bonū z faciat exteriozi actu: ita etiā ad pfectiōez bo ni moralis ptinet q homo ad bonū moneat: nō solū fm vo luntatē: sed etiā fm appetitū sensitiuū: fm illud qō in ps di cit. Coz meū z caro mea exultauerūt in deū viuum. vt coz accipiamus p appetitu intellectiuo: carnez aūt p appetitu sensitiuo. ¶ Ad pmū ergo dōm q passiōes aie dupl'r se pñt bre ad iudiciū rōnis. Uno modo antecedenter: z sic cū ob nubilēt iudiciū rōnis: ex quo dependet bonitas moral' act⁹: diminuūt actus bonitatem. laudabilius. n. est q ex iudicio rōnis aliqs faciat opus charitatis q̄z ex sola passione miseri cozdie. Alio modo se hñt ꝛsequēter: z hoc dupl'r. Uno mō p modū redundātie: qz. s. cū supioz ps aie intense mouet in aligd: sequitur motū ei⁹ etiā ps inferioz: z sic passio existēs ꝛñr in appetitu sensitiuo est signū intensionis volūtatis: z sic indicat bonitatē moralē maiozem. Alio modo p modum electiōis: qñ. s. homo ex iudicio rōnis eligit affici aliqua pas sione vt ꝓmptius operet coopante appetitu sensitiuo. z sic passio aie addit ad bonitatē actionis. ¶ Ad scōz dōm q in deo z in angelis nō est appetitus sensitiuus neq etiā mem bza corpea: z iō bonū i eis nō attendit fm ordinationē pas sionū aut corpeoz actuum sicut i nobis. ¶ Ad tertiū dōz q passio tendens in malū p̄cedens iudiciū rōnis diminuit peccatū: sed cōsequens aliquo p̄dictoz modoz auget ipm vel signat augmentum eius.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uidetur q nulla passio aie fm spēm suā sit bona vel mala moraliter. Bonū. n. z malū morale attendit fm rōnem: sz passiones sunt in appetitu sensitiuo: z ita id qō est fm rōnē accidit eis. cum ergo nihil est qō p accns ptineat ad spēm rei: videt q nulla passio fm suam spēm sit bona vel mala. ¶ P. Actus z passiones hñt spēm ex obto. si ergo aliq̄ pas sio fm aliquā suam spēm esset bona vel mala: oporteret q passiones quaz obiectū est bonū: bone essent fm suā spēm vt amoz: desideriū: z gaudiū: z passiones: quaz obm est ma lum: essent male fm suā spēm vt odiuz: timoz z tristitia. sed hoc pz esse falsum. nō ergo aliq̄ passio est bona vel mala ex sua specie. ¶ P. Nulla spēs passionū est que nō iueniat in alys aialibus: sed bonū morale nō iuenit nisi in hoīe. ergo nulla passio aie bona est vel mala ex specie. ¶ Sed cōtra est qō Aug. dicit. 9. de ci. dei: q misericordia ptineat ad vtu tem. p̄hs etiā dic in. 2. ethi. q verecūdia est passio lauda bilis: ergo alique passiōes sūt bone vel male fm suā spēm. ¶ R⁹. dōm q sic de actibus dictū est: ita z de passionib⁹ dōm videt: q. s. species actus vel passionis dupl'r cōsidera ri potest. Uno mō fm q est in genere nāe: z sic bonū vl' ma lū morale nō ptinet ad spēm actus vel pasiōis. Alio mō fz q ptinēt ad genus moris: put. s. ꝓticipant aligd de volūta rio z iudicio rōnis: z hoc modo bonū z malū morale pñt p tinere ad spēm passionis: fm q accipiunt vt obm [illegible]iōis: quādo. s. importāt aligd de se cōueniens rōni vel dissonuz a ratione: sic pz de verecūdia que est timoz turpis: z de inui dia que est tristitia de bono alterius. sic. n. ptinent ad spēm exteriozis actus. ¶ Ad pmū ergo dōz q ratio illa ꝓcedit de passionib⁹ fm q ptinent ad spēz nāe. put. s. appetit⁹ sen sitiuus in se considerat fm vero q appetitus sensitiuus obedit rationi iam bonū z malū rōnis nō est ex passiōibus ei⁹ p accns sed p se. ¶ Ad scōm dōz q passiōes que i bonū tendūt si sit vez bonū sūt bone: z simlr que a vero malo re cedunt. econuerso vo passiones que sūt p recessuz a bono z p accessum ad malū sūt male. ¶ Ad tertiū dōm q i bzutis aialibus appetitus sensitiuus nō obedit rōni: z tn inq̄tum ducitur quadā estimatiua nāli que subycitur ratiōi supio ri. s. diuine est in eis quedam similitudo moralis boni q̄tū ad anime passiones.

¶ Questio.

Deinde considerāduz est de ozdine passionū adinuicē. ¶ Et cir ca hoc querunt q̄ttuoz. Prio de ozdine passionū irascibilis ad passiones cōcupi scibilis. Scōo de ozdine passionū cōcupi piscibilis adinuicē. Tertio de ozdie pas sionū irascibilis adinuicez. Quarto de quattuoz principalibus passionibus.

Ad primum sic ꝓcedit. Uidet q passiōes irasci bilis sint priozes passionib⁹ cōcupi scibilis. Ordo. n. passionū est fm ordinē obiectoz. sed obm irascibilis est bonū arduuz: qō videt ee supmū. iter alia bo na. ergo passiones irascibilis vident preesse passionib⁹ con cupiscibilis. ¶ P. Mouens est pius moto: sz irascibilis co patur ad concupiscibilē sic mouēs ad motū: ad b⁹. n. dat ali libus vt tollant impedimēta qb⁹ concupiscibilis phibet fruī suo obto: vt supza dictū ē. Remouēs aūt phibēs hz rōnez mouētis: vt dr in. 8. physi. ergo passiōes irascibilis sūt priozes passionib⁹ concupiscibil'. ¶ P. Baudiū z tristitia sūt passiōes irasci cupiscibil': sed gaudiū z tristitia ꝛsequūt ad passiones irasci bilis. Dic. n. phs i. 4. ethi. q punitio getat ipetum ire dele ctationē loco tristitie faciēs: ergo passiōes concupiscibilis sūt posteriozes passiōibus irascibilis. ¶ Sed p. passiones concu piscibilis respiciunt bonū absolutuz: passiones irascibilis re spiciunt bonū ardtuz. s. arduū. cum igit bonū simplr sit pius q̄z bonū ardtuz: videt q passiones concupiscibilis sint priozes passiōes irascibil'. ¶ R⁹. dōz q passiones concupisci bil' ad plura se hñt q̄z passiones irascibil'. Nā i passionib⁹ con piscibil' inuenit aliqd ptinēs ad motū: sic desideriū: z aligd scibil' nō inuenit aliqd ptinens ad getem: sed i passionib⁹ ira ptinens ad getem: sic gaudiū z tristitia: sed i passionib⁹ irascibil' nō inuenit aliqd ptinens ad getem: sed solū ptinēs ad motū: cui⁹ rō est: qz id in quo iam gescit nō hz rōnē difficil seu ardui qō est obm irascibilis: ges aūt cum sit finis mot est poz i intētione: sed posterioz i executione. Si ergo cōpa rētur passiones irascibilis ad passiones concupiscibilis que fi gnificāt getez in bono: manifeste passiōes irascibil' pcedūt ordie executionis hmōi passiones concupiscibilis: sic spes pe cedit gauduz: vñ cāt ipz fm illud apli ᵓRo. iz. Spe gaudē tes. Sed passio concupiscibilis importās getem i malo. scili stitiā: media est iter duas passiōes irascibil': sequit. n. timo rē: cū. n. occurrerit malū qō timebat causat tristitia. pcedit aūt motuz ire: qz cū ex tristitia pcedente aligs insurgit i vin dictā: b⁹ ptinet ad motū ire. Et qz repbēdere vicē malis ap prehendit vt bonū: cū irat⁹ hoc ꝛsecut⁹ fuerit gaudet: z sic manifestū est q ois passio irascibilis terminat ad passionē concupiscibil' ptinētem ad getem. s. vel ad gaudiū: vl' ad tristi tiā: sed si comparent passiōes irascibil' ad passiones concupisci scibilis q̄ importāt motuz: sic manifeste passiones concupisci bilis sūt priozes: eo q passiones irascibilis addunt supza obm siones concupiscibilis: sic z obm irascibilis addit supza de concupiscibilis arduitatē siue difficultatem. spes. n. supza de sideriū addit quēdā conatū z quādā elevationē animi ad ꝛsequendū bonū arduuz: z sil'r timoz addit supza fugas seu abominationē quādā dep̄ssionē animi pp difficultatē ma li. Sic ergo passiones irascibilis medie sūt iter passiones cō cupiscibilis q̄ importāt motū i bonū vl' i malū: z iter passiōes concupiscibilis que importāt quietē i bono vel i malo. Et sic pz q passiones irascibilis z pncipiū hñt a passionib⁹ concupisci bilis: z in passionib⁹ concupiscibllis terminātur. ¶ Ad pmū ergo dōm q illa ratio ꝓcederet si de ratione obiecti concupi scibilis esset aligd oppositū arduo: sicut de ratione obiecti irā scibilis est q sit arduū: sed qz obm concupiscibilis est bonū absolute: p̄ius nāliter est q̄z obz irascibilis sicut cōmune p̄ prio. ¶ Ad scōm dōm q remouēs prohibens non est mo uens per se: sed p accidens: nunc aūt loquimur de ozdine

passionū p se. Et p̄terea irascibilis remouet ꝓhibens getez cōcupiscibilis in suo obto. vñ ex hoc nō sequit nisi q̄ passiones irascibilis p̄cedūt passiones ↄcupiscibilis ad quietē pti nentes: de quibus etiam tertia ratio ꝓcedit.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uideť q̄ amor nō sit p̄ma passionum concupiscibilis. Uis. n. ↄcupiscibilis a cōcupiscētia denoīat: q̄ est eadē passio cū desiderio. sed denoīatio fit a potiori vt dicit in. z. de aia. ergo ↄcupiscētia est potior amore. ℂ ℙ. Amor vnionē ·4. ca. de diui. no. sed cōcupiscētia vel desideriū est motus ad vnionē rei cōcupite vel desiderate. ergo cōcupiscētia est p̄or amore. ℂ ℙ. Causa ē p̄or effectu: sed delectatio ē q̄ꝫ causa amoris: q dam. n. pp delectationem amāt: vt dr in. 8. ethi. ergo delectatio est p̄or amore: nō ergo p̄ma iter passiones ↄcupiscibilis est amor. ℂ Sed ℨ est q̄ Aug. dic in. i4. de ciui. dei. q̄ oēs passiones ex amore cānt. amor. n. inbians dr̄ q̄ amāt cupiditas ē: id aūt habēs: eoq̄ fruens letitia ē: amor ergo est p̄ma passionū cōcupiscibilis. ℂ Rñ°. dōz q̄ obta cōcupiscibilis sūt bonū z malū. nāliter aūt est p̄us bonū malo eo q̄ malū ē p̄uatio boni. vñ z oēs passiones quaꝫ obta est bonū nāliter sūt p̄iores passiōibus quaꝫ obiectū est malū: ynaq̄q̄. s. sua passiōe opposita. Qz. n. bonū queritꝫ iō refutaťꝫ oppositū malū. bonū ăt hz rōnē finis: q̄ q̄dē est p̄or intētione: sz ē posterior i execūtiōe. ·P̄ōt ergo ordo passionū cōcupiscibilis attēdi vel fm intentiōem: vel fm cōsecutionē. fm q̄dez cōsecutionez illud est p̄us q̄ p̄mo fit i eo aliquē p̄mo q̄dem hz aptitudinē seu ꝓportionē ad finē. nihil. n. tendit i finē nō ꝓportionatuz: scōo mō ad finē: tertio gescit in fine post ei° consecutiōem. ipsa aūt aptitudo siue ꝓportio appetit° ad bonū est amor: q̄ nihil aliud est q̄ꝫ complacētia boni. motus aūt ad bonū est desideriū vel cōcupiscētia: ges aūt i bono est gaudiū vel delectatio: z iō fm hūc ordinē amor p̄cedit desideriū: z desideriū p̄cedit delectatiōez. sz fm ordinē intentiōis est ecōuerso. nā delectatio intenta cāt desideriū z amorē. delectatio. n. est fruitio: q̄ quodāmō est finis: sic z ipm bonū vt supra dictū est. ℂ Ad p̄muz ergo dōm q̄ hoc modo noīaťꝫ aligd fm q̄ nobis innotescit. voces. n. sūt signa itellectuū fm p̄bm. nos aūt vtplurimū p effectuz cognoscimus cāz. effectus aūt amoris q̄ꝫdem hr̄ ipm amatū est delectatio. qū vero nō hēt̄ est desiderium vel ↄcupiscētia. vt aūt Aug. dic i. io. de tri. Amor magis sentit cū eū ꝓdit indigētia. Uñ inter oēs passiones cōcupiscibilis magis est sensibiľ cōcupiscētia: z pp hoc ab ea denoīatur potentia. ℂ Ad sc̄ōm dōm q̄ duplex est vnio amati ad amātē. Una qdem realis fm cōiunctiōem ad rē ipsaz: z tertiū. Alia aūt est vnio affectiua fm. s. q̄ aligd hz aptitudinē vel ꝓportionē: put. s. ex hoc q̄ aligd hz aptitudinē ad alterū z inclinatiōez iā pticipat aligd eius: z sic amor vnionē importat q̄ quidem vnio p̄cedit motū desidery. ℂ Ad ℨ um dōm q̄ delectatio causat amorem fm q̄ est p̄ior i intentiōe.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uideť q̄ spes nō sit p̄ma iter passiones irascibilis. Uis. n. irascibilis ab ira denoīatur: cū ergo denoīatio fiat a potiori: videtur q̄ ira sit potior z p̄or q̄ꝫ spes. ℂ ℙ. Arduū est oīm irascibilis: sz magis videť esse arduū q̄ aliqs coneť supare malū ℨ riū q̄ imineat vt futuꝫ q̄ pertinet ad audaciā: vl q̄ inuenit ā vt p̄sens q̄ pertinet ad irā: q̄ꝫ q̄ coneť acgreť simpl'r alicet bonū: z simlr magis videť esse arduū q̄ coneť vincere malū p̄sens q̄ꝫ malū futuꝫ. ergo ira videť esse potior passio q̄ꝫ audacia: z audacia q̄ꝫ spes: z sic spes nō vr esse p̄or. ℂ ℙ. ·P̄ri° occurrit i motu ad finē recessus a termio q̄ꝫ accessus ad terminū: sed timor z desperatio ipoꝛtāt recessū ab aliquo: audacia aūt z spes ipoꝛtāt accessū ad aligd: q̄ timor z desperatio p̄cedūt spez z audaciā. ℂ Sed ℨ: q̄to aligd est ꝓpinquus p̄mo tāto ē p̄us: sed spes est ꝓpinquior amori q̄ est p̄ma passionum: ergo spes est p̄or inter oēs passiones irascibilis. ℂ Rñ°. dōm q̄ sic iam dictū est: oēs passiōes irascibilis iportāt motū i aligd. motus aūt ad aligd i irascibili pōt cāri ex duobus. vno mō ex sola aptitudine seu ꝓportione ad finē: q̄ pertinet ad amorē vel odiū. alio modo ex p̄sentia ipsius boni vel mali: q̄ pertinet ad tristitiā vel gaudiū. z q dez ex p̄sentia boni nō causaťꝫ aliq̄ passio i irascibili: vt dictū est: sed ex p̄sentia mali causaťꝫ passio ire. Qz igit i via generationis seu cōsecutionis ꝓportio vel aptitudo ad finē p̄cedit cōsecutionē finis: inde est q̄ ira inter oēs passiones irascibilis ē vltima ordine generatiōis. inter alias aūt passiōes irascibilis que iportāt motū ↄsequēte amorē vel odiū boni vl mali: oz q̄ passiōes q̄rum oīm est bonū. s. spes z desperatio: sunt nāl'r p̄ores passionib° quaꝫ obz est malū. s. audacia z timore: ita tamē q̄ spes est p̄or desperatiōe: qz spes est motus i bonū fm rōnē boni qđ de sua rōne est attractiuū: z iō est mot° in bonū p se. desperatio aūt est recessus a bono q non ↄpetit bono fm q̄ ē bonū: sz fm aligd aliud: vñ est q̄si p accidens z eadē ratiōe timor cū sit recessus a malo ē p̄or q̄ꝫ audacia. q̄ autē spes z desperatio sint nāl'r p̄ores q̄ꝫ timor z audacia: ex hoc mānifestū ē: q̄ sic appetitus boni est rō q̄re vincť malū: ita ēt spes z desperatio sūt rō timoris z audacie. Nā audacia ↄsequitur spez victorie: z timor cōsequitť desperationē vincendi: ira aūt ↄsequitť audaciā. nullus. n. irascitť vindictam appetens nisi audeat vindicare: fm q̄ Auicēna dicit in. 6. de nālibus. Sic ergo pz q̄ spes ē p̄ma inter oēs passiōes irascibilis. Etsi ordine oīum passionū fm viā generatōis scire velimus: p̄mo occurrit amor z odiū. scōo desiderium z fuga. tertio spes z desperatio. q̄rto timor z audacia. q̄nto ira. sexto z vltimo gaudiū z tristitia: q̄ cōsequunť ad oēs passiōes: vt dicit in. z. ethi. ita tamē q̄ amor est p̄or odio: z desideriū fuga: z spes desperatiōe: z timor audacia: z gaudiū q̄ꝫ tristitia vt ex p̄dictis colligi pōt. ℂ Ad p̄mū ergo dōz q̄ qz ira causaťꝫ ex alys passionib° sic effectus a causis p̄cedētibus: ideo ab ea tanq̄ꝫ a manifestiori denoīatur potētia. ℂ Ad sc̄ōm dōm q̄ arduū nō est rō accedēdi vel appetendi: sed potius bonū. z ideo spes q̄ directius respicit bonū est p̄or: q̄ꝫ audacia aliq̄n sit i magis arduum vel etiā ira. ℂ Ad tertium dōm q̄ appetit° p̄mo z p se mouet i bonū sic in ꝓpriū obz z ex hoc causaťꝫ q̄ recedat a malo. ꝓportionaťꝫ. n. motus appetitiue ptis: nō qdez motui nāli: sz intentioni nāe: q̄ p̄us intēdit finē q̄ꝫ remotoez ℨ ru: q̄ ñ q̄rit nisi pp adeptōez finis.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uidetur q̄ nō sint iste q̄ttuor p̄ncipales passiōes: gaudiū z tristitia spes z timor. Aug. i. i4. de ciui. dei. nō ponit spez: sed cupiditatem loco eius. ℂ ℙ. In passionibus aie est duplex ordo. s. intentionis z consecutionis seu generatiōis: aut ergo p̄ncipales passiones accipiunť fm ordinē intentionis: z sic tantum gaudiū z tristitia que sunt finales erūt p̄ncipales passiōes: aut fm ordinem cōsecutionis seu generatiōis: z sic erit amor p̄ncipalis passio: nullo ergo modo debent dici quattuor passiones iste p̄ncipales: gaudiū z tristitia: spes z timor. ℂ ℙ. Sicut audacia causatur ex spe: ita timor ex desperatiōe: aut ergo spes z desperatio debent poni p̄incipales passiones tanq̄ꝫ cause: aut spes z audacia tāq̄ꝫ sibiipsis affines. ℂ Sed ℨ est illud qđ Boetius in libro de cōsolatione enumerans quattuor p̄incipales passiōes dicit. Audia pelle: pelle timorem spemq̄ꝫ fugato: nec dolor adsit. ℂ Rñ°. dōm q̄ be quattuor passiones cōmuniter p̄incipales esse dicuntur: quaꝫ due. s. gaudiuz z tristitia p̄incipales dicunť: qz sunt ↄpletiue z finales simpl'r respectu oīum passionuz. vnde ad oēs passiōes cōsequunť vt dicit in. z. ethi. Timor autem z spes sunt p̄incipales: non qdem quasi completiue simpl'r: sz qz sūt ↄpletiue i genere mot° appetitiui ad aligd.

Nā respectu boni incipit motus in amore: & procedit in desiderium: & terminat in spe: respectu vō mali incipit in odio: & procedit ad fugā: & terminat in timore: & iō solet harū quatuor passionū numerus accipi ex differentiā presentis & futuri: motus.n. respicit futurū: ex quies ē in aliquo presenti. De bono igr presenti ē gaudiū: de malo pñti est tristitia: de bono futuro ē spes: de malo futuro ē timor: oēs āt alie passiones q̄ sunt de bono vel de malo pñti vel futuro: ad has cōpletiue reducūtur. Unā ēt a quibusdā dicunt principales he p̄dicte q̄ttuor passiones: qr sunt generales: qō qdē verū est si spes & timor designāt motū appetitus cōiter tendentē i aliqd appetendū vel fugiendū. ¶ Ad primū ergo dōm q̄ Aug. ponit desiderium vel cupiditatē loco spei inq̄ntus ad idē ptinere videt. i. ad bonū futurū. ¶ Ad scōz dōz q̄ passiones iste dicunt p̄ncipales fm ordinē intentiōis & cōplementi: & q̄uis timor & spes nō sint vltime passiones simpliciter: tñ sunt vltime in genere passionū tendentiū in aliud q̄ si in futurū: nec pōt esse instātia nisi de ira: q̄ tñ nō pōt poni p̄ncipalis passio: qr ē gdā effectus audacie: q̄ nō pōt eē passio p̄ncipalis vt infra dicet. ¶ Ad tertiū dōm q̄ desperatio iportat recessum a bono. qō ē q̄si p accidēs: & audacia iportat accessū ad malū: qō ēt ē p accidēs. iō he passiones nō pñt eē p̄ncipales: qr qō ē p accidēs nō pt dici p̄ncipale: & sic ēt nec ira pōt dici passio p̄ncipalis q̄ consequitur audaciaz.

¶ Questio. XXVI.

Onsequenter cōsiderādū ē ō passiōibus aie i speciali. Et p̄ de passionibus cōcupiscibilis. Scōo de passionibus irascibilis.

Pria cōsideratio erit triplex. Nā primo cōsiderabimus de amore & odio. Scōo de cōcupiscētia & fuga. Tertio de delectatione & tristitia.

¶ Circa amorē p̄siderāda sunt tria. Primo de ipso amore. Scōo de cā amoris. Tertio de effectib⁹ ei⁹. ¶ Circa primū q̄runt quattuor. Primo vtr amor sit in concupiscibili. Scōo vtrū amor sit passio. Tertio vtrū amor sit idē qō dilectio. Quarto vtrū amor conueniēter diuidat in amorem amicitie: & i amorem concupiscentie.

Ad primum sic procedit. Videt q̄ amor nō sit in cōcupiscibili. Dicit. n. Sap. 8. Hanc .s. sapiam amaui & exq̄siui a iuuētute mea. sed p̄cupiscibilis cū sit ps appetitus sensitiui nō potest tendere i sapiaz q̄ nō p̄hendit sensu. ergo amor nō ē i p̄cupiscibili. ¶ P̄. Amor videt eē idez cuilibet passioni. Dicit. n. Aug. i. i 4. de ci. dei. Amor ibians hīe qō amat cupiditas ē: id aūt habēs: eoq̄ fruēs letitia: & fugiēs qō ei aduersat timor ē: idq̄ si acciderit sentiēs tristitia ē. sz nō ois passio est i p̄cupiscibili: sed timor ēt hic enumeratus est in irascibili. ergo non est simplr dōm q̄ amor sit i cōcupiscibili. ¶ P̄. Dio. in. 3. ca. de di. no. ponit quēdā amorē nālem. sed amor nālis magis videt ptinere ad vires nāles q̄ sūt aie vegetabil. ergo amor nō simpliciter ē i cōcupiscibili. ¶ Sz ō est qō pbs dicit in. 7. topicoz. q̄ amor ē in p̄cupiscibili. ¶ Rñ. dōm q̄ amor est aliqd ad appetituz ptinēs cū vtriusq̄ oīm sit bonū. vnde fm dīam appetitus ē dīa amoris. est.n. qdam appetitus non oīs apprehēsionē ipsius appetētis: sed alteriūs: hmōi dicit appetit⁹. res.n. nāles appetūt qō eis p̄uenit fm suā nāz: nō p apprehensionē ppriam: sed p apprehēsionē instituentis nāz: vt i primo lib. dictū est. Alius aūt est appetitus p̄sequēs apphensionē ipsius appetētis: sed ex necessitate nō ex iudicio libero. & talis est appetitus sensitiuus i brutis: q tamē i hoībus aliqd libertatis pticipat inq̄ntum obedit rōni. Alius aūt est appetit⁹ cōsequēs apphensionē appetētis fm libez iudiciū: & talis est appetit⁹ rōnalis siue itellectiuus q dicit volūtas. In vnoquoq̄ aūt horz appetituū amor dicit illud qō est p̄ncipiū motus tendētis i finem amatū: in appetitu autē nāli p̄ncipium hmōi mot⁹ ē cōnālitas appetentis ad id i qō tendit: que dici pōt amor nālis sic ipsa cōnālitas corporis grauis ad locū mediū est p grauitatē: & pōt dici amor nālis. & simlr aptatio appetitus sensitiui vel voluntatis ad aliqō bonum. i. ipsa p̄placētia boni: dicit amor sensitiu⁹ vl intellectiuus seu rōnalis. Amor igit sensitiu⁹ est i appetitu sensitiuo sic amor itellectiuus i itellectiuo appetitu. Amor nō p respectū ad arduuz: quod est obiectū irascibil. ¶ Ad pmū ergo dōm q̄ auctoritas illa loquit de amore itellectiuo vel rationali. ¶ Ad scōm dōz q̄ amor dicit passio. Nulla.n. vtus passiua est his oīs amor est vtus q̄dam vt dicit Dio. 4. ca. de diui. no. ergo amor nō est passio. ¶ P̄. Amor est vnio q̄dam vl nexus fz Aug. in lib. de tri. sed vnio vel nexus non est passio: sed magis relatio. ergo amor non ē passio. ¶ P̄. Damas. dic in lib. 2°. q̄ passio est motus q̄dam: amor aūt nō iportat motū appetitus q est desideriū: sed p̄cipiuz hmōi mot⁹. ergo amor est non ē passio. ¶ Sed ō est qō pbs dic in. 8. ethi. q̄ amor est passio. ¶ Rñ. dōm q̄ passio est effectus agentis i patiēs. Nā primo q̄ agens aūt nāle duplicē effectū inducit i patiēs. Nā primo generadem dat formā: scōo dat motū p̄sequētem formā: sic generans dat corpi grauitatē & motū p̄sequētez ipsaz. & ipsa grauitas q̄ est p̄ncipiū motus ad locū p̄nālez pp grauitatē pōt dici amor nālis. sic ēt ipm appetibile dat appetitui p̄mo q̄dem q̄ndam coaptationem ad ipm: q̄ est quedam cōplacentia appetibilis ex q̄ sequit motus appetibile: nascit appetitiuus mot⁹ circulo agit: vt dicit i. 3. de aīa: appetibile enī mouet appetitum faciens quodāmodo i eius intrinsecum: & appetitus tendit i appetibile realiter p̄sequendū: vt sit ibi finis motus vbi fuit p̄ncipiuz. Prima ergo imutatio appetitus ab appetibili vocat amor: q nihil est aliud q̄ cōplacētia appetibilis. & ex hac complacētia sequit motus in appetibile: q est desideriuz: & vltimo q̄es q̄ est gaudiū. Sic ergo cum amor p̄sistat in q̄daz imutatione appetit⁹ ab appetibili: manifestū est q̄ amor est passio: p̄mie q̄dez fm q̄ est i concupiscibili. cōmuniter aūt & extenso nomine fm q̄ est in voluntate. ¶ Ad pmū ergo dōz q̄ qz vtus significat p̄ncipiū motus vel actionis: ideo amor inq̄ntū est p̄ncipiū appetitui mot⁹ a Dio. vocat vtus. ¶ Ad scōz dōz q̄ vnio ptinet ad amorē inq̄ntū p̄placētiam appetit⁹ amās se hs ad id qō amat sic ad seipsuz vl ad aliqd sui: & sic ps q̄ amor non est ipsa relatio vnionis: sed vnio est p̄sequens amorez. vñ & Dio. dic q̄ amor est vtus vnitiua. Et pbs dicit in. 2. po litice. q̄ vnio est opus amoris. ¶ Ad tertiuz dōm q̄ amor etsi nō nominet motū appetitus tendentē in appetibile: no minat tamē motū appetitus quo imutat ab appetibili vt ei appetibile complaceat.

Ad tertium sic procedit. Videt q̄ amor sit idē qō dilectio. Dio. n. 10. cap. de di. no. dic q̄ hoc mō se hñt amor & dilectio sic quattuor & bis duo: rectiliniū & rectas hñs lineas: sz ista significāt idem. ergo amor & dilectio significāt idē. ¶ P̄. appetitiui mot⁹ fm obia differūt: sed idē est obiectum dilectōis & amoris. ergo sūt idem. ¶ P̄. Si dilectio & amor i aliquo differūt: maxime in hoc differre videntur q̄ dilectio sit in bono accipienda: amor autem in malo vt quidam dixerunt: scōm q̄ Augu. narrat in. 14. de ciuitate dei: sed hoc modo non differunt: quia vt ibidez Augusti. dicit in sacris scripturis vtrunq̄ accipitur

sit bono ⁊ ī malo: ergo amor ⁊ dilectio nō differūt sicut ipse Aug. ibidē ꝯcludit: ꝙ nō est aliud amorē dicere ⁊ aliud dilectionē dicere. ¶ Sed ꝺ̄ est qō Dio. dic̄. 4. ca. de di. no. ꝙ quibusdam sc̄ōz̄ visuz̄ ē diuinū esse nomē amoris q̄z̄ nomen dilectiōis. ¶ Rn̄°. dōm ꝙ quattuor noīa iueniunt ad idē quodāmodo pīnētia. s. amor: dilectio: charitas: ⁊ amicitia: differūt tn̄ in hoc ꝙ amicitia ꝟ̄z̄ pp̄z̄ ī. 8. ethi. est q̄si habit°: amor aūt ⁊ dilectio significant ꝑ modū actus vl̄ passionis: charitas aūt vtroq̄z̄ modo accipi pōt: differēter tn̄ significatur actus ꝙ ista tria. Nā amor cōmuni° inter ea ē. ois enim dilectio est vel charitas: sed nō ecōuerso: addit. n. dilectio supra amorē electionē p̄cedentē vt ipm nomē sonat: vī dilectio nō est in cōcupiscibili: sz̄ ī voluntate tn̄: ⁊ est in sola rōnali nā: charitas aūt addit supra amorē p̄fectionem quādam amoris inq̄ntū id qō amat magni p̄cy extimat vt ipm nomē designat. ¶ Ad p̄mū ergo dōm ꝙ Dio. loquit ō amore ⁊ dilectiōe fm ꝙ sunt in appetitu intellectiuo: sic. n. amor idē est qō dilectio. ¶ Ad sc̄ōm dōm ꝙ obm amoris est cōmunius q̄z̄ obz̄ dilectiōis: qz̄ ad plura se extēdit amor q̄z̄ dilectio: sic̄ dictū est. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ non differunt amor ⁊ dilectio fz̄ differentiā boni ⁊ mali: sed sic̄ dictū est: in pte tn̄ ītellectiua idē est amor: ⁊ dilectio: ⁊ sic loquit ibi Aug. de amore: vnde paz̄ post subdit ꝙ recta voluntas est amor bonus: ⁊ ꝙ peruersa volūtas est malus amor: Quia tn̄ amor q est passio cōcupiscibilis plurimos ī clinat ad malū: inde habuerūt occasionē q predictā dr̄iaz̄ assignauerūt. ¶ Ad quartū dōm ꝙ ideo alīq posuerūt etiā in ipsa volūtate nomē amoris esse diuinius noīe dilectiōis: quia amor importat quandā passionē p̄cipue fm ꝙ est in appetitu sensitiuo: dilectio aūt p̄supponit iudiciū rationis: magis autē in deū bō pōt tendere p amorē passiue quodāmō ab ipso deo attract° q̄z̄ ad hoc eū p̄pa rō possit ducere: qō ptinet ad rōnē dilectōis: vt dictū ē: ⁊ pp̄ h° diuini° ē amor q̄z̄ dilectio.

Ad quartum sic p̄cedit. Uidet ꝙ amor incōueniēter diuidat in amorē amicitie ⁊ ꝯcupiscētie. Amor. n. est passio: amicitia vo est habit° vt dic̄ pp̄s in. 8. ethi. sed habitus nō pōt esse ps diuisiua passionis: ergo amor nō incōueniēter diuidit p amorē cōcupiscentie ⁊ amorē amicitie. ¶ p̄. Nihil diuidit p id qō ei ꝯnumeratur: non. n. bō ꝯnumerat aīali: sed concupiscētia ꝯnumerat amori sic alia passio ab amore: ergo amor nō pōt diuidi per ꝯcupiscētiam. ¶ p̄. Sc̄ōm pp̄m in. 3. ethi. triplex est amicitia: vtilis: delectabilis: ⁊ honesta: sed amicitia vtilis ⁊ delectabilis hz̄ ꝯcupiscentiā: ergo ꝯcupiscentia nō dz̄ diuidi ꝺ̄ amicitiā. ¶ Sed ꝺ̄: q̄daz̄ dicimur amare qz̄ ea ꝯcupiscim° sic dicit aliquis amare vinum pp̄ dulce qō in eo ꝯcupiscit: vt dr̄ in. 3. topicoz̄: sed ad vinum ⁊ ad hmōi non habemus amicitiā: vt dicit: in. 8. ethi. ergo alius est amor ꝯcupiscētie ⁊ alius est amor amicitie. ¶ Rn̄°. dōm ꝙ sic̄ pp̄s dic̄ in. 2. rbeto. Amare est velle alicui bonū. Sic ergo mot° amoris in duo tendit. s. ī bonū qō qs vult alicui: vel sibi: vel alī: ⁊ ī hr̄ amor ꝯcupiscētie: ad illud ergo bonū qō qs vult alteri amor amicitie: hec autem diuisio est fm p̄ius ⁊ posterius. Naz̄ id quod amat amore amicitie simplr̄ ⁊ p se amat: qō aūt amat amore ꝯcupiscētie non simplr̄ ⁊ fm se amat: sed amat alteri. Sic. n. ens p se simplr̄ est qō hz̄ esse: ens autez̄ fm qd est qō est ī alio: ita ⁊ bonum: quod ꝙuertit cuz̄ ente: simplr̄ qdem est qō ipsaz̄ hz̄ bonitatē quod aūt est bonū alterius est bonū fm qd: ⁊ p ꝺ̄s amor quo amat aliqd vt ei sit bonū est amor simplr̄: amor autē quo amat aliqd vt sit bonum alterius: est amor fm qd. ¶ Ad p̄mū ergo dōm ꝙ amor nō diuidit p amicitiā ⁊ ꝯcupiscētiā: sed p amorē amicitie ⁊ ꝯcupiscētie: nā ille p̄pe dicit amicus cui aliqō bonū volumus: illud autē dicimur ꝯcupiscere qō volumus nobis. Et per hoc pz̄ solutio ad sc̄ōz̄. ¶ Ad tertiū dōz̄ ꝙ ī amicitia vtilis ⁊ delectabilis vult qdem aliqs aliqō bonū amico: ⁊ q̄ntuz̄ ad hoc saluat ibi rō amicitie. Sed qz̄ illud bonū refert vlterius ad suā delectationem: ⁊ vtilitatem: inde est ꝙ amicitia vtilis ⁊ delectabilis iq̄ntum trahit ad amorē cōcupiscentie deficit a ratione vere amicitie.

¶ Questio. XXVII.

Deinde considerādum est de causa amoris. ¶ Et circa hoc quer̄unt quattuor. ℞ primo vtrū bonū sit sola cā amoris. Sc̄ōo vtrum cognitio sit cā amoris. Tertio vtrū similitudo. Quarto vtrum aliqua alia aie passionum.

Ad primum sic p̄cedit. Uidet ꝙ nō solū bonum sit cā amoris. Bonū. n. nō ē cā amoris nisi qz̄ amat: sed contingit etiā malum amari fm illud p̄s. Qui diligit iniq̄tatez̄ odit aīam suā. aliogn oīs amor eēt bonus. ergo non solum bonū est causa amoris. ¶ p̄. Phs dicit ī. 2. rheto. ꝙ eos q mala sua dicunt amamus. ergo videt ꝙ malum sit causa amoris. ¶ p̄. Diony. dicit. 4. ca. ō diui. no. Oz̄ non solum bonum sed etiā pulchrum est oibus amabile. ¶ Sed ꝺ̄ est qō Aug. dicit. 8. de tri. Nō amat cer te nisi bonum solū. ergo bonum est causa amoris. ¶ Rn̄°. dōm ꝙ sic̄ supra dictum est: amor ad appetitiuā potentiaz̄ pertinet que est vis passiua: vnde obm eius cōpat ad ipsaz̄ sic̄ causa motus vel actus ipsius: opz̄ igit vt illud sit p̄pria causa amoris quod est amoris obm: amoris autez̄ p̄prium obm est bonum: qz̄ vt dictum est amor importat quādam cōnātitatem vel complacentiā amātis ad amatū: vnicuiq̄ autē ē bonū id qō est sibi cōnāle ⁊ p̄portionatū: vnde relinquit ꝙ bonum sit p̄pria causa amoris. ¶ Ad p̄mū ergo dicendū ꝙ malū nūq̄z̄ amat nisi sub ratione boni. s. inq̄ntum est fm qd bonū: ⁊ apprehendit vt simplr̄ bonum: ⁊ sic aliqs amor est malus inq̄ntuz̄ tendit ī id qō non est simplr̄ verum bonū ⁊ per hunc modum bō diligit iniq̄tatem: inq̄ntū per iniq̄tatem adipiscitur aliquod bonū: puta delectationē vel pecuniam vel aliqd huiusmodi. ¶ Ad sc̄ōm dōz̄ ꝙ illi qui mala sua dicunt non pp̄ mala amant: sed p̄pter hoc ꝙ dicunt mala: hoc enim qō est dicere mala sua habet rationez̄ boni inq̄ntuz̄ excludit fictionē seu simulationē. ¶ Ad tertiū dōm q̄z̄ pulchrum est idez̄ bono sola rōne differens: cū enim bonum sit qō oīa appetunt: de ratione boni est ꝙ ī eo quietet appetitus: sed ad rationē pulchri pertinet ꝙ in eius aspectu seu cognitione quietet appetitus: vnde ⁊ illi sensus p̄cipue respiciunt pulchrū qui maxime cognoscitiui sunt. s. visus ⁊ auditus rationi deseruientes: dicimus enim pulchra visibilia: ⁊ pulchros sonos: ī sensibilibus autez̄ aliorū sensuuz̄ nō vtimur noīe pulchritudis: nō. n. dicimus pulchros sapores aut odores. Et sic pz̄ ꝙ pulchrū addit supra bonum quendam ordinē ad vim cognoscitiuā: ita ꝙ bonū dicat id quod simplr̄ complacet appetitui: pulchrum autē dicat id cuius ipsa apprehensio placet.

Ad secundum sic p̄cedit. Uidet ꝙ cognitio nō sit cā amoris: ꝙ. n. aliqd querat hoc ꝺtingit ex amore: sed aliq̄ q̄runt que nesciunt: sic̄ scientes. cū. n. in his idem sit eas hr̄e qō eas noscere: vt Aug. dicit in lib. 83. q. Si cognoscerent haberent ⁊ nō quererent. ergo cognitio non est causa amoris. ¶ p̄. Eiusdem rationis videt esse ꝙ aliquid incognitum amet: ⁊ ꝙ aliquid ametur plus q̄z̄ cognoscatur: sed aliqua amantur plus q̄z̄ cognoscātur: sicut deus qui in hac vita potest per seipsum amari: nō autem per seipsum cognosci: ergo cognitio non est cā amoris. ¶ p̄. Si cognitio esset causa amoris non posset inueniri amor vbi non est cognitio. sed in omnibus rebus inuenitur amor: vt dicit Diony. in. 4. ca. de diui. no. Non autem ī omnibus inuenit cognitio. ergo cognitio nō est cā amoris. ¶ Sz̄ ꝺ̄ ē qō Aug. ꝑbat ī. 10. de tri. ꝙ nullus pōt amare ali

qd incognitū. ¶ Rñ°. dōz q sic dictū est: bonū est cā amoris p modū obti: bonū aūt nō est ōm appetitus: nisi p̄rout est apphēsus: ⁊ iō amor regrit aliquā apphēsiōem boni qō amat: ⁊ pp hoc phs dicit. 8. ethi. q visio corpalis ē p̄cipiū amoris sensitiui: ⁊ simlr cōtēplatio spūalis pulchritudis vl bonitatis est p̄cipiū amoris spūalis: sic igit cognitio est cā amoris ea ratiōe qua ⁊ bonū: qō nō pōt amari nisi cognitū. ¶ Ad p̄mū ergo dōz q ille q grit sciaz nō oīno ignorat eā: sed fm aliqd eā pcognoscit vl in vl: vel in aliquo eius effectu: vel p hoc q audit eā laudari: vt Aug. dic. io. de tri. Sic aūt eā cognoscere nō est eā hre sed cognoscere eam pfecte. ¶ Ad scōm dōm q aliqd regritur ad pfectionē cognitōis qō nō regrit ad pfectionē amoris. Cognitio. n. ad rōnez pti net cuius ē distinguere iter ea q fm rē sunt cōiūcta: ⁊ cōponere quodāmō ea que sūt diuersa vnū alteri cōpando: ⁊ iō ad pfectionē cognitionis requirit q hō cognoscat sigillati gegd est i re: sic ptes ⁊ vtutes ⁊ ꝓpetates: sz amor ē in vi appetitiua q respicit rē fm q i se ē. Vñ ad pfectionez amoris sufficit q res ꝓut i se apphendit amet. ob hoc ergo cōtigit q aliqd plus amat q̄z cognoscat: qz pōt pfecte amari: etiaz si nō pfecte cognoscat: sic maxie pz i sciētys q̄s alig amant pp aliquā sumariā cognitionē quā de eis hnt: puta q sciūt rhetoricā eē sciam p quā homo pōt psuadere: ⁊ hoc i rhetorica amāt. Et simil̄r est dōm circa amorē dei. ¶ Ad tertiū dōm q etiā amor nālis q est in oībus rebus causat ex aliq cognitiōe: nō qdem i ipsis rebus naturalibus existente: sed in eo qui naturam instituit: vt supra dictum est.

Ad tertium sic ꝓcedit. Videt q similitudo non sit cā amoris: idē. n. non est cā ꝺrioz: sed similitudo est cā ody. dicit. n. ꝓuerb. 8. q inter supbos semp sūt iurgia. Et phs dic in. 8. ethi. q figuli corrixant ad iuicez: ergo similitudo nō est cā amoris. ¶ ꝑ. Aug. dicit i .4. cōfes. q aligs amat in alio qō esse nō vellet: sic hō amat histrionē q nō vellet esse histrio. hoc aūt nō ꝓtingeret si similitudo eēt ꝓpria cā amoris: sic. n. homo amaret i altero qō ipse hēret vel vellet hēre: ergo similitudo nō est cā amoris. ¶ ꝑ. Quilibet homo amat id quo idiget: etiā si illō nō hēat: sicut infirm° amat sanitatē: ⁊ pauꝑ diuitias: sed inq̄tū idiget ⁊ caret eis hz dissilitudinē ad ipa. ergo nō solū silitudo: sz dissilitudo est cā amoris. ¶ ꝑ. phs dicit i. z. rhetorico q būficos in ꝓspitate ⁊ salute amam°: ⁊ silr eos q circa mortuos seruāt amicitiā oēs diligūt: nō aūt oēs sunt tales. ergo silitudo nō est cā amoris. ¶ Sz ꝑ. est. qō dr Eccl. 3°. Oē aīal diligit sile sibi. ¶ Rñ°. dōm q silitudo ꝓpe loquēdo est cā amoris: sz ꝺsiderādū est q silitudo inter aliq pōt attēdi dupl̄r. Uno° ex hoc q vtrūq; hz idē i actu: sicut duo hūtes albedinē dñr sile. Alio mō ex hoc q vnū hz ipotētia. ⁊ in q̄dā iclinatiōe illō qō aliud hz i actu: sic si dicam° q corp° graue exīs extra suū locū hz silitudinē cū corpore graui i suo loco exīti: vl etiā fm q potētia hz similitudinē ad actū ipm: nā in ipsa potētia quodāmō est act°. ꝓximus ergo similitudie modus cāt amorē amicitie seu beniuolētie: ex hoc. n. q aliq duo sūt sile sq̄si hūtes vnā formā: sūt quodāmō vnū i forma illa: sic duo boies sunt vnū i specie humanitatis: ⁊ duo albi i albedine: ⁊ iō affectus vni° tēdit in alterū sic i vnū sibi: ⁊ vult ei bonū sicut ⁊ sibi: sz scōs modus silitudinis cāt amorē cōcupiscētie vel amicitiā vtilis seu delectabilis: qz vnicuiq; exīti i potētia inq̄tū hmōi inest appetitus sui act°: ⁊ in ei° ꝓsecutiōe delectat si sit sentiēs ⁊ cognoscēs. Dictū est aūt supra q in amore ꝓcupiscentie amās ꝑpe amat seip̄z cū vult illud bonū qō cōcupiscit: magis aūt vnusq̄sq; seip̄m amat q̄z aliū: qz sibi vnus ēi substātia: alteri vō in silitudine alicui° forme: ⁊ iō si ex eo q est sibi similis i ꝑticipatiōe forme impediat ipsemet a ꝓsecutiōe boni qō amat efficit ei odiosus: nō inq̄tū est silis: sz inq̄tū est ꝑꝑtu boni impeditiu°: ⁊ pp hoc figuli corrixant adiuicez: qz se inuicē impediūt i ꝑpo lucro: ⁊ iter supbos sūt iurgia: qz se inuicē impediūt i ꝓpa excellētia quā cōcupiscūt. Et per hoc p̄z rñsio ad p̄mū. ¶ Ad scōz dōz q in hoc etiā q aliqs in altero amat qō in se amat: inuenit bonū sil̄itudinis fz ꝓportionabilitatē: nā sic se hz alius ad hoc q i alio amat: ita ipse se hz ad hoc qō in se amat: puta si bonus cantor bonus amet scriptorē: attēdit ibi sil̄itudo ꝓportiōis: fz q vterq; hz qō cōuenit ei fm suā artē. ¶ Ad 3m dōm q ille q amat hoc quo indiget hz silitudinē ad id qō amat: sic qō est porro tia ad actū vt dictū est. ¶ Ad quartū dōm q fm eandē silitudinē potētie ad actū ille q nō est liberalis amat eū q est lībalis inq̄tū expectat ab eo aliqd qō desiderat: ⁊ cadē rō est de pseuerāte in amicitia ad eū qui nō pseuerat: vtroq; biq;. n. videt eē amicitia ꝓp vtilitatē. Vel dōz q lz nō oēs boies habeant huiusmodi virtutes fm habitū cōpletum: hnt tn eas fm q̄dā seminalia rōnis: fm q̄ qui nō hz vtutes diligit virtuosuz tāq̄ sue naturali rationi conformē.

Ad quartum sic ꝓcedit. Videt q aliq alia passio possit eē cā amoris, dic. n. phs i .8. ethi. q aliqui amant ꝑ delectationē: sed delectatio est passio quedā. ergo aliq̄ alia passio ē cā amoris. ¶ ꝑ. Desiderium q̄dā passio ē: sed aliquos amam° ꝓp desideriuz qō ab eis expectamus: sic appet in oī amicitia q̄ est ꝓp vtilitatē, ergo aliq̄ alia passio est cā amoris. ¶ ꝑ. Augu. dic in. 10. de tri. Cui° rei adipiscēde spem gsq̄ nō gerit: aut repide amat: aut oīno nō amat: q̄uis q̄ pulchra sit videat: ergo spes ē cā amoris. ¶ Sz cōtra hoc est: q oēs alie affectiōes aīe ex amore cānt: vt Aug. dic. i. 14. de ciui. ¶ Rñ°. dōm q nulla alia passio est q nō supponat aliquē amorē: cuius rō est: qz oīs alia passio aīe importat motū ad aliqd vl quietē in aliquo: oīs aūt motus in aliqd vel ges i aliquo ex aliq̄ ꝓcedit te vel coaptatiōe ꝓcedit: q̄ ptinet ad rōnez amoris: vn ipossibile est q aliq̄ alia passio aīe sit cā vniuersalr oīs amoris. ꝓtingit tn aliquā aliā passionē eē cām amoris alicuius: sic etiā vnū bonū est cā alterius. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄z aligs amat aliqd pp delectationez: amor qdem ille causat ex delectatiōe: sed deletatio illa itez causat ex alio amore pcedente: nullus. n. delectat nisi in re aliquo modo amata. ¶ Ad scōm dōz q desideriū rei alicuius semp ꝓsupponit amorez illius rei: sz desideriū alicuius rei pōt esse cā vt res alia amet: sic qui desiderat pecuniā amat pp hoc eā a quo pecuniā recipit. ¶ Ad tertiū dōz q spes cāt vl auget amorē: ⁊ hoc rōne delectatiōis: qz delectatione cāt etiaz ratione desidery: qz spes desideriū fortificat: nō. n. ita intēse desideram° q̄ nō spam°: sz tn ⁊ ipsa spes ē alicui° boni amati.

XXVIII.

¶ Questio.

Deinde considerādū ē de effectibus amoris. ¶ Et circa hoc quer̄ sex. ꝓmo vtrū vnio sit effectus amoris. 2° vtrū mutua inhesio. 3° vtrū extasis sit effectus amoris. 4° vtrūz sit passio. 5° vtrū amor sit causa omnium q̄ amans agit. Sexto vtrū amor sit causa oīum q̄ amans agit.

Ad primum sic ꝓcedit. Videt q vnio nō sit effectus amoris. Absentia. n. vnioni repugnat: sed amor cōparatiē secū absentiā. Dicit. n. apostolus ad Hal. 4. Bonū emulamini i bono semp loquēs de scipo. vt glo. dic: ⁊ non tantū cū presens sim apud vos. ergo vnio non est effectus amoris. ¶ ꝑ. Dis vnio aut est p essentiā: sicut forma vnit materie ⁊ accidens subiecto ⁊ pars toti: vel alteri parti ad constitutionē totius: aut est per similitudinē vl generis vel spēi vl accidētis: sz amor nō cāt vnionē eēntie: aliogn nūq̄ dr̄etur amor ad ea q̄ sūt p eēntiā diuisa: vnionez aūt que ē p similitudinē amor nō cāt: sz magis ab ea causatur: vt dictū est: ergo vnio nō est effectus amoris. ¶ ꝑ. Sen sus i actu fit sensibile i actu: ⁊ intellectus i actu

fit itellectiuum in actu:nō aūt amās in actu: fit amatuz in actu:q̄ vnio magis est effect⁹ cognitiōis q̄z amoris. ¶ Sz ꝓra est qđ dicit Dio. 4.ca. de diui. no. q̄ amor glibet ē virtū. Una gdem ſm rē:puta cū amatū ꝑsentialr adest amanti. Alia vero ſm affectū:q̄ gdē vnio ꝯsiderāda est ex appbē siōe ꝓcedēte:nā mot⁹ appetitiu⁹ sequit apꝑhensiōez:cū aūt q̄dam apꝑhēsione vnitatis amati ad amātem: cū. n. aliqs amat aliqd q̄si cōcupiscēs illud:apꝑhendit illud q̄si ꝓtinēs ad suuz bene esse. Similr cum aliqs amat aliquez amore amicitie vult ei bonū sic ꝛ sibi vult bonū. vñ apꝑhendit eū vt alterꝫ se:inq̄tuz. s. vult ei bonū sic ꝛ sibiipsi:ꝛ inde est q̄ amicus dicit eē alter ipse:ꝛ Aug. dicit i. 4. cōfes. Bene gdā dixit de amico suo dimidiū aīe sue. ¶ Primā ergo vnionem amor facit effectiue:qz mouet ad desiderādum: ꝛ q̄rendū pūtiaz amati q̄si sibi ꝯueniētis ꝛ ad se ꝓtinētis. Scōaz aūt vnionē facit formalr:qz ipse amor ē talis vnio vl nexus:vñ Aug. dic̄ in. 8. de trini. q̄ amor est q̄si iunctura q̄dā duo alia. n. dic̄ copulās vel copulare appetens:amātē. s. ꝛ qđ amat: q̄ vo dicit copulare itendēs ꝓtinet ad vnionē realē. ¶ Ad ꝓmū ergo dom q̄ obiectio illa ꝓcedit de vnione reali quā gdem regrit delectatio sic cām: desideriū vero est in reali absētia amati: amor vero ꝛ in absētia ꝛ ꝑsentia. ¶ Ad scōm dom q̄ vnio tripliciter se hz ad amorez. Quedā. n. vnio est cā amoris: ꝛ hec gdem ē vnio substātialis q̄tū ad amorem quo gs amat seipsum. quantuz vero ad amorem quo quis amat alia: est vnio silitudinis vt dictuz ē. Quedaz vo vnio est ēntialr ipse amor: ꝛ hec est vnio ſm q̄ gdē assimilat vniōi substātiali iq̄tū amās se hz ad amatū: in amore gdem amicitie vt ad seipsuz: i amore aūt cōcupiscētie vt ad aliqd sui. Quedā vo vnio est effectus amoris: ꝛ hec est vnio realis quā amās q̄rit de re amata: ꝛ hec gdez vnio est ſm ꝯuenientiaz amoris: vt. n. pbs dicit. z. politice. Aristophanes dixit: q̄ amātes desiderarēt ex ambob⁹ fieri vnū: ſz qz ex hoc accideret aut ambos aut alterū corrūpi querūt vnionē que ꝯuenit ꝛ decet: vt. s. simul cōuersent ꝛ simul colloquant: ꝛ i alys cōiugant huiusmodi. ¶ Ad tertiū dom q̄ cognitio pficit per hoc q̄ cognitū vnitur cognoscenti ſm suā similitudinē: sed amor facit q̄ ipsa res q̄ amatur amanti aliquo modo vniat: vt dictū est: vnde amor est magis vnitiuus q̄z cognitio.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet q̄ amor non causet mutuaz inhesionem. s. vt amās sit in amato: ꝛ ecōuerso. qđ. n. est i altero ꝓtinet i eo: sed nō pōt idem esse cōtinens ꝛ ꝓtētū. ergo p amorē nō pōt causari mutua inhesio vt amatum sit i amāte: ꝛ ecōuerso. ¶ ℙ. Nihil pōt penetrare i interioza alicuius ītegri nisi p aliquā diuisionē: sed diuidere q̄ sūt ſm rē cōiūcta nō pertinet ad appetitū i quo ē amor: ſz ad rōnē: ergo mutua inhesio nō est effect⁹ amoris. ¶ ℙ. Si p amorez amās ē i amato ꝛ ecōuerso: sequet q̄ hoc modo amatū vniat amāti sic amās amato: sed ipsa vnio est amor: vt dictū est: ergo sequitur q̄ semp amās amet ab amato: qđ pz esse falsū. nō ergo mutua inhesio est effect⁹ amoris. ¶ Sed ℨ est qđ dr. i. Jo. 4. Qui manet i charitate i deo manet ꝛ deus i eo. charitas aūt est amor dei: ergo eadē rōne glibet amor facit amatuz eē i amāte. ¶ Rñ°. dom q̄ iste effect⁹ mutue inhesiōis pōt intelligi ꝛ q̄tū ad vim apꝑhensiuā: ꝛ q̄tū ad vim appetitiuam. Illā q̄tuz ad vim apꝑhensiuam amatum dicitur esse in amante: inquantum amatum immoratur in apꝑhensione amātis: ſm illud ℙhil. ꝓmo. Eo q̄ habeā vos in corde. Amās vo dicit esse i amato ſm apꝑhēsionē: inq̄tū amans nō est ꝛtēt⁹ supficiali apꝑhensiōe amati: sed nititr singula q̄ ad amatū ꝓtinēt itrinsec⁹ disgrere: ꝛ sic ad īterioza ei⁹ īgredit: sic de spū scō q̄ est amor dei dicit ꝓma ad Cor. z. q̄ scrutat etiā ꝓfunda dei. Sz q̄tū ad vī appetitiuā amatū dr eē i amāte ꝓut est p q̄dā cōplacētiā i eius affectu: vt vel delectet i eo: aut i bonis ei⁹ apud pūtiaz: vel i absentia p desideriū tendat in ipm amatū p amorē ꝯcupiscētie: vel i bona q̄ vult amato eius p amorē amicitie: nō gdē ex aliq̄ extrīseca cā: sic cū aligs desiderat aligd pp alterꝫ: vl cū aligs vult bonū alteri pp aligd aliud. ſz pp ꝓplacētiā amati īterius radicatā: vñ ꝛ amor dicit ītimus: ꝛ dīr viscera charitatis. Ecōuerso aūt amās ē i amato: aliter gdem p amorē cōcupiscentie: aliter p amorē amicitie. Amor nāq̄z cōcupiscētie nō regescit in q̄cūq̄z extrīseca aut supficiali adeptiōe vel fruitione amati: ſz q̄rit amatū pfecte bre: q̄si ad ītima illi⁹ pueniens: ī amore vo amicitie amās ē i amato inq̄tū reputat bona vl mala amici sic sua: ꝛ volūtatē amici sic suā: vt q̄si ipse i suo amico videat bona vel mala pati ꝛ affici: ꝛ pp hoc p priū ē amico ꝛ eadē velle ꝛ i eodē tristari ꝛ gaudere: ſz phs in. 9. ethi. ꝛ in. z. rheto. vt sic inq̄tū q̄ sūt amici estimat sua: amās videat esse i amato: q̄si idē factus amato: inq̄tū aūt ecōuerso vult ꝛ agit pp amicuz sic pp seipsuz: q̄si reputans amicū idē sibi: sic amatū ē in amante. ℙōt aūt ꝛ tertio mō mutua inhesio ītelligi i amore amicitie ſm viā redamationis inq̄tū mutuo se amāt amici: ꝛ sibi iuicem bona volūt ꝛ opant. ¶ Ad ꝓmū g̊ dom q̄ amatū ꝓtinet i amāte inq̄tū ē ipressuz i affectu ei⁹ p quādā ꝯplacētiā: ecōuerso vo amās ꝓtinet in amato inq̄tū amās sequit aliquo mō illud qđ est intimū amati: nihil. n. ꝑibet diuerso mō eē aliqd ꝓtinens ꝛ cōtentū: sic gen⁹ cōtinet i specie: ꝛ ecōuerso. ¶ Ad z^m dom q̄ rōnis apꝑhēsio ꝓcedit affectū amoris: ꝛ iō sic rō disgrit: ita affect⁹ amoris subitrat i amatū: vt ex dcis pz. ¶ Ad ȝ^m dom q̄ illa rō ꝓcedit de tertio mō mutue inhesiōis q̄ nō ī uenitur in quolibet amore.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidet q̄ extasis nō sit effect⁹ amoris. Extasis. n. q̄dā alienationē importare vr: ſz amor nō semp facit alienationē: sunt. n. amātes iterdū sui cōpotes: ergo amor nō facit extasim. ¶ ℙ. Amās desiderat amatū sibi vniri: magis ergo amatū trabit ad se q̄z etiā pgat in amatū extra se exiens. ¶ ℙ. Amor vnit amatū amāti: sic dictū est: si ergo amans extra se tendit vt i amatū pgat: sequit q̄ semp plus diligat amatū q̄z seipsum: qđ pz esse falsuz: nō ergo extasis est effectus amoris. ¶ Sed ℨ est qđ Dio. dic̄. 4. ca. ō diui. no. q̄ diuin⁹ amor extasiz facit ꝛ q̄ ipse ds pp amorē ē extasiz passus: cū ergo glibet amor sit q̄daz similitudo ꝓticipata diuini amoris: vt ibidē dicit: vr q̄ glibz amor causet extasiz. ¶ Rñ°. dom q̄ extasiz pati aliqd dicit cum extra se ponit: qđ quidem cōtingit: ꝛ ſm vim apꝑhensiuā: ꝛ ſm vim appetitiuā. ſm vim apꝑhensiuā aligs dicit extra se poni: quādo ponit extra cognitionē sibi ꝓpriam: vel qz ad supiorem sublimatur: sicut hō dum eleuat ad comꝑhendēda aliqua q̄ sūt supra sensuz ꝛ rōnem dr extasim pati inq̄tuz ponit extra cōnaturalez apꝑhēsiōem rationis ꝛ sensus: vel qz ad inferiora deꝑmittur: puta cum aliquis in furiā vel amētiā cadit dicit extasiz passus. ſm appetitiuā vero ꝓtem dicit aligs extasim pati quando appetitus alicuius in alterꝫ fert exiens quodāmō extra seipz: ꝑmā gdem extasiz facit amor dispositiue: inq̄tuz. s. facit meditari de amato: vt dictū est. Intēsa aūt meditatio vnius abstrahit ab alys: sed scōaz extasiz facit amor directe: simplr quidē amor amicitie: amor aut ē concupiscētie nō simpliciter sed ſm qd. Nam in amore cōcupiscentie quodāmodo fert amās extra seipsuz: inq̄tum. s. nō cōtētus gaudere de bono qđ hz: q̄rit frui aliquo extra se: ſz qz illud extrīsecū bonū q̄rit sibi bre: nō exit simplr extra se: ſz talis affectio i fine īfra ipsā ꝯcludit: ſz i amore amicitie affect⁹ alicui⁹ simplr exit extra se: qz vlt amico bonuz ꝛ opat bonū: q̄si gerēs curā ꝛ puidētiā ipi⁹ pp ipm amicū.

¶ Ad ꝓmū ergo dōm q illa ratio ꝓcedit de ꝓma extasi. ¶ Ad scōm dōm q illa ratio ꝓcedit de amore cōcupiscē/tie qui non facit simplr extasim: vt dictus est. ¶ Ad tertiū dōz q ille qui amat intantū extra se exit inq̄tū vult bona amici: r operatur: non tamē vult bona amici magis q̄ṡ sua: vnde non sequitur q alterum plus q̄ṡ se diligat.

Ad quartum sic ꝓcedit. Videt q zelus nō sit effectus amoris. zelus enim ē cō/tētionis ꝓncipius. Unde dicit. i. ad Coz. 3. Cum sit iter vos zelus r cōtētio: nē. sed contētio repugnat amori: ergo zelus nō est effectus amoris. ¶ Ꝑ. Obiectum amoris est bonus qđ est cōmunicatiuus sui: sed zelus repugnat cōmunicatio ni: ad zelum enim ꝓtinere videt q quis nō patit cōsortiuz in amato: sicut viri dicunt zelare vxores quas nolunt ha/bere cōmunes cuz ceteris: ergo zelus non est effectus amo/ris. ¶ Ꝑ. Zelus non est sine odio: sicut nec sine amore. Di cit enim in ps. Zelaui super inimicos. nō ergo dz dici ma/gis effectus amoris q̄ṡ ody. ¶ Sed ꝓtra est qđ Dio. dic. 4. ca. de diui. no. q deus appellat zelotes ꝓpter multū amo rem quem hz ad existētia. ¶ Rñ°. dōm q zelus quocūq; modo sumat ex intētione amoris ꝓuenit: manifestum est enim: q q̄to aliqua vtus itensius tendit in aliquid: fortius repellit omne ꝓtrarium vel repugnans. Cum igit amor sit quidam motus in amatum: vt Aug. dicit in lib. 83. q. Inten sus amor querit excludere omne id qđ sibi repugnat. alit/ter tamē hoc contingit in amore ꝓcupiscētie: r aliter i amo re amicitie. Nam i amore ꝓcupiscētie qui intense aliqd cō cupiscit: mouet ꝓtra omne illud qđ repugnat ꝓsecutioni vl fruitioni quiete eius qđ amat: r hoc modo viri dicunt ze/lare vxores: ne ꝓsortiū alioq; impediat singularitas quā in vxore querūt: similiter etiam q querūt excellētiam mo/uētur ꝓtra eos qui excellere vident quasi impedientes ex cellentiam eoꝝ: r iste est zelus inuidie: de quo dicit in ps. Noli emulari in malignātibus: neq; zelaueris faciētes ini/qtatem. Amor aūt amicitie querit bonū amici: vnde quā/do est intēsus facit hominem moueri ꝓtra omne illud qđ repugnat bono amici: r ꝑm hoc aliquis dicit zelare ꝓ ami/co: quādo siqua dicūtur vel fiunt cōtra bonus amici hō re/pellere studet. Et per hūc etiam modum aliqs dicitur zela re ꝓ deo quādo ea que sunt ꝓtra honorem vel voluntatez dei repellere scōm posse conat: scōm illud. 3. Reg. 19. Zela tus sum ꝓ dño exercituum. r Joan. 2. super illud. Zelus domus tue comedit me. dic glo. q bono zelo comedit qui quelibet prava que viderit corrigere satagit: si negt tolerat r gemit. ¶ Ad ꝓmū ergo dōm q Apostolus ibi loquit de zelo inuidie: qui qdem est causa ꝓtētionis: nō ꝓtra rez ama tam: sed ꝓ re amata ꝓtra impedimēta ipsius. ¶ Ad scōz dōm q bonum amatur inquātum est cōmunicabile amā/ti. vnde omne illud qđ perfectiōe huius cōmunicatiōis im pedit efficit odiosum: r sic ex amore boni zelus causat: ex defectu autem bonitatis ꝓtingit q quedaz parua bona nō possunt integre simul possideri a multis: r ex amore taliuz causat zelus inuidie. nō autem ꝓprie ex his que itegre pñt a multis possideri. Nullus enim inuidet alteri de cognitio ne veritatis. que a multis integre cognosci potest: sed forte de excellētia circa cognitionem huius. ¶ Ad tertiuz dōm q bocipsum q aliquis odio habet ea que repugnāt amato ex amore procedit: vñ zelus ꝓprie ponitur effectus amo/ris magis q̄ṡ ody.

Ad quintum sic ꝓcedit. Videt q amor sit pas sio lesiua. Languor enim signat le/sionem quādam lāguentis. sed amor causat lāguorem: di/citur enim Cantic. 2. Fulcite me floribus: stippate me ma lis: qz amore langueo: ergo amor est passio lesiua. ¶ Ꝑ. Li quefactio est quedam resolutio: sed amor est liquefactiu⁹. Dicit enim Canti. 5. Alia mea liq̄facta est vt dilectus me⁹ locutus est. ergo amor est resolutiuus: est ergo corruptiuus r lesiuus. ¶ Ꝑ. Feruor designat quēdam excessum in cali ditate: qui qdez excessus corruptiuus est. sed feruor causat ex amore. Dio. eni. 7. ca. cel. Dier. inter ceteras ꝓprietates ad amorem seraphī pertinētes ponit calidum r acutum: superferuēs. Et Cantic. 8. dicit de amore: q lampades eius sunt lampades ignis atq; flāmarum: ergo amor est passio lesiua r corruptiua. ¶ Sed ꝓtra est quod dic Dio. 4. ca. de diui. no. Qz singula seipsa amāt cōtētiue. i. ꝓseruatiue r ꝓfectiue. amor nō est passio lesiua: sed magis ꝓseruatiua r ꝓfectiua. ¶ Rñ°. dōm q sicut supra dictum est: amor signat coapta tiōem quādam appetitiue virtutis ad aliquod bonum: ni hil aūt qđ coapta t ad aliqd quod est sibi ꝓueniens ex hoc ipso leditur: sed magis si sit possibile ꝓficit r meliorat: qđ vero coaptat ad aliqd qđ nō est sibi ꝓueniens ex hoc leditur r deteriorat. Amor ergo boni ꝓuenientis est perfectiuus r melioratiuus amantis: amor autez boni qđ nō est ꝓueniēs amāti est lesiuus r deterioratiuus amātis. Unde maxime homo perficit r meliorat per amorem dei: ledit aūtem r deteriorat per amorem peccati: ꝑm illud Osee. 9. Facti sūt abominabiles sicut ea que dilexerūt. Et hoc qdem sic/ctum est de amore q̄tū ad id quod est formale in ipso: qđ e .s. ex parte appetitus: quātuz vero ad id quod est materia/le in passione amoris quod est imutatio aliqua corpalis: ac cidit q amor sit lesiuus ꝓpter excessum imutationis: ficut accidit i sensu r i omni actu virtutis anime q exercet p alia quā imutationem orgāni corpalis. ¶ Ad ea vero que ico/trarium obiciunt dicēdum q amori attribui possūt quat tuor effectus ꝓmi. s. liquefactio fruitio: languor r feruor inter que ꝓmū est liquefactio que opponit cōgelationi. Ea enim que sunt cōgelata: in seipsis ꝓstricta sūt: vt nō possint de facili subintratiōem alterius pati. ad amorem autez ꝓti net q appetitus coaptet ad receptionem boni amati. Per amatum est in amāte: sicut iam supra dictum est. Uñ co/dis congelatio vel duricia est dispositio repugnās amoris. liquefactio importat quādam mollificatiōem cordis qua exhibet se coꝝ habile vt amatum i ipsuz subintret. Si ergo amatuz fuerit presens r habitū causat delectatio siue frui tio: si autem fuerit absens cōsequunt due passiones. s. tristi cia de absentia que signat per lāguorem. Unde r Tullius in. 3. de tusculanis questionibus maxime tristiciam egrim dinem nominat: r intēsum desiderium de ꝓsecutiōe ama ti: quod signat per feruorem: r isti quidez sunt effectus amo ris formaliter accepti scōm habitudinem appetitiue virtu tis ad obiectum: sed in passione amoris ꝓsequunt alij effe ctus bis ꝓportionati ꝑm imutationem.

Ad sextum sic procedit. Videt q amans nō agat omnia ex amore. Amor. n. quedā pas sio est: vt supra dictū est: sed nō omnia que agit homo agit ex passione: sed quedā agit ex electione: r quedam ex igno rātia: vt dicit in. 5. ethi. ergo nō omnia que homo agit: agit ex amore. ¶ Ꝑ. Appetitus est ꝓncipium motus r actionis in omnibus aīalibus: vt ꝓz in. 3. de anima. Si igitur omnia que quis agit: agit ex amore: alie passiones appetitiue par tis erūt superflue. ¶ Ꝑ. Nihil causat simul a ꝓtrarys cau sis: sed quedam fiunt ex odio: non ergo oīa sunt ex amore. ¶ Sed ꝫ est qđ Dio. dic. 4. ca. de diui. no. q ꝓp amorē bo/ni omnia agūt: q̄cūq; agūt. ¶ Rñ°. dōz q omnis agēs agit ꝓpter finem aliquem: vt supra dictū est: finis autez est bo/num desideratū r amatum vnicuiq;. Unde manifestū est q omne agens qōcunq; sit agit quācūq; actione ex aliquo amore. ¶ Ad ꝓmuz ergo dōm q obiectio illa procedit de amore qui est passio in appetitu sensitiuo existens: nos aūt logmur nūc de amore cōmuni ter accepto ꝓut comprehē dit sub se amorem intellectualē ratiōalem: aialez: naturā lem: sic enim Diony. loquit de amore in. 4. ca. de diui. no.

¶ Ad secundum dicendum q̄ ex amore sicut iam dictum est causantur & desideriū & tristitia & delectatio: p̄ quęs oēs alie passiones: vñ ois actio que p̄cedit ex quacūq; passione: p̄cedit ēt ex amore sicut ex p̄ma causa: vnde nō sup fluūt alie passiones que sunt cause p̄xime. ¶ Ad tertium dōm q̄ odiū etiā ex amore causat̄: sicut ifra dicet̄.

¶ Questio. XXIX.

DEinde cōsideranduz est de odio. ¶ Et circa hoc querūtur sex. Primo vtr̄ causa & obm̄ ody sit maluz. Scōo vtr̄ odiuz causet̄ ex amore. Tertio vtr̄ odium sit fort̄ q̄z amor. Quarto vtrū aliqs possit habere odio seipz. Quinto vtr̄ aliqs possit habere odio veritatē. Sexto vtr̄ aliqd possit haberi odio ī vl̄i.

Ad primum sic p̄cedit. Videt̄ q̄ obz & cā ody nō sit malū: oē. n. qō est īquātum hmōi bonū est: si igr̄ obm̄ ody sit malū: sequit̄ q̄ nulla res odio habeat̄: sz soluz defect⁹ alicui⁹ rei. qō patz eē falsum. ¶ p̄. Odire malū est laudabile. Unde ī laudē quorūdaz dr̄. z. macha. 3. q̄ leges optīe custodiebant̄ pp Onie pōtifi cis pietatē & animos odio hītes mala. si igr̄ nihil odiat̄ ni si malū: sequit̄ q̄ oē odiū sit laudabile: qō pz esse falsum. ¶ p̄. Idē nō est simul bonū & malū: sz idē diuersis ē odibile & amabile. ergo odiū nō solū est mali: sz ēt bōi. ¶ Sz ō. odiū p̄trariat̄ amori: sed obiectū amoris est bonū: vt supra dcm̄ est. ergo obiectū ody est malū. ¶ Rñ. dōz q̄ cū appetit⁹ nālis deriuet̄ ab aliq̄ apprehēsione lz nō coniūcta eadē rō videt̄ eē de iclinatione appetitus nālis: & appetit⁹ aialis q̄ sequit̄ apprehēsionē coniūctā: sicut supra dcm̄ est: in appetitu aūt nāli hoc manifeste apparz: q̄ sic vnūqōq; bz nālez p̄sonātiā vl̄ aptitudinē ad id qō sibi p̄uenit que ē amor nālis: ita ad id qō est repugnās & corruptiuū bz dissonātiam nālem que est odiū nāle. Sic igr̄ & in appetitu aīa apprehendit̄: vt p̄ueniēs: odiū vero est dissonātia q̄dā appetit⁹ ad id qō apprehēdit̄: vt repugnās & nociuū: sic āt oē īquātum hmōi bz rōnem boni: ita oē repugnans actū amoris: ita malū est obiectū ody. ¶ Ad p̄mū ergo dicēdū q̄ ens īquātū ens nō bz rōnē repugnātis: sz magis cōuenientis. qz oia p̄ueniūt in ente: sed ens īquātum est hoc ens determinatū bz rōnem repugnātis ad aliqd ens determinatū. & p̄m hoc vnū ens est odibile alteri. & est malū. & si nō in se: tñ per p̄parationē ad alterū. ¶ Ad scōm dōm q̄ sicut aliqd apprehendit̄ vt bonū qō nō est vere bonū: ita aliquid apprehendit̄: vt malū qō nō est vere malū: vnde contingit q̄līqz nec odiū mali nec amorē boni eē bonū. ¶ Ad tertiū dōm q̄ p̄tingit idē amabile & odibile diuersis rz appertū qdē nālem: ex hoc q̄ vnū & idē est p̄ueniēs p̄m suā nām: & repugnās alteri: sicut calor cōuenit igni: & repugnat aq̄: p̄m appetitū vō aialē ex hoc q̄ vnū & idē apprehendit̄ ab vno sub rōne boni: & ab alio sub rōne mali.

Ad secundum sic p̄cedit. Videt̄ q̄ amor nō sit cā ody. Ea. n. que ex opposito diuidunt̄ naturalr̄ sunt simul: vt dr̄ in p̄dicamētis: sed amor & odiū cū sint p̄ria ex opposito diuidunt̄. ergo naturalr̄ sunt simul. nō ergo amor est cā ody. ¶ p̄. Unū p̄rio/ rum nō est causa alterius: rz amor & odiū sunt p̄ria. ergo &c. ¶ p̄. Posteri⁹ nō est causa p̄oris: sz odiū est p̄ri⁹ amore: vt videt̄: nā odiū īportat recessum a malo: amor vō accessuz ad bonū. ergo amor nō est causa ody. ¶ Sz ō est qō dicit Aug. 14. de ci. dei. q̄ oēs affectiōes causant̄ ex amore: ergo dcm̄ ē: amor p̄sistit in quadā p̄ueniētia amātis ad amatuz. odiū vō p̄sistit in quadā repugnātia vel dissonātia: oz āt in quolibz p̄rius considerare quid ei conueniat: q̄z quid ei repugnet. Per hoc. n. aliqd est repugnās alteri. qz est corruptiuū vel īpeditiuū ei⁹ qō ē cōueniēs: vñ necesse ē q̄ amor sit p̄or odio: & q̄ nihil odio habeat̄: nisi p̄ hoc q̄ p̄riatur cōueniēti q̄ amat̄. & rz hoc oē odiū ex amore causat̄. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ in his que ex opposito diuidunt̄ q̄dam īueniunt̄ q̄ sunt naturalr̄ simul: & p̄m rē: & p̄m rōnē: sic due spēs aīalis: vel due spēs colozis: q̄dam vō sunt p̄m rōnem: rz vnū realr̄ est p̄ri⁹ altero: & cā eius: sicut patz in spēb⁹ numerozū: figurarū: & motuū: q̄dam vō nō sunt simul: nec p̄m rē: nec p̄m rōnem: sicut substātia & accīs: nā substātia realr̄ ē cā accidētis. & ens p̄m rōnē p̄us attribuit̄ substātie q̄z accidēti. qz accīti nō attribuit̄ nisi īquātū est ī substātia: amor aūt & odiū naturalr̄ qdē sunt simul p̄m rōnez: sed nō realr̄ vnde nihil p̄hibz amorē eē cām ody. ¶ Ad scōm dōm q̄ amor & odiū sunt p̄ria q̄ñ accipiunt̄ circa idē: rz q̄ñ sunt de p̄riis nō sunt p̄ria: rz seiuicez p̄sequētia: ciusdē. n. rōnis ē q̄ amet̄ aliqd & odiat̄ eius p̄rium. & sic amor vni⁹ rei est causa q̄ ei⁹ p̄rium odiat̄. ¶ Ad tertiū dōm q̄ ī executiōe p̄us est recedere ab vno termino q̄z accedere ad alterū terminuz: rz in ītētiōe est ecōuerso: pp hoc. n. recedit̄ ab vno termino: vt accedat̄ ad alterū: mot⁹ aūt appetitiu⁹ magis ptinet ad ītētionem q̄z ad executionē. & iō amor est p̄or odio: cū vtrūq; sit motus appetitiuus.

Ad tertium sic p̄cedit. Videt̄ q̄ odiū sit fort⁹ amore. dic̄. n. Augu. in libro. 83. q. Nemo est q̄ nō magis dolorē fugiat q̄ appetat voluptatē: sed fugere dolorē ptinet ad odiū: appetit⁹ āt voluptatis ptinet ad amorē. ergo odiū est fort⁹ amore. ¶ p̄. Debilius vincit̄ a fortiori: rz amor vincit̄ ab odio q̄ñ. s. amor p̄uertit̄ in odiuz. ergo odiū est fort⁹ amore. ¶ p̄. Affectio aīe per effectū manifestat̄: rz fort⁹ īsistit hō ad repellēdū odiosuz q̄z ad p̄sequēdum amatū. sicut ēt bestie abstinēt a delectabilib⁹ pp verbera. vt augustinus ītroduc̄ ī libro. 83. q. ergo odiū est fort⁹ amore. ¶ Sz ō. Bonū est fort⁹ q̄z malū. qz malū nō agit nisi virtute boni. vt Dionysius dic̄ cap̄lo q̄rto de diuinis noīb⁹: rz odiū & amor differūt p̄m differētiaz boni & mali. ergo amor est fortior odio. ¶ Rñ. dōm q̄ īpossibile est effectū sua cā esse fortiorē. oē aūt odiū p̄cedit ex aliquo amore: sicut ex cā: vt supra dcm̄ est: vñ ipole est q̄ odiū sit fort⁹ amore simplr̄: sed oz vlteri⁹ q̄ amor simplr̄ loquēdo sit odio fortior. fort⁹. n. mouet aliqd in finez q̄z in ea q̄ sunt ad finē: recessus aūt a malo ordinat̄ ad cōsecutionē boni: sic ad finē. vnde simplr̄ loquendo fortior est motus aīe: in bonū q̄z in malū: sed tñ aliqū videt̄ odiū fortius amore pp duo. Primo qdē q̄z odiū ē magis sensibile q̄z amor: cū. n. sensus p̄ceptio sit ī quadā īmutatiōe: ex quo aliqd iā īmutatum est. nō ita sentit̄ sicut qñ est ī potētia īmutari: vnde calor febzis ethice q̄z sit maior. nō tñ ita sentit̄ sicut calor tertiane. qz calor ethice iā versus est q̄si ī habituz & nām: & pp hoc etiā amor magis sentit̄ ī absentia amati. sicut augustin⁹ dic̄ ī. io. de trini. q̄ amor nō ita sentitur cū non p̄dit eū īdigentia: & pp hoc etiā repugnātia ei⁹ qō odit̄ sensibilius percipit̄ q̄z cōuenientia ei⁹ qō amat̄. Scōo qz nō cōparat̄ odiū ad amorez sibi correspōdentez p̄m. n. diuersitatem bonoz est diuersitas amorum in magnitudine & paruitate: gbus p̄portionant̄ opposita odia: vnde odiū qō correspōdet maiori amori magis mouet q̄z minor amor. Et p̄ hoc pz rñsio ad p̄mū: nā amor voluptatis est minor q̄z amor cōseruationis sui ipsius: cui respōdet fuga doloris: & ideo magis fugit dolor q̄z amet̄ voluptas. ¶ Ad scōm dōm q̄ odiū nunq̄z vinceret amorem nisi pp maiorem amorez cui odiū correspondet. sic homo magis diligit se q̄z amicū: & pp hoc q̄ diligit se bz odio etiā amicū si sibi p̄rie. ¶ Ad tertiū dōm q̄ ideo ītensi⁹ aliqd optatur ad repellendū odiosa. qz odiū est magis sensibile.

Ad quartum sic proceditur. Uidetur q̄ aliqs possit seipsum odio habere. Dicit enī in ps. Qui diligit iniqtatē odit aiam suā: sed multi diligunt iniqtatē. ergo multi odiūt seipsos. ℂ P. Illud odium cui volum⁹ ꝛ opamur maluz: sed q̄dq̄ aliqs vult ꝛ operat sibiipsi malū: puta qui ītermunt seipsos. ergo aliq seipsos hñt odio. ℂ P. Boeti⁹ dic in. z. de ꝯsolatiōe: q̄ auaritia facit hoīes odiosos. ex quo pōt accipi q̄ omnis hō odit auaz ſz aliqui sunt auari. ergo illi odiūt seipsos. ℂ Sed ℨ est q̄ apostolus dic ad Eph. 5. q̄ nemo vnq̄ carnē suaz odio habuit. ℂ Rñ⁹. dom q̄ ipossibile est q̄ aliqs p se loquendo odiat seipm. naturalr. n. vnūqōq̄ appetit bonū: nec pōt aliquis aliqd sibi appetere nisi sub rōne boni: nā malū est pter volūtatē: vt Dionysius dic. 4. cap. de di. no. amare aūt aliquē est velle ei bonū: vt supra dctm est: vñ necesse est q̄ aliqs amet seipm: ꝛ ipossibile est q̄ aliqs odiat seipm p se loquēdo: per accns tm cōtingit q̄ aliqs seipm odio habeat: ꝛ hoc dupliciter. Uno modo ex parte boni: qō sibi aliqs vult: accidit. n. qñq̄ illud qō appetit: vt fm qd bonū eē simpliciter malū: ꝛ fm hoc aliqs p accns vult sibi malū: qō est odire. Alio mō ex parte suiipsius cui vult bonū. vnūqōq̄. n. maxime est id qō est pncipali⁹ in ipso. vñ ciuitas dr facere id qō rex facit: q̄si rex sit tota ciuitas. Manifestū est ergo q̄ hō maxime est mēs hois. ꝯtingit aūt q̄ aliq extimāt se maxime illud qō sunt fm nāz corporalē: ꝛ sensitiuā: vñ amāt se fm id qō estimāt se esse: ſz odiūt id qō vere sunt dū volūt ōria rōni: ꝛ vtroq̄ mō ille qui diligit iniqtatē odit non solū aiam suā: ſz ēt seipm. Et per hoc pz rñsio ad primum. ℂ Ad scōm dom: q̄ nullus sibi vult ꝛ facit malū: nisi iq̄tum apprehēdit illud sub rōne boni: nā ꝛ illi qui ītermūt seipsos: hoc ipz qō est mori apprehēdūt sub rōne boni iq̄tū est terminatiuū alicui⁹ miserie vel doloris. ℂ Ad tertiū dom q̄ auarus odit aliqō accns suū: nō tm pp hoc odit seipsum sicut eger odit suā egritudinē ex hoc ipso q̄ se amat. Uel dom q̄ auaritia odiosos facit alys: nō aūt sibiipsi: q̄n imo causat ex ꝛordinato sui amore: fm quē de bonis tēporalib⁹ plus sibi aliqs vult q̄m debeat.

Ad quintum sic pceditur. Uidet q̄ aliqs nō possit habere odio veritatē. Bonum enī ꝛ ens ꝛ verū conuertunt: sed aliqs nō pōt habere odio bonitatē. ergo nec veritatē. ℂ P. Omnes hoīes natural̄ scire desiderāt: vt dr in pncipio metaphisice: ſz scīa nō est nisi veroꝝ. ergo veritas natural̄ desiderat ꝛ amat: ſz qō naturalr iest: semp iest: nullus ergo pōt hre odio veritatem. ℂ P. Phus dic in. z. rhetoricoꝝ: q̄ homines amāt nō fictos: sed nō nisi pp veritatē. ergo hō natural̄ amat veritatem. nō ergo eā odio hz. ℂ Sz ℨ est qō apostolus dicit ad Gal. 4. Factus sum vobis inimic⁹ verum dicēs vobis.

ℂ Rñ⁹. dom q̄ bonū ꝛ verū: ꝛ ens sunt idē fm rem: ſz differūt rōne: bonū. n. hz rōnez appetibilis: nō aūt ens vel verum. qz bonū est qō oīa appetūt: ꝛ ideo bonū fm rōnez boni nō pōt odio haberi. nec in vli: nec in particulari: ens aūt ꝛ verū in vli qdē odio haberi nō pōt. qz dissonātia est causa odij: ꝛ ꝓueniētia causa amoris. ens āt ꝛ verū sunt cōia oībus: ſz in particulari nihil ꝓhibet quoddā ens: ꝛ quoddaz verū odio haberi: iquātum hz rōnem ōrij ꝛ repugnātis: cōtrarietas. n. ꝛ repugnātia nō aduersat rōni entis: ꝛ veri sic aduersat rōni boni. Cōtingit āt verum aliqō particulare tripliciter repugnare vel contrariari bono amato. Uno mō secundum q̄ veritas est causaliter ꝛ originaliter in ipsis rebus: ꝛ sic homo qñq̄ odit aliq̄ veritatez dum vellet nō eē verū qō est verū. Alio mō fm q̄ veritas est ī cognitiōe ipi⁹ hominis que ipedit ipm a psecutione amati. sic si aliq vellent nō cognoscere veritatez fidei: vt libere peccarent. ex quoꝝ psona dr Job .xx. Sciētiam viaꝝ tuaꝝ nolumus. Tertio modo habet odio veritas particularis tanq̄ repugnās: put ē ī ītellectu alteri⁹. puta cū aliqs vlt iacere ī peccato: odit q̄ aliquis veritatem circa peccatum suum cognoscat. ꝛ fm hoc dicit augustin⁹ ī. io. ꝓfes. q̄ hoīes amāt veritatez lucentē: odiūt eam redarguētē. Et p hoc pz rñsio ad pmū. ℂ Ad scōm dom q̄ cognoscere veritatē ſz se ē amabile: pp qō dicit augustin⁹ q̄ amāt eā lucētē: ſz p accns cognitio veritatis pōt eē odibil̄ iquātum ipedit ab aliquo ꝓfiderato. ℂ Ad tertium dom q̄ ex hoc pceditur q̄ nō ficti amant q̄ homo amat fm se cognoscere veritatē quāz homines non ficti manifestant.

Ad sextum sic pceditur. Uidet q̄ odiū nō possit eē alicui⁹ in vli. Odiū. n. est passio appetitus sensitiui q̄ mouet ex sensibili apprehēsione: ſz sensus nō pōt apprehēdere vle. ergo odiū nō potest eē alicui⁹ in vli. ℂ P. Odiuz causat ex aliq̄ dissonātia q̄ cōmunitati repugnat: sed communitas ē de ratione vlis. ergo odium non potest eē alicui⁹ in vli. ℂ P. Obiectū odij est malū: malū āt ē in reb⁹: ꝛ non in mēte. vt dr in. 6. metaphisice. cō ergo vle sit solū in mēte que abstrahit vle a particularibus: videt q̄ odiū non possit eē alicui⁹ vlis. ℂ Sz ℨ est qō phus dic in. z. rhetorice q̄ ira semp fit ītr singularia. odiū āt ad genera. furem. n. odit ꝛ calūniatorez vnusq̄sq̄. ℂ Rñ⁹. dom q̄ de vli dupliciter ꝯtingit log. vno modo fm q̄ subest intentioni vlitatis. alio āt modo dr de nā: cui talis intentio attribuit. alia ē. n. ꝯsideratio hois vniuersalis: ꝛ alia hois in eo qō ē homo. Si igr vniuersale accipiat pmo modo: sic nulla potētia sensitiue partis: neq̄ apprehensiua: neq̄ appetitiua potest in vle. qz vle fit p abstractionē a mā idiuisibilis: qua radicat ois virt⁹ sensitiua. potest tm aliq̄ potēia sensitiua ꝛ apprehensiua: ꝛ appetitiua ferri in aliqd vlr: sic dicimus q̄ oīs visus est color fm genus: non qz visus cognoscat colorem vniuersalē. ſz qz q̄ color sit cognoscibilis a visu: non ꝓuenit colori iquātū est hic color: ſz iquātum est color simpliciter. Sic ergo odiū ēt sensitiue partis potest respicere aliqd in vniuersali. qz ex nā communi aliqd aduersat alicui: ꝛ non solū ex eo qō est particularis sic lupus oui: vñ ouis odit lupū gñaliter: sed ira ſp causat ex aliquo particulari. qz ex aliquo actu ledētis: act⁹ āt particularis sunt. pp hoc phus dic q̄ ira ſp est ad aliqd particulare: odium vo potest eē ad aliqd in gñe: ſz odiū fm q̄ est i parte itellectiua cū ꝓsequat apphensionē vniuersalē itellect⁹ potest vtroq̄ modo eē respectu vniuersalis. ℂ Ad pmū ergo cēdum q̄ sensus non apphēdit vniuersale: put ē vniuersale: apprehēdit tm aliqd cui p abstractionē accidit vniuersalitas. ℂ Ad scōm dom q̄ id qō commune ē oīb⁹ non potest eē ratio odij ſz nihil phibz aliqd eē commune multis qō tm dissonat ab alys. ꝛ sic est ī eis odiosum. ℂ Ad tertiū dom q̄ illa obiectio pceditur de vniuersali fm q̄ subsistat in tentioni vniuersalitatis: sic. n. non cadit sub apphensione vel appetitu sensitiuo.

XXX.

ℂ Questio.

Deinde ꝯsiderandum est de ꝯcupiscentia. ℂ Et circa hoc q̄runt q̄tuor. Primo vtr ꝯcupiscentia sit ī appetitu sensitiuo tm. Secō vtr ꝯcupiscētia sit passio specialis. Tertio vtr sint aliq̄ ꝯcupiscentie nāles: ꝛ aliq̄ que non naturales. Quarto vtrū concupiscentia sit infinita.

Ad primum sic pceditur. Uidet q̄ ꝯcupiscentia non solū sit in appetitu sensitiuo. ē. n. q̄dā ꝯcupiscentia sapientie. vt dr sap. 6. Concupiscentia sapientie pduc ad regnū ppetuuz: ſz appetit⁹ sensitiu⁹ non potest ferri ī sapientiā. ergo ꝯcupiscētia non est i solo appetitu sensitiuo. ℂ P. Desideriū mādatoꝝ dei non est i appetitu sensitiuo. imo apostolus dic ad Ro. 7. Non habitat in

me hoc est ī carne mea bonū: ſz ōsideriū mādato⁊ dei sub ⁊cupiscētia cadit: ſm illud psal'. Cōcupiuit aīa mea desi. iu sti. tuas. ergo ⁊cupiscētia nō est soluz in appetitu sensitiuo. ¶ P. Quilibz potētie ē ⁊cupiscibile, pprium bonū. ergo cō cupiscētia est in qualibz potentia aīe: ⁊ nō solū in appetitu ⁊ psuasibile rōnī diuidit in ⁊cupiscētiā ⁊ irā. hec āt est irrō nalis aīe pars pulsiua passiua: ⁊ appetitiua. ergo ⁊cupiscen tia est ī appetitu sensitiuo. ¶ Rñ°. dōm. q sic ꝑbus dic in ꝑmo rhetoric⁊. Cōcupiscētia est appetit° delectabil': ē āt duplex delectatio: vt infra dicet': vna q̄ est in bono itelligibi li: qō est bonū rōnis: alia q̄ est ī bono ſm sensuz. ·Pria gdē delectatio videt' esse aīe tm̄. Scōa āt est aīe ⁊ corporis. q⁊ sensus est vt° ī organo corporeo: vñ ⁊ bonū ſm sensuz ē bo nū totius coniuncti: talis aūt delectationis ,appetit° videt' ē ⁊cupiscētia q̄ simul ptineat ⁊ ad aīam ⁊ ad corp° vt ipm nomē ⁊cupiscētie sonat: vnde ⁊cupiscētia ,ppie loquendo est in appetitu sensitiuo: ⁊ ī vi ⁊cupiscibili q̄ ab ea denoiat' ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q appetit° sapiētie: vel alio⁊ spiri tualiū bono⁊ iterdū ⁊cupiscētia noiat': vel ꝑ silitudinez quādaz: vel ꝑ itēsionez appetit° suporis partis: ex quo fit redūdātia in iferiorē appetitū: vt simul ēt ipse iferior appe titus suo mō tēdat in spirituale bonū ⁊sequēs appetitū su perioreꝫ: ⁊ ēt ipm corp° spūalib° deseruiat: sic in ps dr. Cor meū: ⁊ caro mea exultauerūt in deū viuū. ¶ Ad scōm dōz q̄ desideriū magis ptinere pōt ,ppie loquēdo nō soluz ad iferiorē appetitū: ſz ēt ad supiorē: nō. n. ſportat aliq̄ conso ciationē in cupiēdo sic cōcupiscētia: ſz simplicē motū in rē desideratā. ¶ Ad tertiū dōm q vnicuiq; potētie aīe appe tere cōpetit ,ppriū bonū appetitu nāli: q non sequit' appre hēsionez: ſz appetere bonū appetitu aīali qui sequit' appre hensionem ptinet soluz ad vim appetitiuā. appetere āt aliqd sub rōne boni ꝺlectabilis ſm sensum qō ,ppie ē cōcupisce re ptinet ad vim concupiscibilez.

Ad secundum sic ,procedit'. Videt' q⁊ cōcupiscē tia non sit passio spālis potētie cōcupiscibil'. ·Passiones. n. distinguunt' ſm obā: ſz obm cō cupiscibil' est delectabile ſm sensum: qō ēt est obm cōcupi scētie: ſm phm ī. z. rhetoric⁊. ergo cōcupiscētia nō ē pas sio spālis ī concupiscibili. ¶ P. Augustin° dic ī libro. 83. q. q̄ cupiditas ē amor re⁊ trāseūtiuz. ⁊ sic ab amore nō distī guit': oēs āt passiones spāles abiuicē distinguunt': ergo con cupiscētia nō est passio spālis ī ⁊cupiscibili. ¶ P. Quilibz passioni cōcupiscibil' opponit' aliqua passio special' iconcu piscibili: vt supra dctm̄ est. ſz concupiscētie nō opponit' aliq̄ passio special' ī cōcupiscibili: dic. n. Damas. q⁊ expectatū bo num cōcupiscētiā cōstituit. ꝑsens vo letitiam. fil' expecta tuz malū timorē: ꝑsens vo letitiā: ex quo videt' q⁊ sic tristi tia ꝺriat' letitie: ita timor ꝺriat' cōcupiscētie. timor āt nō ē ī cōcupiscibili: ſz ī irascibili. nō ergo cōcupiscētia ē specialis passio ī cōcupiscibili. ¶ Sz ꝰ est q⁊ cōcupiscētia causat' ab amore. ⁊ tēdit in delectationē: que sunt passiones cōcupi scibil': ⁊ sic distīguit' ab alys passionib° concupiscibil' tanq̄ passio spālis. ¶ Rñ°. dōm q⁊ sic dctm̄ est bonū delectabile ſm sensum ē cōiter obm cōcupiscibil'. vñ ſm ei° differen tias diuerse passiones cōcupiscibil' distīguunt'. Diuersitas āt obi pōt attēdi: vel ſm nām ipsi° obi: vel ſm diuersitatē ī ⁊tute agēdi. diuersitas qdem obi actiui q̄ est ſm rei nām facit mālez ꝺriam passionū. ſz diuersitas q̄ ē ſm ⁊tutē acti ꝺnt: ē āt alia rō ⁊tutis motiue ipsi° finis vel boni ſm q⁊ est realr ꝑsens: ⁊ ſm q⁊ est absens: nā ſm q⁊ est ꝑsens facit in se ipso gescere. ſm aūt q⁊ est absens facit ad seipm moueri. vñ quodā mō ⁊ cōformat causat amorē. iquātū vo absens at trahit ad seipm cāt cōcupiscētiā: iquātū vo ꝑsens getat' in seipso causat delectationez. Sic ergo concupiscētia est pas sio differēs spē: ⁊ ab amore ⁊ a delectatione: ſz cōcupiscere hoc delectabile vel illud: facit cōcupiscētias diuersas nūero ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q⁊ bonū delectabile nō ē absolute obiectū ⁊cupiscētie: ſz sub rōne absentis: sic ⁊ sensibile sub rōne ꝑteriti ē obiectū memorie: hmōi. n. particulares con ditiones diuersificāt spēm passionū: vel ēt potētiaꝝ sensi tiue partis que respic particularia. ¶ Ad scōm dōm q illa ꝑdicatio est ꝑ cāz: nō ꝑ eēntiā: nō. n. cupiditas est ꝑ se amor ſz amoris effect°. Vel alr dōz q⁊ augustin° accipit cupidi tatez large ꝑ quolibz motu appetit° q̄ pōt esse respectu bo ni futuri. vnde comꝑhendit sub se ⁊ amorem ⁊ spē. ¶ Ad tertiū dōm q⁊ passio q̄ directe opponit' cōcupiscentie ī no minata est: q̄ ita se hz ad malū sic cōcupiscentia ad bonuz: ſz q⁊ est mali absentis sic ⁊ timor. qñz loco ei° ponit' timor sic ⁊ qñq; cupiditas loco spei: qō. n. est paruū bonū vel ma lū quasi nō reputat'. ⁊ iō ꝑ oī motu appetit° in bonū vel ī maluz ponitur spes ⁊ timor que respiciunt bonum vel ma lum arduum.

Ad tertium sic ꝓcedit'. Videt' q⁊ cōcupiscentia rū nō sint q̄dā nāles: ⁊ q̄dā non nā les. Cōcupiscentia. n. ptinet ad appetitū aīalez: vt dctm̄ est: ſz appetit° nālis diuidit' ꝺ aīalem. ergo nulla concupiscen tia est nālis. ¶ P. Diuersitas mālis nō facit diuersitatez ſz speciez: ſz solū ſm nūez: q̄ qdem sub arte nō cadit: ſz si que sint cōcupiscentie naturales ⁊ nō naturales nō differūt ni si ſm diuersa obiecta cōcupiscibilia qō facit materialez dif ferentiaz: ⁊ ſm nūez tm̄: nō ergo diuidende sunt concupi scentie ꝑ naturales ⁊ nō naturales. ¶ P. Ratio ꝺ naturā diuidit'. vt ꝓz in. z. physico⁊: si igr in hoie est aliq̄ concupi scētia non natural': oz q⁊ sit rational': ſz hoc esse non potest qz concupiscentia cū sit passio q̄dā ptinet ad appetitū sen sitiuū. non āt ad volūtatem q̄ est appetit° rationis. non er go sunt concupiscentie aliq̄ non naturales. ¶ Sz ꝰ est q⁊ phus ī. 4. ethico⁊. ⁊ in ꝑmo rhetorico⁊ ponit q̄dā ⁊cupi scentias naturales: ⁊ q̄dā non naturales. ¶ Rñ°. dōz q⁊ sic dctm̄ est: concupiscentia est appetit° boni delectabil'. du pliciter āt aliqd est ꝺlectabile. Uno modo qz est ⁊ueniens nature aīalis: sic cib° ⁊ pot°: ⁊ alia huiusmodi: ⁊ huiusmodi concupiscentia delectabil' dr natural'. Alio modo dr aliqd esse delectabile. qz est conueniens aīali ſm apꝑhensionez sic cū aliqs apꝑhendit aliqd: vt bonū ⁊ conueniens: ꝑ con sequens delectat' in ipso. ⁊ huiusmodi delectabil' concupi scentia dr non naturalis: ⁊ solet magis dici cupiditas. ·Pri me ergo concupiscentie naturales communes sunt hoib° ⁊ alys aīalib°. qz vtrisq; est aliqd conueniens ⁊ ꝺlectabile ſm naturā: ⁊ ī his omnes hoies conueniūt: vñ ⁊ phus in. z ethico⁊ vocat eas communes ⁊ necarias: sed scōe cōcupi scentie sūt ,ppe hoiuz: quo⁊ ,ppriū est excogitare aliqd. vt bonuz ⁊ conueniens ꝑter id qō natura regrit: vñ ⁊ in ꝑmo rhetorico⁊ phus dic ꝑmas concupiscētias esse irationa les: scōas vo cū ratione. Et qz diuersi diuersimode ratiocinant': ideo etiaz scōe dr ī. 4. ethico⁊ ,ppe ⁊ apposite. s. su pra naturales. ¶ Ad ꝑmū ergo dōz q⁊ illud idem qō appe tit' appetitu naturali potest appeti appetitu aīali cū fuerit apꝑhensum: ⁊ ſm hoc cibi ⁊ pot°: ⁊ huiusmodi q̄ appetunt' naturalr potest esse concupiscentia naturalis. ¶ Ad scōz dōm q⁊ diuersitas concupiscentia⁊ naturaliū a non natu ralib°: non est materialis tm̄. ſz etiā quodā modo formal' iquātū ,procedit ex diuersitate obiecti actiui: obiectū āt ap petit° est bonū apꝑhensum: vñ ad diuersitatem actiui ꝑti net diuersitas apꝑhensionis: put'. s. apꝑhendit' aliquid vt conueniens absoluta apꝑhensione ex q̄ causant' ⁊cupiscen tie naturales q̄s phus ī rhetorica vocat irrationales: ⁊ put apꝑhendit' aliqd cū ꝺliberatione ex quo causant' concupi scentie non naturales: q̄ ꝓp hoc ī rhetorica dr cū ratione.

¶ Ad tertium dom q in homine non solum est ratio vniuersalis que ptinet ad partē itellectiuā: sz etiā rō particularis que ptinet ad partē sensitiuā: vt in pmo libro dcīt ē: z fm hoc ēt ocupiscētia q̄ est cū rōne pōt ad appetitū sensitiuum ptinere: z pp hoc appetit⁹ sensitiu⁹ pōt ēt a rōne vl̄ moueri mediante imaginatione particulari.

Ad quartum sic pcedit. Uidet q ocupiscētia nō sit ifinita. Obz.n. ocupiscētie est bonū: qđ habz rōnez finis: qui ät ponit ifinitū excludit finē: vt dicit in.z. metaphisice. ergo ocupiscētia nō pōt eē ifinita. ¶ P. Cōcupiscētia est boni oueniētis cū pcedat ex amore: sz infinitū cū sit ip̄oportionatū nō pōt eē oueniēs. ergo ocupiscētia nō pōt eē ifinita. ¶ P. Infinita nō ē transire. z sic in eis nō est puenire ad vltimū: sz ocupiscēti fit dilectatio p hoc q attigit ad vltimū finē. ergo si ocupiscētia eēt ifinita: sequeret̄ q nunq̄ fieret delectatio. ¶ Sz cōtra est qđ pbus dicit in pmo politice: q ifinitū ocupiscētia existēte hoies ifinita desiderāt. ¶ Rñ°. dōz q sic dcīm est: duplex est ocupiscētia. vna nālis z alia nōnālis. Nālis qdē ocupiscētia nō pōt eē ifinita in actu: est.n. ei⁹ qđ nā regrit: nā vo semp ītēdit in aliqd finitum z certū: vñ nunq̄ hō ocupiscit ifinitū cibū: vel ifinitū potū: sz sic in nā ocingit eē ifinitum in potētia p successionē: ita hmōi ocupiscētia contingit ifinitā eē p successionez: vt.s. post adeptū cibū itez alia vice desideret cibū: vel qđcūq; aliud qđ nā regrit. qz hmōi corporalia bona cuz aduenīūt nō perpetuo manēt: sz deficiūt. Unde dixit dns samaritane Joan.4. Qui biberit ex hac aq̄ sitiet itez. Sz cōcupiscētia nōnālis oio ē ifinita: sequit̄.n. rōnem: vt dcīm est: rōni ät cōpetit in ifinitū pcedere: vñ q cōcupiscit diuitias pōt eas cōcupiscere nō ad aliquem certū terminū: sz simplr se diuitē esse q̄tūcūq; pōt. Potest z alia rō assignari fm pbm in pmo politicoz: q̄re q̄dā cōcupiscētia sit finita. z q̄dā ifinita. semp.n. cōcupiscētia finis ē ifinita. finis.n.p se cōcupiscit: vt sanitas: vñ maior sanitas magis cōcupiscit. z sic in ifinitū: sic z si albū p se disgregat magis albū: magis disgregat: cōcupiscētia vo ei⁹ qđ est ad finem nō est ifinita si fm illā mēsurā appetit q̄ cōuenit fini: vñ q finē ponūt in diuitys bñt cōcupiscētiā diuitiaz in ifinitū: q ät diuitias appetūt pp necessitatē vite cōcupiscūt diuitias finitas sufficiētes ad nēcitatē vite: vt pbus dicit ibi dē. Et eadē est rō de cōcupiscētia q̄rūcūq; aliaz rerum.

¶ Ad pmū ergo dōm q oē qđ cōcupiscit accipit: vt quod dā finitū: vl̄ qz est finitū fm rē: put cōcupiscit semel i actu vel qz est finitū fm q cadit sub apphēsione. nō.n. pōt sub rōne ifiniti apprehēdi. qz ifinitū ē cui⁹ q̄titatē accipiētib⁹ semp est aliqd extra sumere: vt dr in.3. physicoz. ¶ Ad secūdū dōm q rō quodam modo ē vtutis ifinite iquātum pōt ifinitū aliqd cōsiderare: vt apparet i additiōe nūeroz z lineaz: vñ ifinitū aliquo mō sumptū est ꝓportionatū rōni. Nā vle qđ rō apphēdit ē quodāmō ifinitū iquātū ipo tētia cōtinet ifinita singularia. ¶ Ad tertiū dōz q ad hoc q aligs delectet: nō regrit q oia cōsequat̄ q̄ cōcupiscit: sz q i quolibz concupito qđ consequit̄ delectet̄

¶ Questio. XXXI.

Deinde considerādū est ō delectatione z tristitia. ¶ Circa ō lectationē vo considerāda sunt q̄tuor. Prio de ipsa delectatione fm se. Secūdo de causis ōlectationis. Tertio ō effectib⁹ ei⁹. Quarto de bonitate z malitia ip̄i⁹. ¶ Circa pmū q̄runt octo.

Prio vtz delectatio sit passio. Scōo vtz sit in tēpore. Tertio vtz differat a gaudio. Quarto vtz sit in appetitu itellectiuo. Quinto de comparatione delectationum superioris appetitus ad delectationē iferioris. Sexto ō cōparatione delectationuz sensitiuaz adinuicē. Septimo vtrum sit aliqua delectatio non naturalis. Octauo vtz delectatio possit esse ōria delectationi.

Ad primum sic pcedit. Uidet̄ q ōlectatio non sit passio Damas.n .z .li. distinguit opationē a passione: dicēs q opatio est mot⁹ q est fm nāz: passio vo est mot⁹ ō nām: sz delectatio est opatio: vt pbus dicit in.7.z.io.ethicoz. ergo delectatio non est passio. ¶ P. pati est moueri: vt dr in.3.physicoz: sz delectatio non consistit in moueri: sz in motū eē: causat̄.n. delectatio ex bono iā adepto. ergo delectatio non est passio. ¶ P. Delectatio consistit i qdā pfectione delectati: pfic.n. operationē vt dr i.7.physi. i.io.ethicoz: sz pfici non ē pati vel alterari: vt dr i.7.physicoz: z in.z. de aīa. ergo delectatio non ē passio. ¶ Sz ō est q augustin⁹ i.io.z.i4.ō ci. dei ponit delectationē siue gaudiū vel letitiā iter alias passiones aīe. ¶ Rñ°. dōm q motus appetit⁹ sensitiui ꝓpe passio noīat: sic supra dcīm est: affectio ät quecūq; ex apphēsione sensitiua pcedēs ē motus appetit⁹ sensitiui. hoc ät necesse ē competere delectationi: nā sic pbus dicit in pmo rhetoricoz. delectatio ē qđaz mot⁹ aīe: z constitutio sit̄ tota. z sensibil̄ i natura existēte. Ad cui⁹ itellectuz considerādū est q sic contigit i reb⁹ naturalib⁹ aliq̄ conseq̄ suas pfectiones naturales: ita hoc contigit i aialib⁹ z q̄uis moueri ad pfectionez non sit totū simul: hoc ait̄ tñ conseq naturalē pfectionē est totū simul. Nec ait̄ est dria iter aialia z alias res naturales. q aliē res naturales qñ constituunt̄ i id qđ conuenit eis fm naturā: hoc non sentiūt. sz aialia hoc sentiūt. z ex isto sensu causat̄ qđā motus aīe i appetitu sensitiuo. z iste mot⁹ est delectatio: per hoc ergo qđ dr q ōlectatio ē mot⁹ aīe ponit̄ in gñe. p hoc ait̄ qđ dicit̄ constitutio i existentē naturā. i. iid qđ existit in natura rei: ponit̄ cā delectationis. s. pfentia connālis boni. Per hoc ät q dic simul tota: ostēdit q constitutiū eē q̄si in dz accipi: put est i constitui: sz put est i constituti: sz put est i termino mot⁹: non.n. delectatio est gñatio: put Plato posuit: sz magis cōsistit i fcm esse: vt dr i.7.ethicoz. Per hoc ät q dic sensibilis: excludunt̄ pfectiones rez insensibiliuz i qb⁹ non ē delectatio. Sic ergo pz q cū delectatio sit motus i appetitu aīali consequens apprehensionem sensitiuā: lectatio est passio aīe. ¶ Ad pmū ergo dōm q opatio connālis non ipedita est pfectio scōa: vt habet̄ in .z. de aīa. z ideo qñ constituit̄ res ip̄opria opatione connāli: z non ipedita: sequit̄ delectatio q consistit in pfectū esse: vt dcīm est: sic ergo cū dr q delectatio est opatio: non est pdicatio per essentiam: sed per cām. ¶ Ad secūdum dōm q in animali duplex motus ꝓsiderari pōt: vnus secūdum intentionem finis: qui pertinet ad appetitū. alius secūdum executionem qui pertinet ad exteriorē operationē. Licz ergo in eo: qz iā cōsecutus est bonū in quo delectat̄: cessēt motus executionis quo tendit ad finē. non tñ cessat motus appetitiuus partis: que sic ꝓius desiderabat nō habitum: ita postea delectat̄ in habito: sz.n. delectatio sit quies quedam appetitus in cōsiderata. presentia boni delectātis qđ appetitui rōne tñ adhuc remanet immutatio appetit⁹ ab appetibili. rōne cuius delectatio motus quidam est. ¶ Ad 3ū dicendum q q̄uis nomen passionis magis ꝓprie conueniat passionibus corruptiuis z in malum tendentibus, sic ſ egritudines corporales: z tristitia: z timor in anima. tamen etiaz in bonum ordinant̄ alique passiones: vt supra dcīm est: z secūdum hoc delectatio dr passio.

Ad secundum sic pcedit. Uī q delectatio sit i tpe ōlectatio.n. ē mot⁹ qđā vt in pmo rhetoricoz pbus dicit: sed motus ois est in tpe. ergo delectatio est in tēpore. ¶ P. Diuturnuz vel mozosum dr aliquid secūduz tempus: sed alique delectationes dr̄ morose. ergo delectatio est in tempore. ¶ P. Passiones aīe sunt vnius generis. sed alique passiones anime sſ in tem-

poze.ergo ꝛ delectatio. ¶ Sed ⁊ est qđ philosophus dicit in.io.ethicoꝝ. q ꝼm nullū tps accipiet qs delectationem. ¶ Rñ°.dōz q aliqd ꝛtingit esse in tępoze dupl'r. vno mō ꝼm se.alio mō p aliud.ꝛ quasi p accñs.Quia.n.tps ē numerus successiuoꝝ:illa ꝼz se dñr eē in tpe:de quoꝝ rōne ē successio:vel aliqd ad successionē ptinēs sic motus:ges:locutio:ꝛ alia hmōi.ꝼm aliud vo ꝛ non p se dñr eē in tępoze illa ō quoꝝ rōne nō est aliq̄ successio:ſz tm̄ alicui successiuo subiacēt:sic esse hominē de sui rōne nō bz successionez:nō.n.ē motus:ſz termin° mot° vel mutationis.ſ.gñationis ipsius: ſz q; humanū eē subiacet causis trāsmutabilibus:ꝼm hoc boiem esse est in tępoze. Sic igr̄ dōm est q delectatio ꝼm se gdez nō est in tpe.est.n.delectatio in bono iā adepto: qō est q̄si termin° mot°:sed si illud bonū adeptū trāsmutatōi subiaceat: erit delectatio p accñs in tpe:si aūt sit oīo ītransmutabile: delectatio nō erit in tpe:nec p se: nec p accidēs. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q sic dr̄ in .3.de aīa:mot° dupl'r dr̄. Uno mō. q; est act° iperfecti.ſ. exñtis in potētia iquātum hmōi:ꝛ talis mot° est successiuus ꝛ in tpe. Ali° ăt mot° est act° pfecti.i.exīstētis in actu:sic intelligere:sentire:ꝛ velle: ꝛ hmōi.ꝛ ēt delectari ꝛ hmōi mot° nō est successiuus:nec p se in tępoze. ¶ Ad scōm dōm q delectatio dr̄ morosa vel diuturna ꝼm q p accñs est in tępoze. ¶ Ad ⁊ª dōz q alie passiones non hñt pro obo bonū adeptū: sic delectatio: vñ plus bz de rōne motus iperfecti q̄ delectatio. ꝛ p ꝯsequēs magis delectationi ꝟenit non esse in tempoze.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidet q gaudiū sit oīo idem qō delectatio. Passiones enī aie differūt ꝼm obā:sed idē est obm gaudy ꝛ delectationis .ſ.bonū adeptū.ergo gaudiū est omnino idē qō delectatio. ¶ Ꝑ. Un° motus nō terminat̄ ad duos terminos:sed idē est motus qui terminat̄ ad gaudiū ꝛ delectationē.ſ. ꝟcupiscēt.a.q̄ delectatio ꝛ gaudiū sunt oīo idē. ¶ Ꝑ. Si gaudiū est aliud a delectatione:videt̄ q pari rōne:ꝛ letitia ꝛ exultatio:ꝛ iocūditas significēt aliqd aliud a delectatione.ꝛ sic erūt oēs diuerse passiones:qō videt̄ eē falsuz. nō ergo gaudium differt a ōlectatione. ¶ Sz ⁊ est q; in brutis aīalib° nō dicim° gaudiuz:ſz in eis dicim° ōlectationē.nō ergo est idē gaudiū ꝛ ōlectatio. ¶ Rñ°.dōm q gaudiū vt auicēna dic̄ in libro suo de aīa:est q̄dā spēs ōlectationis. ¶ Est.n. ꝟsiderāduz q sic ſt q̄dā ꝟcupiscētie nāles. q̄dam ăt nōnā les:sed ꝟsequunt̄ rōnem:vt supra dcm̄ est:ita ēt delectatio nū q̄dā ſt nāles:ꝛ quedā non nāles que ſt cū rōne. Uel sic Damas.ꝛ Gregoriꝰ nicen°dicūt:q̄dā ſt cozpozales:q̄dā aīales q̄ in idē redit. Delectamur.n.ꝛ in his que nāl'r concupiscim° ea adipiscētes:ꝛ in his que ꝟcupiscim° ꝼm rōnem: sed nomē gaudy nō bz locū nisi in ōlectatione que ꝟsequitur rōnē:vñ gaudiū nō attribuim° brutis aialib°: ſz solum nomē delectationis:oē ăt qō ꝟcupiscim° ꝼm nāz: possum° ēt cuz ōlectatione rōnis ꝟcupiscere:ſz nō econuerso.vñ de oīb° de qb° est ōlectatio pōt eē gaudiū in habētib° rōnem: q̄uis nō semp de oīb° sit gaudiuz:qñq̄.n.aligs sentit aliq̄ delectationē ꝼm cozp°:de q̄ tm̄ nō gaudet ꝼm rōnē. Et ꝼm hoc ꝑz q ōlectatio est in plus q̄ gaudiū. ¶ Ad ꝑmuz ergo dōm q cū obiectū appetit° aialis sit bonū apprehensum:diuersitas apprehensionis ptinet quodāmodo ad diuersitatē obiecti.ꝛ sic ōlectationes aiales que dñr etiā gaudia distinguunt̄ a delectationib° cozpozalib°: que dñr solū delectationes sic.ꝛ de ꝟcupiscētys supra dcm̄ est. ¶ Ad scōm dōz q similis dria ꝟenit̄ ēt in cōcupiscētys. ita q; delectatio respondeat ꝟcupiscētie: ꝛ gaudiū rñdeat desiderio:qō magis videt̄ ptinere ad ꝟcupiscētiam aialem.ꝛ sic ꝼm dr̄iam motus:est ēt dria quietis. ¶ Ad ⅗ª dōm q alia noīa ad ōlectationē ptinētia ſt iposita ab effectib° ōlectationis:nam letitia iponit̄ a dilatatione cordis:ac si diceret letitia:exultatio vero dr̄ ab exterioꝛib° signis ōlectationis īteriozis q̄ apparēt exterius iquātuz.ſ.īteri° gaudiū ꝓsilit ad exteriora:iocūditas vero dr̄ a qbusdam spūalib° letitie signis vel effectib°:ꝛ tm̄ oīa ista nomina videnī ptinere ad gaudiuz: nō.n.ytimur eis nisi in nāis rōnalibus.

Ad quartum sic ꝓceditur. Uidet̄ q delectatio nō sit in appetitu ītellectiuo. Dic̄ enim phus in ꝓmo rhetoricoꝝ: q delectatio est mot° qdaz sensibilis qui non est i parte ītellectiua. ergo delectatio nō ē in parte ītellectiua. ¶ Ꝑ. Delectatio est passio q̄daz:sed oīs passio est in appetitu sensitiuo:ergo ōlectatio nō est nisi in appetitu sensitiuo. ¶ Ꝑ. Delectatio est cōmunis nobis ꝛ brutis.ergo non est nisi i parte q̄ nobis ꝛ brutis communis est. ¶ Sz ⁊ est qđ i psal.dr̄. Delectare in dño:ſz ad deū nō potest extēdi appetit° sensitiuus:ſz solū ītellectiu°. ergo ōlectatio potest eē in appetitu ītellectiuo. ¶ Rñ°. dicendū q; sic dcm̄ est. delectatio q̄dā sequit̄ apprehensionem rōnis.ad apprehensionē aūt rōnis non solū commouet̄ appetitus sensitiu° per applicationez ad aliquid particulare: ſz ēt appetitus ītellectiu° q dr̄ volūtas. ꝛ ꝼm hoc in appetitu ītellectiuo:siue in volūtate est delectatio q̄ dr̄ gaudium non aūt ōlectatio cozpozalis. hoc tm̄ ītereſt īter delectationem vtriusq; appetit°:q ōlectatio appetit° sensibilis ē cuz aliqua trāsmutatione cozpozali. ōlectatio aūt appetit° ītellectiui nihil aliud est q̄ simpl'r motus volūtatis. ꝛ ꝼm hoc Augu. dic̄ in.14. ō ci. dei:q cupiditas ꝛ letitia nihil est aliō q̄ volūtas in eoꝝ ꝯsecutione que volum°. ¶ Ad ꝑmū ergo dōz q in illa diffinitione pḣi sensibile ponit̄ cōmuniter ꝓ quacūq; apprehēsione. dic̄.n.pḣus in.io.ethicoꝝ:q ꝼz oēm sensum est delectatio similr aūt ꝛ ītellectū:ꝛ speculationem. Uel pōt dici q ipse diffinit delectationē appetit° sensitiui. ¶ Ad scōm dōm q delectatio bz rōnem passiōis ꝓprie loquēdo:iquātum est cū aliq̄ trāsmutatione cozporali:ꝛ sic nō est in appetitu ītellectiuo:ſz ꝼz simplicē motū: sic.n.ēt est in deo ꝛ ī angelis:vñ dic̄ pḣus in.7. ethicozū q deus vna simplici operatione gaudet. Et Dionysi° dic̄ i fi. cele.hierarchie:q angeli non ſt susceptibiles nostre passibilis delectationis:ſz congaudent deo ꝼm ꝛcozruptionis letitiaz. ¶ Ad tertiū dōm est q; in nobis non solū est delectatio in qua cōicamus cū brutis:sed etiā in qua communicamus cū angelis.vñ ibidem Dionysius dic̄ q sancti homines multotiens fiūt in participatione delectationum angelicaꝝ.ꝛ ita in nobis est delectatio non soluz in appetitu sensitiuo in quo cōicamus cū brutis.ſz etiā in appetitu ītellectiuo in quo communicamus cū angelis.

Ad quintum sic ꝓcedit. Uidet̄ q ōlectatiōes cozpozales ꝛ sensibiles sint maiores ōlectatiōib° spūalibus ītelligibilib°. Oēs.n.aliq̄s delectationē sequunt̄ ꝼz pḣz i.io.ethicoꝝ:ſz pl'es sequunt̄ ōlectatōes sensibiles q̄s ōlectatōes spūales ītelligibll'es. ergo ōlectatōes cozpales ſt maiozes. ¶ Ꝑ. Magnitudo cāe ex effectu cognoscit̄:ſz ōlectationes cozpozales hñt fortiozes effectus:trāsmutāt.n.cozpus ꝛ qbusdam īsanias faciūt:vt dr̄ in.7.ethicoꝝ. ergo delectationes cozpozales ſt fortiores. ¶ Ꝑ. Delectationes cozpozales oz tēperare ꝛ refrenare pp eaꝝ vehemētiā:ſz delectatōes spūales nō oz refrenare.ergo ōlectationes cozpozales ſt maiozes. ¶ Sz ⁊ ē qō dr̄ in psal. q̄ dulcia faucibus meis eloquia tua sup mel ori meo. Et pḣus dic̄ in.io.ethicoꝝ. q maxima ōlectatio est q̄ est ꝼm operationē sapientie. ¶ Rñ°. dōm q̄ sic iam dcm̄ est ōlectatio ꝟenit ex coniunctione ꝟenientis cum sentit̄ ꝛ cognoscit̄. In operib° aūt aie p̄cipue sensitiue ꝛ ītellectiue est hoc considerandum q; cū non trāseant in mām exteriorem. ſt actus vel perfectiones operantis .ſ. ītelligere: sentire: velle ꝛ huiusmodi:nā actōes que trāseunt in exteriozes mām:magis ſt actiones ꝛ pfectiones māe trāsmutate:motus.n.est actus mobilis a mouente. Sic igit̄ p̄dicte actio-

nes anime sensitiue ⁊ intellectiue: ⁊ ipse sunt quoddaꝫ bonū operātis: ⁊ sunt ēt cognite per sensuꝫ vel itellectū: vnde etiā ex ipsis ꝛsurgit ōlectatio: ⁊ nō solum ex eoꝝ obiectis. Si igit̄ ꝛparent̄ delectationes itelligibiles ōlectationib⁹ sensibilib⁹ fm q̄ delectamur in ipsis actionib⁹. puta in cognitione sensus: ⁊ in cognitione itellectus. nō est dubiuꝫ q̄ multo sūt maiores delectationes itelligibiles q̄ꝫ sensibiles. multo.n. magis delectat̄ homo de hoc q̄ cognoscit aligd i telligēdo q̄ꝫ ō hoc q̄ cognoscit aligd sentiēdo. qz itellectua lis cognitio ⁊ pfectioꝛ est: ⁊ ēt magis cognoscit̄. qz itellect⁹ magis reflectit̄ supra actū suū q̄ꝫ sensus: est etiā cognitio i tellectiua magis dilecta. nullus .n. est qui nō vellet magis carere visu coꝛporali q̄ꝫ visu itellectuali: eo modo quo bestie vel stulti carēt: sic̄ Augustinus dic̄ in li. de ci. dei. Sed si ꝛparent̄ delectationes itelligibiles spūales delectationi bus sensibilib⁹ coꝛporalib⁹: sic fm se ⁊ simplr loquēdo ōlectationes spūales sūt maiores: ⁊ hoc appꝛ fm tria que reg runt̄ ad ōlectationē. s. bonuꝫ coniunctū: ⁊ id cui coniungit̄ ⁊ ipsa coniunctio. Nā ipm bonuꝫ spūale: ⁊ est maius q̄ꝫ coꝛporale bonuꝫ: ⁊ est magis dilectū. cui⁹ signū est q̄ boies ēt a maximis coꝛporalib⁹ voluptatib⁹ abstinēt: vt nō pdant bonoꝛē qui est bonū itelligibile; sūr etiā ipsa pars itellectiua est multo nobilioꝛ: ⁊ magis cognoscitiua q̄ꝫ pars sensitiua. Coniūctio etiā vtriusq̄ est: ⁊ magis itima: ⁊ magis pfecta: ⁊ magis firma. Intimioꝛ q̄dem est: qz sensus sistit circa exterioꝛa accñtia rei: itellectus vo penetrat vsq̄ ad rei eēntiaꝫ. obm.n. itellect⁹ est q̄ō q̄d est. pfectioꝛ aūt est. qz coniūctioni sensibilis ad sensuꝫ ꝺiungitur motus qui est actus īperfect⁹: vnde ⁊ delectationes sensibiles nō sūt tote simul sed in eis aligd ptrāsit: ⁊ aligd expectaꝫ ꝛsumādum. vt pꝫ in delectatione ciborū ⁊ venereoꝝ: sꝫ itelligibilia sūt absq̄ motu: vñ ōlectationes tales sūt tote simul. Est ēt firmioꝛ. qz delectabilia coꝛporalia sūt coꝛruptibilia ⁊ cito deficiūt: bona vo spūalia sūt icoꝛruptibilia. Sed quo ad nos delectationes coꝛporales sūt magis vehementes pp tria. Primo qz sensibilia sūt magis nota quo ad nos q̄ꝫ itelligibilia. Scōo ēt. qz delectationes sensibiles cū sint passiones sensitiui appetit⁹ sūt cū aliqua trāsmutatione coꝛporali: q̄ō non ꝺtingit in ōlectationib⁹ spūalib⁹ nisi per quādam redūdātiaꝫ a superioꝛi appetitu i iferioꝛē. Tertio qz delectationes coꝛporales appetunt̄ vt medicine q̄dā ꝺ coꝛporales defect⁹ vel molestias. ex q̄b⁹ tristitie q̄dam ꝛsequunt̄. vnde ōlectationes coꝛporales tristitys hmōi supueniētes magis sentiuntur. ⁊ per ꝛsequēs magis acceptant̄ q̄ꝫ delectationes spūales que nō hñt tristitias ꝺrias. vt ifra dicet̄. ¶ Ad pmum ergo dōz q̄ ideo plures sequunt̄ ōlectationes coꝛporales: qz bona sensibilia sūt magis ⁊ plurib⁹ nota. ⁊ etiā. qz homines idigēt delectationib⁹: vt medicinis ꝺ multiplices doloꝛes ⁊ tristitias: ⁊ cū plures hominū non possunt attigere ad ōlectationes spūales que sūt ꝓprie virtuosoꝝ. ꝛsequēs est q̄ declinēt ad coꝛporales. ¶ Ad scōm dicēdum q̄ trāsmutatio coꝛporis magis ꝺtingit ex delectationib⁹ coꝛporalib⁹ iquātum sūt passiones appetit⁹ sensitiui. ¶ Ad tertium dōm q̄ delectationes coꝛporales sūt fm partē sensitiuam que regulat̄ rōne. ⁊ ideo idigent tēperari ⁊ refrenari p rōnē: sed delectationes spūales sūt fm mentem. q̄ est ipsa regula: vñ sūt fm seipsas sobrie ⁊ moderate.

Ad sextum sic ꝓcedit. Uidet̄ q̄ delectationes que sūt fm tactū non sint maiores ōlectationib⁹ que sūt fm alios sensus. Illa.n. ōlectatio videt̄ esse maxima qua exclusa gaudiū omne cessat. sed talis est delectatio que est fm visum. Dicit̄.n. Tobie. 5. Quale gaudiuꝫ erit mihi qui in tenebꝛis sedeo ⁊ lumen celi nō video. ergo delectatio que est p visum est maxima īter sensibiles ōlectatiōes. ¶ P. Unicuiq̄ fit delectabile illud q̄ō amat vt pḥus dic̄ in ꝓmo rbetoꝛicoꝝ: sꝫ iter alios sensus maxime diligit̄ visus. ergo delectatio que est fm visum est maxima. ¶ P. Principiū amicitie delectabilis maxime é visio: sed causa talis amicitie est ōlectatio. ergo fm visum videt̄ esse maxime delectatio. ¶ Sz ꝺ est q̄ō pḥus dic̄ in .3°. ethicoꝝ q̄ maxime ōlectatiōes sūt fm tactū. ¶ Rñ°. ꝺōs q̄ sic̄ iam dcm̄ est: vnūq̄q̄ꝫ iquātum amat̄ efficit̄ delectabile: sensus aūt vt dr̄ in ꝓmo metaphisice diligunt̄ pp suo s. pp cognitionem: ⁊ pp vtilitatem: vñ ⁊ vtroq̄ modo contingit esse delectationē fm sensum. Sz q̄ apꝛehendere ipsam cognitionē tanq̄ꝫ bonū quoddā ꝓprium est hoīs. ió ꝓme delectationes sensuuꝫ que. s. sūt fm cognitionē sūt ꝓprie hominū: delectationes aūt sensuū iquātum diligunt̄ pp vtilitatez sūt cōes oibus aīalib⁹. Si igit̄ loquamur ō delectatione sensus que est rōne cognitōis. manifestuꝫ est q̄ fm visum est maioꝛ delectatio q̄ꝫ fm aliqué aliuꝫ sensum. Si aūt loquamur de delectatione sensus que est rōne vtilitatis: sic maxime ōlectatio est fm tactum: vtilitas.n. sensibiliū attēdit̄ fm ordinem ad ꝛseruationem nāe animat ad hāc aūt vtilitatez ꝓpinquius se hñt sensibilia tact⁹. Est eniꝫ tactus cognoscitiu⁹ in eoꝝ exgbus cōsistit aīal. s. calidi ⁊ frigidi: ⁊ humidi: ⁊ sicci: ⁊ hmōi: vñ fm hoc delectationes que sūt fm tactum sūt maiores: quasi fini ꝓpinquioꝛes: ⁊ pp hoc ēt animalia alia que nō habēt delectationē fꝫ sensum nisi rōne vtilitatis: nō delectant̄ fm alios sensus nisi in ordine ad sensibilia tactus. Neq̄.n. odoꝛibus lepoꝛes gaudent: sꝫ cibatione: neq̄ leo voce bouis: sꝫ comessione: vt dr̄ in .3. ethicoꝝ. Cū igit̄ ōlectatio tactus sit maxima rōne vtilitatis: delectatio aūt visus rōne cognitionis. si q̄s vtranq̄ ꝛparare velit: īueniet simplr delectationem tact⁹ esse maioꝛē delectationem visus fm q̄ cōsistit infra limites sensibilis delectationis. qz manifestum est q̄ id quod est nāle. in vnoquoq̄ est potētissimū. huiusmodi aūt delectationes tactus sūt ad; quas ordinant̄ concupiscētie nāles: sic̄ cibi: ⁊ venerea: ⁊ hmōi. Sed si ꝛsideremus delectatōes visus fm q̄ visus deseruit intellectui: sic delectationes visus erunt potioꝛes ea rōne qua ⁊ itelligibiles delectatōes sūt potioꝛes sensibilib⁹. ¶ Ad pmū ergo dōm q̄ gaudium sic̄ supra dcm̄ est: significat aīalem delectationē. ⁊ hec maxime ptinet ad visum: sꝫ delectatio nālis magis ptinet ad tactum. ¶ Ad scōm dicēdum q̄ visus maxime diligit̄ pp cognitionē: eo q̄ multas reꝝ dr̄ias nobis ostēdit: vt ibidez dr̄. ¶ Ad tertiū dicēdum q̄ alio modo delectatio est causa amoꝛis carnalis. ⁊ alio modo visio: nam delectatio ⁊ maxime que est fm tactum est causa amicitie ōlectabilis per modum finis. visio autem est causa sicut vnum est principium motus: inquantū per visum amabilis imprimit̄ speciem rei: que alicit ad amandum: ⁊ ad concupiscendu⁹ eius delectationem.

Ad septimum sic ꝓcedit. Uidet̄ q̄ nulla delectatio sit innālis. Delectatio.n. in affectib⁹ anime ꝓportionat̄ quieti in coꝛporib⁹. sꝫ appetitus coꝛporis nālis non quiescit nisi in loco connāli. ergo nec ges appetit⁹ aīalis q̄ est ōlectatio pōt esse nisi in aliquo connāli. nulla ergo ōlectatio est nō nālis. ¶ P. Illud q̄ō é ꝺ nām est violētum: sed omne violētū est ꝺtristans. vt dr̄ i 5. metaphisice. ergo nihil q̄ō é ꝺ nām é delectabile. ¶ P. Cōstitui in ꝓpriā nām cū sentit̄ causat delectationē: vt pꝫ in diffinitione pḥi supra posita: sꝫ cōstitui in nām vnicuiq̄ é nāle. qz mor⁹ nālis é q̄ é ad terminū naturalē. ergo ois delectatio é naturalis. ¶ Sz ꝺ é quod pḥus dic̄ i. 7. ethicoꝝ: q̄ q̄dā delectationes sūt egritudines ⁊ ꝺ naturā. ¶ Rñ°. dicēdū q̄ naturale dr̄ quod é fm naturā: vt dr̄ i. 2. physicoꝝ. natura aūt i hoie dupl'r sumi pōt. Uno mō ꝓut itellect⁹. ⁊ rō é potissime hois natura. qz fm eā hō. i spē ꝛstituit̄: ⁊ fꝫ hoc naturales delectatōes hoīum dici pñt. qz sūt i eo quod cōuenit ei fm rōnē. sic̄ delectari i cōtēplatōe veritatis: ⁊ in

actibus virtutum est naturale hominum. Alio modo pōt sumi nā in boīe ſm q cōdiuidit rōni. ſ. id qō est cōe bōi: t alys: precipue qō rōni nō obedit: t ſm hoc ea q̄ ptinēt ad ꝯseruationē cozpozis: vel ſm īdiuidu ū. vt cib⁹: pot⁹: lect⁹: t hmōi: vel ſm spēm sic venereoꝝ vſus dr̄ bōi delectabilia nāt̄r. ſm vtraſq; aūt ōlectationes ꝯtingit aliq̄s eē innā les simplr loquēdo: ſz cōnāles ſm qd. Cōtingit. n. i aliquo īdiuiduo cozrūpi aliqō p̄ncipioꝝ nālium spēi: t sic id qō ē ꝯnām spēi fieri p accīs nāle huic īdiuiduo. sic̄ huic aq̄ calefacte est nāle q calefaciat. Ita igr̄ contingit q id qō ē ꝯ naturā bōis: vel quātū ad rōnem: vel q̄tū ad cozpozis cōſeruationē fiat huic bōi ꝯnaturale pp aliq̄ cozruptionem nature in eo existētez: q̄ qdē cozruptio pōt eē. vel ex parte cozpozis sic̄ ex egritudine sic̄ febricitantib⁹ dulcia videnr̄ amara. t ecōuerſo siue pp malā ꝯplonē sic̄ alig delectant̄ in comeſtione terre vel carbonū: vel aliquozum hmōi: vel etiam ex parte anime: sic̄ pp conſuetudinē aliq̄ delectant̄ in comedēdo boīes: vel in coitu beſtiaꝝ: aut maſculozum aut alioꝝ hmōi: q̄ nō ſt̄ ſm naturam humanam. Et p hoc pz̄ reſponſio ad obiecta.

Ad octaum sic p̄cedit̄. Uidet̄ q̄ delectatōi nō sit delectatio ꝯria. Paſſiones. n. aīe spēm t ꝯrietatez recipiūt ſm obm. obm aūt delectationis est bonū. cū igr̄ bonū nō sit ꝯrium bono: ſed bonū malo ꝯ: rieī̄: t malū malo: vt dr̄ in p̄dicamētis: videt̄ q̄ ōlectatio nō sit ꝯria delectationi. ¶ P. Uni ē ꝯrium vnū: vt p̄bat̄ in. io. metaphy. ſz ōlectationi ꝯria ē triſtitia. nō ergo delectationi ꝯria ē delectatio. ¶ P. Si delectationi ꝯria ē delectatio: hoc nō ē niſi pp ꝯrietatē eoꝝ in gb⁹ aliqs delectat̄ ſz hec dr̄ia ē materialis: ꝯrietas aūt est dr̄ia ſm formā: vt dr̄ i. io. metaphy. ergo ꝯrietas nō ē delectationis ad ōlectationē. ¶ Sz ꝯ. ea q̄ ſe ipediūt in eodē gn̄e existētia ſm philoſophū ſt̄ ꝯria: ſz q̄dā delectationes ſeīuicē ipediūt: vt dr̄ in. io. ethicoꝝ. ergo aliq̄ delectatiōes ſt̄ ꝯrie. ¶ R ñ°. dōm q̄ delectatio ī affectiōib⁹ aīe. sic̄ dcm̄ ē ꝓportionat̄ geti in cozpozib⁹ naturalib⁹. dr̄ aūt due getes eē ꝯrie q̄ ſt̄ ī ꝯrys terminis: sic̄ ges q̄ ē ſurſum ei q̄ ē deorſum vt dr̄ i. 5. phy. vñ ꝯtingit in affectib⁹ aīe duas ōlectatiōes eē ꝯrias. ¶ Ad ꝓmū ergo dōm q̄ verbū illud pōi ē itelligēdū ſm q̄ bonū t malū accipiť ī vtutib⁹ t vitys. nā ī nullū t duo ꝯria virtuti. In alys āt nihil p̄hibz duo bona eē adinuicē ꝯria: sic̄ calidū t frigidū: quoꝝ vnuz ē bonū igni: alteꝝ aq̄. Et p hūc modū delectatio pōt eē delectationi ꝯrie: ſz hoc i bono vtutis eē nō pōt. qz bonū vtutis nō accipiť niſi ꝓueniētiā ad aliqd vnū. ſ. rōnē. ¶ Ad ſcōm dōm q̄ ōlectatio se hz i effectib⁹ sic̄ ges naturalis in cozpozib⁹. ē. n. i aliquo ꝓuenienti. t q̄ſi cōnaturali: triſtitia aūt se hz sic̄ quies violēta. triſtabile. n. repugnat appetitui aiali: sic̄ loc⁹ geris violēte appetitui naturali. geri aūt naturali opponiť t ges violēta eiusdē cozpozis: t ges naturalis alteri⁹. vt dr̄ in. 6. phy. vñ delectationi opponiť t delectatio t triſtitia. ¶ Ad tertiū dōm q̄ ea ī gb⁹ delectamur ſz ēt formaliē ſi sit diuersa rō ōlectabilitatis. diuersa. n. rō ōbi diuerſificat spēz act⁹ vel paſſiōis. vt ex ſupradictis pz̄.

¶ Questio. XXXII.

Deinde considerādū est de cauſis delectationis. ¶ Et circa hoc q̄runt̄. 8. Primo vtr̄ opatio sit cā ꝓpria delectatōis. Scōo vtr̄ mot⁹ sit cā ōlectationis. Tertio vtr̄ ſpes t memoria. Quarto vtr̄ triſtitia. Quinto vtr̄ actiones alioꝝ sint nobis delectationis cā. Sexto vtr̄ bñfacere alteri sit cā delectatiōis. Septimo vtr̄ ſimilitudo sit cauſa delectationis. Octauo vtrum admiratio sit cauſa delectationis.

Ad primum sic p̄cedit̄. Uidet̄ q̄ opatio nō sit ꝓpria t prima cā delectationis: vt enim pōi dic̄ in primo rhetoricoꝝ. Delectari conſiſtit in hoc q̄ ſenſus aliqd patiat̄. regrit̄. n. ad delectationē cognitio sic̄ dcm̄ ē: ſz p p⁹ ſt̄ cognoſcibilia oba opationum q̄ ipſe opationes. ergo opatio nō ē ꝓpria cā delectationis. ¶ P. Delectatio potiſſime ꝯſiſtit in fine adepto. hoc. n. ē quod p̄cipue cōcupiſcit̄: ſz nō sp opatio ē finis: ſz q̄nq; īpm opatū: nō ergo opatio ē ꝓpria: t p se cā delectatōis. ¶ P. Ociuz t reges dr̄ p ceſſationē opationis: hec aūt ſt̄ delectabilia: vt dr̄ i primo rhetoricoꝝ: nō ergo opatio ē ꝓpa cā delectationis. ¶ Sz ꝯ ē quod pōi dic̄ i. 7. t. io. ethicozuz q̄ delectatio ē opatio cōnaturalis: t non īpedita. ¶ R ñ°. dicēdū q̄ sic̄ ſupra dcm̄ est: ad delectationē duo regrunt̄. ſ. ꝯſecutio boni conueniētis. t cognitio hmōi adeptionis. vtrūq; aūt hoꝝ in quadā opatione ꝯſiſtit. Nā actualis cognitio opatio ē q̄dā: ſil̄r bonū ꝯueniēs adipiſcimur aliqua opatione. ipſa ēt opatio ꝓpria ē quoddā bonū ꝯueniēs: vñ oz q̄ ois delectatio aliq̄ opationē ꝯſequat̄. ¶ Ad p̄mum ergo dicēdum q̄ ipſa oba opationū nō ſt̄ delectabilia niſi īquātū ꝯiungunt̄ nobis: vel p cognitionē ſolā: sic̄ cuz delectamur ī ꝯſideratōe: vel ī ſpectione aliquoꝝ: vel quocūq; alio mō ſimul cū cognitione: sic̄ cū aliqs delectat̄ i hoc q̄ cognoſcit se hr̄e quodcūq; bonū: puta diuitias vel honorē vel aliqd hmōi: q̄ qdē nō eēnt delectabilia niſi īquantum apprehendunt̄ vt habita: vt. n. pōi dic̄ i. 2. politice. Magnaz delectationē hz putare aliqd ſibi p̄priū: q̄ p̄cedit ex nāli amore alicui⁹ ad ſeipm. hr̄e aūt hmōi nihil ē aliud q̄ vti eis: vel poſſe vti. t hoc est p aliq̄ opationez; vñ manifeſtū est q̄ ois ōlectatio in opationē reducit̄. sic̄ i cāz. ¶ Ad ſcōm dōm q̄ ēt in illis ī gb⁹ opatiōes nō ſt̄ fines: ſz opata ipſa opata ſt̄ ōlectabilia īquātuz ſt̄ habita vel facta. qō referť ad aliquē vſum vel opationē. ¶ Ad tertium dōm q̄ opatiōes ſt̄ ōlectabiles īquātum ſt̄ ꝓportionate: t connāles opanti. cū aūt virt⁹ būana sit finita ſm aliq̄ mēſuram opatio ē ſibi ꝓportionata. vñ ſi excedat illā mēſurā: iā nō erit ſibi ꝓportionata nec ōlectabilis: ſz magis laboriosa t accidians. t ſecundum hoc odiuz t ludus: t alia que ad requiem pertinent delectabilia ſunt inquantuz auferunt triſtitiam que est ex laboze. Nā

Ad ſecundum sic p̄cedit̄. Uidet̄ q̄ mot⁹ non sit cā ōlectationis. qz sic̄ ſupra dcm̄ est: bonū p̄ſentialr adeptū ē cā ōlectatiōis: vñ pōi ī 7. ethicoꝝ dic̄: q̄ ōlectatio nō ꝯparat̄ gn̄ationi: ſz opationi rei iaz existētis. id aūt qō mouet̄ ad aliud nōdū hz illud: ſz quodāmō ē in via gn̄ationis reſpectu illi⁹: ſm q̄ oī motui adiungit̄ gn̄atio t cozruptio: vt dr̄ in. 8. phyſicoꝝ. ergo motus nō est cā ōlectationis. ¶ P. Mot⁹ p̄cipue laborem t laſſitudinē iduc̄ in opib⁹: ſz opationes ex hoc q̄ ſt̄ laboriose t laſſantes nō ſt̄ ōlectabiles: ſz magis afflictiue. ergo motus nō est cā delectationis. ¶ P. Mot⁹ ipoꝝtat īnouationem quandā q̄ opponiť ꝯſuetudini: ſz ea q̄ ſt̄ ꝯſueta ſt̄ nobis ōlectabilia: vt pōi dic̄ i p̄mo rhetoricoꝝ. ergo motus nō est cā delectationis. ¶ Sz ꝯ est qō Aug. dic̄ in. 8. cōfeſ. Quid ē hoc dr̄e de⁹ me⁹ cuz tu i eternū tibiipſi ſis gaudiū: t q̄dā de te circa te ſp gaudeāt. q̄ hec reꝝ pars alterno defectu t p̄fectu offenſionib⁹ t cōciliationibus gaudet̄. Ex quo accipiť q̄ boīes gaudēt. t delectant̄ i gbuſdā alternationib⁹. t sic mot⁹ videt̄ eē cā ōlectatiōis. ¶ R ñ°. dōm q̄ ad delectationē tria regrunt̄. ſ. duo quoꝝ est coniūctio delectabilis: t tertiū qō ē cognitio hui⁹ coniūctionis. t ſz hec tria mot⁹ efficiť delectabilis. vt pōi dic̄ in. 7. ethicoꝝ: t i p̄mo rhetoricoꝝ. Nā ex parte noſtra q̄ ōlectamur: trāſmutatio efficiť nobis delectabilis. pp hoc q̄ nā noſtrā transmutabilis ē: t pp hoc quod est nobis cōueniēs nūc: nō erit conueniēs poſtea sic̄ calefieri ad ignē est cōueniens bōi in

hyeme.nō aūt ī estate. Ex parte vō boni delectantis quod nobis coniungit: fit ēt transmutatio delectabilis. qz actio continuata alicui⁹ agētis auget effectuz: sic q̄to aliqs diutius appropiquat igni magis calefit. ⁊ desiccat. nālis āt habitudo in q̄dā mēsura ꝓsistit: ⁊ iō qū ꝓtinuata p̄sentia ōlectabilis superexcedit mēsurā nālis habitudinis efficit remotio ei⁹ delectabilis. Et parte vō ipsi⁹ cognitiōis. qz hō desiderat cognoscere aliqō totū ⁊ pfectū: cū ergo aliq̄ nō potērit apphēdi tota simul: ōlectat in his trāsmutatio vt vnū trāseat: ⁊ alterꝫ succedat: ⁊ sic totū sentiat. vñ Augu. dic̄ in 8. ꝓfes. Nō vis vtiq; stare syllabā. sz trāsuolare vt alie veniāt: ⁊ totū audias. Ita sp oia ex qb⁹ vnū aliqd ꝓstat: ⁊ nō st oia simul: plus delectant oia q̄ singula si possint sentiri oia. Si ergo sit aliq̄ res cui⁹ nā sit ītrāsmutabilis: ⁊ nō possit in ea fieri excessus nālis habitudinis p ꝓtinuationē delectabilis: ⁊ q̄ possit totū suū delectabile simul ītueri: non erit ei trāsmutatio delectabilis: ⁊ q̄tū alique delectatōes plus ad hoc excedūt: tāto plus ꝓtinuari pñt. ¶ Ad p̄mum ergo dō̄z q̄ id qō mouet. ⁊ si nōdū habeat pfecte id ad qō mouet: icipit tū iā aliqd hre ei⁹ ad quod mouet. ⁊ sm hoc ipse motus bz aliqd delectationis. defic̄ tū a delectationis pfectione: nā pfectiores delectationes st ī reb⁹ imobilib⁹. mot⁹ ēt efficit delectabilis īquātuz p ipm fit aliqd conueniēs qō p⁹ ꝓueniēs nō erat: vel desinit eē: vt supra dcm est ¶ Ad scōm dō̄m q̄ mot⁹ laborē ⁊ lassitudinē iduc̄ sm q̄ trāscēdit habitudinē nālē: sic āt mot⁹ nō ē delectabilis. sz sm q̄ remouent ꝓria habitudinis nālis. ¶ Ad 3⁹ dō̄m q̄ id qō est ꝓsuetū efficit delectabile īquātū efficit nāle: naz ꝓsuetudo est q̄si altera nā: mot⁹ aūt est delectabilis: nō q̄ dē quo recedit a ꝓsuetudine: sz magis sm q̄ p ipm īpedit corruptio naturalis habitudinis q̄ posset prouenire ex assiduitate alicui⁹ opationis: ⁊ sic ex eadē cā cōnaturalitatis efficit consuetudo delectabilis ⁊ motus.

Ad tertium sic procedit. Uidet q̄ memoria ⁊ spes nō sint cāe ōlectationis. Delectatio. n. ē de bono p̄senti vt Damas. dic̄: sz memoria ⁊ spes st de absenti. est. n. memoria p̄teritoꝝ: spes vō futuroꝝ. ergo memoria ⁊ spes nō st cā delectationis. ¶ P. Idē nō est cā ꝓrioꝝ. sz spes est cā afflictionis. Dr. n. puer. 14. Spes q̄ differt affligit aiam. ergo spes nō ē cā delectatiōis. ¶ P. Sic̄ spes cōuenit cū delectatiōe in eo q̄ est de bono: ita ēt ⁊ cōcupiscētia ⁊ amor: non ergo magis dz assignari spes cā delectatiōis q̄z ꝓcupiscētia vel amor. ¶ Sz ꝯ ē qō dr Ro. 12. Spe gaudētes. Et in psal. Memor fui dei ⁊ delectatus sum. ¶ R⁹. dom q̄ ōlectatio causat ex p̄sentia boni conueniētis sm q̄ sentit vel qualr cūq; percipit. Est āt aliqd p̄sens nobis dupl'r. Uno mō fz cognitionē: put. s. cognitū est ī cognoscēte sm suā similitudinē. Alio mō fz rē. put. s. vnū alteri real'r coniungit vel actu vel potētia sm quemcūq; coniūctionis modū. Et qz maior est coniūctio sm rez q̄z sm sīlitudinē q̄ ē coniūctio cognitiōis. Itē maior ē coniunctio rei ī actu q̄z ī potētia: iō maxia ē ōlectatio q̄ fit per sensum: q regrit p̄sentiā rei sensibilis. scōm āt gradū tenet delectatio spei: i q̄ nō solū ē ōlectabil' coniūctio sm apphēsionē. sz ēt sm facultatē vel possibilitatē adipiscēdi bonuz qō delectat. tertiuz aūt gradū tenet delectatio memorie q̄ bz solā coniūctionē apphēsionis. ¶ Ad p̄mū ergo dō̄m q̄ spes ⁊ memoria st q̄dē eoꝝ que st simpl'r absentia. q̄ tū fz qd st p̄sentia. s. vel sm apphēsionē solā vel fz apphēsionē. ⁊ facultatē ad min⁹ estimatā. ¶ Ad scōm dō̄m q̄ nihil p̄hibz idē sm diuersa eē cām ꝓrioꝝ. sic igr spes īquātuz bz p̄sentē estimationē boni futuri delectationē cāt: īquātum aūt caret p̄sentia ei⁹ causat afflictionē. ¶ Ad tertiuz dō̄m q̄ amor ⁊ cōcupiscētia ōlectationē cānt: oē. n. amatū fit delectabile amāti eo q̄ amor ē q̄daz vnio vel cōnaturalitas amātis ad amatū. fit rēt oē concupitū est delectabile cōcupiscenti. cum concupiscētia sit precipue appetitus delectationis: sz tū spes īquantū ī portat quādā certitudinē realis p̄sentie boni delectāris quā nō ī portat nec amor nec concupiscētia: spes magis ponit cā delectatiōis q̄z illa. ⁊ sil'r memorgis q̄z memoria q̄ est ō eo quod iam transiit.

Ad quartum sic procedit. Uidet q̄ tristitia nō sit causa ōlectationis. Cōtrarius. n. nō ē cā ꝓrioꝝ: sz tristitia ꝓriat delectationi. ergo nō ē causa delectationis. ¶ P. Contrarioꝝ ꝓrioꝝ st effectus: sz delectabilia memorata sūt causa delectationis. ergo tristia memorata st causa doloris ⁊ non delectationis. ¶ P. Sic̄ bz tristitia ad delectationē: ita odiū ad amorē. sz odiū non est causa amoris: sz magis ecōuerso: vt supra dcm est. ergo tristitia nō est causa delectationis. ¶ Sz ꝯ est quod in ps dicit. Fuerūt mihi lachrime mee panes die ac nocte. Per panez aūt refectio delectationis intelligit. ergo lachryme q̄ ex tristitia oriunt possunt eē delectatiōis causa. ¶ R⁹. dicendū q̄ tristitia pōt dupl'r considerari. Uno modo sm q̄ est in actu. Alio modo scōm q̄ est in memoria: ⁊ utroq; modo tristitia pōt esse ōlectationis causa. Tristicia quidē in actu existēs est causa delectationis: iquātum fac̄ memoriam rei dilecte: de cuius absentia aliqs tristat. ⁊ tamen ō sola eius apprehensione delectat memoria aūt tristitie fit causa ōlectationis pp subsequētez euasionem: nam cum re malo accipit in rōne boni. vnde scōm q̄ homo apphēdit se euasisse ab aliquibus tristib⁹ ⁊ dolorosis accrescit ei gaudij materia: sm q̄ Augu. dic̄. zz. de ci. dei. Oz sepe leti tristiū meminimus: ⁊ sani dolorum sine dolore: vnde amplius leti: ⁊ grati sumus. Et in. 8. confes. dic̄ Oz quanto maius fuit periculum in prelio: tanto maius erit gaudium in triumpho. ¶ Ad primuz ergo dicendū q̄ ꝓrium quādoq; per accidēs est causa ꝓri: sic̄ frigiduz quandoq; calefac̄ vt dr in. 8. phyſicoꝝ. ⁊ sil'r tristitia p accidens est delectatiōis causa īquantum fit p eaz apphensio alicuius delectabilis. ¶ Ad scōm dicendum q̄ tristia memorata īquantū st tristia ⁊ delectabilibus ꝓria non causant delectationem: sed īquātuz ab eis homo liberat: ⁊ similr memoria delectabilium ex eo q̄ st amissa pōt causare tristitiam. ¶ Ad tertiū dicendū q̄ odiū etiam per accidens potest esse causa amoris: prout. s. aliqui diligunt se inquantum conueniunt in odio vnius ⁊ eiusdem.

Ad quintum sic procedit. Uidet q̄ actiones alioꝝ nō sint nobis ōlectatiōis cā. Causa. n. ōlectationis est ꝓprium bonū coniunctuz: sed alioꝝ opationes nō st nobis ꝓiuncte. ergo non st nobis causa ōlectatiōis. ¶ P. Opatio ē ꝓpriū bonū opantis. si igr operationes alioꝝ sint nobis cā delectatōis: pari rōne oia alia bona alioꝝ erūt nobis delectationis cā: qō pz esse falsum. ¶ P. Operatio est delectabilis īquātuz ꝓcedit ex habitu nobis īnato: vnde dr in. 2. ethicoꝝ q̄ signū generati habitus opz accipere fiētem in opere ōlectationē: sz operationes alioꝝ nō ꝓcedūt ex habitib⁹ q̄ in nobis sūt: sz iterū ex habitib⁹ qui sunt in opantib⁹: nō ergo opationes alioꝝ sūt nobis ōlectabiles: sz ipis operantib⁹. ¶ Sed ꝯ est qō dicit in scā canonica Joannis. Hauisus sum valde. qz fueni de filijs tuis ambulātem in veritate. ¶ R⁹. dicendum q̄ sic iā dcm est: ad delectationē duo requirunt. s. p̄secutio ꝓprij boni: ⁊ cognitio ꝓprij boni ꝓsecuti. Tripl'r ergo operatio alterius pōt esse ōlectationis causa. Uno mō īquātuz per opationē alicui⁹ ꝓsequimur aliqō bonuz. ⁊ sm hoc operationes illoꝝ qui nobis aliqō bonuz faciunt sunt nobis delectabiles. qz bñ pati ab alio est ōlectabile. Alio modo scōm q̄ per operationes alioꝝ efficit nobis aliqua cognitio: vel aliqua estimatio ꝓprij boni: ⁊ pp hoc homines delectant in hoc q̄ laudant vel honorant ab alijs. qz. s. p hoc accipiunt estimationem in seipsis aliquod bonum esse: ⁊

q̄ ista estimatio fortius generat̄ ex testimonio bonor̄ z sapientiū: ideo in hor̄ laudibus z bonoribus hoies magis delectant̄. Et q̄ adulator est apparēs laudator: ꝓpter hoc et ius boni z admiratio ē alicui⁹ magni: iccirco amari ab aliquo adulationes quibusdā sūt delectabiles. Et q̄ amor ē alicui z in admiratione haberi est delectabile inq̄tū p hoc fit homini estimatio ꝓprie bonitatis vel magnitudinis in q̄bus aliqs delectat̄. Tertio modo inq̄tum ipse opationes alior̄ si sint bone estimant̄ vt bonū ꝓprium ꝓp̄ vīz amoris q̄ fac̄ estimare amicū quasi eundē sibi: z ꝓpter odiū quod faciet inimici delectabilis: vnde dicit̄ i. ad Cor. 13. q̄ charitas nō gaudet sup iniqtate: ꝫgaudet aūt veritati. ¶ Ad ꝑmū ergo dom̄ q̄ operatio alterius p̄t esse mihi ꝫiuncta vl̄ p effectū vel p affectionē sic̄ i tertio mō. ¶ Ad scōm dom̄ q̄ ratio illa ꝓcedit q̄tum ad tertiū modū: nō aut̄ quantū ad duos ꝑmos. ¶ Ad tertiū dom̄ q̄ opationes alior̄ etsi nō ꝓcedant ex habitibus q̄ in me sunt: causant tamē in me aliqd delectabile: vel faciunt mihi estimationē siue apprehensio nē ꝓpry habitus: vel ꝓcedunt ex habitu illius qui ē vnum mecum per amorem.

Ad sextum sic procedit̄. Videt̄ q̄ benefacere alteri non sit delectationis causa. Delectatio.n. causat̄ ex cōsecutione ꝓpry boni: sic̄ supra dictum ē: sed benefacere pertinet ad consecutionē ꝓpry boni: ꝫ magis ad emissionē: ergo magis videt̄ eē causa tristitie q̄ delectationis. ¶ ℙ. Phs dic̄ in. 4. ethico. q̄ illiberalitas cōnaturalior ē hoibus q̄ prodigalitas: sed ad prodigalitatem ptinet benefacere alys: ad illiberalitatē aūt ptinet desistere a benefaciēdo: cum ergo operatio ꝺnālis sit delectabilis vnicuiq̄: vt dicit̄ i. 7. z. 10. ethi. videt̄ q̄ bñfacere alys non sit causa delectationis. ¶ ℙ. Cōtrary effectus ex ꝺrys causant̄r homini delectabilia: sic̄ vincere: redarguere: vl̄ icere phus in ꝑmo rhetoricor̄. ergo bñfacere magis ē causa tristitie q̄ delectationis. ¶ Sed ꝺ ē quod phs dic̄ in. 9. politi cor̄. q̄ largiri z auxiliari amicis aut extraneis est delectabilissimū. ¶ Rñ. dom̄ q̄ hoc ipsum q̄ est bñfacere alteri p̄t triplr̄ esse delectationis causa. Uno modo per cōparationē ad effectum q̄ ē bonū in altero constitutū. z �sm hoc inq̄tum bonum alterius reputamus quasi nostrū bonum propter vnionē amoris delectamur in bonis quod per nos fit alys: precipue amicis: sic̄ i bono proprio. Alio modo per comparationē ad finē: sic̄ cum aliquis p hoc q̄ alteri benefacit sperat consequi aliquod bonum sibiipsi: vel ab eo vel ab hoie: spes aūt delectationis est causa. Tertio mō per cōparationē ad principiū. z sic hoc quod ē bñfacere alteri p̄t eē delectabile per comparationē ad triplex principiū. Quorū vnū est facultas benefaciēdi: z �sm hoc benefacere alteri fit delectabile inquantū per hoc fit homini q̄dam imaginatio abundantis boni in seipso existētis ex quo possit alys ꝓpry sicut q̄bus cōmunicāt proprium bonum. Aliud principiū est habitus inclinans: �sm quē benefacere fit alicui cōnaturale, vnde liberales delectabiliter dant alys. Tertiū principiū est motiuus: puta cuz aliqs mouet̄ ab aliquo quē diligit ad benefaciēdum alicui: omnia.n. que facimus vel patimur ꝓpter amicū delectabilia sunt: q̄ amor precipua causa delectationis est. ¶ Ad ꝑmū ergo dom̄ ē. q̄ emissio inquātū ē indicatiua ꝓpry boni est delectabilis: ꝫ inquātum euacuat proprium bonū p̄t esse ꝫtristabilis sic̄ quando est inmoderata. ¶ Ad scōm dom̄ q̄ ꝓdigalitas hz īmoderatam emissionē: que repugnat nature: z ideo ꝓdigalitas dicitur esse cōtra naturā. ¶ Ad tertiuz dom̄ q̄ vincere redarguere z punire non est delectabile inquātum sunt in malū alterius: sed inquātum pertinent ad proprium bonum: quod plus homo amat q̄ odiat maluz alterius: vincere enī ē delectabile naturalr̄ inquātū p hoc fit estimatio proprie excellentie: z propter hoc oēs ludi in q̄bus ē cōcertatio: z in quibus potest eē victoria sunt maxime delectabiles: z vl̄iter oēs concertatiōes �sm q̄ habent spem victorie. Redarguere aut̄ z increpare p̄t esse dupl̄r delectatiōis causa. Uno modo inquantū fac̄ homini imaginationē ꝓprie sapientie z excellētie: increpare enim z corripere est sapiētum z maiorum. Alio modo scōm q̄ aliquis increpādo z reprehēdēdo alteri benefacit: quod ē delectabile vt dictū ē: irato aūt ē delectabile punire inquātum videt̄ remouere apparentem minorationem: que videtur esse ex precedēti lesione: cum enim aliquis est ab alio lesus: videtur per hoc ab alio minoratus esse: z ideo appetit ab hac minoratione liberari per retributionem lesionis. Et sic patet q̄ benefacere alteri per se potest esse delectabile: sed malefacere alteri non est delectabile nisi inquantum videtur pertinere ad proprium bonum.

Ad septimum sic procedit̄ur. Uidetur q̄ similitudo non sit causa delectationis. ℙrincipari enim z preesse quādam dissimilitudinem importat: sed p̄cipari z preesse naturalr̄ ē delectabile: vt dicit̄ in ꝑmo rhetoricorum. ergo dissimilitudo magis ē causa delectatiōis q̄ similitudo. ¶ ℙ. Nihil magis ē dissimile delectationi q̄ tristitia: sed illi qui patiunt̄ tristitiam maxime sequunt̄ delectationes: vt dicit̄ in. 8. ethicorum. ergo dissimilitudo ē magis cā delectatiōis q̄ similitudo. ¶ ℙ. Illi qui sunt repleti aliquibus delectationibus nō delectātur in eis: sed magis fastidiunt ea: sicut patet in repletione ciborum: non ergo similitudo ē delectatiōis causa. ¶ Sz cōtra est q̄ similitudo est causa amoris: vt dictum ē supra. amor autem est causa delectationis. ergo similitudo ē causa delectatiōis. ¶ Rñ. dom̄ q̄ similitudo ē q̄dam vnitas. vñ id quod est simile inquātum est vnuz est delectabile sic̄ z amabile: vt supra dictum est: z si quidem id qō est simile ꝓpriū bonum nō corrumpat sed augeat: est simpl̄r delectabile: puta homo homini: z iuuenis iuueni: si vero sit corruptiuū ꝓpry boni: sic per accidens efficitur fastidiosum vel contristans: non quidem inquantū est simile z vnum: sed inquātum corrūpit id quod est magis vnum: q̄ autem aliquid simile corrumpat proprium bonum: contingit dupliciter. Uno modo quia corrumpit mensuram ꝓpry boni per quendam excessum: bonum enim precipue corporale: vt sanitas in quadam cōmensuratiōe consistit: z ꝓpter hoc superabundantes cibi vel quelibet delectationes corporales fastidiunt̄. Alio modo per directam contrarietatez ad proprium bonum sicut figuli abominant̄ alios figulos: non inquantum sunt figuli: sed inquantū per eos amittunt excellentiam propriam: siue proprium lucrum que appetunt sicut proprium bonum. ¶ Ad ꝑmum ergo dicēduz q̄ cuz sit quedam cōmunicatio p̄cipantis ad subiectum: est ibi quedam similitudo: tamē scōm quādam excellentiā eo q̄ principari z preesse pertinent ad excellentiam ꝓpry boni. sapiētum enim z melioruz est principari z preesse. vnde per hoc fit homini proprie bonitatis imaginatio: vel quia per hoc q̄ homo principatur z preest alys benefacit: quod est delectabile. ¶ Ad secundū dicēdū q̄ id in quo delectatur tristatus etsi non sit simile tristitie: est tamē simile homini cōtristato: quia tristitie contrariant̄ proprio bono eius qui tristatur: z ideo appetit̄ delectatio ab his qui i tristitia sūt: vt conferens proprium bonum: inquantū est medicatiua cōtrary. z ista ē causa quare delectatiōes corpales q̄bus sunt ꝺrie q̄dam tristitie magis appetunt̄ q̄ delectatiōes intellectuales que nō habent ꝺrietate cū tristitie: vt infra dicetur.

Exinde etiã est q̃ oia aialia naturaliter appetunt delectationes: q̃ semp aial laborat p sensum ⁊ motũ: ⁊ ppter hoc etiã iuuenes maxime delectatiões appetũt ppter multas trãsmutatiões ĩ eis existẽtes: dũ sunt ĩ statu augmẽti: ⁊ ẽt melãcolici vehemẽter appetũt delectatões ad expellẽdum tristitiã: q̃ corpus eor̃ quasi prauo humore corrodit: vt dicit ĩ .7. ethicor̃. ¶ Ad tertiũ dõm q̃ bona corpalia ĩ quadã mẽsura ꝓsistunt: ⁊ ideo superexcessus similiũ corrũpit ppriũ bonum. ⁊ propter hoc efficit fastidiosum ⁊ contristãs inq̃tum contrariat bono proprio hominis.

Ad octauum sic ꝓcedit. Uidet q̃ admiratio nõ sit cã delectatiõis. Admirari. n. est ignorantis nãe: vt Damas. dic: sed ignorãtia non ẽ delectabilis sed magis sciẽtia. ergo admiratio non ẽ cã delectationis. ¶ ℘. Admiratio ẽ pncipiũ sapie quasi via ad inquirẽdũ veritatẽ: vt dicit in principio metaphy. sz delectabili⁹ ẽ contẽplari iã cognita' q̃ inquirere ignota: vt phs dic in .10. ethi. cũ hoc habeat difficultatẽ ⁊ impedimẽtũ: illud aũt nõ hẽat: delectatio aũt causat ex opatione nõ impedita: vt dr̃ in .8. ethi. ergo admiratio nõ ẽ causa delectatiõis: sz magis delectatiõez impedit. ¶ ℘. Unusq̃q; ĩ cõsuetis delectat, vñ opationes habitũ p cõsuetudinẽ acquisitor̃ sũt delectabiles: sed cõsueta nõ sũt admirabilia: vt dic Aug. super Joan. ergo admiratio ꝓriat causẽ delectatiõis. ¶ Sz ℘ est q̃ phs dic in ꝓ rhetoricor̃. q̃ admiratio ẽ delectatiõis cã. ¶ Rñ. dõm q̃ adipisci desiderata ẽ delectabile: vt supra dictũ ẽ: ⁊ iõ quãto alicuius rei amate magis accrescit desideriũ: tanto magis p adeptionẽ accrescit delectatio. ⁊ etiã in ipso augmẽto desidery fit augmẽtũ delectationis sm q̃ fit etiã spes rei amate: sic supra dictus ẽ: q̃ ipsum desideriũ ex spe ẽ delectabile. Est aũt admiratio desideriũ quoddaz sciẽdi: q̃ in hoie cõtingit ex hoc q̃ videt effectũ ⁊ ignorat cãm: vl' ex hoc q̃ causa talis effectus excedit cognitionem aut facultatẽ ipsius. ⁊ iõ admiratio ẽ causa delectationis ĩ quãtũ hz adiunctã spem ꝓsequẽdi cognitionẽ eius q̃ scire desiderat. ⁊ ppter hoc oia admirabilia sũt delectabilia: sic̃ q̃ sunt rara ⁊ oẽs repsentationes rer̃ etiã q̃ in se non sũt delectabiles. Gaudet. n. aia in collatiõe vni⁹ ad altez: q̃ conferre vnũ alteri ẽ pprius ⁊ cõnãlis actus rõnis: vt phs dic in sua poetria: ⁊ ppter hoc etiã liberari a magnis picul' magis ẽ delectabile: q̃ ẽ admirabile: vt dicit in ꝓ rhetoricor̃. ¶ Ad pmũ ergo dõm q̃ admiratio non ẽ delectabilis in. quãtũ hz ignorãtiã: sz inq̃tum hz desideriũ adipiscẽdi cãz: ⁊ inquãtũ admirãs aliq̃d nouũ adiscit. s. talem ẽ quẽ non estimabat. ¶ Ad scõm dõm q̃ delectatio duo hz. s. getẽ in bono: ⁊ hmõi getis pceptionẽ. Quãtũ igit ad pmũ cũ sit perfectius ꝓtẽplari veritatẽ cognitã q̃ ingrere ignotã: ꝓtẽplationes rer̃ scitar̃ p se loquẽdo sũt magis delectabiles q̃ ingsitiões rer̃ ignotar̃. Tamẽ p accidẽs q̃tuz ad scõm ꝓtingit q̃ ingsitiões sũt q̃nq̃ delectabiliores sm q̃ ex maiori desiderio pcedũt: desideriũ aũt maius excitat ex pceptione ignorantie. vñ maxime hõ delectat in his q̃ de nouo inuenit aut adiscit. ¶ Ad tertiũ dõm q̃ ea q̃ sũt cõsueta sunt delectabilia ad opandũ inq̃tum sunt quasi cõnãlia: sed tñ ea q̃ sunt rara pñt eẽ delectabilia vel ratiõe cognitionis: q̃ desiderat eor̃ scia inq̃tuz sũt mira: vl' rõne opatiõis: q̃ ex desiderio magis iclinat mẽs ad hoc q̃ itẽse ĩ nouitate opetur: vt dr̃ in .10. ethi. pfectior. n. opatio causat pfectionẽ delectationẽ.

¶ Questio. XXXIII.

Deinde cõsiderandũ est de effectib⁹ delectatiõis. ¶ Et circa hoc q̃runtur quattuor. ℘rio vtrũ delectatiõis sit dilatare. Scõo vtrũ delectatio causet sui siti vl' desideriũ. Tertio vtr̃ delectatio ipediat vsuz rõnis. Quarto vtrũ delectatio pficiat opatiõem.

Ad primum sic ꝓcedit. Uidet q̃ dilatatio nõ sit effectus delectatiõis. Dilatatio. n. videt ad amorẽ magis ptinere: sm q̃ dicit aplis. 2. ad Cor. 6. Cor nostrũ dilatatũ est. Uñ ⁊ de pcepto charitatis in ps̃o dicit. Latũ mãdatũ tuuz nimis: sz delectatio ẽ alia passio ab amore. ergo dilatatio nõ ẽ effectus delectationis. ¶ ℘. Ex hoc q̃ aliq̃d dilatat̃ efficit capacius ad recipiẽdum: sed receptio ptinet ad desiderium q̃ẽ rei nondũ habite: ergo dilatatio magis videt ptinere ad desiderium q̃ ad delectationẽ. ¶ ℘. Cõstrictio dilatationi opponit̃: sed ꝑstrictio vtionẽ. ¶ ℘. Cõstrictio dilatationi opponit̃: sed ꝑstrictio vt ad delectationẽ ptinere: nã illud cõstringimus q̃ firmiter volumus retinere: ⁊ talis ẽ affectio appetit⁹ circa rem delectantẽ: ergo dilatatio ad delectationẽ nõ ptinet. ¶ Sed ℘ est q̃ ad expssionẽ gaudy dr̃ Isa. 60. Uidebis ⁊ afflues: ⁊ mirabit̃ ⁊ dilatabit̃ cor tuũ. Ipsa etiã delectatio ex dilatatiõe nomẽ accepit vt letitia noiet: sic supra dictũ ẽ. ¶ Rñ. dõm q̃ latitudo ẽ q̃dam dimensio magnitudinis corpalis. vnde in affectiõibus aĩe non nisi sm metaphorã dicit: dilatatio aũt dicit quasi motus ad latitudinẽ: ⁊ ꝓpter delectationi sm duo q̃ ad delectationẽ requirunt. Quoz vnũ est ex pte appẽsiue virtutis: q̃ apprehẽdit ꝓiunctionẽ alicuius boni ꝓueniẽtis: ex hac aũt appẽhensione apprehẽdit se hõ perfectionẽ quandã adeptũ: q̃ ẽ spũalis magnitudo: ⁊ sm hoc animus hois dicit̃ p delectationẽ magnificari seu' dilatari. Aliud aũt ẽ ex parte appetitiue virtutis q̃ assentit rei delectabili: ⁊ in ea gescit quoddãmõ se pbens ei ad eam interius capiẽdam: ⁊ sic dilatat̃ affectus hois p delectationez̃. ℘ si se tradẽs ad ꝓtinẽdũ interi⁹ rẽ delectantẽ. ¶ Ad ℘mũ ergo dõm q̃ nihil phibet in his q̃ dicunt̃ metaphorice diuersis attribui sm diuersas similitudines: ⁊ sm hoc dilatatio ptinet ad amorẽ rõne cuiusdã extẽsionis: ingsitũ affectus amãtis ad alios extendit̃: vt curet nõ solũ q̃ sita sũ sed q̃ alioz̃: ad delectationẽ vo ptinet dilatatio inq̃tuz aliqd in seipso ampliat̃ vt quasi capaci⁹ reddat̃. ¶ Ad scõm dõm q̃ desideriũ hz quidẽ aliquã ampliationẽ ex imaginatiõe rei desiderate: sz multomagis ex pssentia rei iã delectãtis: q̃ magis pbet se aĩus rei iã delectãti q̃ rei non habite desiderate: cũ delectatio sit finis desidery. ¶ Ad terciũ dõm q̃ ille g delectat̃ ꝓstringit quidem rem delectantem dum ei fortiter inheret: sed cor suum ampliat vt pfecte delectabili fruatur.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet q̃ delectatio nõ causet desideriũ sui ipsi⁹. Dicit. n. motus cessat cũ puenerit ad getẽ: sed delectatio ẽ quasi q̃dam ges motus desidery: vt supra dictũ ẽ: cessat ergo motus desidery cũ ad delectationẽ puenerit: nõ ergo delectatio cãt desideriũ. ¶ ℘. Oppositũ non ẽ causa sui oppositi: sz delectatio quoddãmodo desiderio opponit̃ ex pte obiti nam desideriũ ẽ boni non habiti. delectatio vo boni iã habiti. ergo delectatio non cãt desideriũ sui ipsius. ¶ ℘. Eadẽ stidiũ desiderio repugnat: sz delectatio plerũq; causat fastidiũ desiderio repugnat: sz delectatio plerũq; causat fastidiũ: non ergo facit sui desideriũ. ¶ Sz ℘ est q̃ dr̃ Joã. 4. Qui biberit ex hac aq̃ sitiet itez̃. ℘er aquã aũt significatur sm Aug. delectatio corpalis. ¶ Rñ. dõz q̃ delectatio dupl' põt ꝓsiderari: vno modo sm q̃ ẽ in actu: alio mõ sm q̃ est in memoria. Itẽ sitis vl' desideriuz põt dupl' accipi: vno mõ ppie sm q̃ importat appetitũ rei nõ habite: alio mõ cõmuniter sm q̃ importat exclusionẽ fastidiu: sm igit q̃ ẽ in actu delectatio nõ causat sitim vl' desideriũ sui ipsius p se loq̃ndo: sz solũ p accidẽs. Si tñ sitis vl' desideriuz põr dupl' rei nõ habite appetit⁹: tũc delectatio nõ cãt simpl' sitis vl' desideriũ: nã delectatio ẽ affectio appetit⁹ circa rẽ pñtem. sed ꝓtingit rem pñtẽ nõ pfecte haberi: ⁊ hoc põt ee vl' ex pte rei habite vl' ex pte hãntis: ex pte quidẽ rei habite eo q̃ res habita non ẽ tota simul: vnde successiue recipit: ⁊ dum aliquis delectatur in eo quod habet: desiderat potiri eo

qđ restat: sicut q̄ audit p̄mas ptem versus: & ī hoc delectat: desiderat alterā ptem versus audire: vt Aug. dic. 4. cōfes. Et hoc modo oēs fere delectatiōes corpales faciūt suiipsā fūi sitim quousq; cōsumētur: eo q̄ tales delectationes cōsequūtur aliquem motum: sic p̄z in delectationibus ciborū: ex parte aūt ipsius habentis sicut cum aliqs aliquā rē in se pfectam existētem nō statim pfecte hz sed paulati acgrit: sic in mundo isto pcipientes aliquid īmpfecte de diuina cognitione delectamur: & ipsa delectatio excitat sitim vel desideriū pfecte cognitōis: p̄m q̄ pōt itelligi qđ habet Eccle. 24. Qui bibūt me adhuc sitient. Si vero p̄ sitiz vel desiderium intelligat sola intētio affectus tollens fastidiū: sic delectationes spūales maxime faciunt sitim vel desideriū sui ipsaz: delectationes enī corpales q̄z augmētate vl inconti nuate faciūt supercrescētiam nālis habitudinis efficiūtur fastidiose: vt p̄z in delectatione ciborū: & pp̄ hoc quādo aliquis iam puenit ad pfectū in delectatiōibus corpalibus fastidit eas: & quādoq; appetit aliquas alias: sed delectationes spūales nō supercrescunt nāliz habitudinē: sz pficiūt nāz. vñ cum puenit ad p̄sūmatiōez ī ipsis: tunc sūt magis delectabiles: nisi forte p̄ accidēs: inq̄tuz opationi p̄templatiue adiungunt alique opatiōes virtutū corpaliū: que p assidui tatem opandi lassātur. Et p̄ hūc modū etiā pōt intelligi qđ dicit Eccle. 24. Qui bibit me adhuc sitiet. Q̄z ēt de āgelis qui pfecte deuz cognoscunt & delectant ī ipso: dicit. i. Petri. i. q̄ desiderāt in euz p̄spicere. Si vero p̄sideret delectatio p̄ut est ī memoria & nō in actu: sic p̄ se nata ē causare sui ipius sitiz & desideriū: quādo. s. hō reddit ad illā dispositio nem in qua erat sibi delectabile qđ p̄teryt: si vero īmutat̄ fit ab illa dispositione memoria delectationis nō causat in eo delectatiōem: sed fastidiū: sicut pleno existēti memoria cibi. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ quādo delectatio est pfecta: hūc hz oīmodā quietē & cessat motus desidery tendentis ī non habitum: sed quādo impfecte habet: tunc nō oīno cessat motus desidery tendētis in non habitum. ¶ Ad scōm dōm q̄ id qđ impfecte habet: p̄m qđ habetur & p̄m qđ nō habet: & ideo simul de eo pōt esse & desideriū & delectatio. ¶ Ad tertiū dōm q̄ delectatiōes alio modo causant fastidium & alio modo desiderium: vt dictum est.

Ad tertium sic p̄ceditur. Videt q̄ delectatio nō impediat vsum ratiōis: ges enī maxime cōfert ad debitum ratiōis vsuz. vnde dicit in. 7. phys. q̄ in sedendo & gescēdo fit aīa sciens & prudens. Et Sap. 8. Intrans in domum meā cōquiescā cū illa. s. sapientia: sz delectatio est quedā ges: ergo nō impedit: sz magis iuuat rōnis vsuz. ¶ P. Ea q̄ nō sūt in eodē: etiā si sint ōria non se impediunt: sed delectatio ē in pte appetitiua: vsus aūt rōnis ī pte apphensiua: ergo delectatio nō ipedit rōnis vsuz. ¶ P. Qđ impedit ab alio videt quodāmō trāsmutari ab ipso: sz vsus apphensiue vtutis magis mouet delectationē q̄z a delectatiōe moueat: est enī cā delectationis: ergo delectatio nō ipedit vsuz ratiōis. ¶ Sed ō est qđ phs dicit in. 6. ethi. q̄ delectatio corrūpit existimatiōez p̄udētie. ¶ R̄ñ°. dōz q̄ sic dicitur in. 10. ethi. Delectatiōes ppie adaugent operationes: extranee vero impediūt. Est ergo q̄dā delectatio q̄ habet de ipso actu ratiōis. sic cū aliqs delectat̄ in p̄tēplando vel rōcinādo: & talis delectatio nō ipedit vsuz rōnis sed adiuuat: q̄z illud attentius opamur ī quo delectamur: attētio aūt adiuuat opationē: sed delectationes corpales impediunt vsuz rōnis triplici ratiōe. P̄imo q̄dem ratiōe distracti attendimus: cū aūt intētio fortiter inhęserit alicui rei debilitat̄ circa alias res vel total̄r ab eis reuocat̄: & p̄m hoc si delectatio corpalis fuerit magna vel total̄r impediet vsuz ratiōis ad se intētionē animi attrehēdo: vel multū ipediet. Scdo ratiōe ōrietatis: quedā enī delectatiōes maxime: superexcedentes sūt ōtra ordinē rationis: & p̄ hūc modū p̄hs dicit in. 6. ethi. q̄ delectatiōes corpales corrūpunt existimationē p̄udētie: nō autem existimationē speculatiuam: cui delectatio nō ōriat̄: puta q̄ triangulus habet tres angulos equales duobus rectis: p̄m aūt p̄mus modum vtrāq; impedit. Tertio modo p̄m quādam ligationē: inquātum. s. ad delectationē corpalem sequit̄ quedā transmutatio corpalis: maior etiam q̄z in alijs passionibus quāto vehementi⁹ afficit̄ appetitus ad rem p̄sentem q̄z ad rem absentē: huiusmodi autē corporales p̄turbationes impediūt vsum rationis: sicut p̄z in vinolentis: qui habēt vsum ratiōis ligatū vel impeditum. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ delectatio corporalis habz q̄dem quietem appetitus in delectabili: que ges interdum contrariat̄ rationi: sed ex parte corporis semper habz trāsmutationem: & quantū ad vtrūq; impedit ratiōis vsum. ¶ Ad scōm dicēdum q̄ vis appetitiua & apprehensiua sunt quidē diuerse partes: sed vnius anime: & ideo cuz ītētio anime vehemēter applicet̄ ad actum vnius impeditur ab actu cōtrario alterius. ¶ Ad tertiū dōm q̄ vsus rationis requirit debituz vsum imaginatiōis. & aliarū viriuz sensitiuarum que vtuntur organo corporali & ideo ex transmutatione corpali vsus rationis impeditur impedito actu virtutis imaginatiue & aliarum sensitiuarum.

Ad quartum sic procedit. Videt q̄ delectatio non pficiat operationem. Omnis enim humana opatio ab vsu ratiōis dependet: sed delectatio impedit vsum rationis: vt dictum est: ergo delectatio nō perficit: sed debilitat operationē humanam. ¶ P̄. Nihil ē perfectiuum suiipsius vel sue cause: sed delectatio est opatio: vt dicit in. 7. & 10. ethicorū: qđ oportet vt intelligatur vel essential̄r vel causaliter: ergo delectatio nō perfic operationem. ¶ P̄. Si delectatio perfic operationē: aut perfic ipsam sicut finis: aut sic forma: aut sic agens: sed non sic finis: quia operationes non querunt̄ propter delectationē sed magis econuerso: vt supra dictum est: nec iterum p̄ modum efficiētis: quia magis operatio est causa efficiens delectationis: nec iterum sic forma: non enim perfic delectatio operationem: vt habitus quidam: scōm philosophum ī decimo ethicorū. delectatio ergo non perficit operationē. ¶ Sed contra est quod dicit ibidem: q̄ delectatio operationem perficit. ¶ R̄ñ°. dōm q̄ delectatio dupliciter operationem perfic. Uno modo per modum finis: non quidē scōm q̄ finis dicitur id pp̄ quod aliquid est: sed scōm q̄ oē bonum completiue superueniēs potest dici finis: & p̄m hoc dic philosophus in. 10. ethicorū: q̄ delectatio perfic operationem: sic quidam superueniēs finis: inquātum scilicet super hoc bonum qđ est opatio superuenit aliud bonū quod est delectatio: que importat quietationē appetitus ī bono p̄suppositō. Secundo modo ex parte cause agentis: non quidem directe: quia philosophus dicit in. 10. ethicorum. q̄ perficit operationē delectatio: non sic̄ medicus sanum. sed sicut sanitas: indirecte autem inquantum scilicet agēs quia delectatur in sua actione: vehementius attendit ad ipsam: & diligentius eā operat̄: & scōm hoc dicit̄ in. 10. ethicorū: q̄ delectationes adaugent p̄prias opationes & impediunt extraneas. ¶ Ad p̄mum ergo dicēdum q̄ ois delectatio impedit actum rationis: sed delectatio corporalis que non consequit̄ actum rationis: sed actum concupiscibilis qui per delectationem auget̄: delectatio autez q̄ consequitur actuz rōnis: fortificat rōnis vsum. ¶ Ad scōz dōz q̄ sic dicit̄ in. 2. phy sicorum. Contingit q̄ duo sibi inuicez sunt causa: ita q̄ vnum sit causa efficiens: & aliud causa finalis alterius: & p̄ hunc modū opatio causat delectationez sic̄ causa efficiens. delectatio autem perficit operationem per modum finis: vt dictum est. ¶ Ad tertiuz patet respōsio ex dictis.

¶Questio. XXXIIII:

DEinde cōsiderandum est de bonitate ⁊ malicia delectationū.

¶Et circa hoc querunt quattuor. Primo vtrū oīs delectatio sit mala. Scōdo vtrū nō: vtrūz oīs delectatio sit bona. Tertio vtrum aliqua delectatio sit optima. Quarto vtrum delectatio sit mensura vel regula fm quā iudicet bonū vel malū i moralib⁹.

Ad primum sic ꝓcedit. Videt ꝙ oīs delectatio sit mala. Illud.n. qō corrumpit prudētiam ⁊ impedit ratiōis vsum videt esse fm se malum: qz bonum hoīs est fm ratiōem esse: vt Dionysius dic. 4. cap. de di.no. sed delectatio corrūpit prudētiaz ⁊ impedit rationis vsum: ⁊ tāto magis quāto delectatiōes sūt maiores. vñ in delectationibus venereis que sūt maxime: ꝓsibile est aliquid intelligere: vt dicit in. 7. ethicoz. Et Piero. etiam dic̄ super Matth. ꝙ illo tēpoze quo cōiugales actus gerūt presentia sancti spūs nō dabit: etiam si ꝓpheta videat esse qui officio generationis obsequit. ergo delectatio est fm se malum. ergo omnis delectatio mala. ¶Ꝓ. Illud qō fugit virtuosus ⁊ ꝓsequit aliquis deficiens a virtute: videt esse fm se malum ⁊ fugiēduz: qz vt dicit in. 10. ethicorū: virtuosus est quasi mēsura ⁊ regula humanoꝝ actuuz. Et apostolus dic. 1. ad Corinth. 2. Spiritualis iudicat oīa: sed pueri ⁊ bestie in quibus nō est virtus ꝓsequunt delectationes: fugit autē eas tēperatus. ergo delectatiōes fm se sūt male ⁊ fugiende. ¶Ꝓ. Uirtus ⁊ ars sunt circa difficile ⁊ bonum: vt dicit in. 2. ethico. sz nulla ars ordinata est ad delectationem. ergo delectatio nō est aliquid bonum. ¶Sed cōtra est qō in ps dicit. Delectare in dño. cum igit ad nihil mali auctoritas diuina iducat: videt ꝙ nō oīs delectatio sit mala. ¶Rñ°. dōm ꝙ sicut dicit in. 10. ethicoruz: aliqui posuerunt oēs delectatiōes esse malas: cuius ratio videt fuisse: qz intentiōem suā referebant ad solas delectatiōes sensibiles ⁊ corpales que sūt magis manifeste: nā ⁊ in ceteris intelligibilia a sensibilibus antiq philosophi nō distinguebant: nec intellectum a sensu: vt dicit in lib. de anima: delectationes autē corpales arbitrabant dicēdum oēs esse malas: vt sic hoīes qui ad delectatiōes imoderatas sunt ꝓni: a delectationibus se retrahentes ad mediū vtutis puenīāt. Sed hec existimatio nō fuit cōueniēs: cum enī nullus possit viuere sine aliqua sensibili ⁊ corpali delectatione: si illi ꝙ docent omnes delectatiōes esse malas deprehēdant aliquas delectationes suscipere magis hoīes ad delectatiōes erūt procliues exemplo operū verboꝝ doctrina ꝓtermissa. In operatiōibus enī ⁊ passionibus humāis i quibus experientia plurimū valet magis mouēt exempla qz verba. Dicendū est ergo aliquas delectatiōes esse bonas ⁊ aliquas esse malas. Est enīz delectatio ges appetitiue virtutis i aliquo bono amato: ⁊ cōsequens aliquā opationem. Unde huius ratio duplex accipi pōt. Una qdem ex ꝑte boni in quo aliquis quiescens delectat: bonum enī ⁊ malū in moralibus dicit fm ꝙ cōuenit ratiōi vel discordat ab ea: vt supra dictum est. Sicut in rebus naturalibus aliqd dicit naturale ex eo ꝙ nature cōuenit: inaturale vero ex eo ꝙ est a natura discordans. Sicut igit i naturalibus est quedam ges naturalis: que. s. est ex eo ꝙ cōuenit nature: vt cū graue gescit deorsum: ⁊ quedam inaturalis que ē in eo qō repugnat nature sicut cum graue quiescit sursuz. Ita ⁊ i moralibus ē delectatio bona: fz ꝙ appetitus superior aut iferior regescit in eo qō cōuenit ratiōi: ⁊ quedam mala ex eo ꝙ gescit in eo qō a ratione discordat ⁊ a lege dei. Alia ratio accipi pōt ex parte opationum: quarū quedam sūt male: ⁊ quedā bone: opationibus autē magis sunt affines delectationes que sūt eis cōiuncte qz concupiscētie que tēpoze eas precedūt. vnde cum concupiscētie bonarū opationum sint bone: malarum vero male multomagis delectationes bonarū operationū sūt bone: malorum vero male. ¶Ad ꝑmū ergo dicendum ꝙ sicut supra dictuz ē: delectationes que sūt de actu rationis non impediūt rationē: neqz corrumpunt prudētiam: sz delectatiōes extranee cuiusmodi sūt delectationes corporales que quidē ratiōis vsum impediūt: sic supra victum est. ⁊ ꝑ contrarietatē appetitus qui gescit in eo qō repugnat rationi: ⁊ ex hoc habz delectatio ꝙ sit moralr mala: vel scōm quādam ligationē rationis: sicut in cōcubitu coniugali: delectatio ꝙuis sit in eo qō cōuenit rationi: tamē impedit rationis vsum ꝓpter corporalē transmutationē adiunctam: sed ex hoc nō cōsequit malicia moralē: sic nec somnus quo ligat vsus ratiōis moralr est malus si sit fm rationē recte: tus: nam ⁊ ipsa ratio hoc habz vt quādoqz ratiōis vsus intercipiatur: dicimus tamē ꝙ huiusmodi ligamētum rationis ex delectatiōe in actu coniugali: etsi nō habeat maliciam moralem: qz nō est peccatū mortale nec veniale: ꝓuenit tamē ex quadam morali malicia scilicet ex peccato ꝓmi ꝓgenitis: nam hoc in statu inocentie nō erat: vt ꝑz ex his que in ꝓmo dicta sunt. ¶Ad scōm dōm ꝙ temperatus nō fugit omnes delectatiōes: sz imoderatas ⁊ ratiōi nō conuenientes: ꝙ autē pueri ⁊ bestie delectationes cōsequunt: nō oīdit eas vniuersalr esse malas: qz in eis est naturalis appetitus a deo qui mouet in id qō est ei cōueniēs. ¶Ad tertiū dōm ꝙ non oīs boni est ars: sed exteriorū factibiliū vt ipse dicet: circa operationes autez ⁊ passiones que sūt in nobis magis ē ꝓdētia ⁊ vt° qz ars: ⁊ tñ aliq ars ē factiua delectationis. s. pulmentaria ⁊ pigmētaria: vt dicit in. 7. ethicoꝝ.

Ad secundum sic ꝓceditur. Uidetur ꝙ omnis delectatio sit bona. Sicut enim in ꝓncipio dictum ē: bonū in tria diuidit scilicet bone: vtile ⁊ delectabile: sed honestuz omne est bonum: ⁊ similiter oē vtile. ergo ⁊ omnis delectatio ē bona. ¶Ꝓ. Illud fz est bonū qō nō querit ꝓpter aliud: vt dicitur i ꝓmo ethicoꝝ: sed delectatio nō querit ꝓpter aliud: ridiculum enī videt ab aliquo querere: quare vult delectari: ergo delectatio est per se bona: fz qō per se ꝓdicat de aliquo: vniuersaliter ꝓdicatur de eo: ergo omnis delectatio ē bona. ¶Ꝓ. Id qō ab oībus desiderat videt eē per se bonum: nā bonū est qō oīa appetūt: vt dicit i ꝓmo ethi. sed omnes appetit aliqua delectatiōem: etiā pueri ⁊ bestie. igit delectatio est fz se bonū: oīs ergo delectatio ē bona. ¶Sed cōtra est qō dicitur ꝓuerbioꝝ. 2. Qui letātur cū male fecerint ⁊ exultāt in rebus pessimis. ¶Rñ°. dōz ꝙ sic aliqui stoicoꝝ posuerūt delectationes oēs delectatiōes esse malas: ita epycuri posuerūt delectationē fm se eē bonam: ⁊ ꝑ cōsequēs delectatiōes oēs cē bonas: qui ex hoc decepti eē videtur: qz nō distinguebāt inter id qō ē bonum simplr: ⁊ inter id qō ē bonum quo ad hunc. Simplr quidē bonum ē qō fm se bonum ē. Cōtingit autē ꝙ nō ē fm se bonum cē huic bonum onplr. Uno modo qz ē ei cōueniens fm dispositionē in qua nūc est. que tamē nō ē naturalis: sic̄ leprosо bonum ē quādoqz comedere aliqua venenosa: q nō sunt simplr cōueniētia cōplexiōi humane. Alio modo qz id qō nō est cōueniēs estimat vt conueniēs. Et qz delectatio ē ges appetitus i bono: si sit bonū simpliciter delectatio: ⁊ simpliciter bona. si autem non sit bonum simpliciter: sed quo ad hunc: tunc nec delectatio est simpliciter huic: nec simplr est bona: fz bona fm quid: vel apparēs bona. ¶Ad ꝓmum ergo dōm ꝙ honestum ⁊ vtile dicuntur fm rationē: ⁊ ideo nihil ē honestuz vel vtile qō nō sit bonum: delectabile autē dicit fz appetitū qui quādoqz i illud tendit qō nō ē conueniēs rationi. ⁊ ideo nō oē delectabile ē bonum bonitate morali q attēdit fm rōnez. ¶Ad scōm dōz ꝙ nū bonitate morali q attēdit fm rōnez. ¶Ad scōm dōz ꝙ ideo delectatio non querit ꝓpter aliud: qz est quies in fine.

nem autez ꝯtingit esse bonū ⁊ malū: cuius nunq̄ sit finis ni si fm q̄ est bonum quo ad hūc: ita etiam ē de delectatiōe. ¶ Ad tertiuz dōm q̄ hoc modo omnia appetunt delectationem sic̄ ⁊ bonum: cum delectatio sit quies appetitus in bono. sz sic̄ ꝯtingit non omne bonuz qđ appetit̄ eē p se ⁊ vere bonū: ita nō oīs delectatio est p se ⁊ vere bona.

Ad tertium sic̄ ꝓcedit̄. Uidet̄ q̄ nulla delectatio sit optimum. Nulla.n. generatio est optimum. nam generatio nō potest esse vltimus finis: sed delectatio cōsequit̄ generationem: nā ex eo q̄ aliqđ constituit̄ in suam nām delectat̄: vt supra dictū est: ergo nulla delectatio potest esse optimū. ¶ P̄. Illud qđ ē optimū nullo addito potest fieri melius: sed delectatio aliquo addito fit melior. est.n. melior delectatio cū vtute q̄z sine vtute: q̄ delectatio nō ē optimū. ¶ P̄. Id qđ ē optimū ē vl'r bonū: sic̄ p se bonū existens: nam qđ est p se ē p⁹ ⁊ potius eo qđ ē p accidens: sz delectatio non ē vniuersal'r bonum: vt dictum est. ergo delectatio nō ē optimum. ¶ Sed ꝫ beatitudo est optimū: cū sit finis humane vite: sed beatitudo nō est sine delectatione: dicit̄.n. in p̄s. Adimplebis me letitia cuz vultu tuo: delectationes in dextera tua vsq̄z i finem. ¶ R̄ñ°. dōm q̄ Plato non posuit omnes delectatiōes esse malas. sic̄ stoici: neq̄z omnes esse bonas: sic̄ epycuri: sed quasdā eē bonas: ⁊ quasdam esse malas: ita tamē q̄ nullum sit sūmuz bonum vel optimum: sz q̄ztum ex eius ratiōibus dat̄ intelligi i duobus deficit. In vno qdem: qz cum videret delectationes sensibiles ⁊ corpales i quodam motu ⁊ generatione ꝓsistere: sic̄ p⁹ in repletione ciboruz ⁊ huiusmodi: estimauit omnes delectatiōes ꝓsequi generationez ⁊ motum: vnde cū generatio ⁊ motus sint actus imperfecti: sequeret̄ q̄ delectatio nō haberet ratiōem vltime pfectionis: sz hoc manifeste apparet falsum i delectationibus itellectualibus: aliqs enim non solum delectat̄ i generatione scie: puta cū adi scit aut mirat̄: sic̄ supra dictum est: sz etiam i cōtemplando fm sciam iaz acqsitaz. Alio vero modo: qz dicebat optimū illud quod ē simpl'r sūmum bonū quod. s. est ipsum bonuz quasi abstractum ⁊ nō participatum: sic̄ ipse deus est sūmū bonum: nos autem logmur de optimo in rebus humanis: optimū aūt i vnaquaq̄z re est vltimus finis. Finis autez vt supra dictum ē dupl'r dicit̄. s. ipsa res: ⁊ vsus rei: sic̄ finis autem est vel pecunia: vel possessio pecunie: ⁊ fm hoc vltimus finis hoīs dici potest: vl' ipse deus q̄ est summū bonū simpl'r: vel fruitio ipsius que importat delectatiōem quādam i vltimo fine: ⁊ per hunc modum aliqua delectatio hoīs pōt dici optimum iter bona humana. ¶ Ad p̄mū ergo dōz q̄ nō omnis delectatio ꝓsequit̄ generationez: sed alique delectationes cōsequūtur opationes pfectas: vt dictū ē: ⁊ ideo nihil ꝓhibz aliquā delectatiōez esse optimū: etsi nō omnis sit talis. ¶ Ad scōm dōm q̄ ratio illa ꝓcedit de optimo simpl'r: q̄ cuius pticipatiōem oia sunt bona: vnde ex nullius additione fit melius: sz i alys bonis vl'r verū ē q̄ quodlibz bonū ex additione alteri° fit meli°: cuius posset dici q̄ delectatio nō est aliqđ extraneū ab opatione vtutis: sed cōcomitans ipsam: vt i p̄mo ethi. dicit̄. ¶ Ad tertiū dōm q̄ delectatio nō hz q̄ sit optimū ex hoc q̄ est delectatio: sed ex hoc q̄ est pfecta ges i optimo: vnde nō oz q̄ oīs delectatio sit optima aut etiam bona: sic̄ aliqua scientia est optima nō tamē oīs.

Ad quartum sic̄ ꝓcedit̄. Uidet̄ q̄ delectatio nō sit mensura vel regula boni ⁊ mali moralis. Omnia.n. mensurāt̄ p̄mo sui generis: vt dicit̄ i .io. metaphy: sed delectatio nō ē p̄mū i genere moraliū: sz ꝓcedunt ipsaz amoz ⁊ desideriū: nō ergo est regula bonitatis ⁊ malicie i moralibus. ¶ P̄. Mensurā ⁊ regulam oz eē vniformem: ⁊ ideo motus q̄ est maxime vniformis ē mēsura ⁊ regula oīum motuuz: vt dicit̄ i .io. metaphy. sz delectatio est varia ⁊ multiformis cū q̄dam eaz sint bone ⁊ q̄daz male. ergo delectatio non est mensura ⁊ regula moralium. ¶ P̄. Certius iudiciū sumitur de effectu p cām q̄z ecōuerso: sed bonitas vel malicia opatiōis est causa bonitatis vel malicie delectationis: qz bone delectatiōes sunt que consequūtur bonas opatiōes: male aūt que malas: vt dicit̄ i .io. ethi. ergo delectatiōes nō sūt regula ⁊ mensura bonitatis ⁊ malicie i moralib⁹. ¶ Sed ꝫ ē qō Aug. dic̄ super illud p̄s: Scrutās corda ⁊ renes deus. Finis cure ⁊ cognitionis ē delectatio ad quā qs nitit̄ peruenire. Et ph̄s dicit i .7. ethi. q̄ delectatio ē finis architectoz. i. p̄ncipalis: ad quē respicientes vnūqōq̄z hoc qdem malum: hoc aūt malum simpl'r dicimus. ¶ R̄ñ°. dōm q̄ bonitas vel malicia moralis principaliter i volūtate ꝓsistit: vt supra dictum est: vtrum autē volūtas sit bona vel mala p̄cipue ex fine cognoscit̄: id autē habet̄ p fine i quo volūtas gescit: ges aūt volūtatis ⁊ cuiuslibet appetitus in bono est delectatio: ⁊ ideo fm delectationem voluntatis humane p̄cipue iudicat̄ hō bonus vl' malus. Est.n. bonus ⁊ vtuosus q̄ gaudet i opibus vtutum: malus aūt q̄ i opibus malis: delectationes aūt appetitus sensitiui non sūt regula bonitatis vel malicie moralis: nā cibus cōmuniter delectabilis est fm appetitum sensitiuū bonis ⁊ malis: sed volūtas bonoz delectat̄ i eis fm ꝺueniētiam ratiōis: quā nō curat volūtas maloz. ¶ Ad p̄mū ergo dōz q̄ amoz ⁊ desiderium sūt p̄oza delectatiōe i via generationis: sed delectatio est p̄oz fm rōnem finis: q̄ in opabilibus hz rōnez p̄ncipij a quo maxīe sumit̄ iudiciū: sic̄ a regula, vl' mēsura. ¶ Ad scōm dōm q̄ oīs delectatio i hoc est vniformis qđ ē ges in aliquo bono: ⁊ fm hoc pōt eē regula vl' mēsura: nā ille bonus est cuius volūtas gescit i vero bono: malus aūt cuius volūtas gescit i malo. ¶ Ad tertiuz dōm q̄ cū delectatio pficiat opatiōem p modum finis: vt supra dictum est: non pōt esse opatio p̄fecte bona nisi etiam adsit delectatio in bono: nam bonitas rei dependet ex fine: ⁊ sic quodammodo bonitas delectationis est causa bonitatis in operatione.

¶ Questio. XXXV.

Deinde considerāduz est de doloze ⁊ tristitia. ¶ Et circa hoc p̄mo considerandum est de tristitia seu doloze fm se. Scōo ō causis eius. Tertio de effectibus ipsius. Quarto de remedys. Quinto de bonitate vel malicia eius. ¶ Circa p̄imum queruntur. 8. p̄imo vtrum doloz sit passio anime. Scōo vtruz tristitia sit idem qđ doloz. Tertio vtrum tristitia seu doloz sit ꝺria delectationi. Quarto vtrum omnis tristitia omni delectationi ꝺrieť. Quinto vtrum delectationi cōtemplationis sit aliqua tristitia ꝺria. Sexto vtrum magis fugienda sit tristitia q̄z delectatio appetenda. Septimo vtrum doloz exterioz sit maioz q̄z doloz interioz. Octauo de speciebus tristitie.

Ad p̄imum sic̄ ꝓcedit̄. Uidet̄ q̄ doloz non sit passio anime. Nulla.n. passio aie ē i corpoze: sed doloz potest esse in corpoze. Dicit enim Augu. in lib. de vera reli. q̄ doloz qui dicit̄ corporis est corruptio repentina salutis eius rei quā male vtendo anima corruptioni obnoxiauit. ergo doloz non est passio anime. ¶ P̄. Omnis passio anime pertinet ad vim appetitiuam: sed doloz non pertinet ad vim appetitiuam: sed magis apprehensiuam. Dicit.n. Aug. in lib de natura boni: q̄ doloz est i corpoze facit sensus resistens corpori potentiozi. ergo doloz nō est passio anime. ¶ P̄. Omnis passio anime ꝓtinet ad appetitum aialem: sed doloz nō pertinet ad appetitum aialē: sed magis ad appetitum nālez. Dicit.n. Aug. 8. sup Gen. ad lr̄am. Nisi aliqō bonuz remansisset in natura: nullius boni amissi esset doloz inpena. ergo doloz non est passio anime.

¶ Sed cõtra est q̃ Aug. i 4. de ciui. dei ponit dolorem inter passiones aĩe: inducens illud Uirgilij. Hinc metuũt cupiunt gaudentq; dolentq;. ¶ Rñ°. dõm q̃ sic ad delectationem duo requirunt̃: scilicet coniunctio boni: ꝛ perceptio huiusmodi ꝯiũctionis: ita etiã ad dolorẽ duo regrunt̃. s. cõiũctio alicui⁹ mali qõ ea ratione est malũ: q̃ ꝑuat aliqõ bonũ: ꝛ pceptio hmõi cõiunctiõis. Quicqd aũt coniũgit̃: si nõ hẽat respectu eius cui coniũgitur ratiõez boni vel mali: nõ põt cãre delectationẽ vl̃ doloré: ex quo ꝑz q̃ aliqd sub rõne boni vel mali est obiectũ delectatiõis ꝛ doloris: bonũ autẽ ꝛ malũ iquãtum hmõi sũt obta appetitus. vnde ꝑz q̃ delectatio ꝛ dolor ad appetitum ptinent: ois autẽ motus appetitiuus seu iclinatio cõsequẽs apprehẽsionẽ ptinet ad appetitum itellectiuũ vel sensitiuũ: nam iclinatio appetitus nãlis nõ ꝯsegtur apprehensionẽ ipsius appetẽtis sed alterius vt ĩ ꝑmo dictũ est. Cũ igit̃ delectatio ꝛ dolor ꝑsupponant ĩ eodem subto sensum vel apprehensionẽ aliquã: manifestũ est q̃ dolor sic ꝛ delectatio ẽ in appetitu itellectiuo vel sensitiuo: omnis aũt motus appetitus sensitiui dicit̃ passio: vt supra dictũ ẽ: ꝛ pcipue illi q̃ in defectuz sonant. vnde dolor fm q̃ est ĩ appetitu sensitiuo ꝓprissime dicit̃ passio aĩe: sic molestie corpales ꝓprie passiones corporis dicunt̃. vnde ꝛ Aug. i 4. de ciui. dei. dolorem specialr egritudinem noiat.

¶ Ad ꝑmũ ergo dõm q̃ dolor dicit̃ esse corpis: q̃ cã dolo loris est ĩ corpe: puta cum patimur aliqõ nociuum corpi: sz motus doloris semp est in aĩa: naz corpus nõ põt dolere nisi dolente anima: vt Aug. dic̃. ¶ Ad scõm dõm q̃ dolor dr̃ eẽ sensus: nõ q̃ sit act⁹ sensitiue vtutis: sed q̃ regrit̃ ad dolorẽ corpalem sic ad delectationẽ. ¶ Ad tertiũ dõm q̃ dolor de amissiõe boni demonstrat bonitatẽ nãe: nõ q̃ dolor sit actus nãlis appetitus: sed q̃ natura aliqd appetit vt bonũ: qõ cum remoueri sentit̃ sequitur doloris passio in appetitu sensitiuo.

Ad secundum sic ꝓcedit̃. Uidet̃ q̃ tristitia nõ sit dolor. dic̃. n. Aug. i 4. de ci. dei. q̃ dolor in corpibus dicit̃: tristitia aũt dicit̃ magis in aĩa: ḡ tristitia nõ est dolor. ¶ ℘. Dolor nõ est nisi de ꝓsenti malo sed tristitia põt esse de ꝓterito ꝛ de futuro: sic̃ penitẽtia ẽ tristitia de ꝓterito ꝛ anxietas de futuro: ergo tristitia oĩno a dolore differt. ¶ ℘. Dolor nõ videt̃ conseq nisi sensuz tactus: sed tristitia põt conseq ex oĩbus sensib⁹: ergo tristitia non est dolor: sed se bz in plurib⁹. ¶ Sed ℑ est qõ apl's dic̃ ad Ro. 9. Tristitia est mihi magna ꝛ cõtinuus dolor cordi meo. ꝓ eodem vtens tristitia ꝛ dolore. ¶ Rñ°. dõm q̃ delectatio ꝛ dolor ex duplici apprehẽsione cãri ꝓnt: vel ex apprehẽsione exteriozis sensus: vel ex apprehẽsione iteriozi: siue itellectus siue imaginationis. Interior aũt apphensio ad plura se extẽdit q̃z exterior: eo q̃ q̃cũq; cadunt sub exteriozi apprehẽsione: cadũt sub iteriozi: sed nõ ecõuerso. Sola igit̃ illa delectatio q̃ ex iteriozi apphensione causat̃ gaudiuz noiat̃: vt supra dictũ ẽ: ꝛ similr ille solus dolor q̃ ex apprehẽsione interiozi causat̃: noiatur tristitia. Et sic illa delectatio que ex exteriozi apprehẽsione causat̃: delectatio q̃dem noiatur: nõ aũt gaudiũ: ita ille dolor q̃ ex exteriozi apprehẽsione causat̃: noiatur q̃dez dolor: nõ aũt tristitia. Sic igitur tristitia ẽ q̃dam spẽs doloris sic̃ gaudiũ delectatiõis.

¶ Ad ꝑmũ ergo dõm q̃ Aug. loquit̃ ibi q̃tum ad vsuz vocabuli: q̃ dolor magis vsitat̃ in corpalibus doloribꝰ q̃ sũt magis noti q̃z in doloribꝰ spũalibus. ¶ Ad scõm dõz q̃ sensus exterior nõ ꝓcipit nisi ꝓsens: vis aũt cognitiua interior põt ꝓcipere pñs: ꝓteritũ: ꝛ futurũ: ꝛ ideo tristitia põt eẽ de ꝓsenti ꝓterito: ꝛ futuro: dolor aũt corpalis q̃ sequit̃ apprehẽsiõez sensus exteriozis: nõ potest esse nisi de pñti. ¶ Ad tertiũ dõm q̃ sensibilia tactus sũt dolorosa non solũ iq̃tũ sũt ĩproportionata vtuti apphensiue: sed etiã inq̃tum ꝛriã tur nature: aliozꝫ vero sensuũ sensibilia pñt̃ gdẽ eẽ ĩproportionata virtuti apprehẽsiue: nõ tamẽ ꝛrianꝫ nãe nisi i odine ad sensibilia tactus. vnde solus homo q̃ est aĩal pfectissime in cognitione delectat̃ ĩ sensibilibꝰ aliozꝫ sensuũ fm seipsa. alia vero aĩalia nõ delectant̃ in eis nisi fm q̃ referunt̃ ad sensibilia tactꝰ: vt dicit̃ ĩ. 3. ethi. ꝛ ideo de sensibilibꝰ aliozꝫ sensuũ nõ dicit̃ esse dolor fm q̃ ꝛriat̃ delectatiõi nãli, sed magis tristitia que ꝛriat̃ gaudio aĩali. Sic igit̃ si dolor accipiatur pro corporali dolore quod vsitatius est: dolor ex opposito diuidit̃ ꝓtra tristitiã fm distinctionẽ apprehensiõis interiozis ꝛ exteriozis: lz q̃tum ad obta delectatio ad plura se extẽdat q̃z dolor corpalis. Si vero dolor accipiat̃ communiter: sic dolor est genus tristitie: vt dictum est.

Ad tertium sic procedit̃. Uidet̃ q̃ dolor delectationi non ꝛriet̃. Unũ eni ꝛriozum non est causa alterius: sed tristitia potest eẽ causa delectationis. Dicit̃. n. Matth. 5. Beati q̃ lugent: q̃ñ ipsi ꝛolabunt̃. ergo non sũt ꝛria. ¶ ℘. Unũ ꝛriozum non denoiat aliud: sed q̃busdam ipse dolor vel tristitia est delectabilis: sicut Aug. dic̃ i. 3. ꝯfes. q̃ dolor ĩ spectaculis delectat. Et. 4. ꝯfes. dic̃ q̃ fletus amara res est: ꝛ tamẽ quãdoq; delectat: ergo dolor non ꝛriat̃ delectationi. ¶ ℘. Unũ ꝛriozum nõ est materia alterius: q̃ ꝛria simul esse non possunt: sed dolor potest eẽ mã delectationis: dic̃ eni Aug. in lib. de penitentia. Semper penitẽs doleat: ꝛ de dolore gaudeat. Et phs dic̃ ĩ. 9. ethi. q̃ econuerso malus dolet de eo qõ delectatus ẽ: ergo delectatio ꝛ dolor non sũt ꝛria. ¶ Sed ℑ est quod Aug. dic̃. 14. de ci. dei. q̃ letitia ẽ voluntas ĩ eorum consensione que volumus: tristitia aũt ẽ volũtas ĩ dissensiõe ab his que volumus. sed consentire ꝛ dissentire sũt ꝛria: ergo letitia ꝛ tristitia sũt ꝛria. ¶ Rñ°. dõz q̃ sic phs dic̃. io. metaphy. Contrarietas ẽ differẽtia fm formã: forma aũt seu spẽs passionis ꝛ motus sumit̃ ex obto vel termino: vnde cum obta delectationis ꝛ tristitie seu doloris sint ꝛria. s. bonum ꝓsens ꝛ malus ꝓsens: sequit̃ q̃ dolor ꝛ delectatio sint ꝛria. ¶ Ad ꝑmũ ergo dicẽdum q̃ nihil prohibet vnum ꝛriozum esse causam alterius per accidens: sic autem tristitia potest esse causa delectationis. Uno modo quidem modo inquãtum tristitia de ablentia alicuius rei: vel de ꝓsentia ꝛry vehemẽtius querit̃ ĩ quo delectet̃: sic̃ siciens vehementius querit̃ potum: vt remedium ℑ tristitiam quã patit̃. Alio modo quantum ex magno desiderio delectationis alicui⁹ nõ recusat aligs tristitias perferre: vt ad illam delectationem perueniat: ꝛ vtroq; modo luctus ꝓsens ad consolationẽ future vite perducit: q̃ ex hocipso q̃ homo luget ꝓ peccatis vel ꝓ dilatione glorie meret̃ consolationẽ eternam. Similr meret̃ etiam eam aligs ex hoc q̃ ad ipsam consequendã non refugit labores ꝛ angustias propter ipsam instinere. Ad scõm dicẽdum q̃ dolor ipse potest esse delectabilis per accidens: inquãtum. s. habz adiunctaz admirationem: vt in spectaculis: vel inquãtum fac̃ recordationez rei amate: ꝛ fac̃ percipere amorem eius: de cuius absentia dolet̃: vnde cuz amor sit delectabilis: ꝛ dolor: ꝛ omnia que ex amore ꝯsequunt̃: inquantum in eis sentit̃ amor sunt delectabilia: ꝛ propter hoc etiam dolores in spectaculis ponũt esse delectabiles: inquantum in eis sentitur aliquis amor conceptus ad illos qui in spectaculis cõmemorant̃. Ad tertium dicẽduz q̃ voluntas ꝛ ratio supra suos actus reflectuntur: inquantum ipsi actus voluntatis ꝛ rationis accipiuntur sub ratiõe boni vel mali: ꝛ hoc modo tristitia potest esse materia delectationis vel ecõuerso: non per se sed per accidens: inquãtum scilicet vtrũq; accipitur in ratione boni vel mali.

Ad quartum sic proceditur. Uidetur omnis tristitia delectationi contrariet̃. Sicut enim albedo ꝛ nigredo sunt contrarie species coloris ita delectatio ꝛ tristitia sunt cõtrarie species anime passio-

nuz:sed albedo ⁊ nigredo vliter sibi opponunt:ergo etiam delectatio ⁊ tristitia. ¶ Ꝑ. Medicine per cōtraria fiūt:sed quelibet delectatio est medicina ꝺ quālibet tristitiam: vt pz per ph̄m in.7.ethi.ergo quelibet delectatio cuilibet tristitie ꝺriatur. ¶ Ꝑ. Cōtraria sūt que se inuicē impediūt: sz quelibet tristitia impedit quālibet delectatiōem: vt pz p illud qđ dicit in.io.ethi. ergo quelibet tristitia cuilibet delectationi contrariat. ¶ Sed ꝺ:ꝺtrario ꝝ nō est eadez causa: sz ab eodem habitu ꝓcedit qđ aligs gaudeat de vno ⁊ tristet de oppōsito:ex charitate.n.ꝓtingit gaudere cū gaudētib⁹: ⁊ flere cū flētibus:vt dr. Ro.iz.ergo non oīs tristitia omni delectationi ꝺtrariat. ¶ Rn̄. dōz qđ sicut dicit.in.io.metaphy. Cōtrarietas est differētia fm formā:forma aūt est ⁊ generalis ⁊ specialis.vnde cōtingit esse aliqua cōtraria fm formā generis:sic vtus ⁊ vitium:⁊ fm formaz speciei:sicut iustitia ⁊ iniustitia.Est aūt ꝺsiderādum qđ quedā specificā ⁊ vero specificant ꝑ compationē ad aligd extra: sicut passiones ⁊ motus recipiunt spēm ex terminis siue ex obiectis. In his ergo quoꝝ species ꝺsiderant fm formas absolutas: ꝓtingit qdem species q̄ cōtinent sub cōtrarys generib⁹ nō esse ꝺrias fm rōnem speciei:nō tn̄ ꝓtingit qđ habeāt aliquā affinitatē vel cōueniētiam adinuicē. Intempantia.n.⁊ iustitia que sūt in ꝺrys generibus:vtute.s.⁊ vitio:nō cōtrariā tur adiuicē fm rōnem ꝓprie speciei: nec habēt aliquā affinitatem vel cōueniētiam adinuicem:sed in illis quoꝝ species sumunt fz habitudinē ad aligd extrinsecū:ꝓtingit qđ species cōtrarioꝝ generū nō solum non sūt ꝓtrarie adinuicem:sed etiā habēt quādam cōueniētiam ⁊ affinitatem:eo qđ eodē modo se habere ad cōtraria cōtrarietatem iducit: sic accedere ad album ⁊ accedere ad nigrū habent rationē contrarietatis:sed cōtrario modo se hēre ad contraria hñt rationē similitudinis:sic recedere ab albo ⁊ accedere ad nigrum:⁊ hoc maxime apparet ī ꝺdictione q̄ est p̄ncipiū oppositiōis:nā ī affirmatione ⁊ negatione eiusdem ꝺsistit oppositio:sic album ⁊ nō albū:ī affirmatiōe aūt vnius oppositoꝝ ⁊ negatione alteri⁹ attendit conueniētia ⁊ similitudo: vt si dicam nigrū ⁊ non albū:tristitia aūt ⁊ delectatio cum sint passiones specificāt ex obiectis:⁊ qdem fm genus suum contrarietatē hñt:nam vnū ptinet ad ꝑsecutionē:aliud vo ad fugam:que se hñt ī appetitu: sic affirmatio ⁊ negatio in ratiōe:vt dicit in.6.ethi.Et ideo tristitia ⁊ delectatio q̄ sūt de eodē habēt oppositiōem adinuicem:fm spēz:tristitia vo ⁊ delectatio de diuersis:siqdem illa diuersa nō sint diuersa opposita sz dispata:nō hñt oppositiōem adinuicē fm rōnē spēi:sed sūt etiā dispate sic tristari ō morte amici: ⁊ delectari in cōtēplatione.Si vo illa diuersa sint cōtraria: tūc delectatio ⁊ tristitia nō solū non hñt contrarietatem fz rōnē speciei:sed etiā habēt ꝺueniētiam ⁊ affinitatē: sic gaudere de bono ⁊ tristari de malo. ¶ Ad ꝑmū ergo dōz qđ albedo ⁊ nigredo nō hēnt speciē ex habitudine ⁊ aligd exterius:sic delectatio ⁊ tristitia.vnde nō ē eadē ratio. ¶ Ad scōz dōm qđ genus sumit ex materia:vt pz in.8.metaphy.in accidēti bus aūt loco māe est subm:dictū est aūt qđ delectatio ⁊ tristitia ꝓtrariant fm genus:⁊ ideo in qualibet tristitia est cōtraria dispositio subiecti dispositioni que est ī qualibet delectatiōe:nā in qualibet delectatiōe appetitus se hz vt accipiens id quod hz:in qualibet autem tristitia se habet vt fugiens:⁊ ideo ex parte subiecti quelibet delectatio est medicina cōtra qualibet tristitiā:⁊ quelibet tristitia est impeditiua cuiuslibet delectatiōis:precipue tamē quando delectatio tristitie contrariat etiaz fm speciem. Unde pz solutio ad tertiū. Uel aliter dōm qđ etsi nō omnis tristitia contrarieť omni delectationi fm spēm: tamē quātum ad affectum contrariatur:nam ex vno cōfortatur natura anima⁹ ex alio vero quodāmodo molestatur.

Ad quintum sic ꝓceditur. Uideť qđ delectatiōi cōtemplatōis sit aliqua tristitia cōtraria. Dic enī apostolus.2.ad Coz.7.Que fm deum est tristitia:penitentiā in salutem stabilē operat:sed respicere ad deum ptinet ad supiorez ratiōem:cuius est ꝺtemplatione vacare:fm Aug.in.12.de tri. ergo delectatiōi ꝺtemplatōis opponit tristitia. ¶ Ꝑ. Cōtrarioꝝ ꝺry sūt effectus: si ergo vnum ꝺriorum cōtemplatū ē causa delectationis aliō erit causa tristitie:⁊ sic delectationi contēplationis erit tristitia ꝺria. ¶ Ꝑ. Sicut obiectū delectationis est bonū: ita obm tristitie est malum:sed ꝺtemplatio pōt hre mali rōnez. Dic enim ph̄s ī.xi.metaphy.qđ quedam iconueniēs est meditari:ergo cōtemplationis delectationi pōt esse contraria tristitia. ¶ Ꝑ. Operatio quelibz fm qđ nō ē ipedita est causa delectationis:vt dicit ī.7.⁊.io.ethi.sed opatio contēplationis pōt multiplr impediri:vel vt totalr nō sit vel vt cū difficultate sit.ergo in contēplatione pōt esse tristitia delectationi contraria. ¶ Ꝑ. Carnis afflictio est causa tristitie:sed sic dicit Eccle.vltimo:Frequēs meditatio carnis est afflictio.ergo contēplatio hz tristitiā delectationi ꝺriaz. ¶ Sz ꝺ est quod dicit Sapiētie.8. Non hz amaritudinē conuersatio illius:scilz sapiētie:nec tedium conuictus eius.sz letitiam ⁊ gaudium:ꝺuersatio autē ⁊ cōuictus sapiētie est ꝑ cōtemplationē:ergo nulla tristitia est que sit ꝺria delectatiōi ꝺtemplatiōis. ¶ Rn̄. dōz qđ delectatio contēplatiōis pōt intelligi dupliciter. Uno modo ita qđ contemplatio sit delectationis causa ⁊ non obiectum.⁊ tunc delectatio non est de ipsa contēplatione:sed de re contēplata:contingit autez contemplari aligd nociuum cōtristans:sic ⁊ aligd conueniens ⁊ delectans.vnde si sic delectatio contēplationis accipiat:nihil ꝓhibz delectationi cōtemplatiōis esse tristitiā ꝺriam.Alio modo potest dici delectatio contemplatōis:qz contemplatio est eius obm ⁊ causa:puta cum aligs delectatur de hoc ipso qđ contemplat:⁊ sic vt dic Hzeg.nicenus ei delectatiōi que ē fm contemplationē nō opponit aliq̄ tristitia:⁊ hoc idem ph̄s dicit ī ꝓmo topicoꝝ:⁊ i.io.ethi.sed hoc est itelligēdum ꝑ se loquēdo:cuius ratio est:qz tristitia ꝑ se contrariat delectationi que est de ꝺrio obto:sic delectatōi que est de caloze ꝺriat tristitia q̄ ē de frigore. Obiecto aūt contemplatōis nihil est ꝺrium:ꝺriorum.n.rōnes fm qđ sūt apprehēse non sunt ꝺrie:sed vnum ꝺrium est rō cognoscendi aliud. vñ delectationi que est in contēplando ꝑ se loquēdo nō pōt esse aliq̄ tristitia ꝺria:sz nec etiā hz tristitiā ānexaz:sic corpales delectationes que sunt vt medicine q̄daz ꝺ aliquas molestias:sic aligs delectat in potu ex hoc qđ ardet siti:quādo autem iam tota sitis est repulsa: etiam cessat delectatio potus: delectatio enim contēplationis non causat ex hoc qđ excludit aliqua molestia:sed ex hoc qđ est fm seipsam delectabilis:non est enim generatio:vt dictuz est:operatio quedam perfecta.⁊ per accidens autem admiscet tristitia delectationi apprehēsionis:⁊ hoc dupliꝛ. Uno modo ex parte organi. Alio modo ex impedimento apprehensionis. Ex parte qdem organi admiscet tristitia vel dolor apprehēsioni:directe qdem ī viribus apprehēsiuis sensitiue partis que habent organū corporale: vel ex sensibili quod est ꝺrium debite complexiōi organi: sicut gustus rei amare: ⁊ olfatus rei fetide: vel ex continuitate sensibilis ꝺueniētis:quod per assiduitatem facit superexcrescētiam naturalis habitus:vt supra dictum ē: ⁊ sic reddit apprehēsio sensibilis que ꝑus erat delectabilis tediosa:sed hec duo directe ī contēplatione mētis locū non habēt:qz mens nō habz organū corporale.vnde dictum ē in auctoritate inducta qđ non habet contemplatio mentis nec amaritudinez: nec tedium:sed quia mens humana vtitur in contemplando viribus apprehēsiuis sensitiuis:in quarum actibus accidit lassitudo: ideo indirecte admiscetur aliqua afflictio:

vel dolor contemplationi: sed neutro modo tristitia cõtemplationi adiuncta p accidens ꝓtrariat delectationi ei⁹. Nã tristitia que est de impedimẽto cõtemplationis nõ ꝓriatur delectatiõi cõtemplationis: sed magis hz affirmitatez z cõueniẽtiam cũ ipsa: vt ex supradictis pz. Tristitia vero vl' afflictio que est de lassitudine corpali nõ ad idez genus refertur: vnde est penitus dispata: z sic mãifestum est q delectationi que est de ipsa cõtemplatõe nulla tristitia contrariat: nec adiungit ei aliqua tristitia nisi per accidẽs: ¶ Ad pmũ ergo dõm q illa tristitia que est fm deum nõ est de ipsa cõtemplatione mentis: sed est de aliquo qõ mens ꝓtemplat .s. de peccato qõ mens cõsiderat: vt ꝓtrarium delectationi diuine. ¶ Ad scõm dõm q ea que sunt ꝓtraria in rep natura fm q sunt in mẽte nõ habẽt ꝓtrarietatem: nõ. n. ratiões ꝓtrariorꝫ sunt cõtrarie: sed magis vnum cõtrarium est ratio cognoscẽdi aliud: pp quod est vna scia ꝓtriorꝫ. ¶ Ad tertiũ dõm q contemplatio fm se nũc̃ hz rõnem mali: cũ ꝓtemplatio nihil aliud sit q̃ cõsideratio veri: qõ est bonuz ītellectus: sed p accidens tãtum: iq̃tum. s. cõtemplatio viliorꝭ impedit cõtemplationem meliorꝭ: vel ex pte rei cõtemplate: ad quã inordinate appetitus afficit. ¶ Ad quartum dõm q tristitia que est de impedimẽto ꝓtemplatiõis nõ ꝓriat delectationi cõtemplatiõis: sed est ei affinis: vt dictũ est. ¶ Ad quintũ dõm q afflictio carnis per accns z indirecte se hz ad cõtemplationem mentis: vt dictum est.

Ad sextum sic ꝓceditur. Videt q magis fit fugiẽda tristitia q̃ delectatio appetẽda. Dicit. n. Aug. in lib. 83. q. Nemo est q nõ magis doloꝛez fugiat q̃ appetat voluptatem. Illud autez i qõ cõmuniter omnia ꝓsentiũt videt esse nãle: ergo naturale est z cõueniẽs q pl⁹ tristitia fugiatur q̃ delectatio appetat. ¶ P̃. Actio ꝓtrary facit ad velocitatẽ z itensionez motus: aqua. n. calida citi⁹ z fortius cõgelat: vt dicit phs i lib. metheorꝭ: sed fuga tristitie est ex cõtrarietate contristãtis: appetitus autem delectationis non est ex aliqua cõtrarietate: sed magis ꝓcedit ex cõueniẽtia delectãtis: ergo maior est fuga tristitie q̃ appetitus delectationis. ¶ P̃. Quãto aligs fm ratõez fortiori passioni repugnat: tãto laudabilioꝛ est z vtuosioꝛ: qz vtus est circa difficile z bonum: vt dicit i. z. ethi. sed fortis q resistit motui quo fugit doloꝛ est vtuosioꝛ q̃ tempatus q resistit motui quo appetit delectatio. Dic enim phs i pmo rhet. q fortes z iusti maxime bonoꝛãtur: ergo vehemẽtioꝛ ẽ motus quo fugitur tristitia q̃ motus quo appetit delectatio. ¶ Sed contra. bonum est fortius q̃ malum: vt pz p Dio. .4. ca. de di. no. sed delectatio est appetibilis ꝓpter bonum quod est eius obm: fuga autem tristitie est ꝓpter malum: ergo fortior est appetitus delectationis q̃ fuga tristitie. ¶ Rñ⁰. dõm q p se loquẽdo appetitus delectationis est fortioꝛ q̃ fuga tristitie: cuius ratio est: qz causa delectatiõis est cõueniẽs bonum: causa autem doloꝛis siue tristitie ẽ aliquod malum repugnãs. Contingit autem aliquod bonum esse conueniẽs absq̃ omni dissonãtia: nõ autem potest esse aliquod malum totaliꝫ absq̃ omni cõueniẽtia repugnans. vnde delectatio potest esse ītegra z pfecta: tristitia autez ẽ semp fm ptem. vnde naturaliꝫ maior est appetitus delectationis q̃ fuga tristitie. Alia vero ratio est: qz bonum qõ est obm delectationis p seipm appetit: malum autẽ qõ est obz tristitie est fugiẽdum iquãtum est ꝑuatio boni: qõ autez est p se potius est illo quod est p accns: cuius etiã signum apparet i motibus nãlibus. nam oĩs motus naturalis itensioꝛ ẽ in fine cum appropinquat ad terminũ siue nature ꝓuenientem: q̃ in prĩcipio cum recedit a termino siue nãe nõ cõueniẽti: quasi natura magis tendat i id quod est sibi conueniens: q̃ fugiat id qõ est sibi repugnãs. vnde z inclinatio appetitiue vtutis p se loquẽdo vehementius tendit i delectationem q̃ fugiat tristitiam. Sed p accidens cõtingit q tristitiam aligs magis fugit q̃ delectationem appetat: hoc tripliciter. Primo qdem ex pte apphensionis: qz vt Aug. dicit. io. de tri. Amoꝛ magis sentit cumeum ꝓdit idigẽtia. ex indigẽtia autem amati ꝓcedit tristitia: que est ex amissione alicuius boni amati: vel ex incursu alicuius mali contrary: delectatio autẽ nõ hz idigentiam boni amatiꝫ quescit i eo iam adepto. Cum igitur amoꝛ sit causa delectationis z tristitie: in tanto magis fugitur tristitia quãto magis sentit amoꝛ ex eo qõ cõtrariat amoꝛi. Scõo ex parte cause contristãtis vel doloꝛem iferentis: que repugnat bono magis amato q̃ sit bonũ illud i quo delectamur: magis enim amamus consistẽtiam corpis nãlem q̃ delectatiõem cibi: z ideo timoꝛe doloꝛis q ꝓuenit ex flagellis vel alijs huiusmodi: que ꝓtriãtur bone cõsistentie corpis: dimittimus delectatiõem ciboꝝ vel aliorum hmõi. Tertio ex pte effectus. s. inq̃tum tristitia impedit nõ vnam tãtum delectatiõem: sed oẽs. ¶ Ad pmũ ergo dõm q illud qõ Aug. dicit: doloꝛ magis fugitur q̃ voluptas appetat: est vez p accns z nõ p se: z hoc pz ex eo qõ subdit. Quãdoq; quidem etiaz viri demus ĩanissimas bestias a maximis voluptatib⁹ abstinere doloꝛum metu q cõtrariat vite que maxime amant. ¶ Ad scõm dõm q aliter est i motu q ẽ ab iteriori: z aliter i motu qui est ab exterioꝛi: motus eni q est ab interioꝛi magis tendit in id qõ est conueniẽs q̃ recedat a ꝓtrario: sicut supra dictum est de motu naturali: sed motus qui est ab exterioꝛi trinseco intendit ex ipsa cõtrarietate: qz vnũqq; suo modo nititur ad resistẽdum cõtrario sic ad cõseruationẽ suiipsius: vnde motus violentus intẽditur i prĩcipio z remittitur in fine: motus autem appetitiue ptis est ab intrinseco: cuius fit ab anima ad res. z ideo per se loquẽdo magis appetitur delectatio q̃ fugiatur tristitia: sed motus sensitiue pris est ab exterioꝛi: quasi a rebus ad animam: vnde magis sentit qo est magis cõtrarium: z sic etiam p accidẽs iq̃tum sensitus regritur ad delectatiõem z tristitiaz magis fugit tristitia q̃ delectatio appetat. ¶ Ad tertiuz dõm q fortis nõ laudat ex eo q fm ratõez nõ vincit a doloꝛe vel tristitia quacũq; sed ex ea que cõsistit in piculis moꝛtis: que qdẽ tristitia magis fugitur q̃ appetatur delectatio ciboruz vel veneroꝝ: circa quã est temperãtia: sicut vita magis amat q̃ cibus vel coitus: sed temperatus magis laudatur ex hoc q nõ fugit tristitias contrarias: vt pz in. 3. ethico.

Ad septimum sic ꝓceditur. Videt q doloꝛ exterioꝛ sit maioꝛ q̃ doloꝛ cordis interioꝛ. Doloꝛ enim cordis exterioꝛ causatur ex causa repugnante bone cõsistentie corpis i quo est vita: doloꝛ autem interioꝛ causat ex aliqua imaginatiõe mali: cũ ergo vita magis ametur q̃ imaginatum bonum videt fm pdicta q doloꝛ exterioꝛ sit maioꝛ q̃ doloꝛ interioꝛ. ¶ P̃. Res magis mouet q̃ rei similitudo: sed doloꝛ exterioꝛ ꝓuenit ex rei coniũctione alicuius cõtrary: doloꝛ autem interioꝛ ex rei similitudine cõtrary apprehẽsa. ergo maioꝛ est doloꝛ exterioꝛ q̃ doloꝛ interioꝛ. ¶ P̃. Causa ex effectu cognoscitur: is doloꝛ exterioꝛ habz fortiores effectus: facilius eni homo moritur ꝓpter doloꝛes exteriores q̃ ꝓpter doloꝛem interioꝛem. ergo exterioꝛ doloꝛ est maioꝛ z magis fugitur q̃ doloꝛ interioꝛ. ¶ Sed cõtra est qõ dicit Eccle. z5. Omnis plaga nequitia mulieris alias negtias superat: vt ibi itẽditur tristitia cordis est: z omnis malicia negtia mulieris: ergo fortitia cordis omnem plagam exterioꝛem excedit. ¶ Rñ. dõm q doloꝛ exterioꝛ z interioꝛ i vno conueniunt z in duobus differunt. Cõueniũt qdem i hoc q vterq; est motus appetitiue vtutis: vt supra dictuz est: sed differũt fm illa duo que ad tristitiam z delectationẽ regrunt. s. fm cãm que est bonũ vel malum coniũctũ: z fm apprehẽsionẽ. Causa enim doloris exterioris est malũ coniunctũ qõ repugnat corpi

causa autem interioris doloris est malum coniunctum qđ repugnat appetitui. dolor etiã exterior sequit apphensionẽ sensus: & specialr tact⁹. dolor aũt interior sequit apphensionẽ interiorẽ: vel imaginationis. s. vel ẽt rõnis. Si ergo cõparat cã interioris doloris ad cãm exterioris: vna per se pertinet ad appetitũ cui⁹ est vter q̃ dolor: alia vo p aliud. Nã dolor interior est ex hoc q̃ aliqd repugnat ipsi appetitui: exterior aũt dolor ex eo q̃ repugnat appetitui: qr repugnat corpori: sp aũt qđ est p se ẽ pri⁹ eo qđ est p aliud: vnde ex parte ista dolor interior pertinet dolori exteriori. Similr ẽt ex parte apprehensionis: naz apphensio rõnis & imaginationis altior q̃z apphensio sensus tact⁹: vñ simplr & p se loq̃ndo. dolor interior potior est q̃z dolor exterior: cui⁹ signũ est: q̃ etiã dolores exteriores aligs volũtarie suscepit: vt euitet interiorẽ: & iquantũ nõ repugnat dolor exterior interiori appetitui. fit quod ãmodo delectabilis & iocũdus interiori gaudio. qđq̃z tñ dolor exterior est cũ interiori dolore: & tunc dolor auget: nõ solũ. n. interior est maior q̃z exterior. sz ẽt vniuersalior. Quicqđ. n. ẽ repugnãs corpori: põt eẽ repugnãs interiori appetitui: & q̃cqđ apphendit sensu: põt apphendi imaginatione & rõne: sz nõ ouertit. Et ideo signãter in auctoritate adducta dicit. Dis plaga tristitia cordis est. qr ẽt dolores exterior plaga p̃ sub interiori cordis tristitia apphendũtur. ¶ Ad primum ergo dom q̃ dolor interior põt ẽt esse debis q̃ orianr vite. & sic ꝓparatio doloris interioris ad exteriorẽ nõ est accipiẽda fm diuersa mala q̃ sũt cã doloris: sz fm diuersam ꝓparationẽ hui⁹ cãe doloris ad appetitum. ¶ Ad scõm dom q̃ tristitia interior non ꝓcedit ex similitudine rei apphẽsa: sic ex cã: nõ. n. hõ tristat iteri⁹ de ipsa similitudine apphẽsa: sz de re cui⁹ est similitudo: q̃ qdẽ res tanto perfecti⁹ apphendit p aliq̃z similitudinẽ q̃to similitudo ẽ magis imãlis & abstracta. & iõ dolor interior p se loquẽdo ẽ maior tanq̃z de maiori malo existẽs: pp hoc q̃ interiori apphẽsione magis cognoscit malũ. ¶ Ad tertiũ dom q̃ imutatio ne magis corporales magis causant ex dolore exteriori: tum qr cã doloris exteriorꝭ est corrũpens coniunctuz corporalr: qđ exigit apphensio tact⁹: tũ ẽt qr sensus exterior ẽ magis corporalis q̃z sensus interior: sic & appetit⁹ sensitiu⁹ q̃z intellectiu⁹: & pp hoc vt supra dcm̃ est: ex motu appetit⁹ sensitiui magis q̃z ex dolore interiori.

Ad octauuz sic ꝓcedit. Uidet q̃ Damas. icõuenienter q̃tuor tristitie spẽs assignet q̃ sunt accidia: achos vel anxietas fz Grego. nice. misericordia & iuidia. Tristitia. n. delectationi opponit: sed delectatiõis nõ assignant alique spẽs. ergo nec tristitie spẽs debẽt assignari. ¶ p̃. Pnia est qđã spes tristitie: sil̃r ẽt nemesis & zelus: vt dic̃ phus in. z. rhetoricoꝝ: q̃ qdẽ sub his spẽbus nõ ꝓprehendunt. ergo ĩsufficiẽs ẽ ei⁹ pdicta diuisio. ¶ p̃. Dis diuisio dz eẽ p oppositа: sz pdicta nõ habẽt oppositionem adiuicẽ. Naz fm Grego. accidia est tristitia vocẽ putãs: anxietas vo est tristitia aggrauans: iuidia nõ ẽ tristitia in alienis bonis. misericordia aũt est tristitia in alienis malis. cõtingit aũt aliquẽ tristari: & alienis malis: & alienis bonis. & simul cũ hoc iterius aggrauari. & exteri⁹ vocẽ amittere. ergo pdicta diuisio nõ est ꝓueniens. ¶ Sz ꝯ est auctoritas vtriusq̃. s. Grego. niceni & Damas. ¶ Rñ⁹. dz q̃ ad rõnẽ spẽi ptinet q̃ se habeat ex additõe ad gen⁹. sz generi põt aliqd addi dupl̃r. Uno mõqđ p se ad ipm ptinet & virtute ꝓtinet in ipso sic rõnale additur aiali. & talis additio facit veras spẽs alicui⁹ generis: vt p phm pz in. 7. & 8. metaphisice. aliqd vo additur generi q̃si aliqd extraneũ a rõne ipsi⁹: sic si albũ aiali addat: vel aliqd hmõi: & talis additio nõ facit veras spẽs generis: fm q̃ cõiter loquimur de genere & spẽb⁹. Interduz tñ dr aliqd eẽ species alicui⁹ gñis pp hoc q̃ hz aliqd extraneũ ad qđ applicat generis rõ: sic carbo & flãma dicunt esse species ignis pp applicationem nature ignis ad mãm alienã. & simili mõ loquendi dñr astrologia & pspectiua species mathematice: quãtũ ꝓncipia mathematica applicant ad mãm nãlem. & hoc mõ loquendi assignant hic species tristitie p applicationem rõnis tristitie ad aliqd extraneũ. qđ qdem extraneũ accipi põt: vel ex parte cãe obi: vel ex parte effect⁹. ppriũ. n. obm tristitie est ppriuz malũ: vñ extraneũ obm tristitie accipi põt vel fm altez tñ. qz. s. est malũ: sz nõ ppriũ: & sic est misericordia q̃ est tristitia de alieno malo: iquãtũ tñ estimat vt ppriũ vel quãtũ ad vtrũq̃z. qz nec q̃z est õ ꝓprio: nec q̃z de malo: sz õ bono alieno: iquãtũ tñ bonũ alienũ estimat vt ppriũ maluz. & sic est iuidia. pprius aũt effect⁹ tristitie ꝓsistit in quadam fuga appetit⁹: vñ extraneũ circa effectũ tristitie põt accipi quãtuz ad altez tñ. qz. s. tollit fuga. & sic est anxietas q̃ sic aggrauat animũ: vt nõ appareat aliqđ refugiũ: vñ alio nomine dr angustia. Si vo i tãtũ ꝓcedat talis aggrauatio. vt etiã exteriora membra ĩmobilitet ab opere: qđ ptinet ad accidiã: sic erit extraneũ q̃tũ ad vtrũq̃z. qz nec ẽ fuga. nec est in appetitu. Ideo aũt spãlr accidia dr vocem amputare. qz vox iter omnes exteriores mot⁹ magis expr̃imit interiorem ꝓceptũ & affectũ nõ solũ in boĩbus: sed etiã in alijs aialib⁹: vt dr in p̃mo politicoꝝ. ¶ Ad p̃mum ergo dom q̃ delectatio causat ex bono qđ vno mõ dr. & ideo õlectationis nõ assignant tot species sic̃ tristitie: q̃ causant ex malo qđ multifariã ꝓtingit: vt dic̃ Dionysi⁹. 4. cap̃lo de di. no. ¶ Ad scõm dom q̃ pnia est de malo ppio qđ p se est obz tristitie. vñ non ptinet ad has species: & elus vo & nemesis sub ĩuidia ꝓtinent: vt ifra patebit. ¶ Ad tertiũ dom q̃ diuisio ista nõ sumit fm oppositiones specieꝝ: sz fm diuersitatem extranei ad q̃ trahit rõ tristitie: vt dcm̃ est.

¶ Questio. XXXVI.

Deinde considerãdũ est de causis tristitie. ¶ Et circa hoc q̃runt q̃tuor. ꝓmo vtr̃ cã doloris sit bonũ amissum: vel magis malũ coniunctũ. Scõo vtr̃ cõcupiscentia sit causa doloris. Tertio vtr̃ appetitus vnitatis sit causa doloris. Quarto vtrum potestas cui resisti non põt sit causa doloris.

Ad primum sic ꝓcedit. Uidet q̃ bonũ amissuz sit magis cã doloris q̃z malũ cõiunctum. dic̃. n. Augu. in lib. 83. q. Dulcissimũ dolorem esse de amissione bonoꝝ tẽporaliũ. eadem ergo rõne glibz dolor ex amissione alicui⁹ boni ꝓtingit. ¶ p̃. Supra dcm̃ est q̃ dolor qui õlectationi ꝓriat est de eodem de quo est delectatio: sz õlectatio est de bono: sic̃ supra dcm̃ ẽ. ergo dolor est p̃ncipalr de amissione. ¶ p̃. Scõs Augu. i 4. de ci. dei. Amor est cã tristitie: sic̃ & alioꝝ affectionũ aie: sz obm amoris est bonuz: ergo dolor vel tristitia magis respic̃ bonum amissuz q̃z malũ coniunctũ. ¶ Sz ꝯ est qđ Damas. dic̃ in z° libro q̃ expectatũ malũ timorẽ constituit: psens vo tristitiã. ¶ Rñ⁹. dom q̃ si hoc modo se haberent ꝓuationes in apphensione aie sic̃ se hñt i ipsis reb⁹: ista questio nulli⁹ momenti esse videret. malũ. n. vt i ꝓrio libro habituz est: est ꝓuatio boni: ꝓuatio aũt i rerum nã nihil est aliud q̃z carentia oppositi habit⁹. fm hoc ergo idem esset tristari de bono amisso: & de malo habito: sz tristitia est motus appetitus apphensionem sequentis. in apphensione aũt ipsa ꝓuatio hz rationem cuiusdaz entis: vñ dr ens rationis. & sic malũ cũ sit ꝓuatio se hz p modũ ꝓry. Et ideo q̃tuz ad motũ appetitiuũ differt: vtr̃ respiciat p̃ncipali⁹ malũ coniunctum: vel bonum amissum. Et qr motus appetitus aialis hoc modo se hz ĩ operibus aie sicut motus nãlis in rebus nãlibus: ex consideratione nãlium motuum veritas accipi potest. Si. n. accipiamus in motibus nãlibus accessum

ꝛ recessum: accessus per se respicit id quod est conueniens nāe: recessus aūt per se respic̄ id qō est ȝrium: sic̄ graue per se recedit a loco supiozi: accedit aūt nāl'r ad locū iferiozez. ȝz si accipiam⁹ cām vtriusq; mot⁹. s. grauitatē: ipsa grauitas p ꝑ̄us iclinat ad locum deozsum q̄ retrahat a loco sursum a quo recedit vt deozsum tēdat. Sic igī cū tristitia in motib⁹ appetitiuis se habeat p modū fuge vel recessus: delectatio aūt p modū ꝓsecutionis vel accessus. sic̄ ō delectatio p ꝑ̄i⁹ respic̄ bonū adeptū q̄si ꝓpriū obm: ita tristitia respicit malum coniunctū: ſz cā delectationis ꝛ tristitie. s. amoz p ꝑ̄i⁹ respic̄ bonum q̄ malū. Sic ergo eo mō quo obm est cā passionis: magis ꝓprie est cā tristitie vel dolozis malū coniunctū q̄ bonū amissum. ¶ Ad ꝑ̄mū ergo dō ȝ q̄ ipsa amissio boni apꝓhendit̄ sub rōne mali: sic̄ ꝛ amissio mali apꝓhendit̄ sub rōne boni. ꝛ iō Augu. dic̄ dolozem ꝓuenire ex amissione tēpoza liuz bonoꝝ. ¶ Ad scōm dō̄m q̄ delectatio ꝛ doloz ei ȝrius respiciūt idē: ſz sub ȝria rōne: nā si delectatio ē de ꝑsentia alicui⁹: tristitia est de absentia eiusdem. In vno aūt ȝrioꝝ icludit̄ ꝓuatio alterius: vt ꝑz in. io. metaꝓhisice. ꝛ ide est q̄ tristitia q̄ ē de ȝrio est quodāmō de eodem sub ȝria rōne. ¶ Ad tertiū dō̄m q̄ qñ ex vna cā ꝓueniūt multi motus. nō oz q̄ oēs ꝑncipalius respiciant illud quod ꝑncipalius respicit eam: sed ꝑimus tantum: vnusquisq; autez aliozum ꝑncipalius respicit illud quod est ei conueniens ſm ꝓpriam rōnem.

Ad secundum sic ꝓcedit̄. Uidet̄ q̄ ꝛcupiscētia nō sit cā dolozis seu tristitie Tristitia. n. ꝓ se respic̄ malū. vt dic̄ṁ est. ꝛcupiscētia aūt est mot⁹ gdā appetit⁹ i bonū: mot⁹ aūt q est i vnū ȝrium non est cā mot⁹ q respic̄ aliud ȝriū. ergo ꝛcupiscētia nō est causa dolozis. ¶ ꝑ̄. Doloꝝ ſm Damas. est de ꝑ̄ti: ꝛcupiscentia aūt est de futuro. ergo ꝛcupiscētia nō est cā dolozis. ¶ ꝑ̄. Ad qō p se est delectabile nō est cā dolozis: ſz ꝛcupiscētia est ſm seipsam delectabilis. vt ꝑbus dic̄ in ꝑmo rhetoꝛico ꝓ. ergo ꝛcupiscētia nō ē causa dolozis seu tristitie. ¶ Sz ȝ est qō Augu. dic̄ in ench. Subitrantib⁹ ignozātia agēdaꝝ rex: ꝛ ꝛcupiscētia noxiaꝝ: comites subinferunt erroꝛ ꝛ doloꝛ: ſz ignozātia ē cā erroꝛis. ergo ꝛcupiscētia est cā dolozis. ¶ Rñ⁹. dō̄m q̄ tristitia est mot⁹ gdā appetitiuus aialis: mot⁹ aūt appetitiuus bz sic̄ dcm̄ est. si. l. tudinē appetitus nālis: cui⁹ duplex cā assignari pōt: vna p modū finis alia sic̄ vnde ē ꝑncipiū mot⁹. sic̄ descensionis coꝛpozis grauis cā. sic̄ finis est locus deozsum. ꝑncipiū aūt mot⁹ ē inclinatio nālis q̄ est ex grauitate. Cā aūt mot⁹ appetitiui p modū finis est ei⁹ obm. ꝛ sic supra dcm̄ est: q̄ cā dolozis seu tristitie ē malū coniunctū. cā aūt sic̄ vnde ē ꝑncipiū talis motus ē iterioꝛ iclinatio appetit⁹. q. q. dē p ꝑ̄us iclinat̄ ad bonū ꝛ ex ꝓsequēti ad repudiādū malū ȝrium. ꝛ iō hmōi motus appetitiui ꝑ̄mū ꝑncipiū ē amoz q ē ꝑma iclinatio appetit⁹ ad bonū ꝓsequēdū. Scōm aūt ꝑncipiū ē odiū: qō ē iclinatio ꝑma appetit⁹ ad malū fugiēdū. ſz qz ꝛcupiscētia vel cupiditas est ꝑm⁹ effect⁹ amoꝛis quo maxie delectamur: vt supra dcm̄ est. iō frequēter Augu. cupiditatē vel cōcupiscētiam p amoꝛe ponit: vt supra dcm̄ ē. ꝛ hoc mō cōcupiscētia dic̄ cē vl'em cām dolozis: ſz ipsa cōcupiscētia ſm ꝓpriā rōnem ꝓsiderata ē iterdū cā dolozis: oē. n. qō ipedit motum ne ꝓueniat ad terminū: ē ȝrium motui: illud aūt qō ē ȝriū motui appetit⁹ ē ꝛtristans: ꝛ sic p ꝛ̄s ꝛcupiscētia fit cā tristitie: iquātū de retardatione boni cōcupiti vel totali ablatione tristamur. vl'is aūt cā dolozis cē nō pōt. qz magis dolem⁹ de subtractione bonoꝝ ꝑsentiū ī gbus iā delectamur q̄ futuroꝝ q̄ ꝛcupiscim⁹. ¶ Ad ꝑ̄mū ergo dō ȝ q̄ iclinatio appetit⁹ ad bonū consequenduz ē cā iclinationis appetit⁹ ad malū fugiēdū sic̄ dcm̄ ē. ꝛ ex hoc cōtingit q̄ mot⁹ appetitiui q respiciūt malū. ¶ Ad scōz dō̄m q̄ illud qō cōcupiscit ꝛ: si real'r sit futurū. ē tñ quodāmō ꝑsens iquātū sperat̄. Ul'pōr dic̄ q̄ ſz bonū concupitū sit futurū. tñ ipedimētū ꝑsential'r apponit̄ qō doloꝛē causat. ¶ Ad tertiū dō̄z q̄ cōcupiscētia ē delectabilis q̄diu manet spes adipiscēdi quod concupiscitur: sed subtracta spe per impedimentum appositum conꝛcupiscentia doloꝛem causat.

Ad tertium sic ꝓcedit̄. Uidet̄ q̄ appetit⁹ vnitatis nō sit cā dolozis. Dic̄. n. ꝑbus in io. ethico ꝓ. q̄ hec opinio q̄ posuit repletionē cē cām ōlectationis: ꝛ icisionē cām tristitie: videt̄ eē facta ex delectatiōl'bus ꝛ tristitijs q̄ sunt circa cibū: ſz nō ois delectatio vl'tristitia est hmōi. ergo appetit⁹ vnitatis nō ē causa vl'is doloꝛis: cū repletio ad vnitatem ꝑtineat: icisio vero multitudinem educat. ¶ ꝑ̄. Quelibz separatio vnitati apponit̄. si ergo doloꝛ causaret̄ ex appetitu vnitatis nulla separatio esset delectabilis: qō ꝑz esse falsum in separatione omnium fluoꝝ. ¶ ꝑ̄. Eadem rōne appetimus coniunctiones ꝛ remotionem mali: sed sicut coniunctio ꝑtinet ad vnitatē cum sit vnio quedam: ita separatio est ȝrium vnitati. ergo appetitus vnitatis nō magis dz poni causa dolozis q̄ appetitus separationis. ¶ Sed ȝ est qō Augu. dic̄ in. ȝ. de li. arbitrio q̄ ex doloꝛe quez bestie sentiunt satis apparet in regendis amādisq; suis coꝛpozibus q̄ sint anime appetentes vnitates: gd. n. ē aliud doloꝛ nisi quidam sensus diuisionis vel coꝛruptionis ipatiens. ¶ Rñ⁹. dō̄m q̄ eo mō quo cupiscētia vel cupiditas bonis est causa dolozis: etiā appetitus vnitatis vel amoꝛ causa. dolozis ponendus est: bonū enim vniuscuiusq; rei in quadam vnitate consistit: ꝑ. l. vnaquecq; res bz in se vnita illa ex q̄bus consistit eius ꝑfectio. vnde ꝛ platonici posuerūt vnum esse ꝑncipium sic̄ ꝛ bonum: vnde nāl'r vnūquodq; appetit vnitatem sic̄ ꝛ bonitatem: ꝛ ꝓp hoc sicut amoꝛ vel appetit⁹ boni ē causa: doloꝛis ita etiā amoꝛ vel appetitus vnitatis. ¶ Ad ꝑ̄mum ergo dicendū q̄ non oīs vnitio ꝑfic̄ rōnem boni: ſz solum illa a qua dependet esse ꝓfectum rei: ꝛ ꝓp hoc etiā nō cuiuslibz appetitus vnitatis ē causa dolozis vel tristitie: vt q̄dā opinabant̄: quoꝝ opinionem ibi ꝑbus excludit per hoc q̄ q̄dam repletiones non sunt delectabiles sicut repleti cibis nō delectant̄ ī ciboꝝ sumptione. talis. n. repletio siue vnio magis repugnaret ad ꝓfectionem esse q̄ ipm constituens. vnde doloꝛ non causat̄ ex appetitu cuiuslibz vnitatis: sed eius ī qua consistit ꝓfectio nāe. ¶ Ad scōm dō̄z q̄ separatio ꝑt esse delectabil'vel iquātum remouet̄ illud qō ē ȝrium perfectioni rei: vel iquantum separatio habz aliquā vnionem adiunctam: puta sensibil'ad sensum. ¶ Ad tertium dō̄m q̄ separatio nociuoꝝ ꝛ cozrumpentium appetitur iquantum tollunt debitam vnitatem: vnde appetitus hmōi separationis non est ꝑma causa dolozis: sed magis appetitus vnitatis.

Ad quartum sic ꝓcedit̄. Uidet̄ q̄ potestas maioꝛ non debz poni causa dolozis. qō. n. est ī potestate agentis nondum est ꝑsens sed futurus. doloꝛ aūt ē de malo ꝑsenti. ergo ꝓtās maioꝛ nō ē causa doloꝛis. ¶ ꝑ̄. Nocumentum illatum est causa doloꝛis: sed nocumentū pōt iferri ēt a potestate minoꝛe. ergo ꝓtās maioꝛ nō dz poni causa doloris. ¶ ꝑ̄. Lause appetitiuoꝝ motuum sunt ꝛiteriores iclinationes aie: potestas aūt maioꝛ ē aliqd exterius. ergo nō dz poni causa dolozis. ¶ Sed ȝ ē qō augu. dic̄ i libro ō nā boni. In animo doloꝛem facit̄ ꝓtas resistens potestati maioꝛi in coꝛpoꝛe doloꝛem facit sensus resistens coꝛpoꝛi potētioꝛi. ¶ Rñ⁹. dō̄m q̄ ꝓpria dcm̄ est: malum coniunctum est causa doloris vel tristitie per modum obi: Jd ergo quod est causa coniunctionis mali dz poni causa doloris vel tristitie. manifestum est aūt hoc esse contra iclinationem appetitus: vt malum ꝑsentia liter ibereat. quod autem est contra iclinationem alicuius

nunquam aduenit ei nisi per actionem alicuius fortioris. ꝛ ideo ptās maior ponit esse cā dolozis ab Augu. Sz scien dū est ꝙ si ptās fortior itrī iualescat ꝙ mutet ꝺriam iclina tionē in iclinationē ꝑpriam: iā nō erit aliq repugnātia vel violētia: sic qñ agens fozti⁹ cozrūpendo cozp⁹ graue aufert ei iclinationē qua tēdit deozsum: ꝛ tūc ferri sursum nō ē ei violētum: sz nāle. Sic igit si aliq ptās maior intrī inuale scat ꝙ auferat iclinationē volūtatis vel appetitus sensitiui ex ea nō sequit dolor vel tristitia: sz tūc soluz sequit qñ re manet inclinatio apppetit⁹ in ꝺrium: ꝛ ide est ꝙ Augu. dic ꝙ volūtas resistens ptāti fortiozi causat dolorē: si. n. nō re sisteret: sz cederet ꝺsentiendo: nō sequeret dolor: sz ōlecta tio. ¶ Ad pmū ergo dōm ꝙ maior potestas dolorem cau sat. nō ꝑm ꝙ ē agens in potētia: sz ꝑm ꝙ ē agens actu: dū. s. fac coniunctionē mali cozruptiui. ¶ Ad scōm dōm ꝙ ni hil ꝓhibz aliquā ptātem q̄ nō ē maior simplr eē maiorem q̄tum ad aliqd: ꝛ ꝑm hoc aliqō nocumentū iferre pñt. Si aūt nullo mō maior esset: nullo mō posset nocere: vñ non agentia pñt esse causa motuz appetitiuoꝝ iquātum cānt ꝑsentiā obi. ꝛ hoc modo ptās maior ponit cā dolozis.

¶ Questio. XXXVII.

Deinde considerandu z ē de effectibus dolozis vel tristitie.

¶ Et circa hoc querunt q̄tuor. ⁊Primo vtrꝝ dolor auferat facultatē adiscēdi.

Scōo vtrꝝ aggrauatio animi sit effect⁹ tristitie vel dolozis. Tertio vtrum tristitia vel dolor debilitet omnem opera tionem. Quarto vtrum tristitia noceat cozpozi magis q̄ alie passiones anime.

Ad primum ergo sic ꝓcedit. Uidet ꝙ dolor nō auferat facultatem adiscēdi. Dr. n. Esa. 26. Cū feceris iudicia tua ī terra: iustitiā discēt oēs ha bitatozes orbis: ꝛ ifra. In tribulatiōe murmuris doctrina tua eis: sz ex iudicijs dei ꝛ tribulatione sequit dolor seu tri stitia ī cozdib⁹ hominū. ergo dolor vel tristitia nō tollit: sz magis auget facultatē adiscēdi. ¶ ⁊. Esa. 28. dr. Quē do cebit sciam. ꝛ quē iielligere faciet auditū. Ablactatos a cte aunlsos ab yerib⁹. i. a delectationib⁹: sz dolor ꝛ tristi tia maxie tollūt delectationes: ipedit. n. tristitia oēm dele ctatōez: vt dr ī. 7. ethicoꝝ. Et Ecclesia. ii. dr Quod malitia ozt obliuionē fac luxurie maxime. ergo dolor nō tollit: sed magis ꝓbet facultatem adiscendi. ¶ ⁊. Tristitia iterioz peminet dolozi exteriozi: vt supra dcm ē: sed simul cū tri stitia pōt homo adiscere. ergo multo magis simul cū dolo re cozpozali. ¶ Sed ɔ̄ ē qđ Augu. dic ī pmo soliloquioꝝ. Quanꝯ acerrimo dolore dentiū his diebꝰ torquerer. non quidem sinebar animo voluere nisi ea que iā forte adiscerā adiscendo aūt penit⁹ ipediebar: ad qđ mihi tota itētōe ani mi opus erat. ¶ Rñ°. dōz ꝙ qz oēs potentie anime ī vna essentia aie radicant: necesse ē ꝙ qñ itentio aie vehemen ter trahit ad opationem vnius potētie retrahat ab opera tione alteri⁹. vnius. n. anime nō pōt esse nisi vna itentio. ꝛ ꝓp hoc si aliqd ad se trahat totā itentionem anime vt ma gnā partem ipsi⁹: nō ꝓpatit secū aliqd aliud qđ magnā at tentionē regrat. manifestū ē aūt ꝙ dolor sensibilis maxie trahit ad se itentionem aie. qz naturalr vnumqꝛ qꝛ tota in tentione tendit ad repellendū ꝺrium sic etiā ī reb⁹ nālib⁹ apparet. Sicr ēt manifestū ē ꝙ ad adiscendū aliqd de no tio regrit studiū: ꝛ conat⁹ cū magna itentione. vt pz ꝑ illō qđ dr ꝓuer. z. Si quesieris sapiam q̄si pecuniam: ꝛ sic the sauros effoderis eam: tūc itelliges disciplinā. Et iō si sit do lor itensus. ipedit homo ne tūc aliqd adiscere possit. ꝛ tñ ēt qđ ꝑus sciuit. in hoc tñ attendit diuersitas ꝑm diuersita tem amoris quā homo hz ad adiscendum vel considerandum. qz quāto maior fuerit: magis retinet itentionem animi ne oio ferat ad dolorem. ¶ Ad pmum ergo dōm ꝙ tristitia moderata q̄ excludit euagationem animi pōt ꝺferre ad disciplinaz suscipiendā. ꝛ pcipue eoꝝ per que hō sperat se posse a tristitia liberari. ꝛ hoc modo in tribulatione mur muris hoies doctrinā dei magis recipiūt. ¶ Ad secūdum dōm q̄z tā delectatio q̄z dolor iquātū ad se trahūt aie iten tionē: ipediūt ꝺsiderationem rōnis: vñ ī. 7. ethicoꝝ dr: ꝙ ī possibile ē ī ipsa delectatione venereoꝝ aliqd itelligere: sz tñ magis trahit ad se itētionem aie dolor q̄z delectatio: sic ēt videm⁹ ī reb⁹ nālib⁹. ꝙ actio corporis nālis magis iten dit ī ꝺrium sic aqua calefacta magis patit a frigido vt for tius congelet. Si ergo dolor seu tristitia fuerit moderata p accns pōt cōferre ad adiscendū iquātū aufert supabun dantiā ōlectationum: sed p se ipedit. ꝛ si itendat totalr au fert. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ dolor exterior accidit ex lesione corporali: ꝛ ita magis hz trāsmutationē corporalem adiū ctā q̄z dolor iterior: ꝙ tñ est maior ꝑm illud qō est formale ī dolore qō ē ex parte aie. ꝛ iō dolor corporalis magis ipe dit contēplationem q̄ regrit omnimodā getem q̄z dolor ī terior. ꝛ tñ etiā dolor iterior si multū itendat ita trahit in tentionem vt nō possit hō de nouo aliqd adiscere. vnde ꝛ Grego. pp tristitiā itermisit Ezechielis expositionem.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet ꝙ aggraua tio nō sit effect⁹ tristitie. Dic. n apostolus. z. ad Lor. 7. Ecce hoc ipz cōtristari vos ꝑm deū q̄tam ī vobis operat solicitudinē defensionem idignatio nem ꝛc. sz solicitudo ꝛ idignatio ad quādā erectionem ani mi ptinēt. q̄ ad aggrauationem opponit: nō ergo aggraua tio est effect⁹ tristitie. ¶ ⁊. Tristitia delectatiōi opponit sz effect⁹ delectationis est dilatatio: cui nō opponit aggra uatio: sz cōstrictio. ergo effect⁹ tristitie nō ꝺz poni aggraua tio. ¶ ⁊. Ad tristitiā ptinet absorbere vt pz ꝑ illud quod apostolus dic. z. ad Lor. z. Ne forte abundantior tristitia absorbeat ꝙ est eiusmodi: sz qō aggrauat nō absorbet: gn imo sub aliquo pōderoso depmit: qō aūt absorbet ifra ab sorbēs icludit. ergo aggrauatio nō ꝺz poni effect⁹ tristitie ¶ Sz ɔ̄ ē ꝙ Gregori⁹ nicen⁹ ꝛ Damas. ponūt tristitiam ag grauātem. ¶ Rñ°. dōm ꝙ affectus passionū aie qñq̄ me taphorice nominant ꝑm silitudinez sensibiliū corpoꝝ. eo ꝙ mot⁹ appetit⁹ aialis sunt silꝭ icliationib⁹ appetit⁹ nā lis: ꝛ p hūc modū feruor attribuit amori. dilatatio ōlecta tioni: ꝛ aggrauatio tristitie. Dr. n. hō aggrauari ex eo ꝙ ali quo pōdere ipedit a ꝓprio motu: manifestum ē aūt ex ꝑdi ctis ꝙ tristitia ꝛtingit ex aliquo malo ꝑsenti: qō qdem ex hoc ipso ꝙ repugnat motui voluntatis aggrauat animum iquātum ipedit ipm ne fruat eo qō vult. Et si qdem non sit tāta vis mali ꝛtristātis vt auferat spem euadēdi. lz ani mus aggraueť q̄tum ad hoc ꝙ in ꝑsenti nō potit eo quod vult: remanet tñ mot⁹ ad repellendū nociuū ꝛtristās. Si vo superexrescat vis mali itrī: vt spem euasionis excludat tūc simplr ipedit etiam iterioz motus animi angustiati vt neq̄ hac: neq̄ illac diuertere valeat: ꝛ qñq̄ ēt ipedit exte rior mot⁹ corporis: ita ꝙ remaneat hō stupidus ī seipso. ¶ Ad pmū ergo dōm ꝙ illa erectio animi ꝓuenit ex tristi tia q̄ ē ꝑm deū pp spem adiūctā de remissione peccati.

¶ Ad scōm dōm ꝙ q̄tum ad motū appetitiuū ptinet ad idē refert ɔstrictio ꝛ aggrauatio. ex hoc. n. ꝙ aggrauat ani mus: vt ad exteriora libere ꝓgredi nō possit ad seipz retra hit q̄si ī seipso ɔstrict⁹. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ tristitia absor bere hoiem ꝺr qñ sic totalr vis ꝛtristātis mali affic aiam vt oēm spem euasiōis excludat: ꝛ sic ēt eodē mō aggrauat ꝛ absorbet. quedaz. n. se consequunt in his que metaphori ce dicuntur que sibi repugnare videntur si secundu z pro prietatem accipiantur.

Ad tertium sic ꝓceditur. Uidetur ꝙ tristitia nō ipediat oēm opationem. Sollicitudo .n. ex tristitia causat: vt ps p auctoritatē apli inductā: sz sollicitudo adiuuat ad bñ opandum. Uñ apostolus dic̄ 2. ad Thimoth. 2. Sollicite cura te ipm exhibere opariuz icōfusibilem. ergo tristitia nō ipedit opationem: sz magis adiuuat ad bñ opandū. ¶ P̄. Tristitia causat i multis cōcupiscētias: vt dr̄ i. 7. ethycoꝝ: sz ꝛcupiscētia fac̄ ad itensionem opationis. ergo ⁊ tristitia. ¶ P̄. Sic̄ q̄daz opationes ꝓprie sunt gaudētiū: ita ēt q̄dam opatiões his q ꝛtristant sic̄ lugere: sed vnūqōq; augeat ex sibi conuenienti. ergo alique opationes nō ipediunt: sz meliorant pp tristitiam.

¶ Sed ɔ̄ est qō pbus dic̄ i. 10. ethicoꝝ: ꝙ delectatio pficit opationem: ⁊ ecōuerso tristitiā ipedit. ¶ Rñ. dōm ꝙ sic̄ iam dctm ē: tristitia qñq; nō ita aggrauat vel absorbet animū: vt oēm motū iteriorē ⁊ exteriorem excludat: sz aliqui mot⁹ qñq; ex ipsa tristitia causant. Sic ergo opatio ad tristitiaz dupl'r pōt ꝓparari. Uno mō sic̄ ad id de quo ē tristitia: ⁊ sic tristitia quālibz opationē ipedit. nunquaz. n. illud qō cū tristitia facim⁹: ita bñ facimus sic̄ illud qō facim⁹ cū delectatione vel sine tristitia: cui⁹ rō est. qz volūtas ē causa opationis hūane: vñ qñ opatio ē de qua aligs cōtristat: necesse ē ꝙ actio debilitet. Alio mō cōparat opatio ad tristitiam sic̄ ad ꝑncipiū: ⁊ ad cām. ⁊ sic necesse ē ꝙ opatio talis ex tristitia augeat. sic̄ q̄to aligs magis tristat de re aliqua. tāto magis conat adexpellendū tristitiā: dūmodo remaneat spes expellendi: alioquin nullus motus vel operatio ex tristitia causaret. Et p hoc ps rñsio ad obiecta.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uidet ꝙ tristitia non iferat maxime cozpori nocumentuz: tristitia. n. hz esse spūale i aīa: sz ea q̄ hūt tm̄ esse spūale nō causant trāsmutationē cozpozalem sic̄ ps de itēsionib⁹ coloꝝ q̄ sunt in aere a qbus nullū cozp⁹ colozat. ergo tristitia nō facit aliqō cozpozale nocumētū. ¶ P̄. Si fac̄ aliqō cozpozale nocumētū hoc nō ē nisi iquātuz hz cozpozalem trāsmutationē adiunctā: sz cozpozalis trāsmutatio inuenit in oib⁹ aīe passionib⁹. vt supra dctm ē. ergo nō magis tristitia q̄ alie aīe passiones cozpori nocet. ¶ P̄. Pbus dic̄ i. 7. ethicoꝝ: ꝙ ire ⁊ ɔcupiscētie qbusdam īsanias faciūt. qō videt eē maximū nocumentū cū rō sit excellentissimū eoꝝ q̄ sūt i hoīe: despatio ēt videt eē magis nociua q̄ tristitia. cū cā tristitia sit. q̄ tristitia nō magis nocet cozpi q̄ alie aie passiones. ¶ Sz ɔ̄ est qō dr̄ ꝓuer. 17. Animus gaudens etatē florīdam fac̄ spūs tristis exiccat ossa. Et ꝓuer. 25. Sic̄ tinea vestimēto: ⁊ vermis ligno: ita tristitia viri nocet cozdi. Et Ecclesia. 38. A tristitia festinat mors. ¶ Rñ. dōz ꝙ tristitia iter oēs aīe passiones magis cozpori nocet: cui⁹ rō ē. qz tristitia repugnat hūane vite q̄tum ad spēm mot⁹ sui: ⁊ nō solum q̄tum ad mensurā seu q̄titatem: sic̄ alie aie passiones. Cōsistit. n. hūana vita in quadā motione q̄ a cozde in cetera mēbra diffundit: q̄ gdē motio ɔuenit nāe humane fm aliquā determinatā mēsuram. Si ergo ista motio ꝓcedat vltra mensuraz debitā. repugnabit hūane vite fm q̄titatis mensurā. nō aūt fm sl'itudinē spēi. Si aūt impediat ꝓcessus hmōi motionis repugnabit vite fm suam spēm. Est aūt attendēdū in oib⁹ aīe passionib⁹ ꝙ trāsmutatio cozpozis que est i eis mālis. est ɔformis ⁊ ꝓportionata motui appetit⁹ q ē formalis sic̄ in oīb⁹ mā ꝓportionat forme. Ille ergo aīe passiones q̄ iportāt motū appetit⁹ ad p̄sequendū aligd nō repugnāt vitali motioni fm spēm: sed pñt repugnare fm q̄titatem: vt amor: gaudiū: desideriuz: ⁊ hmōi: ⁊ iō ista fm spēm suā iuuant nām cozpozis: sed pp excessum pñt nocere. passiones aūt q̄ iportāt motū appetitus cū fuga vel retractatione q̄dam repugnāt vitali motioni nō solū fm q̄titatem: sz ēt fm spēm motus: ⁊ iō simpl'r nocent sic̄ timor ⁊ dsperatio: ⁊ p̄ oibus tristitia q̄ aggrauat animum ex malo presenti: cuius est fortior impressio q̄ futuri. ¶ Ad ꝑmuz ergo dōm ꝙ qz aīa natural'r mouet corpus: spūalis mot⁹ aīe natural'r ē cā transmutationis cozpozalis: nec est simile de spūalib⁹ itētionibus que nō hūt natural'r ordinem mouēdi alia cozpora q̄ non sunt nata moueri ab aīa. ¶ Ad scōm dōm ꝙ alie passiones hūt trāsmutationez cozpozalē ɔformē fm suam spēm. motioni vitali: sz tristitia ɔriam vt dctm̄ est. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ ex lenio ri causa ipedit vsus rōnis: q̄ cozrumpat vita cuz videam⁹ multas egritudines vsum rōnis tollere q̄ nondū adimunt vitā: ⁊ tm̄ timor ⁊ ira maxie nocumentū cozpozale afferunt ex ꝑmixtione tristitie pp absentiā ei⁹ qō cupit. Ipsa etiam tristitia quandoq; rōnez aufert sicut ps in his qui propter dolozes in melancoliam vel in imaniam icidunt.

XXXVIII.

¶ Questio.

Deinde considerāduz est de remedijs dolozis: seu tristitie.

¶ Et circa hoc querunt quinq;. ꝓmo vt̄ dolor vel tristitia mitiget ꝑ quamlibz delectationē. Scōo vt̄ mitiget ꝑ fletū. Tertio vt̄ per ɔpassionē alicuius. Quarto vt̄ per ɔtemplationem veritatis. Quinto vt̄ ꝑ somnū ⁊ balnea.

Ad primum sic ꝓcedit. Uidet ꝙ nō quelz delectatio mitiget quemlibet dolorem seu tristitiā: nō. n. delectatio tristitiā mitigat nisi iquātum ei ɔriat. medicine. n. sunt p ɔria: vt dr̄ in. 2. ethicoꝝ: sz non quelibz delectatio ɔriat cuilibz tristitie: vt supra dctm̄ ē: ergo nō quelibz delectatio mitigat quālibz tristitiam. ¶ P̄. Illud qō cāt tristitiā nō mitigat tristitiā: sed alie delectationes causant tristitiam. qz vt dr̄ in. 9. ethicoꝝ. Malus tristat q̄n delectat⁹ est: nō ergo oīs delectatio mitigat tristitiā. ¶ P̄. Augu. dic̄ in. 4. ɔfes. ꝙ ipse fugit de patria i qua ɔuersari solit⁹ erat cū amico suo iā mortuo: min⁹ cum querebāt oculi ei⁹ vbi eū videre solebāt. ex quo accipi pōt ꝙ illa i qb⁹ nobis amici mortui. vel absentes communicauerūt efficiunt nobis de eoꝝ morte vel absentia dolētib⁹ onerosa: sz maxie cōicauerūt nobis in delectationib⁹ onerose: nō ergo ipse delectationes efficiunt nobis dolētib⁹ onerose: nō ergo quelibz delectatio mitigat quamlibz tristitiam. ¶ Sz ɔ̄ est qō pbus dic̄ in. 8. ethicoꝝ: ꝙ expellit delectatio tristitiam: ⁊ que ɔria ⁊ que ɔtingens si sit fortis. ¶ Rñ. dōm ꝙ sic̄ ex ꝑdictis ps: delectatio est quedam quies appetitus in bono conuenienti: tristitia autem est ex eo ꝙ repugnat appetitui: vnde sic̄ se hz delectatio ad tristitiam in motib⁹ appetitiuis: sic se hz in cozporibus quies ad fatigationem que accidit ex aliqua transmutatione innāli: naz ⁊ ipsa tristitia fatigationem quandam: seu egritudinem appetitiue virtutis importat. Sic̄ igit̄ quelibz quies cozporis remedium affert ɔ quamlibz fatigationem ex quacunq; causa innāli prouenientez: ita quelibz delectatio remediū affert ad mitigandum quamlibz tristitiam ex quocunq; procedat. ¶ Ad ꝑmum ergo dōm ꝙ lz non omnis delectatio ɔrieat omni tristitie fm spēm: ɔriat tamen secūdum genus vt supra dctm̄ est. ⁊ ideo ex parte dispōnis subi quelibz tristitia per quamlibz delectationem mitigari potest. ¶ Ad secundum dōm ꝙ delectationes malox non causant tristitiam in presenti: sed in futuro: inquantum. s. mali penitent de malis de quibus letitiaz habuerunt. ⁊ huic tristitie subuenit per ɔrias delectationes. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ qñ sunt due cause ad ɔrios motus inclinantes: vtraq; alteram impedit: ⁊ tamen illa finaliter vincit que fortior est ⁊ diuturnior. In eo autez qui tristat de his in quibus simul cuz amico mortuo vel absente delectari consueuit: due cause in ɔrium inducentes inueniunt. Nam mors vel absentia amici recogitata inclinat ad dolorem: bonum autē pro-

sens inclinat ad delectationez: vnde vtrumq; per alterum minuit: sz tñ qz fortiꝰ mouet sensus presentis q̄ memoria preteriti ⁊ amor suiipsiꝰ q̄ amor alteriꝰ diuturniꝰ mouet: ide est q̄ finaliꝝ delectatio tristitiā expellit. Unde post pauca subdit ibidem Augustinus. q̄ pristinis generibus delectationum cedebat dolor eius.

Ad secūdum sic ꝓcedit. Uidet q̄ fletꝰ nō mitiget tristitiā. Nullus.n.effectꝰ diminuit suaz cām. sz fletꝰ vel gemitꝰ est effectꝰ tristitie. ergo nō minuit tristitiā. ℂ P̄. Sic fletꝰ vel gemitꝰ ē effectꝰ tristitie: ita risus est effectꝰ letitie: sz risus nō minuit letitiaz. ergo fletꝰ nō mitigat tristitiā. ℂ P̄. In fletu repsentat nobis malū ꝓtristans: sz imaginatio rei ꝓtristātis auget tristitiam: sic imaginatio rei delectātis auget letitiā. ergo videt q̄ fletus nō mitiget tristitiā. ℂ Sz ꝫ ē qđ augustinꝰ dic in 4. cōfes. q̄ qñ dolebat de morte amici i solis gemitib⁹ ⁊ lachrymis erat ei aliquātula requies. ℂ R̄ñ. dom q̄ lachryme ⁊ gemitꝰ naturaliꝝ mitigant tristitiā: ⁊ hoc duplici rōne. Primo qdē qz oē nociuū iteriꝰ clausum magis affligit. qz magis multiplicat itentio aie circa ipm: sz qñ ad exteriora diffundit tūc aie itentio ad exteriora quodāmodo disgregat: ⁊ sic iterior dolor minuit. ⁊ pp hoc qñ boies q̄ sunt in tristitys exteriꝰ suā tristitiā manifestāt: vel fletu aut gemitu: vel ēt verbo mitigat tristitia. Scōo qz semp opatio cōueniens boi: fm dispositionē in q̄ ē sibi ē delectabilis: fletꝰ aūt ⁊ gemitꝰ sunt q̄dā opationes ꝓueniētes tristato vl̄ dolēti. ⁊ iō efficiunt ei delectabiles. Cū igit ois delectatio aliqualiꝝ mitiget tristitiā vel dolorē: vt dcm̄ est: sequit q̄ per planctū ⁊ gemitū tristitia mitiget. ℂ Ad ꝑmū ergo dom q̄ ipsa habitudo cause ad effectū ꝓriat habitudini contrastantis ad ꝓtristatū: nā ois effectꝰ est ꝓueniens sue cāe: ⁊ p ꝫ sequēs est ei delectabilis: ꝓtristans aūt ꝓriat ꝓtristato. ⁊ iō effectꝰ tristitie hz ꝓriam habitudinem ad ꝓtristatum q̄z ꝓtristās ad ipm: ⁊ pp hoc mitigat tristitia p effectum tristitie rōne ꝓrietatis predicte. ℂ Ad scom dom q̄ habitudo effectꝰ ad cām est similis habitudini delectātis ad delectabile.qz vtrobiq; ꝓueniētia inuenit: oē aūt simile auget sui simile. ⁊ iō p risum ⁊ alios effectꝰ letitie augef letitia: nisi forte per accñs pp excessum. ℂ Ad ꝫm dom q̄ imaginatio rei cōtristantis q̄tum est de se nata ē augere tristitiaz: sed ex hoc ipso q̄ hō imaginat q̄ fac illud qđ cōuenit sibi fm talem statū: ꝓsurgit ide qdam delectatio: ⁊ eadem rōne si alicui subrepat risus in statu in quo videt sibi esse lugēdū ex hoc ipso dolet tanq̄ faciat id qđ nō ꝓuenit: vt Tullius dic in.3. de tusculanis questionibus.

Ad tertium sic procedit. Uidet q̄ dolor amici cōpatientis nō mitiget tristitiam. Contrariorū.n. ꝓry sunt effectus: sed sic augustinus dic. 8. confes. Quando cum multis gaudet in singulis vberius ē gaudium: qz feruere faciunt se ⁊ inflāmant ex alterutro. ergo pari rōne qñ multi simul tristant: videt q̄ sit maior tristitia. ℂ P̄. Hoc requirit amicitia: vt amoris vicem qs rependat: vt augustinus dic. 4. cōfes. sed amicus condolēs dolet de dolore amici dolentis. ergo ipse dolor amici condolētis ē causa amico pus dolenti de ꝑprio malo alterius doloris: ⁊ sic duplicato dolore videtur tristitia crescere. ℂ P̄. Omne malū amici ē contristans sic ⁊ malum ꝑprium. nam amicus ē alter ipse: sed dolor ē quoddam malum. ergo dolor amici condolentis auget tristitiam amico cui cōdolet. ℂ Sed ꝫ ē quod phus dic in.9. ethicoꝝ q̄ in tristitys amicus condolens consolat. ℂ R̄ñ. dicendum q̄ naturaliꝝ amicus condolens in tristitys ē consolatiuus: cuius ma ē. qz cum ad tristitiam pertineat aggrauare: hz rōnem cuiusdam oneris a qua aligs aggrauatus alleuiari conat: cuz ergo aliquis videt de sua tristitia alios contristatos fit ei quasi quedam imaginatio q̄ illud onus aly cum ipso ferant quasi conantes ad ipm ab onere alleuiādum: ⁊ ideo leuius fert tristitie onus sic etiaz in portandis onerib⁹ cor poralibus cōtingit. Scōa rō ⁊ melior ē. qz per hoc q̄ amici contristant ei: percipit se ab eis amari: qđ ē delectabile: vt supra dcm̄ ē: vnde cum omnis delectatio mitiget tristitiam: sic supra dcm̄ ē: sequit q̄ amicus condolens tristitiā mitiget. ℂ Ad ꝑmum ergo dicendum q̄ in vtroq; amicitia manifestat. s. ⁊ q̄ ꝫgaudet gaudenti: ⁊ q̄ condolet dolenti. ⁊ ideo vtrunq; rōne cause reddit delectabile. ℂ Ad secundum dicendum q̄ ipse dolor amici scōm se contristaret: sed consideratio cāe eius que est amor magis delectat Et per hoc pz responsio ad tertium.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uidet q̄ contemplatio veritatis nō mitiget dolorez Dr̄. n. Ecclesiastes. z. Qui addit sciam addit ⁊ dolorem: sz scia ad contemplationem veritatis pertinet. nō ergo contemplatio veritatis mitigat dolorem. ℂ P̄. Cōtemplatio veritatis ad itellectum speculatiuum pertinet: sed itellectus speculatiuus non mouet vt dr̄ in.3. de anima. cuz igit gaudium ⁊ dolor sint quidam motus animi: videt q̄ contemplatio veritatis nihil faciat ad mitigationem doloris. ℂ P̄. Remedium egritudinis apponendum ē vbi ē egritudo: sed contemplatio veritatis est in itellectu: non ergo mitigat dolorem corporalem qui est in sensu. ℂ Sed ꝫ ē qđ augustinus dic in ꝑmo soliloquiorum. Uidebar mihi si se ille mentibus nostris veritatis fulgor apperiret: aut nō me sensurum fuisse illum dolorem. aut certe pro nihilo toleraturum. ℂ R̄ñ. dom sic supra dcm̄ ē in contemplatione veritatis maxima delectatio consistit: omnis autez delectatio dolorem mitigat. vt supra dcm̄ est ⁊ ideo contemplatio veritatis mitigat tristitiam vel dolorē. ⁊ tāto magis quanto perfectius aliquis ē amator sapientie. ⁊ ideo homines ex contemplatione diuina: ⁊ future beatitudinis i tribulationibus gaudent fm illud Jaco. primo. Omne gaudium existimate fratres mei cū in tētationes varias icideritis. Et quod est amplius etiam inter corporis cruciatus huiusmodi gaudium inuenit: sic Tiburtius martir cuz nudatis plantis super ardentes prunas icederet dixit. Uidet mihi q̄ super roseos flores icedam in nomine Jesu xpi. ℂ Ad ꝑmum ergo dicendum q̄ qui addit sciam addit dolorem: vel pp difficultatem ⁊ defectum inueniende veritatis: vel pp hoc q̄ per sciaz homo cognoscit multa que volūtati ꝓriant: ⁊ sic ex parte reruz cognitarum scia dolorē causat: ex parte autem contemplationis veritatis delectationem. ℂ Ad secundum dom q̄ itellectus speculatiuus non mouet animum ex parte rei speculate. mouet tamen animum ex parte ipsius contemplationis que ē quoddam bonum hominis: ⁊ naturaliꝝ delectabilis. ℂ Ad ꝫm dom q̄ in viribus anime fit redundantia ab inferiori ad superius: ⁊ secundum hoc delectatio contemplationis que est in superiori parte redundat ad mitigandum etiam dolorē qui est in sensu.

Ad quintum sic procedit. Uidet q̄ somnus ⁊ balneum non mitigent tristitiaz Tristitia.n. in anima consistit: sed somnꝰ ⁊ balneum ad corpus pertinent: non ergo aliqd faciūt ad mitigationem tristitie. ℂ P̄. Idem effectus non videt causari ex ꝓrys causis: sed huiusmodi cum sint corporalia repugnant contemplationi veritatis: que est causa mitigationis tristitie: vt dictum est. non ergo per huiusmodi tristitiā mitigat. ℂ P̄. Tristitia ⁊ dolor secundum q̄ pertinent ad corpus: in quadam transmutatione cordis consistunt: sed huiusmodi remedia magis videnf pertinere ad exteriores sensus ⁊ membra q̄ ad iteriorem cordis dispositionem. non ergo per huiusmodi tristitia mitigat. ℂ Sed ꝫ ē quod augustinus dic

9.confes. Audieram balnei nomen inde dcm q̃ ahrietatē pellat ex animo. Et ifra dormiui ⁊ euigilaui. ⁊ nō partia ex parte mitigatū ſueni dolorē meū. Et iduc̄ q̃ i hymno Ambrosij dr̄ q̃ ges artus solutos reddit laboris vsui: mēteſq̃ fessas alleuat: luctusq̃ soluit anxios. ℂ Rñ°. dom q̃sicut dcm ē. tristitia fm suā spēm repugnat vitali motioni corporis. ⁊ ideo illa que reformāt nām corporalē debitum statum vitalis motionis repugnāt tristitie ⁊ ipsam mitigant. Per hoc ēt q̃ hmōi remedys reducit nā ad debitum statum: causat ex his delectatio. hoc.n. ē qō delectationes facē vt supra dcm ē: vñ cum omnis delectatio tristitiaz mitiget per hmōi remedia corporalia tristitia mitigat. ℂ Ad pmū ergo dom q̃ ipsa debita corporis dispositio iquantum sentit: delectationem causat. ⁊ per ꝯsequens tristitiā mitigat. ℂ Ad scom dom q̃ delectationum vna aliam impedit: vt supra dcm ē: ⁊ tñ oīs delectatio tristitiā mitigat: vñ non ē iconueniens q̃ ex causis scinuicē impedientib⁹ tristitia mitigē. ℂ Ad tertiuz dom q̃ois bona dispositio corporis redundat quodāmodo ad cor sic ad p̃ncipiuz ⁊ finem corporalium motionum: vt dr̄ in libro de cā motus aialium.

ℂ Questio. XXXIX.

DEinde considerandū ē de bonitate ⁊ malitia doloris vel tristitie. ℂ Et circa hoc querunt̄ q̃tuor.

Primo vtrum ois tristitia sit malum.
Scō vt p̃ possit esse bonū honestum.
Tertio vtrum possit eē bonum vtile.
Quarto vtrum dolor corporis sit summum malum.

Ad primum sic procedit. Videt q̃ ois tristitia sit mala. Dic̄. n. Gregoriꝰ nicenus. Ois tristitia malum ē suiipsius nā. sed qō naturalr ē malū semp: ⁊ vbiq̃ ē malum. ergo ois tristitia est mala. ℂ P. Illud qō omnes fugiunt etiam virtuosi ē malum: sz tristitiā omnes fugiūt ēt virtuosi. qz vt dr̄ in. 7. ethico p̃. Et si prudens nō itendat delectari: tñ itendit nō tristari. ergo tristitia ē malum. ℂ P. Sic malus corporale ē obm ⁊ causa doloris corporalis. ita malū spūale ē obm ⁊ causa tristitie spiritualis: sed ois dolor corporalis ē malū corporis. ergo ois tristitia spūalis ē malus aīe. ℂ Sed ꝺ. tristitia de malo ꝺriat delectationi de malo: sz delectatio de malo ē mala: vñ in detestationē quorūdam dr̄ Prouer. 2. q̃ letant̄ cuz male fecerint. ergo tristitia de malo ē bona. ℂ Rñ°. dom q̃ aliqd eē bonū vel malū pōt dici dupl'r. Uno modo simpl'r ⁊ fm se. ⁊ sic ois tristitia ē quoddā malus: hoc.n. ipm quod ē appetitū hois anxiari de malo p̃senti rōnem mali habet: impedit.n. per hoc quies appetitus in bono. Alio modo dr̄ aliqd bonū vel malū ex suppositione alterius: sic verecundia dr̄ esse bonus ex suppositione alicui⁹ turpis cōmissi: vt dr̄ in. 4. ethico p̃. Sic igit̄ supposito aliquo contristabili vl dolorōso ad bonitatē ptinet q̃ aligs ō malo p̃senti tristet̄ vel doleat: q̃. n. nō tristaret̄ vel nō doleret: nō posset eē nisi qz vel nō sentiret. vel qz non reputaret sibi repugnans: ⁊ vtrunq̃ istoz ē malū manifeste. ⁊ ideo ad bonitatem ptinet vt suppositā presentia mali sequat̄ tristitia vel dolor. ⁊ hoc ē quod augustin⁹ dic̄. 8. sup Geñ. ad lram. Adhuc ē bonū qō dolet amissum bonū: nā nisi aliqō bonū remansisset in nā: nullius boni amissi dolor eēt i pena: sz quissermones morales sunt in singularib⁹: quoz sunt operationes: illud qō ē ex suppositione bonū dz bonū iudicari: sic qō ē ex suppositione volūtarium iudicat̄ voluntariū: vt dr̄ in. 3. ethicoz: ⁊ supra habitū ē. ℂ Ad pmū ergo dom q̃ Gregoriꝰ nicenꝰ loquit̄ de tristitia ex parte mali tristantis: nō autem ex parte sentientis ⁊ repudiātis malū. Et ex hac etiam parte oēs fugiunt tristitiā inquantū fugiunt malū: sed sensum ⁊ refutationē mali nō fugiunt. Et sic dom etiam est de dolore corporali: nam sensus ⁊ recusatio mali corporalis attestatur nature bone. Unde patz responsio ad secūdum ⁊ tertium.

Ad secundum sic procedit. Videt q̃ tristitia nō habeat rōnem boni honesti. Quod.n. ad iferos deduc̄ ꝺriat honesto. sed sic dic̄ Augustinus. 17. super Geñ. ad lram. Jacob hoc timuisse videtur ne nimia tristitia sic perturbaret̄: vt nō ad requiē beatoz iret: sz ad iferos peccatoz. ergo tristitia nō hz rōnem laudabilis ⁊ meriti honesti. ℂ P. Bonū honestū hz rōnem laudabilis ⁊ meriti. Dic̄. n. toz: sz tristitia diminuit rationem laudis ⁊ meriti. Dic̄. n. apl'us. 2. ad Cor. 9. Unusquisq̃ prout destinauit i corde sno nō ex tristitia aut ex necessitate. ergo tristitia non ē bonus honestus. ℂ P. Sic Augu. dic̄. 14. de ci. dei. Tristitia ē de his que nobis nolētibus accidūt: sed nō velle ea que p̃sentialr fiunt ē habere voluntatē repugnātē ordinationi diuine. cui⁹ ꝓuidentie subiacent oīa que agunt̄. ergo cū cōformitas hūane voluntatis ad diuinā pertineat rectitudinem volūtatis. vt supra dcm ē: videt q̃ tristitia ꝺriet̄ rectitudini volūtatis. ⁊ sic non habz rōnem honesti. ℂ Sz ꝺ. omne qō mereē pmiū vite eterne habz rōnem honesti: sed tristitia ē hmōi. vt pz per id quod dr̄ Matth. 5. Beati qui lugent qm̄ ipsi consolabunt̄. ergo tristitia ē bonum honestum. ℂ Rñ°. dom q̃ fm illā rōnem qua tristitia ē bonum secundum bonum honestū. Dcm̄ ē. n. q̃ tristitia ē bonum secundum cognitionē ⁊ recusationem mali: que quidem duo i dolore corporali attestant̄ bonitati nāe. ex qua prouenit q̃ sensus sentit. ⁊ nā refugit lesiuum quod causat dolorē. In interiori vo tristitia cognitio mali qñq̃ qdem ē per rectuz iudicium rōnis. ⁊ recusatio mali ē per voluntatē bene dispositaz detestantē malū: omne aūt bonuz honestū ex his duobus procedit. s. ex rectitudine rōnis ⁊ voluntatis. vnde manifestū ē q̃ tristitia pōt habere rōnem boni honesti. ℂ Ad pmū ergo dom q̃ omnes passiones aīe regulari debēt secundum regulā rōnis que ē radix boni honesti quā transcendit immoderata tristitia de qua loquit̄ Augu. ⁊ ideo recedit a rōne honesti. ℂ Ad secundum dom q̃ sic tristitia de malo ꝓcedit ex voluntate ⁊ rōne recta que detestat̄ malum: tristitia de bono ꝓcedit ex rōne ⁊ voluntate peruersa que detestat̄ bonum. ⁊ ideo talis tristitia impedit laudez vel meritū boni honesti: sic cum quis fac̄ cū tristitia elemosynas. ℂ Ad tertium dom q̃ aliqua p̃sentialr eueniunt que non fiūt deo volēte: sed deo ꝓmittente: sic peccata vndē voluntas repugnās peccato exñti vel ī se vel i alio: nō discordat a voluntate dei: mala vero penalia p̃sentialr contingunt ēt deo volēte: non tamen exigit̄ ad rectitudinē voluntatis q̃ ea fm se homo velit: sed solū q̃ non ꝺnitat̄ ordini diuine iustitie: vt supra dcm ē.

Ad tertium sic ꝓcedit. Videt q̃ tristitia nō possit esse bonū vtile. Dr̄. n. Ecclesiastes. Multos occidit tristitia: ⁊ non ē vtilitas i illa. ℂ P. Electio ē de eo quod ē vtile ad finez aliquem: sz tristitia nō ē magis eligibilis q̃nimo idez sine tristitia q̃ cum tristitia non ē bonū vtile. ℂ P. Ois res ē pp suam opationē: vt dr̄ i. 2. topico p̃. ergo tristitia impedit opationem: vt dr̄ i. 10. ethico p̃. ergo tristitia non hz rōnem boni vtilis. ℂ Sed ꝺ. sapiens nō queritur nisi vtilia. sed sic dr̄ Ecclesiastes. 7. Cor sapiētū vbi tristitia: vbi stultoz vbi letitia. ergo tristitia ē vtil. ℂ Rñ°. dom q̃ ex malo p̃senti isurgit duplex appetit⁹ motus. Unus quidem ē quo appetitus ꝺriat malo p̃senti: ⁊ ex ista parte tristitia non habz vtilitatem. qz id qō ē p̃sens nō pōt non esse p̃sens. Secundus motus consurgit in appetitu ad fugiendum ⁊ repellēdum malū contristans. ⁊ q̃tuz ad hoc tristitia habz vtilitatem si sit de aliquo quod ē fugiendum. est. n. aliquid fugiendum dupl'r. Uno modo pp seipz ex ꝺrio

tate quaz habz ad bonum sic peccatum: et ideo tristitia de peccato vtilis ē ad hoc q̄ hō fugiat peccatuz. sic Aplūs dic̄ 2. ad Cor. 7. Gaudeo nō qz contristati estis: sz qz contristati estis ad penitentiā. Alio mō ē aliqd fugiēdū. nō qz sit p̄m se malum: sz qz ē occasio mali. dū vel hō nimis ideret ei p amorē vel ēt ex hoc q̄ p̄cipitat̄ in aliqō malū: sic̄ pz i bonis tēporalib⁹: et p̄m hoc tristitia de bonis tēporalibus: pōt eē vtilis: sic̄ dr̄ Eccleſiastes. 7. Melior ē ire ad domuz luct⁹ q̄z ad domū conuiuy: i illa. n. finis cunctoz ammonet hominez. Ideo aūt tristitia i omni fugiendo ē vtilis. qz geminat̄ fugiēdi causa: nā ipz malū p̄m se fugiēdū ē: ipsaz aūt tristitiā p̄m se oēs fugiūt sic̄ ēt bonū oēs appetunt et delectationez de bono. Sic̄ ergo delectatio de bono fac̄ vt bonū auidi⁹ querat̄: ita tristitia de malo fac̄: vt malū vehemēti⁹ fugiat̄.

¶ Ad p̄mū ergo dō̄m q̄ auctoritas illa itelligit̄ de imoderata tristitia q̄ animū absorbet: hmōi aūt tristitia imobilitat animū: et impedit fugā mali. vt supra dc̄m ē. ¶ Ad scōm dō̄m q̄ sic̄ quodlz eligibile fit min⁹ eligibile pp̄ tristitiam inde quodlibz fugiendū reddit magis fugiendū pp̄ tristitiā q̄ntum ad hoc tristitia ē vtilis. ¶ Ad tertiū dō̄m q̄ tristitia de opatione aliqua impedit opationē: sz tristitia de cessatione operationis fac̄ auidius operari.

Ad quartum sic p̄cedit. Videt̄ q̄ tristitia sit summū malū. Optimo. n. opponitur pessimuz: vt dr̄ i. 8. ethicoz: sz quedā delectatio ē optimū que. s. p̄tinet ad felicitatem. ergo aliqua tristitia ē summū malū. ¶ P̄. Beatitudo ē summū bonū hois. qz ē vltimus hois finis: sz beatitudo p̄sistit in hoc q̄ hō habeat q̄d velit. et nihil mali velit. vt supra dc̄m ē. ergo summum bonū hois ē ipletio voluntatis ipsius: sz tristitia consistit i hoc q̄ accidit aliquid p̄ter voluntatē: vt p̄z per Augu. i 4. de ci. dei. ergo tristitia ē summū malū hominis. ¶ P̄. Augu. sic argumentat̄ i p̄mo solilogoz. Ex duab⁹ partib⁹ cōpositi sumus: ex aia. s. et corpore: quarum pars deterior ē corp⁹: summū aūt bonū ē melioris partis optimū. summuz aūt malū pessimū deterioris. ē aūt optimū in animo sapientia i corpore pessimū dolor. summum igit̄ bonū hois ē sapere: summū malū dolere. ¶ Sed p̄. culpa ē magis malū q̄z pena: vt in p̄mo habitū ē: sz tristitia seu dolor ptinet ad penā peccati. sic̄ frui reb⁹ mutabilib⁹ ē malū culpe. Dic̄. n. Aug. i lib. de v̄a religiōe. Quis ē dolor q dr̄ animi: nisi carere mutabilib⁹ reb⁹ q̄bus fruebat̄: aut frui se posse sperauerat. et hoc ē totū q̄d dr̄ malū. i. peccatū et pena peccati. ergo tristitia seu dolor nō ē summū malū hois. ¶ R̄ñ⁰. dō̄m q̄ ipsa sibile ē aliquā tristitiā seu dolorē esse summū hois malum. Dis. n. tristitia seu dolor: aut ē de hoc q̄d ē vere malum: aut ē de aliquo apparēti malo q̄d ē vere bonum: dolor aūt seu tristitia que ē de vere malo nō pōt esse summū malum: ē. n. aliqd eo pei⁰. s. vel nō iudicare esse malū illud quod vere ē malū. vel ēt nō refutare illud. tristitia aūt vel dolor q ē de apparenti malo q̄d ē vere bonū: nō pōt esse summū malum qz peius esset oīo alienari a vero bono: vnde impossibile ē q̄ aliqua tristitia vel dolor sit summū hois malū. ¶ Ad p̄mū ergo dō̄m q̄ duo bona sunt cōmunia et delectationi: et tristitie. s. iudiciū vez̄ de bono et malo: et ordo debit⁹ volūtatis approbantis bonū et recusantis malū. Et sic pz q̄ i dolore vel tristitia ē aliquod bonū: per cuius p̄uationem pōt fieri deterius: sz nō in omni delectatione ē aliquod malum: p cui⁹ remotionē possit fieri melio⁹: vnde delectatio aliqua pōt esse summū hois bonū: eo modo quo supra dc̄m ē. tristitia aūt non pōt esse summū hois malū. ¶ Ad secūdum dō̄m q̄ hoc ipm q̄d ē volūtatem repugnare malo: ē quoddā bonū: et pp̄ hoc tristitia vel dolor non pōt esse summuz malū. qz hz aliq̄z p̄mixtionē boni. ¶ Ad tertium dō̄m q̄ peius ē quod nocet meliori q̄z q̄d nocet peiori. malū aūt dr̄ qz nocet: vt dicit augustinus in Ench. vnde maius malum est quod est malum anime q̄z quod est malum corporis: vnde non est efficax ratio quā augustinus inducit: non ex sensu suo: sed ex sensu alterius.

¶ Questio. XL.

Consequenter considerādum ē de passionib⁹ irascibil̄. Et p̄imo de spe et desperatione. Scōo de timore et audacia. Tertio de ira. ¶ Circa p̄mū querunt̄ octo. P̄imo vtr̄ spes sit idē q̄d desideriuz vel cupiditas. Scōo vtr̄ spes sit in vi apprehensiua vel in vi appetitiua. Tertio vtr̄ spes sit in brutis aialib⁹. Quarto vtr̄ spei p̄rie desperatio. Quinto vtr̄ causa spei sit experientia. Sexto vtr̄ i iuuenibus et ebriosis spes abūdet. Septio de ordine spei ad amorē. Octauo vtr̄ spes conferat ad operationez.

Ad p̄imum sic p̄cedit. Videt̄ q̄ spes sit idem quod desiderium siue cupiditas: spes. n. ponit̄ vna quatuor p̄incipaliū passionū: sed augustinus enumerās quatuor p̄ncipales passiones: ponit cupiditatē loco spei. vt pz in. 14. de ci. dei. ergo spes ē idē q̄d cupiditas siue desideriū. ¶ P̄. Passiones differūt p̄m obiecta: sz idē ē obz spei et cupiditatis siue desidery. s. bonū futurū. ergo spes ē idem q̄d cupiditas siue desideriū. Si dicat̄ q̄ spes addit supra desideriū possibilitatē adipiscendi bonū futurū. ¶ Cōtra. Id q̄d p accīs se hz ad obz nō variat spēz passiōis: sz posse se hz p accīs ad bonū futurū: q̄d ē obz cupiditatis: vel desidery et spei. ergo spes nō ē passio spem differens a desiderio vel cupiditate. ¶ Sed p̄. diuersaz potentiaz sunt diuerse passiones spē differētes: sz spes ē i irascibili. desiderium aūt et cupiditas i concupiscibili. ergo spes differt spē a desiderio et cupiditate. ¶ R̄ñ⁰. dō̄m q̄ spes passionis ex obo considerat̄. circa obz aūt spei quatuor cōditiones attendunt̄. P̄imo q̄dē q̄ sit bonū: nō. n. ppie loquēdo ē spes nisi de bono. et p hoc differt spes a timore q̄ ē de malo. Scōo vt sit futurū: nō. n. spes ē de p̄senti iaz habito. et p hoc differt spes a gaudio q̄d ē de bono p̄senti. Tertio regrit̄ q̄ sit aliqd arduū cū difficultate adipiscibile: nō. n. aliqs dr̄ aliqd sperare minimū q̄d statim ē i sua potestate vt habeat: et p hoc differt spes a ōsiderio vel cupiditate que ē de bono futuro absolute. vñ ptinet ad p̄cupiscibilez spes aūt ad irascibilē. Quarto q̄ illud arduuz sit possibile adipisci. nō. n. aliqs sperat id q̄d oīo adipisci nō pōt: et scōm hoc differt spes a ōsperatione. Sic ergo pz q̄ spes differt a ōsiderio: sic̄ differūt passiones irascibil̄ a passionib⁹ concupiscibil̄: et pp̄ hoc spes p̄supponit ōsiderium: sicut et omnes passiones irascibilis p̄supponunt passiones concupiscibilis. vt supra dc̄m est. ¶ Ad p̄imuz ergo dicendum q̄ augustinus ponit cupiditatē loco spei pp̄ hoc q̄ vtrūq̄ respicit bonū futurū. Et qz bonuz q̄d nō ē arduū quasi nihil reputat̄: vt sic cupiditas maxime videat̄ tēdere i bonū arduū i q̄d etiaz tēdit spes. ¶ Ad scōm dō̄m q̄ obm spei nō ē bonuz futurū absolute: sz cū arduitate et difficultate adipiscēdi. vt dc̄m est. ¶ Ad tertium dō̄m q̄ obm spei non addit possibilitatē sup obm ōsidery: sz ēt arduitatē: que ad aliaz potētiā fac̄ spem ptinere. s. ad irascibilē: que respic̄ arduuz vt i p̄mo dc̄m est: possibile āt et impossibile nō oīo per accīs se hz ad obm appetitiue virtutis. Nā appetit⁰ est p̄ncipiū motionis: nihil aūt mouet̄ ad aliqd nisi sub rōne possibil̄. nullus. n. mouetur ad id quod estimat impossibile adipisci: et propter hoc spes differt a ōsperatione secundum differētiam possibilis et impossibilis.

Ad secundum sic p̄cedit. Videt̄ q̄ spes pertineat ad vim cognitiuā. Spes enim videt̄ esse expectatio quedam. dic̄. n. apostolus Ro. 8. Si aūt quod nō videmus speramus: per patiētiaz expe

ctamus:sed expectatio videt ad vim cognitiuã pertinere. cuius est expectare.ergo spes ad cognitiuam pertinet.

¶ ℙ. Idem ē vt videt spes quod fiducia:vnde ⁊ sperantes confidentes vocamus:quasi pro eodem vtentes eo qđ est confidere ⁊ sperare:sed fiducia sicut ⁊ fides videtur ad vim cognitiuã ptinere.ergo ⁊ spes. ¶ ℙ. Certitudo ē prorietas cognitiue virtutis:ꝫ certitudo attribuit spei.ergo spes ad vim cognitiuã ptinet. ¶ Sed ℴ. spes ē de bono:sic dcñ est:bonuꝫ aũt ĩquantum hmõi non ē obm cognitiue: ꝫ appetitiue virtutis.ergo spes nõ ptinet ad cognitiuaꝫ.ꝫ ad appetitiuã virtutem. ¶ Rñ°. dõm q cũ spes importet extensionē quandam appetitus ĩ quoddã bonũ manifeste ptinet ad appetitiuam virtutẽ: motus.n.ad res ptinet prie ad appetituꝫ.actio vo virtutis cognitiue pficit nõ ſm motũ cognoscẽtis ad res:sed poti° ſm q res cognite sunt ĩ cognoscẽte.Sed qz vis cognitiua mouet appetitiuam repsentando ei suũ obiectũ:ſm diuersas rõnes obiecti apprehensi subsequunt diuersi motus in vi appetitiua.Alius.n. motus sequit in appetitu ex apphensione boni: ⁊ alius ex apphensione mali:⁊ silr alius motus ex apphensione psentis ⁊ futuri:absoluti ⁊ arduꝫ:possibilis ⁊ ipossibilis. ⁊ scõm hoc spes est motus appetitiue virtutis consequẽs apprehẽsionez boni futuri ardui possibilis adipisci.ſ.extensio appetitus in hmõi obiectum. ¶ Ad pmum ergo dicẽduꝫ q qz spes respic ad bonũ possibile:isurgit duplr homini motus spei:sic duplr est ei aliqd possibile.ſ.ſm ppriam virtutem ⁊ ſm virtutem alteri°.Qõ ergo aliqs sperat p ppriam virtutem adipisci nõ dr expectare:ꝫ sperare tñ:sed prie dr expectare qđ sperat ex auxilio virtutis aliene:vt dicat expectare quasi ex alio spectare inquantum.ſ.vis apprehensiua pcedens non solum respicit ad bonũ qđ itendit adipisci.sed etiam ad illud cuius virtute adipisci sperat ſm illõ Ecclesia.5i. Respiciens etiam ad adiutoziũ hominum. Motus ergo spei qñq dr expectatio pp ispectionem virtutis cognitiue pcedentem. ¶ Ad scõm dõm q illud qđ hõ desiderat ⁊ estimat se posse adipisci credit se adepturũ ⁊ ex tali fide icognitiua pcedente:mot° sequens ĩ appetitu fiducia nominat:denominat.n. motus appetitiu° a cognitione pcedente:sic effectus ex causa magis nota.magis.n. cognoscit vis apphensiua suũ actũ q̃ actum appetitiue.

¶ Ad tertiũ dõm q certitudo attribuit motui non soluꝫ appetit° sensitiui: ꝫ etiam appetit° nãlis:sic dr q lapis certitudinalr tendit deorsum: ⁊ hoc pp ifallibilitatẽ quaꝫ bꝫ ex certitudine cognitionis que precedit motuꝫ appetitus sensitiui vrl etiam naturalis.

Ad tertium sic pcedit. Uidet q ĩ brutis animalibus non sit spes.Spes.n. ē de futuro bono. vt Damas.dic:ꝫ cognoscere futura non ptinet ad aialia bruta que habẽt solũ cognitionem sensitiuã:que non ē futuro p.ergo spes nõ est ĩ brutis animalibus. ¶ ℙ. Obiectũ spei ē bonũ possibile adipisci: ꝫ possibile ⁊ ipossibile sunt q̃dam differentia veri ⁊ falsi:q̃ solũ sunt in mente:vt phus dic in.6. metaphisice.ergo spes non ē in brutis aialib°: in q b° nõ ē mens. ¶ ℙ. Augustin° dic super Gen. ad lram q aialia mouent visis:.ꝫ spes non est de eo qđ videt:nã qđ videt:qs qd sperat vt dr ℟o.8.ergo spes non ē in brutis aialibus. ¶ Sed ℴ. spes est passio irascibilis:.sed ĩ brutis aialibus est irascibilis.ergo ⁊ spes. ¶ Rñ°. dõm q iteriores passiones aialium ex exteriozib° motib° deprehendi pñt.ex q b° apparet q ĩ aialib° brutis ē spes.Si enim canis videat lepozem:aut ancipiter auem nimis distãtem nõ mouet ad ipsam q̃si nõ sperãs se eã posse adipisci:si aũt sit ĩ propinquo:mouet quasi sub spe adipiscendi. Ut.n.supra dcñ est:appetitus sensitiu° bruto p aialium:⁊ ẽt appetitus nãlis rep isensibiliũ:sequunt apphensionem alicui° itellectus:sic ⁊ appetitus nãe itellectiue qui dr voluntas: sed in hoc est differentia q voluntas mouetur ex apprehẽsione itellectus coniuncti: sed mot° appetitus nãlis sequitur apprehensionẽ itellectus separati qui nam istituit.Et silr appetitus sensitiu° bruto p aialium.que etiã quodam istinctu nãli agunt.vnde in operib° bruto p aialium ⁊ alia rum rep nãlium apparet similis pcessus:sic ⁊ in artis operibus.⁊ p hũc modũ ĩ aialibus brutis ē spes ⁊ desperatio. ¶ Ad pmũ ergo dõm q q̃uis bruta aialia nõ cognoscant futurũ:tñ ex istinctu nãli mouet animal ad aliquid in futurum:ac si futurum preuideret.hmõi.n. instinctus est eis ditus ab intellectu diuino preuidente futura. ¶ Ad scõm dicendum q obiectum spei non est possibile put est quedam differentia veri: sic enim consequitur habitudinem pdicati ad subiectum: sed obiectuꝫ spei est possibile quod dicitur secunduꝫ aliquam potẽtiam:sic enim distinguitur possibile in.5.metaphisice.ſ.in duo possibilia predicta. ¶ Ad tertium dicendum q licet id quod est futuruꝫ non cadat sub visu.tamen ex his que videt animal in presenti mouetur eius appetitus in aliquod futurum:vel psequendum vel vitandum.

Ad quartum sic pcedit. Uidet q desperatio non sit ℴria spei. Uni.n. vnum ē ℴrium vt dr in.io.metaphisice:sed spei ℴria t timor nõ ergo ℴriatur ei ôsperatio. ¶ ℙ. Contraria vident esse circa idem:sed spes ⁊ desperatio non sunt circa idem:nam spes respicit bonum:desperatio autem est propter aliquod malum ipeditiuum adeptionis boni.ergo spes non contrariatur desperationi. ¶ ℙ. Motui non contrariatur motus: quies vero opponit motui: vt priuatio:sed desperatio magis videtur importare imobilitatem q̃ motum.ergo non contrariatur spei que importat motum extensionis in bonum speratum. ¶ Sed contra est q desperatio nominat per contrarium spei. ¶ Rñ°. dicendum q sicut supra dictum est:in mutationibus inuenitur duplex contrarietas. Una secundum accessum ad contrarios terminos.⁊ talis contrarietas sola inuenitur in passionibus concupiscibilis.sicut amor ⁊ odium contrariantur. Alio modo per accessum ⁊ per recessum respectu eiusdem termini:⁊ talis contrarietas inuenitur in passionibus irascibilis:sicut supra dictum est. Obiectum autem spei quod est bonum arduum habet quidem rationem attractiui:prout consideratur cum possibilitate adipiscendi:⁊ sic tendit in ipsius spes que importat quendam accessum:sed secundum q consideratur cum impossibilitate obtinendi:habet rationem repulsiui:quia vt dicitur in.3. ethicozum: cum venitum fuerit ad aliquid impossibile :tunc homines discedunt: ⁊ sic respicit hoc obiectum desperatio: vnde importat motum cuiusdam recessus:⁊ propter hoc contrariatur spei:sicut recessus accessui. ¶ Ad pmum ergo dicendum q timor contrariatur spei secundum contrarietatem obiectozum:scilicet boni ⁊ mali. hec enim contrarietas inuenitur in passionibus irascibilis secundum q denominatur a passionibus concupiscibilis. sed desperatio contrariatur ei solum secundum contrarietatem accessus ⁊ recessus. ¶ Ad secundum dicendum q desperatio non respicit malum sub ratione mali: sed per accidens quandoq respicit malum inquantum facit impossibilitatem adipiscendi:potest autem esse desperatio ex solo supercessu boni. ¶ Ad tertium dicendum q desperatio non importat solam priuationem spei.sed importat quendam recessum a re desiderata propter estimatam impossibilitatem adipiscendi: vnde desperatio proprium sicut ⁊ spes: de eo enim quod sub desiderio nostro non cadit:neq spez:neq desperationem habemus:⁊ propter hoc etiam vtrunq eozum est de bono quod sub desiderio cadit.

Ad quintum sic procedit. Videt q̃ experientia non sit causa spei. Experiẽtia.n.ad vim cognitiuã pertinet: vnde phs dic in.7.ethicox: q̃ virtus intellectualis indiget exprimẽto ⁊ tẽpore: spes aũt non est in vi cognitiua: sed in appetitiua vt dictũ est: ergo expientia nõ est causa spei. ℂ P. Phs dic in secõdo rhetoricox: q̃ seniores fũt difficilis spei pp experientiam: ex quo videt q̃ experiẽtia sit causa defectus spei: sed nõ est idez causa oppositoꝝ: ergo expientia nõ est causa spei. ℂ P. Phs dic in scõdo de celo. q̃ de oĩbus enunciare aliquid ⁊ nihil ptermittere: quãdoq̃ est signuz stultitie: sed q̃ homo tentet oĩa: ad magnitudinẽ spei ptinere videt: stultitia aũt puenit ex inexperiẽtia: ergo inexperiẽtia videt esse magis causa spei q̃ experientia. ℂ Sed cõ est qõ phs dic in.7.ethicox: q̃ aliqui fũt bone spei pp multotiens ⁊ multos vicisse: qõ ad expientiaz pertinet: ergo experiẽtia est causa spei. ℂ Rñ°. dõm q̃ sicut supra dictũ est spei oĩm est bonũ futurum arduuz possibile adipisci: potest ergo aliquid esse causa spei: vel qz fac hominẽ aliquid esse possibile: vl qz fac eũ existimare aligd eẽ possibile. Primo mõ est causa spei oẽ illud qõ auget ptãez nam q̃ experiẽtiaz homo acgrit facultatẽ aligd de facili faciendi: ⁊ ex hoc sequit spes. vnde Vegetius dic̃ i lib. de re militari. Nemo facere metuit qõ se bene didicisse cõfidit. Alio mõ est causa spei omne illud qõ fac̃ alicui existimationez q̃ aligd sit sibi possibile: ⁊ hoc mõ ⁊ doctrina ⁊ psuasio quelibz põt esse causa spei: ⁊ sic etiã experiẽtia ẽ causa spei: inquãtũ.s. per experiẽtiã fit homini existimatio q̃ aliquid sit sibi possibile qõ impossibile ante experiẽtiaz reputabat: sed per hunc modũ experientia potest esse causa defectus spei: qz sic̃ per experientiã fit homini existimatio q̃ aligd sibi sit possibile qõ reputabat impossibile: ita ecõuerso p experientiã fit homini existimatio q̃ aligd nõ fit sibi possibile qõ possibile existimabat. Sic ergo experientia est causa spei duobus modis: causa autem defectus spei vno modo: pp hoc magis dicere possumus eã esse causaz spei. ℂ Ad primũ ergo dicendũ q̃ experientia in operabilibus nõ soluz causat scientiã: sed etiaz causat quẽdam habitum pptер cõsuetudinẽ qui fac̃ operationẽ faciliorem: sed ⁊ ipsa virtus intellectualis facit ad potestatẽ facile operandi: demonstratum etiam aligd esse possibile: ⁊ sic causat spem. ℂ Ad scõm dicẽdum q̃ in senibus est defectus spei pp experientiam: inquãtuz experiẽtia facit existimationẽ impossibilis. Unde ibidem subdit: q̃ eis multa eueniũt in deteriꝰ. ℂ Ad tertium dicendũ q̃ stultitia ⁊ inexperiẽtia possunt esse causa spei quasi per accidens: remouẽdo.s. sciẽtiam: pp quã vere existimat aligd esse nõ possibile: vnde ea rõne inexperientia est causa spei que experiẽtia est causa defectus spei.

Ad sextum sic pcedit. Videt q̃ iuuentus ⁊ ebrietas nõ sint causa spei. Spes enim ipozatat quandam certitudinẽ ⁊ firmitatem. vñ ad Heb. 6. spes comparat anchore: sed iuuenes ⁊ ebrij deficiunt a firmitate: habent enĩ aĩum de facili mutabilem: ergo iuuentus ⁊ ebrietas nõ est causa spei. ℂ P. Ea que augent potestatem maxie sunt causa spei: vt supra dictũ est: sed iuuẽtus ⁊ ebrietas quãdam firmitatẽ habent adiunctam: ergo nõ sunt cãnibus expientia defic̃: ergo iuuẽtus nõ ẽ causa spei. ℂ Sed cõtra est qõ philosophus dic̃ in.7.ethicox: q̃ inebriati fũt bene sperãtes. ⁊ in secũdo rhetoricox dicit ⁊ q̃ iuuenes fũt bone spei. ℂ Rñ°. dõm q̃ iuuentus est causa spei pptер tria: vt philosophus dic̃ in secũdo rhetoricox: ⁊ hec tria possũt accipi fm tres conditiões boni: quod est oĩm spei: q uod est futurum ⁊ arduũ ⁊ possibile: vt dictum est. Juuenes enĩ multum habent de futuro ⁊ parum de preterito: ⁊ ideo qz memoria est preteriti: spes autem futuri: parum habẽt de memoria: sed multum viuũt in spe. Juuenes etiam pptер caliditatẽ nature habent multos spũs: ⁊ ita in eis coz amplia tur: ex amplitudine autẽ cordis est q̃ aliquis ad ardua tendat: ⁊ ideo iuuenes sunt animosi ⁊ bone spei. Similr etiam illi qui non sunt passi repulsam: nec experti impedimẽta in suis conatibus: de facili reputant aligd sibi possibile: vnde ⁊ iuuenes pptер inexperiẽtiaz impedimentoꝝ ⁊ defectuũ de facili reputãt aliquid sibi possibile: ⁊ ideo fũt bone spei. Duo etiã istoꝝ sunt in ebrys. s. cãliditas: ⁊ multiplicatio spũum propter vinũ. Et iterũ iconsideratio periculoꝝ: vel defectuum. Et pptер eandem rõnem etiaz omnes stulti ⁊ deliberatione non vtẽtes: omnia tentant ⁊ sunt bone spei. ℂ Ad pmũ ergo dõm q̃ in iuuenibus ⁊ in ebrys licz non sit firmitas fm rei veritatem: est tamẽ in eis fm eoruz estimationem: reputãt enĩ se firmiter assecuturos illud quod sperant. ℂ Et similr dicendũ ad secũdum q̃ iuuenes ⁊ ebrij habent quidem infirmitatem fm rei veritatez: sed fm eorum existimationẽ habent potestatẽ: qz suos defectus non cognoscunt. ℂ Ad tertiũ dõm q̃ nõ solum experientia: sed etiã inexpiẽtia est quodãmodo causa spei: vt dictũ est.

Ad septimum sic procedit. Uidetur q̃ spes nõ sit causa amoris: qz fm Aug. 14. de ci. dei. pma affectionuz anime est amor: sed spes est quedam affectio anime: amor ergo precedit spem: nõ ergo spes causat amorem. ℂ P. Desideriũ precedit spez: sed desiderium causat ex amore vt dictum ẽ: ergo etiam spes sequit amorem: nõ ergo causat ipsuz. ℂ P. Spes causat delectationẽ: vt supra dictuz est: sed delectatio nõ est nisi de amato: ergo amor precedit spem. ℂ Sed contra est qõ dicitur Mat. p super illud. Abraaz genuit Isaac: Isaac autẽ genuit Jacob. dicit glo. i. fides spem: spes charitatẽ: charitas autez ẽ amor: ergo amor causat a spe. ℂ Rñ°. dõz q̃ spes duo respicere põt. Respic̃.n. sic̃ obz bonũ spatuz: sz qz bonũ spatũ ẽ arduũ possibile: aliqñ aũt fit aliquod arduuz possibile nobis: non per nos sed p alios: ideo spes etiam respicit illud p quod fit nobis aliquid possibile. Inquãtum igit spes respicit bonum speratum: spes ex amore causatur: non enim est spes nisi de bono desiderato ⁊ amato: inquantũ vero spes respicit illum per quem fit aligd nobis possibile: sic amor causat ex spe: ⁊ non econuerso. Ex hoc enim q̃ p aliquẽ speramus nobis posse puenire bona: mouemur in ipsum sic̃ in bonũ nostrum: ⁊ sic incipimus ipsum amare: ex hoc autẽ q̃ amamus aliquez: nõ speramꝰ de eo nisi per accidẽs: inquãtũ.s. credimus nos reamari ab ipso: vndẽ amari ab aliquo facit nos sperare de eo: sed amor eius causat ex spe quã de eo habemus. Et p hoc pz responsio ad obiecta.

Ad octauum sic pcedit. Videt q̃ spes nõ adiuuet opationẽ sed magis impediat. Ad spem enim securitas pertinet: sed securitas parit negligentiam que impedit opationem. ergo spes impedit operationem. ℂ P. Tristitia impedit operationem: vt supra dictum est: sed spes quandoq̃ causat tristitiam. Dicitur enim Prouer. 14. Spes que differtur affligit animaz: ergo spes impedit operationem. ℂ P. Desperatio cõtrariatur spei: vt dictum est: sed desperatio maxime i rebus bellicis adiuuat operationem: dicitur enim.7. Reg. 17. q̃ periculosa res est desperatio: ergo spes facit contrarium effectum: impediendo scilicet operationem. ℂ Sed contra est quod dicitur. i. ad Corinth. 9. Qz qui arat debet arare in spe fructus percipiendi: ⁊ eadem ratio est in omnibus alijs. ℂ Rñ°. dicendum q̃ spes per se habet q̃ adiuuet operationez intendendo ipsam: ⁊ hoc ex duobus. Primo quidem ex ratione sui obiecti: quod est bonum arduum possibile: existimatio enim ardui excitat attentionem: existimatio vero possibilis nõ retardat conatum: vnde sequitur q̃ homo intente operet̃ pptер spem. Secundo vero ex ratione sui

effectus: spes enim vt supra dictum est: causat delectationem: que adiuuat opationem: vt supra dictū est: vnde spes opationem adiuuat. ¶ Ad ꝑmū ergo dom ꝙ spes respicit bonum cōsequēdū: securitas autez respicit malū vitandū: vnde securitas magis videt opponi timori q̄ ad spem ptinere: z tamē securitas nō causat negligentiam nisi inquātū diminuit existimationē ardui: in quo etiam diminuit ratio spei. Illa enim in quibus homo nullū impedimentū timet: quasi iam non reputantur ardua. ¶ Ad scom dom ꝙ spes per se causat delectationē: sed per accidens est vt causet tristitiaz: vt supra dictum est. ¶ Ad tertium dom ꝙ desperatio in bello fit periculosa ꝓp aliquā spem adiunctam. Illi enim qui desperant de fuga debilitant in fugiēdo: sed sperant mortem suam vindicare: z ideo ex hac spe acrius pugnant: vnde periculosi hostibus fiunt.

¶ Questio. XLI.

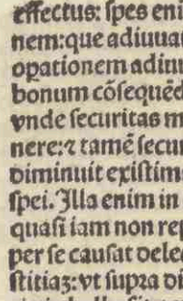

Onsequenter cōsiderandum est primo de timore: z secūdo ō audacia. ¶ Circa timorez considerāda sunt quattuor. ꝑmo de ipso timore. Scōo de obiecto eius. Tertio de causa ipsius. Quarto de effectu. ¶ Circa primuz querunt quattuor. ꝑmo vtrū timor sit passio anime. Scōo vtruz sit species passio. Tertio vtz sit aliqs timor naturalis. Quarto de speciebus timoris.

Ad primum sic ꝓceditur. Uidet ꝙ timor nō sit passio anime. Dic enim Damascen⁹ in lib.3.ꝙ timor est virtus fm sistolez.i. ꝯctionem essentie desideratiua: sed nulla virtus est passio: vt ꝓbat in.7.ethicoz: ergo timor non est passio. ¶ ꝑ. Omnis passio est effectus ex ꝑsentia agentis ꝓueniens: sed timor non est de aliquo ꝑsenti sed de futuro: vt Damas. dic in secūdo lib. ergo timor non est passio. ¶ ꝑ. Omnis passio aie est motus appetitus sensitiui qui sequit apꝓhensionē sensus: sensus aūt nō est apꝓhensiuus futuri: sed ꝑsentis: cuz ergo timor sit de malo futuro: videt ꝙ non sit passio anime. ¶ Sed ꝯ est ꝙ Augusti. in 14.⁰ de ciui. dei enumerat timorem inter alias anime passiones. ¶ Rñ⁰. dom ꝙ inter ceteros anime motꝰ post tristitiā timor magis ratiōez obtinet passionis. Ut enī supra dictū est: ad rōnem passionis ꝑmo quidez pertinet ꝙ sit motus passiue virtutis: ad quā. s. comparet suuz obm p modum actiui mouētis: eo ꝙ passio est effectus agentis: z p hunc modū etiaz sentire z intelligere dicunt pati. Secūdo magis ꝓprie dicit passio motus appetitiue virtutis habentis organū corpale: qui fit cum aliqua transmutatione corporali. Et adhuc ꝓprissime illi motus passiones dicuntur qui important aliquod nocumētū. Manifestuz est autem ꝙ timor cum sit de malo ad appetitiuaz potētiaz pertinet: que per se respicit bonū z maluz: pertinet antez ad appetitum sensitiuū: fit enī cū q̄daz trāsmutatione. s. cū ꝯctione: vt Damas. dic. z importat etiaz habitudinez ad maluz: fm ꝙ maluz habz quodāmodo victoriaz super aliquod bonū. vnde verissime sibi cōpetit ratio passiōis: tamē post tristitiaz que ē de ꝑsenti malo. naz timor est de malo futuro: qō nō ita mouet sic ꝑsens. ¶ Ad ꝑmū ergo dom ꝙ virtus nominat quoddā ꝓncipiuz actiōis: z ideo inquātū interiores motus appetitiue virtutis sunt ꝓncipia exteriorū actuū dicunt vtutes. philosophus autē negat passionē esse virtutē que est habitus. ¶ Ad scom dom ꝙ sic passio corporis naturalis ꝓuenit ex corpali ꝑsentia agentis: ita passio anime ꝓuenit ex aīali ꝑsentia agentis absq; ꝑsentia corpali vl rei li inquātū. s. malum quod est futurū realiter est ꝑsens fm apꝓhensionez anime. ¶ Ad tertiū dom ꝙ sensus nō apprehendit futurum: sed ex eo ꝙ apprehēdit ꝑsens animal naturali instinctu mouetur ad sperandum futurum bonum: vel timendum futurum malum.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet ꝙ timor nō sit specialis passio. Dic enī Aug⁹ in lib.83.q.ꝙ quē nō exanimat metus: nec ꝙ cupiditas cuncta vastat: nec egritudo. i. tristitia euz macerat: nec ventilat gestiēs z vana letitia. ex quo videt ꝙ remoto timore omnes alie passiōes remouent: nō ergo passio ē specialis sed generalis. ¶ ꝑ. Philosophus dic in.6. ethicoz: ꝙ ita se habz in appetitiu ꝓsecutio z fuga sic i ītellectu affirmatio z negatio sz negatio nō ē aliqd spāle in ītellectu: sic nec affirmatio: sz nihil aliqd cōmune ad multa: ergo nec fuga in appetitu: sz nihil est aliud timor q̄ fuga quedā mali. ergo timor specialis non est passio specialis. ¶ ꝑ. Si timor esset passio specialis: ꝓcipue in irascibili esset: est autē timor etiaz in cōcupiscibili. Dic enī philosophus in.2. rhetoricoz: ꝙ timor est tristitia q̄dā. Et Damas. dic ꝙ timor est vtus desideratiua. tristitia aūt z desiderium sūt in cōcupiscibili: vt supra dictū est. non est ergo passio specialis cū ptineat ad diuersas potentias. ¶ Sed ꝯ est ꝙ cōdiuidit alys passionibus anime: vt ps p Damas. in secūdo lib. ¶ Rñ⁰. dom ꝙ passiones aie recipiūt speciez ex obiectis: vnde specialis passio est que habet speciale obm. timor autē habz speciale obm fic z spes. Sic enī obm spei est bonum futurū arduum possibile adipisci: ita obm timoris est malū futurū difficile cui resisti nō pōt: vñ timor ē specialis passio anime. ¶ Ad ꝑmū ergo dom ꝙ passiones anime deriuant ex vno ꝓncipio. s. ex amore: i quo habēt adinuicē cōnexionez: z rōne huius cōnexionis remoto timore remouent alie passiones anime: nō ideo q; sit passio generalis. ¶ Ad scom dom ꝙ nō oīs fuga appetitus est timor: sed fuga ab aliquo speciali obiecto: vt dictum ē: licz fuga sit quoddam generale: tamē timor ē passio specialis. ¶ Ad tertiū dom ꝙ timor nullo modo ē in cōcupiscibili: nō enī respicit malū absolute: sed cuz quadā difficultate vel arduitate: vt ei resisti vix possit. Sed q; passiones irascibiles deriuant a passionib⁹ cōcupiscibilis z ad eas terminātur: vt supra dictum ē: ideo timori attribuunt ea que sit cōcupiscibilis: dī enī timor eē tristitia inq̄ntum olim timoris ē cōtristans si ꝑsens fuerit: vñ z ꝑh̄s dic ibidem ꝙ timor ꝓcedit ex fantasia futuri mali corruptiui vel cōtristatiui. Sic militer z desiderium attribuit a Damas. timori: q; sic spes causat vel oritur a desiderio boni: ita timor est ex fuga mali: fuga aūt mali oritur ex desiderio boni: vt ex supra dictis ꝑz.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidet ꝙ timor aliquis sit nālis. Dic. n. Damas. in.3. lib. q; ē qdā timor nālis nolente anima diuidi a corpore. ¶ ꝑ. Timor ex amore oritur: vt dictum ē: sed est aliquis amor naturalis: vt Diony. dic. 4. ca. de di. no. ergo etiam ē aliqs timor naturalis. ¶ ꝑ. Timor opponit spei: vt supra dictum ē: sed aliq̄ spes nāe: vt ꝑz p id qō dī Ro. 4.⁰ de Abzaaz: ꝙ sperauit nāe in spez gr̄ie credidit: ergo etiā ē aliqs timor nāe. ¶ Sz ꝯ ea que sunt nālia cōiter iueniunt in rebus animatis tm: aiatis: sz timor nō iuenit in reb⁹ inaiatis: g timor nō ē nālis. ¶ Rñ⁰. dōz ꝙ aliqs motꝰ dr nālis: qz ad ipz inclinat nā: sic hoc ꝯtingit dupl̄r. Uno mō ꝙ totū perficit a nā absq; aliq̄ opatione apprehensiue virtutis: sic moueri sursum est motus naturalis ignis: z augeri est motus naturalis animalium z plantarum. Alio modo dicit motus naturalis qui licz non perficiat nisi per apprehensionez: qz sic supra dictum est: motus cognitiue z appetitiue virtutis reducunt in naturam sicut in ꝓncipium primum. Et per hunc modum etiam ipsi actus apprehensiue virtutis: vt intelligere: sentire: z memorari: z etiam motus appetitus animalis quandoq; dicuntur naturales: z per hunc modum potest dici timor nālis: z distinguit a timore non nāli secūdo rhetoricoruz: timor de malo corruptiuo. qō natura fm diuersitatem obiecti. Est enim vt philosophus dicit in

refugit pp nãle desideriũ eẽndi: ⁊ talis timor dr esse nãlis. Et iterum de malo contristatiuo quod non repugnat naturre: sed desiderio appetitus: ⁊ talis timor nõ est nãlis: sic etiã supra amor: concupiscẽtia: ⁊ delectatio distincta sũt p nãle ⁊ non nãle. Sed fm pmaz acceptionem nãlis sciendum est ꝙ quedaz de passionibus anime quãdoqz dicunt nãles: vt amor: desiderium ⁊ spes: alie vero nãles dici nõ possunt: ⁊ hoc ideo: ga amor: ⁊ odium: desideriuz ⁊ fuga importãt inclinationez quãdaz ad psequẽduz bonum ⁊ fugiẽdum malum: que quidẽ inclinatio pertinet etiam ad appetitũ nãlem: ⁊ ideo amor est qdem nãlis: ⁊ desideriuz vel spes põt quodãmodo dici etiaz in rebus nãlibus cognitione carẽtibus. sed alie passiones anime importãt quosdã motus: ad quos nullo modo sufficit inclinatio nãlis: vel ga de ratiõe haruz passionuz est sensus seu cognitio: sic dictũ est ꝙ apphensio requirit ad rationẽ delectationis ⁊ doloris: vnde q carent cognitione nõ possunt dici delectari vel dolere: aut ga huiusmodi motus sunt cõtra rõnem inclinationis nãlis: puta ꝙ desperatio refugit bonũ pp aliquã difficultatem: ⁊ timor refugit impugnationẽ mali ẽry: ad qõ est inclinatio nãlis: ⁊ ideo huiusmodi passiones nullo mõ attribuunt rebus inanimatis. Et per hoc pz responsio ad obiecta.

Ad quartum sic pceditur. Uidet ꝙ iconuenienter Damas. assignet sex species timoris. s. segnitiẽ: erubescentiã: verecũdiaz: admiratiõez: stupoꝛez: agoniã. Ut. n. phs dic in. z. rhetorice: timor est de malo ⁊tristatiuo: ergo spes timoris debẽt rndere speciebus tristitie. sũt autẽ quattuor species tristitie: vt supra dictum est: ergo solũ debent esse quattuor species timoris eis coꝛrespondentes. ℂ P̃. Illud qõ in actu nostro consistit: nostre ptãti subiacit: sed timor est de malo qõ excedit ptãtem nostram: vt dictũ est: nõ ergo segnities ⁊ erubescẽtia ⁊ verecundia q̃ respiciũt opationẽ nostram debẽt poni spes timoris. ℂ P̃. Timor est de futuro: vt dictũ est: sed verecũdia est de turpi actu iam cõmisso: vt Hꝛeg. nicenus dic: ergo verecundia non est spes timoris. ℂ P̃. Timor nõ est nisi de malo: sz admiratio ⁊ stupor no sunt de magno ⁊ insolito: siue bono siue malo. ergo admiratio ⁊ stupor non sunt species timoris. ℂ P̃. Philosophi ex admiratiõe sũt moti ad ingrendũ veritatem: vt dicit in pncipio metaphy. timor aũt nõ mouet ad ingrendum: sed magis ad fugiendũ: ergo admiratio nõ ẽ spes timoris. ℂ Sed in ꝛriũ sufficiat auctoritas Damas. ⁊ Hꝛeg. niceni. ℂ R̃ñ°. dõm ꝙ sic dictum est: timor ẽ de futuro malo quod excedit ptãtem timẽtis: vt. s. ei resisti non possit: sicut aũt bonũ hois ita ⁊ malũ potest cõsiderari: vel in opatione ipsius vel in exteriozibus reb°. In opatiõe aũt ipsius hois potest duplex malũ timeri. Primo qdez labor grauãs nãm: ⁊ sic causat segnicies: cũ. s. aliquis refugit opaꝛi pp timoꝛez excedentis laboꝛis. Scõo turpitudo ledens opinionem: ⁊ sic si turpitudo timeat in actu cõmittẽdo: est erubescẽtia: si aũt sit de turpi iaz facto: est verecũdia: malũ aũt qõ in exteriozibus rebus cõsistit triplr potest excedere hois facultatem ad resistendũ. Primo qdez rõne sue magnitudinis: cũ aliquis. s. cõsideꝛat aliquod magnũ malum: cuius exitũ ꝛsiderare non sufficit: ⁊ sic est admiratio. Scõo rõne dissuetudinis: ga. s. aliquod malum inconsuetũ nostre cõsiderationi offert: ⁊ sic est magnuz nostra reputatione: ⁊ hoc modo est stupoꝛ qui causat ex insolita imaginatione. Tertio modo rõne improuisionis: ga. s. ꝓuidere nõ potest: sic futura ifoꝛtunia timẽt: ⁊ talis timoꝛ dicit agonia. ℂ Ad pmũ ergo dõm ꝙ ille species tristitie que supra posite sunt: non accipiunt fm diuersitatem obiecti: sed fm effectus: ⁊ fm quasdã speciales rõnes: ⁊ ideo nõ opz ꝙ ille species tristitie respõdeant istis specieb° timoris q̃ accipiunt fm diuisionem ꝓpriam obiecti ipsius timoris. ℂ Ad scõm dõm ꝙ opatio fm ꝙ iam fit subdit potestati operãtis: sed aliquid circa opationem considerari potest facultatẽ operãtis excedens: ꝓpter qõ aliquis refugit actionem: ⁊ fm hoc segnicies: erubescẽtia: ⁊ verecũdia ponunt spes timoris. ℂ Ad tertiũ dõm ꝙ de actu ptẽrito põt timeri conuiciũ vl' oppꝛobrium futuꝛ: ⁊ fm hoc verecũdia est spes timoris. ℂ Ad quartũ dõm ꝙ nõ quelibz admiratio ⁊ stupoꝛ sunt spes timoris: sed admiratio que est de magno malo ⁊ stupoꝛ q est de malo insolito. vel põt dici ꝙ sic̃ segnicies refugit laboꝛẽ exteriozis operationis: ita admiratio ⁊ stupoꝛ refugiũt difficultatem ꝛsiderationis rei magne ⁊ insolite: siue sit bona siue mala: vt hoc mõ se habeat admiratio ⁊ stupoꝛ ad actũ intellectus: sic̃ segnities ad exteriozem actũ. ℂ Ad quintũ dõm ꝙ admiras refugit in psenti dare iudiciuz de eo quod miraꝛ timens defectũ: sed in futuꝛ ingrit: stupens autez timet ⁊ in psenti iudicare ⁊ in futuro ingrere: vnde admiratio est pncipium philosophandi: sed stupoꝛ est philosophice considerationis impedimẽtuz.

ℂ Questio. XLII.

Deinde considerãdũ est de obiecto timoris. ℂ Et circa hoc quer̃unt sex. Primo vtrũ bonũ sit obm timoris vel malũ. Scõo vtrũ maluz nãe sit obm timoris. Tertio vtrũ timoꝛ sit de malo culpe. Quarto vtrũ ipse timoꝛ timeri possit Quinto vtrũ repẽtina magis timeantur. Sexto vtrum ea contra que non est remedium magis timeantur.

Ad primum sic pceditur. Uidet ꝙ bonuz sit obz timoris. Dicit. n. Aug. in lib. 83. q. ꝙ nihil timemus nisi ne id qõ amam°: aut adeptũ amittam°: aut nõ adipiscamur spatũ: sed id qõ amam° ẽ bonũ: g̃ timoꝛ respicit bonũ sic̃ ꝓpriuz obm. ℂ Primo phs dic in. z. rhetoꝛicoꝛ: ꝙ ptãs ⁊ super aliũ ipm esse ẽ terribile: sz huiusmõi est quoddã bonũ: ergo bonũ ẽ obz timoris. ℂ P̃. In deo nihil malũ eẽ põt: sz mandat nobis vt deuz timeamus: fm illud ps. Timete deum oẽs sancti eius. ergo ⁊ timoꝛ est de bono. ℂ Sz ꝛ̃ est qõ Damas. dic in. z. lib. ꝙ timoꝛ est de malo futuro. ℂ R̃ñ°. dõz ꝙ timoꝛ ẽ qdã motus appetitiue vtutis: ad vtutez aũt appetitiuã ptinet ꝓsecutio ⁊ fuga: vt dr in. 6. ethi. Est aũt ꝓsecutio boni: fuga aũt mali: vñ quicunqz motus appetitiue vtutis iportat ꝓsecutionẽ bz aliquod bonũ p obto: qcũqz aũt iportat fugã: bz maluz p obto: vñ cum timoꝛ fugã quãdã iportet: p ⁊ p se respicit malũ sic̃ ꝓpriũ obz. põt aũt respicere etiã bonuz fm ꝙ bz habitudinez ad maluz: qõ qdem põt esse dupl'r. Uno qdez mõ inq̃tuz per malũ priuat bonũ: ex hoc aũt ipso ẽ aliqd malũ quod ẽ priuatiuũ boni: vnde cũ fugiat malũ quia malũ est: sequit vt fugiat q̃ puat bonũ qõ quis amãdo ꝓsequit: ⁊ fm hoc dic Aug. ꝙ nulla est causa timẽdi nisi ne amittat bonũ amatũ. Alio mõ ꝛpatur bonũ ad malũ: vt causa ipsius: inq̃tũ. s. aliqõ bonũ sua vtute põt ꝛducere aliqõ nocumẽtũ i bono amato: ⁊ iõ sic̃ spes vt supra dictũ ẽ: ad duo respicit. s. ad bonũ in qõ tẽdit: ⁊ ad id p qõ spat se bonũ cõcupitũ adipiscẽtia etiã timoꝛ ad duo respicit. s. ad malũ qõ refugit: ⁊ ad illud bonũ qõ sua vtute põt infligere malũ: ⁊ p hũc modũ deus timet ab hoie: inq̃tũ põt infligere penã: vl' spualẽ vel coꝛpalez: p hũc etiã modũ timet ptãs alicui° hois: maxime qñ est lesiua: vl' qñ ẽ iniusta: qz sic i pꝛoptu hz nocumẽtũ iferrẽdum etiã timet sup aliũ eẽ. i. initi aly: vt. s. in ei° ptãte sit ꝛstitutũ nob nocumẽtũ inferre: sic̃ ille q est conscius criminis: timet ne crimen reuelet. Et p hoc pz rnsio ad obiecta.

Ad secundum sic pceditur. Uidet ꝙ timoꝛ nõ sit de malo nature. Dicit enim philosopus in. z. rhetoꝛicoꝛ: ꝙ timoꝛ cõsiliatiuos facit. nõ autez cõsiliamur de his que a natura eueniunt: vt dicit in. 3. ethi coꝛuz: ergo timoꝛ non est de malo nature. ℂ P̃. Defectus

nāles semper homini iminent: vt mors & alia huiusmodi: si igit de huiusmodi malis eēt timor: oporteret q̄ hō semp eēt i timore. ¶ P̄. Natura nō mouet ad ōria: sz malum nāe ꝓuenit ex nā: ergo q̄ timēdo aliqs refugiat hmōi malum non ē a natura: timor ergo naturalis nō est de malo nāe: ad quē tamē hoc malū ptinere videt. ¶ Sed ō est qō phs dic i. 3. ethicoꝝ: q̄ inter oia terribilissimū ē mors que est malū nāe. ¶ Rñ°. dōm q̄ sic philosophus dic in. 2. rhetorice: timor ꝓuenit ex fantasia futuri malū corruptiui vel ꝓtristatiui: sic aūt ꝓtristatiuum malū est quod ōriat voluntati: ita corruptiuum malū est qō ōriat nature: & hoc est malū nāe: vnde de malo nāe potest esse timor. Sed ꝓsiderandum est q̄ malum nāe quādoq; est a causa nāli: & tunc dicit malum nāe: nō solum q̄ ꝓuat nāe bonum: sed etiam quia est effectus nature: sicut mors nālis: & alia huiusmodi defectus: aliquādo vero malum nāe ꝓuenit ex causa nonnāli: sicut mors que violēter infert a persecutore: & vtroq; modo malum nature quodāmodo timet: & quodāmodo non timet. Cum enim timor ꝓueniat ex fantasia futuri mali: vt dicit philosophus: illud quod remouet futuri mali fantasiam: excludit etiam timorem: q̄ autem nō appareat aliquod malū vt futurum potest ex duobus contingere. Uno qdem mō ex hoc q̄ est remotū & distans: hoc enim ꝓpter distantiam imaginamur vt non futurum: & ideo vel non timemus: vel parū timemus. Ut enim phs dic in. 2. rhetoricoꝝ. Que valde longe sunt nō timent: sciunt enim oēs q̄ morient: sz ga nō ꝓpe est nihil curant. Alio mō estimat aliqō malū quod est futurū vt nō futurū: pp necessitatem que facit ipm estimare vt p̄sens. vnde phs dic in. 3. rhetoricoꝝ: q̄ illi q iam deca/pitant nō timēt videntes sibi necessitatē mortis iminere. Sed ad hoc q̄ aliqs timeat: opz ēesse aliquā spem salutis: sic igit malū nāe nō timet: ga nō apphendit vt futurū. Si/vero malū nāe qō est corruptiuū apphendat vt ꝓpinquū: & tamē cū aliq̄ spe euasionis: tūc timebit. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q̄ malū nāe quādoq; non ꝓuenit a nā: vt dictū est: sz tamen q̄ a nā ꝓuenit: et si nō ex toto vitari possit: pōt tamē differri: & sub hac spe pōt esse consiliuz de vitatione ipsius. ¶ Ad scōm dōm q̄ maluz nāe & si semp imineat nō tamē semper imminet de ꝓpinquo: & ideo non semper timetur. ¶ Ad tertiuz dōz q̄ mors & alij defectus nāe ꝓueniunt a nā vniuersali: gbus tamē repugnat nā particularis q̄tum pōt: & sic ex inclinatiōe particularis nāe est dolor & tristitia de hmōi malis cū sunt p̄sentia: & timor si imineāt i futuro.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidet q̄ timor possit eē de malo culpe. Dic enim Aug. sup canonicā Joānis: q̄ timore casto timet hō sepationem a deo: sed nihil sepat nos a deo nisi culpa: ꝟm illud Esa. 59. Peccata vestra diuiserūt inter vos & deū vestrum. ergo timor pōt esse de malo culpe. ¶ P̄. Tullius dicit in 4° de tusculanis questionibus: q̄ de illis timemus cū futura sūt: de quoruz p̄sentia tristamur: sed de malo culpe pōt aliquis dolere vel tristari: ergo etiam aliqs maluz culpe potest timere. ¶ P̄. Spes timori opponit: sed spes potest eē de bono virtutis: vt pz per philosophū in. 9. ethicoꝝ: & apostolus dic ad Gal. 6. Confido de vobis in dño: quod nihil aliud sapietis. ergo etiam timor pōt esse de malo culpe. ¶ P̄. Uerecundia est quedā species timoris: vt supra dictū est: sed verecūdia est de turpi facto: quod est maluz culpe: ergo & timor. ¶ Sed ō est quod philosophus dic in secūdo rhetoricoꝝ. q̄ nō oia mala timent: puta si aliqs erit iniust° aut tardus. ¶ Rñ°. dōm q̄ sic supra dictum est: sic obm spei est bonum futurū arduuz quod quis pōt adipisci: ita timor est de malo futuro arduo quod nō pōt de facili vitari. Ex quo pōt accipi q̄ id quod oino subiacet potestati & voluntati nostre non hz rationē terribilis: sed illud solum est terribile quod habet causam extrinsecā: malum aūt culpe ꝓpriam causaz hz voluntatem humanā: & ideo ꝓprie nō habet rationē terribilis: sz qz volūtas ab aliquo exteriori potest inclinari ad peccādum: si illud inclinans habeat magnaz vim ad inclinandū: ꝟm hoc poterit esse timor de malo culpe inquātum est ab exteriori causa: puta cuz aliquis timet cōmoueri in societate maloꝝ ne ab eis ad peccanduz inducat: sed ꝓprie loquēdo in tali dispositiōe magis timet homo seductionē: q̄ culpam ꝟm ꝓpriaz rationez. i. inquantū est voluntaria: sic enim nō habz vt timeat. ¶ Ad ꝑmuz ergo dōm q̄ separatio a deo est quedā pena consequēs peccatū: & omnis pena alia quo modo est ab exteriori causa. ¶ Ad scōm dōm q̄ timor differt a tristitia & timor in vno conueniūt: qz vtrūq; est de malo ꝓsenti autē in duobus. In vno quidē: ga tristitia est de malo ꝓsenti timor de malo futuro. In alio vero qz tristitia est de quocūq; malo: siue paruo: siue magno. timor vero cū sit irascibilis: respicit malū cum quadam arduitate seu difficultate. que tollit inquātuz aliquid subiacet voluntati: & ideo non oia timemus que sūt futura: de quibus tristamur cuz sunt p̄sentia: sed aliqua que scilicet sunt ardua. ¶ Ad tertiū dōm q̄ spes ē de bono quod quis potest adipisci. ꝓpter quod autē aliquis adipisci bonum vel per se vel p aliuz: & iō ipse potest esse de actu virtutis que est in potestate nostra cōsequibilis: sed timor est de malo quod nō subiacet nostre potestati: & ideo semp maluz quod timet est a causa extrinseca: & bonū autez quod speraī potest esse & a causa intrinseca: & a causa extrinseca. ¶ Ad quartū dicendū q̄ sic supra dictum est: verecundia nō est timor de actu ipso peccati: sed de turpitudine vel ignominia que consequitur ipsum: que est a causa extrinseca.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uidet q̄ timor timēdo custodiat ne amittat: sic ille qui timet amittere sanitatem: timēdo custodit eam: si igit timor timeat: timendo se custodiet homo ne timeat: qō videt esse inconueniens. ¶ P̄. Timor est quedā fuga: sed nihil fugit seipsum: ergo timor non timet timorez. ¶ P̄. Timor est de futuro: sed ille qui timet iam habz timorē: nō ergo potest timere timorem. ¶ Sed cōtra est q̄ homo potest amare amorez & dolere de dolore: ergo etiam pari ratiōe potest timere timorem. ¶ Rñ°. dōm q̄ sic dictum est: illud solum habz rationez terribilis quod ex causa extrinseci ꝓuenit: non autem quod ꝓuenit ex volūtate nostra: timor autē partim ꝓuenit ex causa extrinseca: & partim subiacet voluntati. ꝓuenit q̄dem ex causa extrinseca: inquātum est passio quedam consequēs fantasiaz iminētis mali: & ꝟm hoc pōt aliquis timere timorem: ne. s. imineat ei necessitas timendi. ꝓpter inclinationē gruētiam alicuius excellentis mali: subiacet autem voluntati inquantū appetitus inferior obedit rationi: vnde homo potest timorē repellere: & ꝟz hoc timor nō potest timeri: vt dic Aug. i lib. 83. q. sed ga rationibus quas inducit aliqs posset vti ad ostendēduz q̄ timor nullo modo timeat: ideo adeas rñdēduz ē. ¶ Ad ꝑmū ergo dōz q̄ nō oēs timores timent sed scōz diuersa que timent sunt diuersi timores: nihil ergo prohibz quin in vno timore aliquis p̄sernet se ab alio timore: & sic custodiat se nō timētez illo timore. ¶ Ad scōm dōz q̄ cū sit alius timor quo timet malum iminēs: nō tamē & alius timor quo timet ipse timor mali iminētis: nō tamē sequit q̄ idem fugiat seipsum: vel q̄ sit idez fuga & ꝑsecutio. ¶ Ad tertiū dōm q̄ ꝓpter diuersitatem timoꝝ. timore p̄senti pōt homo timere futurū timorez.

Ad quintum sic ꝓcedit. Uidet q̄ insolita repentina non sint magis terribilia. Sicut enim spes est de bono: ita timor est de malo: sed experientia facit ad augmentuz spei in bonis: ergo etiam facit ad augmentum timoris in malis. ¶ P̄. Philosophus

dicit in.z.rhetoricoꝝ:q magis timent nō q acute sunt ire: sed mites ⁊ astuti.cōstat aūt q illi q acute ire sūt:magis habēt subitos motus:ergo ea q̄ sūt subita sunt minus terribilia.¶ Ꝓ.Que sūt subita minus cōsiderari possunt.sz tanto in.z.ethi.q aliq̄ vident fortes pp ignorantiā: q si cognouerint q aliud sint q̄ suspicant fugiunt.ergo repentina min⁹ timent.¶ Sed ꝺ est qō Aug.dic i.z.cōfes.Timor īsolita ⁊ repentina exhorrescit rebus que amant aduersari dū pcauet securitati.¶ Rñ⁹.dom q sic supra dictū ē: obm timoris est malū iminens qō nō de facili repelli pōt: hoc aūt ex duobus cōtingit.s.ex magnitudine mali: ⁊ ex debilitate timētis:ad vtrūq aūt horꝝ operat q aliqd sit īsolitū ⁊ repentinū.Primo q̄dez fac ad hoc q malū iminens magis appareat:omnia.n.corpalia ⁊ bona ⁊ mala q̄nto magis cōsiderātis mali mitigat:vt pz p Tullū in 3⁰ de tusculanis qōnib⁹: quid eē insolitū ⁊ repentinū fac ad debilitatē timētis:īquātū subtrahit remedia que hō potest pparare ad repellendū futurū malū:que eē nō pōt qñ ex improuiso malū occurrit.¶ Ad pmū ergo dōz q obiectū spei ē bonū qō quis potest adipisci:⁊ iō ea que augmētant ptātez hoīs:nata sunt augere spem:⁊ eadem rōne diminuere timorē:qz timor ē ō mala nō de facili potest resisti. Quia igit expientia fac homīnē magis potentē ad operādū:ideo sic auget spez: ita diminuit timorē.¶ Ad scōm dōm q illi q hñt iraz acutā nō occultant eā:⁊ ideo nocumēta ab eis illata:nō ita sunt repētina q̄ puideant:sed hoīes mites ⁊ astuti occultāt irā:⁊ iō nocumētum qō ab eis iminet:nō potest puideri:sed ex improuiso aduenit.⁊ pter hoc phs dic q tales magis timentur.¶ Ad tertiū dōz q per se loquēdo bona vl mala corpalia i pncipio maiora apparēt:cui⁹ rō est: qz vnūqōq magis apparet cōtrario iuxta se posito: vnde cū aliqs statī a paupertate ad diuitias trāsit:pter pauptatē pexistentē diuitias magis estimat:⁊ ecōuerso diuites statiz ad pauptatē deuenientes:eā magis horrent:⁊ pter hoc malū repentinū magis timet:qz magis videt eē malū: sed potest pter aliqō accidēs cōtingere q magnitudo alicuius mali lateat: puta cum hostes se insidiose occultāt:⁊ tūc vez est q malum ex diligenti cōsideratione fit terribilius.

Ad sextum sic pcedit. Videt q ea q̄ nō habēt remediū nō sint magis timēda. Ad timorem.n.requirit q remaneat aliqua spes salutis:vt supra dictū est: sed in malis que nō habēt remediū nulla remanet spes salutis:ergo talia mala nullo modo timet.¶ Ꝓ. Malo mortis nullū remedium adhiberi pōt:nō.n.fm nām pōt esse reditus a morte ad vitā:nō tamē mors maxime timet vt dic phs in.z.rhetoricoꝝ: nō ergo ea magis timent que remediū nō habēt.¶ Ꝓ.Philosophus dic in pmo ethi. q nō est magis bonū qō est diuturnius eo qō ē vni⁹ diei:neq̄ qō est ppetuum eo qō non est ppetuū:ergo eadē rōne neq̄ malius malū:sed ea q̄ nō habēt remediū nō vident differre ab alys nisi pter diuturnitatē vel ppetuitatez:ergo pp hoc nō sūt peiora vel magis timēda.¶ Sed ꝺ est q phs dicit in.z.rhetoricoꝝ:q omnia timēda sūt terribiliora: quecūq si peccauerint corrigi nō ꝺtingit: aut quoꝝ auxilia nō sūt:aut nō facilia.¶ Rñ⁹.dom q obm timoris ē malū:vñ illud qō fac ad augmētū mali:fac ad augmētū timoris:malū aūt augeat:nō solū fm spem ipsius mali:sed etiā fz circūstantias:vt ex supra dictis apparet:iter ceteras aūt circunstantias diuturnitas vel ēt ppetuitas magis vident facere ad augmētū mali:ea.n.que sūt i tpe:fz durationē tpis quodāmodo mensurant: vñ si pati aliqd in tpe tanto est malū pati idē in duplo tpe apphendit vt duplatū:⁊ fm hanc rō nē pati idē i infinito tpe qō est ppetuo pati:bz quodāmodo infinitū augmētū: mala aūt que posteā aduenerint nō pōt bere remediū:vel nō de facili accipiunt vt ppetua vel diuturna:⁊ ideo maxime reddunt timēda.¶ Ad pmū q̄ dom q remediū mali est duplex. Unū p qō impedit futurū malū ne aduenīat:⁊ tali remedio sublato auferet spes:⁊ p cōsequēs timor:vnde ō tali remedio nūc nō logmur. Aliud remediū mali est quo malū iaz pñs removet:⁊ de tali remedio nūc logmur.¶ Ad scōm dom q licet mors sit irremediabile malum:tñ qz nūc iminet de ppe:nō timet: vt supra dictū ē.¶ Ad tertiū dōz q phs ibi loquit de p se bono:qō est bonū fm spem suā:sic aūt nō fit aliquid magis bonū pp diuturnitatē vel ppetuitatē:sed pp nām ipsius boni.

¶ Questio. XLIII.

Deinde cōsiderandū est de causa timoris.¶ Et circa hoc q̄runtur duo. Primo vtrū causa timoris sit amor. z⁰ vtrū cā timoris sit defectus.

Ad primum sic pcedit. Videtur q amor non sit cā timoris. Illud.n.qō introducit aliquid est cā eius:sed timor introducit amorē charitatis: vt Aug.dic sup canonicā Joannis:ergo timor est cā amoris,⁊ nō ecōuerso.¶ Ꝓ. Phs dic in.z.rhetoricoꝝ:q illi qui maxime timent a ḡbus expectamus iminere nobis aliq̄ mala:sed pter hoc q ab aliquo expectam⁹ malū:magis puocamur ad odiū eius q̄ ad amorē:ergo timor magis causat ab odio q̄ ab amore.¶ Ꝓ.Supra dictū est q ea que sūt a nobis fipsis nō habēt rōnē terribilium:sed ea que sūt ex amore maxime pueniūt ex itimo cordis: ergo timor ex amore nō causat.¶ Sed ꝺ est qō Aug.dic i lib.83.q. Nulli dubiū est nō aliā eē metuēdi cām nisi ne id qō amamus:aut adeptū amittamus:aut nō adipiscamur speratuz. oīs ergo timor causat ex hoc q aliqd amamus. amor igit est causa timoris.¶ Rñ⁹.dom q obta passionū aīe se habēt ad eas tāq̄ forme ad res nāles vel artificiales:qz passiones aīe spēz recipiunt ab obtis sic⁊ res pdictē a suis formis. Sic igit qcqd est cā forme:est cā rei constitute p ipsam: ita etiam qcqd ⁊ quocūq modo ē cā obiecti:est causa passiōis.Contigit aūt aliqd esse cām obiecti: vel p modū cāe efficiētis vel p modum dispositiōis materialis:sic⁊ obm delectatiōis est bonū apparēs cōueniēs coniunctuz:cuius cā efficiēs est illud qō facit ꝺiunctiōem:vel qō fac conueniētia vel bonitatem vl apparentiā hmōi boni:causa aūt per modū dispositiōis materialis est habitus vl quecūq dispositio:fm quā fit alicui cōueniens aut apparēs illud bonū qō est ei coniunctū.Sic igit in ppōsito obm timoris est estimatū maluz futurū p pinquū:cui resisti de facili nō pōt:⁊ ideo illud quod pōt inferre tale malū est causa effectiua obiecti timoris: ⁊ per cō sequēs ipsius timoris. Illud aūt per qō aliquis ita disponit vt aliqd sit ei tale:est cā timoris ⁊ obiecti eius per modum dispositiōis mālis:⁊ hoc modo amor est cā timoris ex hoc eniz q aliqs amat aliquod bonuz:sequit q̄ puatiuuz talis boni sit ei malū:⁊ per consequens q timeat ipsuz tāq̄ malum.¶ Ad pmum ergo dom q sic supra dictum est:timor per se ⁊ pmo respicit ad malum quod refugit: qō opponit alicui bono amato:⁊ sic p se timor nascit ex amore:secūdario vero respic ad id per quod puenit tale maluz: ⁊ sic per accidens:quandoq timor inducit amorē inq̄tum.s.homo qui timet puniri a deo seruat mandata eius:⁊ sic incipit sperare:⁊ spes introducit amorez:vt supra dcm est.¶ Ad z^m dom q ille a quo expectant mala:pmo qdem odio habet: sed posteā ab ipso iā icipiunt sperari bona:tunc incipit amari:bonū aūt cui ꝺriat malū quod timet a pncipio amabat.¶ Ad tertiū dom q rō illa pcedit de eo qō est causa mali terribilis per modum efficientis:amor aūt est causa eius p modum materialis dispositionis:vt dictum est.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet ꝙ defect⁹ nō sit causa timoris. Illi.n.ꝙ potentiam habēt maxime timent: sed defectus ɔriatur potētie: ergo defectus nō est causa timoris. ¶ Ꝑ. Illi q iā decapitātur maxie sunt ī defectu: sed tales nō timēt: vt dicit ī.z.rhetoricoꝝ: ergo defect⁹ nō est causa timoris. ¶ Ꝑ. Decertare ex fortitudīe nō ꝓuenit ex defectu: ſz decertātes timēt eos q ꝓ eisdem decertant: vt dicit in.z.rhetoricoꝝ. ergo defectus nō ē cā timoris. ¶ Sed ɔ. ɔtrarioꝝ ɔtrarie sūt cause: sed diuitie ⁊ robur ⁊ multitudo amicoꝝ ⁊ ptās excludūt timorē: vt dicit in.z.rhetoricoꝝ: ergo ex defectu hoꝝ timor causat. ¶ R⁹ñ⁹. dōm ꝙ sic supra dictum ē: duplex cā timoris accipi pōt. vna qdem ꝓ modū materialis dispositōis ex pte eius q timet: alia ꝓ modū cause efficiētis ex parte eius qui timet. Quātū igitur ad ꝑmū defectus per se loquēdo ē causa timoris: ex aliquo.n. defectu ⁊tutis ɔtingit ꝙ nō possit aliqs de facili repellere iminēs malū: ſz tamē ad causandū timorē requirit defect⁹ cum aliqua mensura: minor.n. est defectus q cāt timorē futuri mali: q̄ defectus cōsequēs malū ꝑsens: de quo est tristitia: ⁊ adhuc eēt maior defectus si totaliter sensus mali auferret: vel amor boni: cuius ɔrium timet. Quantū vero ad scōm: virtus ⁊ robur ꝓ se loquēdo est causa timoris. ex hoc.n. ꝙ aliqd quod appꝛhendit vt nociuū est ⁊tuosum: ɔtingit ꝙ eius effectus repelli nō potest: ɔtingit tamē ꝓ accidens ꝙ aliqs defectus ex ista pte cāt timorem: inq̄ntum ex aliquo defectu ɔtingit ꝙ aliqs velit nocumētū inferre: puta ꝓpter iniustitiā vel qz ante lesus fuit: vl qz timet ledi. ¶ Ad ꝑmuū ergo dōz ꝙ ratio illa ꝓcedit de causa timoris ex pte cause efficiētis. ¶ Ad scōm dōz ꝙ illi qui iaz decapitant sunt ī passione ꝑsentis mali: ⁊ ideo iste defectus excedit mensurā timoris. ¶ Ad tertiū dōz ꝙ decertantes timēt nō ꝓpter potētiam qua decertare possunt: sed ꝓpter defectum potētie: ex quo contingit ꝙ se superaturos non confidunt.

¶ Questio. XLIIII.

Deinde considerādū est de effectibus timoris. ¶ Et circa hoc querunt quattuor. ⁊ Primo vtꝝ timor faciat ɔctionē. Secō vtrū faciat cōsiliatiuos. Tertio vtrum faciat tremorem. Quarto vtrum impediat opationē.

Ad primum sic ꝓceditur. Uidet ꝙ timor nō faciat ɔctionē. Cōtractione enī facta calor ⁊ spūs ad interiora reuocant: sed ex multitudine caloris ⁊ spirituū ī ɪteriozibus magnificat cor ad audacter aliquid aggrediēduz: vt pz in iratis: cuius contrariū in timore accidit. non ergo timor facit ɔctionem. ¶ Ꝑ. Multiplicatis spiritibus ⁊ calore in ɪteriozibus ꝓ ɔctionem: sequit ꝙ hō in voces ꝓrūpat: vt pz in dolētibus: sed timētes nō emittūt vocem: sed magis reddūtur taciturni: ergo timor nō facit ɔctionē. ¶ Ꝑ. Uerecūdia est quedā spēs timoris: vt supra dictū est: sed verecūdati rubescūt: vt dicit Tulli⁹ 4⁰ de tusculanis q̄stionib⁹: ⁊ phs in.4.ethi. rubor autez faciei nō attestat ɔctioni sed ɔrio: nō ergo ɔctio est effectus timoris. ¶ Sed ɔ est qđ Damas. dic. 4. lib. ꝙ timor est ⁊tus ſm sistolem. i. ſm ɔctionem. ¶ R⁹ñ⁹. dōm ꝙ sic supra dictū ē: in passionib⁹ aie est sic formale ipse motus appetitiue potētie: sic aūt materiale trāsmutatio corpalis: quoꝝ vnū alteri ꝓportionat: vnde ſm similitudinē ⁊ rōnē appetitiui motus sequit corpalis trāsmutatio: quātū autē ad aialem motū appetit⁹: timor ɔctionē quādā importat. Cui⁹ rō ē: qz timor ꝓuenit ex fantasia alicuius mali iminētis: qđ difficile repelli pōt: vt supra dictū ē: ꝙ aūt aliquid difficile possit repelli: ꝓuenit ex debilitate ⁊tutis: vt supra dictū ē: ⁊tus aūt q̄to est debilior tāto ad paucioza se pōt extēdere: ⁊ ideo ex ipsa imaginatiōe que cāt timorē: segtur quedā ɔctio ī appetitu: sic etiam videm⁹ in moriētibus: ꝙ natura retrahit ad interioza ꝓpter debilitatē ⁊tutis: ⁊ videmus etiam in cuiꝰ tatibus ꝙ quādo ciues timēt retrahūt se ab exteriozib⁹: ⁊ recurrūt q̄to possunt ad ɪteriora: ⁊ ſm similitudinē huius ɔctionis que ptinet ad appetitū aialez: sequit etiā in timore ex pte corpis ɔctio calozis ⁊ spirituū ad interiora. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm ꝙ sic ꝑhs dicī i lib. de ꝓblematibus: non mentibus retrabant spūs ab exteriozib⁹ ad interiora: non tamē est idē motus spirituū ī iratis ⁊ timēnt⁹. Nam iratis ꝓpter calorem ⁊ subtilitatē spirituū q̄ ꝓueniunt ex appetitu vindicte: ɪterius fit spirituū motus ab ɪferioribus ad superioza: ⁊ ideo cōgregant spūs ⁊ calor circa cor. Et quo sequitur ꝙ irati reddunt ꝓmpti ⁊ audaces ad iuadendū: sed timentib⁹ ꝓpter frigiditatem ingrossantes spūs mouent a superiozibus ad ɪferiora: que qdem frigiditas ɔtingit ex imaginatione defectus ⁊tutis: ⁊ ideo non multiplicant calor ⁊ spūs circa cor: sed magis a corde refugiunt: ⁊ ꝓpter hoc timentes non ꝓmpte inuadunt: sed magis refugiunt. ¶ Ad scōm dōm ꝙ nāle est cuilibet volenti: siue homini: siue animali: ꝙ vtaꝝ quocūq̄ auxilio ad repellendū nociuū ꝑsens malī: ꝙ vtaꝝ quocūq̄ auxilio ad repellendū nociuū ꝑsens qō ifert dolorē: vnde videmus ꝙ aialia dolentia ꝓtinus vel faucibus: vel cornibus. maximū aūt auxilium ad oīa ī aialibus est calor ⁊ spūs: ⁊ ideo ī dolore natura cōsernat calorem ⁊ spūm ɪterius: vt hoc vtaꝝ ad repellendū nociuū: ⁊ ideo vt ꝑhs dicī i lib. de ꝓblematib⁹: ꝙ multiplicatis spiritibus ɪtrorsum ⁊ calore: necesse est ꝙ emittant ꝓ vocē: ⁊ ꝓpter hoc volentes vix se possint ɔtinere qn clamēt: sed ī timentibus fit motus ɪteriozis calozis ⁊ spūuz a corde ad ɪferiora vt dictū est: ⁊ ideo timor ɔriat formationi vocis: que fit emissionem spūum ad superioza per os: ⁊ ꝓpter hoc timentes facit: ⁊ ide est etiā ꝙ timor trementes facit: vt dicit ꝑhs ī lib. de ꝓblematibus. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ sicut ꝑcipla mortis non solum ɔriant appetitui animali: sed et ɔriantur nāe: ⁊ ꝓpter hoc ī huiusmodi timore non solum fit contractio ex parte appetitus sed etiam ex parte nāe cor: palis. Sic enim disponit animal ex imaginatione mortis: cōtrahens calorem ad interiora: sic quando nāl⁹ mors imminet ⁊ inde est ꝙ timentes mortem pallescunt: vt dicit ī.5. ethi. sed malum qō timet verecūdia nō opponit nāe: sed solum appetitui aialis: ⁊ ideo fit quedā ɔctio ſm appetitum aialem: nō aūt ſm nām corpalem: sed magis anima quasi i forma ɔcta vacat ad motionem spūum ⁊ calozis. vnde fit eorum diffusio ad exteriora: ⁊ ꝓpter hoc verecūdati rubescūt.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet ꝙ timor non faciat consiliatiuos. Non enim est eiusdem consiliatiuos facere ⁊ consiliū impedire: sed timor cōsilium impedit: oīs enī passio perturbat ꝑfectum: que requirit ad bonū vsum ratōis: ergo timor non facit consiliatiuos. ¶ Ꝑ. Consiliū est actus rationis de futuris cogitantis ⁊ deliberātis: sed aliqs timor est excutiēs cogitatā mētem a suo loco remouet: vt Tullius dicī i 4⁰ de tusculanis questionibus. ergo timor nō facit consiliatiuos: sed magis impedit consilium. ¶ Ꝑ. Sic consilium adhibet ad vitāda mala: ita etiaz adhibet ad ꝓsequendū bona: sed sic timor ē de malis vitandis: ita spes est de bonis consequendis. ergo timor non facit magis consiliatiuos q̄ spes. ¶ Sed ɔ est qđ philosophus dicī ī.z.rhetoricoꝝ: ꝙ timor cōsiliatiuos facit. ¶ R⁹ñ⁹. dicēdū ꝙ aliquis potest dici consiliatiuus vupliciter. Uno modo a voluntate seu sollicitudine cōsiliandi: sic timor cōsiliatiuos facit: quia, vt philosophus in.3. ethicoꝝ dicit. Consiliamur de magnis in q̄bus quasi nobilipsis diffidimus. Ea autem que timorē incutiunt non sunt simpliciter magna: sed habēt quādam magnitudinem: tuz ex eo ꝙ apprehenduntur: vt que difficiliter repelli possunt: tum etiam ꝙ apprehendunt: vt de prope existentia: sicut iam dictum est: vnde homines maxime in timoribus querunt consiliari.

Alio modo dicit aliquis consiliatiuus a facultate bene cō siliādi: z sic nec timor: nec aliqua passio ꝯsiliatiuos facit: qz homini affecto fm aliquā passionem videt aliquid vt magis vel minus q̄ sit fm rei veritatem: sicut amanti videnť ea q̄ amat meliora: z timenti ea q̄ timet terribiliora: z sic ex defectu rectitudis iudicij q̄libz passio q̄ztū ē de se impedit facultatem bene ꝯsiliandi. Et per hoc pz respōsio ad pmū.

¶ Ad scōm dōz q̄ q̄to aliqua passio est fortior tāto magis homo fm ipsaz affect⁹ impedit: z ideo qñ timor fuerit fortis vult qdez homo ꝯsiliari: sz adeo pturbať in suis cogitatiōibus q̄ ꝯsiliū adiuenire nō pōt. Si aūt sit paruus timor qui sollicitudinē ꝯsiliādi inducat nec multū rationē cōturbet: pōt etiā ꝯferre ad facultatē bene ꝯsiliādi ratiōe sollicitudinis cōsequētis.

¶ Ad tertiū dōm q̄ etiā spes faē consiliati bis de ḡbus desperat: sic nec ipossibilib⁹: vt dicit in.3.ethi. timor tñ facit magis cōsiliatiuos q̄ spes: qz spes é de bono put possum⁹ ipsuz ꝯsequi: timor aūt de malo put vix repelli pōt: z ita magis respicit rōnem difficilis timor q̄ spes: in difficilibus aūt maxime in quibus nobis nō cōfidimus cōsiliamur: sicut dictum est.

Ad tertium sic ꝓceditť. Uideť q̄ tremor nō sit effect⁹ timoris: tremor.n. ex frigore accidit: videmus.n. infrigidatos tremere: timor aūt nō videť causare frigus: sed magis calorē desiccantē: cui⁹ signuz é q̄ timētes sitiūt: z ꝑcipue in maximis timoribꝰ: sic pz in illis q̄ ad mortē ducunť: ergo timor nō cāt tremorē.

¶ ℙ. Emissio supfluitatū ex calore accidit: vñ vt plurimuz medicine laxatiue sūt calide. sz hmōi emissiones supfluitatū ex timore frequēter ꝓtingūt: ḡ timor vť cāre calorē: z sic nō cāt tremorē.

¶ ℙ. In timore calor ab exterioribꝰ ad interiora revocať. si igit ꝓp hmōi revocationē caloris i exterioribꝰ bō tremit: vť similť q̄ i oibus exterioribꝰ mēbris deberet causari tremor ex timore: hoc aūt nō vť: nō ḡ tremor corpis est effectus timoris.

¶ Sz ꝺ ē qō Tullius dicit i 4.° de tuscu lanis questiōib⁹: q̄ timorē segtur tremor: z pallor: z dentiū strepitus.

¶ Rñ.° dōz q̄ sicut supra dictū est: in timore fit q̄dam ꝛctio ab exterioribus ad interiora: z iō exteriora frigida remanēt: z ꝓp hoc i eis accidit tremor: ḡ causať ex debilitate virtutis continētis mēbra. Ad hmōi aūt debilitatē maxime facit defectus caloris: q est instrumētū quo aīa mouet: vt dicit in.2.de aīa.

¶ Ad pmū ergo dōm q̄ calore ab exterioribꝰ ad interiora revocato: multiplicať calor ite rius: z maxime versus inferiora. i. circa nutritiuā: z ideo cōsumpto humido ꝯsequiť sitis: z etiā iterdū solutio ventris z vrine emissio: z quādoq̄ etiā seminis vel hmōi emissio supfluitatū accidit ꝓpter ꝛctionē vētris: z testiculoz: vt pbs dicit in lib. de ꝓblematibꝰ. vnde pz solutio ad scōm.

¶ Ad tertiū dōm q̄ qz in timore calor deserit cor a supioribꝰ ad inferiora tendēs: iō timētibus maxime tremit cor z mēbra que habēt aliquā ꝯnexionē ad pectꝰ: vbi est cor: vnde timētes maxime tremūt in voce ꝓpter vicinitatē vocalis arterie ad cor. Tremit etiā labiū inferiꝰ z tota iferior mādibula ꝓp ꝛtinuationē ad cor: vnde z strepitꝰ dētiū sequiť: z eadem ratione brachia z manus tremūt. Uel etiā qz huiusmodi mēbra sunt magis mobilia ꝓpter quod z genua tremunt timētibus: fm illud Esa.35. Confortate manus dissolutas z genua trementia roborate.

Ad quartum sic ꝓceditť. Uideť q̄ timor impediat opationē. Opatio.n. maxime impediť ex pturbatione rōnis q̄ dirigit in ope: sed timor pturbat rōnem: vt dictū est. ergo timor impedit opationez.

¶ ℙ. Illi q̄ faciunt aliqd cū timore: facilius in opatiōe deficiūt: sicut si aliqs incedat sup trabem i alto positā: ꝓpter timorē de facili cadit: nō aūt caderet si incederet sup eandez trabē in imo positā ꝓpter defectū timoris. ergo timor impedit opationē.

¶ ℙ. Pigritia siue segnicies é q̄dā spes timoris: sz pigritia ipedit opationē: ergo z timor.

¶ Sed ꝺ est qō apls dicit ad Phil. 2. Cū metu z tremore vestrā salutē opamini. qō nō diceret si timor bonaz opationē impediret: timor ergo nō impedit bonā opationē.

¶ Rñ.° dōz q̄ opatio hois exterior causať q̄dez ab aīa sicut a ꝓmo mouente: sed a mēbris corpeis sicut ab instrumētis. Cōtingit aūt opationē impediri: z ꝓpter defectū instrumēti: z ꝓpter defectū ꝓncipalis mouētis. Ex pte igit instrumēto⁊ corpaliū timor quātū est de se semp natus est ipedire exteriorē opationē ꝓpter defectū caloris: q ex timore accidit in exterioribus mēbris: sed ex pte anime si sit timor moderatus non multū rōnem pturbans: cōfert ad bene operandū: inq̄ztuz causat quādam sollicitudinē: z facit hoiem attentiꝰ ꝯsiliari z operari. Si vero timor tantū increscat q̄ rationē pturbet: impedit opationem etiā ex pte anime: sed de tali timore apls nō loquiť. Et p hoc pz rñsio ad pmū.

¶ Ad scōz dōz q̄ illi q̄ cadunt de trabe in alto posita: patiunť pturbatōes imaginatiōis ꝓpter timorē casus imaginati.

¶ Ad tertiuz dōm q̄ omnis timēs refugit id qō timet: z ideo cū pigritia sit timor de ipsa operatiōe inq̄tū é laborioſa impedit opationem: ga retrahit volūtatem ab ipsa: sed timor qui est de alys rebus intātuz adiuuat opationē inq̄tū iclinat volūtatē ad opandū ea p que homo effugit id qō timet.

¶ Questio. XLV.

Deinde considerādū est ō audacia.

¶ Et circa hoc queruntur quattuor. ℙrio vtrū audacia sit ꝛria timori. Scōo quomō audacia se habeat ad spem. Tertio de cā audacie. Quarto de effectu ipsius.

Ad primum sic ꝓceditur. Uideť q̄ audacia nō cōtrarieť timori. Dicit.n. Aug. i lib. 83.q. q̄ audacia vitium est: vitium autē virtuti cōtrariať. cuz ergo timor non sit virtus sed passio: videť q̄ timori nō cōtrarietur audacia.

¶ ℙ. Uni vnū est contrarium: sed timori cōtrariať spes: non ergo cōtrariať ei audacia.

¶ ℙ. Unaqueq̄ passio excludit passionē oppositam: sz id qō excluditur p timorē est securitas. Dicit enī Augu. z. confes. q̄ timor securitati ꝑcauet. ergo securitas contrariať timori. non ergo audacia.

¶ Sed cōtra est qō philosophus dicit i .z. rhetorico⁊ q̄ audacia est timori cōtraria.

¶ Rñ.° dōz q̄ de ratione contrarioz est q̄ maxime a se distent: vt dicitur in.io. metaphysice. Illud aūt quod maxime distat a timore est audacia: timor enim refugit nocumētū futurum ꝓp eius victoriā super ipsuz timētē: sz audacia aggreditur periculū iminens ꝓpter victoriam sui supra ipsuz piculū: vñ manifeste timori contrariať audacia.

¶ Ad pmū ergo dōm q̄ ira z audacia z omniū passionū nomina dupliciter accipi possunt. Uno modo fm q̄ importāt absolute motū appetitus sensitiui in aliquod obiectū bonum vel malū: z sic sunt nomina passionū. Alio mō fm q̄ simul cū huiusmodi motu important recessum ab ordine ratiōis: z sic sūt nomina vitioz: z hoc modo loquiť Aug. de audacia: sz nos loquimur nunc de audacia fm pmū modū.

¶ Ad scōm dōz q̄ vni fm idem non sūt plura contraria: sed fm diuersa nihil ꝓhibet vni plura cōtrariari: z sic dictū é supra q̄ passiones irascibilis habēt duplicem cōtrarietatez: vnaz fm oppositionē boni z mali: z sic timor contrariať spei: aliam fm oppositionē accessus z recessus: z sic timori cōtrariať audacia: spei vero desperatio.

¶ Ad tertiū dōm q̄ securitas nō signat aliquid contrariū timori: sed solam timoris exclusionem: ille.n. dicit esse securus qui non timet: vnde securitas opponitur timori sicut ꝓuatio: audacia autez sicut contrarium: z sicut contrarium includit in se ꝓuationem: ita audacia securitate m.

Ad secundum sic ꝓceditur. Uideť ꝙ audacia nō cōsequať spem. Audacia.n. est respectu maloꝝ ⁊ terribiliuꝫ: vt dicit in.3.ethi. spes aūt respicit bonū: vt supra dictum est: ergo habēt diuersa obta: ⁊ non sūt vnius ordinis: nō ergo audacia consequit spem. ¶ P̃. Sicut audacia contrariať timori: ita desperatio spei: sꝫ timor non sequit desperationē: gnīmo desperatio excludit timorē vt philosophus dicit in.3.rhetoricorū. ergo audacia non cōsequit spem. ¶ P̃. Audacia intendit quoddā bonū .s. victoriā: sed tendere in bonū arduum pertinet ad spem. ergo audacia est idem spei: nō ergo cōsequit ad spez. ¶ Sꝫ cōtra est qđ phs dic in.3.ethicorū: ꝙ illi q sunt bone spei sūt audaces: videť ergo audacia cōsequi spem. ¶ R̄ñ°. dōs ꝙ sicut iā pluries dictū est: oēs hmōi passiones aīe ad appetitiuam potentiā ptinent: ois aūt motus appetitiue potentie reducit ad ꝓsecutionē vel fugam: ꝓsecutio aūt vel fuga est alicuius ⁊ p se: ⁊ per accidens: p se qdem ē ꝓsecutio boni: fuga vero mali: per accidens aūt pōt ꝓsecutio eē mali pp aliquod bonū adiunctum: ⁊ fuga boni ꝓpter aliquod malum adiunctū: qđ aūt est p accidens sequit ad id qđ est p se: ⁊ iō ꝓsecutio mali sequit ꝓsecutionē boni: sic̄ ⁊ fuga boni sequitur fugaz mali. Hec aūt quattuor ptinent ad quattuor passiones: nā ꝓsecutio boni ptinet ad spem: fuga mali ad timorē: ꝓsecutio etiā mali terribilis ptinet ad audaciā: fuga vō boni pertinet ad desperationē: vnde sequit ꝙ audacia cōsequit ad spem. Ex hoc.n. ꝙ aliqs sperat supare terribile īminens ex hoc audacter insequit ipm: ad timorē vero sequit desperatio: iō.n. aliqs desperat: qz timet difficultatē que est circa bonū sperādū. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm ꝙ ratio sequeret: si bonū ⁊ malū essent obiecta nō habētia ordinē adinuicem: sed qz malū hz aliquem ordinē ad bonū: est.n. posterius bono sicut ꝓuatio habitu: iō audacia que insequit malum est post spem q̄ insequit bonū. ¶ Ad scōm dōz ꝙ etsi bonū simplr sit ꝓus q̄z malum: tamē fuga per ꝓus debetur malo q̄z bono: sicut insecutio p ꝓus debeť bono q̄z malo: ⁊ ideo sic̄ spes est ꝑor q̄z audacia: ita timor est ꝑor q̄z desperatio: ⁊ sic̄ ex timore non semper sequit desperatio: sed quādo fuerit itēsus: ita ex spe nō semp sequit audacia: sꝫ qñ fuerit vehemēs. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ audacia licet sit circa malū cui coniūctum est bonū victorie ſm estimationē audacis: tamē respicit malū: bonum vero adiunctū respicit spes: ⁊ similiter desperatio respicit bonū directe qđ refugit: malū vero adiūctū respicit timor: vnde ꝓprie loquēdo audacia non est pars spei: sed eius effectus: sic̄ nec desperatio est pars timoris: sed eius effectus: ⁊ ꝑpter hoc etiam audacia principalis passio esse potest.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uideť ꝙ defectus aliqs sit causa audacie. Dicit enī phs ī lib. de problematibus: ꝙ amatores vini sūt fortes ⁊ audaces: sed ex vino sequit defectus ebrietatis: ergo audacia causatur ex aliquo defectu. ¶ P̃. Philosophus dic in.3.rhetoricorū: ꝙ inexpti piculorū sunt audaces: sed in expientia defectꝰ quidā est: ergo audacia ex defectu causať. ¶ P̃. Iniusta passi audaciores esse solēt: sicut etiam bestie cū percutiunť: vt dicit in.3.ethi. sed iniustum pati ad defectū pertinet: ergo audacia ex aliquo defectu causať. ¶ Sed contra est qđ phs dicit in.2.rhetoricorū: ꝙ causa audacie est cū in fantasia spes fuerit salutariū vt ꝓprie existentiū: timēdoꝝ aūt aut non entiū: aut longe entium: sed id quod ptinet ad defectum vel ptinet ad salutariū remotionē: vel ad terribilium ꝓpinquitatem. ergo nihil quod ad defectuz ptinet est causa audacie. ¶ R̄ñ°. dōm ꝙ sicut supra dictum ē: audacia consequit spem ⁊ ꝙtrariať timori: vnde quecūq; nata sunt causare spem: vel excludere timorē: sūt causa audacie. Quia vero timor ⁊ spes ⁊ etiaz audacia cū sint passiones q̄dam consistūt ī motu appetitus: ⁊ in quadā trāsmutatione corꝑali dupliť pōt accipi causa audacie: siue quātum ad ꝓuocationez spei: siue quātum ad exclusionē timoris: vno modo qdem ex ꝑte appetitiui motus: alio vero mō ex ꝑte trāsmutationis corꝑalis. Ex ꝑte qdem appetitiui motus sequit apprehensionē ꝓuocať spes causans audacias p ea que faciunt nos estimare ꝙ possibile sit adipisci victoriā: vel ſm ꝓpriam potentiā: sicut fortitudo corꝑis: experientia ī piculis: multitudo pecuniaꝝ: ⁊ alia hmōi: siue per potentiā aliorū: sicut multitudo amicorū: vel quorūcūq; auxiliatiū: ⁊ ꝑcipue si homo confidat de auxilio diuino: vnde illi q̄ bene habēt ad diuina audaciores sūt: vt etiā philosophus dic ī.2.rhetoricorū: timor aūt excludit ſm istum modū per remotionē terribiliū appropinquātium: puta qz hō non ps inimicos: qz nulli nocuit: qz non videt aliqđ periculū imminere: illis enim videnť maxime pericula īminere qui aliqđ no cuerūt. Ex ꝑte vero trāsmutatōis corꝑalis causať audacia per ꝓuocationē spei: ⁊ exclusionem timoris: vel ex his que faciūt caliditatem circa cor: vnde phs dic in lib. de partib° anīmaliū: ꝙ illi qui habēt paruum cor ſm quātitatem sunt magis audaces: ⁊ alia habētia magnū cor ſm quātitatem sūt timida: qz calor nālis non tātum pōt calefacere magnū cor sic̄ paruum: sic̄ ignis nō tantū pōt calefacere magnā domū sic̄ paruam: ⁊ in lib. de ꝓblematib° dic: ꝙ habētes magnū pulmonem sanguineū sūt audaciores ꝑpter caliditatem cordis exinde cōsequētem: ⁊ ibidez dic ꝙ vini amatores sunt magis audaces ꝓpter caliditatem vini: vnde ⁊ supra dictum ē: ꝙ ebrietas facit ad bonitatē spei: caliditas.n. cordis repellit timorē: ⁊ causat spem ꝓpter cordis expansionē ⁊ amplificationē. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm ꝙ ebrietas causat audaciam nō inquātū est defectus: sed inquātū facit cor: dis dilatationē: ⁊ inquātū etiam facit estimatiōez cuiusdā magnitudinis. ¶ Ad scōm dōm ꝙ illi q sūt inexperti piculorū sūt audaciores: nō ꝓpter defectum sed per accidēs: inquātū.s. ꝑpter inexperiētiaz neqz debilitatē suā cognoscūt: neqz presentiā piculorūz: ⁊ ita per subtractionē cause timoris sequit audacia. ¶ Ad tertiū dōz ꝙ sic̄ philosophus dic in.2.rhetoricorū. Iniustuz passi reddunť audaciores: quia estimāt ꝙ deus iniustum passis auxiliū ferat: ⁊ sic ps ꝙ iniustus defectus causat audaciam nisi per accidens: inquātū.s. habet adiunctā aliquā excellentiaz: vel veram vel estimatam: vel ex ꝑte alterius: vel ex parte sui.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uideť ꝙ audaces nō sint ꝓmptiores in ꝓncipio q̄s in ipsis periculis. Timor.n. ex timore causať ꝙ cōtrariať audacie: vt ex dictis ꝑz: sed audaces quādoq; in ꝓncipio timent: vt philosophus dicit in lib° de ꝓblematib°: ergo nō sūt ꝓmptiores in ꝓncipio q̄s in ipsis periculis existētes. ¶ P̃. Per augmētū obiecti augeť passio: sicut si bonū est amabile: ⁊ magis bonū est magis amabile: sed arduum ē obiectū audacie: augmētato ergo arduo augmētatur audacia: sed magis fit arduuz ⁊ difficile periculū quādo est ꝑsens. ergo tūc magis crescere audacia. ¶ P̃. Ex vulneribus in ictis ꝓuocať ira: sꝫ ira causat audaciā. Dicit.n. philosophus in .2.rhetoricorū: ꝙ ira est ausiuum: ergo quādo iā sunt in ipsis periculis ⁊ percutiūtur: videť ꝙ magis audaces redanť. ¶ Sed contra est qđ dicit in.3.ethicorū: ꝙ audaces ꝓuolātes sūt ⁊ volātes ante pericula: in ipsis aūt discedūt. ¶ R̄ñ°. dōm ꝙ audacia cum sit quidam motus appetitus sensitiui: sequit apprehensionem appetitiue ꝑturis: virtus aūt sensitiua non est collatiua: nec ingsitiua singulorū que circūstāt rem: sed subitū habet iudicium. Contingit autem quādoq; ꝙ ſm subitā apꝓhēsionē nō possunt cognosci oia que difficultatem in aliquo negocio afferūt: vnde surgit audacie motus ad aggrediendū periculū: vnde quādo tūc ex ꝑiūtur ipsuz periculū: sentiūt maiorē difficultatē q̄s est: mauerūt: ⁊ ideo deficiunt. Sed ratio est oiscursiua omnīū

que afferunt difficultatem negocio: ꝛ ideo fortes qui ex iudicio rōnis aggrediunt pericula: in ꝓncipio vident remissi, qz nō passi: sed cuz deliberatione debita aggrediunt: cui⁹ boni volū aūt sunt in ipsis piculis non experiunt aligd iprouisuz: sed qñq; minora illis q̄ precogitauerūt. ꝛ iō magis pſistūt. Ut tas i eis pseuerat quātacūq; sint pericula: audaces aūt pp solā estimationē faciētē spem: ꝛ excludētē timorē sic dcm est. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q̄ ēt in audacib⁹ accidit tremor pp reuocationē caloris ab exterioribus ad interiora sic etiaz in timentibus: sed in audacibus reuocatur calor ad cor: in timētibus aūt ad iferiora. ¶ Ad scōm dōm q̄ obm amoris ē simplr bonū: vñ augmētatū simplr augmētat amorē ſz obz audacie est ꝓpositū ex bono ꝛ malo: ꝛ mot⁹ audacie in malū presupponit motū spei in bonū: ꝛ iō sitñ addat ō arduitate ad periculū q̄ excedat spem: nō sequet motus audacie: sed diminuitur. si tamen sit motus audacie quanto maius est periculum: tanto maior audacia reputatur. ¶ Ad tertiuz dicendum q̄ ex lesione non causat ira nisi supposita aliq̄ spe: vt ifra dicet. ꝛ ideo si fuerit tñ periculum q̄ excedat spem victorie: non sequetur ira: sed verum est q̄ si ira sequatur. audacia augebitur.

¶ Questio. XLVI

Deinde considerandū est de ira. Et ꝓmo de ira secundum se. Scōo de cā factiua ire ꝛ remedio ei⁹. Tertio de effectu eius. ¶ Circa ꝑmuz querunt octo. ·Primo vtz ira sit passio specialis. Scōo vtz obiectū ire sit bonū an malū. Tertio vtz ira sit in cōcupiscibili. Quarto vtz ira sit cū rōne. Quinto vtz ira sit naturalior q̄z ꝓcupiscētia. Sexto vttum ira sit grauior q̄z odiuz. Septimo vtrum ira solum sit ad illos ad quos est iustitia. Octauo de speciebus ire.

Ad primum sic ꝓcedit. Uidet q̄ ira nō sit passio specialis. Ab ira. n. denominat multe. ergo ira non est vna passio specialis. ¶ ·P. Cuilibz ire nō est aliqua passio ꝑria: vt supra dcm ē. ergo ira non ē passio specialis. ¶ ·P. Una spālis passio nō icludit aliaz cum delectatione: vr pz p phum in. z. rhetoricoz. ergo ira nō est passio spālis. ¶ Sz ꝫ est q̄ Damas. ponit iram spem. ¶ ·Rñ°. dōm q̄ aligd dr gñale dupl'r. Uno mō p ꝓdicatio nem: sic aial ē gñale ad oīa aialia. Alio mō p cām sic sol est cā gñalis oīum q̄ gñant in his iferioribus ſm Dionysium i 4. capl'o de di. no. Sic. n. genus ꝓtinet multas differētias ptāte ſm similitudinē māe: ita cā agēs ꝓtinet multos effectus ſm virtutē actiuā: ꝓtingit aūt aliquē effectū ex ꝓcursu multaz causaz ꝑduct⁹ hz quandā gñalitatem iquātum contiz causaz ꝑduct⁹ hz quandā gñalitatem iquātum conti net multas cās quodāmō in actu. ·Primo ergo mō ira non est passio gñalis. ſz cōdiuisa alys passionib⁹: vt supra dcm ē. Silr aūt nec scōo mō. nō est. n. cā aliaz passionum: vt supra dcm est: sed per hūc modū pōt dici gñalis passio amor: vt pz per Augustinuz in. 4. de ci. dei. Amor. n. ē ꝑma radix oium passionū: vt supra dcm est. Sz tertio mō pōt ira dici passio gñalis: iquātum ex ꝓcursu multaz passionū causat nō. n. ꝓsurgit mot⁹ ire nisi pp aliq̄z tristitiā illatā: ꝛ nisi adsit desideriū: ꝛ spes vlciscēdi. qz vt phus dic in. z. rhetoricoz ratus hz spem puniēdi: appetit. n. vindictā vt sibi possibilem: vñ si fuerit multū excellēs psona que nocumentum tulit nō sequit ira: ſz solū tristitia: vt quicēna dic in lib⁹ de aia. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q̄ vis irascibilis denominat ab ira: nō qz oīs motus hui⁹ potētie sit ira. ſz qz ad irā terminantur omnes motus huius potentie: ꝛ inter alios eius mot⁹ iste est manifestior. ¶ Ad scōm dōm q̄ ex hoc ipso q̄ ira causat ex ꝑrys passionib⁹. ſ. a spe q̄ est boni: ꝛ a tristitia q̄ est mali icludit in seipsam ꝑrietatem. ꝛ iō nō hz ꝑriuz extra se: sic ēt in medys colorib⁹ nō inuenit ꝑrietas nisi que est simplicium colorz ex q̄bus causant. ¶ Ad tertiū dōm q̄ ira icludit multas passiones nō qdem sic gen⁹ spēs: sed magis ſm continentiam cause. ꝛ effectus.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet q̄ obiectuz ire sit malū. Dic. n. Hregorius nicen⁹. q̄ ira ē quasi armigera ꝓcupiscētie iquātum. ſ. ipugnat id qō ꝓcupiscētiam ipedit: ſz oē ipedimētū hz rōnem mali. ergo ira respic malū tanq̄z obiectū. ¶ ·P. Ira ꝛ odiuz conueniūt in effectu. vtriusq̄z. n. est iferre nocumentū alteri. ſz odiū respic malum tanq̄z obiectū: vt supra dcm ē. ergo etiam ꝛ ira. ¶ ·P. Ira causat ex tristitia: vñ phus dic in. 7. ethicoz: q̄ ira operat cū tristitia: ſz tristitie obiectū ē malum. ergo ꝛ ire. ¶ Sz ꝫ ē qō augustinus Dic in. 4. confes. q̄ ira appetit vindictam. ſz appetit⁹ vindicte ē appetit⁹ boni: cū vindicta ad iustitiam ptineat. ergo obiectū ire ē bonum. ¶ ·P. Ira semp est cū spe: vñ ꝛ delectationez causat vt dic phus i. z. rhetoricoz. ſz spei ꝛ delectationis obiectū ē bonū. ergo ꝛ ire. ¶ ·Rñ°. dōm q̄ motus appetitiue virtutis sequit actum virtutis apꝓhensiue. vis aūt apꝓhensiua dupl'r. aligd apꝓhendit. vno mō p modum incōplexi sic cū itelligim⁹ qd est homo. alio mō p modum cōplexi sic cuz itelligimus albū iesse homini. Uñ vtroq; mō vis appetitiua pōt tēdere in bonuz ꝛ malum: p modum qdem simplicis ꝛ incomplexi: cum appetitus simpliciter sequitur: vel inheret bono: vel refugit malum. ꝛ tales motus sunt desiderium ꝛ spes: delectatio ꝛ tristitia: ꝛ alia huiusmodi.

·Per modum autem complexi: sicut cum appetit⁹ fert in hoc q̄ aligd bonū vel malū iſit vel fiat circa alterz. vel tēdendo in hoc: vel refugiēdo ab hoc. sic manifeste pz i amore ꝛ odio: amam⁹. n. aliquem iquātum volum⁹ ei iesse aliquid bonum: odim⁹ aūt aliquem iquantum volumus iesse aliqō malum: ꝛ silr est in ira: qcunq;. n. irascit: querit vindicari de aliquo: ꝛ sic motus ire tendit in duo. ſ. in ipsam vindictam quā appetit ꝛ sperat sicut quoddam bonū: vnde ꝛ de ipsa delectat. tendit etiā in illū de quo querit vindictaz sicut in ꝑrium ꝛ nociuuz: qō ptinet ad rōnem mali. Est tñ duplex differentia attendenda circa hoc ire ad odiuz ꝛ ad amorē. Quaz ꝑma ē q̄ ira p se respicit duo obiecta: amor vo ꝛ odiū qñq; respiciunt vnū obiectum tñ. sic cū dicitur aligs amare vinum vel aliqd hmōi: aut etiam odire. Secunda est. qz vtrunq; obiectoz qō respicit amor est bonuz vult. n. amās bonum alicui tanq̄z sibi conueniēti. vtrunq; vero hoz que respicit odium hz rōnem mali: vult. n. odiēs malū alicui' tanq̄z cuidam iconuenienti: ſz ira respicit vnū obiectū ſm rōnem boni. ſ. vindictam quā appetit. ꝛ aliud ſm rōnem mali. ſ. hoiem nociuū de quo vult vindicari: ꝛ iō est passio quodāmodo ꝓposita ex ꝑrys passionibus. Et p hoc pz responsio ad obiecta.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidet q̄ ira sit i concupiscibili. Dic. n. Tulli⁹ in. 4. de tusculanis questionibus: q̄ ira est libido quedam: ſz libido est i concupiscibili. ergo ꝛ ira. ¶ ·P. Augustinus dic in regula q̄ ira crescit in odium. Et Tullius dicit in eode ꝫ libro: q̄ odium est ira inueterata: ſz odiuz est i concupiscibili sicut amor. ergo ira est in concupiscibili. ¶ ·P. Damas. ꝛ Hregorius nicenus dicunt q̄ ira componit ex tristitia ꝛ desiderio: ſz vtrunq; horum est in concupiscibili. ergo ira est in concupiscibili. ¶ Sed contra vis concupiscibilis est alia ab irascibili. si igitur ira esset in concupiscibili. non denomi-

naretur ab ea vis irascibilis .¶ Ad ñm. dicendum q̄ sicut supra dictum est: passiones irascibilis in hoc differunt a passionibus concupiscibilis: q̄ obiecta passionum concupiscibilis sunt bonum & malum absolute: obiecta aūt passionum irascibilis sunt bonū & malū cū quadā eleuatione & arduitate. dcm̄ est aūt q̄ ira respic̄ duo obiecta. s. vindictā quaz appetit. & eū de quo vindictā querit: & circa vtrunq̄ quādā arduitatē ira regrit: nō. n. īsurgit motus ire nisi aliq̄ magnitudine circa vtrūq̄: quecūq̄. n. nihil sunt: aut modica valde: nullo mō digna estimam⁹: vt dic̄ ꝓbus i. z. rhetoricoꝝ vñ manifestū est q̄ ira nō ē in cōcupiscibili: sz in irascibili. ¶ Ad ꝑmū ergo dām q̄ Tullius libidinē nominat appetitū cuiuscūq̄ boni futuri nō habita discretione ardui vel nō arduī: & fm hoc ponit irā sub libidine: īquātum ē appetitus vindicte: sic aūt libido cōis est ad irascibilē & concupiscibilē. ¶ Ad scōz dām q̄ ira dī crescere in odiū: non q̄ eadem numero passio q̄ ꝓus fuit ira postmodū fiat odium p quandā īueterationē. sz per quandā qualitatem: ira. n. p diuturnitatē causat odiū. ¶ Ad tertiū dām q̄ ira dī cōponi ex tristitia & desiderio: non sicut ex partibus: sed sicut ex causis .dcm̄ est aūt supra q̄ passiones concupiscibilis sunt cause passionum irascibilis.

Ad quartum

sic procedit: Videt q̄ ira non sit cū rōne. Ira. n. cū sit passio q̄daz est in appetitu sensitiuo: sz appetit⁹ sensitiu⁹ nō sequit rōnis apphensionē. sz sensitiue partis. ergo ira nō est cū rōne ¶ ℙ. Aialia bruta. carēt rōne: & tñ in eis īuenit ira. ergo ira nō ē cū rōne. ¶ ℙ. Ebrietas ligat rōnē: adiuuat aūt ad irā. g̃ ira nō ē cū rōne. ¶ Sz ℑ ē qđ ꝓbus dic̄ i. 7. ethicoꝝ. q̄ ira consequit rōnem aliqualr. ¶ Ad ñm. dām q̄ sic̄ supra dcm̄ est: ira ē appetitus vindicte. hoc aūt collationē ipoztat pene ifligende ad nocumentū sibi illatū: vnde in. 7. ethicoꝝ dic̄ ꝓbus. q̄ sillogizans cōferēdo. qđ oz totalr oppugnare irascit confestim. cōferre aūt & sillogizare est rōnis: & ideo ira est quodā mō cū rōne. ¶ Ad ꝑmū ergo dām q̄ motus appetitiue virtutis pōt esse cū rōne dupliꝛ. Uno mō cū rōne ꝑcipiente. & sic volūtas ē cū rōne: vñ & dī appetit⁹ rōnalis. Alio mō cū rōne denūciante. & sic ira est cū rōne. Dicit .n. ꝓbus in libro de ꝓblematib⁹. q̄ ira ē cū rōne: nō sic ꝑcipiente rōne: sz vt manifestāte iniuriā: appetit⁹. n. sensitiu⁹ īmediate rōni nō obedit: sz mediāte volūtate. ¶ Ad scōz dām q̄ bruta aialia habēt īstinctuz nālem ex diuina rōne eis inditū p quē habēt motus īteriozes & exteriozes similes motib⁹ rōnis: sic supra dcm̄ est. ¶ Ad tertium dām q̄ sic̄ dī in. 7. ethicoꝝ: ira audit aliqualr rōnem sic nūciantez qō iniuratū est ei: sz nō perfecte audit. q̄ non obseruat regulā rōnis in repēdendo vindictā ad irā. ergo regrit aligs act⁹ rōnis: & addit īpedimentū rōnis. vñ ꝓbus dic̄ in libro de ꝓblematib⁹ q̄ illi q̄ sunt multū ebrij tanq̄ nihil būtes de iudicio rōnis nō irascunt: sz q̄ñ sunt parū ebrij irascunt tanq̄ habentes iudiciū rōnis: sed impeditum.

Ad quintuz

sic ꝓcedit. Uidet q̄ ira non sit naturalioz q̄ concupiscentia: ꝓpriū enim bois dī q̄ sit aial mansuetū nā. sz mansuetudo opponit ire. vt dic̄ ꝓbus in. z. rhetoricoꝝ. ergo ira non ē naturalioz q̄ concupiscentia: sz oīo videt esse ℑtra bois nām. ¶ ℙ. Ratio ℑ nām diuidit. ea. n. q̄ fm rōnem agunt nō dicim⁹ fm nām agere: sz ira ē cuz rōne: concupiscētia āt sine rōne: vt dī in. 7. ethicoꝝ. ergo concupiscentia est naturalioz q̄ ira.

¶ ℙ. Ira est appetitus vindicte: concupiscētia aūt maxime ē appetit⁹ delectabiliū fm tactū. s. ciboꝝ & venereoꝝ: hec aūt sunt magis nālia homini q̄ vindicta. ergo concupiscētia est nālioz q̄ ira. ¶ Sz ℑ ē qđ ꝓbus dic̄ in. 7. ethicoꝝ q̄ ira ē nāliozq̄ concupiscētia. ¶ Ad ñm. dām q̄ naturale dī illō qđ causat a nā: vt pz i. z. physicoꝝ: vnde vtz aliqua passio sit magis vel minus nālis: cōsiderari nō pōt nisi ex cā sua. Causa aūt passionis: vt supra dcm̄ est: dupliꝛ accipi pōt. Uno modo ex parte obiecti. Alio modo ex parte subiecti. Si ergo cōsideret cā ire & concupiscentie ex parte obiecti. concupiscentia & maxime ciboꝝ. & venereoꝝ nāliozq̄ est q̄ ira inquātum ista sunt magis nālia q̄ vindicta. Si aūt cōsideret causa ire ex parte subiecti: sic quodāmodo ira ē nāliozq̄ quodāmodo cōcupiscētia. ℙōt. n. nā aliquibus hominis cōsiderari vel fm nām generis: vel fm nām speī: vel fm cōplexionem ꝑpriam idiuidui. Si igr cōsideret natura gñis que est nā hui⁹ bois īquantum ē aial: sic naturalius ē cōcupiscētia q̄ ira. q̄ ex ipsa natura cōi hz homo quādā inclinationem ad appetēdū ea q̄ sunt cōseruatiua vite: vel secundum spēm vel fm īdiuiduum. Si aūt cōsideremus naturā bois ex parte spēi. s. īquātuz ē rōnalis: sic ira ē magis naturalis hoi q̄ concupiscētia īquātū ira est cū rōne magis q̄ concupiscētia. vnde ꝓbus dic̄ in. 4. ethicoꝝ: q̄ humanius est magis punire qō ptinet ad iram: q̄ mansuetū esse. vnde quodq̄. n. naturalr īsurgit ℑ ℑria & nociua. Si vo cōsideret natura hui⁹ īdiuidui fm ꝓpriaz cōplexionē. sic ira nāliozq̄ est q̄ concupiscētia. q̄. s. habitudinē nālem ad irascendū: q̄ ex cōplexione magis de facili sequit ira q̄ concupiscētia vel aliqua alia passio. Est. n. homo dispositus ad irascendū: q̄ ex hz colericā cōplexionē: colera aūt inter alios būores citius mouet. assimilat. n. igni. & iō magis ē in ꝓmptu: vt ille q̄ dispositus fm nālem cōplexionem ad iram q̄ irascat q̄ ō eo q̄ est dispositus ad concupiscēdum q̄ concupiscat: & ꝓpter hoc ꝓbus dic̄ in. 7. ethicoꝝ q̄ ira magis traducit a parentibus in filios q̄ concupiscētia. ¶ Ad ꝑmum ergo dām q̄ in boie considerari pōt: & nālis complexio ex parte corporis: q̄ est tēperata: & ipsa rō. Ex parte igit complexionis naturalr homo fm suā spēm ē non babēs superexcellētiam neq̄ ire: neq̄ alicuius alterius passionis ꝑ tēperamētus sue complexionis: alia vo aialia fm q̄ recedūt ab hac qualitate complexionis ad dispositionez alicui⁹ compositionis extreme: fm hoc ēt naturalr disponunt ad excessum alicuius passionis: vt leo ad audaciā: canis ad iram. lepus ad timoreꝝ. & sic de alijs. Ex parte vo rōnis est nāle homini & irasci. & mansuetū ee: fm q̄ rō quodāmodo causat iram & quantum nūciat cām ire: & quodāmodo sedat irā: īquātus iratus nō totalr audit īperium rōnis vt supra dcm̄ est. ¶ Ad scōm dām q̄ ipsa rō ptinet ad nām bois: vñ ex hoc ipso q̄ ira est cum rōne: sequitur q̄ secundum aliquē modum sit homini naturalis. ¶ Ad tertium dicendum q̄ ratio illa procedit de ira & de concupiscentia ex parte obi.

Ad sextum

sic ꝓcedit. Uidet q̄ ira sit grauioz q̄ odium. dī. n. ꝓuerb. 27. q̄ ira nō hz misericordiam. nec erumpens furoz: odium autez q̄q̄ hz misericordiam. ergo ira est grauioz q̄ odiū. ¶ ℙ. Malus ē pati malū: & de malo dolere q̄ simplr pati: sz illi q̄ habet aliquem odio sufficit q̄ ille qđ odit patiat malum: irato aūt nō sufficit: sed querit q̄ cognoscat illud: & ō illo doleat. vt dic̄ ꝓbus i. z. rhetoricoꝝ. ergo ira est grauioz q̄ odium.

¶ ℙ. Quāto ad ℑstitutionem alicuius plura concurrunt, tanto videtur esse stabilius sicut habitus permanentior ē qui ex pluribus actibus causat: sed ira causat ex cōcursu plurium passionum: vt supra dcm̄ est. nō autem odiū. ergo ira est stabilioz & grauioz q̄ odium. ¶ Sed contra est q̄ Augustinus in regula: odium comparat trabi: iram vo festuce. ¶ Ad ñm. dōz q̄ species passionis: & rō ipsius ex obiecto pensant: est autem obiectum ire & odij idem subiectum. nam sicut odiens appetit malum ei quem odit. ita iratus ei contra quem irascitur. sed non eadem rōne: sed odiens appetit malum inimici inquantum est malum. iratus autem appetit malum eius contra quem irascitur: non inquātum est malum: sed inquantum habet quandam rōnē boni. s. put estimat illud esse iustum. inquantum est vindi

catium. vnde etiaz supra dictum est qz odium est per applicationem mali ad malum. ira autem per applicationē boni ad malū. Manifestū est aūt qz appetere malū sub rō ne iusti minº hz de rōne mali. qz velle malū alicui º simplr. Uelle. n. malū alicui º sub rōne iusti. pōt esse ēt fm virtutē iustitie: si p̄cepto rōnis obtemperet: sz ira in hoc solū defi cit qz nō obedit rōnis p̄cepto i vlciscēdo: vñ manifestū est qz odiū ē multo deteriº z grauius qz ira. ¶ Ad p̄muz ergo dōm qz in ira z odio duo p̄nt cōsiderari. s. ipm qō desidera tur z itensio desidery. Quantum igit ad id qō desiderat: ira hz magis misericordiā qz odiū. qz. n. odiū appetit malū alteriº fm se nulla mēsura mali satiat. ea. n. que fz se appetunt: sine mēsura appetunt. vt phūs dic i p̄mo politice: sic quarus diuitias: vnde dr Ecclesia. iz. Inimcus si inuenerit tēpus nō satiabit sanguine: sz ira nō appetit maluz nisi sub rōne iusti vindicatiui: vñ qñ malū illatū excedit mensuraz iustitie fm estimationez iracundie: tūc miseret: vnde phūs dic in. z. rhetoricoz: qz iratº si fiat multa miserebit: odies aūt p̄o nullo. Quātum vo ad itēsionē desidery ira magis excludit misericordiā qz odiū. qz motº ire ē ipetuosior pp coleric̄ inflationē. Unde statim subdit. Impetū concitati spūs ferre qs poterit. ¶ Ad scōm ergo dōm qz sic dicendum est: iratus appetit malū alicui º iquātum hz rōnē iusti vindicatiui: vindicta aūt fit p illationē pene. Est aūt de rōne pene qz sit ōria volūtati z qz sit afflictiua: z qz p aliq culpa iferat: z iō iratº hoc appetit: vt ille cui nocumētum infert pcipiat z doleat: z qz cognoscat pp iniuriā illatā sibi hoc puenire. Sz odies de hoc nihil curat: qz appetit malum alteri º iquātum hmōi. nō ē aūt vez qz id de quo quis tristat sit peius: iniustitia. n. z ip̄udētia cū sint mala. qz tñ sunt volūtaria nō ꝺtristāt eos qbus iſunt: vt dic phūs i. z. rhetoricoz. ¶ Ad tertiū dōm qz id qō ex pluribus causis causat: tunc ē stabiliº qñ cause accipiunt vniº rōnis: sz vna causa pōt pualere multis alys. odiū aūt puenit ex pmanētiori causa qz ira: nā ira puenit ex aliq cōmotione animi pp lesionē illatā: sz odiū pcedit ex aliq dispositione homi nis: fm quā reputat sibi ōrium z nociuū id qō odit. z ideo sicut passio citiº trāsit qz dispositio vel habitº: ita ira citius transit qz odiū: cuius etiā odiū fit passio ex tali dispositiōe pueniens: z pp hoc philosophus dicit in. z. rhetoricorum qz odium est magis insanabile qz ira.

Ad septimum sic pcedit. Uidet qz ira nō solum sit ad illos ad quos ē iusti tia: non enim est iustitia hois ad res irrōnales: sed tñ homo qñq iascit reb º irrationalibus: puta cū scripto z ex ira punit penā: vel eques pcutit equū. ergo ira nō soluz ē ad illos ad quos est iustitia. ¶ P̄. Nō ē iustitia hois ad seipm. nec ad ea que suiipsius sunt: vt dr in. 5. ethicoz: sz hō qñq sibi ipsi iascit: sicut penitēs pp peccatū: vñ dr in ps. Iascimini z nolite peccare. ergo ira nō soluz est ad quos est iustitia ¶ P̄. Iustitia z iniustitia pōt ee alicui º ad totū aliqd genº vel ad totā aliquā cōitatē: puta cū ciuitas aliquē lesit: sed ira nō ē ad aliqd genº: sz solū ad aliqō singulariū vt dic phūs philosophus i. z. rhetoricoz. ergo ira nō ꝓprie est ad quos est iustitia z iniustitia. ¶ Sz ōrium accipi pōt a philosopho i z. rhetoricoz. ¶ R̄ñº. dōz qz sic supra dctm est. ira appetit malū iquātū hz rōnē iusti vindicatiui: z iō ad eosdē est ira ad quos ē iustitia z iniustitia. Nā iferre vindictā ad iustitiā ptinet: ledere aūt aliquē ptinet ad iniustitiā: vñ tā ex parte cause que ē lesio illata ab altero: qz ēt ex parte vindicte eiº quā appetit iratus: manifestū ē qz ad eosdez ptinet ira ad quos iustitia z iniustitia. ¶ Ad p̄mū ergo dōm qz sic supra dctm ē ira quis sit cū rōne: pōt tñ ēt esse in bzutis aīalibus qz rōne carēt iquātū nāli istinctu p imaginationē moueñt ad aliqd sic̄ opibº rōnis. Sic igr cū in hoie sit z rō z imaginatio, duplr in hoie pōt motº ire isurgere. Uno mō ex sola imaginatione nunciante lesionem: z sic insurgit ali quis motº ire etiā ad res irrōnales z ianimatas fm similitudinē illiº motus q est i aialibº ꝺ qōlibz nociuū. Alio mō ex rōne nūciante lesionē: z sic vt phūs dic i. z. rhetoricorum: nullo mō pōt eē ira ad res isensibiles: neqz ad mortuos: tū qz nō dolēt qō maxime qrūt irati i eis qbº iascunt. tū etiā qz nō est ad eos vindicta. cū eoz nō sit iniuriam facere.

¶ Ad scōm dōm qz sicut phūs dic i. 5. ethicoz q̄dā metaphorica iustitia z iniustitia est hois ad seipz iquātū. s. rō regit iascibilem z concupiscibilē: z fm hoc etiā homo dr de seipso vindictā facere: z p consequēs sibiipsi iascī: p̄pe ā t z p se nō contingit aliquē sibiipsi iasci. ¶ Ad tertiū dōm qz sic phūs in scōo rhetoricorum assignat vnaz ōriam iter odiū z irā. qz odiū pōt eē ad aliqō genº: sic̄ habemº odio oē latronū genº. sz ira nō ē nisi ad aliqō singulare. cuiº rō est. qz odiū causat ex hoc qz qualitas alicui º rei apprehendit: vt dissonās nostre dispositioni. z hoc pōt eē vel in vñ: vel i particulari: sz ira causat ex hoc qz aliqs nō lesit p suū actū. actus aūt oēs sunt singulariuz: z ideo ira semp est circa aliquod singulare. cū aūt tota ciuitas nos leserit. tota ciuitas computat sicut vnum singulare.

Ad octauum sic pcedit. Uidet qz Damas. icō ueniēter assignet tres spēs ire. s. fel: maniā: z furorē. Nullius. n. gñis spēs diuersificant fz aliqō accñs: sz ista tria diuersificant fm aliqō accñs: p̄ncipiū. n. motº ire fel vocat: ira aūt pmanens dr mania: furor aūt ē ira obseruās tēpº i vindictā. ergo nō sunt diuerse species ire. ¶ P̄. Tullius in. 4. de tusculanis q̄stionibº dic: qz excandescētia grece dr scismos: z ē ira modo nascēs z modo desistēs: scismos aūt fm Damas. ē idē qō furor. non ergo furor tps q̄rit ad vindictā: sz tps defic. ¶ P̄. Grego. zi. moraliū ponit tres gradus ire. s. irā sine voce: z irā cuz voce. z irā cū vbo expsso: fm illa tria q dominº ponit Matth. 5. Qui iascit fratri suo. vbi tangit ira sine voce. Et postea subdit. Qui dixerit fratri suo racha. vbi tāgit ira cū voce. sz necdū pleno vbo formata. Et postea dic. Qui āt dixerit fratri suo fatue. vbi explet vox pfectione sermonis. ergo insufficiēter diuisit Damas. irā: nihil ponēs ex parte vocis.

¶ Sz contra est auctoritas Damas. z Gregoriy niceni.

¶ R̄ñº. dōm qz tres spēs ire q̄s Damas. ponit: z ēt Greg. nicenº sumunt fm ea q dāt ire aliqō augmētū: qō gdē cōtingit triplr. Uno mō ex facilitate ipsiº motº: z talē irā vocat fel. qz cito accendit. Alioº ex pte tristitie causantis irā q diu i memoria manet: z hec ptinet ad maniā q a manendo dr. Tertio ex pte eiº qō iratº appetit s. vindicte. z hec ptinet ad furorē q nunqz gescit donec puniat: vñ phūs i. 4. ethicorum quosdā iascētiū vocat acutos: qz cito iascunt quosdā amaros: qz diu retinēt irā: quosdaz difficiles: quia nūqz gescūt nisi puniāt. ¶ Ad p̄mū ergo dōm qz oīa illa p que ira recipit aliqz pfectionez: non oio p accñs se hñt ad irā: z ideo nihil phibz fm ea spēs ire assignari. ¶ Ad scōm dōm qz excandescentia quaz Tullius ponit: magis videt ptinere ad p̄mā spēm ire q̄ pficit fm velocitatez ire qz ad furorem: nihil aūt phibz vt thymos grece qui latine furor dr vtrūqz iportet: z velocitatē ad iascendū. z firmitatem ꝓpositi ad puniēdum. ¶ Ad tertiū dōm qz gradus illi ire distinguunt fm effectuz ire: non aūt secundum diuersam perfectionem ipsius motus ire.

¶ Questio. XLVII.

Deinde considerādum est de causa effectiua ire z de remedys eius. ¶ Et circa hoc q̄runt quatuor.

Prio vtrz semper motiuū ire sit aliqd factū ꝺ eū q iascit. Scōo vtrz sola pariuipēsio vel despectioº sit motiuū ire.

Tertio de causa ire ex parte iascētis

Quarto de causa ire ex parte eius contra quem aliquis irascitur.

Ad primum sic ꝓcedit. Videt ꝙ non semp aliquis irascat ꝓp aliqd contra se factū. Homo.n.peccādo nihil ꝺ deū facere pōt. dr̄.n. Job.35. Si multiplicate fuerint inigtates tue: qd facies ꝺ illū: dr̄ tñ de⁹ irasci ꝺ hoies ꝓp peccata: ꝑm illud ps. Irat⁹ ē furore dñs ī populū suum. ergo nō sp aliqs irascit ꝓp aliqd ꝺ se factum. ℂ ꝑ. Ira ē appetit⁹ vindicte: sz aliqs appetit vindictā facere ēt de his q̄ ꝺ alios fiūt. ergo nō semp motiuū ire est aliqd ꝺ nos factū. ℂ ꝑ. Sic phūs dic ī .z. rhetoricoꝝ: hoies irascunt̄ ꝑcipue ꝺ eos q̄ despiciūt ea circa q̄ ipsi maxime studēt. sic̄ q̄ student ī philosophia irascunt̄ ꝺ eos qui philosophiam despiciūt. ⁊ sile ē ī alys: sz despicere philosophiā nō est necesse ipsi studēti. nō ergo semp irascimur ꝓp id qđ ꝺ nos fit. ℂ ꝑ. Ille q̄ tacet ꝺ contumeliātem magis ipm ad irā ꝓuocat: vt dic̄ Chrysostom⁹: sz in hoc ꝺ ipm nihil agit q̄ tacet. ergo nō semp ira alicui⁹ ꝓuocat̄ ꝓp aliqd qđ ꝺ ipm fit. ℂ Sed ꝺ ē qđ phūs dic̄ ī .z. rhetoricoꝝ. q̄ ira fit semp ex his q̄ ad seipm: inimicitia aūt ⁊ sine his que ad ipm. si. n. putem⁹ talē esse odim⁹. ℂ ℜñ⁹. dom̄ q̄ sic̄ supra dcm̄ est. ira est appetit⁹ nocēdi alteri sub rone iusti vindicatiui. vidicta aūt locū nō hz nisi vbi precessit iniuria: nec iniuria ois ad vidictā ꝓuocat: sz illa sola que ad eū ptinet q̄ appetit vindictā. sic̄.n. vnūq̄q̄ naturaliter appetit ꝓprium bonū. ita ēt naturaliter repellit ꝓprium malum: iniuria aūt ab aliquo facta nō ptinet ad aliquē nisi aliquid fecerit qđ aliquo mō fit ꝺ ipm: vnde sequit̄ q̄ motiuū ire alicui⁹ semp sit aliqd ꝺ ipm factū. ℂ Ad ꝑmū ergo dom̄ q̄ ira nō dr̄ in deo ꝑm passionē animi: sz ꝑm iudiciū iustitie: put vult vindictā facere de peccato: peccator.n. peccādo deo nihil nocere effectiue pōt: tñ ex parte sua dupliciter ꝺ deū agit. ℣ primo qdē iquātū eū ī suis mādatis contemnit. Scōo iquātū nocumētū aliqđ ifert alicui. vel sibi vel alteri: qđ ad deū ptinet: put ille cui nocumētū iferē sub dei ꝓuidētia ⁊ tutela continet. ℂ Ad scōm dom̄ q̄ irascimur ꝺ illos q̄ alys nocent. ⁊ vindictā appetim⁹ iquātū illi qb⁹ nocet aliquo mō ad nos ptinēt: vel ꝓ aliquā affinitatē: vel ꝓ amicitiā vel saltē ꝓ cōmunionē nāe. ℂ Ad tertiū dōz q̄ id ī quo maxime studem⁹: reputam⁹ eē bonū nostrū. ⁊ iō cū illud respicit reputam⁹ nos quoq̄ despici: ⁊ arbitramur nos lesos. ℂ Ad quartū dom̄ q̄ tūc aliqs tacēs ad irā ꝓuocat iniuriantes q̄ñ videt ex contemptu tacere: quasi paruipēdat alterius iram: ista aūt paruipēsio qdam actus est.

Ad secundum sic ꝓcedit. Videt ꝙ non sola ꝓuipēsio vel despectio sit motiuū ire. Dic̄.n. Damas. q̄ iniuriā passi vel estimantes pati irascimur. sz hō pōt iniuriā pati ēt absq̄ despectu vel paruipēsione. ergo nō sola paruipēsio ē ire motiuū. ℂ ꝑ. Eiusdē ē appetere honorē ⁊ contristari de paruipēsione: sz bruta aialia nō appetūt honorē. ergo nō contristant̄ de paruipensione. ⁊ tñ in eis ꝓuocat̄ ira ꝓp hoc q̄ vulnerant̄: vt dicit phūs ī .z. ethicoꝝ. ergo nō sola paruipēsio videt eē motium ire. ℂ ꝑ. Phūs in .z. rhetoricoꝝ ponit multas alias causas ire: puta obliuionē ⁊ exultationē in ifortunys. ōnbrmationē maloꝝ: ipedimentū ꝓsequende ꝓprie voluntatis. nō ergo sola paruipēsio est ꝓuocatiuū ire. ℂ Sz ꝺ est qđ phūs dic̄ ī .z. rhetoricoꝝ: q̄ ira est appetit⁹ cuz tristitia punitionis. ꝓp apparentē paruipēsionē nō conueniēter factā. ℂ ℜñ⁹. dom̄ q̄ oēs cāe ire reducunt̄ ad paruipēsionē sunt. ri. tres spēs paruipensionis: vt dr̄ ī scōo rhetoricoꝝ. s. despect⁹: epireasmus. i. ipedimētū volūtatis iplende: ⁊ contumeliatio. ⁊ ad hec tria oīa motiua ire reducunt̄. Cui⁹ rō pōt accipi duplex. ℣ prima ē q̄ ira appetit nocumētū alterius iquātū hō hz rōnē iusti vindicatiui: ⁊ iō itm̄ q̄rit vindictā iquātum videt eē iusta. iusta aūt vindicta nō fit nisi de eo qđ est iniuste factū. ⁊ iō ꝓuocatiuū ad irā semp ē aliqd sub rōne iniusti. vñ dic̄ phūs ī .z. rhetoricoꝝ: q̄ si homines putauerint eos q̄ leserūt eē iuste passos. non irascunt̄. nō.n. fit ira ad iustū. Contingit aūt tripliciter nocumētū alicui iferri. s. ex ignoratia. ex passione. ⁊ ex electōe. Tūc.n. aliqd maxime iniustū fac: qñ ex electione vel idustria: vel ex certa malitia nocumētū ifert: vt dr̄ ī .5. ethicoꝝ. ⁊ ideo maxie irascimur ꝺ illos quos putam⁹ ex idustria nobis nocuisse. Si.n. putem⁹ aliquos vel ꝓ ignoratiaz: vel ex passione nobis itulisse iniuriā: vt nō irascimur ꝺ eos vel multo min⁹. agere.n. aliqd ex ignoratia vel ex passione diminuit rōnez iniurie. ⁊ ē quodāmō ꝓuocatiuū misericordie ⁊ venie. illi aūt q̄ ex idustria nocumētū iferūt ex contemptu vident̄. ⁊ iō ꝺ eos maxime irascimur: vñ phūs dic ī .z. rhetoricoꝝ: q̄ his q̄ ꝓp irā aliqd fecerūt: aut nō irascimur: aut min⁹ irascimur: nō.n. ꝓp paruipēsionē vident̄ egisse. Secūda rō est. q̄ paruipēsio excellētie hoīs opponit̄. q̄. n. homines nullo mō putāt digna cē paruipēdūt. vt dr̄ ī .z. rhetoricoꝝ. Ex oīb⁹ aūt bonis nostris aliquā excellētiam ārimus. ⁊ iō quodcūq̄ nocumentū nobis iferat̄ iquātū excellētie derogat: videt̄ ad paruipēsionē ptinere. ℂ Ad ꝑmū ergo dom̄ q̄ ex quacūq̄ alia causa aliqs iniuriā patiat̄ q̄ ex contēptu: illa cā minuit rōnē iniurie: sz solus contēptus vel paruipēsio rōnem ire auget. ⁊ ideo ē ꝑ se cā irascendi. ℂ Ad scōm dom̄ q̄ lz aīal brutū non appetat honorē sub ratione honoris: appetit tñ naturaliter quandā excellentiam ⁊ irascit̄ ꝺ ea q̄ illi excellentie derogāt. ℂ Ad tertiū dom̄ q̄ oēs ille cause ad quādam paruipēsionē reducunt̄. obliuio.n. paruipēsionis est euidens signū: ea.n. q̄ magna estimam⁹: magis memorie ifigim⁹. Silr ex quadā paruipensione est q̄ aliqs non vereat̄ contristare aliqua: deniciando sibi aliq̄ tristia: q̄ ēt ī ifortunys alicui⁹ hilaritatis signa ostēdit: videt̄ pax curare de bono vel malo eius. Silr ēt q̄ ipedit aliquē a sui ꝓpositi assecutione non ꝓp aliquā vtilitatē sibi inde puenientem: non videt̄ multum curare de amicitia eius. ⁊ ideo omnia talia iquantuz sunt signa contemptus: sunt ꝓuocatiua ire.

Ad tertium sic ꝓcedit. Videt ꝙ excellētia alicuius non sit cā q̄ facilius irascat̄. Dic̄.n. phūs ī .z. rhetoricoꝝ: q̄ maxie alīq irascunt̄ cum tristant̄: vt ifirmi ⁊ egentes. ⁊ q̄ non hñt id qđ ꝺcupiscūt: sed oīa ista ad defectū ptinere vident̄. ergo magis fac̄ ꝓnum ad irā defect⁹ q̄ excellentia. ℂ ꝑ. Phūs dic̄ ibidē q̄rūc alīq maxime irascuntur qñ in eis respicit id de quo potest esse suspicio q̄ vel ifit eis: vel q̄ sit ī eis debilr: sz cum putant se multū excellere ī illis ī q̄bus despiciunt: non curat: sz p̄dicta suspicio ex defectu ꝓuenit. ergo defect⁹ magis cā q̄ aliqs irascat̄ q̄ excellentia. ℂ ꝑ. Ea q̄ ad excellētiā ptinent maxie faciūt hoies iocūdos ⁊ bone spei esse: sz philosophus dic ī scōo rhetoricoꝝ: q̄ in ludo: i risu: i festo: i prosperitate: i consumatione operꝝ: i delectatione non turpi. ⁊ ī se optima hoies non irascunt̄. ergo excellentia non est causa ire. ℂ Sed ꝺ est qđ phūs ī eodem libro dic̄: q̄ hoies ꝓp excellentiā idignant̄. ℂ ℜñ⁹. dom̄ q̄ cā ire ī eo q̄ irascit dupliciter accipi: potest. Uno modo ꝑm habitudinem ad motiuū ire: ⁊ sic excellentia est cā vt aliqs de facili irascat: est .n. motiuū ire iniusta paruipensio: vt dcm̄ est: constat aūt q̄ ēt̄o aliqs est excellentior: iniustus paruipendit̄ ī hoc in quo excellit: ⁊ ideo illi q̄ sunt ī aliqua excellentia: maxime irascunt̄ si paruipendant̄: puta si diues paruipendit ī pecunia ⁊ rhetor ī loquendo. ⁊ sic de alys. Alio modo potest considerari causa ire in eo qui irascitur ex parte dispositionis que in eo relinquit̄ ex tali motiuo: manifestum est autem q̄ nihil mouet adiram nisi nocumentuz quod contristat: ea autem que ad defectum ptinent maxime sunt contristantia. q̄ homines ꝺfectibus subiacentes facilius

leduntur. Et ista est causa quare homines qui sunt infirmi vel i alys defectib⁹ facilius irascunt. qz facili⁹ cōtristant. Et p hoc ps rnsio ad pmū. ¶ Ad scōm dōm q ille q despi iacturā pati. z iō non ꝓtristat: z ex hac parte min⁹ irascit: sz cit i eo iquo manifeste multū excellit: non reputat se alicz ex alia parte iquātū idign⁹ despicit: hz maiorē rōnē irascē di: nisi forte reputet se nō iuideri: vel sub sannari pp despe ctum: sz pp ignorātiā: vel pp aliud hmōi. ¶ Ad tertiū dōz q oia illa ipediūt irā iquātū ipediūt tristitiā. sz ex alia par te nata sunt prouocare iram ꝑm q faciunt hominem i con uenientius despici.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uidet q defect⁹ ali cuius nō sit cā: vt ꝯ ipm facilius iascamur. Dic.n.phus i.z.rhetozi. q his q confitent z pe nitent z humiliant nō irascimur: sz magis ad eos miteſci mus: vnde z canes nō mozdēt eos q residēt: sz hoc ptinet ad paruitatē z defectū. ergo paruitas alicui⁹ē cā: vt minus iascamur. ¶ ℗. Nullus ē maior defect⁹ qz mortis. sz ad mortuos desinit ira. ergo defect⁹ alicui⁹ nō ē cū ꝓuocatiua ire ꝯ ipm. ¶ ℗. Nullus estimat aliquē parū. ex hoc q ē sibi amic⁹. sz ad amicos si nos offenderint: vel si non iuue rint magis offendimur. vñ dr i ps. Si inimic⁹ me⁹ maledi xisset mihi: sustinuissem vtiqz. ergo defect⁹ alicui⁹ nō ē cā vt ꝯ ipm facilius irascamur. ¶ Sz ꝯ ē qō phus dic in.z. rhetozicoz: q diues irascit ꝯ pauperē si eū ōspiciat: z pnci pans ꝯ subditū. ¶ Rñ⁹. dom q sic iā supra dcm est: indi gna despectio ē maxime ꝓuocatiua ire: defect⁹ igitur vel paruitas ei⁹ ꝯ quē irascimur: fac ad augmentū ire iquātū auget idignā despectionē. sicut.n. quanto aliqs est maior: tāto idigni⁹ despicit: ita iquāto aliqs ē minor tāto idigni⁹ despicit. z iō nobiles irascunt si despiciant a rusticis vel sa pientes ab icipientib⁹: vel domini a seruis. Si vo paruitas vel defectus diminuat despectionē idignā: talis paruitas nō auget: sz diminuit irā. z hoc mō illi q penitēt de iurys factis: z confitent se male fecisse: z humiliant z veniā pe tūt: mitigāt iram ꝑm illud ℣ Prouer. 15. ℣ Responsio mollis frangit irā iquātuz. s. talis vident nō despicere: sed magis magnipendere eos gbus se humiliāt. Et p hoc ps rnsio ad pmū. ¶ Ad scōm dōm q duplex est cā quare ad mortuos cessat ira. Una qz nō possunt dolere z sentire: qō maxime querūt irati i his gb⁹ irascunt. Alio mō qz iā vident ad vl timū malo ꝓ pueniſſe. vnde ēt ad quoscūqz grauiter lesos cessat ira iquātum eoꝝ malū excedit mensurā iuste retri butionis. ¶ Ad tertiū dōm q etiā despectio q̄ est ab ami cis videt eē magis idigna. z ideo ex simili causa magis ira scimur contra eos si despiciant vel nocēdo: vel non iuuan do. sicut z contra minores.

¶ Questio. XLVIII.

Deinde consi derādum est de effe ctibus ire. ¶ Et circa hoc runt quatuor. ℣ Primo vtruz ira causet delectationē. Scōo vtꝝ maxime cau set feruorē in corpore. Tertio vtrum maxime ipediat rōnis vsum. Quarto vtꝝ causet taciturnitatem.

Ad primum sic ꝓcedit. Uidet q ira nō causet delectationē. Tristitia.n. delecta tionē excludit: sz ira est semp cū tristitia. qz vt dr i.7. ethi/ coꝝ: ois q facit aliqd pp irā facit tristatus. ergo ira nō cāt delectatōes. ¶ ℗. phus dic i.z. ethicoꝝ q punitio getat ipetū ire: delectationē ꝑ tristitia faciēs. ex quo pōt accipi q delectatio irato ꝓuenit ex punitione. punitio aūt exclu dit irā. ergo aduenīte delectatōe ira tollit. nō ē ergo effe ctus delectationi coniunct⁹. ¶ ℗. Nullus effectus ipedit cām suā. cū sit sue cāe cōformis. sz delectationes ipediunt irā. vt dr i.z. rhetoricoꝝ. ergo delectatio nō est effect⁹ ire.

¶ Sz ꝯ est q phus in codē libro īducit ꝓuerbium q ira multo dulcior melle distillāte i pectoribꝰ viroꝝ crescit. Est Dicit Homerus poeta.

¶ Rñ⁹. dom q sic phus dic in.7. ethicoꝝ: delectationes maxime sensibiles z corporales sunt medicine q̄daz ꝯ tri stitiā: z ideo q̄to p delectationē ꝯ maiorē tristitiā vel an xietatē remediuz prestat: tāto delectatio magis ꝓcipit sic pz q q̄ aliqs sitit delectabilior fit ei pot⁹. Manifestuz ē aūt ex pdictis q mot⁹ ire ilsurgit ex aliqua illata iniuria cō tristāte: cui qdem tristitie remediū adhibet ꝑ vindictam. z iō ad ꝓsentiam vindicte delectatio sequit: z tāto maior q̄to maior fuit tristitia. Si igit vindicta fuerit ꝓsens rea liter fit pfecta ōlectatio q̄ totalr excludit tristitiā. z p hoc getat motū ire. sz anteq̄z vindicta sit ꝓsens realr fit iascē ti ꝓsens duplr. Uno mō ꝑ spē. qz nullus irascit nisi spans vindictā: vt supra dcm ē. Alio mō ꝑm continuā cogitatio nem. vnicuiq̄.n. concupiscēti ē delectabile imorari i cogi tatione eoꝝ q̄ ꝓcupiscit: pp qō ēt imaginationes somnio rum sunt delectabiles. z iō cū irat⁹ multū i aio suo cogitet de vindicta: ex hoc delectat: tñ delectatio nō est pfecta q̄ tollat tristitiā: z p ons irā. ¶ Ad pmū ergo dom q nō de codē irat⁹ tristat z gaudet: sz tristat de illata iniuria: dele ctat aūt de vindicta cogitata z sperata: vnde tristitia se hz ad irā sic ꝓncipiū. sed delectatio sic effect⁹ vel terminus. ¶ Ad scōm dōm q obiectio illa ꝓcedit de delectatione q̄ causat ex reali ꝓsentia vindicte: q̄ totalr tollit iraz. ¶ Ad tertiū dōz q ōlectatōes ꝓcedētes ipediūt ne seq̄t tristitia z p ons ipediūt irā: sz ōlectatio de vidicta ꝓsequt ipsam.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet q feruor nō sit maxime effect⁹ ire. Feruor enim sic supra dcm ē ptinet ad amorē. sz amor sic supra di ctuz est: ꝓncipiū ē z cā oīum passionū: cū ergo cā sit potior effectu: videt q ira nō faciat maxime feruorē. ¶ ℗. Illa q̄ de se excitāt feruorē p tēporis assiduitatē magis augen tur sic amor diuturnitate cōualescit: sz ira per tractū tpis debilitat. Dic.n. phus i.3. rhetoricoꝝ q tēpus getat iraz. ergo ira nō ꝓprie causat feruorē. ¶ ℗. Feruor addit⁹ fer uori augmētat feruorē: sz maior ira supueniēs facit irā mi tescere. vt phs dic i scōo rhetoricoꝝ: q̄ ira nō cāt feruorē. ¶ Sz ꝯ est qō Damas. dic q ira ē feruor ei⁹ q circa cor est sanguinis ex euaporatione fellis fiens. ¶ Rñ⁹. dom q si cut dcm ē: corporalis trāsmutatio q̄ ē i passionib⁹ aie pro portionat motui appetit⁹: manifestū est aūt q glibz appe titus ēt nālis fortius tēdit i id qō ē sibi ꝯrium si fuerit pre sens: vñ videm⁹ q aqua calefacta magis ꝯgelat: ūsi frigi do vehemēti⁹ i calidū agente. mot⁹ aūt appetitiu⁹ ire cau sat ex ali q̄ iniuria illata: sic ex quodaz ꝯrio iniacēdo. z iō appetit⁹ potissime tēdit ad repellēdum iniuriā p appetitū vindicte. z ex hoc sequit magna vehemētia z ipetuositas i motu ire. Et qz mot⁹ ire nō ē p modū rectractōis cui pro portionat frigus: sz magis p modum isecutionis cui ppor tionat calor: ꝯsequēter fit mot⁹ ire causatiu⁹ cuiusdā feruo ris sanguis z spūs circa cor qō est istrumētū passionis aie z exīde est q pp magnaz pturbationem cordis q̄ est i ira maxie apparent i iratis indicia q̄dam i exterioribꝰ mem bris: vñ Grego. dic i.5. moraliuz. Ire sue stimul⁹ accensum cor palpitat: corpus tremit: lingua ppedit: facies ignescit: exasperant oculi z nequaquam recognoscunt noti: ore q dem clamorem formant: sed sensus qd loquat ignorat.

¶ Ad primum ergo dom q amor ipse non ita sentit: nisi cumeum prodit idigentia: vt augustinus dic i.10. de trini. Et ideo quando homo patit detrimentum amate excellē tie pp iniuriam illatam magis sentit amor. z ideo feruen tius cor mutat ad remouendum impedimentum rei amate vt sic feruor ipse amoris per iram crescat: z magis sentiat z tamen feruor qui consequit calorem alia rōne pertinet ad amorem z ad iram. Nam feruor amoris est cum q̄daz

dulcedine ꝛ lenitate: est.n. in bonum amatum: ꝛ ideo assimilatur calori aeris ꝛ sanguis propter hoc sanguinei sunt magis amatiui: ꝛ dr̃ q cogit amare iecur i quo fit q̃dã ebullitio sanguis: feruor aũt ire ẽ cũ amaritudine ad ꝛsumẽdum qz tẽdit ad punitionẽ ℑry: vñ assimilat calori ignis ꝛ colere. ꝛ pp hoc Damas. dic̃ q ꝓcedit ex vapore fellis: ꝛ fellea nominat. ¶ Ad scm̃ dom̃ q oẽ illud cui⁹ cã p tps diminuit̃: necesse ẽ q tpe obliuisc̃. Manifestũ ẽ aũt q memoria tpe diminuit̃: q̃.n. antiq̃ sunt a memoria ō facile excidũt: ira aũt causat̃ ex memoria iniurie illate: ꝛ io cã ire p tẽpus diminuit̃ paulatim quousq; totaliter tollat̃. Maior ẽt videt̃ iniuria qñ ꝑmo sentit̃ ꝛ paulatim diminuit̃ ei⁹ estimatio. Sm̃ q magis recedit̃ a pñti sensu iniurie: ꝛ sili ẽt est de amore: si amoris cã remaneat i sola memoria. vñ phus dic̃ i. 8. ethicorum: q si diuturna fiat amici absentia videt̃ amicitie oblitiones facere: sz i p̃sentia amici semp p tẽpus multiplicat̃ cã amicitie. ꝛ io amicitia crescit. Et sili ẽt est de ira si cõtinue multiplicaret̃ cã ipsi⁹. Tñ hoc ipm q ira cito ꝛsumit̃ attestat̃ vehemẽti furori ipsi⁹: sic̃.n. ignis magn⁹ cito extinguit̃ ꝛsumpta mã. ita ẽt ira pp suã vehemẽtiam cito deficit. ¶ Ad tertiũ dom̃ q ois virt⁹ diuisa in plures partes diminuit̃. ꝛ io qñ aliqs iratus alicui. irascit̃ postmodum alteri: ex hoc ipso diminuit̃ ira ad ꝑmum: ꝛ ꝓcipue si ad scm̃ fuerit maior ira: nã iniuria que excitauit iram ad ꝑmum: videbit̃ comparatione secunde iniurie que estimatur maior esse parua vel nulla.

Ad tertium sic ꝓcedit̃. Uidet̃ q ira nõ impediat rõnem. Illud.n. qõ est cũ rõne nõ videt̃ esse rõnis impedimẽtum: sz ira ẽ cũ rõne: vt dr̃ i. 7. ethicor̃. ergo ira nõ impedit rõnem. ¶ P. Quãto magis impedit rõ: tãto diminuit̃ manifestatio: sz phus dic̃ i. 7. ethicor̃ q iracundus nõ est insidiator. sz manifestus. ergo ira nõ videt̃ impedire vsum rõnis sic̃ concupiscẽtia q̃ ẽ insidiosa: vt ibidẽ dr̃. ¶ P. Judiciũ rõnis euidenti⁹ fit ex adiunctione ℑry. qz ℑria iuxta se posita magis eluescunt: sz ex hoc ẽt crescit ira: dic̃.n. phus in. z. rhetoricor̃ q magis hoies irascunt̃ si ℑria ꝑexistunt sic̃ honorati si dehonorent̃: ꝛ sic de alijs. ergo ex eodẽ ira crescit: ꝛ iudiciũ rõnis adiuuat. nõ ergo ira impedit iudiciũ rõnis. ¶ Sz ℑ ẽ qõ Hrego. dic̃ i. 5. moraliũ q ira intelligentie lucem subtrahit cũ mẽtẽ ꝑmouẽdo confundit. ¶ Rñ⁰. dom̃ q mens vel rõ q̃tuis nõ vtat̃ organo corporali i suo ꝓprio actu. tñ qz idiget ad sui actũ gbusdã viribꝰ sensitiuis quor̃ actus impediunt̃ corpore perturbato: necesse ẽ q perturbationes corporales ẽt iudiciũ rõnis impediant: sic̃ pz i ebrietate ꝛ somno. Dcñ ẽ aũt q ira maxime facit perturbationẽ corporalẽ circa cor. ita vt ẽt vsq; ad exteriora mẽbra deriuet̃: vñ ira inter ceteras passiones manifestiꝰ impedit iudiciũ rõnis: sm̃ illud ps. Cõturbatus ẽ in ira oculus meus. ¶ Ad ꝑmũ ergo dom̃ q a rõne ẽ ꝑncipium ire quãtũ ad motũ appetitiuum: q est formalis i ira: sz pfectũ iudiciũ rõnis passio ire ꝓoccupat: q̃si nõ pfecte rõnem audiẽs pp cõmotionẽ calor̃ velociter ipellentis q̃ ẽ materialis in ira: ꝛ quãtum ad hoc impedit iudicium rõnis.

¶ Ad scõz dom̃ q iracundus dr̃ eẽ manifestus: nõ qz manifestũ sit sibi gd facere debeat. sz qz manifeste operat̃ nõ querẽs aliquã occultationẽ. qõ partim ꝛtingit pp impedimẽtũ rõnis q̃ nõ põt discernere gd sit occultãdũ: ꝛ gd manifestandũ. nec ẽt excogitare occultandi vias: partim vo ẽ ex ampliatione cordis q̃ ptinet ad magnanimitatẽ quaz facit ira: vñ ꝛ magnanimo phus dic̃ i. 4. ethicor̃ q ẽ manifestus oditor̃ ꝛ amator: ꝛ manifeste dic̃ ꝛ operat̃: ꝛcupiscẽtia aũt dr̃ eẽ latens ꝛ insidiosa. qz vt plurimũ delectabilia q̃ ꝛcupiscunt̃: habẽt turpitudinẽ quandã: ꝛ mollitiẽ in gbꝰ bõ vult latere. i his aũt q̃ sunt virilitatis ꝛ excellentie cuiusmodi sunt vindicte: q̃rit bõ manifestus eẽ. ¶ Ad tertium dom̃ q sic dcñ est motus ire a rõne ꝛcipit. ꝛ ideo sm̃ idem appositio contrary ad contrarium adiuuat iudicium rõnis: ꝛ auget irã: cũ.n. aliqs hz honorez vel diuitias: ꝛ postea ꝛcurrit alicui⁹ detrimẽtũ. illud detrimẽtũ apparet magis iuste: tũ pp vicinitatẽ ℑry. tũ qz erat inopinatus. ꝛ io causat maiorem tristitiã: sicut ẽt magna bona ex inopinato veniẽtia causant maiorẽ delectationẽ: ꝛ sm̃ augmẽtum tristitie ꝓcedentis consequenter augetur ꝛ ira.

Ad quartum sic ꝓcedit̃. Uidet̃ q ira non causet taciturnitatem. Taciturnitas.n. locutioni opponit̃: sed p cremẽtuz ire vsq; ad locutionẽ puenit̃: vt pz p gradus ire quos dñs assignat Matth. 5. cens. Qui irascit̃ fratri suo: ꝛ q dixerit fratri suo fatue. ergo ira nõ cãt taciturnitatẽ. ¶ P dixerit fratri suo fatue. ergo ira nõ cãt taciturnitatẽ. ¶ Ex hoc q custodia rõnis deficit ꝛtingit q hõ ꝓrupat ad verba inordinata: vñ dr̃ ꝓuer. 25. Sic̃ vrbs patẽs ⁊ absq; muroꝝ ambitu: ita vir q nõ põt cohibere i loquẽdo spũm suũz: sz ira maxie ipedit iudiciũ rõnis. vt dcñ ẽ. ergo facit maxime ꝓfluere in verba inordinata. nõ ergo causat taciturnitatẽ. ¶ P. Matth. 12. dr̃. Ex abundantia cordis os loquit̃. sz p iram cor maxime pturbat̃: vt dcñ ẽ. ergo maxime cãt locutõez. nõ ergo cãt taciturnitatẽ. ¶ Sz ℑ q̃ Hrego. dic̃ i. 5. moraliũ q ira p silentiũ clausa intra mentẽ vehementiꝰ estuat. ¶ Rñ⁰. dom̃ q ira sic̃ iã dcñ est. ꝛ cũ rõne est ꝛ impedit rõnẽ. ꝛ ex vtraq; parte põt taciturnitatem causare. Ex parte qdẽ rõnis: q̃ iudiciũ rõnis intantũ viget q ꝛ si non cohibeat affectũ ab inordinato appetitu vindicte: cohibet tñ linguã ab inordinata locutione. vnde Hrego. in. 5. moralium dic̃. Aliq̃ ira perturbato alo q̃si ex iudicio silentiũ inducit. Ex parte vo impediẽti rõnis. qz sic̃ dcñ ẽ. pturbatio ire vsq; ad exteriora mẽbra pducit: ꝛ maxime ad illa mẽbra in gbꝰ expressius relucet vestigium cordis: sic̃ in oculis ꝛ in facie ꝛ in lingua: vñ sic̃ dcñ est lingua se ꝑpedit. facies ignescit: exasperant̃ oculi⁹. Pot ergo esse tãta pturbatio ire. q omnino impediat lingua ab vsu loquendi. ꝛ tũc sequit̃ taciturnitas. ¶ Ad ꝑmũ ergo dom̃ q augmentũ ire: q̃q; est vsq; ad impediendũ rõnez a cohibitione lingue. q̃q; aũt vltra ꝓcedit vsq; ad impediendũ motũ lingue. ꝛ alioꝝ membroꝝ exterioꝝ. ꝛ p hoc etiã pz solutio ad scm̃. ¶ Ad tertiũ dom̃ q ꝑturbatio cordis q̃q; põt superabũdare vsq; ad hoc q per iordinatus motũ cordis impediat̃ motꝰ exterioꝝ membroꝝ: ꝛ tũc catur taciturnitas ꝛ immobilitas exteriorum membrorum: ꝛ quandoq; etiam mors. Si autem non fuerit tanta perturbatio: tunc ex superabundantia perturbationis cordis sequitur otis locutio.

XLIX.

¶ Questio.

Post actus ꝛ passiones de ꝑncipijs bũanoꝝ actuũ. Et ꝑmo de ꝑncipijs ītrinsecis. Secũdo de ꝑncipijs extrinsecis. ¶ Principiũ aũt intrinsecũ ẽ potentia ꝛ habit⁹: sed qz de potentijs in ꝑma parte dcñ est: nunc restat de habitib⁹ ꝛsiderãdũ. Et ꝑmo gdem in gñali. Scõo vo de virtutib⁹ ꝛ vitijs: ꝛ hmõi alijs habitib⁹ g sunt bũanoꝝ actuũ ꝑncipia. ¶ Circa ipos aũt habit⁹ in gñali quatuor cõsiderãda sunt. ¶ Primo gdem de ipsa subba habituũ. Scõo de subiecto eoꝝ. Tertio de cã gnãtionis augmenti ꝛ corruptionis ipsoꝝ. Quarto de vtilitate ipsoꝝ. ¶ Circa ꝑmũ q̃runt̃ quatuor. ¶ Primo vtr̃ habitus sit qualitas. Scõo vtr̃ sit determinata species qualitatis. Tertio vtruz habitus importet ordinem ad actũ. Quarto de necessitate habitus.

Ad primum sic ꝓcedit̃. Uide ẽ q habit⁹ nõ sit qualitas. Dic̃.n. augustin⁹ in libro 83. questionum: q hoc nomẽ habitus dcñ est ab hoc vbo habere: sz habere nõ solũ pertinet ad qualitatez. sz ad alia

genera: dicimur enim habere quantitatem ⁊ pecuniam ⁊ alia hmõi. ergo habit⁹ nõ est q̃litas. ¶ P. Habit⁹ ponit vnũ p̃dicamentũ: vt pz i libro p̃dicamento⁊: sz vnũ p̃dicamẽtum nõ continet sub alio. ergo habit⁹ nõ est qualitas. ¶ P. Ois habit⁹ ẽ dispositio: vt dr i p̃dicamẽtis: sz dispositio ẽ ordo habẽtis partes vt dr i. 5. metaphysice: hoc aũt ptinet ad p̃dicamẽtum situs. ergo habit⁹ nõ est qualitas. ¶ Sz cõ est qõ phũs dic i p̃dicamẽtis: q⁹ habit⁹ ẽ qualitas de difficili mobilis. ¶ Rñ. dcz q⁹ hoc nomẽ habitus ab habẽdo est sumptũ: a quo qdem nomen habit⁹ dupl̃r deriuat. Uno qdem mõ fm q⁹ homo vel quecunq; alia res dr aliqd habere. alio mõ fz q⁹ aliqua res aliquo mõ hz se i seipsa. vel ad aliqd aliud. ¶ Circa p̃mũ considerãdũ ẽ q⁹ habere fm q⁹ dr respectu cuiuscũq; qõ habeat cõe ẽ ad diuersa gña rẽ pũs iter posit̃dicamẽta habere ponit. ar̃. s. diuersa rẽ⁊ gña ꝯsequunt: sic̃ sunt opposita: ⁊ pus ⁊ posteri⁹ ⁊ alia hmõi: sz iter ea q̃ habent: talis videt eẽ distinctio: q⁹ qdã sunt in qb⁹ nihil est mediũ iter habẽs: ⁊ id qõ habet. sicdam. n. sunt i qb⁹ ẽ aliqd mediũ iter vtrũq; sz sola relatio sic dr aligs habere sociuz vel amicũ: qdã vo sunt iter q̃ est aligd mediũ: nõ qdẽ actio vel passio: sz aligd p modũ actionis vel passionis: put supra vnũ ẽ ornãs vel regẽs: ⁊ aliud ornatũ aut rectũ: vñ phũs dic i. 5. metaphisice: q⁹ habitus dr tanq̃ actio qdã habẽtis ⁊ habiti sic̃ est i illis q̃ circa nos habem⁹: ⁊ iõ i his ꝓstituit vnũ spãle genus rẽ⁊ qõ dr p̃dicamẽtũ habitus: de quo dic phũs i. 5. metaphisice: q⁹ iter habẽtem idumẽtũ: ⁊ idumẽtũ qõ habet est habit⁹ medius. Si aũt sumat habere: put res aliq̃ dr quodãmõ se habere in seipsa: vel ad aliquid aliud: cũ iste mod⁹ se habẽdi sit fm aliquã qualitatẽ: hoc mõ habit⁹ qdã q̃litas ẽ: de quo phũs i. 5. metaphisice dic q⁹ habit⁹ dr dispositio fm quam bene vel male disponit dispositũ: ⁊ aut fm se: aut ad aliud: vt sanitas habit⁹ qdam ẽ: ⁊ sic logmur nunc de habitu: vñ dõm q⁹ habit⁹ ẽ q̃litas. ¶ Ad p̃mũ ergo dõm q⁹ obiectio illa ꝓcedit de habere cõiter sumpto: sic. n. ẽ cõe ad multa gña: vt dcm̃ est. ¶ Ad scõm dõm: q⁹ rõ illa ꝓcedit de habitu fm q⁹ itelligit aligd medium iter habẽs: ⁊ id qõ habet: sic. n. ẽ quoddã p̃dicamẽtum: vt dcm̃ est. ¶ Ad tertiũ dicẽdũ q⁹ dispositio qdẽ semp ipoꝛtat ordinẽ alicui⁹ habẽtis partes: sz hoc ꝓtingit dupl̃r: vt statim ibidẽ phũs subdit. s. aut fm locũ: aut fm potẽtiã. aut fm spẽm: in quo vt Simplici⁹ dic in cõmẽto p̃dicamẽtoꝛ: cõprehẽdit oẽs dispositiones cozporales qdẽ i eo fm q⁹ dic fm locũ: ⁊ hoc ptinet ad p̃dicamẽtum situs: q ẽ ordo partiũ i loco: q⁹ aũt dic fm potẽtiã icludit illas dispões q̃ sunt i ꝓparatione ⁊ idonei tate nondũ pfecte: sic̃ sciẽtia ⁊ virt⁹ ichoata: q⁹ aũt dic fm spẽm icludit perfectas dispositiones que dr habit⁹: sicut scientia ⁊ virtus complete.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet q⁹ habit⁹ nõ sit determinata spẽs q̃litatis. qz vt dcm̃ est. habitus fm q⁹ est qualitas dr dispositio fm quam bene aut male disponit dispositũ: sz hoc ꝓtingit fm q̃libz qualitatẽ: nã ⁊ fm figurã ꝓtingit aligd bene vel male eẽ dispositũ: ⁊ sil̃r fm calorẽ ⁊ frigus ⁊ fm oia hmõi. ergo habit⁹ nõ est determinata spẽs q̃litatis. ¶ P. phũs i p̃dicamẽtis caliditatẽ ⁊ frigiditatẽ dic eẽ dispositiões vel habit⁹: sic̃ egritudinẽ ⁊ sanitatẽ: sz calor ⁊ frigus sunt i tertia spẽ q̃litatis. ergo habit⁹ vel dispositio nõ distinguunt ab alys specieb⁹ q̃litatis. ¶ P. Difficile mobile nõ ẽ differẽtia ptinẽs ad gen⁹ q̃litatis: sz magis ptinet ad motũ vel passionẽ: nullũ aũt gen⁹ determinat ad spẽm p differẽtiã alteri⁹ gñis: sz oz dr̃ias p se aduenire gñi. vt phũs dic in. 7. metaphisice: ergo cũ habit⁹ dicat eẽ qualitas difficile mobilis: videt q⁹ nõ sit determinata spẽs qualitatis. ¶ Sz cõ est qõ phũs dic i p̃dicamẽtis q⁹ vna spẽs qualitatis ẽ habitus ⁊ dispositio. ¶ Rñ. dicendum q⁹ philosophus in p̃dicamẽtis ponit iter quatuoꝛ spẽs q̃litatis p̃mã dispositionẽ ⁊ habitũ: quaꝛ qdẽ speciẽ differẽtias sic assignat Simplici⁹ i cõmẽto p̃dicamẽtoꝛ dicẽs q⁹ q̃litatũ q̃dã sunt nãles q̃ fm nãz ẽsunt: ⁊ semp. q̃dã aũt sunt aduẽticie q̃ ab extrinseco efficiunt̃: ⁊ pñt amitti: ⁊ hee qdẽ q̃ sunt aduẽticie sunt habit⁹ ⁊ dispositiones fm facile ⁊ difficile amissibile differentes: nãliũ aũt q̃litatũ q̃dã sunt fm id qõ aligd ẽ i potentia: ⁊ sic est scõa species q̃litatis: q̃dã vo fm q⁹ aligd est i actu: ⁊ hoc vel i ꝓfundũ: vel fm supficiez: si i ꝓfundũ qdẽ sic est tertia species q̃litatis: fm vo supficiem est q̃rta species qualitatis sic̃ figura ⁊ forma q̃ est figura animati: Sz ista distinctio specierum q̃litatis icõueniens videt. sic̃ eni multe figure ⁊ q̃litates passibiles nõnãles: sz aduenticie: ⁊ multe dispositiones nõ aduenticie: sed nãles: sic̃ sanitas ⁊ pulchꝛitudo ⁊ hmõi. ⁊ pp hoc nõ ꝓuenit ordini speciez. semp. n. qõ nãlius est p⁹ est. Et iõ alr accipienda est distinctio dispositionũ ⁊ habituũ ab alys qualitatib⁹: ꝓpꝛie. n. qualitas ipoꝛtat quendã modũ subẽ: modus aũt ẽ vt dic Augu. sup Gen. ad lr̃am quem mensura prefigit: vñ ipoꝛtat quãdaz determinationem fm aliq̃ mensurã. ⁊ iõ sic̃ id fm quod determinatur potentia mãe fm esse substantiale dr qualitas q̃ est dria subẽ: ita id fm qõ determinat potentia subi fm esse accñtale dr qualitas accñtalis: q̃ est etiam q̃daz dria: vt pz p philosophum i. 5. metaphisice. Modus aũt sine determinatio subi fm esse accñtale potest accipi vel ꝛordine ad ipsam nãm subi: vel fm actionez ⁊ passionem q̃ ꝓsequunt̃ principia nãe. q̃ sunt mã ⁊ forma vel fm q̃titatez. Si aũt accipiat mod⁹ vel determinatio subi fm q̃titatem: sic est quarta species qualitatis. Et qz q̃titas fm sui rõnez est sine motu: ⁊ sine rõne boni ⁊ mali: iõ ad quartã speciez qualitatis nõ ptinet q⁹ aligd sit bene vel male: cito vel tarde trãsiens. Mod⁹ autem sine determinatio subi fm actionem ⁊ passionem attendit̃ i scõa vl tertia specie qualitatis. ⁊ iõ i vtraq; ꝓsiderat̃ q⁹ aligd facile vel difficile fiat: vel q⁹ sit cito trãsiens aut diuturnum: non aũt ꝓsiderat̃ in his aligd ptinens ad rõnem boni vel mali. qz mot⁹ ⁊ passiões nõ bñt rõnẽ finis: bonũ aũt ⁊ malũ dr p respectũ ad finẽ: sz mot⁹ ⁊ ẽtermiatio subi i ordine ad nãm rei ptinet ad p̃mã spẽz qualitatis q̃ est habitus ⁊ dispositio. Dic̃. n. phũs i. 7. physicoꝛ loquens de habitib⁹ aie ⁊ cozporis: q⁹ sunt dispões q̃dã pfecti ad optimuz: dico aũt pfecti: qõ est dispositũ fm nãm. Et qz ipsa forma ⁊ nã rei est finis: ⁊ cui⁹ cã fit aligd: vt dr i. 2. physico. iõ i prima specie ꝓsideraꝛ ⁊ bonũ ⁊ malũ: ⁊ etiã facile ⁊ difficile mobile fm q⁹ aliqua nã est finis gñationis ⁊ mot⁹: vñ i. 5. metaphisice phũs diffinit habitũ: qõ est dispõ fm quã aliquis disponit bene vel male: ⁊ i. 2. ethicoꝛ dic̃ q⁹ habitus sunt fm quos ad passiones nos habem⁹ bene vel male. Qñ. n. est modus ꝓueniens nãe rei: tũc hz rõnem boni. qñ aũt nõ ꝓuenit: tũc hz rõnem mali. ⁊ qz nã est id qõ p̃mum ꝓsideraꝛ i reriõ habit⁹ põit p̃ma species qualitatis. ¶ Ad p̃mũ ergo dõm q⁹ dispõ ordinẽ quendã ipoꝛtat: vt dcm̃ ẽ: vñ nõ dr aligs disponi p qualitatem nisi i ordine ad aligd ⁊ si addat bñ vel male: qõ ptinet ad rõnem habit⁹. opz q⁹ attendat ordo ad nãm q̃ est finis: vñ fm figurã vel fm calorem vel frigus nõ dr aligs disponi bñ vel male: nisi fm ordinem ad nãm rei fm q⁹ est ꝓueniens vel nõ ꝓueniens vñ ⁊ ipse figure: ⁊ passibiles qualitates fm q⁹ ꝓsideranꝰ. vt cõuenientes vel nõ ꝓuenientes nãe rei: ptinent ad habitus vel dispões: nã figura put conuenit nãe rei: ⁊ color ptinẽt ad pulchꝛitudinẽ: calor aũt ⁊ frig⁹ fm q⁹ ꝓueniunt nãe rei ptinent ad sanitatem: ⁊ hoc mõ caliditas ⁊ frigiditas ponunt̃ a phõ i ꝓma specie qualitatis. Uñ pz solo ad scõm: lz a gbusdã alr soluat̃: vt Simplici⁹ dic i cõmẽto p̃dicamẽtoꝛ. ¶ Ad tertiũ dõz q⁹ ista dria difficile mobile

non diuersificant habitum ab alys speciebus qualitatis: sz a dispone: dispositio aut dupl'r accipit. Uno mo fm q; e gen⁹ habit⁹: na i.5.metaphisice dispo ponit i diffinitione habit⁹. Alio mo fm q; e aligd ꝺ habitu diuisum: t pot itelligi dispo ꝓpe dca cdiuidi ꝺ habituz dupl'r. Uno mo sic pfectu t ipfectu i eade spe. vt.s. dispo dicat retines nome coe qn ipfecte iest: ita q; o facili amittit: habit⁹ aut qn pfecte iest: vt no de facili amittat: t sic dispo fit habit⁹ sic puer fit vir. ¶ Alio mo pnt distigui sic diuerse spes vni⁹ gnis subalterni vt dicant dispones ille qlitates pme spei. gb⁹ ꝯuenit fm ꝓpria rone. vt de facili amittant. qr hnt cas transmutabiles: vt egritudo t sanitas: habit⁹ vo onr ille qualitates q fm sua rone hnt q; no de facili trasmutent. qr hnt cas imobiles: sic scie t vtutes: t fm hoc dispo no fit habit⁹ t hoc videt magis ꝯsonu itetioi Arist. vn ad hui⁹ distictionis ꝓbationē iduc coez loquedi ꝯsuetudine fm qua qlitates q fm rone sua sut facile mobiles: si ex aliquo accnti difficile mobiles reddant: habit⁹ onr: t econuerso est de qualitatibus que secundum suam rationem sunt difficile mobiles: nam si aliquis iperfecte habeat scias: vt o facili possit ipsaz amittere: magis or disponi ad sciam q; sciam hre. Ex quo pz q; nome habit⁹ diuturnitate q;da iportat. no at nome disponis: nec ipedit gn fm hoc facile t difficile mobile sint specifice dric. pp hoc q; ista ptinet ad passiones t motu: t no ad gen⁹ qlitatis: na iste dric q;uis per accns videant se hre ad qlitate: designat tn ꝓpas t p se drias qualitatuz. sic et gne subeꝛ frequeter accipiunt dric accntales loco subaliu. iquatu p eas designant pncipia eentialia.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidet q; habit⁹ no ipor tet ordine ad actu. Unuq;q; enim agit fm q; e actu: sz pbus dic i.3. de aia. q; cu aligd sit scies sz habitu: e et tuc i potetia: alr tn q; ante adiscere. ergo habit⁹ no iportat hitudine pncipy ad actu. ¶ Ꝓ. Illo qo ponit i diffone alicui⁹ p se ꝯuenit illi: sz ee pncipiu actiois ponit i diffone potetie: vt pz i.5. metaphisice. ergo ee pncipiu act⁹ p se ꝯuenit potetie: qo aut e p se: e pncipiu i vnoquoq; gne. si ergo et habit⁹ sit pncipiu actus: segt q; sit posterioz q; potetia: t sic no erit pma spes qualitatis habit⁹ vl' dispo. ¶ Ꝓ. sanitas qnq; est habit⁹: t sil'r macies t pulchritudo: sed ista no dicunt p ordine ad actu: no ergo e de rone hit⁹: q; sit pncipiu act⁹. ¶ Sz ꝺ e q; Aug. dic in li. de bono ꝯiugali. q; hit⁹ e quo aligd agit cu op⁹ e: t ꝯmetator dic i.3. de aia. q; habit⁹ e quo gs agit cu voluerit. ¶ Rn⁹. dz q; hre ordine ad actu pot ꝯpetere habitui: t fm rone habit⁹: t fz rone subi i quo e habit⁹. fm qde rones hit⁹ ꝯuenit oi hitui aliquo mo hre ordine ad actu. e. n. de rone hit⁹ vt iportet hitudine quadaz i ordine ad nam rei. fm q; ꝯuenit vel no ꝯuenit. Sz na rei q e finis generationis: vlteri⁹ et ordinat ad aliu fine. q vel est opatio vel aliqo opatu ad qo gs puenit p opatione: vnde hit⁹ no solu iportat ordine ad ipsam nam rei. sz etiaz ꝯsequeter ad opationem iquatu est finis nature: vel pducens ad finem. vnde t i.5. metaphisice dr i diffone hit⁹. q; est dispo fm qua bene vel male disponit dispositu: aut fm se. i. fm sua natura: aut ad aliud. i. ordine ad finez: sz sut qda hit⁹: q etia ex parte subiecti i quo sut pmo t pncipal'r iportat ordine ad actu. qr vt dcm est: habitus pmo t p se iportat hitudinez ad natura rei. Si igit natura rei i q est hit⁹: ꝯsistat i ipso ordine ad actu: segt q; hit⁹ pncipal'r iportet ordinem ad actu: manifestu est aut q; natura t ro potentie est vt sit pncipiu act⁹: vnde ois hit⁹ q est alicui⁹ potentie: vt subiecti: pncipal'r iportat ordinem ad actu: ¶ Ad pmu q; dom q; habit⁹ est act⁹ qda iquatuz est qualitas: t fm hoc pot esse pncipiu opatiois: sz est i potentia p respectu ad opatiouem. vnde hit⁹ dr act⁹ pm⁹: t opatio act⁹ scos: vt pz i.2. de aia. ¶ Ad scom dom q; no est de rone habitus: q; respiciat potentia: sz q; respiciat natura, t qz natura pcedit actionem q̃ua respic potentia. io pz spes q; litatis ponit hit⁹ q; potetia. ¶ Ad tertiu dom q; sanitas dr hit⁹ vel habitualis dispo i ordine ad natura: sic onr est iquatu tame natura e pncipiu act⁹. ex ꝯsequeti iportat ordinez ad actu: vnde pbus dic i.10. de histoz⁹ aialiu: q; ho dr esse san⁹ vel meb; aliqo quado pot facere opationem sani. Et est simile in alys.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uidet q; no sit necesariu ee hit⁹. hit⁹. n. sunt qbus aligd disponit bene vel male ad aligd: sic onr e: sz p sua forma aligd e bo vel male disponit: na fm formā aligd e bonu sic t ens. ergo nulla necitas est habitu. ¶ Ꝓ. habit⁹ iportat ordinem ad actuz: sz potentia importat pncipium act⁹ sufficienter: na t potentie naturales absq; habitib⁹ sut pncipia actuu. ergo no fuit necesariu habitus esse. ¶ Ꝓ. Sic potentia se hz ad bonu t ad malu. ita t habit⁹: t sic potentia non semp agit: ita nec habit⁹: existentib⁹ igit potentiis supfluu fuit habitu esse. ¶ Sz ꝺ est q; habit⁹ sit finis actiones qda: vt dr in.7. phyficoz: sz pfectio est maxime necessaria rei cu habeat rone finis. ergo necessariu fuit habit⁹ esse. ¶ Rn⁹. dom q; sic supra dcm est: habit⁹ importat dispositionem quada in ordine ad natura rei: t opationem vel finem ei⁹. fm que bene vel male aligd ad hoc ordinat. Ad hoc aut q; aligd indigeat disponi ad altez; ab eo ad qd regrunt. Pro io gde vt id qo disponit sit altez; ab eo ad qd disponit: t sic se habeat ad ipm: vt potentia ad actu: vnde si aligd sit cui⁹ natura non sit ꝯposita ex potentia t actu: t cui⁹ suba sit sua opatio. t ipm sit pp seipm: ibi habitus vel dispo locuz non hz: sic pz in deo. ¶ Scdo regrit q; id qo est in potetia ad altez; possit plib⁹ modis determinari t ad diuersa: vn si aligd sit i potetia ad altez; ita tn q; no sit i potetia nisi ad ipz. ibi dispo t hit⁹ locu no hz. qr tale subis ex sua na hz obita hitudine ad tale actu: vn si coz⁹ celeste sit ꝯpositu ex ma t forma cu illa non sit i potentia ad aliam forma: vt i pmo dcm est. non hz locu ibi dispositio vel hit⁹ ad forma: aut etia ad opationez. qr na celestis corpis non e i potetia nisi ad vnu motu oterminatu. ¶ Tertio regrit q; pla ocurrat ad disponendu subz ad vnu eoz ad q est in potentia. q diuersis modis ꝯmensurari put. vt sic dispona tur bene vl' male ad forma t ad opationez: vnde qlitates simplices elemeto; q sz vnu modu oterminatu nais elemeto; ꝯueniut. non dicim⁹ dispositiones vl' habit⁹: sanitates plices qlitates. dicim⁹ at dispositiones vl' habit⁹: pulchritudine: t alia huiusmodi q iportat quada cmensurari rationē pluriu: q diuersis modis cmensurari possunt. pro pter qo pbus dic in.5. metaphice: q; habit⁹ e dispo: vt est ordo hntis ptes: vl' sz locu: vl' fm potetia: vl' sz spes: vt supra dcm est. Qr igit mlta sunt entiu ad quoz nas t operatões nece est plura ocurrere: q diuersis modis ꝯmensuri possunt. ideo nece e hit⁹ esse. ¶ Ad pmu ergo dom q; forma pficit na rei: sz oz q; in ordine ad ipsam formā dispona sub; aliqua dispositione: ipsa tamen forma ordinat vlteri⁹ ad operationez: q est vl' finis vl' via in finez. t si go habeat forma oterminare vna tn operationes pter ipsaz forta: nlla alia dispositio regrit ad operationes pter ipsaz forma: si at sit tal' forma q possit diuersimode operari. sic est aia: oz q; disponat ad suas operationes per aliquos habit⁹. ¶ Ad scom dom q; potentia quadoq; se hz ad multa. sic oz q; aliquo alio oterminet; si vo sit aliqua potetia q non se hz ad multa: no indiget habitu oterminate. vt dcm est. t ꝓpter hoc vires nales no agut operationes suas mediantib⁹ aligb⁹ habitib⁹. qr fm seipsas sut oterminate ad vnu. ¶ Ad tertiu dom q; non idem habit⁹ se hz ad bonu t malu sic infra patebit. eadem aut potentia se hz ad bonum t malum. t ideo necessary sunt habitus vt potentie determinentur ad bonum.

Questio .L.

¶ Questio.

Deinde considerādū est ō subto habituū. ¶ Et circa hoc querunt sex. Primo vtrū in corpore sit aliquis habitus. Scōo vtrū aīa sit subz habitus fm suā essentiam vel fm suam potentiā. Tertio vtrū ī potētys sensitiue ptis possit esse aliquis habitus. Quarto vtruz in ipso itellectu sit aligs habit⁹. Quinto vtrū ī volūtate sit aligs habitus. Sexto vtrum in substantys separatis.

Ad primum sic pcedit. Videt q̄ in corpe nō sit aligs habitus. Ut.n.cōmentator dic in.3.de aīa. Habitus est quo quis agit cū voluerit: sz actiones corpales nō subiacēt volūtati cū sint nāles.ergo in corpore non pōt esse aligs habitus. ¶ Ꝑ. Omnes dispositiones corporales sūt facile mobiles:sz habitus ē q̄litas difficile mobilis.ergo nulla dispō corpalis pōt esse habitus. ¶ Ꝑ. Oēs dispōnes corpales subiacēt alterationi: sed alteratio nō est nisi in tertia specie q̄litatis q̄ diuidit ō habitū.ergo nullus habitus est ī corpe. ¶ Sed ō est q̄ phūs in pdicamētis sanitatem corpis vel infirmitatem insanabilē habitum noiari dic. ¶ Rñ°. dōm q̄ sic supra dictum ē: habitus est quedaz dispō alicuius subti existētis ī potētia: vel ad formaz vel ad opationē:fm ergo q̄ habitus importat dispōnē ad opatiōem:nullus habitus ē pncipaliter i corpe sic in subto:ois.n.opatio corpis aut est a nāli qualitate corpis:aut ē ab aīa mouēte corpus. Quātū igit ad illas opationes que sūt a nā nō disponit corpus per aliquē habituz: qz vtutes nāles sunt determinate ad vnū:dictum ē autez q̄ habitualis dispositio regrit vbi subm est in potētia ad multa:opatiōes vero que sūt ab aīa per corp⁹ pncipaliter gdez sūt ipsius aīe: secūdario vero ipsi⁹ corporis:habitus aūt pportionāt operationib⁹: vnde ex siliter actibus files habitus causant:vt dicit ī.z.ethi. ꝛ iō dispositiones ad tales opationes pncipaliter sūt in aīa: in corpe vo possūt esse secūdario:inq̄tum.s.corpus disponit ꝛ habilitatur ad pmpte deseruiēdū operatiōibus aīe. Si vero loquamur de dispositiōe subti ad formā:sic bitualis dispō pōt eē in corpe:qō oparat ad aīam:sic subm ad formaz:ꝛ hoc mō dicūt:non tamē perfecte hūt rationē habituz:qz cause corr nullo modo habitum vel dispositionē pme spēi esse in corpe: vt Simplici⁹ refert in pmēto pdicamētorz: sed dicebat pmā spēm qualitatis pertinere tm ad aīaz: ꝛ qō Aristoteles inducit in pdicamētis de sanitate ꝛ egritudine: non induc quasi pertineāt ad pmā spēm q̄litatis:sed per modū exempli:vt sit sensus:q̄ sic egritudo ꝛ sanitas possūt eē facile: vt difficile mobiles:ita etiā qualitates pme spēi que dicūt habitus ꝛ dispositio. Sed hoc pz esse ō intentionem Aristotelis:tū qz eodē modo loquēdi vtit exemplificādo de sanitate ꝛ egritudine:ꝛ de vtute ꝛ de scia : tum qz in.7.phy.ponit ꝙ dōm q̄ obiectio illa pcedit de habitu fm q̄ est dispositio ad operationē:ꝛ de actibus corporis q̄ sūt a nā : non aūt de his qui sūt ab aīa:quorz pncipiū ē volūtas. ¶ Ad scōz dōz q̄ dispositiōes corpales nō sūt simplr difficile mobiles pp mutabilitatē corpaliū causarz:possūt tamē eē difficile mobiles per comparationē ad tole subiectuz:qz.s.tali subiecto oparationē ad alias dispositiones:sz q̄litates aīe sūt simplr difficile mobiles ppter imobilitatē subti: ꝛ iō non dic q̄ sanitas difficile mobilis simplr sit habitus:sed q̄ ē vt hit⁹:sic in greco habet:q̄litates aūt dñr simplr habitus. ¶ Ad 3ᵐ dōz q̄ dispositiones corpales q̄ sūt ī pma specie q̄litatis:vt gdā posuerūt:differūt a q̄litatib⁹ tertie spēi: in hoc q̄ q̄litates tertie spēi sūt vt in fieri ꝛ vt in motu:vñ dicūt passiones vel passibiles q̄litates:q̄ aūt iā guenerint ad pfciō q̄si ad spēz tūc iā sūt in pma specie q̄litatis. Sz hoc improbat Simplicius in pmēto pdicamētorz:qz fm hoc calefactio essz ī tertia specie q̄litatis:calor aūt in pma| Aristoteles āt ponit calorē ponit in tertia| vnde Prophyri⁹ dic sic Simplici⁹ ibidez refert q̄ passio vel passibilis q̄litas ꝛ dispositio ꝛ habitus:differūt in corporib⁹ fm intensionē ꝛ remissionē: q̄do .n.aligd recipit caliditatē fm calefieri tm:non aūt vt calefacere possit:tūc est passio si sit cito trāsiēs: vl passibilis q̄litas si sit manēs:quādo aūt tā ad hoc pducit q̄ pōt etiā alterz calefacere:tūc est dispositio:si autem vlterius intantū cōfirmet q̄ sit difficile mobilis:tūc erit habitus:vt sic dispositio fit q̄dam itensio seu pfectio passiōis vel passibilis q̄litatis:habitus aūt dispōnis| Sed hoc improbat Simplici⁹:qz talis itensio ꝛ remissio nō importāt diuersitatem exptē ipsi⁹ forme:sed ex diuersa pticipatiōe ipsius subti:ꝛ ita nō diuersificarent p hoc spēs qualitatis. Et ideo alr dōm est q̄ sic supra dictū est:cōmēsuratio ipsarz qualitatum passibiliū fz pueniētiā ad nām hūt rōnē dispōnis:ꝛ ideo facta alteratio ne circa ipsas q̄litates passibiles:que sūt calidū:frigidū: humidū:ꝛ siccuz:fit ex cōsequēti alteratio fm egritudinē ꝛ sanitatem: primo autem ꝛ per se non est alteratio fm huiusmodi habitus ꝛ dispositiones.

Ad secundum sic pcedit. Videt q̄ habitus sint ī aīa magis fm essentiā q̄z fz potētiā. Dispōnes.n.ꝛ habitus dñr in ordine ad nām: vt dictū ē: sed nā magis attendit fm essentiam aīe q̄z fm potētias:qz aīa fm suā essentiaz est nālis corpis ꝛ forma eius. ergo habitus sunt ī aīa fm eius essentiā ꝛ nō fm potētiā. ¶ Ꝑ. Accidentis nō est accūs:habitus aūt est quoddā accidēs:sed potētie aīe sūt de genere accidentiū: vt in pmo dictū est: ergo habitus nō est in aīa rōne sue potētie. ¶ Ꝑ. Subiectū ē pus eo qō est in subto:sed habitus cū ptineat ad pmaz spēm q̄litatis est poz q̄z potētia q̄ ptinet ad scōam spēm: ergo habitus nō est ī potētia aīe sic in subto. ¶ Sed ō est q̄ phūs in pmo ethico.ponit diuersos habitus ī diuersis ptibus aīe. ¶ Rñ°. dōm q̄ sic supra dictū est:habitus importat dispōnem q̄dam ī ordine ad nām vel ad opationē. Si ergo accipiat habitus fz q̄ hz ordinē ad nām:sic nō pōt esse in aīa:si tm de nā humana loquamur:qz ipsa aīa est forma cōpletiua humane nāe: vñ fm hoc magis pōt esse aligs habitus vel dispositio ī corpe p ordinē ad aīam q̄z in aīa p ordinē ad corp⁹. Sed si loquamur de aliqua supiori nā:cuius hō pōt esse pticeps:fm illō .z.Pe.pmo. Ut sim⁹ cōsortes nāe diuine:sic nihil phibet ī aīa fz suā essentiā esse aliquē habitū.s.grām: vt infra dicet. Si vero accipiat habitus ī ordine ad opatiōem: sic maxie habitus inueniunt in aīa:in q̄tuz aīa nō determinat ad vnaz opationē:sed se hz ad multas qō regrit ad habitum: vt supra dictū est. Et qz aīa est pncipiū opationū per suas potētias: iō fm hoc habitus sunt in aīa fm suas potētias. ¶ Ad pmuz ergo dōm q̄ essentia aīe ptinet ad nāz humanā:nō sic subz disponēduz ad aligd aliud:sz sic forma ꝛ nā ad quā aliquis disponit. ¶ Ad scōm dōm q̄ accūs per se nō pōt esse subz accidētis:sed qz etiā in ipsis accidētibus ē ordo gdaz:subm fm q̄ ē sub vno accūte:intelligit esse subm alteri⁹: ꝛ sic dr vnum accūs esse subm alterius: vt superficies colorīs: ꝛ hoc modo pōt potētia esse subm habitus. ¶ Ad tertiū dōm q̄ habitus pmittit potētie fm q̄ importat dispōnē ad nām:potētia aūt semp importat ordinez ad opatiōez q̄ ē posterior: cū nā sit opationis pncipiuz:sed habitus cuius potentia est subm:nō importat ordinē ad nām:sz ad opationez: vnde ē posterior potētia. Uel potest dici q̄ habitus preponit potētie sic cōpletū incōpleto:ꝛ actus potētie: actus.n.naturaliter est prior q̄z⁹ potētia sit prior ordine generationis ꝛ temporis:vt dicit in.7.ꝛ.9.metaph.

Ad tertium sic pcedit. Videt q̄ in potētys sensitiue partis nō possit esse aliquis habitus. Sicut enim potentia nutritiua pars est irrationalis:ita

z sensitiuꝫ: sed in potētys nutritiue ptis nō ponit aliꝗs habitus, ergo nec in potētys sensitiue ptis aliꝗs habit⁹ dꝫ poni. ¶ Ꝓ. Sensitiue partes sūt cōmunes nobis z brutis: sꝫ in brutis nō sūt aliq habitus: qz nō ē in eis volūtas q̄ in diffinitōe habitus ponit: vt supra dictū ē. ergo in potētiis sensitiuis nō sūt aliqui habitus. ¶ Ꝓ. Habitus aīe sunt scīe z vtutes z sicut scīa refert ad vim apprehēsiuā: ita vtus ad vim appetitiuā: sꝫ in potentys sensitiuis nō sunt alique scie: cuꝫ scīa sit vlium: que vires sensitiue apphendere nō pūt. ergo nec habitus vtutū in ptibus sensitiuis esse pūt. ¶ Sꝫ ꝫ est qđ phs dicit in .z. ethi. q alique vtutes. s. tpantia z fortitudo sunt irrationabiliū ptium. ¶ Rñ⁹. dꝫ q uires sensitiue dupliciter pūt cōsiderari: vno mō ꝑm q opantur ex instinctu nāe: alio mō ꝑm q opantur ex impio ratōis: sꝫ igit q opantur ex instinctu nāe sic ordinant ad vnū sicut z nā: z ideo sic i potētys naturalibus nō sūt aliq habit⁹: ita etiaꝫ nec in potētys sensitiuis ꝑm q ex instictu nāe opant: ꝑm vero q operāt ex impio rōnis: sic ad diuersa ordinari pūt: z sic possūt i eis esse aliq habit⁹ qbus bene aut male ad aliqd disponunt. ¶ Ad ꝓmū ergo dꝫ q vires nutritiue ptis nō sūt nate obedire impio rōnis: z iō nō sūt in eis aliq habitus: sꝫ vires sensitiue nate sūt obedire impio rōnis: z ideo i eis esse pūt aliqui hītus: nā ꝑm q obediūt ratiōi quodam modo rōnales dicūt vt i ꝓmo ethi. dicit. ¶ Ad scōm dꝫ q vires sensitiue in brutis aialibus nō opant ex impio rōnis: sed si sibi relinquātur bruta aialia: opant ex instinctu nāe: z sic in brutis aialibus nō sūt aliqui hītus ordinati ad opationes: sūt tamē in eis alique dispositiōes in ordine ad naturam: vt sanitas z pulchritudo. Sed qz bruta aialia a rōne hois p q̄dam cōsuetudinē disponunt ad aliqd opandum vl' aliter: z hoc modo i brutis aialibus habit⁹ quodā mō poni possūt. vñ Aug. dic in lib. 83. q. q̄ videm⁹ īmanissimas bestias a maximis voluptatib⁹ abstinere doloꝛ metu: qđ cū in eaꝛ ꝓsuetudinem vtitur: domite z māsuete vocant. Deficit tñ rō habitus q̄tum ad vsuꝫ volūtatis: qz nō habēt dominiū vtēdi vl' nō vtēdi: qđ videt ad rōnez habitus ptinere: z ideo ꝓprie loquēdo in eis habit⁹ esse nō pūt. ¶ Ad tertiū dꝫ q appetitus sensitiuus natus est moueri ab appetitu rōnali: vt dꝫ in .z. de aīa: sed si vires rōnales apprehensiue nate sunt accipe a viribus sensitiuis: z ideo magis ꝓuenit q habitus sint in viribus sensitiuis appetitiuis q̄ in viribus sensitiuis apphensiuis: cum in viribus sensitiuis appetitiuis nō sint hītus nisi ꝑm q opant ex impio rōnis: q̄uis etiā i ipsis interiorib⁹ viribus sensitiuis apprehēsiuis possint poni aliq habitus: sꝫ quos hō sit bene memoratiu⁹: vel cogitatiuus: vel imaginatiu⁹. vū ēt phs dic in cap. de memoria: q ꝓsuetudo multū opat ad bene memorādū: qz etiā iste vires mouent ad operādum ex impio rōnis: vires aūt apprehēsiue exteriores: vt visus z auditus z hmōi: nō sūt susceptiue aliquoꝛ habituum: sed ꝑm dispositiōem siue nāe ordinant ad suos actus determinatos: sic z mēbra corporis in quibus nō sunt habitus: sed magis in virib⁹ imperantibus motum ipsorum.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uidet in itellectu non sint aliq hītus: habitus. n. opatiōibus cōformāt vt dictū est: sed opatiōes hois sūt cōmunes aīe z corpi: vt dꝫ in ꝓmo de aīa. ergo z habit⁹: sed itellectus nō est actus corpis: vt dꝫ in .z. de anima. ergo intellectus nō est subiectum alicuius habit⁹. ¶ Ꝓ. Omne qđ ē in aliquo est in eo p modū eius i quo est: sed id qđ est forma sine mā ē actus tñ: qđ aūt est ꝯpositus ex forma z mā hꝫ potētiam z actū simul: ergo in eo qđ est forma tñ nō pōt eē aliqd qđ sit simul in potētia z actu: sed solū in eo qđ est ꝯpositum ex mā z forma: sed itellectus est forma sine mā: ergo habitus q hꝫ potētiam simul cū actu: quasi mediū inter vtrūq; existens: nō pōt eē in itellectu: sꝫ solū i ꝯiūcto: qđ est cōpositū ex aīa z corpe. ¶ Ꝓ. Habit⁹ est dispositio ꝑm quā aliqd bene vel male disponit ad aliqd: vt dꝫ in quīto metaph. sꝫ q ne vel male disponit ad aliqd: vt dꝫ in quīto metaph. sꝫ quenit e aliqs bene vl' male sit dispositus ad actū itellect⁹. quenit e aliqua corpis dispositiōe: vñ etiā i .z. de aīa dicit: q mollis carne bene aptos mēte videm⁹: ergo hītus cognoscitiui no sūt in itellectu q est sepatus: sꝫ i aliqua potētia que ē actus alicui⁹ ptis corpis. ¶ Sed ꝫ ē q phs in .6. ethicoꝝ ponit sciam z sapiam z itellectuꝫ: q est habitus ꝓncipioꝝ intellectiua pte aīe. ¶ Rñ⁹. dōm q circa hītus cognoscitiuos diuersimode sūt aliq opinati. Quidā. n. ponētes itellectū possibilē esse vnaꝫ i oībus hoībus: coacti sūt ponere q hītus cognoscitiui nō sūt i ipso itellectu: sed i viribus interioribus sensitiuis: māifestuꝫ ē. n. q hoīes i habitibus diuersificāt: vñ nō possūt habitus cognoscitiui directe poni in q vnū numero existēs est oībus hoībus cōmune: vñ si intellectus possibilis sit vn⁹ numero oīum hoīum hītu rū ꝑm quos hoīes diuersificant nō poterūt esse in itellectu possibili sic in subto: sed erūt i viribus iteriorib⁹ sensitiuis que sūt diuerse i diuersis. ¶ Sꝫ ista positio ꝓmo gdem ꝯtētiōem Aristotelis. Māifestuꝫ est. n. q vires sensitiue nō sūt ratiōales p essentiā: sꝫ solū p participatiōem: vt dꝫ in ꝓmo ethi. phs aūt ponit intellectuales vtutes: que sūt habitus scīa: z itellectus: i eo qđ est ratiōale per essentiā: vñ nō sūt i viribus sensitiuis: sed i ipso itellectu. ¶ Expresse etiam dicit in .z. de aīa: q itellectus possibilis cum sic fiat singula. i. cum reducat i actum singulorum per spēs itelligibiles: tunc fit ꝑm actum eo modo quo sciēs dꝫ esse i actu: qđ gdem accidit cum aliqs possit operari per scipliꝫ. s. ꝯsiderādo. Et q dem igit tūc potētia quodāmodo: nō tamē simpliꝫ: ꝙ aut adiscere aut iuenire. Ipse ergo itellectus possibilis ē quo est habitus scīe: quo pōt cōsiderare etiam cum nō cōsiderat. Secūdo etiam hec positio est ꝫ rei veritatem: sic enim eius est potētia cuius est operatio. ita etiam eius est habitus cuius est operatio: itelligere autem z cōsiderare est ꝓprie ipsius actus itellectus: ergo z hītus quo cōsiderat est ꝓprie ipsius itellectu. ¶ Ad ꝓmum ergo dōm q gdaꝫ dixerūt: q hoīs plicius refert i cōmēto ꝑdicamētoꝛ. q qz ois opatio hois ē quodāmodo cōiūcti: vt phs dic i ꝓmo de aīa: ideo nullus habitus est aīe tātuꝫ: sed ꝯiūcti: z per hoc sequit q nullus habitus: sit i intellectu: cum intellectus sit separatus: vt ꝓbatum est ꝓcedebat. sed ista ratio nō cogit: habitus. n. nō est dispositio obti ad potētiaꝫ: sed magis dispositio potētie ad obm: vnde hītus opꝫ q sit in ipsa potētia: que est ꝓncipium actus: nō aūt i eo qđ comparat ad potētiam sic obm. ꝓm autem itelligere nō dicit cōmune esse aīe z corpi nisi rōne fantasmatis: vt dicit in ꝓmo de aīa. pꝫ autem q fantasma comparat ad itellectum possibilem vt obiectum: vt dicit in .z. de aīa: vnde relinquit q habitus intellectiuus sit principaliter ex parte ipsius intellectus: nō autem ex parte fantasmatis quod est cōmune aīe z corpori. Et ideo dōm est q intellectus possibilis est subꝫ habitus: illi. n. cōpetit esse subm habitus qđ est in potētia ad multa: z hoc maxime competit intellectui possibili: vnde intellectus possibilis ē subꝫ habituum intellectualium. ¶ Ad scōm dōm q sic potētia ad esse sensibile cōuenit māe corporali: ita potentia ad esse intelligibile cōuenit itellectui possibili: vnde nihil prohibꝫ in intellectu possibili esse habitū: q est medius inter puram potentiam z actum perfectum. ¶ Ad tertiū dōm q q vires apprehēsiue interius ꝓparāt itellectui possibili ꝓpriam obm: ideo ex bona dispositiōe harum virium ad quā cooperatur bona dispositio corpis: redditur homo habilis ad intelligendum: z sic habitus intellectiuus secūdario potest esse in istis viribus: principaliter aūt in itellectu possibili.

Ad quintum sic ꝓcedit. Uidet q i volūtate nō sit aliqs hītus. Habitus. n. q̄ in itellectu sunt species intellectuales quibus intelligit actu-

sed volũtas nõ operat̃ p aliq̃s spẽs: ergo volũtas nõ ẽ subz alicui⁹ hitus. ¶ Ꝑ. In itellectu agẽte nõ ponit̃ aliqs hitus sic in itellectu possibili: qui ẽ potẽtia actiua: sed volũtas est maxie potẽtia actiua: qz mouet oẽs potẽtias ad suos actus vt supra dictũ ẽ: ergo in ipsa nõ est aliqs hitus. ¶ Ꝑ. In po tẽtys nãlibus nõ est aliqs hitus: qz ex sua nã sunt ad aliqd determiate: sed volũtas ex sua nã ordinat̃ ad hoc q̃ tẽdat i bonũ ordinatũ rõne: ergo in voluntate nõ est aliqs hitus tas: est.n. iustitia hitus qdam: sed iustitia ẽ i volũ iusta: vt dr̃ in. 5. ethi. ergo volũtas est subm alicui⁹ habitus. ¶ Rñ⁹. dõm q̃ ois potẽtia que diuersimode põt ordinari ad agendũ: idiget hitu quo bene disponat̃ ad suuz actũ: vo lũtas aũt cũ sit potẽtia rõnalis: diuersimode põt ad agẽdũ ordinari: z ideo opz i volũtate aliquẽ habitũ põere quo be ne disponat̃ ad suum actũ. Ex ipsa etiã rõne habitus appet q̃ bz quãdãz p̃ncipalẽ ordinationẽ ad volũtatẽ: put habi tus est quo qs vtit̃ cũ voluerit: vt supra dictum est. ¶ Ad p̃mũ ergo dõm q̃ sic i itellectu ẽ aliqua spẽs que est simili tudo obiecti: ita opz i volũtate z in q̃libet vi appetitiua eẽ aligd quo inclinet̃ in suuz obm: cũ nihil aliud sit appetitus appetitiue vtutis q̃ inclinatio quedãm: vt supra dictũ est. Ad ea q̃ sufficiẽter inclinat̃: p nãm ipsi⁹ potẽtie: nõ indiget aliqua q̃litate inclinãte: sz qz necessariũ est ad finẽ humãe vite q̃ vis appetitiua inclinet̃ ad aliqõ determinatũ: ad qõ nõ inclinat̃ ex nã potẽtie que se bz ad multa z diuersa: tõ ne cesse est q̃ in volũtate z i alys viribus appetitiuis sint q̃daz q̃litates inclinãtes: que dr̃ habit⁹. ¶ Ad scõm dõm q̃ itel lectus agẽs est agens tñ z nullo modo patiẽs: sed volũtas z q̃libet vis appetitiua est mouens z motũ: vt dicit̃ in. 3. de aia: z iõ nõ est silis rõ de vtroq; nã esse susceptiuũ hitus cõ uenit ei qõ est quodãmodo i potẽtia. ¶ Ad tertiũ dõm q̃ volũtas ex ipsa nã potẽtie inclinat̃ in bonũ rõnis: sz qz hoc bonũ mltipl̃r diuersificat̃: necessariũ est vt ad aliqõ deter minatũ bonũ rõnis volũtas per aliquẽ habitũ inclinet̃: ad hoc q̃ sequat̃ ꝓmptior operatio.

Ad sextum sic ꝓcedit̃. Videt̃ q̃ in angelis nõ sint hitus. Dic̃. n. Maxim⁹ cõmẽtator Dio. in. 7. ca. de ce. hierarchia. Nõ cõuenit arbitrari vtutes itel lectuales. i. spũales moze accidẽtiuz quẽadmodũ z i nobis sũt: in diuinis intellectib⁹. s. angelis eẽ: vt aliud in alio sit sic̃ in subiecto: accidẽs. n. oẽ illinc repulsuz est: sz ois habit⁹ est accidens. ergo in angelis nõ sũt habit⁹. ¶ Ꝑ. Sic̃ Dio. dic̃ i. 4. ca. de ce. hierarchia: Sancte celestiũ essentiaꝝ dispoſi tiões sup oĩa alia dei bonitatẽ ꝓticipant: sed semp qõ ẽ p se ẽpus z poti⁹ eo qõ est p aliquid: ergo angeloꝝ essentie per seipsas ꝓficiunt̃ ad ꝓsormitatẽ dei: nõ ergo p aliquos habi tus: z hec videt̃ eẽ rõ Maximi qui ibidẽ subdit. Si. n. hoc essẽt: nõ vtiq; maneret in semetipsa haꝝ eẽntia: nec deifica ri per se q̃tũ sozet possibile valuissz. ¶ Ꝑ. Habit⁹ ẽ dispo sitio quedã vt dicit̃ i. 5. metaph. sz dispositio vt ibidẽ dicit̃: est ordo hñtis partes: cũ ergo angeli sint simplices substan tie: videt̃ q̃ in eis nõ sint dispoſitiões z habit⁹. ¶ Sed ꝫ ẽ q̃ Dio. dic̃. 7. ca. ce. hierarchie: q̃ angeli p̃me hierarchie no mĩant calefaciẽtes: z throni: z effusio sapie mãifestatio dei sozmi ipsoꝝ habituũ. ¶ Rñ⁹. dõm q̃ gdaz posuerũt in an gelis nõ eẽ habit⁹: sz q̃cũq; dr̃ ꝺ eis: eẽntialr̃ dr̃; vñ Ma ximus p⁹ ꝓdicta vba q̃ induxim⁹ dic̃. Habitudies eaꝝ atq; vtutes q̃ in eis sũt eẽntiales sũt pp̃ imaterialitatẽ. z hoc ẽt Simplici⁹ dic̃ in cõmẽto ꝓdicamẽtoꝝ: sapia aũt q̃ est in aĩa habit⁹ est: q̃ aũt in intellectu substãtia: oĩa. n. q̃ sunt diuina: bz veritatẽ: z ptim ꝺtinet falsitatẽ. Mãifestũ est. n. ex pre missis q̃ subz habit⁹ nõ est nisi ens in potẽtia. Cõsiderãtes igit̃ ꝓdicti cõmẽtatores q̃ angeli sũt imateriales: z q̃ nõ ẽ in illis potẽtia mãe fz hoc ab eis habitũ excluserũt z oẽ ac cidẽs. Sed qz sz in ãgelis nõ sit potẽtia mãe: est tamẽ in eis aliq̃ potẽtia: esse. n. actum puꝝ est ꝓprium dei: z ideo inq̃ tũ inuenit̃ in eis ō potẽtia: intãtuz in eis possũt habit⁹ inue niri. Sed qz potẽtia mãe z potẽtia intellectualis substãtie: nõ est vni⁹ rõnis ideo p ꝓsequẽs nec habit⁹ vnius rõnis est vtrobiq;. vñ Simplici⁹ dic̃ in cõmẽto ꝓdicamẽtoꝝ: q̃ ha bitus itellectuales substãtie nõ sũt similes his q̃ sũt hic ha bitib⁹: sed magis sũt similes simplicibus z immãlib⁹ spẽb⁹ quas cõtinet in seipso. Circa hmõi tamẽ habitũ alr̃ se bz in tellect⁹ ãgelicus: z alr̃ itellect⁹ hũanus. Intellect⁹. n. huma nus cũ sit ifim⁹ in ordine intellectuũ: ẽ in potẽtia respectu omniũ intelligibiliũ: sic̃ materia p̃ma respectu omniũ cor marũ sensibiliũ: z ideo ad oĩa intelligẽda indiget aliquo ha bitu: sz intellect⁹ angelicus nõ se bz sic̃ pura potẽtia i gene re intelligibiliũ: sed sic̃ act⁹ qdam: non aũt sic̃ actus purus: hoc. n. solius dei ẽ: sed cũ pmixtiõe alicuius potẽtie: z tãto minus bz de potẽtialitate q̃to ẽ supior: z ideo vt in p̃mo di ctũ est: inq̃tũ est in potẽtia indiget pfici habitualr̃ p aliq̃s spẽs intellectuales ad opationez ꝓpriaz: sed inq̃tuz ẽ actu p eẽntiã suã potest aliq̃ intelligere: ad minus seipsuz: z alia fm modũ suũ substãtie. vt dicit̃ in lib. de causis: z tãto pfe ctius q̃to est pfectior. Sed qz nullus ptinet ad pfectiõem dei: sz in infinitũ distat: pp hoc ad attingẽdum ad ipm deũ p intellectũ z volũtatem: indigẽt aligbus habitib⁹ tãq; in potẽtia existẽs respectu illius puri actus: vñ Dio. dic̃: hitus cozũ esse deiformes gbus. s. deo cõformant̃: habit⁹ autẽ q sũt dispoſitiões ad esse nãle nõ sũt in angelis cuz sint imã les. ¶ Ad p̃mũ ergo dõm q̃ vbuz Maximi intelligẽdum ẽ de habitib⁹ z accidẽtibus materialib⁹. ¶ Ad scõm dõm q̃ q̃tuz ad hoc qõ cõuenit angelis p suã eẽntiã nõ indigẽt habitu: sz qz nõ ita sũt p seipsos entes gn ꝓticipent sapiẽtiã z bonitatem diuinã: ideo inq̃tum indigẽt ꝓticipare aligd ab exteriozi intãtuz necesse est in eis ponere habit⁹. ¶ Ad tertiũ dõm q̃ in angelis nõ sũt partes essentie sed sunt par tes fm potẽtiaz: inquãtum intellectus eoꝝ per plures spẽs perficit̃ z volũtas eoꝝ se habet ad plura.

¶ Questio. LI.

Deinde cõsiderãdũ ẽ de cã habitũ z p̃mo quãtũ ad generatiõez ipsoꝝ. 2° q̃tũ ad augmẽtũ. 3° quãtuz ad diminutionẽ z corruptionẽ. ¶ Circa p̃mũ q̃runt̃ q̃tuor. ·P̃rio vtrũ aliqs ha bitus sit a natura. 2° vtrũ aliqs habit⁹ causet̃. 3° vtrũ p vnũ actũ possit generari habit⁹. 4° vtꝝ aliqui habitus sint in hominibus infusi a deo.

Ad primum sic ꝓcedit̃. Videt̃ q̃ nullus habit⁹ sit a natura. Quoꝝ. n. q̃ sunt a natura vsus nõ subiacet volũtati: sed habit⁹ est quo qs vtit̃ cũ vo luerit: vt dic̃ Cõmẽ. in. 3. de anima. ergo habit⁹ nõ est a na tura. ¶ Ꝑ. Natura nõ fac̃ p duo qõ per vnũ potest facere: sed potentie anime sunt a natura: si igit̃ habitus potentiaꝝ a natura essent: habit⁹ z potẽtia eẽnt vnum. ¶ Ꝑ. Natura nõ defic̃ i necessarys: sz habit⁹ sũt necessary ad bene opan dum: vt supra dictũ est: si igit̃ habit⁹ alig eẽnt a natura: vi deret̃ q̃ natura nõ deficeret quin omnes habit⁹ necessarios causaret: pz autem hoc esse falsum. ergo habitus nõ est a na tura. ¶ Sed contra est q̃ in. 6. ethicozum inter alios ha bitus ponit̃ intellectus p̃ncipioꝝ qui ẽ a natura. vñ z p̃nci pia p̃ma dr̃ naturalr̃ cognita. ¶ Rñ⁹. dõz q̃ aligd potest esse naturale alicui dupl̃r Uno modo fz naturã speciei: sic̃ naturale est homini eẽ risibile: z igni ferri sursuz. Alio mo do fm naturaz indiuidui: sic̃ naturale est sorti vel platoni eẽ egrotatiuũ vel sanatiuũ fm ꝓpriã cõplexionẽ. ·Rursus fm vtrãq; naturã põt dici aliquid naturale dupliciter. vno modo qz totum est a nã. alio mõ qz fm aligd est a natura: z fm aligd est ab exteriozi p̃ncipio: sic̃ cũ aliqs sanat̃ p seipz:

tota sanitas est a nā:cū aūt aliqs sanaf auxilio medicine sanitas ptim est a nā:ptiz ab exteriori pncipio. Si igif loquamur de hitu fm q est dispositio subiecti ī ordine ad formā vel nām:quolibet pdictoz modoz cōtingit hituz eē nālē. Est.n.aliq dispositio nālis que debef humāe speciei: extra quā nullus homo iuenif: z hec ē nālis fm nāz speciei:sz qz talis dispositio quādā latitudinē hz: cōtingit diuersos gradus hmōi dispositionis cōuenire diuersis hoibus fm nām indiuidui:z hmōi dispositio pōt esse vel totalr a natura vel partī a natura:z ptiz ab exteriori pncipio sic dictū est ō his qui sananf per artē:sz hitus q est dispositio ad opationem cui⁹ subz est potētia anime: vt dictū est:potest gdē eē nālis z fm nām speciei:z fm nām indiuidui:fm gdem nām spēi fm q se tenet ex pte ipsius aie: que cū sit forma corpis est pncipiū specificū:fm aūt nām indiuidui ex pte corpis qō ē māle pncipium:sed tamē neutro mō cōtingit ī hoibus esse hitus nāles:ita q sint totalr a nā. Jn angelis sigdem contingit eo q habēt spēs itelligibiles nāliter inditas: qō non cōpetit humane nāe: vt ī pmo dictū est. Sunt ergo ī hoib⁹ aliq hitus nāles tāq̄z partim a nā exītes:z ptim ab exteriori pncipio:alr gdez ī appbensiuis potētys:z aliter ī appetitiuis potētys. Jn appbensiuis.n. potētys pōt esse hitus nālis fm ichoationē z fm nām speciei:z fm nām indiuidui:fz gdem nām speciei ex pte ipsius aie:sic itellectus pncipioz dī esse hitus nālis:ex ipsa enī nā aie itellectualis conuenit hoī q statī cognito qd est totū: z qd est pars: cognoscat q omne totuz est maius sua pte:z sic est ī ceteris. Sed qd sit totū z qd sit pars cognoscere non pōt nisi per spēs itelligibiles a fantasmatibus acceptas: z pp hoc phs ī fine posterioz ostendit q cognitio pncipiorum puenit nobis ex sensu:fm vero nām idiuidui est aliqs hitus cognoscitiuus fm ichoationem nālem:iquātum vnus homo ex dispositione organoz est magis aptus ad bene itelligenduz q̄z alius inquātuz ad opationem itellectus idigemus vtutibus sensitiuis. Jn appetitiuis aūt potētys non est aliqs habitus nālis fm ichoationem ex parte ipsius aie quātum ad ipsam substātiam hitus: sed solum quātum ad pncipia quedam ipsius: sic pncipia iuris cōmunis dicunt esse semialia vtutum: z hoc ideo: qz iclinatio ad obiecta propria que videf esse iclinatio hitus:non ptinet ad hitum: sed magis ptinet ad ipsam rōnem potētiarum: sed ex pte corporis fm nām idiuidui sunt aliq habitus appetitiui fm ichoationes naturales:sunt enī qdaz dispositi ex ppria corporis complexione ad castitatem vel mansuetudinem: vel ad aliqd hmōi.

¶ Ad pmū ergo dōm q obiectio illa pcedit de natura fz q diuidit ō rationem z voluntatem:cum tamē ipsa ratio z volūtas ad naturam hois pertineant. ¶ Ad scōm dōm q aliqd etiam naturalr potest superaddi potētie: quod tamē ad ipsam potētiam ptinere nō potest:sic ī angelis nō potest ptinere ad ipsam potētiam itellectiuam q sit p se cognoscitiua oīum:qz oporteret q esset actus oīum:qō solius dei ē. id enī quo aliqd cognoscitur opz esse actualem similitudinem eius qō cognoscit. vnde sequeretur si potentia angeli per seipsam cognosceret omnia q esset similitudo z actus oīum. vnde opz q supaddant potentie intellectiue ipsius alique spēs itelligibiles que sint similitudines reruz itellectiuarum qz per participationem diuine sapientie z nō per essentiam ppriam possunt intellectus eoruz esse actu ea q̄ intelligunt. Et sic pz q non omne id qō ptinet ad habitum naturalem potest ad potētiam ptinere. ¶ Ad tertiū dōm q natura nō equalr se hz ad causādas oēs diuersitates habituz:qz qdaz possunt causari a natura:qdaz nō: vt supra dictum est:z ideo non sequitur si aliqui sint habitus naturales q omnes sint naturales.

Ad secundum sic pcedit. Videf q nullus habitus possit ex actu causari. Habitus.n. est q̄litas q̄dam: vt supra dictū est: oīs aūt tē q̄litas causaf in aliquo subto inquātum est alicui⁹ receptiuū. cuius igī agēs ex hoc q agit nō recipiat aliqd sz magis ex se emittat: videf q nō possit aliqs hitus in agente ex ppzys actibus generari. ¶ ℘. Jllud ī quo causaf aliqua q̄litas mouef ad q̄litatem illam: sic pz in re calefacta vel ifrigidata q autē pducit actum causanti q̄litatem: mouet: vt pz de calefaciente vel ifrigidante:si igit ī aliquo causaref hitus p actuz suiipsius sequeref q idē esset mouēs z motū: agēs z patiēs: qō est ipossibile: vt dicit in.6.phy. ¶ ℘. Effectus nō potest esse nobilioz sua causa:sed hitus ē nobilioz q̄ actus precedens hitum:qō pz ex hoc q nobiliozes actus reddit. ergo hitus nō potest causari ab actu precedente habitum. ¶ Sed ō est q phs ī.z.ethicoruz docet habitus vtutum z vitioz ex actibus causari. ¶ Rñ⁰. dicendum q in agente quādoq; est solum actiuū pncipiuz sui actus: sic in igne est solum pncipiuz actiuuz calefaciēdi: z in tali agente nō pōt aliquis hitus causari ex ppzio actu z inde ē q res naturales nō possunt aliquid consuescere vel dissuescere: vt dicit ī.z.ethico. Jnuenit autez aliquod agens ī quo est pncipiū actiuum z passiuū sui actus: sic pz in actibus humanis: nā actus appetitiue vtutis pcedunt a vi appetitiua: fm q mouet a vi appbensiua repzesentāte obm. ¶ Et vlterius vis intellectiua fm q rōcinat de cōclusionibus hz sic pncipiū actiuum ppositionez p se notā: vnde ex talibus actib⁹ posunt ī agētibus aliqui habitus causari: nō gdem quātus ad pmuz actiuuz pncipium: sed quātum ad pncipiū actus q̄ mouet motum: nam omne qō patit z mouet ab alio oportet nit per actum agentis: vnde ex multiplicatis actibus generaf quedam qualitas in potētia passiua z mota que nominaf habitus: sic hitus vtutum mozalium causaf ī appetitiuis potētys fm q mouent a rōne: z habitus sciarum causanf in itellectu: fz q mouent a pmis ppositiōib⁹. ¶ Ad p⁹ g̃ dōm q agens inquātum est agens nō recipit aliqd a moueto: z sic iquātū recipit motū ab alio: sic recipit aliqd a mouente: z sic causaf hitus. ¶ Ad scōm dōm q idem fm idē nō pōt esse mouēs z motū: nihil aūt phibet idē a seipso moueri fm diuersa: vt ī.8.phy sico; pbaf. ¶ Ad tertiū dōm q actus precedens hituz inquātū pcedit a pncipio actiuo: pcedit a nobiliozi pncipio q̄z sit hitus generatus: sic ipsa ratio est nobilius pncipiū q̄z sit habitus vtutis mozalis ī vi appetitiua q actuū cōsuetudines generatus: z intellectus pncipioū est nobilius pncipium q̄z scia cōclusionum.

Ad tertium sic pcedit. Videf q p vnū actus potest habit⁹ generari. Demōstratio enī act⁹ rōnis ē: sz p vnā demōstratiōez causaf scia: q̄ est hitus cōclusionis vni⁹: ergo hitus pōt cāri ex vno actu. ¶ ℘. Sic ptingit act⁹ crescere p multiplicatiōez ita ptingit actus crescere p itensionē: sz multiplicatis actib⁹ generaf hitus: ergo etiā si multū intēdat vn⁹ poterit eē causa generatiua hit⁹. ¶ ℘. Sanitas z egritudo sūt habitus qdā: sz ex vno actu ptingit hoiem vel sanari: vl infirmari: ergo vn⁹ act⁹ potest hituz cāre. ¶ Sed ō est qō phs dic in pmo ethi. q vna hyrundo ver nō facit: nec vna dies: ita vtiq; nec beatū nec felicem vna dies: nec paucuz tps: sed beatitudo est operatio fm habitum pfecte virtutis vt dicit in pmo ethicoz: ergo habitus virtutis: z eadem rōne alius habitus nō causaf nisi ex vnum actum. ¶ Rñ⁰. dōm q sicut iam dictum: habitus generatur ex actum inquantum potentia passiua mouet ab aliquo principio actiuo. Ad hoc autem q aliqua qualitas causetur in passiuo: opz q actiuum totalr vincat passiuum: vnde videmus q qz ignis nō pōt totalr vincere sui cōtrarias passibile: nō statim inflamat ipz: sed paulatī abycit cōtrarias dispositiones: vt sic totalr vincens ipsum: similitudinem suam ipsi imprimat. Manifestū est aūt q principiū actiuum qō est rō non totalr potest superuincere appetitum

potentiã ī vno actu:eo q̄ appetitiua potentia se hz diuersi/
mode ⁊ ad multa:iudicaī aūt p rōnē ī actu vno aliqd appe
tēdum fm determinatas ratiōes ⁊ circūstantias: vnde ex
hoc nō totaliter vincit appetitiua potētia:vt ferat in idem vt
in pluribus per modū nāe:qō ptinet ad habitū vtutis:⁊ ideo
habitus vtutis nō pōt causari p vnū actum: sed p multos.
¶ In apphensiuis aūt potētys cōsiderandū est q̄ duplex est
passiuus:vnū qdem ipse itellectus possibilis:aliud aūt itel/
lectus quem vocat Aristoteles passiuū: q̄ est rō pticularis:
i. vis cogitatiua cū memoratiua ⁊ imaginatiua. Respectu
igit̄ ꝓmi passiui potest esse aliqō actiuū qō vno actu totaliter
vincit potētiã sui passiui:sic vna ꝓpositio p se nota ꝓuincit
itellectū ad assentiēdū firmiter cōclusioni:qō qdem nō fac
ꝓpositio ꝓbabilis:vnde ex multis actib⁹ rōnis opz causari
habitum opinatiuū etiã ex parte itellectus possibilis. Habitum
autē scie possibile est causari ex vno ratiōis actu q̄tum ad
itellectum possibilem: sed q̄tū ad iferiores vires apphen/
siuas necessariū est eosdez actus pluries reiterari: vt aliqd
firmiter memorie ipimaī; vnde phs ī ca. de memoria ⁊ re
miniscentia dic̄:q̄ meditatio ꝓfirmat memoriã: habitus aūt
corpales possibile est causari ex vno actu si actiuum fuerit
magne vtutis: sic quādoq̄ medicina fortis statim inducit
sanitatem. Et per hoc pz responsio ad obiecta.

Ad quartum sic ꝓcedit. Videt q̄ nullus habitus
hoibus ifundat a deo. Deus enim
equaliter se hz ad omnes: si igit̄ q̄busdā ifundit habitus aliquos
oibus eos ifundet:qō pz esse falsum. ¶ P̄. Deus operat in
oibus fm modum q cōuenit nāe ipsoz:qz diuine ꝓuiden/
tie est nām saluare: vt dic̄ Diony. 4. ca. de diui. no. sz habitus
ī hoie nāliter causant ex actibus:vt dictū est: non ergo causat
deus ī hoibus aliquos habitus absq̄ actibus. ¶ P̄. Si aliqs
habitus a deo ifundit:p illum habitum homo pōt mltos actus
ꝓducere:sed ex illis actibus causat̄ simil habitus: vt in scōo
ethicoz dic̄. sequit̄ ergo duos habitus eiusdez speciei eē
in eodem: vnum acqsitū:⁊ alterz ifusum: qō videt esse ipos/
sibile:nō enī due forme eiusdē speciei possunt esse in eodez
subō:nō ergo habitus aliqs ifundit hoi a deo. ¶ Sed ꝺ̄ ē qō
dr Eccle. 15. Impleuit eū dns spū sapie ⁊ itellectus. sz sapia
⁊ itellectus qdam habitus sunt:ergo aliq habitus hoi a deo ifun
dunt. ¶ Rñ. dōm q̄ duplici rōne aliq habitus hoi a deo in/
fundunt. Prima rō est:qz aliq habitus sunt qbus homo bene
disponit ad finem excedētem facultatē humane nāe:q̄ est
vltima ⁊ pfecta hois bitudo. vt supra dictuz est. Et qz hiⁿ
opz esse ꝓportionatos ei ad qō homo disponit fm ipsos:iō
necesse est q̄ etiã habitus ad hmōi fines disponētes excedāt
facultatem humane nāe: vñ tales habitus nūq̄ possunt hoi
inesse nisi ex ifusione diuina:sic est de oibus gratuitis vtu/
tibus. Alia rō est:qz deus pōt producere effectus causaz se
cūdarū absq̄ ipsis causis secūdis vt ī ꝓmo dictū est. Sicut
igit̄ quādoq̄ ad ostēsiōem sue vtutis ꝓducit sanitatē absq̄
nāli causa:que tamē p nām possz causari:ita etiam q̄doq̄
ad oñdenduz suā vtutem ifundit hoi illos habitus:q̄ natura
li vtute pñt causari:sic apostolus dedit sciam scripturarū ⁊
oium linguaruz:quā homines per studium vel consuetudi
nem acqrere possunt:licz non ita perfecte. ¶ Ad primum
ergo dōm q̄ deus quātum ad suam nām equaliter se habz
ad omnes:sed fm ordinem sue sapientie certa ratione que
dam tribuit aliquibus que non tribuit alys. ¶ Ad scōz di
cēdum q̄ hoc qō deus ī omnibus operatur fm moduz eo/
rum non excludit quin deus quedam operetur que natura
operari non potest:sed ex hoc sequitur q̄ nihil operatur cō
tra id quod nature conuenit. ¶ Ad tertium dōm q̄ actus
ꝓducunt ex habitu ifuso:nō cānt aliquē habituz: sz ꝓfirmant
habituz ꝑexistenetm:sic medicinalia remedia adhibita hoi sa
no p nām nō cānt aliquā sanitatē:sed sanitatem prius habi
ta in corroborant.

LII.

¶ Quæstio. LII.

Deinde cōsiderandū est de augmē
to habituum. ¶ Et circa hoc
q̄runt̄ tria. Primo vtr habitus augeant̄.
Scōo vtrū augeant̄ p additionē. Ter/
tio vtrū quilibet actus augeat habitum.

Ad primum sic ꝓcedit. Uide
tur q̄ habitus auge
ri nō possit. Augmētū enī est circa quātitatez: vt dr ī. 5. phy
sicoz:sz habitus nō sūt ī genere q̄titatis: sz ī genere q̄litatis:
ergo circa eos augmētū eē nō pōt. ¶ P̄. Habitus est pfectio
q̄dam: vt dicit ī. 7. phy. sed pfectio cū iportet finē ⁊ termi
nū: nō videt posse recipe magis ⁊ minus: ergo habitus auge/
ri nō pōt. ¶ P̄. In his q̄ nō recipiunt magis ⁊ minus cōtin
git esse alterationē: alterari enī dicit qō de minº calido fit
magis calidū: sed ī habitibus nō est alteratio: vt probat in. 7.
phy. ergo habitus augeri nō possunt. ¶ Sed ꝺ̄ est q̄ fides est
qdam habitus:⁊ tamē augeb: vnde discipuli dño dicūt. Dñe
adauge nobis fidē: vt habeb Luce. 17. ergo habitus augent̄.
¶ Rñ. dōz q̄ augmētū sic ⁊ alia ad quātitatē ptinentia a
quātitatibus corpalibus ad res spūales ⁊ itellectuales trās
ferunt̄: pp connālitatez itellectus nostri ad res corpales: q̄
sub imaginatiōe cadūt. Dicit aūt ī quātitatibus corporeis
aliqd magnū fm q̄ ad debitā pfectionē quātitatis pduci/
tur: vnde aliqua q̄titas reputat̄ magna i hoie: que nō repu
tat̄ magna ī elephante: vnde ⁊ ī formis dicimus aliqd ma/
gnū ex hoc q̄ ē pfectū. Et qz bonū hz rōnez pfecti: pp hoc
ī his que nō mole magna sūt: idem est esse maiº qō meliº:
vt Aug. dic̄. i. 8. de trini. Perfectio aūt forme dupliciter potest
cōsiderari. Uno mō fm ipsaz formā. Alioº fm q̄ subm par
ticipat formā. Inquātū igit̄ attendit pfectio forme fz ipsaz
formā sic nō dicit ipsa esse parua vel magna: puta magna
vel parua sanitas vel scia. Inq̄tum vero attendit pfectio
forme fm participationē subti: dr magis ⁊ minus: puta ma
gis vel minus albū ⁊ sanum. Nō aūt ista distinctio ꝓcedit
fm hoc q̄ forma habeat esse pter mām aut subm: sed qz alia
est cōsideratio eius fm rōnem speciei sue: ⁊ alia fm q̄ par/
ticipat ī subiecto: fm hoc igit̄ circa itensionē ⁊ remissionez
habituz ⁊ formarū fuerunt quatuor opiniones apud phos:
vt Simplicius narrat ī cōmēto ꝓdicamētorum. Plotinus
enī ⁊ alij platonici ponebāt ipsas qualitates ⁊ habitus suscipe
re magis ⁊ minus: propter hoc q̄ materiales erant: ⁊ ex hoc
habebant indeterminationem quandam propter materie
infinitatem. Alij vero incontrarium ponebant q̄ ipse qua/
litates ⁊ habitus scōm senon recipiebant magis ⁊ minus:
sed qualia dicuntur magis ⁊ minus: fm diuersaz participa
tionem: puta q̄ iustitia non dicatur magis ⁊ minus: sed iu
stum: ⁊ banc opinionem tangit Aristoteles ī predicamētis.
Tertia fuit opinio stoicoruz: media iter bas: posuerūt enī
q̄ aliq habitus fm se recipiunt magis ⁊ minus: sicuti artes: q̄
dā aūt nō: sic vtutes. Quarta opinio fuit quorūdā dicētiū
q̄ qualitates ⁊ forme imateriales nō recipiūt magis ⁊ mi
nus: māles aūt recipiūt. Ut igit̄ huiusmodi rei veritas ma
nifestet: cōsiderandū est q̄ illud fm q̄ sortit aliqd spēm:
oportet esse fixum ⁊ stans: ⁊ quasi indiuisibile: quecunque
enim ad illud attingunt: sub specie continentur: quecunq̄
aūt recedūt ab illo: vel ī plus vel ī minus: ptinēt ad aliam
spēz vel pfectiorē vel ipfectiorē: vñ phs dic̄ ī. 8. metaph. q̄
spēs rez sūt sic numeri: ī q̄bus additio vl diminutio variat
spēz. Si igit̄ aliq forma vel q̄cūq̄ res fm seipsaz vel fz aliq
qd sui sortiat rōnē spēi: necesse est q̄ fm se cōsiderata hēat
determinatam rationem: que neq̄ in plus excedere: neq̄
in minus deficere possit: ⁊ huiusmodi sunt calor ⁊ albedo: ⁊
alie hmōi q̄litates q̄ nō dicunt̄ in ordine ad aliud: ⁊ multo
magis suba que ē p se ens. Illa vero que recipiunt spēm ex
aliquo ad qō ordinant̄: possūt fm seipsa diuersificari ī plus

vel i minus: ⁊ nihilomin⁹ sūt eadē specie ꝓp vnitatem eius ad qō ordinanť ex quo recipiunt spēm: sic̄ motus ſm se est intēsior ⁊ remissior: ⁊ tamē remanet eadē spēs ꝓp vnitatē termini ex quo specificať: ⁊ idē pōt ꝯsiderari in sanitate: nā corpus pertingit ad rōnem sanitatis: ſm q⁹ hz dispositiōez ꝯueniētem nāe aialis: cui possunt dispositiones diuerse cōueniētes esse: vñ pōt variari dispositio in plus vl' in minus: ⁊ tamē semꝑ remanet sanitatis rō: vñ phs dic̄ in. 10. ethi. q⁹ sanitas ipsa recipit magis ⁊ minus: nō. n. eadē est cōmēsuratio in omnibus: neq; in vno ⁊ eodē semp: sed remissa pmanet sanitas vsq; ad aliqd: hmōi autē diuerse dispositiones vel cōmēsuratiōes sanitatis se habēt ſm excedens ⁊ excessus: vnde si nomē sanitatis eēt ipositus soli pfectissime cōmensurationi: tūc ipsa sanitas nō diceret maior vl' minor. Sic igiť pz qual'r aliqua qualitas vel forma possit ſm se ipsam augeri vel minui: ⁊ qual'r nō. Si vero ꝯsiderem⁹ q̄litatem vel formā ſm participationem subti: sic etiaz inueniunť quedā qualitates ⁊ forme recipere magis ⁊ min⁹: ⁊ quedā nō: huiusmodi aūt diuersitatis cām Simplici⁹ assignat ex hoc q⁹ substantia ſm seipsaz non pōt recipere magis ⁊ minus: qz est ens per se: ⁊ ideo omnis forma q̄ substantialiter participať in subiecto: caret itensione ⁊ remissiōe. vnde in genere substātie nihil dicit ſm magis ⁊ minus. Et qz q̄titas ꝓpinqua est substātia ⁊ figura etiā cōsequit q̄titatem: inde é q⁹ neq; etiā in istis dicit aliqd ſm magis aut minus. Unde phs dic̄ in. 7. physico: q⁹ cum aliqd accipit formam ⁊ figurā: nō dicit alterari: sed magis fieri. Alie vero qualitates que sunt magis distantes a substātia: ⁊ coniūgunť passionibus ⁊ actionibus: recipiunt magis ⁊ minus ꝑz participationē subiecti. Potest aūt ⁊ magis explicari huiusmodi diuersitatis ratio: vt enim dictū est: id a quo aliquid hz spēm opz manere fixum ⁊ stans in indiuisibili: duobus igiť modis pōt contingere q⁹ forma nō participať ſm magis ⁊ minus. Uno modo qz participās hz spēm ſm ipsaz: ⁊ inde est q⁹ nulla forma substātialis participať ſm magis ⁊ minus: ⁊ ꝓpter hoc phs dic̄ in. 8. metaphysice: q⁹ sicut numerus nō hz magis neq; minus: sic neq; substātia q̄ est ſm spēm. i. q̄tum ad pticipationē forme specifice: sed figdez q̄ cū materia. i. ſm materiales dispositiōes inueniť magis ⁊ minus i substātia. Alio mō potest ꝯtingere ex hoc q⁹ ipsa indiuisibilitas est ō rōne forme: vnde opz q⁹ si aliqd pticipet formā illā: q⁹ participet illā ſm rōnem indiuisibilitatis: ⁊ inde é q⁹ species numeri nō dicunť ſm magis ⁊ minus: qz vnaqueq; species in eis cōstituiť p indiuisibilem vnitatē: ⁊ eadem rō est de speciebus q̄titatis cōtinue que ſm numeros accipiunť: vt bicubitum ⁊ tricubitū: ⁊ de relatiōib⁹: vt duplū ⁊ triplū: ⁊ ō figuris: vt trigonū ⁊ tetragonū: ⁊ hāc rōnem ponit Aristoteles in ꝑdicamētis: vbi assignās rōnē quare figure nō recipiūt magis ⁊ minus dicit. Que quidez recipiūt trigoni ratiōem ⁊ circuli. ⁊ sil'r trigona vel circuli sunt qz idiuisibilitas est de ipsa eoꝝ ratiōe. vnde quecūq; participāt ratiōem eorum: opz q⁹ indiuisibil'r participent. Sic igiť pz q⁹ cū habitus ⁊ dispositiōes dicanť ſm ordinē ad aliquid: vt dicit in septimo physicoꝝ: dupl'r potest intēsio ⁊ remissio in habitibus ⁊ dispositiōib⁹ cōsiderari. Uno modo ſm se ꝓut dicit maior vel minor sanitas: vel maior vl' minor sciētia que ad plura vl' pauciora se extēdit. Alio modo ſm participationē subiecti ꝓut. ſ. equales sciētia vel sanitas magis recipit in vno q̄z in alio ſm diuersam aptitudinē: vl' ex natura: vel ex cōsuetudine: non enim habitus ⁊ dispositio dat spēm subiecto: neq; iterum in sui rōne includit indiuisibilitatem. (Quomō aūt circa virtutē se habeat infra dicet. (¶ Ad pmū ergo dom q⁹ sicut nomē magnitudinis deriuať a q̄titatibus corpalibus ad intelligibiles pfectiōes formarū: ita etiam ⁊ nomē augmēti: cuius termi nus est magnū. ¶ Ad scōz dom q⁹ habitus qdem pfectio est: nō tamē talis pfectio que sit terminus sui subiecti: puta dans ei esse specificū: neq; etiā i sui rōne terminū includit: sic̄ species numerozuz. vnde nihil ꝓhibet qn recipiat magis ⁊ minus. ¶ Ad tertiū dom q⁹ alteratio ꝓmo qdem é in qualitatibus tertie speciei: in qualitatib⁹ vero ꝓme speciei potest esse alteratio ꝑ posteritus: facta enim alteratione ſm calidū ⁊ frigidum: sequiť animal alterari ſm sanuz ⁊ egrū: ⁊ simil'r facta alteratiōe ſm passiōes appetitus sensitiui vl' ſm vires sensitiuas apphensiuas: sequiť alteratio ſm sciā tiam ⁊ virtutes: vt dicit in. 7. physicoꝝ.

Ad secundum

sic ꝓcedit. Uideť q⁹ augmētus habituum fiat per additionem. Nomē enī augmēti vt dictū est: a quātitatibus corporalibus transferť ad formas: sed in quātitatib⁹ corpalibus nō fit augmētū sine additione. vñ in ꝓmo de generatiōe dicit: q⁹ augmētum est ꝓcreꝛūti magnitudini additamētū. ergo ⁊ in habitibus nō fit augmētū nisi ꝑ additiōem. ¶ Ꝑ. Ua bitus nō augeť nisi aliquo agente: sed omne agens aliquid facit in subiecto patiente: sic̄ calefaciens facit caloꝛē in ipso calefacto: ergo nō potest eē augmētuz nisi aliqua fiat additio. ¶ Ꝑ. Sic̄ id qō nō est album: est ī potētia ad albuz: ita id qō est minus album est ī potētia ad magis albuz: sed illō quod nō est albū nō fit album nisi per aduentū albedinis: ergo id quod est minus albuz nō fit magis albuz nisi ꝑ aliquā albedinem superueniētem. ¶ Sed ꝯ est q⁹ phs dic̄ i. 4. physicoꝝ. Ex calido fit magis calidū: nullo facto i materia calido: qō nō esset calidum quādo erat minus calidum: ergo pari ratione nec in alys formis que augenť ē aliqua additio. ¶ Rñ⁹. dōz q⁹ huius questionis solutio dependet ex premissa: dictū est enī supra q⁹ augmētum ⁊ diminutio in formis q̄ itendūtur ⁊ remittunť: accidit vno mō motio ex parte ipsi⁹ forme ſm se cōsiderate: sed ex diuersa participatione subiecti: ⁊ ideo hmōi augmētum habituū ⁊ aliarū formarū nō fit per additionem forme ad formam: sed fit ꝑ hoc q⁹ subm magis vel min⁹ pfecte participat vnā ⁊ eadē formam: ⁊ sic̄ per agēs qō est actu fit aliquid actu calidum q̄si de nouo ꝯcipiēs participare formam: nō q⁹ fiat ipsa forma; vt ꝓbať. 7. metaphysice. Ita per actiōem itēsam ipsi⁹ agētis pficit magis calidū: tāq; pfectius participās formā. nō tanq; forme aliqd addať: si enī per additiōem itelligeret hmōi augmentum i formis boc nō posz esse nisi vel ex pte ipsi⁹ forme: vel ex pte subti: si aūt ex pte ipsi⁹ forme iaz dictū est q⁹ talis additio vel substractio ſpēm variet sic̄ variať spēs colozis quādo de palido fit albuz. Si vero hmōi additio itelligať ex parte subti: hoc ñ posz eē nisi vl' qz aliq̄ pars subti recipit formā quā ꝓius nō habebat: vt si dicať frigus crescere i hoie q⁹ ꝓius frigebat ī vna parte quādo iam i pluribus partib⁹ friget: vel qz aliqō aliud subm addit̄ participās eādem formā: sic̄ si calidum adiūgať calido: vel albo: sed ſm vtrūq; istoꝝ duoꝝ modoꝝ nō dř aliqd magis albū vel calidū: sed mai⁹. sed qz q̄dam accidētia augmentať seipsa: vt supra dictū est: ī q⁹busdā eoꝝ fieri potest augmētū ꝑ additiōem augeť enī mot⁹ ꝑ hoc q⁹ ei aliqd additur ſm tps ī quo est: vel ſm viā per quā est: ⁊ tamē manet eadem spēs pp vnitatez termini: augeť etiaz nihilomin⁹ motus per itēsionē ſm participatiōem subti: iq̄tū. s. idē motus potest magis vel min⁹ expedite aut ꝓmpte fieri. Similiter ēt ⁊ scia pōt augeri ſm seipsaz per additiōez: sic̄ ei aliquis plures conclusiones geometrie adiscit: augeť i eo habitus eiusdē scie ſm spēm. Augeť nihilomin⁹ scia i aliquo ſm participatiōez subti ꝑ itensionē: put. s. expeditius ⁊ clarius vnus hō se hz alio ī eisdē cōclusionibus cōsiderādis; habitibus aūt corpalibus nō multū vř fieri augmētū ꝑ additiōez: qz nō dř aial sanū simpl'r aut pulchruz nisi ſm oēs partes suas sit tale: q⁹ aūt ad pfectiozem cōmensuratione perducať: boc ꝯtingit ſm trāsmutationē simpliciū q̄litatū

que non augent nisi ſm itenſionē ex parte ſubiecti partici/
pantis. Quomodo aūt ſe habeat circa virtutes ifra dicet.
¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ etiam ī magnitudine corpali ꝓtin
git duplr augmētum. Uno modo p additionez ſubiecti ad
ſubm: ſic eſt in augmēto viuentium. Alio mō per ſolā iten/
ſionez abſq; omni additiōe: ſic eſt in his que rarefiūt: vt dr̄
in 4°. phyſicoꝝ. ¶ Ad ſcōm dōm q̄ cā agens bitus facit q̄/
dem ſemp aliqd in ſubiecto: nō aūt nouā formā: ſed fac̄ q̄
ſubm pfectius participet formā p̄exiſtentē: aut q̄ amplius
ſe extendat. ¶ Ad tertium dōm q̄ id qō nōduz eſt albū: ē
in potētia ad formā ipſam tā q̄z nondū habēs formā: ꝛ ideo
agens cauſat nouā formā ī ſubiecto: ſed id qō eſt minus ca/
lidū aut albū: nō ē in potentia ad formā: cū iā actu formaz
habeat: ſed eſt in potētia ad pfectum participatiōis modū:
ꝛ hoc conſequit̄ per actionem agentis.

Ad tertium ſic p̄cedit. Uideꝛ q̄ quilibet actus augeat habitū. Multiplicata.n. cau/
ſa multiplicat̄ effectus: ſz actus ſunt cauſa habituū aliquo/
rū: vt ſupra dictū eſt: ergo bitus augeb̄ multiplicatis actib⁹.
¶ P̄. De ſimilibus ideꝛ eſt iudiciū: ſed oēs actus ab eodē
habitu p̄cedentes ſunt ſimiles: vt dicit̄ in .z. ethicoꝝ: ergo
ſi alig actus augeāt habitum: quilibz actus augebit ipſum.
¶ P̄. Simile auget̄ ſuo ſimili: ſed quilibet actus eſt ſimil̄
habitui a quo p̄cedit: ergo quilibz actus auget habitum.
¶ Sed ⁊. idem nō eſt ꝟriozū cauſa: ſed ſic dicit̄ ī .z. ethico.
alig actus ab habitu p̄cedentes diminuūt ipſuz: vtpote cū
negligenter fiunt. ergo nō oēs actus habitū auger. ¶ Rñ°.
dōm q̄ ſimiles actus ſimiles habitus cauſant: vt dicit̄ ī .z.
ethicoꝝ. Similitudo aūt ꝛ diſſimilitudo nō ſolū attendit̄
ſm qualitatem eandē vel diuerſaz: ſed etiā ſm eūdem vel
diuerſum participationis modū. Eſt enī diſſimile nō ſoluz
nigrum albo: ſed etiā minus albū magis albo: nā etiā mot⁹
fit a minus albo in magis albū: tanq̄z ex oppoſito ī oppoſi/
tū: vt dr̄ in .5. phyſicoꝝ. Quia vero vſus habituum in volū
tate hois cōſiſtit: vt ex ſupradictis pz: ſicut ꝟtingit q̄ aliqs
habēs habitū non vtit̄ illo: vel etiaz agit actū ꝟriuz. Ita ēt
poteſt cōtingere q̄ vtit̄ habitu ſm actū nō reſpōdentē p/
portionabiliter intēſioni bitus. Si igr̄ itenſio actus ꝓpor/
tionabilr̄ equet̄ itenſioni bitus: vel etiā ſuperexcedat glibet
actus: vel auget habitum: vel diſponit ad augmētum ipſi⁹:
vt loquamur de augmēto habituū ad ſimilitudinē augmē
ti aialis. nō enim quodlibz alimentū aſſumptū actu auget
animal: ſic nec quelibet gutta cauat lapidem: ſed multipli/
cato alimēto tādem fit augmētū. Ita etiam multiplicatis
actib⁹ creſcit bitus. Si vero intenſio actus ꝓportionabilr̄
deficiat ab intenſiōe habitus: talis actus non diſponit ad
augmētum bitus: ſed magis ad diminutionē ipſius. Et per
hoc pz̄ reſponſio ad obiecta.

¶ Quæſtio. LIII.

Deinde conſiderādum eſt de diminutione ꝛ corruptione habi
tuuz. ¶ Et circa hoc querū ꝛ tria. ⁊ Primo vtruz bitus corrumpi poſſit. Scōo
vtrū poſſit diminui. Tertio de modo
corruptionis ꝛ diminutionis.

Ad primum ſic p̄cedit. Uideꝛ q̄ habitus cor/
rumpi nō poſſit. Habitus.n. ineſt:
ſic nā quedam: vnde opationes ſm bitum ſunt delectabi/
les. ſed natura non corrumpit̄ manēte eo cuius eſt natura:
ergo neq; bitus corrumpi poteſt manēte ſubto. ¶ P̄. Dis
trario. ſic̄ egritudo corrumpit̄ corrupto animali: vel etiaz
ſupueniēte ſanitate: ſed ſciētia que eſt quidaz bitus nō pōt
corrumpi per corruptionē ſubti: qr̄ intellectus qui eſt ſubz
ei⁹ ē ſubſtātia quedā ꝛ nō corrumpit̄: vt dicitur in p̄mo de
anima. Et ſimilr̄ etiam nō pōt corrumpi a cōtrario: naz ſpe
cies itelligibiles non ſūt adinuicem ꝟrie: vt dr̄ in .7. meta/
phyſice. ergo bitus ſcie nullo modo corrūpi poteſt. ¶ P̄.
Omnis corruptio eſt per aliquem motuz: ſed bitus ſciētie
qui eſt ī anima nō poteſt corrūpi p motum per ſeipſius aīe:
qr̄ anima per ſe nō mouet̄: mouet̄ aūt p accidens p motuz
corpis: nulla aūt trāſmutatio corpalis videt̄ poſſe corrum
pere ſpecies intelligibiles exiſtentes ī itellectu: cuz itelle/
ctus ſit per ſe locus ſpeciez ſine corpe. vnde ponit̄ q̄ nec p
ſe ſenium nec p mortē corrumpunt̄ bitus: ergo ſcia corrū
pi nō poteſt: ꝛ per conſequēs nec bitus vtutis qui etiam eſt
in anima rōnali: ꝛ ſic philoſophus dicit in p̄mo ethicoꝝ:
vtutes ſūt p̄manētiores diſciplinis. ¶ Sed ⁊ eſt quod phs
dic̄ in lib. de longitudine ꝛ breuitate vite: q̄ ſcientie corru/
ptio eſt obliuio ꝛ deceptio: peccādo etiam aligs bituz vtu/
tis amittit: ꝛ ex cōtrarys actibus vtutes generant̄ ꝛ corrū/
punt̄: vt dicitur in .z. ethicoꝝ. ¶ Rñ°. dōm dōm q̄ ſm ſe
dr̄ aliqua forma corrumpi p ꝟrium ſuuz: p accidens aūt p
corruptionem ſui ſubti. Si igr̄ fuerit aligs bitus cui⁹ ſubz
eſt corruptibile: ꝛ cuius cauſa habz ꝟrium: vtroq; mō cor/
rumpi poterit: ſic̄ pz̄ de bitib⁹ corporalib⁹. ſ. ſanitate ꝛ egri/
tudine: illi vero bitus quorum ſubm eſt incorruptibile: nō
poſſunt corrumpi per accidēs. Sunt tamē bitus quidam:
qui etſi p̄ncipaliter ſint in ſubiecto incorruptibili: ſecūdario
tamē ſunt in ſubiecto corruptibili: ſicut bitus ſcie qui prin
cipaliter eſt quidē in itellectu poſſibili: ſecūdario aūt in vi/
ribus apphenſiuis ſenſitiuis: vt ſupra dictum eſt: ꝛ ideo ex
pte intellectus poſſibilis bitus ſcientie non pōt corrumpi
per accidens: ſed ſolū ex parte inferiorum viriū ſenſitiua/
rum. Eſt igr̄ conſiderādum ſi poſſunt huiuſmodi bitus p
ſe corrumpi. Si igr̄ fuerit aligs bitus qui habeat aliquod
ꝟrium: vel ex pte ſua: vel ex pte ſue cauſe: poterit p ſe corrū
pi. Si vero non hz ꝟrium: nō poterit per ſe corrumpi. Ma/
nifeſtū eſt autem q̄ ſpecies intelligibilis in itellectu poſſi/
bili exiſtens: nō habet aligd ꝟrium: neq; iteruz in itellectu
agenti qui eſt cauſa eius poteſt aligd eſſe ꝟriuz: vnde ſi ali/
quis bitus ſit in intellectu poſſibili imediate ab intellectu
agente cauſatus: talis bitus eſt incorruptibilis: ꝛ per ſe: ꝛ p
accidens: huiuſmodi aūt ſunt bitus p̄mozū p̄ncipiozuz: taz
ſpeculabilū q̄z practicozum: qui nulla obliuione vel decep
tione corrumpi poſſunt: ſic̄ phs dic̄ in .6. ethicozū de prudē
tia q̄ nō pdit̄ per obliuionez. Aliquis vero bitus eſt in in/
tellectu poſſibili ex rōne cauſatus. ſ. habitus cōcluſionuz:
qui dicit̄ ſcientia: cuius cauſe duplr̄ poteſt aligd ꝟriuz eē.
Uno modo ex pte ipſarū ꝓpoſitionū ex quib⁹ rō p̄cedit:
etenim enunciationi que eſt: bonū eſt bonum: ꝟria eſt ea q̄
eſt: bonū non eſt bonum: ſm phm in .z. phiermenias. Alio
modo quātū ad ipſum ꝓceſſum rōnis: put ſyllogiſmus ſo/
phiſticus opponit̄ ſyllogiſmo dialectico vel demōſtratiuo.
Sic igitur patet q̄ per falſam rationē poteſt corrumpi ha/
bitus vere opinionis aut etiam ſcientie: vnde philoſophus
dicit q̄ deceptio eſt occupatio ſcientie: ſicut ſupra dictum
eſt: virtutum vero quedam ſunt intellectuales que ſunt in
ipſa ratiōe: vt dicitur in .6. ethicozum: de quibus eſt eadez
ratio que eſt de ſcientia vel opinione. Quedam vero ſunt ī
parte anime q̄ppetitiua: que ſunt virtutes morales: ꝛ eadē
ratio eſt de vitijs oppoſitis: habitus autem appetitiue par/
tis cauſantur per hoc q̄ ratio nata eſt appetitiuā partē mo
uere. vnde per iudicium rationis in contrarium mouentis
quocunq; modo. ſ. ſiue ex ignorantia ſiue ex paſſiōe: vel ēt
ex electione corrumpitur habitus virtutis vel vitij. ¶ Ad
p̄mū ergo dōm q̄ ſicut dicitur in .7. ethicozū: habitus ſimi
litudinem habet nature: deficit tamen ab ipſa: ꝛ ideo cum
natura rei nullo modo remoueat̄ ab ipſa: habitus difficile
remouetur. ¶ Ad ſcōm dōm q̄ etſi ſpeciebus intelligibi/
libus non ſit aliquid contrarium: enunciationibus tamen
ꝛ proceſſui rationis poteſt aligd eſſe ꝟrium: vt dictum eſt.

¶ Ad tertium dom q̄ scientia non remouetur per motuz corpalem q̄tum ad ipsam radicem habitus: sed solū q̄tuz ad impedimentū actus: inq̄tum itellectus indiget in suo actu viribus sensitiuis: qbus impedimētū affert p corpalē trāsmutationem: sed p itelligibilez motuz rōnis pōt corrūpi habitus scientie: etiā q̄tum ad ipsam radicē habitus ⁊ similiter etiam pōt corrūpi habitus vtutis. Tamē q̄ dicitur vtutes esse pmanētiores disciplinis: intelligendū est nō ex pte subiecti vel causē: sz ex pte actus: nā vtutū vsus est cōtinuus p totā vitā: nō autem vsus disciplinaz.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet q̄ habitus diminui nō possit. Habitus.n. est quedam qualitas ⁊ forma simplex: simplex autez aut totū habet: aut totū amittit. ergo habitus etsi corrumpi possit: diminui non pōt. ¶ P. Omne qđ cōuenit accidenti. cōuenit eidem rōne sui subiecti: habitus aūt fm seipsuz nō intendit ⁊ remittit: aliogn sequeret q̄ aliqua species de suis individuis p̄dicaret fm magis ⁊ minus: si igitur fm participationē subiecti diminui possit: sequet q̄ aliqd accidat habitui ꝓpriuz quod nō sit cōmune ei ⁊ subiecto: cuicūq; aūt forme conuenit aliqd ꝓpriuz ꝑter suum subm: illa forma ē separabil' vt dicit' i pmo de aia: sequit' ergo q̄ habitus sit forma separabilis: qđ est impossibile. ¶ P. Ratio ⁊ nā habitus sic ⁊ cuiuslibet accidentis cōsistit in cōcretiōe ad subiectū: vnde ⁊ quodlibet accidēs diffinit' p suuz subm: si igit' habitus fm seipsum nō intendit' neq; remittit': neq; etiā fm cōcretiōem sui ad subm diminui poterit: ⁊ ita nullo modo diminuet'. ¶ Sed contra est q̄ ōria nata sunt fieri circa idem: augmētum aūt ⁊ diminutio sūt ōria: cū igit' habitus possit augeri: videt' q̄ etiā possit diminui. ¶ Rñ. dōz q̄ habitus dupliciter diminuit' sic ⁊ augent': vt ex supra dictis pz. Et sic ex eadem causa augentur: ex qua generantur: ita ex eadez causa diminuuntur: ex qua corrumpuntur. Nam diminutio habitus est quedam via ad corruptionez: sic ecōuerso generatio habitus est quoddā fundamētū augmēti ipsi⁹. ¶ Ad ꝑmū ergo dōz q̄ habitus fm se cōsiderat⁹ est forma simplex: ⁊ fm hoc nō accidit ei diminutio: sed fm diuersum modū pticipandi q̄ ꝓuenit ex indeterminatiōe potētie ipsi⁹ participantis: que. s. diuersimode potest vnā formā pticipare: vl' que pōt ad plura: vel ad pauciora se extendit. ¶ Ad scōm dōz q̄ rō illa ꝓcederet si ipsa essentia habitus nullo mō diminueret': hoc aūt nō ponim⁹: sed q̄ quedaz diminutio essentie habitus nō habet ꝑncipiuz ab habitu: sed a participante. ¶ Ad tertium dom q̄ quocūq; modo significet' accidēs habz dependētiā ad subm fm suā rōnem: aliter tamē ⁊ aliter. Nā accidens significatum i abstracto: iportat habitudinē ad subm que icipit ab accidēte ⁊ terminat' ad subz: nam albedo dr̄ qua aliqd est album: ⁊ ideo i diffinitiōe accidentis abstracti nō ponit' subm q̄si ꝑma pars diffinitiōis que est genus: sed quasi secūda que ē differētia: dicim⁹ enī q̄ similitas est curuitas nasi: sed in cōcretis icipit habitudo a subto ⁊ terminat' ad accūs: dr̄ enī album quod hz albedinez: ꝑter qđ i diffinitiōe hmōi accidentis ponit' subiectū tanq̄z genus qđ est ꝑma pars diffinitionis: dicim⁹ enī q̄ simuz ē nasus curuus. Sic igit' id quod cōuenit accidētibus ex pte subiecti: nō aūt ex ipsa rōne accidētis: nō attribuitur accidēti i abstracto: sed i concreto: ⁊ hmōi intensio ⁊ remissio est in q̄busdam accidētibus: vnde albedo nō dicit' magis ⁊ minus: sed album ⁊ eadē rō est in hītibus ⁊ alys q̄litatibus: nisi q̄ q̄dam habitus augent' vel diminuunt' p quādam additionem: vt ex supra dictis pz.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidet q̄ habitus nō corrūpat' aut diminuat' p solā cessationez ab ope. Habitus.n. ꝑmanētiores sunt q̄z passibiles qualitates: vt ex supra dictis apparet: sed passibiles qualitates nō corrūpunt' neq; diminuunt' p cessationem ab actu: nō enim albedo diminuit' si visum nō imutet: neq; calor si non calefaciat: ergo neq; hītus diminuunt' vel corrumpunt' p cessationē ab actu. ¶ P. Corruptio ⁊ diminutio sūt quedā mutationes: sed nihil mutat' absq; aliq̄ cā mouēte: cū igit' cessatio ab actu nō importet aliquā cāz mouentē: nō videt' q̄ p cessationē ab actu possit esse diminutio vel corruptio habitus. ¶ P. Habitus scientie ⁊ virtutis sūt in anima intellectiua: que est supra tempus: ea vero que sunt supra tempus non corrūpūtur neq; diminuunt' per temporis diuturnitatem: ergo neq; huiusmodi habitus corrumpuntur vel diminuuntur p temporis diuturnitatem si diu aligs abiq; exercitio ꝑmaneat. ¶ Sed ꝰ est qđ ph̄s in lib. de longitudine ⁊ breuitate vite dic̄. q̄ corruptio sciētie nō solū est deceptio: sed etiam obliuio: ⁊ etiā in. 8. ethicoz̄ dicit': q̄ multitas amicitias inappellatio dissoluit: ⁊ eadem rōne alij habitus vtutum p cessationem ab actu diminuunt' vel tolluntur. ¶ Rñ. dōm q̄ sic dicit' i. 8. ethicoz̄: aliqd pōt cē mouens dupl'r. Uno mō p se: qđ. s. mouet fm rationem ꝓprie forme: sic ignis calefacit. Alio modo p accidēs: sic id quod remouet prohibēs: ⁊ hoc modo cessatio ab actu causat corruptionē vel diminutionē habituum: inquātū. s. remouet actus q̄ ꝓhibeat cās corrūpentes vel diminuentes habitū. dictū est. n. q̄ hītus p se corrumpunt' vel diminuunt' ex contrario agente: vnde quozūcūq; habituuz ōria subrescunt per tpis tractū: que opz subtrahi per actum ab habitu pcz dētem: huiusmodi habitus diminuunt' vel etiam tolluntur totalr̄ per diuturnam cessationē ab actu: vt pz etiam in sciētia ⁊ vtute. Manifestū est. n. q̄ habitus vtutis mozalis facit hoiem ꝓmptū ad eligendū mediū i operationib⁹ ⁊ passionibus: cū aūt aligs nō vtit habitu vtutis ad moderādas passiones vel opatiōes ꝓprias: necesse est q̄ ꝓueniāt multe passiones ⁊ opationes ꝑter modum vtutis ex inclinatione appetitus sensitiui ⁊ aliozū que exterius mouent: vnde corrumpit' vtus vel diminuit' p cessationez ab actu. Similiter etiam est ex pte habituū itellectualiū fm quos est hō ꝓmptus ad recte iudicandū de imaginatis: cuz igit' hō cessat ab vsu itellectualis hītus: insurgunt imaginationes extranee: ⁊ quādoq; ad contrariū ducētes: ita q̄ nisi per frequentem vsum intellectualis hītus quodāmō succidant vel compmant': reddit' hō minus aptus ad recte iudicādū. ⁊ quādoq; totalr̄ disponit' ad ōrium: ⁊ sic p cessationem ab actu diminuit': vel etiam corrumpit' itellectualis habitus. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q̄ ita etiā calor p cessationem a calefaciēdo corrumpet': si p hoc icresceret frigidū quod est calidi corruptiuū. ¶ Ad scōm dōm q̄ cessatio ab actu est mouens ad corruptionem vel diminutionē: sic remouēs phibens: vt dictum est. ¶ Ad tertiū dōm q̄ ps itellectiua subiacet tempori: ⁊ fm se est supra tempus: sed ps sensitiua subiacet tempori: ⁊ ideo per temporis cursum trāsmutat' q̄tum ad passiones appetitiue ptis: ⁊ etiam quantum ad vires apprehensiuas. vnde philosophus dicit in. 4. physicozum: q̄ tempus est causa obliuionis.

LIIII.

¶ Questio.

Deinde considerādum est de distinctione habituū. ¶ Et circa hoc querunt' quattuor. Primo vtrum multi habitus possint esse in vna potentia. Scōo vtrum habitus distinguant fm obiecta. Tertio vtrū hītus distinguant fm bonum ⁊ malū. Quarto vtrum vnus hītus ex multis habitibus constituatur.

Ad primum sic ꝓcedit. Uidet q̄ nō possint esse multi habitus i vna potētia. Eozuz enim que fm idē distiguunt' multiplicato vno multiplicatur ⁊ aliud: sed fm idem potētie ⁊ habit⁹ distinguunt'. s. fm actus ⁊ obiecta: similit'r ergo multiplicant': nō ergo possunt

esse multi habitus in vna potētiā. ¶ Ꝑ. Potentia est virtus q̄dā simplex. sz in vno subo simplici nō pōt eē diuersitas accipiētiū. qz subiectū ē cā accūtis: ab vno ār simplici nō videt̄ ꝓcedere nisi vnū. ergo i vna potētia nō pñt esse multi bit⁹. ¶ Ꝑ. Sic corp⁹ formaf̄ p figurā. ita potētia formaf̄ p habitū: sz vnū corp⁹ nō pōt sil̄ formari diuersis figuris. ergo neq; vna potētia pōt sil̄ formari diuersis habitibus. nō ergo plēs bit⁹ pñt sil̄ eē i vna potētia. ¶ Sz ꝫ ē q̄ itellect⁹ ē vna potētia: i q̄ tñ sūt diuersaꝫ sciarum habitus.

¶ Rñ⁹. dōm q̄ sic supra dcm̄ est: habit⁹ sunt dispōnes q̄daz alicui⁹ i potētia exūtis ad aligd siue ad nām: siue ad operationez vel finē nāe. ⁊ de illis q̄dē habitib⁹ q sunt dispōnes ad nāz manifestū est q̄ pñt plures eē i vno subiecto. eo q̄ vni⁹ subiecti pñt diuersimode partes accipi: fm quaꝫ dispōnem habitus dīr sic si accipiant̄ hūani corporis partes hūores: put disponunt̄ fm nām hūanaz est bit⁹ vel dispō sanitatis. Si vo accipiant̄ partes sil̄es vt nerui: ⁊ ossa: ⁊ caro accipiunt̄ mēbra: vt man⁹ ⁊ pes: ⁊ hmōi: eaꝫ dispō nāe ꝓueniens est pulchritudo: ⁊ sic sunt plures bit⁹ vel dispōnes i eodē. Si vo loquamur de habitib⁹ q sūt dispōnes ad opa: q̄ ꝓpie ptinēt ad potētias: sic ēt contingit vni⁹ potentie eē plures bit⁹: cui⁹ rō ē. qz subiectū bit⁹ ē potētia passiua: subiectuz: vt ex supra dictis pz: potētia aūt passiua ꝓparaf̄ ad actū determinatū vnius spēi: sic mā ad formā: eo q̄ sic tia passiua a rōne vni⁹ obiecti actiui determinaf̄ ad vnum actū fm spēm. vñ sic plura obiecta pñt mouere vnam potētiā passiuā: ita vna potētia passiua pōt eē subiectū diuersoꝫ actuū vel pfectionū fm spēm: bit⁹ aūt sunt q̄dā qualitates: aut formē iherētes potētie: q̄b⁹ iclinaf̄ potentia ad determinationē act⁹ fm spēm: vñ ad vnā potentiā pñt plures bit⁹ ptinere: sic ⁊ plures act⁹ spē differētes. ¶ Ad primū ergo dōm q̄ sic i reb⁹ nālib⁹ diuersitas speciex est fm formam: diuersitas autem generum est secundum materiam: vt dī i. 5. metaphysice: ea. n. sūt diuersa gñe quoꝝ est mā diuersa. Ita ēt diuersitas obiectoꝝ fm gen⁹ facit distinctionē potētiaꝝ: vñ phūs dicit i. 6. ethicoꝝ. q̄ ad ea q̄ sūt genere altera: sunt ēt aīe particule alie: diuersitas vo obiectorum fm spēm facit diuersitatem actuū fm spēm: ⁊ per ꝫns habituū. Quecūq; aūt sunt diuersa gñe: sūt etiā spē diuersa: sz nō ꝓuertit̄. ⁊ iō diuersaꝫ potentiaꝫ sunt diuersi act⁹ spē. ⁊ diuersi bit⁹: nō aūt oz q̄ diuersi bit⁹ sint diuersarum potentiaꝫ: sz pōt eē plures vni⁹: ⁊ sic sunt gña generaꝫ: ⁊ speciaꝫ. ¶ Ad scōm dōm q̄ potētia ⁊ si sit qdem simplex fm eēntiā. est tamē multiplex virtute: fm q̄ ad multos actus eē multos habit⁹ specie differētes. ¶ Ad tertiū dōz q̄ corpus formaf̄ p figurā: sic p ꝓpriā terminationē: habit⁹ aūt nō est terminatio potētie. sz est dispō ad actū sic ad vltimū terminū. ⁊ iō nō possent esse vni⁹ potētie sil̄ plures act⁹: nisi forte fm q̄ vn⁹ ꝓhendit̄ sub alio sic nec vni⁹ corporis plures figure: vt fm q̄ vna est in alia: sic trigonū in tetragono: non. n. potest intellectus simul multa actu itelligere pōt tamen simul habitu multa scire.

Ad secundum sic ꝓcedit̄. Videt̄ q̄ bit⁹ non distinguant̄ fm obiecta. Contraria. n. sunt spē dīa. sz idem bit⁹ scie est ꝫriaꝫ: sic̄ medicina sani ⁊ egri: nō ergo fm obiecta specie dīa bit⁹ distinguunt̄. ¶ Ꝑ. Diuerse scie sunt diuersi bit⁹: sz idem scibile ptinet ad diuersas scias: sic̄ terraz esse rotūdā demonstrat naturalis ⁊ astrologus: vt dī i. 2. physicoꝝ. ergo bit⁹ nō distinguunt̄ fm obiecta. ¶ Ꝑ. Eiusdem act⁹ est idem obiectū: sz idem act⁹ pōt ptinere ad diuersos habit⁹ virtutum si ad diuersos fines referaf̄: sic dare pecuniā alicui si sit ꝓp deum pertinet ad charitatem. si vero sit propter debitum soluendū ptinet ad iustitiā. ergo etiā idem obiectū pōt ad diuersos habit⁹ ptinere. nō ergo est diuersitas habituum fm diuersitatem obiectoꝝ. ¶ Sed ꝫ. act⁹ dīnt specie fm diuersitatem obiectoꝝ. vt supra dcm̄ est: sz habit⁹ sunt dispōnes q̄dā ad act⁹. ergo etiā habit⁹ distinguunt̄ fm diuersa obiecta. ¶ Rñ⁹. dōm q̄ habit⁹ ⁊ est forma quedam. ⁊ est habit⁹: pōt ergo distinctio habituū fm speciem attendi: aut fm cōem modū quo formē specie distinguunt̄: aut fm ꝓpriū modū distinctiōis habituū. Distinguunt̄ sigdez forme adinuicem fm diuersa principia actiua. eo q̄ omne agens facit sil̄e fm speciem: habit⁹ aūt importat ordinem ad aligd: omnia aūt q̄ dicunt̄ fm ordinem ad aligd: distinguunt̄ fm distinctionem eoꝝ ad q̄ dicunt̄. Est aūt habit⁹ dispō q̄dā ad duo ordinata. f. ad nām ⁊ operationem ꝫsequentez naturā. Sic igr̄ sz tria habit⁹ specie distinguunt̄. Uno quidem mō fm ꝑncipia actiua taliū dispōnū. Alio vo modo fm naturā. Tertio vo mō fm obiecta spēi dīa. vt ꝓsequentia explicabit̄. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q̄ in distinctōe potentiaꝝ vel etiā habituū nō est ꝫsiderādū ipm obiectū materiale. sz rō obiecti differens specie: vel etiam genere: q̄uis aūt ꝫria specie differāt diuersitate reꝝ. tamen eadē rō est cognoscendi vtrūq; qz vnū p aliud cognoscit: ⁊ ideo inquātū cōueniūt in vna rōne cognoscibilis. ptinēt ad vnū habitū cognoscitiuū. ¶ Ad scōm dōm q̄ terrā esse rotundā p aliud mediū demōrat naturalis. ⁊ p aliud astrologus. Astrologus. n. hoc demōrat p media mathematica. sicut p figuras eclypsiū. vel p aliud hmōi. naturalis vo hoc demōrat p mediū naturale: sicut p motū grauiū ad mediū: vel per aliud hmōi. Tota aūt virt⁹ demōrationis q̄ est syllogismus faciens scire: vt dī in ꝓmo posterioꝝ. ꝺpendet ex medio. ⁊ iō diuersa media sunt sicut diuersa ꝑncipia actiua fm q̄ habitus sciaꝝ diuersificant̄. ¶ Ad tertiū dōm q̄ sicut phūs dicit in. 2. physi. ⁊ in. 7. ethi. ita se hz finis in opabilibus: sic̄ ꝑncipiū in ōm̄atiuis. ⁊ iō diuersitas finiū diuersificat virtutes: sic̄ ⁊ diuersitas actiuoꝝ ꝑncipioꝝ: sunt etiā ipsi fines obiecta actuū interioꝝ: qui maxime pertinēt ad virtutes vt ex supra dictis pz.

Ad tertium sic ꝓcedit̄. Videt̄ q̄ bit⁹ nō distinguant̄ fm bonū ⁊ malū. Bonū. n. ⁊ malū sūt ꝫria: sz idē habit⁹ est ꝫrioꝝ: vt supra habitū est: ergo habit⁹ nō distinguunt̄ fm bonū ⁊ malū. ¶ Ꝑ. Bonū cōuertit̄ cuz ente: ⁊ sic cū sit cōe omnib⁹ nō potest sumi: vt dīa alicui⁹ spēi. vt pz p phm in. 2. topicoꝝ. sil̄r etiā malus cū sit ꝓuatio ⁊ non ens non potest esse alicuius entis dīa. non ergo scōm bonū ⁊ malū possunt habit⁹ specie distingui. ¶ Ꝑ. Circa idem subiectū contingit esse diuersos habit⁹ malos: sic̄ circa cōcupiscētias itēperātiā ⁊ īsensibilitatem. ⁊ sil̄r etiā plures habit⁹ bonos. f. virtutem hūanam: ⁊ virtutem heroicā siue diuinaz: vt pz per phm in. 7. ethi. non ergo distinguunt̄ habit⁹ fm bonū ⁊ malū. ¶ Sed ꝫ est q̄ habitus bonus ꝫriaf̄ habitui malo. sic̄ virtus vitio: sed ꝫria sunt diuersa fm speciem. ergo habitus differunt specie fm dīam boni ⁊ mali. ¶ Rñ⁹. dicendum q̄ sicut dictum est: habitus specie distinguunt̄ non solum scōm obiecta ⁊ principia actiua: sed etiam in ordine ad naturaz: qō quidem cōtingit dupl̄r. Uno modo secūdum conuenientiam ad naturam. vel etiam fm disconuenientiaz ab ipsa: ⁊ hoc modo distinguunt̄ specie habitus bonus ⁊ malus: nam habitus bonus dī qui disponit ad actum conuenientem nature agentis. habitus autem malus dī qui disponit ad actum non conuenientem nature. sic̄ actus virtutū nature humane conueniunt: eo q̄ sunt secundū rationez: actus vero vitiorum cum sint contra rationem: a natura humana discordant. ⁊ sic manifestum est q̄ secunduz dif

ferentiam boni ⁊ mali habitus specie distinguuntur. Alio mō ſm naturā habit⁹ distīguunt ex eo q̄ habit⁹ vn⁹ dispo nit ad actū ꝯuenientē nature iferiozi: ali⁹ aūt habit⁹ dispo nit ad actū ꝯuenientē nature supiozi: ⁊ sic virt⁹ humana q̄ disponit ad actū ꝯuenientē nature humane distīguit̄ a di uina vtute vel heroica: q̄ disponit ad actū ꝯuenientē cuidā supiozi nature. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ ℨrioz p̄t eē vnus habit⁹ ſm q̄ ℨria ꝯueniūt in vna rōne nō q̄tuz ⁊tingit q̄ habit⁹ ℨry sint vnius spēi. ℨrietas. n. habituū est ſm ℨrias rōnes: ⁊ ita ſm bonū ⁊ malū habit⁹ distinguunt: iquātum vn⁹ hīt⁹ est bon⁹: ⁊ ali⁹ malus. nō aūt ex hoc q̄ vnus ē bo ni ⁊ alius est mali. ¶ Ad sc̄m dōm q̄ bonū cōe oi enti nō est dr̄ia ⁊stituēs spēm alicui⁹ habit⁹: ſz quoddā bonū de terminatū q̄ō est ſm ꝯuenientiaz ad determinatā nām. s. hūanā: sil'r ēt malū q̄ō est dr̄ia ⁊stitutiua habit⁹ nō ē p̄ua tio pura: ſz est aliqd determinatuz repugnās determinate nāe. ¶ Ad tertiū dōm q̄ plures habit⁹ boni circa idē spē distinguunt ſm ꝯueniētia ad diuersas nās vt dcm̄ est: plu res vō habit⁹ mali distinguunt circa idē agēdū ſm diuer sas repugnātias ad id q̄ō est ſm nām: sic vni virtuti ℨrian tur diuersa vitia circa eandem māiā.

Ad quartum sic p̄cedit. Uidet̄ q̄ vn⁹ habit⁹ ex plurib⁹ habitib⁹ ⁊stituat̄: illō enī cui⁹ gñatio nō sil'r pficit̄: ſz successiue videt̄ constitui ex plurib⁹ partib⁹: ſz gñatio habit⁹ non est sil': ſz successiue ex plurib⁹ actib⁹: vt supra habitū est. ergo vn⁹ habit⁹ ⁊stituit̄ ex plūb⁹ habitib⁹. ¶ P̄. Ex partib⁹ ⁊stituit̄ totū. ſz vni ha bitui assignant̄ multe partes: sic̄ Tulli⁹ ponit multas par tes fortitudinis ⁊ tēperātie: ⁊ alias virtutū ergo vn⁹ habi tus ⁊stituit̄ ex plūb⁹. ¶ P̄. De vna sola ꝯclusione p̄t scia br̄i actu ⁊ habitu: ſz multe ꝯclusiones p̄tinēt ad vnā sciaz totam: sic̄ ad geometriā vel arismeticā. ergo vnus habitus cōstituit̄ ex multis. ¶ Sz ℨ. hit⁹ cū sit q̄litas q̄dā ē forma simplex: ſz nullus simplex cōstituit̄ ex plūb⁹. ergo vn⁹ hit⁹ nō ⁊stituit̄ ex plūb⁹ hītib⁹. ¶ Rñ⁹. dōm q̄ hit⁹ ad opatio nē ordinat⁹: de quo nūc p̄ncipal'r itēdim⁹: ē pfectio q̄dā po tētie: ois āt pfectio ꝓportionat̄ suo pfectibili: vñ sic poten tia cū sit vna ad ml'ta se extēdit ſm q̄ cōueniūt i vno ali quo. i. i gñali q̄dā rōne obi. ita ēt hit⁹ ad ml'ta se extēdit ſz q̄ hz ordinē ad aliq̄ vnū: puta ad vnā spāle rōnē obi: vel vnā nām: vl' vnū p̄ncipiū: vt ex supra dictis p̄z. Si igr̄ cōsi derem⁹ habitū ſm ea ad q̄ se extēdit: sic̄ inuenim⁹ i eo quā dā ml'tiplicitatē. ſz q̄ illa ml'tiplicitas ē ordinata ad aliqd vnū: ad q̄ō p̄ncipal'r respicit hit⁹: ide ē q̄ hit⁹ ē q̄litas sim plex nō cōstituta ex plūb⁹ hītib⁹: ēt si ad ml'ta se extendat: nō. n. vn⁹ hit⁹ se extēdit ad multa nisi i ordine ad vnū: ex quo hz vnitatē. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ successio i gñatōe hit⁹ nō cōtingit ex hoc q̄ pars ei⁹ gñet̄ post partez: ſz ex eo q̄ subm nō statiz ꝯsequit̄ disp̄nē firmā ⁊ difficilē mobilē: ⁊ ex eo q̄ p̄mo ipfecte icipit eē i subo: ⁊ paulati pficit̄: sic̄ ēt ē de alys q̄litatib⁹. ¶ Ad sc̄m dōm q̄ partes q̄ singulis vtutib⁹ cardinalib⁹ assignant̄ nō sūt ptes ītegrales ex q̄b⁹ cōstituat̄ totū: ſz partes subiectiue: siue potētiales: vt ifra patebit. ¶ Ad tertiū dōz q̄ ille q̄ i alia scia acgrit p̄ōm'ra tionē sciam cōclusionis vni⁹: hz q̄dē habitū: ſz ipfecte: cuz vō acgrit p aliquā ōm'rationē sciam cōclusionis alteri⁹: nō aggenerat̄ i eo ali⁹ hit⁹: ſz hit⁹ q̄ p̄⁹ fuerat fit pfectior: vtpo te ad plura se extēdens: eo q̄ conclusiones ⁊ dem'rationes vnius scie ordinate sunt: ⁊ vna der'uat̄ ex alia.

¶ Questio. LV.

Onsequenter considerādū est de habitibus in spāli. Et q̄ hibus vt dcm̄ est: distinguun tur p bonū ⁊ malū. ℙrio dōm est de ha bitib⁹ bonis qui sunt virtutes. ⁊ alia eis adiūcta. s. dona: beatitudines ⁊ fructus Scō de habitibus malis. s. de vitys ⁊ peccatis. ¶ Circa virtutes aūt gnq̄ ꝯsiderāda sunt. ℙrimo de essentia vir tutis. Scō de subo eius. Tertio de diuisione virtutum: Quarto de cā virtutis. Quinto de gbusdā ꝓprietatibus virtutis. ¶ Circa p̄mū q̄runt̄ quatuor. ℙrio vtr̄ virtus hūana sit habitus. Scō vtr̄ sit habitus operatiuus. Tertio vtrum sit habitus bonus. Quarto de diffinitio ne virtutis.

Ad primum sic p̄cedit. Uidet̄ q̄ vtus hūana nō sit hītus. Uirtus. n. ē vltimum potētie: vt dr̄ i p̄mo d̄ celo: ſz vltimū vniuscuiusq̄ reducit̄ ad genus illud cuius ē vltimū: sic̄ pūctū ad genus linee. er go vtus nō reducit̄ ad gen⁹ hītus. ¶ P̄. Augu. dic̄ i. z. d̄ li. arbitri. q̄ vtus ē bonus vsus liberi arbitry: sed vsus liberi arbitry ē actus. ergo vtus nō ē hītus ſz ē act⁹. ¶ P̄. Habi tib⁹ nō meremur: ſz actibus aliqn hō mereret̄: cōtinue ēt dormiēdo: ſz vtutibus meremur. ergo vtutes nō sūt hītus ſz actus. ¶ P̄. Augu. dic̄ i libro de moribus ecclesie: q̄ vir tus ē ordo amoris: ⁊ i li. 83. q. dic̄ q̄ ordinatio q̄ vtus vocat̄ ē fruēdis frui: ⁊ vtēdis vti. ordo āt seu ordinatio nominat vel actū: vel relationē. ergo virtus nō ē hītus: ſz actus vel relatio. ¶ P̄. Sic̄ ꝯueniunt̄ virtutes hūane: ita ⁊ virtutes nāles: ſz vtutes nāles nō sūt hītus: ſz potētie q̄dā. ergo et iā neq̄ virtutes hūane. ¶ Sz ℨ ē q̄ p̄hus i libro ꝑdicāmēto rū sciam ⁊ vtutē ponit eē hītus. ¶ Rñ⁹. dōm q̄ vtus no minat quādā potētie pfectionē: vniuscuiusq̄. n. pfectio p cipue consideraī in ordine ad suum finē: finis aūt potētie actus ē: vñ potētia dr̄ eē pfecta ſm q̄ ōterminat̄ ad suum actū. Sūt āt q̄dā potētie q̄ ſm seipsas sūt determinate ad suos actus. sic̄ potētie nāles actiue. ⁊ iō hmōi potētie nāles ſm seipsas dr̄ vtutes: potētie āt rōnales q̄ sūt ꝓpie hois ſm seipsas dr̄ vtutes: potētie āt rōnales q̄ sūt ꝓpie hois ta: determinant̄ aūt ad actus p habitus. sic̄ ex supra dictis pz. ⁊ iō vtutes hūane habitus sūt. ¶ Ad p̄mū ergo dōz q̄ q̄q̄ vtus dr̄ id ad qō ē vtus. s. vel obm virtutis vel actus eius: sic̄ fides dr̄ q̄ iz id qō credit̄ q̄ iz vo ipm credere: q̄z āt ipse habitus quo credit̄. vñ q̄ dr̄ q̄ vtus ē vltimū potē tie: sumit̄ vtus ꝓ obo vtutis. id. n. in quo vltimo potentia eē p̄t: ē id ad qō dr̄ vtus rei: sic̄ si aliqs p̄t ferre cētū libras ⁊ nō plus: vtus eius cōsideraī ſm cētū libras: nō āt ſm. ly. ⁊ nō plus: vtus eius cōsideraī ſm cētū libras: nō āt ſm. ly. obiectio āt p̄cedebat: ac si cēntial'r vtus eēt vltimū poten tie. ¶ Ad sc̄m dōm q̄ bonus vsus liberi arbitry dr̄ esse vtus ſm eandē rōnē. q⁹. s. est id ad qō ordinat̄ vtus sic ad ꝓpriū actum: nihil est. n. aliud actus vtutis q̄ bonus vsus liberi arbitry. ¶ Ad tertium dōm q̄ aliqua dr̄ mereri dupl'r. Uno modo sic̄ ipso merito: eo mō quo dicimur cur rere curſu. ⁊ hoc mō meremur actibus. Alio mō dicimur mereri aliquo sic̄ p̄ncipio merendi: sic̄ dicimur currere po tentia motiua. ⁊ sic dicimur mereri virtutibus ⁊ habitib⁹. ¶ Ad quartum dōm q̄ vtus dr̄ ordo vel ordinatio amo ris: sic̄ id ad qō est virtus: per virtutem. n. ordinat̄ amor nobis. ¶ Ad quintum dōm q̄ potentie nāles sunt de se determinate ad vnum: nō autem potentie rōnales. ⁊ ideo nō est simile: vt dcm̄ est.

Ad secundum sic p̄cedit. Uidet̄ q̄ nō sit de rōne virtutis hūane q̄ sit ha bitus operatiuus: dic̄. n. Tullius i. 4. de tusculanis questio nibus q̄ sic̄ est sanitas ⁊ pulchritudo co: pozis: ita est vir tus anime: sed sanitas ⁊ pulchritudo non sunt habitus ope ratiui. ergo neq̄ etiam virtus. ¶ P̄. In rebus nālibus in uenit̄ virtus: non solum ad agere: sed etiam ad esse: vt p̄z p̄hm in p̄mo de celo q̄ quedam habent virtutem: vt sint semper: quedam vero non ad hoc q̄ sint semp. sed aliquo tempore determinato: sed sic̄ se hz virtus nālis in reb⁹ nā libus: ita se habz virtus humana in rōnalibus. ergo etiam virtus humana non solum est ad agere. sed etiam ad esse.

℣. Philosophus dicit in. 7. phy. q virtus est dispositio pfecti ad optimū. optimū aūt ad qō hoiem oz disponi per virtutē ē ipse deus: vt pbat augustin⁹ i li. 2. ōmozib⁹ eccle sie: ad quē disponit aīam p assimilationē ad ipm. ergo vi det q vtus dicat qualitas q̄dā aie in ordine ad deū tanq̄ assimilatiua ad ipm: nō aūt in ordine ad opationē: nō igit ē bitus opatiu⁹. ℣ Sz ⁊ ē qō phs dic i. 2. ethi. q vt⁹ vniuſ cuiuſq; rei est que op⁹ ei⁹ bonū reddit. ℣ Rñ. dōz q vir tus ex ipsa rōne noīs ipoztat quādaz pfectionē potētie: vt supra dcm ē: vñ cū duplex sit potētia. s. potētia ad esse. ⁊ po tētia ad agere: vtriuſq; potētie pfectio vt⁹ vocat: sz poten tia ad esse: tenet ex parte māe: q̄ est ens i potētia: potentia aūt ad agere se tenet ex parte forme: q̄ ē pncipiū agēdi: eo q vnūq̄q; agit iquātū ē actu. i ꝓstitutiōe aūt hoīs corpus se tenet sic mā. aīa vo sic forma: ⁊ quantū qdē ad corp⁹ hō cōicat cū alys aialib⁹. ⁊ sil'r quātū ad vires q̄ sūt aie ⁊ corpoi cōes: sole aūt ille vires q̄ sunt ꝑpzie aīe. s. rōnales sūt hoīs tm: ⁊ iō vtus būana de q̄ logmur non pōt ptinere ad corp⁹. sz ptinet tm ad id qō est ꝑpziū aīe: vñ vt⁹ būana nō ipoztat ordinē ad eē: sz magis ad agere. ⁊ iō de rōne vtutis būane ē q fiat habit⁹ opatiu⁹. ℣ Ad pmū ergo dōm q mo dus actionis seq̄t dispōnem agētis: vnūq̄q; n. q̄le ē talia opat: ⁊ iō cū vtus sit pncipiū aliq̄lis opatiōis: oz q in operante p̄existat fm vtutez aliquā ꝓformis dispō: fac aūt vt⁹ opationē ordinatā. ⁊ iō ipsa vt⁹ ē q̄dā dispō ordinata i aīa id qō ē extra. ⁊ iō vt⁹ iquātū ē conueniēs dispō aīe: assimi lat sanitati ⁊ pulchzitudini: q̄ sūt debite dispōnes corporis sz p hoc nō excludit gn vt⁹ ēt sit opationis pncipiū. ℣ Ad scōm dōm q vt⁹ q̄ est ad esse nō ē ꝑpzia hoīs: sz solū vtus q̄ ē ad opera rōnis q̄ sunt ꝑpzia hoīs. ℣ Ad tertiū dōm q cū dei suba sit ei⁹ actio: sūma assimilatio hoīs ad deū ē fm aliquam operationem: vnde sicut supra dictum est: felici tas siue beatitudo per quam homo deo maxime confoz matur que est finis būane vite i opatione consistit.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidet q nō sit⁹ de rōne virtutis q sit habit⁹ bon⁹. Peccatuz Loz. 15. Uirt⁹ peccati lex. ergo vt⁹ nō sp ē habit⁹ bon⁹. ℣ P. Uirtus potētie rñdet: sz potētia nō solū se hz ad bonū: sed ēt ad malū: fm illud Ysa. 5. Ue q potēres estis ad bibēduz vinū. vt viri fortes ad miscēdū ebrietatē. ergo ēt virtus se hz ⁊ ad bonuz ⁊ ad malū. ℣ P. Scōm aplm. 2. ad Loz. 12. Uirt⁹ in infirmitate pficit: sz infirmitas ē quoddā malū. er go vt⁹ nō solū se hz ad bonū: sz ēt ad malū. ℣ Sz ꝫ est qō augustin⁹ dic i li. de mozib⁹ ecclesie. Nemo aūt dubitabit q vt⁹ animam fac optimā. ⁊ pbus dic i. 2. ethi. q vt⁹ est q bonū fac habentem: ⁊ op⁹ ei⁹ bonū reddit. ℣ Rñ. dōm q si cut supra dcm ē: vt⁹ ipoztat pfectionē potētie. vñ virt⁹ an ℣t⁹ dē celo. Ultimū aūt i qō vnaquēq; potētia pōt: opz q sit bonū: nā oē malū defectū quēdā ipoztat. vñ Dio. dic in. 4. de di. no. q oē malū ē infirmū: ⁊ pp hoc oz q virt⁹ cuiuslibz rei dicat i ordine ad bonū: vñ virt⁹ būana q̄ est habit⁹ opati uus: ē bon⁹ habit⁹ ⁊ boni opatiuus. ℣ Ad pmum ergo di cēdū q sic pfectū: ita ēt ⁊ bonū dr metaphozice in malis. Dr. n. ⁊ pfect⁹ fur siue latro: ⁊ bonus fur siue latro: vt pz p pbum in. 5. metaphy. fm hoc ergo ēt virt⁹ metaphozice in malis dr: ⁊ sic vt⁹ peccati dr lex iquātū. s. p legē occasionalr ē peccatū augmētatū: ⁊ q̄si ad maximū suū posse puenit. ℣ Ad scōm dōm q maluz ebrietatis. ⁊ nimie potationis ꝓsistit in defectu ordinis ⁊ rōnis. Contingit aūt cū defectu rōnis eē aliquā potētiā iferiorē pfectā ad id qō ē sui gñis ēt cū repugnātia vel defectu rōnis: pfectio aūt talis poten tie cū sit cuz defectu rōnis nō posset dici vt⁹ būana. ℣ Ad tertiū dōz q tāto rō pfectioz eē ostendit: q̄to ifirmitates coporis: ⁊ inferiozum partium magis potest vincere: seu tollerare: ⁊ iō virt⁹ būana que rōni attribuit: in ifimitate perfici dr non quidem rōnis: sed in infirmitate corporis: ⁊ inferiozum partium.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uidet q nō sit conue niens diffō virtutis que solet assi gnari. s. virtus ē bona q̄litas mētis q̄ recte viuit. q̄ nullus male vtit. quā deus i nobis sine nobis opat: virt⁹. n. est bo nitas hoīs: ipsa. n. ē q̄ bonū fac habentem: sz bonitas nō videt eē bona: sic nec albedo ē alba: igr icōuenienter dr q vtus ē bona q̄litas. ℣ P. Nulla dria ē cōioz suo gñe cū sit gnis diuisiua: sz bonū ē cōius oī q̄litas: conuertit. n. cū ente. ergo bonū nō oz poni i diffone vtutis. vt dria q̄litatis. ℣ P. Sic augustin⁹ dic in. 12. de tri. Ubi pmo occurrit aliqd qō nō sit nobis petitū, dtibusq; cōe: illud ad mentē ptinet: sz q̄dā virtutes: sunt etiā irrōnabilium partiū: vt pbus dic i 3. ethicoz. nō ergo oīs vt⁹ ē bona q̄litas mētis. ℣ P. Rectitudo videt ad iustitiā ptinere: vñ idem dr recti ⁊ iusti: sz iustitia est spes virtutis. iconuenienter ergo ponit rectū i diffone virtutis: cū dr. Qua recte viuit. ℣ P. Quicunq; supbit de aliquo: male vtit eo: sz multi supbiunt de vtute: dic. n. augustinus i regula q supbia ēt bonis opib⁹ insidiat vt pereat. falsum est ergo q nemo vtute male vtat: ℣ P. Nō p vtutē iustificat: sz augustin⁹ dic sup illud Jo. Maio ra hoz faciet: q creauit te sine te nō iustificabit te sine te. icōuenienter ergo dr q vtutē de⁹ i nobis sine nobis opat. ℣ Sz ꝫ ē auctoritas augu. ex cui⁹ vbis pdicta diffō colligit. ⁊ pcipue i. 2. de li. arbi. ℣ Rñ. dōm q ista diffō pfecte ꝓplectit totā rōnē vtutis: pfecta. n. rō vnūscuiuſq; rei colligit ex omnib⁹ causis ei⁹. Comphendit aūt pdicta diffō oēs cās vtutis: cā nāq; formalis vtutis: sic ⁊ cuiuslibz rei accipit ex eius gñe ⁊ dria: cū dr bona q̄litas: gen⁹. n. vtutis q̄litas est. dria aūt bonū; eēt tñ ꝓuenientioz diffō si loco q̄li tatis hab⁹ poneret: q ē gen⁹ ꝑpinquū: vt⁹ aūt nō hz mām ex q̄: sic nec alia accītia: sz hz mām circa quā: ⁊ māz i q̄. s. subz mā aūt circa quā est obm vtutis. qō nō potuit i pdicta diffō ne poni: eo q p obm determinat virt⁹ ad spēm: hec aūt assi gnat diffō virtutis i cōi: vñ ponit subm loco cause mālis: cū dr q est bona q̄litas mentis. finis aūt virtutis cū sit hab⁹ opatiu⁹ est ipsa opatio. ℣ Sz notādū q habituū opatiuo rū alig sunt sp ad malū: sic habit⁹ vitiosi: alig vero q̄nz ad bonū: ⁊ q̄nq; ad malū: sic opinio se hz ad vez: ⁊ ad falsum: virt⁹ aūt est habitus semper se hns ad bonuz. ⁊ iō vt discer nat virtus ab his que semper habent ad malum dr. Qua recte viuit: vt autez discernat ab his que se habent q̄nq; ad bonum: quandoq; ad malum: dr qua nullus male vtit. Causa autē efficiens virtutis infuse de qua diffō dat: deus est: ꝓpter quod dr. Quam deus in nobis sine nobis ope rat: que quidē particula si auferat: reliquum diffonis erit commune oibus virtutibus ⁊ acquisitis ⁊ infusis. ℣ Ad pmuz ergo dicendum q id qō primo cadit in itellectu est ens: vnde vnicuiq; apprehenso a nobis: attribuimus q sit ens. ⁊ per cōsequens q sit vnū ⁊ bonum: que conuertunt cum ente. vñ dicimus q essentia est ens ⁊ vna ⁊ bona. ⁊ q vnitas est ens ⁊ vna bona: ⁊ sil'r de bonitate. non aūt hoc hz locum in specialib⁹ formis: sic est albedo ⁊ sanitas: non enim omne qō apprehendimus sub ratione albi ⁊ sani ap prehendimus; sed tamen considerādum q sic accidentia ⁊ forme subsistentes dr entia: non q ipsa habeant esse: sed q eis aliquid est. ita etiam dr bona vel vna: non qui dem aliqua alia bonitate: vel vnitate: sz q est eis aliquid bonum vel vnum: sic igit ⁊ virtus dicit bona. q in ea ali quid est bonum. ℣ Ad secundum dōm q bonū qō ponit in diffinitione virtutis non est bonum commune qō con uertit cū ente: ⁊ est in plus q̄ q̄litas: sz est bonū rationis fz q Diony. dic i. 4. ca. de diui. no. q bonū aīe est fm rationē

esse. ¶ Ad tertium dicendum q̄ virtus non potest esse in irrationali parte anime. nisi inquantum participat rōnem vt dr̄ i p̄mo ethicoꝝ. & iō rō siue mens est ꝓpriū subm virtutis būane. ¶ Ad quartū dom̄ q̄ iustitie est ꝓpria rectitudo q̄ ꝓstituit circa res exteriores q̄ i vsum bois veniunt q̄ sunt ꝓpria mā iustitie: vt infra patebit: sz rectitudo q̄ ipoz tat ordinē ad finē debitū: & ad legē diuinā: q̄ est regula voluntatis būane: vt supra dcm̄ est: cōis est oi virtuti. ¶ Ad quintum dom̄ q̄ virtute p̄t aliqs male vti tanq̄z obo: puta cū male sentit de virtute cū odit eā: vel supbit de ea: nō ät tanq̄z p̄ncipio vsus: ita. s. q̄ malus sit act⁹ v̄tutis. ¶ Ad sextum dom̄ q̄ virt⁹ infusa causat̄ i nobis a deo sine nobis agētib⁹. nō tm̄ sine nobis ꝓsentientibus: & sic ē itelligenduz qō dr̄. Quam deus in nobis: sine nobis operat̄. que vero per nos agunt̄: deus in nobis causat: non sine nobis agētibus: ipse. n. operat̄ in omni voluntate & nā.

¶ Questio. LVI.

Deinde considerandū est de subiō virtutis. ¶ Et circa hoc q̄runt̄ sex. ꝓmo vtr̄ virt⁹ sit in potētia aie sic i subiecto. Scōo vtr̄ vna virt⁹ possit eē i plurib⁹ potētys. Tertio vtr̄ itellect⁹ possit eē subiectum virtutis. Quarto vtr̄ irascibilis & concupiscibilis. Quinto vtrum vires apprehensiue sensitiue. Sexto vtrum voluntas.

Ad primum sic ꝓcedit. Uidet̄ q̄ virtus nō sit i potētia aie sic in subiecto. Dic. n. augu. i. z. de li. arbi. q̄ v̄tus ē q̄ recte viuit̄. viuere aūt non ē p̄ potētiam aie: sz p ei⁹ eēntiam. ergo virt⁹ nō est i potētia aie: sz in ei⁹ eēntia. ¶ ꝑ. ꝓbus dic i. z. ethicoꝝ. Uirt⁹ ē q̄ bonū fac̄ hātem. & opus ei⁹ bonū reddit: sz sic op⁹ ꝓstituit̄ p potētiā: ita hīs v̄tutem ꝓstituit̄ per essentiā aie. ergo v̄t⁹ nō magis ptinet ad potētiam aie q̄ ad ei⁹ eēntiam. ¶ ꝑ. Potētia ē in scōa spē q̄litatis. virt⁹ aūt est q̄dam q̄litas: vt supra dcm̄ est: q̄litatis aūt nō est q̄litas. ergo virt⁹ nō ē i potētia aie sic i subiecto. ¶ Sz cō. virt⁹ est vltimū potētie: vt dr̄ i p̄mo de celo: sz vltimū est in eo cui⁹ est vltimū. ergo virtus ē i potētia aie. ¶ Rñ°. dom̄ q̄ virtute ptinere ad potētiam aie ex trib⁹ p̄t eē manifestū. Primo q̄dē ex ipsa rōne v̄tutis q̄ ipoztat pfectionem potētie. pfectio ät est in eo cui⁹ est pfectio. Scōo ex eo q̄ est habit⁹ opatiu⁹. vt supra dcm̄ est: ois ät opatio ē ab aīa p aliquā potētiaz. Tertio ex hoc q̄ disponit ad optimū. optimū aūt est finis: qui vel est opatio rei: vel aliq̄d cōsecutum p opationē a potētia egredietez: vñ virt⁹ būana est i potētia aie: sic i subiecto. ¶ Ad p̄mū ergo dom̄ q̄ viuere dupl̄r sumit̄. Qñq̄. n. dr̄ viuere ipsum esse viuētis: & sic ptinet ad eēntiam aie q̄ est viuenti eēndi p̄ncipium. Alio mō viuere dr̄ opatio viuentis. & sic v̄tute recte viuit̄ iquātū p eā aliqs recte opat̄. ¶ Ad scōz dōz q̄ bonū: vl̄ ē finis: vel i ordine ad finē dr̄. & iō cū bonū operātis cōsistat i opatione. hoc etiā ipm̄ q̄ virt⁹ operātē bonū fac̄: referr̄ ad opationem. & p ōns ad potētiā. ¶ Ad tertiū dom̄: q̄ vnū accīs dr̄ eē i alio sic i subiecto: nō q̄ accidens p se ipz possit sustētare aliud accīs: s: q̄ vnū accīs īberet substātie mediāte alio accīte. vt color corpori mediāte superficie. vñ superficies dr̄ eē subiectū colōris: & eo mō potētia anime dr̄ esse subiectum virtutis.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet̄ q̄ vna virt⁹ possit esse i duab⁹ potētys. Habit⁹. n. cognoscunt̄ p act⁹: sz vn⁹ act⁹ ꝓgredit̄ diuersimode a diuersis potētys: sic ambulatio ꝓcedit a rōne: vt dirigēte a volūtate: sic a mouente: & a potentia motiua sic ab exequēte. ergo etiā habit⁹ vni⁹ virtutis p̄t i plib⁹ eē potētys. ¶ ꝑ. ꝓbus dic i. z. ethicoꝝ: q̄ ad virtutē tria requrunt̄. s. scire: velle: & īmobil̄r opari. sz scire pertinet ad itellectuz: velle ad volūtatem. ergo virt⁹ p̄t eē in plib⁹ potentys. ¶ ꝑ. Prudentia est in ratione cum sit recta rō agibilium vt dr̄ in. 6. ethicoꝝ. est etiā in volūtate. q̄z nō p̄t esse cum volūtate peruersa: vt in eodem li. dr̄. ergo vna virt⁹ p̄t eē i duab⁹ potētys. ¶ Sz cō. virtus est i potentia aie sic i subiecto: sz idē accīs nō p̄t esse in plib⁹ subiectis: ergo vna virt⁹ nō p̄t eē in plurib⁹ potētys aie. ¶ Rñ°. dom̄ q̄ aliq̄d esse i duob⁹ ꝓtingit dupl̄r. Uno mō sic: q̄ ex equo sit i vtroq̄: & sic impoſe ē vnā virtutē esse in duab⁹ potentys. q̄z diuersitas potentiaꝝ attendit̄ fm̄ gñales conditiones obiectoꝝ: diuersitas ät habituū fm̄ spāles: vnde vbicūq̄ est diuersitas potētiaꝝ: est diuersitas habituum. sz nō conuertit̄. Alio mō p̄t eē aliq̄d in duob⁹ vel plib⁹: nō ex equo sz ordine quodā. & sic vna virt⁹ pertinere p̄t ad plures potentias: ita q̄ in vna sit p̄ncipaliter: & se extendat ad alias per modū diffusionis: vel per modū dispōnis: fm̄ q̄ vna potētia mouet̄ ab alia: & sz q̄ vna potētia accipit ab alia. ¶ Ad p̄mū g̃ dōz q̄ idē act⁹ nō p̄t equaliter: & eodez ordine pertinere ad diuersas potentias: sz fm̄ diuersas rōnes & diuerso ordine. ¶ Ad scōm dom̄ q̄ scire ꝑexigit̄ ad virtutem mozalem: inquantum virtus mozalis operat̄ fm̄ rōnem rectam: sed essentialiter i appetendo virtus mozalis consistit. ¶ Ad tertium dom̄ q̄ prudentia realiter est in rōne sicut in subiecto: sed presupponit rectitudinem voluntatis sic̄ ꝓncipium: vt infra dicet̄.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidet̄ q̄ intellect⁹ non sit subiectum virtutis. Dic. n. augu. in li. de mozib⁹ eccleſie: q̄ omnis virt⁹ est amoz. subiectus aūt amoris non est intellect⁹: sz solum vis appetitiua. ergo nulla virt⁹ est in intellectu. ¶ ꝑ. Uirt⁹ ordinat̄ ad bonū: sic ex supra dictis pz: bonum aūt non est obiectum intellectus: sz appetitiue virtutis. ergo subiectū virtutis nō est intellectus: sz appetitiua virtus. ¶ ꝑ. Uirtus est q̄ bonum fac̄ hātem: vt ꝓbus dic. sed habit⁹ perficiens intellectum non fac̄ bonū hātem. nō. n. ꝓpter sciam vel artem dicit̄ hō bon⁹. ergo itellectus non est subiectuz virtutis. ¶ Sz cō. est q̄ mens maxime dr̄ intellectus: subiectum aūt virtutis est mēs: vt pz ex diffinitione virtutis supra inducta. ergo intellectus est subiectum virtutis. ¶ Rñ°. dom̄ q̄ sic supra dcm̄ est: virtus est habitus quo aliqs bene vit̄. Dupl̄r aūt habitus aliquis ordinat̄ ad bonum actum. Uno modo inquantum per hmōi habitum acquirit̄ homini facultas ad bonum actum: sic̄ per habitum grāmatice habz homo facultatem recte loquendi: non tamen grāmaticus barbarizare: aut soloecismū facere. & eadē rō est in alys scientys & artibus. Alio modo aliquis habitus non solum facultatem agendi. sed etiam fac̄ q̄ aliquis recte facultate vtat̄: sic̄ iustitia non solum fac̄ q̄ homo sit prompte volitatis ad iusta operandum: sed etiam fac̄ vt iuste operet̄. Et q̄z bonum sic̄ & ens non dr̄ simpl̄r aliq̄d fm̄ id q̄ est in potentia: sz fm̄ id q̄ est in actu: ideo ab hmōi habitib⁹ simpl̄r dr̄ homo bonum operari: & esse bonus: puta q̄z est iust⁹ vel temperatus: & eadem rō est de similibus. Et q̄z virtus est que bonum fac̄ habentem & opus eius bonum reddit: hmōi habitus simpl̄r dñr virtutes. q̄z reddunt bonū opus in actu & simpl̄r faciunt bonum habentem. Primi vero habitus non simpl̄r dñr virtutes. q̄z non reddunt bonum opus: nisi in quadam facultate. nec simpl̄r faciunt bonum habētem: non. n. dr̄ simpl̄r aliquis homo bonus ex hoc q̄ est sciens vel artifex: sed dr̄ bonus solus fm̄ quid: puta bonus grammaticus: aut bonus faber: & pp hoc plerunq̄ scientia & ars cō virtutem diuidit̄: quandoq̄ autem virtutes dñr: vt pz in. 6. ethicozum. Subiectum igit̄ habitus qui fm̄ q̄d dr̄ virtus potest esse intellectus: non solum practicus: sed etiam intellectus specualtiuus: absq̄ omni ordine ad vo-

luntatem: sic.n. philosophus in .6. ethicorum: scientiam: sapientiam: ⁊ intellectum: ⁊ etiam artem ponit esse intellectuales virtutes. Subiectum vero habitus qui simplr dr virtus non potest esse nisi voluntas: vel aliqua potentia secundum qđ est mota a voluntate: cuius rō est. qz voluntas mouet omnes potētias que aliqualr sunt rōnales ad suos actus: vt supra habituz est. ⁊ iō qđ hō actu bn agat: ꝓtingit ex hoc qđ hō bz bonā voluntatem: vnde virtus q̄ bene facit agere in actu: nō solū in facultate: oz qđ vel sit in ipsa volūtate vel in aliq̄ potētia fm qđ est a volūtate mota: contingit aūt itellectum a voluntate moueri: sic ⁊ alias potētias. cōsiderat.n. aligs aligd actu: eo qđ vult. ⁊ iō itellectus fm qđ bz ordinem ad voluntatē: pōt ee subm virtutis simplr dicte: ⁊ hoc mō intellectus speculatiuꝰ vel rō e subm fidei. mouet.n. itellectꝰ ad assentiēdum his q̄ sunt fidei ex ipio volūtatis: nullus.n. credit nisi volēs: itellectus vo practicꝰ e subm prudētie. cum.n. prudētia sit recta rō agibilium: requirit ad prudētiam qđ homo se bn habeat ad p̄ncipia bonius rōnis agēdoꝝ: q̄ sunt fines ad quos bn se bz homo ꝓ rectitudinē volūtatis sic ad p̄ncipia speculabilium per nāle lumē itellectus agētis. Et iō sic subm scie q̄ est rō recta speculabilium e itellectꝰ speculatiuus in ordine ad itellectuz agētem: ita subm prudētie est itellectus practicꝰ in ordine ad volūtatem rectā. ¶ Ad p̄mū ergo dom qđ verbū augu. intelligēdum est ꝺ virute simplr dicta: nō qđ omnis talis vt sit simplr amor: sz qz depēdet aliqualr ab amore iquātum depēdet a voluntate: cuius p̄ma affectio est amoꝝ vt supra dcm est. ¶ Ad scōm dom: qđ bonum vniuscuiusq; e finis eius. ⁊ iō cum verꝝ sit finis itellectus: cognoscere verum e bonus actus itellectus: vn habitus pficiēs itellectum ad verum cognoscēdum: vel in speculatiuis: vel in practicis. dr virtus. ¶ Ad tertium dicendum qđ rō illa procedit de virtute simplr dicta.

Ad quartum sic ꝓcedit. Videt qđ irascibilis ⁊ concupiscibilis nō possint ee subiectum virtutis. Hmōi.n. vires sunt cōes nobis ⁊ brutis: sed nūc loquimur de virtute fm qđ est ꝓpria homini: sic.n. dr virtus humana: nō igit humane virtutis pōt ee subm irascibilis ⁊ cōcupiscibilis: que sunt partes appetitꝰ sensitini: vt in p̄mo dcm est. ¶ P̄. Appetitus sensitiuꝰ est vis vtens organo corporali: sed bonum virtutis non pōt ee in corpore bois. Dic.n. apostolus ad Ro. 7. Scio qđ nō habitat in carne mea bonū. ergo appetitus sensitiuꝰ non pōt esse subiectuz virtutis. ¶ P̄ Augu. ꝓbat in libro de moribus ecclesie: qđ virtus nō est in corpore: sz i anima: eo qđ per aiam corpꝰ regit. vnde qđ aligs corpore bene vtat totum refert ad animam. sic si mihi auriga obtemperans equos gbus pest rēcte regit: hoc totum mihi debet: sz sic anima regit corpus ita etiam rō regit appetitum sensitiuum. ergo totum rōnali parti debet q̄ irascibilis ⁊ concupiscibilis recte regant: sz virtus est q̄ recte viuit: vt supra dcm est: virtus igit non e in irascibili ⁊ concupiscibili: sz solum in parte rōnali. ¶ P̄. Principalis actus virtutis moralis est electio: vt dr in .8. ethicoꝝ: sz electio nō est actus irascibilis: sz rōnis: vt supra dcm est. ergo virtus moralis nō est in irascibili ⁊ concupiscibili: sz in rōne. ¶ Sz ꝺ est qđ fortitudo ponit esse i irascibili: temperātia aūt in concupiscibili: vn phus dic in. 3. ethicorum qđ he virtutes sunt irrōnabilium partium. ¶ Rñ. dicēdum qđ irascibilis ⁊ concupiscibilis dupliciter considerari pōt. Und modo fm se iquātum sunt partes appetitꝰ sensitiui. ⁊ hoc mō nō competit eis qđ sint subiectum virtutis. Alio mō pōt ꝺsiderari iquātum participant rōnem: per hoc qđ nate sunt rōni obedire: ⁊ sic irascibilis vel concupiscibilis potest esse subiectum virtutis humane. sic.n. est p̄ncipiuz humani actꝰ. iquātum participat rōnem: ⁊ in his potentijs necesse est ponere virtutes: qđ.n. in irascibili ⁊ concupiscibili sint alique virtutes p̄z: actus.n. qui ꝓgredit ab vna potentia fm qđ est ab alia mota: non potest esse perfectus nisi vtraq; potētia sit bene disposita ad actum: sic actus artificis nō pōt esse congruus: nisi et artifex sit bn dispositus ad agēdum: ⁊ etiam ipm istrumētum. Jn his igit circa q̄ operat irascibilis ⁊ cōcupiscibilis fm qđ sunt a rōne mote: necesse est vt aligs habitus pficiens ad bn agendum sit non solum in rōne. sz etiam in irascibili ⁊ concupiscibili. Et qz bona dispō potētie mouentis mote attendit fm ꝺformitatem ad potētiam mouētem. ⁊ iō vtus q̄ est in irascibili ⁊ cō cupiscibili nihil aliud est q̄ q̄dam habitualis cōformitas istarum potentiarum ad rōnem. ¶ Ad p̄mum ergo dom qđ irascibilis ⁊ concupiscibilis fm se ꝺsiderate: put sunt partes appetitꝰ sensitiui communes sunt nobis ⁊ brutis: sz secūdum qđ sunt rōnales per participationem vt obedientes rōni. sic sunt ꝓprie hominis: ⁊ hoc modo pōt ee subiectū vtutis humane. ¶ Ad scōm dom qđ sic caro hominis ex se qdem non bz bonum vtutis. fit tamen istrumentuz virtuosi actꝰ iquātum mouēte rōne membra nostra exhibemus ad seruiēdum iustitie. Jta etiam irascibilis ⁊ concupiscibilis ex se qdem nō habēt bonum vtutis: sz magis ifectionem fomitis: iquātum vo conformant rōni: sic in eis aggenerat bonum virtutis moralis. ¶ Ad tertiuz dom qđ alia rōne regit corpus ab anima ⁊ irascibilis ⁊ cōcupiscibilis a rōne: corpus.n. adunitum obedit anime absq; ꝺdictione: in his in qbus natum est ab anima moueri: vn phus dic in p̄mo politicorum: qđ anima regit corpus despotico principatu. i. sic domin' seruum. ⁊ iō totus motus corporis refert ad animam: ⁊ pp hoc in corpore non est vtus: sed solum in anima: sz irascibilis ⁊ concupiscibilis non obediūt ad nutuz rōni: sz habent proprios motus suos quib' interdum rōni repugnāt: vnde in eodem libro phus dic: qđ ratio regit irascibilem ⁊ concupiscibilem principatu politico: quo. s. regumtur liberi qui habent in aliquibus propriam volūtatem: ⁊ pp hoc etiam oz in irascibili ⁊ concupiscibili esse aliquas virtutes qbus bene disponant ad actum. ¶ Ad quartum dicēdum. qđ in electione duo sunt .s. itentio finis que ptinet ad virtutem moralem: ⁊ preacceptio eius qđ est ad finem qđ pertinet ad prudētiam: vt dr in .6. ethicorum: qđ autem bz rectam itētionem finis circa passiones anime. hoc contingit ex bona dispositiōe irascibilis ⁊ concupiscibilis. ⁊ ideo virtutes morales circa passiones sunt in irascibili ⁊ concupiscibili: sed prudentia est in ratione.

Ad quintum sic ꝓcedit. Videt qđ i viribꝰ sensitiuis apprehēsiuis iteriꝰ possit ee aliqua virtus. Appetitꝰ.n. sensitiuꝰ potest esse subiectum vtutis iquātum obedit rationi: sed vtutes sensitiue apprehensiue iteriꝰ rationi obediunt. ad imperium .n. rationis operant ⁊ imaginatiua: ⁊ cogitatiua: ⁊ memoratiua. ergo in his viribus potest esse virtꝰ. ¶ P̄. Sic appetitus rationalis qui est volūtas in suo actu potest ipediri vel ēt adiuuari per appetitum sensitiuum: ita etiam itellectꝰ vel ratio potest impediri: vel etiam iuuari per vires p̄dictas: sic ergo in viribꝰ sensitiuis appetitiuis potest esse virtus: ita ēt in apprehensiuis. ¶ P̄. Prudētia est quedam virtꝰ: cuius partem ponit Tullius memoriam in sua rhectorica. ergo etiam in vi memoratiua potest esse aliqua virtus: ⁊ eadez ratione in alys interioribus apprehēsiuis viribus. ¶ Sz ꝺ est qđ omnes virtutes vel sunt itellectuales: vel morales vt dr in .z. ethicorum: morales autez virtutes omnes sunt in parte appetitiua: itellectuales autem in intellectu vel ratione: sic p̄z in .6. ethicorum, nulla ergo virtus est in viribꝰ sensitiuis apprehensiuis iterius. ¶ Rñ. dom qđ in viribus sensitiuis apprehensiuis interius ponunt aliqui habitꝰ: qđ p̄z ex hoc precipue qđ phus dic in libro de memoria qđ in memorando vnuz post aliud operat consuetudo

que est quasi quedam natura: nihil autem est aliud habit⁹ consuetudinalis q̄ habitudo acquisita per consuetudinē que est in modū vel in motum nāe. Unde de virtute dic̄ Tulli⁹ in sua rhetorica: q⁹ est hītus in modum nāe rōni cō sentaneus: in homine tñ id qō ex cōsuetudine acquirit̄: in memoria ⁊ in alys virib⁹ sensitiuis apphensiuis nō ē habi tus p se: ꝫ aliqd annexum habitib⁹ itellectiue partis: vt su pra dcm̄ est: ꝫ tñ si qui sunt habit⁹ in talibus viribus: vir tutes dici nō pñt: virt⁹.n. est habit⁹ perfect⁹: quo non ꝺtingit nisi bonum opari: vnde oz q⁹ virt⁹ sit in illa potentia q̄ est cōsumatiua boni operis: cognitio aūt veri nō cōsumat̄ in virib⁹ sensitiuis: apphensiuis: ꝫ hmōi vires sunt quasi ꝓparatorie ad cognitionem itellectiuam: ⁊ iō in hmōi viri bus nō sunt vtutes quibus cognoscit verum: sed magis in itellectu vel rōne. ¶ Ad p̄mum ergo dōm q⁹ appetit⁹ sen sitiuus se hz ad volūtatem: qui est appetitus rōnis sic mo tus ab eo. ⁊ iō opus appetitiue virtutis ꝺsumat̄ in appeti tu sensitiuo: ⁊ pp hoc appetitus sensitiu⁹ est subiectum vir tutis: virtutes aūt sensitiue apprehensiue magis se hñt. vt mouentes respectu itellectus: eo q⁹ fantasmata se hñt ad aīam itellectiuā. sic colores ad visum vt dr̄ in. 3. de anima. ⁊ iō opus cognitiōis in itellectu terminat̄. ⁊ pp hoc virtu tes cognoscitiue sunt in ipso itellectu vel rōne. Et per hoc pz solō ad scm. ¶ Ad tertiū dōm q⁹ memoria non ponit̄ pars prudētie sic spēs est pars generis: quasi ipa memoria sit q̄dam virt⁹ per se. sed qz vnum eoz que requirunt̄ ad prudētiam est bonitas memorie: vt sic quoddam modo se habeat per modum partis integralis.

Ad sextum sic procedit̄. Uidet̄ q⁹ volūtes non n sit subiectum alicuius virtutis. Ad id .n. qō ꝺuenit potētie ex ipsa rōne potētie nō requirit̄ ali quis habit⁹: ꝫ de ipsa rōne volūtatis cum sit in rōne scōm plm in. 3. de anima: est qō tēdat in id qō est bonuz fm rō nem: ad qō ordinat̄ omnis virtus. qz vnumqōq; naturaliꝝ appetit ꝓprium bonum. vtus.n. est habit⁹ p modū nāe cō sentaneus rōni. vt Tullius dic̄ in sua rhetorica. ergo volū tas nō est subm vtutis. ¶ ℘. Dis vtus aut est itellectualis aut moralis: vt dr̄ in p̄mo ⁊ scdo ethicoruz: sed vtus itelle ctualis est sic in subiecto in itellectu ⁊ rōne: nō aūt in volū tate: vtus aūt moralis est sic in subiecto i irascibili ⁊ cōcu piscibili. q̄ sunt irrōnales p participationem. ergo nulla vir tus est in volūtate sic in subo. ¶ ℘. Omnes act⁹ humani ad quos vtutes ordinant̄ sunt volūtary: si igit̄ respectu ali quoꝝ humanoꝝ actuum sit aliqua vtus in volūtate: pari rōne respectu oīum actuum humanoꝝ erit vtus in volun tate. aut ergo in nulla alia potētia erit aliq̄ vtus: aut ad eūdem actum ordinabunt̄ due virtutes: quod videt̄ iconue niens: volūtas ergo nō pōt esse subiectum virtutis. ¶ Sz ꝺ ē q⁹ maioꝛ pfectio regrit̄ in mouente q̄z in moto: ꝫ volū tas mouet irascibilem ⁊ ꝺcupiscibilem: multo ergo magis oz eē virt⁹ in volūtate q̄z i irascibili ⁊ ꝺcupiscibili. ¶ Rñ⁰. dōz q⁹ cū per habitū perficiat̄ potētia ad agēdū: ibi idiget potētia habitu perficiente ad bñ agēdum: qui gdem habi tus est vtus vbi ad hoc non suffic̄ ꝓpria rō potētie: omnis aūt potentie ꝓpria rō attendit̄ in ordine ad obm vñ cum sic dcm̄ est: obm volūtatis sit bonum rōnis volūtati ꝓpor tionatum: quātum ad hoc nō idiget voluntas vtute perfi ciente: sed si qō bonum ꝺmineat homini volēdum qō exce dat ꝓportionem volētis: siue quātum ad totam spēm hu manam: sic bonum diuinum qō trāscendit limites huma ne nāe: siue quātum ad idiuiduum: sic bonum ꝓprium: ibi volūtas idiget vtute. ⁊ ideo hmōi vtutes que ordināt affe ctum hominis in deum vel in ꝓximum: sunt in voluntate sic in subo: vt charitas: iustitia: ⁊ hmōi. ¶ Ad p̄mum ergo dōm q⁹ rō illa hz locum de vtute que ordinat ad bonum ꝓprium ipsius volentis. sic temperātia ⁊ fortitudo q̄ sunt circa passiōes humanas. ⁊ alia huiusmodi: vt ex dictis pz. ¶ Ad scōm dōm q⁹ rōnale per participationem nō solum est irascibilis ⁊ ꝺcupiscibilis. sed omnino. i. vlr appetitiui. vt dr̄ in p̄mo ethicoꝛ. sub appetitiuo aūt comphendit̄ vo lūtas. ⁊ ideo siqua virt⁹ est in volūtate: erit moralis nisi sit theologica: vt infra patebit. ¶ Ad tertiuz dōm q⁹ quedam vtutes ordinant̄ ad bonum passionis moderate qō est ꝓ prium hui⁹ vel illi⁹ hominis: ⁊ in talib⁹ nō est necessarium q⁹ sit aliq̄ virt⁹ in volūtate cū ad hoc sufficiat nā potentie vt dcm̄ est: sed hoc solum necessarium est in illis virtutib⁹ que ordinant̄ ad aliqō bonum extrinsecum.

LVII.

¶ Questio.

Einde cōsiderādum est de distin ctione vtutuz. Et p̄mo quā tum ad vtutes itellectuales. Scōo q̄z tum ad morales. Tertio q̄stū ad theo logicas. ¶ Circa p̄mum querunt̄ ser. ℘primo vtrum habitus intellectuales speculatiui sint vtutes. Scōo vtr̄ sint tres. s. sapiētia: scia. ⁊ itellectus. Tertio vtrum habit⁹ in tellectualis qui est ars sit virt⁹. Quarto vtrum prudētia sit vir tus distincta ab arte. Quinto vtrum prudētia sit vir tus necessaria homini. Sexto vtr̄ eubolia: synesis: ⁊ gno min sint vtutes adiuncte prudentie

Ad primum sic ꝓcedit̄. Uidet̄ q⁹ habit⁹ itelle ctuales speculatiui nō sint vtutes. virt⁹.n. est habit⁹ operatiu⁹. vt supra dcm̄ est: ꝫ habit⁹ spe culatiui nō sunt operatiui: distinguit̄.n. speculatiuus a pra ctico. i. opatiuo: ergo habit⁹ itellectuales speculatiui non sunt vtutes. ¶ ℘. Uirtus est eoz per que fit hō felix: siue beat⁹. eo q⁹ felicitas est vtutis ꝓmuz: vt dr̄ in p̄mo ethico rum: sed habit⁹ itellectuales nō ꝺsiderant act⁹ humanos: aut alia bona humana ꝓ que homo beatitudiné adipiscit̄: sed magis res nāles ⁊ diuinas. ergo hmōi habit⁹ virtutes dici nō pñt. ¶ ℘. Scia est habit⁹ speculatiu⁹. sed scia ⁊ vir tus distinguunt̄ sic diuersa gña non subalternatim posita: vt ꝓz per plm in. 3. topicoꝛ. ergo habit⁹ speculatiui nō sūt virtutes. ¶ Sz ℘. soli habit⁹ speculatiui ꝺsiderant necessa ria q̄ ipossibile est aliter se hre: ꝫ plus ponit in 6. ethicoruz q̄sdam vtutes intellectuales in parte anime que ꝺsiderat necessaria que non pñt aliter se hre. ergo habit⁹ itellectuales speculatiui sunt vtutes. ¶ Rñ⁰. dōm q⁹ cum ois vtus di cat̄ in ordine ad bonum: sic supra dcm̄ est: duplici rōne ali quis habitus dr̄ virtus: vt supra dcm̄ est: vno modo qz fac facultatem bene operādi. alio mō qz cum facultate fac et vsum bonum: ⁊ hoc sic supra dcm̄ est: ꝓprie soluz ad illos habit⁹ qui respiciūt partem appetitiuam: eo q⁹ vis appeti tiua anime est que fac̄ vri omnib⁹ potentys ⁊ habitibus. Cum igit̄ habit⁹ intellectuales speculatiui non perficiant partem appetitiuam: nec aliquo modo ipsam respiciant. ꝫ solam itellectiuam. pñt quidem dici vtutes iquantum fa ciunt facultatem bone operationis: que est cōsideratio ve ri: hoc.n. est bonum opus itellect⁹. non tamen dr̄ vtutes scōo modo: quasi faciētes bene vti potētia seu habitu. Et hoc.n. q⁹ aliquis hz habitum scie speculatiue non inclinat ad vtēdum: ꝫ fit potēs speculari verum in his quoꝝ hz sciam: sed q⁹ vtat̄ scia habita hoc est mouente volūtate. ⁊ ideo virt⁹ que perfic̄ voluntatem: vt charitas vel iustitia: fac̄ etiam bene vti hmōi speculatiuis habitibus. ⁊ fm hoc et in actib⁹ hoz habituum pōt esse meritum: si ex charita te fiant. sic Grego. dic̄ in. 7. moralium: q⁹ contemplatiua ē maioris meriti q̄z actiua. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q⁹ duplex est opus. s. exteri⁹ ⁊ iterius. ℘practicum ergo vel operatiuu qō diuidit̄ ꝺ speculatiuum: sumit̄ ab opere exteriori ad qō non hz ordinem habit⁹ speculatiuus: sed tamen hz ordinē ad iterius opus itellectus: qō est speculari verum: ⁊ scōm

hoc est habitus operatiuus. ¶ Ad secundum dicendum q̄ virtus est aliquorum duplr. Uno modo sic obiectorum: & sic hmōi virtutes speculatiue non sunt eorum per que homo fit beatus: nisi forte f̄m q̄ ly per dic̄ cām efficientem vel obm complete beatitudinis: qđ est deus qđ est summum speculabile; alio modo dr̄ esse virtus aliquorum: sic̄ actuum: & hoc modo virtutes intellectuales sunt eorum per que homo fit beatus: tum q̄ actꝰ harum virtutum possunt eē meritorij: sic̄ dc̄m est: tum etiam quia sunt quedam inchoatio perfecte beatitudinis: que in contemplatiōe veri consistit sic̄ supra dc̄m est. ¶ Ad tertium dicendum q̄ scia diuidit̄ contra virtutem secundo modo dictam: que pertinet ad vim appetitiuam.

Ad secundum sic̄ p̄cedit̄. Uidet̄ q̄ inconuenienter distinguant̄ tres virtutes intellectuales speculatiue. s. sapientia: scia & intellectus. Spēs .n. nō debz condiuidi generi: sz sapientia est quedam scia vt dr̄ in. 6. ethicorum. ergo sapientia non dz condiuidi scie in numero virtutum intellectualium. ¶ P̄. In distinctione potētiarum habituum & actuum que attendunt̄ f̄m obiecta attendit̄ p̄incipalr̄ distinctio que est f̄m rōnem formalem obiectorum. vt ex supra dictis pz. nō ergo diuersi habitus debent distingui f̄m māle obm: sed f̄m rōnem formalem ipsius obiecti: sed principium demonstrationis est rō sciendi cōclusiones: non ergo intellectus principiorum dz poni habitus alius: aut alia virtus a scientia conclusionum. ¶ P̄. Uirtus intellectualis dr̄ que est in ipso rōnali p̄ essentiam. sed rō ēt speculatiua sic̄ rōcinat̄ syllogizādo demonstratiue: ita ēt rōcinat̄ syllogizādo dyalectice. ergo sic̄ scia que causat̄ ex syllogismo demōstratiuo ponit̄ virtus intellectualis speculatiua: ita ēt & opinio. ¶ Sed cōtra est q̄ phūs in. 6. ethicoꝝ ponit bas solum tres virtutes intellectuales speculatiuas. s. sapiētiam sciam & intellectum. ¶ R̄n°. dic̄m q̄ sic̄ supra dc̄m est: virtus intellectualis speculatiua est per quam intellectꝰ speculatiuꝰ perficit̄ ad considerādum veritatem. hoc .n. est bonum opus eius: verum aūt est duplr̄ considerabile. Uno modo sic̄ per se notum. Alio modo sic̄ per aliud notū: qđ autem est per se notum se hz: vt p̄incipium & percipit̄ statim ab intellectu. & iō habitꝰ perficiens intellectum ad hmōi veri cōsiderationem vocat̄ intellectꝰ. qui est habitꝰ p̄incipiorum: verum aūt qđ per aliud notum nō statim perficit̄ ab intellectu: sed per inquisitionem rōnis: & se hz in rōne termini. qđ quidem pōt esse duplr̄. Uno modo vt sit vltimum in aliquo genere. Alio modo vt sit vltimum respectu totius cognitionis humane. Et q̄ ea que sunt posteriꝰ nota quo ad nos: sunt priora. & magis nota f̄m nām: vt dr̄ in p̄mo phyticorum: ideo id qđ est vltimum: respectu totius cognitionis humane est id qđ est p̄mum & maxime cognoscibile secūdum nām. & circa hmōi est sapientia: que considerat altissimas causas: vt dr̄ in p̄mo metaphisice: vñ conuenienter iudicat & ordinat de omnib⁹: q̄ iudicium perfectum & vle haberi non pōt nisi per resolutionem ad p̄mas causas. Ad id vo quod vltimum in hoc vel in illo genere cognoscibilium perfic̄ intellectum scia: & ideo f̄m diuersa gña scibilium sunt diuersi habitꝰ sciarum. cum tñ sapientia non sit nisi vna. ¶ Ad p̄mū ergo dic̄m q̄ sapientia est qdam scia: inquātum hz id quod est commune omnib⁹ scientijs: vt. s. ex principijs conclusiones demōstret: sed q̄ habz aliquid proprium supra alias scientias: inquantum scilicet de omnibus iudicat: & non solum quantum ad conclusiones: sed etiam q̄tum ad p̄ma p̄incipia: ideo habz rōnem pfectioris virtutis q̄ scia. ¶ Ad sc̄m dic̄m q̄ qñ rō obiecti sub vno actu refert̄ ad potētiam vel habitum: tūc non distinguuntur habitus vel potētie penes rōnem obiecti vel obiectum māle: sic̄ ad eandem potētiam visiuam pertinet videre colorem & lumen qđ est rō vidēdi colorem: & simul cum ipso videt̄. p̄incipia vo demonstrationis p̄nt seorsum considerari absq; hoc q̄ considerent̄ cōclusiones: p̄nt etiam considerari simul cum conclusionibus. put principia in conclusiones deducunt̄. Cōsiderare ergo hoc sc̄o modo p̄incipia pertinet ad sciam que cōsiderat etiam cōclusiones: sed considerare p̄incipia f̄m seipsa pertinet ad intellectum. Unde si qs recte consideret: iste tres virtutes non ex equo distinguunt̄ adinuicem: sed ordine quoddam: sic̄ accidit in totis potentialibus: quorum vna pars est perfectior altera: sic̄ anima rōnalis est perfectior q̄ sensibilis: & sensibilis q̄ vegetabilis. hoc .n. modo scia dependet ab intellectu sic̄ a p̄incipaliori. & vtrūq; dependet a sapiētia sic̄ a p̄incipalissimo: que sub se continet: & intellectum & sciam: vt de cōclusionibus sciarum diiudicans & de p̄incipijs earūdem. ¶ Ad tertium dc̄m q̄ sic̄ supra dc̄m est: habitꝰ virtutis determinate se hz ad bonum: nullo aūt modo ad malum. bonum aūt intellectus est verum: malum aūt eius est falsum. vñ soli illi habitꝰ virtutes intellectuales dr̄ quib⁹ semp dr̄ verum & nunquam falsum: opinio vo & suspitio p̄nt esse veri & falsi. & iō nō sunt intellectuales virtutes: vt dr̄ in. 6. ethicorum.

Ad tertium sic̄ p̄cedit̄. Uidet̄ q̄ ars non sit virtus intellectualis. Dic̄. n. augustinus in libro de li. arbi. q̄ virtute nullus male vtit̄. sed arte aliqs male vtit̄: pōt .n. aliqs artifex f̄m sciam artis sue male operari. ergo ars nō est virtus. ¶ P̄. Uirtutis nō est virtꝰ: artis aūt est aliq̄ vtꝰ: vt dr̄ in. 6. ethicoꝝ. ergo ars nō est virtus. ¶ P̄. Artes liberales sunt excellentiores q̄ artes mechanice. sed sic̄ artes mechanice sunt practice: ita artes liberales sunt speculatiue. ergo si ars esset virtꝰ intellectualis. deberet virtutibꝰ speculatiuis annumerari. ¶ Sed cōtra est q̄ phūs in. 6. ethicoꝝ ponit artem eē virtutem: nec tñ cōnumerat eam virtutibꝰ speculatiuis: quarum subiectum ponit sciētificam partem aie. ¶ R̄n°. dic̄m q̄ ars nihil aliud est q̄ rō recta aliquorum operum faciēdorum: quorum tamen bonum nō consistit in eo q̄ appetitꝰ humanꝰ aliquo modo se hz: sz in eo q̄ ipm opus qđ fit in se bonum est: non .n. ptinet ad laudem artificis iquātum artifex est: qua volūtate opus faciat: sz quale sit opꝰ qđ fac̄. Sic igit̄ ars proprie loquēdo habitꝰ operatiuꝰ est: & tñ in aliquo cōuenit cū habitib⁹ speculatiuis. q̄ etiam ad ipsos habitus speculatiuos pertinet qualr̄ se habeat res quam considerant. nō āt qualr̄ se habeat appetitꝰ humanꝰ ad illas: dummodo .n. verum geometria demōstret non refert qualr̄ se habeat f̄m appetitiuam partem. vtrum sit letꝰ vel iratꝰ. sic̄ nec in arte refert: vt dc̄m est. & ideo eo modo ars hz rōnem virtutis sic̄ & habitꝰ speculatiui. iquantum. s. nec ars: nec habitꝰ speculatiuꝰ faciunt bonum opus quātum ad vsum: quod est p̄prium vtutis perficiētis appetitum: sz solum q̄tum ad facultatem bñ agendi. ¶ Ad p̄mum ergo dic̄m q̄ cum aliquis habens artem operat̄ malum artificium: hoc nō est opus artis: imo est cōtra artem: sic̄ etiam cum aliquis sciēs verum mentit̄ hoc q̄ dic̄: nō est f̄m sciam: sz cōtra sciam: vnde sic̄ scia se habz ad bonum semper: vt dc̄m est. ita & ars. & secundum hoc dr̄ virtꝰ. In hoc tamen defic̄ a perfecta rōne virtutis. q̄ non fac̄ ipm bonum vsum: sz ad hoc aliquid aliō requirit̄: cuius bonꝰ vsus sine arte esse non possit. ¶ Ad secūdum dic̄m q̄ q̄ ad hoc vt homo bene vtat̄ arte quam habz: requirit̄ bona voluntas que perficit̄ per virtutem moralem: ideo phūs dic̄ q̄ artis est virtꝰ. s. moralis: iquantum ad bonum vsum eius aliqua virtꝰ moralis requirit̄. Manifestum est .n. q̄ artifex per iustitiam que fac̄ volūtatem rectam inclinat̄ vt opus fidele faciat. ¶ Ad tertiū dic̄m q̄ etiam in ipsis speculabilib⁹ est aliquid per modum cuiusdam operis: puta constructio syllogismi. aut oratiōis congrue: aut opus numerandi vel mensurandi. & ideo quecunq; ad huiusmodi opera rōnis habitꝰ speculatiui ordi-

nant: dr̃ per quandam similitudinem artes .s. liberales ad dr̃iam illarum artium que ordinant ad opera per corpus exercita: que sunt quodāmodo seruiles iquantum corpus seruil' subdit' anime: & homo fm animam est liber: ille vero scientie que ad nullum huiusmodi opus ordinantur: simpliciter scientie dicuntur: non autē artes: nec oportet si liberales artes sunt nobiliores q̄ magis eis conueniat ratio artis.

Ad quartum sic pcedit. Videt q̄ prudentia non sit alia virtus ab arte. Ars enim est rō recta aliquorum operum. sed diuersa genera operum non faciunt vt aliquis amittat' rōnem artis: sunt enim diuerse artes circa opera valde diuersa. cum igit' ēt prudentia sit quedam rō recta operum: videt' q̄ etiaz ipsa debeat dici ars. ¶ P. Prudentia magis conuenit cum arte q̄z habitus speculatiui: vtrunqz enim eorum est circa cōtingens alr se habere: vt dr̃ in .6. ethicorum: sed quidaz habitus speculatiui dicunt' artes: ergo multo magis prudentia debz dici ars. ¶ P. Ad prudentiam pertinet bene consiliari. vt dr̃ in .6. ethicorum. sed etiam in quibusdam artibus consiliari contingit. vt dr̃ in .3. ethicorum: sic in arte militari: & gubernatiua & medicinali. ergo prudentia ab arte nō distinguit'. ¶ Sed ɔ̄ est q̄ philosophus distinguit prudentiam ab arte in .6. ethicorum. ¶ Rñ°. dicendum q̄ vbi inuenit' diuersa rō virtutis: ibi opz virtutes distingui. Dictum est autem supra q̄ aliquis habitus habz rōnem virtutis: ex hoc solum q̄ fac̄ facultatem boni operis: aliquis autem ex hoc q̄ fac̄ non solum facultatem boni operis: sz etiam vsum: ars autem fac̄ solum facultatem boni operis: qz non respic̄ appetitum. prudentia aut̄ non solum fac̄ boni operis facultatem. sed etiam vsum: respicit. n. appetituz tanquā presupponens rectitudinem appetitus. cuius dr̃ie rō est. qz ars est recta rō factibiliuz: prudentia vo est recta rō agibilium. Differt autem facere & agere. qz vt dr̃ in .9. metaphysice: facio est actus transiens in exteriorem materiam: sic̄ edificare: secare: & huiusmodi. agere autem est actus permanens in ipso agente: sic̄ videre: velle: & huiusmodi. Sic igit' hoc modo se habz prudentia ad huiusmodi actus humanos qui sunt vsus potentiarum & habituuz: sic̄ se habz ars ad exteriores factiones. qz vtraq; est perfecta rō respectu illorum ad que comparant': perfectio autē & rectitudo rōnis in speculatiuis dep̄det ex principijs: ex quibus rō syllogizat sic̄ dcñ est: q̄ scientie dependet ab intellectu qui est habitus principiorum: & presupponit ipm. In humanis autem actibus se habent fines sic̄ principia in speculatiuis: vt dr̃ in .6. ethicorum. & ideo ad prudentiam que est recta rō agibilium requirit' q̄ homo sit bene dispositus circa fines: quod quidem est per appetitum rectum. & ideo ad prudentiam requirit' moralis virtus per quam fit appetitus rectus: bonum autez artificialium non est bonum appetitus humani: sed bonum ipsorum operum artificialium: & ideo ars non presupponit appetitum rectum: & inde est q̄ magis laudat' artifex qui volens peccat q̄z qui peccat nolens: magis autem ɔ̄ prudentiam est q̄ aliquis peccet volens q̄z nolens: qz rectitudo voluntatis est de rōne prudentie: non autem de rōne artis. Sic igit' p̄z q̄ prudentia est virtus distincta ab arte. ¶ Ad primum ergo dicendum: q̄ diuersa genera artificialium omnia sunt extra hominem: & ideo non diuersificat' rō virtutis sed prudentia est recta rō ipsorum actuum humanorum: vnde diuersificat' rō virtutis: vt dcñ est. ¶ Ad secundum dicendum q̄ prudentia magis conuenit cum arte q̄z cum habit' speculatiui q̄z tum ad subiectum & mām: vtrunqz enim est in opinatiua parte anime: & circa contingens alr se habere: sz ars magis conuenit cum habitibus speculatiuis in ratiōe virtutis q̄z cum prudentia: vt ex dictis p̄z. ¶ Ad tertium dicendum q̄ prudentia est bene consiliatiua de his que pertinent ad totam vitam hominis: & ad vltimum finem vite humane. sed in artibus aliquibus est consiliuz de his que pertinent ad fines proprios illarum artium: vnde aliq; qui inquantū sunt bene consiliatiui in rebus bellicis: vel nauticis: dicunt' prudentes duces vel gubernatores: non autem prudētes simplr: sed illi solum qui bene consiliantur de his que conferunt ad totam vitam.

Ad quintum sic pcedit. Videt q̄ prudentia nō sit virtus necessaria ad bene viuendum. Sic̄. n. se habz ars ad factibilia: quoruz est rō recta: ita se hz prudentia ad agibilia. fm que vita hominis consideraf. est. n. eorum recta rō prudentia: vt dr̃ in .6. ethicorum. sed ars non est necessaria in reb⁹ factibilib⁹ nisi ad hoc q̄ fiant: non autem postq̄z sunt facta. ergo nec prudētia est necessaria homini ad bene viuendum: postquā est virtuosus sed forte soluz q̄z tum ad hoc q̄ virtuosus fiat. ¶ P. Prudentia est per quā recte consiliamur: vt dr̃ in .6. ethicorum. sed homo pōt ex bono consilio agere: non solum ppio: sz etiam alieno: ergo non est necessarium ad bene viuendum q̄ ipse homo habeat prudentiam: sed sufficit q̄ prudentum consilia sequat'. ¶ P. Virtus intellectualis est fm quam contingit semper dicere verum & nunq̄z falsum: sed hoc nō videt' contingere fm prudentiam: non. n. est humanum q̄ in consiliando de agendis nunq̄z erret' cum humana agibilia sint contingentia alr se habere: vnde dr̃ Sapien. 9. Cogitationes mortalium timide sunt: & incerte prudentie nostre. ergo videt' q̄ prudentia nō debeat poni intellectualis virt⁹. ¶ Sz ɔ̄ est qđ Sapien. 8. cōnumerant' alys virtib⁹ necessarijs ad vitā humanā: cuz dr̃ de diuina sapiētia. Sobrietatem & prudētiam docet iustitiā & virtutez. q̄bus vtil⁹ nihil est in hac vita hoib⁹. ¶ Rñ°. dōm q̄ prudētia ē vt⁹ maxime necessaria ad vitā humanā. bene. n. viuere cōsistit in bene opari. Ad hoc aūt q̄ aliq̄s bene operet' nō solum requirit' qd faciat: sed ēt quomodo faciat. vt. s. fm electionem rectā operet'. nō solum ex ipetu aut passione: cum aūt electio sit eorum que sunt ad finem. rectitudo electionis duo requirit. s. debitum finem. & id quod conuenienter ordinatur ad debitum finem. Ad debitum autem finem homo conuenienter disponitur per virtutem que perficit partem anime appetitiuaz. cuius obiectum est bonum & finis ad id autem quod conuenienter in finem debitum ordinatur: oz q̄ homo directe disponatur per habitum rationis. qz consiliari & eligere que sunt eorum que sunt ad finem: sunt actus rationis & ideo necesse est in ratione esse aliquā virtutez intellectualem per quā perficiatur ratio: ad hoc q̄ conuenienter se habeat ad ea que sunt ad finem: & hec virtus est prudentia. vnde prudentia est virtus necessaria ad bene viuendum. ¶ Ad primum ergo dicendum q̄ bonū artis ꝺsideraf nō in ipso artifice: sz magis in ipso artificiato cū ars sit rō recta factibiliū; factio. n. in exteriorē materiā trāsiens nō est pfectio faciētis: sz facti sic̄ motus ē actus mobilis. Ars aūt circa factibilia est: sz prudētie bonū artificialiter in ipso agēte: cui⁹ pfectio est ipm agere. est. n. prudētia recta rō agibiliū: vt dcñ est: & iō ad artē nō requirit' q̄ artifex bene operet': sz q̄ bonū opus faciat. requireret' aūt magis q̄ ipm artificiatū bene oparet': sic̄ q̄ cultellus bene icideret: vel serra bene seccaret: si ppie hoc esset agere & nō magis agi. qz nō hūt dominiū sui actus. & iō ars nō ē necaria ad bñ viuēdū ipsi artifici. sz solū ad faciēdū ipz artificiatū bonū: & ad ꝺseruādū ipz. prudētia aūt ē necaria hōi ad bñ viuēdū: nō solū ad hoc q̄ fiat bonus. ¶ Ad scōz dōz q̄ dū hō bonū opat' nō fm ppriā rōnē: sz mot⁹ ex ꝺsilio alterius, nō dū ē oio pfecta opatio ipsi⁹ q̄z tū ad rōnē dirigētē & q̄z ad appetitū mouētē: vñ si bonū operet'. nō tñ simplr bñ qđ ē bñ viuere. ¶ Ad 3ᵘᵐ dōz q̄ vex intellect⁹ practici alr accipit' q̄

vez intellect⁹ speculatiui: vt dr̃ 6. ethicoz: nam verũ itellectus speculatiui accipit̃ per cõformitatem itellectus ad rẽ. Et qz intellectus nõ potest i fallibilr conformari in rebus contingentibus: sed solum in necessarys: ideo nullus habitus speculatiuus contingẽtium est itellectualis virtus: sed solũz ẽ circa necessaria: verum autem itellectus practici accipit̃ per conformitatem ad appetitum rectum: que qdem cõformitas in necessarys locum nõ habz: que volũtate humana non fiũt: sed solum in cõtingentib⁹ que possunt a nobis fieri: siue sint agibilia interioza: siue factibilia exteriora: z ideo circa sola cõtingẽtia ponit̃ virtus intellectus practici: circa factibilia quidez ars: circa agibilia vo prudẽtia.

Ad sextum sic procedit̃. Uidet̃ q; inco̅uenienter adiungant̃ prudentie eubolia: synesis z gnomin. Eubolia enī est habitus quo bene cõsiliamur: vt dicit̃ in sexto ethicoz̃: sed bene consiliari ptiner ad prudẽtiam: vt in eodem libro dicit̃: ergo eubolia nõ est virtus adiũcta prudentie: sed magis est ipsa prudẽtia. ¶ P̃. Ad supiorem pertinet de inferioribus iudicare: illa ergo virtus videtur supema cuius est actus iudiciũ. sed synesis est bene iudicatiua: ergo synesis nõ est virtus adiuncta prudẽtie: sz magis ipsa est pricipalis. ¶ P̃. Sic diuersa sunt ea de qbus est iudicandum: ita etiam diuersa sunt ea de qbus est consiliãdum: sed circa omnia consiliabilia ponit̃ virtus vna. s. eubolia: ergo ad bene iudicandum de agẽdis: non opz ponere p̃ter synesim aliam virtutem scilicet gnomin. ¶ P̃. Tullius ponit in sua rhetozica tres alias partes prudẽtie scilicz memoriam preteritoz̃: intelligẽtiam presentium: z puidentiam futuroz̃. Macrobius etiam ponit sup somniũ Scipionis quasdam alias partes prudentie scilicz cautionem: docilitatem: z alia huiusmodi nõ videnť. igit̃ sole huiusmodi virtutes prudẽtie adiungi. ¶ Sed ↄ est auctozitas philosophi in. 6. ethicoz̃: qui has tres virtutes ponit prudẽtie adiunctas. ¶ R̃ñ. dr̃z q; i omnibus potẽtys ordinatis illa est pricipalioz que ad pricipaliorem actum ordinat̃: circa agibilia autem humana tres actus rõnis iueniunt̃: quorum pmus est cõsiliari: secũdus iudicare: tertius est precipere: pmi autem duo respondent actibus intellectus speculatiui: qui sunt ingrere z iudicare: nam cõsilium inquisitio quedam est: sed tertius actus est proprie practici intellect⁹ inquãtum est operatiuus: nõ enīz rõ habz precipere ea que p hominem fieri nõ possunt. Manifestum est autem q; in his que per hominez fiũt pricipalis actus esse precipere ad quem alij ordinant̃: z ideo ṽtuti que est bene preceptiua scilicet prudẽtie tanq̃ pricipaliori: adiunguntur tãq̃ secũdarie eubolia que est bene consiliatiua: z synesis z gnomin: que sũt partes iudicatiue: de quarum distinctione dicet̃. ¶ Ad pmum ergo dr̃m q; prudentia est bene consiliatiua: nõ ãt bene cõsiliari sit immediate actus eius: sed qz hunc actum perfic̃ mediante ṽtute sibi subiecta: que est eubolia. ¶ Ad scdm dr̃m q; iudicium in agẽdis ad aliquid vlterius ordinat̃: cõtingit enim aliquem bene iudicare de aliquo agendo: z tamẽ non recte exequi: sed vltimũ complemẽtum est quãdo rõ iam bene precipit de agendis. ¶ Ad tertiũ dr̃m q; iudicium de vnaquaq̃ re fit per ꝓpria pricipia eius: ingenitio autem nõduz est per ꝓpria principia: qz his habitis nõ essz opus inquisitionis: sed iam res essz inuenta: z ideo vna sola virtus ordinat̃ ad bene consiliãdum: due autem virtutes ad bene iudicãdum: qz distinctio non est i cõmunibus principys: sed i ꝓpryz: vnde z in speculatiuis vna est dialectica inquisitiua de omnibus: sciẽtie autem demõstratiue que sunt iudicatiue sunt diuerse de diuersis. Distinguunt̃ autem synesis z gnomin ſm diuersas regulas quibus iudicat̃: nam synesis est iudicatiua de agẽdis ſm cõmunem legem: gnomin autem ſm ipsam rõnem naturalem in his in quibus deficit lex cõmunis: sic̃ plenius ifra patebit. ¶ Ad quartum dicẽdum q; mẽoria: intelligẽtia: z prudentia: similiter etiam cautio z docilitas: z alia huiusmodi nõ sũt virtutes diuerse a prudentia: sed quodammodo comparant̃ ad ipsam sic̃ partes integrales: inquãtum omnia ista requirumtur ad perfectionem prudentie: sũt etiam z quedaz partes subiectiue seu species prudentie: sic̃ iconomica: regulatiua: z huiusmodi: sed predicta tria sunt quasi partes potẽtiales prudẽtie: quia ordinant̃ sic̃ secundarium ad principalem: z de his infra dicetur.

¶ Questio. LVIII.

Deinde considerãdum est de virtutibus mozalibus: z primo ō distinctione earum a virtutibus intellectualibus. Secundo de distinctione earum adinuicem ſm propriam materiaz. Tertio de distinctione principalium: vt̃ cardinaliũ ab alijs. ¶ Circa primũ quer̃unt̃ quinq̃. Primo vtrum omnis virtus sit virtus mozalis. Secundo vtrum virtus mozalis distinguat̃ ab intellectuali. Tertio vtrum sufficiẽter diuidat̃ virtus per intellectualem z mozalem. Quarto vtrum mozalis virtus possit esse sine intellectuali. Quinto vtrum econuerso intellectualis virtus possit esse sine mozali.

Ad primum sic procedit̃. Uidet̃ q; omnis ṽtus sit mozalis. Uirtus enim mozalis dicit̃ a moze id est cõsuetudie: sed omnium virtutuz actus ꝓsuescere possumus: ergo omnis virtus est mozalis. ¶ P̃. Philosophus dicit in secũdo ethicozum: q; virtus mozalis est habitus electiuus in medietate rõnis cõsistens: sed oĩs ṽtus vr̃ esse habitus electiuus: qz actus cuiuslibet virtutis possumus ex electione facere: omnis autem virtus aliqualiter in medio rõnis consistit: vt infra patebit: ergo omnis virtus est mozalis. ¶ P̃. Tullius dicit in sua rhetozica: q; virtus est habitus in modum nature rationi cõsentaneus: sed cum omnis virtus humana ordinetur ad bonum hominis: oportet q; sit consentanea rationi: cum bonum hominis sit scom rationem esse: vt Dionysius dicit: ergo oĩs virtus est mozalis. ¶ Sed contra est qđ philosophus dicit i primo ethicozum. Dicentes de mozibus nõ dicimus quoniam sapiens vel intelligẽs: sed quoniam mitis vel sobri⁹. sic igitur sapiẽtia z intellectus non sunt mozales. que tamẽ sunt virtutes: sicut supra dictum est: nõ ergo omnis virtus est mozalis. ¶ R̃ñ. dom q; ad huiusmodi euidentiam cõsiderare oportet quid sit mos: sic enim scire poterimus qđ sit mozalis virtus: mos autem duo significat. Quãdoq; enī significat consuetudinem: sicut dicitur Actuum. 15. Nisi circumcidamini scom mozem Moysi non poteritis salui fieri. Quandoq; vero significat inclinationem quãdam naturalem vel quasi naturalem ad aliquid agẽdum: vnde z etiaz bruto̅z animaliu̅ dicuntur aliqui mozes: vnde dicit̃ in .2. Machabeozum vndecimo: q; leonum moze irruentes in hostes prosternunt eos. z sic accipitur mos i psalmo vbi dicitur. Qui habitare facit vnius mozis in domo. Et he quidem due significationes in nullo distinguũtur apud latinos quantum ad vocem: in greco autem distinguuntur: nam z ethos quod apud nos mozem significat: quandoq; habet primam longam: z scribitur per i grecaz: quãdoq; autem habet primam cozreptam: z scribitur per e. Dicitur autem virtus mozalis a moze: scom q; mos significat quandam inclinationem naturalem vel quasi naturalem ad aliquid agendum: z huic significationi mozis propliqua est alia significatio qua significat cõsuetudinez: nã cõsuetudo quodãmõ vertit̃ in nãm: z facit iclinationẽ simile nãli. Manifestum est autem q; inclinatio ad actum proprie cõuenit appetitiue virtuti: cuius est mouere omnes potẽtias ad agendum: vt ex supra dictis pz: z ideo non omnis virtus

dicit moralis: sed solum illa que est in vi appetitiua. ¶ Ad primum ergo dom q obiectio illa procedit de more fm q significat cōsuetudinem. ¶ Ad scām dom q omnis actus virtutis potest ex electione agi: sed electionem rectaz agit sola virtus que est in appetitiua parte anime. Dictū est enī supra q eligere est actus appetitiue partis: vnde habit⁹ electiuus qui scilicz est electionis principium: est solum ille qui perfic vim appetitiuam: quāuis etiā alioz̄ habituuz actus sub electione cadere possint. ¶ Ad tertiū dom q natura ē principiuz motus: sic dicit in secūdo physicoz̄: mouere aūt ad agendum propriū est appetitiue partis: z ideo assimilari nature in consentiendo rationi est propriuz virtutū que sunt in vi appetitiua.

Ad secundum sic proceditur. Uidetur q virtus moralis ab intellectuali nō distīguat. Dic enim Aug. in lib. de ci. dei. q virtus est ars recte viuendi: sed ars est virtus intellectualis: ergo virtus moralis ab intellectuali non differt. ¶ P. Plerīq; i diffinitiōe virtutum moraliū ponunt scientiam: sic gdam diffiniunt q perseuerātia est scientia vel habitus eoz̄ quibus est imanēdum vel nō imanendum: z sanctitas est scientia faciēs fideles z seruātes que ad deuz iusta: scientia autem est virtus intellectualis: ergo virtus moralis non debz distingui ab intellectuali. ¶ P. Aug. dic in primo soliloquioz̄: q virtus est recta z perfecta ratio: sed hoc pertinet ad virtutem intellectualem: vt pz in sexto ethicoz̄: ergo virtus moralis non est distincta ab intellectuali. ¶ P. Nihil distinguit ab eo qō in eius diffinitione ponit: sed vtus intellectualis ponit i diffinitione vtutis moralis. Dic. n. philosophus in secundo ethicoz̄: q virtus moralis est habitus electiuus existēs in medietate determinata rone put sapiēs determinabit: huiusmodi aute recta rō determinās mediū virtutis moralis ptinet ad vtutem intellectualem: vt dī in. 6. ethicoz̄: ergo virtus moralis non distinguit ab intellectuali. ¶ Sed ō ē qō dicit in pmo ethicoz̄. vbi determinat vtus fm differentiam hanc: dicimus enī hāz has quidem intellectuales: has vero morales. ¶ R nō. dom q omnium humanoz̄ operū principiuz pmuz rō est: z quecūq; alia principia humanoz̄ inueniunt quodāmodo roni obediūt: diuersimode tamē: nam quedam roni obediunt oino ad nutuz absq; oi cōtradictione: sic corporis membra si fuerint in sua natura consistētia: statim enī ad imperiū rōnis manus aut pes mouet ad opus: vnde phus dic in pmo politicoz̄: q anima regit corpus despotico principatu. id est sic dns seruum: qui ius ō dicendi non hz. Posuerūt igit quidam q omnia principia actiua que sūt in homine: hoc modo se habent ad rōnē: qō gdez si verū essz sufficeret q rō esset perfecta ad bene agēdum: vnde cū vtus sit habit⁹ quo pficimur ad bene agendum: sequeret q in sola rone essz: z sic nulla vtus essz nisi intellectualis. Et hec fuit opinio Socratis: qui dic oēs virtutes esse prudētias: vt dicit in sexto ethicoz̄: vnde ponebat q homo scientia in eo existente peccare non poterat: sed q cūq; peccabat: peccabat pp ignorātiam: hoc autem procedit ex suppositione falsi: pars enim appetitiua obedit roni nō omnino ad nutum: sed cū aliqua ō dictione: vnde phus dicit in pmo politicoz̄: q rō imperat appetitiue principatu politico: quo scilicz aliquis preest liberis qui habēt ius in aliquo contradicēdi: vnde Aug. dic sup ps. q interdū precedit intellectus: z sequit tardus aut nullus affectus irātum q quādoq; passionib⁹ vel habitib⁹ appetitiue ptis hoc agit: vt vsus rōnis i particulari impediat: z fm hoc aliqualr verū est quod Socrates dixit: q sciētia psente non peccat: si tamē hec extendat vsq; ad vsum rōnis in particulari eligibili. Sic igit ad hoc q hō bene agat: requirit q nō soluz rō sit bene disposita p habitū vtutis intellectualis: sed etiam q vis appetitiua sit bene disposita p habitū virtutis moralis. Sic igit appetitus distinguit a rone: ita virtus moralis distinguit ab intellectuali: vñ sic appetit⁹ ē principiū humani actus fm hoc q pticipat aliqualr rōnem: ita habit⁹ moralis habz rōnez vtutis humane inquātū roni cōformat. ¶ Ad pmū ergo dom q Aug. cōmuniter accipit artez pro qualibz recta rone: z sic sub arte includit etiā prudētia: que ira est recta rō agibiliuz: sic ars est recta rō factibiliū: z fm hoc q dic q vtus est ars recte viuendi: eēntialr conuenit prudentie: participatiue aūt alys vtutibus. put fm prudētiaz distinguunt. ¶ Ad scām dom q tales diffinitiōes a gdā cūq; inueniant dare: processerūt ex opinione socratica: z sic exponēde eo modo quo de arte predictū est. Et simil⁹ dōz est ad tertiū. ¶ Ad quartū dom q recta rō q est fm prudē tiam ponit in diffinitiōe vtutis moralis: nō tamē pars cēsetie eius: sed sic gdam participatum in omnibus vtutibus mozalibus inquātū prudentia dirigit oēs vtutes morales.

Ad tertium sic procedit. Uidet q virtus humana nō sufficiēter diuidat p vtutē morales z intellectualem. Prudētia enī videt esse aliquid medium iter vtutem morales z intellectualē: cōnumerat enī virtutib⁹ intellectualib⁹ in. 6. ethicoz̄ z etiaz ab oibus cōmuniter cōnumerat iter quatuoz vtutes cardinales: que sunt morales: vt infra patebit: nō ergo sufficiēter diuidit vtus p intellectualem z moralē sic p immediata. ¶ P. Continētia z perseuerātia z etiam patiētia nō computant iter virtutes intellectuales: nec etiam sūt vtutes morales: qz nō tenēt medium in passionib⁹ sed abūdant i eis passiones: nō ergo sufficiēter diuidit vtus p intellectuales z morales. ¶ P. Fides spes z charitas ḡdā vtutes sūt: nō tamē sūt vtutes intellectuales. he enī soluz sūt quinq;. s. sciētia: sapiētia intellectus prudētia: z ars vt dictū est: nec etiaz sūt vtutes morales: qz nō sunt circa passiones circa quas maxime est moralis virtus: ergo vtus nō sufficiēter diuidit per intellectuales z morales. ¶ Sed ō est q phs dic i. 2. ethicoz̄ duplicem esse vtutem: hāc gdem intellectualez: illaz aūt moralē. ¶ R nō. dom q virtus humana est gdam habit⁹ perficiēs hominē ad bene opandū: principium autē humanoz̄ actuū in homine est rō. sed quia rō non est nisi duplex. s. intellectus siue rō: z appetitus: hec enī sunt duo mouētia in hoīe: vt dicit in 3. de anima: vnde oīs virtus humana opz q sit perfectiua alicuius istoz̄ principiorum. Sicdem igit sit perfectiua intellectus speculatiui vel practici ad bonū hominis actum: erit vtus intellectualis: si aute sit perfectiua appetitiue ptis: erit virtus moralis: vel de relinquit q oīs vtus humana: vel est intellectualis vel moralis. ¶ Ad pmū ergo dom q prudētia fm essentiam suā est intellectualis virtus: sed fm mām conuenit cū virtutibus mozalibus: est enim recta rō agibilium: vt supra dictum est: z fm hoc virtutib⁹ mozalibus cōnumerat. ¶ Ad scām dom q continētia z perseuerātia non sūt perfectiones appetitiue virtutis sensitiue: qō ex hoc pz q i cōtinēte z perseuerāte superabundant inordinate passiones: quod nō esset nisi appetitus sensitiu⁹ essz perfectus aliquo habitu cōformāte ipsuz roni. Est aute cōtinētia seu perseuerātia perfectio rōnalis partis: que se tenet cōtra passiones ne deducat: deficit tamē a rone virtutis: qz virtus intellectiua que facit rōnem se bene habere circa mozalia: psupponit appetitum rectum finis: vt recte se habeat circa principia: id est fines: ex quibus rōcinat: quod continēti z perseuerāti deest: neq; etiam potest esse perfecta operatio que a duobus potētijs procedit nisi vtraq; potētia perficiat per debitū habitum: sic nō sequit perfecta actio alicuius agētis per istrumētum sibi istrumētuz non sit bene dispositiuz quātumcūq; principale agens sit perfectum: vnde si appetitus sensitiuus quez mouet rationalis pars non sit perfectus: quantumcūq; ratiōnalis pars sit perfecta: actio consequens non erit perfecta: vnde nec principiū actionis erit virtus: z propter hoc conti

nentia a delectationibus ⁊ perseuerãtia a tristitijs non sũt virtutes: sed aliquid minus virtute; vt phs dicit i .7. ethico.

¶ Ad tertiũ dõm q̃ fides spes ⁊ charitas sunt supra virtutes humanas: sunt enim virtutes hominis prout est factus particeps diuine gratie.

Ad quartum sic procedit. Videt q̃ virtus moralis possit esse sine intellectuali: Virtus enim moralis vt dicit Tullius est habitus in modũ nãe rõni consentaneus: sed natura ⁊si consentiat alicui superiori rõni mouenti: non tamẽ opz q̃ illa rõ nãe coniunga tur in eodem: sic pz in rebus naturalibus cognitione carentibus: ergo potest esse in homine virtus moralis in modu nãe inclinans ad consentiendum rõni: quãuis illius hominis ratio non sit perfecta per virtutem intellectualẽ. ¶ P. Per virtutem intellectualem homo consequit rõnis vsum perfectum: sed quãdoq̃ contingit q̃ aliq̃ i quibus nõ multum viget vsus rõnis sunt virtuosi ⁊ deo accepti: ergo videtur q̃ virtus moralis possit esse sine virtute intellectuali. ¶ P. Virtus moralis facit inclinationem ad bene operandum: sed etiam quidã habent naturalem inclinationez ad bene operãduz etiaz absq̃ rõnis iudicio: ergo virtutes morales possunt esse sine intellectuali. ¶ Sed ↄ est qõ Hzeg. dicit in .z. moralium: q̃ cetere virtutes nisi ea que appetunt prudenter agãt: virtutes esse nequaq̃ possunt: sed prudentia est virtus intellectualis: vt supra dictum est: ergo virtutes morales non possunt esse sine itellectualibus. ¶ Rñ°. dõm q̃ virtus moralis potest qdem esse sine quibusdaz intellectualibus virtutib⁹: sic sine sapientia: sciẽtia ⁊ arte: nõ autem põt esse sine intellectu ⁊ prudẽtia. Sine prudentia qdem esse nõ potest moralis virtus: qz moralis virtus ẽ habitus electiuus idest faciẽs bonã electionez. Ad hoc autẽ q̃ electio sit bona duo requirunt̃. Primo vt sit debita intẽtio finis: ⁊ hoc fit per virtutem moralẽ: que vim appetitiuã inclinat ad bonuz conueniẽs rationi: quod est finis debit⁹. Secũdo vt homo recte accipiat ea que sunt ad finez: ⁊ hoc non potest esse nisi per rõnem recte consiliãtem: iudicãtẽ: ⁊ precipiẽtem: quod pertinet ad prudẽtiam ⁊ ad virtutes sibi ãnexas: vt supra dictũ est: vnde virtus moralis sine prudentia esse nõ potest: ⁊ per consequẽs nec sine intellectu: p intellectum enĩ cognoscunt̃ pncipia nãliter nota tam in speculatiuis q̃ in operatiuis: vnde sic recta rõ in speculatiuis inquãtum procedit ex pncipijs naturaliter cognitis presupponit intellectum pncipioz: ita etiam prudentia que ẽ recta rõ agibilium. ¶ Ad pmũ ergo dõm q̃ inclinatio nãe in rebus carentibus rõne est absq̃ electione: ⁊ ideo talis inclinatio nõ requirit ex necessitate rõnem: sed inclinatio virtutis moralis est cum electione: ⁊ ideo ad suaz perfectionẽ indiget q̃ sit rõ perfecta per virtutez intellectualẽ. ¶ Ad scõm dõm q̃ in virtuoso nõ opz q̃ vigeat vsus rõnis quãtum ad omnia: sed solũ quãtũ ad ea que sunt agenda iuxta virtutem: ⁊ sic vsus rõnis viget i omnib⁹ virtuosis: vnde etiã qui vident̃ simplices eo q̃ carent mũdana astutia: possunt esse prudẽtes: fm illud Matth. decimo. Estote prudentes sicut serpẽtes: ⁊ simplices sic columbe. ¶ Ad tertiuz dõm q̃ naturalis inclinatio ad bonum virtutis est quedam ichoatio virtutis: nõ autez est virtus perfecta: huiusmodi .n. inclinatio quãto est perfectior tãto potest eẽ periculosior: nisi recta rõ adiungat̃ per quã fiat recta electio cozq̃ conueniũt ad debitum finem: sic equus currens si sit cecus tãto fortius impingit ⁊ ledit quãto fortiꝰ currit: ⁊ ideo ⁊si virtus moralis nõ sit recta: vt Socrates dicebat: nõ tamẽ solum est fm rõnez rectam inquantum inclinat ad id quod est fm rationem recta: vt platonici posuerunt: sed etiam opz q̃ sit cũ rõne recta: vt Aristo. dicit in sexto ethico.

Ad quintum sic pcedit. Videt q̃ virtus intellectualis possit esse sine virtute mora-

li. Perfectio .n. pozis nõ dependet a pfectione posterioris: sed rõ est pozis appetitu sensitiuo: ⁊ mouẽs ipm: ergo vtus intellectualis q̃ ẽ pfectio rõnis nõ dependet a virtute: que est pfectio appetitiue partis: põt ergo esse sine ea. ¶ P. Moralia sũt mã pudentie: sic factibilia sunt mã artis: sed ars potest esse sine ꝓpria mã: sic faber sine ferro: ergo ⁊ prudẽtie potest eẽ sine vtutibus moralibus: que tamẽ iter oẽs intellectuales virtutes maxime moralib⁹ coniũcta videtur. ¶ P. Prudẽtia est virtus bene cõsiliatiua: vt dicit i sexto ethicoz̃: sed multi bene consiliant̃ qbus tamẽ vtutes morales desunt: ergo prudẽtia potest esse sine virtute morali. ¶ Sed ↄ. velle malum facere opponitur directe virtuti morali: nõ aũt opponit̃ alicui quod sine virtute morali esse potest: opponit̃ aũt prudentie q̃ volẽs peccet: vt dicit̃ i .6. ethicoz̃. nõ ergo prudentia potest esse sine virtute morali. ¶ Rñ°. dõz q̃ alie virtutes intellectuales sine vtute morali esse possunt: sed prudẽtia sine vtute morali esse nõ põt: cuius ratio est: qz prudẽtia de natura est recta rõ agibiliũ: nõ autem solũ in vniuersali: sed etiaz i particulari: i qb⁹ sũt actiones: recta autem rõ preexigit pncipia ex quibus rõ procedit. opz autem rõnem circa particularia procedere: nõ solum ex pncipijs vniuersalibus: sed etiam ex pncipijs particularibus. Circa pncipia qdem vniuersalia agibiliuz hõ recte se habz per nãlem intellectũ pncipiozuz: per quez hõ cognoscit q̃ nullum malũ est agẽdum: vel etiaz per aliquã sciẽtiam practicam: sed hoc nõ sufficit ad recte rõcinanduz circa particularia: contingit enim quandoq̃ q̃ huiusmodi vniuersale pncipium cognitum per intellectũ vel sciaz corrumpit̃ in particulari ꝑ aliquaz passionem: sic concupiscenti quãdo concupiscẽtia vincit: videt̃ hoc esse bonum quod cõcupiscit: licz sit contra vniuersale iudicium rõnis. ⁊ ideo sic homo disponit̃ ad recte se habendum circa pncipia vniuersalia ꝑ intellectum nãlem vel per habitum scientie: ita ad hoc q̃ recte se habeat circa pncipia particularia agibilium: que sunt fines: opz q̃ perficiatur per aliquos habit⁹: fm quos fiat quodãmodo homini cõnaturale recte iudicare de fine: ⁊ hoc fit per virtutem moralem: virtuosus enim recte iudicat de fine virtutis: qz qualis vnusquisq̃ est talis finis videt̃ ei: vt dicit̃ in .z. ethicozum: ⁊ ideo ad rectam rõnem agibiliũm que est prudentia requirit̃ q̃ homo habeat virtutem moralem. ¶ Ad pmũ ergo dõm q̃ rõ fm q̃ est apprehensiua finis: precedit appetitum finis: sed appetit⁹ finis precedit appetitum rõcinãtem ad eligendum ea que sunt ad finem: quod ptinet ad prudentiã: sicut etiam i speculatiuis intellectus pncipiozum est pncipiuz rõnis syllogizantis. ¶ Ad scõm dõm q̃ pncipia artificialiũ non diiudicant a nobis bene vel male fm dispositionem appetitus nostri: sic fines que sunt moraliũ pncipia: sed solum per cõsiderationẽ rationis: ⁊ ideo ars nõ requirit virtutem pficientem appetitum sic requirit prudentia. ¶ Ad tertiũ dõz q̃ prudentia nõ solum est bene consiliatiua: sed etiaz bene iudicatiua ⁊ bene preceptiua: quod esse non potest: nisi remoueat impedimẽtũ passionũ corrumpentiũ iudicium ⁊ preceptũ prudẽtie: ⁊ hoc per virtutem moralem.

¶ Questio. LIX.

Deinde considerãdum est de distinctiõe moraliũ virtutũ adinuicez. Et qz virtutes morales: q̃ sunt circa passiones distinguunt̃ fm diuersitatem passionũ: opz primo considerare cõparationẽ virtutis ad passionez. Secũdo distinctionem moraliũ virtutuz fm passiones. ¶ Circa pmũ querunt̃ quinq̃. Primo vtruz virtus moralis sit passio. Scõo vtrum virtus moralis possit esse cum passione. Tertio vtrum possit esse cum iustitia. Quarto vtrum omnis virtus moralis sit circa passiones.

Quinto vtrū aliq̄ vtus moralis possit esse sine passiōe.

Ad primum sic ꝓceditur. Uidetur ꝙ virtus moralis sit passio. Medium enim est eiusdem generis cum extremis: sed virtus moralis est medium inter passiones: ergo virtus moralis est passio. ¶ Ꝑ. Uirtus ⁊ vitium cum sint ꝺria sunt in eodem genere: sed quedā passiones vitia esse dicunt: vt iuidia ⁊ ira: ergo etiā quedam passiones sūt virtutes. ¶ Ꝑ. Misericordia q̄daꝫ passio est. est. n. tristitia de alienis malis: vt supra dictū est: hāc aūt Cicero locutor egregi⁹ nō dubitauit appellare vtutez: vt Augu. dic̄ in. 9. de ci. dei. ergo passio pōt esse vtus moralis. ¶ Sed ꝺ est q̄ dicit ī. 2. ethi. ꝙ passiones neq; vtutes sunt neq; malicie. ¶ Ꝛ̄ñ⁹. dom ꝙ virtus moralis non pōt esse passio: ⁊ hoc ꝑ triplici rōne. Primo q̄dem q̄ passio est motus q̄daꝫ appetit⁹ sensitiui: vt supra dictū est: vtus aūt moralis nō est motus aligs: ſ̄ magis p̄ncipiū appetitiui motus hitus q̄dam existens. Scō q̄ passiones ex seipsis non habēt rōnem boni vel mali: bonū. n. vel malum hois ē ꝼm rōneꝫ: vnde passiones ꝼm se cōsiderate habēt se ⁊ ad bonū ⁊ ad malū: ꝼm ꝙ possunt cōuenire rōni: vel nō cōuenire nihil aūt tale pōt esse vtus: cū vtus solū ad bonū se habeat: vt supra dictū ē. Tertio q̄ dato ꝙ aliqua passio se habeat ad bonū solū vel ad malū solū ꝼm aliquē modū: tamē motus passionis ī q̄tum passio est p̄ncipiū hz in ipso appetitu ⁊ terminū in rōne: in cuius cōfirmitatē appetit⁹ tēdit: motus āt vtutis est ecōuerso p̄ncipiū habēs in rōne ⁊ terminū in appetitu ꝼm ꝙ a rōne mouet: vnde in diffinitione vtutis moralis dr̄ in. 2. ethi. ꝙ est hitus electiuus ī medietate ꝺsistēs determinata rōne ꝑut sapiēs determinabit. ¶ Ad p̄mū g̃ dom ꝙ vtus ꝼm suā eēntiam nō est mediū inter passiones: ſ̄ ꝼm iuuꝫ effectū: q̄. ſ. inter passiōes mediū ꝺstituit. ¶ Ad scōm dom ꝙ si vitiū dicat hitus ꝼm quē quis male opat: manifestū est ꝙ nulla passio est vitiū: si vero dicat vitium peccatū qō est actus vitiosus: sic nihil p̄hibz passiones esse vitiuz: ⁊ ēˢrio ꝺcurrere ad actuz virtutis ꝼm ꝙ passio vel ꝺriat rōni: vel sequit actū rōnis. ¶ Ad tertiū dom ꝙ misericordia dr̄ esse vtus. i. vtutis actus ꝼm ꝙ motus ille animi rōni seruit: quādo. ſ. ita p̄bet misericordia vt iustitia conseruet: siue cū idigenti tribuit: siue cū ignoscit penitēti: vt Aug. dic̄ ibidē: si tamē misericordia dicat aligs hitus quo homo pficit ad rōnabil⁹ miserendum: nihil p̄hibz misericordiam sic dictam esse virtutem. Et eadem est ratio de similibus passionibus.

Ad secundum sic ꝓceditur. Uidet ꝙ virtus moralis cū passione esse nō possit. Dic̄. n. p̄hs ī. 4. topicoꝝ: ꝙ mitis est qui nō patit: patiēs aūt qui patit ⁊ nō deducit: ⁊ eadem rō est de oībus vtutib⁹ moralibus: ergo oīs vtus moralis est sine passione. ¶ Ꝑ. Uirtus est q̄dam recta habitudo aīe: sic sanitas corpis: vt dr̄ ī. 7. physicoꝝ: vnde vtus q̄dā sanitas aīe esse videt: vt Tullius dic̄ in. 4. de tusculanis questionib⁹: passiōes aūt aīe dicunt morbi q̄dam aīe: vt in eodē lib. Tullius dic̄: Sanitas aūt nō compatit secū morbū: ergo neq; vtus compatit aīe passionē. ¶ Ꝑ. Uirtus moral⁹ regit pfectū vsum rōnis ēt ī particularib⁹: sed hic etiam ipedit ꝓ passiones. dic̄. n. p̄hs in. 6. ethi. ꝙ delectatiōes corrumpūt existimationē prudētie: ⁊ Salustius dic̄ in catheliario: ꝙ nō facile vez̄ pspicit aīus vbi illa officiūt. ſ. animi passiōes: virt⁹ ergo moral⁹ nō pōt esse cū passione. ¶ Sꝫ ꝺ est q̄ Aug. dic̄ ī. 14. de ci. dei. Si puersa est volūtas puersos habebit hos motus. ſ. passionū: si aūt recta est: nō solū inculpabiles: vez̄ etiaꝫ laudabiles erūt. sed nullū laudabile excludit ꝓ virtutē moralem: vtus ergo moralis nō excludit passiones: ſ̄ potest esse cum ipsis. ¶ Ꝛ̄ñ⁹. dom ꝙ circa hoc fuit discordia inter stoicos ⁊ pipateticos: sic Aug. dic̄. 9. de ci. dei, stoici. n. posuerunt ꝙ passiones anime nō p̄nt esse ī sapiente siue virtuoso: peripatetici vero quoꝝ sectam Aristoteles instituit: vt Aug. dic̄ in. 8. de ciui. dei. posuerūt ꝙ passiones simul cū virtute moali esse possūt: sed ad mediū reducte. Hec aūt diuersitas sic Aug. ibidem dic̄ magis erat ꝼm verba q̄ ꝼm rez̄ sentētias. Quia. n. stoici nō distinguebāt iter appetitū intellectiuuꝫ q est volūtas: ⁊ iter appetitum sensitiuū q̄ per ira scibilez ⁊ cupiscilem diuidit: nō distinguebāt in hoc passiones aīe ab alys affectionibus humanis: ꝙ passiones aie sint motus appetitus sensitiui: alie vero affectiones q̄ non sūt passiones aīe: sūt motus appetitus intellectiui: q dr̄ voluntas: sic peripatetici distinxerunt: sed solum q̄tum ad hoc ꝙ passiones cē dicebant quascunq; affectiones rōni repugnātes: que sine deliberatione oriant: in sapiēte seu in virtuoso esse nō p̄nt: si autez subito oriant: hoc in virtuoso potest accidere: eo ꝙ animi visa que appellant fantasias: non est in potestate nostra vtrum aliquādo incidant animo: ⁊ cum veniūt ex terribilibus rebus: necesse est vt sapientis animū moueāt: ita vt paulisper vel paueſcat metu vel tristitia cōtrahat: tāq; his passionibus p̄ueenientib⁹ rōnis officiū: nec tamen approbant ista eisq; consentiūt: vt Augu. narrat in. 9. de ci. dei ab Agellio dictum. Sic igit si passiones dicant inordinate affectiones: non possūt esse in virtuoso: ita ꝙ post deliberationem eis cōsentiat: vt stoici posuerūt. Si vero passiones dicant q̄cunq; motus appetitus sensitiui: sic possūt cē ī virtuoso: ꝼm ꝙ sunt a rōne ordinati; vnde Aristoteles dic̄ in. 2. secūdo ethicoꝝ: ꝙ non bene q̄dam determinat virtutes ī passibilitates quasdam ⁊ quietes: quoniam simpl⁹ dicunt: sed deberent dicere ꝙ sunt q̄tes a passionibus: que sūt vt nō oz: ⁊ quādo nō oz. ¶ Ad p̄m g̃ dōz ꝙ phs exemplū illud induc̄ sic ⁊ multa alia in libris logicalibus: nō scōm opinionem ꝓpriā: ſ̄ ꝼz opinionē aliorum: hec autem fuit opinio stoicorum ꝙ virtutes essent sine passionib⁹ aīe. Quā phs excludit ī. 2. ethicoꝝ: dicens virtutes nō cē ipassibilitates. Potest tamē dici ꝙ cum dicit ꝙ mitis nō patit: intelligendum est ꝼm passionem inordinatam. ¶ Ad scōm dōz ꝙ rō illa ⁊ omnes similes quas Tullius ad hoc induc̄ in libro ō Tusculanis questionibus: procedit de passionibus ꝼz ꝙ significant inordinatas affectiones. ¶ Ad tertiū dōz ꝙ passio ꝓueniēs iudicium rōnis: si ī animo preualeat vt ei cōsentiat: impedit consilium ⁊ iudiciuz rōnis: si vero sequat quasi ex rōne impata adiuuat ad exequēdū impiū rōnis.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidetur ꝙ virtus cuz tristitia esse non possit. Uirtutes enī sūt sapientie effectus: ꝼm illud. Sap. 8. Sobrietatez ⁊ iustitiā docet. ſ. diuina sapientia: prudentiam ⁊ virtutem. sed sapiencia non habet amaritudinem: vt postea subdit: ergo nec virtutes cū tristitia esse possunt. ¶ Ꝑ. Tristitia est impedimētum operationis: vt pz per phm in. 7. z. 10. ethi. sed impedimentū bone operationis repugnat vtuti. ergo tristitia repugnat virtuti. ¶ Ꝑ. Tristitia est quedā animi egritudo: vt Tullius eam vocat in tertio de tusculanis questionibus: sed egritudo anime ꝺriat virtuti que ē bona anime habitudo: ergo tristitia ꝺriat virtuti: nec potest simul esse cum ea. ¶ Sed ꝺ est ꝙ xps fuit perfectus virtute: sed ī eo fuit tristitia. Dic̄ enim vt habet Matth. 26. Tristis ē aīa mea vsq; ad mortem. ergo tristitia potest esse cum virtute. ¶ Ꝛ̄ñ⁹. dōz ꝙ sic dic̄ Aug. i. 4. de ciui. dei. stoici voluerunt ꝓ tribus pturbationibus in animo sapiētis esse tres cupiditas. i. tres bonas passiones: ꝓ cupiditate. ſ. voluptatez; ꝓ letitia gaudium: ꝓ metu cautionem: ꝓ tristitia vero nec gauerunt posse aliquid esse in animo sapiētis duplici rōne. Primo quidem q̄ tristia est de malo quod iaz accidit. nullum autem malū estimāt posse accidere sapiēti: crediderūt enim ꝙ sic solū hominis bonū est vtus: bona aūt ꝺ: alia nulla bona hominis sunt: ita solum inhonestum est hominis malū: qō in virtuoso esse nō potest: sed hoc irrationabile

ter dicitur. cum enim homo sit ex anima ⁊ corpore compositus: id quod cōfert ad vitam corpis ꝓseruādam aliquod bonum hois ē: nō tamē maximū: qz eo potest homo male uti: vnde ⁊ malū huic bono ꝑrium ī sapiēte esse potest: ⁊ tristitiaz moderatā inducere. ¶ ℞. Etsi vtuosus sine graui peccato esse possit: nullus tamē inuenit̄ q absq; leuibus peccatis vitā ducat: ꝑm illud. i. Joā. ꝑmo. Si dixerimus qz pctm̄ nō habem⁹: nosipsos seducim⁹. Tertio qz vtuosus ⁊si pctm̄ nō habeat: forte quādoq; habuit: ⁊ de hoc laudabilr̄ dolet: ꝑm illud. z. ad. Cor. z. Que ꝑm deū est tristitia penitētiam ī salutē stabilez operat̄. Quarto qz pōt etiā dolere laudablr̄ de peccato alterius. vnde eo mō quo vtus moralis compatit̄ alias passiones rōne moderatas: compatit̄ etiā tristitiā. Scōo mouebant̄ ex hoc q tristitia ē de ꝑsenti malo: timor ūt ō malo futuro: sic̄ delectatio de bono pñti: desideriū vo de bono futuro. pōt aūt hoc ad vtutē ptinere q aliqs bono habitu fruat̄: vel nō habitū habere desideret: vel q etiā malum futuꝝ caueat: sed q malo ꝑsenti anim⁹ hois substernat̄ quod fit per tristitiā: oino videt̄ ꝑrium rōni: vnde cuz vtute esse nō potest. Sed hoc irrōnabilr̄ dicit̄: est enī aliqō maluz quod pōt eē vtuoso ꝑsens: vt dictū est: quod gdē mala detestat̄: vnde appetit⁹ sensitiu⁹ in hoc sequit̄ detestationē rōnis q de huiusmodi malo tristat̄: moderate tamē ꝑm rōnis iudiciū: hoc aūt ptinet ad vtutem vt appetit⁹ sensitiuus rōni ꝯformet̄: vt dictū est; vnde ad vtutez ptinet q tristet̄ moderate ī gbus tristādum est: sic̄ etiā phs dic̄ in. z. ethicoꝝ: ⁊ hoc etiam vtile est ad fugiēduz mala: sic̄ enī bona pp delectationem ꝓmptius querunt̄: ita mala pp tristitiam fortius fugiunt̄. Sic igit̄ dm̄ est q tristitia de bis que ꝑueniūt vtuti non potest simul esse cum vtute: qz vtus vtuti: virt⁹ moderate tristat̄. ¶ Ad ꝑmū ergo dm̄ q ex illa auctoritate habet̄ q de sapia sapiens non tristat̄: tristat̄ tamē de bis que sūt impeditiua sapie: ⁊ ideo in beatis ī gb⁹ nullum impedimētuz sapie esse potest: tristitia locū nō hz. ¶ Ad scōm dm̄ q tristitia impedit operationē de qua tristamur: sed adiuuat ad ea ꝑmptius exequēda p̄que tristitia fugit̄. ¶ Ad tertium dm̄ q tristitia īmoderata est aie egritudo: tristitia aūt moderata ad bonam habitudinē aie pertinet ꝑm statum ꝓsentis vite.

Ad quartum sic procedit̄. Uidet̄ q omnis vtus mozalis sit circa passiones. Dic̄ enī phs in secūdo ethi. q circa voluptates ⁊ tristitias est moralis vtus: sed delectatio ⁊ tristitia sunt passiones: vt supra dictū est. ergo omnis virt⁹ moralis est circa passiones. ¶ ℞. Rationale per participationē est subz moraliū virtutū: vt dicit̄ in ꝑmo ethi. sed huiusmodi pars aie est ī qua sūt passiones: vt supra dictū est: ergo omnis vtus mozalis est circa passiones. ¶ ℞. In omni virtute mozali ē inuenire aliquā passionē: aut ergo omnes sūt circa passiōes: aut nulla: ꝛz alique sūt circa passiones: vt fortitudo ⁊ tempantia: vt dicit̄ ī .z. ethicoꝝ: ergo oēs virtutes mozales sūt circa passiones. ¶ Sed ꝛ̄ est q iustitia que est virtus mozalis nō est circa passiones: vt dicit̄ in .5. ethicozum. ¶ Rñ⁰. dm̄ q virtus mozalis perfic̄ appetitiuam ptem aie: ordinādo ipsam ī bonum rōnis: est aūt rōnis bonū id qō est ꝑm rōnez moderatū seu ordinatum: vñ circa omne id qō ꝓtingit rōne ordinari ⁊ moderari: ꝓtingit esse vtutem mozalem: rō aūt ordinat nō solū passiones appetitus sensitiui: sed etiā ordinat operationes appetitus ītellectiui: q est volūtas: que non est subz passionis: vt supra dictū est: ⁊ ideo nō omnis virtus mozalis est circa passiones: sed q̄daz circa passiones: q̄daz circa operationes. ¶ Ad ꝑmū ergo dm̄ q nō oīs vtus mozalis est circa delectationes ⁊ tristitias sic̄ circa ꝓpriaz māz: sed sic̄ circa aliqd oñs ad ꝓprium actum: oīs. n. virtuosus delectat̄ ī actu vtutis: ⁊ tristat̄ in ꝑrio: vñ phs post ꝑmissa verba subdit: q si vtutes sunt circa actus ⁊ passiones: oi aūt passioni ⁊ omni actui sequitur delectatio ⁊ tristitia: ꝓpter hoc virtus erit circa delectatiōes ⁊ tristitias. s. sic̄ circa aliqd ꝓsequēs. ¶ Ad scōm dm̄ q rōnale per participationē non solū est appetitus sensitiuus qui est subm passionū: sed etiam volūtas in qua non sūt passiones: vt dictum est. ¶ Ad tertium dm̄ q in gbusdam virtutibus sunt passiones sic̄ propria materia: in quibusdam aūt non: vnde non est eadem rō de omnibus: vt infra ostendet̄.

Ad quintum sic procedit̄. Uidet̄ q virtus moralis possit esse absq; passione: quāto enī virtus mozalis est perfectior: tāto magis superat passiones. ergo ī suo pfectissimo esse est oīno absq; passionib⁹. ¶ ℞. Tūc vnūquodq; est pfectum quādo est remotum⁹ a suo ꝑrio: ⁊ ab his que ad ꝑrium inclināt: sed passiones inclinant ad peccatū quod virtuti ꝑriat̄. vñ Ro. 7. nominant̄ passiones peccatoruz: ergo pfecta virtus est omnino absq; passione. ¶ ℞. Scōm virtutem deo cōformamur: vt ꝓz q Aug. in libro de moribus ecclesie: sed deus omnia operat̄ sine passione. ergo virtus perfectissima est absq; omni passione. ¶ Sed ꝑ est q nullus iustus ē qui non gaudet iusta operatione: vt dicit̄ in ꝑmo ethicoꝝ: sed gaudiū est passio: ergo iustitia nō potest eē sine passione: ⁊ multo minus alie virtutes. ¶ Rñ⁰. dm̄ q si passiones dicamus inordinatas affectiones: sic̄ stoici posuerunt: sic manifestū est q virtus perfecta est sine passionibus; si vero passiones dicam⁹ oēs motus appetitus sensitiui: sic planum ē q virtutes morales que sūt circa passiones sic̄ circa propriā māz: sine passionibus esse nō possūt: cuius rō est: qz ꝑm hoc sequeret̄ q virtus mozalis faceret appetitū sensitiuū oīno ociosum: nō aūt ad vtutem ptinet q ea que sunt subiecta rōni a ꝓprys actibus vacent: sed q exequant̄ impiuz rōnis ꝓprios act⁹ agendo: vñ sic̄ virtus membra corpis ordinat ad act⁹ exteriores debitos: ita appetitū sensitiuū ad motus proprios ordinatos; virtutes vero morales que nō sūt circa passiōes sed circa optiones possūt esse sine passionib⁹: ⁊ huiusmodi virtus est iustitia: qz per eas applicat̄ voluntas ad ꝓprium actū qui non est passio: sed tamē ad actū iustitie sequit̄ gaudium ad min⁹ in volūtate: qō nō est passio. ⁊ si hoc gaudiuz multiplicet̄ per iustitie perfectionē: fiet gaudy redūdātia vsq; ad appetitū sensitiuuz: ꝑm q vires iferiores sequunt̄ motū superiorem: vt supra dictū est: ⁊ sic per redundantiā huiusmodi quāto magis fuerit pfectior: tāto magis passionem causat. ¶ Ad ꝑmū ergo dm̄ q virtus passiones inordinatas superat: moderatas aūt produc̄. ¶ Ad scōm dm̄ q passiones inordinate inducūt ad peccādum: nō autem si sunt moderate. ¶ Ad tertiū dm̄ q bonū in vnoquoq; cōsiderat̄ ꝑm conditionē sue nāe: in deo autem ⁊ angelis non est appetitus sensitiuus: sic̄ est in homine: ⁊ ideo bona opatio dei ⁊ angeli est oīno sine passione sic̄ ⁊ sine corpe: bona autem operatio hominis est cum passione sicut ⁊ cum corpis ministerio.

¶ Questio. LX.

Deinde considerēdum est de distinctione virtutum mozalium adinuicē. ¶ Et circa hoc querunt̄ quīq; ꝓmo vtruz sit tantū vna virtus mozalis. Scōo vtrum distinguant̄ virtutes mozales que sūt circa operatiōes ab his que sūt circa passiones. Tertio vtrū circa operationes sit vna tātum mozalis virtus. Quarto vtrum circa diuersas passiones sint diuerse mozales virtutes. Quinto vtrum virtutes mozales distinguātur ꝑm diuersa obiecta passionum.

Ad primum sic procedit̄. Uidetur q sit vna tm̄ mozalis virtus. Sic̄ enīz in actibus

moralib⁹ dirrectio pertinet ad rōnem q̄ est subz intellectua liū virtutuz: ita inclinatio pertinet ad vim appetitiuā que est subiectum moraliuz virtutuz: sed vna est intellectualis virtus dirigens ī omnibus moralibus actibus. s. prudētia: ergo etiam vna tm̄ est moralis virtus inclinās in oīb⁹ moralibus actib⁹. ¶ Ꝑ. Habit⁹ nō distīguunt̄ fm materialia obiecta: sed fm formales rōnes obtoꝝ: formalis aūt rō boni ad quod ordinat̄ virtus moralis est vnum. s. modus rōnis: ergo videt̄ q̄ sit vna tm̄ moralis vtus. ¶ Ꝑ. Moralia recipiūt spēm a fine: vt supra dictuz est: sed finis oīum vtutuz moraliū cōmunis est vnus. s. felicitas: ꝓpꝛy aūt ⁊ ꝓpin qui sunt infiniti: nō sūt aūt infinite vtutes morales: ergo videt̄ q̄ sit vna tm̄. ¶ Sed ɔ̄ est q̄ vnus hītus non pōt esse in diuersis potētys: vt supra dictū est: sed subm vtutuz moraliū ē pars appetitiua anime: q̄ p diuersas potētias distinguit̄: vt in ꝑmo dictū est: ergo nō pōt esse vna tm̄ vtus moralis. ¶ Rñ°. dōz q̄ sic supra dictū est: vtutes morales sūt habitus gdam appetitiue ptis: habit⁹ autez specie differūt fm speciales differētias obiectoꝝ: vt supra dictuz est: spēs autem obiecti appetibilis sic̄ ⁊ cuiuslibet rei attendit̄ fm formā specificam q̄ est ab agēte. Est aūt ꝟsideraduz q̄ mā patiētis se hz ad agens dupl'r. Quicq̄. n. recipit formā agētis fm eādem rōnē ꝓut est in agēte: sic̄ est in oībus agentibus vniuocis: ⁊ sic necesse est q̄ si agens ē vnū specie: q̄ mā recipiat formā vnius spēi: sic̄ ab igne nō generat̄ vniuoce nisi aliqd exñs in specie ignis. Aliquando vero materia recipit formā ab agente: nō fm eādem rōnem ꝓut est in agēte: sic̄ pz ī generātib⁹ nō vniuocis: vt aīal generat̄ a sole: ⁊ tūc forme recepte ī materia ab eodē agēte non sūt vni⁹ spēi: ſz diuersificant̄ fm diuersam ꝓportionē māe ad recipiēduz īfluxum agētis: sic̄ videm⁹ q̄ ab vna actiōe solis generant̄ p putrefactionē aīalia diuersaꝝ spēꝝ fm diuersaz ꝓportionē māe. Mānifestuz est aūt q̄ ī moralibus rō est sic̄ impās ⁊ mouēs: vis aūt appetitiua sic̄ impata ⁊ mota: nō aūt appetitus recipit impssionē rōnis: q̄si vniuoce: qz non fit rōnale p essentiā: sed ꝑticipationē: vt dr̄ ī ꝑmo ethi. vnde appetibilia fm motionē rōnis ꝟstituunt̄ ī diuersis spēbus: fm q̄ diuersimode se habēt ad rōnem: ⁊ ita sequit̄ q̄ vtutes morales sint diuerse fm spēm ⁊ nō vna tm̄. ¶ Ad ꝑmuz ergo dōm q̄ obm rōnis est verū: est autē eadē rō veri ī omnib⁹ moralibus que sūt ɔtingētia agibilia: vnde est vna sola virtus ī eis dirigens. s. prudētia: obm autem appetitiue vtutis est bonum appetibile: cui⁹ est diuersa rō fm diuersaz habitudinem ad rōnem dirigētem. ¶ Ad scōm dōm q̄ illō formale est vnuz genere ꝓp vnitatem agētis: sed diuersificat̄ specie ꝓp diuersas habitudīes recipiētium: vt supra dictū est. ¶ Ad tertiū dōm q̄ moralia non habēt speciem a fine vltimo: sed a finibus ꝓximis: qui qdem ⁊si infiniti sint numero: nō tamē ifiniti sūt specie.

Ad secundum sic ꝓcedit̄. Videt̄ q̄ vtutes morales nō distinguāt̄ abinuicez p hoc q̄ q̄dam sūt circa opationes: q̄dā circa passiōes. Dic̄. n. phs ī .z. ethico. q̄ virtus moralis est circa delectatiōes ⁊ tristitias optimoꝝ opatiua. ſz voluptates ⁊ tristitie sūt passiones q̄dā: vt supra dictū est: ergo eadē vtus q̄ est circa passiones: est etiā circa opationes: vtpote opatiua exñs. ¶ Ꝑ. Passiones sūt ꝓncipia exterioruz opationuz. si ergo alique vtutes rectificāt passiōes: opz q̄ etiam p ꝑs rectificēt operationes: eedem ergo vtutes morales sūt circa passiones ⁊ opationes. ¶ Ꝑ. Ad oēm opationez exteriorē mouet̄ appetitus sensitiuus bene vel male: sed motus appetitus sensitiui sūt passiones: ergo eedem vtututes que sūt circa opationes sūt circa passiōes. ¶ Sed ɔ̄ est q̄ phs ponit iustitiā circa opationē: tempantiā aūt ⁊ foztitudinē ⁊ māsuetudinē circa passiones quasdā. ¶ Rñ°. dōm q̄ opatio ⁊ passio dupl'r pōt compari ad vtutē. Uno mō sic̄ effect⁹: ⁊ boc mō oīs moralis virtus hz aliquas opationes bonas: quaꝝ ē ꝑductiua: ⁊ delectationē aliqnā vel tristitiaz: que sūt passiones: vt supra dictū ē. Alio mō potest compari opatio ad virtutem moralē: sic̄ mā circa quā est: ⁊ fm hoc opz aliās esse vtutes morales circa opatiōes: ⁊ alias circa passiones: currō est: qz bonū ⁊ malū ī gbusdam opationib⁹ attendit̄ fm seipsas q̄litercūq; homo afficiat̄ ad eas: in q̄ctū. s. ⁊ bonū in eis maluz accipit̄ fm rōnem cōmēsurationis ad altez: ⁊ in talib⁹ opz q̄ sit aliq̄ virtus directiua opationū: fm seipsas sic̄ sunt emptio ⁊ vēditio: ⁊ hmōi opationes ī gbus attendit̄ rō debiti vel idebiti ad altez: ⁊ pp hoc iustitia ⁊ partes ei⁹. ꝓprie sūt circa opationes: sic̄ circa ꝓpriā māz. In gbusdam vero opationibus bonū ⁊ malū attendit̄ solū fm cōmēsurationē ad opantez: ⁊ iō opz in his bonū ⁊ malū considerari fz q̄ homo bene vl' male afficit̄ circa hmōi: ⁊ pp hoc opz q̄ vtutes ī talibus sint ꝓncipal'r circa ītериozes affectiones: q̄ dicūt̄ aīe passiones: sic̄ pz de tempantia: foztitudine: ⁊ alys huiusmodi. Contigit aūt q̄ ī opationib⁹ que sūt ad altez: ꝓtermittat̄ bonū virtutis pp inordinataz animi ꝓportionē: ⁊ tūc iq̄ntum corrumpit̄ cōmēsuratio exteriozis operationis est corruptio iustitie: iq̄ntum autē corrumpit̄ cōmensuratio interiorū passionū est corruptio alicui⁹ alterius virtutis: sic̄ cum pp iraz aliquis aliū pcutit ī ipsa pcussione iniuria debita corrumpit̄ iustitia: īmoderātia vero ire corrumpit mānsuetudo: ⁊ idem pz in alys. Et per hoc pz rūsio ad obiecta. Nā ꝑma rō ꝓcedit de opatione fm q̄ est effectus vtutis: alie due rōnes procedūt ex hoc q̄ ad idem concurrit opatio ⁊ passio: sed ī gbusdam virtus est ꝓncipal'r circa opationem: ī gbusdam circa passionem rōne predicta.

Ad tertium sic ꝓcedit̄. Videt̄ q̄ sit vna tm̄ vtus moralis circa opationes. Rectitudo enim oīum operationū exterioꝝ videt̄ ad iustitiam ptinere: sed iustitia est vna virtus: ergo vna sola virtus est circa opationes. ¶ Ꝑ. Operationes maxie differētes esse videntur: que ordinant̄ ad bonū vnius: ⁊ que ordinant̄ ad bonū multitudis: sed ista diuersitas nō diuersificat virtutes morales. Dic̄ eni phs ī. ſ. ethi. q̄ iustitia legalis q̄ ordinat actus hoīs ad cōmune bonū: non est aliud a virtute q̄ ordinat actus hoīs ad vnum tm̄: nisi fm rōnē: ergo diuersitas operationum non causat diuersitatē virtutū moraliū. ¶ Ꝑ. Sēi sūt diuerse virtutes morales circa diuersas opatiōes: oportet̄ q̄ fm diuersitatem operationū essz diuersitas virtutum moraliū: sed hoc pz esse falsuz: nā ad iustitiā ꝑtinet in diuersis generibus cōmutationū rectitudinē statuere: ⁊ ēt ī distributionibus: vt pz in. ſ. ethicoꝝ: non ergo diuerse vtutes sūt diuersarum operationuz. ¶ Sed ɔ̄ q̄ religio est alia virtus a pietate: quarū tamē vtraq; est circa opatiōes quasdam: ¶ Rñ°. dōm q̄ omnes virtutes morales q̄ sūt circa operationes: conueniūt in quadam generali rōne iustitie: que attendit̄ fm debitum ad alterum: distīguunt̄ aūt fm diuersas speciales rōnes: cuius rō est: qz in operationibus exterioribus ordo rōnis instituit̄: sic̄ dictum est: nō fm ꝓportionem ad affectionem hoīs: sed fm ipsaz conueniētiam rei ī seipsa: fm quā conueniētiam accipit̄ rō debiti eo quo ɔstituit̄ rō iustitie. Ad iustitiam enim pertinere videt̄ vt qs debitum reddat: vnde omnes huiusmodi virtutes q̄ sunt circa opationes: habēt aliquo modo rōnem iustitie: ſz debitum nō est vnius rōnis ī omnibus: aliter enim debet̄ aliquid equali: alr superiori: alr minori: ⁊ alr ex pacto vl' ex ꝓmisso: vel ex beneficio suscepto: ⁊ fm has diuersas rōnes debiti sumunt̄ diuerse vtutes: puta religio est per quā redditur debitum parentibus vel patrie: gratia est per quā redditur debitum benefactoribus: ⁊ sic de alys. ¶ Ad primū ergo dōz q̄ iustitia ꝓprie dicta ē vna specialis vtus q̄ tm̄ dicit pfectā rōnē debiti: q̄ fm equiualētiā pōt restitui: dicit m̄ ⁊ ampliato noie iustitia fz quācūq; debiti redditionē ⁊ fi

nō est vna specialis vtus. ¶ Ad scōm dōz q iustitia que intendit bonū cōmune: est alia virtus a iustitia q ordinat ad bonuz puatuz alicuius: vnde t ius cōmune distinguit a iure quato. Et Tulli⁹ ponit vnā specialē vtutem pietatē: q ordinat ad bonū patrie: sed iustitia ordinās hoiez ad bonū cōe est generalis p impiuz. q oēs actus vtutuz ordinat ad finē suuz. s. ad bonū cōmune: vtus aūt fm q a tali iustitia impatur: etiā iustitie nomē accipit: t sic vtus a iustitia legali non differt nisi rōne: sic̄ sola rōne differt vtus opans fz seipsaz: t vtus opans ad impium alteri⁹. ¶ Ad tertiū dōm q in oibus operatiōibus ad iustitiā specialē ptinētib⁹ est eadē rō debiti: t ideo ē eadē vtus iustitie: pcipue quātū ad cōmutationes: forte enim distributiva est alterius speciei a cōmutatiua sed de hoc infra quereť.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uideť q circa passiones non sint diuerse vtutes moales. Eoz. n. que ꝓueniūt in ꝓncipio t fine vnus est habitus: sic̄ pz maxie in sciētys: sed oium passionū vnū est ꝓncipiuz. s. amor: t oēs ad eūdem finē terminant. s. ad delectationē vel tristitiā: vt supra habituz est. ergo circa oēs passiones est vna tm̄ moalis vtus. ¶ Ꝑ. Si circa diuersas passiones eēnt diuerse virtutes moales: sequereť q tot essent vtutes morales quot passiones: sed hoc pz esse falsū: q circa oppositas passiones est vna t eadē vtus moalis: sic̄ fortitudo circa timores t audacias: tpantia circa delectatiōes t tristitias: nō ergo opz q circa diuersas opatiōes sint diuerse vtutes morales. ¶ Ꝑ. Amor ꝓcupiscētia t delectatio sūt passiones specie differētes: vt supra habitū est: sed circa oēs has est vna vtus. s. tempantia: ergo vtutes morales nō sūt diuerse circa diuersas passiones. ¶ Sz ꝺ est q fortitudo ē circa timores t audacias: tpantia circa concupiscētias: māsuetudo circa iras: vt dr in. 3. t. 4. ethico. ¶ Rñ°. dōz q nō potest dici q circa oēs passiones sit vna sola vtus moalis: sūt. n. q dā passiones ad diuersas potētias ptinētes: alie nāq; pertinēt ad irascibilez: alie ad ꝓcupiscibilē: vt supra dictū est: nec tamē opz q ois diuersitas passionū sufficiat ad vtutes moales diuersificādas. Prio qdem q. q dam passiones sūt q sibi opponunt fm ꝺrietatez: sic̄ gaudiū t tristitia: timor t audacia t alia hmōi: t circa huiusmodi passiones sic oppositas opz esse vnā t eādem vtutem: cū. n. vtus moalis in quadā medietate cōsistat: mediū in ꝺrys passionib⁹ fm eandē rōnez instituit: sic̄ t in nālibus idez est mediū iter ꝺria: vt inter albuz t nigrū. Scōo q diuerse passiones inueniunt fm eūdē modū rōni repugnātes: puta fm ipulsum ad id qō est ꝺ rōnem: vel fm retractionē ab eo qō est fm rōnem: t ideo diuerse passiones cōcupiscibilis nō ptinēt ad diuersas vtutes moales: q ea⁹ motus fm quēdaz ordiné se inuicē consequunt: vtpote ad idem ordinati. s. ad cōsequendum bonuz vel ad fugiēdum malū: sic̄ ex amore ꝓcedit cōcupiscētia: t ex ꝓcupiscētia peruenit ad delectationē. Et eadez rō est de oppositis: q ex odio sequit fuga vel abominatio: q perducit ad tristitiā. Sed passiones irascibilis nō sūt vni⁹ ordinis: sz ad diuersa ordinant. nā audacia t timor ordinant ad aliqō magnū piculū: spes t despatio ad aliquod bonū arduū: ira aūt ad superandū aliqō ꝺriuz quod nocumētū intulit: t iō circa has passiones diuerse vtutes ordinant: vtpote tpantia circa passiones cōcupiscibilis: fortitudo circa timores t audacias: magnanimitas circa spez t despationē: māsuetudo circa iras. ¶ Ad ꝑmū ergo ꝺm q oēs passiones cōueniūt in vno ꝓncipio t fine cōmuni: nō aūt in vno ꝓprio ꝓncipio seu fine: vnde hoc nō sufficit ad vnitatem vtutis moalis. ¶ Ad scōm ꝺm q sic in nālibus idem est ꝓncipium quo recedit ab vno ꝓncipio t accedit ad aliud: t in rōnalibus ē eadem rō ꝺriorum: ita etiam vtus moalis que in modum cuiusdam ordinem: vt dictum est: t ideo ad eandem virtutem moalem pertinent.

Ad quintum sic ꝓcedit. Uideť q virtutes morales nō distinguant fm obta passionum: sic̄ enim sunt obiecta passionum: ita sunt obta opationum: sed virtutes morales que sūt circa opationes: non distinguunt fm obiecta operationuz: ad eādem enī virtutem iustitie pertinet emere vel vēdere domū t equuz: ergo etiaz nec virtutes morales que sūt circa passiones diuersificant p obta passionū. ¶ Ꝑ. Passiones sunt gdam actus vel motus appetitus sensitiui: sed maioz diuersitas regrit ad diuersitatem habituuz q̄ ad diuersitatē actuū: diuersa igit obiecta que non diuersificāt spēm passiōis nō diuersificabūt spēm vtutis moalis: ita. s. q de oibus delectationibus erit vna virtus moalis: t similr ē de alys. ¶ Ꝑ. Magis t minus nō diuersificāt spēz: sz diuersa delectabilia nō differūt nisi fm magis t minus: ergo oīa pertinēt ad vnam spēz vtutis: t eadez rōne omnia terribilia: t similr de alys. nō ergo vtus moalis distinguit fm obta passionuz. ¶ Ꝑ. Sic̄ vtus est opatiua boni: ita est impeditiua mali: sed circa cōcupiscētias bonoꝝ sūt diuerse vtutes: sic̄ tempantia circa ꝓcupiscētias delectationū tact⁹: t eutrapelia circa delectatiōes ludi: ergo etiā circa timores maloꝝ debēt esse diuerse vtutes. ¶ Sed ꝺ est q castitas est circa delectabilia venereoꝝ: abstinētia vero ē circa delectabilia ciboꝝ: t eutrapelia circa delectabilia ludoꝝ. ¶ Rñ°. dōm q pfectio virtutis ex rōne dependet: pfectio aūt passionis ex ipso appetitu sensitiuo: vnde opz q vtutes diuersificent fm ordinē ad rōnem: passiones aūt fm ordinez ad appetitū. Obiecta igit passionū fm q diuersimode ordinant ad appetitum sensitiuū: cānt diuersas passionuz spēs: fm vero q cōpant ad rōnem: cānt diuersas spēs vtutum: nō est aūt idem motus rōnis t appetitus sensitiui: vnde nihil ꝓhibz aliquam differētiam obiectoꝝ causare diuersitatem passionuz: que nō causat diuersitatem virtutū: sic̄ quādo vna virtus ē circa multas passiōes: vt dictū est: t aliquā etiā dr̄iam obtoꝝ causare diuersitatē virtutū que nō causat diuersitatez passionū: cū circa vnam passionē: puta delectationem: diuerse virtutes ordinent. Et q diuerse passiōes ad diuersas potētias ptinētes semp pertinēt ad diuersas vtutes: vt dcm ē: iō diuersitas obiectoꝝ q̄ respic̄ diuersitatē potētiaꝝ semp diuersificat spēs virtutum: puta q aligd sit bonum absolute: t aliqd bonū cū aliqua arduitate: t q. ordine quodā rō iferiores hois partes regit: t etiaz se ad exteriora extendit: ideo etiam fm q vnum obiectum passionis apprehendit sensu vel imaginatione: aut etiam rōne: t fm etiā q ptinet ad aiam corpus vel exteriores res: diuersam habitudinez hz ad rōnem: t p ois natum est diuersificare vtutes. bonū igit hois qō est obm amoris cōcupiscētie t delectationis: pōt accipi vel ad sensum corporis pertinēs: vl ad interioꝝ aie apprehēsionez: t hoc siue ordinet ad bonū hois i seipo: vel quātum ad corpus: vel quātum ad aiam: siue ordinet ad bonū hois i ordine ad alios: t ois talis diuersitas pp diuersum ordinē ad rōnez diuersificat virtutem. Sic igit si cōsideret aliquod bonū: sigdem sit p sensuz tactus apprehensū: t ad ꝓsistētiā humāe vite ptinēs i indiuiduo vl i specie: sic̄ sūt delectabilia ciboꝝ t venereoꝝ: erit ptinēs ad virtutem tempantie: delectationes aūt alioꝝ sensuuz: cū non sint vehementes non pstant aliquam difficultatem rōni: t ideo circa eas non ponit aliqua virtus que est circa difficile: sic̄ t ars. vt dicitur in secundo ethicoꝝ: bonū aūt nō sensu: sed interiori virtute apphensum ad ipsum hominez ptinens fm seipsum est sic̄ pecunia t bonoz: quoꝝ pecunia ordinabilis est de se ad bonum corporis: bonoz autē consistit in apprehensione aie. t hec quidem bona considerari possunt vel absolute fm q pertinent ad concupiscibilē: vel cū

arduitate quadam ſm q̄ pertinēt ad irascibilem: que q̄dē distinctio nō hz locuz in bonis que delectāt tactū: q̄ huiusmodi sunt quedā infima: z cōpetunt homini ſm q̄ conuenit cū brutis. Circa bonum igit̄ pecunie absolute sumptuz ſm q̄ est obm cōcupiscentie vel delectationis aut amoris est liberalitas: circa bonū aūt hmōi cū arduitate sumptum ſm q̄ est obz spei ē magnificētia: circa bonum vo q̄ ē honor: sigdem sit absolute sumptū ſm q̄ est obm amoris: sic est quedā vtus que vocat philotinia. i. amor honoris: si vo cū arduitate cōsideret hz q̄ est obiectū spei: sic est magnanimitas: vnde liberalitas z philotinia videnť esse inconcupiscibili: magnificētia vero z magnanimitas i irascibili bonū vero hois in ordine ad alium nō videt arduitatē hēre: sed accipit vt absolute sumptū: put est obm passionū cōcupiscibilis: q̄ q̄dem bonū potest esse alicui delectabile ſm q̄ pbet se alteri: vel in his que serio fiunt. i. in actionib⁹ per rōnem ordinatis ad debitum finez: vel in his que fiunt ludo. i. actionib⁹ ordinatis ad delectationē tātū: que nō eodē modo se hñt ad rationē sic̄ pma. Jn serys autem se exhibz aligs alteri dupl'r. Uno modo vt delectabilem decentib⁹ vbis z factis: z hoc ptinet ad quādam vtutem quā Aristoteles noīat amicitiaz: z potest dici affabilitas. Alio mō prebet se aliquis alteri vt manifestū per dicta z facta: z hoc ptinet ad aliā vtutem quā nominat veritatem: māifestatio enim ppinqui⁹ accedit ad rationē q̄ delectatio: z seria q̄z iocosa: vnde z circa delectationes ludoz est vtus quā phs eutrapeliā noīat. Sic igit̄ pz q̄ ſm Aristotelē sūt vndecim vtutes morales circa passiões. s. fortitudo: tempantia: liberalitas: magnificētia: magnanimitas: philotinia: mā uetudo: amicitia: veritas: eutrapelia: z iustitia: z distinguunt̄ hz diuersas materias: vel ſm diuersas passiones: vel hz diuersa obiecta. Si igit̄ addat̄ iustitia que est circa operationes: erunt oēs duodecim. ¶ Ad pmū ergo dōm q̄ oia obiecta eiusdem opationis ſm spēm eādem habitudinē habēt ad rōnem: nō aūt omnia obta eiusdē passiōis ſm spēz: q̄ opationes nō repugnāt rationi sic̄ passiones. ¶ Ad scōm dōm q̄ alia rōne diuersificant passiones z alia vtutes: sic̄ dictuz est. ¶ Ad tertiū dōm q̄ magis z minus diuersificant spēz nisi pp diuersam habitudinē ad rōnem. ¶ Ad quartū dōz q̄ bonum fortius est ad mouēdū q̄z malū: q̄ malū nō agit nisi vtute boni: vt Diony dic̄. 4. ca. de diui. no. vnde malū nō facit difficultatem rationi q̄ regrat vtutez: nisi sit excellens: q̄d videt esse vnū in vno genere passionis: vnde circa iras nō ponit̄ nisi vna vtus scilicz mānetudo: z simil'r circa audacias vna sola scilicz fortitudo: hz bonū ingerit difficultatem que regrit vtutē: etiā si nō sit excellēs i genere talis passionis: z ideo circa cōcupiscētias ponunt̄ diuerse virtutes morales: vt dictum est.

¶ Questio LXI.

Deinde considerāduz est de vtutib⁹ cardinalib⁹. ¶ Et circa hoc querunt̄ quinq;. Primo vtrū vtutes morales debeāt dici cardinales vel pncipales. Scōo de numero eaz. Tertio q̄ sint. Quarto vtrū differant abinuicez. Quinto vtrū diuidant̄ cōueniēter i vtutes politicas: z purgatorias: z purgati animi: z exēplares.

Ad primum sic pcedit. Uidet q̄ virtutes morales nō debeāt dici cardinales seu pncipales. Que. n. ex opposito diuidunt̄ sūt simul natura vt dicit̄ in pdicamētis: z sic vnū ex altero pncipali⁹: hz oēs vtutes ex opposito diuidūt genus vtutis: ergo nulle earuz debent dici pncipales. ¶ P. Finis pncipalioz est his q̄ sūt ad finē: sed vtutes theologice sunt circa finē: vtutes āt morales sūt circa ea que sūt ad finem: ergo vtutes morales nō debēt dici pncipales seu cardinales: sed magis theologice.

¶ P. Principalius est cō est per essentiā q̄z qō est pticipationē: sed vtutes intellectuales ptinent ad rōnale p essentiam: vtutes autem morales ptinēt ad rōnale p participationē. vt supra dictum est: ergo vtutes morales nō sūt pncipales: sed magis vtutes intellectuales. ¶ Sed ɔ ē qō Ambrosius dic̄ sup Lucā: exponēs illud. Beati pauperes spiritu. Scimus vtutes esse quatuoz cardinales. s. tempantiā: iustitiam: pudētiā: fortitudinem: he aūt sunt vtutes morales: ergo vtutes morales sūt cardinales. ¶ Rñ⁰. dōm q̄ cum simplr de vtute logmur: intelligimus log de vtute humana: virtus aūt humana: vt supra dictum ē: ſm pfectām rōnem vtutis dicit̄: que regrit rectitudinem appetitus: hmōi .n. vtus non solū facit facultatē bene agendi: sed ipsuz etiā vsum boni operis causat: sed ſm imperfectam rationē vtutis oī vtus que non regrit rectitudinem appetitus: q̄z solū facit faculratez bene agendi: nō aūt causat boni opis vsuz: cōstat aūt q̄ pfectum est pncipalius imperfecto: z ideo vtutes que continēt rectitudinē appetitus dicūt pncipales huiusmodi aūt sunt vtutes morales: z inter intellectuales sola pudētia: que etiā quodāmodo moralis est ſm māmonem ergo dōm q̄ quādo genus vniuocū diuidit̄ in suas species: tūc ptes diuisionis ex equo se habent ſm rōnem generis: licz ſm nāz rei vna spēs sit pncipalioz z pfectioz alia: sic̄ homo alys animalibus: sed quādo est diuisio alicuius analogi q̄ dicit̄ de pluribus ſm pus z posterius: tunc nihil phibz vnum esse pncipalius altero: etiā ſm cōmunem rōnem: sic̄ substātia pncipali⁹ dicit̄ ens: q̄z accidens: z talis est diuisio vtutum in diuersa genera vtutū: eo q̄ bonū rationis nō hz eundē ordinē inuenit̄ in oibus. ¶ Ad scōm dōm q̄ virtutes theologice sūt supra hoiem: vt supra dictum est: vñ non ppie dicunt̄ vtutes humane: sed suphumane vel diuine. ¶ Ad tertiū dōm q̄ alie virtutes intellectuales a pudentia z si sint pncipaliozes q̄z morales q̄tum ad subiectū: non tamē sūt pncipaliozes quātū ad rōnem virtutis: que respicit bonum quod est obiectum appetitus.

Ad secundum sic pcedit. Uidet q̄ nō sint q̄tuoz virtutes cardinales. Prudentia enim est directiua aliarū virtutū morali⁹: vt ex supra dictis pz: sed id q̄ō est directiuū aliorū pncipalius est: q̄ pz dictis pz: sed id q̄ō est directiuū aliorū pncipalius est: ergo prudētia sola est virtus pncipalis. ¶ P. Uirtutes pncipales sunt aliquo modo morales: sed ad opationes morales ordinamur per rōnem practicā z appetitum rectum: vt dī in. 6. ethi. ergo sole due virtutes cardinales sunt. ¶ P. Inter alias etiam vtutes vna est pncipalioz altera: sz ad hoc q̄ vtus dicat̄ pncipalis non regrit̄ q̄ sit pncipalis respectu oīum: sed respectu quarūdaz: ergo videt q̄ sint multe pncipales vtutes. ¶ Sed ɔ est q̄ō Greg. dic̄. in. z. moraliū. Jn quatuoz vtutib⁹ tota bona opis structura cōsurgit. ¶ Rñ⁰. dōm q̄ numerus aliquoz accipi pōt aut ſm pncipia formalia: aut hz subiecta: z vtroq; mō inueniunt̄ q̄tuor cardinales vtutes. Principiū. n. formale vtutis de q̄ nūc logmur: ē rōnis bonū: q̄ō q̄dē dupl'r pōt cōsiderari. Uno mō hz q̄ in ipsa cōsideratione rōnis ɔsistit: z sic erit vna vtus pncipalis que oī prudētia. Alio modo ſm q̄ circa aliq̄d ponit rōnis ordo: z hoc vel circa opationes: z sic est iustitia: vel circa passiões: z sic necesse est esse duas vtutes: ordinē. n. rōnis necesse est ponere circa passiones: cōsiderata repugnantis ipsarū ad rōnem: que quidez pōt esse dupl'r. Uno modo hz q̄ passio impellit ad aliquid ɔrium rōni: z sic necesse est q̄ passio rep̄mat̄: z ab hoc denominat̄ tempantia. Alio mō hz q̄ passio retrahit ab eo quod ratio dictat: sicuti timor pcu lozum vel laboz: z sic necesse est q̄ homo firmet̄ in eo q̄ō est rōnis ne recedat: z ab hoc denominat̄ fortitudo. Et sīr

ſm subiecta idem numerus inuenit̄. Quadruplex .minue

nitur subiectum huius virtutis: de qua nunc loquimur .s. rōnale per eētiam qō prudētia perfic: ⁊ rōnale per partipationē qō diuidit in tria. i. in volūtatē q̄ ē subm iustitie: ⁊ in ꝛcupiscibilez q̄ ē subm tēperātie: ⁊ in irascibilē q̄ ē subm fortitudinis. ¶ Ad pmū ergo dōz q̄ prudētia ē simplr pncipalioz oīb⁹: ſz alie ponunt pncipales vnaq̄q; i suo gñe. ¶ Ad scōm dōm q̄ rōnale p participationē diuidit i tria: vt dcm ē. ¶ Ad tertiū dōm q̄ oēs alie vtutes quaꝛ vna ē pncipalioz alia reducunt ad predictas quatuoꝛ ⁊ q̄tuz ad subm: ⁊ q̄tum ad rōnes formales.

Ad tertium sic pcedit. Videt q̄ alie virtutes magis debeāt dici pncipales q̄ iste. Jd. n. qō ē maximū in vnoquoq; gñe videt ee pncipalius: ſz magnanimitas operat magnū i oīb⁹ vtutib⁹: vt dr in. 4. ethicoꝛ. ergo magnanimitas maxie dz dici pncipalis virtus. ¶ P. Illud p qō alie vtutes firmant. videt ee maxie pncipalis vt⁹: ſz būilitas ē hmōi. Dic. n. Grego. q̄ qui ceteras vtutes sine būilitate ꝛgregat q̄si paleas i vētu portat. ergo būilitas videt ee maxime pncipalis. ¶ P. Illud videt esse maxie pncipale qō est pfectissimū: ſz boc ptinet ad patiētiā. ſm illud Jacobi pmo. Patiētia op⁹ pfectū habz. ergo patiētia dz poni pncipalis. ¶ Sz ꝫ ē q̄ Tulli⁹ in sua rhetoꝛica ad has q̄tuoꝛ oēs alias reduc. ¶ Rñ. dōm q̄ si cut supra dcm est: hmōi q̄tuoꝛ vtutes cardinales accipiū, i aligb⁹ actib⁹: vel passionib⁹ pncipalr inueniunt: sic bonuz iperio: nō aūt i ꝛsilio: neq; i iudicio: vt supra dcm ē. Silr āt pncipalr inenit i cōmutationib⁹ vel distributionib⁹: q̄ sūt ad alterz cū eq̄litate: bonū aūt refrenādi passiones pncipalr inenit i passionib⁹ q̄s maxime difficile ē reprimere. s. i delectationib⁹ tact⁹: bonū aūt firmitatis ad stādum in bono rōnis ꝫ ipetū passionū pcipue inenit i periculis mortis: ꝫ q̄ difficillimū ē stare. Sic igit pdictas q̄tuoꝛ vtutes dupliꝛ cōsiderare possum⁹. Uno mō ſm cōes rōnes formales: ⁊ ſm hoc dr pncipales q̄si gñales ad oēs vtutes: vtpote q̄ oīs vt⁹ q̄ fac bonuz i ꝛsideratiōe rōnis dicat prudētia. ⁊ q̄ oīs vt⁹ q̄ fac bonū debiti ⁊ recti i opationibus dicat iustitia: ⁊ oīs vt⁹ q̄ cohibz passiones ⁊ deprimit dicat temperātia: ⁊ tudo: ⁊ sic multi loquunt de istis vtutib⁹: tā sacri doctoꝛes q̄ philosophi: ⁊ sic alie vtutes sub ipsis ꝛtinent: Un cessant oēs obiectiōes. Alio vo mō pōt accipi ſm q̄ iste vtutes denominant ab eo q̄ ē pncipiū in vnaq̄q; mā: ⁊ sic sunt spāles vtutes ꝫ alias diuise: dr tñ pncipales respectu aliaruz pp pncipalitatē māe: puta q̄ prudētia dicat q̄ pceptiua ē iusti tia q̄ ē circa actiones debitas iter eq̄les: tēperantia q̄ reprimit cōcupiscentias delectationū tact⁹: fortitudo q̄ firmat ꝫ pericula mortis. Et sic et cessant obiectiones. q⁹ alie virtutes pōt hre aliq̄s alias pncipalitates: sed iste dr pncipales māe: vt supra dcm est.

Ad quartum sic pcedit. Videt q̄ q̄tuoꝛ pdicte vtutes non sint diuerse vtutes ⁊ adinuicē distincte. Dic. n. Grego. in. zz. moraliū. Prudētia vā nō ē q̄ iusta ⁊ tēperās ⁊ fortis nō ē: nec pfecta temperantia q̄ fortis iusta ⁊ prudēs nō ē: nec fortitudo integra: q̄ prudēs tēperans ⁊ iusta nō est. nec vā iustitia: q̄ prudens fortis ⁊ tēperās nō ē: boc āt nō cōtingeret si pdicte q̄tuoꝛ vtutes eēnt adinuicez distincte: diuerse. n. spēs eiusdē gñis nō denoiant seinuicē. ergo pdicte vtutes nō sunt abinuicē distincte. ¶ P. Eoꝛ que abinuicē sunt distincta: q̄ ē vni⁹ nō attribuit alteri: ſz illud q̄ ē tēperātie attribuit fortitudini. Dic. n. Ambros⁹ i pmo libꝛo de offi. Jure ea fortitudo vocat q̄ vnusq̄sq; seipm vincit: nullis illecebris emollit atq; iflectit. De tēperātia ēt dic q̄ modū vel ordinē seruat omniū que vel agenda vel dicēda arbitramur. ergo videt q̄ hmōi vtutes nō sunt adinuicē distincte. ¶ P. Philosoph⁹ dic in. z. ethicoꝛ: q̄ ad virtutē hec regrunt. Primū qdē si scies. deide si eligens. ⁊ si eligēs pter hoc qdē tertiū si firme ⁊ imobilr habeat ⁊ operat: ſz boꝛ pmuz videt ad prudētiā ptinere q̄ ē recta rō agibiliū. Scōm. s. eligere ad tēperātiā: vt aliqs nō ex passione: ſz ex electiōe agat passionib⁹ refrenatis. Tertiū vt aliqs pp debitū finē operet: rectitudinē quādā cōtinet: q̄ videt ad iustitiā ptinere aliud .s. firmitas ⁊ imobilitas ptinet ad fortitudinē. ergo quelibz harū virtutuz ēgñalis ad oēs vtutes. ergo nō distinguunt adinuicē. ¶ Sz ꝫ ē q̄ augu. dic in libꝛo de moꝛib⁹ eccleſie q̄ q̄dripartita dr vt⁹ ex ipsi⁹ amoꝛis vario affectu: ⁊ subiūgit de pdictis q̄tuoꝛ vtutib⁹. pdicte ergo q̄tuoꝛ vtutes sunt abinuicē distincte. ¶ Rñ. dōm q̄ sic supra dcm ē: pdicte q̄tuoꝛ vtutes dupliꝛ a diuersis accipiunt. quidā. n. accipiūt eas. put significat quasdā gñales cōditiones hūani animi q̄ inueniunt i oīb⁹ vtutib⁹: ita. s. q̄ prudētia nihil sit aliud q̄ quedam rectitudo discretiōis i gbuscūq; actib⁹ vel materijs. iustitia vo sit q̄dā rectitudo animi p quā bō opat q̄ dz in q̄cūq; mā: tēperātia vo sit q̄dā dispō animi q̄ modū gbuscūq; passionib⁹ vel opationib⁹ iponit ne vltra debitū efferant: fortitudo vo sit q̄dā dispō aie p quā firmet i eo q̄ ē ſm rōnē ꝫ quoscunq; iper⁹ passionū vel opationū labores. hec aūt q̄tuoꝛ sic distincta nō ipoꝛtāt diuersitatē habituum virtuosoꝛ q̄tum ad iustitiā: tēperātiā: ⁊ fortitudinē: cuilibet. n. virtuti morali: ex hoc q̄ est habit⁹ ꝛuenit q̄dā firmitas vt a ꝫrio nō moueat: qō dcm ē ad fortitudinē ptinere: ex hoc vo q̄ ē vt⁹: hz q̄ ordinet ad bonū i quo ipoꝛtat rō recti vel debiti. qō dicebat ad iustitiā ptinere i hoc vo q̄ ē vt⁹ moralis rōnē participās. hz q̄ modū rōnis i oīb⁹ seruet ⁊ vltra se nō extēdat: qō dicebat ptinere ad tēperātiā: solū aūt hoc qō ē discretionē hre qō attribuebat prudētie: videtur distingui ab alys trib⁹ iquātū hoc ē ipsi⁹ rōnis p essentiā. alia vo tria ipoꝛtāt quādā participatoez rōnis p modū applicationis cuiusdā ad passiones vel opationes. Sic igit ſm pdicta prudētia gdez eēt vt⁹ distincta ab alys trib⁹: ſz alie tres nō eēnt vtutes distincte abinuicē. Manifestū est .n. q̄ vna ⁊ eadez vt⁹: ⁊ ē habit⁹ ⁊ ē vt⁹: ⁊ ē moralis. Aly vo ⁊ meli⁹ accipiūt has q̄tuoꝛ vtutes ſm q̄ determinant ad mās spāles vnaq̄q; gdem illaꝛ ad vnā mām i q̄ pncipalr laudat illa gñalis ꝺditio a q̄ nomē vtutis accipit: vt supra dcm ē: ⁊ ſm hoc manifestū est q̄ pdicte vtutes sunt diuersi habit⁹ ſm diuersitatē obiectoꝛ distincti. ¶ Ad pmū ergo dōm q̄ Grego. logt de pdictis q̄tuoꝛ vtutib⁹ ſm pmam acceptionem. Uel pōt dici q̄ iste q̄tuoꝛ vtutes denoiant adiuicē p redūdātiā quādā: id. n. qō ē prudētie redūdat i alias virtutes iquātū a prudētia dirigunt. vnaq̄q; vo alia rū redundat i alias ea rōne q̄ q pōt qō ē difficili⁹ pōt: ⁊ id qō min⁹ ē difficile. vñ q pōt refrenare concupiscētias delectabiliū ſm tactū ne modū excedāt: qō ē difficillimum ex hoc ipso reddit babilioꝛ vt refrenet audaciam i periculis mortis: ne vltra moduz pcedat qō ē lōge facili⁹. ⁊ ſm boc fortitudo dr tēpata. tēpantia ēt dr fortez ex redūdātia fortitudinis i tēperātiā: iquātū. s. ille q̄ p fortitudinē hz animū firmū ꝫ picula mortis: qō ē difficillimū: ē babilioꝛ vt retineat aī firmitatē ꝫ ipet⁹ delectationū. q⁹ vt d Tullius in pmo de officijs. Nō ē ꝛsentaneū vt qui metu nō frāgit: cupiditate frāgat: nec q̄ inictū se a laboꝛe pstiterit. vincia voluptate aliq̄n possit. Et p hoc ēt pz rūsio ad scōm. Sic. n. tēperātia i oīb⁹ modum seruat: ⁊ fortitudo ꝫ illecebras voluptatum animum seruat iflexum: vel iquātum iste virtutes denominant quasdā gñales cōditiones virtutū vel p redundātiā pdictā. ¶ Ad tertiū dōm q̄ ille q̄tuoꝛ gñales virtutū ꝺditōes q̄s ponit phs nō sunt ppie pdictis virtutib⁹: ſz possunt eis appropriari ſm modum iam dcm.

Ad quintum sic proceditur. Uidetur q̄ incōueniēter huiusmodi quatuor vtutes diuidant̄ i vtutes exēplares: purgati animi: purgatorias: & politicas. Ut.n. Macrobi⁹ dic̄ i.2. sup somniū Scipionis. vtutes exēplares sunt q̄ i ipsa diuina mēte cōsistūt: sz phs i io. ethicox dic̄: q̄ ridiculū ē deo iustitiā: fortitudinez: tēperātiam: & prudētiā attribuere. ergo vtutes hmōi nō pūt eē exēplares. ¶ P. Uirtutes purgati animi dr̄ q̄ sunt absq; passionib⁹. Dic̄.n. ibidē Macrobi⁹ q̄ tēperātie purgati animi ē terrenas cupiditates nō reprimere: sz penit⁹ obliuisci. fortitudinis āt passiones ignorare: nō vincere: de m̄ ē āt supza q̄ hmōi vtutes sine passionibus eē nō pūt. ergo hmōi vtutes purgati animi eē non pūt. ¶ P. Uirtutes purgatorias dic̄ eē cox q̄ q̄dā hūanox fuga solis se iserūt diuinis: sz hoc videt̄ eē vitiosum. Dic̄.n. Tulli⁹ i pmo de officys: q̄ despicere se dicūt ea q̄ plerīq; mirant̄. s. īperia & magistratus: his nō mō laudi. verūetiam vitio dāduz puto. ergo nō nō sunt alique virtutes purgatorie. ¶ P. Uirtutes politicas eē dic̄. q⁹ boni viri reipublice cōsulūt: vrbesq; tuent̄: sz ad bonū cōe sola iustitia legalis ordinat̄: vt phus dic̄ i. 5. ethicox. ergo alie vtutes nō debēt dici politice. ¶ Sz cōtra ē q̄ Macrobi⁹ ibidē dic̄ Plotin⁹ iter phie pfessores cum Platone pnceps. Quatuor sunt igt quaternax gña vtutū ex his pme politice vocant̄ scōe purgatorie: tertie āt iā purgati animi. q̄rte exēplares. ¶ R̄n°. dom q̄ sic̄ augustinus dic̄ i libro ō morib⁹ ecclesie. Oz q̄ aia aliq̄d sequat̄ ad hoc q̄ ei possit vt⁹ inasci. & hoc de⁹ est quē si segmur bene viuimus. Opz igr̄ q̄ exēplar hūane vtutis in deo p̄existat: sic̄ & in eo p̄existūt oīum rexp rōnes. Sic igit̄ virt⁹ pōt considerari: vel put est exēplariter i deo: & sic dr̄ vtutes exēplares: ita. s. q̄ ipsa diuina mēs i deo dicat̄ prudētia: tēperātia vo ꝓuersio diuine intentionis ad seipm sic̄ i nobis tēperātia dr̄ p hoc q̄ ꝓcupiscibilis conformat̄ rōni: fortitudo āt dei ē ei⁹ imutabilitas: iustitia vo dei ē obseruatio legis eterne i suis opib⁹: sic̄ Plotin⁹ dixit. Et q̄ hō fm suam nām ē aial politicuz: vtutes hmōi put i hoie existūt: fm cōditionē siue nāe politice vocant̄: put. s. hō fm has vtutes recte se habz i reb⁹ humanis gerēdis fm quē modū bacten⁹ de his virtutib⁹ locuti sum⁹. Sz q̄ ad hoiem ptinet vt ēt ad diuina se trahat q̄ztum pōt: vt ēt phus dic̄ in io. ethicox: & hoc nobis i sacra scriptura cōmēdat̄ multipl̄r. vt ē illud Matth. 5. Estote pfecti sic̄ & pater vester celestis pfect⁹ est necesse ē ponere quasdā vtutes medias iter politicas: q̄ sunt virtutes hūane & exēplares: q̄ sunt virtutes diuine: q̄ qdem virtutes distinguunt̄ fm diuersitatē mot⁹ & termini: ita. s. q⁹ q̄dam sūt virtutes trāscēdētiū: & i diuinā similitudinē tēdētiū & he vocant̄ virtutes purgatorie: ita. s. q⁹ prudētia oia mūdana diuinoruz ꝓtemplatione despiciat: oēmq; aie cogitationē i diuina sola dirigat. temperātia vero relinquat iquātum nā patit̄ q̄ corporis vsus regit̄: fortitudinis āt est vt aia nō terreat̄ pp recessum a corpore: & accessum ad superna: iustitia vero ē vt tota aia cōsentiat ad hmōi ppositi viā Quedā vero sūt virtutes iam assequētiū diuinā similitudinem: q̄ vocant̄ virtutes iā purgati animi: ita. s. q⁹ prudētia sola diuina intueat̄ tēperātia: terrenas cupiditates nesciat. fortitudo passiones ignoret: iustitia cū diuina mēte perpetuo federe societ̄. eā. s. imitādo: quas qdē virtutes dicim⁹ eē beatox: vl aliquox i bac vita pfectissimox. ¶ Ad pmū ergo dom q⁹ phus logr̄ de his virtutibus fm q⁹ sunt circa res hūanas: puta iustitia circa emptiones vel venditiones: fortitudo aūt circa timores: temperātia circa cōcupiscentias. sic.n. ridiculū ē eas deo attribuere. ¶ Ad scom dom q⁹ virtutes hūane sunt circa passiones. s. virtutes hominū in hoc mūdo ꝓuersantiū: sz virtutes eox q̄ plenaz beatitudinē assequunt̄ sunt absq; passionib⁹. Unde Plotin⁹ dicit q⁹ passiones politice virtutes molliūt. i. ad mediū reducūt secunde. s. purgatorie auferunt: tertie que sunt purgati animi obliuiscunt̄: quartas. s. exemplares nefas ē nominari: q̄uis dici possit q⁹ loquit̄ hic de passionibus fm q⁹ significant aliquos iordinatas mot⁹. ¶ Ad tertiū dom q⁹ vtere res humanas vbi necessitas īponit̄ vitiosum est: alias ē virtuosum. vñ pax supra Tulli⁹ pmittit. Dis forsitan concedēdum est rēpublicam nō capescētib⁹ q excellēti ingenio doctrine se dederūt: & his q aut valitudinis ībecilitate: aut aliqua grauiori cā ipediti a republica recesserūt: cū eis administrāde potestatez alys laudēq; ꝓcederēt. qō ꝓsonat ei qō laugu. dic̄. 19. de ci. dei. Ocium sanctū querit charitas veritatis: negocium iustū suscepit necessitas charitatis. quasi sarcinam si nullus īponit pcipiēde atq; ituende vacādum ē veritati: si aūt īponit̄ suscipiēda ē pp charitatis necessitatem. ¶ Ad quartū dom q⁹ sola iustitia legalis directe reſpic̄ bonū cōe: sz p iperium oēs alias virtutes ad bonū cōe trahit vt i. 5. ethicox dic̄ phus. Est.n. ꝓsiderāduz q⁹ ad politicas virtutes fm q⁹ hic dr̄. ptinet nō solum bn̄ operari ad cōe: sed etiam bene operari ad partes cōis. s. ad domum vel aliquam singularem personam.

LXII.

¶ Questio.

Deinde cōsiderādum est de virtutibus theologicis. ¶ Et circa hoc querunt̄ quatuor. Primo vtrum sint alique virtutes theologice. Secdo vtrox virtutes theologice distinguant̄ ab intellectualib⁹ & moralib⁹. Tertio quot & que sint. Quarto de ordine earū.

Ad primum sic procedit̄. Uidet̄ q⁹ nō sint aliq̄ virtutes theologice. Ut.n. dr̄. 6. ethi. virt⁹ est dispō pfecti ad optimū. dico aūt pfectū q̄ bene dispositum fm nām: sz id q̄ est diuinuz est supra nām hominis. ergo virtutes theologice nō sunt virtutes hominis. ¶ P. Uirtutes theologice dr̄ quasi virtutes diuine. sed virtutes diuine sunt exēplares: vt dctm est: q̄ qdem nō sūt in nobis: sz in deo. ergo virtutes theologice nō sunt virtutes hominis. ¶ P. Uirtutes theologice dr̄ q⁹ ordinamur in deum. q̄ est pmum pncipium & vltim⁹ finis: sed homo ex ipsa nā rōnis & volūtatis hz ordinem ad pmum pncipium: & ad vltimum finem: nō ergo requirunt̄ aliqui habitus virtutum theologicarum q⁹ rō & volūtas ordinatur in deum. ¶ Sed cōtra est q̄ dō ꝓcepta legis sunt de actibus virtutum: sed de actibus fidei: spei. & charitatis dant̄ ꝓcepta in lege diuina. Dr̄.n. Ecclesia. z. Qui timetis deum credite illi. Item sperate in illum. Item diligite illum. ergo fides: spes: & charitas sunt virtutes in deum ordinātes. sunt ergo theologice. ¶ R̄n°. dom q⁹ per virtutem perficit̄ homo ad actus quibus in beatitudinem ordinat̄: vt ex supra dictis pz: est aūt duplex hominis beatitudo siue felicitas: vt supra dctm est. Una quidez proportionata humane nāe: ad quam. s. homo peruenire pōt per pncipia siue nāe. Alia autem est beatitudo nām hominis excedens ad quā homo sola diuina virtute peruenire pōt fm quandam diuinitatis participationem fm q⁹ dr̄. 2. Pe. 2. q⁹ per xpm facti sumus consortes diuine nāe. Et q̄ hmōi beatitudo proportionem humane nāe excedit pncipia nālia hominis ex quibus pcedit ad bene agendum: fm suam ꝓportionem non sufficiūt ad ordinandum hominem in beatitudinem predictam. vnde opz q⁹ superaddant̄ homini diuinit⁹ aliqua pncipia per que ita ordinet̄ ad beatitudinem supernā lem: sic̄ per pncipia nālia ordinant̄ ad finem connālem: nō tamen absq; adiutorio diuino: & huiusmodi pncipia virtutes dr̄ theologice: tamen q̄ habent deum p̄ obo iquātum per eas recte ordinamur in deum: tum q̄ a solo deo nobis infundunt̄: tum quia a sola diuina reuelatione in sacra scriptura huiusmodi virtutes traduntur. ¶ Ad pmum ergo

dicendū q̄ aliqua natura.pōt attribui alicui rei dupliciter. Uno mō eēntialr:ꝛ sic buiusmodi vtutes theologice excedūt hoīs nāz.Alio mō pticipatiue:sic̄ lignū ignitū pticipat ignis:ꝛ quodāmō fit hō particeps diuine nāe: vt dictū est.ꝛ sic iste vtutes ꝯueniūt hoī fz naturā pticipatā. ¶ Ad scōm dōm.q̄ iste vtutes nō dicunt diuine sic̄ q̄bus deꝰ fit virtuosus:fz sicut q̄bus nos efficimur vtuosi a deo:ꝛ i ordine ad deū: vñ nō sunt exēplares fz exēplate. ¶ Ad tertiuz dōz.q̄ ad deū nāliter rō ꝛ volūtas ordinat̄ ꝑ principiū ꝛ finis:fm tñ ꝓportōez nature:fz ad iꝑm fm q̄ est obiectū beatitudinis supernaturalis ratio ꝛ voluntas fm suā naturā non ordinant̄ sufficienter.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet̄ q̄ virtutes theologice nō distinguant̄ a moralib⁹ ꝛ intellectualib⁹. Uirtutes.n.theologice si sunt in aia parte appetitiua:fz virtutes q̄ ꝓficiūt fm partē intellectiuā dicunt̄ intellectuales:virtutes aūt que ꝓficiūt parte appetitiua sunt morales: ergo virtutes theologice nō distiguunt̄ a virtutib⁹ moralib⁹ ꝛ intellectualib⁹. ¶ ℙ. virtutes theologice dr̄ q̄ ordināt nos ad deū:fz iter intellectuales virtutes est aliqua q̄ ordinat nos ad deū.s.sapiētia q̄ est de diuinis:ypote cām altissimā ꝯsiderās:ergo virtutes theologi ce ab intellectualib⁹ virtutib⁹ nō distiguunt̄. ¶ ℙ.Aug. in lib.de moꝛib⁹ eccl̄ie manifestat in quatuoꝛ virtutib⁹ cardinalib⁹ q̄ sunt ordo amoris: fz amoꝛ est charitas q̄ ponit̄ virtus theologica.ergo virtutes morales nō distinguunt̄ a theologicis. ¶ Sz cōtra.id q̄ est supra nāz hoīs distiguit̄ ab eo q̄ est fm nāz hoīs:fz virtutes theologice sunt super nāz hoīs:cui fm nāz cōueniūt virtutes intellectuales ꝛ morales:vt ex supradcis pz.ergo distiguunt̄ abinicē. ¶ Rñ deꝰ dōm.q̄ sicut supra dcm̄ est.habit⁹ spē distinguunt̄ fm formalē dr̄iaz obiectoꝝ: obiectū aūt theologicaꝝ virtutū est ipe deus q̄ est vltimꝰ rex finis: ꝓput nr̄e rōnis cognitionez excedit.oēm aūt virtutū intellectualiū:ꝛ moraliū est aliqd q̄ humana rōne ꝯprehendi pōt: vñ virtutes theologice spē distinguunt̄ a moralib⁹ ꝛ intellectualib⁹. ¶ Ad ꝑmuz ergo dōm.q̄ virtutes intellectuales ꝛ morales ꝓficiūt intellectū ꝛ appetitū hoīs fm ꝓportōez nāe humane:fz theologice supernaturalr. ¶ Ad scōz dōm.q̄ sapia que a ꝑhō ponit̄ intellectualis virꝰ ꝯsiderat diuina fm q̄ sunt inuestigabilia rōne humana:sed theologica virꝰ est circa ea fz q̄ rōnez humanā excedūt. ¶ Ad tertiū dōz q̄ lz charitas sit amoꝛ:nō tñ oīs amoꝛ est charitas.Cum ergo dr̄ q̄ oīs virꝰ est ordo amoris:pōt itelligi vel de amoꝛe cōiter dicto:vel de amoꝛe charitatis.si de amoꝛe ꝯuniter dicto sic dicitur quelibet virꝰ esse ordo amoris:inq̄tū ad q̄libz cardinaliū virtutū regrit̄ ordinata affectio:oīs aūt affectionis radix: ꝛ ꝑncipiū ē amoꝛ:vt supra dcm̄ est:si aūt itelligat̄ de amoꝛe charitatis:non dat̄ ꝑ hoc itelligi q̄ quelibz alia virꝰ essentialr sit charitas:sed q̄ omnes alie virtutes aliqualiter a charitate dependeant:vt infra patebit.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidet̄ q̄ inconuenienter ponant̄ tres virtutes theologice:fides:spes:ꝛ charitas. Uirtutes.n.theologice se hūt in ordine ad beatitudinē diuinā:sic̄ inclinatio nāe ad finē ꝯnaturalē ponit̄ vna sola virꝰ naturalis.s.intellectus ꝑncipioꝝ.ergo dz poni ꝓfectiones virtutib⁹ intellectualib⁹ ꝛ moralib⁹: sed iter intellectuales virtutes fides nō ponit̄:sed est aliqd min⁹ virtute:sicr aūt inter virtutes morales nō ponit̄ spes:fz est aliqd min⁹ virtute cū sit passio.ergo multo min⁹ debēt poni virtutes theologice. ¶ ℙ. virtutes theologice ordināt animā hoīs ad deū:sed ad deū nō pōt aia hoīs ordinari nisi per intellectiuā partez in q̄ est intellect⁹ ꝛ volūtas, ergo nō debēt eē nisi due virtutes theologice:vna q̄ perficiat intellectum: alia q̄ ꝓficiat volūtatē. ¶ Sed ꝯ est q̄ Apl's dic̄.i.ad Coꝛ. 13°. Nūc aūt manent fides:spes:charitas:tria hec. ¶ Rñ deꝰ dōz q̄ sic̄ supra dcm̄ est. virtutes theologice hoc modo ordinant hoīez ad beatitudinē supnaturalē.sic̄ per nāles inclinatōez ordinat̄ homo in finē sibi ꝯnaturalē: hoc aūt ꝯtingit fm duo. ℙrimo q̄dez fm rōnez vel intellectum inq̄tū ꝯtinet ꝑma ꝑncipia vlia cognita nobis ꝑ naturale lumē intellectus ex q̄bus ꝓcedit rō taz in speculādis q̄z in agēdis. Scōo per rectitudinē volūtatis nāliter tendentis in bonū rōnis.Sed hec duo deficiūt ab ordine beatitudinis supernaturalr:fm illō.i.ad Coꝛ.2. Oculus non vidit:ꝛ auris nō audiuit:ꝛ in coꝛ hoīs non ascēdit que ꝑparauit deꝰ diligentib⁹ se.vnde opoꝛtuit q̄ q̄tum ad vtrūq̄ aliqd hoī supnaturalr adderet̄:ad ordinandū iꝑm in finē supnaturalē. Et ꝑmo q̄dez q̄tuz ad intellectū addunt̄ hoī q̄daz ꝑncipia supnaturalia q̄ diuino lumīe capiunt̄:ꝛ hec sunt credibilia:de q̄bus est fides.Scōo vero est volūtas q̄ ordinat̄ in illū finē:ꝛ q̄tum ad motū intentōis in iꝑm tendentē: sic̄ in id q̄ō est ꝓle ꝯseq:q̄ ꝑtinet ad spem:ꝛ q̄tuz ad vnionē q̄dam spūalez ꝑ quā quodāmō trāsformat̄ in illū finez:q̄ō fit per charitatez.appetit⁹.n. vniuscuiusq; rei naturalr mouet̄:ꝛ tēdit in finē sibi ꝯnālez:ꝛ iste motꝰ ꝓuenit ex q̄dā ꝯformitate rei ad suū finē. ¶ Ad ꝑmuz ergo dōz q̄ intellectꝰ idiget spēbus intelligibilib⁹ per q̄s intelligat:ꝛ iō oz q̄ in eo ponat̄ aliqs habitus nālis supaddit⁹ potētie:sed ipa natura voluntatis sufficit ad naturalē ordinē in finē:siue q̄tuz ad intentionē finis:siue q̄tuz ad ꝯformitatez ad ipz: fz in ordie ad ea q̄ supra naturā sunt ad nihil hoꝝ sufficit natura potētie:ꝛ iō oz fieri supadditōez habit⁹ supnaturalr q̄tuz ad vtrūq;. ¶ Ad scōz dōm.q̄ fides:ꝛ spes iperfectōez quādam ipoꝛtant:qz fides est de his q̄ non vident̄:ꝛ spes de his q̄ nō habent̄.vñ hr̄e fidem:ꝛ spez de his q̄ subdunt̄ humane ptāti defic̄ a rōne virtutis:fz hr̄e fidez ꝛ spez de his q̄ sunt supra facultatē nāe humane excedit oēz virtutē hoīs ꝓportiōatā fm illō.i.ad Coꝛ.1.Ex ifirmū est dei fortꝰ est hoīb⁹. ¶ Ad 3ᵐ dōm q̄ ad appetitū duo ptinēt.s.motꝰ in finē:ꝛ ꝯformatio ad finez ꝑ amorez:ꝛ sic opz q̄ in appetitu humano due virtutes theologice ponant̄.s.spes ꝛ charitas.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uidet̄ q̄ nō sit hic ordo theologicaꝝ vtutū q̄ fides sit ꝓꝛ spe:ꝛ spes ꝓꝛ charitate. Radix.n.est ꝓꝛ eo q̄ē ex radice:fz charitas est radix oīuz vtutū:fm illō ad Eph.3. In charitate radicati ꝛ fūdati. ergo charitas ē ꝓꝛ alys. ¶ ℙ Aug.dic̄ in ꝑmo d̄ doc.xp̄iana. Nō pōt aliqs diligere q̄ē nō crediderit:ꝓꝛo si credit ꝛ diligit bñ agēdo effic̄:vt etiaz speret.ergo videt̄ q̄ fides ꝓcedat charitatē:ꝛ charitas spez ¶ ℙ.Amoꝛ ē ꝑncipiū oīs affectōis.vt supra dcm̄ ē:fz spes noīat quādā affectōez:ē.n.q̄dā passio.vt supra dcm̄ ē.ergo charitas q̄ ē amoꝛ ē ꝓꝛ spe. ¶ Sz ꝯ ē ordo quo Apl's ista enumerat dicēs. Nūc autem manēt fides:spes:ꝛ charitas. ¶ Rñ deꝰ dōm.q̄ duplex ē ordo.s.gr̄ationis ꝛ pfectōis. Ordine q̄dez gr̄atōis quo mā est ꝓꝛ forma:ꝛ iperfectū perfecto:in vno ꝛ eodē fides ꝓcedit spem:ꝛ spes charitatē scōm actus:naz habit⁹ simul infundunt̄.non.n.pōt in aliqd motꝰ appetitiuꝰ tēdere:vel spando.vel amādo:nisi q̄ est apprehensuz sensu aut intellectu:per fidē aūt apprehendit intellectus ea q̄ sperat ꝛ amat:vñ oz q̄ ordine gr̄atiōis fides ꝓcedat spem ꝛ charitatē.Silr aūt ex hoc hō aliqd amat q̄ apꝑhendit illō:vt bonū suū: ꝑ hoc aūt q̄ hō ab aliquo sperat se bonū ꝯseq posse:reputat iꝑm i quo spem hz quoddā bonū suum:vñ ex hoc ipso q̄ hō sperat de aliquo: ꝓcedit ad amādū iꝑm.ꝛ sic ordine gr̄ationis fm actꝰ spes ꝓcedit charitatē.Ordine vo pfectionis charitas ꝓcedi ꝛ fidē ꝛ spem: eo q̄ tā fides q̄z spes ꝑ charitatē formant̄:ꝛ pfectionē vtutis acgrit:sic.n. charitas ē mater oīum vtutū ꝛ radix iquā

tū est oīum vtutū forma. vt ifra dicet. Et p hoc pz rūsio ad primum. ¶ Ad scōm dicendum: q Augustinus loquitur de spe: qua qs sperat ex meritis iā habitis se ad beatitudinē peruenturū: qō est spei formate que segt charitatez: pōt aūt aliqs sperare antecq̄ hēat charitatē nō ex meritis q̄ iaz hz: sz que sperat se habiturū. ¶ Ad tertiū dōz: q sicut supra dctm est: cum de passionib⁹ ageret: spes respicit duo. Unuz qdem sicut pncipale obz. s. bonū qō sperat: t respectu hui⁹ semp amor pcedit spez: nunq̄ enī sperat aliqō bonum nisi desideratū t amatū. Respicit et spes illū a quo se spat posse ꝓseq bonū: t respectu huiusmodi. primo qdez spes p̄cedit amorē q̄uis postea ex ipso amore spes augeat. p hoc. n. q aliqs reputat p aliquē se posse ꝓseq aliqō bonū: icipit amare ipz: t ex hoc ipso q ipz amat: postea fortⁱ de eo sperat.

Questio. LXIII.

DEinde ꝓsiderādū est de cā virtutū ¶ Et circa hoc q̄runt q̄tuor. Primo vtr virtus sit in nobis a nā. Scōo vtr aliqua vtus causet in nobis ex assuetudine ope. Tertio vtrū aliq vtutes morales sint in nobis p ifusionē. Quarto vtr virtus quā acgrim⁹ ex assuetudine ope sit eiusdē spēi cuz virtute ifusa.

Ad primum sic pcedit. Uidet q vtus sit in nobis a nā. Dic. n. Damascen⁹ in tertio libro. Naturales sunt vtutes t equalr insunt oībus. Et Antonius dic in sermone ad monachos. Si nām volūtas mutauerit puersitas est: ꝓdutio seruet t virt⁹ est. Et Matthei q̄rto sup illō. Circuibat Jesus tc. dicit glosa. Docet naturales vtutes. s. institiā: castitatē: humilitatē: q̄s naturalr hz bō ¶ P̄. Bonū virtutis est fz rōnez eē: vt ex dictis pz. sz id qō est fz rōnē est boī nāle cuz rō sit boīs natura. ergo virtus iest boī a natura. ¶ P̄. Illud dicit esse nobis nāle qō nobis a natiuitate iest: sed vtutes gbusdaz a natiuitate isunt. Dicit. n. Job. 31. Ab ifantia creuit mecuz miseratio: t de vtero egressa est mecū. ergo vtus iest boī a nā. ¶ Sed ꝓtra. id qō iest boī a natura est oībus boībus cōe: t non tollit per pctm: qz et in demonib⁹ bona nālia manēt: vt Dyonisius dicit. in. 4. ca. de diui. no. sed vtus nō inest oībus hominibus. t abycit per peccatū. ergo nō inest boī a natura. ¶ Rñ⁰ dōz. q circa formas corpales alig dixerūt q̄ sunt totalr ab itrinseco: sic ponētes latitatiōez formaꝝ. alig vo q totalr sint ab extrīseco sicut ponētes formas corporales esse ab aliq̄ causa sepata: alig vero q parti sint ab itrinseco inq̄tuz. s. pexistūt in mā in potētia: t parti ab extrīseco: inquātū. s. reducunt ad actū per agēs. Ita et circa scias t virtutes alig qdem posuerūt eas totalr esse ab itrinseco. ita. s. q oēs virtutes: t scie naturalr pexistūt in aīa: sed p disciplinā t exercitiū ipedimēta scie t vtutis tollunt: que aduenīunt aie ex corpis grauitate: sicut cū ferꝝ clarificat per limationē: t hec fuit opīo platonicoꝝ. Alij vero dixerūt q sunt totalr ab extrīseco. i. ex ifluentia itelligētie agentis: vt ponit Auicēna. Alij vero dixerūt q fm aptitudinē scie t vtutes sunt in nobis a nā: nō aūt fm pfectōez: vt phs dicit in scō ethicoꝝ. t hoc verⁱ⁹ est. Ad cuius manifestatiōez oz ꝓsiderare q aliqd dr alicui boī naturale duplr. vno mō ex natura spēi. alio mō ex nā indiuidui. Et qz vnūqq̄q hz speciem fm suaz formā: idiuiduat vero fm materiā: forma vo boīs est aīa rōnalis: materia vo corpus. Ideo id qō cōuenit boī fm aīam rōnalem: est ei nāle fm rōnem spēi: id vero qō est ei naturale fm determinatā corporis ꝓplexionē: est ei naturale fm nām idiuidui. qō. n. est nāle boī ex pte corporis fm spēm quodāmodo refert ad aīaz: inq̄tum. s. tale corp⁹ est tali aīe ꝓportionatū. vtroq̄ aūt modo virtus est boī naturalis fm quādaz ichoationē: fz quidē naturā spēi inq̄tū in rōne boīs insunt naturalr q̄dam p̄ncipia naturalr cognita: tam scibiliū q̄ agendoꝝ: que sunt q̄dam seminaria itellectualiū virtutū t moraliū: t inq̄tū in voluntate iest qda naturalr appetit⁹ boni qō est fm rōnem: fm vero naturam idiuidui inq̄tuz ex corporis dispōne alig sunt dispositi: vt melius: vel peius ad q̄sdam vtutes: put. s. vires q̄daz sensitiue actus sunt quarundā partiuz corporis: ex q̄ꝝ dispōne adiuuant vel ipediunt huiusmodi vires in suis actibus: t per ꝓns vires rōnales gbus huiusmodi sensitiue vires deseruiūt: t fm hoc vnus hō hz naturalē aptitudinē ad scias: alius ad fortitudinē: alius ad temperantiā: t his modis tā virtutes itellectuales q̄ morales fm quandā aptitudinis ichoationē sunt in nobis a natura: nō aūt ꝓsumatio eaꝝ: q natura determinat ad vnū: ꝓsumatio aūt huiusmodi virtutū non est fm vnū modū actionis: sed diuersimode fm diuersas mās in gbus virtutes operant: t fm diuersas circunstātias. Sic ergo pz q virtutes in nobis sunt a natura fm aptitudinē t inchoatiōez: non aūt fm pfectionē preter ꝓpositum. Et per hoc pz rūsio ad obiecta. Naz p̄me due rōnes p̄cedūt fm q sēmina virtutum insunt nobis a natura inq̄tuz rōnales sumus. Tertia vero rō p̄cedit fm q ex naturali dispōne corporis quā hz ex natiuitate: vn⁹ hz aptitudinē ad misericordiā: alius ad tēperate viuendū: alius ad aliā virtutē.

Ad secundum sic pcedit. Uidet q virtutes i nobis causari ñ possint ex assuetudine opeꝝ: qz sup illud Ro. 14. Omne qō nō est ex fide peccatū est. dicit glosa. Aug. Dis in fidelīū vita peccatū est: t nihil est bonū sine summo bono. vbi. n. est cognitio veritatis falsa est virtus: et in optimis moribus. sz fides nō pōtest acgri ex operib⁹: sed causat in nobis a deo: fm illō Eph. 2. Gratia estis saluati per fidez. ergo nulla vtus pōt in nobis inquiri ex assuetudine opeꝝ. ¶ P̄. Peccatum cū ꝓtrietur virtuti non ꝓpatitur secū virtutē. sed homo nō potest vitare peccatū nisi per gratiā dei: fz illud Sap. 8. Didici q nō possum eē aliter cōtinens nisi deus dederit. ergo nec virtutes alique possunt in nobis causari ex assuetudine operum: sed solum dono dei. ¶ P̄. Actus qui sunt sine virtute dicunt a pfectione virtutis: sz effectus non pōt esse pfectior causa. ergo virt⁹ non potest causari ex actibus p̄cedētib⁹ virtutē. ¶ Sz ꝓtra est qō Dionysius dicit. 4. capitulo de diuinis noīb⁹. q bonum est virtuosius q̄ malū: sz ex malis actib⁹ causant habitus vitioꝝ. ergo multo magis ex bonis actibus possunt causari habitus virtutū. ¶ Rñ⁰ dicendum q de generatione habituū ex actib⁹ in generali supra dctm est: nunc aūt specialiter quātum ad virtutē considerandum est q sicut supra dictū est: virtus boīs perficit ipz ad bonum: cum aūt ratio boni ꝓsistat in modo: specie. t ordine. vt Augustinus dicit in libro de natura boni: sīue i numero: pōdere: t mēsura: vt dicit Sap. xi. oporteat q bonus homo sit aliquam regulā cōsiderentur: que quidez est duplex. vt supra dictū est. s. rō humana: t lex diuina. Et qz lex diuina est superior regula: ideo ad plura se extendit: in q quicqd regulatur rōne humana: regulatur etiā lege diuina: sz non conuertitur. Uirtus igit hominis ordinata ad bonum qō modificat fm regulā rationis humane: potest ex actibus humanis cāri inquantū huiusmodi actus pendunt a rōne: sub cuius potestate: t regula tale bonū ꝓsistit: virtus vero ordinās hominē ad bonū fm q̄ modificatur per legē diuinā. t non per rōnez humanā: nō potest causari per actus humanos: quoꝝ p̄ncipiuz est ratio: sed causat solum in nobis per operatōez diuinā: t ideo huiusmodi virtutem diffiniēs Augu. posuit in diffinitiōe virtutis. quam deus in nobis sine nobis operat. Et de huiusmodi etiā virtute ꝓma rō p̄cedit. ¶ Ad scōm dicendū q virtus diuinitus ifusa maxime si in sua pfectione ꝓsideret: non ꝓpatit secum aliqō peccatū mortale: sed virtus humanit⁹ acgsita

potest secum compati aliquem actum peccati etiam mortalis: qz vsus habit⁹ in nobis est nr̃e volūtati subiectus. vt supra dcm̃ est: nō aūt per vnū actū peccati corrūpit̃ habit⁹ virtutis acqsite: habitui.n. nō ꝓtrariat̃ directe act⁹: sed habit⁹: z ideo lz sine gr̃a homo nō possit peccatū mortale vitare: ita q̃ nunq̃ peccet mortal̃r: nō tñ ipedit̃ q̃n possit habituz virtutis acqrere: per quā a malis operib⁹ abstineat vt ī plurib⁹: z p̃cipue ab his que sunt valde rōni ꝟria. Sunt ēt q̃dam pcta mortalia q̃ homo sine gr̃a nullo mō pōt vitare: q̃.s. directe opponunt̃ vtutibus theologicis: q̃ ex dono gr̃e sunt in nobis: hoc tñ ifra manifesti⁹ fiet. ¶ Ad tertiū dcm̃ q̃ sicut dcm̃ est: virtutū acqsitaꝝ p̃existunt in nobis q̃daz semina siue p̃ncipia fm nāz: que q̃dez p̃ncipia sunt nobiliora virtutib⁹ eoꝝ virtute acqsitis: sic̃ intellect⁹ p̃ncipioꝝ speculabiliū est nobilioz scia ꝯclusionū: z nālis rectitudo rōis est nobilior rectificatiōe appetit⁹: que fit p participationez rōnis: que q̃dez rectificatio ptinet ad virtutē mozalē. Sic igit̃ actus humani iquantū procedūt ex altioꝛib⁹ p̃ncipijs p̃nt causare virtutes acqsitas humanas.

Ad tertium sic̃ pcedit̃. Uidet̃ q̄ p̄ter virtutes theologicas nō sint alie virtutes nobis ifuse a deo. Ea.n. que p̃nt fieri a causis scōis nō fiunt īmediate a deo: nisi forte aliq̃ miraculose: qz vt Dionys. dic̃ Lex diuinitatis est vltima p̄ media adducere. sed vtutes intellectuales z mozales p̃nt in nobis cāri per nr̃os act⁹: vt dcm̃ est. nō ergo ꝟenieṫer causant̃ in nobis per ifusionē. ¶ P̄. In opibus dei multo min⁹ est aliq̄d supfluum: q̃ in opibus nāe: sed ad ordinādū nos in bonū supnāle sufficiūt vtutes theologice. ergo nō sunt alie vtutes supnāles quas oporteat in nobis cāri a deo. ¶ P̄. Nā non fac̃ per duo q̄d pōt facere p vnū: z multo min⁹ deus: qz deus īseruit aie nr̃e semina vtutū: vt dic̃ glo. Heb. p̄mo. ergo nō oz q̄ alias vtutes in nobis p infusionē causet. ¶ Sz ꝟtra est q̄d dr̃ Sap. 8. Sobrietatē z iustitiā docet prudētiā z virtutez. ¶ R̄ñ° dōz. q̄ opz effect⁹ esse suis causis z p̃ncipijs ꝓportionatos. oēs aūt vtutes taz itellectuales q̃ mozales que ex nr̃is actibus acgrunt̃: procedūt ex gbusdā nālibus p̃ncipijs in nobis p̃exist̃ib⁹. vt supra dcm̃ ē. loco quoꝝ nāliuz p̃ncipioꝝ ꝟferūtur nobis a deo virtutes theologice: gbus ordinamur ad finem supnālem, sic̃ supra dcm̃ est, vnde oz q̄ his ēt virtutibus theologicis ꝓportionabil̃r rñdeant alij habitus diuinitus cāti in nobis: q̄ sic se bēant ad vtutes theologicas sic̃ tutum. ¶ Ad p̄mū ergo dōz. q̄ aliq̃ quidē virtutes mozales z itellectuales p̃nt cāri in nobis ex nr̃is actib⁹: tñ ille nō sunt ꝓportionate vtutib⁹ theologicis: z iō oz alias eis ꝓportionatas īmediate a deo cāri. ¶ Ad scōm dōz. q̄ virtutes theologice sufficiēter nos ordināt in fin̄ supnaturalē scōz quandā inchoatōez: q̃tum. s. ad ipm. deū īmediate: sz oz q̄ alias vtutes ifusas pficiat̃ aia circa alias res: in ordine tñ ad deū. ¶ Ad tertiū dōz. q̄ virtus illoꝝ p̃ncipioꝝ nāliter ditoꝝ nō se extēdit vltra ꝓportionē nāe: z iō in ordine ad finē naturalē īdiget bō pfici p alia p̃ncipia supaddita.

Ad quartum sic̃ pcedit̃. Uidet̃ q̄ virtutes ifuse non sint alteri⁹ spēi a virtutib⁹ acqsitis. Uirtus.n. acqsita z vtus ifusa fm pdcā nō videnṫ differre nisi fm ordinē ad vltimuz finē: sed habit⁹ z actus humani non recipiūt spēm ab vltimo fine: sed a primo: nō ergo vtutes mozales vel itellectuales ifuse differūt specie ab acqsitis. ¶ P̄. Habit⁹ per act⁹ cognoscunt̃: sed idez est actus tēperātie ifuse z acqsite. s. moderari ꝯcupiscētias ergo vtutes mozales vel itellectuales ifuse differūt specie ab acqsitis. ¶ P̄. vtus acqsita. z virtus ifusa dr̃nt fm illō q̄d est īmediate a deo fcm̃ z a creatura: sed idē est spēi bō quē de⁹ formauit: z quē generat nā: z oculus quē teco nato dedit: z quez virt⁹ formatiua causat. ergo videt̃ q̄ est eadē spēi virtus acquisita z infusa. ¶ Sed ꝟ. quelibz dr̃ia in diffinitione posita mutata diuersificat spēm: sed in diffinitiōe virtutis ponit̃. Quā de⁹ in nobis sine nobis operat̃: vt supra dcm̃ est. ergo virt⁹ acqsita cui hoc non ꝟenit nō est eiusdē spēi cuz ifusa. ¶ R̄ñ° dōm q̄ dupl̃r habitus distinguunt̃ spē. Uno mō sic̃ predcm̃ est fz spāles z formales rōnes obiectoꝝ: obm aūt virtutis cuiuslz est bonū ꝟsideratū in mā ꝓpria: sic̃ temperātie obm est bonū delectabiliū in ꝯcupiscētys tact⁹: cuius q̃dez obiecti formalis rō ē a rōne q̃ īstituit modū in his ꝯcupiscētys: māteriale aūt ē id qō ē ex parte ꝯcupiscētiaꝝ. Manifestū est āt q̄ alteri⁹ rōnis est modus q̄ īponit̃ in huiusmodi ꝯcupiscētys fz regulā rōnis humane: z fz regulā diuinā: puta in sumptione ciboꝝ rōne humana modus statuit̃: vt nō noceat valitudini corporis: nec impediat rōnis actū: fz aūt regulā legis diuine regrit̃ q̄ bō castiget corp⁹ suū: z ī seruitutē redigat p abstinētiā cibi z pot⁹: z alioꝝ huiusmodi. vñ manifestū est q̄ tēperantia ifusa z acqsita differūt spē: z eadē rō est de alys virtutib⁹. Allio modo habit⁹ distinguunt̃ spē fm ea ad que ordinant̃. Nō enī est eadē spēi sanitas boīs z eq propter diuersas naturas ad q̃s ordinant̃. z eodē mō dicit phs in. 3°. politicoꝝ: q̄ diuerse sunt virtutes ciuiū fm q̄ bene se hñt ad diuersas politias. Et per būc ēt modū differūt spē vtutes mozales ifuse p quas boīes bene se hñt in ordie ad hoc q̄ sint cines sanctoꝝ z domestici dei: z alie virtutes acqsite fm q̃s bō se bene hz in ordie ad res humanas. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ virt⁹ infusa z acqsita non solū differunt fz ordinē ad vltimū finē: sed ēt fm ordinē ad ꝓpria obiecta: vt dcm̃ est. ¶ Ad scōm dōm q̄ alia rōne modificat ꝯcupiscētias delectabiliū tact⁹ temperātia acqsita z tēperātia infusa. vt dcm̃ est. vñ non hīt eundē actū. ¶ Ad tertiū q̄ oculum ceci nati de⁹ fecit ad eundē actuz ad quē formant̃ alyoculi fm naturā: z iō fuit eiusdē spēi: z eadē rō esset si deus vellet miraculose causare in boīe vtutes q̃les acgrunt̃ ex actibus: sed ita nō est in proposito. vt dcm̃ est.

¶ Questio. LXIIII.

Deinde ꝟsiderandū est de ꝓprietatib⁹ virtutū. Et p̄mo qdē de medio virtutū. Scōo de ꝯnexione virtutū. Tertio de qualitate eaꝝ. Quarto ō ipaꝝ duratiōe. ¶ Circa p̄mū q̄runt̃ q̃tuor. Primo vtꝝ vtutes mozales sint in medio. Scōo vtrū mediū virtutis sit mediū rei vel rōnis. 3° vtꝝ itellectuales vtutes cōsistant in medio. 4° vtruz virtutes theologice.

Ad primum sic̃ pcedit̃. Uidet̃ q̄ virtus mozalis nō cōsistat in medio. Ultimū enī repugnat medio rōni: sed de rōne virtutis ē vltimū: dr̃. n. in p̄mo de celo: q̄ virt⁹ est vltimū potētie. ergo virt⁹ mozalis nō cōsistit in medio. ¶ P̄. Illud q̄d est maximū non est mediū: sed q̃daz virtutes mozales tendūt in aliq̄d maximū: sic̃ magnanimitas est circa maximos bonoꝛes: z magnificētia circa maximos sumpt⁹. vt dicit̃ in. 4. ethi. ergo nō oīs virt⁹ mozalis est in medio. ¶ P̄. si de rōne virtutis mozalis sit in medio eē: opz q̄ virt⁹ mozalis nō pficiat̃: sz magis corrūpat̃ p hoc q̄ tēdit ad extremū: sz quedā virtutes mozales pficiunt̃ p hoc q̄ tendūt ad extremū: sic̃ virginitas q̃ abstinet ab oī delectabili venereo: z sic tenet extremuz: z est pfectissima castitas. z dare oīa paupibus est pfectissima misericordia vel liberalitas. ergo vr̃ q̄ non sit de rōne virtutis mozalis eē in medio. ¶ Sz ꝟ est q̄d phs dic̃ in. 2. ethicoꝝ. q̄ virt⁹ mozalis est habit⁹ electiu⁹ in mediocritate exīs. ¶ R̄ñ° dōm. q̄ sicut ex supradictis pz. virt⁹ de sui rōne ordinat hoīem ad bonū. mozalis aūt virtus, ꝓprie est pfectiua appetitiue partis aie circa aliquā ōterminatā materiā: mēsura āt z regula appetitiui mot⁹ circa appetibilia est ipsa ratio, bonū aūt cuiuslibet mensurati z regulati

consistit in hoc q̄ conformet̄ siue regule: sicut bonum in artificiatis ē vt sequat̄ regulā artis: malū aūt per ꝯñs in huiusmodi est p hoc q̄ aliq̄d discordat a sua regula vel mēsura: q̄ō gdez ⁊tigit vel p hoc q̄ superexcedit mēsurā: vel p hoc q̄ defic̄ ab ea: sicut manifeste apparet in oībus regulatis ⁊ mēsuratis: ⁊ iō pz q̄ bonū virtutis moralis ꝯsistit in adeq̄tione ad mēsurā rōnis. Manifestū est aūt q̄ iter excessus ⁊ defectū medium est eq̄litas siue ꝯformitas: vñ manifeste apparet q̄ virt⁹ moralis in medio ꝯsistit. ¶ Ad p̄mū ergo dōm. q̄ virtus moral' bonitatē hz ex regula rōnis: p materia aūt hz passiones vel opationes. Si ergo ꝯparet̄ virtus moralis ad rōnem: sic fm id q̄ō rōnis est hz rōnez extremi vnius q̄ō est ꝯformitas: excessus vero ⁊ defect⁹ habet rōnē alterius extremi q̄ō est diffformitas. Si vero ꝯsideret̄ virtus moralis fm suā materiā: sic hz rōnē medy inq̄tum passionem reducit ad regulaz rōnis. vnde p̄bs dicit in .2. ethi. q̄ virtus fm subaz medietas est: inq̄tū regula virtutis ponit̄ circa ꝓpriā materiā: fm optimū aūt ⁊ bene est extremitas. s. fm ꝯformitatē rōnis. ¶ Ad scōz dōz: q̄ medium ⁊ extrema ꝯsiderant̄ in actōibus ⁊ passionibus fz diuersas circunstātias: vnde nihil ꝓhibet in aliq̄ virtute esse extremū fm vnā circūstantiā q̄ō tñ est medium fz alias circūstātias per ꝯformitatē ad rōnem: ⁊ sic est ī magnificētia ⁊ magnanimitate: nā si ꝯsideret̄ quātitas absoluta ei⁹ in q̄ō tendit magnificus ⁊ magnanimus: diceret̄ extremū ⁊ maximū: sed si ꝯsideret̄ hoc ipm per cōparationē ad alias circūstātias: sic hz rōnez medy: q̄z in hoc maxime tēdūt huiusmodi virtutes fm regulā rōnis. i. vbi opz: ⁊ qñ oz: ⁊ ꝓpter q̄ō opz: excessus aūt si in hoc maximū tendat̄ qñ non oz: vel vbi non oz: vel ꝓpter q̄ō non opz: defect⁹ aūt est si nō tendat̄ in hoc maximū vbi oz: ⁊ qñ opz: ⁊ hoc est q̄ō p̄bs dic̄ in .4. ethi. q̄ magnanim⁹ est gdez magnitudine extremus: eo aūt q̄ vt oz medius. ¶ Ad tertiū dōz q̄ eadē rō est de virginitate: ⁊ pauptate que est ō magnanimitate. abstinet. n. virginitas ab oībus venereis: ⁊ pauptas ab oībus diuitys ꝓpter q̄ō opz: ⁊ fm q̄ opz. s. fm mādatū dei: ⁊ ꝓpter vitā eternā: si āt hoc fiat fm q̄ nō opz. i. fm aliquā supstitiōez illicitā: vel ēt ꝓpter inanē gloriā erit supfluū. si aūt nō fiat qñ opz: vel fz q̄ opz est vitiū p defectū. vt pz in trāsgrediētib⁹ votū virginitatis: vel paupertatis.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet̄ q̄ mediū virtutis moralis non sit medium rōnis: sed mediū rei. Bonuz enī virtutis moralis ꝯsistit in hoc q̄ est in medio: bonū aūt vt dr̄ in .6. metaphysice. est in rebus ipis. ergo mediū virtutis moralis est mediū rei. ¶ ℙ. Ratio est vis appbensiua: fz vtus moralis nō ꝯsistit in medio appbensionū: sed magis in medio opationū ⁊ passionū ergo mediū virtutis moral' nō est mediū rōnis ad mediuz rei. ¶ ℙ. Mediū q̄ō accipit̄ fm ꝓportionē arismetricā vl' geometricā est mediū rei: fz tale ē mediū iustitie. vt dicit ī qnto ethicoꝝ. ergo mediū virtutis moralis nō est mediuz rōnis sed rei. ¶ Sz ℑ est q̄ō p̄bs dic̄ in scō ethicoꝝ: q̄ virtus moral' in medio ꝯsistit quo ad nos determinata rōne. ¶ Rñ⁹ dōz. q̄ mediū rōnis dupl'r pōt itelligi. Uno modo fm q̄ mediū in ipso actu rōnis existit: q̄si ipse act⁹ rōnis ad mediū reducat̄: ⁊ sic q̄z virt⁹ moralis nō ꝑficit actū rōnis: sed actū virtutis appetitiue: mediū virtutis moralis nō est mediū rōnis; alio modo pōt dici mediū rōnis id q̄ō a rōne ponit̄ in aliq̄ materia: ⁊ sic oē mediū virtutis moral' ē medium rōnis: q̄z sicut dcm̄ est: virt⁹ dicit̄ ꝯsistere in medio p conformitatē ad rōnem rectā. Sz q̄nq̄z contigit q̄ mediū rōnis est ēt mediū rei. ⁊ tunc oz q̄ virtus moral' mediū sit mediū rei: sic̄ est iustitia. Q̄nq̄z āt mediū rōnis non est mediū rei: sed accipit̄ per ꝯparationē ad nos: ⁊ sic est mediū in oībus alys virtutib⁹ moralib⁹: cui⁹ ratio est: q̄z iustitia ē circa opationes que ꝯsistūt in reb⁹ exteriozib⁹: in q̄bus rectū istituī dz simpl'r ⁊ fm se. vt supra dcm̄ est. ⁊ ideo mediū rationis in iustitia est idē cū medio rei: inq̄tuz. s. iustitia dat vnicuiq̄ q̄ō dz: ⁊ non plus nec min⁹. Alie vero vtutes morales ꝯsistūt circa passiones iteriozes in q̄b⁹ non pōt rectū constitui eodez modo: pp q̄ hoies diuersimode se hīt ad passiones: ⁊ iō opz q̄ rectitudo rōnis in passionib⁹ istituat: p respectū ad nos q̄ afficimur fz passiones. Et p hoc patet rñsio ad obiecta. Nā prime due rōnes ꝓcedunt de medio rōnis: quod. s. iuenit̄ in ipso actu rationis: tertia vero ratio procedit de medio iustitie.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidet̄ q̄ virtutes intellectuales ñ ꝯsistant in medio. Uirtutes. n. morales cōsistunt in medio inq̄tum conformant̄ regule rationis. sed virtutes itellectuales sunt in ipa ratione: ⁊ sic nō vident̄ habere superiorē regulā. ergo virtutes itellectuales non ꝯsistunt in medio. ¶ ℙ. Mediuz virtutis moralis ōterminat̄ a virtute itellectuali. Dicit̄. n. in .2. ethicoꝝ: q̄ virt⁹ ꝯsistit in medietate determiata ratione: ꝓput sapiēs determinabit. si igit̄ virtus itellectual' itexꝝ constat in medio: oz q̄ determinet̄ sibi mediū p aliquā aliā virtutē: ⁊ sic ꝓcedit̄ in ifinituz in virtutib⁹. ¶ ℙ. Mediū ꝓpe est iter ℨria: vt pz per p̄bz in .10. metaphysice. fz in itellectu non videt̄ esse aliq̄ ℨrietas: cū etiā ipsa ℨria fz q̄ sint in itellectu non sint ℨria: sed sil'itelligant̄: vt albū ⁊ nigr̄: ⁊ sanū ⁊ egr̄: ergo in itellectualib⁹ virtutib⁹ non est mediū. ¶ Sed ℑ est. q̄ ars est vtus itellectualis. vt dicit̄ in .6. ethi. ⁊ tñ artis est aliq̄ mediū. vt dr̄ in scō ethicoꝝ. ergo etiā virtus itellectualis ꝯsistit in medio. ¶ Rñdeo dōm. q̄ bonū alicui⁹ rei consistit in medio fm q̄ ꝯformat̄ regule vel mēsure quā ⁊tigit trāscēdere: ⁊ ab ea deficere: sicut dcm̄ est. Uirtus aūt itellectualis ordinat̄ ad bonuz sicut ⁊ moral'. vt supra dcm̄ ē. vnde fz q̄ bonū virtutis itellectualis se hz ad mēsurā: sic se hz ad rationē medy: bonū aūt virtutis itellectualis est vex speculatiue gdem virtutis vex absolute: vt in .6. ethicoꝝ. dicit̄. practice aūt vtutis verum fm conformitatē ad appetitū rectū: vex aūt intellect⁹ nr̄i absolute ꝯsideratū est: sicut mēsuratū a re. res. n. est mēsura itellectus nr̄i: vt dicit̄ in .10. metaphy. ex eo eni q̄ res est vel nō est: veritas est in opinione ⁊ in oꝝone. Sic igit̄ bonū virtutis itellectualis speculatiue ꝯsistit in quodā medio p conformitatē ad ipam rez fm q̄ dicit ee q̄ō est: vel nō esse q̄ō non est. in quo rō veri cōsistit. excessus āt ē fm affirmationē falsaz per quā dicit̄ ee q̄ō non est: defect⁹ aūt accipit̄ fm negationē falsaz per quā dicit̄ non esse q̄ō est: vex aūt vtutis itellectualis practice cōparatū gdem ad rē hz rōnē mēsurati. ⁊ sic eodē modo accipit̄ mediū per conformitatē ad rez in virtutib⁹ itellectualib⁹ practicis sicut in speculatiuis: fz respectu appetit⁹ hz rōnem regule ⁊ mēsure. vñ idē mediū q̄ō est virtutis moralis: etiā est ipsa ꝓpria rectitudo rōnis. sed ꝓpria rectitudo gdem est istud mediū vt regulatis ⁊ mēsurātis: virtutis aūt moralis vt mēsurate ⁊ regulate. Sil'r excessus ⁊ defect⁹ accipit̄ diuersimode vtrobiq̄. ¶ Ad p̄muz ergo dōm q̄ ēt virtus itellectualis hz suam mēsurā: vt dcm̄ est: ⁊ p cōformitatē ad ipam accipit̄ ipa mediū. ¶ Ad scōm dōm q̄ nō est neē in ifinitū ꝓcedere in virtutib⁹: q̄z mēsura ⁊ regula itellectualis vtutis non est aliq̄ aliud gen⁹ virtutis: sed ipsa res. ¶ Ad tertiū dōm. q̄ ipse res ℨrie non hīt ℨrietatē in aia. q̄z vnū est rō cognosce di alterꝝ: ⁊ tñ in itellectu est ℨrietas affirmationis ⁊ negationis: que sunt ℨria. vt dicit̄ in fine periermenias. q̄uis enim esse ⁊ non esse nō sunt ℨria: sed ℨdictozie opposita. si considerent̄ ipa signata prout sunt in rebus: ⁊ alterum est ens: ⁊ alterum est pure non ens: tamen si referantur ad actū aie. vtrūq̄ ponit aliquid esse: vnde esse ⁊ nō esse contradictoria sunt: sed opinio qua opinamur q̄ bonuz est bonū: est ℨria opinioni qua opinamur q̄ bon uz non est bonū: ⁊ iter

huiusmodi ꝺria mediū est virtus itellectualis.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uidet ꝙ virtus theologica ꝺsistat in medio. Bonū.n. aliaꝝ virtutū consistit i medio: sz virt⁹ theologica excedit i bonitate alias vtutes: ergo vtus theologica multo magis est in medio. ¶ Ꝑ. Mediū virtutis moral' accipit' gdez ꝼz ꝙ appetit⁹ regulat' per rōnez: itellectual' vero ꝼm ꝙ itelle ctus nr̄ mēsurat' a re: sz virt⁹ theologica ꝛ ꝓficit itellectū ꝛ appetitū. vt supra dcm̄ est. ergo ēt virtus theologica ꝺsistit in medio. ¶ Ꝑ. Spes quē est virtus theologica mediū est iter ꝺsperatōez ꝛ ꝓsumptionē. si r̄ etiā fides icedit media iter ꝺrias hereses: vt Boeti⁹ dicit in li. de duab⁹ naturis: ꝙ eni ꝺfitemur in xp̄o vnā ꝓsonā: ꝛ duas nās: mediū est inter heresiz Nestoꝛy: ꝙ dic duas ꝓsonas ꝛ duas nās: ꝛ heresim Enticis: ꝙ dicit vnā ꝓsonā ꝛ vnā nāz. ergo vtus theologica ꝺsistit in medio. ¶ Sz ꝺ in oibus in ꝙbus ꝺsistit virtus in medio ꝺtigit peccare ꝑ excessuz. sic ꝛ per defectum. sed circa deū qui est obiectū virtutis theologice non cōtingit per excessum. Dicit.n. Eccl'. 43°. Benedicentes deum exaltate illum q̄tuz potestis. maioꝛ.n. est omni laude. ergo virt⁹ theologica nō consistit in medio. ¶ Ad ꝓmū dōz ꝙ sicut dcm̄ est: mediū virtutis accipit' ꝑ cōformitatē ad suā regulā vl' mensurā: ꝼm ꝙ ꝺtingit ipam transcēdere: vel ab ea defice re. Uirtutis aūt theologice duplex pōt accipi mēsura. Una qdem ꝼm ipam rōnem vtutis: ꝛ sic mēsura ꝛ regula vtutis diuinā: charitas aūt ꝼm bonitatē ei⁹: spes aūt ꝼm magnitudinē oīpotentie ꝛ pietatis ei⁹: ꝛ ista est mēsura excellēs oēz humanā facultatē: vñ nunq̄ pōt hō tm̄ diligere deū q̄tuz ꝺligi ꝺz: nec tantū credere aut sperare in ipm̄ q̄tuz ꝺz: vñ multo min⁹ pōt ibi eē excessus: ꝛ sic bonū talis virtutis nō ꝺsistit i medio: sz tāto est melius q̄to mai⁹ accedit ad summuz. Alia vo regula vel mēsura vtutis theologice ē ex parte nr̄a: qz ꝛsi nō possumus ferri in deū quantū debem⁹: debemus tm̄ ferri in ipm credēdo: sperādo: ꝛ amādo ꝼm mensurā nr̄e ꝺditiōis. vñ per accñs pōt in vtute theologica cōsistere mediū: ꝛ extrema ex pte nr̄a. ¶ Ad ꝓmū ergo dōm ꝙ bonū virtutū itellectualiū ꝛ moraliuz ꝺsistit in medio p cōformitatē ad regulā vel mēsurā quā transcendere contingit: qđ non est in virtutib⁹ theologicis per se loquēdo. vt dictum est. ¶ Ad scām dōz ꝙ virtutes morales ꝛ itellectuales ꝓficiūt itellectū: ꝛ appetitū nr̄m in ordine ad mēsuram ꝛ regulā creataz: virtutes aūt theologice in ordine ad mensurā ꝛ regulā increatā. vñ non est sīlis ratio. ¶ Ad tertiuz dōm ꝙ spes ē media iter ꝓsumptionez ꝛ desperationē ex parte nr̄a inq̄tum. s. aliqs ꝓsumere oꝺ ex eo ꝙ sperat a deo bonū qđ excedit suā ꝺditionē: vel non sperat qđ ꝼm suaz cōditionē sperare posset: nō aūt pōt esse supabundātia spei ex parte dei: cui⁹ bonitas est infinita. Sīl'r ēt fides est media iter contrarias hereses: non ꝑ cōparationē ad oīm qđ est deus: cui non pōt aliqs nimis credere: sz inq̄tuz ipa opinio humana est media iter ꝺrias opiniones: vt ex supra dictis pz.

Questio. LXV.

Deinde ꝺsiderādū est de cōnexione virtutū. ꝛ circa hoc q̄runtur gnq̄. Primo vtr̄ vtutes morales sint adinuicē connexe. Scēo vtrū virtutes morales possint eē sine charitate. Tertio vtrū charitas possit esse sine eis. 4° vtr̄ fides ꝛ spes possint esse sine charitate. Quinto vtr̄ charitas possit esse sine eis.

Ad primum sic ꝓcedit. Uidet ꝙ vtutes morales non sint ex necessitate cōnexe. Uirtutes eni morales qslīb̄ causant' ex exercitio actuū: vt ꝓbat' in. 2. ethi. sed homo pōt exercitari in actib⁹ alicui⁹ virtutis sine hoc ꝙ exerciteť in actib⁹ alterius vtutis. ergo vna virt⁹ moralis pōt hr̄i sine altera. ¶ Ꝑ. Magnificētia ꝛ magnanimitas sunt q̄dam virtutes morales: sed aliquis potest hr̄e alias vtutes morales sine hoc ꝙ hēat magnificētiā ꝛ magnanimitatē. Dicit.n. ꝓbs in. 4. ethi. ꝙ inops non potest eē magnificus: g tamē potest hr̄e alias quasdaz vtutes: ꝛ ꝙ ille q paruis est dign⁹: ꝛ his se dignificat tēperatus est: magnanim⁹ aūt non est. ergo vtutes morales non sunt ꝺnexe. ¶ Ꝑ. sicut virtutes morales ꝓficiunt partē appetitiuā aīe: ita virtutes itellectuales ꝓficiūt partē itellectiuā: sed vtutes itellectuales non sunt connexe. pōt.n. aliqs hr̄e vnaz sciam sine hoc ꝙ habeat aliā. ergo ēt neq̄ vtutes morales sunt cōnexe. ¶ Ꝑ. Si virtutes morales sint ꝺnexe: hoc nō est nisi qz cōnectunť in prudētia: sed hoc non suffic ad ꝺnexionez virtutū moraliū: videť eniz ꝙ aliquis possit eē prudēs circa agibilia: q̄ pertinēt ad vnā virtutē sine hoc ꝙ sit prudēs in his que ꝑtinent ad aliā: sic etiā aliquis pōt hr̄e artē circa aliq̄ factibilia sine hoc ꝙ habeat artez circa alia: prudētia aūt est recta rō agibiliū. ergo nō est nec̄ariuz virtutes morales eē connexas. ¶ Sz ꝺ est ꝙ Ambr. dicit sup lucaz. Cōnexe sibi sunt ꝺcatenateq̄ virtutes: vt q vnā hz plures hr̄e videat'. Aug. etiā dic in. 6. ō tri. ꝙ vtutes que sunt in aīo humano nullo mō ꝺparant' abinuicē. Et Greg. dic. 13°. moraliū: ꝙ vna virt⁹ sine alys aut oīo nulla est: aut īperfecta. Et Tulli⁹ dic in scō de tusculanis qōnibus. Si vnaz virtutē ꝺfessus es te non hr̄e: nullaz necesse est te habituꝝ. ¶ Ñ° dōm ꝙ virt⁹ moralis pōt accipi vel ꝑfecta: vel īperfecta. Imperfcā qdem moralis virt⁹: vt temperātia vel fortitudo: nihil aliud est q̄ aliqua ꝛclinatio in nobis exīs ad op⁹ aliquod de gñe bonoꝝ faciendū: siue talis inclinatio sit in nobis a nā: siue ex assuetudine: ꝛ hoc mō accipiēdo virtutes morales nō sunt ꝺnexe. videm⁹. n. aliquē ex nāli ꝺplexione vel ex aliq̄ ꝺsuetudine esse ꝓmptum ad opera liberalitatis: qui tm̄ non est ꝓmptus ad opera castitatis. Perfcā aūt virt⁹ moralis est habit⁹ inclinās ad bonum opus bene agenduz: ꝛ sic accipiēdo virtutes morales: dōz est eas ꝺnexas esse: vt fere ab oīb⁹ ponit'. Cui⁹ ratio duplex assignat' ꝼm ꝙ diuersimode aliq virtutes cardinales distīguunt. Ut eni dcm̄ est: quidā distinguūt eas ꝼm quasdam generales ꝺditiōes virtutū: vtpote ꝙ discretio ꝓtineat ad prudētiā rectitudo ad iustitiā: moderantia ad tēperantiā: firmitas aī ad fortitudinē: in quacūq̄ mā ista considerent' ꝛ ꝼm hoc manifeste apparet rō ꝺnexionis. non.n. firmitas hz laudē virtutis si sit sine moderatōe vel rectitudine aut discretione: ꝛ eadē rō est de alys. Et hanc rōnem connexionis assignat Greg. zz. moraliū dicens: ꝙ virtutes si sint disiuncte non possunt esse pfecte ꝼm rōnez virtutis: quia nec prudētia vera est que iusta tēperās: ꝛ fortis non est: ꝛ idez subdit de alys virtutib⁹. Et similem rōnem assignat Aug. in. 6. de tri. Alij vero distinguunt' predcās virtutes ꝼm materias: ꝛ ꝼz hoc assignat' ratio ꝺnexionis ab Arist. in. 6. ethi. qz sic supra dcm̄ est. nulla vtus moralis pōt sine prudentia hr̄i: eo ꝙ ꝓpriū virtutis moralis est facere electionē rectā cum sit habit⁹ electiu⁹. Ad rectā aūt electionē non solū sufficit ꝛclinatio in debitū finē: qđ est directe per habitū virtutis moralis: ꝼz ēt ꝙ aliqs directe eligat ea que sunt ad finem: qđ fit per prudētiaz que est ꝺsiliativa: ꝛ iudicativa ꝛ ꝓceptiva eoꝝ que sunt ad finē. sīl'r ēt prudētia non pōt hr̄i nisi habeant' virtutes morales: cum prudentia sit recta rō agibiliū: que sicut ex ꝓncipijs ꝓcedit ex finibus agibilium ad quos aliqs recte se hz per virtutes morales; vnde sicut scientia speculativa nō potest hr̄i sine itellectu ꝓncipioꝝ: ita nec prudētia sine virtutibus moralibus. ex quo manifeste ꝺsegtur virtutes morales esse ꝺnexas. ¶ Ad ꝓmuz ergo dōm ꝙ virtutū moraliū quedā ꝑficiūt hoīem ꝼm cōez statum. s. q̄tuz ad ea que cōiter in omni vita hoīuz occurrūt agenda: vnde oz ꝙ homo sīl' exerciteť circa materias oīuz

vtutum moraliū: ⁊ sīgdē circa oēs exerciteť bene operādo acquiret habitus omnium virtutum moralium: si autem exerciteť bene opando circa vnā mām: nō āt circa aliam: puta bñ se bñdo circa iras: nō aūt circa ꝯcupiscētias. acquiret qdem habitū aliquē ad refrenādū iras: q̄ tamē non habebit rōnem virtutis ꝓpter defectū prudētie: que circa cō cupiscētias corrumpiť: sicut etiā nāles iclinatiōes non hūt pfectā rōnez vtutis si prudētia desit. Quedā vero virtutes morales sunt q̄ perficiūt hoīem fm aliquē eminentē statū sic magnificētia ⁊ magnanimitas. Et q̄ exercitiū circa materias hax virtutuz non occurrit vnicuiq̄ cōiter: pōt aligs hre virtutes morales sine hoc q̄ habitus hax virtutū habeat actu: loq̄ndo de virtutib⁹ acqsitis: sed tñ acqsitis alys vtutib⁹ hz istas virtutes in potētia ꝓpinqua. cū enī aligs p exercitiū adept⁹ est liberalitatē circa mediocres donatōes ⁊ sumpt⁹: si supueniat ei abūdātia pecuniax: modico exercitio acgret magnificētie habitū: sic̄ geometer modico studio acgrit sciam alicui⁹ ꝯclusionis quā nunq̄ cōsiderauit: illud aūt hre dicimur q̄ in ꝓmptu est vt habeam⁹: fm illō phī. in. ⁊. phy. Nō pax deest q̄si nihil deeē videť. Et p hoc pz rūsio ad scām. ¶ Ad tertiū dām q̄ virtutes itellectuales sunt circa diuersas mās adinuicē non ordinatas: sic̄ pz in diuersis sciētys ⁊ artib⁹: ⁊ ideo nō inueniť in eis ꝯnexio q̄ inueniť in vtutib⁹ moralib⁹ exītib⁹ circa passiōes ⁊ opationes: q̄ manifeste hūt adinuicē ordinez: nā oēs passiones a qbusdā ꝑmis ꝓcedētes. s. de amore ⁊ odio ad q̄sdaz alias terminanť. s. delectatōez ⁊ tristitiā: ⁊ sil'r oēs opatiōes que sunt vtutis moral' in mā habēt ordinē adinuicē: ⁊ ēt ad passiones: ⁊ ideo tota mā moraliū virtutū sub vna rōne prudētie cadit: hūt tñ oīa itelligibilia ordinem ad ꝑma ꝑncipia: ⁊ fm hoc oēs vtutes itellectuales dependent ab itellectu ꝑncipio x: sic̄ prudētia a vtutib⁹ moralib⁹. vt dcīm est. ꝑncipia aūt vl'ia quox est itellect⁹ ꝑncipio x: non dependent a ꝯclusionibus de qbus sunt reliq̄ intellectuales vtutes: sic̄ morales dependēt a prudētia eo q̄ appetit⁹ mouet quodāmodo rōnez: ⁊ rō appetitū. vt supra dcīm est. ¶ Ad quartū dōz q̄ ea ad q̄ iclinant virtutes morales se hūt ad prudentiaz sic̄ ꝑncipia: non aūt factibilia se hūt ad artē sicut ꝑncipia: sz solus sic̄ mā. manifestū est aūt q̄ ⁊si rō possit esse recta i vna pte māe: ⁊ non in alia: nullo tñ modo pōt dici rō recta si sit defect⁹ cuiuscūq̄ ꝑncipy. sicut si qs erraret circa hoc ꝑncipiū: oē totū est maius sua pte: nō posset hre sciaz geometricaz: q̄ oporteret multū recedere a verītate in seq̄ntib⁹. Et ꝑterea agibilia sunt ordinata adiuicē: non aūt factibilia: vt dcīm est: ⁊ iō defect⁹ prudētie circa vnaz partē agibiliū iduceret in defectum etiam circa alia agibilia: quod in factibilibus non contingit.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uideť q̄ virtutes morales possint esse sine charitate. Dicit enī in li°. sentētiax ꝓsperi: q̄ oīs virtus ꝑter charitatē pōt esse cōis bonis ⁊ malis: sed charitas non pōt eē nisi in bonis. vt dī ibidē. ergo alie virtutes pñt hri sine charitate. ¶ ꝑ. Uirtutes morales pñt acgri ex actib⁹ humanis. vt dī in. ⁊. ethi. sz charitas nō hr nisi ex īfusiōe. fm illō ꝟ Ro. 5. Charitas dei diffusa ē in cordib⁹ nr̄is p spīm scīm q datus est nobis. ergo alie vtutes pñt hri sine charitate. ¶ ꝑ. Uirtutes morales ꝯnectunť adinuicē inq̄tuz dependent a prudētia: sz charitas nō ōpedet a prudētia īmo prudentiā excedit: ꝯz illō. Eph. 3°. Supeminētē scīe charitatē xpi. ergo virtutes morales non ꝯnectunť charitati. sz sine ea esse possunt. ¶ Sed ꝺ est q̄d dicit Jo. ⁊. Qui nō diligit manet in morte. sed per vtutes perficit vita spūalis: ipe. n. sunt qbus recte viuit. vt Aug. dic̄ in scdo ō libero arbitrio. ergo nō pñt esse sine directione charitatis. ¶ Rñ° dōz. q̄ sicut supra dcīm est. vtutes morales ꝑut sunt opatiue boni in ordine ad finē: qui nō excedit facultatē nālem hois: pñt per opa humana acgri: ⁊ sic acgsite sine charitate esse pñt: sic̄ fuerunt in multis gentilibus: fm aūt q̄ sunt operatiue boni in ordine ad vltimū finem supernaturalē: sic pfecte vere hūt rōnem virtutis: ⁊ non pñt humanis actibus acgri. sed ifunduntur a deo: ⁊ huiusmodi vtutes morales sine charitate eē non pñt. dcīm ē. n. supra q̄ alie vtutes morales non pñt esse sine prudētia: prudētia aūt non pōt eē sine vtutibus moralib⁹: inq̄tum virtutes morales faciūt se hre bñ ad quosdā fines: ex qbus ꝓcedit rō prudētie. Ad rectā aūt rōnem prudētie multo magis regrit q̄ homo bñ se habeat circa vltimū finē: qō fit p charitatez q̄z circa alios fines: qō fit per virtutes morales: sic̄ rō recta in speculatiuis maxime idiget ꝑmo ꝑncipio idemfabili: qō est ꝺictozia non simul eē vera. vñ manifestū fit q̄ nec prudētia ifusa potest eē sine charitate: nec alie vtutes morales ꝯsequēter: q̄ sine prudētia eē non pñt. Patet igī ex dcīs q̄ sole virtutes ifuse sunt pfecte ⁊ simpl'r dicēde vtutes: q̄ bñ ordināt hoīem ad finē vltimum simpl'r. alie vero virtutes. s. acgsite sunt fm qd virtutes: non aūt simpl'r. ordināt enī hoiez bene respectu finis vltimi in aliquo gñe: non aūt respcū finis vltimi simpl'r. Unde ꝟ Ro. 14°. super illud. Oē q̄ non est ex fide pctm est. dicit glosa Augustini. Ubi deest agnitio veritatis falsa est virtus etiā in bonis moz⁹. ¶ Ad ꝑmū ergo dām q̄ virtutes ibi accipiunť fm īperfectā rationē virtutis: aliogn si virtus moralis fm perfectā rōnez virtutis accipiaťur: bonū faē habentē: ⁊ per ꝯns in malis eē non potest. ¶ Ad scām dām: q̄ rō illa ꝓcedit de virtutib⁹ moralibus acgsitis. ¶ Ad tertiū dām q̄ ⁊si charitas excedat sciam ⁊ prudētiaz: tñ prudētia dependet a charitate: vt dcīm est: ⁊ p consequens omnes virtutes morales infuse.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uideť q̄ charitas sine alys virtutib⁹ moralib⁹ haberi possit. Ad id enim ad quod sufficit vnusquisq̄ īdebitum est q̄ plura ordinent: sed sola charitas sufficit ad omnia opera virtutis implenda: vt pz per id quod dicit ꝑma ad Lorin. ⁱ⁊. Charitas patiens est: benigna est ⁊c. ergo videť q̄ habita charitate alie virtutes superfluerent. ¶ ꝑ. Qui habēt habitum virtutis de facili operanť ea que sunt virtutis: ⁊ ei fz sepe placent. vnde ⁊ signuz habitus est delectatio que fit in operevt dicit in scdo ethicox. sed multi habēt charitatem absq̄ peccato mortali existentes: qui tñ difficultatē in operibus virtutum patiunť: neq̄ eis fm se placent: sed solum fm q̄ referunť ad charitatem: ergo multi habent charitatez qui non habent alias virtutes. ¶ ꝑ. Charitas in omnib⁹ sciis iueniť: sed quidā sunt sancti qui tamen aliquibus virtutibus carent. Dicit enī Beda q̄ sancti magis humiliant de virtutibus quas non habent q̄z de virtutibus quas habēt glorientur. ergo non est necessarium q̄ qui habet charitatem omnes virtutes morales habeat. ¶ Sed contra est ꝟ Ro. q̄ per charitatem tota lex impletur. Dicitur enim ꝟ Ro. ⁱ⁊. q̄ qui diligit ꝓximum legem impleuit: sed tota lex impleri non potest nisi per omnes virtutes morales: quia lex precipit de omnibus actibus virtutum. vt dicit in. ⁵. ethi. ergo q̄ hz charitatez hz omnes virtutes morales. Aug. ēt dic̄ in quadam epistola: q̄ charitas icludit in se omnes virtutes cardinales. ¶ ꝟ Respōdeo dicendum q̄ cum charitate simul infundunť omnes virtutes morales: cuius ratio est: quia deus nō min⁹ perfecte operatur in operib⁹ gratie q̄z in operib⁹ nature: sic aūt videmus in opibus nature q̄ non inueniť ꝓncipium alicuox opex in aliqua re: qui inueniať in ea que sunt necessaria ad huiusmodi opera perficienda sicut in aialibus iueniunť organa qbus pficī possunt opera ad que peragēda aia hz potestatē. Manifestū est ātem q̄ charitas inquantum ordinat hominem ad finez vltimū: est ꝓncipiū oīuz bonox operum: que in finē vltimum ordinari pñt: vnde opz q̄ cum charitate simul infundantur

omnes virtutes morales:quibus hō perfīt singula genera bo nor operū:z sic patz q virtutes morales infuse nō soluz hñt cōnexionem:pp prudentiā:sed pp charitatez:z q g amittit charitatem p peccatū mortale:amittit oēs vtutes morales infusas. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q ad hoc q actus inferioris potentie sit pfectus: requirit q non solū adsit pfectio i superiori potentia:sed etiā in inferiori. Si.n.principale agens debito modo se haberet:nō sequeret actio pfecta:si instrumentū nō essz bene dispositū: vnde opz ad hoc q hō bene operet ne se habeat circa finē:q nō solum habeat virtutē: qua beat circa ea que sūt ad finē: nam vtus que est circa finem se hz vt principalis z motiua respectu eor que sunt ad finez: z ideo cū charitate necesse est etiā habere alias vtutes morales. ¶ Ad scōm dōz q quādoq cōtingit q aliqs habēs habitū patiē difficultatē in opando:z per ꝓsequēs nō sentit delectationē z complacētiā in actu pp aliquod impedimentum extrinsecus superueniēs: sic ille qui habz habitū scie: patiē difficultatē in intelligendo pp sōnolentiā vel aliquā infirmitatem:z simil habitus moralium virtutū infusarū patiunt iterdū difficultatē i opando pp aliqs dispositiōes ꝓrias ex precedētibus actibus relictas:que quidē difficultas non ita accidit in virtutibus moralibus acquisitis:q ꝑ exercitium actuum quo acquiruntur tollunt etiam ꝓrie dispositiones. ¶ Ad tertiuz dōm q aliqui sci dicunt aliquas vtutes nō habere inquātū patiunt difficultatē i actib⁹ earū rōne iam dicta:cuius habitus omniū virtutū habeāt.

Ad quartum sic procedit. Videt q fides z spes nunq̄ sint vtutes theologice digniores esse vident virtutib⁹ moralibus etiam infusis:sed virtutes morales infuse non possūt esse sine charitate.ergo neq; fides z spes. ¶ ꝑ. Nullus credit nisi volens:vt Aug. dic super Joā.sed charitas est in volūtate sic perfectio eius:vt supra dictū est.ergo fides nō pōt esse sine charitate. ¶ ꝑ. Aug. dic in Ench. q spes sine amore esse nō potest:amor aūt est charitas: de hoc.n.amore ibi loquit.ergo spes nō potest esse sine charitate. ¶ Sz ꝯ est quod Mat. ꝓmo dicit in glosa:q fides generat spez: spes vero charitatē:sed generans est prius generato: z pōt esse sine eo:ergo fides potest esse sine spe z spes sine charitate. ¶ Rñ°. dōm q fides z spes sic z virtutes morales dupliciter cōsiderari possunt. Uno mō fm inchoationē quādam. Alio mō fm perfectū esse virtutis. Cū enim virtus ordinet ad bonū opus agendum: virtus quidē pfecta dicit ex hoc q potest opus perfecte bonū:quod quidem est duz nō solum bonū est quod fit:sed etiam bene fit:aliqn si bonum sit quod fit:nō autem bene fiat.nō erit pfecte bonū:. vnde nec habitus qui est talis operis principiū habebit perfecte rōnem virtutis:sic si aliquis operet iusta:bonū quidez faciet sed nō erit opus perfecte virtutis nisi hoc bene faciat ideest fm electionē rectaz:quod est per prudētiam. z ideo iustitia sine prudentia nō pōt esse virtus perfecta. Sic igit fides z spes sine charitate possunt idem aliqualr esse: perfecte aūt virtutis rōnem sine charitate nō habent:cuius.n.fidei opus sit credere deo:credere aūt sit alicui ppria volūtate assenti re:si nō debito modo velit.nō erit fidei opus perfectuz: q aūt debito modo velit:hoc est per charitatē que perfīt voluntatem.oīs enim rectus motus voluntatis ex recto amore procedit:vt Aug. dic i .i.4. de ci. dei. Sicigit fides est quidem sine charitate:sed nō pfecta virtus: sic tēpantia vl fortitudo sine prudētia. Et similr dōm est de spe:nā actus spei est expectare futurā btitudinez a deo: qui qdem actus pfectus est si fiat ex meritis: que quis hz:quod non potest eē si ne charitate:si aūt hoc expectet ex meritis que nondum hz: sed proponit in futurum acquirere:erit actus imperfectus: z hoc potest eē sine charitate:. z iō fides z spes possunt eē sine charitate:sz sine charitate ꝑprie loquēdo vtutes nō sūt. nā ad rōnem virtutis pertinet vt non solum scōm ipsam aliquod bonum operet:sed etiaz bene:vt dicitur in .z. ethi. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q vtutes morales dependent a prudētia:prudētia aūt infusa nec rōnē prudētie hre pōt absq; charitate:vtpote deficiēte debita habitudine ad ꝑmū ꝑncipiū qō est vltimus finis:fides aūt z spes fm ꝑprias rōnes nec a prudētia:nec a charitate dependet. z iō sine charitate eē pōt: licz nō sint vtutes sine charitate:vt dictū ē. ¶ Ad z^m dōz q rō illa ꝓcedit de fide q hz pfectaz rōnē vtutis. ¶ Ad 3^m dōz q Aug. loquit ibi de spe fm q aliquis expectat futurā beatitudinē p merita que iā habz: qō nō est sine charitate.

Ad quintum sic ꝓcedit. Videt q charitas possit esse sine fide z spe. Charitas enī est amor dei:sed ds pōt a nobis amari nāl r: et nō ꝑsupposita fide vl spe future btitudinis:ergo charitas pōt eē sine fide z spe. ¶ ꝑ. Charitas est radix oīum vtutuz fm illud Eph. 3. In charitate radicati z fundati:sz radix aliqn est sine ramis. ergo charitas pōt esse aliqn sine fide:z spe z alys vtutibus. ¶ ꝑ. In xpo fuit pfecta charitas:z ipse tn nō habuit fidez z spez:q; fuit pfectus cōprehensor:vt infra dicet:ergo charitas pōt esse sine fide z spe. ¶ Sed ꝯ est q apls dic Heb. xi. Sine fide impossibile est placere deo.qō maxime pertinet ad charitatē:vt pz ex illud puer. 8. Ego diligentes me diligo. spes etiā est q introducit ad charitatē:vt supra dictū est: ergo charitas nō pōt hri sine fide z spe. ¶ Rñ°. dōm q charitas nō solū significat amorē dei:sed etiaz amicitiā q̄dā in ipz: quedam sup amorē addit mutuā redamationē cū quadā cōmunicatione mutua:vt dicit in .8. ethi. Et q hoc ad charitatē ptineat:pz per id qō dicit .i. Jo. 4. Qui manet in charitate in deo manet:z deus in eo. Et .i. ad Cor. ꝓmo dicit. Fidelis deus per quē vocati estis i societate filij eius. Hec aūt societas hoīs ad deum est quedā familiaris cōuersatio cuz ipso:inchoat quidem hic in presenti per grāz: perficit aūt in futuro p gloriā:quo utrūq; fide z spe tenet. vñ sic cuz aliqs nō possz cū aliquo amicitiā hre:si diffideret vel desperet se posse habere aliquā societatez vel familiarē cōuersationē cum ipso:ita aliquis nō pōt habere amicitiā ad deum que est charitas:nisi fidem habeat p quā credat huiusmodi societatem z cōuersationē hoīs cū deo:z speret se ad hāc societatez pertinere: z sic charitas sine fide z spe nullo mō esse potest. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q charitas nō est qualiscūq; amor dei:sed amor dei quo diligit vt beatitudis obz: ad qō ordinamur per fidē z spem. ¶ Ad scōm dōm q charitas est radix fidei z spei inquātum dat eis perfectionē virtutis: sed fides z spes fm rōnem ꝓpriaz ꝑsupponunt ad charitatem: vt supra dictum est: z sic charitas sine eis esse non potest. ¶ Ad tertiū dōm q xpo defuit fides z spes pp id quod est aliquid impefectionis in eis: sed loco fidei habuit apertam visionem: z loco spei plenam comprehensionem: z sic fuit perfecta charitas in eo.

¶ Questio. LXVI.

Deinde considerandum est de equalitate virtutum. ¶ Et circa hoc querunt sex. ꝓmo vtrum virtus possit esse maior vel minor. Secōo vtrū omnes virtutes simul i eodē existentes sint eqles. Tertio de ꝓparatiōe virtutuz moraliū ad intellectuales. Quarto de comparatione virtutū moralium adinuicem. Quinto de compatione virtutū intellectualiū adinuicez. Sexto de comparacione virtutum theologicarū adinuicem.

Ad ꝓmum sic procedit. Videt q virtus nō possit esse maior vel minor. Dicitur enī in Apoc. q latera ciuitatis hyerusalem sunt equalia: q hoc autem significantur virtutes: vt glosa dicit ibidem. ergo

oēs vtutes sunt equales.non ergo pōt eē vtus maior vtute. ¶ Ꝑ.Omne illud cui⁹ rō cōsistit in maximo nō pōt eē maius vel minus:sz rō ꝯsistit i maximo:est.n.vtus vltimū potentie:vt ph̄s dic̄ in ꝓmo de celo:z Aug.in.z.de libe.arb.q virtutes sūt maxia bona qbus nullus pōt male vti.ergo vr̄ q virtus nō possit esse maior neq; minor. ¶ Ꝑ.Quātitas effectus pensat̄ ſm vtutem agentis:sed vtutes pfecte q̄ sūt vtutes infuse sunt a deo:cui⁹ virt⁹ est vnifōrmis z infinita. ergo vr̄ q virtus non possit esse maior vtute. ¶ Sz ꝯ.vbi cūq; pōt eē augmentū z superabūdātia: pōt esse ineq̄litas: sed in virtutibus iuenit̄ supabundātia z augmentū. Dr̄.n. Mat.5. Nisi abundauerit iustitia vestra plus q̄ scribaꝝ z phariseoꝝ: nō intrabitis in regnū celoꝝ. Et puer.16.dr̄. Jn abūdātia iustitia virt⁹ maxia est.ergo vr̄ q virtus possit eē maior vel minor. ¶ Rñ⁰.dōm q cū querit vtrū vtus vna possit esse maior alia dupl'r intelligi pōt. Uno⁰ in virtutib⁹ specie differētib⁹:z sic manifestū est q vna vtus est alia maior:semp.n.est potior causa suo effectu:z in effectibus tanto aligd est potius q̄to est cause ꝓpinqus. Manifestū est aūt ex dictis q cā z radix humani boni est rō:z iō prudētia que pfic̄ rōnem:pferт in bonitate alys virtutib⁹ moralibus pficiētibus vim appetitiuā:inq̄tuz pticipat rōnem:z in his ēt tāto est vna altera melior q̄to magis ad rōnem accedit.vñ z iustitia que est in volūtate pferт alys virtutib⁹ moralib⁹: z fortitudo q̄ est i irascibili pferт tpantie q̄ est in concupiscibili:que min⁹ pticipat rōnem:vt ꝑz in .7.ethi. Alio mō pōt itelligi q̄stio i vtute eiusdem spēi: z sic ſm ea q̄ dicta sūt supra cū de itensionib⁹ habituuz agereт: virtus potest dupl'r dici maior z minor:vno modo ex seipsaz:alio mō ex pte pticipātis subiecti. Si igr̄ ſm seipsaz cōsidereт magnitudo vl' paruitas ei⁹ attendit ſm ea ad q̄ se extendit:gcūq; āt bz aliquā vtutem:puta temperātiā: bz ipsam q̄tum ad oia ad q̄ se tēperātia extēdit:qō de scia z arte nō cōtingit: nō.n.quicūq; est grāmaticus scit oia que ad grāmaticam ptinent: z ſm hoc bene dixerūt stoici : vt Simplici⁹ dic̄ in cōmēto ꝑdicamētoꝝ:q virtus nō recipit magis neq; minus sic̄ scia vel ars:eo q rō virtutis cōsistit i maximo. Si vero consideret virtus ex pte subiecti pticipantis:sic contingit virtutez esse maiorē vel minorem:siue ſm diuersa tēpora in eodez: siue in diuersis hominib⁹:qz ad attingendū mediū virtutis qō est ꝛz rōnē rectā:vnus est meli⁹ dispositⁿ q̄ alius:vel pp maiorem assuetudinē vel ꝓpter meliorē dispositionē nāe: vel ꝓpter pspicacius iudiciū rōnis : aut etiam ꝓper maius gr̄e donum:qō vnicuiq; donat̄ ſm mēsurā donationis xp̄i vt dicit̄ ad Eph̄.4. Et i hoc deficiebāt stoici estimātes nullu esse virtuosuz dōm:nisi q sūme fuerit dispositus ad virtutem:non.n.exigit̄ ad rōnem virtutis q attingat recte rationis mediū i indiuisibili:sic̄ stoici putabant:sed sufficit prope mediū esse:vt in.z.ethi.dicit̄:idem etiam indiuisibile signū vnus ꝓpinquius z ꝓmptius attingit q̄ alius: sic̄ etiaz ꝑz in sagittatorib⁹ trahentibus ad certū signū. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q inequalitas illa nō est ſm quātitatē absolutā: sed est etiā ſm ꝓportionē intelligēda: qz omnes vtutes ꝓportionabil'r crescunt in hoie:vt ifra dicet̄. ¶ Ad scōz dōz q illud vltimū qō ptinet ad vtutem pōt hr̄e rōnem magis vel minus boni ſm ꝑdictos modos:cū nō sit vltimū indiuisibile:vt dictū ē. ¶ Ad tertiū dōz q deus nō operat̄ ſm necessitatē nāe:sed ſm ordinē siue sapie ſm quā diuersaz mensurā virtutis hoibus largit̄:ſm illud ad Eph̄.4. Unicuiq; vestrum data est gra ſm mensurā donationis xp̄i.

Ad secundum sic ꝓcedit̄. Uidet̄ q non oēs virtutes in vno z eodē sint equal'r itense. Dic̄ enī ap̄l's.i.ad Cor.7. Unusquisq; enī bz ꝓprium donū a deo:alius quidē sic:alius aūt sic.nō essz aūt vnū donuz magis ꝓpriuz alicui q̄ aliud si oēs vtutes dono dei infusas quilibz equal'r hr̄et:ergo videt̄ q nō oēs vtutes sint eq̄les in vno z eodē. ¶ Ꝑ.Si oēs virtutes essent eque intēte in vno z eodem:sequereт q gcūq; excederet aliquez i virtute:excederet ipm in oibus alys virtutib⁹:sz hoc ꝑz esse falsum:qz diuersi sci de diuersis virtutib⁹ ꝓcipue laudant: sic̄ Abraaz de fide:Moyses de mānsuetudine: Job de patientia:vñ de quolibz cōfessore cantat̄ in ecclesia. Nō est inuentus similis illi qui cōseruaret legem excelsi: eo q glibz habuit ꝓgatiuā alicuius vtutis.nō ergo oēs virtutes sūt equales in vno z eodē. ¶ Ꝑ.Quāto habit⁹ est intensior tāto hō ſm ipsuz delectabilius z ꝓmptius operat̄:sed experimēto ꝑz q vnus hō delectabili⁹ z ꝓmptius operat̄ actū vnius virtutis q̄ actum alterius:nō ergo oēs vtutes sunt eq̄les i vno z eodem. ¶ Sed ꝯ est qō Aug.dic̄ in.6.de tri.q gcūq; sunt equales in fortitudine:equales sūt in prudētia z tēperātia: z sic de alys:hoc aūt nō essz nisi omnes virtutes vnius hois essent eq̄les:ergo oēs vtutes vni⁹ hois sūt eq̄les. ¶ Rñ⁰. dōm q q̄stitas vtutū:sic̄ ex dictis ꝑz: potest attendi dupl'r Uno mō ſm rōnē spēi:z sic nō est dubiuz q vna vtus vni⁹ hois sit maior q̄ alia:sic̄ charitas fide z spe. Alio mō pōt attendi ſm paticipationē subiecti:ꝓut.s.intēdit̄ vel remittit in subiecto:z ſm hoc oēs vtutes vnius hois sūt eq̄les ēdē eq̄litate ꝓportionis:inquātū equal'r crescunt in hoie:sic̄ es giti manus sūt ineq̄les ſm quātitatē:sed sūt eq̄les ꝛz ꝓportionē:cū ꝓportionabil'r augeant̄: huiusmodi aūt eq̄litatis opz eodē mō rōnem accipe:sic̄ z cōnexionis: equalitas.n.i quedā cōnexio virtutū ſm quātitatē. Dictū est aūt supra q rō cōnexionis virtutū dupl'r assignari pōt. Uno mō ꝛz secundū eoꝝ qui intelligūt ꝓ bas quatuoꝝ vtutes quatuoꝝ dilectiones generales vtutū: quaꝝ vna simul iuenit̄ cū alys in qualibz mā:vel'r virt⁹ i qualibz mā nō pōt equalis dici:nisi hēat oēs istas ꝯditiōes equales. Et hāc rōnē equalitatis virtutū assignat Aug.in.6.de tri.dicens. Si dixeris equales esse istos fortitudine:sed illum ꝓestare prudētia: sequit̄ q̄ huius fortitudo minus prudens sit:ac per hoc nec fortitudine equales sint:quādo est illius fortitudo prudentior:atq; ita de ceteris virtutibus inuenies si oēs eadē cōsideratione percurras. Alio modo assignata est rō cōnexionis virtutū ſm eos qui intelligunt huiusmodi virtutes habere mās determinatas:z scōm hoc ratio cōnexionis virtutum moralium accipit̄ ex parte prudentie: z ex parte charitatis q̄tum ad virtutes infusas: non autem ex parte inclinationis que est ex pte subiecti:vt supra dictum est. Sic igit̄ z ratio equalitatis virtutū pōt accipi ex pte prudētie quātū ad id qō est formale i oibus vtutibus moralib⁹:existēte.n.rōne equali perfcā in vno z eodē:opz q ꝓportionabil'r ſm rōnez rectā mediū constituat̄ in qualibz mā virtutū:quantuz vero ad id quod est māle in vtutibus moralib⁹.s.inclinatione ipsas ad actuz vtutis:pōt esse vnus hō magis ꝓmptus ad actum vnius virtutis q̄ ad actum alterius:vl' ex nāli cōsuetudine vel etiam ex gr̄e dono. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q verbū apli potest intelligi de bonis gr̄e gratis date: que non sunt cōia oibus:nec oia equalia in vno z eodē. Uel pōt dici q referт ad mensurā gr̄e gratuz facientis:ſm quā vnus abundat in omnib⁹ virtutibus plus q̄ alius pp maiorem abundantiaz prudentie vel etiā charitatis in qua cōnectunt̄ oēs virtutes infuse. ¶ Ad scōm dōm q vnus sanctus laudat̄ precipue de vna vtute z alius de alia pp excellentiorē ꝓmptitudinē ad actum vnius virtutis q̄ ad actum alterius. Et ſm hoc etiam ꝑz responsio ad tertium.

Ad tertium sic procedit̄. Uidet̄ q virtutes morales ꝑmaneāt intellectualib⁹. Dō enī magis ē necessariū z ꝑmanēti⁹ est melius:sz virtutes morales sūtēt ꝑmanētiores disciplinis:q̄ sunt vtutes itellectuales:z sūt etiā magis necessarie ad vitā humanā:ergo sūt ꝑfrende vtutibus intellectualibus. ¶ Ꝑ.De rōne virtutis ē q bonū faciat habentem:sed ſm virtutes morales dicitur

bō bonus: non aūt ſm vtutes itellcūales: niſi forte ſm ſolā prudētiā. ꝯ vtus moralis ē melior ꝗ vt⁹ intellcūalis. ¶ P. Finis ē nobilior his ꝗ ſūt ad finē: ſed ſic dr in .6. ethi. vtus moralis fac rectā intētionē finis: prudētia aūt fac rectā electionē eoꝝ ꝗ ſūt ad finē. ergo vtus moral' ē nobilior prudētia: ꝗ est vtus intellectualis circa moralia. ¶ Sz ꝫ. virtus moralis est i rōnali p pticipationē: vtus aūt intellcūalis in rōnali per eētiā: sic dr in p ethi. sed rōnale p essentiā est nobilius ꝗ rōnale p participationē. ergo vtus intellcūalis est nobilior ꝗ virt⁹ moralis. ¶ Rñ⁹. dōz ꝙ aliqd pōt dici magis phibz aliqd eē melⁱ⁹ simplr vt philosophari ꝗ ditari: qō tñ nō est melⁱ⁹ ſm gd. i. necessitatē patiēti: simplr aūt consideraī vnūqōꝙ: qñ considerat ſm ꝓpriaz rōnem spēi: hz autē vtus spēm ex obto: vt ex dictis pz. Uñ simplr loquēdo illa vtus spēm ex obto: vt ex dictis pz. Uñ simplr loquēdo illa virt⁹ nobilior est ꝗ hz nobilⁱ⁹ obz. Manifestū ē aūt ꝙ obz rōnis est nobilⁱ⁹ ꝗ obm appetitus. rō. n. appbendit aliqd ī vlⁱ: sed appetitus tendit in res que hūt esse ꝑticulare. vnde simplr loquēdo vtutes intellcūales ꝗ pficiūt rōnez: sūt nobiliores ꝗ morales ꝗ perficiūt appetitū. Sed si cōsideret virt⁹ in ordine ad actū: sic vtus moral' ꝗ perficit appetitus: cui⁹ ē mouere alias potentias ad actū: vt supra dcm ē: nobilior ē. Et qz vtus dr ex eo ꝙ ē ꝓncipiū alicui⁹ act⁹ cū sit pfectio potētie: sequit ēt ꝙ rō vtutis magis ꝓpetat vtutib⁹ moralibus ꝗ vtutib⁹ itellcūalib⁹: ꝗuis vtutes itellcūales sint nobiliores hīt⁹ simplr. ¶ Ad p^m ꝗ dōz ꝙ vtutes morales sūt magis ꝑmanētes ꝗ itellcūales: pp exercitiū eaꝝ ī his ꝗ ptinēt ad vitā cōem: hz manifestū ē ꝙ oba disciplinaꝝ ꝗ sūt necessaria ꝛ semp eodē mō se habētia: sūt permanētiora ꝗ oba virtutū moraliuz: ꝗ sūt ꝗdam particularia agibilia: ꝙ aūt virtutes morales sūt magis necessarie ad vitā būanaz nō oſidit eas esse nobiliores simplr: sed quo ad hoc: gnīmo virtutes intellcūales speculatiue ex hocipso ꝙ nō ordināt ad aliud: sic vtile ordinat ad finē sūt digniores: hoc. n. ꝓtinget qz ſm eas quodāmō inchoat in nobis btitudo: ꝗ ꝙsistit in cognitiōe vitatis: sic supra dictū est. ¶ Ad scōm dōm ꝙ ſm virtutes morales dr hō bonus simplr: ꝛ nō ſm intellectuales virtutes ea rōne: qz appetitus mouet alias potētias ad suū actū: vt supra dictū est. vnde ꝑ hoc etiā nō ꝓbaī nisi ꝙ vtus moralis sit melior ſm gd. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ prudentia nō solū dirigit vtutes morales ī eligēdo ea ꝗ sūt finē: sz ēt ī pstituendo finez: est aūt finis vniuscuiuscꝝ vtutis moralis attingere mediū ī ꝓpria mā qō gdez mediū determinaī ſm rectā rōnē prudētie: vt dr in .2.ꝛ.6. ethi.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uideī ꝙ iustitia nō sit ꝑcipua ītер vtutes morales. Maⁱ⁹ ꝓmū ptinet ad liberalitatē: scōz aūt ad iustitiā. ergo vr ꝙ liberalitas sit maior virtus ꝗ iustitia. ¶ P. Illud vr ee magis ꝑ. Patientia op⁹ perfcm hz. ergo. vr ꝙ patiētia sit maior ꝗ iustitia. ¶ P. Magnanimitas opaī magnū ī oibus virtutib⁹: vt dr in .4. ethi. ergo magnificat etiā ipsaz iustitiā: ē igit maior ꝗ iustitia. ¶ Sz ꝫ ē qō pbs dic in .5. ethi. ꝙ iusticia est pclarissima vtutū. ¶ Rñ⁹. dōm ꝙ vtus aliq ſm suā spēz pōt dici maior vel minor: vl simplr: vl ſz gd. Simplr gdez dr maior ſz ꝙ in ea maⁱ⁹ bonū rōnis relucet: vt supra dcm ē: ꝛ ſz hoc iustitia ītер oēs vtutes morales pcellit: tāꝗ ꝓpingor rōni: qō pz ꝛ ex subto ꝛ ex obto: ex subto gdez qz ē in volūtate sic in subto: volūtas aūt est appetit⁹ rōnal⁹: vt ex dictis pz: ſm aūt obm siue mām: qz ē circa operatōes gbus hō ordinat nō solū in seipso: sed etiā ad alterꝝ. vñ iustitia ē preclarissima virtutum: vt dr in .5. ethi. Inter alias aūt virtutes morales ꝗ sunt circa passiones tāto in vnaquaqꝝ magis reluez rōnis bonū ꝗto circa maiora motⁱ⁹ appetitiu⁹ sub diī rōni: maximū aūt in his ꝗ ad hoiem ptinent ē vita a ꝗ oīa alia dependēt: ꝛ iō fortitudo ꝗ appetitiuū motū subdit rōni in his ꝗ ad mortē ꝛ vitā pertinēt: ꝑmū locū tenet inter virtutes morales ꝗ sūt circa passiones: tñ ordinaī infra iusticiā; vnde phs dic in ꝑmo rhetoricoꝝ: ꝙ necesse est maximas esse vtutes que sūt alys honoratissime: sigdem est virtus potentia bñfactiua: pp hoc fortes ꝛ iustos maxīe honorāt hec gdez in bello. s. fortitudo: hec aūt. s. iustitia ꝛ ī bello ꝛ in pace vtilis est ꝙp⁹ fortitudinē aūt ordinaī tēperantia: ꝗ subyc rōni appetitū circa ea ꝗ imediate ordinant ad vitā: vel ī eodē ſm numeꝝ: vel in eodē ſm spēm. s. in cibis ꝛ venereis: ꝛ sic iste tres virtutes sil' cū prudētia dr esse ꝓncipales: etiā dignitate: ſm gd aūt dr aliqua vtus esse maior ſm ꝙ adminiculū vl ornamentū ꝑbet ꝓncipali vtuti: sic iuba ē simplr dignior accidēte: aliqō tamē accīs est ꝫ gd digni⁹ iuba: inq̄tū perfic subm in aliquo esse accidentali. ¶ Ad ꝑmū ergo dōz ꝙ act⁹ liberalitatis opz ꝙ fundet super actū iustitie. non. n. essz liberalis datio si nō de ꝓprio daret: vt in .2. politicoꝝ dr: vnde liberalitas sine iustitia esse nō possz ꝗ secernit suū a nō suo: iustitia pōt ām esse sine liberalitate: vñ iustitia simplr est maior liberalitate tāq̄ cōior ꝛ fundamētū ipsi⁹: liberalitas aūt est ſm gd maior: cū sit qdam ornat⁹ iustitie ꝛ supplementū ei⁹. ¶ Ad scōz dōm ꝙ patientia dr hīe op⁹ perfcm in tolerātia malorū in gb⁹ nō solū excludit iniustam vindictā: quā etiā excludit iustitia: neq̄ solū odiū qō fac charitas: neq̄ solū irā qō fac māsuetudo: sed etiā excludit tristitiā inordinatā: que ē radix oīum ꝓdictoꝝ: ꝛ iō ī hoc est perfectior ꝛ maior: qz in hac mā extirpat radicē: nō aūt est simplr perfectior oīb⁹ alys vtutib⁹: qz fortitudo nō solū sustinet molestias absq̄ perturbatiōe: qō ē patiētie: sz etiā ingerit se eis cū op⁹ fuerit. vnde quicūq̄ est fortis ē patiens: sed nō ꝛuertiī: est aūt patientia qdā fortitudis pars. ¶ Ad tertiū dōz ꝙ magnanimitas nō pōt esse nisi alys virtutib⁹ preexñtib⁹: vt dr in .4. ethi. vnde ꝓparaī ad alias sic ornat⁹ eaꝝ: ꝛ sic ſz ꝙd ē maior oīb⁹ alys: nō tamē simplr.

Ad quintum sic ꝓcedit. Ur ꝙ sapia nō sit maxima inter vtutes intellcūales. Impans. n. maius est eo cui imperat: sed prudentia videt imperare sapie. Dicit. n. ī ꝑmo ethi. ꝙ quale disciplinarū debitū ē ee in ciuitatib⁹ ꝛ qle vnūqōq̄ adiscere: ꝛ vsq̄quo hec ꝓ ordinat. s. politica: que ad prudentiā ordinat: vt dr ī .6. ethi. cū igit inter disciplinas etiā sapia contineat: videt ꝙ prudentia sit maior ꝗ sapia. ¶ P. De rōne virtutis est ꝙ ordinet hoiem ad felicitatem: est. n. virtutis dispositio perfecti ad optimū: vt dicit in .7. phy. sed prudētia est recta rō agibilium per que bō ad felicitatē perducit: sapia aūt non ꝓsiderat humanos act⁹ ꝗbus ad beatitudinē peruenit. ergo prudentia est maior vtus ꝗ sapia. ¶ P. Quāto cognitio est perfectior tāto videt esse maior. sed perfectior ē cognitionē habere possumus de rebus humanis de quib⁹ est scia ꝗ de rebus diuinis de quib⁹ est sapia: vt distīguit Aug. in .12. de tri. Quia diuina incōprehensibilia sunt ſm illud Job. 36. Ecce ds magnus vincens sciaz nraz: ergo scia est maior virt⁹ ꝗ sapia. ¶ P. Cognitio ꝓncipioꝝ est dignior ꝗ cognitio conclusionū: sed sapia concludit ex ꝓncipys indemōstrabilib⁹: quoꝝ est intellectus: sic ꝛ alie sciētie: ergo intellcūs est maior virtus ꝗ sapia. ¶ Sed ꝫ est qō pbs dic in .6. ethi. ꝙ sapientia est sic caput inter vtutes intellcūales. ¶ Rñ⁹. dōz ꝙ sicut dictū est: magnitudo virtutis ſm suam spēm considerat ex obiecto: obiectū aūt sapientie precellit inter oba omniū virtutū intellectualiū: considerat enim cām altissimā: que deus est: vt dicit in principio metaphy. Et quia per cām iudicatur de effectu: ꝛ per causaz superiorez de causis inferioribus: inde est ꝙ sapiētia habz iudiciū de omnibus alys vtutib⁹ itellectualib⁹: ꝛ ei⁹ est ordinare oēs: ꝛ ipsa ē ꝗsi architectonica respectu oīum. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm ꝙ cū prudentia sit circa res humanas: sapia vo circa cām altissi-

mã:impossibile est q̃ prudẽtia sit maior vtus q̃ sapiẽtia:ni
si vt dr̃ in.6.ethi. Maximũ cox q̃ sũt in mũdo essz bõ. Uñ
dõz est sic in codẽ lib.dr̃:q̃ prudẽtia non impat ipsi sapie:sz
poti⁹ ecõuerso:qz spũalis iudicat oia:z ipse a nemie iudicat
vt dr̃.i.ad Lor.z. Nõ.n.prudẽtia hz se ītromittere de altissi
mis q̃ cõsiderat sapia:sz impat de his q̃ ordinant̃ ad sapiaz
.s.quõ hoies debeãt ad sapiaz puenire:vnde in hoc ẽ prudẽ
tia seu politica ministra sapie: introduc̃.n.ad eã ꝓparãs ei
viã sic hostiari⁹ ad regẽ. ¶ Ad scõm dõz q̃ prudẽtia cõsi/
derat ea gb⁹ puenit̃ ad felicitatẽ:sed sapia ꝛsiderat ipz obz
felicitatis:qõ est altissimũ intelligibile:z si qdẽ essz pfcã cõ
sideratio sapie respectu sui obti:essz pfcã felicitas in actu sa
piẽtie:sed qz act⁹ sapie in hac vita est ipfcã respectu ꝑnci
palis obti qõ ẽ de⁹:iõ act⁹ sapie ẽ q̃dã inchoatio seu ꝓticipa
tio future felicitatis:z sic ꝓpingus se hz ad felicitatẽ q̃ pru
dẽtia. ¶ Ad tertiũ dõm q̃ sic phs dic̃ in p̃ de aĩa:vna noti
tia pfert̃ alteri:aut ex eo q̃ ẽ nobilioꝛ:aut pp certitudinẽ.
Si igit̃ subta sint eãlia ī bonitate z nobilitate:illa q̃ est cer
tior erit maior vtus:sz illa q̃ est min⁹ certa de altiorib⁹ z ma
iorib⁹:pfert̃ ei q̃ est magis certa de iferiorib⁹ reb⁹: vñ phs
dic̃ in.z.de celo:q̃ magnũ ẽ de reb⁹ celestib⁹ aliqd posse co
gnoscere:etiã debili z topica rõne Et i p̃ de ptib⁹ aialiũ dic̃:
q̃ amabile est magis paruũ aliqd cognoscere de reb⁹ nobi
liorib⁹ q̃ mlta cognoscere de reb⁹ ignobiliorib⁹:Sapia igit̃
ad quã ptinet dei cognitio hois maxie in statu hui⁹ vite nõ
põt pfecte aduenire:vt fit q̃si ei⁹ possessio:sed hoc soli⁹ dei
est:vt dr̃ in p̃ metaph̃.sz tñ illa modica cognitio q̃ p sapiam
ꝺ deo hr̃i põt:oĩ alij cognitioni pfert̃. ¶ Ad 4m dõm q̃ ve
ritas z cognitio ꝑncipioꝛ indemr̃abiliũ dependet ex rõne
terminoꝛ:cognitio.n.qd est totũ:z qd ẽ ps: statĩ cognoscit
q̃ oẽ totũ est mai⁹ sua pte:cognoscere aũt rõnẽ entis z non
entis:z toti⁹ z ptis:z alioꝛ q̃ ꝛueniũt ad ens:ex qbus sic ex
termis ꝛstituunt̃ ꝑncipia indemr̃abilia:ptinet ad sapiam:
qz ens cõe:est ꝑpri⁹ effect⁹ cãe altissime.s.dei: z iõ sapia nõ
solũ vtit̃ ꝑncipys indemr̃abilib⁹:quoꝛ est itellcũs: ꝛcludẽ
do ex eis sic ẽt alie scie:sed ex iudicãdo de eis:z disputando
ꝛ negãtes:vñ sequit̃ q̃ sapia sit maior vtus q̃ intellcũs.

Ad sextum sic ꝓcedit̃. Ur̃ q̃ charitas nõ sit maxi
ma ītervtutes theologicas. Cũ.n. fides
sit ī intellectu:spes ãt z charitas ī vi appetitiua:vt supra di/
ctũ est:vr̃ q̃ fides cõpareť ad spez z charitatẽ:sic vtus itel/
lectualis ad moralẽ:sz vt⁹ itellectual̃ ẽ maior morali: vt ex
dictis pz:ergo fides ẽ maior spe z charitate. ¶ ℙ. Qõ se hz
ex additiõe ad aliõ:vr̃ eẽ maius eo:sz spes vt vr̃ se hz ex ad/
ditione ad charitatẽ:pſupponit.n.spes amorẽ: vt Aug.dic̃ ī
Ench̃. Addit.n.quẽdã motũ ꝓtẽſiõis ī rẽ amatã: ergo spes
ẽ maior charitate. ¶ ℙ. Lã ẽ potior effectu:sz fides z spes
sũt cã charitatis. Dr̃.n. Mat.p̃ in glo.q̃ fides generat spez:
z spes charitatem:ergo fides z spes sũt maiores charitate.
¶ Sz ꝺ ẽ qõ apl's dic̃ ꝑma ad Lor.iz. Nũc aũt manẽt fides
spes:charitas tria hec: maior aũt hoꝛ ẽ charitas. ¶ Rñ°.
dõz q̃ sic supra dctñ ẽ.magnitudo vtutis ſm suã spẽz ꝛsidę
rat̃ ex obto:cũ ãt tres vtutes theologice respiciãt deũ sic ꝑ
priũ obz:ñ põt vna eaꝛ dici maior altera ex hoc q̃ sit circa
maius obm:sz ex eo q̃ vna se hz ꝓpingus ad obm q̃ alia:z
hoc mõ charitas ẽ maior alys:nã alie iportãt ī sui rõe q̃dã
distantiã ab obo.ẽ.n. fides de nõ visis:spes aũt de nõ bitis:
sed amor charitatis ẽ de eo qõ iã hr̃:ẽ.n.amatũ quodãmõ ī
amãte:z ẽt amãs ꝑ affectuz trahit̃ ad vnionẽ amati. pp qõ
dr̃.i Joã.4. Qui manet ī charitate ī deo manet z deus in eo.
¶ Ad pmũ ergo dõm q̃ hoc mõ nõ se hñt fides z spes ad
charitatẽ sic prudẽtia ad vtutẽ moralẽ:z hoc pp duo. Prio
qdẽ qz vtutes theologice hñt obz qõ ẽ supra aiaz humanã:
sz prudẽtia z vtutes morales sũt circa ea q̃ sũt ifra boiez: in
his ãt q̃ sũt supra boiez nobilioꝛ ẽ dilectio q̃ cognitio: pfici
tur.n.cognitio fm q̃ cognita sũt in cognoscẽte: dilectio vo
fm q̃ diligẽs trahit̃ ad rẽ dilectã:id aũt qõ est supra boiez:
nobili⁹ ẽ ī seipso q̃ sit in boie:qz vnũqõq̃ ẽ in altero ꝓmõ
ei⁹ in quo ẽ: ecõuerso ãt ẽ in his q̃ sũt infra boiez. Scõo q̃
prudẽtia moderat̃ mot⁹ appetitiuos ad mozales vtutes q̃
tinẽtes:sed fides nõ moderat̃ motũ appetitiuũ tẽdentiũ
deũ q̃ ptinet ad vtutes theologicas:sed solũ oñdit obz:mo
tus aũt appetitiuus ī obz excedit cognitionez humanã:fm
illud qd Eph̃.z. Supeminẽtẽ scie charitatẽ xp̃i. ¶ Ad 3m
dõm q̃ spes ꝑsupponit amorẽ ei⁹ qõ gs adipisci se ſpat q̃ est
amor cõcupiscẽtie:quo qdẽ amore magis se amat cui cõ
piscit bonũ q̃ aliqd aliud:charitas aũt iportat amorẽ ami
citie:ad quã puenit̃ spe:vt supra dictum ẽ. ¶ Ad 4m dõz q̃
cã pficiẽs ẽ potior suo effectu:nõ ãt cã disponẽs: sic n.calor
ignis esset potior q̃ anima ad quã disponit mãm: quod ꝑ
esse falsum:sic autem fides generat spem: z spes charitat̃
fm.s.q̃ vna ꝺponit ad alteram.

LXVII.

¶ Questio.

Deinde cõsiderãdũ est de duratiõe
vtutũ p⁹ hãc vitã. ¶ Et cir
ca hoc q̃rũ̃ sex. ℙ. vtrũ vtutes mozales
maneãt p⁹ hãc vitã. 2° vtrũ vtutes intel
lectuales. 3° vtrũ fides. 4° vtrũ spes. 5° vtrũ maneat aliqd fidei vt
spei. Sexto vtrum maneat charitas.

Ad primum sic ꝓcedit̃. Ur̃ q̃ vtutes mozales ñ
maneãt p⁹ hãc vitã. Noies.n.i statu
future gl'ie erũt similes angelis:vt dr̃ Mat.zz.sz ridiculũ
est ī ãgelis ponere vtutes mozales:vt dr̃ ī .x.ethi.ergo nec
in hoibus p⁹ hãc vitã erũt vtutes mozales. ¶ ℙ. Uirtutes
mozales pficiũt hoies in vita actiua:sed vita actiua nõ ma
net p⁹ hãc vitã. Dic̃.n. Hzeg.in.6.moral̃. Actiue vite opa cũ
corpe trãseũt:ergo vtutes mozales nõ manẽt p⁹ hãc vitã.
¶ ℙ. Tpantia z fortitudo q̃ sũt vtutes mozales sũt irõna
biliũ ptiũ:vt phs dic̃ in.z.ethi.sz irrõnabiles ptes aie corrũ
punt̃ corrupto corpe:eo q̃ sũt actus organoꝛ corpaliũ:ergo
q̃ vtutes mozales nõ maneãt p⁹ hãc vitã. ¶ Sz ꝺ qõ dr̃
Sap̃.p.q̃ iustitia ꝑpetua ẽ z imortalis: ¶ Rñ°. dõm q̃ sic
Aug.dic̃.in.i4.de tri. Tullius posuit p⁹ hãc vitã q̃uoz ptes
tes cardinales nõ eẽ:sed in alia vita hoies esse btõs sola co
gnitione nãe: in q̃ nihil est meli⁹ aut amabili⁹: vt Aug.dic̃
ibidẽ:ea.s.nã q̃ creauit oẽs nãs. Ipse aũt postea determinat
huiusmodi q̃tuoz vtutes ī futura vita existere: tñ alio⁹ modo
cui⁹ euidẽtiã sciẽdũ ẽ q̃ ī huiusmodi vtutib⁹ aliqd ẽ formę
le:z aliqd q̃si mãle. Mãle qdez est in eis vtutib⁹ inclinatio
tio q̃dã ptis appetitiue ad passiões vl operatões fm modũ
aliquẽ.sz qz iste mod⁹ determinat̃ a rõne: iõ formale i ois⁹
vtutib⁹ ẽ ipse ordo rõnis. Sic igit̃ dõz est q̃ huiusmodi vir
tutes mozales in futura vita nõ manẽt q̃tũ ad id qõ ẽ mãle
in eis:nõ.n.hẽbũt in futura vita locũ ꝺcupiscẽtie z delecta
cula mortis:neq̃ ẽt distributiões z cõicationes rer̃ q̃ cõue
nũt in vsuz pñtis vite. Sz q̃tũ ad id qõ ẽ formale remane
bũt ī beatis pfectissime p⁹ hãc vitã:inq̃tũ rõ vniuscuiusq̃
rectissima erit circa ea q̃ ad ipz ptinẽt fz statũ illũ:z vis ap
petiua oĩno mouebit̃ fm ordinẽ rõnis in his q̃ ad statũ illũ
ptinẽt:vñ Aug.ibidẽ dic̃:q̃ prudẽtia ibi erit sine vllo pcu
lo errozis:fortitudo sine molestia tolerãdoꝛ malorum:tpan
tia sine repugnatiõe libidinũ: vt prudẽtie sit nullũ bonũ ꝺo
ꝑponere vl eq̃re:fortitudis ei firmissime cohereret:tpantie
nullo defectu noxio delectari: de iustitia vo manifestũ est
quẽ actũ ibi hẽbit.s.esse subditũ deo: qz etiã in hac vita ad
iustitiã ptinet esse subditũ supiozi. ¶ Ad pmũ ergo dõz q̃
phus loquit̃ ibi de huiusmodi virtutib⁹ mozalib⁹ q̃tus ad
id qõ materiale est in eis.sic de iustitia q̃tũ ad cõmutatio
nes z distributiones:de fortitudine q̃tuz ad terribilia z pe
cula:de tpantia q̃tũ ad ꝺcupiscẽtias prauas. Et sic dõz ẽ
ad secũdũ:ea.n.q̃ sũt actiue vite mãliter se hñt ad virtutes

¶ Ad tertiũ dõz q̃ stat⁹ p⁹ hãc vitã ẽ duplex. Unus gdem

aīa resurrectionē: qñ aīe erūt a corpib⁹ sepārate. Ali⁹ aūt p⁹ resurrectionē: qñ aīe iterato corpibus suis vnient. In illo ḡ resurrectionis statu erūt vires irrōnales i orgānis corporis sic ⁊ nūc sūt: vñ ⁊ poterit i irascibili eē fortitudo: ⁊ in ꝯcupiscibili tpantia: iēt̄ū vtraq; vis pfecte erit dispōsita ad obediendū rōni: sz i statu aīa resurrectionē ptes irrōnales non erūt actu i aīa: sz solū radicalr i eēntia ipsi⁹: vt in ꝑ dictū ē: vnde nec hmōi vtutes erūt in actu nisi i radice. s. i rōne ⁊ volūtate: i gb⁹ sūt semialia q̄dā bax vtutū: vt dictuz ē: sz iusti tia q̄ est i volūtate etiā actu remanebit: vnde spāliter de ea dcñ ē: q̄ ē ppetua ⁊ imortalis: tū rōne subti qz volūtas incorrnptibilis ē: tū etiā pp similitudinē act⁹: vt ꝑus dcñ ē.

Ad secundum sic ꝓcedit. Videt q̄ vtutes itellectuales nō maneāt p⁹ hāc vitā. Dic.n. apls. i. ad Cor. 13. q̄ scia destruet. ⁊ rō ē: qz ex pte cognoscim⁹: sz sic cognitio scie ē ex pte. i. ipfcā: ita ēt cognitio aliaz vtutū itellectualiū q̄diu hec vita durat: ergo oēs vtutes itellectuales p⁹ hāc vitā cessabūt. ℂ ℙ. Phs dic̄ i ꝑdicamētis: q̄ scia cū sit habitus: ē q̄litas difficile mobilis: nō. n. de facili amittit̄ nisi ex aliq̄ forti trāsmutatione vl egritudine: sed nulla est tāta trāsmutatio corpis hūani: sic ē p mortē: ergo scia ⁊ alie vtutes itellectuales nō manent p⁹ hāc vitā. ℂ ℙ. Uirtutes itellectuales pficiūt intellectū ad bene opandū ꝓpriū actū: sz actus itellect⁹ nō videt eē p⁹ hāc vita: eo q̄ nihil itelligit aīa sine fantasmate: vt dr̄ in. 3. de aīa: fantasmata aūt p⁹ hāc vitā nō manēt: cū nō sint nisi i orgānis corpeis: ergo vtutes itellectuales nō manent p⁹ hāc vitā. ℂ Sz ꝺ est q̄ firmior est cognitio vnius ⁊ necessarior ꝓ pticulariū ⁊ ꝓtingētiū: sz hoie remanet p⁹ hāc vitā cognitio pticulariū ⁊ ꝓtingētiū: puta corr q̄ gs fec̄: vel passus ē: ex illud Lu. 16. Recordare qz recepisti bona i vita tua ⁊ Laza rus sim̄r mala. ḡ multo magis remanet cognitio vniuz: ⁊ necessarior: q̄ ptinent ad sciam ⁊ ad alias vtutes intellectuales. ℂ Rñ⁹. dōm q̄ sic i ꝑmo dictū ē: q̄d posuerūt q̄ spēs itelligibiles nō ꝑmanēt i itellectu possibili nisi q̄diu actu itelligit: nec est aliq̄ ꝓseruatio spēz cessante ꝓsideratiōe actuali nisi i viri⁹ sensitiuis: q̄ sūt act⁹ corpaliū orgānoz. s. imaginatiua ⁊ memoratiua: hmōi aūt vires corrūpunt̄ corrupto corpe: ⁊ iō ꝑm hoc scia nullo mō p⁹ hāc vitā remanebit corrupto corrupto: neq; aliq̄ alia itellectualis virt⁹. Sz hec opinio est ꝺ sm̄ Aristotelis q i. 3. de aīa dic̄: q̄ intellect⁹ possibil̄ ē i actu cū sit singula sic̄ sciēs: cū tñ sit i potētia ad cōsideradū i actu. Est ēt ꝺ rōnez: qz spēs itelligibiles recipiūt̄ in itellectu possibili imobilr ꝑm mōz recipiētis: vnde ⁊ itellectus possibilis dr̄ locus spēz: q̄si spēs itelligibiles conseruās: sz fantasmata ad q̄ respiciēdo bō itelligit i hac vita: applicādo ad ipsas spēs itelligibiles: vt i ꝑmo dictuz ē: corrupto corpe corrūpūt̄: vnde q̄tū ad ipsa fantasmata q̄ sūt q̄si mālia i vtutibus itellectualib⁹: vtutes itellectuales destruunt̄ destructo corpe. Sz quātū ad spēs intelligibiles: q̄ sūt in itellectu possibili vtutes itellectuales manēt: spēs aūt seruātes habēt i vtutib⁹ itellectualib⁹ sic formales: vnde itellectuales vtutes manent post hāc vitā q̄tū ad id qō ē formale in eis nō ār q̄tuz ad id qō est māle: sic ⁊ de moralib⁹ dictū est. ℂ Ad ꝑm ḡ dōm q̄ vbuz apli est intelligendū quātū ad id qō est māle in scia: ⁊ quātuz ad modū itelligendi: qz. s. neq; ꝓuersiones ad fantasmata. ℂ Ad scōm dōm q̄ p egritudinē corrūpit̄ habitus scie q̄tuz ad id qō est māle: in eo. s. q̄tuz ad fantasmata: nō aūt q̄tuz ad spēs itelligibiles que sunt in itellectu possibili. ℂ Ad tertiū dōz q̄ aīa sepata p⁹ mortē hz aliū modū itelligendi q̄ per ꝓuersionē ad fantasmata: vt in primo dcñ est: ⁊ sic scia manet: nō tñ ex eundē modum operandi: sicut ⁊ de virtutib⁹ moralibus dcñ est.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidet q̄ fides maneat p⁹ hāc vitā. Nobilior. n. est fides q̄ scia: sed scia manet p⁹ hanc vitā: vt dcñ est: ḡ ⁊ fides ℂ ℙ. i. ad Cor. 13. dr̄. Fundamētū aliud nemo pōt pōere ꝑter id qō posit̄ ē: qō ē xp̄s iesus. i. fides xp̄i iesu: sz sublato fundamēto nō remanet id qō superedificat̄: ergo si fides nō remanet p⁹ hāc vitā nulla alia vtus remaneret. ℂ ℙ. Cognitio fidei ⁊ cognitio glie differūt sm̄ pfectū ⁊ impfectū: sz cognitio imperfecta pōt esse simul cū cognitiōe pfecta: sic̄ in angelo sit̄ pōt esse cognitio vesptina cū cognitiōe matutina: ⁊ aliqs bō pōt sit̄ hre de eadē ꝯclusione sciaz per syllogismū demōstratiuuz: ⁊ opinionē p syllogismū dialecticū: ergo ēt fides simul esse pōt p⁹ hāc vitā cū cognitiōe glie. ℂ Sed ꝺ est qō apl's dic̄. 2. ad Cor. 5. Ēdiu sum⁹ in corpe pegrinamur a dño: p fidē. n. ambulam⁹ ⁊ nō p spez: sed illi q̄ sūt in glia non pegrinant̄ a dño sz sūt ei psentes. ergo fides nō manet p⁹ hāc vitā in glia. ℂ Rñ⁹. dōm q̄ oppositio est per se ⁊ ꝓpria cā q̄ vnū excludat̄ ab alio: inq̄tū. s. in oībus oppositis includit̄ oppositio affirmationis ⁊ negationis. Inuenit̄ aūt i q̄busdaz oppositio sm̄ ꝺrias formas: sic̄ in coloribus albuz ⁊ nigrū: in q̄busdā aūt sm̄ pfectū ⁊ ipfectū: vnde in alterationib⁹ magis ⁊ minus accipiunt̄ vt ꝺria: vt cū de minus calido fit magis calidū: vt dr̄ in. 5. physico. Et qz pfectū ⁊ impfectū opponūt̄: ipossibile ē q̄ sit̄ sm̄ idez sit pfectio ⁊ impfectio. Est aūt ꝑsideradū q̄ impfectio qdem q̄q; est de rōne rei: ⁊ ptinet ad spēm ipsi⁹: sic̄ defectus rōnis ptinet ad rōnem spēi equi vel bouis. Et qz vnū ⁊ idē numero manēs nō pōt trāsferri de vna specie i aliā: inde est q̄ tali ipfectiōe sublata tollit̄ spēs rei. sic̄ iā nō esz bos vl equus si esz rōnalis: q̄q; vo ipfectio nō ptinet ad rōnē spēi: sz accidit i diuiduo sz aliqd aliud: sic̄ alicui boi q̄q; accidit defect⁹ rōnis q̄tū impedit̄ i eo rōnis vsus pp somnū vl ebrietatē vl aliqd hmōi. Pz aūt q̄ tali ipfectione remota nihilomin⁹ subest rei remanet. Manifestū ē aūt q̄ impfectio cognitionis est ō rōne fidei: ponit̄. n. i eius diffinitiōe. fides. n. est ſuba spandaz rez argumētū nō apparētiū: vt dr̄ ad Heb. xi. Et Aug. dic̄. Quid ē fides? credere qō nō vides: q̄ āt cognitio sit sine apparitiōe vl visione: hoc ad ipfectionē cognitiōis pertinet: ⁊ sic ipfectio cognitionis ē de rōne fidei. vñ mānifestū ē q̄ fides nō pōt esse pfecta cognitio eadē numero manens. Sed vlteri⁹ ꝓsiderādū est vtrū sit̄ possit esse cū cognitione pfecta: nihil. n. phibz aliquā cognitionē ipfectā sit̄ eē aliqñ cū cognitione pfecta. Est igr̄ ꝓsiderādū q̄ cognitio pōt esse ipfecta tripl'r. Uno mō ex pte obti cognoscibil̄: alio mō ex pte medy: tertio mō ex pte subti. Ex pte qdē obti cognoscibilis dr̄nt sm̄ pfectū ⁊ iperfectū cognitio matutina ⁊ vesptina i angel': nā cognitio matutina est de reb⁹ sm̄ q̄ hñt esse i ꝟbo: cognitio āt vesptina ē de eis sm̄ q̄ hñt eē i ꝑpria nā: qō est iperfectū respectu ꝑmi eē. Ex pte vo medy differūt sm̄ pfectū ⁊ iperfectū cognitio q̄ est de aliq̄ ꝯclusiōe p mediū demōstratiuū ⁊ per mediū ꝑbabile. Ex pte vo subti dr̄nt sm̄ pfcm̄ ⁊ iperfcm̄ opinio: fides ⁊ scia: nā de rōne opiniōis est q̄ accipiat̄ vnū cū formidīe alteri⁹ oppositi. vñ non hz firmā ihesionē: de rōne vo scie est q̄ hēat firmā inhesionē cū visione itellectiua: hz. n. certitudinē ꝓcedētem ex intellectu ꝓncipioz: fides aūt medio modo se hz: excedit. n. opinionē i hoc q̄ hz firmā ihesionē: deficit vo a scia in eo q̄ non hz visionez. Manifestū ē āt q̄ pfcm̄ ⁊ iperfcm̄ nō possunt sit̄ esse ex idez: sed ea q̄ differūt ex perfcm̄ ⁊ iperfcm̄ ex aliqd idē pōt esse i aliquo alio eodez. Sic igit̄ cognitio pfcā ⁊ iperfcā ex pte obti nullo⁹ possūt esse de eodē obto: possunt tamen conuenire de eodez medio ⁊ in eodē subiecto: nihil. n. phibz q̄ vnus bō simul ⁊ semel p vnū ⁊ idē mediū hēat cognitionē de duob⁹: quoz vnū est perfcm̄ ⁊ aliō iperfcm̄: sic̄ de sanitate ⁊ egritudine: ⁊ bono ⁊ malo. Simlr etiā ipossibile est q̄ cognitio perfecta ⁊ imperfcā ex pte medy ꝓueniant in vno medio: sed nihil prohibet quin conueniant in vno obto: ⁊ in vno subto: pōt. n. vnus bō cognoscere eandē

conclusionē per mediū ꝓbabile ⁊ demōstratiuū. Et est sīl' ī possibile ꝙ cognitio pfecta ⁊ iperfecta ex pte subti sint sīl' in eodē subto: fides aūt in sui ratiōe hz impfectiōez: q̄ ē ex pte subti: vt. ſ. credēs non videat id qō credit: beatitudo āt de sui rōne hz pfectiōez ex pte subti: vt. ſ. beatus videat id quo beatificaī: ut supra dictū ē. Uñ manifestū ē ꝙ impossibile est ꝙ fides maneat sīl' cū beatitudie ī eodē subiecto.

¶ Ad primū ergo dōz: ꝙ fides est nobilioꝛ q̄ scīa ex parte obiecti: qꝛ eiꝰ obz est vitas prima: sz scīa hz pfectioꝛē modū cognoscēdi: q ñ repugnat pfectioni btitudis. ſ. visioni: sīc repugnat ei modꝰ fidei. ¶ Ad scōz dōz: ꝙ fides ē fūdamētū q̄tū ad id qō hz ō cognitōe: ⁊ iō qñ pficiet cognitio erit pfectiꝰ fūdamitū. ¶ Ad ȝm pz solutio ex his q̄ supra dicta sūt.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uī ꝙ spes maneat post mortē ī statu glozie. Spes. n. nobiliozi mō pficit appetitū humanū q̄ vtutes mozales: sz vtutes mozales manent pꝰ hāc vitā: vt pz ꝑ Aug. in. i4. de tri. ergo mlto magis spes. ¶ Ꝑ. Spei opponit timoꝛ: sz timoꝛ manet post hāc vitā: ⁊ in bris qdē timoꝛ filialis q manet in sclīs: ⁊ in dānatis timoꝛ penarū. ergo spes pari rōne pōt pmanere. ¶ Ꝑ. Sīc spes ē futuri boni: ita ⁊ desideriū: sz in bris ē desideriuz futuri boni: ⁊ q̄tū ad gloziā cozpozis quā aīe btōrū desiderāt: vt dicit. Augꝰ. iz. sup. Gen. ad līaz: ⁊ ēt q̄tū ad gloziā aīe ſm illud Eccle. z4. Qui edūt me adhuc esuriēt: ⁊ qui bibūt me adhuc sitiēt. Et. i. Pe. pmo dicit. Jn quez desiderāt angeli ꝓspicere. ergo videt ꝙ possit eē spes post hāc vitaz ī beatis. ¶ Sed ɔ̄ est qō apls dic̄ Ro. 8. Qō videt quis qd sperat. sed beatꝰ videt id qō ē obz spei. ſ. deū. ergo non sperāt. ¶ Ñ. dōm ꝙ sīc dictū est: id qō de rōne sui importat impfectionē subiecti: nō potest simul stare cū subiecto opposita pfectione pfecto: sicut pz ꝙ motus in ratione sui ꝓportat imperfectionē subiecti: est. n. actus existentis in potētia inq̄tum hmōi. vnde qñ illa potentia reducit ad actū: iaz cessat motus: nō. n. adhuc albat posit q̄ iā aliqd factū est albuz: spes aūt ꝓportat motū quēdam ī id qō nō habet: vt pz ex his q̄ supra de passiōe spei dixim⁹: ⁊ ideo qñ habet id qō sperat. ſ. diuina fruitio: iaz spes esse nō poterit.

¶ Ad pmū ergo dōm ꝙ spes est nobilioꝛ vtutibus mozalibus q̄tuz ad obm qō est deus: sed actus virtutuz mozaliuz nō repugnat pfectioni beatitudis: sicut actꝰ spei: nisi forte rōne māe ſm quā non manēt: non. n. vtus mozalis pfic appetitum solū ī id qō nondū habet: sed etiā circa id qō pōtialiter habet. ¶ Ad scōm dōm ꝙ timoꝛ est duplex: seruil' ⁊ filialis: vt infra dicet. Seruilis qdem est timoꝛ pene: qui non poterit eē in gloria nulla possibilitate ad penā remanētē. Timoꝛ vero filialis hz duos actus. ſ. reuereri deū: ⁊ quātum ad hūc actuz manet: ⁊ timere sepationē ab ipso: ⁊ q̄tū ad hunc actuz nō manet: separi. n. a deo hz rōnez mali: nullus aūt malū ibi timebit: ſm illud ꝓuer. pmo. Abundātia perfruet malo ꝓ timoꝛe sublato. Timoꝛ autē opponit spei oppositionē boni ⁊ mali: vt supra dictū est: ⁊ ideo timoꝛ qui remanet ī gloria nō opponit spei: in dānatis aūt magis pōt esse timoꝛ pene q̄ in beatis spes glozie: qꝛ ī dānatis erit successio penaꝝ: ⁊ sic remanet ibi rō futuri qō ē obz spei: sz gloria scōꝝ est absq; successione ſm quādaz eternitatis participationē: in qua nō est ꝑteritū ⁊ futuꝝ: sed solū ꝑsens: ⁊ tñ nec etiā ī dānatis est ꝓprie timoꝛ: nā sicut supra dictū est: timoꝛ nunq̄ est sine aliqua spe euasionis: que oīno ī dānatis non erit: vñ nec timoꝛ nisi cōiter loquēdo hz ꝙ quelibz expectatio mali futuri dicit timoꝛ. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ q̄tū ad gloziā aīe nō potest esse in beatis desideriū ſm ꝙ respic futuꝝ rōne iam dicta: dr autem ibi esse esuries ⁊ sitis p remotionē fastidiu: eadē rōne dr esse desideriū ī angelis. Respectu autem glozie cozpis in aīabus scōꝝ pōt qdem eē desideriū: non tamē spes ꝓprie loquēdo: neq; ſm ꝙ spes ē virtus theologica: sic. n. eius obm est deus: nō aūt aliquod bonū creatū: neq; ſm ꝙ cōiter sumit: qꝛ obm spei est arduum vt supra dictū est: bonū aūt cuius iā incuitabilē cām hz nō compat ad nos in rōne ardui: vñ non ꝓprie dicit aliqs qui hz argētū sperare se habituꝝ aliqd qō statim in pāte eiꝰ est vt emat ⁊ similr illi q habet gliaz aīe non ꝓprie dicunt sperare gloziā cozpozis: sed solum desiderare.

Ad quintum sic ꝓcedit. Uidet ꝙ aliqd fidei vel spei remaneat in gl'ia. Remoto. n. qō est ꝓpriuz: remanet id qō est cōmune sicut dr in libro de causis: ꝙ remoto rōnali remanet viuuz: ⁊ remoto viuo remanet ens: sz ī fide est aliqd qō hz cōmune cū btitudine. ſ. ipsa cognitio: aliqd aūt qō est sibi ꝓpriuz. ſ. enigma: est. n. fides cognitio enigmatica: q̄ remoto enigmate fidei adhuc remanet ipsa cognitio fidei. ¶ Ꝑ. Fides est quoddā spūale lumen aīe: ſm illud Eph̄. pmo. Jlluminatos oculos cordis nr̄i ī agnitionē dei. sz hoc lumē est impfectū respectu luminis glie de quo dicit in psal. Jn lumie tuo videm⁹ lumē. lumē aūt impfectū remanet superueniēte lumie pfecto: non. n. cādela extinguit claritate solis superueniēte. ergo vī ꝙ ipz lumē fidei maneat cū lumine glozie. ¶ Ꝑ. Subā hmōi non tollit per hoc ꝙ subtrahit mā: potest. n. hō habitus liberalitatis retinere: ēt amissa pecunia: sed actū hēre non pōt: obz autē fidei ē veritas ꝓma adhuc pōt remanere ipe habitus fidei. boc ꝙ vr veritas ꝓma adhuc pōt remanere ipe habitus fidei.

¶ Sed ɔ̄ est ꝙ fides ē qdā habitus simplex: simplex aūt vel totū tollit: vel totū remanet: cū igit fides non totalr manet: totalr tollit. sed cū euacuet: vt dictū est: ergo videt ꝙ totalr tollat.

¶ Ñ. dōz ꝙ qdam dixerūt ꝙ spes totalr tollit fides āt partī tollit. ſ. q̄tū ad enigma: ⁊ partī manet. ſ. q̄tū ad fulgos cognitiōis: qō qdē si sit itelligat ꝙ maneat nō idē numero: sz idē genere: verissime dictū ē: fides. n. cū visione ꝓprie nit ī genere: qō ē cognitio: spes aūt non ꝓuenit cū btitudine ī genere: compat. n. spes ad beatitudis fruitionē sic motus ad qetē ī termino. Si aūt intelligat ꝙ eodē numero cognitio q̄ ē fidei maneat ī pria: hoc ē oīno ipossibile: nō. n. remota dria alicuius spei remanet suba generis eadez numero: sic remota dria cōstitutiua albedis non remanet eadē suba colozis numero: vt sic idē coloz numero sit q̄: doq; albedo qñq; vo nigredo: non. n. compat genus ad drias sic mā ad formā: vt remaneat suba generis eadē numero dria remota: geta: sic remanet eadē numero suba māe remota forma: genus. n. ⁊ dria non sūt ptes spēi: aliogn nō ꝑdicarent de specie: sed sic spēs significat totū. i. compositū ex mā ⁊ forma ī rebus mālibus: ita dria significat totū: ⁊ similr genus: sz genus denoiat totū ab eo qō est sic mā: differētia vo ab eo qō est sic forma: spēs vero ab vtroq; sic in hoīe sensitiua natura māliter se hz ad itellectiuā: aīal aūt dicit qō hz vtrūq; ⁊ sitiuā: rōnale qō hz intellectiuā: homo vero qō hz vtrūq; sic idē totū significat per hec tria: sz nō ab eodē. vnde ꝑ ꝙ cuz dria non sit nisi designatiua generis remota dria nō potest suba generis eadē remanere: non. n. remanet eadē aīalitas si sit alia aīa ɔstituens aīal. vñ non potest eē ꝙ eadem numero cognitio que ꝓus fuit enigmatica postea fiat visio apta. Et sic pz ꝙ nihil idē numero vel specie qō ē in fidere manet ī pria: sed solū idem genere. ¶ Ad pmū ergo dōm ꝙ remoto rationali nō remanet viuū idē numero: sed idē genere: vt ex dictis pz. ¶ Ad scōm dōz ꝙ iperfectio luminis cādele non opponit pfectioni solaris luminis: qꝛ non respiciunt idē subm sed impfectio fidei ⁊ perfectio glozie oppositi nunt adinuicē: ⁊ respiciūt idē obm. vnde non ꝓsūt eē sīl sīc nec claritas aeris cuz obscuritate eius. ¶ Ad tertiū dōz ꝙ ille q amittit pecuniā non amittit possibilitatē habendi pecuniā: ⁊ ideo ꝓuenīter remanet habitus liberalitatis: sz in statu glozie non solum actu tollit obm fidei qō est nō vī sum: sed etiam ſm possibilitatem ꝓpter beatitudinis stabilitatem: ⁊ ideo frustra talis habitus remaneret.

Ad sextum sic ꝓcedit. Videt ꝙ charitas nō manet post hāc vitā i gloria: qz vt dicit ad Cor. 13. Cū venerit qđ perfectū est euacuabit: qđ ex pte est. i. qđ est impfectū: sz charitas vie est iperfecta. ergo euacuabit aduenięte pfectione glorie. ¶ Ꝑ. Habit⁹ z act⁹ distinguunt fm obta: sed obm amoris est bonū apphēsus. cū ergo alia sit apphēsio pātis vite: z alia apphensio future vite: videt ꝙ nō maneat eadē charitas vtrobiqꝫ. ¶ Ꝑ. Ex quę sūt vnius rōnis impfectū pōt venire ad equalitatē pfectionis ꝓtinuus augmētū: sed charitas vie nūqꝫ pōt puenire ad equalitatē charitatis pātrie quātūcūqꝫ augeat. ergo videt ꝙ charitas vie nō maneat i pātria. ¶ Sed ⁊ō ē qđ apls dic. i. ad Cor. 13. Charitas nunqꝫ excidit. ¶ Rn⁹. dōm ꝙ sic supra dictū est: quādo impfectio alicui⁹ rei non est de rōne spēi ipsius: nihil phibz idem numero qđ ꝓus fuit impfectū postea perfectū esse: sic hō ꝓ augmētum perficit: z albedo ꝓ itēsionē: charitas aūt est amor de cui⁹ rōne nō est aliqua impfectio. pōt. n. esse z habiti z nō habiti: z visi z nō visi: vñ charitas nō euacuat ꝓ glię pfectionē: sed eadē numero manet. ¶ Ad ꝓmū ergo dōm ꝙ impfectio charitatis ꝓ accns se hz ad ipsaz: qz nō est de rōne amoris impfectio: remoto aūt eo qđ est ꝓ accns nihilominus remanet suba rei: vnde euacuata iperfectiōe charitatis nō euacuat ipsa charitas. ¶ Ad scđm dōz ꝙ charitas nō hz ꝓ obto ipsaz cognitionē. sic. n. nō essz eadē i via z in pātria: sed hz ꝓ obo ipsaz rez cognitā: que eadē. s. ipsiuz deuz. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ charitas vie ꝓ augmētuz nō pōt puenire ad eālitatē charitatis pātrie ꝓp differentiā que ē ex pte cause: visio. n. est quedam causa amoris: vt dicit in. 9. ethico ꝛ: deus aūt quāto pfectius cognoscitur tanto perfectius amatur.

¶ Questio. LXVIII.

Onsequenter cōsiderādū ē ō donis. ¶ Et circa hoc q̄rūt octo. ꝑ vtrū dona differāt a vtutib⁹. 2° de necitate donoꝝ. 3° vtrū dona sint habit⁹. 4° que z quot sint. 5° vtrū dona sint cōnexa. 6° vtrū maneāt in patria. 7° de comparatione eoꝝ adinuicē. Octauo de comparatione eoꝝ ad vtutes.

Ad primum sic ꝓcedit. Videt ꝙ dona nō distinguant a vtutib⁹. Dic. n. Greg. i ꝓmo moral. exponēs illud Job. Nati sūt ei septem filij: sic dicit. septez nobis nascūt filij cū ꝓ cōceptionē bone cogitationis sci spūs septē in nobis vtutes oriunt. Et iducit illud qđ habet Esa. xi. Requiescet sup eū spūs itellectus ⁊c. vbi enumerant septē spūs sci dona: ergo septē dona spūs sci sūt virtutes. ¶ Ꝑ. Aug. dic i lib. de questiōib⁹ euāgelij: exponēs illđ qđ hr Matth. 12. Tūc vadit z assumit septē alios spūs ⁊c. Septē vitia sūt ꝺria septem virtutib⁹ spūs sci. i. septem donis: sūt aūt septē vitia ꝺria vtutib⁹ cōiter dictis: ergo dona nō distinguūt a virtutibus cōiter dictis. ¶ Ꝑ. Quoꝝ ē diffinitio eadem ipsa quoqꝫ sunt eadē: sed diffinitio vtutis cōuenit donis: vnūqđqꝫ. n. donū est bona q̄litas mētis qua recte viuit ⁊c. similr diffinitis doni ꝛuenit vtutibus infusis. est. n. donū datio irredibilis: fm phm. ergo virtutes z dona nō distinguunt. ¶ Ꝑ. Plures eoꝝ q̄ numerant iter dona sūt virtutes: nā sic supra dictū est: sapia z intellectus z scia sunt vtutes itellectuales: cōsilium aūt ad prudētiam pertinet: pietas aūt spēs est iustitie: fortitudo aūt quedā virtus est moralis: ergo videt ꝙ dona z vtutes nō distinguantur. ¶ Sed ⁊ō ē ꝙ Greg. i ꝓ moral. distinguit septez dona: q̄ dic significari ꝑ septē filios Job: a tribus virtutib⁹ theologicis q̄ dic significari ꝑ tres filias Job. Et in. 2. moral. distinguit eadem septem dona a q̄tuor vtutibus cardinalib⁹ que dic significari ꝑ quatuor angulos domus. ¶ Rn⁹. dōz ꝙ si loquamur de dono z vtute fm nois rōnem: sic nullaz opposicionē habēt adinuicē: nā rō vtutis fundit̄ fm ꝙ perficit̄ hominē ad bene agēdum: vt supra dictū est: rō autem doni fundit̄ fm comparatiōem ad cām a qua ē: nihil aūt phibz illud qđ est ab alio vt donū esse pfectiuū alicuius ad bñ operāduz: pśertim cū supra dixerim⁹ ꝙ vtutes q̄daz nobis sūt ifuse a deo: vñ fm hoc donū a vtute distingui nō potest. Et ideo q̄dam posuerūt ꝙ dona nō ēent a vtutib⁹ distiguēda: sed eis remanet nō minor difficultas: vt. s. rōnē assignēt q̄re quedā virtutes dicant̄ dona z nō oēs: z q̄re alique cōputant̄ inter dona: quē nō computāt̄ iter virtutes: vt ꝑz de timore. Unde alij dixerūt dona a vtutib⁹ esse distiguēda: sz nō assignauerūt cōueniętem distinctiōnis cām: que. s. ita cō munis essz vtutibus: ꝙ nullo modo donis: aut ecōuerso. Cō sideraūtes. n. alig ꝙ iter septē dona q̄tuor pertinēt ad rōnez. s. sapiętia z scia: itellectus z cōsilium: z tria ad vim appetitiuā. s. fortitudo pietas: z timor: posuerūt ꝙ dona pficiebant liberū arbitriū fm ꝙ est facultas rōnis: vtutes vero fm ꝙ est facultas volūtatis: qz iuenerūt duas solas vtutes i rōne vl i intellectu. s. fidem z prudētiam: alias vero i vi appetitiua vel affectiua. Oporteret aūt si hec distictio essz ꝓueniēs ꝙ oēs vtutes essent i vi appetitiua: z oia dona in rōne. Quidam vero cōsiderantes qđ Greg. dicit in. 2. moraliū: ꝙ donum spūs sancti qđ in mēte subiecta formatꝫ prudētiam tēperātiam: iustitiam: z fortitudinē: eādem mētem munit cōtra singula tētamēta per septem dona: dixerūt ꝙ virtutes ordinant̄ ad bene operādum: dona vero ad resistēdum tētatōibus. Sed nec ista distinctio sufficit: qz etiam virtutes tētationibus resistūt inducētibus ad peccata: que ꝺriātur virtutibus: vnūquodqꝫ eniz resistit naturali⁹ suo cōtrario: qđ ꝓcipue pz ō charitate: de qua dicit Cant. 8. Aque multe nō poterūt extinguere charitatem. Alij vero considerātes ꝙ ista dona traduntur in scriptura: fm ꝙ fuerūt in xpo vt pz Esa. xi. dixerūt: ꝙ virtutes ordinātur simplr ad bene operādum: sed dona ordinātur ad hoc vt per ea cōformemur xpo: ꝓcipue quātū ad ea que passus est: qz i passione eius ꝓcipue huiusmodi dona resplenduerūt. Sed hoc ēt nō videt ee sufficiēs: qz ipse dns ꝓcipue nos iducit ad sui cōformitatē fm humilitatem z māsuetudinē Mat. xi. Discite a me: qz mitis sum z humilis corde. Et fm charitatem Jo. 15. Diligatis inuicē sic dilexi vos. Et he etiā vtutes ꝓcipue i passione xpi resplenduerūt. Et ideo ad distinguēdū dona a vtutibus debemus sequi modū scripture loquēdi i qua nobis tradunt̄ nō quidē sub nomīe donoꝝ: sed magis sub nomīe spūum. Sic enī dicit Esa. xi. Requiescet sup eū spūs sapiētie z itellectus ⁊c. Ex quib⁹ verbis manifeste datur intelligi: ꝙ ista septem enumerant̄ ibi fm ꝙ sūt i nobis ab inspiratiōe diuina: inspiratio aūt significat quādam motionē ab exteriori. Est. n. cōsiderādum ꝙ in hoīe est duplex ꝓncipiuz mouēs: vnum qdē iterius: qđ est rō. aliud aūt exterius: qđ est deus: vt supra dictū est: z etiā phs dicit hoc in ca. de bona fortuna. Manifestū est aūt ꝙ oē qđ mouet̄: necesse ē ꝓportionatū esse motori: z hec ē pfectio mobilis inquātū ē mobile: dispositio q̄ disponit̄ ad hoc ꝙ bñ moueat̄ a suo motore. Quāto igit mouēs est altior tāto necesse ē ꝙ mobile pfectiori dispositiōe ei ꝓportionet̄: sic videmus ꝙ pfectio⁹ oz ee discipulū dispositū ad hoc ꝙ altiorē doctrinā capiat a doctore. Manifestū ē aūt ꝙ vtutes hūane pficiūt hoiem fm ꝙ hō natus ē moueri ꝑ rōnez in his que iterius vel exteri⁹ agit: opz igit̄ ineesse hoī altiores perfectiones fm q̄s sit dispositus ad hoc ꝙ diuinit⁹ moueat̄: z iste pfectiones vocant̄ dona: nō solū qz ifundunt̄ a deo: sz qz fm ea hō disponit̄ vt efficiat̄ prōpte mobilis ab ispiratiōe diuina: sic dr Esa. 5. Dns aperuit mihi aurē: ego aūt nō ꝺdico: retroꝝsuz nō abij. Et phs ēt dic i ca. de bona fortuna. ꝙ his q̄ mouent̄ ꝑ instinctum diuinum nō expedit cōsiliari fm rationem humanaz: sed ꝙ sequēt̄ iteriorez instinctū: qz mouent̄ a meliori ꝓncipio q̄ sit rō humana z hoc est qđ quidam dicunt ꝙ dona pficiūt hoiem ad altiores actus q̄ sint actus virtutum.

¶ Ad primū g dōz q buiusmodi dona noiant quādoq vtutes fm cōez ratiōez virtutis: habēt tamē aliqd supueniens rōni cōmuni virtutis: iquātum sūt qdam diuine vtutes pficientes hoiem iquātum est a deo mot⁹: vnde t phs i .7. ethi. supra vtutem cōem ponit quādam vtutem heroicam vl diuinam: fm quā dicūtur aliqui diuini viri. ¶ Ad scōm dōm q vitia iquātum sūt cōtra bonū ratiōis ꝺriant vtutibus: iquātū aūt sūt ꝺtra diuinum instinctū ꝺriant donis: idez. n. ꝺriat deo t rōni cui⁹ lumē a deo deriuat. ¶ Ad tertiū dōz q diffinitio illa dat de virtute fm cōem modū virtutis: vñ si volum⁹ diffinitionem restringere ad virtutes ꝓput distinguunt a donis: dicemus q hoc qō dicit: qua recte viuit. intelligendū est de rectitudine vite q accipit fm regulam rationis: similr aūt donū ꝓput distinguit a vtute infusa: potest dici id qō datur a deo i ordine ad motionē ipsius: qz. s. facit hoiem bene sequētem suos instinctus. ¶ Ad quartū dōm q sapientia dicit intellectualis virtus: fm q ꝓcedit ex iudicio rōnis: dicit aūt donum fm q opatur ex instinctu diuino. Et similiter est dōm de alys.

Ad secundum sic ꝓceditur. Uidet q dona nō sint necessaria homini ad salutem. Dona. n. ordinant ad quādam pfectionē vltra cōmunem pfectionē virtutis: nō aūt est homini necessariū ad salutem: vt huiusmodi pfectionem ꝓsequat que est vltra cōmunē statū vtutis: qz huiusmodi pfectio non cadit sub ꝓcepto: sed sub ꝓsilio: ergo dona nō sūt necessaria homini ad salutem. ¶ Ꝑ. Ad salutē hois sufficit q homo se bene hēat t circa diuina: t circa humana: sed p vtutes theologicas hō se hz bene circa diuina: p virtutes autem mozales circa humana: ergo dona non sūt hoi necessaria ad salutem. ¶ Ꝑ. Hzeg. dic in .z. moral. q spūs sanctus dat sapiaz ꝺ stultitiā: intellectū ꝺ hebetudinē: ꝺsilium ꝺ ꝓcipitationem: fortitudinem ꝺ timorez: sciam ꝺ ignorātiam: pietatē ꝺ duriciā: humilitatem ꝺ superbiā: sed sufficiēs remediū potest adhiberi ad oia ista tolleda p vtutes. ergo dona non sūt necessaria homini ad salutē. ¶ Sed ꝑ. inter dona sūmū videt esse sapiētia: infimū autez timoz: vtrūq aūt hoz necessariū ē ad salutē: q de sapiētia dicit Bap. 7. Neminē diligit deus nisi q cum sapiētia inhitat. Et de timore dicit Eccle. p. Qui sine timore est nō poterit iustificari. g etiā alia dona media sūt necessaria ad salutē. ¶ Rñ°. dōz q sic dictū ē dona sūt qdā hois pfectiōes qb⁹ hō disponit ad hoc q bene sequat instinctū diuinū: vñ i his in qbus nō sufficit istinct⁹ rōnis: sz est necessari⁹ spūs sci istinct⁹: p ꝺns ē necessariū donū. Ratio aūt hois est perfecta dupl a deo. ꝓrio qdē nāli pfectione: fm. s. lumē nāle rationis. Alio aūt modo quadā supnāli pfectione p vtutes theologicas: vt dictuz est supra Et q̄uis hec secūda pfectio sit maioz q̄ ꝑma: tamē ꝑma pfectio pfectiozi modo habet ab hoie q̄ scōa: natura ꝑma habetur ab hoie quasi plena possessio: secūda aūt habet q̄si impfecta: impfecte enim diligim⁹ t cognoscim⁹ deum. Manifestuz est aūt q vnūquodq qō pfecte habz nāz vel formā aliquā aut vtutem pōt p se fm illam opari: nō tamen exclusa opatione dei: q i omni nā t volūtate interius operat: sed id qō pfecte habet nām aliquā vel formā aut vtutez: nō potest p se opari nisi ab altero moueat: sic sol qz ē pfecte lucidus: p seipsuz pōt illuminare: luna aūt i qua est impfecte nā lucis: nō illuminat nisi illuminata: medicus etiā q pfecte nouit artē medicine: pōt per se opari: sed discipulus ei⁹ q nōdū ē plene instructus: nō potest p se opari nisi ab eo instruat. Sic igit quātuz ad ea que subsunt humane rōni in ordine. s. ad finem ꝺnālem hoi: homo pōt opari per iudiciū rōnis: si tñ etiā i hoc homo adiuuet a deo p specialē instinctū: hoc erit supabūdantis bonitatis: vñ fm philosophos nō gcūq habebat vtutes mozales acq̄sitas: hēbat vtutes heroicas vel diuinas: sed i ordine ad finē vltimū supnālem: ad quem rō mouet: fz q est aliqualr t ipfecte informata p vtutes theologicas: nō sufficit ipsa motio rōnis nisi desuper adsit instinctus t motio spūs sancti. fm illud ad Ro. 8. Qui spū dei agunt hi fily dei sūt t heredes. Et in psal. dr. Spūs tuus bonus deducet me i terrā rectā: qz. s. in hereditatē illius terre beate nullus pōt puenire: nisi moueat t deducat a spū scō. Et ideo ad illū finem cōsequēdum: necessariuz est hoi hre donū spūs sancti. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q dona excedūt cōmunē pfectionē vtutum: nō quātū ad genus opez: eo mō quo cōsilia precedūt precepta: sed quātū ad modū operādi fm q mouet hō ab altiori ꝓncipio. ¶ Ad scōm dōz q per vtutes theologicas t mozales nō ita pficit homo in ordine ad vltimum finem: quin semp indigeat moueri quodaz superiori instinctu spūs sancti rōne iā dicta. ¶ Ad tertiū dōm q rōni humane nō sūt oia cognita: neq oia possibilia: siue accipiat vt pfecta pfectione nāli: siue accipiat vt perfecta theologicis vtutibus. vñ nō potest quātuz ad oia repellere stultitiā: t alia huiusmodi: de qbus fit mētio. fz ille cui⁹ scie t potestati oia subsunt: sua motione ab omni stultitia t ignorātia t hebetudine t duricia t ceteris huiusmodi nos tutos reddit. t ideo dona spūs sci q faciūt nos bene sequentes istinctum ipsius: dicūtur cōtra hmōi defect⁹ dari.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidet q dona spūs sancti nō sint habitus. Habit⁹ enī est qualitas i hoie manēs. est enī qualitas difficile mobilis: vt dicit i ꝓdicamētis: sed ꝓpriū xpi ē q dona spūs sancti i eo requieūt. vt dicit Esa. xi. Et Jo. p̄mo dicit. Super quez videris spūm descēdētem t manētez sup eū: hic est q baptizat. Ꝺ exponēs Hzeg. i .z. moral. dic. In cūctis fidelibus spūs sanctus venit: sz i solo meditatore semp singulariter pmanet. ergo dona spūs sancti nō sūt habitus. ¶ Ꝑ. Dona spūs sancti pficiūt hoiez fm q agit a spū dei: sic dictū est: sed inquātū homo agit a spū dei: sz habz quodāmodo vt istrumētū respectu eius: nō aūt cōuenit vt istrumētū pficiatur per habitū: sed ꝓncipale agens. ergo dona spūs sancti nō sūt habitus. ¶ Ꝑ. Sicut dona spūs sancti sūt ex ispiratione diuina: ita donū ꝓphetie: sed ꝓphetia non est habitus. nō enī habitus ꝓphetie adest ꝓphetis semp: vt Hzeg. dic i ꝑma homilia Ezech. ergo neq etiā dona spūs sancti sūt habitus. ¶ Sed ꝺ est qō dns dic discipulis de spū sancto loquēs Jo. 14. Apud vos manebit: t in vobis erit: spūs aūt sanctus nō est i hoibus absq donis eius. ergo dona eius manēt i hoibus. ergo nō solum sūt actus vel passiōes: sed etiam habitus permanentes. ¶ Rñ°. dōm q sic dictū est: dona sūt quedā perfectiones hois: qbus disponit ad hoc q homo bene sequat instinctū spūs sancti. Māifestum est autē ex supra dictis q virtutes mozales pficiūt vim appetitiuaz fm q participat aliqualr rōnem: iquātuz. s. nata est moueri p imperiū rōnis. hoc igitur modo dona spūs sancti se habēt ad hoies i comparatiōe ad spūz sanctuz: sic vtutes mozales se habēt ad vim appetitiuā i comparatiōe ad rōnem. vtutes aūt mozales habitus qdā sunt qbus vires appetitiue disponunt ad ꝓpte obediēdū rōni. vnde t dona spūs sancti sūt qdam habitus qbus hō pficit ad ꝓmpte obediēdū spiritui sancto. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q Hzeg. ibidem soluit dicēs: q i illis ꝺnis sine qbus ad vitā peruenire nō potest: spūs sanctus i electis oibus semper manet: sed i alys nō semp manet. Septez aūt dona sūt necessaria ad salutem: vt dictū est. vñ quātū ad ea spūs sanctus semp manet i sanctis. ¶ Ad scōm dōm q rō illa procedit de istrumēto cuius nō est agere: sed solū agi. tale autem istrumētū nō homo: sed sic agit a spū sancto: q etiam agit inquātū est liberi arbitry. vnde indiget habitu. ¶ Ad tertium dōm q ꝓphia est de donis que sūt ad māifestatiōez spūs: nō aūt ad necessitatem salutis. vnde nō est simile.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uidet q icōueniēter septem dona spūs sancti enumerē-

tur. In illa enim enumeratione ponuntur quatuor ptinentia ad virtutes intellectuales. s. sapiētia: intellect⁹: scīa: ⁊ cōsiliū: qō ptinet ad prudētiā: nihil aūt ibi ponit qō ptineat ad artē q ē gnta vt⁹ intellectualis: sil⁹ ēt ponit aliqd ptinēs ad iustitiā. s. pietas: ⁊ aliqd ptinens ad fortitudinē. s. fortitudinis donū: nihil aūt ibi ptinēs ad tēperātiā: ergo īsufficiēter enumerant dona. ¶ P. Pietas ē pars iustitie: sz circa fortitudinez nō ponit aliq̄ pars ei⁹. sz ipsa fortitudo. ergo non debuit poni pietas: sz ipsa iustitia. ¶ P. Uirtutes theologice maxime ordināt nos ad deū: cū ergo dona pficiāt hominē fm q⁹ mouet a deo: videt q⁹ debuissent poni aliq̄ dona ptinētia ad theologicas vtutes. ¶ P. Sic⁹ timet. ita ⁊ delectatio sūt passiones ꝺ diuise timori. ergo sic timor ponit donū: ita ⁊ alia tria debēt poni dona. ¶ P. Intellectui adiungit sapiētia q̄ regit ipm: fortitudini aūt ꝺsiliuz: pietati aūt scia. ergo ⁊ timori debuit addi aliq̄ donū directiū: ī cōueniēter ergo septē dona spūs sancti enumerant. ¶ Sz ī ꝺrīū ē auctoritas scripture Esa. ii. ¶ Rñ⁹. dōz q⁹ sic dcīm ē: dona sūt qdā habit⁹ pficientes hoiem ad hoc q⁹ prompte sequat istinctū spūs scī: sic⁹ vtutes morales pficiūt vires appetitiue nate sūt moueri p iperiū rōnis. ita oēs vires būane nate sūt moueri p istinctū dei sic a q̄dā supiori potētia. ⁊ iō ī oīb⁹ viribus hois q̄ pūt eē ꝓncipia būanoꝝ actuū sic sūt vtutes: ita etiā sūt dona. s. ī rōne ⁊ ī vi appetitiua. rō aūt ē speculatiua ⁊ practica. ⁊ i vtraq̄ ꝺsiderat apphēsio vitatis: q̄ ptinet ad īuentionē ⁊ ad iudiciū de vitate. Ad apphēsionē igr vitatis pficit speculatiua rō p itellectuz: practica vo per ꝺsiliū ad reteaūt iudicādū speculatiua qdē per sapientiā: practica vo p sciaz pficit. appetitiua aūt vt⁹ i his qdē q̄ sunt ad alterū pficit p pietatē: i his aūt q̄ sūt ad seipm pficit p fortitudinez ꝺ timorē piculoꝝ: ꝺ ꝺcupiscētiā vo iordinatā delectabiliū p timorē: fm illud ꝓuer. i6. Per timorē dñi declinat ois a malo. Et i psal. Confige timore tuo carnes meas a iudicys .n. tuis timui. Et sic pz q⁹ hec dona extēdunt se ad oīa ad q̄ ergo dōm q⁹ dona spūs scī pficiūt hoiem i his q̄ ptinēt ad hñ vitēduz: ad q̄ nō ordinat. ars: sz ad exteriora factibilia: ē. n. ars rō recta nō agibiliū: sz factibiliū: vt dr i. 6. ethicoꝝ. ¶ Pōt tñ ēt dici q⁹ q̄tū ad ifusionē donoꝝ ars ptinet ad spiritū scūz q ē ꝓncipal⁹ mouēs: nō aūt ad hoies q sūt qdā orgāna ei⁹. dū ab eo mouent: tēpantie aūt rñdet quodāmō donū timoris: sic. n. ad vtutē tēpantie ptinet fm ei⁹ ꝓpriā rōnez vt aliqs recedat a delectationib⁹ prauis pp bonū rōnis: ita ad donū timoris ptinet q⁹ aliqs recedat a delectatōib⁹ prauis pp dei timorē. ¶ Ad scōm dōm q⁹ nomē iustitie ꝺponitur a rectitudine rōnis. ⁊ iō nomē vtutis ē ꝓueniēti⁹ q̄z nomē doni: sz nomē pietatis ꝺportat reuerētiā quā habemus ad pārem ⁊ ad pātriam. Et q⁹ pr̄ oīuz de⁹ ē: ēt cult⁹ dei pietas noīat: vt augu. dic. io. de ci. dei. ⁊ iō ꝓueniēter donū quo aliqs pp reuerētiā dei bonū opat ad oēs: pietas noīat. ¶ Ad tertiū dōm q⁹ anim⁹ hois nō mouet a spū scō. nisi ei fm aliquē modū vniat: sic istīm nō mouet ab artifice nisi p contactū aut p aliquā aliaz vnionē. Prima aūt vnio hois ē p fidē: ⁊ spē: ⁊ charitatē: vñ iste vtutes psupponunt ad dona sicut radices q̄dā donoꝝ: vñ oīa dona ptinēt ad has tres virtutes: sic q̄dā deriuationes ꝓdictaꝝ vtutū. ¶ Ad quartuz dōm q⁹ amor: spes ⁊ delectatio bñt bonū p obo: summū aūt bonū deus ē: vñ noīa haꝝ passionū trāsferunt ad virtutes theologicas: qb⁹ aīa ꝺiungit deo, timoris aūt obm ē malum qō deo nullo mō ꝺpetit: vñ nō ipoꝛtat ꝺiūctionē ad deū: sz magis recessuz ab aliq̄b⁹ reb⁹ pp reuerētiā dei. ⁊ iō nō ē nomē vtutis theologice: sz doni qō eminēti⁹ retrahit a malis q̄z vt⁹ moralis. ¶ Ad qntū dōz q⁹ p sapietiā dirigit ⁊ hois intellectus ⁊ hois affect⁹: ⁊ iō ponunt duo correūdentia sapiētie tanq̄z directiuo: ex pte qdē itellect⁹ donū itellectus: ex pte aūt affect⁹ donū timoris: rō. n. timēdi deū ꝓcipue sumit ex ꝺsideratōe excellētie diuine quā ꝺsiderat sapiētia.

Ad quintum sic ꝓcedit. Uidet q⁹ dona non sint ꝺnexa. dic. n. aplūs. i. ad Cor. ix. Aly dat p spūm sermo sapiētie: aly sermo scie fm eūdē spūz. sz sapiētia ⁊ scīa iter dona spūs scī ꝺputant. ergo dona spūs scī dant diuersis: ⁊ nō ꝺnectunt sibiinuicē ī eodē ¶ P. Augu. dic ī. i4. de ci. dei: q⁹ scīa nō pollēt fideles plurimi: cūius polleant ipsa fide: sz fidē ꝺcomitat aliqō de donis ad min⁹ donū timoris. ergo videt q⁹ dona nō sint ō necessitate ꝺnexa ī vno ⁊ eodē. ¶ P. Grego. ī pmo moraliuz dic q⁹ minor ē sapiētia si itellectu careat: ⁊ valde iutilis est itellect⁹ si ex sapiētia nō subsistat: vile est ꝺsiliū cui op⁹ fortitudinis deest: ⁊ valde fortitudo destituit nisi p ꝺsiliū fulciat. nulla ē scīa si vtilitatez pietatis nō hz: ⁊ valde iutilis ē pietas si scie discretōe caret: timor quoq; ipe si nō has vtutes habuerit ad nullū op⁹ bone actiōis surgit. ex qb⁹ videt q⁹ vnū donū possit sine alio hr̄i: nō ergo dona spūs scī sunt ꝺnexa. ¶ Sz ꝺ est qō ibidē Grego. pmittit dicēs. Illud in Job filioꝝ ꝺuiuio pscrutādū videt q⁹ semetipsos iuicē pascūt. p filios aūt Job de qb⁹ logt: significant dona spūs sci. q̄ dona spūs sci sūt ꝺnexa p hoc q⁹ sciuicē reficiūt. ¶ Rñ⁹ dōz q⁹ hui⁹ qōnis veritas de facili ex pmissis pōt hr̄i: dcīm ē. n. supra q⁹ sic vires appetitiue disponunt p vtutes morales ī ꝺparatione ad regimē rōnis: ita oēs vires aīe disponūtur p dona ī ꝺparatiōe ad spūm scm mouentez. spūs aūt sanctus habitat ī nobis p charitatez fm illud Ro. 5. Charitas dei diffusa est ī cordib⁹ nr̄is p spūz scm q dat⁹ est nobis: sic⁹ ⁊ rō nr̄a pficit p prudentiā. vñ sic⁹ vtutes morales ꝺnectūtur sibi iuicem ī prudentia: ita dona spūs scī ꝺnectunt sibi iuicem ī charitate: ita. s. q⁹ q charitatem hz oīa dona spūs scī hz: quoꝝ nullū sine charitate hr̄i pōt. ¶ Ad pmū ergo dōz q⁹ sapientia ⁊ scīa vno mō pūt ꝺsiderari fm q⁹ sūt grē gratis date: put. s. aliqs abūdat itm̄ ī cognitione rerū diuinaꝝ ⁊ humanaꝝ: vt possit etiaz fideles īstruere ⁊ aduersarios ꝺfundere: ⁊ sic logt ibi aplūs de sapientia ⁊ scīa. vñ sīgnāter fit mentio de sermone sapientie ⁊ scīe. alio mō pūt accipi: put sūt dona spūs scī: ⁊ sic sapientia ⁊ scīa nihil aliō sunt q̄z q̄dā pfectiones būane mentis fm q̄s disponit ad sequendū istinctū spūs scī ī cognitōe diuinoꝝ vel būanorū. ⁊ sic pz q⁹ huiusmodi dona sūt in oīb⁹ hñtib⁹ charitatem. ¶ Ad scōm dōz q⁹ Augu. loquit de scīa exponens ꝓdictā auctoritatem aplī: vñ logt de scīa ꝓdicto mō accepta scōm q⁹ est grā gratis data. qō pz ex hoc qō subdit. aliud. n. est scire tātūmō qd hō credere debeat pp adipiscendā vitā beatā: q̄ nō nisi eterna est. aliud aūt est scire quēadmodū hoc ipm ⁊ pys opitulet: ⁊ ꝺ ipios defendat: quā ꝓprio appellare vocabulo sciam videt aplūs. ¶ Ad tertiū dōm q⁹ sic⁹ vno mō cōnexio vtutū cardinaliū ꝓbat p hoc q⁹ vna carū pficit quodāmō p aliā: vt supra dcīm est. ita Grego. eodez mō vult ꝓbare ꝺnexionem donoꝝ p hoc q⁹ vnū sine alio nō pōt esse pfectū. Un pmittit dicens Ualde singula qlz destituit: si nō vna vt⁹ aly vtuti sufragent. nō ergo dat itelligi q⁹ vnuz donū possit esse sine alio: sz q⁹ itellect⁹ si esset sine sapientia non posset esse donum: sicut temperantia si esset sine iustitia nō esset virtus.

Ad sextum sic procedit. Uidet q⁹ dona spūs scī nō maneāt ī patria. Dic. n. Greg. i. 2. moral. q⁹ spūs scūs ꝺ singula tentamenta septez donis erudit mentem: sz ī pria nō erūt aliq̄ tentamenta scōm illud Esa. ii. Nō occident: ⁊ nō nocebūt ī mōte scō meo. ergo dona spūs scī nō erūt ī pria. ¶ P. Dona spūs scī sūt hit⁹ q̄daz vt supra dcīm est. frustra aūt essent hit⁹ vbi act⁹ esse nō pōt: act⁹ aūt quorūdā donoꝝ ī pria esse nō pūt. Dic. n. Gregoriꝰ in pmo moral. q⁹ intellectus fac audita penetrare: ⁊ ꝺsiliuz

proibbet esse precipitez:t fortitudo facit non metuere aduersa.t pietas replet cordis viscera operibus misericordie. hec ãt nõ ꝓpetũt statui pñie.ergo huiusmodi dona nõ erũt ĩ statu glorie.¶ Ꝑ.Donoꝝ q̃dã pficiũt hoiem ĩ vita ꝓtem platiua:vt sapiẽtia t itellect⁹:q̃daz ĩ vita actiua:vt pietas t fortitudo:sz actiua vita cũ hac vita terminat: vt Grego.dicit ĩ.6.moral'.ergo ĩ statu glorie nõ erũt oĩa dona spũs scĩ. ¶ Sz ꝫ ẽ qõ ambrosi⁹ dic ĩ libro de spũ scõ. Ciuitas dei illa hyerusalẽ celestis nõ meatu alic⁹ fluuy terrestris abluitur:sz ex vite fonte ꝓcedens spũs scũs cui⁹ nos breui satiamur hausturi illis celestib⁹ spiritib⁹ redũdãti⁹ videt affluere pleno septẽ vtutũ spũalium ferues meatu.¶ ℞ñ°.dõm q̃ de donis dupl'r possum⁹ loq. Uno mõ q̃tũ ad eẽntiam donoꝝ.t sic pfectissime erũt ĩ pria:sic pz p auctoritatẽ ambrosy ĩductã:cui⁹ rõ ẽ.qz dona spũs scĩ pficiũt mẽte hũanã ad sequẽdũ motionẽ spũs scĩ:qõ ꝓcipue erit ĩ pria qñ deus erit oĩa ĩ oib⁹:vt dr̃.i.ad Cor.xv.tqñ hõ erit total'r subdit⁹ deo.alio mõ pñt ꝓsiderari q̃tũ ad mãz circa quã opant'.t sic ĩ pñti hñt opationẽ circa aliquã mãz circa quã nõ habebũt opationẽ ĩ statu glorie.t ꝑm hoc nõ manebũt ĩ pria:sic supra de virtutib⁹ cardinalib⁹ dcm ẽ.¶ Ad ꝓmũ ergo dõz q̃ Grego.logt ibi de donis ꝑm q̃ ꝓpetũt statui pñti:sic .n. donis ꝓtegimur ꝫ tẽtamẽta maloꝝ:sz ĩ statu glorie cessantib⁹ malis p dona spũs scĩ pficiemur in bono.¶ Ad scõm dõm q̃ Grego.ĩ singulis donis ponit aliqd qõ trãsit cũ statu pseti.t aliqd qõ pmanet ĩ futuro.Dic.n.q̃ sapiẽtia mẽtẽ de eternoꝝ spe t certitudine refic:quoꝝ duoꝝ spes trãsit:sz certitudo remanet:t de itellectu dic q̃ ĩ eo q̃ audita penetrat: reficiẽdo cor tenebras ei⁹ illustrat: quaꝝ audit⁹ trãsit.qz nõ docebit vir frem suũ:vt dr̃ Piere.xi.sz illustratio mẽtis manebit. De ꝓsilio aũt dic q̃ ꝓhibz eẽ ꝓcipitez qõ ẽ necessariuz ĩ pñti.t itez q̃ rõne animũ replet:qõ ẽ necessariũ etiã ĩ futuro. De fortitudine vo dic q̃ aduersa non metuit:qõ ẽ necessariũ ĩ pñti.t itez q̃ ꝓfidẽtie cibos apponit:qõ pmanet etiã in futuro. De scia vo vnũ tñ ponit.s.q̃ ignorãtie:iciuniũ superat qõ ptinet ad statũ psentẽ.sed qõ addit ĩ vẽtre mẽtis:pot figural'r itelligi repletio cognitionis.q̃ ptinet ẽt ad statũ futuꝝ. De pietate vo dic q̃ cordis viscera misericordie opib⁹ replet qõ gdẽ ꝫz vba ptinet tñ ad statuz psentẽ:sz ipse itim⁹ affect⁹ ꝓximoꝝ p viscera designat⁹:ptinet ẽt ad futuꝝ statũ:ĩ quo pietas nõ exhibebit misericordie opa:sz ꝓgratulatiõis affectũ:de timore vo dic q̃ pmit mentẽ.ne de psentibus supbiat:qõ ptinet ad statũ presentem:t q̃ de futuris cibos spei confortat:quod etiaz pertinet ad statum presentẽ q̃tum ad spem:sed pot etiam ad statũ futuruz ptinere q̃tuz ad ꝓfortationẽ de reb⁹ bis spatis t ibi obtẽtis.¶ Ad tertiũ dõm q̃ rõ illa ꝓcedit de donis q̃tuz ad mãm: opa.n. actiue vite nõ erunt materia donoꝝ:sz oĩa habebũt act⁹ suos circa ea q̃ ptinẽt ad vitam cõtemplatiuam.que est vita beata.

Ad septimum sic ꝓcedit. Uidet q̃ dignitas donoꝝ nõ attendat ꝫz enumerationẽ q̃ enumerant': Esa.ii. Illud.n. videt eẽ potissimuz ĩ donis qõ maxie de⁹ ab hoie regrit. sz maxie regrit de⁹ ab hoie timorẽ. Dicit'.n. Deutro.io. Et nũc Israel qd dñs de⁹ tu⁹ petit a te nisi vt timeas dõm deũ tuũ. Et Malach. primo dr̃. Si ego dñs vbi timor meus.ergo videt q̃ timor q̃ enumerat' vltimo non sit ifimũ donoꝝ:sz maximũ.¶ Ꝑ. Pietas videt eẽ quoddã bonũ vle. Dic.n. aplus.i.ad Thimoth.5. q̃ pietas ad oĩa vtilis ẽ:sz bonũ vle ꝑfert particularib⁹ bonis.ergo pietas q̃ penultimo enumerat': videt eẽ potissimũ donoꝝ.¶ Ꝑ. Scia pfic iudiciũ hois:ꝓsiliuz ãt ad iquisitionẽ ptinet. sz iudiciũ ꝑeminet ĩ q̃sitioni.ergo scia ẽ poti⁹ donũ q̃ ꝓsiliũ:cũ tñ post enumeret'.¶ Ꝑ. Fortitudo ptinet ad vim appetitiuã: scia aũt ad rõnem. sz rõ est eminentioz q̃ vis appetitiua.ergo t scia est eminenti⁹ donum q̃ fortitudo:q̃ tñ ꝑmo enumerat':nõ ergo dignitas donoꝝ attendit' ꝑm ordinem enumeratõis eoꝝ.¶ Sz ꝫ est quod augu.dic ĩ libro de ser.do.ĩ mõte. Uidet' mihi septiformis opatio spũs scĩ: de q̃ Esa.logt' bis gradib⁹ sententy sq̃ congruere:de qb⁹ fit mentio Matth.5.sz ĩteresse ordinis:num ibi.s.ĩ Esa.enumeratio ab excellẽtioribus cepit:hic vo ab iferioribus.¶ ℞ñ° dõm.q̃ dignitas donoꝝ dupl'r pot attẽdi. Uno mõ simpl'r.s.p ꝓparationem ad ꝓprios act⁹:put pcedũt a suis ꝑncipijs.alio mõ ꝑm qd.s.p ꝓparationem ad materiã. Simpl'r ãt loquẽdo de dignitate donoꝝ.eadẽ est rõ ꝓparatiõis ĩ ipsis:t ĩ vtutib⁹.qz dona ad omnes act⁹ potentiarũ aĩe pficiũt hoiem ad quos pficiũt vtutes:vt supra dictũ est:vñ sic vtutes itellectuales ꝑferunt' vtutib⁹ moralibus:t ĩ ipsis vtutib⁹ itellectualib⁹ ꝓtemplatiue ꝑferunt' actiuis:vt sapientia:itellect⁹:t scia prudentie t arti. Ita ñ q̃ sapientia ꝑfert' itellectui: t itellect⁹ scie: sic prudentia t synesis eubolie. Ita etiaz ĩ donis sapientie t itellect⁹ ꝓsiliũ ꝑferunt' pietati t fortitudini t timori: ĩ qb⁹ etiã pietas ꝑfert' fortitudini:t fortitudo timori:sic iustitia fortitudini:t fortitudo temperãtie:sz q̃tũ ad mãm fortitudo t ꝓsilium preferuntur scientie:t pietati.quia.s. fortitudo t cõsiliũ hñt ĩ arduis locũ:pietas ãt t etiã scia ĩ cõib⁹. Sic igr̃ donoꝝ dignitas ordini enumerationis rñdet. partim qdem simpl'r ꝑm q̃ sapientia t intellect⁹ oĩb⁹ ꝑferunt':partim ãt ꝑm ordinem mãe:ꝑm q̃ ꝓsiliuz t fortitudo ꝑferunt' scie t pietati.¶ Ad ꝓmũ ergo dõm q̃ timor maxie regrit ãsi ꝓmoueãt ĩ quoddã pfectiõis donoꝝ. qz initiũ sapientie tiorũ:nõ ꝓpter hoc q̃ sit ceteris digni⁹.pri⁹.n. est ꝑm ordinem generationis: vt aliqs recedat a malo qõ fit p timorem: vt dr̃ ꝓuer.16.q̃ q̃ opet bonũ: qõ fit p alia dona.¶ Ad scõz dõm q̃ pietas nõ ꝓparat ĩ vbis apl'i oĩb⁹ donis dei: sz soli corporali exercitatiõi de q̃ ꝓmittit q̃ ad modicuz vtil' est.¶ Ad tertiuz dõm q̃ scia ꝛsi ꝑferat' ꝓsilio rõne iudicij. tñ ꝓsiliũ ꝑfert' rõne mãe:nã ꝓsiliũ nõ hz locũ nisi ĩ arduis: vt dr̃ ĩ.3.ethicoꝝ:sz iudiciũ scie ĩ oĩb⁹ locũ hz.¶ Ad quartuz dõm q̃ dona directiua q̃ ptinent ad rõnez donis exequentib⁹ dignioza sũt si ꝓsiderent' p ꝓparationem ad act⁹ ꝓprios egrediunt' a potentys:rõ.n. appetitiue ꝑeminet:vt regulato: sz rõne mãe adiungit' ꝓsiliũ fortitudini: sic directiuũ exequenti:t sil'r scia pietati.qz.s.ꝓsiliũ t fortitudo in arduis locũ hñt:scia aũt t pietas etiã ĩ cõib⁹:t iõ ꝓsiliuz sil' cũ fortitudine rõne mãe numerat' añ sciam t pietatem.

Ad octauum sic ꝓcedit. Uidet' q̃ virtutes sint ꝑfectiones donis. Dic.n. augustinus in.15.de tri. de charitate loq̃ns. Nullũ est ist⁹ dei dono excellenti⁹:solũ est q̃ diuidit iter filios regni eterni: t filios pditionis eterne:dant' t alia per spm̃ scm̃ munera.sed sine charitate nihil ꝓsunt.sz charitas est vtus. ergo vtus est potior donis spũs scĩ.¶ Ꝑ.ea que sunt ꝑfectiora natural'r videntur esse potiora:sed vtutes sunt ꝑfectiones donis spũs sancti. Dicit enim Greg.in.2.moraliũ q̃ donuz spũs scĩ in subta mẽte:aliã iustitiã:prudẽtiã:fortitudinẽ:temperãtiã formatz:t sic eãdem mẽtem septem mod⁹ vtutib⁹.i. donis temperat: vt ꝫ stultitiã sapiẽtiã:ꝫ hebetudinem itellectum:ꝫ pcipitationem ꝓsilium:ꝫ timorem fortitudinẽ:ꝫ ignorãtiam sciam: ꝫ duriciã pietatem:ꝫ superbiã dei timorẽ.ergo vtutes sunt potiores donis.¶ Ꝑ. Uirtutibus nullus male vti potest: vt augustin⁹ dic. Donis ãt pot aliqs male vti. Dic.n. Grego rius in ꝓmo moral'. q̃ hostiã nr̃e ꝑcis immolam⁹ ne sapientia eleuet:ne intellect⁹ dum subtil'r currit oberet. ne cõsilium dum se multiplicat confundat:ne fortitudo duz fiduciam ꝑbet ꝑcipitet:ne scientia dum nouit t non diligit inflet:ne pietas dum se infra rectitudinem inclinat intorqat ne timor dum plus iusto trepidat in desperationis foueã mergat.ergo virtutes sunt digniores donis spũs scĩ.¶ Sz ꝫ est q̃ dona dant' in adiutoriũ vtutum ꝫ defect⁹. vt ꝑs

in auctoritate inducta. & sic videt q perficiant qd virtutes perficere non possunt: sunt ergo dona potiora virtutib⁹. ¶ Rñ⁹. dom q sic ex supra dictis patet: virtutes in tria gña distinguuntur: sunt. n. qdã virtutes theologice: qdã intellectuales: qdã morales. Virtutes qdẽ theologice sũt gb⁹ mẽs hũana deo coniungit. Virtutes aũt intellectuales sũt gb⁹ rõ ipsa perficit. Virtutes aũt morales sũt gb⁹ vires appetitiue perficiunt ad obediẽdũ rõni. Dona aũt spũs scĩ sunt gb⁹ oẽs vires aie disponunt ad hoc q subdant motioni diuine. Sic ergo eadem videt eẽ ꝓparatio donoꝝ ad virtutes theologicas p qs hõ vnit spũi scõ mouẽti: sic virtutũ moraliũ ad virtutes intellectuales p qs perficit rõ: q est virtutũ moraliũ motiua. Uñ si aut virtutes intellectuales pferunt virtutib⁹ moralib⁹: & regulant eas: ita virtutes theologice pferunt donis spũs scĩ: & regulãt ea. Uñ Greg. dicit i pmo moral. q neq; ad onary pfectionẽ septẽ filij. i. septẽ dona pueniũt: nisi i fide & spe: & charitate fuerit oẽ qd agũt. Si ẽ cõparem⁹ dona ad alias virtutes intellectuales vel morales: dona pferunt virtutib⁹. q; tem: virtutes aũt perficiũt vel ipsaz rõnem: vel alias vires in ordine ad rõnem. Manifestũ est ãt q ad altiorẽ motorez oz maiori perfectione mobile esse dispositũ. Uñ perfectiora sunt dona virtutib⁹. ¶ Ad pmũ ergo dom q charitas est virtꝰ theologica de q ꝓcedim⁹ q sit potior donis. ¶ Ad secũdum dom q aliqd est p⁹ altero dupliciter. Uno mõ ordine perfectionis & dignitatis. sic dilectio dei est por dilectõe proximi: & hoc mõ dona sunt pora virtutib⁹ intellectualib⁹ & moralib⁹: posteriora vo virtutib⁹ theologicis. alio mõ ordine generatiõis seu dispõnis: sic dilectio proximi precedit dilectiõez dei qtũ ad actũ: & sic virtutes morales & intellectuales precedunt dona. q; p hoc q hõ bene se hz circa rõnem pximam: disponit ad hoc q homo se bñ habeat i ordine ad deum. ¶ Ad tertiũ dom q sapiẽtia & intellect⁹: & alia huiusmodi sũt dona spũs scĩ fm q charitate informant: q nõ agit propter amorem: vt dicit. i. ad Cor. xiij. & iõ sapiẽtia & intellectus: & alys huiusmodi nullus male vtit fm q sunt dona spũs scĩ: sz ad hoc q a charitatis perfectione nõ recedãt vnũ ab altero adiuuantur: hoc est qd Gregorius intendit dicere.

¶ Questio. LXIX.

Deinde ꝓsiderãdũ est de beatitudinib⁹. ¶ Et circa hoc qrunt quatuor. ꝓmo vtrũ beatitudines a donis & virtutib⁹ distinguant. 2° de premijs beatitudinũ vtrũ pteneant ad banc vitã. 3° de numero beatitudinũ. 4° de ꝓueniẽtia pmiorũ que eis attribuunt.

Ad primum sic procedit. Uidet q beatitudines a virtutib⁹ & donis non distinguant. augustin⁹. n. i libro de sermone dñi in mõte attribuit beatitudines i Matth. enumeratas donis spũs scĩ. ambrosius ãt sup Luchã attribuit beatitudines ibi enumeratas quatuor virtutib⁹ cardinalib⁹. ergo beatitudies nõ distinguunt a virtutib⁹ & donis. ¶ P. Humane volũtatis nõ est nisi duplex regula. s. rõ: & lex eterna: vt supra dictũ est: sz virtutes perficiunt hoiem i ordine ad rõnem: dona aũt i ordine ad legez eternaz spũs scĩ: vt ex dictis pz. ergo nõ põt esse aliqd aliud ptinẽs ad rectitudinẽ volũtatis hũane pter virtutes & dona. nõ ergo beatitudines ab eis distinguunt. ¶ P. In enumeratione beatitudinuz ponit mititas & iustitia: & misericordia: q dñr eẽ qdã virtutes. ergo beatitudies nõ distinguũtur a donis & virtutib⁹. ¶ Sz ꝰ est q qdaz enumerant iter beatitudines q nec sunt virtutes: nec dona sic pauptas & luctus & pax: differũt ergo beatitudines a virtutib⁹ & a donis. ¶ Rñ⁹. dom q sic supra dictũ est: beatitudo est vltim⁹ finis hũane vite: dr. n. aliqs iam finẽ hre pp spem finis optinẽdi: vñ & phs dicit i pmo ethicoꝝ: q pueri dñr beati pp spẽ

Et aplus dicit Ro. 8. Spe salui facti sum⁹. Spes aũt de fine cõsequendo insurgit ex hoc q aliquid ꝓuenienter movet ad finez: & approprinquat ad ipm: qd qdẽ fit p aliquam actionẽ. Ad finẽ ãt beatitudinis mouet aliqs: & approprinquat per operationes virtutum: & precipue per operationes donorum: si loquamur de beatitudine eterna: ad quaz ratio non sufficit: sz in eã iducit spũs sanctus: ad cui⁹ obedientiã & sequellã per dona perficimur. & iõ beatitudines distinguunt qdẽ a virtutib⁹ & donis: nõ sic bit⁹ ab eis distincti: sed sic act⁹ distinguunt ab habitib⁹. ¶ Ad pmũ ergo dom q augustin⁹ & ambrosius attribuũt beatitudines donis & virtutib⁹ sic act⁹ attribuunt habitib⁹. dona ãt sunt eminẽtiora virtutib⁹ cardinalib⁹: vt supra dictũ est. & iõ ambrosi⁹ exponens beatitudines turbis ꝓpositas: attribuit eas virtutibus cardinalib⁹, augu. aũt exponẽs beatitudines discipulis ꝓpositas in mõte tangit pfectiorib⁹: attribuit eas donis spũs scĩ. ¶ Ad scõm dom q rõ illa ꝓbat q nõ sunt alij habitus rectificãtes hũanam vitã pter virtutes & dona. ¶ Ad tertiũ dom q mititas accipit ꝓ actu mãsuetudinis. Et sil⁹ dom ẽ de iustitia & misericordia: & q̃uis hec videant eẽ virtutes attribuunt tñ donis. q; etiaz dona perficiunt hoiem circa oia circa que perficiunt virtutes: vt dictũ est.

Ad secundum sic procedit. Uidet q premia q̃ attribuunt beatitudinib⁹ non ptineãt ad hãc vitaz. Dñr. n. aliq beati pp spem pmioꝝ: vt dictũ est: sz obm spei beatitudo est futura. ergo pmia ista ptinẽt ad vitã futurã. ¶ P. Luch. 6. ponunt qdã pene p oppositũ ad beatitudines: cũ dr. Ue vobis q estis saturati. q; exurietis: ve vobis q ridetis nũc. q; lugebitis & flebitis: sz iste pene non intelliguntur in hac vita. q; frequenter homines in hac vita non puniuntur: secundum illud Job. xi. Ducunt in bonis dies suos. ergo nec premia beatitudinum ptinẽt ad hãc vitam. ¶ P. Regnũ celoꝝ qõ ponit pmium paupertatis ẽ beatitudo celestis: vt augustin⁹ dic. 19. de ci. dei. plena ẽt saturitas nõ nisi in futura vita habet: fm illõ psal. Satiabor cuz apparuerit gloria tua: visio ẽt dei & manifestatio filiatõis diuine ad vitã futurã ptinent: fm illud i. Jo. 3. Nũc filij dei sumus: & nõdum apparuit qd erimus: scim⁹ q̃m cũ apparuerit: similes ei erim⁹: q̃m videbim⁹ eũ sicuti ẽ. ergo pmia illa ptinẽt ad vitã futurã. ¶ Sz ꝰ est qõ augustin⁹ dicit i libro de sermone dñi i mõte. Ista qdẽ i hac vita ꝓpleri põt sic ꝓpleta i aplis eẽ credim⁹: nam illa omni modo & i angelicã formã mutatio q̃ post hãc vitã pmittit: nullis verbis exponi põt. ¶ Rñ⁹. dom q circa ista pmia expositores sacre scripture diuersimode sunt locuti. Quidaz. n. oia ista pmia ad futurã beatitudinẽ ptinere dñt. sic ambrosi⁹ sup Luch & augu. vero dicit ea ad psentẽ vitã pertinere. Chrysostom⁹ aũt i suis homilys qdã eoꝝ dicit ptinere ad futurã vitã. qdã ãt ad psentẽ. Ad cui⁹ euidẽtiã ꝓsiderãdum ẽ q spes future beatitudinis põt eẽ in nobis pp duo. ꝓmo qdẽ pp aliquã ꝓparationẽ vel dispõnem ad futuram beatitudinẽ qõ ẽ p modum meriti. alio mõ p quãdã ichoatiõez ꝙperfectã future beatitudinis i viris sanctis: ẽt i hac vita. alr. n. habet spes fructificationis arboris cuz virescit frõdib⁹: & alr cũ iã primordia fructuũ icipiũt appere. Sic igit ea q̃ i beatitudinib⁹ tangunt tangit merita: sũt qdaz ꝓparationes vel dispõnes ad beatitudinẽ vel pfectaz vel ichoatã: ea vero q̃ ponunt tangit pmia: põt eẽ vel ipsa beatitudo pfecta: & sic ptinent ad futuraz vitã: vel aliq̃ ichoatio beatitudinis: sic ẽ i viris pfectis. & sic pmia ptinẽt ad psentem vitã: cũ. n. aliqs icipit pficere i actib⁹ virtutũ & donoꝝ põt sperari de eo q pueniat: & ad pfectionẽ vie: & ad perfectionẽ prie. ¶ Ad pmũ ergo dõz q spes est de futura beatitudine: sic de vltimo fine. põt ẽt esse: & de auxilio gre: sic õ eo qõ duc ad finem fm illud ps. In deo speraui cor meuz & adiutus sum. ¶ Ad scõm dom q mali & si interdum i hac

vita tēporales penas nō patiant. patiunt tñ spūales; vnde augustin⁹ dic̄ i pmo ꝯfes. Jussisti dñe: z sic est: vt pena sibi sit inordinat⁹ animus. Et ps̄ dic̄ i.9.ethi. de malis q ꝯtēdit ipoꝛ ala: z hoc qdē huc trahit: illud aūt illuc. Et postea ꝯcludit. Si āt sic miseꝛ est malū eē: fugiēdū ē malitiā ītē se: z sil⁹ ecōuerso boni: zsi i hac vita qnqz nō habeāt corporalia pmia: nunqz tñ deficiunt a spūalib⁹: ēt in hac vita: fm illud Matth̄.9. z Mar.10. Centuplū accipietis ēt i hoc seculo. ¶ Ad tertiū dōm q oīa illa pmia pfecte qdē ꝯsumabunt i vita futura: sz interim ēt i hac vita quodāmō ichoantur: nā regnū celoꝛ: vt augustin⁹ dic̄: pōt itelligi pfecte sapiētie initiū: fm q icipit i eis spūs regnare. Possessio etiaz terre significat affectū bonū aie gescētis p desideriū i stabilitate hereditatis ppetue p terrā significate. Consolant aūt i hac vita p spūm scm̄: q paraclyt⁹. i. ꝯsolatoꝛ dr̄ participādo. Saturādo ēt in hac vita illo cibo de quo dñs dic̄. Me⁹ cib⁹ ē vt faciā volūtatē pr̄is mei. In hac ēt vita ꝯsequunt hoīes misericordiā dei. In hac ēt vita purgato oculo p donū intellect⁹ de⁹ quodāmodo videri pōt. Sil⁹ ēt in hac vita q mot⁹ suos pacificāt ad similitudinē dei accedētes filij dei nominant: tñ hec pfecti⁹ erūt in pr̄ia.

Ad tertium sic pcedit. Uidet q icōuenienter enumerent beatitudines. attribuūtur. n. beatitudines donis: vt dcm̄ est. donoꝛ āt q̄dā pertinēt ad vitā ꝯtēplatiuā. s. sapiētia z intellect⁹: nulla aūt beatitudo ponit̄ i actu ꝯtemplationis: sz oēs i his q ptinēt ad vitam actiuā. ergo īsufficiēter beatitudines enumerant̄. ¶ P. Ad vitaz actiuā nō solū ptinēt dona exequētia: sz ēt q̄dā dona dirigētia: vt scia z ꝯsiliū: nihil aūt ponit̄ iter beatitudines qō directe ad actū scie vel ꝯsilij ptinere videat̄. ergo īsufficiēter beatitudines tanguntur. ¶ P. Inter dona exequentia in vita actiua timoꝛ ponitur ad paupertatem pertinere: pietas autem videtur pertinere ad beatitudinem misericordie: nihil autem ponitur directe ad fortitudinem ptinens. ergo īsufficienter enumerant̄ btūdines ¶ P. In sacra scriptura tāguntur multe alie beatitudines: sic Job. 5. dr̄. Beat⁹ hō q corripit̄ a deo. Et in ps dr̄. Beat⁹ vir q nō abyt i ꝯsilio impioꝝ. Et Prouer. 3. Beatus vir qui īuenit sapiētiā. ergo īsufficiēter beatitudines enumerant̄. ¶ Sz ꝯ videt̄ q supflue enumerent̄: sūt. n. septem dona spūs scī: btūdines aūt tanguntur octo. ¶ P. Luce. 6. ponūtur q̄tuoꝛ tm̄ btūdines. supflue ergo enumerant̄ septem vel octo i Matth̄. ¶ Rñ⁰. dōm q btūdines iste ꝯueniētissime enumerant̄. Ad cui⁹ euidētiā est ꝯsiderāduz q triplicē btūdinē alig posuerūt: qdā. n. posuerūt btūdines i vita voluptuosa: qdā in vita actiua: qdā vo i vita contemplatiua. Ve āt tres btūdines diuersimode se hñt ad btūdinē futurā cui⁹ spe dicimur hic beati. Nā btūdo voluptuosa qz falsa ē z rōni ꝯria ipedimētū ē btūdinis future. Beatitudo vo actiue vite disposita ē ad beatitudinē futurā. Beatitudo āt ꝯtēplatiua si sit pfecta ē essentialr ipsa futura btūdo: si āt est ipfecta ē q̄dā ichoatio ei⁹: z iō dñs pmo qdē posuit q̄sdā btūdines q̄si remouētes ipedimētū voluptuose btūdinis. Cōsistit. n. voluptuosa vita i duob⁹. ·ꝛio qdē i affluētia exterioꝝ bonoꝝ: siue sint diuitie: siue sint honoꝛes: a q⁹ qdē retrahit hō p vtutē: sic vt moderate eis vtat̄: p donū aūt excellentioꝛi modo: vt. s. hō totalr ea ꝯtēnat. Unū pma beatitudo ponit̄. Beati pauperes spū. qō pōt referri vel ad contemptū diuitiaꝝ: vel ad cōceptū bonoꝝ: qō fit p hūilitatem. Scōo vo voluptuosa vita ꝯsistit i sequendo ꝑprias passiones: siue irascibilis: siue ꝯcupiscibilis. A sequela aūt passionum irascibilis retrahit vt⁹: ne hō i eis supfluat fm regulā rōnis: donū āt excellentioꝛi mō. vt. s. hō ꝓz volūtatē diuinā totalr ab eis trangll⁹ reddat̄. Unū scōa btūdo ponit̄. Beati mites. A seqlla vo passionuz ꝯcupiscibilis retrahit vt⁹ moderate huiusmodi passionib⁹ vtēdo: donuz vo eas si necesse fuerit totalr abiciendo: gnimmo si necessarium fuerit voluntarium luctū assumant. Uñ tertia btūdo ponit̄. Beati q lugent. actiua vo vita i his ꝯsistit pcipue q̄ ꝓximis exhibem⁹: vel sub rōne debiti: vel sub rōne spontanei beneficij. z ad pmū qdē nos vt⁹ disponit: vt ea q̄ debem⁹ ꝓximis nō recusem⁹ exhibere: qō ptinet ad iustitiā: donū āt ad hoc ip̄m abūdantioꝛi quodaz affectu nos iduc̄: vt. s. feruēti desiderio opa iustitie ipleam⁹: sic̄ feruēti desiderio esuriēs z sitiēs cupit cibū vel potū. Uñ q̄rta btūdo ponit̄. Beati q esuriūt z sitiūt iustitiā. Circa spōtanea vo dona nos pfic̄ vt⁹: vt illis donemus q⁹ rō dictat eē donādū: puta amicis: aut alijs nobis coniūctis: qō ptinet ad vtutez liberalitatis: sz donū pp deu reuerētiā solū necessitatē ꝯsiderat i his q⁹ gratuita beneficia pstat; vñ dr̄ Luce. 14. Cū facis prandiū aut cenā noli vocare amicos aut frēs tuos z c̄. sed voca pauperes z debiles z c̄. qō ꝓprie ē misereri. Et iō q̄nta btūdo ponit̄. Beati misericordes. Eavo q̄ ad ꝯtēplatiuā vitā ptinēt: vel sunt ipsa btūdo finalis: vel alīq̄ ichoatio ei⁹. z iō nō ponunt in btūdinib⁹ tanqz merita: sz tanqz pmia. ponunt āt tanqz merita effect⁹ actiue vite q⁹ hō disponit̄ ad ꝯtemplatiuā vitaz. effect⁹ aūt actiue vite q̄tū ad vtutes z dona q⁹ hō pficit̄ i seipso est mūdicia cordis: vt. s. mēs hois passionib⁹ nō ingnet̄. Uñ sexta btūdo ponit̄. Beati mūdo corde. Quantū vo ad vtutes z dona q⁹ hō pficit̄ i comparatiōe ad ꝓximū effect⁹ actiue vite ē pax: fm illud Esa. 32. Opus iustitie pax. Et iō septima btūdo ponit̄. Beati pacifici. ¶ Ad pmū ergo dōm q act⁹ donoꝝ ptinētiū ad vitā actiuam exp̄munt̄ i ipsis meritis: sz act⁹ donoꝝ ptinētiū ad vitā ꝯtēplatiuā exp̄munt̄ i pmys rōne iā dcā. videre. n. deus respōdet dono intellect⁹: z ꝯformari deo quadaz filiatione adoptiua ptinet ad donū sapiētie. ¶ Ad scōz dōm q⁹ i his q̄ ptinēt ad actiuā vitā cognitio nō querit̄ pp seipsam: sed pp operationē: vt ēt p̄bs dic̄ i. z. ethicoꝝ. Et iō qz btūdo aligd vltimū ipoꝛtat: nō ꝯputant iter btūdines act⁹ donoꝝ dirigētiū i vita actiua: quos. s. eliciūt: sic̄ ꝯsiliari ē act⁹ ꝯsilij: z iudicare est act⁹ scie: sz magis attribuunt̄ eis act⁹ operatiui i q⁹ dirigunt̄. sic̄ scie lugere: z ꝯsilio misereri. ¶ Ad tertiū dōm q⁹ in attributione btūdinū ad dona pñt otio ꝯsiderari. Quoꝝ vnum est ꝯformitas māe. z fm hoc ꝑme oēs q̄nqz btūdines pñt attribui scie z ꝯsilio tanqz dirigētib⁹. sz iter dona exequentia distribuunt̄: ita. s. q⁹ esuries z sitis iustitie z ēt misericordia ptineāt ad pietatē q̄ pfic̄ hominem in his que sunt ad alterum. mititas āt ad fortitudinem. Dic̄. n. ambrosi⁹ sup Lucā. q⁹ fortitudinis est irā vincere. idignationē cohibere. est. n. fortitudo circa passiones irascibilis: pau per tas vo z luct⁹ ptinēt ad donuz timoris: quo hō se retrahit a cupiditatib⁹ z delectationib⁹ mūdi. Alio mō possum⁹ in his beatitudinibus ꝯsiderare motiua ipsaꝝ. z sic q̄tū ad aliq̄ eoꝝ oz alr attribuere: pcipue. n. ad mansuetudinē mouet reuerētia ad deū: q̄ ptinet ad pietatē: ad lugendū aūt mouet pcipue scia: per quā hō cognoscit defect⁹ suos z rex mūdane. fm illud Ecclesiastes pmo. Qui addit scīaz: addit z dolorē. Ad esuriēdū āt iustitie opera pcipue mouet animi fortitudo: ad miserēdū vo pcipue mouet ꝯsiliū dei: fm illud Daniel. 4. Consiliū meum regi placeat: peccata tua elemosynis redime: z iniquitates tuas misericordijs paupeꝝ. Et hūc modū attributionis sequit̄ augustinus in libro de sermone dñi in monte. ¶ Ad q̄rtum dōm q⁹ necesse est beatitudines oēs que in sacra scriptura ponunt̄ ad has reduci: vel q̄tum ad merita: vel q̄tum ad premia: qz necesse est q⁹ omnes pertineant aliquo modo ad vitam actiuam: vel ad vitam contemplatiuam. vnde qō dr̄ Beatus vir qui corripit̄ a dño: pertinet ad beatitudinem luctus: qō vero dr̄. Beatus vir qui non abyt in consilio impiorum: pertinet ad mundiciaz cordis: qō vero dr̄. Beatus

vir qui inuenit sapientiam. pertinet ad premium septime beatitudinis. Et idem pz de omnibus alys que possunt in/duci. ¶ Ad qntū dom q octaua beatitudo ē q̄dā ꝓfirma/tio ⁊ manifestatio oium p̄cedētiū. ex hoc.n. q aligs est con firmat⁹ i paupertate spūs ⁊ mititate: ⁊ alys sequētib⁹. pue nit q ab his bonis pp aliquā pſecutionē nō recedit. vnde octaua btitudo quodāmō ad septē p̄cedētes ptinet. ¶ Ad sextū dom q Lucas narrat sermonē dñi fcm̄ eē ad turbas vñ beatitudines numeranť ab eo ſm capacitatē turbaꝝ: q̄ solā voluptuosam ⁊ tēporalē ⁊ terrenā beatitudinez noue/rūt. vñ dñs p q̄tuor btitudines q̄tuor excludit q̄ ad p̄dictā btitudinem ptinere videnť. Quoꝝ p̄mū est abundātia bo noꝝ exterioꝝ: qō excludit p hoc q dic. Beati pauperes. Scom ē q sit bñ homini q̄tū ad corp⁹ i cibis ⁊ potibus: ⁊ alys huiusmodi. ⁊ hoc excludit p scom qō ponit. Beati qui esurietis. Tertiū ē q sit hoi bñ q̄tū ad cordis iocūditatez ⁊ hoc excludit tertio dicēs. Beati q ꝑ fletis. Quartuz est exterior boium fauor: ⁊ hoc excludit q̄rto dicēs. Beati eri tis cū vos oderint hoies. Et sic ambrosi⁹ dic: pauptas perti net ad temperātiā. q̄ illecebrosa nō q̄rit: esuries ad iustitiā q: q esurit ꝓpatiť: ⁊ ꝓpatiēdo largiť: flet⁹ ad prudētiā: cui⁹ ē flere occidua. pati odiū hoium ad fortitudinē ptinet.

Ad quartum sic p̄cedit. Uideť q p̄mia beati tudinū i cōueniēter enumeranť. In regno.n. celoꝝ qō est vita eterna bona oia ꝓtinenť: po/sito.n. regno celoꝝ ñ oportuit alia p̄mia ponere. ¶ P. Re gnū celoꝝ ponit p p̄mio: ⁊ i p̄ma btitudine: ⁊ in octaua. er go eadē rōne debuit poni i oib⁹. ¶ P. In beatitudinib⁹ p cedit ascēdēdo: sic augustin⁹ dic. i p̄mys āt videť p̄cedi de scēdēdo. nā possessio terre ē min⁹ q̄ regnū celoꝝ. ergo icon ueniēter huiusmodi p̄mia assignanť. ¶ Sz ꝫ ē auctoritas ipsi⁹ domini p̄mia huiusmodi ꝓponentis. ¶ R⁹. dōz q p̄mia ista ꝓueniētissime assignanť ꝓsiderata ꝓditione bea titudinū ſm tres beatitudines supra assignatas. tres.n. p/me btitudines accipiunť p retractionē ab his i gbus volu ptuosa btitudo ꝓsistit: quā hō desiderat querēs id qō nāl/r desiderať nō vbi q̄rere dz. s. in deo: sz i reb⁹ temporalib⁹ ⁊ caducis: ⁊ iō p̄mia triuz p̄maꝝ btitudinū accipiunť ſm ea q̄ i beatitudine terrena alig querūt: querūt. n. homines in reb⁹ exterioꝝ. s. diuitys ⁊ honoꝝ excellētiā quādam ⁊ abūdātiā: quoꝝ vtrūq; ipoztat regnū celoꝝ: p qō hō conse quiť excellentiā ⁊ abūdātiā bonoꝝ i deo: ⁊ iō regnū celoꝝ dñs pauperib⁹ spū reꝑomisit. Querūt aūt hoies feroces ⁊ īmites p litigia ⁊ bella securitatem sibi acgrere inimicos suos destruēdo: vñ dñs reꝑomisit mitib⁹ securā ⁊ getam possessionē terre vuētiū p quā significať solidtas eterno/rum bonoꝝ. Querūt aūt hoies i ꝺcupiscētys ⁊ delectatio/nib⁹ mūdi hře cōsolationem ꝺ p̄sentis vite laborez: ⁊ ideo dñs ꝺsolationē vite lugētib⁹ reꝑomittit. alie vo due btitu/dines ptinēt ad opa actiue btitudinis. q̄ sunt opa vtutum ordinātiū hoiem ad p̄mū: a gb⁹ operib⁹ alig retrahunť pp iordinatū amorem ꝓpꝛy boni: ⁊ iō dñs attribuit illa p/mia his btitudinib⁹ pp q̄ hoies ab eis discedūt. Discedunt .n. alig ab opib⁹ iustitie: nō reddētes debitū: sz poti⁹ aliena rapiētes. vt bonis temporalib⁹ ipleanť. ⁊ iō dñs esuriētib⁹ iustitiā saturitatē reꝑomisit. Discedūt ēt alig ab operib⁹ misericordie ne se īmisceant miserys alienis. ⁊ iō dñs mi/sericordib⁹ reꝑomittit misericordiā: p quā ab omni mise/ria liberenť. alie vo due vltime btitudines ptinēt ad con templatiuā felicitatē: seu beatitudinē. ⁊ iō ſm ꝺueniētiam dispōnum q̄ ponunť i merito p̄mia reddunť. nā mundicia oculi disponit ad clare videdū. vñ mūdis corde diuina vi/sio reꝑomittiť. Cōstituere vo pacē: vel in seipso. vel inter alios: manifestat hoiem eē dei īmitatorē. q est deus vnita tis ⁊ pacis. ⁊ iō p̄mys reddiť ei gloria diuine filiatio nis q̄ est iperfecta coniunctione ad deū p sapiētiā cōsumatam. ¶ Ad p̄mum ergo dicendum q sicut Chrysostom⁹ dic. oia p̄mia ista vnū sunt i re. s. beatitudo eterna quam itellect⁹ human⁹ nō capit: ⁊ iō oportuit q per diuersa bona nobis nota describereť obseruata ꝺueniētia ad merita q/bus p̄mia attribuunť. ¶ Ad scom dom q sic octaua bea titudo ē firmitas q̄dā oium btitudinū. ita debenť sibi oiuz btitudinū p̄mia: ⁊ iō reddit ad caput vt itelliganť sibi cō sequēter oia p̄mia attribui. Uel ſm ambrosium paupe/rib⁹ spū reꝑomittiť regnū celoꝝ q̄tū ad gloriā aīe: sz pas/sis pſecutōez in corpore q̄tū ad gloriā corporis. ¶ Ad ter tiū dom q ēt p̄mia ſm additionē se hūt adinuicē: nā plus est possidere terraz regni celoꝝ q̄ simplr hře: multa.n. ha/bem⁹ q̄. nō firmiter ⁊ pacifice possidem⁹: plus est ēt ꝺsolari in regno q hře ⁊ possidere: multa.n. cū dolore possidemus plus est ēt saturari q̄ simplr consolari: nā saturitas abūdā tiam ꝺsolationis ipoztat. misericordia vo excedit saturita/tem: vt plus. s. bō accipiat q̄ meruerit: vel ōsiderare potue rit: adhuc aūt maius est deū videre: sic maioz est qui in cu ria regis non solum prandet: sed etiaz faciem regis videt: summā aūt dignitatē in domo regia fili⁹ regis bz.

¶ Questio. LXX.

Deinde considerandū est de fructi/bus. ¶ Et circa hoc q̄runť quatuoꝝ. Primo vtꝝ fructus spūs sint actus. Secundo vtrum differāt a bea/titudinibus. Tertio de eoꝝ numero. Quarto de oppositione eoꝝ ad ope ra carnis.

Ad primum sic p̄cedit. Uideť q fructus spūs sci quos aplus nominat ad Gal. 5. nō sint act⁹. Zd.n. cuius est alius fructus nō debz dici fru ctus: sic.n. in ifinitū ireť: sz actuuz nostroꝝ est aligs fruct⁹ Dr. n. Sapien. 4. Bonoꝝ laboꝝ gloriosius est fructus. Et Jo. 4. Qui merit mercedē accipit: ⁊ fructū ꝺgregat in vitā eternā. ergo ipsi act⁹ nostri nō dñr fruct⁹. ¶ P. Sic augu stinus dic in. io. de tri. Fruimur cognitis in gbus voluntas ipsa delectata ꝺquiescit. sz volūtas nostra nō dz congesce re in actib⁹ nostris pp se. ergo act⁹ nostri fruct⁹ dici nō de bent. ¶ P. Inter fructus spūs sci enumeranť ab apostolo alię virtutes. s. charitas: mansuetudo: fides: ⁊ castitas: vir tutes aūt nō sunt act⁹: sz habit⁹: vt supra dctm est. ergo fru ctus nō sunt act⁹. ¶ Sz ꝫ est qō dr Matth. 12. Ex fructu arboꝝ cognoscit. i. ex operib⁹ suis hō: vt ibi exponit a san ctis. ergo ipsi act⁹ humani dñr fructus. ¶ R⁹. dōz q no/men fructus a corporalib⁹ ad spūalia est trāslatū. Dr aūt in corporalib⁹ fruct⁹ qō explāta ꝓducit cū ad pfectionez puenerit: ⁊ quādā in se suauitatem bz. Qui qdez fruct⁹ ad duo ꝺparari pōt. s. ad arborē ꝓducētem ipm: ⁊ ad hoiem q fructū ex arboze adipiscit. ſm hoc igit nomē fructus in re bus spūalibus dupl⁹ accipere possum⁹. Uno mō vt dicať fructus hominis q̄si arboris id qō ab eo ꝓducit. Alio mō vt dicať fructus hominis id qō hō adipiscit: non aūt oē id qō adipiscit homo bz rōnem fructus. sz id qō est vltimum delectationez dñs: bz.n. homo agrū ⁊ arborem qui fruct⁹ non dñr: sz solum id qō est vltimum: qō. s. ex agro ⁊ arboze homo intendit hře: ⁊ ſm hoc fructus hominis dr vltimus homini finis quo dz frui. Si autez dicať fructus hominis id qō ex homine ꝓducit: sic ipsi actus humani fruct⁹ dñr. operatio.n. est actus secundus operantis. ⁊ delectationem habz si sit conueniens operanti. Si igit operatio hominis ꝓcedat ab homine ſm facultatem sue rōnis sic dr esse fru ctus rōnis. si vero ꝓcedat ab homine ſm altiorem virtu/tem: que est virtus spūs sci: sic dr esse operatio hominis fru ctus spūs sci quasi cuiusdam diuini seminis. Dr. n. i. Jo. 3. Omnis qui natus est ex deo pctm̄ nō fac. quoniam semen ipsius in eo manet. ¶ Ad p̄mum ergo dom q cum fruct⁹

habeat quodammodo rationem vltimi ⁊ finis: nihil prohibet alicui⁹ fruct⁹ esse aliū fructum: sic̄ finis ad finē ordinat̄. opera igit̄ nostra iquātū sunt effect⁹ gdaz spūs sci in nobis opantis: hūt rōnem fruct⁹: sz iquātū ordinant̄ ad finē vite eterne sic magis hūt rōnē floꝝ: vñ dr Ecclesia. z4. Flores mei fruct⁹ honoris ⁊ honestatis. ¶ Ad scōm dām q cū dr voluntas in aliquo ppse delectari pōt itelligi dupl'r. Uno mō fm q ly pp dic̄ cām finalē: ⁊ sic pp se nō delectat̄ aligs nisi in vltimo fine. alio mō fm q designat cām formalē. ⁊ sic pp se aligs pōt delectari in oī eo qđ delectabile est fm suā formā: sic̄ pz q ifirm⁹ delectat̄ i sanitate pp se sic̄ i fine: inmedicina aūt suaui nō sic̄ in fine: sz sic̄ in hūte sapozem delectabilē: i medicina aūt austera nullo mō pp se: sz solum pp aliud. Sic igit̄ dām ē q i deo delectari dz hō pp se sic̄ pp vltimū finē: i actib⁹ āt virtuosis nō sic̄ pp finē sz pp honestatē quā ꝓtinet delectabile in virtuosis: vñ ambrosius dic̄ q opa vtutū dñr fruct⁹. qz suos possessores sancta ⁊ sincera delectatiōe reficiūt. ¶ Ad tertiū dām q noīa virtutum sumunt̄ qnqz p actib⁹ eaꝝ: sic̄ augustin⁹ dic̄ q fides est credere qđ nō vides: ⁊ charitas est mot⁹ animi ad diligendum deum: ⁊ pximum: ⁊ hoc modo sumunt̄ nomina virtutum in enumeratione fructuum.

Ad secundum sic ꝓcedit̄. Uidet̄ q fructus a beatitudinib⁹ nō differāt. beatitudines. n. attribuunt̄ donis: vt supra dctm̄ est: sz dona pficiunt hoiem scōm q mouet̄ a spū scō. ergo btitudines ipse sunt fruct⁹ spūs sci. ¶ P̄. Sic̄ se hz fructus vite eterne ad beatitudinē futurā q̄ est rei: ita se hūt fruct⁹ pntis vite ad btitudinē pntis vite: que sunt spei: sz fruct⁹ vite eterne est ipsa beatitudo futura. ergo fruct⁹ vite pntis sunt ipse beatitudines. ¶ P̄. De rōne fruct⁹ est q sit gdā vltimuz: ⁊ delectabile: sz hoc ꝓtinet ad rōnem btitudinis. vt supra dictū est. ergo eadē rō est fruct⁹ ⁊ beatitudinis. ergo non debēt adinuicem distingui. ¶ Sz cōtra. quoꝝ spēs sunt diuerse ipsa quoqz sunt diuersa: sz i diuersas partes diuidunt̄ ⁊ fructus ⁊ beatitudines. vt pz p numerationē vtrozunqz. ergo fruct⁹ differūt a beatitudinib⁹. ¶ Rñ. dām q plus requirit̄ ad rōnē btitudinis q̄ ad rōnem fruct⁹: nā ad rōnē fructus suffic̄ q sit aligd hñs rōnē vltimi ⁊ delectabilis: sz ad rōnem btitudinis vlteri⁹ requirit̄ q sit aligd pfectū ⁊ excellens. vñ oēs btitudines pūt dici fruct⁹: sz nō ꝛuertit̄. sūt. n. fruct⁹ quecūqz virtuosa opera i qb⁹ hō delectat̄: sz beatitudines dñr solū pfecta opera: q̄ ēt rōne sue pfectiōis magis attribuunt̄ donis q̄ vtutib⁹: vt supra dctm̄ est. ¶ Ad pmū ergo dām q rō illa ꝓbat q btitudines sint fruct⁹: nō āt q oēs fruct⁹ btitudinis sint. ¶ Ad scōm dām q fruct⁹ vite eterne est simpl'r vltim⁹ ⁊ pfect⁹. ⁊ iō in nullo distinguunt̄ a beatitudine eterna futura: fructus aūt ꝓsentis vite nō sūt simpl'r vltimi ⁊ pfecti. ⁊ iō nō oēs fruct⁹ sunt beatitudines ¶ Ad 3m dām q aliquid amplius est ō rōne beatitudinis q̄ de rōne fructus: vt dctm̄ est.

Ad tertium sic ꝓcedit̄. Uidet̄ q apl's iconuenienter enumeret ad Gal. 5. duodecim fruct⁹. alibi. n. dic̄ eē tm̄ vnū fructū presentis vite: fm illud Ro. 6. Habetis fructum vestꝝ in sanctificatione. Et Esa. 27. dr. Hic est oīs fruct⁹: vt auferat̄ pctm̄. nō ergo ponēdi sunt duodecim fruct⁹. ¶ P̄. Fruct⁹ est q ex spūali semine exoriť: vt dctm̄ est: sz dns Matth. 13. ponit triplicem terre bone fructū ex spūali semine ꝓueniētē. s. centesimuz sexagesimū: ⁊ trigesimū. ergo nō sunt ponēdi duodecim fructus. ¶ P̄. Fruct⁹ hz in sui rōne q sit vltimū ⁊ delectabile: sz rō ista nō iuenit̄ in oīb⁹ fructib⁹ ab apl'o enumeratis patiētia. n. ⁊ lōganimitas videnť i reb⁹ ꝓtristātibus esse: fides aūt nō hz rōm vltimi: sz magis rōnem pmi fundamenti. supflue igit̄ huiusmodi fruct⁹ enumerant̄. ¶ Sz cōtra videt̄ q īsufficienter ⁊ diminutiue enumerant̄: dctm̄ est. n. q oēs beatitudines fructus dici possunt: sed non omnes hic enumerant̄. nihil. n. hic ponit̄ ad actū sapiētie ptinēs: ⁊ multa rū alia virtutū. ergo videt̄ q īsufficiēter enumerent fructus. ¶ Rñ. dām q numer⁹ duodecim fructuū ab apl'o enumeratoꝝ ꝓueniens est. ⁊ pūt signari p duodeciz fructus de qb⁹ dr apoc. vltimo. Ex vtraqz parte fluminis lignū vite afferens fructus duodecim. Quia vo fruct⁹ dr qđ ex alio quo ꝓncipio ꝓcedit: sic̄ ex semine vel radice attēdēda ē distinctio hoꝝ fructuū fm diuersum ꝓcessum spūs sci in nobis: q qdē ꝓcessus attēdit̄ fm hoc: vt i pmo mēs hominis in seipsa ordinet̄: secūdo vo ordinet̄ ad ea q̄ sunt iuxta: tertio vo ad ea q̄ sunt infra. Tūc aūt hñ mēs hois disponit̄ in seipsa: qñ mēs hois hñ se hz in bonis ⁊ in malis. pma autem dispō mētis hūane ad bonū est p amorem: q est pma affectio: ⁊ oium affectionuz radix: vt supra dctm̄ est. ⁊ ideo ītercti fructus spūs pmo ponit̄ charitas: in qua specialr spūs scūs dat̄ sic̄ in ꝓpria similitudine: cuiz ⁊ ipse sit amor. Unde dr Ro. 5. Charitas dei diffusa est in cordib⁹ nr̄is per spūm scm̄ q dat⁹ est nobis. Ad amorem aūt charitatis ex necessitate sequit̄ gaudiū. oīs. n. amās gaudet ex coniunctione amati: charitas aūt semp hz p̄sentem deū quem amat: fm illud 1 Jo. 4. Qui manet in charitate in deo manet ⁊ deus in eo. Unde sequella charitatis est gaudiū: pfectio aūt gaudij ē pax q̄ctū ad duo. Primo qdē q̄ctū ad getē ab exteriozibus ꝓturbantib⁹. nō. n. pōt pfecte gaudere de bono amato qui in ei⁹ fruitione ab alys ꝓturbat̄. Et itez. Qui pfecte coꝛ hz i vno pacatū a nullo alio molestari pōt: cū alia q̄si nihil reputet: vnde dr in psal. Pax multa diligēt̄ib⁹ nomē tuum: ⁊ nō est illis scandalū. qz. s. ab exteriozib⁹ nō ꝓturbant̄: quin deo fruant̄. Scōo q̄ctū ad sedationē desideriy fluctuātis. nō. n. pfecte gaudet de aliquo cui non suffic̄ id de quo gaudet. hec aūt duo ipoꝛtat pax. s. vt neqz ab exteriozib⁹ ꝓturbemur. ⁊ vt desideria nostra conquiescāt in vno: vnde post charitatē ⁊ gaudiū tertio ponit̄ pax. In malis aūt hñ se hz mēs q̄tum ad duo. Primo qdē vt nō ꝓturbet̄ mēs pimi nētiā maloꝝ qō ptinet ad patiētiaz. Scōo vt nō ꝓturbet̄ in dilatione bonoꝝ: qō ptinet ad lōganimitatē, naz carere bono hz rōnem mali: vt dr i. 5. ethicoꝝ. Ad id aūt qđ est iuxta hoiem. s. pximuz bene disponit̄ mēs hois: pmo qdem q̄tum ad volūtatē hñ faciendi: ⁊ ad hoc ptinet bonitas. secūdo q̄tum ad hñficiētie executionez: ⁊ ad hoc ptinet benignitas: dñr. n. benigni quos bonus ignis amoris fervere facit ad hñ faciēdū. pximis. Tertio q̄tum ad hoc q equaliter tollerent̄ mala ab eis illata. ⁊ ad hoc ptinet mansuetudo q cohibet iras. Quarto q̄tuz ad hoc q nō solū p ira pximis nō noceam⁹: sz ēt neqz p fraudem vel p dolū: ⁊ ad hoc ptinet fides si p fidelitate sumat̄: sz si sumat̄ p fide q̄ credit̄ i deū: sic per hāc ordinat̄ hō ad id qđ ē supra se: vt. s. homo ītellectū suū deo subiyciat. ⁊ p ꝓsequens oia q ipsius sunt: sz ad id qđ ifra est hñ disponit̄ homo. pmo qdē q̄tuz ad exteriozes actiones p mōestiā: q̄ in oīb⁹ dictis factis: ⁊ modū obseruat q̄tū ad iteriozes ꝓcupiscētias p ꝓtinētiam frenat hoiem ab illicitis: ꝓtinentia vo a licitis: sive per hoc q ꝓtinens patit̄ concupiscētias. sz nō deducit̄: castus aūt neqz patit̄: neqz deducit̄. ¶ Ad pmum ergo dām q sanctificatio fit per omnes virtutes per quas etiam peccata tollunt̄: vnde fructus ibi singularitet nominant̄ pp virtutes generis: qđ in multas species diuidit̄: fm quas dr multi fructus. ¶ Ad scōm dām q fructus centesimus: sexagesimus: ⁊ trigesimus: non diuersificant̄ fm diuersas species virtuosoꝝ actuum: sed fm diuersos perfectionis gradus etiam vnius virtutis: sic̄ continentia coniugalis dr significari per fructuz trigesimum: cōtinentia vidualis p sexagesimum: virginalis autem per centesimum. Et alys etiam modis sancti distinguūt tres euangelicos fructus fm tres

gradus virtutis: ⁊ ponunt tres gradus. qz cuiuslibz rei perfectio attenditur ꝑm ꝓncipiū mediū ⁊ finē. ¶ Ad tertiū dicēdum ꝙ hoc ipm qō ē ī tristitys nō pturbari rōnē delectabilis hz: ⁊ fides ēt si accipiat̄ put est fundamētū hz quādā rōnē vltimi ⁊ delectabilis ꝑm ꝙ ptinet certitudinē. Unde glo. exponit fides. i. de inuisibilib⁹ certitudo. ¶ Ad quartū dōm ꝙ sic augustin⁹ dicit sup ep̄lam ad Hal̄. aplūs non hoc ita suscepit vt doceret quot sūt vel opa carnis vel fructus spūs: sz vt ostēderet in quo gñe illa vitāda: illa vo sectanda sunt. Uñ potuissent vel plures: vel ēt pauciores fructⁿ enumerari: ⁊ tñ oēs donoꝝ ⁊ virtutū actⁿ pñt ꝑm quādā cōuenientiaz ad hec reduci: ꝑm ꝙ oēs vtutes ⁊ dona necesse ē ꝙ ordinēt mētē aliquo ꝓdictoꝝ modoꝝ: vñ ⁊ actⁿ sapiētie ⁊ quorūcūqz donoꝝ ordinātiū ad bonū reducunt̄ ad charitatē: gaudiū ⁊ pacē. Ideo tñ potiⁿ hec q̄ alia enumerauit. qz hic enumerata magis ꝙportāt: vel fruitionez bonoꝝ: vel sedationē maloꝝ: qō videt̄ ad rōnem fructⁿ ptinere.

Ad quartum sic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ fructⁿ nō ꝛrient operib⁹ carnis q̄ aplūs enumerat. Cōtraria. n. sunt ī eodē gñe: sz opa carnis nō dñr fructus. ergo fructⁿ spūs eis nō ꝛriant̄. ¶ ℙ. Unū vni ē ꝛriū sz plura enūerat aplūs opa carnis q̄ fructⁿ spūs. ergo fructus spūs ⁊ opa carnis nō ꝛriant̄. ¶ ℙ. Inter fructⁿ spūs ꝓma ponunt̄ charitas: gaudiū: ⁊ pax: qbⁿ nō correspondent ea q̄ ꝓmo enumerant̄ inter opa carnis: q̄ sunt fornicatio: īmūdicia: ipudicitia. ergo fructⁿ spūs non ꝛriant̄ opib⁹ carnis. ¶ Sz ꝛ ē qō aplūs dicit ibidē ꝙ caro ꝛcupiscit aduersus spūm: ⁊ spūs aduersus carnē. ¶ Rñ⁰. dōz ꝙ opera carnis ⁊ fructⁿ spūs pñt accipi dupl̄r; Uno mō ꝑm cōem rōnē. ⁊ hoc mō in cōi fructⁿ spūs sci ꝛriant̄ opib⁹ carnis: spūs. n. scūs mouet humanā mētē ad id qō ē ꝑm rōnē: vel potiⁿ ad id qō est supra rōnē: appetitⁿ aūt carnis q est appetⁿ sensitiuus trahit ad bona sensibilia q̄ sunt infra hoīem. vñ sic motus sursum: ⁊ motⁿ deorsum ꝛriant̄ in nālib⁹: ita ī opib⁹ humanis ꝛriant̄ opa carnis fructib⁹ spūs; Alio mō pñt ꝛsiderari ꝑm ꝓprias rōnes singuloꝝ fructuū enumeratorum: ⁊ opeꝝ carnis. ⁊ sic nō oz ꝙ singula singulis ꝛponāt̄. qz sic dicit est: aplūs nō ītēdit enumerare oīa opa spūalia: nec oīa opa carnalia. Sz tñ ꝑm q̄dā adaptationē augu. sup ep̄lam ad Hal̄. ꝛponit singulis opib⁹ carnis singulos fructⁿ: sicut fornicationi q̄ ē amoꝝ explēde libidinis a legitimo ꝛnubio solutⁿ opponit̄ charitas: ꝓ quā aīa coniungit̄ deo in qua ēt ē ꝑa castitas. īmūdicie aūt sūt oēs pturbatōes de illa fornicatione ꝛcepte: gbⁿ gaudiū tranqlitatis opponit̄. Idoloꝝ aūt seruitⁿ ꝓ quā bellū est gestū aduersus euangelium dei: opponit̄ paci: ꝛ veneficia aūt inimicitias ⁊ ptētiones: animositates: emulatōes: ⁊ dissensiones: opponunt̄ lōganimitas ad sustinēdū mala boīum inter quos viuimus: ⁊ ad curādū benignitas: ⁊ ad ignoscēdū bonitas. heresib⁹ aūt opponit̄ fides: īuidie: mānsuetudo: ebrietatib⁹ ⁊ ꝛmēsuratiōibus ptinētia. ¶ Ad ꝑmū ergo dōz ꝙ id qō ꝓcedit̄ ab arbore ꝛriāz arboris nō dr̄ cē fructⁿ ei⁹: sz magis corruptio q̄dā. Et qz vtutū opa sūt ꝛnālia rōni: opa vo vitioꝝ sūt ꝛ rōnez. iō opa vtutū fructⁿ dñr: nō āt opa vitioꝝ. ¶ Ad scōz dōm ꝙ bonū ptingit vno mō: malū vo omnifariā: vt Dionysius ⁊ ꝓp hoc non est mirū si plura ponunt̄ opera carnis q̄ fructus spūs. ¶ Ad tertiū pz solutio ex dictis.

¶ Questio. LXXI.

Onsequenter ꝛsiderāduz ē de vitys ⁊ peccatis.

¶ Circa que sex ꝛsiderāda occurrunt.

*Primo quidem de ipsis vitys ⁊ peccatis ꝑm se. Scōo de distinctiōe eoꝝ. Tertio de ꝓparatiōe eoꝝ ad inuicē. Quarto de subiecto peccati. Quinto de cā eius. Sexto de effectu ipsius. ¶ Circa primum querunt̄ sex.

*Primo vtꝝ vitiū ꝛriet̄ virtuti. Scōo vtꝝ vitiū sit ꝛ naturā. Tertio qd sit peiⁿ: vtꝝ vitiū vel actus vitiosus. 4° vtꝝ actus vitiosus possit cē simul cū virtute. 5° vtꝝ in oī peccato sit aliqs actⁿ. 6° de diffōne peccati: quā augustin⁹ ponit. zz. ꝛ Fausti. "Pctm̄ est dctm̄ vel factū: vel ꝛcupitus contra legem eternam.

Ad primum sic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ vitiū nō contrarietur virtuti. Uni. n. vnū ē ꝛriuz vt ꝓbat̄ ī. io. metaphysice: sz virtuti ꝛriant̄ pctm̄ ⁊ malitia. nō ergo ꝛriat̄ ei vitiū. qz vitiū dr̄ ēt si sit idebita dispositio mēbroꝝ corporaliū. vel q̄rūcūqz rerꝝ. ¶ ℙ. Uirtus nominat q̄dā pfectionē potētie: sz vitiū nihil nominat ad potētiā ptinēs. ergo vitiū nō ꝛriat̄ virtuti. ¶ ℙ. Tullius dicit ī 4. de tusculanis q̄stionib⁹: ꝙ vt⁹ ē q̄dā sanitas aīe: sanitati aūt opponit̄ egritudo vel morbⁿ magis q̄z vitiuz. ergo virtuti nō ꝛriat̄ vitiū. ¶ Sz ꝛ est qō dicit augustin⁹ ī libro de pfectione iustitie: ꝙ vitiū est q̄litas ꝑm quā malus est animus: vt⁹ aūt est q̄litas q̄ facit bonū hītez: vt ex supra dictis pz. ergo vitiū ꝛriat̄ virtuti. ¶ Rñ⁰. dōm ꝙ circa virtutez duo possum⁹ ꝛsiderare. s. ipsaz eēntiā virtutis: ⁊ id ad qō ē vt⁹. In eēntia qdē vtutis aliqd ꝛsiderare pōt directe: ⁊ aliqd ex ꝛsequēti. Directe qdē virt⁹ ꝙportat dispōnem quandā alicui⁹ ꝛueniēter se hītis ꝑm modū sue nāe. Uñ ꝓbus dicit ī. 7. phȳsicoꝝ: ꝙ vt⁹ est dispō pfecti ad optimū: dico āt pfecti qō est dispositū: ꝑm nām. Ex ꝛsequēti aūt sequit̄ ꝙ vt⁹ sit bonitas q̄dā: ī hoc. n. ꝛsistit vniuscuiusqz rei bonitas ꝙ ꝛueniēter se hz ꝑm modū sue nāe. Id aūt ad qō vt⁹ ordinat̄ ē actⁿ bonⁿ: vt ex supra dictis pz: ꝑm hoc igit̄ tria inueniunt̄ opponi vtuti: quoꝝ vnū ē pctm̄: qō opponit̄ sibi ex parte ei⁹ ad qō vt⁹ ordinat̄: nā pctm̄ ꝓpe nominat actum īordinatū: sic actⁿ virtutis ē actⁿ ordinatⁿ ⁊ debitⁿ: ꝑm aūt ꝙ ad rōnem vtutis ꝛsequit̄ ꝙ sit bonitas q̄dā: opponit̄ vtuti malitia: sz ꝑm id qō directe ē de rōne vtutis: opponit̄ vtuti vitiū: vitiū. n. vniuscuiusqz rei cē videt̄ ꝙ nō sit dispositā sz ꝙ ꝛueniat sue nāe. Unde augustin⁹ dicit ī. 3. de libero arbitrio. Qō pfectioni nāe deesse ꝑspexeris: id voca vitium. ¶ Ad ꝓmum ergo dōm ꝙ illa tria nō ꝛriant̄ virtuti scōm idem: sz pctm̄ gdez ꝛriat̄ ꝑm ꝙ vt⁹ ē opatiua boni. malitia aūt ꝑm ꝙ est bonitas q̄dam: vitium aūt ꝓ prie ꝑm ꝙ ē virtus. ¶ Ad scōm dōm ꝙ virt⁹ nō solū ꝙportat pfectionem potētie q̄ ē ꝓncipiū agēdi. sz ēt ꝙportat debitā dispōnē eius cui⁹ ē vt⁹: ⁊ hoc iō: qz vnumquodqz opaꝝ ꝑm ꝙ actu ē: regrit̄ ergo ꝙ aliqd sit in se bene dispositū qō oz esse boni operatiuū. ⁊ ꝑm hoc virtuti vitiū opponit̄. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ sic Tulli⁹ dicit ī. 4. de tusculanis q̄stionib⁹: morbi ⁊ egrotationes partes sunt vitiositatis. in corporib⁹. n. morbum appellat toti⁹ corporis corruptionem: puta febrem vel aliqd huiusmodi: erogationem vo morbum cuz ībecillitate: vitium aūt cuz partes corporis iter se dessidēt. Et q̄uis in corpore q̄nqz sit morbⁿ sine erogatione: puta cum aliquis est interius male dispositⁿ: nō tñ exterius ꝓpedit̄ a solitis operationibus. In animo tñ vt ipse dicit hec duo nō possunt nisi cogitatione secerni. Necesse est. n. ꝙ q̄nqz aliquis iterius est male dispositus habēs īordinatum affectum ꝙ ex hoc imbecilis reddat̄ ad debitas operationes exercēdas. qz vnaquecqz arboꝝ ex suo fructu cognoscit̄. i. homo ex opere: vt dr̄ Matth. 12. sed vitium animi: vt Tullius ibidem dicit: est habitus aut affectio animi in tota vita īconstās: ⁊ a seipsa dissentiens: quod quidem ꝛuenitur etiā absqz morbo vel egrotatione: vtpote cum aliquis ex infirmitate vel ex passione peccat: vnde in plus se habet vitium q̄z egrotatio vel morbus: sicut etiam virtus in plus se habet q̄z sanitas: nam sanitas etiam quedam virtus ponitur in. 7. phȳsicorum. ⁊ ideo virtuti conuenientius opponitur vitium q̄z egrotatio vel morbus.

Ad secundum sic proceditur. Uidet q̄ vitiu⁹ non sit contra naturam. Uitiū .n. ꝺriat̄ virtuti. vt dcm̄ est: sed virtutes nō sunt in nobis a natura. ſz causant̄ in nobis p̄ infusionem: aut ab assuetudine: vt dictum est. ergo vitia non sunt contra naturā. ¶ P. Ea que sunt contra naturam non possunt assuefieri: sicut lapis nunq̄ assuescit ferri sursum. vt dicit̄ in. z. ethicorum. ſz alig assuefiunt ad vitia. ergo vitia nō sunt ꝺ nām. ¶ P. Nihil qō est ꝺ nāz inuenit̄ in hūtib⁹ illam nām vt i plurib⁹. ſz vitia inueniunt̄ i hominib⁹: vt i plurib⁹. q̄ sic ꝺ Matth. 7. Lata est via que ducit ad pditionem ⁊ multi vadūt p eam. ergo vitium nō est ꝺ nām. ¶ P. Peccatū comparat̄ ad vitiū sicut act⁹ ad habitū. vt ex supradictis pz. sed peccatum diffinit̄ eē dcm̄ vel fcm̄ vel ꝺcupitū ꝺ legem dei: vt pz p augustinū. zz. ꝺ Faustū. lex aūt dei est supra nām. magis ergo ꝺm est q̄ vitiu⁹ sit ꝺ legem q̄ q̄ sit ꝺ naturā. ¶ Sz ꝺ est qō augustin⁹ dic̄ in. z. de libero arbitrio. Oē vitiū eo/ ipso q̄ vitium est: ꝺ nām est. ¶ R̄ñ. ꝺm q̄ sic dcm̄ est vitium virtuti ꝺriat̄: virt⁹ aūt vniuscuiusq̄ rei consistit i hoc q̄ sit bene disposita fm ꝺueniētiam sue nature: vt supra dictum est. vñ oz q̄ in qualibz re vitiū dicat̄ ex hoc q̄ est dispositā ꝺ id qō ꝺuenit nāe: vnde ⁊ de hoc vnaquecz res vituperat̄. a vitio aūt nomē vituperationis ꝺtractum creditur: vt augustin⁹ dic̄ i. 6. de libero arbitrio. ¶ Sz ꝺsiderādum est q̄ nā vniuscuiusq̄ rei potissime est forma fm quā res spēm sortit̄: hō aūt in specie cōstituit̄ p aiam rōnalem. ⁊ iō id qō est ꝺ ordinem rōnis ꝑprie est ꝺ nām hominis in quātum est homo: qō aūt est fm rōnem. est fm nām bois inquantum est homo. bonu⁹ autem hominis est secundū rationem esse: ⁊ malum hominis est p̄ter rationem esse vt Dionysius dic̄. 4. c. de diui. no. vñ virtus humana q̄ hominem fac̄ bonum: ⁊ opus ipsius bonū reddit itātum é secūdum nām hominis iquātum ꝺuenit rōni. vitiu⁹ aūt inātumest ꝺ nām hominis iquantum est ꝺ ordinem rōnis. ¶ Ad p̄mum ergo ꝺm q̄ virtutes ⁊si nō causent̄ a natura fm suum esse pfectu⁹. tamen inclinant ad id quo est fm naturam. i. fm ordinem rationis. Dicit enim Tulli⁹ in sua rherozica. q̄ virtus est habitus in modum nature rationi consentaneus: ⁊ hoc modo virtus dicitur esse fm naturaz: ⁊ per contrarium intelligitur q̄ vitium sit contra naturā. ¶ Ad secundum dicendum q̄ philosophus ibi loquit̄ de his que sunt contra naturam fm q̄ esse contra naturam opponitur ei quod est esse a natura: non autez fm q̄ est cōtra naturam opponitur ei quod est esse scōm naturam: eo modo quo virtutes dicuntur esse fm naturam: iquantum iclinant ad id quod nature conuenit. ¶ Ad tertium ꝺm q̄ in homine est duplex natura. s. rationalis ⁊ sensitiua. Et q̄ per operationem sensus homo peruenit ad actus rationis: ideo plures sequuntur inclinationes nature sensitiue q̄ ordinem rationis: plures. n. sunt qui assequuntur principium rei q̄ qui ad cōsumationem perueniunt: ex hoc autem q̄ vitia ⁊ peccata in hominibus proueniunt q̄ sequūtur inclinationem nature sensitiue contra ordinem rationis. ¶ Ad quartum dicendum q̄ quicquid est contra rationem artificiati. est etiam contra naturam artis qua artificiatum producitur: lex autem eterna comparatur ad ordinem rationis humane sicut ars ad artificiatu⁹. vnde eiusdem rationis est q̄ vitium ⁊ peccatum sit contra ordinem rationis humane. ⁊ q̄ sit contra legem eternam. Unde augustinus dicit in. z. de libero arbitrio q̄ a deo habent omnes nature q̄ nature sunt: ⁊ intantuz sunt vitiose iquātum ab eius qua facte sunt arte discedūt.

Ad tertium sic proceditur. Uidetur q̄ vitium .i. habitus malus sit peius q̄ peccatum. i. actus malus. Sicut enim bonum quod est diuturnius est melius: ita malum quod est diuturnius est peius. sed habitus vitiosus est diuturnius q̄ actus vitiosi qui statim transeunt. ergo habitus vitiosus est peioz q̄ actus vitiosus. ¶ P. Plura mala sunt magis fugienda q̄ vnum malum: sed habitus malus virtualiter est causa multorum malorum actuum. ergo habitus vitiosus est peioz q̄ actus vitiosus. ¶ P. Causa est potioz q̄ effectus. sed habitus perficit actum tam in bonitate q̄ in malitia. ergo habitus est potioz actu: ⁊ in bonitate ⁊ in malitia. ¶ Sed contra pro actu vitioso aliquis iuste punitur: non autem pro habitu vitioso si non procedat ad actum. ergo actus vitiosus est peioz q̄ habitus vitiosus. ¶ R̄ñ. dicendum q̄ habitus medio modo se habet inter potentiam ⁊ actum. Manifestum est autem q̄ actus in bono ⁊ malo preeminet potentie vt dicitur in. 9. metaphysice. melius est enim bene agere q̄ posse bene agere: ⁊ similiter vituperabili⁹ est male agere q̄ posse male agere. vnde etiam sequitur q̄ habitus in bonitate: ⁊ in malitia medium gradum obtineat inter potentiam ⁊ actum: vt scilicet sicut habitus bonus vel malus preeminet in bonitate vel malitia potentie: ita etiā subditur actui: quod etiam ex hoc apparet q̄ habitus non dicitur bonus vel malus nisi ex hoc q̄ inclinat ad actum bonum vel malum. vnde propter bonitatem vel malitiam actus dicitur habitus bonus vel malus. ⁊ sic potioz est act⁹ in bonitate vel malitia q̄ habitus. q̄ propter quod vnumq̄ tale: ⁊ illud magis est. ¶ Ad p̄mum ergo ꝺm q̄ nihil p̄hibet aliqd eē simpl̄r altero poti⁹: qō tñ fm qd ab eo deficit simpl̄r. n. poti⁹ iudicat̄ qō p̄eminet q̄tum ad id qō p se cōsiderat̄ in vtroq̄: fm qd aūt qō p̄eminet fm id qō p accidēs se hz ad vtrūq̄: ostēsum est aūt ex ipsa rōne act⁹ ⁊ habit⁹ q̄ actus est potioz in bonitate ⁊ malitia q̄ habitus: q̄ aūt hītus sit diuturnioz q̄ actus: accidit ex eo q̄ vtrūq̄ inuenitur in tali nā que nō potest semp agere: ⁊ cuius actio est in motu trāseūte: vnde simpl̄r act⁹ é potioz taz in bonitate q̄ in malitia. sed habitus est potioz fm qd. ¶ Ad secūdum ꝺm q̄ habitus nō est simpl̄r plures act⁹: sed fm qd .i. virtute vnde ex hoc nō pōt ꝺcludi q̄ habitus sit simpl̄r potioz i bonitate vel malitia q̄ act⁹. ¶ Ad tertiū ꝺm q̄ habit⁹ est causa actus in gñe cause efficiētis: ſz act⁹ est causa habitus in genere cause finalis: fm quam consideratur ratio boni ⁊ mali: ⁊ ideo in bonitate ⁊ malitia actus p̄minet habitui.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uidet q̄ actus vitiosus siue peccatuz nō possit simul eē cum virtute. Cōtraria. n. nō pōt esse simul in eodem: sed peccatū quodāmodo ꝺriat̄ virtuti: vt dcm̄ est. ergo peccatum nō potest simul esse cum virtute. ¶ P. Peccatus est peius q̄ vitium. i. actus malus q̄ habitus malus: ſz vitius nō potest simul esse in eodem cum virtute. ergo neq̄ peccatum. ¶ P. Sicut peccatum accidit in reb⁹ volūtarijs: ita ⁊ in reb⁹ naturalib⁹: vt ꝺ̄ in. z. physicoz. ergo etiam in reb⁹ naturalibus accidit pctm̄ nisi per aliquam corruptionem virtutis nālis: sicut monstra accidūt corrupto aliquo ꝓncipio in semine: vt ꝺ̄ in. z. physicoz. ergo etiam in reb⁹ volūtarijs nō accidit peccatum nisi corrupta aliq̄ virtute anime. ⁊ sic peccatū: ⁊ virt⁹ nō pōt esse in eodem. ¶ Sz ꝺ est q̄ ꝑbus ꝺic̄ in. z. ethicorum q̄ per ꝺriam virtus generat: ⁊ corrumpit: sed vnus act⁹ virtuosus nō causat virtutem: vt supra habitum est. ergo neq̄ vnus act⁹ peccati tollit virtutē. pōt ergo simul in eodem esse. ¶ R̄ñ. ꝺm q̄ peccatuz cōparat̄ ad virtutem sicut actus malus ad habitum bonus: aliūde aūt se habz habit⁹ in anima: ⁊ forma in re naturali: forma enim naturalis ex necessitate ꝓducit opationem sibi conuenientē: vnde nō pōt esse simul cum forma naturali actus forme contrarie. sicut non potest esse cum caloze actus infrigidationis: neque simul cum leuitate motus deorsum nisi forte ex violentia exteriozis mouentis. sed ha-

bitus in anima nō ex necessitate ꝓducit suā opationē: sz hō vtitur eo cū voluerit: vnde simul habitu i hoie existēte pōt nō ẏti habitu aut agere ɔrium actū: ꝛ sic pōt habens virtutem ꝓcedere ad actum peccati: actus vero peccati si cōpetur ad ipsam virtutem ꝓut est habitus gdam: nō potest ipsam corrūpere si sit vnus tm̄: sic̄.n.nō generat̄ habit⁹ per vnū actū: ita nec ꝓvnū actū corrūpit̄: vt supra dictū est. Sz si compet̄ actus pcti ad cām̄ vtutū: sic possibile est q̄ ꝑ vnū actū pcti alique vtutes corrūpātur: quodlibz.n.pctm̄ mortale ɔriat̄ charitati: que est radix oiuz vtutū infusaꝝ iq̄tū sūt vtutes: ꝛ ideo ꝑ vnū actū peccati mortalis excluſa charitate excludunt̄ per ɔsequēs oēs vtutes infuse iquātū sūt vtutes: ꝛ hoc dico qꝫ fidē ꝛ spem: quaꝝ habit⁹ remanēt informes post peccatū mortale: ꝛ sic nō sunt vtutes: sed pctm̄ veniale qđ nō ɔriat̄ charitati nec excludit ipsaz: ꝑ ɔnēs etiā nō excludit alias vtutes: vtutes vero acqsite nō tollūt̄ per vnū actuz cuiuscūq; peccati. Sic igit̄ peccatū mortale nō potest simul eē cū vtutib⁹ infusis: potest tamē simul eē cuz vtutib⁹ acqsitis: peccatū vero veniale potest simul eē cuz virtutib⁹ infusis: ꝛ cū acqsitis. ¶ Ad ꝑmū ergo dōz q̄ peccatū nō ɔriat̄ virtuti ſm se: sed ſm suum actū: ꝛ ideo pctm̄ nō potest simul eē cū actu vtutis: potest tamē simul eē cuz habitu. ¶ Ad scōm dōz q̄ vitiū directe ɔriat̄ vtuti: sicut ꝛ peccatū actui vtuoso: ꝛ ideo vitium excludit vtutē: sic̄ peccatū excludit actū vtutis. ¶ Ad tertiū dōm q̄ virtutes naturales agūt ex necessitate: ꝛ ideo integra existente virtute nunq̄ pctm̄ potest in actū inueniri: sed vtutes aie nō ꝓducunt actus ex necessitate. vnde nō est similis ratio.

Ad quintum sic ꝓcedit̄. Videt̄ q̄ i quolibz peccato sit aliqs actus. Sic̄.n.meritum cōparat̄ ad vtutem: ita peccatū ad vitiū cōparat̄: sed meritū non pōt esse absq; aliquo actu. ergo nec peccatum potest esse absq; aliquo actu. ¶ Ꝑ. Augustinus dicit in libro de libe.arbi. q̄ omne pctm̄ adeo est volūtariū: qđ si nō sit volūtariū nō est peccatū. sed nō potest eē aliqd volūtariū nisi ꝙ actū volūtatis. ergo oē peccatū hz aliquem actum. ¶ Ꝑ. Si peccatū essz absq; aliquo actu sequeret̄ q̄ ex hoc ipso q̄ aliqs cessat ab actu debito peccaret: sed ɔtinue aliqs cessat ab actu debito: ille. ſ. qui nūq̄ actū debitū operat̄. ergo sequeret̄ q̄ cōtinue peccaret: qđ est falsum. non ergo est aliqđ peccatum absq; actu. ¶ Sz ɔ est qđ dicit̄ Jacobi. 4. Sciēti bonū facere ꝛ nō faciēti peccatū est illi. sed nō facere non importat aliquē actum. ergo peccatū potest eē absq; actu. ¶ Rñ°. dōz q̄ questio ista ꝑncipal̄r mouet̄ ꝓꝑ pctm̄ omissionis: de quo aliq diuersimode opinant̄. Quidā.n.dicunt q̄ in oi peccato omissionis est aliqs actus: vel interior: vl̄ exterior. interior qdem sic̄ cū aliqs vult nō ire ad ecclesiā qū ſiam ire tenet̄: exterior aūt sic̄ cū aliquis illa hora qua ad ecclesiam ire tenet̄: vel etiā añ occupat se talib⁹ qbus ab eundo ad ecclesiam impedit̄: ꝛ hoc quodām̄ videt̄ in ꝑmū redire: q.n. vult aliqd cū quo aliud sil̄ esse nō pōt ex ɔnti vult illo carere: nisi forte nō ꝓpendat q̄ per hoc qđ vult facere impedit̄ ab eo qđ facere tenet̄: in quo casu possz per negligentiā culpabilis iudicari. alꝙ vero dicūt q̄ in peccato omissionis nō regrit̄ aliqs act⁹: ipm.n.nō facere qđ qs facere tenet̄ pctm̄ ē. Utraq; aūt opinio ſm aliqd veritatē hz. Si.n. itelligat̄ in peccato omissiōis illud solū qđ ꝑ se ꝓtinet ad rōnē peccati: sic quādoq; omissionis peccatū est cū actu interiori: vt cū aliqs vult non ire ad ecclesiā: quādoq; vero absq; oi actu vel interiori vl̄ exteriori: sic̄ cū aliqs hora qua tenet̄ ire ad ecclesiā: nihil cogitat de eundo vl̄ nō eundo ad ecclesiā. Si vero in peccato omissionis intelligant̄ etiā cāe vel occasiones omittēdi: sic necesse est in peccato omissiōis aliquē actū esse: nō.n. est peccatū omissionis nisi cū aliqs ꝓtermittit qđ pōt facere ꝛ nō facere: q̄ aūt aliqs declinet ad non faciēdum illud qđ potest facere ꝛ nō facere: nō est nisi ex aliqua causa vel occasione cōiuncta vel precedēte: ꝛ ſigdem causa illa nō sit in ptāte hois: omissio nō hz rōnez peccati: sic̄ cū aliqs ꝓꝑ infirmitatem ꝓtermittit ad ecclesiaz ire. Si vero causa vel occasio omittēdi subiaceat volūtati: omissio habz rōnez peccati: ꝛ tūc semp opz q̄ ista causa inquātū est volūtaria habeat aliquē actuz ad minus interiorem volūtatis: qui gdem actus quādoq; directe ferē ipaz omissionē: puta cum aliqs vult nō ire ad ecclesiaz vitās laborem: ꝛ tūc talis actus per se ꝓtinet ad omissionē: voluntas enī cuiuscūq; peccati ꝑ se ꝓtinet ad peccatū illud: eo q̄ voluntariū est de rōne peccati. quādoq; aūt actus volūtatis directe ferē in aliud ꝑ quod homo impedit̄ ab actu debito: siue illud in quo ferē volūtas sit ɔiunctuz omissioni: puta cum aliqs vult ludere quādo ad ecclesiā deberet ire: siue etiā sit ꝓcedens: puta cū aliqs vult diu vigilare, de sero ex quo sequit̄ q̄ nō vadat hora matutinali ad ecclesiā: ꝛ tūc actus iste interior vel exterior per accidēs se hz ad omissionē: qz omissio sequit̄ ꝓter intentionē: hoc aūt dicim⁹ ꝑ accidens esse qđ est ꝓter intētionem: vt pz in. z. physicoꝝ. vnde manifestū est q̄ tunc peccatū omissionis hz gdem aliquez actum coniunctū vel precedētez: qui tamē ꝑ accidēs se hz ad peccatū omissionis: iudiciuz autē de rebus dandū ē ſm illud quod est ꝑ se ꝛ nō ſm illud qđ est ꝑ accidēs. Unde verius dici pōt q̄ aliquod pctm̄ possit esse absq; oi actu: aliqn etiā ad essentiā aliorū peccatoꝝ actualiuz ptinerēt act⁹ ꝛ occasiones circunstātes. ¶ Ad ꝑmuz ergo dōm q̄ plura regrunt̄ ad bonū q̄ ad maluz: eo q̄ bonū contingit ex tota integra causa: malū aūt ex singularib⁹ defectib⁹ vt Dionys. dic̄. 4. ca. de di. no. ꝛ ideo peccatū pōt contingere: siue aliqs faciat qđ nō dz: siue nō faciēdo qđ dz: sz meritū nō pōt esse nisi aliqs faciat voluntarie qđ dz: ꝛ ideo meritū non potest esse sine actu: sed pctm̄ potest esse sine actu. ¶ Ad scōz dōz q̄ aliquid dicit̄ voluntarium: nō solū qz cadit super ipsum actus volūtatis: sed qz in ptāte nostra vt fiat vel nō fiat: vt dicit̄ in. z. ethi. vñ etiam ipsum nō velle potest dici volūtarium: inquātum in potestate hois ē velle ꝛ nō velle. ¶ Ad tertium dōm q̄ peccatum omissionis contrariat̄ precepto affirmatiuo quod obligat semper: sed non ad semp: ꝛ ideo solum pro tempore illo aliqs cessando ab actu peccat: pro quo preceptum affirmatiuum obligabat.

Ad sextum sic proceditur. Videt̄ q̄ inconuenienter diffiniat̄ peccatum cuz dicit̄. Peccatū est dictum vel factum vel concupitum contra legem eternā. Dictū.n. vel factū vel ɔcupituz ꝓportat aliquē actū: sz nō oē pctm̄ ꝓportat aliquē actū vt dictū est: ḡ hec diffinitio nō includit omne peccatū. ¶ Ꝑ. Aug. dic̄ i lib. de duabus aiabus. Peccatuz est volūtas retinendi vel ɔsequendi quod iustitia vetat. sed voluntas sub cōcupiscentia comprehenditur: scōm q̄ concupiscentia largo modo sumitur pro omni appetitu. ergo suffecisset dicere. Peccatum est concupitum contra legem eternam. nec oportuit addere dictum vel factum. ¶ Ꝑ. Peccatum proprie consistere videtur in auersione a fine: nam bonum ꝛ malum principaliter considerantur scōm finem: vt ex supra dictis patet: vnde ꝛ Augustinus dicit in primo de libero arbitrio, per comparationem ad finem diffinit peccatuz: dicens q̄ peccare nihil est aliud q̄ neglectis rebus eternis temporalia sectari. Et in libro. 83. questionum dicit: q̄ omnis humana peruersitas est vti fruendis ꝛ frui vtendis: sed in premissa diffinitione nulla fit mētio de auersiōe a debito fine. ergo insufficienter diffinitur peccatum. ¶ Ꝑ. Ex hoc dicitur aliquid esse prohibitum quia legi contrariatur: sed nō omnia peccata sunt mala quia prohibita: sed quedam sunt prohibita quia mala. non ergo in cōmuni diffinitione peccati debuit poni q̄ sit contra legem dei. ¶ Ꝑ. Peccatū significat malum hominis actuz vt ex dictis pz: sz malum hois ē ɔtra

rationē esse: vt Diony. dic. 4. ca. de diui. no. ergo potius debuit dici q̄ peccatū sit ꝺ rationez q̄ q̄ peccatū sit ꝺ legē eternaz. ¶ In cōtrariū sufficit auctoritas Aug. ¶ Rñ°. dōz q̄ sic ex dictis pz: peccatū nihil aliud est q̄ actꝰ humanus malus: q̄ aūt alīgs actus sit humanus habz ex hoc q̄ est volūtarius: sic ex supra dictis pz: siue sit volūtarius quasi a volūtate elicitus: vt ipsuz velle vel eligere: siue quasi a voluntate imperatus: vt exteriozes actus vel locutionis vel operationis. Habz aūt actus humanus q̄ sit malus ex eo q̄ caret debita cōmēsuratione: oīs aūt cōmēsuratio cuiuscunq; rei attendit̄ per compationē ad aliquā regulā: a qua si diuertat: incōmēsurata erit. Regula aūt volūtatis humane est duplex. Una ꝓpinqua ⁊ homogenea. s. ipsa humana rō. Alia vero est ꝑma regula. s. lex eterna que ē quasi rō dei. Et ideo Aug. in diffinitione peccati posuit duo. Unū qō ptinet ad substantiā actus humani: quod est quasi māle i peccato cum dixit: dictū vel factū vel cōcupitum. aliud aūt qō ptinet ad rationē mali: quod est quasi formale in peccato: cuz dixit. Contra legē eternā. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q̄ affirmatio ⁊ negatio reducunt̄ ad idez genus: sic in diuinis genitū ⁊ in genitū ad relationē: vt Aug. dic in. 5. de tri. ⁊ ideo ꝓ eodem est accipiēdū dictū ⁊ nō dictū: factū ⁊ nō factū. ¶ Ad scōm dōm q̄ ꝑma causa peccati est in volūtate que impat omnes actus volūtarios: in ꝓbus solū inuenit̄ peccatū: ⁊ iō Aug. quādoq; per solā volūtatē diffinit peccatū: sed q⁊ etiā ipsi exteriozes actꝰ pertinēt ad substātiā peccati cū sint fm se mali: vt dictū est: necesse fuit q̄ in diffinitione peccati poneret etiā aliqd ptinens ad exteriozes actus. ¶ Ad tertiū dōm q̄ lex eterna ꝑmo ⁊ ꝑncipaliꝰ ordinat hoiem ad finez: consequēter aūt facit bene se habere circa ea que sūt ad finē: ⁊ ideo in hoc q̄ dicit. ⁊tra legem eternā: tāgit auersionē a fine: ⁊ oēs alias inordinationes. ¶ Ad quartū dōm q̄ cū dicit̄ q̄ nō omne peccatū ideo est malū q⁊ est ꝓhibitū: ītelligit̄ de ꝓhibitiōe facta ꝓ ius positiuū: si aūt referat̄ ad ius nāle: qō cōtinet̄ ꝑmo ꝙdem in lege eterna: secūdario vo in naturali iudicatozio rōnis humane: tunc omne peccatū est malū q⁊ ꝓhibitū: ex hoc enim ipso q̄ est inordinatū iuri naturali repugnat. ¶ Ad qntuz dōm q̄ a theologicis cōsideraī peccatū ꝑcipue fm q̄ est offensa cōtra deū: a philosopho aūt morali fm q̄ contrariat̄ rōni: ⁊ ideo Aug. conueni entius diffinit peccatū ex hoc q̄ est cōtra legem eternaz q̄ ex hoc q̄ est cōtra rōnē: ꝑcipue cū ꝓ legē eternā regulemur i multis q̄ excedūt rōnē humanā: sic in his q̄ sunt fidei.

¶ Questio. LXXII.

Deinde considerādum est de distinctione peccatoꝝ vel vitioꝝ. ¶ Et circa hoc querūtur nouē. °Primo vtrū peccata distinguāt̄ specie ꝓz obta. Scōo de distinctiōe pctoꝝ spūaliū ⁊ carnaliū. Tertio vtrū ꝓz causas. Quarto vtrū fm eos i quos peccat. Quīto vtrū fm diuersitatē reatꝰ. 6° vtrū fm omissionē ⁊ cōmissionez 7° vtrū fm diuersuz ꝓcessum peccati. 8° vtrū fm abundantiā ⁊ defectū. 9° vtrū fm diuersas circūstantias.

Ad primum sic ꝓcedit. Uidet̄ q̄ peccata nō differāt specie fm obiecta. Actus enim humani ꝑcipue dicunt̄ boni vel mali ꝓ compationē ad finē: vt supra ostēsum ē: cū igit̄ peccatū nihil aliud sit q̄ actꝰ hois malus: sic dictū est: videt̄ q̄ fm fines peccata debeāt distingui spē magis q̄ fm obta. ¶ ℙ. Malū cuz sit ꝑuatio distinguit̄ specie fm diuersas spēs oppositoꝝ: sed peccatuz est quoddā malū in genere humanoꝝ actuū: ergo peccata magis distinguunt̄ specie fm opposita q̄ fm obta. ¶ ℙ. Si peccata specie differāt fm obiecta: impossibile esset idē peccatū specie circa diuersa obiecta inueniri: sed inueniūt̄ aliqua huiusmodi peccata: nā supbia est in reb⁹ spūalibus: ⁊ in corpalibus: vt Greg. dic i lib. 33. Moral'. Auaritia etiā est circa diuersa genera rerū: ergo peccata nō distinguūtur specie fm obiecta. ¶ Sed cōtra est q̄ peccatū est dictū vel factū vel concupitū cōtra legem dei. sed dicta vel facta vel cōcupita distinguūtur specie fm diuersa obiecta: q⁊ actus ꝓ obiecta distinguūtur: vt supra dictū est. ergo etiā peccata ex obiecta specie distinguunt̄. ¶ Rñ°. dōz q̄ sicut dictū est. ad rationē peccati duo concurrūt scilicz actus volūtarius: ⁊ ordinatio eius: que est per recessuz a lege dei. Horuz autez duoꝝ vnuz per se compatur ad peccātez: qui intēdit talez actum voluntarium exercere in tali materia. aliud aūt. s. inordinatio actus per accidens se habz ad intētionē peccāntis. nullus enī intēdens ad malū operat̄: vt Diony. dicit. 4. ca. de diui. no. Manifestū est aūt q̄ vnūquodq; cōsequitur speciem fm illud quod est per se: nō aūt fm id quod est per accidens: q⁊ ea que sunt per accidēs sunt extra rōnem speciei: ⁊ ideo peccata specie distinguūtur ex parte actuuz voluntariozū magis q̄ ex pte inordinatiōis in peccato existentis: actus aūt voluntary distinguūtur specie fm obiecta: vt in supiozibus ostensuz est: vnde sequit̄ q̄ peccata ꝑcipie distinguātur specie fm obiecta. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q̄ finis ꝑncipaliꝰ habz rōnem boni: ⁊ ideo compat̄ ad actū voluntatis: qui est ꝑmordialis in omni peccato sicut obiectus. vnde in idē redit q̄ peccata differāt fm obiecta vel fm fines. ¶ Ad scōz dōz q̄ peccatū non est pura ꝑuatio: sed est actus debito ordine ꝑuatus. ⁊ iō peccata magis distinguntur specie fm obiecta actuum q̄ fm opposita: quāuis etiaz si distinguātur fm oppositas virtutes in idem rediret: virtutes enim distinguūtur specie fm obiecta: vt supra dictuz est. ¶ Ad tertiū dōz q̄ nihil ꝓhibet in diuersis rebus specie vel genere differentibus inuenire vnam formalē rōnez obiecti a qua peccatum speciez recipit: ⁊ hoc modo supbia circa diuersas res excellētiā querit: auaricia vero abundantia eoꝝ que vsui humano accōmodantur.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidetur q̄ inēqueꝝ nienter distinguātur peccata spiritualia a carnalibus. Dicit enim apostolus ad Gal. 5. Manifesta sunt opera carnis: que sunt fornicatio: īmūdicia: impudicitia: luxuria: idolozū seruitus: veneficia ⁊c. ex quo videt̄ q̄ oīa peccata ꝑz genera sunt opera carnis: sed peccata carnalia dicunt̄ opera carnis: ergo nō sunt distinguēda peccata carnalia a spūalibus. ¶ ℙ. Quicunq; peccat fm carnem ambulat: fm illud °Ro. 8. Si fm carnē vixeritis moriemini: si aūt spiritu facta carnis mortificaueritis viuetis: sed viuere vel ambulare fm carnē videt̄ pertinere ad rationez peccati carnalis: ergo omnia peccata sunt carnalia. nō ergo sūt distinguēda peccata carnalia a spiritualibus. ¶ ℙ. Superioz pars anime que ē mens vel ratio spiritus nominat̄: fm illud Eph. 4. °Renouamini spiritu mētis vestre. vbi spūs ꝓ ratiōe ponit̄: vt ibi glo. dicit: sz omne peccatū quod fm carnem cōmittitur a ratiōe deriuat̄ peccati sensuz: q⁊ superiozis rōnis ē cōsentire in actū peccati: vt infra dicet̄. ergo eadē peccata sunt carnalia ⁊ spiritualia: non ergo sunt distinguenda adinuicem. ¶ ℙ. Si aliqua peccata specialiter sint carnalia: hoc potissime intelligēdum videtur de illis peccatis quibus in corpus suuz peccat aliqs: sed sicut apostolus dicit. i. ad Corinth. 6. Omne peccatum quodcūq; fecerit homo extra corpus est: qui aūt fornicatur in corpus suuz peccat. ergo sola fornicatio esset peccatū carnale: cum tamē apostolus ad Eph. 5. etiam auaritiā carnalibus peccatis annumeret. ¶ Sed cōtra est quod Greg. .31. Moral'. dicit: q̄ septem capitalium vitioꝝ quinq; sunt spiritualia: ⁊ duo sunt carnalia. ¶ Rñ°. dicendum q̄ sicut dictum est: peccata recipiunt speciem ex obiectis: omne autem peccatum in appetitu cōsistit alicuius cōmutabilis boni qō inordinate appetit̄: ⁊ per consequens in eo iam ba

bito ordinate aliquis delectatur: vt aũt ex superioribꝰ pz duplex est delectatio. Una quidez animalis q̃ consumat̃ in sola apphensiõe alicuius rei ad votũ habite: & hec etiã põt dici delectatio spũalis: sic cum aligs delectat̃ in laude humana: vel in aliquo huiusmodi. Alia vero delectatio ẽ corporalis siue naturalis: que in ipso tactu corporali perficit̃: que põt etiam dici delectatio carnalis. Sic igit̃ illa pctã q̃ perficiunt̃ in delectatiõe spũali vocant̃ peccata spũalia: illa vero q̃ perficiunt̃ in delectatione carnali vocant̃ pctã carnalia: sic gula q̃ perficit̃ in delectatiõe ciborꝝ & luxuria q̃ perficit̃ in delectatione venerecorꝝ: vnde & apls dic̃. i. ad Cor. 7. Emundem⁹ nos ab omni ingnamẽto carnis & spũs. ¶ Ad primũ ergo dõm q̃ sic̃ glo. ibidez dic̃: illa vitia dicunt̃ opera carnis: nõ q̃ in voluptate carnis pficiant̃: sz caro sumit̃ ibi p boie: qui dum fm se viuit fm carnẽ viuere dicit̃: vt etiã Aug. dic̃. 14. de ci. dei. Et huiusmodi rõ est ex hoc q̃ omnis rõnis humane defectus ex sensu carnali aliquo mõ initiuz hz. Et p hoc etiam pz rñsio ad scõm. ¶ Ad tertiũ dõm q̃ in peccatis etiam carnalib⁹ est aligs act⁹ spũalis. s. act⁹ rõnis: sed finis hoꝝ pctõꝝ a quo denominant̃ est delectatio carnis. ¶ Ad quartũ dõm q̃ sic̃ glo. ibidem dic̃: specialr in fornicationis peccato seruit aia corpi: intãtũ vt nihil aliud in ipso momẽto cogitare homini liceat: delectatio ãt gule nõ sit carnalis nõ ita absorbet rõnem: vel põt dici q̃ in hoc peccato etiã quedã iniuria fit corpi dum inordinate maculat̃: & ideo p hoc solũ pctm̃ dr̃ specialr hõ in corpus peccare: alia vero que carnalib⁹ peccatis cõnumerat̃: p adulterio ponit̃ qõ ẽ iniusta vsurpatio vxoris aliene. Uel põt dici q̃ res in qua delectat̃ auarus corpale qddam est. & quãtũ ad hoc cõnumerat̃ peccatis carnalibus: sed ipsa delectatio nõ ptinet ad carnẽ sed ad spũz: & iõ Hzeg. dic̃ q̃ ẽ spũale pctm̃.

Ad tertium sic ꝓcedit̃. Uidet̃ q̃ peccata distinguant̃ specie fm causas. Ab eodem .n. hz res spẽm a quo hz esse: sed pctã habẽt esse ex suis causis: ergo ab eis etiam spẽm sortiunt̃. differũt ergo specie fz diuersitatẽ causaꝝ. ¶ P̃. Inter alias causas min⁹ videt̃ pertinere ad spẽz causa material̃: sed oẽm in peccato est sic̃ cã materialis: cũ ergo fm obiecta peccata specie distinguant̃: videt̃ q̃ peccata multo magis fm alias causas distinguãt specie. ¶ P̃. Aug. sup illũ psal̃. Incẽsa igni & suffossa. dic̃ q̃ omne pctm̃ est ex timore male humiliãte vl̃ ex amore male inflãmãte. Dicit̃ .n. i. Jo. 2. q̃ oẽ q̃ est in mũdo aut est cõcupiscẽtia carnis: aut cõcupiscẽtia oculoꝝ: aut superbia vite. Dicit̃ aũt aligd esse i mũdo pp peccatũ fm q̃ mundi noie amatores mũdi significãt̃: vt Aug. dic̃ super Jo. Hzeg. etiã .xxi. Moral̃. distinguit oia peccata fm septẽ vitia capitalia: oẽs aũt huiusmodi diuisiones respiciũt cãs peccatoꝝ. ergo videt̃ q̃ peccata differãt specie fm diuersitatẽ cãꝝ. ¶ Sz cõ ẽ: qz fm hoc oia pctã eẽnt vnius speciei cũ ex vna cã causent̃. Dicit̃ .n. Eccle. 10. q̃ initiũ oĩs peccati est superbia. Et. 1. ad Thimoth. vltimo. q̃ radix oĩum malorꝝ est cupiditas. Manifestũ est aũt esse diuersas spẽs pctõꝝ. q̃ nõ pctã distinguunt̃ specie fm diuersitates causaꝝ. ¶ Rñ⁹. dõm q̃ cuz quatuor sint causaꝝ genera diuersimode diuersis attribuunt̃: cã. n. formalis & materialis respiciũt ꝑprie substãtiam rei: & ideo substãtie fm formã & materiã specie & genere distinguunt̃: agens aũt & finis respiciũt directe motũ & opera tionẽ: & iõ mot⁹ & opatiões fm huiusmodi causas specie distinguunt̃: diuersimode tamẽ: nã ꝓncipia actiua nãlia sunt determinata semꝑ ad eosdẽ act⁹: & iõ diuerse spẽs in actib⁹ nãlib⁹ attendũtur nõ solũ fm obiecta que sũt fines vel termini: sed etiã fz ꝓncipia actiua: sic̃ calefacere & infrigidare: distinguũtur specie fm calidũ & frigidũ: sed ꝓncipia actiua in actib⁹ volũtarijs cuiusmodi sũt act⁹ pctõꝝ nõ se habent ex necessitate ad vnũ: & ideo ex vno ꝓncipio actiuo vel motiuo possunt diuerse spẽs pctõꝝ ꝓcedere q̃ hõ furetur: & q̃ occidat: & q̃ deserat gregez sibi cõmissuz: & hec eadẽ pñt ꝓcedere ex amore. Unde manifestũ est q̃ pctã nõ differunt specie fm diuersas causas actiuas vel motiuas: sed solũ fz diuersitatẽ cause finalis: finis aũt est obm volũtatis. ostensuz est .n. supra q̃ act⁹ hũani habẽt spẽz ex fine. ¶ Ad ꝓmũ ergo dõm q̃ ꝓncipia actiua in actib⁹ volũtarijs cũ nõ sint determinata ad vnũ: nõ sufficiũt ad ꝓducẽdum humanos actus: nisi determinet̃ volũtas ad vnũ p intẽtionẽ finis: vt pz p pho̅m i. 9. metaph̃. & ideo a fine pficit̃ & esse & spẽs pctĩ. ¶ Ad scõm dõz q̃ obta fm q̃ comparãtur ad act⁹ exteriores habẽt rõnem mãe circa quã: sed fm q̃ comparãtur ad actũ iteriorem volũtatis habẽt rõnem finiuz: & ex hoc hãt q̃ dent spẽm actui: cuius etiaz fm q̃ sunt mã circa quã habeãt rõnem terminoꝝ a quibus motus specificãtur: vt dr̃ in .5. physicoꝝ: & i. 10. ethicoꝝ. sed tamẽ etiaz termini motus dant spẽm moribus: inquãtũ habẽt rõnem finis. ¶ Ad tertiũ dõm q̃ ille diuisiones peccatorũ nõ dant̃ ad distinguendas spẽs pctõrũ: sed ad manifestãdas diuersas cãs eoꝝ.

Ad quartum sic ꝓcedit̃. Uidet̃ q̃ incõueniẽter peccatũ distinguat̃ p pctm̃ qõ est in deum in ꝓximũ: & in seipsum. Illud enĩ qõ est cõmune oĩ peccato nõ debz poni quasi pars in diuisione pcti: sed cõmune ẽ oĩ peccato qõ sit otra deum: ponit̃ .n. in diffinitione pctĩ q̃ sit cõtra legẽ dei vt supra dictũ est. nõ ergo pctm̃ in deum debz poni quasi ps in diuisione pctõꝝ. ¶ P̃. Dis diuisio dz fieri p oppositа: sed ista tria genera pctõꝝ nõ sunt opposita: quicũq; .n. peccat in ꝓximũ: peccat in seipz & in deum: non ergo peccatũ conueniẽter diuidit̃ fm hec tria. ¶ P̃. Ea q̃ sunt extrinsecus nõ ꝙferũt spẽm: sed ds & ꝓximus sũt extra nos. ergo p hec nõ distinguũtur peccata fm spẽm: incõueniẽter igit̃ fm hec tria pctm̃ diuidit̃. ¶ Sz cõ ẽ qõ Jsidorus in libro de sũmo bono distinguẽs pctã: dic̃ q̃ hõ dr̃ peccare in se: in deum: & in ꝓximũ. ¶ Rñ⁹. dõm q̃ sic̃ supra dictũ ẽ: pctm̃ ẽ actus inordinat⁹: triplex aũt ordo in boie dz esse. Unus quidez fm cõparationẽ ad regulã rõnis. put. s. oẽs actiões & passiões nostre debẽt fm regulã rõnis cõmẽsurari. Alius aũt ordo ẽ per cõparationẽ ad regulã diuine legis: p quã hõ in oĩbus dirigi dz: & sigdẽ hõ nãliter esset aĩal solitarium: hic duplex ordo sufficeret. sed qz hõ est naturalr aĩal politicum & sociale: vt ꝑbatur in ꝓmo politicoꝝ: ideo necesse est q̃ sit tertius ordo quo hõ ordinetur ad alios boies qbus cõuiuere debz. Horum aũt ordinũ ꝓmus cõtinet secũdũ & excedit ipsum: quecũq; enim continẽtur sub ordine rationis: cõtinẽtur sub ordine ipsius dei: sed quedam continentur sub ordine ipsius dei que excedunt rationem humanam: sicut ea que sunt fidei & que debentur soli deo: vnde qui in talibus peccat: dr̃ in deũ peccare: sicut hereticus & sacrilegus & blasphemus. Similiter etiã secũdus ordo includit tertiũ & excedit ipz: qz in oĩbus in qbus ordinamur ad ꝓximum opz nos dirigi fm regulã ratiõis: sed i qbusdam dirigimur fm rationem quãtũ ad nos tãtuz: nõ autem quãtũ ad ꝓximũ: & quãdo in his peccatur: dr̃ homo peccare i seipsum: sicut pz de gulosoluxurioso & pdigo: quãdo vero peccat homo i his qbus ad ꝓximuz ordinatur: dicitur peccare in ꝓximũ: sicut pz de fure & homicida. Sunt autem diuersa qbus homo ordinatur ad deum: ad ꝓximuz: & ad seipsum: vnde hec distinctio peccatorũ est fm obiecta: scõm que diuersificantur species peccatorũ. vnde hec distinctio peccatorũ ꝓprie est fm diuersas peccatorũ species: nam & virtutes quib⁹ peccata opponũtur scõm hanc differentiaz specie distinguũtur. Manifestum est enĩ ex dictis q̃ virtutibus theologicis homo ordinatur ad deum: temperantia vero & fortitudine ad seipsum: iustitia aũt ad ꝓximum. ¶ Ad ꝓmũ ergo dõm q̃ peccare in deum secundum q̃ ordo qui est ad deum includit ad omnem humanum ordinem cõmune est omni peccato: sed q̃tũ ad id q̃ ordo dei excedit alios duos ordines:

sic pctm̃ in deum est speciale genus pcti. ¶ Ad scom̃ dom̃ q̃ quãdo aliqua quoꝝ vnũ includit altez ab inuicẽ distinguunt̃:intelligit̃ fieri distinctio nõ fm illud q̃ vnũ ꝓtinet̃ in altero:sed fm illud.s.q̃ vnũ excedit altez:sic̃ pz i diuisione numeroꝝ ⁊ figuraꝝ:nõ.n.triangulus diuidit̃ ꝯ quadratũ fm q̃ ꝓtinet̃ in eo:sed fm q̃ excedit̃ ab eo:⁊ sil'r ẽ de ternario ⁊ q̃ternario. ¶ Ad tertiũ dom̃ q̃ deus ⁊ primus q̃uis sint exteriora respectu ipsi⁹ peccãtis:nõ tamẽ sũt extranea respectu actus pcti:fz cõparat̃ ad ipsa sic̃ ad ꝓpria obta ipsi⁹.

Ad quintum sic ꝓcedit̃. Uidet̃ q̃ diuisio pctoꝝ q̃ est fm reatũ diuersificet speciez: puta cũ diuidit̃ fm veniale ⁊ mortale. Ea.n.q̃ in infinitum differũt nõ possunt esse vnius speciei nec etiã vni⁹ generis: sed veniale ⁊ mortale pctm̃ differũt in infinituz. veniali.n. debet̃ pena tempalis:mortali pena eterna:mẽsura aũt pene rñdet quãtitati culpe: fm illud Deutro.25.fm mẽsurã delicti erit ⁊ plagaꝝ modus. ergo veniale ⁊ mortale nõ sũt vni⁹ generis:nec dr̃ q̃ sint vni⁹ speciei. ¶ Ꝑ. Quedez pctã sũt mortalia ex genere sic̃ homicidiũ ⁊ adulteriũ:quedã vo ex suo genere sũt pctã venialia:sic̃ verbũ ociosuz ⁊ risus superfluus. ergo pctm̃ veniale ⁊ mortale specie differũt. ¶ Ꝑ. Sic̃ se hz actus virtuosus ad p̃miũ:ita se hz pctm̃ ad penã. sed p̃miũ ẽ finis virtuosi act⁹. ergo ⁊ pena ẽ finis peccati:fz pctã distinguunt̃ specie fm fines:vt dictũ ẽ. ergo etiã distinguunt̃ specie fm reatũ pene. ¶ Sz ꝯ. ea q̃ cõstituũt speciez sunt ꝑtia: sic̃ dr̃ie specifice:sed pena sequit̃ culpã:sic̃ effect⁹ ei⁹. ergo pctã nõ differũt specie fm reatum pene. ¶ ℞. dom̃ q̃ eoꝝ que specie differũt duplex differẽtia inuenit̃. Una quidẽ q̃ cõstituit diuersitatẽ speciez:⁊ talis differentia nunq̃ inuenit̃ nisi i spẽbus diuersis:sic̃ rõnale ⁊ irrõnale:aiatum ⁊ inanimatũ. Alia aũt differẽtia est ꝓprius diuersitatẽ speciei:⁊ talis differẽtia ꝯsequat̃ diuersitatẽ speciei:in alys tamẽ põt inueniri i alia specie:sic̃ albuz ⁊ nigrũ cõsequunt̃ diuersitatẽ speciei cozui ⁊ cigni:tamẽ inuenit̃ huiusmodi differẽtia in eadẽ boũ specie. Dom̃ est ergo q̃ differẽtia venialis ⁊ mortalis peccati:vl'q̃cũq; alia differentia sumit̃ penes reatũ:nõ põt esse differẽtia ꝓstituẽs diuersitatẽ speciei:nũq̃ enim id qõ p accidens cõstituit spẽz: id autez qõ est ꝑter intentionẽ agentis ⁊ p accidẽs: vt pz i .2. physicoꝝ. Manifestũ est aũt q̃ pena est ꝑter intẽtionez peccãtis. vnde p accidẽs se hz ad peccatũ ex pte ipsi⁹ peccãtis:ordinat̃ tamẽ ad peccatũ ab exteriori scilz ex iustitia iudicãtis:qui fm diuersas conditiões peccatoꝝ diuersas penas infligit. vñ differẽtia que est ex reatu pene: põt conseq diuersaz spẽm pctoꝝ:nõ aũt ꝓstituit diuersitatẽ speciei:differentia aũt peccati venialis ⁊ mortalis consequit̃ diuersitatẽ inordinationis:que complet rõne peccati. Duplex.n.ẽ inordinatio: vna p subtractionez ꝑncipy ordinis: alia qua etiam saluato ꝑncipio ordinis fit inordinatio circa ea q̃ sũt post principiũ:sic̃ in cozpe aialis. Quãdoq; quidem inordinatio cõplexionis ꝓcedit vsq; ad destructionẽ prĩcipy vitalis ⁊ hec est mors. Quãdoq; vero saluo ꝑncipio vite fit deordinatio quedã in humoribꝫ ⁊ tũc est egritudo. Principiũ aũt actus totius ordinis i moralib⁹ est finis vltim⁹:qui ita se hz in opatiuis sic̃ ꝑncipiũ indemõstrabile i speculatiuis: vt dr̃ in.7.ethi. vñ q̃ aia deordinat̃ p peccatuz vsq; ad auersionẽ ab vltimo fine.s.deo:cui vnimur p charitatẽ: tũc est peccatũ mortale:quãdo vero fit deordinatio circa auersionẽ a deo:tũc est pctm̃ veniale:sic̃.n. in cozpib⁹ deordinatio mortis que est p remotionẽ prĩcipy vite est irreparabilis fm nãm:inordinatio aũt egritudinis reparari põt pp id q̃ saluat̃ ꝑncipiũ vite:similr̃ est in his que ptinẽt ad aiam. Nã i speculatiuis q̃ errat circa ꝑncipia:impsuasibilis est:q̃ autez errat saluatis ꝑncipijs:p ipsa ꝑncipia reuocari põt. Et sil'r in opatiuis q̃ peccãdo auertit̃ ab vltimo fine:q̃tum est ex nã peccati hz lapsum irreparabilez:⁊ ideo dr̃ peccare mortal'r eternal'r puniẽdus:qui vo peccat citrã auersionez a deo:ex ipsa rõne peccati reparabil'r deordinat̃:qz saluat̃ ꝑncipiũ:ideo dr̃ peccare venial'r:qz.s.non ita peccat vt mereat iterminabilẽ penã. ¶ Ad ꝑmũ ergo dom̃ q̃ peccatũ mortale et veniale differũt in infinitũ ex pte auersionis:nõ aũt ex pte cõuersionis p quã respicit obm:vnde peccatũ spẽm hz: vñ nihil ꝓhibz in eadẽ specie inueniri aliquod peccatũ mortale et veniale:sic̃ ꝑmus motus i genere adultery est pctm̃ veniale:⁊ verbũ ociosum qõ plerũq; est veniale põt etiaz esse mortale. ¶ Ad scom̃ dom̃ q̃ ex hoc q̃ inuenit̃ aliq̃ pctm̃ mortale ex genere:⁊ aliq̃ peccatũ veniale ex genere:segr. q̃ talis dr̃ia consequat̃ diuersitatẽ pctoꝝ fm spẽm: nõ aũt q̃ causet eã:talis aũt differẽtia põt inueniri etiam in his q̃ sunt eiusdem speciei: vt dictũ est. ¶ Ad tertiũ dom̃ q̃ ꝑmus est de intentione merentis vel virtuose agentis:fz pena nõ est de intentiõe peccantis:sed magis est ꝯ voluntatẽ ipsi⁹. vnde non est similis ratio.

Ad sextum sic ꝓcedit̃. Uidet̃ q̃ pctm̃ cõmissionis ⁊ omissionis specie differat̃. Delictus.n.ꝯ pctm̃ diuidit̃ Eph̃.2. vbi dr̃. Cũ esletis mortui delictis ⁊ peccatis vestris. Et exponit ibi glo. Delictis.i. dimittẽdo q̃ iubent̃:⁊ pctis.s.agẽdo ꝓhibita. Ex quo pz q̃ p delictũ intelligit̃ peccatũ omissionis:p peccatũ peccatuz cõmissionis differũt ergo specie cũ ex opposito diuidant̃ tanq̃ diuerse species. ¶ Ꝑ. Peccato p se ꝯuenit q̃ sit ꝯ legem dei:ponit̃ enĩ in eius diffinitione:vt ex supra dictis pz: sed in lege dei alia sunt ꝑcepta affirmatiua ꝯ q̃ est pctm̃ omissionis: ⁊ alia sunt ꝑcepta negatiua ꝯ que est peccatũ cõmissionis. ergo pctm̃ omissionis ⁊ peccatum cõmissionis differunt specie. ¶ Ꝑ. Omissio ⁊ cõmissio differũt sic̃ affirmatio ⁊ negatio:fz affirmatio ⁊ negatio nõ possunt esse vni⁹ speciei:q; negatio non hz spẽm:nõ entis.n.sũt species:neq; differẽtie:vt ꝓbz dr̃. ergo omissio ⁊ cõmissio nõ pñt eẽ vnius speciei. ¶ Sz ꝯ. in eadẽ specie peccati inuenit̃ omissio ⁊ cõmissio:auarus.n. ⁊ aliens rapit:qõ est peccatũ cõmissionis:⁊ sua nõ dat qbus dare debz qõ est peccatũ omissionis. ergo omissio ⁊ cõmissio nõ differũt specie. ¶ ℞. dom̃ q̃ in peccatis inuenit̃ duplex differẽtia:vna materialis ⁊ alia formalis. Materialis quidẽ atẽ dicit̃ fm nãlem speciem actuuz peccati:formalis aũt fm ordinem ad vnũ finẽ ꝑpriuz:quod est obm ꝓpriũ. vnde inueniunt̃ aliqui actus materialr̃ specie differẽtes: qui tamẽ formaliter sunt i eadez specie peccati:qz ad idem ordinãt̃ sic̃ ad eãdez speciẽ homicidy pertinet iugulatio:lapidatio ⁊ perfozatio:quãuis actus sint specie differẽtes fm species nãe. Sic ergo si loquamur de specie peccati omissiõis ⁊ cõmissionis materialr̃ differunt specie:large tamẽ loquendo de specie fm q̃ negatio vel ꝓuatio spẽm habere põt. Si aũt loquamur de specie peccati omissiõis ⁊ cõmissionis formaliter:sic nõ differũt specie:qz ad idem ordinant̃:⁊ ex eodez motiuo ꝓcedunt:auarus enĩ ad cõgregãdum pecuniã ⁊ rapit:⁊ nõ dat ea que dare debz:⁊ similiter gulosus ad satisfaciẽdum gule:⁊ superflua comedit:⁊ iciunia debita pretermittit:⁊ idez est videre in ceteris. Semp enĩ in rebus negatio fundat̃ super aliqua affirmatione: que est quodãmodo cã eius. vnde etiam in rebus naturalib⁹ eiusdẽ rationis est q̃ ignis calefaciat ⁊ q̃ non ifrigidet. ¶ Ad ꝑmũ ergo dom̃ q̃ illa diuisio que est p cõmissionez ⁊ omissionẽ:nõ est fm diuersas species formales:sed materiales tãtuz: vt dictũ est. ¶ Ad scom̃ dom̃ q̃ necesse fuit in lege dei ꝓponi diuersa ꝑcepta affirmatiua ⁊ negatiua: vt gradatim hoĩes introducerentur ad virtutem:ꝓius quidem abstinẽdo a malo ad quod inducimur per ꝑcepta negatiua: ⁊ postmodũ faciẽdo bonum:ad quod inducimur per ꝑcepta affirmatiua. ⁊ sic ꝑcepta affirmatiua ⁊ negatiua non pertinẽt ad diuersas virtutes:sed ad diuersos gradus virtutis. ⁊ p cõsequens non oportet q̃ contrarientur diuersis peccatis fm species.

Peccatū etiā nō hz spēz ex parte auersionis: qz ſm hoc eſt negatio vel ꝓuatio: ſed ex pte ꝯuersionis ſm q eſt actꝰ quidam. vñ ſm diuersa p̄cepta legis nō diuersificant pctā ſm spēm. ¶ Ad tertiū dīm q obiectio illa ꝓcedit de māli diuersitate spēi. Sciēdū eſt tamē q negatio r ſi ꝓprie nō ſit i specie constituit tamen in specie per reductionē ad aliquā affirmationem quā ſequitur.

Ad ſeptimum ſic ꝓcedit. Uideꝫ q incōuenienter diuidat peccatū in pctm̄ cordis: oris r operis. Aug. n. in. iz. de tri. ponit tres gradus pctī quoꝝ p̄mus eſt cum carnalis ſenſus illecebrā quādā ingerit: qō eſt peccatuz cogitationis. Secūdus gradus eſt qñ ſola cogitationis delectatione aligs ꝓtenꝫ eſt. Tertiꝰ gradꝰ eſt qñ faciendū diſcernit p conſenſuz: ſz tria hec ptinēt ad pctm̄ cordis: ergo inconuenienter peccatū cordis ponit q̄ſi vnꝰ genus peccati. ¶ P. Hzeg. in. 4. moral. ponit quatuor gradus peccati: quoꝝ p̄mus eſt culpa latēs i corde: ſcōs cū exterius publicat: tertius ē cū cōſuetudine roborat: quartus eſt cū vſqz ad p̄ſumptionez diuine miſericordie: vel ad deſpationē hō ꝓcedit: vbi nō diſtinguit pctm̄ operis a peccato oris: r addunt duo alij peccatoꝝ gradꝰ. ergo incōueniens fuit p̄ma diuiſio. ¶ P. Nō pōt eſſe pctm̄ i ore vl i opere niſi fiat p̄us in corde. ergo iſta pctā ſpecie nō differūt: nō g debēt ꝫ ſe inuicē diuidi. ¶ Sed ꝫ eſt qō Hiero. dic̄ ſuper Ezech. Tria ſūt generalia delicta gbꝰ humanū ſubiacz genus: aut. n. cogitatiōe: aut ſm̄one: aut ope peccam⁹. ¶ R̄ñ. dīm q aliqua inueniunt differre ſpecie dupl'r. Uno mō ex eo q vtrūq hz spēz ꝓpletā: ſic̄ equus r bos differūt ſpecie. Alio mō ſic̄ ſm diuerſos gradus i aliqua generatiōe vl motu accipiunt diuerſe spēs: ſic̄ edificatio ē ꝓpleta generatio domus: collocatio aūt fundamēti r erectio parietis ſūt ſpecies incōplete: vt pz per ph̄m in. io. ethi. r idē etiā pōt dici i generatiōib⁹ aīaliuz. Sic igit pctm̄ diuidit per tria. ſ. pctm̄ oris: cordis: r operis: nō ſic̄ p diuerſas spēs cōpletas: nā ꝓſumatio pcti ē in ope. vñ pctm̄ opis hz spēm ꝓpletā: ſed p̄ma inchoatio ei⁹ eſt quaſi fundatio in corde. Secūdus āt gradus ei⁹ in ore ſm q hō ꝓmpit facile ad manifeſtādū cōceptū cordis. Tertius aūt gradus iā eſt in ꝓſūmatione operis. Et ſic hec tria differūt ſm diuerſos gradꝰ pcti: pz tamē q hec tria pertinēt ad vnā pfectā peccati spēm: cū ab eodē motiuo ꝓcedāt. Iracūdus. n. ex hoc q appetit vindictā: p eūdem ꝑturbat in corde: ſcōo in verba ꝓtumelioſa p̄rūpit: tertio vo ꝓcedit vſqz ad facta iniuriosa: r idē pz in luxuria r in quolibz alio pctō. ¶ Ad p̄mū ergo dīm q oē peccatū cordis ꝓuenit in rōne occulti: r ſm hoc ponit vnus gradus q tamē p tres gradꝰ diſtinguit. ſ. cogitatiōis: delectatiōis: r ꝓſenſus. ¶ Ad ſcōm dīm q peccatū oris r operis cōueniūt in manifeſtatiōe: r pp hoc ea Hzeg. ſub vno cōputat. Hier. aūt diſtinguit ea: qz in pctō oris eſt manifeſtatio tm̄ r p̄ncipal'r intenta: in pctō vero opis eſt p̄ncipal'r expletio iterioris cōceptus cordis: ſz mānifeſtatio eſt ex ꝯſuetudine vo r deſpatio ſunt gradus ꝓntes poſt spēm pfectā pcti: ſic̄ adheſcētia r iuuētus poſt pfectā hois generationē. ¶ Ad tertiū dīm q pctm̄ cordis r oris non diſtinguunt a pctō opis quādo ſit cū eo cōiunct: ſed ꝓut quodlibz boꝝ p ſe inuenit: ſic̄ etiā ps motus nō diſtinguit a toto motu quādo motus eſt continuꝰ: ſed ſolū quādo motꝰ ſiſtit i medio.

Ad octauum ſic ꝓcedit. Uideꝫ q ſupabūdātia r defectꝰ nō diuerſificent spēs peccatoꝝ. Supabūdantia. n. r defectꝰ differūt ſm magis r minꝰ nō diuerſificāt spēm. ergo ſupabūdātia r defectus nō diuerſificāt spēm pctoꝝ. ¶ P. Sic̄ peccatū in agibilibꝰ ē ex hoc q recedit a rectitudie rōnis: ita falſitas in ſpeculatiuis ē ex hoc q recedit a veritate rei: ſz nō diuerſificat spēs falſitatis ex hoc q aligs dic̄ plus vel minus eſſe q̄ ſit in re. ergo ēt nō diuerſificāt spēs pcti ex hoc q recedit a rectitudie rōnis in plus vl minꝰ. ¶ P. Ex duabus ſpecieb⁹ nō cōſtituit vna spēs. vt Porphyrius dic̄: ſed ſupabūdantia r defectꝰ vniunt in vno pctō: ſūt. n. ſimul q̄daz illiberales r ꝓdigi: quoꝝ duoꝝ illiberalitas ē pctm̄ ex defectū: ꝓdigalitas aūt ſm ſupabūdantiā. ergo ſupabūdātia r defectus nō diuerſificāt spēm pctoꝝ. ¶ Sed ꝫ ꝺria differūt ſm spēm: nā ꝺrietas ē differentia ſm formā: vt dī in. io. metaphy. ſed vitia q̄ differūt ſm ſupabūdantiā r defectū ſunt ꝺria: ſic̄ illiberalitas ꝓdigalitati: ergo differūt ex spēm. ¶ R̄ñ. dīm q cū in peccato ſint duo. ſ. ipſe actus: r inordinatio eius ꝓut recedit ab ordine rōnis r legis diuīe: ſpēs peccati attendit non ex pte ioordinationis: q̄ eſt p̄ter intentionē peccātis: vt ſupra dictū eſt: ſed magis ex pte ipſi⁹ actus ſm q terminat ad obm in qō fert intētio peccātis: r ideo vbicūq occurrit diuerſum motiuū inclinās intentionem ad peccandū ibi eſt diuerſa ſpecies peccati. Manifeſtū eſt aūt q nō eſt idem motiuuz ad peccandū in peccatis que ſunt ſm ſuperabūdantiā: r in peccatis que ſunt ſm defectū quinimo ſunt ꝺria motiua: ſic̄ motiuū in peccato intēperantie eſt amor delectationū corpaluz: motiuū aūt in peccato inſenſibilitatis eſt odiuz earū: vnde huiuſmodi pctā nō ſolum differūt ſpecie: ſed ēt ſunt ſibi inuicem ꝺria. ¶ Ad p̄mū ergo dīm q magis r minꝰ r ſi nō ſint cā diuerſitatis ſpeciei: conſequūt tamē q̄ſq ſpēs differētes ꝓut p ueniūt ex diuerſis formis: ſic̄ ſi dicat q ignis ē leuior aere: vñ ph̄s dic̄ in. 8. ethi. q posuerūt nō ee diuerſas spēs amicitiaꝝ pp hoc q dicunt ſm magis r minꝰ: nō ſufficiēti crediderūt ſigno. r hoc mō ſuperexcedere rōnez vl deficere ab ea ptinet ad diuerſa pctā ſm spēz inq̄tuz ꝓſequunt diuerſa motiua. ¶ Ad ſcōm dīm q intētio peccātis nō eſt vt recedat a rōne: r ideo non efficit eiuſdē rōnis pctm̄ ſupabundātie r defectꝰ pp receſſum ab eadē rōnis rectitudine: ſed quādoq̄ ille q dic̄ falſuz intēdit vitatez occultare: vñ q̄tū ad hoc nō refert vtrū dicat vel plus vel minꝰ? ſi tñ recedere a veritate ſit p̄ter intētionē: tūc manifeſtū eſt q ex diuerſis cauſis aliqd mouet ad dīz plus vel minus: r ex hoc diuerſa eſt rō falſitatis: ſic̄ pz de iactatore qui ſuperexcedit dicendo falſuz querēs gloriā: r de deceptore qui diminuit enadens debiti ſolutionē: vnde r quedā falſe opiniōes ſūt ſibi inuicem ꝺrie. ¶ Ad tertiū dīz q ꝓdigus r illiberalis pōt eſſe aliquis ſm diuerſa: vt. ſ. ſit aligs illiberalis in accipiendo que non dz: r prodigus in dando que non dz: nihil autem prohibz ꝺria ineſſe eidem ſm diuerſa.

Ad nonum ſic procedit. Uideꝫ q vitia r pctā diuerſificent ſpecie ſm diuerſas circūſtantias: qz vt dic̄ Dio. 4. ca. de di. no. malū ꝓtigit ex ſingularib⁹ defectibus: ſingulares aūt defectꝰ ſūt corruptiones ſingulariū circūſtātiaꝝ. ergo ex ſingulis circūſtantys corruptis ſingule spēs pctoꝝ conſequunt. ¶ P. Peccata ſūt q̄dam actꝰ humani: ſz actus humani iterdū accipiūt spēz a circūſtantys: vt ſupra habitū ē: ergo peccata differūt ſpecie ſm q diuerſe circūſtātie corrūpunt. ¶ P. Diuerſe ſpecies gule aſſignant ex pticulas q̄ hoc vſiculo ꝓtinent. Prepropere laute nimis ardēter ſtudioſe: hec aūt ptinēt ad diuerſas circūſtātias: nā ꝓpere ē anteq̄ oz: nimis plus q̄ opz: r idē pz i alys. q̄ spēs pcti diuerſificāt ex diuerſas circūſtantias. ¶ Sz ꝫ eſt qō ph̄s dic̄ i. 3. r. 4. ethi. q ſingula vitia peccāt agēdo plus q̄ oz: r q̄ñ nō oz: r ſil'r ex oēs alias circūſtātias. nō ergo ſm hoc diuerſificāt pctoꝝ spēs. ¶ R̄ñ. dīz q ſic dcm̄ ē: vbi occurrit aliud motiuū ad peccādū: ibi ē alia pcti spēs: qz motiuū ad peccādū ē finis r obz: cōtingit aūt q̄q q in corruptionib⁹ diuerſaꝝ circūſtantiaꝝ eſt idē motiuū ſic̄ illeberalis ab eodē mouet q accipiat q̄do nō opz: r vbi nō oportz: r plus q̄ oportz: r ſimil'r de alys circumſtantys: hoc enim facit ꝓpter inordinatū appetitum pecunie ꝓgrediendo: r in talibus diuerſaꝝ circunſtantiaꝝ corruptiones

non diuersificãt species peccatorũ: sed pertinẽt ad vnam & eãdem peccati speciẽ. Quãq; vero cõtingit q; corruptiones diuersarũ circunstãtiarũ ꝓueniunt a diuersis motiuis: puta q; aliquis ꝓpropere comedat: põt ꝓuenire ex hoc q; homo nõ põt ferre dilationẽ cibi pp facilẽ ꝛsumptionẽ humiditatis q; vero appetat ĩmoderatũ cibũ: potest contingere pp virtutem nãe potentem ad ꝛuertendum multũ cibũ: q; autez aliquis appetat cibos delicioſos: contingit ꝓpter appetitũ delectationis que est in cibo. vnde in talib⁹ diuersarũ circũstãtiarũ corruptiones ĩducunt diuersas peccati spẽs. ¶ Ad ꝓmũ ergo dõm q; malũ inquãtum huiusmodi ꝓuatio est: & ideo diuersificat̃ specie ſm ea que ꝓuant̃: sicut & cetere priuationes: sed peccatũ non sortit̃ spẽm ex pte ꝓuationis vel auersionis: vt supra dictuz est: sed ex cõuersiõe ad obz act⁹: ¶ Ad scõm dõm q; circunstãtia nunq; transfert actum in aliã speciẽ nisi qñ ẽ aliquod motiuũ. ¶ Ad tertiũ dõm q; ĩ diuersis specieb⁹ gule diuersa sunt motiua: sic dictũ est.

¶ Questio. LXXIII.

DEinde considerandum est de comparatione pctorũ adinuicez. ¶ Et circa hoc querunt decez. ꝓmo vtrũ oĩa peccata & vitia sint ꝛnexa. Secũdo vtrũ oĩa sint paria. Tertio vtruz grauitas pctorũ attendat̃ scõm obta. 4° vtrũ ſm dignitatẽ virtutis gbus peccata opponũt̃. Quito vtrũ pctã carnalia sint grauioza q; spũalia. Sexto vtrũ ſm causas pctorũ attendat̃ grauitas peccatorũ. Septimo vtrũ ſm circunstãtias. Octauo vtrũ ſm quãtitatem nocumẽti. 9° vtrum ſm ꝛditionem pſone in qua peccat̃. Decimo vtrum pp magnitudinẽ pſone peccãtis aggraueť peccatum.

Ad primum sic ꝓcedit̃. Uidet̃ q; oĩa pctã sint cõnexa. Dicit̃ n. Jacobi. 2. Quicũq; totaz legẽ seruauerit: offendat autẽ ĩ vno: factus ẽ oĩum reus. sed idẽ est cẽ reum oĩum mãdatorũ legis qõ habere omnia peccata: q; sic Ambroſius dic̃: pctũ ẽ trãſgressio legis diuine & celestiũ inobedientia mãdatorũ. ergo quicunq; peccat vno pctõ subycit̃ oĩbus peccatis. ¶ P. Quodlibz peccatũ excludit virtutẽ sibi oppositã: sed qui caret vna virtute caret omnib⁹: vt pz ex supra dictis. ergo q peccat vno peccato ꝓuat̃ oĩbus vtutibus: sed qui caret virtute bz vitiũ sibi oppositũ. ergo q bz vnũ peccatũ bz omnia peccata. ¶ P. Uirtutes sũt oẽs cõnexe q̃ conueniunt in vno ꝓncipio: vt supra habituz ẽ: sed sic̃ vtutes ꝛueniunt in vno ꝓncipio: ita & peccata: q; sic̃ amor dei q facit ciuitatẽ dei est ꝓncipiuz & radix oĩum vtutum: ita amor sui q facit ciuitatẽ babylonis est radix oĩum pctorũ: vt pz per Aug. i 4. de ciui. dei. ergo etiã oĩa vitia & peccata sunt cõnexa: ita vt qui vnuz bz habeat oĩa. ¶ Sed ℞. quedã vitia sunt sibi inuicẽ ℞ria: vt pz per pĥm in. 2. ethicorũ: ſz impossibile est ℞ria simul inesse eidẽ. ergo impossibile est oĩa peccata & vitia sibi esse inuicem cõnexa. ¶ Rñ°. dõm q; aliter se bz intentio agẽtis ſm virtutez ad sequẽdum rõnem & aliter intẽtio peccãtis a diuertẽdũ a ratiõe: cuiuslibz. n. agẽtis ſm virtutẽ intẽtio est vt ipsi⁹ rõnis regulã sequat̃. & ideo oĩum virtutũ intẽtio in idez tendit: & pp hoc oẽs virtutes habẽt cõnexionẽ adinuicez in rõne recta agibilium que est ꝓudẽtia: sic̃ supra dictũ est: sed intentio peccantis nõ est ad hoc q; recedat ab eo qõ est ſm rõnẽ sed potius qõ tendat ĩ aliquod bonũ appetibile a quo spez sortit̃. Huiusmodi autẽ bona in que tẽdit intentio peccãtis a rõne recedens sũt diuersa: nullã cõnexionẽ habẽtia adinuicem: ĩmo etiã interdũ sunt ℞ria. Cum igit̃ vitia & peccata spẽm habeãt ſm illud ad quod conuertuntur: manifestuz est q; scõm illud qõ pficit speciem pctorum nullam cõnexionem habẽt peccata adinuicẽ: nõ enĩ pctũ cõmittit̃ ĩ accedendo a multitudine ad vnitatẽ: sic̃ accidit in vtutib⁹ que sunt ãnexe: sed potius ĩ recedẽdo ab vnitate ad multitudinem. ¶ Ad ꝓmũ ergo dõm q; Jacob⁹ loquit̃ de pctõ nõ ex pte ꝛuersionis ſm q; peccata distinguunt̃: sic̃ dictũ est. sed loquit̃ de eis ex pte auersionis: inquãtũ. s. homo peccando recedit a legis mãdato: oĩa autẽ legis mãdata sunt ab vno & eodem: vt ipse ibidez dic̃: & ideo idem deus cõtemnit̃ in oi peccato: & ex hac pte dic̃ q; q offendit in vno factus ẽ oĩum reus: qz. s. vno peccato peccando incurrit pene reatũ ex hoc q; cõtemnit deum: ex cuius cõtẽptu ꝓuenit oĩum pctorũ reatus. ¶ Ad scõz dõz q; sic̃ supra dictũ est: nõ per quelibz actum pctĩ tollit̃ virtus opposita: nam pctũ veniale virtutem nõ tollit: peccatũ autẽ mortale tollit virtutẽ infusam quãtũ auertit a deo: sed vnus act⁹ peccati etiã mortalis nõ tollit habitum vtutis acqsite: sed si multiplicent̃ actus intantũ q; generet̃ ℞rius habitus: excludit̃ habitus virtutis acqsite: qua exclusa excludit̃ ꝓudẽtia: qz cũ homo agit̃ ℞ quãcũq; virtutẽ agit ℞ ꝓudentiã: sine qua nulla vtus moralis esse potest: vt supra habitũ ẽ: & ideo q; ℞ñs excludunt oẽs vtutes morales quãtũ ad pfectuz & formale esse virtutis qõ habẽt ſm q; participãt ꝓudentiã: remanẽt tamẽ inclinationes ad actus virtutũ non habẽtes rõnem virtutis sed nõ sequit̃ q; pp hoc homo incurrat omnia vitia vl̃ peccata. ꝓmo qdem qz vni virtuti plura vitia opponunt̃: ita q; vtus põt ꝓuari p vnum eorũ: etiã si alterũ eorũ nõ adsit. Secũdo qz pctũ directe opponit̃ virtuti q̃tuz ad inclinationẽ vtutis ad actum: vt supra dictũ est. vnde remanẽtib⁹ aliquib⁹ inclinatoĩb⁹ vtuosis nõ põt dici q; bõ habeat vitia vel pctã opposita. ¶ Ad tertiũ dõm q; amor dei ẽ ꝓgrauitus ĩq̃tuz affectũ hoĩs a multis ducit in vnũ: & ideo virtutes que ex amore dei causant̃ cõnexionẽ habẽt: ſz amor sui disgregat affectũ hoĩs in diuersa: put. s. homo se amat appetendo sibi bona tpalia que sunt varia & diuersa: & ideo vitia & peccata que causant̃ ex amore sui nõ sunt cõnexa.

Ad secundum sic ꝓcedit̃. Uidet̃ q; oĩa peccata sint paria. Hoc. n. peccare facere qõ nõ licz: ſz facere q̃ nõ licz vno & eodẽ mõ in oib⁹ reprehendit̃: ergo peccare vno & eodẽ modo reprehendit̃: nõ g; vnum pctũ ẽ alio graui⁹. ¶ P. Omne pctũ cõsistit in hoc q; hõ trãſgredit̃ regulã rõnis: que ita se bz ad act⁹ humanos sic̃ regula linearis in corpalib⁹ reb⁹. ergo peccare sic̃ ẽ ei qõ ẽ ire lineas trãſilire: ſz lineas trãſilire est equalr & vno mõ: etiã si aliqs longius recedat vel ꝓpinqus stet: qz ꝓuationes nõ recipiũt magis vel minus: ergo oĩa pctã sũt eq̃lia. ¶ P. Peccata virtutib⁹ opponunt̃: sed oẽs vtutes eq̃les sũt: vt Tullius dic̃ in paradoxis: ergo oĩa peccata sũt paria. ¶ Sz ẽ qõ dñs dic̃ ad pilatũ Jo. 16. Qui tradidit me tibi maiꝰ pctũ bz. & tñ ꝛstat q; Pilatus aliqõ pctũ habuit. ergo vnũ pctũ ẽ maiꝰ alio. ¶ Rñ°. dõm q; opinio stoicorũ fuit quã Tullius ꝓsequit̃ ĩ paradoxis: q; oĩa pctã sunt paria: & ex hoc erraverunt̃ est quoꝛũdã hereticorũ error: q; ponẽtes oĩa pctã esse paria: dicũt etiã oẽs penas inferni esse pares: & q̃tuz ex hac parte bis Tully pſpici põt: stoici ducebant̃ ex hoc q; ꝛsiderabãt peccatũ ex pte ꝓuationis tm̃: put. s. ẽ recessus a rõne: vnde simplr estimãtes q; nulla ꝓuatio suscipet magis & min⁹ posuerũt oĩa peccata esse paria. Sed si qs diligẽter cõsideret, iueniet duplex ꝓuationũ genus. Est. n. quedã simplex & pura ꝓuatio: q̃ ꝛsistit q̃si ĩ corruptũ ee. sic̃ mors ẽ ꝓuatio vite: & tenebra est ꝓuatio lumis: & tales ꝓuatiões nõ recipiũt magis & min⁹: qz nihil residuũ ẽ de bitu opposito: vñ nõ min⁹ ẽ mortuꝰ aliqs ꝑ die mortis: & tertio vel quarto: q̃ ꝑ annũ qñ iã cadauer fuerit resolutũ: & sil̃r nõ est magis tenebrosa domus si lucerna sit opta plurib⁹ velaminib⁹ q̃ si sit opta vno solo velamĩe totũ lumẽ itercludẽte. Est ãt alia ꝓuatio nõ simplex: ſz aliqd retinẽs de bitu oppositorũ: q̃ qdẽ ꝓuatio magis ꝛsistit ĩ corrũpi q̃ ĩ corruptũ ee: sic̃ egritudo q̃ ꝓuat debitã cõmẽsuratõez humorũ: ita tñ q; aliqd eiꝰ remanear

aliqn nō remaneret aīal viuū:ꝛ simile ē de turpitudine:ꝛ alys huiusmodi. Huiusmodi autem ꝓuiationes recipiunt magis ꝛ minus ex parte eius qō remanet de habitu ēōrio. multū.n.refert ad egritudinē vl turpitudinē: vtrū plus vl min⁹ a debita cōmēsuratione humoꝝ vel mēbroꝝ receda tur. Et silr dōm est de vitys ꝛ pctis: sic.n.in eis ꝑuaī debita cōmēsuratio rōnis vt nō totalr ordo rōnis tollaī:aliqn malū si sit integrū destruit seiꝑz: vt dr i.4.ethi.nō.n.possz remanere suba act⁹ vl affectio agētis:nisi aliqd remaneret de ordine rōnis:ꝛ iō multū interest ad grauitatē pcti: vtrū plus vel min⁹ recedaī a rectitudine rōnis. Et ꝑm hoc dōm cōmittere nō lz ꝓp aliquā deordinationē quā hīt: vñ illa q̄ maiorē deordinationē cōtinēt sūt magis illicita: ꝛ per ꝛns gravioza pctā. ¶ Ad scām dōm q̄ rō illa ꝓcedit de pctō ac si esz ꝑuatio pura. ¶ Ad tertiū dōm q̄ vtutes sūt eq̄les ꝓportionabilr i vno ꝛ eodē:tamē vna virt⁹ ꝓcedit alia digni tate ꝑm suā spēm:ꝛ vnus etiā hō ē alio vtuosior in eadē spe tie vtutis:vt supra habitū est:ꝛ tamē si vtutes essent pares non sequereī vitia esse paria:quia virtutes habēt cōnexio nem:non autem vitia seu peccata.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uideī q̄ pctō ꝓ grauitas nō variet ꝑm obiecta. Grauitas enim peccati ptinet ad modū vel q̄litatē ipsi⁹ peccati. sed obm ē mā ipsi⁹ peccati:ergo ꝑz diuersa obta pctō ꝓ grauitas nō va riaī. ¶ Ꝓ. Grauitas pcti est intensio malicie ipsi⁹. peccatū aūt nō hz rōnem malicie ex pte ꝟsionis ad ꝓpriū obm: q̄ est quoddā bonū appetibile:ſz magis ex pte auersiōis. ergo grauitas pctō ꝓ nō variaī ꝑz diuersa obta ¶ Ꝓ. Pec cata q̄ hīt diuersa obta sunt diuersoꝝ generꝝ: sed ea q̄ sunt diuersoꝝ generꝝ non sūt compabilia:vt ꝓbaī i.7.phy.ergo ꝛ. peccata recipiūt spēm ex obiectis:vt ex supra dictis pz:ſz aliquoꝝ peccatoꝝ vnū est grauⁱ⁹ altero ꝑm suā spēz sic ho micidiū furto:ḡ grauitas pctō ꝓ dr ꝑz obta. ¶ Rñ⁰. dōm q̄ sic ex supra dictis pz:grauitas pctō ꝓ dr eo mō quo vna egritudo est alia grauior: sic.n.bonū sanitatis consistit in quadā cōmēsuratione humoꝝ per ꝟueniētiā ad nām aīal: ita bonū vtutis ꝟsistit in quadā cōmēsuratiōe hūani actus ꝑm conueniētiā ad regulā rōnis. Manifestū ē aūt q̄ tanto est grauior egritudo quāto tollīt debita humoꝝ cōmensu ratio ꝙ cōmēsurationē ponis ꝓncipy:sic egritudo q̄ ꝓuenit i corꝑe hūano ex corde qō est ꝓncipiū vite:vel ex aliquo qō approꝑinquat cordi piculosior ē:vñ opz ēt q̄ peccatū sit tā to grauⁱ⁹ q̄nto deordinatio ꝛtingit circa aliqō ꝓncipiū qō ē ꝑus in ordine rōnis:rō aūt ordinat oīa in agibilib⁹ ex fine:ꝛ iō quāto peccatū ꝛtingit i actibus humanis ex altiori fine: tāto peccatū est grauⁱ⁹:obta aūt actuum sunt fines eoꝝ: vt ex supra dictis pz:ꝛ ideo ꝑm diuersitatē obtoꝝ attendīt di uersitas grauitatis i pctis: sic pz q̄ res exteriores ordināī ad hoiem sic ad finē:homo aūt ordinaī vlterⁱ⁹ in deū sic in finē:vnde peccatū qō ē circa ipsaz subsātiā hois: sic homi cidiū est grauⁱ⁹ pctō qō est circa res exteriores: sic furtū: ꝛ adhuc est grauⁱ⁹ pctm qō imediate ꝛ deuz cōmittīt: sic infi delitas:blasphemia:ꝛ huiusmodi:ꝛ i ordine quorūlibz hoꝝ pctoꝝ vnū peccatū ē grauⁱ⁹ altero ꝑm q̄ est circa aliqd ꝓn cipalius vel min⁹ ꝓncipale. Et q̄ pctā habēt spēm ex obtis: ꝛ ꝛia grauitatis que attendīt penes obiecta ē ꝓma ꝛ ꝓnci palis:q̄si ꝛns spēm. ¶ Ad ꝓmū ergo dōz q̄ obm ꝛsi sit mā circa quā terminaī actⁱ⁹:hz tñ rōnem finis ꝑm q̄ itētio agē tis ferī in ipz:vt supra dictū est:forma aūt actⁱ⁹ moralis de pendet ex fine:vt in supioribⁱ⁹ pz. ¶ Ad scōz dōz q̄ ex ipsa indebita ꝟsione ad aliqō bonū cōmutabile sequiī auer sio ab icōmutabili bono:in qua pficiī rō mali:ꝛ ideo opz q̄ ꝑm diuersitatem eoꝝ que ptinēt ad ꝟsiones sequaī di uersa grauitas malicie in pctis. ¶ Ad tertium dōm q̄ oia obiecta humanoꝝ actuū habent ordinē adinuicem:ꝛ ideo omnes actus humani quoddāmodo conueniunt in vno ge nere ꝑm q̄ ordinanī ad vltimum finez:ꝛ ideo nihil ꝓhi bet omnia peccata esse comparabilia.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uideī q̄ grauitas pec catoꝝ non differat ꝑm dignitatem vtutum q̄bus peccata opponunī: vt.ſ.maiori vtuti grauius peccatū opponaī: q̄ vt dicit ꝓuer.15. In abundanti iustitia vtus maxia est. sic aūt dic dns Mat.5. Abūdās iustitia co hibz irā:que est minus peccatū q̄ homicidiū qō cohibz mi nor iustitia:ergo maxime virtuti opponīt minimuz pctū. ¶ Ꝓ. In.2.ethico ꝛ dicit q̄ vtus est circa difficile ꝛ bonuz ex quo videī q̄ maior vtus sit circa magis difficile:sed mi nus est peccatū si homo deficiat in magis difficili q̄ si de ficiat i minus difficili. ergo maiori vtuti min⁹ peccatū op ponīt. ¶ Ꝓ. Charitas ē maior virtus q̄ fides ꝛ spes: vt dr .i.ad Cor.13. Odiū aūt quod opponīt charitati est min⁹ pec catū q̄ infidelitas vel despatio:que opponunī fidei ꝛ spei. ergo maiori vtuti opponīt min⁹ peccatū. ¶ Sed ɔ̄ ē quod phs dic in.8.ethico ꝛ:q̄ pessimū,optimo ɔ̄rium est:optimū aūt in moralib⁹ est maxima vtus: pessimū aūt grauissimū peccatū.ḡ maxie vtuti opponīt grauissimū pctm. ¶ Rñ⁰. dōm q̄ virtuti opponīt aliquod peccatū,vno qdem modo ꝓncipalr ꝛ directe:quod.ſ.est circa idem obm:nā ɔ̄ria circa idez sūt:ꝛ hoc modo oz q̄ maiori vtuti opponaī graui⁹ pec catū:sic enī ex ꝑte obiecti attendīt maior grauitas peccati: ita etiā maior dignitas virtutis: vtrūq̄ enī ex obiecto spēz sortīt:vt ex supra dictis pz: vnde oz q̄ maxime virtuti dire cte ɔ̄rieī maximū peccatū: q̄si maxime ab eo distans i eo dem genere. Alio modo pōt cōsiderari oppositio virtutis ad peccatū ꝑm quandā extensionē vtutis cohibētis pecca tū:quāto enī fuerit virtus maior tāto magis elōgat hoiem a peccato sibi ɔ̄rio:ita q̄ nō solū ipm peccatū:sed etiā indu centia ad peccatū cohibz: ꝛ sic manifestū est q̄ quāto aliq̄ virtus fuerit maior:tanto etiaz minora peccata cohibz: sic etiā sanitas quāto fuerit maior:tāto etiā minores discrepā tias excludit:ꝛ p hunc modū maiori vtututi minus pecca tū opponīt ex ꝑte effectus. ¶ Ad ꝓmū ergo dōm q̄ rō illa ꝓcedit de oppositione q̄ attendīt ꝑm cohibitionē peccati: sic enī abundās iustitia etiā minora peccata cohibz. ¶ Ad scām dōz q̄ maiori virtuti q̄ est circa bonū magis difficile ɔ̄riaī directe peccatū quod est circa malz magis difficile: vtrobiq̄ enī inueniī quedā eminētia ex hoc q̄ ostēdīt vo luntas ꝓcliuior in bonum vel in malū ex hoc q̄ difficulta te non vincīt. ¶ Ad tertium dōm q̄ charitas non est qui cūq̄ amor:sed amor dei: vnde nō opponīt ei qōcūq̄ odiuz directe:sed odiū dei:quod est grauissimū peccatoꝝ.

Ad quintum sic ꝓcedit. Uideī q̄ peccata car nalia nō sint minoris culpe q̄ pctā spūalia. Adulteriuz.n.graui⁹ peccatū est q̄ furtū. Dicit.n. ꝓuer.6. Non grandis est culpe cū quis furatus fuerit: q̄ aūt adulter est ꝓpter cordis inopiaz perdet aiaz suā. sed furtū ptinet ad auaritiā que est peccatū spūale: adulteriū aūt ad luxuriaz que est peccatū carnale. ergo peccata carnalia sūt maioris culpe. ¶ Ꝓ. Aug. dic super Leuit. q̄ diabolus ma xime gaudet de pctō luxurie ꝛ idolatrie:sed de maiori cul pa magis gaudet:ergo cū luxuria sit peccatū carnale: vide tur q̄ peccata carnalia sint maxie culpe. ¶ Ꝓ. Phs ꝓbat in.7.ethicoꝝ. q̄ incontinēs concupiscētie ē turpioz q̄ incō tinēs ire:sed ira est peccatū spūale ꝑm Hzeg.5i.moral. cōcu piscētia aūt pertinet ad peccata carnalia. ergo peccatū car nale est grauius q̄ peccatū spūale. ¶ Sed ɔ̄ est qō Hzego. dic q̄ pctā carnalia sūt minoris culpe ꝛ maioris infamie q̄ ſ pūalia. ¶ Rñ⁰. dōm q̄ pctā spūalia sunt maioris culpe q̄ pctā carnalia: qō ñ ē sic itelligēdū q̄si qōlz pctm spūale sit maioris culpe quolibz pctō carnali:ſz q̄ ꝟsiderata hac sola

differentia spūalitatis ⁊ carnalitatis grauiora sunt ꝗ̄ cetera peccata ceteris paribꝰ:cuius rō triplex pōt assignari.Prima qdem ex pte subiecti:nā peccata spūalia ptinent ad spiritū: cuius est ꝓuerti ad deum ⁊ ab eo auerti: peccata vero carnalia ꝓsumantur in delectatione carnalis appetitus ad quē p̄ncipaliꝫ ptinet ad bonū corꝑale ꝓuerti: ⁊ iō pctm̄ carnale inquātū huiusmodi plus hz de ꝓuersione: pp qō ēt est maioris adhesionis:sed pctm̄ spūale hz plus de auersione: ex qua ꝓcedit rō culpe:⁊ ideo peccatū spūale inq̄tū huiusmodi est maioris culpe. Scōa rō potest sumi ex pte eius ī quem peccaꝫ:nam pctm̄ carnale inquātū huiusmodi est in corꝑus ꝓpriū:qō est minus diligendū fm ordinē charitatis q̄ deus ⁊ ꝓximus in quos peccaꝫ p peccata spūalia: ⁊ iō peccata spūalia inq̄tū huiusmodi sunt maioris culpe. Tertia rō pōt sumi ex parte motiui : qz q̄to ē graui⁹ impulsiuū ad peccandū:tāto hō min⁹ peccat:vt infra dicet:peccata āt carnalia habēt vehemēti⁹ ipulsiuū.i.ipsaz ꝓcupiscētiā carnis nobis ināta:⁊ iō peccata spūalia inq̄tū huiusmodi sunt maioris culpe. Ad p̄mū ergo dōz ꝙ adulteriū nō solū p̄tinet ad pctm̄ luxurie:hz etiā ptinet ad pctm̄ iustitie:⁊ quātuz ad hoc pōt ad auaritiā reduci: vt glo.dic̄ ad Eph̄.5.sup illud. Omnis fornicator aut īmūdus aut auarus.⁊ tūc graui⁹ est adulteriū q̄ furtū:q̄to hoī carior est vxor q̄ res possessa. Ad scām dām ꝙ diabol⁹ dr̄ maxie gaudere de peccato luxurie:qz est maxie adherētie:⁊ difficile ab eo hō pōt eripi insatiabilis:est.n.delectabilis appetit⁹:vt phs dic̄ ī.3. ethicorū. Ad tertiū dōz ꝙ sic̄ phs dic̄ turpior est esse icōtinentē ꝓcupiscētie q̄ incontinētē ire:qz minus pticipat de rōne:⁊ fm hoc etiā dic̄ in.3.ethicorū:ꝙ peccata intēperātie sūt maxie exprobrabilia:qz sūt circa illas delectatōes:q̄ sūt cōes nobis ⁊ brutis: vñ quodāmō p ista peccata hō brutaꝫ reddit̄ : inde ⁊ est ꝙ Greg.dic̄ ꝙ sunt maioris infamie.

Ad sextum sic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ grauitas pctōrū nō attendaꝫ fm peccati cām. Quāto enim peccati causa fuerit maior:tanto vehemētius mouet ad peccandū:⁊ ita difficili⁹ pōt ei resisti:sed pctm̄ diminuit̄ ex hoc ꝙ ei difficili⁹ resistit̄:hoc.n.ptinet ad infirmitatem peccātis vt non facile resistat pctō:pctm̄ aūt qō est ex infirmitate leuius iudicaꝫ:nō ergo pctm̄ hz grauitatē ex pte sue cāe. Ꝓ.Concupiscētia est generalis q̄dā causa pcti:vnde dic̄ glo.sup illud Ro.7.Nā concupiscētiā nesciebā ⁊c. Bona est lex q̄ vū concupiscētiā ꝓhibz oē malū ꝓhibz:hz q̄to hō fuerit victus maioꝛi ꝓcupiscētia:tāto est min⁹ pctm̄.gra uitas g̃ pcti diminuit̄ ex magnitudie cāe. Ꝓ.Sic̄ rectitudo rōnis est cā virtuosi act⁹:ita defectus rōnis videt̄ eē cā peccati: sed defect⁹ rōnis quāto fuerit maior: tāto ē minus pctm̄ intātū ꝙ p caret vsu rōnis oīno excusaꝫ a peccato:⁊ q ex ignorātia peccat leuius peccat:ergo grauitas pcti nō augeꝫ ex magnitudine cāe. Sed ꝺ.multiplicata cā multiplicaꝫ effectus.ergo si cā pcti maior fuerit peccatū erit grauius. Rn̄°.dōz ꝙ ī genere peccati sic̄ ⁊ in quolibz alio genere pōt accipi duplex cā.Una q̄ est p se ⁊ ꝓpria cā peccati que est ipsa volūtas peccādi : compaꝫ.n.ad actū peccati sic̄ arbor ad fructū:vt dr̄ in glo.sup illō Mat.7. Nō pōt arbor bona fructus malos facere.⁊ huiusmodi cā q̄to fuerit maior: tāto pctm̄ erit grauius:q̄to.n.volūtas fuerit maior ad peccandū tāto hō graui⁹ peccat.Alie vero cause pcti accipiunt quasi extrinsece ⁊ remote : ex q̄bus.s.volūtas inclinaꝫ ad peccādū.Et in his causis est distinguēdū.Quedā.n.baꝛ inducunt volūtatē ad peccādū fm ipsaz nām volūtatis:sic̄ finis q̄ est ꝓpriū obm voluntatis:⁊ ex tali cā augeꝫ pctm̄: graui⁹.n.peccat cui⁹ volūtas ex intētōe peioris finis iclinaꝫ ad peccādū. Alie vero cause sūt que inclināt volūtatez ad peccandū p̄ter nām ⁊ ordinē ipsi⁹ volūtatis:q̄ nata est moueri libere ex seipsa hz iudiciū rōnis: vñ cāe q̄ diminuūt iudiciū rōnis:sic̄ ignorātia:vel que diminuūt libex motū volūtatis:sic̄ infirmitas vel violētia aut met⁹ aut aliqd huiusmodi:diminuūt pctm̄ sic̄ ⁊ diminuūt volūtariū: itaūz ꝙ si actus sit oīno inuolūtarius non hz rōnem peccati. Ad p̄mū ergo dōm ꝙ obiectio illa ꝓcedit de cā mouēte extrinsēca que diminuit volūtariū:cui⁹ qdem cāe augmētū diminuit peccatū:vt dictū est. Ad scām dām ꝙ si sub ꝓcupiscētia includaꝫ etiā ipse mot⁹ volūtatis sic vbi est maior ꝓcupiscētia ē maius peccatū.Si vō concupiscētia dicaꝫ passio q̄dā que est motus vis cōcupiscibilis:sic maior ꝓcupiscētia ꝓcedens iudiciū rōnis ⁊ motū volūtatis diminuit peccatū:qz q maiori concupiscētia stimulaꝫ peccat:cadit ex grauiori tentatione:vñ minus ei imputaꝫ.Si vō concupiscentia sic sumpta sequaꝫ iudiciū rōnis ⁊ motum volūtatis:sic vbi est maior concupiscētia est maior pctm̄:insurgit.n.interdū maior ꝓcupiscētie motus ex hoc ꝙ volūtas ineffrenate tēdit ī suū obz. Ad tertiū dōz ꝙ rō illa ꝓcedit de cā que causat inuolūtariū:⁊ hoc diminuit pctm̄:vt dictū est.

Ad septimum sic ꝓcedit̄. Uꝺ ꝙ circūstātia non aggrauet pctm̄.Peccatū.n.habz grauitatē ex sua specie:circūstātia aūt nō dat spēz peccato: cū sit quoddā accīs eius.ergo grauitas peccati non consideraꝫ ex circūstātia. Ꝓ.Aut circūstātia est mala:aut nō si circūstātia mala est:ipsa p se cāt quādam spēz mali , si vō non sit mala:non hz vnde augeat malū. ergo circūstantia nullo mō auget pctm̄ . Ꝓ. Malicia peccati est ex parte auersionis : sed circūstantie ꝓsequunt pctm̄ ex parte auersionis.ergo non augēt maliciā peccati. Sz ꝺ est ꝙ ignorantia circūstantie diminuit peccatū:qui.n.peccat ex ignorantia circūstantie meret̄ veniā:vt dicit̄ in.3.ethicorū:hoc aūt nō esset nisi circunstātia aggrauaret peccatū. ergo circunstantia peccatū aggrauat. Rn̄°.dōm ꝙ vnūqōq; ex eodem natū est augeri ex quo causaꝫ. sic̄ phs dic̄ de habitu virtutis ī.2.ethi. Manifestuz est aūt ꝙ peccatū causaꝫ ex defectu alicuius circūstantie:ex hoc .n.recedit̄ ab ordine rōnis ꝙ aliquis in operādo non obseruat debitas circūstātias:vnde manifestū ē ꝙ peccatū natū ē aggrauari p circūstantiā.Sed hoc qdem ꝓtingit tripl⁹. Uno qdē modo in q̄ circūstantia trāsfert in aliud gen⁹ peccati: sic̄ pctm̄ fornicatiōis ꝓsistit in hoc ꝙ hō accedit ad nō suā: si aūt addaꝫ hec circūstātia vt illa ad quā accedit sit alteri⁹ vxor:trāsfert in aliud genus pcti.s.ī iniustitiā inq̄tū hō vsurpat rē alteri⁹. ⁊ fz hoc adulteriū est graui⁹ pctm̄ q̄ fornicatio , Aliquādo vō circūstātia non aggrauat pctm̄ quasi trahēs ī aliud genus pcti:sed solū qz multiplicat rōnez pcti: sic̄ si ꝓdigus det aliq non dz:⁊ cui nō dz multiplici⁹ peccat eodē genere pcti q̄si solū det cui non dz:⁊ ex hoc ipso pctm̄ fit graui⁹:sic̄ etiā egrotudo est grauior q̄ plures ptes corꝑis infic̄. Uñ ⁊ Tull⁹ dic̄ ī paradoxis:ꝙ in p̄ris vita violāda m̄ta peccant:violaꝫ.n. is q ꝓcreauit:q aluit:q erudiuit:q ī sede ac domo atq; in rē publicā collocauit.Tertio mō circunstātia aggrauat pctm̄ ex eo ꝙ auget deformitatē ꝓueniētē ex alia circunstantia: sic̄ accipe alienū ꝓstituit pctm̄ furti.si aūt addaꝫ hec circūstātia vt m̄tū accipiat de alieno:erit peccatū graui⁹: q̄nis accipere multum vel parū de se non dicat rōnem boni vel mali. Ad p̄mū ergo dōm ꝙ aliqua circūstantia dat spēm actui moꝛali:vt supra habitū ē.⁊ tamē circūstātia que non dat spēm pōt aggrauare pctm̄:qz sic̄ bonitas rei non solum pēsaꝫ ex sua specie:sed etiā ex aliquo accidente: ita malicia actus non solū pensaꝫ ex specie act⁹:hz etiā ex circūstantia. Ad scōz dōz ꝙ vtroq; modo circūstātia pōt aggrauare peccatū.si.n.sit mala nō tamē pp hoc opz ꝙ ꝓstituat spēm peccati.potest.n.addere rōnem malicie in eadem specie:vt dictum est . si autem non sit mala potest aggrauare peccatum in ordine ad maliciam alterius circūstātie. Ad tertium dōm ꝙ rō ꝺz ordinare actum non solum quantū ad obm sed etiā quātū ad oēs circūstātias:⁊ ideo auersio que

dam a regula rationis attenditur fm corruptionem cuiusli bet circūstātie: puta si aliqs operet quando nō dz: vel ybi nō dz. ⁊ huiusmodi auersio sufficit ad rōnem mali: hāc aūt auersionem a regula rōnis sequit auersio a deo. cui debet homo per rectam rōnem coniungi.

Ad octauum sic ꝓcedit. Uidet ꝙ grauitas peccati nō augeat fm maiꝰ nocumētum. Nocumētum.n.est qdam euentꝰ ꝓnis actum peccati: ⁊ euētus sequēs nō addit ad bonitatem vel malitiā actus: vt supra habitum est. ergo pctm̄ nō aggrauat pp maiꝰ nocumētum. ℂ Ꝓ. Nocumētum maxime inuenit in peccatis q̄ sunt ꝺ ꝓximum. qz sibiipsi nemo vult nocere. deo. aūt nemo pōt nocere: fm illud Job. 35. Si multiplicate fuerint iniqtates tue qd facies ꝺ illuz: boi qui est filius tibi nocebit ipietas tua. si ergo pctm̄ aggrauaret pp maius nocumētū sequeret ꝙ pctm̄ quo qs peccat in ꝓximum esset grauius pctō quo qs peccat in deum vel in seipm. ℂ Ꝑ. Maiꝰ nocumētum infert alicui cū priuat vita gratie q̄ vita nāe. qz vita gratie est melioz q̄ vita nāe intm̄ ꝙ homo dz ꝑtemnere ne amittat vitam gr̄e: sed homo q̄ inducit aliquā mulierē ad fornicādū: q̄tum est de se ꝑuat eam vita gr̄e iducēs eam ad pctm̄ mortale. si ergo pctm̄ eēt grauius pp maius nocumētū: sequeret ꝙ simplex fornicatoz graui⁹ peccaret q̄ homicida. qō est manifeste falsum. nō ergo pctm̄ est grauiꝰ pp maius nocumētū. ℂ Sꝫ ꝺ est qō augustin⁹ dic in. 3. de libero arbitrio. Quia vitiū nāe aduertit tm̄ addit malitie vitioz q̄tū itegritas naturaz minuitur: sz diminutio itegritatis nāe ē nocumētū. ergo tāto grauius est pctm̄ q̄to maius ē nocumētū. ℂ Rñ. dōm ꝙ nocumētū triplr se bre pōt ad pctm̄. Unq̄z.n. nocumētum qō ꝓuenit ex peccato est ꝑuisum ⁊ itentū sic cū aliqs aliquid opat animo nocēdi alteri: vt homicida vel fur: ⁊ tūc dicte q̄titas nocumēti adauget grauitatē peccati. qz tūc nocumētū ē p se obm peccati. Unq̄z aūt nocumētū ē ꝑuisum sz nō itētū. sic cū aliqs trāsiens p agrū: vt ꝙdiosius vadat ad fornicādū: ifert nocumētū his q̄ sunt seminata in agro sciēter: lz nō animo nocendi. ⁊ sic etiā q̄titas nocumēti aggrauat pctm̄: sz idirecte: iquātū. s. ex volūtate multū iclinata ad peccādū. ꝓcedit ꝙ aliqs nō ꝓtermittat facere damnum sibi vel alī: qō simpliciter nō vellet. Unq̄z aūt nocumētū: nec est ꝑuisum: nec itētum. ⁊ tūc si p accns se habeat ad pctm̄: nō aggrauat pctm̄ directe. sz pp negligētiā ꝺsiderā di nocumēta q̄ ꝺseq possent: iputant hōi ad penaz mala q̄ eueniūt ꝑter eiꝰ itētionē: si dabat operā rei illicite. Si vo nocumētū per se sequat ex actu peccati lz nō sit itētuz nec ꝑuisum directe pctm̄ aggrauat: qz q̄cunq̄ p se ꝺsequunt ad pctm̄: ptinent quodāmō ad ipsam peccati spēm. puta si aliqs publice fornicet: sequit scādalū plurimoz: qō q̄uis ipe alī tm̄ videt se bre circa nocumentū penale qō icurrit ipse q peccat. Huiusmodi aūt nocumētū si per accns se habeat ad actū peccati: ⁊ nō sit ꝑuisum: nec itētū: nō aggrauat peccatū: neq̄ sequit maiorē grauitatē peccati: sic si aliqs curres ad occidēdū ipingat ⁊ ledat sibi pedē. Si vo tale nocumētū p se ꝺsequat ad actū peccati: lz forte: nec sit ꝑuisum nec itētum: tūc maiꝰ nocumētū nō fac grauius peccatum. sz ecōuerso graue peccatū iducit grauius nocumētū: sicut aligs ifidelis q nihil audiuit de penis iferni: grauiorez penā in iferno patiet ꝑ peccato homicidy q̄ ꝑ pctō furti. qz eni hoc nec itēdit: nec ꝑuidit: nō aggrauat ex hoc peccatū sic ꝺtingit circa fidelē q ex hoc ipso videt peccare grauius q̄ maiorez penas ꝑtemnit vt ipleat volūtatē pctī: sz grauitas huiusmodi nocumēti solū causat ex grauitate peccati. ℂ Ad ꝑmū ergo dz ꝙ sic ēt supra dictū ē. cū de bonitate: ⁊ malitia exterioz actuū ageret euētꝰ sequēs si sit ꝑuisus ⁊ itentꝰ addit ad bonitatē vel malitiā actꝰ. ℂ Ad scōm dicendum ꝙ q̄uis nocumentum aggrauet peccatuz. non tamen sequit ꝙ ex solo nocumento peccātū aggrauet: quinīmo peccatū ꝑ se est graui⁹ pp iordinationē: vt supra dictū est: vñ ⁊ ipz nocumētū aggrauat peccatū iquātū facit actū ee magis iordinatū: vñ nō sequit ꝙ si nocumētū maxime habeat locū i peccatis q̄ sunt ꝺ ꝓximū: ꝙ illa peccata sunt grauissima: qz multo maioz iordinatio iuenit i peccatis q̄ sunt ꝺ deū. ⁊ i q̄busdā eoz q̄ sunt ꝺ ipm. ⁊ tm̄ pōt dici ꝙ si deo nullus posset nocere q̄tū ad eiꝰ iubam. pōt tm̄ nocumētū attētare i his q̄ dei sūt: sic extirpādo fidē: violādo sacra: que sunt peccata grauissima. Sibi ēt aligs q̄nq̄z scienter ⁊ violēter ifert nocumētū. sic pz i his q̄ se iterimūt: lz finalr hoc referāt ad aliqd bonū apparēs: puta ad hoc ꝙ liberentur ab aliqua angustia. ℂ Ad tertiū dōm ꝙ illa rō nō segtur pp duo. ⁊ prio qdē qz homicida itēdit directe nocumētū ꝓximi: fornicatoz aūt q̄ ꝑcurat mulierē nō itēdit nocumētū: sz delectationē. Scōo qz homicida ē p se ⁊ sufficiēs cā corporalis mortis: spūalis aūt mortis nullus pōt esse alteri causa per se ⁊ sufficiens. qz spiritualr mozit nisi ꝓpria voluntate peccando.

Ad nonum sic ꝓcedit. Uidet ꝙ pp ꝺditionem psone i quā peccat peccatū non aggraueť. Si.n. hoc eēt maxie aggrauaret ex hoc ꝙ aliquis peccat i aliquē virū iustū ⁊ scīm: sz ex hoc nō aggrauat peccatū: min⁹.n. ledit ex iniuria illata vtuosus q̄ equanimiter tolerat q̄ alī q̄ ēt iteri⁹ scādalizati leduntť. ergo ꝺditio persone in quā peccat: nō aggrauat peccatū. ℂ Ꝑ. Si ꝺditio psone aggrauaret peccatū maxime aggrauaret ex ꝓpinquitate: qz sic Tulli⁹ dic in paradoxis: in seruo necādo semel peccat: i prīs vita violāda multa peccant: sz ꝓpinqtas psone in quā peccat nō videt aggrauare peccatū: qz vnusq̄sq̄z sibiipsi maxie ē ꝓpinqu⁹. ⁊ tm̄ min⁹ peccat q̄ aliqō damnū sibi ifert q̄ si iferret alteri: puta si occideret equū suū q̄ si occideret equū alteri⁹. vt pz p ph̄z in. 5. ethi. ergo ꝓpinqtas psone nō aggrauat peccatū. ℂ Ꝑ. Ldditio psone peccātis p̄cipue aggrauat peccatū rōne dignitatis vel scie. fm illud Sap̄. 6. Potētes potēter tormēta patient. Et Luc. 12. seruus sciēs volūtatez dñi ⁊ nō faciēs: plagis vapulabit multis. ergo pari rōe ex parte psone i quā peccat magis aggrauaret peccatū dignitas aut scīa psone i quā peccat: sz non videt graui⁹ peccare q̄ facit iniuriā psone ditiori vel potētiori q̄ alicui pauperi. qz nō est psonaz acceptio apud deū fm cui⁹ iudiciū grauitas peccati pensat. ergo ꝺditio psone i quā peccat nō aggrauat peccatū. ℂ Sꝫ ꝺ ē qō i sacra scriptura specialr ꝙ vituperat peccatū qō ꝺ seruos dei cōmittit sic dr. 3. Reg. 19. Altaria tua destruxerūt. ⁊ ꝓphetas tuos occiderūt gladio. Uitupat ēt maxie peccatū ꝺmissuz i psonas ꝓpinqs: fm illud Michee. 7. Filiꝰ ꝺtumeliā fac pri filia cōsurget aduersus mr̄ez suā. Uitupat ēt spalr peccatū qō ꝺmittit i psonas i dignitate ꝺstitutas: vt pz Job. 34. Qui dic regi apostata: q̄ vocat duces ipios. ergo ꝺditio psone i quā peccat aggrauat peccatū. ℂ Rñ. dōm ꝙ psona i quā peccat ē quodāmō obm peccati. Dictū ē āt supra ꝙ ꝓma grauitas peccati attendit ex pte obi. ex quo qdē tāto attēdit maior grauitas i peccato q̄to obm eiꝰ ē ꝓncipalior finis. fines aūt ꝓncipales hūanoz actuū sunt deꝰ ipse: hō. ⁊ ꝓximꝰ: qcqd.n. facimꝰ pp alliqd hoz facimꝰ q̄uis ēt hoz triū vnū sub altero ordinet: pōt igit ex parte horum ꝺsiderari maior vel minor grauitas i pctō fm ꝺditionē psone iquā peccat. Primo qdē ex pte dei: cui tāto magis aligs hō coniungit q̄to ē vtuosior vel deo sacratior: ⁊ iō iniuria tali psone illata magis redūdat i deū: fm illud Zach. 2. Qui vos tetigerit tāgit pupillā oculi mei. Uñ peccatuz fit graui⁹ ex hoc ꝙ peccat i psonā magis deo coniūctā: vl rōne vtutis: vl rōne officy. Ex pte ēt suiipsiꝰ manifestū ē ꝙ tāto aligs graui⁹ peccat q̄to aligs magis i ꝺiunctā psonaz

seu naturali necessitudine: seu beneficys: seu quacunq; cõiunctõe peccauerit. qz videt in seipm magis peccare: z pro tãto graui⁹ peccat: fm illud Ecclesia. 14. Qui sibi nequ est cui bon⁹ erit: Ex parte vo primi tãto graui⁹ peccat quãto pctm plures tãgit. z iõ pctm qõ fit i psonã publicã: puta regẽ vel pncipẽ q regit psonas toti⁹ multitudinis: ẽ graui⁹ q pctm qõ ꝓmittit ꝺ vnas psonã puatã: vñ spãlr dr Exo. zz. Principi populi tui nõ maledices. Et sili i iuuria q fit alicui famose psone videt eẽ grauior ex hoc qp i scandalũ: z i tribulationẽ plurimoz redũdat. ¶ Ad pmũ ergo dz qp ille q infert iniuriã virtuoso qtũ ẽ i se turbat eũ: z iteri⁹ z exterius: sz qp iste iteri⁹ nõ turbet: ptingit ex ei⁹ bonitate: q nõ diminuit pctm iniuriãtis. ¶ Ad scz dz qp nocumẽtũ qõ gs sibiipsi infert i bis q subsũt dnio ꝓprie volũtatis sic i rebus possessis: hz min⁹ de pctõ qtũ si alteri inferat. qz ꝓpa volũtate hoc agit: sz i bis q nõ subdunt dnio volũtatis: sic sũt nãlia z spãlia bona: ẽ graui⁹ pctm nocumẽtũ sibiipsi inferre. graui⁹. n. peccat q occidit seipm qtũ q occidit alterz. Sed qz res ꝓpinquoz nostroz nõ subdunt volũtatis nre dnio. non pcedit rõ qtũ ad nocumẽta reb⁹ illoz illata: qp circa ea min⁹ pecce. nisi forte velint vel ratũ habeãt. ¶ Ad tertiũ dom qp nõ ẽ acceptio psonaz si de⁹ graui⁹ punit peccãtẽ ꝺ excellẽtiores psonas. hoc. n. fit pp hoc qp hoc redũdat in plurium nocumentum.

Ad decimum sic pcedit. Videt qp magnitudo psone peccãtis nõ aggrauet pctm. Dõ. n. maxime reddit magn⁹ ex hoc qp deo adheret fm illud Ecclesia. 25. Qui magn⁹ ẽ q inuenit sapiẽtiã z sciaz: sz nõ ẽ sup timẽtẽ deũ: sz qtto aliqs magis deo adheret: tãto min⁹ iputat ei aliqd ad peccatũ. Dr. n. z. Parad. 30. Dñs bon⁹ ꝓpiciabit cũctis q i toto corde regrũt dom deũ pr suoz: z nõ iputabit eis qp min⁹ sanctificati sũt. ergo peccatũ nõ aggrauat ex magnitudine psone peccãtis. ¶ Ꝓ. Nõ ẽ psonaz acceptio apud deũ. vt dr Ro. 2. ergo nõ magis punit ꝓ vno z eodẽ pctõ vnũ qtũ aliũ. nõ ergo aggrauat peccatũ ex magnitudine psone peccãtis. ¶ Ꝓ. Nullus dz ex bono icõmoduz reportare: reportaret aũt si id qõ agit magis ei iputaret ad culpã. ergo pp magnitudinẽ psone peccãtis nõ aggrauat peccatũ. ¶ Sz ꝺ ẽ qd Isidorus dic i scõo de sũmo bono. Tãto mai⁹ cognoscit peccatũ eẽ qtto maioz q peccat habet. ¶ Rñ. dom qp duplex ẽ peccatũ. Quoddã enim ex surreptiõe ꝓueniẽs pp ifirmitatẽ hũane nãe: z tale peccatũ min⁹ iputat ei q ẽ maioz i vtute eo qp minus negligit huiusmodi pctã repmere: q tñ oio subterfugere ifirmitas hũana nõ sinit. alia vo peccata sũt ex deliberatione ꝓcedẽtia: z ista peccata tãto magis alicui iputant: qtto maioz ẽ. Et hoc põt eẽ pp qtuoz. Primo qdẽ qz facili⁹ pñt resistere pctõ maiozes. puta q excedũt i scia z vtute: vñ dns dicit Luc. 12. qp seru⁹ sciẽs volũtatẽ dñi sui. z nõ faciẽs: plagis vapulauit multis. Scõo pp ingratitudinẽ. qz oẽ bonũ quo aliqs magnificat ẽ dei bnficiũ. cui hõ fit ingrat⁹ peccãdo. z qtũ ad hoc qlibz maiozitas ẽt i tẽpozalib⁹ bonis peccatũ aggrauat: fm illud Sap. 6. Potẽtes potenter tormẽta patient. Tertio pp spãlẽ repugnãtiã act⁹ peccati ad magnitudinẽ psone: sic si pnceps iustitiã violet qui ponit iustitie custos. z si sacerdos fornicet q castitatẽ vouit. Quarto pp exẽplũ: siue scãdalũ. qz vt Grego. dic i pastorali: i exẽplũ culpa vehemẽter extẽdit: qñ ꝓ reuerẽtia gradus peccatoz bonoraz. ad pluriũ ẽt notitiã pueniũt peccata magnoz: z magis hoies ea idigne ferũt. ¶ Ad pmũ ergo dom qp auctoritas illa loquit de his q ꝓ surreptionẽ ifirmitatis hũane negligenter agunt. ¶ Ad scom dom qp deus nõ accipit psonas si maiozes plus punit. qz ipsoz maioritas fac ad grauitatem peccati. vt dictum est. ¶ Ad tertium dicendum qp homo magnus non reportat incommoduz ex bono quod hz: sed ex malo vsu illius.

Deinde cõsiderãdũ ẽ de subiectiõe rũ siue peccatoz. ¶ Et circa hoc qrunt decẽ. Primo vtz voluntas possit eẽ subm peccati. Scõo vtz voluntas sola possit eẽ pctī subz. Tertio vtz sensualitas possit eẽ subm pcti. Quarto vtz possit eẽ subm pctī mortal. Quinto vtz rõ possit eẽ subiectũ pcti. Sexto vtz delectatio morosa vl nõ morosa: sit in rõne iferiori sic i subiecto. Septimo vtz pctm ꝓsensus i actũ sit i supiori rõne sic i subo. Octo vtz rõ iferioz possit eẽ subz pctī mortal. Nono vtz in rõne superioz possit eẽ subm pctī veniale. Decimo vtz in rõne superiori possit eẽ peccatum veniale circa ppriũ obiectum.

Ad primum sic pcedit. Videt qp volũtas nõ possit eẽ subz pcti. Dic. n. Dionysi⁹. 4. ca. ꝺ diui. no. qp malũ ẽ pter volũtatẽ z ite rationẽ: sz peccatu hz rõnẽ mali. ergo peccatũ nõ põt eẽ i volũtate. ¶ Ꝓ. Volũtas ẽ boni vel apparẽtis boni. ex hoc ãt qp volũtas vult bonũ nõ peccat. hoc aũt qõ vult apparẽs bonũ qõ nõ ẽ bonũ: magis ptinere videt ad õfectũ vtutis apphẽsiue qz ad defectũ volũtatis. ergo peccatũ nullo mõ ẽ i volũtate. ¶ Ꝓ. Nõ põt eẽ idẽ subm pcti z cã efficiẽs. qz cã efficiens z mãlis nõ icidũt i idẽ: vt dr i. z. physicoz: sz volũtas est cã efficiẽs pcti. Ꝓria. n. cã peccãdi ẽ volũtas: vt augustin⁹ dic i li. ꝺ duab⁹ aiab⁹. q ñ ẽ subz pcti. ¶ Sz ꝺ ẽ qõ aug. dic i li. retractationũ: qp volũtas ẽ q peccat z recte vinit. ¶ Rñ. dõz qp peccatũ qdã act⁹ ẽ. sic supra dcm ẽ: actuũ ãt qdã trãseũt i exteriorẽ mãm. vt vrere z secare: z huiusmodi actus hñt p mã z subo id i qõ trãsit actio: sic phs dic i. 3. physi. qp mot⁹ ẽ act⁹ mobil⁹ a mouẽte. Quidã vo act⁹ sũt nõ trãseuntes i exteriorẽ mãm: sz manẽtes i agente: sic appetere z cognoscere: z tales act⁹ sũt oẽs act⁹ morales: siue sint act⁹ virtutũ: siue peccatoz: vñ oz qp ꝓpriũ subm act⁹ pcti sit potẽtia q ẽ pncipiũ act⁹. Cũ ãt ꝓpriũ sit actuũ moraliũ qp sint volũtary. vt supra habitũ ẽ. segt qp volũtas q ẽ pncipiũ actuũ volũtarioz siue bonoz: siue maloz q sũt pctã. sit pncipiũ peccatoz. z iõ segt qp pctm sit i volũtate sic i subo. ¶ Ad pmũ ergo dom qp malũ dr eẽ pter volũtatẽ. qz volũtas nõ tẽdit ī ipm sub rõne mali. Sz qz aliqõ malũ ẽ apparẽs bonũ. iõ volũtas aliqñ appetit aliqõ maluz: z fm hoc pctm ẽ in voluntate. ¶ Ad scom dõz qp si defect⁹ apphẽsiue vtutis nullo mõ subiaceret voluntati nõ eẽt pctm: nec i volũtate nec i apphẽsiua vtute: sic pz i bis q hñt ignorãtiã inuincibilez: z iõ relingt qp ẽt defect⁹ apphẽsiue vtutis subiacẽs volũtati ꝺputet i pctm. ¶ Ad tertiũ dom qp rõ illa ꝓcedit i causis efficiẽtib⁹: q qz actiões trãseũt i mãs exteriorẽ: z q non manẽt se: sz alia cui⁹ ꝺrium ẽ i voluntate: vñ rõ nõ sequit.

Ad secundum sic pcedit. Ur qp sola voluntas sit subiectus pcti. Dic. n. augu. i li. ꝺ duab⁹ aiab⁹: qp nõ nisi voluntate peccat: sz pctm ẽ sic i subiecto i potẽtia q peccat. ergo sola voluntas ẽ subiectus pcti. ¶ Ꝓ. Peccatum ẽ quoddã maluz ꝺ rõnẽ. sz bonum z maluz ad rõnẽ ptinẽs ẽ obiectuz soli⁹ voluntatis. ergo sola voluntas ẽ subiectuz pcti. ¶ Ꝓ. Oẽ peccatuz ẽ act⁹ voluntari⁹: qz vt dic aug. i li. ꝺ lib. arbitrio. Peccatuz a deo ẽ voluntariuz qp si nõ sit voluntariuz nõ ẽ peccatuz. sz act⁹ viriuz nõ sunt voluntary nisi ꝙtũ illevires mouẽt a voluntate: hoc ãt nõ suffic ad hoc qp sint subiectum pcti: qz ꝺz hoc ẽt mẽbra exteriora q mouẽt a volũtate eẽt subiectus pcti: qõ pz eẽ falsuz. ergo sola voluntas ẽ subiectus pcti. ¶ Sz ꝺ. peccãtuz vtuti ꝺriat: ꝺria ãt sunt circa idẽ. sz alie ẽt vires aie pter voluntatẽ sunt subiecta vtutuz: vt ipa dictuz ẽ. ergo nõ sola voluntas ẽ subiectu pcti. ¶ Rñ. dom qp sic ex ꝓdictis pz. oẽ qõ ẽ pncipiuz voluntary act⁹ ẽ subz pcti. act⁹ ãt voluntary dñr nõ soluz illi q eliciuntia vo

luntate:sed etiam illi qui a voluntate imperantur: vt supra dcm̃ ē:cū ō volūtario ageret: vñ nō solū volūtas pōt eē sub iectū pcti:sz oēs ille potētie q̄ pñt moueri ad suos act⁹: vel ab eis repmi p volūtatē:z eedē ēt potētie sūt subta hītuum moraliū bonoꝝ: vl̄ maloꝝ: qz eiusdē ē act⁹ z hīt⁹. ¶ Ad p⁹ ergo dm̃ q⁹ nō peccaꝝ nisi volūtate: sic̄ pmo mouēte: alys ãt potētys peccaꝝ sic̄ ab ea motis. ¶ Ad scd̄z dz̄ q⁹ bonuz z malū ptinēt ad volūtatez sic̄ p se oba ipi⁹: sz alie potentie hñt aliq̄ ō terminatū bonū z maluz rōne cui⁹ pōt i eis eē z vt⁹ z vitiū z pctm̃ sz q⁹ pticipāt volūtate z rōne. ¶ Ad ter tiū dm̃ q⁹ mēbra corpis nō sūt p̄ncipia actuū: sz solū orga na: vñ z ꝓparaꝝ ad aiam mouētē: sic̄ seru⁹ q agit z nō agit. potētie ãt appetitiue īteriores ꝓpant ad rōnē q̄si libere. qz agūt quodāmō z agunt: vt pz p id q̄ dr̄ in pmo politicoꝝ. Et p̄terea act⁹ exterioꝝ mēbroꝝ sūt actōe ī exteriorē mãz trãseuntes: sic̄ pz de percussione in peccato homicidy: z pp hoc non est similis ratio.

Ad tertium sic p̄cedit. Uꝝ q⁹ ī sensualitate non possit eē pctm̃. Pctm̃. n. ē p̄ꝑuz boi bis z bruti⁹. ergo ī sensualitate nō pōt eē pctm̃. ¶ P̄. Nul lus peccat i eo q̄ vitare nō pōt: sic̄ augu. dic̄ i li. ō libero ar bitrio: sz hō nō pōt vitare qn act⁹ sensualitatis sit ꝛordinat⁹. ē. n. sensualitas ꝑpetue corruptiōis q̄diu ī hac mortali vi ta vitiu⁹: vñ p serpētē significaꝝ: vt augu. dic̄. iz. ō. tri. ergo ꝛordinatio mot⁹ sensualitatis nō ē peccatū. ¶ P̄. Illud q̄ hō ipe nō fac̄: nō īputaꝝ ei ad peccatū: sz hoc solū videmur nosipsi facere q̄ cū ōliberatiōe rōnis facim⁹: vt pbs dic̄ ī 9. ethi. ergo mot⁹ sensualitatis q̄ ē sine ōliberatōe rōnis nō īputaꝝ hoi ad peccatū. ¶ Sz ꝛ ē q̄ dr̄ Ro. 7. Nō. n. q̄ vo lo bonū hoc ago: sz q̄ odi malū illō facio: q̄ exp̄oit augu. de malo ꝓcupiscētie: q̄ ꝓstat eē motū quēdā sensualitatis ergo ī sensualitate est aliq̄ peccatū. ¶ R̄ñ°. dz̄ q⁹ sic̄ su pra dcm̃ ē: pctm̃ pōt īueniri ī q̄libz potētia c⁹ act⁹ pōt eē vo luntari⁹ z ꝛordinaꝝ ī quo ꝓsistit rō pcti. Manifestū est autez q⁹ act⁹ sensualitatis pōt esse voluntari⁹ iquātū sensualitas .i. appetit⁹ sensitiu⁹ nata est volūtate moueri. vñ relinq̄ꝝ q⁹ ī sensualitate possit eē pctm̃. ¶ Ad p̄mū ergo dz̄ q⁹ aliq̄ vi bēt aliq̄ excellētiā ex hoc q⁹ rōni iūgunꝝ: sic̄ nos p̄ alys aia lib⁹ habem⁹ ī p̄te sensitiua cogitatiuā: z reminiscētiā: vt in pmo dcm̃ ē: z p hūc moduz etiā appetit⁹ sensitiu⁹ ī nobis p̄ alys aialib⁹ hz quādā excellentiā. s. q⁹ nat⁹ est obedire rōni z q̄tū ad hoc pōt esse p̄ncipiū act⁹ volūtary. z p ꝑs subm pcti. ¶ Ad scd̄m dz̄ q⁹ ꝑpetua corruptio sensualitatis est itelligenda q̄tū ad fomitez q nunq̄ total'r tollit ī hac vi ta. trãsit. n. pctm̃ originale reatu: z remanet actu: sz tal' cor ruptio fomitis nō īpedit qn hō rōnabili volūtate possit re pmere singulos mot⁹ ꝛordiatos sensualitatis si p̄sentiat pu ta diuertendo cogitatiōez ad alia: sz dū hō cogitationez ad alia diuertit: pōt ēt circa illō aliqs ꝛordinat⁹ mot⁹ īsurgere. sic̄ cū aliqs trãsfert cogitatiōez suã a delectatōib⁹ carnis. volens ꝓcupiscētie mot⁹ vitare ad speculatōez scie: īsurgit q̄ndz aliqs mot⁹ inanis glorie ip̄remeditat⁹: z iō nō pōt hō vi tare omnes huiusmodi mot⁹ ꝑ corruptōez p̄dictā: sz solū sufficit ad rōnez peccati volūtary q⁹ possit vitare singulos. ¶ Ad tertiū dz̄ q⁹ illud q̄ hō faꝝ sine ōliberatiōe rōnis nō p̄fecte ipe faꝝ: qz nihil opaꝝ ibi id q̄ est p̄ncipale ī hoie vñ nō est p̄fecte act⁹ hūan⁹: z p ꝓ̄s nō pōt esse p̄fecte act⁹ vtutis vl' pcti: sz aliqd aliō ip̄fectū ī gñe boꝝ: vñ talis mot⁹ sensualitatis rōnem p̄ueniens est peccatum veniale: q̄ est qddam imperfectum in genere peccati.

Ad quartum sic p̄cedit. Uꝝ q⁹ in sensualitate possit esse pctm̃ mortale. act⁹. n. ex obo cognoscit: sz circa oba sensualitatis ꝓtigit peccare mor taliter. sic̄ circa ōlectabilia carnis. ergo act⁹ sensualitatis pōt esse peccatuz mortale: z ita ī sensualitate peccatū mortale iueniꝝ. ¶ P̄. Peccatū mortale ꝓriaꝝ vtuti: sz vt⁹ pt esse in sensualitate. tempantia. n. z fortitudo sūt vtutes irrōnabi liū ptiū: vt phs dic̄ ī. 7. ethi. ergo ī sensualitate pt esse pecca tū mortale: cū ꝓria sint nata fieri circa idez. ¶ P̄. Ueniale peccatū est dispō ad mortale: sz dispō z hīt⁹ sūt ī eodez: cuz igr̄ veniale peccatuz sit ī sensualitate: vt dcm̃ ē: ēt mortale pctm̃ eē poterit i eadē. ¶ Sz ꝛ ē q̄ augu. dic̄ ī li. retracta tionū: z habeꝝ ī glosa Ro. 7. Inordinat⁹ ꝓcupiscētie mot⁹ q ē pctm̃ sensualitatis pt ēt eē i his q sūt i gra: ī gb⁹ tm̃ pctm̃ mortale nō iueniꝝ. ergo inordinat⁹ mot⁹ sensualitatis nō est pctm̃ mortale. ¶ R̄ñ°. dz̄ q⁹ sic̄ inordinatio corrūpēs p̄ncipiū vite corpal' cāt corpale morte: ita ēt inordiatio corrūpēs p̄ncipiū spūal': q̄ ē finis vltim⁹: cāt morte spūalē pcti mor tal': vt supra dcm̃ est: ordinare ãt aliqd ī finē nō ē sensualita tis: sz solū rōnis: inordinatio ãt a fine nō ē nisi ei⁹ c⁹ ē ordiare ī finē: vñ pctm̃ mortale nō pt eē i sensualitate: sz solū i rōne ¶ Ad p̄mū ergo dz̄ q⁹ act⁹ sensualitatis pōt ꝓcurrere ad pctm̃ mortale: sz tm̃ act⁹ pcti mortal' nō hz q⁹ sit pctm̃ mor tale ex eo q̄ ē sensualitatis: sz ex eo q⁹ est rōnis: c⁹ ē ordiare ī finē. z iō pctm̃ mortale nō attribuiꝝ sensualitati: sz ratiōi. ¶ Ad scd̄m dz̄ q⁹ act⁹ vtutis nō pficiꝝ p id q̄ ē sensuali tatis tm̃: sz magis p id q̄ ē rōnis z volūtatis: c⁹ ē eligere: nā act⁹ vtutis moral' ñ ē sine electiōe: vñ sp cū actu vtutis mo ral' q̄ pficiꝝ vi appetitiuā: ē ēt ac⁹ prudētie q̄ pficiꝝ vi rōnalē. z idē ē ēt ō pctō mortali: sic̄ dcm̃ ē. ¶ Ad z⁹ dz̄ q⁹ dispō tri plr se hz ad id ad q̄ disponit. Qñz. n. ē idē z ī eodē: sic̄ scia ī choata dr̄ eē dispō ad formā ignis. Qñz vo nec idē: nec ī eodē sic̄ i his q̄ hñt ordinē adiuicē: vt ex vno pueniaꝝ i aliud: sic̄ bonitas imaginatōis est dispō ad sciaz q̄ ē i ītellectu: z hoc modo veniale pctm̃ q̄ est in sensualitate potest esse dispō ad peccatum mortale quod est in ratione.

Ad quintum sic p̄cedit. Uꝝ q⁹ pctm̃ ñ possit eē i rōe. Cuiusz. n. potētie pctm̃ ē alig⁹ defect⁹ ipsi⁹: sz ōfect⁹ rōnis nō ē pctm̃: sz magis excusat peccatū: excusaꝝ. n. aliqs a peccato pp ignorātiā. ergo ī ra tione ñ pt eē peccatū. ¶ P̄. Primū subm pcti est volūtas vt dictū est: sz ratio p̄cedit volūtatē cū sit directiua ipi⁹. er go peccatū esse ñ pt ī ratione. ¶ P̄. Non pt esse peccatū ni si circa ea q̄ sūt ī nobis: sz p̄fectio z defect⁹ rationis ñ est eo rū q̄ sūt ī nobis: qdā. n. sūt nāl'r ratione ōficientes: vl' ratio ne solertes. ergo ī ratione ñ est peccatuz. ¶ Sz est q̄ aug. dic̄ i li. iz. de tri. q⁹ peccatū est ī ratione īferiori. z ī ratione supiori. ¶ R̄ñ°. dm̃ q⁹ peccatū cuiusz potentie ꝓsistit in actu ipi⁹ sic̄ ex dictis pz. Dz ãt ratio duplicē actū. Unū qdē sz se ī ꝓpatione ad ꝑꝑuz obz: q̄ est cognoscere aliq̄ vel ꝛ. Ali⁹ ãt act⁹ rationis est iquātū est directiua alia ꝛ virium. Utroq̄ igr̄ modo ꝓtigit esse peccatū ī ratione. Et p̄mo qdē iquātū errat i cognitione veri: q̄ qdez tūc īputaꝝ ei ad pec catū qñ hz ignorātiā vl' errorez circa id q̄ pt z dz scire. z⁹ qñ ꝛordinatos act⁹ iferioꝝ viriū: vl' ipat: vl' etiā post ōlibe rationez nō coercet. ¶ Ad p̄mū ergo dz̄ q⁹ ratio illa ꝑce dit de defectu rationis q ptiet ad actū ꝑꝑuz respectu ꝑꝑu obi: z hoc qñz ē defect⁹ cognitionis ei⁹: q̄ qs ñ pt scire: tūc .n. tal' ōfect⁹ rationis ñ est peccatū: sz excusat a peccato: sic̄ pz ī his q̄ p furiosos ꝓmittunt. Si vo sit ōfect⁹ rationis cir ca id q̄ hō pt z dz scire: ñ oio hō excusaꝝ a peccato: sz ipe ō fect⁹ īputaꝝ ei ad peccatū: defect⁹ ãt q est solū i dirigendo alias vires: sp īputaꝝ ei ad peccatū. qz huic ōfectui occurre pt p ꝑꝑuz actū. ¶ Ad scd̄m dz̄ q⁹ sic̄ supra dictū est. cū de actib⁹ volūtatis z rōnis ageret: volūtas quodāmō mo uet z p̄cedit rationez: z ratio quodāmodo volūtatem. vñ z mot⁹ volūtatis dici pt rational'. z act⁹ rationis pt dici volū tari⁹. z fm hoc ī ratione iueniꝝ peccatū: vel ꝑut est ōfect⁹ ei⁹ volūtari⁹: vel ꝑut act⁹ rationis est p̄ncipiuz act⁹ volun

tatis. ¶ Ad tertium ꝑz responsio ex dictis.

Ad sextum sic ꝓcedit. Uꝝ q̄ ꝑctiñ morose ōlectationis nō sit in rōe. Delectatio.n. ꝑportat motū appetitiue vtutis: vt supra dictū est: ꝫz vis appetitiua distinguit a rōne q̄ē vis apꝓhēsiua. ergo delectatio morosa nō ē in rōe. ¶ ℙ. Ex obis cognosci ꝑt ad quā potētiā actꝰ ꝑtineat ꝑ quē potētia ordinat ad obm: ꝫz delectatio qñz ē morosa circa bona sensibilia: ⁊ nō circa bona rōis. ergo peccatū delectatōis morose nō ē in rōne. ¶ ℙ. Morosū dr aliqd ꝓp diuturnitatē tpis: ꝫz diuturnitas tpis ñ ē rō q̄ aligs actꝰ ꝑtineat ad aliq̄z potētiā. ergo delectatio morosa nō ꝑtinet ad rōnē. ¶ Sz ⁊ ē qđ aug. dic. iz. de tri. q̄ ꝟsensus illecebre si sola cogitatiōe delectatiōis ꝓtēt ē sic bñdū existimo velut eibū vetitū mulier sola comederit: ꝑ mulierē ātelligit rō iferior: sic ibidē ipe exponit. ergo peccatū morose delectatōis ē in rōne. ¶ Rñ°. dōz q̄ sic iā dictū ē: peccatū ꝓtingit esse in rōne: qñz qdem ic̄tū est directiua hūanoꝝ actuū. Manifestū ē āt q̄ rō nō solū est directiua exterioꝝ actuū: ꝫz ēt interioꝝ passionū. ⁊ iō qñ ōtic̄ ratio i directione interioꝝ passionū. dr eē peccatū in rōne: sic ēt qñ defic̄i in directione exterioꝝ actuū. Defic̄ āt in directione passionū interioꝝ dupl'r. Uno mō qñ ipat illicitas passiones. sic̄ qñ bō ex deliberatione ꝓuocat sibi motū ire vl' ocupiscētie, alio modo qñ ñ repmit illicitū passionis motū: sic̄ cū aligs postq̄z deliberauit q̄ motꝰ passionis insurgens ē inordinatꝰ. nihilominꝰ circa ipz imorat. ⁊ ipm nō expellit: ⁊ �sm hoc dr peccatū delectatōis morose eē in rōne. ¶ Ad ꝓmū ergo dōz q̄ delectatio qdē ē in vi appetitiua sic̄ i ꝓximo ꝓncipio: ꝫz in rōne ē sic̄ i ꝓmo motiuo �sm hoc qđ supra dctm est: q̄ actōes q̄ nō trāseūt in exteriorem mām sūt sic̄ in subo in suis ꝓncipys. ¶ Ad scām dōz q̄ rō actū ꝑpuz illicitū bz circa ꝑpuz obz. ꝫz directionez bz circa oīa oba interioꝝ viriū q̄ ꝑ rōnē dirigipūt. ⁊ �sm hoc ēt delectatio circa sensibilia oba ptiet ad rōnē. ¶ Ad tertiū dōm q̄ delectatio dr morosa nō ex mora tpis: ꝫz ex eo q̄ rō ōliberās circa eā imorat. nec tñ eā repellit tenens ⁊ volues libenter q̄ statim vt attigerunt aium respuī debuerunt. vt augu. dicit. iz. de tri.

Ad septimum sic ꝓcedit. Uꝝ q̄ ꝑctiñ ꝟsensus in actū nō sit in rōne supiori. Consentire.n. ē actꝰ appetitiue vtutis: vt supra hitū ē: ꝫz rō ē vis apꝓhēsiua. ergo ꝑctiñ ꝟsensus in actum nō ē in rōne supiori. ¶ ℙ. Rō superior ītēdit rōnib⁹ eternis ispiciēdis ⁊ ꝟsulēdis vt augu. dic. iz. de tri. ꝫz qñz ꝟsentit in actū nō ꝟsultis rōnib⁹ eternis. nō.n. sp hō cogitat de reb⁹ diuinis q̄ ꝟsentit in aliquē actū. ergo ꝑctiñ ꝟsensus in actū nō sp ē in rōne superiori. ¶ ℙ. Sic ꝑ rōnes eternas ꝑt hō regulare actꝰ exteriores ita ēt interiores delectatiōes vel alias passiones: ꝫz ꝟsensus in delectationē absq̄z hoc q̄ ope statuat ipiēdū ē rōnis inferioris: vt dic̄ augu. iz. de tri. ergo ēt ꝟsensus in actū ꝑcti dz interdū attribui rōi inferiori. ¶ ℙ. Sic̄ rō supior excedit inferiorē: ita rō excedit vi imaginatiuā: ꝫz q̄ñqz ꝓcedit hō in actū ꝑ apꝓhēsionē vtutis imaginatiue absq̄z oi deliberatiōe rōis: sic̄ cū aligs ex imꝓmeditato mouet manuz aut pedē. ergo ēt qñz ꝑt rō inferior cōsentire in actū ꝑcti absq̄z rōne superiori ¶ Sz ⁊ ē qđ aug. dic. iz. de tri. Si in ꝟsensione male vtēdi, reb⁹ q̄ ꝑ ꝟsensuz corpis sentiunt: ita decernit qōcūq̄z ꝑctiñ: vt si potestas sit ēt corpe ꝟpleat: itelligēda ē mulier cibuz illicitū viro dedisse: ꝑ quē supior rō significat. ergo ad rōnē supiorē ꝑtinet ꝟsentire in actū ꝑcti. ¶ Rñ°. dōz q̄ ꝟsensus ꝓportat iudiciū quoddā de eo in qđ ꝟsentit: sic̄. n. rō speculatiua iudicat ⁊ sentētiat de reb⁹ itelligibilib⁹: ita rō ꝓctica iudicat ⁊ sentētiat de agēdis. Est āt ꝟsideraduz q̄ in oi iudicio vltīa sentētia ꝑtinet ad supmū iudicatoriuz: sic̄ videm⁹ in speculatiuis q̄ vltia sentētia de aliq̄ ꝓpōne dat ꝑ resolutionē ad ꝓma ꝓncipia. q̄z diu. n. remanet aliqđ ꝓncipiū altiꝰ adhuc ꝑ ipz ꝑt examinari id de quo q̄rit: vñ adhuc suspē-

sum iudiciū: q̄si nōdū data finali sentētia. Manifestū ē āt q̄ actꝰ hūani regulari pñt: ⁊ regula rōnis hūane q̄ sumit in reb⁹ creatis q̄s nāl'r homo cognoscit: ⁊ vlteriꝰ ex regula legis diuine: vt supra dctm ē: vñ cū regula legis diuine sit superior: pñs ē vt vltima sentētia ꝑ quā iudiciū finalr termiꝫ ptineat ad rationē supiorē: q̄ ītēdit rationib⁹ eternis: cū ātde plib⁹ occurrit iudicāduz: finale iudiciū ē de eo qđ vltio occurrit: i actib⁹ āt hūanis vltio occurit ipe actꝰ. pambulū āt ē ipa ōlectatio q̄ iduc ad actū. ⁊ ideo ad rationē supiorē ꝓpe ꝑtinet ꝟsensus i actū: ad rationē vo inferiorē q̄ hz iferri ꝓpe ꝑtinet iudiciū pambulū: qđ ē ō delectatione: q̄uis ēt ⁊ de delectatione supior ratio iudicare possit. qz qcqd in dicio subdit inferioris: subdit ēt iudicio superioris: ꝫz nō ouertit. ¶ Ad ꝓmū ergo dōm q̄ ꝟsentire ē actꝰ appetitiue vtutis non absolute: ꝫz ꝟs ad actū rationis deliberātis ⁊ iudicātis: vt supra dictū ē: i hoc.n. terminat ꝟsensus. qz volūtas tēdit i id qđ ē iā ratione iudicatū: vñ ꝟsensus ꝑt attribui ⁊ volūtati ⁊ rationi. ¶ Ad scōz dōz q̄ ex hoc ipso q̄ ratio superior non dirigit actꝰ hūanos �sm legē diuinā ipedit⁹ actus ꝑcti dr ipa ꝟsentire siue cogitet de lege eterna: siue ñ: cū.n. cogitat de lege dei actu eā ꝓtēnit: cū vo ñ cogitat: eā negligit ꝑ modū omissiōis cuiusdā: vñ oīb⁹ modis ꝟsensus actus ꝑcti ꝓcedit ex superiori ratione. qz vt augu. dic. iz. de tri. ñ ꝑt peccatū efficaciter ꝓpetrādū mēte decerni. niſi illa mētis ītētio penes quā sūma ptās ē mēbra i opus moueāt vl' ab ope cohibēdi male actioni cedat aut seruiat. ¶ Ad tertiuz dōm q̄ ratio superior ꝑ cōsiderationē legis eternē: sic̄ ꝑt dirigere vl' cohibere actū exteriorē: ita ēt delectationē interiorē: ꝫz tñ añq̄z ad iudiciū superioris rationis deueniat statī vt sensualitas ꝓponit delectationē: inferior ratio ꝑ rationes rēpozales deliberās: q̄ñz huiusmodi delectationē acceptat: ⁊ tūc ꝟsensus in delectationē ꝑtinet ad inferiorē rationē. Sivio ēt ꝟsideratis ratōib⁹ eternis homo in eodē ꝟsensu ꝑseueret iā taliter ꝟsensus ad superiorē rationē ꝑtinebit. ¶ Ad q̄rtū dōz q̄ ap̄hēsio vtutis imaginatiue ē subita: ⁊ sine deliberatione. ⁊ ideo ꝑt aliquē actū cāre añq̄z superior vl' inferior ratio ēt habeat tps deliberādi: ꝫz iudiciū rationis inferioris ēt de liberatione q̄ idiget tpe in quo ēt ratio superior deliberare ꝑt. vñ si ñ cohibeat ab actu ꝑcti ꝑ suā ōliberationē ei iputat.

Ad octauum sic ꝓcedit. Uꝝ q̄ ꝟsensus in delectatione non sit peccatū mortale. Cōsentire.n. in delectationē ꝑtinet ad rōnē inferiorem cñ ē intēdere rationib⁹ eternis: vl' legi diuine: ⁊ ꝑ ipās ab eis auerti: ꝫz oē peccatū mortale ē ꝑ auersionē a lege diuina: vt ꝑz ꝑ diffinitionē aug. de peccato mortali data q̄ supra posita est. ergo ꝟsensus in delectationez non est peccatū mortale. ¶ ℙ. Cōsentire in aliqd nō ē malū. nisi q̄ illō est malū in qđ ꝟsentit: ꝫz ꝓp quod vnūquodq̄z illud magis vl' saltez non minꝰ: non q̄ illud in quod ꝟsentit ꝑt esse minꝰ malū q̄z ꝟsensus: ꝫz delectatio sine ope no est peccatū mortale: ꝫz veniale tātū. ergo nec ꝟsensus in delectationem est peccatuz mortale. ¶ ℙ. Delectationes dr̄nt in bonitate ⁊ malitia ꝫz dr̄iaz opationū. vt dic̄ phs in. io. etbi. ꝫz alia opatio est interior cogitatio: ⁊ aliꝰ actꝰ exterior: puta foznicationis. ergo delectatio consequens actuz interiorem cogitationis tantum differt a delectatione foznicationis in bonitate vel malitia quantum differt cogitatio interior ab actu exteriori. ⁊ ꝑ ipās etiā eodem modo dr̄ ꝟsentire in vtrūq̄z ꝫz cogitatio interior non est peccatū mortale. nec etiā ꝟsensus in cogitationez. ergo ꝑ ipās nec ꝟsensus in delectatōez. ¶ ℙ. Exterior actꝰ foznicationis vl' adultery non est peccatū mortale ratione delectationis: q̄ etiā inuenit in actu matrimoniali: ꝫz ratione inordinationis ipi⁹ actus: ꝫz ille q̄ ꝟsentit in delectationez non ꝓp hoc ꝟsentit in inordinatione actꝰ. ergo non videt mortal'r peccare. ¶ ℙ. Peccatuz homicidij est graui⁹ q̄z simplicis foznicationis: ꝫz ꝟsentire

in delectationez q̄ ꝓsegr̄ cogitationez de homicidio non est peccatū mortale. ergo multo mīꝰ ꝓsentire in delectationē q̄ ꝓsegr̄ cogitationē de fornicatione ē pctm̄ mortale ¶ P. Ōro dominica quotidie dr̄ ꝑ remissiōe venialiū: vt aug. dic̄: sz ꝓsensū i delectationē aug. docet eē abolēdū per oronē dnicā. Dic̄. n. in. i z. de tri. q̄ hoc ē lōge minꝰ peccatū q̄z si ope statuaf̄ iplēdū. ꝛ iō de talibꝰ quoq; cogitationibꝰ venia petēda ē. pectusq; pcutiēdū atq; dōz. Dimitte nobis debita nr̄a. ergo ꝓsensus i delectationem ē peccatū venialē. ¶ Sz ꝺ est qđ aug. post pauca subdit. Totꝰ homo dāna bit nisi hec q̄ sine volūtate opandi: sz tm̄ cū volūtate aīum talibꝰ oblectādi. soliꝰ cogitationis sentiunt̄ esse pctā ꝑ mediatoris gr̄am remittant̄: sz nullus dānat̄ nisi ꝑ pctō mortali. ergo ꝓsensus i delectationez ē pctm̄ mortale. ¶ Rñ°. dōm q̄ circa hoc alīq diuersimode opinati sunt. Quidā. n. dixerūt q̄ ꝓsensus i delectationez nō ē peccatū mortale: sz veniale tm̄. Alīj vo dixerunt q̄ est peccatū mortale. ꝛ hec opinio ē cōior ꝛ verisimilior. ¶ Est. n. ꝓsiderādū q̄ cū ois delectatio ꝓseqūf̄ aliq̄ opationez: vt dr̄ i. io. ethi. ꝛ itez cuz duo. s. ad opatōez quā ꝓsegr̄: ꝛ ad obz i quo gs delectat̄. Cōtingit ār q̄ aliq̄ opatio sit obm delectationis: sic̄ ꝛ aliq̄ alia res. qz ipa opatio p̄t accipi vt bonū ꝛ finis i quo gs delectatus regescit. ꝛ qñz gdē ipsamet opatio quā ꝓsegr̄ delectatio ē obm delectationis iq̄tū. s. vis appetitiua. cū ē delectari reflectif̄ i ipsaz opationē: sic̄ i quoddā bonū: puta cū aliq̄s cogitat ꝛ delectat̄ de bocipo qđ cogitat. iq̄tū sua cogitatio placet. Qñq; vo delectatio ꝓseqūs vnā opationez: puta cogitationez aliq̄s hz ꝑ obo aliā opationem q̄si rē cogitatā: ꝛ tūc tal' delectatio ꝓcedit ex ic̄linatione appetit°: nō qdem i cogitationē: sz i opationē cogitatā. Sic igr̄ aliqs de fornicatione cogitās de duob⁹ p̄t delectari. Uno mō de ipsa cogitatōe. alio mō de ipa fornicatione cogitata: delectatio ār cogitatiōe ipa segr̄ ic̄linationē affect° i cogitationē ipaz: cogitatio ār ipsa fm se nō ē pctm̄ mortale: imo qñz ē venialē tm̄: puta cū aliqs iutil'r cogitat ō ea: qñz ār sine peccato ōio: puta cum aliquis vtiliter de ea cogitat: sic̄ cū vult ō ea ꝓdicare vl' disputare: ꝛ iō ꝑ oñs affectio ꝛ delectatio q̄ sic ē de cogitatione fornicationis nō est de gñe pctī mortal': sed qñz ē pctm̄ veniale: qñz nullū: vñ nec ꝓsensus i talē ōlectationē ē pctm̄ mortale. ꝛ fm hoc p̄ma opinio hz vitatē: q̄ ār aliqs cogitās de fornicatiōe delectet̄ de ipo actu cogitato: hoc ꝓtigit ex hoc q̄ affectio ei° ic̄linata ē i būc actum: vnde q̄ aliqs ꝓsentiat i talez delectationē hoc nihil aliud ē q̄ ipse ꝓsentiat i hoc q̄ affect° su° sit ic̄linat° i fornicationem: nullus. n. delectat̄ nisi i eo qđ ē cōforme appetitui ei°: q̄ ār aliqs ex deliberatōe eligat q̄ affect° su° ꝓformet̄ his q̄ fm se sūt pctā mortalia: ē pctm̄ mortale: vñ tal' ꝓsensus i delectatione pctī mortal' ē pctm̄ mortale: vt scōa opinio ponit. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ cōsensus i delectationē p̄t eē ñ solū rōnis iferiozis: sz ēt supiozis. vt dcīt ē: ꝛ tm̄ ipa rō iferioz p̄t auerti a rōnib⁹ eternis. qz ꝛsi nō itēdit eis: vt fm eas regulās qđ ē. p̄muz supiozis rōnis: itēdit tm̄ eis: vt fz eas regulata: ꝛ hoc mō ab eis se auertēs pōt peccare mortal'r: nam ꝛ act° iferiozis viriū: ꝛ ēt exteriozis mēbroz pñt eē pctā mortalia fm q̄ defic̄ ordinatio supiozis rōnis regulātis eos fz rōnes eternas. ¶ Ad scōm dōm q̄ cōsensus i pctm̄ qđ est veniale ex gñe ē veniale pctm̄: ꝛ fm hoc p̄t cōcludi q̄ consensus i delectationē q̄ ē de ipsa vana cogitatione fornicatōis ē pctm̄ veniale: sz delectatio q̄ ē i ipo actu fornicationis de gñe suo ē pctm̄ mortale: sz q̄ añ cōsensum sit veniale pctm̄: hoc ē p accēs. s. pp ipfectionē act°: q̄ qdē ipfectio tollit̄ q̄ cōsensum deliberatū supueniētē: vñ ex hoc adducit̄ i suā ñām: vt sit pctm̄ mortale. ¶ Ad 3m dōm q̄ rō illa ꝓcedit de delectatiōe q̄ hz cogitationē ꝑ obo. ¶ Ad q̄rtū dōm q̄ delectatio q̄ hz actū exteriozē ꝑ obo nō p̄t eē absq; complacētia exteriozis act° fm se: ēt si nō statuaf̄ iplēdū pp ꝓhibitionem alicui° supiozis: vñ act° fit iordinat°: ꝛ p oñs delectatio erit iordinata. ¶ Ad qntū dōz q̄ ēt ꝓsensus in delectationē q̄ ꝓcedit ex ꝓplacētia act° homicidy cogitati ē peccatū mortale: nō ār ꝓsensus i delectationē q̄ ꝓcedit ex cōplacētia cogitationis ō homicidio. ¶ Ad sextū dōz q̄ oro dnica nō solū ꝺ pctā venialia dōa ē: sz etiā ꝺ mortalia.

Ad nonum sic ꝓcedit. Ur̄ q̄ i supiozi rōne ñ possit eē pctm̄ veniale fm q̄ ē directiua iferioz viriū. i. fm q̄ cōsentit i actū pctī. Dic̄. n. aug. i. iz. de tri. q̄ rō supioz iberet rōnib⁹ eternis. sz peccare mortal'r ē ꝑ auersionē a rōnib⁹ eternis. ergo videt̄ q̄ in supiozi rōne nō possit eē pctm̄. nisi peccatū mortale. ¶ P. Supioz rō se hz i vita spūali tanq̄ ꝓncipiū. sic̄ ꝛ coz i vita corpali: sz ifirmitates cordis sūt mortales. ergo pctā supiozis rōnis sunt mortalia. ¶ P. Peccatū veniale fit mortale si fiat ex contēptu: sz hoc nō vr̄ eē sine contēptu: q̄ aliqs ex deliberatione peccet ēt venial'r: cuz ergo cōsensus rōnis supiozis sp sit cū deliberatiōe legis diuine: vr̄ q̄ non possit esse sine pctō mortali pp cōtēptū diuine legis. ¶ Sz ꝺ. Cōsensus i actū pctī ptinet ad rōnē supiozē: vt supra dictū ē: sz consensus in actū pctī veniał' ē peccatū veniale. ergo i supiozi rōne pōt eē peccatū veniale. ¶ Rñ°. dōm q̄ sic̄ aug. dic̄ i. iz. de tri. rō supioz iberet rōnib⁹ eternis conspiciēdis aut cōsulēdis. Cōspiciēdis qdē fm q̄ coz vitatē speculat̄. Consulēdis ār fm q̄ p rōnes eternas de alijs iudicat ꝛ ordinat. ad qō pti net q̄ deliberādo p rōnes eternas cōsentit i aliquē actū vl' dissentit ab eo. Cōtingit ār q̄ iordinatio act° i quē cōsentit nō ꝺriat̄ rōnib⁹ eternis. qz nō ē cū auersione a fine vltimo sic̄ ꝺriat̄ act° pctī mortal': sz ēt ꝑter eas sic̄ act° pctī venial'. vñ qñ rō supioz i actū pctī venial' cōsentit: nō auertit̄ a rōnib⁹ eternis. vnde non peccat mortal'r: sz venial'r. Et p hoc pz responsio ad p̄mū. ¶ Ad scōm dōm q̄ duplex ē ifirmitas cordis. Una q̄ ē i ipa suba cordis: ꝛ imutat nāle cōplexionē ipi°. ꝛ tal' ifirmitas sp ē mortal'. Alia est ār ifirmitas cordis pp aliq̄s iordinationez vl' mot° ei°: vl' alicui° coz q̄ circūstār coz: ꝛ tal' ifirmitas non sp est mortal'. Et sil'r in ratiōe supioz sp est peccatū mortale quādo tollit̄ total'r ipa ordīatio rationis supiozis ad p̄pū obz qđ est rationes eternę: sz quādo est iordīatio circa hoc non est peccatū mortale: sz veniale. ¶ Ad tertiū dōm q̄ deliberat° consensus in peccatū non sp ptinet ad contemptū legis diuine. sz solum quando peccatum legi diuine ꝺriat̄.

Ad decimum sic ꝓcedit. Ur̄ q̄ i supiozi rationē non possit eē peccatū veniale fm seip̄am. i. fm q̄ ispic̄ rationes eternas. Act°. n. potentie non iuenit̄ eē deficiens nisi ꝑ hoc q̄ inordinate se hz circa suū obz: sz obz supiozis rationis sūt eterne rationes: a qbus ordinari non est sine peccato mortali. ergo i supiozi rationē non p̄t esse pctm̄ veniale fm seip̄az. ¶ P. Luz ratio sit vis deliberatiua act° rationis sp est cū deliberatione: sz ois iordinat° mot° i his q̄ dei sūt si sit cū deliberatione est peccatū mortale. ergo i ratione supiozi fm seip̄az nūq̄z est peccatū veniale. ¶ P. Contingit quādoq; q̄ pctm̄ ex surreptione est peccatū veniale: peccatuz ār ex deliberatione est peccatū mortale ꝑ hoc q̄ ratio ōliberās recurrit ad aliqđ maiꝰ bonū: ꝺ qđ homo agens grauiꝰ peccat. sic̄ cū de actu delectabili iordinato ratio deliberat qđ est ꝺ legez dei: grauius peccat consentiendo q̄z si solum consideraret quod est contra virtutez moralem: sed ratio superioz non potest recurrere ad aliquod altiꝰ q̄z sit suum obm. ergo si motꝰ ex surreptione non sit peccatū mortale: neq; ēt deliberatio supueniens faciet ipz esse peccatū mortale: qđ pz esse falsuz. non ergo i ratione supiozi fm seip̄az p̄t esse peccatū veniale. ¶ Sz ꝺ motꝰ surrepticiꝰ ifidelitatis est peccatū veniale. sz ptinet ad supiozem rationez fm seip̄az. ergo i ratione

superiori ... potest esse peccatum veniale scōm seipsam. ¶ Rñ°. dōm q̄ rō supior alr ferr̄ i suū obm: atq; alr i oba iferiorꝫ viriū q̄ p ipaz dirigunt. Jn oba.n. iferiorꝫ viriū nō ferr̄ nisi iq̄tū de eis ꝓsulit rōnes eternas. vñ nō ferr̄ i ea nisi p modū deliberationis: deliberat° ār ꝓsensus in bis q̄ ex gñe suo sūt mortalia: ē mortale pctm̄. ꝛ iō rō supior sp mortalr peccat: si act° iferiorꝫ viriū i quos ꝓsentit sint pctā mortalia. Sz circa ꝑpuz obm bz duos act°. s. simplicē ituitu ꝛ deliberatione fz q̄ ēt de ꝑpo obo ꝓsulit rōnes eternas: fz ār simplicē ituitū p̄t aliquē iordinatū motū bre circa diuina: puta cū gs patiē subitū ifidelitatis motū: ꝛ q̄uis ifidelitas fz suū gen° sit pctm̄ mortale: tñ subit° mot° ifidelitatis ē pctm̄ veniale. qz pctm̄ mortale nō ē nisi ꝫ legē dei. pōt ār aliq̄ hoꝝ q̄ ptinēt ad fidē subito rōni occurrere sub q̄daz alia rōne añq̄ sup hoc ꝓsulaē vl ꝓsulī possit rō eterna. i. lex dei: puta cū gs resurrectione mortuoꝝ subito appbēdit vt ipole'em: fm nāz: ꝛ sil'r appbēdēdo remittiē añq̄ tps habeat deliberādi q̄ hoc ē nobis traditū vt credēdū fm legē diui nā. Si vo post hāc deliberationē mot° ifidelitatis maneat ē pctm̄ mortale. ꝛ iō circa ꝑpuz obm ꝛsi sit peccatū mortale ex gñe: p̄t rō supior peccare venialr i subitis motib°: vl ēt mortalr p̄ deliberatū ꝓsensū. Jn bis ār q̄ ptinēt ad iferiores vires sp peccat mortalr i bis q̄ sūt pctā mortalia ex suo gñe ñ ār i bis q̄ fz suū gen° sūt venialia pctā. ¶ Ad p̄mū g̃ dōz q̄ pctm̄ qō ē ꝫ rōes eternas: ꝛsi sit peccatū mortale ex gñe p̄t tñ esse peccatū veniale pp̄ ipfectionē act° subiti. vt dcm̄ ē. ¶ Ad scōm dōm q̄ i opatiuis ad rōnē ad quā ptinet deliberatio ptinet ēt simplex ituit° eoꝝ ex gb° deliberatio p̄cedit: sic ēt i speculatiuis ad rōnē ptiet ꝛ syllogizare: ꝛ ꝑpō nes formare. ꝛ iō ēt rō p̄t bre subitū motū. ¶ Ad ꝫ dōz q̄ vna ꝛ eadē res p̄t diuersas ꝓsiderationes bre: q̄ꝝ vna ē altera altior: sic deū ee p̄t ꝓsiderari: vl iq̄tū ē cognoscibile rōe hūana: vl iq̄tū tradit reuelatōe diuina: q̄ est ꝓsideratio altior. ꝛ iō q̄uis obiectū rōnis supioris sit gddā fz nāz rei altissimuz: tñ p̄t ēt reduci i quādā altiorē ꝓsiderationē. ꝛ hac rōne qō i motu subito nō erat peccatū mortale p deliberationē reducentem in altiorem consideratione fit peccatum mortale: sicut supra expositum est.

¶ Questio. LXXV.

Deinde ꝓsiderādū ē de cāis pctōꝝ Et p̄mo i gñali. Scdo in spāli. ¶ Circa p̄mū q̄runt ōtuor. Prio vtꝫ peccatū habeat cāz. Scdo vtꝫ habeat cāz iteriorez. Tertio vtꝫ habeat causam exteriorem. Quarto vtruz peccatum sit causa peccati.

Ad primum sic ꝓcedit. Uī q̄ pctm̄ ñ bēat cām. Peccatū. n. bz rōnē mali: vt dcm̄ ē sz malū ñ bz cāz: vt Dio. dic. 4. c. de diui. no. ergo peccatuz ñ bz cāz. ¶ P. Cā ē ad quā de necitate segr̄ aliud: sz qō est ex necitate nō vr̄ eē peccatū. eo q̄ oē peccatū est volūtariū ergo peccatū ñ bz cāz. ¶ P. Si peccatū bz cāz: aut bz p cā bonū aut malū: nō ār bonū. qz bonū ñ facit nisi bonū. non. n. p̄t arbor bona fructꝰ malos facere: vt dr̄ Matth. 7. sil'r ār nec malū p̄t eē cā pcti. qz malū pene segr̄ ad peccatū: malū ār culpe ē idē qō peccatū: peccatū igr̄ ñ bz cāz. ¶ Sz ꝫ. Dē qō fit bz cāz. qz vt dr̄ Job. 5. Nihil i terra sine cā fit: sz peccatū fit. ē. n. dcm̄: vl factū: vl ocupitū ꝫ legē dei. ergo peccatū bz cāz. ¶ Rñ°. dōz q̄ peccatū ē gdā act° iordiat°. Ex p̄te igr̄ act° p̄t bre p se cāz: sic ꝛ glz ali° act°: ex pte ār iordinatiōis bz cāz eo mō quo negatio vl ꝓuatio p̄t bre cāz. Negatiōis ār alicui° p̄t duplex cā assignari. Prio qdē defect° cāe. i. ipi° cāe negatio ē cā negatiōis fm seipaz: ad remotionez. n. cāe segr̄ remotio effect°. sic obscuritatis cā est absentia sol'alio mō cā affirmationis ad quā segr̄ negatio ē p accns cā negatiōis ꝓntis: sic ignis cāndo calorē ex ꝓncipali itētione. ꝓter cām ꝓuationē frigiditatis, quoꝝ p̄mū p̄t sufficere ad simplicē negationē: sz cū iordinatio pctī ꝛ qōlz malū nō sit simplex negatio: sz ꝓuatio ei° qō qdē natū ē ꝛ dz bre: necesse ē q̄ tal'iordinatio bēat cāz agētē p accns: qō. n. natū ē iesse ꝛ dz: nūq̄ abesset nisi pp cāz aliq̄ ipedietez: ꝛ fm hoc ꝓsueuit dici q̄ malū qō i q̄dā ꝓuatione ꝓsistit bz cām defi cietē vel agētē p accns. oīs ār cā p accns reducit ad cām p se. Cū igr̄ peccatū ex pte iordinatiōis bēat cāz agētē p accidēs. ex pte ār act° bēat cāz agētē p se: segr̄ q̄ iordinatio peccati ꝓsequr̄ ex ipa cā act°. Sic igr̄ volūtas carēs directione regule rōnis ꝛ legis diuine: itēdēs aliq̄ bonū cōmutabile cāt actū qdē pctī p se: sz iordinatione act° p accns ꝛ p̄ter intentionē: p̄uēit. n. defect° ordinis i actu ex defectu directionis i volūtate. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ peccatū nō solū significat ipaz ꝓuatōez boni q̄ ē iordinatio: sz significat actū sub tali ꝓuatōe q̄ bz rōnē mali: qō qdē q̄r bēat cāz dcm̄ ē. ¶ Ad scōm dōm q̄ si illa diffō cāe vl r debeat vificari os vt itelligaē de cā sufficiēti: ꝛ nō ipedita. ꝓtingit. n. aliqd eē cāz sufficiētē alteri°. ꝛ tñ nō ex necitate segr̄ effect° p̄p alia qō ipedimētuz supueniēs: alioqn segr̄eē q̄ oīa ex necitate ꝓtingerēt. vt pz i. 6. metaphy. Sic igr̄ ꝛsi pecctuz bēat cām nō tñ segr̄: q̄ sit necaria. qz effect° p̄t ipediri. ¶ Ad tertiuz dōm q̄ sic dictū ē: volūtas sine adhibitiōe regule rōnis vl legis diuine ē cā pcti. hoc ār q̄ ē ñ adhibere regulā rōis vl legis diuine fm se nō habz rōnez mali: nec pene: nec culpe añq̄ applicer̄ ad actū: vñ fm hoc pcti p̄mi nō ē cā malū alicui. qō. sz bonū aliq̄ cū absentia alicui° alteri° boni.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uī q̄ peccatū ñ beat cāz iteriorē. Jd. n. qō ē iteri° alicui° rei sp adest ei: si igit peccatū bēat cām iteriorem sp hō peccaret: cū posita cā ponat effect°. ¶ P. Idez nō est cā suuꝑi°: sz iteriores mot° hois sūt peccatū. ergo nō sūt cā pcti. ¶ P. Quicqd est ira hoīem: aut est nāle: aut volūtariū: sz id qō est nāle nō p̄t esse pcti cā. qz peccatū est ꝫ nām vt dic Damas. q̄ ār est volūtariū si sit iordinatū ia est peccatū. nō ergo aliqd ir̄isecū p̄t eē cā p̄mi pcti. ¶ Sz ꝫ ē q̄ aug. dic q̄ volūtas est cā pcti. ¶ Rñ°. dōm q̄ sic ia dictuz est: p se cāz pcti opz accipe ex pte ipi° act°. act° ār hūani p̄t accipi cā iterior: ꝛ mediata ꝛ imediata. Jmmediata qdem cā hūani act° est rō ꝛ volūtas fm quā hō est liber arbitrio cā ār remota est apbēnsio sensitiue ptis. ꝛ etiaz appetitus sensitiui°. Sic. n. ex iudicio rōnis voluntas mouet ad aliqd fm rōnem: ita etiā ex apbēnsione sensus appetit° sensitiui mouet ad aliqd ꝛ appetitus: ipsa ār absentia debite regule ptinet ad pctm̄ q̄ nata est huiusmodi regulā ꝓsiderare: sz ipa p̄fectio volūtary act° pctī ptinet ad volūtē: ita q̄ ipse voluntatis act° p̄missis suppositis ia est quoddā peccatū. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ id qō est ir̄insecū sic potentia nāl is sp iest: id ār qō est ir̄insecū sic act° iterior appetitiue vl apbēnsiue vtutis nō sp iest: ipa ār potentia volūtatis est cā pcti i potētia: sz reducit i actū p mot° p̄cedentes ꝛ sensitiue ptis p̄io ꝛ rōnis ꝓnter. ex hoc. n. q̄ aliqd proponit vt appetibile fm sensum: ꝛ appetit° sensitiu° iclinat i illud: rō iterdū cessat a ꝓsideratōe regule debite: ꝛ sic volūtas pducit actū pcti. qz igr̄ mot° p̄cedentes nō sp sūt i actu: neq; peccatuz sp est in actu. ¶ Ad scōm dōz q̄ non omnes mot° iteriores sūt de substātia pcti. qō ꝓsistit p̄ncipalr i actu volūtatis: sz gdam p̄cedūt: ꝛ gdā ꝓsequunt ipm peccatū. ¶ Ad tertiū dōz q̄ illud qō est cā pcti sic potentia ꝑducens actū est nāle, mo-

tus etiã sensitiue ptis ex quo segr̃ peccatũ iterdũ est nãlis sic cũ pp appetitũ cibi aligs peccat: sz efficit peccatũ inãle ex hoc ipso q deficit regula naturalis. quam homo ꝺm naturam suam ꝺz attendere.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uꝛ q pctm̃ nõ bẽat cãz exteriozẽ. Peccatũ.n. ẽ actꝰ volũtarius. volũtaria ãt sũt eoꝝ q̃ sũt i nobis. ꝛ ita nõ hñt exterioꝛẽ cãz. ergo peccatũ nõ hz exteriozẽ cãz. ¶ P. Sic nã ẽ ꝑn cipiũ iteriꝰ: ita etiã volũtas: sz peccatũ i rebꝰ nãlibꝰ nunq̃ accidit nisi ex aliq̃ iteriozi cã. vtpote mõstruosi partꝰ puerꝰ ex coꝛruptõe alicuiꝰ ꝑncipy iteriozis. ergo neq̃ i mozacãm exteriozẽ. ¶ P. Multiplicata cã multiplicat̃ effectꝰ sz q̃to plura sũt ꝛ maioza exteriꝰ inducẽtia ad peccãdũ: tãto minꝰ id qõ gs inozdinate agit: ei ĩputat̃ ad pctm̃: ergo nihil exteriꝰ ẽ cã pctĩ. ¶ Sz ꝺ ẽ qõ ꝺr̃ Numeri. xi. Nõne iste sũt q̃ deceperũt filios israel. ꝛ puaricari vos fecerũt i ꝺño sup pctõ phogoꝛ. ergo aligd exteriꝰ potest eẽ cã faciẽs peccare ¶ Rñ. ꝺm q sic supza ꝺcm̃ est: cã iteriozi pctĩ est ꝛ volũtas vt pficiens actũ pctĩ. ꝛ rõ q̃tũ ad carẽtiã debite regule ꝛ appetitꝰ sensitiuꝰ iclinãs. Sic ergo aligd extrĩsecũ triplr̃ posset eẽ cã pctĩ. vl̃ qz moueret imediate ipaz volũtatẽ. vl̃ qz moueret rõnẽ. vl̃ qz moueret appetitũ sensitiuũ. volũtatẽ ãt vt supza ꝺcm̃ ẽ iteriꝰ mouere ñ ꝓt nisi ꝺs: q nõ ꝓt eẽ cã pctĩ: vt ifra ostẽdet̃. Uñ relingr̃ q nihil exteriꝰ ꝓt eẽ cã pctĩ: nisi vl̃ iq̃tũ mouet rõnẽ: sic hõ: vel demon psuadens pctm̃: vl̃ sic mouẽs appetitũ sensitiuũ: sic aliq̃ sensibilia exteriozа mouent appetitũ sensitiuũ. Sz neq̃ psuasio exteriozis ꝛ rebꝰ agẽdis: ex necitate mouet rõnẽ. neq̃ ẽt res exteriꝰ ꝓpositꝰ ex necitate mouẽt appetitũ sensitiuũ: nisi forte aliquo mõ dispositũ: ꝛ tm̃ ẽt appetitꝰ sensitiuꝰ nõ ex necitate mouet rõnẽ ꝛ volũtatẽ. vñ aligd exteriꝰ ꝓt eẽ aliq̃ cã mouẽs ad peccãdũ: nõ tm̃ sufficiẽter ad peccãdũ iducens: sz cã sufficiẽter ꝛ ꝓplẽs peccatũ ẽ sola volũtas. ¶ Ad ꝑmuz ergo ꝺm q ex hoc ipo q exteriozа mouẽtia ad peccãdũ nõ sufficiẽter ꝛ ex necitate iducũt: segr̃ q remaneat i nobis peccare ꝛ nõ peccare. ¶ Ad scõm ꝺz q̃ p hoc q ponit̃ iteriozis pctĩ nõ excludit̃ exteriozis. nõ.n. id qõ est exteriꝰ ẽ cã pctĩ nisi mediãte cã iteriozi: vt ꝺcm̃ ẽ. ¶ Ad ꝫm ꝺz q multipliꝯ catis exteriozibꝰ cãis iclinãtibꝰ ad peccãdũ multiplicãt̃ actꝰ peccati qui plures ex illis causis: ꝛ pluries iclinãt ad actus pctĩ: sz tm̃ minuit̃ rõ culpe q̃ ꝓsistit i hoc q aligd sit voluntarium ꝛ in nobis.

Ad quintum sic ꝓcedit. Uꝛ q peccatũ non sit cã pctĩ. Sũt.n. q̃tuoꝛ gña cãrum quoꝝ nullũ ꝓt adhoc ꝺgruere: q peccatũ sit cã pctĩ. finis. n hz rõnẽ boni. qõ nõ ꝺpetit pctõ qõ de sua rõne ẽ malũ. ꝛ ea dẽ rõne nec peccatũ ꝓt eẽ cã efficiẽs. qz malũ nõ ẽ cã agẽs: sz est ifirmũ ꝛ ipotẽs. vt Dio. diĉ. 4. c. de diui. no. cã ãt mãl̃ ꝛ formalis videnꝫ hr̃e solũ loeũ i nãlibꝰ coꝛpibꝰ: q̃ sũt ꝺposita ex mã ꝛ forma. ergo peccatũ nõ ꝓt hr̃e cãz mãlẽ ꝛ formalẽ. ¶ P. Agere sibi sile ẽ ei rei pfecte: vt ꝺr̃ i. 4. ethi. sz peccatũ de sui rõne ẽ ipfectũ. ergo peccatũ nõ ꝓt eẽ cã pcti. ¶ P. Si huiꝰ pctĩ sit cã aliud peccatuz eadẽ rõne: ꝛ illius erit cã aligd aliud peccatũ. ꝛ sic ꝓcedet̃ i ifinitũ. qõ ẽ icõueniẽs: nõ ergo peccatuz ẽ cã pcti. ¶ Sz ꝺest qõ Greg. diĉ sup Ezech. Peccatuz qõ, p penitẽtiã citiꝰ nõ deleꝫ peccatuz ẽ ꝛ cã pctĩ. ¶ Rñ. ꝺm q cum peccatuz hẽat cãm ex pte actꝰ: hoc mõ vnuz peccatuz posset eẽ cã alteriꝰ. sic vnꝰ actꝰ humanꝰ ꝓt eẽ cã alteriꝰ. Cõtingit igr̃ vnuz peccatuz eẽ cãm alteriꝰ ꝼm q̃tuoꝝ gña cãꝝ. ꝓio gdem ꝼm modũ cãe efficientis vl̃ mouentis: ꝛ p se: ꝛ p accñs. ꝓer accñs gdem sic remouens. phibens ꝺr̃ mouens p accñs. cuz.n. p vnum actũ pctĩ hõ amittit gr̃am vl̃ charitatem: vel verecũdiam vel qõcunq̃ aliud retrabens a pctõ. icidit ex hoc i aliꝰ peccatum: ꝛ sic ꝑmum peccatum est cã scõi p accñs. ꝓer se q-

dem sic̃ cum ex vno actu pctĩ hõ disponit̃ ad hoc q alium actuz ꝺsimilez facili ꝺmittit. ex actibꝰ. n. cãnt̃ disponeꝝ ꝛ hitꝰ iclinãtes ad similes actꝰ. Scõz vo genꝰ cãe mãl̃ vnuz peccatuz est cã alteriꝰ iq̃tuz ꝑparat ei mãm: sic̃ auaritia ꝑparat mãm litigio: qõ plerunq̃ est de diuitys congregatis Scõz vo genꝰ cãe finalis. vnuz peccatum est cã alteriꝰ inq̃tum pp finem vniꝰ pctĩ aligs ꝺmittit aliud peccatum: sic̃ cum aligs ꝺmittit simoniã pp finem ambitõis. vl̃ fornicatiõez pp furtum. Et qz finis dat formã i moralibꝰ: vt supza habitum est. ex hoc etiã segr̃ q vnum peccatum sit formal̃ cã alteriꝰ: i actu.n. fornicatõis q̃ pp furtum ꝺmittit̃: est qdem fornicatio sic̃ mãle. furtum vo sic̃ formale. ¶ Ad ꝑmꝰ ergo ꝺm q peccatum inq̃tum est inꝺordinatum hz rõnem mali: sed inq̃tum est actꝰ gdã hz aliqõ bonum saltem apparens ꝓ fine. ꝛ ita ex pte actꝰ ꝓt esse cã ꝛ final̃ ꝛ effectiua alteriꝰ pctĩ. lz nõ ex pte inꝺordinationis: mãm ãt habet peccatum nõ ex q̃: sed circa quã: formã ãt habet ex fine. ꝛ iõ ꝼm q̃tuoꝝ gña cãꝝ peccatum ꝓt ꝺici cã pctĩ. vt ꝺcm̃ est. ¶ Ad scõm ꝺm q peccatum est ipfectum impfectiõe mortali ex pte inordinationis: sed ex pte actꝰ ꝓt hr̃e pfectõez nãe. ꝛ ꝼm hoc ꝓt esse cã peccati. ¶ Ad tertium ꝺm q nõ ois cã peccati est peccatum. vñ nõ oportet vt ꝓcedat̃ in infinitum: sed ꝓt pueniri ad aliqõ peccatuz: cꝰ cã nõ ẽ aliꝰ pctm̃.

¶ Questio. LXXVI.

Deinde ꝺsiderãdũ ẽ de cãis pcti in spãli. Et ꝑmo ꝺ cãis iteriorib pctĩ. 2° ꝺ exteriozib. 3° de pctis q̃ sũt cã alioꝝ pctõꝝ. ꝓria ãt ꝺsideratio ꝼm ꝑmissa erit tripartita: nã ꝑmo agẽt ꝺ ignoratia q̃ ẽ cã pctĩ ex pte rõnis. 2° de ifirmitate seu passione q̃ ẽ cã pctĩ ex pte appetitꝰ sensitiui. Tertio de malitia q̃ ẽ cã pctĩ ex pte volũtatis. ¶ Circa ꝑmũ q̃runt̃ q̃tuoꝝ. ꝓrio vtꝝ ignorantia sit cã pctĩ. Scõ vtꝝ ignoratia sit peccatum. Tertio vtꝝ totaliꝫ a pctõ excuset. Quarto vtꝝ diminuat peccatum.

Ad primum sic ꝓcedit. Uꝛ q ignoratia ñ possit eẽ cã pctĩ. qz qõ nõ ẽ: nulliꝰ ẽ cã: sed ignoratia ẽ nõ ens. cũ sit ꝑuatio q̃dã scie. ergo ignoratia nõ ẽ cã pctĩ. ¶ P. Cãe pctĩ sũt accipiẽde ex pte ꝺuersionis: vt ex supza dictis pz. sz ignoratia vr̃ respicere auersionẽ. ergo si ꝺz poni cã pctĩ. ¶ P. Dẽ pctm̃ i volũtate ꝺsistit: vt supza ꝺcm̃ ẽ: sz volũtas nõ ferꝫ nisi i aliqõ cognitũ. qz bonũ appẽhensuz ẽ obz volũtatis. ergo ignoratia ñ ꝓt eẽ cã pctĩ. ¶ Sz ꝺ ẽ qõ augu. diĉ i li. de nã ꝛ gra: q ꝺ q̃dã p ignoratiã peccant̃. ¶ Rñ. ꝺm q ꝼm phm i. 8. phy si. cã mouens est duplex: vna p se: ꝛ alia p accñs. ꝓer se gdẽ ẽ q̃ ꝑpa vtute mouet. sic̃ generãs ẽ cã mouẽs grauia ꝛ leuia. ꝓer accñs ãt sic̃ remouẽs phibẽs: vl̃ sic̃ ipa remotio phibẽtis: ꝛ hoc mõ ignorantia ꝓt eẽ cã actꝰ pctĩ. est.n. ꝑuatio scie pficiẽtis rõnẽ q̃ phibz actũ pctĩ iq̃tũ dirigit actꝰ humanos. Cõsiderãdũ ẽ ãt q rõ ꝼm duplicẽ sciam est hũanoꝝ actuũ directiua. s. ꝼm sciam vl̃em ꝛ pticularẽ: ꝺferrẽs. n. de agẽdis vtiq̃ quodaz syllogismo: cꝰ ꝺclo ẽ iudiciuz: seu electio vl̃ opatio: actiões ãt i singularibꝰ sunt: vñ ꝺclo syllogismi opatiui ẽ singularis: singularis autẽ ꝑpõ nõ ꝺcludit̃ ex vli nisi mediante aliq̃ ꝑpõne singulari: sic̃ hõ ꝓhibet̃ ab actu parricidy p hoc q scit pr̃em nõ eẽ occidẽdũ: ꝛ p hoc q scit hunc eẽ pr̃em. vtriusq; ergo ignorantia põt causare parricidy actũ. s. ꝛ vlis ꝑncipy qõ est q̃dam regula rõnis ꝛ singularis circunstantie; vñ pz q nõ q̃lz ignorantia peccantis ẽ causa pctĩ: sz illa tm̃ q̃ tollit sciam ꝓhibẽtẽ actuz pctĩ: vñ si voluntas alicuiꝰ esset sic dispositа q nõ phiberet̃ ab actu parricidy: ẽt si pr̃ez agnosceret ignorantia pr̃is nõ ẽ hic causa pctĩ: sz ꝺcomitanter se hz ad pctm̃. ꝛ iõ talis nõ peccat ꝑp ignorantiam: sed peccat ignorans ꝼm phz i. 3. ethi. ¶ Ad ꝑmuz ergo ꝺm q ñ ens nõ ꝓt eẽ alicuiꝰ cã p se: ꝓt tm̃ eẽ cã p accñs sic̃ remotio phi-

bentis. ¶ Ad scōm dōm q sicut scientia quam tollit igno/
rātia respic pctm ex pte cōuersionis: ita ēt ignorātia ex pte
auersionis ē cā pcti: vt remouēs ꝓhibēs. ¶ Ad tertiū dōz
q i illud qō ē q̄ctū ad oīa ignotū nō ꝑt ferri volūtas. sz si ali
qd est fm aliqd notuz. ⁊ fm aliqd ignotū: ꝑt volūtas illud
velle. ⁊ hoc mō ignorātia ē cā pcti: sic cū aliqs scit hūc quez
occidit eē hoiem: sz nescit eū eē pfem: vel cum aliqs scit ali
quē actū esse delectabilē: nescit tm eū esse peccatum.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uř q ignorātia nō
sit pctm. ¶ Pctm. n. ē dctm vel fa
ctū vl̄ ꝓcupitū ɔ̄ legē dei: vt supra habitū ē: sz ignorātia nō
ipōrtat aliquē actū: neq; iteriorē: neq; exteriorē. ergo igno
rātia nō est pctm. ¶ P̄. ¶ Pctm directi⁹ opponit gre cū scie
sz ꝑuatio gre nō est peccatum: sz magis pena q̄daz ꝓsequēs
pctm. g̈ ignorātia q̄ ē ꝑuatio scie nō ē pctm. ¶ P̄. Si igno
rātia est pctm hoc nō est nisi iq̄tū ē volūtaria: sz si ignoran
tia sit pctm iq̄tū ē volūtaria: vř pctm i ipo actu volūtatis
ꝓsistere magis q̄ ignorātia. ergo i ignorātia nō erit pecca/
catū: sz magis aliqd ꝓns ad pctm. ¶ P̄. Oē pctm p penitē
tiam tollit: nec aliq̄ peccatū transiēs reatu remanet actu
nisi solū originale: ignorantia aūt nō tollit p penitētiaz: sz
adhuc remanet actu omni reatu per penitentiaz remoto.
ergo ignorantia non est peccatum nisi forte sit originale.
¶ P̄. Si ipa ignorātia sit pctm q̄diu remaneret ignoran
tia i hoīe tamdiu actu peccaret. sz ꝓtinue manet ignorātia
i ignorante. ergo ignorans ꝓtinue peccaret: qō pz eē falsuz:
qz sic ignorantia eēt grauissimū. nō ergo ignorantia ē pec/
catū. ¶ Sz ɔ̄. Nihil meret penam nisi peccatū: sz ignoran
tia meret penam fm illud. i. ad Loz. 14. Si qs ignorat igno
rabit. ergo ignorantia ē peccatū. ¶ Rñ°. dōz q ignorātia
in hoc a nesciētia dř. qz nesciētia dic simplicē scie negatio/
nē. vñ cuicūq; deest aliq̄ rep̄ scia: ꝑt dici nescire illam. fm
quē modū Dio. i angel' nesciētiam ponit. 6. c. ce. hierarchie.
ignorātia vo ipōrtat scie ꝑuationē: dū. s. alicui deest scia eo/
rū q̄ apt⁹ nat⁹ ē scire. Dor aūt q̄daz aliqs scire teneř: illa. s.
sine quor scia nō ꝑt debitū actū recte exercere: vñ oēs te/
nenř scire cōiter ea q̄ sūt fidei ⁊ vl̄ia iuris ꝓcepta. singuli ār
ea q̄ ad eor statū vl̄ officiū spectant. Unusq̄sq; vo scire te/
neř ea q̄ ad suū officiū spectant. Quedaz vo sūt q̄ ⁊si aliqs
nat⁹ ē scire: nō tm ea scire teneř: sic̄ theoremata geometrie ⁊
ꝓtigentia pticularia nisi i casu. ¶ Manifestū ē aūt q̄ qcūq;
negligit hre vel facere id qō teneř hre: vel facere peccat
pctō omissionis: vñ pp negligētiaz ignorantia eor q̄ aliqs
scire teneř ē peccatū: nō ār ꝑputař hōi ad negligentiaz si ne
sciat ea q̄ scire nō ꝑt: vnde hoc ignorantia ꝟuincibil' dř. qz
studio supari nō ꝑt. ⁊ pp hoc tal' ignorantia cuz nō sit volū
taria eo q̄ nō ē i potestate nr̄a eaz repellere: nō ē peccatū:
ex quo pz q̄ nulla ignorantia ꝟuincibil' est peccatum. igno/
rantia ār vicibilis est peccatuz si sit eor q̄ aliqs scire teneř
nō ār si sit eor q̄ qs scire nō teneř. ¶ Ad ꝑmuz ergo dōz q
sic supra dictuz est. i hoc q dř dictuz vl̄ factuz vel ꝓcupitū:
sunt itelligende ēt negatiōes oppositе fm q omissio hz rō
nē pcti. ⁊ ita negligentia fz quā ignorātia ē pctm ꝓtieř sub
pdicta diffōne pcti iq̄tū ꝑtermittit aliqd q̄ debuit dici vl̄
fieri vl̄ ꝓcupisci ad scīaz debitā acgrēdā. ¶ Ad scōz dōz q
ꝑuatio gre: ⁊si fz se nō sit peccatum. tm rōne negligētie ꝑpa
randi se ad graz ꝑt hre rōnez pcti: sic̄ ⁊ ignorantia: ⁊ tamen
q̄tum ad hoc est dissimile. qz hō ꝑt aliq̄z sciam acgrere per
suos act⁹. gra vo nō acgrit ex nr̄is actib⁹: sz ex dei munere.
¶ Ad tertiuz dōm q sic in pctō trāsgressionis peccatuz n
ꝓsistit i solo actu volūtatis: sz ēt i actu volito q ē ipa⁹ a vo
lūtate. ita i pctō omissionis nō soluz act⁹ volūtatis ē pctm:
sz ēt ipa omissio iq̄tū ē aliq̄l⁹ volūtaria: ⁊ hoc mō ipa negli
gētia sciēdi vl̄ ēt ipa icōsideratio ē pctm. ¶ Ad q̄rtū dōm
q lz trāseūte reatu p penitētiā remaneat ignorātia fz q ē
ꝑuatio scie. n tm remanet negligētia fz quā ignorātia pctm
dř. ¶ Ad gntuz dōm q sic i alys pctis omissionis solo illo
tpe hō actu peccat p quo ꝓceptū affirmatiuū obligat: ita ē
de pctō ignorātie: nō. n. ꝓtinue ignorās actu peccat: sz solū
qn̄ est tps acgrendi scientiam quam hre teneř.

Ad tertiuz sic ꝓcedit. Uř q ignorātia ex toto ex/
cuset a pctō: qz vt aug. dic: oē pctm volū
tariū ē: sz ignorātia cāt iuolūtariū: vt supra habitū est. ergo
ignorātia total' excusat pctm. ¶ P̄. Jd qō aliqs fac ꝓter i
tētionē p accens agit: sz itētio nō ꝑt eē de eo qō ē ignotū. er
go id qō p ignorātiā hō agit p accens se hz i actib⁹ humanis
sz qō ē p accens nō dat spēm: nihil ergo qō ē p ignorātiaz fa
ctū dz iudicari pctm vl̄ virtuosum in hūanis actib⁹. ¶ P̄.
Nō ē subm vrutis ⁊ pcti iq̄tū ē pticeps rōnis: sz ignorātia
excludit sciam p quā rō pficit. ergo ignorātia totaliter excu
sat a pctō. ¶ Sz ɔ̄ ē q̄ aug. dic i li. ō libero arbitrio: q̄ dā
p ignorātiaz facta recte ipōbant: sz solū illa recte ipōbāt
q̄ sūt pctā. ergo quedaz p ignorātiā facta sūt peccata. nō er
go ignorantia oīo excusat pctm. ¶ Rñ°. dōm q ignorātia
de se hz q faciat actū quez causat ꝟuoluntariū esse. iam aūt
dctm est q ignorantia dř causare actum quez scīa opposita
ꝓhibeat: ⁊ ita talis act⁹ si scīa adesset: esset ꝓrius volunta/
rius. qō ipōrtat nomē ꝟuolūtary: si vo scīa q̄ p ignorantiam ꝓ
tur nō ꝓhiberet actū pp iclinationē volūtatis in ip̄m: igno
rantia huiꝰ scie nō fac hoīem ꝟuolūtariū: sz nō volēte: vt dř
in. 3. ethi. ⁊ talis ignorantia q̄ nō ē causa act⁹ peccati: vt di/
ctum ē: qz nō causat ꝟuoluntariū: nō excusata pctō. Ex ca/
dez rō est de q̄cunq; ignorantia non causante: sz ꝓsequente
ɔcomitante actū peccati: sz ignorantia que est causa actus
qz causat ꝟuoluntariū: de se hz q excuset a pctō: eo q vo/
luntariuz est de rōne peccati. Sz q aliquando non totaliter
excuset a pctō pōt ꝓtingere ex duobus. Uno modo ex par/
te rei ipsius ignorante: intantū. n. ignorantia excusat a pcā
cato inquantuz ignorat aliqd esse peccatum. pōt aūt ꝓtin/
gere q aliquis ignoret qdem aliquaz circunstantiam pec/
cati: quā si sciret retraheret a peccādo: siue illa circūstātia
faciat ad rōnē pcti siue ñ: ⁊ tm adhuc remāet ei⁹ scia aliqd q
qō cognoscit illō eē actū pcti: puta si aliqs putiés aliquez
seiat qdē ipz eē hoīez qō sufficit ad rōnē peccari: nō tamen
scit eum esse patrem: quod est circunstantia constituēs no
uam speciem peccati: vel forte nescit q ille se defendēs re
peccutiat eum: quod si sciret non percuteret. quod non per
tinet ad rationem peccati: vnde licet talis propter ignoran
tiam peccet: non tamen totaliter excusatur a peccato. quia
adhuc remanet ei eognitio peccati. Alio modo potest hoc
contingere ex parte ipsius ignorantie. qz. s. ipsa ignorantia
est volūtaria vl̄ directe: sic̄ cū aliquis studiose vult nescire
aliq̄: vt liberi⁹ peccet: vel idirecte: sic̄ cū aliqs pp labore: vl̄
pp alias occupatiōes negligit adiscere id p qō a pctō retra
heret: tal'. n. negligētia fac ignorātiā ipaz eē volūtariam ⁊
pctm. dūmō sit eor q̄ qs scire teneř ⁊ ꝑt. ⁊ iō talis ignorātia
nō totaliter excusat a pctō. Si vo sit tal' ignorātia q̄ oīo sit ꝟuo
lūtaria: siue qz ē ꝟuincibilis. siue qz est ei⁹ qō qs scire nō te/
neř. tal' ignorātia oīo excusat a pctō. ¶ Ad ꝑmū ergo dōz
q nō oīs ignorātia cāt ꝟuolūtariū: sic̄ supra dictū ē: vñ non
q oīs ignorātia totaliter excusat a peccato. ¶ Ad scōm dōm q
iq̄tū remanet i ignorāte de volūtario: itātū remanet de i
tētione pcti. ⁊ fm hoc nō erit p accens pecatū. ¶ Ad tertiuz
dōm q si eēt tal' ignorātia q̄ totaliter vsum rōnis excluderet
oīo a pctō excusaret. sic̄ pz i furiosis ⁊ amētib⁹: n ār sp igno
rātia cāns peccatū ē tal': ⁊ iō nō sp totaliter excusat a pctō.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uř q ignorātia nō di
minuit peccatū. Illud. n. qō ē cōe
i oi pctō non diminuit peccatū: sz ignorātia ē cōis i oi pctō.
Dic. n. phs i. 3. ethi. q oīs malus est ignorās. ergo ignoran
tia nō diminuit pctm. ¶ P̄. pctm additū pctō fac maiꝰ pctm.
sz ipa ignorantia ē peccatū: vt dctm ē. ergo n diminuit pctm.
¶ P̄. Nō est eiusdez aggrauare ⁊ diminuere pctm: sz igno
rantia aggrauat peccatū: qm̄ supra illud apli. Ignorās qm̄ be

nignitas dī ꝛc. dic̄ Ambrosi⁹. Grauissime peccas si ignoras. ergo ignorātia nō diminuit peccatū. ¶ Ꝑ. Si aliq̄ ignorantia diminuit peccatū hoc maxie videt de illa que totalr tollit vsum rōnis: sz huiusmodi ignorātia nō minuit peccatū: sz magis auget. Dic̄.n.phs in.z.ethi. q⁹ ebrius meret̄ duplices maledictiōes. ergo ignorātia nō minuit peccatū. ¶ Sz ō. Quicqd est rō remissiōis pcti alleuiat peccatū: sz ignorātia est huiusmodi vt pz.i.ad Thi.p. Misericordiaz ꝯsecut⁹ sum qz ignorās feci. ergo ignorātia diminuit vel alleuiat peccatū. ¶ Rn⁹. dōz q⁹ qz oē pctm̄ est voluntariū: intātū ignorātia potest diminuere peccatū inq̄tū diminuit volūtariū: si āt voluntariū nō diminuat: nullo mō diminuet peccatū. Manifestū est aūt q⁹ ignorantia q̄ totalr a peccato excusat qz totalr voluntariū tollit: pctm̄ nō minuit: sed oīno aufert: ignorātia vero que nō ē cā pcti: sed ꝯcomitāter se hz ad peccatū: nec minuit peccatū nec auget. Illa igit̄ sola ignorātia pōt peccatū minuere que est cā pcti: ꝛ tamē totalr a pctō nō excusat. Contingit aūt q̄q̄z q⁹ talis ignorātia directe ꝛ p se est volūtaria: sic̄ cuz aliqs sua spōte nescit aliqd vt liberius peccet: ꝛ talis ignorātia videt̄ augere voluntariū ꝛ peccatū: ex intēsione.n. voluntatis ad peccādū ꝓuenit q⁹ aliqs vult subire ignorātie damnū ꝓp libertatē peccādi. Q̄q̄z ō ignorātia q̄ est cā pcti non est directe volūtaria: sed indirecte vl accidēs: puta cū aliquis non vult laborare i studio: ex quo sequit̄ eū esse ignorātē: vl cū aliqs vult bibere vinū imoderate: ex quo sequit̄ eū inebriari ꝛ discretione carere: ꝛ talis ignorātia diminuit volūtariū: ꝛ p ꝯs peccatū: cuz.n. aliqd non cognoscit̄ eē peccatū: nō potest dici q⁹ volūtas directe ꝛ p se ferat̄ in peccatū: sz p accidens: vnde est ibi minor ptē ptus: ꝛ p ꝯs minus peccatū. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q⁹ ignorātia ꝑz quā ois malus est ignorās nō ē cā pcti: sz aliqd ꝯs ad cām. s. ad passionē vel habitū inclinātē i peccatū. ¶ Ad scd̄m dōm q⁹ peccatuz pctō additū facit plura pcta: non tm̄ fac̄ semp maius pctm̄: qz forte non coincidūt i idē peccatū: sz fūr plura ꝛ pōt cōtingere si ꝑmū diminuat scd̄m: q⁹ ambo simul nō habeāt tāta grauitatē quāta vnū solū hret: sic̄ homicidiū graue⁹ peccatū est si sit a sobrio hoie factū q̄ si fiat ab ebrio hoie: q̄uis hec sint duo peccata: qz ebrietas plus diminuit de rōne sequētis pcti: q̄ sit sua grauitas. ¶ Ad tertiū dōz q⁹ vbuz Ambrosius pōt intelligi de ignorātia simplr affectata: vel pōt itelligi i genere pcti ingratitudis in q̄ summus gradus ē q⁹ hō etiaz beneficia nō recognoscat: vel pōt itelligi de ignorātia infidelitatis q̄ fundamētū spūalis edificij subuertit. ¶ Ad quartū dōm q⁹ ebrius meret̄ gdē duplices maledictiōes pp duo pcta cōmittit. s. ebrietatē. ꝛ aliō peccatū qō ex ebrietate sequit̄: tm̄ ebrietas rōne ignorantie adiuncte diminuit sequēs pctm̄: ꝛ forte plus q̄ sit grauitas ipsi⁹ ebrietatis: vt dictū ē. Uel pōt dici q⁹ illud verbū induciē fm ordinationē cuiusdā pythaci legislatoris qui statuit ebrios si pcusserint amplius puniēdos: nō ad veniā respici ens quā ebrij debēt magis habere: sz ad vtilitatē: qz pluries iniuriant̄ ebrij q̄ sobrij: vt pz per phs i.z politicoz.

¶ Questio. LXXVII.

Deinde considerādū ē de cā pcti ex pte appetit⁹ sensitiui: vtruz passio aie sit cā pcti. ¶ Et circa hoc q̄rūt octo. ¶ Primo vtrū passio appetitus sensitiui possit mouere vel iclinare volūtatē. ꝛ⁰ vtrū possit supare rōnem ō ei⁹ sciam. ꝫ⁰ vtru pctm̄ qō ex passione ꝓuenit sit peccatū ex ifirmitate. 4⁰ vtruz hec passio q̄ est amoz sui sit cā ois pcti. 5⁰ de illis trib⁹ causis q̄ ponunt̄. i. Jo.z. cōcupiscētia oculoz: concupiscētia carnis: ꝛ supbia vite. 6⁰ vtrū passio q̄ ē cā pcti diminuat ipz. 7⁰ vtrū totalr excuset. Octauo vtrū peccatū qō ex passione est possit eē mortale.

Ad primum sic ꝓcedit. Uī q⁹ volūtas nō mouea tur a passione appetit⁹ sensitiui: nulla. n. potētia passiua mouet̄ nisi a suo obto: volūtas aūt est potētia passiua ꝛ actiua sit̄ inq̄tū est mouēs ꝛ mota: sic̄ phs dic̄ in.3. de aīa vl̄ iter de vi appetitiua. cū ergo obm volūtatis nō sit passio appetit⁹ sensitiui: sed magis bonū rōnis: vī q⁹ passio appetit⁹ sensitiui nō moueat volūtatez. ¶ Ꝑ. Superioz motoz nō movet̄ ab iferiori: sic̄ aīa non movet̄ a corpore: sz volūtas q̄ est appetit⁹ rōnis cōpat̄ ad appetitū sensitiuū: sic̄ motoz supioz ad iferiorez. Dic̄.n. phs in.3. de aīa. q⁹ appetit⁹ rōnis mouet appetitū sensitiuū: sic̄ in corpib⁹ celestib⁹ spera mouet speram. g̃ volūtas nō pōt moueri a passione appetit⁹ sensitiui ¶ Ꝑ. Nulluz īmāle potest moueri ab aliquo māli: sz volūtas est potētia q̄dā īmālis: nō.n. vtit̄ organo corpali cū sit in rōne: vt dī in.3. de aīa: appetit⁹ āt sensitiu⁹ est vis mālis: vtpote fundata in organo corpali. g̃ passio appetit⁹ sensitiui nō pōt mouere appetitū itellectiuum. ¶ Sz ō ē qō dī Daniel'.13. Cōcupiscētia subuertit corpus tuū. ¶ Rn⁹. dōm q⁹ passio appetit⁹ sensitiui nō pōt directe trahere aut mouere volūtatē: sz indirecte pōt: ꝛ hoc dupl̄r. Uno qdē mō fm quādā abstractionē: cū.n. oēs potētie aie i vna ēentia aie radicēt̄: necesse ē q⁹ q̄ vna potētia ītēdit̄ in suo actu: altera i suo actu remittat̄: vl̄ēt totalr i suo actu impediat̄: tū qz ois vtus ad plura diſpsa fit minor: vñ ēpirio q̄ intendit̄ circa vnū min⁹ pōt ad alia diſpgi: tuz qz i opibus aie aialib⁹ regrit̄ q̄da intētio: q̄ dū vehemēter applicat̄ ad vnū nō pōt alteri vehemēter attēdere: ꝛ fm hūc modū p quādā distractionē q̄ mot⁹ appetit⁹ sensitiui fortificat̄ hz q̄ cū q̄q̄z passionē: necesse ē q⁹ remittat̄ vel totalr ipediat̄ mot⁹ pp⁹ appetit⁹ rōnalis q̄ ē volūtas. Alio⁹ ex pte obti volūtatis qō est bonū rōne apphensuz: ipe dit̄.n. iudiciū ꝛ apphēsio rōnis pp vehementē ꝛ inordinatā apphēsionē imaginatōis: ꝛ iudiciū vtutis estimatiue: vt pz in amētib⁹. Manifestū est āt q⁹ passionē appetit⁹ sensitiui sequit̄ imaginatiōis apphēsio ꝛ iudiciū estimatiue: sic̄ etiā dispositionē ligue sequit̄ iudiciuz gust⁹ vnde videm⁹ q⁹ hoīes in aliq̄ passiōe existētes nō facile imaginationē auertūt ab his circa q̄ afficiunt̄: vñ p ꝯs iudiciū rōnis plerūq̄z segt̄ passionē appetit⁹ sensitiui. ꝛ p ꝯsequēs mot⁹ volūtatis q nat⁹ ē semp seq iudiciū rōnis. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q⁹ p passionē appetit⁹ sensitiui fit aliqua īmutatio circa iudiciū de obiecto volūtatis: sic̄ dictū ē: q̄uis ipsa passio appetit⁹ sensitiui non sit directe volūtatis obz ¶ Ad scd̄z dōz q⁹ supius nō movet̄ ab iferiori directe: sed indirecte quodāmodo moueri potest: sic̄ dictuz est. Et simil'r dicendū est ad tertium.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uī q⁹ rō non possit superari a passione ō suā sciaz. Fortiu⁹.n. non vincit̄ a debiliori: sed sciētia ꝓp suā certitudinez est fortissimū eoz que in nobis sunt: ergo nō potest superari a passione que est debilis ꝛ cito trāsiens. ¶ Ꝑ. Uoluntas nō est nisi boni vel apparentis boni: sed cum passio trahit voluntatez in id qō est vere bonū: non inclinat rationē contra scientiā: cū autē trahit eaz in id qō est apparens bonū ꝛ nō existens: trahit eaz in id qō ratiōi videt̄. hoc aūt est in sciētia rationis quod ei videt̄. ergo passio nunq̄z inclinat rationez contra suā scientiā. ¶ Si dicatur q⁹ trahit rationē sciētem aliquid in vniuersali vt cōtrariū iudicet in particulari. ¶ Contra. Uniuersalis ꝛ particularis ꝓpositio si opponātur: opponunt̄ fm ꝛtraditionez: sicut omnis homo ꝛ nō ois homo: sed due opiniones que sunt contradictorie sunt contrarie: vt dicitur in.z. phiermenias. si igitur aliquis sciens aliquid in vniuersali iudicaret oppositū in singulari: sequer̄t q⁹ haberet sīl ō rias opiniōes: qō ē ipossibile. ¶ Ꝑ. Qui cūq̄z scit vl̄e scit etiā pticulare qō nouit sub vl̄i cōtineri: sic̄ q scit oēz mulā esse sterilē scit hoc aīal esse sterile dūmodo ipz sciat esse mulaz: vt pz per id qō dicit̄ in ꝑmo posterioꝛ: sed ille q scit aliqd in vniuersali: puta nullā fornicationē eē faciendaz: scit hoc ꝓticulare sub vniuersali contineri: puta hunc actū eē fornicariū. ergo videt̄ q⁹ etiā i pticulari sciat.

¶ P. Ea que sūt ī voce sunt signa intellectus aīe ſm pīm: sed hō ī passione existēs frequēter ꝓfiteť id qō eligit eē malū etiā ī ꝑticulari. ergo ēt ī ꝑticulari hz sciētiā: sic igiť videť ꝙ passiones nō possint trahere rōnē ꝺ sciam vniuersalē: qz non pōt eē ꝙ hēat sciam vlem ⁊ estimet oppositū ī particulari. ¶ Sed ꝺ est qō diē apls ad Ro. 7. Uideo aliā legez ī mēbris meis repugnātē legi mētis mee: ⁊ captiuātē me ī lege pctī. lex aūt q̄ est ī mēbris ē concupiscētia: de q̄ supra locut⁹ fuerat: cū igiť ꝺcupiscentia sit passio quedā: videť ꝙ passio trahat rōnē ēt ꝺ hoc qō scit. ¶ Rn̄. dōz ꝙ opinio Socratis fuit vt phs diē ī. 7. ethi. ꝙ sciētia nūq̄ possz superari a passione: vñ ponebat oēs vtutes eē scientias: ⁊ oīa pctā eē ignorātias: ī quo qdem aliqualr recte sapiebat: qz cū volūtas sit boni vel apparētis boni: nūq̄z volūtas ī malū moueret nisi id qō nō est bonū aliqualr rōni bonū appareat: ⁊ pp hoc voluntas nūq̄z ī malū tenderet: nisi cū aliq̄ ignorātia vel errore rōnis. Unde dr ꝓuer. 14. Errāt q operant malū. Sz qz experimēto pz ꝙ multi agūt ꝺ ea quoz sciam hūt: ⁊ hoc ēt auctoritate diuina confirmat: ps illud Luc. 12. Seruus q cognouit voluntatē dñi sui ⁊ nō fac plagis vapulabit multis. Et Jacobi. 4. dr. Sciēti bonū facere ⁊ nō faciēti: pctm̄ ē illi non simplr vez dixit: sz opz distinguere: vt phs tradit ī. 7. ethi. Cū. n. ad recte agendū hō dirigat duplici scia. s. vlī ⁊ ꝑticulari: vtriusq̄ defect⁹ sufficit ad hoc ꝙ ipediat rectitudo volūtatis ⁊ opis: vt supra dictū ē. Cōtingit ergo ꝙ aliqs hz sciam in vniuersali: puta nullā fornicationē eē faciēdā: sed tm̄ nō cognoscat ī particulari hūc actū q est fornicatio nō esse faciēduz: ⁊ hoc sufficit ad hoc ꝙ volūtas nō sequat vniuersalē sciam rōnis. Et itez cōsiderāduz ē ꝙ nihil phibet aliqd sciri in habitu qō tamē actu non ꝺsideret. Pōt igiť contingere ꝙ aliqs etiā rectā sciam hēat in singulari ⁊ non soluz ī vniuersali: sed tamē ī actu non ꝺsiderat: ⁊ tūc non vr difficile ꝙ ꝑter id qō actu nō considerat hō agat: ꝙ aūt hō nō ꝺsideret ī ꝑticulari id qō habitualr scit: qñq̄ qdem contingit ex solo defectu itentionis: puta cuz hō sciens geometriā nō itendit ad considerādū geometrie ꝺclusiones: quas statim ī ꝓmptu hz cōsiderare: qñq̄ aūt hō non considerat id qō hz in habitu pp aliquod ipedimentū supueniēs: puta pp aliquā occupationē exteriorē: vel pp aliquā ifirmitatē corporalē: ⁊ hoc modo ille q est ī passione constitut⁹ nō cōsiderat ī ꝑticulari id qō scit ī vlī inq̄tuz passio ipedit talē considerationē. Impedit aūt triplr. Primo qdē p quādā distractionē: sic supra expositū est. Scōo p ꝓrietatem: qz plerūq̄ passio inclinat ad ꝓrium huius qō sciētia vlis hz. Tertio p quādā imutationē corpalem: ex qua rō quodāmodo ligat ne libere in actū exeat: sic etiā somn⁹ vel ebrietas quadaz corporali trāsmutatione facta ligāt vsuz rationis: ⁊ ꝙ hoc ꝺtingat ī passionib⁹ pz ex hoc ꝙ aliquādo cū passiones multū intēdunť: hō amittit totalr vsum rōnis: multi. n. pp abūdantiā amoris ⁊ ire sūt in īsaniam ꝺuersi: ⁊ p hunc modum passio trahit rōnem ad iudicādum ī particulari ꝺ sciaz quā hz ī vlī. ¶ Ad pmū ergo dom ꝙ scia vlis que est certissima nō hz ꝓncipalitatē ī opatione: sed magis scia ꝑticularis: eo ꝙ opationes sūt circa singularia: vñ non ē mirū si ī opabilibus passio agit ꝺ sciaz vlez absente consideratiōe ī ꝑticulari. ¶ Ad scōm dom ꝙ hocipsuz ꝙ rōni videat in ꝑticulari aliqd bonū qō non ē bonū: cōtingit ex aliq̄ passiōe: ⁊ tm̄ hoc ꝑticulare iudiciū ē ꝺ vlem sciam rōnis. ¶ Ad tertiū dōz ꝙ nō possz ꝺtingere ꝙ aliqs hret simul ī actu sciaz aut opiniez verā de vlī affirmatiuo: ⁊ opinionē falsam de ꝑticulari negatiuo: aut ecōuerso: sz bn̄ pōt cōtingere ꝙ aliqs hēat verā sciaz habitualr de vlī affirmatiuo ⁊ falsā opinionē ī actu de ꝑticulari negatiuo: act⁹. n. directe nō ꝺriat habitui sz actui. ¶ Ad 4m̄ dōz ꝙ ille q hz sciam ī vlī pp passionē ipedit ne possit sub illa vlī sumere ⁊ ad cōclusionez puenire: sed assumit sub alia vlī quā suggerit inclinatio passionis ⁊ sub ea cōcludit: vñ phs diē ī. 7. ethi. ꝙ syllogism⁹ incontinētis hz quatuoz ꝓpositiōes: duas vles: quaꝝ vna est rōnis: puta nulla fornicationē eē cōmittēdā: alia ē passionis: puta delectationē esse sectādā. Passio igiť ligat rōnez ne assumat ⁊ concludat sub ꝓma: vñ ea durāte assumit ⁊ cōcludit sub secunda. ¶ Ad 5m̄ dom ꝙ sic ebrius qñq̄ ꝓferre pōt vba significantia ꝓfundas snīas: quas tm̄ mēte diiudicare nō pōt ebrietate prohibente: ita in passione existens ⁊ si oze proferat hoc non esse faciendum: tamen interius hoc animo sentit ꝙ sit faciendū: vt diciť in. 7. ethicoꝝ.

Ad tertium sic ꝓcediť. Uideť ꝙ pctm̄ qō ē ex passione non debeat dici ex infirmitate. Passio. n. est qdā vehemēs mot⁹ appetit⁹ sensitiui: vt dictū est. vehemētia aūt mot⁹ magis attestat fortitudini q̄ infirmitati. ꝙ peccatū qō est ex passione nō dz dici ex ifirmitate. ¶ P. Infirmitas hoīs maxie attendit ſm illud qō ē ī ꝺ Gilius: hoc āt est caro: vñ dr ī ps. Recozdat⁹ est qz caro sūt. ergo magis dz dici pctm̄ ex ifirmitate qō est ex aliquo corpozis defectu q̄z qō est ex aīe passione. ¶ P. Ad ea non vr hō esse ifirmus q̄ ei⁹ volūtati subdunť: sed facere vel nō facere ea ad q̄ passio iclinat hoīs volūtati subdiť: sz illō Heb. 4. Subter te erit appetit⁹ tuus: ⁊ tu dñaberis illi⁹. ergo pctm̄ est ex passione nō ē ex ifirmitate. ¶ Sz ꝺ ē qō Tullius in 4° li. de tusculanis qōnibus passiones aīe egritudines vocat. egritudies aūt alio noie ifirmitates vocāt. ergo pctm̄ qō est ex passione dz dici ex ifirmitate. ¶ Rn̄. dōm qō cā pctī ꝓpria est ex pte aīe ī qua ꝓncipalr est peccatū: pōt ꝙ cā pctī ꝓpria est ex pte aīe ī qua ꝓncipalr est peccatū: pōt aūt dici ifirmitas ī aīa ad simlitudinez ifirmitatis corpis. vr aūt corp⁹ hoīs esse ifirmū quādo debilitat vel ipedit in executione ꝓprie opationis pp aliquā inozdinationē ptiū corpis: ita. s. ꝙ humozes ⁊ mēbra hoīs nō subdāt regitiue ⁊ motiue corpis: vñ ⁊ mēbrum dr esse ifirmū q̄ndo nō pōt perfecte vide re: vt diē phs in. 10. de histozys aīaliū: vñ ⁊ ifirmitas aīe dr q̄ndo ipediť aīa ī ꝓpria opatiōe pp inozdinationē priū ipsi⁹: sic āt ptes corpis dicūť eē inozdinate qñ nō sequūť ozdinatiōnē totius. Et sic ergo qñ extra ozdinē rōnis: rō. n. est vis regitiua ptiū aīe. Sic ergo qñ extra ozdinē rōnis vis ꝺcupiscibil⁹ aut irascibilis aliq̄ passione afficit: ⁊ p hoc ipedimētū ꝑstat mō ꝺdicto debite actioni hoīs: dr pctm̄ eē ex ifirmitate: vñ ⁊ phs in ꝑ ethi. ꝺparat icontinētē paralytico: cui⁹ ptes mouēť incōtrariū ei⁹ qō ipse diſponit. ¶ Ad pmū ergo dom ꝙ sic q̄to fuerit mot⁹ fortioz i corpe ꝑter ozdinē nāe: tāto ē maioz ifirmitas: ita quāto fuerit motus fortioz passiōis ꝑter ozdinē rōnis: tāto est maioz ifirmitas aīe. ¶ Ad scōz dom ꝙ pctm̄ ꝓncipalr cōsistit i actu voluntatis: ꝙ nō ipediť p corpis ifirmitatē: pōt. n. ꝙ est corpe ifirmus ꝓmptā hre volūtatē ad aliqd faciēdū. impediť aūt ꝙ passionē: vt supra dictū est. vñ cū dr pctm̄ eē ex ifirmitate magis ē referēdū ad ifirmitatē aīe q̄ ad ifirmitatē corpis: dr tm̄ ēt ipsa ifirmitas aīe ifirmitas carnis: inq̄tū ex additione carnis passiōes aīe insurgūt i nob: eo ꝙ appetit⁹ sensitiu⁹ est vtus vtens oz̄gano corpali. ¶ Ad tertiū dōz ꝙ in prāte gdez volūtatis ē assentire vl nō assentire his ī q̄ passio inclinat: ⁊ p tāto dr nr̄ appetit⁹ sub nob eē: sz tm̄ iste assensus vel dissensus volūtatis impediť p passionē modo ꝺdicto.

Ad quartum sic ꝓcediť. Ur ꝙ amoz sui nō sit principiū oīs pctī. Id. n. qō ē fz se bonū ⁊ debitū non ē ꝓpria cā pctī: sed amoz sui ē ſm se bonū ⁊ debitū. Unde ꝓcipiť hoī vt diligat ꝓximū sic seipsum Leuit. 19. ergo amoz sui non pōt esse ꝓpria cā pctī. ¶ P. Apls diē ad Ro. 7. Occasione accepta peccatū p mādatū operatus est in me oēm concupiscētiā. vbi glo. diē: ꝙ bona est lex que duz concupiscentiā phibz oē malū phibet. quod dicit pp hoc: qz ꝺcupiscētia est cā oīs pctī: sed concupiscentia est alia passio ab amoze: vt supra habitū est. ergo amoz sui non ē cā oīs pctī. ¶ P. Aug. super illud ps. Incēsa igni ⁊ suffossa. diē: ꝙ omne pctm̄ est ex amoze male ifl̄amāte vel ex timoze ma-

le humiliãte.nõ ergo solus amor sui ẽ cã pcti. ¶ Ꝑ. Sic̃ hõ peccat q̃docz pp inordinatũ sui amorẽ:ita ẽt iterdũ peccat pp ordinatũ amorez ꝓximi:ergo amor sui nõ ẽ cã ois pcti. ¶ Sz ꝫ ẽ qõ Aug.dic̃.14.de ci.dei.q̃ amor sui vsqz ad ꝛtẽ ptũ dei facit ciuitatẽ babylonis.ſz ꝓ quodlibz pctm̃ ptinet hõ ad ciuitatez babylonis.q̃ amor sui ẽ cã ois pcti. ¶ Rñ°. dõm q̃ sic̃ supra dictũ ẽ:pprie ꝛ ꝓ se cã pcti accipiẽda est ex ꝓte auersionis ad cõmutabile bonũ:ex q̃ qdez ꝓte ois act⁹ pcti ꝓcedit ex aliquo inordinato appetitu alicui⁹ tpalis boni:q̃ aũt aligs appetat inordinate aliqõ tpale bonũ ꝓcedit ex hoc q̃ ĩordinate amat seipz:hoc.n.est amare aliquẽ vel le ei bonuz. Uñ manifestũ est q̃ inordinat⁹ amor sui est cã ois pcti. ¶ Ad ꝑmũ ergo dõz q̃ amor sui ordinat⁹ est debitus ꝛ nãlis:ita.ſ.q̃ velit sibi bonũ qõ ꝯgruit:ſz amor sui ĩordinatus q̃ pduc̃ ad ꝛtẽptuz dei ponit̃ esse cã pcti ſm Augu. ¶ Ad scõm dõz q̃ ꝯcupiscẽtia q̃ aligs appetit sibi bonũ reducit̃ ad amorẽ sui sic̃ ad cãm:vt iã dictũ est. ¶ Ad tertiuz dõm q̃ aligs dr̃ amare ꝛ illud bonum qõ optat sibi:ꝛ se cui bonũ optat. Amor igit̃ ſz q̃ dr̃ eius eẽ qõ optat̃:puta q̃ aliqs dr̃ amare vinũ vel pecuniã:recipit ꝓ cã timorẽ q̃ ptinet ad fugã mali:oẽ.n.pctm̃ ꝓuenit vel ex inordinato appetitu alicui⁹ boni:vel ex inordinata fuga alicui⁹ mali.sed vtrũq; horz reducit̃ ad amorẽ sui:pp hoc.n.hõ vl̃ appetit bona vel fugit mala:qz amat seipz. ¶ Ad 4.m dõz q̃ amic⁹ ẽ q̃si alter ipe:ꝛ iõ qõ peccat̃ pp amorẽ amici:vr̃ pp amorẽ sui peccari.

Ad quintum sic ꝓcedit̃. Uidet̃ q̃ inconuenienter ponant̃ cãe pctõz esse cõcupiscẽtia carnis:ꝯcupiscentia oculoz:ꝛ supbia vite:qz ſm ap̃lm.i.ad Thi.vltimo. Radix oĩum maloz ẽ cupiditas.ſz supbia vite sub cupiditate nõ ꝯtinet̃.ergo nõ dz poni iter cãs pctõz. ¶ Ꝑ. Cõcupiscẽtia carnis mazie ex visione oculoz excitatur:ſz illud Daniel.13. Spes decepit te. ergo non dz diuidi cõcupiscẽtia oculoz ꝯcupiscẽtiã carnis. ¶ Ꝑ. Concupiscẽtia est delectabilis appetit⁹:vt supra habitũ est:delectationes aũt cõtingũt nõ soluz ſm visuz:ſz ẽt ſz alios sensus.q̃ deberet etiã poni cõcupiscẽtia audit⁹ ꝛ alioz sensuũ. ¶ Ꝑ. Sic̃ hõ inducit̃ ad peccandũ ex inordinata cõcupiscẽtia bonitis:ita etiã ex inordinata fuga mali:vt dictũ est:sed nihil horũ enumerat̃ ptinẽs ad fugã mali:ergo insufficienter cãe pctõz tãguñt. ¶ Sed ꝫ est qõ dr̃.i. Jo.2. Oẽ quod est in mundo: aut ẽ concupiscẽtia carnis:aut ẽ concupiscẽtia oculorũ: aut supbia vite. In mũdo aũt dr̃ aliqd esse pp peccatũ:vñ ꝛ ibidem dic̃ q̃ totus mũdus ĩligno posit⁹ ẽ:ergo ꝓdicta tria sũt cãe pctõz. ¶ Rñ°. dõz q̃ sic̃ iã dictũ est:ĩordinatus amor sui est cã ois pcti.in amore aũt sui includit̃ inordinat⁹ appetit⁹ boni:vnusq̃q;.n.appetit bonũ ei qđ amat. Uñ manifestũ est q̃ inordinat⁹ appetit⁹ boni est cã ois pcti:bonũ aũtẽ duplr̃ est oĩm sensibilis appetit⁹:i quo sũt oĩe passiões que sunt cã pcti. Uno mõ absolute ſm q̃ est oĩm cõcupiscibil̃. Alio mõ sub rõne ardui ꝓut ẽ oĩm irascibil̃:vt supra dictũ est. Est aũt duplex ꝯcupiscẽtia:sic̃ supra hĩtuz ẽ. Una qdez nãlis q̃ est eoz q̃bus nã corpis sustentat̃:siue q̃ctuz ad conseruationẽ indiuidui:sic̃ cib⁹ ꝛ potus ꝛ alia huiusmodi: siue q̃tũ ad cõseruationẽ spẽi:sic̃ i venereis:ꝛ hoz inordinatus appetit⁹ dr̃ cõcupiscẽtia carnis. Alia ẽ concupiscẽtia aĩalis: eoz.ſ.que p sensuz carnis sustentionẽ aut delectationẽ non afferũt:sed sũt delectabilia ſm apphensionẽ imaginatiõis aut alicui⁹ huiusmodi acceptionis sic̃ sũt pecunia:ornat⁹ vestiũ:ꝛ alia huiusmodi:ꝛ hec quidẽ aĩalis cõcupiscẽtia vocat̃ concupiscẽtia oculoz:siue itelligat̃ concupiscẽtia oculorũ: .i.ipsi⁹ visionis q̃ fit ꝓ oculos vt referat̃ ad curiositatẽ ſm q̃ Aug.exponit i.io.cõfes.siue referat̃ ad cõcupiscẽtiã rei q̃ exteri⁹ oculis ꝓponũt vt referat̃ ad cupiditatẽ ſm q̃ alius exponit. Appetit⁹ aũt ĩordinat⁹ boni ardui ptinet ad supbiã vite:nã supbia ẽ appetit⁹ ĩordinatus excellentie: vt iferi⁹ dicet̃. Et sic ꝓz q̃ ad ista tria reduci pñt oẽs passiões q̃ sũt cã pcti:nã ad duo ꝑma reducunt̃ oẽs passiões cõcupiscibilis.ad tertiũ aũt oẽs passiones irascibilis:qõ ideo non diuidit̃ in duo:qz oẽs passiones irascibilis cõformant̃ cõcupiscẽtie aĩali. ¶ Ad ꝑmũ ergo dõz q̃ ſz q̃ cupiditas ꝓportat vniuersalr̃ appetitũ cuiuslibz boni:sic etiã supbia vite cõtinet̃ sub cupiditate:quõ aũt cupiditas ſm q̃ est ſpeciale vitiuz qõ auaritia nominat̃ sit radix oĩum pctõz infra dicet̃. ¶ Ad scõm dõm q̃ concupiscẽtia oculoz nõ dr̃ hic concupiscentia oĩum rez q̃ videri oculis pñt:sed solũ earz in qb⁹ nõ queriť delectatio carnis q̃ est ſm tactũ:sed solũ delectatio oculi.i.cuiuscũq; apphẽsiue vtutis. ¶ Ad 3.m dõz q̃ sensus visus ẽ excellẽtior iter oẽs alios sensus ꝛ ad plura se extendẽs:vt dr̃ i ꝑ metaphysice:ꝛ iõ nomẽ ei⁹ trãsferť ad oẽs alios sensus ꝛ etiã ad oẽs ĩteriores apphẽsiones:vt Aug.dic̃ in lib.de vbis dñi. ¶ Ad quartũ dõz q̃ fuga mali causat̃ ex appetitu boni:vt supra dictũ ẽ:ꝛ iõ ponũť solũ passiões irascibiles ab bonũ tãq; cãe earz q̃ faciũt inordinate fugã mali.

Ad sextum sic ꝓcedit̃. Uidet̃ q̃ pctm̃ non alleuietur pp passionẽ. Augmentũ.n.cãe auget effectuz:ſt.n.calidũ dissoluit magis calidũ magis dissoluit:sed passio ẽ cã pcti:vt habitũ ẽ.ergo q̃to ẽ itẽsior passio tanto est mai⁹ pctm̃:passio igit̃ non minuit pctm̃ ſz auget. ¶ Ꝑ. Sic̃ se hz passio bona ad meritũ:ita se hz mala passio ad pctm̃:ſz bona passio auget meritũ:tãto.n.aligs magis vr̃ mereri q̃to ex maiori mĩa paupi subuenit:ergo etiaz mala passio magis aggrauat peccatũ q̃ alleuiet. ¶ Ꝑ. Quãto intensiori volũtate aligs facit peccatũ tãto graui⁹ videt̃ peccare:sed passio impellẽs volũtatẽ facẽ eã vehemẽti⁹ ferri in actũ pcti.ergo passio aggrauat peccatũ. ¶ Sz ꝫ. passio ipsa concupiscẽtie vocat̃ tentatio carnis:ſz q̃to aligs maiori tẽtatione ꝓsternit̃ tãto min⁹ peccat: vt ꝑz ꝑ Aug.ergo passio diminuit peccatũ. ¶ Rñ°. dõm q̃ peccatũ essentialr̃ cõsistit i actu liberi arbitrij quod est facultas volũtatis ꝛ rõnis: passio aũt ẽ mot⁹ appetit⁹ sensitiui:appetit⁹ aũt sensitiuus potest se hr̃e ad libez arbitriuz ꝛ aũter ꝛ oñr. Antecedẽter gdem ſm q̃ passio appetit⁹ sensitiui trahit vel inclinat rõnem vel voluntatẽ:vt supra dictũ est. Cõsequẽter aũt ſz q̃ motus superioz vitiũ si sint vehemẽtes redundãt i iferiores:nõ.n.potest volũtas itense moueri i aliqd quin excitet̃ aliq̃ passio i appetitu sensitiuo. Si igit̃ accipiat̃ passio ſm q̃ ꝓcedit actum pcti:sic necesse est q̃ diminuat peccatũ: act⁹ .n.intantum est peccatum inquantuz est voluntarium ꝛ in nobis existens:esse autem aliquid in nobis dicitur per rõnem ꝛ voluntatẽ:vñ q̃to rõ ꝛ voluntas ex se aliqd agũt nõ ex ipulsu passionis magis est voluntariũ ꝛ i nobis existẽs:ꝛ ſm hoc passio minuit peccatũ inquãtũ minuit voluntariũ: passio aũt ꝯis non diminuit peccatũ:sed magis auget vl̃ potius est signũ magnitudis eius inq̃tũ.ſ.demõstrat itẽsionẽ volũtatis ad actũ pcti:ꝛ sic vez est q̃ quãto aligs maiori libidine vel cõcupiscẽtia peccat tãto magis peccat. ¶ Ad ꝑmũ ergo dõm q̃ passio ex cã pcti ex ꝓte conuersionis:grauitas aũt pcti magis attendit̃ ex parte auersionis:que qdẽ ex cõuersione sequit̃ ꝑ accidens.i.preter intentionẽ peccãtis: cãe aũt per accis augmẽtate nõ augmentãt effect⁹:ſz solũ cãe ꝑ se. ¶ Ad scõm dõm q̃ bona passio consequẽs iudiciũ rõnis augmẽtat meritũ:si aũt ꝓcedat:vt.ſ.hõ magis ex passiõe q̃ ex iudicio rõni moueat̃ ad bene agendũ:talis passio diminuit bonitatẽ ꝛ laudez actus. ¶ Ad tertiũ dõm q̃ ꝛsi motus voluntatis sit itensior ex passione icitat⁹: nõ tñ ita ẽ volũtatis ꝑpri⁹:sic̃ si sola ratione moueret̃ ad peccãdũ.

Ad septimum sic ꝓcedit̃. Uidet̃ q̃ passio totaliter excuset a pctõ. Quicqd enĩ cãt inuoluntariũ excusat totalr̃ a pctõ:ſz concupiscẽtia carnis q̃ ẽ q̃dã passio causat inuoluntarium:ſm illud Gal.5. Caro concupiscit aduersus spiritum vt non q̃cunq; vultis illa faciatis.ergo passio totalr̃ excusat a peccato. ¶ Ꝑ. Passio

causat ignorãtiaz quãdam ī particulari: vt dictū est: ſz ignorantia particularis totaliter excusat a pctō: sic̄ supra habitum est. ergo passio totaliter excusat a pctō. ¶ Ꝑ. Infirmitas aie grauior est q̄z infirmitas corpis: sed ifirmitas corpis totaliter excusat a pctō: vt pz in freneticis. ergo multo magis passio que ē ifirmitas aie. ¶ Sz ↄ est q̄ apl's ad Ro. 7. vocat passiones pctoꝝ nō nisi q̄z pctā cānt: quod nō esſz si a pctō totaliter excusarēt. ergo passiões nō totaliter a pctō excusant. ¶ Rñ°. dōz q̄ fm hoc solū actus aliq̄s qui de genere suo est malus totaliter a pctō excusat q̄ totaliter inuolūtarius reddit: vnde si sit talis passio q̄ totaliter inuoluntariū reddat actū sequentez totaliter a pctō excusat: aliogn nō totaliter. ¶ Circa q̄ duo cōsiderāda videnť. Primo q̄dez q̄ aliq̄d pōt esse voluntariuz vel fm se: sicut quādo volūtas directe in ipm ferť: vel fm suā cām: quādo volūtas ferť in cāz ⁊ nō ī effectū: vt pz ī eo qui volūtarie inebriat: ex hoc. n. q̄si volūtariū ei iputat q̄ p ebrietatē cōmittit. ¶ Secōo ↄsiderādū est q̄ aliq̄d dr̄ volūtariū directe ⁊ indirecte: directe q̄dem id in q̄ volūtas ferť. indirecte aūt illud q̄ volūtas potuit ꝓhibere sed nō ꝓhibet fm hoc igiť distinguēdū est: q̄z passio q̄ñq̄z q̄dez est tāta q̄ totaliter aufert vsuz rōnis. sic̄ pz in his qui pp amorez vel irā insaniunt. ⁊ tūc si talis passio a ꝑncipio fuerit volūtaria: iputat actus ad peccatuz q̄z est volūtari° in sua cā: sic̄ ēt de ebrietate dictū est. Si vo cā nō fuerit volūtaria: ſz nālis puta cū aliquis ex egritudine vel aliqua huiusmodi cā incidit in talē passionē que totaliter aufert vsuz rōnis: actus oīno redditur inuolūtarius: ⁊ p ↄns totaliter a pctō excusatus. Q̄ñq̄z vero passio nō est tāta q̄ totaliter intercipiat vsuz rōnis: ⁊ tūc rō potest passionē excludere diuersēdo ad alias cogitationes: vel impedire ne suū ↄsequat effectū: q̄z mēbra nō applicant operari nisi p ↄsensuz rōnis: vt supra dictū ē: vñ talis passio nō totaliter excusat a pctō. ¶ Ad p̄mū ergo dōz q̄ hoc q̄ dr̄. Ut nō quecūq̄z vultis illa faciatis. nō ē referēduz ad ea q̄ fiunt p exteriorez actū: ſz ad interiorē ↄcupiscētie motū. vellet. n. hō nūq̄z ↄcupiscere malū: sic̄ etiā exponit id q̄ dr̄ Ro. 7. Quod odi malū illud facio. vel pōt referri ad volūtatē p̄cedentē passionē: vt pz in ic̄otinētib° q̄ ↄ suuz ꝓpositū agunt pp suā ↄcupiscentiā. ¶ Ad scōm dōz q̄ ignorātia pticularis q̄ totaliter excusat ē ignorātia circūstātie: quā q̄dē quis scire non potest debita diligētia adhibita: ſz passio cāt ignorātiā iuris in pticulari dū impedit applicationē cōmunis scie ad pticularez actū quā q̄dem passionē rō repellere potest: vt dictū est. ¶ Ad tertiū dōm q̄ infirmitas corpis ē inuolūtaria: esset aūt simile si esset voluntaria: sic̄ de ebrietate dictū est: que est quedā corporalis infirmitas.

Ad octauum sic ꝓcedit. Videť q̄ pctm̄ q̄dē ē ex passione non possit eē mortale. Veniale. n. pctm̄ diuidit ↄ mortale: sed peccatū q̄dē est ex infirmitate ē veniale: cū hēat in se cām venie: cū igiť peccatū q̄dē ē ex passione sit ex ifirmitate: videť q̄ nō possit esse mortale. ¶ Ꝑ. Causa non ē potior effectu: ſz passio non pōt eē peccatū mortale: non. n. i sensualitate ē pctm̄ mortale: vt supra habitū est. ergo pctm̄ quod ē ex passione non pōt eē mortale. ¶ Ꝑ. Passio abducit a rōne: vt ex dictis pz: ſz rationis ē ↄuerti ad deū vel auerti a deo: in quo ↄsistit ratio pctī mortalis: peccatū ergo q̄dē ē ex passiōe nō pōt eē mortale. ¶ Sz ↄ ē quod apl's dic̄ Ro. 7. q̄ passiones pctoꝝ operant ī mēbris nostris ad fructificādū morti: hoc aūt est ꝓpriū mortalis pctī q̄ fructificet morti. ergo pctm̄ q̄dē ē ex passione pōt eē mortale. ¶ Rñ°. dōz q̄ pctm̄ mortale vt supra dictū ē: ↄsistit ī auersione ab vltimo fine q̄ est de°: q̄ q̄dem auersio ptinet ad rationē deliberātē: cuius etiā est ordinare ī finez: hoc igiť solū modo pōt ↄtingere q̄ inclinatio aie ī aliq̄d q̄dō ↄtrariat vltimo fini non sit pctm̄ mortale: q̄z rō deliberās nō potest occurre: q̄dō ↄtingit ī subitis motib°. Cū aūt ex passione aliq̄s ꝓcedit ad actuz pctī vl ad ↄsensuz deliberatū: hoc non fit subito: vñ rō deliberans pōt hic occurrere: pōt. n. excludere vel saltē impedire passionē: vt dictū est. vñ si non occurrat est pctm̄ mortale: sic̄ videm° q̄ multa homicidia et multa adulteria p passionē cōmittunť. ¶ Ad p̄m. ergo dōz q̄ veniale dr̄ triplr̄. Uno mō ex cā: q̄z ſ. bz aliquā cāz venie q̄ veniale dr̄ triplr̄. Uno mō ex cā: q̄z ſ. bz aliquā cāz venie q̄ diminuit pctm̄: ⁊ sic pctm̄ ex ifirmitate vel ignorantia dr̄ veniale. Alio mō ex euētu: sic̄ oē pctm̄ p penitentiā fit veniale. i. veniā ↄsequit. Tertio modo dr̄ veniale ex genere: sic̄ verbū ociosuz ⁊ hoc solū veniale opponit mortali: obiectio aūt ꝓcedit de p̄mo. ¶ Ad scōz dōz q̄ passio est cā pctī ex pte conuersionis: q̄dō aut fit mortale est ex pte auersionis: q̄ per accidēs sequit ad ↄuersionē: vt dictū est: vñ ratio non sequit. ¶ Ad tertiū dōm q̄ ratio non semp ī suo actu totaliter a passione ipedit. vnde remanet ei liberū arbitriuz vt possit auerti vl ↄuerti ad deū: si aūt totaliter tolleret vsus rationis iam non esset pctm̄ nec mortale nec veniale.

LXXVIII.

¶ Questio.

Deinde considerādū est de cā pctī q̄ est ex pte volūtatis q̄ dr̄ malicia. ¶ Et circa hoc q̄runť q̄tuor. Primo vtrū aliq̄s possit ex certa malicia seu industria peccare. 2° vtr̄ q̄cūq̄z peccat ex habitu peccet ex certa malicia. 3° vtrū quicūq̄z peccat ex certa malicia peccet ex habitu. 4° vtrū ille qui peccat ex certa malicia grauius peccet q̄z ille qui peccat ex passione.

Ad primum sic ꝓcedit. Uť q̄ nullus peccet ex industria siue ex certa malicia. Ignorantia. n. opponit industrie seu certe malicie: ſz oīs malus ē ignorās fm plz: ⁊ puer. 14. dr̄. Errāt q operant malū: ergo nullus peccat ex certa malicia. ¶ Ꝑ. Dion. dic̄. 4. c. de di. no. q̄ nullus intēdēs ad malū opat: sed hoc videt eē peccare ex malicia itendere malū ī peccādo: quod. n. est ꝓpter intentionē ē q̄si p accidēs ⁊ non denoiat actū. ergo nullus ex malicia peccat. ¶ Ꝑ. Malicia ipsa peccatū est. si igiť malicia sit cā pctī sequeť q̄ peccatū sit cā pctī in infinitū: q̄dō est iconueniēs: nullus igiť ex malicia peccat. ¶ Sz ↄ ē quod dicit Job. 34. Quasi de idustria recesserūt a deo ⁊ vias eius nel ligere noluerūt. ſz recedere a deo ē peccare. ergo aliq̄s peccat ex idustria seu ex certa malicia. ¶ Rñ°. dōz q̄ hō sic̄ ⁊ quelibz alia res nālr̄ bz appetitū boni: vnde q̄ ad malū ei° appetit° declinet ↄtingit ex aliq̄ corruptione seu iordinatiōe ī aliquo ꝓncipioꝝ hois: sic enī in actionib° rez nāliuz pctm̄ inuenit: ꝓncipia aūt humanoꝝ actuū sūt intellect° ⁊ appetitus tā rōnalis q̄ dr̄ voluntas: q̄z sensitiu°. Pctm̄ igiť ī humanis actib° ↄtingit q̄ñq̄z sic̄ ex defectu intellectus: puta cum aliq̄s p ignorātiā peccat: ⁊ ex defectu appetitus sensitiui: sic̄ cū aliq̄s ex passione peccat. Ita ēt ex defectu volūtatis est iordinatio ipsi°. Est aūt volūtas inordinata quādo minus bonū magis amat: ↄns aūt ē vt aliq̄s eligat pati detrimētū ī bono min° amato ad hoc q̄ potiat bono magis amato: sic̄ cū hō vult pati absciſionē mēbri etiā sciēter vt ↄseruet vitā quā magis amat. Ita p hūc modū q̄dō aliq̄ inordinata volūtas aliq̄d bonū tpale plus amat: puta diuitias vel voluptatē q̄z ordinē rōnis vel legis diuine vt̄ charitatē dei vt̄ aliq̄d huiusmodi: sequit̄ q̄ velit dispēdiū pati ī aliquo spūalium bonoꝝ vt potiat aliquo tpali bono: nihil aūt est aliud malū q̄z ꝓuatio alicui° boni: ⁊ fm hoc aliq̄s sciēter vult aliq̄d malū spūale quod est malū simplr̄: p quod bonū spūale ꝓuat vt bono tpali potiat. Unde dr̄ ex certa malicia vl ex industria peccare q̄si sciēter malū eligēs. ¶ Ad p̄mū ergo dōz q̄ ignorātia q̄ñq̄z q̄dē excludit sciētiā qua aliq̄s simpliciter scit hoc esse malū quod agit̄: ⁊ tunc dicit̄ ex ignorātia peccare; quādoq̄z aūt excludit scientiā qua homo scit hoc non esse malum: sicut cū ex passione peccat̄: quandoq̄z autem excludit scientiaz qua aliquis scit hoc malum non sustinendum

esse propter consecutionē illius boni: scit tamē simpliciter hoc eē malū: ⁊ sic dicit ignorare q̄ ex certa malicia peccat.

¶ Ad scōm dōz q̄ malū non pōt eē fm se itētū ab aliquo: pōt tn esse intētū ad vitādū aliud malū: vel ad ꝯsequendū aliud bonū: vt dictū est: ⁊ in tali casu aligs eligeret ꝯseq bonū p se intētū absq̄ hoc q̄ patereť detrimētuz alteri⁹ boni: sic aliquis lasciuus vellet frui delectatiōe absq̄ offensa dei q̄ delectatiōe p̄uet. ¶ Ad tertiū dōz q̄ malicia ex qua aligs dr̄ peccare pōt intelligi malicia bitualis: fm q̄ bitus malus a pho nominat malicia sic habit⁹ bonus noiat virtutē fm hoc aligs dicit ex malicia peccare: qz peccat ex inclinatione bitus. Pōt etiā itelligi malicia actualis siue ipsa mali electio malicia noiet: ⁊ sic dr̄ aligs ex malicia peccare ingrtū ex mali electione peccat: siue etiā malicia dicat aliq̄ precedens culpa ex q̄ orit subsequēs culpa: sic cū aligs impugnat fraternā grām ex inuidia: ⁊ tūc idem non ē cā sui ipsi⁹ sz act⁹ interioz ē cā act⁹ exterioris: ⁊ vnū pcm̄ ē cā alteri⁹: nō tn̄ i infinitū: qz est deuenire ad aliquod p̄mū peccatū q̄ nō causat ex aliquo p̄ori peccato: vt ex supra dictis pz.

Ad secundum sic p̄cedit. Ur̄ q̄ nō ois qui peccat ex bitu peccet ex certa malicia. Peccatū.n. quod ē ex certa malicia videt esse grauissimū: sz quādoq̄ hō aliquod leue peccatuz cōmittit ex bitu sic cū dicit verbū ociosuz. nō ergo oē peccatū quod ē ex bitu ē ex certa malicia. ¶ P. Act⁹ ex habitu p̄cedētes sūt similes actib⁹ ex q̄bus bitus generant: vt dicit i. z. ethi. sed actus p̄cedentes habituz vitiosuz nō sūt ex certa malicia: q̄ etiā petā que sunt ex bitu nō sūt ex certa malicia. ¶ P. Iniquis q̄ aligs ex certa malicia cōmittit gaudet postq̄ cōmisit fm illud p̄uer. z. Qui letant cū male fecerint ⁊ exultāt in rebus pessimis. ⁊ hoc ió: qz vnicuiq̄ est delectabile cū cōsequitur id qō intēdit: ⁊ q̄ opat quod est ei quodāmodo cōnale sz habitū: sed ille q̄ peccant ex bitu post peccatū cōmissum dolet. penitudine. n. replent p̄raui. i. hītes habitū vitiosuz: vt dicit in. 9. ethi. ergo petā que sūt ex bitu non sunt ex certa malicia. ¶ Sz ꝯ. peccatū ex certa malicia dr̄ eē quod est p̄ p̄uiū habitū: vt dr̄ in. 6. ethi. de habitu vtuoso: ergo pcm̄ qō est ex bitu est ex certa malicia. ¶ Rñ°. dōz q̄ nō ē idez peccare habētē habitū: ⁊ peccare ex habitu. Uti. n. bitu nō est necessariū: sz subiacz volūtati habētis: vnde ⁊ bitus dr̄ finiri esse quo qs vtit cū voluerit: ⁊ ió sic pōt contingere q̄ aligs hīs habitū vitiosuz p̄rūpat i actū vtutis: eo q̄ rō nō totalr̄ corrūpit p malū habitū: sed aliqd ei⁹ itegrū manet: ex quo p̄uenit q̄ pcm̄ aliq̄ opat de genere bono ex p̄te: ita etiā pōt ꝯingere q̄ aligs habēs habitū vitiosuz: interdū nō ex bitu operet: sz ex passione isurgente vl etiā ex ignorātia: sz quicunq̄ vtit bitu vitioso necesse ē q̄ ex certa malicia peccet: qz vnicuiq̄ habēti habituz est p se diligibile id qō est ei ꝯueniēs fm p̄uiū habitū: qz sic fit ei quodāmō cōnale fm q̄ ꝯsuetudo ⁊ habit⁹ vertit i nām. hoc aūt qō est alicui ꝯueniēs sz bituz vitiosuz: ē id qō excludit bonū spūale: ex quo segt̄ q̄ nō eligat malū spūale vt adipiscat bonū qō ē ei fm bitū ꝯueniēs: ⁊ hoc ē ex certa malicia peccare. Uñ manifestū ē q̄ q̄cūq̄ peccat ex bitu peccet ex certa malicia. ¶ Ad p̄m q̄ dōm q̄ petā venialia nō excludūt bonū spūale qō est gra dei vel charitas: vñ nō dr̄ mala simplr̄: sz fm qd ⁊ pp hoc nec bit⁹ ipsoz pñt dici simplr̄ mali: sz solū sz qd. ¶ Ad scōz dōm q̄ act⁹ q̄ p̄cedūt ex bitibus sūt similes fm spēm actib⁹ ex q̄b⁹ bitus generāt. differūt tn̄ ab eis sic pfectū ab ipfecto: ⁊ talis ē dr̄ia petī qō cōmittit ex certa malicia ad peccatū qō cōmittit ex aliq̄ passiōe. ¶ Ad tertiū dōm q̄ illeq̄ peccat ex bitu semp gaudet de hoc quod ex bitu opat q̄diu bitu vtit: sz qz pōt bitu nō vti sz p rōnē q̄ nō est totalr̄ corrupta aliqd aliud meditari: pōt cōtingere q̄ nō vtēs habitu doleat de hoc quod p habitū cōmisit: plerūq̄ tamē tales penitēt de peccato: non qz eis peccatū fm se displiceat: sed propter aliquod incōmoduz quod ex pctō incurrūt.

Ad tertium sic p̄cedit. Uidet q̄ quicūq̄ peccat ex certa malicia peccet ex bitu. Dicit .n. phs in. 5. ethi. q̄ nō ē cuiuslibz iniusta facere qualr̄ iniustus fac. i. ex electione: sz solū habētis bituz: sed peccare ex certa malicia ē peccare ex electione mali: vt dictū est. ergo peccare ex certa malicia nō ē nisi habētis bituz. ¶ P. Origenes dic in p̄ piarchon: q̄ nō ad subitū qs euacuat aut deficit: sz paulatim p ptes defluere necesse ē. sz maxim⁹ defluxus eē videt: vt aligs ex certa malicia peccet. ergo nō statī a p̄ncipio: sed p multā ꝯsuetudinē ex q̄ bitus generari pōt: aligs ad hoc deuenit vt ex certa malicia peccet. ¶ P. Quicūq̄ aligs ex certa malicia peccat: oz q̄ ipsa volūtas de se inclinet ad malū quod eligit: sed ex nā potētie nō inclinat homo ad malū sed magis ad bonū. ergo opz si eligit malum q̄ hoc fit ex aliquo supuenienti quod ē passio vel bitus: sed q̄do aligs peccat ex passione: nō peccat ex certa malicia: sz ex infirmitate. vt dictuz ē. ergo quādocūq̄ aligs peccat ex certa malicia: opz q̄ peccet ex bitu. ¶ Sed ꝯ. sicut se habz habit⁹ bonus ad electionē boni: ita bitus malus ad electionē mali: sz quādoq̄ aligs nō hīs habitū vtutis eligit id qō est bonū fm vtutez. ergo etiā quādoq̄ aligs non habēs habitū vitiosuz pōt eligere malū: quod ē ex certa malicia peccare. ¶ Rñ°. dōm q̄ voluntas alr̄ se hz ad bonuz ⁊ alr̄ ad malū: ex nā. n. sue potētie inclinat ad bonuz rōnis sicut ad p̄priū obm: vnde ⁊ oē peccatū dicit esse ꝰ nāz. q̄ ergo i aliquod malū volūtas eligendo inclinet: opz q̄ aliūde cōtingat. Et q̄cūq̄ qdez ꝯtingit ex defectu rōnis: sic cū aliquis ex ignorātia peccat. Q̄cūq̄ aūt ex impulsu appetit⁹ sensitiui: sic cū peccat ex passione. sed neutr̄ hoz ē ex certa malicia peccare: sed tūc solum ex certa malicia aliquis peccat: q̄do ipa voluntas ex seipsa mouet ad malū: qō pōt ꝯtingere dupl̄r. Uno qdez modo p hoc q̄ hō hz aliquā dispositionē cozrupta inclinātē ad malum: ita q̄ sz illā dispositionē fit boi q̄si conueniēs ⁊ simile aliquod malum: ⁊ i hoc rōne cōueniētie tendit volūtas q̄si in bonū: qz vnūquodq̄ fm se tēdit in id quod sibi ē ꝯueniēs: talis aūt dispositio corrupta vel ē aliquis habit⁹ acquisit⁹ ex ꝯsuetudine q̄ vertit in nām: vl est aliq̄ egritudinalis habitudo ex p̄te corpis: sic aliquis hīs q̄sdam nāles inclinatiōes ad aliqua petā p̄pter corruptionē nāe in ipsis. Alio mō ꝯtingit q̄ voluntas p se tendit i aliquod malū p remotionē alicui⁹ p̄hibētis: puta si aliqs p̄hibeat peccare: non qz peccatū ei fm se displiceat sed pp ipsz vite eterne vel pp timorē gehēne: remota spe p desperationē vel timore p p̄sumptionez: sequit̄ q̄ ex certa malicia quasi absq̄ freno peccet. Sic igitur p̄z q̄ peccatū quod est ex certa malicia semp p̄supponit in bone aliquā inordinationē: q̄ tamē non semp est habitus (vnde non ē necessariuz q̄ quicūq̄ peccat ex certa malicia peccet ex habitu. ¶ Ad p̄muz ergo dōm q̄ operari qualr̄ iniustus operat non solū ē opari iniusta ex certa malicia: sed etiaz delectabilr̄ ⁊ sine graui renisu rationis: quod non ē nisi eius q̄ habet habitū. ¶ Ad scōm dōm q̄ nō statim ad hoc aliquis labit̄ q̄ ex certa malicia peccet: sed p̄supponit̄ aliqd quod tamē non semp est habitus: vt dictū est. ¶ Ad tertiuz dōz q̄ illud p̄pter quod voluntas inclinatur ad malū nō semper habit⁹ est vel passio: sed quiddaz aliud: vt dictū est. ¶ Ad quartū dicēdū q̄ nō ē sil̄is rō ō electōe boni ⁊ de electōe mali: qz malū nūq̄ ē sine bono nāe: sed bonū pōt eē sine malo culpe pfecto.

Ad quartum sic p̄cedit. Uidet q̄ ille qui peccat ex certa malicia non peccet grauiꝰ q̄ ille qui peccat ex passione. Ignorātia. n. excusat pcm̄ vel in toto vel in p̄te: sed maioz est ignorantia in eo qui peccat ex certa malicia q̄ in eo qui peccat ex passione. naz ille qui

ex certa malicia patit ignorãtiã ꝑncipy q̃ est maxia: vt phs dic in .7. ethi: hz.n. malã existimatione de fine g est ꝑncipiũ in opatiuis. ergo magis excusat a peccato qui peccat ex certa malicia q̃z ille g peccat ex passione. ¶ Ꝑ. Quanto aliqs hz maius impellẽs ad peccãduz: tanto minus peccat: sicut pz de eo g maiori impetu passionis deycit in peccatuz: sed ille g peccat ex certa malicia ipellit ab hitu: cui⁹ est fortior impulsio q̃z passionis. ergo ille g peccat ex hitu min⁹ peccat q̃z ille g peccat ex passione. ¶ Ꝑ. Peccare ex certa malicia est peccare ex electione mali: sz ille g peccat ex passione ẽt eligit malũ. ergo nõ min⁹ peccat q̃z ille qui peccat ex certa malicia. ¶ Sz ꝺ est q peccatũ qꝺ ex industria cõmittit ex hocipso grauiozẽ penã meret: ſm illud Job. 34. Quasi impios percussit eos i loco videntiũ: g q̃si de industria recesserũt ab eo. sz pena nõ auget nisi ꝓp grauitatẽ culpe. g peccatũ ex hoc aggrauat q ẽ ex industria seu certa malicia. ¶ Rñ⁹. dom q peccatuz qꝺ ex certa malicia est grauio⁹ pctõ qꝺ ẽ ex passione triplici rõne. Primo qꝺ cũ peccatũ ꝑncipal⁹ i volũtate ꝺsistat: q̃to motus pcti est magis ꝓpri⁹ volũtati: tãto pctm ẽ grauio⁹ ceteris paribꝰ: cũ aũt ex certa malicia peccat: motus pcti ẽ magis ꝓprius volũtati q̃ ex seipsa i malũ moueꝝ q̃z quãdo ex passione peccat: quasi ex quodã extrinseco ipulsa ad peccãdũ: vñ peccatũ ex hocipso q est ex malicia aggrauat: t tãto magis q̃to fuerit vehemẽtioz malicia: ex eo vero q ẽ ex passione diminuit tãto magis q̃to passio fuerit magis vehemẽs. Scõo qꝺ passio q̃ iclinat volũtatẽ ad peccãdũ cito trãsit: t sic hõ cito redit ad bonũ ꝓpositũ penitẽs de pctõ: sz habit⁹ quo hõ ex malicia peccat ẽ q̃litas pmanens. t iõ g ex malicia peccat diuturni⁹ peccat: vñ phs i .7. ethi. compat intẽperatũ g peccat ex malicia ifirmo g continue laborat: incõtinẽtẽ aũt g peccat ex passiõe ei g laborat iterpollate. Tertio qꝺ ille g peccat ex certa malicia est male dispositus q̃tũ ad ipm finẽ q ẽ ꝑncipiũ i opabilib⁹: t sic ei⁹ defect⁹ est piculosioz q̃z ei⁹ q ex passione peccat: cuius ꝓpositũ tẽdit i bonũ finẽ: lz hoc ꝓpositũ interrũpat ad hozã ꝓp passionẽ. Semp aũt defectus ꝑncipy est pessim⁹: vñ manifestũ ẽ q grauio⁹ ẽ pctm qꝺ ẽ ex malicia q̃z qꝺ ẽ ex passione.

¶ Ad pmũ ergo dõz q ignorãtia electionis de q̃ obiectio ꝓcedit neq excusat neq diminuit pctm: vt supra dictuz ẽ: vñ neq maioz ignorãtia talis facꝝ eẽ min⁹ pctm. ¶ Ad scõz dom q impulsio q̃ ẽ ex passiõe ẽ quasi ex exteriozi defectu respectu volũtatis: sz p habitũ inclinat volũtas q̃si ab iteriori: vñ nõ ẽ sils rõ. ¶ Ad 3ꝰ dõz q aliud ẽ peccare eligẽtez: t aliud peccare ex electiõe: ille.n. g peccat ex passione peccat qdem eligẽs: nõ tñ ex electiõe: qz electio nõ ẽ i eo pmũ pcti ꝑncipiũ: sed inducit ex passiõe ad eligẽdũ id qꝺ extra passionẽ existẽs nõ eligeret: sz ille g peccat ex certa malicia ſm se eligit malũ eo mõ quo dictũ ẽ: t iõ electio q̃ est i ipso ẽ ꝑncipiũ pcti: t pp hoc dicit ex electione peccare.

¶ Questio. LXXIX.

DEinde cõsiderãdũ est de causis exterioꝛib⁹ pcti. Et ꝑ ex parte dei. 2° ex pte diaboli. 3° ex pte homis. ¶ Circa pmũ q̃runt q̃tuoꝛ. Primo vtrũ deus sit cã pcti. Scõo vtr actus pcti sit a deo. Tertio vtrũ de⁹ sit cã excecationis t obduratiõis. Quarto vtrũ hec ordinent ad salutẽ eoꝝ qui excecant vel obdurant.

Ad primum sic ꝓcedit. Uidet q ds sit cã pcti. Dic.n. apls Ro. pmo de gbusdam. Tradidit eos ds in reprobũ sensuz vt faciãt ea que nõ ꝺuenit. Et glo. ibidẽ dic: q deus opat in cordib⁹ hoiuz inclinãdo volũtates eoꝝ in qcũq voluerit siue i bonũ siue i malũ: sz facere q̃ nõ conueniũt t inclinari ſm volũtatẽ ad malũ est pctm. g deus hoib⁹ est cã pti. ¶ Ꝑ. Sap. 14. dr. Creature dei i odiũ facte sũt: t itẽtationẽ aie hoiuz. sz tẽtatio solet dici ꝓuocatio ad peccãdũ. cũ ergo creature nõ sint facte nisi a deo: vt in pmo hitũ est: videt q deus sit cã pcti ꝓuocans hoiem ad peccãdũ. ¶ Ꝑ. Quicqd est cã cãe est cã effectus: sz deus ẽ cã liberi arbitry qꝺ est cã pcti. ergo deus est cã pcti. ¶ Ꝑ. Oẽ malũ opponit bono: sz nõ repugnat diuine bonitati q ipse sit cã mali pene: de isto.n. malo dr Isaie. 45. q ds nõ ẽ creãs malũ. Et Amos. 3. Si ẽ malũ i ciuitate qꝺ ds non fecerit: ergo etiã diuine bonitati nõ repugnat q deus sit cã culpe. ¶ Sed ꝺ. Sap. 11. dr. Nihil odisti eoꝝ q fecisti. odit aũt deus peccatũ: ſm illud Sap. 14. Odio est deo ipius q impietas ei⁹. ergo ds nõ ẽ cã pcti. ¶ Rñ⁹. dõz q hõ dupliter est cã pcti vel sui vel alterius. Uno mõ directe: inclinãdo. s. volũtatez suã vel alterius ad peccãdũ. Alio mõ indirecte: dũ. s. nõ retrahit aliquos a peccato: vñ Ezech. 3. speculatoꝛi dr. Si nõ dixeris impio morte morieris: sanguinez eius de manu tua regrã: deus aũt nõ potest eẽ directe cã pcti vl sui vel alteri⁹: qz oẽ pctm est p recessuz ab ordine g est in deum sic in finẽ: deus aũt oia inclinat t ꝺuertit in scipsuz sic i vltimũ finẽ: sic Diony. dic. 2. c. de diui. no. vñ ipossibile est q sit sibi vel alys cã discedẽdi ab ordine g est in ipm: vñ nõ pot directe eẽ causa pcti. Silr etiã neq indirecte: cõtingit. n. q deus aliqbus nõ ꝓbet auxiliũ ad euitãdũ pctã: qꝺ si ꝓberet nõ peccarẽt: sz hoc totũ fac ſm ordinẽ sue sapie t iustitie: ipse sit sapiẽtia t iustitia: vñ nõ iputat ei q ali⁹ peccet sicut cãe pcti: sic gubernato nõ dr cã submersiõis nauis: ex hoc q nõ gubernat nauẽ: nisi qñ subtrahit gubernationẽ potẽs t debens gubernare. Et sic pz q deus nullo mõ est cã pcti.

¶ Ad pmũ ergo dõz q q̃tum ad vba apli ex ipso textu pz solutio. si.n. de⁹ tradit aliquos in reprobũ sensuz: iã ergo reprobũ sensũ hñt ad faciẽdũ ea q nõ ꝺueniũt. dr ergo tradere eos i reprobũ sensuz q̃tuz nõ ꝓhibz eos gn suuz sensus reprobũ sequant: sic dicimur exponere illos quos non tuemur. qꝺ aũt Aug. dic i lib. de gratia: t li⁹ arbi⁹. vñ sumpta ẽ glo. q deus iclinat volũtates hoium i bonũ t malũ: sic i ligẽduz ẽ q i bonũ qꝺ ẽ directe iclinat volũtatẽ: i malũ aũt indirecte: q̃tuz nõ ꝓhibz: sic dictũ est: t tñ hoc ẽt ꝺtingit ex merito ꝓcedẽtis pcti. ¶ Ad scõm dõz q cũ dicit. Creature dei facte sũt in odiũ t i tentationẽ aie hoiuz. hec ꝓpositio i nõ ponit causal⁹: sz ꝓsecutiue: nõ. n. ds feꝰ creaturas ad malũ hoiuz: vñ subdit. Et i mu sz hoc cõsecutũ est ꝓp insipientiã hoiuz: vñ subdit. Et insipulã pedib⁹ insipientiũ: g. s. ꝓ suã insipientiã vtunt creaturis ad aliud q̃z ad qꝺ facte sunt. ¶ Ad tertiũ dõz q effect⁹ cãe medie ꝓcedẽs ab ea ſm q subdit ordini cãe ꝑme: reducit etiã in cãm ꝑmã: sz si ꝓcedat a cã media ſm q exit ordinẽ cãe ꝑme: nõ reducit i cãm ꝑmã: sic si miles faciat aliqd ꝺ mãdatũ dñi: hoc nõ reducit i dñm sic in cãz. Et simil⁹ peccatũ qꝺ libex arbitriũ cõmittit ꝺ ꝓceptũ dei: nõ reducit in deũ sic in cãz. ¶ Ad 4.m dom q pena opponit bono eius q punit: g ꝑuat quocũq bono: sz culpa opponit bono ordinis q est i deuz: vnde directe opponit bonitati diuine: t ꝓpter hoc non est similis ratio de culpa t pena.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet q act⁹ pcti nõ sit a deo. Dic.n. Aug in li. de pfectione iustitie q act⁹ pcti nõ est res aliqua. oẽ aũt qꝺ ẽ a deo est res aliq̃. ergo act⁹ pcti nõ est a deo. ¶ Ꝑ. Dõ nõ dr eẽ cã peccati nisi qz bõ est cã act⁹ pcti: nullus.n. itendẽs ad malũ opat: vt Diony. dic. 4. ca. de diui. no. sz de⁹ nõ est cã pcti: vt dictũ est. ergo de⁹ nõ ẽ cã actus peccati. ¶ Ꝑ. Alig act⁹ ſm suã spẽm sunt mali t pctã: vt ex supra dictis pz: sz q̃cqd ẽ cã alicui⁹ est cã ei⁹ qꝺ nõ ꝺuenit ei ſm suã spẽm. si ergo ds est cã actus pcti: sequeret q ẽ sz cã pcti: sed hoc nõ ẽ verum: vt ostẽsuz est. ergo de⁹ nõ ẽ cã act⁹ pcti. ¶ Sed ꝺ. actus pcti ẽ qdã motus liberi arbitry: sz volũtas dei ẽ cã oiuz motionũ vt Aug. dicit. 3. de trini. ergo voluntas dei est cã actus pcti.

¶ Rñ⁹. dõz q act⁹ pcti t est ens t est act⁹: t ex vtroq hz q sit a deo: omne.n. ens qꝺ cũq mõ sit opabz q ꝓuenit

a ꝑmo ente: vt ꝓz ꝑ Dio.5.cā.de di.no.oīs aūt actio causat ab aliquo existēte in actu q2 nihil agit fm q̄ ē actu: oē aūt ens actu reducit in ꝑmū actū.s.deuz sic in cāz qui est p suā essentiā act⁹: vñ relinquit q̄ de⁹ sit cā oīs actionis inc̄tū ē actio sed pctm̄ noīat ens ⁊ actionē cū quodā defectu: defectus aūt ille est ex cā creata.s.libero arbitrio ic̄tū defic ab ordine ꝑmi agētis.s.dei. vñ defect⁹ iste nō reducit in deū sic in cām: sz i liber arbitriū: sic defect⁹ claudicatiōis reducit in tibiā curuā sic in cām: nō aūt in vtutē motiuaz: a qua tñ causat q̄quid ē motionis i claudicatiōe: ⁊ fm hoc ōs est cā act⁹ pcti: nō tñ est cā pcti: q2 nō est cā bui⁹ q̄ act⁹ sit cū defectu. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q̄ Aug.n oīat ibi rē id qō ē res simplr.s.subam: sic.n.act⁹ pctī nō est res. ¶ Ad scōz dōz q̄ in hoiem sic in cām reducit nō solū act⁹: sed etiā ipse defect⁹: q2.s.nō subdit ei cui dz subdi: sz hoc ipse nō intēdat p̄cipalr: ⁊ ideo hō est cā pcti: sed de⁹ sic ē cā act⁹ q̄ nullo mō est cā defectus cōcomitātis actū: ⁊ ideo nō ē cā pcti. ¶ Ad tertiū dōm q̄ sic dictū ē supra: act⁹ ⁊ hitus nō recipiūt spēz ex ipsa ꝓuatione in q̄ ꝓsistit rō mali: sz ex aliquo obto cui cōiungit talis ꝓuatio: ⁊ sic ipse defectus qui dr nō esse a deo: ptinet ad spēm actus cōsequēter: ⁊ non q̄si dīa specifica.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidet q̄ de⁹ nō sit cā excecatiōis ⁊ induratiōis. Dic.n. Aug. in lib.83.q. q̄ deus nō est cā eius q̄ bō fit deterior: sed ꝑ excecationē ⁊ obdurationē fit bō deterior. ergo ōs non est cā excecationis ⁊ obdurationis. ¶ ꝑ. Fulgēti⁹ dic̄ q̄ de⁹ nō ē vltor illi⁹ rei cui⁹ est actor: sed de⁹ est vltor cordis obduratis. fm illō Eccle.3. Cor durū male habebit i nouissimo. ergo deus nō ē cā obdurationis. ¶ ꝑ. Idē effect⁹ nō attribuit cāis ōrys: sz cā excecatōis dr eē malicia hois: fm illō Sap. 2. Excecauit.n. eos malicia eoꝝ. Et etiā diabol⁹: fm illud ad Cor.4. De⁹ huius seculi excecauit mētes infideliū. q̄ qdē cāe vident esse ōrie deo. ergo de⁹ non ē cā excecatiōis ⁊ obdurationis. ¶ Sz ō est qō dr Esaie.6. Exceca cor ppli hui⁹: ⁊ aures ei⁹ aggraua. Et Ro.9. dr. Cui⁹ vult miserē: ⁊ quē vult idurat. ¶ Rñ⁰. dōz q̄ excecatio ⁊ obduratio duo ꝓxtāt. Quoꝝ vn⁹ est mot⁹ animi hūani inhērētis malo ⁊ auersi a diuino lumie: ⁊ c̄tū ad hoc de⁹ nō est cā excecationis ⁊ obduratiōis sic non ē cā pcti. Aliud aūt est subtractio gre: ex qua sequit q̄ mēs diuinit⁹ nō illumineī ad recte videndū: ⁊ cor hois nō emolliat ad recte viuēdū: ⁊ c̄tum ad hoc de⁹ est cā excecationis ⁊ obduratiōis. Est aūt cōsiderā dū q̄ ōs est cā vniuersalis illuminatiōis animaꝝ: fm illud Jo.ꝑmo. Erat lux vera que illuminat oēm hoiem veniētē in hūc mūdū. sic sol est vniuersalis cā illuminatiōis corpo/rū: alr tñ ⁊ alr. Nā sol agit illuminādo p necessitatē nāe: ōs aūt agit volūtarie p ordinē sue sapie: sol aūt lz quātū ē ō se oia corpa illuminet: sī qō tamē ipedimētū iueniat i aliquo corpe relingt illud tenebrosuz: sic pz de domo cui⁹ fenestre fit clause: sed tamē illi⁹ obscurationis nullo⁰ cā ē sol: nō enī suo iudicio agit vt lumē interi⁹ non imitat: sed cā ei⁹ ē solū ille q̄ claudit fenestrā: ōs aūt ꝓprio iudicio lumē gre nō immittit illis i q̄b⁹ obstaculū iuenit: vñ cā subtractiōis gre est nō solū ille q̄ ponit obstaculū gre: sz ēt ōs q̄ suo iudicio grāz nō apponit: ⁊ p hūc modū ōs est cā excecationis ⁊ aggrauationis auriū ⁊ obduratiōis cordis: q̄ qdē distinguūt ꝑz effectus gre: q̄ ⁊ pfic itellectū dono sapie: ⁊ affectū emollit igne charitatis. Et q2 ad cognitionē itellect⁹ maxie deseruiunt duo sens⁹.s. visus ⁊ audit⁹ quoꝝ vn⁹ deseruit inuētioni.s. visus: ali⁹ discipline.s. audit⁹: iō c̄tuz ad visum ponit excecatio: c̄tū ad auditū auriū aggrauatio: c̄tū ad affectū obduratio. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q̄ cū excecatio ⁊ induratio ex pte subtractiōis gre sint q̄dā pene: ex hac pte eis hō non fit deterior: sed deterior fact⁹ ꝑ culpā hec incurrit sic ⁊ ceteras penas. ¶ Ad scōm dōm q̄ obiectio illa ꝓcedit ō obduratione fm q̄ est culpa. ¶ Ad tertiuz dōz q̄ malicia est causa excecationis meritoria sic culpa est causa pene: ⁊ hoc etiā modo, diabolus excecare dr inc̄tū iducit ad culpā.

Ad quartum sic procedit. Uidet q̄ excecatio ⁊ obduratio semp ordinent ad salutē ei⁹ q̄ excecat ⁊ obdurat. Dic.n. Aug. in Ench. q̄ de⁹ cū sit sūme bon⁹ nullo mō ꝓmitteret fieri aliq̄ malū nisi posset ex quolibz malo elicere bonū: multo igit magis ordinat ad bonū illud malū cui⁹ ipse est cā. sz excecatiōis ⁊ obdurationis ōs est cā vt dictū ē. ergo hec ordinant ad salutē eius q̄ excecat vl obdurat. ¶ ꝑ. Sap. ꝓ dr: q̄ deus non delectat in ꝑditione ipioꝝ: videret aūt in ꝑditione eoꝝ delectari si eoꝝ excecationē i bonū eoꝝ non ꝓuerteret: sic medicus videret delectari i afflictiōe infirmi si medicinā amarā quā infirmo ꝓpinat ad eius sanitatē nō ordinaret: q̄ ōs excecatio nē ꝓuertit i bonū excecatoꝝ. ¶ ꝑ. Deus non ē ꝑsonaꝝ acceptor: vt dr Act.io. Sz quozūdā excecationez ordinat ad eoꝝ salutē sic quozūdā iudeoꝝ q̄ excecati sūt: vt xp̄o nō crederēt: ⁊ nō credētes occiderēt: ⁊ postmodū ꝓpuncti ꝓuerterent: sic de q̄busdā legit Act.ii. vt ꝓz ꝑ Aug. i li. de qōnibus euāgelij. q̄ ōs oīuz excecationē ꝓuertit i eoꝝ salutē. ¶ Sz ꝛ. non sūt facieda mala vt veniāt bona: vt dr Ro.3. sed excecatio ⁊ malū. ergo ōs non excecat aliquos ꝑ eoꝝ bonū. ¶ Rñ⁰. dōz q̄ excecatio ē quoddā pambulū ad peccatū: pctm̄ aūt ad duo ordinat: ad vnū qdē ꝑ se.s. ad dānationē. ad aliō aūt ex diuina mīa vl̄ puidēria. s. ad sanationē inc̄tū de⁹ ꝓmittit aliquos cadere in pctm̄: vt pctm̄ suū agnoscentes humilient ⁊ ꝓuertant. sic Aug. dic i li. de nā ⁊ gra: vnde ⁊ excecatio ex sui nā ordinat ad dānationē eius q̄ excecat ꝑ qō ponit ēt reꝓbationis effect⁹: sz ex diuina mīa excecatio ad tps ordinat medicinalr ad salutē eoꝝ q̄ excecant. sed hec mīa nō oib⁹ ipendit excecatis: sz ꝑdestinatio soluz: qb⁹ oīa cooperant i bonū. sic dicit Ro.8. vñ quātū ad quosdā excecatio ordinat ad sanationē: c̄tū aūt ad alios ad dānationē: vt Aug. dic in.3. de qōnibus euāgelij. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q̄ oīa mala q̄ de⁹ fac vel ꝓmittit fieri ordinant i aliq̄ bonū: nō tñ semp i bonū eius i quo ē malū: sz qñq; ad bonū alteri⁹: vel etiā toti⁹ vniuersi: sic culpā tyrānoꝝ ordinat i bonū martyꝝ: ⁊ penā dānatoꝝ ordinat ad gl̄iam iustitie sue. ¶ Ad ꝛ^m dōz q̄ de⁹ nō delectat i ꝑditōe hoīum c̄tū ad ipsaz ꝑditionē: sed rōne sue iustitie: vel ꝓp bonū qō inde ꝓuenit. ¶ Ad tertiū dōz q̄ hoc q̄ ōs aliquoꝝ excecationē ordinat in eoꝝ salutē misericordie ē. q̄ aūt excecatio alioꝝ ordinet ad eoꝝ damnationē iustitie est: q̄ autē misericordiā quibusdā impedit ⁊ non oibus: non facit ꝑsonarū acceptionē in deo: sic in ꝓmo dictum est. ¶ Ad quartū dōm q̄ mala culpe non sunt facienda vt eueniāt bona: sz mala pene sunt inferēda ꝓpter bonum.

¶ Questio. LXXX.

DEinde considerādum est de causa peccati ex pte diaboli. ¶ Et circa hoc querunt quatuor. Primo vtr diabolus sit directe causa peccati. Secundo vtruz diabolus inducat ad peccā duz interi⁹ psuadēdo. Tertio vtrū possit necessitatē peccādi inducere. Quarto vtruz oīa pcta ex diaboli suggestione ꝓueniāt.

Ad primum sic procedit. Uidet q̄ diabolus sit hoi directe causa peccādi. Peccatū eni directe in affectu cōsistit: sed Aug. dicit. 4. de. tri. q̄ diabolus sue societati malignos affectus inspirat. Et Beda super Act. dicit q̄ diabolus aīaz in affectuz malicie trahit. Et Jsidorus dic in li. de sūmo bono: q̄ diabolus cordā hoīum occultis cupiditatib⁹ replet. q̄ diabolus directe est cā pcti. ¶ ꝑ. Hieronymus dic q̄ sic deus est ꝓfector boni: ita diabolus est perfector mali: sed deus est directe causa bonoꝝ nostroꝝ. ergo diabolus ē directe causa peccatoꝝ nostroꝝ.

¶ P. Phs dic in quodā. c. ethice endimice q opz esse qō/dam pncipiuz extrinsecū humani consily: ꝫsiliū aūt huma nū nō soluz est de bonis: sz etiā de malis. ergo sic ōs mouet ad ꝫsiliū bonū: z p hoc directe est cā boni: ita diabolus mo uet hoiem ad cōsiliū malū: z p hoc sequit q diabol⁹ dire/cte sit cā peccati. ¶ Sz ꝺ est q Aug. pbat in p z. 3. de libe. arb. q nulla alia re fit mēs hois serua libidis nisi ꝓpria vo luntate: sed hō non fit seruus libidis nisi p peccatū. ergo cā pcti nō pōt esse diabol⁹: sz sola ꝓpria volūtas. ¶ Rñ. dōz q pctm actⁿ quidā est: vñ hoc mō potest eē aligd directe cā pcti p quē modū aligs directe est cā alicuius actⁿ: qō gdez nō ꝓtingit nisi p hoc q ꝓpriū pncipiū illi⁹ actus mouet ad agendū. ꝓpriū aūt pncipiū actⁿ pcti est volūtas: qz oē pctm est voluntariuz: vñ nihil pōt directe esse cā peccati nisi qō pōt mouere volūtatē ad agendū. Uolūtas aūt sic supra di ctū est: a duobus moueri pōt. Uno mō ab obto: sic dr q ap petibile appbensiuz mouet appetitū. Alio mō ab eo qō inte ri⁹ inclinat voluntatē ad volendum: hoc aūt nō est nisi vel ipsa volūtas vel ōs: vt supra ostēsum est: de⁹ aūt nō pōt eē cā peccati: vt dictū ē. Relinquit ergo q ex hac pte sola vo luntas hois sit directe cā peccati ei⁹. Ex pte aūt obti pōt in telligi q aligd moueat volūtatez tripl'r. Uno mō ipz obm ꝓpositū: sic dicim⁹ q cib⁹ excitat desideriū hois ad come/dendū. alio mō ille qui ꝓponit vel offert huiusmodi obm. Tertio modo ille q psuadet obz ꝓpositū hre rōnē boni: qz z hic aliqual'r ꝓponit ꝓpriū obm volūtati qō est rōnis bo nū verū vel apparēs. Primo igit mō res sensibiles exteri⁹ apparētes mouēt volūtatem hois ad peccādū. Scdo aūt z tertio mō vel diabol⁹ vel etiā hō pōt incitare ad peccādū: vel offerendo aligd appetibile sensui vel psuadendo rōni. Sed nullo istoz triū modoz pōt aligd eē directe cā pcti: qz volūtas nō ex necessitate mouet ab aliquo obto nisi ab vltimo fine: vt supra dictū est: vnde nō ē sufficies cā pecca/ti neq res exterius oblata: neq ille q eā ꝓponit: neq ille q psuadet: vñ sequit q diabol⁹ nō sit cā peccati directe vl' suf ficiēter: sed solū p modū psuadētis vel ꝓponētis appetibi le. ¶ Ad pmū ergo dōm q oēs ille auctoritates z sique si/miles inueniant sūt referēde ad hoc q diabol⁹ suggerēdo vel aliqua appetibilia ꝓponēdo inducit in affectū peccati. ¶ Ad scōm dōm q similitudo illa est attendēda q̄tum ad hoc q diabol⁹ quodāmodo ē cā pctōz nostrozū: sic de⁹ est aliquo mō cā bonozū nostroz: nō tn attendit q̄tū ad modū causandi. nā ōs cāt bona interi⁹ mouēdo voluntatē: qō dia bolo ꝓuenire nō pōt. ¶ Ad tertiū dōm q de⁹ est vniuersa/le pncipiū oīs interiozis mot⁹ humani: sed q determinet ad malū cōsiliū voluntas humana: hoc directe qdē ē ex vo luntate hūana: z a diabolo p modū persuadentis vel appe tibilia ꝓponentis.

Ad secundum

sic ꝓcedit. Uidet q diabol⁹ nō possit inducere ad peccādū inte/rius instigādo. Interiozes. n. mot⁹ aīe sunt quedā opera vi te: sed nulluz opus vite pōt esse nisi a pncipio itrinseco: nec etiā opus aie vegetabilis: qō est infimū iter opa vite. ergo diabol⁹ fm interiozes motus nō potest hoiem instigare ad malū. ¶ P. Oēs interiozes mot⁹ fm ozdinē nāe a sensibi/libus exteriozib⁹ oziunt: sed pter ozdinē nāe aligd opari ē solius dei: vt i pmo dictū est. ergo diabol⁹ nō potest interio ribus motib⁹ hois aligd opari nisi fm ea q̄ in exteriozibus sensibilib⁹ apparent. ¶ P. Interiozes act⁹ aīe sunt intelli/gere z imaginari: sed q̄tū ad neutruz hoz potest diabolus aligd opari: qz vt in pmo habitū ē: diabol⁹ nō ipzimit i intel lectū humanū: ī fantasiā etiā videt q ipzimere non possit: qz forme imaginate tāq magis spūales sunt digniozes q̄ forme que sunt ī mā sensibili: quas tamē diabol⁹ ipzimere nō potest: vt pz ex his que ī pmo hīta sūt. ergo diabolus nō pōt fm interiozes mot⁹ inducere hoiez ad pctm. ¶ Sed ꝺ est: qz fm hoc nūq tētaret hoiem nisi visibilr apprendo: qō pz esse falsum. ¶ Rñ. dōm q interioz pars aīe est intel lectiua z sensitiua. Intellectiua aūt ꝓtinet intellectū z volūta tem. z de volūtate qdem ia dictū est quomō ad eā diabol⁹ se hz: intellectus ār p se qdem mouet ab aliquo illuminan te ipm ad cognitionē veritatis: qō diabol⁹ circa hoiem nō intēdit: sz magis obtenebrat rōnem ei⁹ ad ꝓsentiendū sen cato: q̄ qdē obtenebratio ꝓuenit ex fantasia z appetitu sen sitiuo: vñ tota interioz opatio diabol⁹ esse videt circa fanta siā: z appetitū sensitiuuz: quoz vtrūq cōmouēdo potest i/ducere ad pctm: potest. n. opari ad hoc q imaginationi ali/que forme imaginatiue ꝑsentēt: potest etiā facere q appe/titus sensitiuus concitet ad aliquā passionē. Dictū ē. n. in p. lib. q natura corpalis spūalis nāliter obedit ad motuz lo/calē: vñ z diabol⁹ oia causare pōt q̄ ex motu locali corpoz inferioz ꝓuenire pñt nisi vtute diuina repmat: q aūt ali/que forme repzesentēt imaginationi: sequit q̄q ad motū localē: dic. n. phs ī lib. de somno z vigilia: q cū aīal dormie rit descēdēte plurimo sanguīe ad pncipiū sensitiuū: sil'/scēdunt motus siue ipressiones relicte ex sensibiliū motioni b⁹: q̄ ī sensibilib⁹ specieb⁹ ꝓseruat: z mouet pncipiū apbē siuuz: ita q appareat ac si tūc pncipiū sensitiuū a reb⁹ ipsis exteriozib⁹ imutaret. vñ talis mot⁹ localis spūum vel hu/moz ꝓcurari pōt a demōib⁹ siue dormiat siue vigilet ho/mines. z sic sequit q homo aliqua imaginet. ¶ Sil' etiam appetit⁹ sensitiuus ꝓcitat ad aliquas passiones fm quēdam determinatuz motū cozdis z spūum: vñ ad hoc etiā diabo lus pōt coopari. Et ex hoc q passiones alique ꝓcitant i appe titu sensitiuo: sequit q z motuz siue ītēsionē sensibilē pau cto modo reductā ad pncipiuz apbensiuū magis hō per cipiat: qz vt phs in eodē lib. dic: amātes modica similitudi ne ī apbēsione rei amate mouēt. Cōtingit ēt ex hoc q pas sio est ꝓcitata: vt id qō ꝓponit imagination⁹ iudicet ꝓse sequēduz: qz ei q a passione detinet: videt esse bonuz id ad qō p passiōez iclinat. Et p hūc modū iteriꝰ diabol⁹ indu cit ad peccādū. ¶ Ad pmū ergo dōm q opa vite semp ali/cit ad peccādū. ¶ Ad pmū ergo dōm q opa vite semp aliq sint ab aliquo pncipio itrinseco: tñ ad ea pōt cooperi aliq exteri⁹ agēs: sic etiā ad opa aie vegetabilis opat calor exte rioz vt facili⁹ digerat cib⁹. ¶ Ad scōm dōm q huiusmodi apparitio formaz imaginabiliū nō est oīno pter ozdinē na ture: nec est p solum impiuz: sed per motuz localē: vt dictū est. Unde pz responsio ad tertiuz: qz forme ille sunt a sen/sibus accepte primoz dialiter.

Ad tertium

sic ꝓcedit. Uidet q diabol⁹ possit necessitatē iferre ad peccādum. Dominus enim dicit Job. 41. Nō est ptās sup terrā q̄ ei valeat ꝓpari. ergo potest hoī terreno necessitatē iferre ad peccādū. ¶ P. Ra tio hois nō potest moueri nisi fm ea q̄ exteri⁹ sensib⁹ ꝓpo nunt z imaginationi repsentat: qz oīs nra cognitio oriū hz a sensu: z nō est itelligere sine fantasmate: vt dr in lib. de ani. sed diabol⁹ potest mouere imaginationē hois: vt dictū est: z etiā exteriozes sensus. Dic. n. Aug. i. lib. 83. q. q̄ serpit hoc malū. s. q̄ d'ē a diabolo p oēs adit⁹ sensibiles: dat se figuris: accōmodat se colozib⁹: adheret sonis: ifundit se sapoziBus. ergo potest rōnē hois ex necessitate inclinare ad peccādum. ¶ P. Scōm Aug. nōnullū pctm ē cū caro ꝓcupiscit aduer sus spūm: sed ꝓcupiscētiā carnis diabol⁹ potest cāre fm z ce teras passiones eo mō quo supra dictū est. ergo ex necessita te pōt inducere ad peccādū. ¶ Sed ꝺ est qō dr. 1. Pe. vlti. Aduersarius vester diabol⁹ tanq leo rugiēs circuit queres quē deuozet: cui resistite fortes ī fide. frustra aūt talis āmo nitio daret si hō ei ex necessitate succūberet: non ergo pōt hoī necessitatē inducere ad peccādū. ¶ Rñ. dōz q diabo lus ꝓpa vtute nisi refrenet a deo pōt aliquē inducere ex ne cessitate ad faciēdū aliquē actuz q de suo genere pctm est

non autez potest inducere necessitatem peccandi. qđ patet ex hoc q̄ hō motiuo ad peccādū nō resistit nisi p rōnē: cui⁹ vsuz totalr impedire pt mouēdo imaginationē ⁊ appetitum sensitiuū: sic in arrepticys pz: sz tūc rōne sic ligata gcgd. hō agat non imputat ei ad pctm: sz si rō nō sit totalr ligata: ex ea ptē q̄ ē libera pt resistere pctō sic supra dcm ē. Uñ manifestū est q̄ dyabolus nullo mō pt necessitatē inducere hoi ad peccādū. ¶ Ad pmū ergo dām q̄ nō q̄lz ptās maioz hoie pt mouere volūtatē hois: sz solus de⁹: vt supra habitum est. ¶ Ad scām dāz q̄ illud qđ ē apphēsuz p sensū vl imaginationē nō ex nēcitate mouet volūtatē si hō hēat vsuz rōnis nec sp huiusmodi apphēsio ligat rōnē. ¶ Ad 3m dām q̄ cō cupiscētia carnis ɔ spūz qū rō ei actualr resistit nō ē pctm sz mā exercēde vtutis: q̄ ät rō ei nō resistit nō ē ptāte diaboli: ⁊ ideo non pōt inducere necessitatem peccati.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uř q̄ oia pctā hoiuz sint ex suggestione diaboli. Dic ꝺn. Dio. 4. c. de diui. no. q̄ multitudo demonū cā ē oiuz malorz: ⁊ sibi ⁊ alys. ¶ P. Quicūq; peccat mortalr efficit seruus diaboli. sm illud Jo. 8. Qui facit pctm seruus ē peccati: sz ei aliqs i seruitutē addicit aquo ē supat⁹: vt dř. 2. Pe. 2. ergo q̄cūq; facit pctm supat⁹ ē a diabolo. ¶ P. Hre. dic q̄ peccatū diaboli ē irreparabile. qz cecidit nullo suggerēte. si igr aliq̄ hoies peccaret p libez arbitriū nullo suggerēte: eoruz peccatū eēt irremediabile: qđ pz eē falsuz. ergo oia pctā humana a diabolo suggerunt. ¶ Sz ɔ ē qđ dř i li. de ecclesiasticis dogmatib⁹. Nō oēs cogitatiōes nře male a diabolo excitāt: sz aliquotiēs ex nři arbitrij motu emergūt. ¶ Rñ⁹ dām q̄ occasionalr qdē ⁊ idirecte diabolus ē cā oium peccatorz nrorz. iq̄tū induxit pmū hoiez ad peccādū: ex q⁹ pctō itm vitiata ē būana nā vt oēs ad peccādū ꝓclines sim⁹: sic dicere⁊ eē cā ɔbustionis lignorz q̄ ligna siccaret: ex quo sequereť q̄ facile iceděrent: directe ät nō ē cā oium pctōruz būanorz: ita q̄ singula pctā psuadeat: qđ Origenes probat ex hoc. qz ēt si diabolus nō eēt: hoies haberēt appetitū concupiscibilez ⁊ venereorz: ⁊ sillūz: q̄ posset eē iordinat⁹ nisi rōne ordinareť: qđ subiacet libero arbitrio. ¶ Ad pmū ergo dōz q̄ multitudo demonum est causa oium malorz nostrorum sm pmam originem: vt dictum est. ¶ Ad scōz dām q̄ nō solū fit seru⁹ alicui⁹ q̄ ab eo supat: sz ēt q̄ ei volūtarie se subiicit: ⁊ hoc mō fit seruus diaboli q̄ motu ꝓpio peccat. ¶ Ad tertiuz dām q̄ pctm diaboli fuit irremediabile. qz nec aliquo suggerēte peccauit: nec habuit aliq̄s ꝓnitatē ad peccādū ex ꝓcedēti suggestiōe cātaz: qđ ō nllo hoies pctō dici pt.

¶ Questio. LXXXI.

Deinde ɔsiderādū est de cā pcti ex pte hois: cū ät hō sit cā pcti alteri hoi exteri⁹ suggerēdo: sic ⁊ diabolus hz quēdā spālē modū cāndi peccatū i alterz p originē: vñ ō pctō originali dōz ē. ¶ Circa qđ tria ɔsiderāda occurrunt. ꝓmo de ei⁹ traductione. Scōo de ei⁹ eēntia. Tertio de ei⁹ subo. ¶ Circa pmū q̄runt q̄ncq̄. p⁹ vtz pmū peccatū hois deriuet p originez in posteros. 2⁹ vtz oia alia pctā pmi parētis: vl etiā aliorz parentū p originē i posteros deriuent. 3⁹ vtz peccatū originale deriuetur ad oēs q̄ ex Adā p viā seminis gnant. 4⁹ vtz deriuareť ad illos q̄ miraculose ex aliq̄ parte būani corpis forma ducereť originale peccatum. 5⁹ vtrum si femina peccasset viro non peccante traducereť originale peccatum.

Ad primum sic ꝓcedit. Uř q̄ pmū peccatū primi pentis nō traducat ad alios per originē. Dř. n. Eze. 18. Filius⁹ non portabit iniqtatē pris: porro quo parētū p originē aliqđ peccatū. ¶ P. Accūs nō traducit ꝺ subo. eo q̄ accūs nō trāsit ꝺ subiecto i subm: sz aia rōnalis q̄ est subm culpe non traducit p originē: vt in ꝓmo ostēsuz ē. ergo neq; aliq̄ culpa p originē traduci potest. ¶ P. Omne illud qđ traducitur per originē būanā causat ex semine: sz semen nō pt cāre peccatum eo q̄ caret rōnali pte aīe. q̄ sola pt esse cā peccati. ergo nullū peccatū pt trahi p originē. ¶ P. Qđ est pfectiu⁹ i nā virtuosi⁹ ē ad agēdū: sz caro pfecta ñ pt ifficere aiaz sibi vnitā aliogn aīa nō posset emūdari a culpa originali dū ē carne vnita. ergo multo min⁹ semen pt ifficere aiam. ¶ P. ꝓbs dic in. 3. ethi. q̄ pp nām turpes nullus increpat: sz eos q̄ pp desidiā ⁊ negligētiā: dūr ät nā turpes q̄ hñt turpitudinem ex sua origine. ergo nihil qđ ē p originē est increpabile neq; peccatū. ¶ Sz ɔ est qđ apls dic Ro. 5. Per vnū hoiez peccatū i hūc mūdū itrauit: qđ nō pt itelligi p modū imitationis: pp hoc qđ dř Sap. 2. Invidia diaboli mors itrauit i orbē terraz. restat ergo q̄ p originē a prio hoie peccatū i mūdū itrauit. ¶ Rñ⁹ dām q̄ fm fidez catholicā est tenēduz q̄ pmū peccatū pmi hois originalr trāsit i posteros: pp qđ etiā pueri mor nati deferunt ad baptismū tanq̄ ab aliq̄ infectione culpe abluēdi. Dīū est ät hereſis pellagiane: vt pz p augu. i plimis suis libris. ¶ Ad inuestigādū ät q̄lr peccatū pmi parentis originalr possit trāsire i posteros: diuersi diuersis vys ꝓcesserūt. Quidā. n. ɔsiderātes q̄ pcti subm est aia rōnalis: posuerūt q̄ cū semine rōnalis aia traducat vt sic ex infecta aia infecte aie deriuari videant. Alij vo hoc repudiātes tāq̄ erroneū: conati sunt ostēdere quo mō culpa aie parentis traducit i plem etiā si aia nō traducat per hoc q̄ corpis defect⁹ traducunt a parente i plem: sic lepra⁹ sua gnat lepra⁹ū. ⁊ podagric⁹ podagricū pp aliq̄s corruptiones seminis: sz talis corruptio nō dicat lepra vel podagra: Cū ät corp⁹ sit ꝓportionatuz aie ⁊ defect⁹ aie redūdent in corp⁹: ⁊ ecōuerso: sili modo dicūt q̄ culpabilis defect⁹ aie p traductionez seminis i plem deriuat: q̄uis semen actualiter nō sit culpe subm. Sz oēs huiusmodi vie insufficientes sunt: qz dato q̄ alig defect⁹ corporales a parēte trāseant in plem p originez. ⁊ etiā aliq defect⁹ aie ex cōnti pp corporis idispositionē sic iterdū ex fatuis fatui generant: tū hoc ipz q̄ est ex origine aliquez defectū hře. videť excludere rōnē culpe: de cuius rōne est q̄ sit volūtaria: vñ etiam posito q̄ aīa rōnalis ad aliā traduceret ex hoc ipso q̄ ifectio aie ꝓlis nō esset in ei⁹ volūtate amitteret rōnē culpe obligātis ad penā. qz vt pbs dic i. 3. ethicoz: nullus iproperabit ceconato: sz magis miserebit. Et iō alia via ꝓcedēduz ē dicēdo q̄ oēs hoies q̄ nascunt ex adam pnt ɔsiderari vt vnus hō iquātum conueniūt in nā quā a pmo parente accipiūt fm q̄ in ciuilib⁹ oēs hoies qui sunt vni⁹ cōitatis reputant q̄si vnū corpus. ⁊ tota cōitas quasi vn⁹ hō. Porphiri⁹ etiā dic q̄ participatione spēi plures hoies sunt vnus hō. sic igitur multi hoies ex adā deriuati sunt tanq̄ multa mēbra vni⁹ corporis: act⁹ ät vni⁹ mēbri corporalis: puta man⁹. non est volūtarius volūtate ipsi⁹ manus: sed volūtate aie q̄ pmo mouet membra: vñ homicidiū q̄ man⁹ ɔmittit non imputaret manui ad peccatū si ɔsideraret man⁹ fm se. vt diuisa a corpore: sz imputaret ei iquātū est aliqd hois qđ mouet a pmo pncipio motiuo hois: sic igit iordinatio que est i isto hoie ex adam gnato nō est volūtaria volūtate ipsi⁹: sz volūtate pmi parentis q̄ mouet motione gnationis oēs q̄ ex eius origine deriuant: sicut volūtas aie mouet oia mēbra ad actū: vñ peccatū qđ sic a pmo parēte in posteros deriuat: dicit originale: sic peccatū qđ ab aīa deriuat ad membra corporis dř actuale: ⁊ sicut peccatū actuale qđ per mēbra aliqđ ɔmittit nō est peccatū illius mēbri. nisi inq̄tum illud mēbra est aliqd ipsius hois: pp qđ vocat peccatū humanū: ira peccatū originale nō est peccatū huius psone nisi iquātū hec psona recipit nām a pmo parente: vnde ⁊ vocat peccatū nāe: fm illud Eph. 2. Eram⁹ nā filij ire. ¶ Ad

ꝑmũ ergo dõm ꝙ filius dr̃ nõ portare peccatũ ꝑris. qz non punit ꝓ pctõ ꝑris: nisi sit particeps culpe. ⁊ sic ē ī pposito deriuat. n. per originē culpa a ꝑe ī filiũ: sic ⁊ pctm̃ actuale ꝑ imitationē. ¶ Ad scõm dõz ꝙ ⁊si aia nõ traducat. qz virtus seminis nõ ꝑt causare aiam rõnalē mouet tm̃ ad ipsam dispositiue. vñ ꝑ vtutē semis traducit hũana nã a parente ī ꝓlez. ⁊ sic cũ nã nãe ifectio: ex hoc. n. fit iste q nascit ꝓsonꝫ culpe ꝑmi parētis ꝙ nãz ab eo sortit ꝑ quãdã gñatiuã motionē. ¶ Ad 3m dõm ꝙ ⁊si culpa nõ sit actu ī semine: est tm̃ ibi vtute hũane nãe quã ꝓcomitat talis culpa. ¶ Ad ūltũ dõm ꝙ semen ē ꝓncipiũ gñatiõis. que ē ꝓpria act9 nãe eius ꝓpagationi deseruiēs. ⁊ iõ magis ificit aia ꝑ semē q̃ ꝑ carnē iã ꝓfectã q̃ iã determinata est ad ꝓsonã. ¶ Ad gntũ dõz ꝙ illud qõ est ꝓ originez nõ est icrepabile si ꝓsideret iste q nascit ſm se. sz si ꝓsideret ꝓut refert ad aliqõ ꝓncipiuz. sic ꝑt eē ei icrepabile: sic aliqs q nascit patit ignominiã gñis ex culpa alicui9 ꝓgenitoꝝ causatam.

Ad secundum sic ꝓcedit. Ur̃ ꝙ etiã alia peccata vl'ipi9 ꝑmi parētis: vl' ꝓximoꝝ parētũ traducant̃ ī posteros: pena. n. nunq̃ debet nisi culpe: sz aliq puniunt̃ iudicio diuino ꝑ pctõ ꝓximorum parētũ ſm illud Exo. 20. Exo suz de9 zelotes visitãs iniqtatē patꝝ ī filios ī tertiã ⁊ quartã gñationē. iudicio etiã hũano ī crimine lese maiestatis filij exheredãtur ꝓ peccato parentum. ergo etiam culpa ꝓximorum parentum transit ad posteros. ¶ P̃. Magis potest transferre in altꝝ id qõ hz aliqs a seipo q̃ id qõ hz ex alio: sic ignis magis ꝑt calefacere: q̃ aq̃ calefacta: sz hõ trãsfert ī plem ꝓ originē peccatũ qõ hz ab adã. ergo multo magis pctm̃ qõ ipe ꝑmisit. ¶ P̃. Ideo ꝺbim9 a ꝑmo parēte peccatũ originale. qz ī eo fuim9 sic ī ꝓncipio nãe quã ipe corrũpit: sz sit9 fuim9 ī ꝓximis parentib9 sic ī gbusdaz nãe ꝓncipys. q̃ ⁊si sit corrupta ꝑt adhuc magis corrũpi ꝓ pctm̃: ſm illud Apoc. vlti. Qui ī sordib9 ē sordescat adhuc. ergo filij ꝺbũt pctã ꝓximoꝝ parētũ ꝓ originē sic ⁊ ꝑmi parētis. ¶ Sz ꝺ. Bonũ est magis diffusiuũ sui q̃ malũ: sz merita ꝓximoꝝ parētũ si traducunt̃ ad posteros. ergo multo min9 pctã. ¶ R̃ñ. dõm ꝙ augu. hãc rõnē mouet ī Ench. ⁊ isolutã relinqt: sz si qs diligenter attẽdat ipole ē ꝙ aliq̃ pctã ꝓximoꝝ parētũ: vl' etiã ꝑmi parētis ꝓter ꝑmũ ꝓ originez traducant̃: cui9 rõ est. qz hõ gñat sibi idē in spē: nõ ãt ꝛz idiuiduũ: ⁊ iõ ea q̃ directe ptinẽt ad idiuiduũ: sic ꝓsonales act9. ⁊ q̃ ad eos ptinẽt: nõ traducunt̃ a parētib9 ī filios. nõ. n. grãmatic9 traducit ī filiũ sciam grãmatice quã ꝓpꝺo studio acqsiuit: sz ea q̃ ptinẽt ad nãm spẽi traducũt̃ a parētib9 ī filios: nisi sit defect9 nãe. sic̃ oculat9 gñat oculatũ nisi nã deficiat: ⁊si nã sit fortis etiã aliq̃ accidẽtia idiuidualia ꝓpagant̃ ī filios ptinẽtia ad dispõnẽ nature: sic̃ velocitas corꝓris. bonitas ingeny: ⁊ alia huiusmodi: nullo ãt mõ ea q̃ sũt pure ꝓsonalia: vt dcm̃ est. Sic̃ ãt ad ꝓsonã ptinet aliqd ſm seipam: ⁊ aliqd ex dono gr̃e. ita etiã ad nãm ꝑt aliqd ptinere ſm seipaz. s. q causat ex ꝓncipys ei9: ⁊ aliqd ex dono gr̃e: ⁊ hoc mõ iustitia originalis sic ī primo dcm̃ est erat quoddaz donũ gr̃e toti hũane nãe diuinitus collatũ ī ꝑmo parēte: qõ qdē ꝑm9 hõ amisit ꝑ ꝑmũ peccatũ: vñ sic̃ illa originalis iustitia traducta fuisset in posteros simul cũ nã: ita etiã ꝛdinatio opposita: sz alia peccata actualia: vl' ꝑmi parētis: vl' alioꝝ nõ corrũpũt nãm q̃tũ ad id qõ nãe est: sz solũ q̃tũ ad id qõ ꝓsone ē. i. ſm ꝓnitatē ad actũ vñ alia pctã nõ traducunt̃. ¶ Ad ꝑmuz ergo dõm ꝙ pena spũali. sic aug. dic̃ ī epla ad Auitũ: nunq̃ puniunt̃ filij ꝑ parentib9 nisi cõicent in culpa vl' ꝑ originē: vl' ꝑ imitationē. qz oēs aīe immediate sunt dei: vt dr̃ Ezech. 18. sz pena corꝓrali iterdũ iudicio diuino vl' hũano puniunt̃ filij ꝑ parētib9 iq̃tũ fili9 est aliqd ꝓprius ſm corꝓ9. ¶ Ad scõz dõm ꝙ illud ꝙ hz aliqs ex se magis ꝑt traducere dũmõ sit traducibile: sz pctã actualia ꝓximoꝝ parentũ nõ sũt traducibilia qz sunt pure ꝓsonalia: vt dctm̃ est. ¶ Ad tertiũ dõm ꝙ primum peccatum corrumpit naturaz humanam corruptõe nãm ptinente. alia vo peccata corrumpunt eam corruptione ptinente ad solam ꝓsonam.

Ad tertium sic ꝓcedit. Ur̃ ꝙ peccatũ ꝑmi parētis: nõ trãseat ꝑ originē ī oēs hoies. morz. n. ē pena ꝓpria originale peccatũ. sz nõ oēs q ꝓcedunt seminal'r ex adã moriunt̃: illi. n. q viui reperient̃ in aduẽtu dñi nunq̃ morient̃ vt vr̃ ꝑ hoc qõ dr̃. i. Thessa. 4. Nos qui viuim9 nõ ꝓueniem9 ī aduentu dñi eos q dormierũt. ergo illi nõ ꝺbũt originale peccatuz. ¶ P̃. Nullus dat alteri qõ ipse nõ hz: sz hõ baptizat9 nõ hz peccatũ originale. ergo nõ traducit ipm̃ ī plem. ¶ P̃. Donũ xpi ē maiꝰ q̃ peccatum ade: vt apls dic̃ Ro. 5. Sz donũ xpi nõ trãsit ī oēs hoies ex go nec peccatũ ade. ¶ Sed ꝺ ē qõ apls dic̃ Ro. 5. Mors in oēs ptrãsyt in quo oēs peccauerũt. ¶ R̃ñ. dõm ꝙ ſm fidē catholicã firmiter est tenẽdũ ꝙ oēs hoies ꝓter solum xpz ex adã deriuati peccatũ originale ex adã ꝺbũt: aliogn nõ oēs idigerẽt redẽptione q̃ ē ꝓxima: qõ ē erroneum rõat sumi ꝑt ex hoc ꝙ supra dictũ est. s. ꝙ sic ex pctõ ꝑmi parentis traducit culpa originalis in posteros sic a volũtate aie ꝑ motionẽ mẽbroꝝ traducit peccatũ actuale ad membra corꝓris: manifestuz ē ãt ꝙ peccatuz actuale traduci ꝓ ad oia mẽbra q̃ nata sunt moueri a volũtate. vñ ⁊ culpa originalis traducit ad oēs illos q mouent̃ ab adam motiõe generatiõis. ¶ Ad ꝑmũ ergo dõm ꝙ ꝑbabili9 ⁊ ꝓuenient9 tenet̃ ꝙ oēs illi q ī aduẽtu dñi reperiẽt̃ morient̃: ⁊ ꝑost modicuz resurgẽt. vt ī tertio plen9 dicet̃. Si tm̃ hoc ꝺ ꝛ sit qõ aly dicunt ꝙ illi nunq̃ morient̃: sic̃ Hieron. narrat inter ꝺ ꝛ opiniones ī q̃dã epla ad Mineriuz de resurrectõe carnis dõm ē ꝙ ad argumentuz ꝙ illi ⁊si nõ morianꝫ: est tm̃ eis reat9 mortis: sz pena auferẽt̃ a deo q etiã pctoꝝ actualiũ penas ꝺdonare ꝑt. ¶ Ad scõm dõm ꝙ peccatuz originale ꝑ baptiſmũ auferẽt̃ reatu iq̃tum aia recupat gr̃am q̃tum ad mẽtez. remanet tm̃ peccatum originale actu iq̃tum ad fomitez. q est ꝛordinatio partiuz iferioꝝ aie ipi9 corꝓis sz ꝙ hõ gñat: ⁊ nõ ſm mentez: ⁊ iõ baptizati traducunt peccatum originale. nõ. n. pentes gñant iq̃tum sunt renouati ꝑ baptiſmuz. sz iq̃tum retinent adhuc aliqd de vetustate ꝑmi pcti. ¶ Ad 3m dõm ꝙ sic̃ peccatuz ade traducit̃ ī oēs q ab adã corꝓral'r gñant̃: ita gr̃a xpi traducit̃ in omnes q ab eo spiritual'r gñant̃: ꝑ fidez ⁊ baptiſmuz: ⁊ nõ solum ad remouenduz culpã ꝑmi pentis: sz etiaz ad remouendum pctã actualia. ⁊ ad ītroducendum in gloziam.

Ad quartum sic ꝓcedit. Ur̃ ꝙ si aliqs forma ret̃ ex carne hũana miraculose q ꝺberet originale pctm̃. dic̃. n. q̃dã glo. Beñ. 3. ꝙ ī lũbis ade fuit tota posteritas corrupta: qz nõ est separata pr9 ī loco vite: sz postea ī loco exilij: sz si aliqs hõ sic formaret̃: sic̃ dictũ est: caro eius separaret̃ in loco exilij. ergo ꝺberet originale peccatũ. ¶ P̃. Peccatũ originale causat in nobis iq̃tũ aia ificit̃ ex carne: sz caro tota hois est ifecta. ergo ex quacũq ꝓte carnis hõ formaret̃ aia ei9 ificeret̃ ifectiõe originali peccati. ¶ P̃. Peccatuz originale a ꝑmo pente puenit in oēs iq̃tum oēs in eo peccãte fuerũt: sz illi q ex carne hũana formarent̃ in adã fuissent. ergo peccatũ originale cõtraherẽt. ¶ Sz ꝺ ē. qnõ fuissent in adã ſm seminalẽ rõnẽ: qõ solus causat traductionẽ pctī originalis: vt aug. dic̃. 10. sup Gene. ad lr̃am. ¶ R̃ñ. dõm ꝙ sic̃ iã dictũ ē: peccatũ originale a ꝑmo parente traducit̃ in posteros iq̃tum mouent̃ ab anima ad peccatũ actuale ꝑ gñationẽ: sic̃ mẽbra mouent̃ ab anima ad peccatũ actuale: non ãt est motio ad gñationẽ nisi ꝑ vtutez actiuã ī gñatione. vñ illi soli peccatũ originale ꝺbunt q ab adã deriuant̃: qõ ē ſm seminalẽ rõnẽ ab eo descẽdere: nã rõ seminalis nichil aliud est q̃ vis actiua in gñatione: si ãt aliqs formaret̃

vtute diuina ex carne humana: manifestū est q vis actiua nō deriuaret ab adā: vñ nō ꝺberet peccatū originale: sicut nec actꝰ manꝰ ptineret ad pctm humanū si manꝰ nō moueret a volūtate hoīs: ſz ab aliquo extrinseco mouēte. ¶ Ad pmū ergo dm q adā nō fuit in loco exilij nisi post peccatū: vñ nō pp locū exilij: ſz pp pctm traducit originale culpa ad oēs ad quos actiua eiꝰ gnatio puenit. ¶ Ad ſm dz q caro nō ificit aiam. nisi ictꝰ tū ē pncipiū actiuū in gnatione: vt dctm est. ¶ Ad tertiū dm q ille q formaret ex carne hūana fuisset in adā ſm corpulentā substantiam: ſz nō ſm seminalē rōnē: vt dctm est. z ideo nō ꝺberet originale peccatum.

Ad quintum sic ꝓcedit. Uī q si adā nō pecasset eua peccāte filij originale peccatū ꝺberent. pctm. n. originale a parētibꝰ ꝺbimꝰ ictꝰ tū ē eis fuimus: ſm illud apli ad Ro. 5. In quo oēs peccauerūt. ſz sic hō ꝑexistit in pre suo: ita in mre. ergo ex pctō mris hō peccatū originale ꝺberet: sic z ex pctō pris. ¶ Pᵉ. Si eua peccasset adā nō peccante filij passibiles z mortales nascerent. mater. n. dat māz in generatione: vt dicit philosophus in scō de generatione animalium: mors autem z omnis passibilitas ꝓuenit ex necitate mātis. ſz passibilitas z necitas mortis sūt pena pctī originalis. ergo si eua peccasset adā nō peccāte filij ꝺberent originale pctm. ¶ Pᵉ. Damas. dic ī li. 3. q ſpūs scūs ꝓuenit ī vginē de q xps erat assūptꝰ pctō originali nascituꝰ purgās ea: ſz illa purgatio nō fuisset necaria si infectio originalis pctī nō ꝺberet ex mre. ergo infectio originalis pctī ex mre trahit. z sic eua peccāte eiꝰ filij pctm originale ꝺberet etiā si adā nō peccasset. ¶ Sz ꝺ ē qō apls dic Ro. 5. Per vnū hoiem pctm in hūc mūdū intrauit. magis ār fuisset dm q p duos intrasset: cū ambo peccauerit. vl potiꝰ per mulierē q pmo peccauit si femina pctm originale ī plē trāsmitteret. nō ergo pctm originale derivat ī filios a matre: ſz a pre. ¶ Rñ. dz q huius dubitatiōis solutio ex pmissis pz. dctm est. n. supra q pctm originale a pmo parēte traducit ictꝰ tū ipse mouet ad gnationē nati. vñ dctm ē q si māliter tm aligs ex carne hūana gnaret originale pctm nō ꝺberet. manifestū est ār ſm doctrinā pho q pncipiū actiuum in gnatione ē a pre: mām ār mater ministrat: vñ peccatū originale nō ꝺbit a mre: ſz a pre. z ex hoc si adā nō peccāte eua peccasset: filij originale pctm nō ꝺberēt: ecōuerso ār eēt si adā peccasset z eua nō peccasset. ¶ Ad pmū ḡ dz q in patre ꝑexistit filiꝰ sic in pncipio actiuo: ſz ī mre sic ī pncipio actiuo: ſz in mre sic ī pncipio māli z passiuo: vñ non est silis rō. ¶ Ad scm dm q gbusdā videt q eua peccāte si adā non peccasset filij essent imunes a culpa: paterent tm necitatē moriēdi: z alias passibilitates ꝓueniētes ex necessitate mātis quā mater ministrat nō sub rōne pene: ſz sic quosdā nāles defectꝰ: ſz hoc nō videt ꝓueniēs. imortalitas. n. z impassibilitas pmi statꝰ nō erat ex ꝺditiōe mātis: vt in primo dctm est: ſz ex originali iustitia p quā corꝰ subdebat z aie ꝑdiu aia eēt subta deo: defectꝰ ār originalis iustitie est pctm originale. Si igr adā nō peccāte pctm originale non trāsfunderet ī posteros pp pctm eue: manifestū ē q ī filios nō eēt defectꝰ originalis iustitie: vñ non eēt in eis passibilitas vl necitas moriēdi. ¶ Ad 3ᵐ dm q illa purgatio ꝓueniēs in btā vginē nō regrebat ad auferēdū trāsfusionē originalis pcti: ſz qz oportebat vt mr ōi maxīa puritate niteret: nō. n. est aligd digne receptaculū dei nisi sit mūdū: ſz illō ꝑs. Domū tuā dñe decet sctitudo.

Questio. LXXXII.

Deinde considerandū est de peccato originali ꝙtū ad suā eentiā. ¶ Et circa hoc querunt ꝙtuor. Primo vtrum originale pctm sit habitus. Scōo vtr sit vnū tm in homine. Tertio vtrum sit concupiscentia. 4° vtrum eqliter sit in oibus.

Ad primum sic ꝓcedit. Uidet q originale peccatū nō sit habitus: originale. n. peccatū est carētia originalis iustitie: vt Aūselmꝰ dic in libro de cōceptu vginali. z sic originale peccatū est qdā ꝓuatio: sed ꝓuatio opponit habitui. ergo originale peccatū nō ē habitus. ¶ Pᵉ. Actuale peccatū ꝺz plus de rōne culpe qm originale ictꝰ tū ꝺz plus de rōne volūtarij: ſz bitꝰ actualis pctī nō ꝺz rōnē culpe: aliogn seqret q hō dormiēs culpabiliter peccaret. ergo nullus bitꝰ originalis habz rōnē culpe. ¶ Pᵉ. Inmalis actꝰ sp ꝓcedit bitū: nullus. n. bitꝰ malus est ifusus: ſz acgsitus: ſz originale peccatū nō ꝓcedit aligs actꝰ. ergo originale peccatū nō ē bitꝰ. ¶ Sz ꝺ ē qō augu. dic ī libro ō baptismo puerorum: q ſm peccatū originale parvuli sunt ꝺcupiscibiles: z si nō sint actu ꝺcupiscētes: ſz habilitas dr ſz aliquē habitū. ergo peccatū originale ē bitꝰ. ¶ Rñ. dm q sic supra dictū ē: duplex ē bitꝰ. Unꝰ qdē quo iclinat potentia ad agēdū: sic scīe z vtutes dr bitꝰ. z hoc mō peccatum originale nō ē bitꝰ. Allio mō dr bitꝰ dispō alicui nāe ex multis ꝺpositē: ſm quā bñ se hz: vel male ad aligd. z ꝓpue cū talis dispō fuerit qsi ī nāz vsa: vt pz de egritudine z sanitate. z hoc mō peccatū originale est bitꝰ: est. n. qdā iordinata dispō corporis ſm quā soluit eqlitas ī q ꝺsistit rō sanitatis: vñ peccatū originale lāguor nāe dr. ¶ Ad pmū ergo dm q sic egritudo corpalis hz aligd de ꝓuatione ictꝰ tū tollit eqlitas sanitatis: z aligd hz positiue. s. ipos hūores iordinate dispositos: ita etiā peccatū originale hz ꝓuatiōez originalis iustitie. z cū hoc iordinatā dispōnē partiū aie: vñ nō ē ꝓuatio pura: ſz ē qdā bitꝰ corruptꝰ. ¶ Ad scōz dm q actuale peccatū ē iordinatio qdā actꝰ: originale ẏo cū sit peccatū nāe ē qdā iordinata dispō ipsiꝰ nāe q hz rōnē culpe ictꝰ tum derivat ex pmo parēte: vt dictū est: huiusmodi ār dispō nature iordinata hz rōnez bitꝰ: ſz inordinata dispō actꝰ nō hz rōnē bitꝰ: z pp hoc peccatū originale ꝑt eē bitꝰ: nō ār peccatū actuale. ¶ Ad 3ᵐ dz q obiectio illa ꝓcedit de habitu quo potētia iclinat ī actū: talis ār bitꝰ nō est peccatū originale: qbus etiā ex pctō originali sequat aliq iclinatio ī actū iordinatū nō directe: ſz idirecte. s. p remotionē ꝓhibētis. i. originalis iustitie: q ꝓhibebat iordiatos motꝰ: sic ēt ex egritudine corpali idirecte segt iclinatio ad motꝰ corpales iordiatos: nec ꝺz dici q pctm originale sit bitꝰ ifusꝰ: aut acgsitꝰ p actū nisi ꝑmi pētis: nō ār hꝰ plōc: ſz p vitiatā originē inatꝰ.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uī q ī vno hoie sint mlta originalia pctā. ꝺr. n. ī ps. Ecce. n. ī iniqtatib ꝰceptꝰ sum: z ī peccatis ꝰcepit me mater mea: ſz peccatū ī quo hō ꝰcipit est originale: ergo plura peccata originalia sunt in vno hoīe. ¶ Pᵉ. Unꝰ z idē bitꝰ nō inclinat ad ꝺria: bitꝰ. n. iclinat p modū nāe q tēdit in vnū: ſz peccatū originale etiā in vno hoīe inclinat ad diuersa pctā z ꝺria. ergo peccatū originale nō ē vnꝰ bitꝰ: ſz plēs. ¶ Pᵉ. Peccatū originale ificit oēs anime ptes: ſz diuerse ptes anime sūt diuersa subta pctī. vt ex pmissis pz. cū igr vnū peccatū nō possit eē in diuersis subtis: vr q peccatū originale nō sit vnū: ſz mlta. ¶ Sz ꝺ ē qō ꝺr Joan. pmo. Ecce agnꝰ dei: ecce q tollit peccatū mūdi. qō singulariter. qz peccatū mūdi qō ē peccatū originale ē vnū: vt glo. ibidē expōit. ¶ Rñ. dz q ī vno hoie ē vnū peccatū originale: cuiꝰ rō duplr accipi ꝑt. Uno mō ex pte cāe pctī originalis. dictū ē. n. supra q solū pmū peccatū pmi parētis ī posteros traducit. vñ peccatū originale in vno hoīe ē vnū nūero: z in oibꝰ hoībꝰ est vnū pportiōe in respectu. s. ad pmū pncipiū. Alioꝰ ꝑt accipi rō eiꝰ ex ipa eentia originalis peccati. in oi. n. inordinata dispōne vnitas spēi ꝺsideratur ex pte cāe: vnitas ār ſz nūex ex pte subti. sic pz ī egritudine corpali: sūt. n. diuerse egritudines spē q ex diuersis cāis ꝓcedūt: puta ex superabūdātia ca-

lidi vel frigidi: vel ex lesione pulmonis vel epatis: vna aũt egritudo fm spẽm ī vno hoīe nō est nisi vna numero. Cã ãt huiº corrupte dispõnis q̃ dr̃ originale pctm̃ est vna tm̃. s. p̃uatio originalʾ iustitie p quã sublata ẽ subiectio hũane mẽtis ad deũ. ⁊ iõ pctm̃ originale est vnũ spẽ. ⁊ ī vno hoīe nõ pt eẽ nisi vnũ nũero. ī diuersis ãt hoibº est vnũ spẽ ⁊ ꝓportione diuersus nũero. ¶ Ad p̃mũ ergo dõm q̃ pʾaliter dr̃ ī peccatis ꝯ illũ morẽ diuine scripture quo frequenter ponit̃ pluralis nũerº p singulari: sic̃ Matth. 2. Defuncti sũt q̃rebãt aĩam pueri. vʾ qz ī pctõ originali vtualʾ pexistũt oĩa pcta actualia. sic̃ ī quodã p̃ncipio: vñ est multiplex vtute. vʾ qz ī pctõ p̃mi parẽtis q̃ p originẽ traducit̃ fuerũt plures defozmitates. s. supbie: iobediẽtie: gule: ⁊ alia huiusmodi. vʾ qz multe ptes aĩe ificiunt̃ p pctm̃ originale. ¶ Ad secũdũ dõm q̃ vnº hĩt nõ pt iclinare p se ⁊ directe. i. p ꝓꝑz formã ad ȝria: ꝯ idirecte ⁊ p accñs. s. p remotionẽ ꝓhibentis sic̃ soluta armonia corpis mixti: elemẽta tẽdũt ī loca ȝria. ⁊ sil'r soluta armonia originalis iustitie diuerse aie potẽtie ī diuersa ferunt̃. ¶ Ad tertiũ dõz q̃ peccatũ originale ific̃ diuersas ptes aĩe fm q̃ sũt ptes vniº totiº: sic̃ ⁊ iustitia originalʾ ꝺtinebat oẽs aĩe ptes ī vnũ. ⁊ iõ ẽ vnũ tm̃ peccatuz originale: sicut etiaz est vna febzis in vno bomine: q̃uis diuerse partes corpozis grauent̃.

Ad tertium sic ꝓcedit̃. Uʃ q̃ pctm̃ originale nõ sit ꝯcupiscẽtia: oẽ. n. pctm̃ ẽ ȝ nãz vt dic̃ Damas. ī. 2. li. ꝯ cupiscẽtia ẽ fm nãm: ẽ. n. ꝓprioº actus vtutis ꝯcupiscibilʾ q̃ ẽ potẽtia nãlis. ergo ꝯcupiscentia nõ ẽ peccatũ originale. ¶ ℙ. Per peccatũ originale sũt ī nobis passiões pctõz: vt pz p aplm. ad Ro. 7. ꝯ mlte alie sũt passiones p̃ter ꝯcupiscẽtiã. vt supra hĩtũ ẽ. ergo peccatũ originale nõ magis est ꝯcupiscẽtia q̃ alĩq̃ alia passio. ¶ ℙ. Per peccatũ originale deordinant̃ oẽs aĩe ptes. vt dictũ ẽ: ꝯ itellectº ẽ supmº iter aĩe ptes: vt pz p pʰm ī. io. etbi. ergo peccatũ originale magis ẽ ignoz̃tia q̃ ꝯcupiscẽtia. ¶ Sz ȝ ẽ qõ aug. dic̃ ī li. retractationũ. Cõcupiscẽtia ẽ reatº originalʾ peccati. ¶ Rñ. dõm q̃ vnũq̃q̃ hz spẽm a sna forma: dictuz ẽ ãt supra q̃ spẽs pctī originalʾ sumit̃ ex sua cã: vñ opz q̃ id qõ ẽ formale ī originali pctõ accipiat̃ ex pte cãe pctī originalis. oppositoꝝ ãt oppositi sũt cãe: ẽ igr̃ attẽdẽda cã originalis pctī ex cã originalʾ iustitie q̃ ei opponit̃: tota ãt ordinatio originalʾ iustitie ex hoc q̃ ẽ volũtas hoīs erat deo subiecta: q̃ qdez subiectio p̃mo ⁊ p̃ncipalʾ erat p volũtatẽ: cuiº ẽ mouere oẽs alias ptes ī finẽ: vt supra dcm̃ ẽ: vñ ex auersione volũtatis a deo ꝯsecuta ẽ iordinatio ī oibº alys aĩe viribº. Sic ergo p̃uatio originalis iustitie p quã volũtas subdebat̃ deo ẽ formale ī pctõ originali. oĩs ãt alia iordinatio viriũ aĩe se hz ī pctõ originali: sic̃ qddaz mãle: iordinatio ãt alia ꝝ viriũ aĩe p̃cipue ī hoc attẽdit̃ q̃ iordinate ꝯuertunt̃ ad bonũ ꝯmutabile: q̃ qdẽ iordinatio cõi noīe p̃t dici ꝯcupiscẽtia. ⁊ ita peccatũ originale mãlʾ qdẽ ẽ ꝯcupiscẽtia: formalʾ vo est defectº originalʾ iustitie. ¶ Ad p̃mũ ergo dõm q̃ qz ī hoīe ꝯcupiscibilʾ nãlʾ regit̃ rõe: itm̃ ꝯcupiscere ẽ hõi nãle iq̃tũ ẽ fm rõnis ordinẽ: ꝯcupiscẽtia ãt q̃ trãscendit limites rõnis ies̃t hõi ȝ nãm. ⁊ talʾ est ꝯcupiscẽtia originalis pcti. ¶ Ad scõm dõz q̃ sic̃ supra dictũ ẽ: passiones irascibilʾ ad passiones ꝯcupiscibilʾ reducunt̃ sic̃ ad p̃ncipaliozes: iter q̃s ꝯcupiscẽtia vehemẽtiº mouet. ⁊ magis sentit̃. vt supra habitũ est. ⁊ iõ ꝯcupiscẽtie attribuit̃ tã q̃ p̃ncipaliozi: ⁊ ī q̃ quodãmõ oẽs alie passiones icludunt̃. ¶ Ad tertiuz dõm q̃ sic̃ ī bõis itellectº ⁊ rõ p̃ncipalitatẽ hĩt: ita e ꝯuerso ī malʾ iferioꝝ ps aĩe p̃ncipalioꝝ iuenit̃: q̃ obnubilat ⁊ trahit rõnez vt supra dictum est: ⁊ pp boc peccatum originale magis dicit̃ esse ꝯcupiscentia q̃ ignoz̃tia: lz etiã ignoz̃tia inter defectus materiales peccati originalis ꝺtineat̃.

Ad quartum sic ꝓcedit̃. Uʃ q̃ peccatũ originale nõ sit eq̃lʾ ī oibº. ẽ. n. peccatum originale ꝯcupiscẽtia iordinata: vt dictũ est: ꝯ nõ oẽs eq̃lʾ sũt ꝓni ad ꝯcupiscendũ: ergo peccatũ originale nõ est eq̃lʾ in oibº. ¶ ℙ. Peccatũ originale est q̃dã inordinata dispõ aĩe: sic̃ egritudo est q̃dã iordinata dispõ corpis: ꝯ egritudo recipit magis ⁊ minº. ergo peccatũ originale recipit magis ⁊ minº. ¶ ℙ. Aug. dic̃ ī li. de nuptus ⁊ ꝯcupiscentia: q̃ libido trãsmitit originale peccatũ ī ꝓlẽ: ꝯ tigit eẽ maiorẽ libidinem vniº in actu gñatiõis q̃ alteriº. ergo peccatũ originale p̃t eẽ maiº in vno q̃ in alio. ¶ Sz ȝ ẽ. qz peccatũ originale est peccatũ nãe: vt dictũ est: ꝯ nã eq̃lʾ est in oibº. ergo ⁊ peccatũ originale. ¶ Rñ. dõz q̃ in originali: pctõ sũt duo quoꝝ vnũ ẽ defectº originalʾ iustitie: aliud ãt est relatio hº defectº ad peccatũ p̃mi pentis: a quo p vitiatã originẽ ꝺducit̃. Quãtũ ãt ad p̃mũ peccatũ originale nõ recipit magis ⁊ minº. qz totũ donũ originalʾ iustitie est sublatũ: p̃uatões ãt totalʾ aliqd p̃uãtes: vt moz̃s ⁊ tenebze nõ recipiũt magis ⁊ minº. sic̃ supra dcm̃ est. Sil'r etiã nec q̃tũ ad scõm eq̃lʾ nõ oẽs relationẽ hĩt ad p̃mũ p̃ncipiũ vitiate originis: ex quo peccatũ originale recipit rõnem culpe. relationes. n. nõ recipiũt magis ⁊ minº. vñ manifestũ est q̃ peccatũ originale nõ p̃t eẽ maiº in vno q̃ in alio. ¶ Ad p̃mũ ergo dõm q̃ soluto vinculo originalʾ iustitie sub quo quodã ordine oẽs vires aĩe ꝺtinebant̃: vna q̃ q̃ vis aĩe tendit ī suũ ꝓꝑz motuz ⁊ tãto vehemẽtiº: q̃to fuerit fortioz. ꝺtingit ãt vires aliq̃s aĩe eẽ fortiozes ī vno q̃ in alio pp diuersas corpis ꝓplexiones: q̃ ergo vnº hõ sit p̃nioz ad ꝯcupiscẽdũ q̃ alter nõ est ex rõne pctī originalʾ: cũ in oibº eq̃lʾ soluat̃ vinculũ originalis iustitie: ⁊ eq̃liter ī oibº ptes iferiozes aĩe sibi relinq̃nt̃ accidit hoc ex diuersa dispõe potẽtiaꝝ: sic̃ dcm̃ ẽ. ¶ Ad scõm dõm q̃ egritudo corpalis nõ hz in oibº eq̃les cãm q̃ si sit eiusdẽ spẽi puta si febzis ex colera putrefacta pʾ esse maioz vel minor putrefactio: ⁊ ꝓpingoz vel remotioz a p̃ncipio vite: ꝯ cã originalis peccati in oibº est eq̃lis vñ nõ est simile. ¶ Ad tertiũ dõz q̃ libido q̃ trãsmittit peccatũ originale in ꝓlẽ nõ est libido actualis: qz dato q̃ vtute diuina ꝓcederet̃ q̃ nullaz inordinatã libidinez in actu gñationis sentiret: adhuc trãsmiteret in ꝓlem originale pctm̃: ꝯ libido illa est intelligenda habitualiter fm q̃ appetitº sensitiuus nõ ꝺtinet̃ sub ratione soluto vinculo originalis iustitie: ⁊ talis libido in omnibus est equalis.

¶ Questio. LXXXIII.

Deinde ꝯsiderãdũ est de subto originalis peccati. Et circa hoc q̃runt̃ quatuor. p̃° vtr̃ subm originalis peccati p p̃° sit caro vel anima. 2° si anima vtr̃ p essentiã: aut p potentias suas. 3° vtr̃ voluntas p p̃° sit subm peccati originalis q̃ alie potẽtie anime. 4° vtrum alique potentie anime sint specialiter infecte. s. generatiua: vis concupiscibilis ⁊ sensus tactus.

Ad primum sic ꝓcedit̃. Uʃ q̃ peccatũ originale magis sit in carne q̃ in anima. repugnãtia. n. carnis ad mẽtẽ ex corruptiõe originalis peccati ꝓcedit: ꝯ radix hº repugnãtie ī carne ꝯsistit: dic̃. n. apostolus ad Ro. 7. Uideo aliã legẽ in mẽbzis meis repugnãtẽ legi mentis mee. ergo originale peccatũ in carne p̃ncipaliter ꝯsistit. ¶ ℙ. Unumq̃q̃ potiº est in cã q̃ in effectu: sicut calor magis ẽ in igne calefaciẽte q̃ in aqua calefacta ꝯ aĩa ificit̃ ifectione originalis pcti p semen carnale. ergo peccatũ originale magis est ī carne q̃ in aĩa. ¶ ℙ. Peccatum originale ex p̃mo pente ȝhimº: purī eo fuimº fm rõnẽ seminalẽ. sic ãt nõ fuit ibi aĩa: ꝯ sola caro. ergo originale pecccatum nõ est in anima: ꝯ in carne. ¶ ℙ. Anima rõnalis creata a deo corpi infundit̃: si igr̃ anima p peccatum originale inficeret̃: p̃ñs esset q̃ ex sua creatiõe vel infusione ingnaret̃: ⁊ sic deº eẽt cã peccati q̃ est actor creationis ⁊

infusionis. ¶ Ꝑ. Nullus sapiens liquorez pciosum vasi ifecto ifunderet. ex quo sciret ipm liquorē ifici: sz aīa rōnal' est pciosior oi liquore. si ergo aīa ex corpis vnione ifici posset ifectiōe original' culpe. dr̄ q ipsa sapiētia ē nunq̄ aīam tali corpi ifūderet: ifūdit ār. ñ ergo ingnat' ex carne: sic igr̄ pctm̄ originale nō ē i aīa: sz in carne. ¶ Sz ꝺ ē q ide ē subz vtutis z vity siue peccati qō ꝺriat' vtuti: sz caro nō ꝑt eē sub iectū vtutis. dic̄. n. apls ad Ro. 7. Scio q nō habitat i me: boc est i carne mea bonū. ergo caro nō ꝑt esse subz originalis pcti. sz solū aīa. ¶ Rñ°. ꝺōz q aligd ꝑt eē in aliquo dupliciter. vno mō sic̄ in cā vel ꝑncipali: vel istrumentali. alio mō sic̄ i subto: pctm̄ ergo originale oīum hoīum fuit gdē i ipso adā: sic̄ i ꝑma cā ꝑncipali: ꝑm illud apli. Ro. 5. In quo oēs peccauerūt. in scie ār corpali est pctm̄ originale sic̄ in cā instrumētali: eo q ꝑ vtutē actiuā seis traducit pctm̄ originale nullo mō ꝑt eē i carne: sz solū in aīa: cui rō ē. qz sic̄ supra dcm ē. boc mō ex volūtate ꝑmi pentis pctm̄ originale traducit in posteros p quādā gnatiuā motionē: sic̄ a volūtate alicui° hoīs deriuat' peccatū actuale ad alias ptes ei° i q gdē deriuatiōe ꝑt attēdi q qcqd puenit ex motōe volūtatis pcti ad q̄cūq̄ ptē hoīs: q quocūq̄ mō ꝑt eē pticeps pcti: vel p modū subi vel p modū istri. hz rōnē culpe: sic̄ ex volūtate gule puenit ꝺcupiscētia cibi ad ꝺcupiscibilē: z suptio cibi ad man° z os: q i q̄tū mouent a volūtate ad peccādū sūt istra pcti. Qō vo vlteri° deriuat' ad vim nutritiuā: z ad iteriora mēbra q nō sūt nata moueri a volūtate nō hz rōnē culpe. Sic igr̄ cū aīa possit eē subm culpe: caro ār de se non hz q sit subm culpe. qcqd puenit de corruptiōe ꝑmi pcti ad aīam hz rōnē culpe: qō ār puenit ad carnē nō hz rōnē culpe: sz pene. sic igr̄ aīa ē subm pcti original'. nō ār caro. ¶ Ad ꝑmū ergo dcm q sic̄ q liberat° ēa culpa: sz subiacet pene: rōne c° peccatū dr̄ habitare i carne. vñ ex boc nō segt̄ q caro sit subz culpe: sz solū pene. ¶ Ad scm dcm q peccatuz originale cāt̄ ex scie sic̄ ex cā istrali: nō ār oz q aligd sit ꝑncipali° i cā instrali q̄ in effectu: sz solū in cā ꝑncipali. z boc mō peccatū originale potiori mō fuit in adā: in quo fuit fz rōnē actual' pcti. ¶ Ad tertiū dcm q aīa h° hoīs nō fuit subm seminale rōnē in adā peccāte sic̄ in ꝑncipio effectiuo: sz sic̄ in ꝑncipio disp̄sitiuo eo q semē corpale qō ex adā traducit sua vtute nō efficit aīam rōnalē: sz ad eā disponit. ¶ Ad q̄rtuz dcm q ifectio original' pcti nullo mō cāt̄ a deo: sz ex solo pctō ꝑmi pentis p carnalē gnationez. z iō cū creatio iportet respectū aīe ad solū deū: nō ꝑt dici q aīa ex sua creatiōe ingneť: sz ifusio iportat respectū: z ad deū ifūdētē: z ad carnē cui ifūdit aīa. z iō habito respectu ad deū ifundētē: nō ꝑt dici q aīa p ifusionē maculet': sz solū habito respectu ad corp° cui ifūdit.

¶ Ad qntū dcm q bonū cōe ꝑferť bono singulari: vñ de° ꝑm suā sapiētiā nō ꝑtermittit vl'ez ordinē rex: q est vt tali corpi tal' aīa infundat' vt vitet' singularis ifectio h° aīe: ꝑsertim cū nā aīe boc bēat. vt esse nō icipiat nisi in corpe. vt in ꝑmo habitū est: melio° est ār ei sic esse ꝑm nām: q̄ nullo mō eē ꝑsertim cum possit p grām dānationem euadere.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uř q peccatū originale nō sit per ꝑus in eēntia aīe q̄ i potētys. aīa. n. nata ē eē subm pcti q̄tū ad id qō ꝑt a volūtate moueri: sz aīa nō mouet a volūtate ꝑm suā eēntiā: sz solū fz potētias. ergo peccatū originale nō est in aīa fz suā eēntiā sz solū ꝑm potentias. ¶ Ꝑ. Peccatū originale oppotia aīe q̄ ē subm vtutis. ergo z peccatū originale ē magis in potēria aīe q̄ in ei° eēntia. ¶ Ꝑ. Sic̄ a carne peccatū originale ꝺriuat' ad animā: ita ab eēntia anime deriuat' ad potētias. sz peccatū originale magis ē i aīa q̄ in carne. ergo ēt magis ē in potētys aīe: q̄ in ei° eēntia. ¶ Ꝑ. Peccatū originale ꝺr̄ eē ꝺcupiscētia: vt ꝺcm est: sz ꝺcupiscētia est in potētys aīe. ergo z peccatū originale. ¶ Sz ꝺ ē q pctm̄ originale ꝺr̄ eē peccatū nāle: vt supra dcm ē. aīa ār ē forma z nā corpis fm eēntiā suā: z nō fm potētias: vt in ꝑmo habituz ē. ergo aīa ē subm originalis pcti ꝑncipal'r fm suā essentiā.

¶ Rñ°. ꝺcm q illud aīe ē ꝑncipal'r subm alic° pcti ad qō ꝑmo ptinet cā motiua illi° pcti: sic̄ si cā motiua ad peccādū sit delectatio sensus q̄ ptinet ad vim ꝺcupiscibilē sic̄ ꝺcm ꝑ puz e i°: segt̄ q vis ꝺcupiscibil' sit ꝑ puz subm illi° pcti: manifestū ē ār q peccatū originale cāt̄ p originē: vñ illō aīe qō ꝑmo attingit ab origine hoīs ē ꝑmū subz original' pcti: attingit ār originō aīam: vt terminū gnationis fm q ē forma corporis: qō qdē ꝺuenit ei fm eēntiā. ꝑ. ꝑiā: vt in ꝑmo hītū est: vñ aīa fm eēntiā ē ꝑmū subm original' pcti. ¶ Ad ꝑmū ergo dō: q sic̄ motio volūtatis alic° ꝑ̄e puenit ad potētias aīe: nō ār ad aīe eēntiaz: ita motio volūtatis ꝑmi gnantis p viā gnationis puenit ꝑmo ad aīe eēntiā: vt dcm est. ¶ Ad scm dōz q etiā originalis iustitia ptinebat ꝑmo ꝺrialr ad eēntiā aīe. erat. n. ꝺonū diuinit° datū hūane nāe quā p pri° respic̄ eēntia aīe q̄ potētie: potētie. n. magis videnť ptinere ad psonā iq̄tū sūt ꝑncipia psōaliū actuū: vñ sūt ꝑ̄a subta pctō ꝑ actualiū: q̄ sūt pctā psonalia. ¶ Ad tertiū dōz q corpus ꝺpar aīam sic̄ mā ad formā: q̄ si sit posterior ordine gnatiōis. ē tñ ꝑ̄or ordine pfectiōis z nāe. eēntia ār aīe cōparat' ad potētias sic̄ subta ad accīntia. ꝑ̄a q̄ sūt posteriora subta z ordine gnatōis z ēt pfectōis: vñ nō ē silis rō. ¶ Ad q̄rtū dcm q ꝺcupiscētia se hz mālr z ex ꝺsequēti in peccato originali: vt supra dictum est.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uř q pctm̄ originale nō ꝑ̄ficiat volūtatē q̄ alias potētias oē. n. peccatū ꝑncipal'r ptiet ad potētiā: p c° actū cāt': sz peccatū originale cāt̄ p actū gnatiue potētie: ergo iter ceteras potētias aīe vř magis ptinere ad gnatiuā potētiam. ¶ Ꝑ. Peccatū originale p semē carnale traducit: sz alie vires aīe ꝑpingores sunt carni q̄ volūtas: sic̄ pz de oīb° sensitiuis q̄ vtunť organo corpali. ergo i eis magis ē peccatū originale q̄ i volūtate. ¶ Ꝑ. Intellect° ē ꝑ̄or volūtate: nō. n. est volūtas nisi de bono itellecto. si ergo peccatū originale ific̄ oēs potētias aīe vř q ꝑ̄ ifíciat itellectū tā q̄ ꝑ̄or. ¶ Sz ꝺ ē q iustitia original' ꝑ ꝑ° respic̄ volūtatē. est. n. rectitudo volūtatis: vt Anselm° dic̄ i li. de ꝺceptu v̄ginali. ergo z peccatū originale qō ei oppoit ꝑ ꝑ° respic̄ volūtatē. ¶ Rñ°. ꝺōz q i ifectiōe pcti original' duo ē ꝺsiderare. ꝑmo gdē iherentiā ei° ad subm. z fm hoc ꝑmo respic̄ eēntiā aīe: vt dcm ē. deide oz ꝺsiderare iclinationez ei° ad actū. z hoc mō respicit potentias aīe: oz ergo q illā ꝑ ꝑ° respiciat. q̄ ꝑmā iclinationez hz ad peccādū: hec ār est volūtas: vt ex supra dictis pz. Uñ pctm̄ originale ꝑ ꝑ° respic̄ volūtatez. ¶ Ad ꝑmū ergo dcm q peccatū originale nō cāt̄ i hoīe p potentiā gnatiuā ꝑlis: sz p actū potētie gnatiue pentis: vñ nō oz q sua potentia gnatiua sit ꝑmū subm originalis pcti. ¶ Ad z^m dōz q peccatū originale hz duplicez ꝑcessuz: vnū qdez a carne ad aīam. aliū vo ab essentia aīe ad potētias ꝑm° qdez ꝑcessus est fm ordinez gnatōis: scōs ār fm ordinez pfectionis. z iō q̄uis alie potentie. s. sensitiue ꝑpingores sint carni. qz tñ volūtas est ꝑpingor essentie aīe tā q̄ supior potentia. ꝑmo puenit ad ipaz infectio original' peccati. ¶ Ad z^m dcm q intellect° quodāmō ꝑcedit volūtatez inq̄tū ꝑpōit ei suū obm. alio vo mō volūtas ꝑcedit intellectuz fm ordinez motionis actum: que qdem motio pertinet ad peccatum.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uř q ꝑdicte potentie nō sint magis infecte q̄ alie. infectio. n. original' peccati magis vř ptinere ad illā anime partez q̄ ꝑ° ꝑt esse subm peccati. hec ār est rōnalis ps z ꝑcipue volūtas. ergo ipa est magis infecta p peccatum originale. ¶ Ꝑ. Nulla vis anime inficit p culpā nisi inq̄tū ꝑt obed.

re rationi:generatiua autez non potest obedire. vt dicitur in ꝓmo ethi.ergo gñatiua nō ē maxīe ifecta ꝑ originale peccatuz.¶ ℙ. Uisus iter alios sensus est spūalioꝛ ⁊ ꝓpingoꝛ rōni iḉtuz plures dr̄ias reꝛ oñdit.vt dr̄ in ꝓmo metaphy. ſz infectio culpe ꝓmo ē in rōne. ergo visus magis ē infect⁹ ḉ̄z tact⁹.¶ Sz ꝛ̄ ē qđ aug. dic̄ in.14.ō ci.dei.q infectio originalis culpe maxīe appz in motu genitaliū mēbroꝛ: q rō ni nō subdit:ſz illa mēbra deseruiūt gñatiue vtuti i cōmixtione sexuū in q̄ est delectatio ſz tactū q̄ maxīe ꝛcupiscētiā mouet. ergo infectio originalis pcti maxime ptinet ad ista tria.ſ.potentiā gñatiuā.vim ꝛcupiscibilē ⁊ sensuz tact⁹ ¶ Rñ⁰. dōm q illa corruptio p̄cipue infectio noīari solet q̄ nata est in aliud trāsferri.vñ ⁊ morbi ꝛtagiosi. sic lepra ⁊ scabies:⁊ huiusmodi ifectiōes dr̄r. Corruptio āt originalis pcti traducit ꝑ actū gñatiōis: sic supra dc̄m est. vīr potētie q̄ ad huiusmodi actū ꝛcurrūt maxīe dr̄r eē infecte. huiusmodi āt act⁹ deseruit gñatiue iḉtū ad gñationē ordinat: hz āt in se delectationē tact⁹ q̄ est maximū obm ꝛcupiscibilis.⁊ iō cū oēs ptes aie dicant eē corrupte p̄ pcti originale ſpāl'r tres p̄dicte dr̄r eē corrupte ⁊ ifecte.¶ Ad ꝓmū ergo dōm q pcti originale ex ea pte q̄ inclinat in pctā actualia p̄cipue ptinet ad volūtatē:vt dc̄m ē:ſz ex ea pte q̄ traducit in plē:ptinet ꝓpinq̄ ad potētias p̄dictas: ad volūtatem āt remote.¶ Ad ſcōz dōz q ifectio actualis culpe nō ptinet nisi ad potentias q̄ mouent a volūtate peccātis:ſz infectio originalis culpe non deriuat a volūtate ei⁹ q ipm ꝛ̄bit:ſz ꝑ originē nāe cui deseruit potētia gñatiua: ⁊ iō in ea ē ifectio originalis pcti.¶ Ad tertiū dōz q visus nō ptinet ad actū gñationis nisi ſm dispōnez remotā. put.ſ.p visū appz spēs ꝛcupiscibilis:ſz delectatio pficit in tactu.⁊ iō talis infectio magis attribuit tactui ḉ̄z visui.

¶ Questio. LXXXIIII.

Deinde ꝛsiderādū est de cā pcti ſm q vnū pctm̄ est cā alterius.

¶ Et circa hoc q̄runt q̄tuoꝛ. ꝓ° vtr̄ cupiditas sit radix oīuz pctōr̄. ꝛ° vtr̄ superbia sit initiū oīs pcti. ꝛ° vtr̄ ꝑter superbiā ⁊ auaritiā ōneāt dici capitalia vitia aliq̄ ſpālia pctā. 4° q ⁊ q̄ sint capitalia vitia.

Ad primum sic ꝓcedit. Ur̄ q cupiditas non sit radix oīuz pctōr̄.cupiditas.n.q̄ est ꝛmoderat⁹ appetit⁹ diuitiaꝝ opponit virtuti liberalitatis: ſz liberalitas nō est radix oīum vtutū. ergo cupiditas nō ē radix oīum pctōr̄.¶ ℙ. Appetit⁹ eoꝝ q̄ sūt ad finē ꝓcedit ex appetitu finis:ſz diuitie q̄ꝝ appetit⁹ est cupiditas no appetunt nisi vt vtiles ad aliquē finē:sic dr̄ in ꝓmo ethi. g cupiditas non est radix oīs pcti:ſz ꝓcedit ex alia ꝑti radice. ¶ ℙ. Frequēter inuenit q auaritia q̄ cupiditas noīat:orit ex alys pctis:puta cū qs appetit pecuniā ꝓp ambitionē:vl vt satisfaciat gule.nō g̃ est radix oīuz pctōr̄.¶ Sz ꝛ̄ ē qđ dic̄ apl's.i.ad Timoth.vlti. Radix oīuz malorꝝ est cupiditas.¶ Rº. dōz q ſz quosdā cupiditas tripl'r dr̄. Uno⁰ put ē appetit⁹ ꝛordinat⁹ diuitiaꝝ.⁊ sic ē spāle pctm̄. Alio⁰ ſm q significat ꝛordinatū appetitū cuiuscūq; boni tpalis.⁊ sic ē gen⁹ oīs pcti:nā in oī pctō est ꝛordinata ꝛuersio ad cōmutabile bonū:vt dc̄m ē. Tertio mō sumit̄ put significat quandā iclinationē nāe corrupte ad bona corruptibilia ꝛordinate appetēda.⁊ sic dicūt cupiditatē eē radicez oīuz pctōr̄ ad silitudinez radicis arboris q̄ ex terra trahit alimētū. sic.n. ex amore rerꝝ tpaliū oē pctm̄ ꝓcedit. Et hec gdez q̄uis vā sint.nō tm̄ vident eē ſm intētionē apl'i: q dixit cupiditatez eē radicez oīum pctōr̄.manifeste.n.ibi logt̄ ꝛ̄ eos q cū velint diuites fieri incidūt in tētationes:⁊ in laqueū diaboli. eo q radix oīum malorꝝ est cupiditas:vñ manifestū est q logt̄ de cupiditate ſm q est appetit⁹ ꝛordinat⁹ diuitiaꝝ. ⁊ ſz hoc dōz est q cupiditas ſm q est spāle pctm̄ dr̄ radix oīum pctōr̄ ad silitudinē radicis arboris:q̄ alimētū p̄stat toti arbori. Uidem⁹.n.q ꝑ diuitias hō acgrit facultatē ꝑpetrādi qōcūq; pctm̄:⁊ adipiscēdo desideriū cuiuscūq; peccati eo qđ habēda q̄cūq; tpalia bōa p̄t hō ꝑ pecuniā iuuari:ſz q dr̄ Ecclesiastes.io. Pecunie obediūt oīa. Et ſz hoc ꝑz q cupiditas diuitiaꝝ ē radix oīum pctōr̄.¶ Ad p̄m⁹ ergo dōm q nō ab eodē orit̄ vt⁹ ⁊ pctm̄.orit̄.n.pctm̄ ex appetitu ꝛmutabil'boni.⁊ iō appetit⁹ illi⁹ boni qō inuat ad ꝛsequēda oīa tpalia bona radix pctōr̄ dr̄.vt⁹ āt orit ex appetitu icōmutabil'boni.⁊ iō charitas q̄ ē amoꝛ dei ponit̄ radix vtutū.ſz illō Eph.3. In charitate radicati ⁊ fūdati.¶ Ad ſcōm dōm q appetit⁹ pecuniaꝝ dr̄ eē radix pctōr̄: nō qđ ſcōm dōm q appetit⁹ pecuniaꝝ dr̄ eē radix pctōr̄: nō qđ qz diuitie ꝑ se q̄rāt̄ tāq̄ vltim⁹ finis:ſz qz multū q̄runt vtiles ad oēm tpalē finē.⁊ qz vl'e bonū ē appetibili⁹ q̄ alio q̄ ꝑticulare bonū. iō magis mouet appetitū q̄ꝝ qđā bona singularia:q̄ sil' cū multis alys ꝑ pecuniā hr̄i ꝑnt.¶ Ad 3⁹ dōm q sic in reb⁹ nālib⁹ nō q̄rit̄ qđ sp fiat:ſz qđ in plib⁹ accidit eo q nā corruptibiliū reꝝ ipediri ꝑt:vt ñ sp eodē mō opet̄.ita etiā in moralib⁹ ꝛsiderat̄ qō vt in plurib⁹ ē:nō āt qō sp ē:eo q volūtas nō exnecitate opat̄.ñ igr̄ dr̄ auaritia radix oīuz malorꝝ qn iterdū aliq̄ aliō maluz sit radix ei⁹. ſz qz ex ipa frequēti⁹. alia mala oriunt̄ rōne p̄dicta.

Ad secundum sic ꝓcedit. Ur̄ q ſuperbia non sit initiū oīs pcti. radix.n.est qđā p̄ncipiū arboris:⁊ ita vr̄ idē esse radix ⁊ initiū pcti:ſz cupiditas est radix oīs pcti:vt dc̄m est.ergo ipsa etiā est initiū oīs pcti:nō āt ſuperbia.¶ ℙ. Ecclesia.io. dr̄. Initiū ſuperbie hōis est apostatare a deo:ſz apostasia a deo est quoddā pctm̄: ergo aliq̄ pctm̄ est initiuz ſuperbie.ergo ⁊ ipa nō est initiū oīs pcti.¶ ℙ. Illō vr̄ esse initiū oīs pcti:q̄ fac̄ oīa pctā:ſz hoc est inordinat⁹ amoꝛ sui.q fac̄ ciuitatē babylonis vt aug. dic̄ in.14.de ci.dei.ergo amoꝛ sui ē initiū oīs pcti.nō āt ſuperbia.¶ Rº. ꝛ̄ est q dr̄ Ecc̄.io. Initiuz oīs pcti ſuperbia.¶ Rº. dōz q qdā dñt ſuperbiā dici tripl'r. Uno⁰ ſz q ſuperbia signat inordinatū appetitū ꝓpe excellētie:⁊ sic ē spāle pctm̄.alio⁰ ſm q ipoꝛtat q̄ndā actualē ꝛtemptū dei q̄ꝝ ad hūcemodi ctū q est nō subdi ei⁹ ꝑcepto:⁊ sic dñt q est gñale pctm̄.3⁰ ſm q ipoꝛtat quādā inclinationē ad huiusmodi ꝛtemptū ex corruptōe nāe:⁊ sic dñt q est initiū oīs pcti:⁊ dr̄ a cupiditate.qz cupiditas respic̄ pctm̄ ex pte ꝛuersionis ad ꝛmutabile ex quo pctm̄ quodāmō nutrit̄ ⁊ foueť:⁊ ꝓp hoc cupiditas dr̄ radix:ſz ſuperbia respic̄ pctm̄ ex pte auersionis a deo:c⁹ ꝑcepto hō subdi recusat.⁊ iō vocat̄ initiū:qz ex pte auersiōis incipit rō mali. Et hec gdē q̄uis vā sint.tm̄ nō sūt ſm intētiōez sapientis:q dic̄. Initiū oīs pcti est ſuperbia:manifeste.n.logt̄ de ſuperbia ſm q est inordinat⁹ appetit⁹ ꝓpe excellentie.vt ꝑz ꝑ hoc qō subdit Sedes ducū ſuperboꝝ destruxit de⁹.⁊ nō hac mā logt̄ ibi fere in toto capl'o. Et iō dōz q ſuperbia etiā ſz q est spāle pctm̄ est initiū oīs pcti. Cōsiderādū est.n.q in actib⁹ volūtarys cuiusmodi sunt pcta duplex ordo inuenit̄.ſ.intentōis ⁊ executōis. In ꝓmo gdē ordine hz rōnē ꝓncipy ⁊ finis:vt supra multotiens dc̄m ē. Finis āt in oīb⁹ bonis tpalib⁹ acgrendis est vt hō ꝑ illa q̄n dā pfectionez singularez ⁊ excellentiā habeat.⁊ iō ex hac pte ſuperbia q̄ꝝ est appetit⁹ excellentie ponit̄ initiuz oīs pcti. Sz ex pte executiōis est ꝓmū id qō ꝑbet opꝛtunitatem adimplendi oīa desideria pcti qō hz rōnez radicis.ſ. diuitie ⁊ iō ex hac pte auaritia pōit̄ esse radix oīuz malorꝝ:vt dc̄m est. Et ꝑ hoc ꝑz rñsio ad ꝓmū.¶ Ad ſcōm ergo dōz q apostatare a deo dr̄ esse initiuz ſuperbie ex pte auersiōis.ex hoc .n.q hō nō vult subdi deo:segt̄ q ꝛordinate velit ꝓpz excellentiā in reb⁹ tpalib⁹.⁊ sic apostasia a deo nō sumit̄ ibi q̄ꝝ ſpāle pctm̄:ſz magis vt q̄dā ꝛditio gñalis oīs pcti: q est auersio ab icōmutabili bono. Ul'pōt dici q apostatare a deo dr̄ esse initiū ſuperbie.qz est ꝓma ſuperbie ſpecies:ad ſuperbiā.n.ptinet cuiꝝ ſuperiorꝝ nolle subiici.⁊ ꝑcipue nolle subdi

deo: ex quo ꝓtingit q̄ hō supra seipz indebite extollat q̄z tū ad alias superbie species. ¶ Ad tertiuz dōm q̄ in hoc hō se amat q̄ sui excellētiā vult. idē. n. est se amare q̄ō sibi vel le bonū: vñ ad idez ptinet q̄ ponat initium omnis peccati superbia vel amor proprius.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uī q̄ ꝑter superbiā t auaritiā non sint q̄daz alia pctā spālia q̄ dicant capitalia. ita. n. se videt hꝛe caput ad aīalia sic radix ad plātas: vt dī in. z. de aīa: nā radices sūt ozi similes. si igr cupiditas dī radix oīum maloꝝ: videt q̄ ipsa sola debeāt dici vitiū capitale: t nullū aliud pctm̄. ¶ Ꝑ. Caput bz quē dā ordinē ad alia mēbra inq̄tū a capite i oīa mēbra diffū nis. g pctm̄ non bz rōnem capitis: t ita nō debent poni aliq̄ capitalia pctā. ¶ Ꝑ. Capitalia crimina dīr q̄ capite plectū tur: sz tali pena puniunt q̄dā pctā in singulis gñib⁹. ergo vi tia capitalia nō sunt aliq̄ determinata fm spēm. ¶ Sz ꝯ ē q̄ Hrego. zi. moral. enumerat q̄dā spālia vitia q̄ dic̄ esse ca pitalia. ¶ Rñ⁰ dōm q̄ capitale dī a capite. caput aūt ꝓpe qde est quoddā mēbꝝ aīalis: qō est ꝑncipiū t directiuū to tius aīalis. vñ metaphorice oē ꝑncipiū caput vocat. t etiā boies q alios dirigūt t gubernāt capita alioꝝ oē dīr. Dī g vitiū capitale vno mō a capite ꝓprie dicto: t fm hoc pctm̄ capitale dī pctm̄ qō capitis pena punit: sz sic nūc nō intēdi mus de capitalib⁹ peccatis: sz fm q̄ alio mō dī pctm̄ capi tale: put metaphorice signat ꝑncipiū: vel directiuū alioꝝ. Et sic dī vitiū capitale ex quo alia vitia oriunt. t ꝑcipue sz originē cāe final. q̄ est formal. origo vt supra dcm est. t iō vi tiū capitale nō solū ē ꝑncipiū alioꝝ: sz etiā est directiuuz: t quodāmō ductiuū alioꝝ. Semp. n. ars vel hit⁹ ad quē pti net finis ꝑncipat: t ī perat circa ea q̄ sunt ad finē. Uñ Hre go. zi. moral. huiusmodi vitia capitalia ducib⁹ exercituū cō parat. ¶ Ad ꝑmū g̃ dōz q̄ capitale dī denominatiue a ca pite: qō qdē est p quādā derivationē vl̄ participationē capi tis: sic̄ hñs aliquā ꝓpetatē capitis: t nō sic̄ simpl̄r caput. Et iō capitalia vitia dīr nō solū illa q̄ hñt rōnē ꝑme originis. sic̄ auaritia q̄ dī radix: t superbia q̄ dī initiū: sz etiā illa q̄ hñt rōnē originis ꝓpinque respectu pl̄ium pctōꝝ. ¶ Ad scm dōz q̄ peccatū caret ordine ex pte auersionis: ex hac. n. pte hz rōnē mali: malū aūt fm aug. in li. de nā boni ē ꝑuatio mo di spēi t ordinis: sz ex pte ꝯuersionis respic̄ quoddā bonū. t iō ex hac pte dī hꝛe ordinē. ¶ Ad 3ᵐ dōz q̄ illa rō ꝓcedit de capitali pctō fz q̄ dī a reatu pene: sic aūt hic ñ logmur.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uī q̄ nō fit dōz septē eē vitia capitalia: q̄ sūt inanis glo ria: invidia: ira: auaritia: tristitia: gula: luxuria: pctā. n. vtuti bus opponunt: vtutes aūt ꝑncipales sūt q̄tuoz: vt supra dcz ē. g̃ vitia ꝑncipalia siue capitalia nō sunt nisi q̄tuoz. ¶ Ꝑ. Passiones aie sūt q̄dā cāe pctī vt supra dcm est: sz passiões aie ꝑncipales sūt q̄tuoz de quaꝝ duab⁹ nulla fit mētio iter ꝓdicta pctā. s. de spe t timore: numerant aūt aliq̄ vitia ad q̄ ptinet delectatio t tristitia: nā delectatio ptinet ad gulam t luxuriā: tristitia vo ad accidiā t invidiā. g̃ inconuenienter enumerant ꝑncipalia pctā. ¶ Ꝑ. Ira nō est ꝑncipalis pas sio. nō g̃ debuit poni iter ꝑncipalia vitia. ¶ Ꝑ. Sic̄ cupidi tas siue auaritia est radix pctī. ita supbia est pctī initiuz: vt supra dcm est: sz auaritia ponit vnū de septē vitys capita lib⁹. ergo supbia iter vitia capitalia enumerāda eēt. ¶ Ꝑ. Quedā pctā ꝓmittūt q̄ ex nll̄o boꝝ causari pñt: sic̄ cū aliqs errat ex ignorātia: vl̄ cū aliqs ex aliq̄ bona intētione ꝓmit tit aliq̄ pctm̄: puta cū aliqs furat vt det el̄ynā. ergo insuffi cienter capitalia vitia enumerant. ¶ Sz in ꝓriū est auctoritas Hregoꝛy sic enumerātis. zi. moral. ¶ Rº. dōm q̄ sic dcm est: vitia capitalia dīr ex gb⁹ alia oriunt. ꝑcipue sz rō nez cāe final. Dui⁹ aūt origo ꝑt attēdi dupl̄r. Uno qdē mō fm conditionem peccantis: qui sic dispositus est vt maxie afficiat ad vnū finez ex quo vtplurimū ī alia pctā ꝓcedat: sz iste mod⁹ originis sub arte cadere nō ꝑt: eo q̄ infinite sūt ꝑticulares hoium dispōnes. Alio⁹ fm nālē hitudinē ipsoꝝ finiū adinuicē: t fm hoc vt in plib⁹ vnū vitiū ex alio oriī vnde iste mod⁹ originis sub arte cadere ꝑt. Scōm hoc er go illa vitia capitalia dicunt quoꝝ fines hñt q̄sdam ꝓmarias rōnes mouēdi appetitū: t fm baꝝ rōnū distinctionez distinguunt capitalia vitia. Mouet aūt aliqd appetitū du pl̄r. Uno mō directe t p se: t hoc mō bonū mouet appetitū ad ꝓsequēdū. malū aūt fm eandē rōnē ad fugiendū. alio mō indirecte: t q̄si p aliō: sic̄ aliqs aliq̄ malū ꝓsequit ꝓp ali q̄ bonū adiunctū vl̄ aliq̄ bonū fugit ꝓp aliq̄ malū adiū ctū. Bonū aūt hoīs est triplex. est. n. ꝓmo quoddā bonū aīe q̄. s. ex sola apphensione rōnē appetibilitatis hz: sic̄ excel lentia laudis vl̄ honoris: t hoc bonū inordinate ꝓsequit ina nis gloria. Aliud est bonū corꝑis: t hoc vl̄ ptinet ad ꝓseruationē idiuidui: sic̄ cib⁹ t pot⁹. t hoc bonū inordinate ꝓsequit gula: aut ad ꝓseruationē spēi: sic̄ coit⁹. t ad hoc ordinat luxuria. Tertiū bonuz est exteri⁹. s. diuitie. t ad hoc ordinat auaritia. Et eadē q̄tuoz vitia inordinate fugiūt q̄tuoz ma la ꝑsia. Ul̄ al̄r: bonū ꝑcipue mouet appetitū ex hoc q̄ ptici pat aliqd de ꝓpetate felicitatis quā nāl̄r oēs appetūt. De cui⁹ rōne est ꝓmo q̄dā pfectio. nā felicitas est pfectū bonū ad q̄ō ptinet excellētia vl̄ claritas quā appetit supbia: vel inanis gloria. Scōo de rōne ei⁹ est sufficientia quā appetit auaritia in diuitys eā ꝓmittentib⁹. Tertio est de ꝓditione ei⁹ delectatio sine q̄ felicitas eē ñ ꝑt: vt dī in ꝓmo t. io. ethi coꝝ: t hāc appetūt gula t luxuria. q̄ aūt aliqs bonū fugiat ꝓp aliq̄ malū ꝓiunctū: hoc ꝓtingit dupl̄r. qz aut hoc est re spectu boni ꝓprij: t sic est accidia: q̄ tristat de bono spūali pp laborē corꝑalē adiunctū. Aut ē de bono alieno. t hoc si sit sine insurrectione ptinet ad iuidiā: q̄ tristat de bono alieno iq̄tuz est ipeditiuū ꝓpe excellentie. Aut est cū q̄dā insurrectione ad vindictaz, t sic est ira. Et ad eadē etiā vitia ptinet ꝑsecutio mali oppositi. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q̄ nō est eadē rō originis in vtutib⁹ t vitys. nā vtutes cānt p ordinē appetit⁹ ad rōne: vl̄ etiā ad bonū icōmutabile: q̄ō est de⁹. vitia aūt oriunt ex appetitu boni ꝯmutabil̄. vñ non oz q̄ ꝑncipalia vitia opponant ꝑncipalib⁹ vtutib⁹. ¶ Ad 2ᵐ dōm q̄ timor t spes sunt passiones irascibil̄. oēs aūt passio nes irascibil̄ oriunt ex passionib⁹ ꝯcupiscibil̄: q̄ etiā oēs or dinant quodāmō ad delectationē t tristitiā. t iō delecta tio t tristitia ꝑncipal̄r ꝯnumerant in pctis capitalib⁹ tāq̄ ꝑncipalissime passiones: vt supra dictū est. ¶ Ad 3ᵘᵐ dōz q̄ ira lz ñ sit ꝑncipal̄ passio. qz tñ hz spālē rōnē appetitui mo tus: put aliqs ipugnat bonuz alteri⁹ sub rōne honesti. i. iu sti vindicatiui: iō distīguit ab alys capitalib⁹ vitys. ¶ Ad quartū dōm q̄ supbia dī esse initiū oīs pctī fm rōnē finis vt dcm est: t fm eādē rōnē accipit ꝑncipalitas vitioꝝ ca pitaliū. t iō supbia ñ quasi vl̄e vitiū ꝯnumerat alys: sz ma gis ponit velut regina q̄dā oīum vitioꝝ: sic̄ Hreg. dic̄ auaritia aūt dī radix fz aliā rōnē. sic̄ supra dcm ē. ¶ Ad 5ᵐ dōz q̄ ista vitia dīr capitalia. qz ex eis vt freq̄nti⁹ alia oriunt vñ nihil ꝓhibz aliq̄ pctā iterduz ex alys cāis oriri. ꝓt tñ dici q̄ oīa pctā q̄ ex ignorātia ꝓueniūt: pñt reduci ad accidiā ad quā ptiet negligētia q̄ aliqs recusat bōa spūalia acq rere pp laborē. ignorātia. n. q̄ ꝑt eē cā pctī ex negligētia ꝓuenit: vt supra dcm ē. q̄ aūt aliqs ꝯmittat aliq̄ pctm̄ ex bo na itētiōe vī ad ignorātiā ptinere: iq̄tū. s. ignorat q̄ nō sūt facienda mala. vt veniāt bona. ¶ Qō. LXXXV.

Deinde cōsiderāduz est de effectib⁹ pctī. Et ꝓmo qdē ō corru ptione boni nāe. Scōo de malitia aīe. Tertio de reatu pene. ¶ Circa ꝓmum q̄runt sex. ꝓmo vtr bonū nāe dimi nuat ꝑ pctm̄. Scōo vtr totalr tolli

possit. 3° de ḡtuor vulneribꝰ q̄ Beda ponit gbꝰ nā huma na vulnerata est pp pctm̄. 4° vtꝫ ꝑuatio modi ſpēi ⁊ ordi nis sit effectꝰ pcti. 5° vtꝫ mors ⁊ alij defectꝰ corpales sint effectꝰ pcti. 6° vtꝫ ſint aliquo mō hōi nāles:

Ad primum sic ꝓcedit. Uī q̄ pctm̄ nō diminuat bonū nāe. pctm̄.n.hois nō est gra uius q̄ pctm̄ demonis:ſz bona nālia in demonibꝰ manent itegra post pctm̄.vt Dio.dic̄.4.ca.de diui.no.ergo pctm̄ ēt bonū nāe būane nō diminuit. ¶ P. Trāſmutato posterio ri nō trāſmutat̄ ꝑᵒ.manet.n.ſuba eadē trāſmutatis accīti bus:ſz nā ꝑexistit actioni volūtarie. ergo facta deordina tiōe circa actionē volūtariā ꝓ pctm̄ nō transmutat̄ pp hoc nā:ita q̄ bonū nāe diminuat̄. ¶ P. Pctm̄ est actꝰ gdā:di minutio āt est passio.nullū āt agēs ex hoc ipo q̄ agit patit̄ ꝑt āt ꝛtingere q̄ i vnū agat:⁊ ab alia patiat̄.ergo ille q pec cat ꝓ pctm̄ nō diminuit bonū ſue nāe. ¶ P. Nullus accīs agit in ſuū ſubm.qz qō patit̄ est potētia ens:qō āt ſubycit̄ accīti iā est actu ens ſm accīs illud:ſz pctm̄ est i bono na ture sic accīs i ſubto.ergo pctm̄ nō diminuit bonū nāe.di minuere.n.quoddā agere est. ¶ Sz ⁊ ē q̄ sic dī Luce.io. Dō descēdens a hierlm i hierico.i.i defectū pcti:expoliat̄ gratuitis:⁊ vulnerat̄ in nālibꝰ:vt Beda exponit. ergo pec catū diminui tbonū nāe. ¶ ℟ᵒ.dōm q̄ bonū nāe būane ꝑt triplr dici.Prīo ipa ꝓncipia nāe ex gbꝰ ipsa nā ꝛstituīt. ⁊ ꝓpetates exhis causate:sic potētie aīe:⁊ alia huiusmodi. Scōo qz hō a nā hz iclinationē ad vtutē: vt supra hītū est. ipsa iclinatio ad vtutē est quoddā bonū nāe. Tertio mō ꝑt dici bonū nāe donū originaľ iustitie.qō fuit i prīo hoie col latū toti būane nāe.Primū igr bonū nāe:nec tollit̄.nec di minuit̄ ꝓ peccatū. Tertiū vo bonū nāe totaľr est ablatū ꝓ peccatū ꝑmi pentis.Sz mediū bonū nāe.s.ipa nāľ iclīatio ad vtutē diminuit̄ ꝓ peccatū:ꝓ actꝰ.n.būanos fit q̄dā icli natio ad ſiles actꝰ:vt supra hītū est.oz āt q̄ ex hoc q̄ aliqd iclinat̄ ad vnuz ꝛrioꝫ:diminuat̄ iclinatio eiꝰ ad aliud:vñ cū pecccatū ſit ꝛrlū vtuti ex hoc ipo q̄ hō peccat diminuit bonū nāe:qō est iclinatio ad vtutez. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q̄ Dio.logt̄ de bono ꝑmo nāe:qō est eē vinere ⁊ itelligere. vt ꝑz eiꝰ vba ituēti. ¶ Ad ſcōm dōm q̄ nā ⁊ ſi sit ꝑor q̄ vo lūtaria actio:tm̄ hz iclinationē ad quādā volūtariā actiōez vñ ipa nā ſm ſe nō variat̄ pp variationē volūtarie actiōis ſz ipsa iclinatio variat̄ ex illa pte q̄ ordinat̄ ad deū. ¶ Ad tertiū dōm q̄ actio volūtaria ꝓcedit ex diuersis potētys quaꝝ vna ē actiua.⁊ alia passiua.⁊ ex hoc ꝛtingit q̄ ꝑ actio nes volūtarias cāť aliqd:vel auferť ab hoie sic agente.vt supra dcm est.cū de gñatione habituū ageret. ¶ Ad quar tū dōm q̄ accīs nō agit effectiue i ſubm. agit tm̄ formaľr i ipm eo mō loquēdi quo dī q̄ albedo facit albū:⁊ sic nihil ꝓ hibz q̄ peccatū diminuat bonū nāe:eo tm̄ mō quo ē ipa di minutio boni nature inq̄tum pertinet ad ioordinationem actus:sed quantum ad inoordinationem agentis oportet di cere q̄ taľ ioordinatio cāť ꝓ hoc q̄ i actibꝰ aīe aliqd ē actiuū ⁊ aliqd est passiuū: sic̄ sensibile mouet appetitū sensitiuū:⁊ appetitꝰ sensitiuꝰ iclinat rōnez ⁊ volūtatē:vt supra dcm ē.⁊ ex hoc cāť ioordinatio:nō qdē ita q̄ accidens agat in ꝓpriū ſubm:sed ſm q̄ obm agit in potentiaz:⁊ vna potentia agit in aliam.⁊ deordinat ipsam.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uī q̄ totū bonū nāe possit ꝓ pctm̄ auferri.bonum.n. nāe būane finitū est:cū ⁊ ipa nā būana sit finita: ſz qōlz fi nitū totaľr ꝛsumit̄ facta ꝛtinua ablatōe.cū ergo bonū nāe ꝛtinue ꝓ peccatū diminui possit:vī q̄ possit q̄z totaľr ꝛsu mi. ¶ P. Eoꝫ q̄ sūt vniꝰ nāe sil'is est rō de toto ⁊ de ꝑtibꝰ: sic̄ ꝑz in aere:⁊ i aqua:⁊ carne:⁊ oībꝰ corpibꝰ sil'iuz ꝑtiuz:ſz bonū nāe est totaľr vnifozme .cū igr ꝑs eiꝰ possit auferri ꝓ peccatū:totū ēt ꝓ peccatū auferri posse vī. ¶ P Bonū na ture q̄ ꝓ peccatū minuit̄ ē habilitas ad vtutē: ſz i gbusdā ꝓ peccatū habilitas ꝑdicta totaľr tollit̄:vt ꝑz i dānatis q reparī ad vtutē nō ꝑt.sic̄ nec cecꝰ ad visuz.ergo peccatuz ꝑt totaľr tollere bonū nāe. ¶ Sz ⁊ ē qō aug.dic̄ i Ench.q̄ malū nō ē misi i bono:ſz malū culpe nō ꝑt eē i bono vtutis vl'gre.qz ē ei ꝛriū.ergo oz q̄ ſit i bono nāe .nō ergo totaľr tollit ipm. ¶ ℟ᵒ.dōz q̄ sic dcm ē:bonū nature qō ꝓ pecca tū diminuit:ē naturaľ iclinatio ad vtutē:q̄ qdē ꝛuenit hōi ex hocipo q̄ rōnaľ ē:ex hoc.n. hz q̄ ſz rōnē opet̄:qō ē age re ſm vtutē:ꝓ peccatū āt nō ꝑt totaľr ab hoie tolli q̄ sit rō naľ:qz iā nō eēt capax pcti.vñ nō ē poſe q̄ ꝑdictuz nature bonū totaľr tollat̄. Cū āt ꝛueniat̄ huiusmodi bonuz ꝛnne diminui ꝓ peccatū:qdā ad hꝰ manifestatōez vſi sūt quodā exēplo i quo ꝛuenit aliqō finitū i ifinitū diminui:tm̄ nunq̄ totaľr ꝛsumi:dic̄.n.pbs i.3.phy.q̄ si ab aliq̄ magnitudie fi nita ꝛtinue auferat̄ aliqd ſz eādē q̄titatē.totaľr tādē ꝛsu met̄:puta si a quacūq̄ q̄titate finita ſp ſbtrax ero meſurā palmi.Si vo fiat subtractio ſm eādē ꝓportionē:⁊ nō ſz eā dē q̄titatē:poterit i ifinitū subtrahi:puta si q̄titas diuida tur i duas ptes:⁊ a dimidio subtrahat̄ dimidiū:ita poterit i ifinitū ꝓcedi: ita tm̄ q̄ ſp qō posteriꝰ subtrahit̄ erit minꝰ eo qō ꝑᵒ subtrahebat̄.Sz boc i ꝓposito nō hz locū:nō.n.ſe quēs peccatū minꝰ diminuit bonū nature q̄s ꝓcedēs.ſz for te magis si sit grauiꝰ.Et iō alr ē dōz q̄ ꝑdicta iclinatio itel ligit̄ vt media iter duo:fundat̄.n.sic i radice i natura rōna li:⁊ tedit i bonū vtutis:sic̄ i terminū ⁊ finē. Dupliť igr ꝑt telligi eiꝰ diminutio.vno mō ex pte radicis.alio mō ex pte termini.ꝑmo qdē mō nō diminuit ꝓ peccatū: eo q̄ pecca tū nō diminuit ipaz naturā:vt supra dcm ē:ſz diminuit ſe cūdo mō iq̄tū.s.ponit̄ ipedimētuz ptingēdi ad terminuz. Si āt ꝑmo mō diminuere ť oporteret q̄ qnz totaľr ꝛsume ret natura rōnali totaľr ꝛsumpta:ſz qz diminuit ex pte ipe dimēti:qō apponit̄ ne ptingat ad terminuz:manifestum ē q̄ diminui qdē ꝑt i ifinitū.qz i ifinituz possunt ipedimēta apponi ſm q̄ hō ꝑt i ifinituz addere peccatuz pctō:nō ta mē ꝑt totaľr ꝛsumi.qz ſp manet radix taľ iclinatiōis:sic ꝑz de dyaphono corpe:qō qdē hz iclinatōez ad ſuscipiendos lu cis ex hoc ipo q̄ ē dyaphonū:diminuit̄ āt iclīatio:vl'babi litas ex pte nebulaꝝ ſupueniētiū:cū tm̄ ſp maneat i radice nāe. ¶ Ad ꝑᵐ ergo dōm q̄ obiectio illa ꝓcedit qñ fit dimi nutio ꝓ subtractōez. Ḥ āt fit dimīutio ꝓ apponē ipedimēti qō nec tollit nec diminuit radicē iclīatōis:vt dcz ē. ¶ Ad 2ᵐ dōm q̄ iclinatio nāľ ē qdē tota vnifozmis:ſz tm̄ hz respe ctuz:⁊ ad ꝓncipiū:⁊ ad terminū. ſz quā diuersitatē quodā mō diminuit̄. ¶ Ad 3ᵐ dōm q̄ ēt i dānatis manet nāť iclīa tio ad vtutē.aliogn nō eēt i eis remorsus ꝛsciētie:ſz q̄ non ſ̄ducat̄ i actū ꝛtigit.qz deest gra ſz diuina iustitiā.sic ēt i ce co remanet aptitudo ad videduz i ipa radice nāe iq̄tuz est aīal nāľr hīs visuz:ſz nō reducit̄ i actuz.qz deest cā q̄ redu cere possit formādo originaluz qō regrit̄ ad videdum.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uī q̄ iconuenienter po nant̄ vulnera nāe eē ex pctō ꝓtia .s.ifirmitas:ignorātia:malitia:⁊ ꝛcupiscētia:nō.n.idē ē esse ctꝰ ⁊ cā eiusdē:ſz ista ponunt̄ cāe pctōz: vt ex supra dictis ꝑz.ergo nō debēt poni iter effectꝰ pcti. ¶ P. Malitia no minat qōdaz pctm̄.nō ergo oz poni iter effectꝰ pcti. ¶ P. Lōcupiscētia ē qddā nāle.cū sit actꝰ vtutis ꝛcupiscibili:sed illud qō est nāle nō oz poni vulnꝰ nāe. ergo ꝛcupiscētia nō oz poni vulnꝰ nāe. ¶ P. Dcm est q̄ idē ē peccare ex ifirmi tate.⁊ ex passione:ſz ꝛcupiscētia passio q̄dā ē. ergo nō oz ꝑ ifirmitatē diuidi. ¶ P. Aug.i libro de nā ⁊ gra ponit duo penalia aīe peccāti.s.ignorātiā ⁊ difficultatē:ex gbꝰ ozit̄ er ror ⁊ cruciatus:q̄ qdē q̄tuor nō ꝛcordāt istis q̄tuor.ergo vī q̄ alteꝝ eoꝝ ifficiēter ponat̄. ¶ In ꝛriū āt ē auctoritas Bede. ¶ R̄ñ dōm q̄ ꝓ iustitiā originalē ꝑfecte rō ꝛtine bat iferiores aīe vires.⁊ ipa rō a deo ꝑficiebat ei subta.hec autē originalis iustitia subtracta est ꝓ pctm̄ ꝑmi parētis: sicut iam dictū est:⁊ iō oēs vires aīe remanent quodāmo do destitute ꝓprio ordīe quo nāliter ordinant̄ ad vtutez.⁊

ipsa destitutio vulneratio dr̄ nature. Sūt aūt q̄ttuor potē/
tie aie q̄ possūt esse subiecta vtutū: vt supra dictū est. s. rō in
qua ē prudētia: volūtas in q̄ ē iustitia: irascibilis ī qua ē for
titudo: ꝯcupiscibilis ī q̄ est tēperātia. Inq̄tū ergo destituit
suo ordie ad vex est vuln⁹ ignorātie. Inq̄tū vero volūtas
destituit ordine ad bonū ē vuln⁹ malicie. Inq̄tū vero ira/
scibilis destituit suo ordine ad arduū est vuln⁹ infirmita/
tis. Inq̄tū vero ꝯcupiscentia destituit ordine ad delecta/
bile moderatū rōne est vuln⁹ cōcupiscentie. Sic igit̄ q̄ttuor
rētis. Sz qz iclinatio ad bonū vtutis ī vnoquoq; diminuit
p pctm̄ actuale: vt ex dictis pz: ēt ista sunt q̄ttuor vulnera
ex alys pctis ꝯsequētia inq̄tū. s. p peccatū & rō hebetat pre
cipue in agēdis: & volūtas idurat ad bonū: & maior difficul
tas bene agēdi accrescit: & ꝯcupiscentia magis exardescit.
¶ Ad p̄mū ergo dōm: q̄ nihil phibet id qō ē effect⁹ vnius
peccati eē alteri⁹ pcti cām. ex hoc. n. q̄ anima deordinat̄ p
pctm̄ pcedēs facili⁹ inclinat̄ ad peccādū. ¶ Ad scōz dōz: q̄
malicia nō sumit̄ hic pro pctō: sz pro q̄dā pnitate volūtatis
ad malū: fm q̄ dr̄ Hen. 6. Proni sunt senius hoīs ad malū
ab adolescētia sua. ¶ Ad tertiū dōm: q̄ sic supra dictū est:
ꝯcupiscētia intantū est nālis homini inq̄tū subdit̄ rōni: q̄
āt excedat limites rōnis hoc ē homini ꝑ naturā. ¶ Ad 4m
dōm: q̄ ifirmitas cōiter pōt dici oīs passio inq̄tū debilitat
robur anime & impedit rōnē: sz Beda accepit infirmitatem
stricte fm q̄ opponit̄ fortitudini q̄ pertinet ad irascibilez.
¶ Ad qntū dōm: q̄ difficultas q̄ ponit̄ ab Aug. icludit ista
tria q̄ ptinēt ad appetitiuas potētias. s. malicia infirmitatē
& ꝯcupiscentia. Ex his. n. trib⁹ cōtingit q̄ aliqs nō facile ten
dit ī bonū. erroz aūt & doloz sunt vulnera ꝯsequētia. ex hoc
enim aliqs dolet q̄ infirmat̄ circa ea que cōcupiscit.

Ad quartum sic pceditur. Uidet̄ q̄ p̄uatio mo/
di spēi & ordinis nō sit effect⁹ pcti.
dicit. n. Aug. in libro de natura boni: q̄ vbi hec tria magna
sunt magnū bonū ē: vbi parua puū: vbi nulla nullū: sz pec/
catū nō ānullat bonū nature. ergo nō p̄uat modū ispēciez &
ordinē. ¶ P̄. Nihil est causa suiipsi⁹: sz pctm̄ ē p̄uatio mo/
di spēi & ordinis: vt Aug. dicit ī libro de natura boni. ergo
p̄uatio modi speciei & ordinis nō est effectus peccati. ¶ P̄.
Diuersa pctā diuersos habēt effect⁹. sz modus spēs & ordo
cū sint q̄daz diuersa: diuersas p̄uationes bre videnť: ergo p
diuersa peccata p̄uant̄. nō ergo ē effect⁹ cuiuslibet pcti p̄i/
uatio modi spēi & ordinis. ¶ Sed ꝫ est q̄ pctm̄ ē in aia sic
infirm⁹ suz: sz ifirmitas p̄uat modū spēz & ordinē ipsi⁹ cor/
pozis: ergo pctm̄ p̄uat modū spēz & ordinē anime. ¶ Rn̄.
dōm: q̄ sicut in primo dictū est. modus spēs & ordo ꝯsequū
tur vnūquodq; bonū creatum inq̄tū huiusmodi: & ēt vnū/
quodq; ens. omne. n. esse & bonū cōsideratur p aliquā formā
fm quā sumit̄ species: forma aūt vniuscuiusq; rei q̄liscūq;
sit siue substātialis siue accidētalis est fm alicuius mensuraz.
vñ & in. 8. metaphisice dr̄ q̄ forme rerū sunt sicut numeri:
& ex hoc habet modū quedaz qui mēsurā respicit: ex forma
vero sua vnūquodq; ordinat̄ ad aliud. Sic igit̄ sz diuersos
gradus bonoz sūt diuersi gradus modi spēi & ordinis. Est
ergo quoddā bonū pertinēs ad ipsaz substantiā nature: qō
hz suū modū spēm & ordinē: & illud nec p̄uat nec diminuit
per peccatū. Est etiā quoddā bonū naturalis inclinatōis: &
hoc etiam hz suū modū speciē & ordinē: & hoc diminuit per
peccatū: vt dictū est: sz nō totaliter tollit̄. Et est etiā quod/
dā bonū virtutis & gratie: qō etiam habet suū modū spēm
& ordinē: & hoc totaliter tollit̄ p peccatū mortale. Est etiaz
quoddā bonū qō est ipse actus ordinatus: qō etiam hz suū
modū speciem & ordinez: & huius p̄uatio est essentialiter
ipsum peccatū. Et sic pz qualiter peccatum est p̄uatio modi
& spēi & ordinis: & p̄uat vel diminuit modum speciē & ordi/
nem. Unde pz responsio ad duo prima. ¶ Ad 3m dōz q̄

modus species & ordo se cōsequūtur: sicut ex dictis patet:
vnde simul p̄uant̄ & diminuūtur.

Ad quintum sic pceditur. Uidet̄ q̄ mors & alia
corporales defect⁹ nō sint effectus
peccati. si. n. causa fuerit equalis & effect⁹ erit eīlis: sed hu/
iusmodi defect⁹ nō sunt equales ī oībus: sed in q̄busdā hu/
iusmodi defect⁹ magis abundāt: cū tamē pctm̄ originale sit
in oībus eīle: sicut dictū est: cui⁹ videt̄ huiusmodi defect⁹
maxie esse effect⁹. ergo mors & huiusmodi defectus nō sūt
effect⁹ pcti. ¶ P̄. Remota cā remouent̄ effect⁹: sz remoto
oī pctō p baptismū vel pniam nō remouet̄ huiusmodi de/
fect⁹. ergo nō sunt effect⁹ pcti. ¶ P̄. Pctm̄ actuale hz plus
de rōne culpe q̄ originale: sz pctm̄ actuale nō trāsmutat na/
turā corpis ad aliquē ōfectū: ergo multo min⁹ pctm̄ origina/
le: nō ergo mors & alia ōfect⁹ corpales sūt effect⁹ pcti. ¶ Sz
ꝫ est qō Aplus dic̄ Ro. 5. Per vnū hoīez pctm̄ ī hūc mūdū
intrauit & p pctm̄ mors. ¶ Rn̄. dōz: q̄ aliqd ē cā alteri⁹ du/
pliciter. vno mō qdē p se: alio mō p accns. p se qdē ē cā alte/
ri⁹. s. q̄ fm vtutē siue nature vl̄ forme p̄ducit effectū. vnde
segit̄ q̄ effect⁹ sit p se intētus a cā. vñ cū mors & huiusmodi
defect⁹ sint p̄ter intētionē peccātis: manifestū ē q̄ peccatū
nō est p se causa istoz defectuū. Per accns aūt aliqd ē cau/
sa alteri⁹ si sit cā remouēs phibēs. sicut dicit̄ in. 8. phisicoz
q̄ diuellēs colūnā p accidēs mouet lapidē colūne suppositi/
tū: & hoc modo pctm̄ p̄mi parētis ē causa mortis & oīuz hu/
iusmodi defectuū ī natura būana: inq̄tū p peccatū p̄mi pa
rentis sublata est originalis iustitia. p quā nō solū iferiores
aie vires ꝯtinebāt̄ sub rōne absq; omni deordinatōe. sz to/
tū corpus ꝯtinebat̄ sub aīa absq; oī defectu: vt in p̄mo ha/
bitū est: & iō subtracta hac originali iustitia p pctm̄ p̄mi pa/
rētis: sicut vulnerata ē būana natura q̄tū ad aīam p deor/
dinationē potētiaz: vt supra dictū ē: ita ēt est corruptibilis
effecta p deordinationē ipsi⁹ corpis. subtractio autē origia/
lis iustitie hz rōnē pene sic ēt subtractio gr̄e. vñ etiā mors &
oēs defect⁹ corpales cōsequētes sunt q̄daz pene originalis
pcti: & q̄buis huiusmodi ōfect⁹ nō sint intēti a peccāte: sūt tñ
ordinati fm iustitiā dei puniētis. ¶ Ad p̄mū ergo dōm: q̄
eīlitas cause p se causat eīlē effectū. augmētata. n. vl̄ dimi
nuta cā p se auget̄ vel diminuit effect⁹: sz eīlitas cause re/
mouētis phibēs nō oīdit eīlitatē effectuū. si gs. n. equali
impulsu diuellat duas colūnas: nō segit̄ q̄ lapides suppositi
equaliter moueant̄: sz ille veloci⁹ mouebit̄ q̄ grauior erit
ꝫ ppietatē siue nature: cui reliq̄t remoto phibēte: sic igit̄
remota originali iustitia natura corpis būani relicta est sibi:
& fm hoc fm diuersitatē nāt̄ ꝯplexiōis quoz̄dā corpa pli/
b⁹ defectib⁹ subiacēt: quoz̄dā vo pauciozib⁹: q̄buis existēte
originali pctō eīli. ¶ Ad scōz dōz q̄ culpa originalis & actua/
lis remouet̄ ab eode a quo ēt remouet̄ & huiusmodi defe/
ct⁹: ꝫ illō apl's Ro. 8. Uiuificabit mortalia corpa vra p in/
habitātē spūz ei⁹ ī vob. sz vtrūq; fit ꝫ ordinē diuīe sapiētie
ꝓgruo tpe. oz. n. q̄ ad imortalitatē & ipassibilitatē glie q̄ in
xpo ichoata ē & p xpm nob acqsita puēiam⁹: ꝯformati pri⁹
passiōib⁹ ei⁹. vñ oz q̄ ad tps ei⁹ passibilitas ī nris corpib⁹ re/
maneat ad ipassibilitatem glie p̄merendā ꝯformiter xpo.
¶ Ad 3m dōz: q̄ ī pctō actuali duo possum⁹ ꝯsiderare. s. ip/
saz subaz act⁹ & rōnē culpe: ex pte qdē substātie act⁹ ꝑt pec/
catū actuale aliquē ōfectū corpalē cāre: sic ex superfluo cibo
alīq ifirmāt̄ & morīūt̄: sz ex pte culpe p̄uat gr̄am q̄ daī hoī
ad rectificādū aīe act⁹: ñ āt ad cohibendū ōfect⁹ corpales:
sicut originalis iustitia cohibebat: & ideo peccatū actuale ñ
causat huiusmodi defectus sicut originale.

Ad sextum sic pceditur. Uī q̄ mors & huiusmodi
defect⁹ sint boī nāles. corruptibile. n. &
īcorruptibile differūt genere: vt dr̄ ī. io. metaphice. sz hō est
eiusdez generis cū alys aīalib⁹ q̄ sunt nāliter corruptibilia
ḡ hō ē nāl'r corruptibil'. ¶ P̄. Omne qō ē ꝯpositū ex ꝯrys
est nāliter corruptibile: q̄si habēs ī se cāz corruptiōis sue: sz

corpus humanū ē huiusmodi. ergo est nāliter corruptibile.

¶ Ꝓ. Calidū naturaliter cōsumit humidū: vita ātr hois cō-
seruaꝛ ꝑ calidū ⁊ humidū: cū igr operatões vite expleanꝛ per
actū calozis naturalis: vt dr i scdo de aia: vr q mozs ⁊ huius-
modi defectꝰ sint homini nāles. ¶ Sz ꝺ: gcgd ē homini na
turale deꝰ i hoie fecit: sz deꝰ mozte nō fecit: vt dr Sap. ꝓmo.
ergo mozs nō ē hoi nālis. ¶ Ꝓ. Jd qđ est ꝼm nām non pōt
dici pēa nec malū: qz vnicuiq; rei ē ꝓueniēs id qđ ē ei nāle.
sz mozs ⁊ huiusmodi ꝺfectꝰ sunt pēa pcti ozigīalis: vt supza
dictū ē. ergo ñ sūt homini nāles. ¶ Ꝓ. Materia ꝓportioāt
forme ⁊ q̄libet res suo fini. finis ātr hois ē btitudo ꝑpetua:
vt supza dictū ē: forma ēt hūani corpis est aia rōnalis q̄ est
icorruptibilis: vt i ꝓmo habitū ē. ergo corpus hūanū est nā-
liter icorruptibile. ¶ Rñ. ꝺdz: q; de vnaq̄q; re corruptibi-
li duplr log possumus: vno mō ꝼm nām vniuersalem: alio
mō ꝼz nām ꝑticularē. Natura gdē ꝑticularis est ꝓpria vt
actiua ⁊ ꝺseruatiua vniuscuiusq; rei. ⁊ ꝼz hāc ois corruptio
⁊ defectꝰ est ꝺ nāz: vt dr i scdo de celo. qz huiusmodi vtus i-
tēdit eē ⁊ ꝺseruationē eiꝰ cui est. Natura vo vniuersalis est
vtus actiua i aliquo vl ꝓncipio nature: puta in aliquo cele-
stiū corpz vel alicuiꝰ supiozis subē: ꝼm qđ ēt deus a gbus-
dā dicit natura naturās: q̄ gdez vtus itendit bonū ⁊ ꝺseruа
tionē vniuersi ad qđ exigit alternatio gnātiōis ⁊ corruptio
nis in rebꝰ: ⁊ ꝼm hoc corruptões ⁊ defectꝰ rerū sunt nāles: ñ
gdez ꝼm iclinationē forme q̄ est ꝓncipiū eēndi ⁊ pfectiōis:
sed ꝼm inclinationē materie q̄ ꝓportionabilr attribuit tali
forme ꝼm distributionē vlis agentis. Et q̄uis ois forma i-
tendat ꝑpetuū esse q̄tuz pōt: nulla tn forma rei corruptibi-
lis pōt assēq ꝑpetuitatē sui ꝓter aiaz rōnalez: eo q; ipsa nō
est subiecta oīno materie corpali: sic alie forme: gnīmo bz
ꝓpriā opationē imaterialē: vt in ꝓmo habitū est. vñ ex pte
sue forme naturalioꝛ ē homini icorruptio q̄ alys rebꝰ cor-
ruptibilibꝰ: sz qz ⁊ ipsa bz materiā ex ꝺrys cōpositā ex incli
natione materie seq̄r corruptibilitas i toto: ⁊ ꝼm hoc hō est
nāliter corruptibilibꝰ ꝼm naturā materie sibi relicte: sz non
ꝼm nām forme. Tres aūt ꝓme rōnes ꝓcedūt ex pte mate-
rie: alie vo tres ex pte forme. Uñ ad eaꝝ solutionē ꝺsiderā
dū est q; forma hois q̄ ē aia rōnalis ꝼz suā incorruptibilita
tē ꝓportionata ē suo fini q est btitudo ꝑpetua: sz corpus hu-
manū qđ ē icorruptibile ꝼz suā nām ꝺsideratū quodāmo-
do ꝓportionatū ē sue forme ⁊ quodāmodo nō. Duplex eni
ꝺditio pōt attēdi i aliq̄ mā. vna. s. quā agēs eligit: alia q̄ non
est ab agēte electa: sz est ꝼz ꝺditionē nālē materie: sic faber
ad faciēdū cultellū eligit māz durā ⁊ ductilē que subtiliari
possit vt sit apta icisioni: ⁊ ꝼm hāc ꝺditionē ferrū est mā ꝓ-
portionata cultello: sz hoc q; ferrū sit frangibile ⁊ rubiginē
ꝺtrahēs ꝺsegr ex nāli dispositōe ferri: nec hoc eligit artifex
in ferro: sz magis repudiaret si posset: vñ hec dispositio ma-
terie nō est ꝓportionata itētioni artificis nec itentiōi artis.
Silr corpꝰ hūanū ē mā electa a nā q̄tū ad hoc q; est tēpate
ꝺplexiōis: vt possit eē ꝓueniētissimū ozganū tactꝰ ⁊ aliaruz
vtutū sensitiuaꝝ ⁊ motiuaꝝ: sz q; sit corruptibile hoc est ex
ꝺditōe materie. nec ē electū a nā: q; poti nā eligeret mate-
riā icorruptibilē si posset: sz deꝰ cui subiacet ois nā in ipsa i-
stitutōe hois suppleuit ꝺfectū nature. ⁊ dono iustitie ozigi-
nalis dedit corpi icorruptibilitatē q̄ndā: vt i ꝓmo dictū est:
⁊ ꝼm hoc dr q; deus mozte nō fecit ⁊ q; mozs est pena pec-
cati. Unde pz rēspōsio ad obiecta.

¶ Questio. LXXXVI.

DEinde cōsiderādum est de macula peccati. Et circa hoc querūr duo. ꝓmo vtruz macula anime sit ef-
fectus peccati. Secūdo vtrū remaneat in anima post actum peccati.

Ad primum sic ꝓceditur. Uide-
tur q; pctm̄ ñ can-
set aliq̄z maculā i aia. nā. n. supioꝛ nō pōt ingnari ex ⁊actu
nature iferioꝛis. vñ radiꝰ solaris nō ingnaꝝ ꝑ tactū corpoꝛ
fetidoꝝ: vt Aug. dic i liꝰ ꝺ gnq; hereses. sz aia hūana ē mul-
to supioꝛis nature q̄ res ꝺmutabiles ad q̄s peccādo ꝙrri-
tur. ergo ex eis maculā nō ꝺbit peccādo. ¶ Ꝓ. Pctm̄ ē ꝓn-
cipalr i volūtate: vt supza dictū ē. volūtas aūt ē in rōne: vt
dr i ꝺ de aia. sz rō sine itellectꝰ nō maculaꝝ ex ꝺsideratione
q̄rūcūq; reꝝ: sz magis pficit: ergo nec volūtas ex pctō ma-
culaꝝ. ¶ Ꝓ. Si pctm̄ maculā causat: aut macula illa est ali
qd positiue: aut ē ꝑuatio pura. si sit aliqd positiue: nō pt esse
nisi dispositio vel bit. nihil. n. aliud vr ex actu causari: dis-
positio ātr ⁊ bit nō est: ꝺtigit. n. remota dispositōe vel habi-
tu adhuc remanere maculā: vt pz i eo q peccauit mortalr
ꝑdigalitate: ⁊ postea trāsmutaꝝ mortalr peccādo in hmoi
vitu oppositi. nō ergo macula pōit aliqd positiue in aia. Si
militer ēt nec ē ꝑuatio pura: qz oīa peccata eueniūt ex pri-
te auersiōis ⁊ ꝑuatōis grē: sequereꝝ ergo q; oīuz pctoꝝ eēt
vna macula: ergo macula nō ē effectꝰ pcti. ¶ Sz ꝺ qđ di-
citur Eccle. 47. Salomoni dedisti maculaz in gloria tua. ⁊
Eph. 5. Ut exhiberet sibi gliosaz eccliam nō habentē ma-
culā aut rugā. ⁊ vtrobiq; logr de macula peccati: ergo ma-
cula est effectꝰ pcti. ¶ Rñ. dōm: q; macula ꝓprie dicit in
corporalibꝰ q̄ꝺo aliq̄ corpus nitidū perdit suū nitoꝛez ex
ꝺtactu alterius corpis: sicut vestis ⁊ aurū ⁊ argētū aut aliꝰ
huiusmodi. In rebꝰ aūt spiritualibꝰ ad filitudinē huiꝰ opoꝛ
tet maculā dici: bz aūt anima hominis duplicē nitoꝛē: vnū
quidē ex refulgentia luminis vel naturalis rōnis p quā di-
rigit in suis actibꝰ: aliū vero ex refulgētia diuini luminis. ſ.
sapientie ⁊ grē: per quā etiā homo ꝓficitur ad bene ⁊ dcēs
ter agendū: est aūt quasi qdam anime tactus quādo iheret
aliqbus rebus p amoꝛem: cū autez peccat adheret rebꝰ alis
quibꝰ contra lumen rōnis ⁊ diuine legis: vt ex supza dictis
paret. vnde ipsum detrimētū nitoꝛis ex tali cōtactu ꝓueni-
ens macula anime metaphoꝛice vocaꝝ. ¶ Ad ꝓmum ergo
dicendū: q; anima nō ingnatur ex rebꝰ inferioꝛibus virtu-
te eaꝝ: quasi agentibꝰ eis in animā: sed magis ecōuerso aia
sua actione se ingnat inoꝛdinate eis inherendo ꝺtra lumen
rationis ⁊ diuine legis. ¶ Ad scōm dōm: q; actio intellectꝰ
pficit ꝼm q; res intelligibiles sunt in itellectu p modū ip-
sius intellectus: ⁊ ideo intellectus ex eis nō inficit: sed ma-
gis perficit: sed actus volūtatis consistit in motu ad ipsas
res: ita ⁊ amoꝛ conglutinat animā rei amate: ⁊ ex hoc ani-
ma maculatur quādo inoꝛdinate iheret: ꝼm illud Osee. 9.
Facti sunt abominabiles sicut ea que dilexerūt. ¶ Ad ter
tiū dicendū: q; macula nō est aliqd positiue in anima: nec
significat ꝓuationē solaz: sed significat ꝓuationem quā-
dam nitoꝛis anime in oꝛdine ad suā causam q̄ est peccatū: q
ideo diuersa peccata diuersas maculas inducūt: ⁊ est simi-
le de vmbza que est ꝑuatio luminis ex obiecto alicuius coꝛ
poꝛis: ⁊ ꝼm diuersitatem coꝛpoꝛum obiectoꝝ diuersifi-
cantur vmbre.

Ad secundum sic ꝓceditur. Uidetur q; macu-
la nō maneat i anima post actū
peccati. nihil enim manet in anima post actum nisi habi-
vel dispositio. sed macula nō est habitus vel dispositio: vt
supza habitū est. ergo macula nō manet in anima post ac-
tum peccati. ¶ Ꝓterea, hoc modo se habet macula ad
peccatuz sicut vmbza ad corpus: vt supza dictū est: sed trā-
seunte corpoze nō manet vmbza. ergo ⁊ transeunte actu
peccati nō manet macula. ¶ Ꝓterea omnis effectus de-
pendet ex sua causa: causa autem macule est actus peccati:
ergo remoto actu pcti nō remanet macula in aia. ¶ Sz ꝺ
est qđ dr Josue. xx. An paꝝ ē vobis qz peccastis i beelphe-
goꝛ ⁊ vsq; i pñtez die macula hui sceleris i vobis ꝑmanet.
¶ Rñ. dōm q; macula pcti remanet in aia etiā trāseunte
actu pcti: cuiꝰ rō est: qz macula sic dictū ē ipoztat quendam

defectū nitoris pp̄ recessum a lumīe rōnis vel diuīe legis ⁊ iō q̄diu hō manet extra huiusmodi lumē manet in eo macula pcti: sz postq̄ redit ad lumē rōnis ⁊ ad lumē diuinū qō fit p gr̄az: tūc macula cessat. sz aūt cesset actꝰ pcti quo hō diceſſit a lumīe rōnis vl legis diuine: nō tñ statī hō ad illud redit i quo fuerat: sz regrit aligs motꝰ volūtatis ꝛius p̄mo motui: sic̄ si aligs sit distās alicui p aliquē motū: ñ statī cessante motu fit ei ppīquus: sz oz q̄ appropīquet rediēs per motū ꝛiū. ¶ Ad p̄mū ergo dō̄m: q̄ post actū pcti nihil ponitiue remanet i aīa nisi dispositio vl habitꝰ: remāet tñ aliqd p̄uatiue. s. p̄uatio ꝛiuctionis ad diuinū lumē. ¶ Ad sc̄z dō̄m: q̄ trāseūte obstaculo corpis remanet corpus diaphanū in eq̄li ppīngtate ⁊ bītudine ad corp̄ illuminās: ⁊ iō statim vmbra trāsit: sz remoto actu pcti nō remanet aīa in eadez habitudine ad deū. vñ nō est silis rō. ¶ Ad z̄m dō̄m q̄ actꝰ pcti facit distātiā a deo: quā qdē distātiā segt defectus nitoris hoc mō sic̄ motꝰ localis fac̄ localē distantiā. vñ sicut cessante motu locali nō tollit distātia localis: ita nec cessante actu peccati tollit macula.

¶ Questio LXXXVII.

Deinde cōsiderādū est de reatu pene. Et p̄o de ipso reatu. z°. de mortali ⁊ veniali pctō q̄ distinguunt sz reatū. ¶ Circa p̄mū q̄rūt octo. ·P̄rimo vtr̄ reatꝰ pene sit effectꝰ pcti. Sc̄do vtr̄ pctñ possit eē pena alteriꝰ peccati. Tertio vtr̄ aliqō pctñ faciat reū eterna pena. Quarto vtr̄ faciat reū pēa infinita sz q̄titatem. Quinto vtr̄ oē pctñ faciat reū eterna ⁊ infinita pēa. Sexto vtrū reatus pene possit remanere post pctñ. Septimo vtrū omnis pena inferat̄ p̄o aliquo peccato. Octauo vtr̄ vnus sit reus pene p̄o peccato alterius.

Ad primum sic p̄cedit. Uidet q̄ reatꝰ pene nō sit effectꝰ peccati. qō. n. p accidēs se hz ad aliqd nō vr̄ esse p̄p̄riꝰ effectꝰ eiꝰ: sz reatus pene p accidēs se hz ad pctñ: cū sit p̄ter intentionē peccātis: ergo reatꝰ pene nō ē effectꝰ pcti. ¶ P̄. Malū nō est cā boni: sz pēa bona est cū sit iusta ⁊ a deo. ergo nō est effectꝰ pcti qō ē malū. ¶ P̄. Aug. dicit i p̄mo ꝛfes. q̄ oīs iordinatꝰ animꝰ sibiipsi ē pena: sz pena nō causat reatū alteriꝰ pene: qz sic iret in infinitū: ergo pctñ nō causat reatū pene. ¶ Sz ꝛ ē qō dr̄ R°. z. Tribulatio ⁊ angustia in aīaz oēm opantis malū. sz operari malū ē peccare: ergo pctñ iducit i penā: q̄ noīe tribulatōis ⁊ angustia designat̄. ¶ R̄ñ°. dō̄m: q̄ ex rebꝰ nālibꝰ ad res būanas deriuat̄: vt id qō ꝛ aliqd insurgit ab eo detrimentū patiat̄: videmꝰ. n. in rebꝰ nālibꝰ q̄ vnū ꝛiū vehemētiꝰ agit altero ꝛrio supueniēte: pp̄ qō aque calefacte magis ꝛgelātur: vt dr̄ in. z°. methauroꝝ. vñ in hoībꝰ hoc ex nāli inclinatione iuenit: vt vnusq̄sq̄ dep̄mat eū q ꝛ ipm insurgit. manifestū ē aūt q̄ q̄cūq̄ ꝛtinēt sub aliquo ordie sunt quodāmō vnū in ordie ad p̄ncipiū ordinis. vñ gcqd ꝛ ordinez aliquē insurgit: nīs est vt ab ipso ordine a p̄ncipe ordinis dep̄mat̄ cū autē pctñ sit actꝰ inordinatꝰ: manifestū est q̄ qcūq̄ peccat ꝛ aliquē ordinē agit: ⁊ iō ab ipso ordine ꝛsequēs ē q̄ dep̄mat̄: q̄ qdē rep̄ssio pena est. Uñ sz tres ordines qbꝰ subdit būana volūtas triplici pena pōt hō puniri. p̄mo qdē. n. subdit būana nā ordini p̄ropie rōnis. z° ordini exteriōris bois gubernātis vl spūal̄r vl tpal̄r: politice seu iconomice. z° subdit vniuersali ordini regiminis: qlibet ār hoz ordinū p pctñ puertit: dū ille q peccat agit ⁊ ꝛ rōnē ⁊ ꝛ legē buiusmodi. ⁊ ꝛ legē diuinā. vñ triplicē penā incurrit. vnā qdē a seipso q̄ ē ꝛscie remorsus: aliā vero ab boīe: tertiā vero a deo. ¶ Ad p̄mū ḡ dō̄z: q̄ pena ꝛsequt pctñ iq̄tū malū ē ratione sue iordinatōis. vñ sic̄ malū ē p accns i actu peccātis p̄ter itētionē ipsiꝰ: ita ⁊ reatꝰ pene. ¶ Ad sc̄z dō̄z: q̄ pena qdem iusta eē pt ⁊ a deo ⁊ ab boīe iflicta. vñ ipsa pēna nō ē effectꝰ pcti directe: sz solū dispositiue: sz pctñ fac̄ boīez esse reū pene qō ē malū. Dic̄. n. Dionysiꝰ. 4. c. de di. no. q̄ puniri nō est malū: sz fieri pena dignū: vñ reatꝰ pene directe pōit effectꝰ peccati. ¶ Ad tertiū dō̄z: q̄ pena illa iordinati animi ōbet peccato ex hoc q̄ ordinē rōnis puertit. fit ār reatꝰ alteriꝰ pene p hoc q̄ puertit ordinē legis diuine vel humane.

Ad secundum sic p̄cedit. Ur̄ q̄ pctñ nō possit eē pēa pcti. penc. n. sunt inducte vt p eas boīes reducāt̄ ad bonū vtutis: vt p̄z p ph̄um in. io. ethicoꝝ. sz p pctñ ñ reducit hō i bonū vtutis: sz i oppositū: ergo pctñ nō ē pēa pcti. ¶ P̄. Pene iuste sūt a deo: vt p̄z p Aug. in lib. 20. 83. q. pctñ ār ñ ē a deo: ⁊ ē iniustū: ñ ḡ pctñ p̄t eē pēa pcti. ¶ P̄. De rōne pene ē q̄ sit ꝛ volūtatē: sz peccatū ē a volūtate: vt ex supra dictis p̄z. ḡ pctñ ñ p̄t eē pēa peccati. ¶ Sz ꝛ ē qō Greg. dic̄ sup Eze: q̄ q̄daz pctā sunt pene pcti. ¶ R̄ñ°. dō̄z: q̄ de pctō dupl̄r loq̄ posſum°. p se. s. ⁊ per accns. ·Per se qdē nullo mō pctñ p̄t eē pena pcti: pctñ enī p se ꝛsideraī fz q̄ egredit volūtate. sic. n. hz rōnē culpe: de rōne ār pene ē q̄ sit ꝛ volūtatē: vt in p̄mo hītū ē. Unde mānifestū ē q̄ pctñ p se loquēdo nullo mō p̄t eē pēa peccati. ·Per accns ār peccatū pōt eē pēa pcti tripl̄r. ·P̄rimo qdez ex pte cāe q̄ ē remotio p̄hibētis. sūt. n. cāe iclinātes ad peccatū: passiōes: tētatio diaboli: ⁊ alia huiusmodi q̄ qdē cause ipediūt p auxiliū diuīe gr̄e: q̄ subtrahit̄ p peccatū. vñ cū ipsa subtractio gr̄e sit q̄dā pena ⁊ a deo: vt supra dictū ē: segt̄ q̄ p accns ēt peccatū qō ex hoc segt̄ pēa dicat̄. ⁊ hoc mō loq̄t̄ ap̄lus ·R.o. i. dicēs. ·P̄ropter qō tradidit eos deꝰ i desideria cordis eoꝝ. q̄ sūt aie passiōes: qz. s. deserti boīes ab auxilio diuine gr̄e vincūt̄ a passiōibꝰ: ⁊ hoc mō sp peccatū dr̄ eē pena p̄cedētis pcti. Alio mō ex pte subeūte actus q̄ afflictionē induc̄: siue sit actꝰ interioꝝ: vt p̄z in ipa ira ⁊ iuidia: siue actꝰ exterioꝝ: vt p̄z cū aliq̄ graui labore opp̄munt̄ ⁊ dāno vt expleāt actū pcti: fz illō Sap̄. 5. Lassati sumꝰ in via iniqtatis. Tertio mō ex pte effectꝰ: vt. s. aliqō peccatū dicat̄ pena respectu effectꝰ p̄ñtis. sz his duobꝰ vltimis modis vnū peccatū ñ solū ē pena p̄cedētis pcti: sz ēt sui. ¶ Ad p̄mꝰ ergo dō̄m: q̄ hoc ēt q̄ aliq̄ puniūt̄ a deo dū p̄mittit eos i aliq̄ pctā p̄fluere ad bonū vtutis ordiat̄: qñq̄ tñ qdē ēt ip̄oꝝ q̄ peccāt: cū. s. post peccatū hūiliores ⁊ cautiores resurgūt. semp ār ē ad emēdationē alioꝝ q̄ videntes aliquos ruere de pctō in peccatū magis reformidāt peccare: Jn alys aūt duobꝰ modis mānifestū ē q̄ pēa ordiat̄ ad emēdatōez: qz hoc ip̄z q̄ hō laborē ⁊ ōtrimētū patit̄ i peccādo: natū est retrahere boīes a peccato. ¶ Ad sc̄z dō̄m: q̄ ratio illa p̄cedit de peccato fz se. Et similiter dicendū est ad tertium.

Ad tertium sic p̄cedit: Ur̄ q̄ nullū peccatū iducat reatū eterne pene. ·Pena. n. iuste ade q̄t culpe. iustitia. n. eq̄litas ē: vñ dr̄ Esaie. 27. Jn mēsura ꝛ mēsurā cū adiecta fuerit iudicabit eā. sz pctñ ē tpale: ḡ ñ iduc̄ reatū pene eterne. ¶ P̄. Pene medicie q̄dā sunt: vt dr̄ i. z. Ethicoꝝ. sz nulla medicia dz eē ifinita: qz ordiat̄ ad finē: qō ār ordiat̄ ad finē ñ ē ifinitū: vt ph̄us dic̄ in p̄mo politicoꝝ: ergo nulla pēa dz eē infinita. ¶ P̄. Nullus sapiēs fac̄ aliqd nisi p̄p se i ipo ōlectet̄: sz deꝰ nō ōlectat̄ i p̄ditione boīuz: vt dr̄ Sap̄. p̄mo. ergo ñ p̄uiet boīes pēa sempiterna. ¶ P̄. Nihil qō ē p accns ē infinitū: sz pēa ē p accns. nō. n. ē sz nāz eiꝰ q̄ p̄uit̄: ergo ñ p̄t i ifinitū durare. ¶ Sz ꝛ ē qō dr̄ Math̄. 25. Jbūt hi in supplicīū eternū. Et Marci. 3. dicit. Qui ār blasphemauerit in spūz sctūz nō hēbit remissionez i eternū: sz erit reꝰ eterni ōlicti. ¶ R̄ñ°. dō̄z: q̄ sic̄ supra dictū ē: pctñ ex hoc iducit reatū pene q̄ puertit aliquē ordinē. manēte ār cā manet effectꝰ: vñ q̄diu puersitas ordinis remanet necesse est q̄ remāeat reatꝰ pene. ·Peruertit aut̄ aliquis ordinem quandoq̄ quidez reparabiliter: quandoq̄ autem irreparabiliter: semp. n. defectꝰ quo subtrahit̄ p̄incipiuz irrepabilis est: si aut̄ saluetur p̄ncipium eius virtu-

te aly defect⁹ repari pñt: sic si corrūpat̄ p̄ncipiū visiuū: non pōt fieri visionis reparatio nisi sola vtute diuīa: si vo saluo p̄ncipio visiuo aliq̄ impedimēta adueniāt visiōi: repari possunt p nām vel p artez: cuiuslibet aūt ordinis ē aliqō p̄ncipiū p qō aligs fit pticeps illi⁹ ordinis: 7 iō si p peccatū corrūpat̄ p̄ncipiū ordinis quo volūtas hois subdit̄ deo: erit inordinatio q̄tuz est de se irrepabilis: 7 si repari possit virtute diuīa. p̄ncipiū aūt hui⁹ ordinis est vltim⁹ finis cui hō inhereret p charitatē: 7 ideo q̄cūq; pctā auertūt a deo charitatem auferētia: q̄tuz est de se inducūt reatū eterne pene. ¶ Ad p̄mū ergo dōz: q⁹ pena pctō pportionat̄ fm acerbitatē tam i iudicio diuino q̄ i hūano: sz sicut Aug. dic̄. xi. de ci. dei. In nullo iudicio regrit̄ vt pena adeq̄t culpe fm durationē. nō enī qz adulteriū vel homicidiū i momēto cōmittit̄: pp hoc momētanea pena punit̄: sz q̄doq; gdē ppetuo carcere vel exilio: q̄doq; ēt morte: i qua nō p̄sideret occisiōis moza: sz poti⁹ q⁹ in ppetuū auferat̄ a societate viuētiū: 7 sic repūtat suo mō eternitatez pene īflicte diuinit⁹. Justū tamē est fm Greg. q⁹ q i suo eterno peccauit ꝺ deū: in eterno dei puniat̄. Dicit̄ āt aligs in suo eterno peccasse nō solū ꝺz ptinuationē act⁹ in tota hois vita durātis: sz qz ex hoc ipso q⁹ finē i pctō pstituit: volūtatē hz in eternū peccādi. Unde dicit Greg. 34. moraľ. q⁹ iniq; voluisset sine fine viuere vt sine fine potuisset in iniq; tatib⁹ pmanere. ¶ Ad scōm dōm: q⁹ pena q̄ etiā fm leges hūanas infligit̄ nō semp est medicinalis ei q punit̄: sed solū alys: sic cū latro suspēdit̄ nō vt ipse emendet̄: sed pp alios vt saltē metu pene peccare desistāt: fm illō p⁹uer. 19. Pestilēte flagellato stult⁹ sapiētior erit. Sic igitur 7 eterne pene reprobor̄ a deo inflicte sunt medicinales his q p̄sideratōe penar̄ abstinēt a pctis: ꝺz illud psal. Dedisti metuētib⁹ te significationē: vt fugiāt a facie arcus: vt liberent̄ dilecti tui. ¶ Ad 3ᵐ dōz q⁹ deus nō delectat̄ i penis pp ipsas: sz delectat̄ in ordine sue iustitie q̄ hoc regrit. ¶ Ad 4ᵐ dōz q⁹ pena 7si p accidēs ordinet̄ ad nām: p se tñ ordinat̄ ad priuationē ordinis 7 ad dei iustitiā. 7 ideo durāte inordinatione semp durat pena.

Ad quartum sic p̄cedit̄. Uidet̄ q⁹ pctō debeat̄ pena infinita fm q̄titatē. Dicit̄ enī Jere. io. Corripe me dñe: verūtamē in iudicio 7 nō in furore tuo: ne forte ad nihilu⁹ redigas me. ira aūt dei vel furor metaphorice significat vindictā diuine iustitie: redigi autē in nihilū est pena infinita: sic 7 ex nihilo aligd facere est vtutis infinite: ergo fm vindictaz diuinā peccatū punit̄ pena infinita fm q̄titatē. ¶ P̄. Quantitati culpe rñdet q̄titas pene. fm illud Deutero. 25. p̄ro mēsura peccati erit 7 plaga p̄ modus. sz peccatū qō ꝺtra deū cōmittit̄ est infinituz. tanto enī grauī⁹ est peccatū q̄to maior est p̄sona cōtra quā peccatur: sic grauī⁹ peccatū est peutere p̄ncipē q̄ peutere hoiem priuatū. dei āt magnitudo est infinita. ergo pena infinita ꝺbetur p̄ro pctō qō ꝺ deū cōmittit̄. ¶ P̄. Dupliciter ē aligd infinitū duratōe. s. 7 q̄titate: sz duratōe est pena infinita. ergo 7 q̄titate. ¶ Sz ꝺ ē: qz ꝺz hoc oīuz pctō p̄ mortalium pene eēnt eq̄les: nō. n. ē infinitū infinito mai⁹. ¶ Rñ⁹. dōm q⁹ pēa pportionat̄ pctō: in pctō aūt duo sunt. Quor̄ vnuz ē auersio ab īcōmutabili bono qō ē infinitū. vñ ex hac pte peccatū est infinitū. Aliud qō est i pctō ē inordiata p̄uersio ad cōmutabile bonū: 7 ex hac pte pctm̄ ē finitū: tū qz ipm bonū cōmutabile ē finitū: tū ēt qz ipsa p̄uersio ē finita. nō. n. possunt eē act⁹ creature infiniti. Ex pte igr̄ auersiōis rñdet pctō pena dāni: q̄ ēt ē infinita. est. n. amissio infiniti boni. s. dei. Ex pte āt inordinate p̄uersiōis rñdet ei pēa sensus: q̄ ēt ē finita. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q⁹ oīno redigi i nihilū cum q peccat nō p̄uenit diuīe iustitie qz repugnat ppetuitati pene q̄ ē fm diuinā iustitiā: vt dictū ē: sz i nihilū redigi ꝺr̄ q spūalib⁹ bonis p̄uat̄, ꝺz illō. i. Cor. 13. Si nō habuero charitatē nihil sum. ¶ Ad scōz dōz q⁹ rō illa p̄cedit de pctō ex pte auersiōis. sic enīz hō ꝺ deū peccat. ¶ Ad tertiū dōm q⁹ duratio pene respōdet durationi culpe: nō qdē ex pte act⁹: sz ex pte macule qua durāte manet reat⁹ pene: sz acerbitas pene rñdet grauitati culpe. culpa aūt q̄ est irrepabilis de se hz q⁹ ppetuo durāte: 7 iō debet̄ ei pena eterna. nō āt ex pte p̄uersiōis hz īfinitatē: 7 iō nō ꝺbet̄ ei ex hac pte pena infinita fm q̄titatē.

Ad quintum sic p̄cedit̄. Uidet̄ q⁹ omne peccatū inducat reatū pene eterne. pena. n. vt dictuz ē pportionat̄ culpe: sed pena eterna dr̄t a tempali in infinituz. nullū aūt pctm̄ differre vr̄ ab altero in infinitū: cū omne pctm̄ sit human⁹ act⁹: q infinit⁹ esse nō pōt: cū ergo alicui pctō ꝺbeat̄ pena eterna sic ꝺctū est: vr̄ q⁹ nulli peccato ꝺbeat̄ pena tpalis tm̄. ¶ P̄. Peccatū originale ē minimuz pctōr̄. vñ 7 Aug. dicit i Ench̄. q⁹ mitissima pena est eor̄ q p̄ro solo peccato originali puniunt̄: sz peccato originali ꝺbetur pena ppetua. nunq̄. n. videbūt regnū dei puerī q sine baptismo decesserūt cum originali pctō: vt p̄z p id qō dñs dicit Jo. 3. Nisi quis renat⁹ fuerit denuo nō pōt videre regnū dei. ergo multo magis oīuz alior̄ peccator̄ pēa erit eterna. ¶ P̄. Peccato nō ꝺbet̄ maior pena ex hoc q⁹ alteri pctō adiungit̄: cū vtrūq; peccatū suā hēat penā rationaliter. sz ꝺz diuinā iustitiā: sz pctō veniali ꝺbet̄ pena eterna si cum mortali pctō iueniat̄ i aliquo dānato: qz i inferno nulla pōt eē remissio: ergo peccato veniali simplr̄ ꝺbet̄ pena eterna: nulli ergo pctō ꝺbet̄ pena tpalis. ¶ Sed ꝺ est q⁹ Greg. dic̄ in. 4. dialogor̄: q⁹ q̄dā leuiores culpe post hāc vitā remittunt̄. nō g̊ oīa pctā eterna pena puniunt̄. ¶ Rñ⁹. dōz: q⁹ sic supra dictuz ē: pctm̄ causat reatū pene eterne: inquantū irrepabil̄r repugnat ordini diuīe iustitie p hoc. s. q⁹ cōtrariat̄ ipsi p̄ncipio ordinis: qō ē vltim⁹ finis: manifestū est autē q⁹ in q̄busdā pctis est qdē aliq̄ inordinatio: nō tñ peccatū contrarietatē ad vltimuz finē: sz soluz circa ea q̄ sunt ad finē: q̄tuz plus vel min⁹ ꝺbite eis intēdit̄: salvato tñ ordine ad vltimuz finē: puta cum hō 7 si nimis ad aliquā rem tpalem afficiat̄: nō tamē p̄ro ea vellet deuz offendere aligd cōtra p̄ceptuz eius faciēdo. vnde huiusmodi pctis nō ꝺbetur eterna pena: sed tēporalis. ¶ Ad p̄muz ergo dōm: q⁹ peccata nō differunt in infinituz ex parte p̄uersionis ad bonum cōmutabile in q̄ psistit substātia actus: differunt autē in ipsum ex parte auersionis. nā quedam peccata cōmittuntur p auersiones ab vltimo fine: quedā vero p inordinationes circa ea que sunt ad finē: finis autē vltimus ab his q̄ sunt ad finē in infinituz ꝺfert. ¶ Ad scōz dōm q⁹ peccato originali nō ꝺbetur pena eterna ratione sue grauitatis: sz ratione ꝺditionis subiecti. s. hominis: qui sine gratia inuenit̄ p quā sola fit remissio pene; Et similiter dicēduz est ad rem de veniali peccato; Eternitas enim pene nō respōdet quantitati culpe sed irremissibilitati ipsius: vt dictū est.

Ad sextum sic p̄ceditur. Uidet̄ q⁹ reatus pene remaneat post peccatuz. Remota enī causa remouet̄ effectus: sz pctm̄ est cā reatus pene: ergo remoto peccato cessat reatus pene. ¶ P̄. Peccatuz remotum per boc q⁹ homo ad virtutez redit: sed virtuoso nō ꝺbet̄ pena: sed magis premiuz: ergo remoto peccato non remanet reatus pene. ¶ Preterea. Pene sunt medicine: vt ꝺcitur in secundo ethicor̄. sed postq̄ aliquis iam est ab infirmitate curatus nō adhibet̄ sibi medicina: ergo remoto peccato nō remanet ꝺbituz pene. ¶ Sed ꝺtra est qō ꝺcitur. 2. regū. 12. qō Dauid dixit ad Nathan. Peccaui domino. dixitq; Nathan ad Dauid. Dominus quoq; transtulit peccatū tuuz nō morieris: verūtamen qz blasphemare fecisti inimicos nomē dñi: filius q natus est tibi morte morietur. punitur ergo aliquis a deo etiaz postq̄ ei peccatuz dimittitur: 7 sic reat⁹ pene eterne remanet pctō remoto. ¶ Rñ⁹. dicendum q⁹ in peccato duo possunt considerari. i. actus culpe: 7 macula sequens: planū est āt q⁹ cessāte actu pctī re-

manet reatus in oibus peccatis actualibus. actꝰ enim peccati facit hominez reū pene inq̄tū trāsgredit ordinez diuie iustitie: ad quem nō redit nisi per quandā recompensatiōnem pene que ad equalitatem iustitie reducit: vt. s. q plus voluntati sue indulsit q̄z debuit contra mandatū dei agens ꝑm ordinem diuine iustitie aliquid contra illud quod vel lex humanus factis obseruat: vt p recōpēsationē pene reitegret eq̄litas iustitie. vñ pz q cessāte actu pcti vel iurie illate: adhuc remāet debitū pene. Sz si loq̄mur de ablatōe pcti q̄tū ad maculā: sic manifestū ē q macula pcti ab aia auferri nō pōt: nisi p hoc q aīa deo offerat p cui⁹ dilectionē detrimentuz ꝑpzy nitoris icurrebat: qđ ē macula: vt supra dictū ē. Cōiūgit āt deo hō p volūtatē: vñ macula pcti ab hoie tolli nō ꝑt nisi volūtas hois ordinē diuie iustitie acceptet: vt. s. vel ipe sibi penā spōtaneꝰ assumat i recōpensationē culpe ꝓteritе vel ēt a deo illatā patiēter sustineat: vtroq̄. n. mō pena ratione satisfactōis hz. Pena āt satisfactoria diminuit aligd de rōne pene. Est. n. de rōne pene q̄ sit ꝺ volūtatē: nō tñ vt nūc: z p hoc ē volūtaria. vñ simplr ē volūtaria: fz qđ āt iuoluntaria: sic pz ex bis q̄ supra de volūtario z iuolūtario dicta sūt. Dām ē ergo q remota macula culpe ꝑt qđē remanere reatꝰ nō pene simplr: sz satisfactorie. ¶ Ad primū ergo dōz q sic cessāte actu pcti remanet macula: vt supra dictū ē: ita etiā ꝑt remanere reatꝰ: cessāte vero macula nō remāet reatus ꝑm eādē rōnē: vt dictū ē. ¶ Ad scām dōz: q vtuoso nō ꝺbet pena simplr: ꝑt tamē sibi deberi pena vt satisfactoria: q hoc ipsuz ad vtutē ptinet: vt satisfaciat p his i qbꝰ offendit: vel deū vl hoiez. ¶ Ad tertiū dām: q remota macula sanatū ē vulnꝰ pcti q̄tū ad volūtatē. Regrit āt adhuc pēa ad sanationē aliaꝝ viriū aīe q̄ p peccatū p̄cedēs ordinate fuerūt: vt. s. p ꝺria curēt. Regrit ēt ad restituēdū eq̄litatez iustitie: z ad amouēdū scādalū alioꝝ: vt edificent i pena q sunt scādalizati in culpa: vt pz ex exēplo de Dauid inducto.

Ad septimum sic pcedit. Uidet q nō ois pena sit pp aliquā culpā. Dr. n. Jo. 9°. de ceco nato. Neq̄ ille peccauit: neq̄ parētes eiꝰ: vt nasceret cecus. Et sīlr videm⁹ q mlti pueri ēt baptizati graues pēas patiūt: vtputa febres: demonū oppssiones: z mlta huiusmodi: cū tñ i eis nō sit pctm. postq̄ sūt baptizati z añq̄ sint baptizati nō ē i eis plꝰ de pctō q̄ i alys pueris: q hec nō patiūtur. nō ergo ois pena p pctō ē. ¶ P. Eiusdē rōnis esse vr q pctōres ꝓsperēt: z q alig inocētes puniāt, vtrūq̄ āt in rebꝰ būanis frequēter iuenimꝰ. Dr. n. de iniqs in psal. In labore hoiuz nō sunt: z cū hoibꝰ nō flagellabūt. Et Job. xxi. Impy uiuūt: subleuati sunt ꝓfortatiq̄ diuitys. Et abacbuc. i. dicit. Quare respicis ꝺtēptores: z taces ꝺculcāte ipio iustiorē se, nō ergo ois pena ifligit pro culpa. ¶ P. De xpo dicit. i. Pe. 2. q pctm nō fecit: nec iuētꝰ est dolꝰ in ore eiꝰ: z tñ ibidē dr q passus est p nobis. ergo nō semp pena a deo dispensat p culpa. ¶ Sz ꝺ ē qđ dr Job. 4°. Quis vnq̄ innocēs peryt: aut q̄do recti deleti sūt qn poti⁹ vidi eos q operāt iniqtatē flāte deo pysse. Et Aug. dic i pⁿ retractationū. q ois pena iusta ē z p pctō aliquo ipēdit. ¶ Rñ. dōz q: sic iā dictū ē: pena q dē satisfactoria ē quodāmō volūtaria: z qz ꝺtigit eos q differūt i reatu pene eē vnū fz volūtatē vnione amoris: ide ē q iterdū aliqs q nō peccauit: penā volūtari⁹ p alio portat: sic ēt i rebꝰ būanis videm⁹ q aliqs i se trāsfert alteriꝰ ꝺbitū. Si vo loq̄mur de pena simplr ꝑm q hz rōnē pene: sic sp hz ordinē ad culpā, ppriā: fz q̄do q dē ad culpā actualē: puta q̄do aliqs vel a deo vel ab hoie p pctō ꝺmisso punit. Quāq̄ro vo ad culpā originalē: z hoc qdē vel ꝑncipalr: vel ꝺsequēter. Principalr qdez pena originalis pcti est q nā būana sibi relict destituta auxilio originalis iustitie: sz ad hoc cōsequūt oēs penalitates q̄ ex defectu nature i hoibꝰ cōtigunt.

Sciendū tamen est q q̄dq̄ aliqd vr esse penale: qđ tamen nō hz simplr rōnez pene. Pena. n. est species mali: vt i ꝓmo dictū est. malū āt est ꝓuatio boni: cū āt sint plura bona. s. aīe corpis z exteriorꝝ rerꝝ: ꝺtigit iterdū q homo patiat detrimentū i miori bono: vt augeat i maiori: sic cū patit ōtrimentū pecūie pp sanitatez corpis: vel i vtroq̄ horuz pp̄ter salutez aīe: z pp̄ter gloriā dei: z tūc tale detrimentū nō est simpliciter malus hois: sed ꝑm qd. vnde non habet simpliciter rōnem pene: sed medicine. Nā z medici austeras potiones ppinat infirmis vt cōferat sanitatem: z qz huiusmodi nō pprie habent rōnez pene: nō reducūt ad culpā sic ad cāz: nisi pro tāto: qz hoc ipsuz q oz humane nature medicinas penales exhibeat: est ex corruptione nature que est pena originalis pcti. In statu. n. innocentie nō oportuisset aliquez ad pfectū vtutis iducere p pēalia exercitia. vnde hoc ipm qđ est penale i talibus reducit ad originalez culpā sicut ad cāz. ¶ Ad ꝓmū ergo dām: q huiusmodi defectus eoꝝ q nascūt: vel etiā puerorꝝ: sūt effectꝰ z pene originalis pcti: vt dictū est: z manent etiā post baptismū, ꝑter cāz supi⁹ dictā: z q nō sint eq̄liter i oibꝰ ꝺtigit pp nature diuersitatez q̄ sibi relict: vt supra dictū est. ordinat tamē buiusmodi defectꝰ fz diuinā prudentiā ad salutez hoium: vel eoꝝ q patiūt: vel alioꝝ q penis admonent: z etiā ad gl'iam dei. ¶ Ad scōz dōz q bona tpalia z corpalia sūt qdem aliq bona hois: sz pua: bona vero spūalia sūt magna hois bona. Pertiet igr ad diuinā iustitiā vt vtuosis det spūalia bona: z de tpalibꝰ bonis vel malis tñ det eis q̄tū suffic ad vtutez. Ut. n. Dionysiꝰ dic. 8. c. de di. no. diuie iustitie est nō emollire optioꝝ fortitudinez mālium donationibꝰ. alys vo hoc ipz q tpalia dat i malū spūaliū cedūt. vnde i psal. cōcludit. Jō tenuit eos superbia. ¶ Ad tertiū dicendū. q xps penaz sustinuit satisfactoriā: non pro suis: sz p nris peccatis.

Ad octauum sic pcedit. Uidet q aliqs puniat pro pctō alteri⁹. Dr. n. Exo. 20. ego sum deꝰ zelotes visitās iniqtatez pruz i filios i tertiā z qrtā gnātionem his q oderūt me. z Matth. 23. dr. Ut veniat sup vos ois sanguis iustus q effusus est sup terrā. ¶ P. Justitia būana derivat a iustitia diuina: sz fz iustitiā humanā aliq̄do filꝰ punit p parentibꝰ: sic pz i crimie lese maiestatis: ergo etiā ꝑm diuinā iustitiā vnꝰ punit pro pctō alterius. ¶ P. Si dicat filiꝰ non puniri p pctō prīs: sz p pctō ꝓprio: iq̄tū imitat malitiā prīs: non magis hoc diceret de filys q̄ de extraneis: q filii pena punit bis quoꝝ pctā imitant. nō ergo vr q filꝰ p pctis ꝓprys puniat: sz p pctis parentū. ¶ Sz ꝺ est qđ dr Ezech. 18. Filiꝰ non portabit iniqtatē patris. ¶ Rñ. dōz: q si loq̄mur de pena satisfactoria q volūtarie assūit: ꝺtigit q vnꝰ portet penā alteriꝰ inq̄tū sūt quodāmodo vnū: sic iā dictū est. Si āt loq̄mur de pena p pctō iflicta iq̄tū hz rōnez pene: sic solū vnꝰ q̄q̄ p pctō suo pūit: qz actꝰ pcti aliqd psonale est. Si āt loq̄mur de pena que hz rōnez medicie: ꝺtigit q vnꝰ punit p pctō alteriꝰ. Dictuz est enī q detrimenta corpaliū rerꝝ vel etiā ipsi⁹ corpis sunt q̄dā penales medicie ordiate ad salutez aīe. vnde nihil prohibet talibꝰ penis aliquez pūiri p pctō alteriꝰ: vel a deo vl ab hoie: vtpote filios p prib⁹: z subditos p dominis iq̄tū sunt q̄dā res eoꝝ: ita tamē q si filiꝰ vel subditꝰ est pticeps culpe huiusmodi penales ōfectꝰ hz rationez pene q̄tū ad vtrūq̄ s. eū q punit z eū p quo punit. Si vo nō sit pticeps culpe: hz rationez pene q̄tū ad eū p quo punit: q̄tū vo ad eū q punit rationez medicie tñ: nisi p accīs iq̄tū peccato alteriꝰ consentit. ordinat. n. ei ad bonuz aīe si patienter sustineat. Pene vero spūales non sunt medicinales tñ: qz bonū anime non ordinatur ad aliud melius bonum. vnde in bonis anime nullus patit detrimentum sine culpa propria: z ꝑpter boc etiam talibus penis: vt dicit Hieronymus in epistola ad Auitū. vnꝰ nō punit pro alio: qz q̄tū ad aiam filius non

est res prīs: vñ ⁊ hmōi cāz dñs assignās dic Ezech.18°. Oēs aie mee sūt. ¶ Ad p̄mū ergo dōm: q̄ vtrūq; dictū vī cē referēdū ad penas tpales vl' corpales inq̄tū filij sunt q̄dam res parētuz ⁊ successores p̄decessor: vl' si referāt ad penas spūales: hoc dī pp imitationē culpe: vñ in Exo. addit. Dis g oderūt me. Et i Matth. dī. Et vos iplete mēsurā patruz vr̄oz. dic āt pūiri pctā patrū i filys: q̄ filij i pctis parētū nutriti, pniores sunt ad peccādū: tū pp ꝯsuetudinē: tū etiaz pp exēplū patrū q̄si auctoritatē sequētes: sunt ēt maiori pena digni si penas pr̄uz videres correcti nō sint. Jō āt addidit. In tertiā ⁊ q̄rtā gnātionē. q̄z tātū ꝯsueuer̄t boies viuere vt in tertiā ⁊ q̄rtā gnātionē viderēt: ⁊ sic mutuo videre possūt ⁊ filij pctā parētuz ad imitāduz: ⁊ pr̄es penas filioz ad dolēdū. ¶ Ad scōz dōm q̄ pene ille sunt corpales ⁊ tpales q̄s iustitia būana vni pro pctō alteri⁹ infligit: ⁊ sunt remedia q̄dā vel medicie ꝺ culpas sequētes: vt vel ipsi q̄ puniūt: vel aly cohibeāt a silib⁹ culpis. ¶ Ad 3m dōm: q̄ magis dicūt puniri pro pctīs alioz ꝑping q̄ extranei: tū q̄z pena ꝓpiquoruz quodāmō redūdat i illos q̄ peccauer̄t: vt dictū ē: inq̄tū filij⁹ est q̄dā res prīs: tū ēt q̄z ⁊ domestica exēpla ⁊ domestice pene magis mouēt. vnde q̄ñ aliq̄s nutrit⁹ est i pctīs parētum vehemēti⁹ ea segt̄. ⁊ si ex eoz penis nō est deterit⁹: obstinatioz vī. vnde ⁊ est maiori pena dignus.

¶ Questio LXXXVIII.

Deinde q̄z peccatum veniale ⁊ mortale distinguūt fm reatum cōsiderandū est de eis. ¶ Et p̄mo ꝯsiderādū est de veniali p cōpationē ad mortale. Secūdo de veniali fz se. ¶ Circa p̄mū q̄rūt sex. ·P·rio vtruz veniale peccatū ꝯueniēter diuidat cōtra mortale. Scōo vtz distīguāt genere. Tertio vtz veniale peccatū sit dispositio ad mortale. Quarto vtz veniale pctū possit fieri mortale. Quīto vtz circūstātia aggrauās possit ō veniali pctō facere mortale. Sexto vtrū peccatum mortale possit fieri veniale.

Ad primum sic p̄cedit. Videt q̄ veniale peccatū nō ꝯueniēter diuidat ꝺ mortale. Dic. n. Aug. xxv. li. ꝺ Faustū. ·P·eccatū ē dictū vel factū vel cōcupitus ꝺ legē eternā. fz eē ꝺ legē eternam dat pctō q̄ sit mortale: ergo oē pctm̄ est mortale: nō g̃ peccatū veniale diuidit ꝺ mortale. ¶ ·P·. Aplus dicit. i. ad Cor. io. Siue manducaueritis siue biberitis siue aliq̄d aliō facitis: oīa in gl'iaz dei facite. fz ꝺ hoc p̄ceptū facit q̄cūq; peccat: nō. n. peccatuz fit pp gl'iaz dei: cū g̃ facere ꝺ p̄ceptū sit peccatū mortale: vī q̄ q̄cūq; peccat mortal'r peccet. ¶ ·P·. Quicunq; amore alicui rei iheret: iheret ei vl' sic fruēs vl' sic vtēs: vt pz p Augu. i p̄mo de doc. xp̄iana: fz null⁹ peccās iheret bono cōmutabili q̄si vtēs. Nō. n. refert ip̄z ad bonū q̄ nos btōs fac: q̄ p̄prie ē vti: vt Aug. dicit ibidē. ergo q̄cūq; peccat fruit bono cōmutabili: fz frui reb⁹ vtēdis est būana puersitas: vt Aug. dic i li. 83. q. cū ergo puersitas peccatū mortale noīet: videt q̄ q̄cūq; peccat mortal'r peccet. ¶ ·P·. Quicūq; accedit ad vnū terminū ex hoc ipo recedit ab alio: fz q̄cūq; peccat accedit ad bonū ꝯmutabile: ergo recedit a bono incōmutabili: ergo peccat mortal'r. nō ergo ꝯueniēter peccatuz veniale ꝺtra mortale diuidit. ¶ Sz ꝺtra ē q̄ Aug. dicit in homel'. vn. sup Jo. q̄ crimē est q̄ dānationē meret. veniale aūt est q̄ nō meretur dānationez. Sed crimē nominat peccatum mortale. ergo veniale peccatū ꝯueniēter diuidit ꝺ mortale. ¶ R̄ñ°. dōm q̄ aliqua fm q̄ p̄prie accipiunt nō videntur eē opposita: q̄ si metaphorice accipiant opponi ꝯueniūt: sicut ridere nō opponit ei q̄ est arescere: fz fm q̄ ridet metaphorice de prato dicit pp ei⁹ florītionē ⁊ virorē: opponit ei q̄ est arescere. Similiter si mortale p̄prie accipiat put refert ad mortez corpalē: nō videt oppositū hr̄e cum veniali: nec ad idē genus ptinere. Sz si mortale accipiat metaphorice fm q̄ dicit in pctis mortale opponit ei q̄ est veniale. Cum. n. peccatū sit q̄dā infirmitas aīe: vt supra hītur: peccatū aliq̄ mortale dicit ad similitudinē morbi qui est: peccatū aliq̄ mortale dicit ad similitudinē morbi qui dicit mortalis ex eo q̄ iducit defectū irrepabilē p destitutionē alicui⁹ p̄ncipy: vt dictū est. ·P·rincipiū aūt spūalis vite est q̄ est fm vtutē: est ordo ad vltimū finē: vt supra dictū est. q̄ dē si destitut⁹ fuerit repari nō potest p aliq̄ p̄ncipiū intrinsecuz: fz solū p vtutē diuinā: vt supra dictū ē: q̄z iordinationes eoz q̄ sunt ad finē repanr̄ ex fine: fit erroz q̄ accidit circa cōclusiones p veritatē p̄ncipioz. Defect⁹ ergo ordinis vltimi finis nō pōt p aliq̄d aliud repari q̄ō sit p̄ncipali⁹: sicut nec erroz q̄ est circa p̄ncipia: ⁊ iō hmōi pctā dicūt mortalia q̄si irrepabilia. ·P·ctā aūt q̄ hāt inordinationē circa ea que sunt ad finē cōseruato ordīe ad vltimū finē repabilia sunt: ⁊ hec dīr venialia. Tūc. n. peccatū veniā hz q̄n reat⁹ pene tollit q̄ cessat cessāte pctō: vt dictū ē: fz hoc ergo mortale, veniale opponūt: fit repabile ⁊ irrepabile: ⁊ hoc dico p̄cipiū iteri⁹: n̄ āt p cōpationē ad vtutē diuinā: q̄ oēs mortus ⁊ corpalē ⁊ spūalē pōt repare: ⁊ pp hoc veniale pctm̄ connūeter diuidit ꝺ mortale. ¶ Ad p̄mū ergo. dōm q̄ diuīsio pcti i veniale ⁊ mortale n̄ ē diuīsio generis i spēs q̄ eq̄lr participāt rōnē generis: fz analogia i ea de gb⁹ p̄dicat fz p⁹ ⁊ posteri⁹: ⁊ iō pfecta rō pcti quā Aug. ponit ꝯuenit pctō mortali. ·P·eccatū āt veniale dī peccatū fz rōnē impfectā fz p⁹ ⁊ ordine ad peccatū mortale: fit accūs dī cns i ordine ad subz fm impfectā rōnē entis: nō. n. est ꝺ legē: q̄z veniali⁹ peccans ñ facit q̄ lex p̄hibet: nec ptermittit id ad q̄ lex p̄ceptū obligat: fz facit p̄ter legē: q̄z nō obseruat modū rōnis quez lex intēdit. ¶ Ad scōz dōm q̄ illud p̄ceptū Ap'li est affirmatiuuz: vñ nō obligat ad semp: ⁊ sic nō facit ꝺtra hoc p̄ceptuz quicūq; nō actu refert in gloriā dei omne q̄ facit. Sufficē ergo q̄ aliq̄s habitualiter referat se ⁊ oīa sua in deū ad hoc q̄ nō semp mortaliter peccet: cum aliquē actuz non referēs in gloriā dei actualiter. Veniale aūt peccatum nō excludit habitualē ordinationē act⁹ būani i gloriā dei: fz solū actualem: q̄z non excludit charitatē que habitualiter ordinat in deū: vnde nō segt̄ q̄ ille qui peccat venialiter peccet mortaliter. ¶ Ad tertiuz dicendu q̄ ille qui peccat venialiter inheret bono tempozali: nō vt fruens: q̄z non cōstituit in eo finē: sed vt vtēs referēs in deuz nō actu: sed habitu. ¶ Ad quartuz dīm q̄ bonuz cōmutabile nō accipit̄ termin⁹ cōtrapositus incōmutabili bono: nisi q̄n ꝺstituit in eo finis: q̄ enim est ad finē nō habet rationem termini.

Ad secundum sic p̄ceditur. Videt q̄ peccatuz veniale ⁊ mortale nō differāt genere: ⁊ ita. s. q̄ aliq̄ō sit peccatuz mortale ex genere: ⁊ aliq̄ō veniale ex genere. Bonū enim ⁊ malū ex genere in actib⁹ humanis accipit̄ per comparationem ad materiaz siue ad obiectuz: vt supra dictuz est: sed fm quodlibet obiectū vel materiā ꝺtigit peccare mortaliter ⁊ venialiter: q̄libet. n. bonū cōmutabile pōt hō diligere: vl' ifra deū: q̄ō est peccatū venialiter: vl' supra deū: q̄ō ē peccat mortal'r. ergo peccatū veniale ⁊ mortale ñ differt genere. ¶ ·P·. sic dictū est supra peccatū mortale dī q̄ō ē irrepabile. peccatuz aūt veniale q̄ō ē irepabile: fz esse irrepabile cōuenit pctō q̄ō fit ex malicia: q̄ō fz quodā irremissibile dī: eē aūt repabile cōuenit pctō q̄ō fit p ifirmitatē vl' ignorātiā: q̄ō dī remissibile: ergo peccatū mortale ⁊ veniale differt sic pctm̄ q̄ō ē ex malicia vel cōmissū: vl' ex ifirmitate ⁊ ignorātia: fz fz hoc nō differunt peccata genere: sed causa: vt supra dictū est: ergo peccatum veniale ⁊ mortale non differūt genere. ¶ ·P·retereā supra dictū ē q̄ subiti mot⁹ tā sensualitatis q̄z rōis sūt pctā venialia: fz subiti mot⁹ iueniūt i quolz pcti genēr: g̃ ñ sūt aliq̄ peccata venialia ex genere. ¶ Sz ꝺ ē q̄ Aug. in hmone de purgatorio enūerat q̄dā gnā pctōz venialiū: ⁊ q̄dā gnā pctō g

mortaliū. ¶ Rñ°dōm q; pctm̃ veniale a venia dr̃. ꝓ̄t igr̃ aliqō pctm̃ dici veniale vno mō:qz ē veniā ꝟsecutū:z sic dicit Ambros⁹ q; oē pctm̃ p pniaz fit veniale:z hoc dr̃ venia le ex euētu. Alio modo dr̃ veniale qz ñ hz in se:vñ veniā nō ꝟseqūt:vl totalr vl i pte:i pte gdē sic cū hz in se aliqd diminuēs culpā:vt cū fit ex infirmitate vl ignorātia:z hoc dr̃ venia niale ex cā. i toto ām ex eo q; ñ tollit ordinē ad vltimū finē. vñ nō mereť penā eternā sz tpalē:z de hoc veniali ad pñs ātēdim⁹:de pmis.n.duob⁹ cōstat q; ñ hñt gen⁹ aliqō ōtermi natū:sz veniale tertio modo dictū pōt hr̃e gen⁹ determina tū:ita q; aliqō pctm̃ dicať veniale ex genere:z aliqō mortale ex genere:fm q; gen⁹ vel spēs act⁹ determinanť ex obo. Cū.n. volūtas ferť i aliqd qō fm se repugnat charitati per quā hō ordinaťr i vltimū finē illō pctm̃ ex suo obo hz q; sit mortale:vñ ē mortale ex genere:siue sit ꝺ dilectōez dei: sic blasphemia:piuriū:z hmōi:siue ꝺ dilectionē ꝓximi: sic homicidiū:adulteriū z silia:vñ hmōi sūt pctā mortalia ex suo genere. Qñq; vero volūtas peccātis ferť i id qō i se ōtinet quādā ordinationē:nō tñ ꝺtiať dilectioni dei z ꝓximi: sic verbū ociosuz:risus superflu⁹:z alia hmōi:z talia sunt pctā venialia ex suo generē:vt supra hītū ē:qz act⁹ morales recipiūt rōnē bōi z mali:ñ solū ex obo:sz ēt ex aliq̄ dispositōe agētis vt supra hītū ē:ꝺtīgit qñq; q; id qō ē pctm̃ veniale ex genere rōne sui obi fit mortale ex pte agētis:vl qz i eo ꝟstituit finē vltimū:vl qz ordiat ipm ad aliqd qō ē pctm̃ mortale ex genere:puta cū aliqs ordiat verbū ociosuz ad adulteriū ꝺmittere ē mortale fit veniale pp hoc.s.q; act⁹ est iperfect⁹.i.nō deliberat⁹ rōne q̄ ē ꝓncipiū ꝓpriuz mali act⁹:sic supra dictū est de subitis motib⁹ infidelitatis. ¶ Ad ꝓmuz g̃ dōm q; ex hoc ipo q; aliqs eligit id qō repugnat diuīe charitati:ꝺsumit ꝺ aliq̄ pctā ex genere q̄ de se repugnāt charitati:hūt q; aliqd diligať supra deū:z sic sūt ex genere suo mortalia. ¶ Ad scōm dōm q; rō illa,procedit de pctō veniali ex cā. ¶ Ad tertiuz dicenduz q; ratio illa procedit de peccato qō est venia le ꝓpter imperfectionē actus.

Ad tertium sic,procedit. Uideť q; pctm̃ veniale nō fit dispositio ad mortale. vnū.n. oppositū nō disponit ad aliud. sz peccatū veniale z mortale ex opposito diuidūť:vt dictū ē. ergo pctm̃ veniale ñ ē dispositio ad mortale. ¶ P. Act⁹ disponit ad aliq d fi le i spē sibi. vñ i 2° ethicoꝝ dr̃ q; ex silib⁹ actib⁹ generāť siles dispōes z habitus:sz peccatū mortale z veniale differūt genere seu spē: vt dictū ē:ergo pctm̃ veniale ñ disponit ad mortale. ¶ P. Si peccatū dicať vēiale qō disponit ad mortale: oportebit q; q̄cūq; disponūt ad mortale peccatū sint peccata venialia:sz oia bōa opa disponūt ad peccatū mortale. dic.n. Augustī.i regula q; superbia bōis opib⁹ insidiať vt peāt.ergo etiā bōa opa erūt pctā venialia:qō ē incōueniēs. ¶ Sz ꝺ ē qō dr̃ Ecc.is°. Qui spnit mīma paulatim ōfluit. sz ille q peccat venialr vr̃ mīma spnere:ergo paulatī disponit ad hoc q; roto talr ōfluat p peccatū mortale. ¶ Rñ°. dōm q; disponēs ē quodāmodo cā. vñ fz duplicē moduz cause ē duplex dispositōis modus. Est.n. cā q̄dā mouēs directe ad effectū:sic calefaciens calefaciť:ē ēt ibi cā idirecte mouēs remouēdo,phibēs: sicut remouēs colūnā dr̃ remouere lapidē suppositū:z fm hoc act⁹ pcti dupliť ad aliqd disponit. Uno qdē mō directe:z sic disponit ad actū silem fm spēm:z hoc mō ꝓmo z per se peccatū veniale ex genere nō dispōit ad mortale ex genere cū differāt spē:sz p hunc modū peccatū veniale pōt disponere p q̄dā ꝺtiā ad peccatū qō est mortale ex pte agentis augmētata.n. dispositione vel habitu p act⁹ pctōz venialiū ꝺtinuatuz pōt libido peccādi crescere q; ille q peccat finē suū ꝟstituit in pctō veniali. Nā vnicuiq; hūti hituz inq̄tuz hujusmodi finis ē opatio fm hituz:z sic multotiēs peccando venialr disponeť ad peccatuz mortale. Alio modo act⁹ humān⁹ disponit ad aliqd remouēdo,phibēs:z hoc mō peccatuz veniale ex genere pōt disponere ad mortale peccatū ex genere:g.n. peccat venialr ex genere ꝑmittit aliquē ordinē:z ex hoc q; cōsuescit voluntatē suā i m nozib⁹ debito ordini nō subycere:disponiť ad hoc q; ēt voluntatē suā nō subyciat ordini vltimi finis eligēdo id qō ē peccatuz mortale ex genere. ¶ Ad ꝑmuz ergo dōm q; peccatuz veniale z mortale nō diuidunť ex opposito sic due spēs vni⁹ generis:vt dictuz ē:sz sic accidēs ꝺ subaz diuidiť:vñ sic accidēs pōt eē dispositio ad formā subalez:ita z veniale peccatum ad mortale. ¶ Ad scōm dōm q; peccatuz veniale nō ē sile mortali in spē:ē nō sile ei in genere:inq̄tuz vtrunq; ꝑportat defectuz debiti ordinis:sz aliter z alr:vt dictuz ē. ¶ Ad tertiuz dōm q; opus bonum nō est p se dispositio ad mortale peccatuz:pōt tñ esse materia:vel occasio peccati mortalis p accidens:sz peccatuz veniale per se disponit ad mortale vt dictum est.

Ad quartum sic,procedit. Uideť q; peccatum veniale possit fieri mortale. Dicit enī Aug. exponēs illud Jo. Qui incredulus est filio non videbit vitā:peccata minima.i. venialia:si negliganť occidunt. sed ex hoc dicit peccatum mortale qz spiritualiter occidit animā:ergo peccatū veniale pōt fieri mortale. ¶ P. Motus sensualitatis ante ꝟsensuz rōnis est peccatum veniale: post ꝟsensuz vero est peccatuz mortale:vt supra dictuz est: ergo peccatuz veniale pōt fieri mortale. ¶ P. Peccatū veniale z mortale differt sic mozb⁹ curabilis z icurabil⁹:vt dictuz ē:sz mozb⁹ curabil⁹ pt fieri icurabil⁹: ergo peccatuz veniale pōt fieri mortale. ¶ P. Dispositio pt fieri hit⁹:sz peccatuz veniale ē dispō ad mortale:vt dictum ē:ergo veniale peccatuz pōt fieri mortale. ¶ Sz ꝺ:ea q̄ differūt i ifinituz nō trāsmutāť i iuicē:sz peccatuz mortale z veniale differt i ifinituz:vt ex p̄dictis pz:ergo veniale nō pōt fieri mortale. ¶ Rñ°. dōm q; peccatuz veniale fieri mortale pōt triplici ter itelligi. Uno mō sic q; idez act⁹ nūero p̄mo sit pctm̃ veniale z postea mortale:z hoc eē ñ pt:qz pctm̃ p̄ncipalr cōsistit i actu volūtatis:sic z glz act⁹ moralr:vñ nō dr̃ vnus act⁹ moralr si volūtas mutet:cuius ēt actio fz nām sit ꝺtinua. Si ām volūtas nō mutet nō pōt eē q; ō vēiali fiat mortale. Alio mō pōt itelligi vt id qō ē veniale ex genere fiat mortale:z hoc qdē possibile ē iq̄tū ꝟstituiť i eo finis:vl inq̄tū refert ad mortale pctm̃ sic ad finē:vt dictū ē. Tertio modo pōt itelligi ita q; m⁹ta venialia pctā ꝟstituāt vnū peccatuz mortale:q; si sic itelligať q; ex m⁹tis pctis venialib⁹ integraliter ꝟstituat vnū pctm̃ mortale:fm ē. ñ n. oīa pctā vēialia de mūdo possūt hr̃e tātuz de reatu q̄tuz vnuz pctm̃ mortale:qō pz ex pte duratōis:qz pctm̃ mortale hz reatuz pene eterne:pctm̃ ām veniale reatuz pene tpal⁹:vt dictuz ē. Patet etiā ex pte pene dāni:qz pctm̃ mortale mereť carētiā visionis diuīe:cui nulla alia pena ꝟpari pt:vt Chrysostom⁹ dicit Patet ēt ex pte pene sēsus q̄tū ad vermē ꝟscie:sz forte q̄tū ad penā ignis nō sint ꝑportiōabiles pene. Si vero itelligať q; m⁹ta pctā venialia faciūt vnū mortale dispositiue: sic ve p ē sic supra ostēsuz ē:fz duos mōs dispōnis quo peccatū veniale disponit ad mortale. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q; Aug. logť i illo sēsu q; m⁹ta pctā venialia dispositiue causant mortale. ¶ Ad scōz dōz q; ille idē mot⁹ sensualitatis q̄ ꝑcessit ꝟsēsuz rōnis nūq̄ fit pctm̃ mortale:sz ipe act⁹ rōnis ꝟsētiētis. ¶ Ad 3m̄ dōz q; mozb⁹ corpal⁹ nō ē act⁹:sz dispositio q̄dā pmanēs:vñ eadē manēs pt mutari: sz pctm̃ veniale ē act⁹ trāsiēs q; resumi nō pōt:z q̄tū ad hoc nō est simile ¶ Ad 4m̄ dōz q; dispositio q̄ fit hit⁹ ē sic ipfectū i eadē spē. sicut impfecta scia dū pficiť fit hit⁹:sz veniale peccatū ē dispositio alterius generis:sicut accidēs ad formā substantiale in quā nunq̄ mutatur.

Ad quintum sic ꝓcedit. Uidet ꝙ circūstātia possit de veniali peccato facere mortale. Dicit enī Aug. in sermōe de purgatorio: ꝙ si diu teneat iracundia ⁊ ebrietas si assidua sit: trāseūt in numerū peccatoꝝ mortaliū: sed ira ⁊ ebrietas nō sunt ex suo genere peccata mortalia: sed venialia: alioquin semp essent mortalia. ergo circūstātia facit peccatū veniale eē mortale. ¶ Ꝑ. Magister dic. 24. dis. secūdi li. ſnia ꝛ: ꝙ delectatio si sit morosa est peccatū mortale: si aūt nō sit morosa est pctm̄ veniale: ſz morositas est quedā circūstātia: ergo circūstātia facit de peccato veniali mortale. ¶ Ꝑ. plus differūt malū ⁊ bonum ꝙz veniale peccatū ⁊ mortale: quoꝝ vtrūq; est in genere mali: sed circūstantia facit de actu bono malū: sic patet cū qs dat elemosynā ꝓp inanē gloriā. ergo mlto magis pōt facere de peccato veniali mortale. ¶ Sz ꝺ est ꝙ cū circūstātia sit accidens: quātitas eius nō pōt excedere ꝙtitatē ipsius actꝰ quē hz ex suo genere. semp enī subiectum ꝓeeminet accidēti: si igit actus ex suo genere sit pctm̄ veniale nō poterit per circunstātiā fieri peccatū mortale: cū peccatū mortale in infinitum quodāmodo excedat ꝙtitatez venialis: vt ex dictis patet. ¶ Rñ. dicēdū ꝙ sic supra dictū est: cū de circūstantys ageret: circūstātia inꝙtū hmōi ē accidēs moralis actꝰ, cōtingit tñ circunstātiā accipi vt differentiā specificā actus moralis: ⁊ tūc amittit rōnē circunstātie ⁊ ꝓstituit speciē moralis actꝰ: hoc aūt ꝓtingit in peccatis qñ circunstātia addit deformitatē alteriꝰ generis: sic cū aliquis accedit ad nō suā est actus deformis deformitate opposita castitati: sed si accedat ad nō suā que est alteriꝰ vxor: addit deformitas opposita iustitie: ꝺ quā est vt aliqs vsurpet rē alienā: ⁊ ſm hoc hmōi circūstātia ꝓstituit nouā spēm peccati q̄ dicit adulteriū. ipossibile ē aūt ꝙ circūstātia de pctō veniali faciat mortale nisi afferat deformitatē alteriꝰ generis. Dictū est enim ꝙ pctm̄ veniale hz deformitatē p hoc ꝙ ipportat deordinationē circa ea q̄ sunt ad finē. pctm̄ aūt mortale hz deformitatē p hoc ꝙ ipportat de ordinationez respectu vltimi finis: vñ manifestū est ꝙ circūstātia nō pōt de veniali pctō facere mortale manēs circūstātia: sed solū tūc qñ trāffert in aliam spēm: ⁊ fit quodāmodo differētia specifica mortaliꝰ actꝰ. ¶ Ad primū ergo dicēdū. ꝙ diuturnitas nō est circūstātia trahēs in aliā spēm: sīl'r nec frequētia vel assiduitas: nisi forte p accidēs ex aliquo supueniēti. Nō enī aligd acgrit nouā spēz ex hoc ꝙ multiplicaī vl' ꝓcellaī: nisi forte ī actu ꝓcellato vel multiplicato supueniat aligd qđ variet spēm. puta inobediētia vel ꝓtēptus: vel aligd huiusmodi. Dōm est ergo ꝙ cū ira sit motꝰ animi ad nocēdū ꝓxio: si sit tale nocumetū ī qđ tendit motꝰ ire: qđ ex genere suo sit peccatum mortale: sic homicidiū: vel furtū: talis ira ex genere suo est peccatū mortale. sed qđ sit peccatū veniale hz ex ipfectiōe actꝰ inꝙtū est motꝰ subitꝰ sensualitatis. si vo sit diuturna: redit ad naturā sui generis p ꝺsensuz rōnis. Si vo nocumētum in qđ tēdit motꝰ ire eēt veniale ex genere suo: puta cū aliqs ī hoc irascit ꝓtra aliquē ꝙ vult ei dicere aliqđ vbū leue ⁊ iocosuz qđ modicū ipsuz ꝓtristet: nō erit ita peccatum mortale ꝙtūcūq; sit diuturna nisi forte p accidens. puta si ex hoc genere scādalū oriaī vel pp aliquid huiusmodi: De ebrietate vo dicēdū est. ꝙ hz suā rōnē hz ꝙ sit peccatū mortale. ꝙ. n. homo absq; necessitate reddat se ipotētē ad vtendum rōne p quā homo in deū ordinaī. ⁊ multa pctā occurrentia vitet: ex sola voluptate vini expresse ꝺriaī vt vtuti: ſz ꝙ sit peccatuz veniale ꝓtingit pp ignorātiā quādā vel infirmitatē. puta cū hō nescit vtutē vini aut ꝓpriā debilitatē: vñ nō putat se inebriari. tūc. n. nō iputaī ei ebrietas ad peccatū: sed solū supbundātia potꝰ: sed qñ frequēter inebriaī: nō pōt p hāc ignorantiā excusari quin videaī volūtas eius eligere magis pati ebrietatē ꝙz abstinere a vino supfluo. vnde redit peccatū ad suā nām. ¶ Ad scōz dōm ꝙ delectatio morosa nō dicit esse peccatū mortale nisi in his q̄ ex suo genere sunt pctā mortalia. In qbꝰ si delectatio nō morosa tū peccatū veniale est ex impfectiōe actus. sic ⁊ de ira dictum est. dicit. n. ira diuturna ⁊ delectatio morosa pp approbatiōnez rōnis deliberātis. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ circūstātia nō facit de bono actu malum nisi constituens speciem peccati: vt supra etiam habitum est.

Ad sextum sic ꝓcedit. Uidet ꝙ peccatū mortale possit fieri veniale. Equaliter. n. distat peccatū veniale a mortali: ⁊ ecōuerso. ſz peccatū veniale fit mortale: vt dictū est. ergo etiā peccatū mortale pōt fieri veniale. ¶ Ꝑ. Peccatū veniale ⁊ mortale ponūt ꝺrie ſz hoc ꝙ peccans mortaliꝰ diligit creaturā plus ꝙz deū. peccans autē venialiꝰ diligit creaturā infra deuz. cōtingit aūt ꝙ aliqs cōmittēs id qđ ē ex genere suo peccatū mortale: diligat creaturā infra deū. puta si aliqs nesciēs fornicationē simplicez eē peccatū mortale ⁊ ꝺriā diuino amori fornicet: ita tamen ꝙ pp diuinū amorē paratꝰ essz fornicationē ꝓtermittere si sciret fornicādo se ꝺ diuinū amorē agere. ergo peccabit venialiter. ⁊ sic peccatuz mortale pōt veniale fieri. ¶ Ꝑ. Sicut dictū est: plus differt bonū a malo ꝙz veniale a mortali. sed actus qui est de se malus pōt fieri bonus: sic homicidiū pōt fieri actꝰ iustitie. ps in iudice q occidit latronē. ergo multo magis peccatū mortale pōt fieri veniale. ¶ Sz ꝺ ē ꝙ eternū nunq̄z pōt fieri tpale. sed peccatū mortale meret penā eternā: peccatū aūt veniale tpalē penā. ergo peccatū mortale nunq̄z potest fieri veniale. ¶ Rñ. dōz ꝙ veniale ⁊ mortale differūt sic pfectū ⁊ impfectū in genere pcti: vt dictū ē. Impfectū aūt p aliquā additionē pōt ad pfectionē venire. vnde ⁊ veniale p hoc ꝙ addit ei deformitas prinens ad genus peccati mortalis: efficit mortale. sic cū aliqs dic verbū ociosuz vt fornicet: sed id qđ est pfectū nō pōt fieri imperfectū p additionē. ⁊ iō peccatū mortale non fit veniale p hoc ꝙ addit ei aliq̄ deformitas ptinēs ad genus pcti venialis. nō. n. diminuit peccatū eiꝰ q fornicaī vt dicat vbū ociosum, sed magis aggrauaī pp deformitatē adiunctaz. ꝓpter tamē id qđ est ex genere mortale eē veniale pp impfectionē actꝰ, qz nō pfecte ptingit ad rationē actus mortalis: cū nō sit deliberatꝰ: sed subitꝰ: vt ex dictis ps. ⁊ hoc fit p subtractionez quādā. ſ. deliberate rōnis. ⁊ qz a rōne deliberata hz speciem moralis actꝰ: inde ē ꝙ per talē subtractionē soluit speciem. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm ꝙ veniale differt a mortali sic imperfectū a pfecto: vt puer a viro. fit aūt ex puero vir: sed nō conuertit. vnde rō nō cogit. ¶ Ad scōm dōz ꝙ si sit talis ignorātia q̄ peccatū oīno excuset. sic est furiosi vel amētis: tunc ex tali ignorātia fornicatōez cōmittēs nec venialiter nec mortaliter peccat. Si vero sit ignorātia nō iuincibilis: tūc ignorātia ipsa est peccatū: ⁊ ꝺtinet in se defectū diuini amoris: ꝺ quantū negligit homo adiscere ea p q̄ pōt se in diuino amore ꝺseruare. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ sicut Aug. dicit in libro contra mendaciū. Ea q̄ sunt ſm se mala nullo fine bene fieri possunt: homicidiū aūt est occisio īnocentis: ⁊ hoc nullo modo bene fieri pōt. ſz iudex q occidit latronē: vel miles q hostē rei publice: nō appellātur homicide: vt Augustīnꝰ dicit in libro de libero arbitrio.

LXXIX.

¶ Questio

Deinde considerandū est de peccato veniali ſz se. ¶ Et circa hoc querūt sex. ꝓxio vtrū peccatū veniale causet maculā ī aīa. Scōo de distinctione peccati venialis ꝓout figuraī p lignum fenū ⁊ stipulā. i. Lor. 3. 3°. vtruz hō ista tu īnocentie potuerit peccare venialiter. Quarto vtrū angelus bonus vel malus possit peccare venialiter. Quito vtrū primi motꝰ infidelitū sint peccata venialia. Sexto vtrū veniale possit esse in aliquo simul cū

solo peccato originali.

Ad primum sic procedit. Uidet quod peccatum veniale causet maculam in anima. Dicit enim Aug. in li. de penitentia: quod peccata venialia si multiplicentur decorem nimium tollunt: ita quod a celestis sponsi amplexibus nos separet: sed nihil aliud est macula quam detrimentum decoris. Quod peccata venialia causant maculam in anima. ¶ Praeterea. Peccatum mortale causat maculam in anima propter inordinationem actus et affectus ipsius peccatis: sed inordinatio actus et affectus. ergo peccatum veniale causat maculam in anima. ¶ Praeterea. Macula animae causatur ex contactu rei temporalis: propter amorem: ut supra dictum est: sed in peccato veniali anima inordinato amore tangit rem temporalem. ergo peccatum veniale inducit maculam in anima. ¶ Sed contra est quod dicit Ephes. Ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam non habentem maculam: aut rugam. Quod aliquod peccatum criminale. ergo propium peccati mortalis est videri quod macula in anima causet. ¶ Respondeo dicendum quod sicut ex dictis patet: macula importat detrimentum nitoris ex aliquo contractum: sicut in corpore aliquo patet propter quod a similitudine nomen macule ad animam transferri. Sicut autem in corpore est duplex nitor: unus quidem ex intrinseca dispositione membrorum et coloris. Alius autem ex exteriori claritate supervenient. Ita etiam in anima est duplex nitor. Unus quidem habitualis qui est intrinsecus. Alius autem actualis qui exterior fulgor: peccatum autem veniale impedit quidem nitorem actualem: non tamen habitualem. quia non excludit: nec quidquam diminuit habitum charitatis et aliarum virtutum. ut infra patebit. sed solum impedit eorum actum: macula autem importat aliquid manens in re maculata: unde magis videtur pertinere ad detrimentum habitualis nitoris quam actualis. Unde loquendo de peccato veniali non causat maculam in anima: nisi aliquando dicatur maculas inducere: hoc est secundum quod impedit nitorem qui est ex actibus virtutum. ¶ Ad primum ergo dicendum quod augustinus loquitur in eo casu in quo multa peccata venialia dispositive inducunt ad mortale. aliter autem non separaret ab amplexu celestis sponsi. ¶ Ad secundum dicendum quod inordinatio actus in peccato mortali corrumpit habitum virtutis. non autem in peccato veniali. ¶ Ad tertium dicendum quod in peccato mortali anima propter amorem tangit rem temporalem quasi finem: et propter hoc totaliter impedit influxus splendoris gratie quem habet in eos qui deo adherent: ut ultimo fini propter charitatem: sed in peccato veniali non adheret homo creature tanquam fini ultimo: unde non est similis.

Ad secundum sic procedit. Uidetur quod inconvenienter peccata venialia per lignum fenum et stipulam designentur. Lignum enim fenum et stipula domum superedificatum spirituali fundamento: sed peccata venialia sunt praeter spirituale edificium: sicut etiam quelibet falsae opiniones sunt praeter scientiam. ergo peccata venialia non convenienter designantur per lignum fenum et stipulam. ¶ Praeterea. Ille qui edificat lignum: fenum et stipulam: sicut salvus erit quasi per ignem: sed quis ille qui omittit peccata venialia non erit salvus etiam per ignem: puta cum peccato veniali invenitur in eo qui decedit cum peccato mortali. ergo inconvenienter per lignum fenum et stipulam peccata venialia designantur. ¶ Praeterea. Secundum aliquos sunt quidam edificatum aurum: argentum: lapides pretiosos. id est amorem dei: et proximi et bona opera. et alii quidam edificatum lignum: fenum: et stipulam: sed peccata venialia cum mittuntur etiam illi qui diligunt deum et proximum: et bona opera faciunt. dicit enim Jo. 2. Si dixerimus quod peccatum non habemus: nosipsos seducimus. ergo non convenienter designantur peccata venialia per ista tria. ¶ Praeterea. Multae plures differentiae et gradus sunt peccatorum venialium quam tres. ergo inconvenienter sub his tribus comprehenduntur. ¶ Sed contra est quod apostolus. i. ad Corinth. 3. dicit de eo qui superedificat lignum: fenum: et stipulam: quod salvus erit quasi per ignem: et sic patietur poenam: sed non eternam. reatus autem pene temporalis pertinet ad peccatum veniale: ut dictum est. ergo per illa tria significantur peccata venialia. ¶ Respondeo dicendum quod in edificatione bona opera: que figurantur per aurum: argentum et lapides pretiosos: quidam vero peccata etiam mortalia: que figurantur per lignum: fenum: et stipulam. sed hanc expositionem improbat Augustinus in libro de fide et operibus. quia ut apostolus dicit ad Hebr. 5. Qui opera carnis facit regnum dei non consequetur. quod est salutem heri. Apostolus autem dicit quod ille qui edificat lignum fenum et stipulam salvus erit quasi per ignem: unde non potest intelligi quod per lignum fenum et stipulam peccata mortalia designentur. Dicunt ergo quidam: quod per lignum: fenum: et stipulam significantur opera bona que superedificantur quidem spirituali edificio: sed tamen commiscent se eis peccata venialia. sicut cum aliquis habet curam rei familiaris: quod bonum est. commiscet se superfluus amor vel uxoris vel filiorum: vel possessionum. sub deo tamen: ita. s. quod pro his homo nihil vellet facere contra deum: sed hoc itemque non videtur convenienter dici. Manifestum est. n. quod omnia opera bona referuntur ad charitatem dei et proximi. unde pertinent ad aurum et argentum: et lapides pretiosos. non ergo ad lignum: fenum: et stipulam. Et ideo dicendum est quod ipsa peccata venialia que admiscent se procurrentibus terrena: significantur per lignum: fenum: et stipulam. sicut. n. huiusmodi congregantur in domo. et non pertinent ad substantiam edificii: et propter huiusmodi edificio remanente: ita et peccata venialia multiplicantur in homine manente spirituali edificio. et pro istis patietur ignem: vel temporalis tribulationis in hac vita: vel purgatorium post hanc vitam: et tamen salutem consequetur eternam. ¶ Ad primum ergo dicendum quod peccata venialia non destruunt superedificari spirituali fundamento quasi directe supra ipsum posita: sed quia ponuntur iuxta ipsa: sicut accipitur ibi. Super flumina babylonis. i. iuxta. quia peccata venialia non destruunt spirituale edificium: ut dictum est. ¶ Ad secundum dicendum quod non dicitur de quocumque edificante lignum: fenum: et stipulam: quod salvus sit quasi per ignem: sed solum de eo qui edificat supra fundamentum: quod quidem non est fides informis: ut quidam estimabant: sed fides formata charitate sicut illud Ephes. 3. In charitate radicati et fundati. Ille ergo qui decedit cum peccato mortali et venialibus: habet quidem lignum: fenum: et stipulam: sed non sunt superedificata supra fundamentum spirituale. et ideo non erit salvus sic quasi per ignem. ¶ Ad tertium dicendum quod illi qui sunt abstracti a cura temporalium rerum. nisi aliquis venialiter peccet: tum levia peccata venialia committunt: et frequentissime per fervorem charitatis purgantur unde tales non superedificant venialia. quia in eis modicum manet: sed peccata venialia ipsorum que circa terrena occupant diutius manet. quia non ita frequenter recurrere potest ad huiusmodi peccata venialia deleda per charitatis fervorem. ¶ Ad quartum dicendum quod sicut philosophus dicit in primo de celo. Omnia tribus circulum. s. principio: medio: et fine: et hoc omnes gradus venialium peccatorum ad tria reducuntur. s. ad lignum quod diutius manet in igne: ad stipulam que citissime expeditur: ad fenum quod medio modo se habet: dum. n. quod peccata venialia sunt maioris vel minoris adherentie vel gravitatis citius vel tardius per ignem purgantur.

Ad tertium sic procedit. Uidetur quod homo in statu innocentie potuerit peccare venialiter. quia super illud. i. ad Timoth. 2. Adam non est seductus. dicit glo. Inexpertus divine severitatis: in eo falli potuit: ut crederet veniale esse omissum: sed hoc non credidisset nisi venialiter peccare potuisset. quod venialiter peccare potuit non peccando mortaliter. ¶ Praeterea. Aug. ii. super Gen. ad lit. Non est arbitrandum quod esset homo electurus tentatorem: nisi precessisset in anima homis quedam elatio proprie mentis. elatio autem electione precedens que facta est per peccatum mortale: non potuit esse nisi peccatum veniale. Sicut etiam in eodem augustinus dicit quod virum sollicitavit aliqua experiendi cupiditas cum mulierem vidisset sumptu vetito pomo non esse mortuam: videtur etiam fuisse in Eua aliquis infidelitatis motus in hoc quod de verbis domini dubitavit: ut patet per hoc quod dixit. Ne forte moriamur. ut habetur Gen. 3. hec autem videntur venialia peccata. ergo homo potuit venialiter peccare antequam mortaliter peccaret. ¶ Praeterea. Peccatum mortale magis opponitur integritati primi status quam peccatum veniale. sed homo potuit peccare mortaliter non obstante integritate primi status. ergo et

potuit peccare venialiter. ¶ Sed cõtra est q̃ cuilibet peccato debeť aliq̃ pena: sed nihil penale eẽ potuit in statu innocẽtie: vt augustinus dicit. 24. de ciui. dei. ergo nõ potuit peccare aliquo peccato quo nõ eyceret ab illo integritatis statu: sz pctñ veniale non mutat statũ hois. ergo nõ potuit peccare venialr. ¶ Rñ. dõm q̃ cõmuniter ponit q̃ hõ in statu innocẽtie nõ potuit venialr peccare. hoc etiã nõ est sic intelligendũ quasi id qõ nobis est veniale si ipse cõmitteret esset sibi mortale pp altitudinez sui statꝰ. dignitas. n. psone est q̃dam circũstãtia aggrauãs peccatũ. nõ tamen trãsfert in aliã spẽm: nisi forte superueniẽte deformitate inobedientie: vel voti: vel alicuius huiusmodi: qõ in ꝓposito dici potest: vnde id qõ est de se veniale nõ potuit trãsferri in mortale pp dignitatẽ primi status. sic ergo intelligẽdũ est q̃ nõ potuit peccare venialr. qz nõ potuit esse vt ꝯmitteret aliqd qõ esset de se pctñ veniale anteq̃z integritatẽ primi status amitteret peccãdo mortalr. Cuius rõ est. qz peccatũ veniale in nobis ꝯtingit: vel pp iperfectionez actus: sicut subiti motus in genere peccatoꝝ mortaliũ: vel pp inordinationez existẽtem circa ea que sunt ad finez seruato debito ordine ad finẽ: vtrũq̃z aũt horꝝ ꝯtingit pp quẽdã defectuz ordinis ex eo q̃ iferius nõ ꝯtineť firmiter sub superiori: qõ eniz in nobis insurgat subitus motus sensualitatis: cõtingit ex hoc q̃ sensualitas nõ est oio subdita rõni. qõ vero insurgat subitus motus in rõne ipsa: puenit in nobis ex hoc q̃ ipsa executio actꝰ rõnis non subdiť deliberationi que est ex altiori bono: vt supra dctñ est: q̃ vo humanus animus inordinetur circa ea q̃ sunt ad finẽ: seruato debito ordine ad finẽ: puenit ex hoc q̃ ea q̃ sunt ad finẽ nõ ordinanť ifallibilr sub fine qui tenet summũ locũ quasi principiũ in appetibilibus: vt supra dctñ est. In statu aũt innocẽtie: vt in ꝑmo habituz est: erat ifallibilis ordinis firmitas: vt semp iferius contineret sub superiori q̃diu summũ hois ꝯtineret sub deo: vt ẽt augustinus dicit. 14. de ciui. dei: q̃ iõ oportebat q̃ inordinatio i hoie nõ eẽt nisi iciperet ab hoc q̃ summũ hominis nõ subderet deo: qõ fit p pctñ mortale. Ex quo pz q̃ hõ in statu innocẽtie nõ potuit peccare venialr anteq̃z peccaret mortalr. ¶ Ad primũ ergo dõz q̃ veniale nõ sumiť ibi fz q̃ nũc de veniali loquimur: sz dicit veniale qõ est facile remissibile. ¶ Ad scõm dõm q̃ illa elatio q̃ pcessit in animo hominis fuit ꝑmum hois peccatũ mortale: dr aũt precessisse deiectionẽ eius in exteriorẽ actum peccati. huiusmodi aũt elationẽ subsecuta est: q̃ experiẽdi cupiditas in viro q̃ dubitatio in muliere q̃ ex hoc solo in quãdã aliã elatiõez prorupit q̃ pcepti mẽtionez a serpẽte audiuit quasi nollet sub pcepto ꝯtineri. ¶ Ad tertiuz dõm q̃ peccatũ mortale ītãtum opponit itegritati primi status q̃ corrũpit ipm: qõ peccatũ veniale facere nõ põt. q̃ qz non põt simul esse que cũq̃z inordinatio cum integritate primi status: consequens est q̃ primus homo non potuerit peccare venialr antequã peccaret mortaliter.

Ad quartum sic ꝓcediť. Uideť q̃ angelus bonus vel malus possit peccare venialiter. Homo. n. cũ angelis ꝯuenit in supiori anime parte que mẽs vocať. fm illud Grego. in homilia. Homo intelligit cum angelis: sed homo fm supiorem partẽ anime potest peccare venialr. ergo q̃ angelus. ¶ ꝑ. Quicũq̃z potest quod est plus: põt etiã qõ est minus: sed angelus potuit diligere bonum creatũ plus q̃z deũ: qõ fecit peccãdo mortaliter. ergo etiã potuit bonũ creatum diligere ifra deum inordinate venialr peccãdo. ¶ ꝑ. Angeli mali videnť aliqua facere q̃ sunt ex genere suo venialia peccata. puocãdo homines ad risum: q̃ ad alias huiusmodi leuitates. sed circunstãtia persone nõ facit de veniali mortale: vt dctñ est: nisi speciali phibitione superueniẽte: quod nõ est in ꝓposito. ergo angelus potest peccare venialiter. ¶ Sed contra est q̃ maioz est perfectio angeli: q̃z perfectio hominis in ꝑmo statu: sz homo in ꝑmo statu nõ potuit peccare venialr. ergo multo minus angelus. ¶ Rñ. dõm q̃ intellectus angeli sicut in primo dctñ est. nõ est discursiuus: vt. s. procedat a ꝑncipys in ꝯclusiones seorsum vtrũq̃z itelligẽs sicut in nobis ꝯtingit: vnde oz q̃ quãdocũq̃z ꝯsideret ꝯclusiones cõsideret eas: put sunt in ꝑncipys. In appetibilibus aũt sicut multotiẽs dctñ est: fines sunt sicut ꝑncipia: ea vero q̃ sunt ad finẽ sunt sicut ꝯclusiones: vnde mens angeli nõ fert in ea q̃ sunt ad finẽ nisi fm q̃ stat sub ordine finis pp hoc ex natura sua habẽt q̃ nõ possit in eis esse deordinatio circa ea q̃ sunt ad finẽ: nisi simul sit deordinatio circa finez ipm quod est p pctñ mortale: sz angeli boni nõ mouent in ea q̃ sunt ad finem. nisi in ordine ad finẽ debitũ qui est deus: q̃ pp hoc omnes eorum actus sunt charitatis. q̃ sic in eis nõ põt eẽ pctñ veniale. angeli vo mali in nihil mouent nisi in ordine ad finẽ peccati sup̃bie ipsorum: q̃ iõ in oibus peccãt mortalr quecũq̃z ꝑꝑa volũtate agũt. Secus aũt est de appetitu naturalis boni qui est in eis: vt in ꝑmo dictum est. ¶ Ad ꝑmum ergo dõm q̃ homo ꝯuenit quidẽ cum angelis in mẽte: siue in itellectu: sz differt in modo itelligẽdi. vt dctñ est. ¶ Ad scõm dõm q̃ angelus nõ potuit minus diligere creaturã q̃z deum. nisi simul referẽs eam in deum: sicut in vltimũ finẽ: vel aliquẽ finẽ iordinatum rõne iam dicta. ¶ Ad tertiũ dõm q̃ omnia illa que videnť esse venialia demones ꝓcurant vt homines ad sui familiaritatẽ attrahãt: q̃ sic deducãt eos in pctñ mortale: vnde in oibus mortalr peccãt ꝓpter itẽtionem finis.

Ad quintum sic ꝓcediť. Uideť q̃ primi motꝰ sensualitatis in ifidelibꝰ sint peccata mortalia. Dicit. n. apostolus ad Ro. 8. q̃ nihil est dãnationis his qui sunt in christo iesu: qui nõ fz carnẽ ambulant. q̃ loquit ibi de ꝯcupiscẽtia sensualitatis: vt ex ꝑmissis apparet. hec ergo causa est quare ꝯcupiscere nõ sit damnabile bis qui nõ fm carnẽ ambulãt: ꝯsentiendo. s. ꝯcupiscentie. qz sunt in xꝓ yhu: sz fideles nõ sunt in xꝓ yhu. ergo i ifidelibus est damnabile. ꝑmi igiť motus ifideliũ sunt peccata mortalia. ¶ ꝑ. Anselmus dicit in libro de gratia q̃ libero arbitrio. Qui non sunt in xꝓ sentiẽtes carnẽ sequunť dãnationẽ etiã si nõ fm carnẽ ambulãt: sed damnatio nõ debeť nisi peccato mortali. ergo cum homo sentiat carnem fm ꝑmum motum ꝯcupiscẽtie: videť q̃ primus motus cõcupiscẽtie in ifidelibus sit peccatum mortale. ¶ ꝑ. Anselmus dicit in eodẽ libro. Sic est factus homo: vt ꝯcupiscẽtiam sentire nõ deberet. hoc aũt debitum videtur hominem remissum p gratiaz baptismalẽ quam ifideles nõ habent. ergo quãdocũq̃z ifideles ꝯcupiscit etiam si nõ ꝯsentiat peccat mortalr cõtra debitum faciẽs. ¶ Sed ꝯtra est quod dicit Actuum. ii. Nõ est personarum acceptor deus. qõ ergo vni nõ imputat ad damnationem: nec alteri: sed ꝑmos motus fidelibus nõ imputat ad damnationem. ergo etiã nec ifidelibus. ¶ Rñ. dõm q̃ irrõnabilr dr q̃ ꝑmi motꝰ ifidelium sint peccata mortalia si eis non ꝯsentiant: q̃ hoc pz dupliciter. Primo quidẽ qz ipsa sensualitas nõ potest eẽ subiectum peccati mortalis. vt supra est habitum. est aũt eadem natura sensualitatis in infidelibus q̃ fidelibus: vnde nõ põt esse q̃ solus motus sensualitatis in ifidelibꝰ sit peccatũ mortale. alio modo ex statu ipsius peccãtis. nunq̃. n. dignitas psone diminuit pctñ: sz magis auget: vt ex supra dictis pz: vnde nec peccatum est minus in fideli: q̃z in ifideli: sed multo maius. Naz q̃ ifidelium peccata magis merentur veniaz pp ignorãtiam fm illud. i. ad Thimoth. ꝑmo. Misericordiam dei ꝯsecutus sum. qz ignorãs feci in incredulitate mea. q̃ peccata fidelium aggrauanť pp gratie sacramẽta. fm illud Heb. io. Quãto magis putatis deteriora mereri supplicia qui sanguinem testamẽti in quo sancti

ficatus est pollutum duxerit. ¶ Ad primum ergo dicēdū q̄ apostolus loquit̄ de damnatione debita peccato originali que auferēt̄ per grām ꝟbu xp̄i q̄uis maneat ꝛcupiscentie fomes: vnde hoc q̄ fideles ꝛcupiscūt: nō est in eis signum dānationis originalis peccati: sicut est in ifidelib⁹: ꝛ hoc ēt modo itelligēdum est dict̄ anselmi. Unde p̄z solutio ad secūdum. ¶ Ad tertiū dō q̄ illud debituz nō ꝛcupiscendi erat per originalem iustitiam: vnde id quod opponitur: tali debito non pertinet ad peccatum actuale: sed ad peccatum originale.

Ad sextum sic p̄cedit̄. Uidet̄ q̄ peccatuz venialiter possit esse in aliquo cum solo originali. Dispositio.n. precedit habitū: ſz veniale est dispositio ad mortale: vt supra dict̄ est. ergo veniale in ifideli cui nō remittitur originale inuenit̄ ante mortale. ꝛ sic quādoq̄ infideles habēt peccata venialia cum originali sine mortalibus. ¶ P̄. Minus ꝟz de ꝛnexione ꝛ ꝛueniētia veniale cū mortali: q̄ mortale p̄tm̄ cuz mortali: ſz ifidelis subiectus originali peccato pōt ꝛmittere vnum p̄tm̄ mortale ꝛ non aliud. ergo potest committere peccatuz veniale: ꝛ non mortale. ¶ P̄. Determinari potest tempus in quo puer primo pōt esse actor peccati actualis: ad quod tēpus cuz ꝛuenerit pōt ad minus per aliqō breue spaciuz stare q̄n peccet mortaliter. qz hoc etiā in maximis sceleratis ꝛtingit. In illo autem spacio: q̄tumcūq̄ breui pōt peccare veniali r. ergo peccatum veniale pōt esse in aliquo cum originali p̄tō absq̄ mortali. ¶ Sz ꝛtra est: qz pro peccato originali puniuntur homines in limbo puerorz: vbi nō est pena sensus: vt infra dicet̄. In iferno aūt detrudunt̄ homines pp̄ solum peccatuz mortale. ergo nō erit locus in quo possit puniri ille qui ꝟz peccatum veniale cū originali solo. ¶ R̄ñ⁰. dicendum q̄ impossibile est q̄ p̄tm̄ veniale sit in aliquo cū originali p̄tō absq̄ mortali. Cuius rō est. qz anteq̄ ad annos discretionis ꝛueniat: defectus etatis p̄hibens vsum rōnis excusat eum a peccato mortali: vñ multo magis excusat eum a peccato veniali si ꝛmittat aliquid qō sit ex genere suo tale cum ꝛo vsum rōnis habere iceperit: nō omnino excusatur a culpa venialis ꝛ mortalis peccati: ſz p̄mum quod tūc homini cogitādum occurrit est deliberare de seipso: ꝛ si gdez seipm ordinauerit ad debitū finē: per grām ꝛsequet̄ remissionē originalis peccati. Si ꝛo nō ordinet seipz ad debitū finez fm q̄ in illa etate est capax discretionis: pecabit mortaliter nō faciēs quod in se est: ꝛ ex tūc nō erit in eo peccatum veniale sine mortali. nisi postq̄ totum fuerit sibi p grām remissum. ¶ Ad p̄mum ergo dō q̄ veniale nō est dispositio ex necessitate p̄cedens mortale: ſz ꝛtingēter: sic̄ quandoq̄ labor disponit ad febrē: nō aūt sicut calor disponit ad formā ignis. ¶ Ad scōm dō q̄ nō impedit̄ p̄tm̄ veniale sine mortali. cū solo originali pp̄ distātiam eius: vel ꝛuenientiam: ſz pp̄ defectum vsus rōnis: vt dict̄ est: ¶ Ad tertiuz dō q̄ ab alijs peccatis mortalibus pōt puer incipiēs habere vsum rōnis per aliqō tempus abstinere: ſz a p̄tō omissionis p̄dicte nō liberatur nisi q̄cito pōt se ꝛuertat ad deū. p̄mū. n. qō occurrit homini discretionē habēti est q̄ de seipso cogitet ad quē alia ordinet sicut ad finē. Finis. n. est p̄or in itētione. ꝛ iō hoc est tēpus pro quo obligāt̄ ex dei p̄cepto affirmatiuo: quo dominus dicit. Cōuertimini ad me ꝛ ego ꝛuertar ad vos. Zacharie p̄mo.

¶ Questio. XC.

Onsequenter considerādum ē de p̄ncipijs exterioribus actuuz. p̄rincipiū aūt exterius ad malum iclinās est diabolus. de cuius tentatione in p̄mo dict̄ est. p̄rincipium aūt exterius mouens ad bonū est deus. qui ꝛ nos istruit p legem: ꝛ iuuat p grām. Unde p̄mo de lege. scōo de grā dō est. ¶ Circa legē aū p̄mo oportet considerare de ipsa lege in communi. Secūdo ō partib⁹ eius. ¶ Circa legē aūt in cōmuni tria occurrunt ꝟsiderāda. p̄rimo quidē de essentia ipsius. Scōo de differētia legum. Tertio de effectibus legis. ¶ Circa p̄mum querunt̄ quatuor. p̄rimo vtrum lex sit aliquid rationis. Scōo de fine legis. Tertio de causa ei⁹. Quarto de promulgatione ipsius.

Ad primum sic procedit̄. Uidet̄ q̄ lex nō sit aliqd rōis. Dicit. n. apostolus ad R̄o. .7. Uideo aliaz legē in mēbris meis ꝛc. ſz nihil qō est rationis ē in mēbris. qz ratio nō vtit̄ organo corporali: ergo lex nō est aliquid rōnis. ¶ P̄. In rōne nō est nisi potētia habitus ꝛ actus: ſz lex non est ipsa potētia rōnis. Similr etiam nō est aliquis habitus rōnis: qz habitus rationis sunt virtutes itellectuales: de quibus supra dict̄ est: nec etiaz actus rōnis est. qz cessante rationis actu lex cessaret: puta in dormiētibus. ergo lex nō est aliquid rationis. ¶ P̄. Lex mouet eos qui subiciunt̄ legi ad recte agēdum: ſz mouere ad agēdum p̄prie ptinet ad voluntatē: vt p̄z ex premissis. ergo lex non ptinet ad rationē: ſz magis ad voluntatē: scōm q̄ etiam iurisperitus dicit. Quod placuit p̄ncipi legis habet vigorē. ¶ Sz contra est q̄ ad legē ptinet precipere ꝛ p̄hibere: ſz imperare est rationis: vt supra habitum est. ergo lex est aliquid rationis. ¶ R̄ñ⁰. dō q̄ lex q̄dam regula est ꝛ mēsura actuum fm quā inducitur aliquis ad agendum: vel ab agēdo retrahitur. Dr̄. n. lex a ligando. qz obligat ad agēdum. regula aūt ꝛ mēsura humanorum actuum est ratio q̄ est p̄ncipium p̄mus actuum humanorum: vt ex p̄dictis p̄z. Rationis. n. est ordinare ad finē qui est p̄mum p̄ncipium in agēdis scōm pl̄um. In vnoquoq̄ aūt genere id quod est p̄ncipium est mēsura ꝛ regula illius generis: sicut vnitas in gñe numeri: ꝛ motus p̄mus in gñe motuum. vnde relinquitur q̄ lex sit aliqd ptinēs ad rationē. ¶ Ad p̄mum ergo dō q̄ cum lex sit regula q̄dam ꝛ mēsura. dicitur dupl̄r ee in aliquo. Uno modo sicut in mēsurante ꝛ regulante: ꝛ qz hoc est proprium rationis. iō p hunc modum lex est in ratione sola. alio modo sicut in regulato ꝛ mēsurato: ꝛ sic lex est in omnibus q̄ iclinantur in aliquid ex aliqua lege: ita q̄ quelibz inclinatio proueniēs ex aliqua lege pōt dici lex nō eēntialr: ſz quasi participatiue. ꝛ hoc modo inclinatio ipsa mēbrorum ad concupiscēdum lex mēbrorum vocat̄. ¶ Ad scōm dō q̄ sicut in actibus exterioribus ē cōsiderare opationē ꝛ operatum: puta edificationē ꝛ edificatum. ita in opibus rationis est ꝟsiderare ipm actuz rationis qui ē itelligere ꝛ ratiocinari. ꝛ aliquid p̄huiusmodi actum ꝟstitutum. quod quidē in speculatiua ratione primo quidē est diffinitio. Scōo enunciatio. Tertio vo ſyllogismus vel argumētatio. ꝛ qz ratio etiaz practica vtit̄ quodam ſyllogismo in opabilibus: vt supra habitum est. scōm q̄ p̄hus docet in .7. ethicorum: iō est inuenire aliquid in ratione practica quod ita se habeat ad opationes sicut se hz p̄positio in ratione speculatiua ad ꝛclusiones. ꝛ huiusmodi p̄positiones vniuersales rationis practice ordinate ad actiones habēt rationē legis: q̄ quidē p̄positiones aliquādo actualiter considerantur: aliquando vero habitualiter a ratione tenentur. ¶ Ad tertium dicendum q̄ ratio habet vim mouendi a voluntate: vt supra dictum est. Ex hoc. n. q̄ aliquis vult finē ratio impat de his que sunt ad finem: ſz voluntas de his q̄ impantur ad hoc q̄ legis ratio nē habeat: opz q̄ sit aliqua ratione regulata. ꝛ hoc modo itelligitur q̄ voluntas p̄ncipis hz vigorē legis. alioquin voluntas p̄ncipis magis eēt iniquitas q̄z lex.

Ad secundum sic p̄cedit̄. Uidetur q̄ lex non ordinetur semp ad bonum cōmune sicut ad finē. ad legē. n. ptinet recipere ꝛ p̄hibere. ſz

ꝑcepta ordinantur ad q̃dã singularia bona. non ergo semper finis legis est bonum cõmune. ¶ Ꝑ. Lex dirigit hominẽ ad agẽdum: sz actus humani sunt in particularibus ergo z lex ad aliq̃ particulare bonum ordinaꝛ. ¶ Ꝑ. Isidorus dicit i libro ethimologiaruz. Si rõne lex constat lex erit omne qđ rõne ꝯstiterit: sz ratione ꝯsistit non solum qđ ordinaꝛ ad bonũ cõmune: sz ẽt quod ordinaꝛ ad ꝑuatũ bonum vnius. ¶ Sz ꝯtra est quod Isidorꝰ dicit in .z. ethimologiaꝝ q lex est nullo ꝑuato cõmodo: sz pro cõmuni vtilitate ciuium ꝯscripta. ¶ Rñ°. dõm q sicut dcñ est: lex pertinet ad id qđ est ꝑncipium humanoꝝ actuũ: ex eo q est regula z mẽsura. Sicut aũt ratio est ꝑncipium humanorum actuũ: ita etiam in ipsa rõne est aliqd qđ est ꝑncipiuz respectu oĩum alioꝝ. vnde ad hoc oz q ꝑncipaliꝛ z maxime pertineat lex: ꝑmũ aũt ꝑncipium in operatiuis: quoꝝ est ratio practica est finis vltimus. Est aũt vltimus finis humane vite felicitas vel beatitudo: vt supra habitũ est. vnde opz q lex maxime respiciat ordinẽ qui est in beatitudine. rursus cum oĩs pars ordinet ad totum sicut impfectum ad pfectum: vn° aũt homo est pars cõmunitatis pfecte: necesse est q lex ꝑpie respiciat ordinẽ ad felicitatẽ cõem: vnde z phs in ꝑmissa diffinitione legaliũ mẽtionem facit: z de felicitate z cõmunione politica. Dicit. n. in .9. ethicoꝝ q legalia iusta dicim° factiua z ꝯseruatiua felicitatis z particularũ ipsius politica cõmunicatione. Perfecta. n. cõmunitas ciuitas est: vt dr̃ in ꝑmo politice. In quolibz aũt gñe id qđ maxime dr̃ est ꝑncipium alioꝝ: z alia dñr fm ordinem ad ipsum: sicut ignis qui est maxime calidus ẽ cã caliditatis i corporibus mixtis q̃ intãtum dñr calida iquãtum participant de igne: vnde opz q cum lex maxime dicaꝛ fm ordinẽ ad bonum cõe: quodcũq; aliud ꝑceptum de particulari opere nõ hz rationẽ legis nisi fm ordinez ad bonum cõe z iõ oĩs lex ad bonũ cõe ordinaꝛ. ¶ Ad ꝑmum ergo dõm q ꝑceptũ ipoꝛtat applicatõez legis ad ea q̃ ex lege regulanꝛ. ordo aũt ad bonum cõe qui ptinet ad legẽ: est applicabilis ad singulares fines: z fm hoc etiam de particularib° quibusdaz ꝑcepta danꝛ. ¶ Ad scõm dõm q opationes qdem sunt in particularib°: sz illa particularia referri possunt ad bonum cõe nõ qdẽ cõmunitate generis vel speciei: sz cõitate cause finalis fm q bonuz cõe dicit finis cõis. ¶ Ad tertium dõm q sicut nihil ꝯstat firmiter fm rationẽ speculatiuã nisi p resolutionẽ ad ꝑma ꝑncipia idemõstrabilia: ita firmiter nihil ꝯstat p rationẽ practicam nisi p ordinationẽ ad vltimum finẽ: qui est bonum cõe quod aũt hoc mõ ratione constat legis rationem habet.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidet q cuiuslibz ratio sit factiua legis. Dic. n. apostolus ad Ro. z. q cum gẽtes que legẽ nõ habẽt: naturaliꝛ ea que legis sunt faciũt: ipsi sibi sunt lex: hoc aũt cõiter ꝺ oĩbus dic. ergo qlibz pot facere sibi legẽ. ¶ Ꝑ. Sicut phs dicit in .z. ethicoꝝ. intentio legislatoris est vt iducat hoiem ad virtutẽ: sz qlibet homo pot aliũ iducere ad vtutem. ergo cuiuslibet hominis rõ est factiua legis. ¶ Ꝑ. Sicut ꝑnceps ciuitatis est ciuitatis gubernator: ita qlibz paterfamilias ẽ gubernator domus: sz ꝑnceps ciuitatis pot in ciuitate legem facere. ergo qlibz paterfamilias pot in sua domo facere legem. ¶ Sz ꝯ est qđ Isidorus dicit in li. ethimologiaruz: z habeꝛ in decretis dis. z. Lex est ꝯstitutio populi fm quam maiores natu simul cũ plebib° aliqd sanxerũt. nõ est ergo cuiuslibz facere legẽ. ¶ Rñ°. dõm q lex ꝑpie ꝑmo z ꝑncipaliter respicit ordinẽ ad bonuz cõe: ordinare aũt aliqd in bonũ cõe est vel totius multitudinis: vel alicui° gerentis vicẽ toti° multitudinis. z iõ condere legẽ vel ptinet ad totã multitudinẽ vel pertinet ad ꝑsonam publicã q̃ totius multitudinis curã hz. qz z in oĩb° alys ordinare in finẽ est eius cuius est ꝑpius ille finis. ¶ Ad ꝑmũ ergo dõm q sicut supra dictum est: lex est in aliquo non solum sicut in regulãte: sz etiã participatiue sicut i regulato: z hoc mõvnuquisq; sibi est lex iquãtum participat ordinez alicui° regulantis: vnde z ibidẽ subdiꝛ. Qui ostendunt opus legis scriptũ in cordib° suis. ¶ Ad scõm dõm q ꝑsona ꝑuata nõ potest iducere efficaciter ad vtutez: pot. n. solũ: mouere: sed si sua motio nõ recipiaꝛ: nõ hz vim coactiuã quã dz habere lex ad hoc q efficaciter iducat ad vtutẽ: vt phs dicit in .io. ethicoꝝ. hanc aũt vtutẽ coactiuã hz multitudo vel ꝑsona publica ad quã ptinet penas infligere: vt infra dicet. z iõ solius est ei° leges facere. ¶ Add tertiũ dõm q sicut hõ ẽ ꝑs domus: ita domus est pars ciuitatis: ciuitas aũt ẽ cõitas perfecta: vt dr̃ in ꝑmo politice. z iõ sicut bonũ vni° hois nõ est vltim° finis: sz ad cõe bonũ ordinaꝛ: ita etiã z bonũ vnius domus ordinaꝛ ad bonũ vni° ciuitatis que est communitas ꝑfecta: vnde ille qui gubernat aliquam familiam: põt quidem facere aliqua ꝓcepta vel statuta. non tamen que ꝑpie habeant rationem legis.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uidet q ꝑmulgatio non sit de ratione legis. Lex enim naturalis maxime hz rationẽ legis: sz lex naturalis non indiget promulgatione. ergo non est de ratione legis q promulgeꝛ. ¶ Ꝑ. Ad legez ptinet ꝑpie obligare ad aliqd faciẽdum: vel non faciẽdũ: sz nõ solum obligant ad ipleduz legẽ illi cozã qbus ꝑmulgaꝛ lex: sz etiã aly. ergo ꝑmulgatio non est de ratione legis. ¶ Ꝑ. Obligatio legis extenditur etiã in futuꝝ: qz leges futuris negocys necessitatẽ ipsũt vt iura dicũt: sz promulgatio fit ad ꝑsentes. ergo ꝑmulgatio non est de necessitate legis. ¶ Sed ꝯtra est qđ ꝺr in decretis q̃rta dis. q leges istituunt cũ ꝑmulgant. ¶ Rñ°. dõm q sicut dcñ est: lex imponit alys p modum regule z mẽsure. Regula aũt z mẽsura iponit p hoc q applicaꝛ bis q̃ regulant z mẽsurant: vnde ad hoc q lex vtutẽ obligandi obtineat: qđ est ꝑpium legis: oz q applicet hoib° q fm eã regulari debẽt: talis aũt applicatio fit p hoc q i notitiã cozuz deducit ex ipsa ꝑmulgatione. vñ ꝑmulgatio necessaria est ad hoc q lex habeat suã vtutez. Et sic ex q̃tuor ꝓdictis põt colligi diffinitio legis: q̃ nihil est aliud q̃ quãdam rationis ordinatio ad bonũ cõe ab eo qui curã communitatis hz ꝑmulgatã. ¶ Ad ꝑmũ ergo dõm q ꝑmulgatio legis nature est ex hocipso q de° eã mẽtibus hoĩum iserit naturaliꝛ cognoscẽdam. ¶ Ad scõm dõm q illi cozam quibus lex nõ ꝑmulgaꝛ: obligant ad legẽ obseruãdã: iquãtum in eoꝝ notitiã deuenit p alios: vel deuenire põt promulgatione facta. ¶ Ad tertium dõm q ꝑmulgatio ꝑsens i futuruz extẽditur per firmitatem scripture. que quodam modo semp eam ꝑmulgat: vñ Isidorus dicit in ꝑmo ethimologiaꝝ. q lex a legẽdo vocata est. qz scripta est.

XCI.

¶ Questio.

Deinde considerãduz est de diuisione legũ. ¶ Et circa hoc querunt sex. ꝓmo vtrꝝ sit aliqua lex eterna. Scõo vtrꝝ sit aliqua lex nãlis. Tertio vtrꝝ sit aliq̃ lex bũana. Quarto vtrum sit aliqua lex diuina. Quinto vtrum sit aliqua lex peccati. Sexto vtrũ vtrꝝ sit vna tm̃ vel plures.

Ad primum sic ꝓcedit. Uidet q non sit aliq̃ lex eterna. Oĩs. n. lex aliquib° iponitur: sed non fuit ab eterno cui aliquis lex posset imponi. solus eniz deus fuit ab eterno. ergo nulla lex est eterna. ¶ Ꝑ. Promulgatio est de ratione legis: sz ꝑmulgatio nõ ꝑtuit eẽ ab eterno. qz non erat ab eterno cui ꝑmulgaret. ergo nulla lex ꝑt eẽ eterna. ¶ Ꝑ. Lex ipoꝛtat ordinẽ ad finẽ: solus. n. vltimus finis est eternus. ergo nulla lex est eterna. ¶ Sz cõtra est

qđ augustinus dicit in ꝑmo de libero arbitrio. Lex q̄ sum ma rō nominaꝛ nō pōt cuipiaꝫ itelligēti non icōmutabilis eternaq; videri. ℂ ℟ñ°. dōz ꝙ sicut supra dcm̄ est: nihil ē aliud lex q̄ dictamen ꝓactice rōnis in ꝓncipe qui gubernat aliquā cōitatem ꝓfectā. manifestū est aūt suppositō ꝙ mūdus diuina ꝓuidētia regaꝛ: vt in ꝓmo habitū est: ꝙ tota cōitas vniuersi gubernaꝛ rōne diuina. ꝛ iō ipsa rō gubernationis reꝝ in deo sicut in ꝓncipe vniuersitatis existens legis hz rationē. ꝛ qz diuina rō nihil ꝛcipit ex tpe: fz hz eternum ꝛceptū: vt dr ꝓuer. 8. idē est ꝙ huiusmodi legez oz dicere eternā. ℂ Ad ꝓmū ergo dōz ꝙ ea q̄ in seipsis nō sunt apud deū existūt iquātum sunt ab ipso cognita ꝛ ꝓordinata fm illud ꝓ Ro. 4. Qui vocat ea q̄ nō sunt tanq̄ ea q̄ sunt. sic igiꝛ eternus diuine legis ꝛceptꝰ hz rōnē legis eternē fm ꝙ a deo ordinaꝛ ad gubernationē reꝝ ab ipso ꝓcognitaꝝ. ℂ Ad scōm dōm ꝙ ꝓmulgatio fit ꝛ verbo: ꝛ scripto: ꝛ vtroq; modo lex eterna hz ꝓmulgatōez ex parte dei ꝓmulgātis. qz ꝛ verbū diuinū est eternū: ꝛ scriptura libri vite est eterna: fz ex parte creature audiētis: aut ispiciētis nō pōt eē ꝓmulgatio eterna. ℂ Ad tertiū dōm ꝙ lex ꝛportat ordinē ad finē actiue: iquātū. s. ꝙ ea ordinant aliqua ī finē: nō aūt passiue. i. ꝙ ipsa lex ordineꝛ ad finē: nisi p accidens in gubernāte. cuiꝰ finis est extra ipz: ad quē etiā necesse ē: vt lex eiꝰ ordineꝛ: fz finis diuine gubernationis est ipse deꝰ nec eius lex est aliud ab ipso: vnde lex eterna non ordinatur in alium finem.

Ad secundum sic ꝓcedīt. Uideꝛ ꝙ non sit in nobis aliq̄ lex nālis. Sufficiēter. n. hō gubernaꝛ p legē eternā. dīc. n. augustinus in ꝓmo de li. arbitrio ꝙ lex eterna est q̄ iustū est vt oīa sint ordinatissima: fz nā nō abūdat in supfluis: sīc nec deficit in necessarys. ergo non ē hōi aliq̄ lex nālis. ℂ ℘. ꝓer legē ordinatur hō in suis actib⁹ ad finē vt supra habitū est: fz ordinatio humanoꝝ actuū ad finē non est p nām: sicut accidit ī creaturis irrōnabilib⁹: q̄ solo appetitu nāli agūt ꝓꝓ finē: fz agit homo ꝓꝓ finē p rationē ꝛ volūtatē. ergo non est aliq̄ lex homini naturalis. ℂ ℘. Quāto aliqs est liberior. tāto minus est sub lege: fz homo est liberior inter oīb⁹ alios aīalib⁹ ꝓꝓ liberū arbitriū: qō ꝑ alios aīalib⁹ hz: cū igiꝛ alia aīalia non subdanꝛ legi nāli: nec homo alicui legi nāli subdeꝛ. ℂ Sz ꝛ ē qō dr ꝓ Ro. 2. sup illud. Cū gētes q̄ legē non habēt: naturaliter ea q̄ legis sunt faciūt. Dicit glo. ꝙ si nō habēt legē scriptaz habēt tñ legē nālē: q̄ glibz itelligit: ꝛ sibi ꝛscius est qd sit bonū. ꝛ qd malū. ℂ ℟°. dōz ꝙ sicut supra dcm̄ ē: lex cū sit regula ꝛ mēsura dupliciter pōt esse in aliquo. vno mō sicut in regulāte ꝛ mēsurāte. alio modo sicut in regulato ꝛ mēsurato: qz iquātū participat aliqd de regula vel mēsura: sic regulatur vel mēsuraꝛ: vñ eū oīa q̄ diuine ꝓuidētie subdunt: a lege eterna regulenꝛ ꝛ mēsurenꝛ: vt ex dictis ꝓz manifestū ē ꝙ oīa participāt aliqualiter legē eternā: iquātū. s. ex ipressiōe eius habēt īclinationes in ꝓꝓrios actus ꝛ fines. Inter cetera aūt etiā rationalis creatura excellētiori quodāmodo diuine ꝓuidētie subiacet: iquātū ꝛ ipa fit ꝓuidētie particeps sibꝙsi: ꝛ alios ꝓuidēs vñ ꝛ in ipsa participaꝛ rō eterna: per quā hz nālem iclinationē ad debitū actū ꝛ finem. Et talis participatio legis eterne in rationali creatura lex nālis dr. vnde cū psal. dixisset. Sacrificate sacrificiū iustitie q̄si quib⁹dā querētib⁹ q̄ sunt iustitie opa subiūgit. Multi dicūt ꝙs ostēdet nobis bona? Cui q̄stioni respōdēs dicit. Signatū est sup nos lumē vultus tui dne. quasi lumē rationis naturalis quo discernim⁹ qd sit bonū: ꝛ qd malū. qō ꝓtinet ad nālez legē: nihil aliud sit q̄ ipressio diuini lumnis ī nobis. vñ ꝑz ꝙ lex nālis nihil aliud ē q̄ participatio legis eterne in rationali creatura. ℂ Ad ꝓmū ergo dōm ꝙ ratio illa ꝓcederet si lex nālis esset aliqd diuersum a lege eterna. non aūt est nisi q̄daz participatio eius: vt dcm̄ est. ℂ Ad scōm dōm ꝙ omnis operatio rationis ꝛ volūtatis deriuaꝛ in nobis ab eo qō est fm nām: vt supra habitū est. nā oīs ratiocinatio deriuaꝛ a ꝓncipys naturaliter notis: ꝛ oīs appetitꝰ eoꝝ q̄ sunt ad finē deriuaꝛ a nāli appetitu vltimi finis. ꝛ sic etiā oz ꝙ ꝓnia directio actuū nostroꝝ ad finē fiat p legē nālez. ℂ Ad tertiū dōm ꝙ etiā aīalia irrationalia participāt rationē eternā suo modo: sicut ꝛ rationalis creatura: fz qz rationalis creatura participat eaz ītellectualiter ꝛ rationaliter. iō participatio legis eterne in creatura rationali ꝓprie lex vocaꝛ: nā lex est aliqd rationis: vt supra dcm̄ ē: in creatura autem irrationali non participatur rationaliter: vnde nō potest dici lex nisi per similitudinem.

Ad tertium sic ꝓcedīt. Uideꝛ ꝙ non sit aliq̄ lex humana. Lex. n. nālis est participatio legis eterne: vt dcm̄ est. fz p legē eternā oīa sunt ordinatissima: vt augustinus dicit in ꝓmo de libero arbi. ergo lex nālis sufficit ad oīa humana ordināda. non est ergo necessariū ꝙ sit aliq̄ lex humana. ℂ ℘. Lex hz rationē mēsure vt dcm̄ est: fz ratio hūana non est mēsura rerū: fz potiꝰ econuerso. vt in. 10. metaphysice dr. ergo ex ratione hūana nulla lex ꝓcedere pōt. ℂ ℘. Mensura dz cē certissima: vt dicīt ī. 10. metaphysice: fz dictamen hūane rationis de rebus gerēdis est īcertū. fm illud Sapiētie. 9. Cogitationes mortaliū timide ꝛ īcerte ꝓuidētie nostre. ergo ex ratione hūana nulla lex ꝓcedere pōt. ℂ Sz ō est ꝙ augustinꝰ in ꝓmo de li. arbi. ponit duas leges. vnā eternaz. ꝛ aliā tēporalem: quā dicit esse humanā. ℂ ℟ñ°. dōm ꝙ sicut supra dcm̄ ē: lex est quoddā dictamen ꝓactice rationis. Sīlis aūt ꝓcessus eē inueniē rationis ꝓactice ꝛ speculatiue. Utraq; eniz ex gbusdā ꝓncipys ad quasdā ꝛclusiones ꝓcedit: vt superius habitus est: fm hoc ergo dōm ē ꝙ sicut in rationē speculatiua ex ꝓncipys idemonstrabilib⁹ naturaliter cognitis ꝓducunt ꝛclusiones diuersaꝝ scientiaꝝ: quaꝝ cognitio non ē nobis naturaliter īdita: fz p iduſtriaz rationis īuenta. Ita ēt ex ꝓceptis legis nālis q̄si ex gbusdā ꝓncipys cōib⁹ ꝛ indemōstrabilib⁹: necesse ē ꝙ rō hūana ꝓcedat ad aliq̄ magis particulariter disponēda. ꝛ iste particulares dispositiones adinuēte fm rōnē humanā dnr leges humane obseruatis alys ꝛditionib⁹ q̄ ꝓtinent ad rationē legis: vt supra dcm̄ ē. Uñ Tulliꝰ dicit in sua rhetoꝛica: ꝙ initiū iuris ē a nā ꝓfectū: deinde q̄dā icōsuetudinē ex vtilitate rationis venerūt postea res ꝛ a nā ꝓfectas: ꝛ a ꝛsuetudine ꝓbatas: legū metus: ꝛ religio sanxit. ℂ Ad ꝓmū ergo dōz ꝙ ratio humana non pōt participare ad plenū dictamen rationis diuine. fz suo modo ꝛ ꝑfecte. ꝛ iō sicut ex parte rōnis speculatiue p nālem ꝓticipationem diuine sapiētie ieſt nobis cognitio quoꝝdā cōiuz ꝓncipioꝝ. nō aūt cuiuslz vitatis ꝓꝑa cognitio sicut in diuina sapientia ꝛtineꝛ. Ita etiā ex parte rōnis ꝓactice naturaliter homo participat legē eternā fm q̄dā cōmunia ꝓncipia: nō aūt fm particulares directiones singuloꝝ: q̄ tñ in eterna lege ꝛtinenꝛ. ꝛ iō necesse est vlterius ꝙ rō humana ꝓcedat ad particulares quasdā legū sanctōes. ℂ Ad scōm dōm ꝙ rō hūana fm se nō est regula rerū: sed ꝓncipia eis naturaliter īdita sunt regule q̄dā gñales ꝛ mēsure oīum eoꝝ q̄ sunt p boiem agēda: quoꝝ rō nālis est regula ꝛ mēsura: fz nō sit mēsura eoꝝ q̄ sunt a nā. ℂ Ad tertiuz dōm ꝙ ratio ꝓactica est circa opabilia: ꝛ q̄ sunt singularia ꝛ ꝓtingentia. non aūt circa necessaria sicut ratio speculatiua. ꝛ iō leges humane non possunt illā ifallibilitatē habere quā habēt ꝛclusiones demonstratiue scientiaꝝ: nec opz ꝙ omnis mensura sit omnimodo ifallibilis ꝛ certa: fz fm ꝙ est possibile in genere suo.

Ad quartum sic ꝓcedīt. Uideꝛ ꝙ non fuerit necessariū eē aliquā legē diuinā. Quia vt dcm̄ est. lex nālis est q̄daz participatio legis eterne in nobis. fz lex eterna est lex diuina: vt dcm̄ est. ergo nō

ops q̄ p̄ter legē nālem ⁊ leges humanas ab ea deriuatas: sit aliqua alia lex diuina. ¶ P. Ecc. 17. dr̄ q̄ de⁹ dimisit homine in manu p̄silij sui: p̄siliū aūt est act⁹ rōis: vt supra habitū est. ergo hō dimissus ē gubernationi sue rōnis: sz dicta men rōnis humane est lex hūana. vt dcm̄ est. g̃ non ops q̄ hō alia lege diuina gubernet. ¶ P. Natura hūana ē sufficiētioz irrōnalib⁹ creaturis: sz irrōnales creature nō habēt aliquā legē diuinā p̄ter ĩclinationē nālem eis ĩditā. g̃ multo min⁹ creatura rōnalis dz hre aliquā legē diuinā p̄ter nālem legez. ¶ Sz ℞ō ē qō Dauid expetit legē a deo sibi poni dicēs. Legē pone mihi dne i via iustificatōuz tuaꝝ. ¶ ℞°. dom̄ q̄ p̄ter legē nālē ⁊ legē humanā necessariū fuit ad directionē humane vite hre legē diuinaz: ⁊ hoc pp q̄tuoz rōnes. Primo qdē. qz p legē dirigit hō ad act⁹ ꝓpos in ordine ad vltimū fine: ⁊ sigdē hō ordinaret tm̄ ad finē q nō excederet ꝓportionem nālis facultatis hois nō oporteret q hō haberet aligd directiuū ex parte rōnis supra legē nālē: ⁊ legē humanit⁹ posita q̄ ab ea deriuat: sz qz hō ordinat ad finē beatitudinis eterne q̄ excedit ꝓportionē nālis facultatis humane: vt supra habitū ē: iō necessariū fuit: vt supra legē nālē ⁊ humanā: dirigeret etiā ad suū finē lege diuinitus data. Scōo qz pp̄ incertitudinē hūani iudicij p̄cipue de reb⁹ ꝓtingentib⁹ ⁊ particularib⁹ cōtingit de actib⁹ hūanis diuersoꝝ eē diuersa iuditia. ex qb⁹ etiā diuerse ⁊ ꝓprie leges p̄cedunt. vt ergo hō absq; oi dubitatione scire possit qd ei sit agēdū: ⁊ qd vitādū: necessariū fuit vt in actib⁹ ꝓprijs dirigeret p legē diuinit⁹ data: ō q̄ ꝓstat q̄ nō pōt errare. Tertio qz de his pōt hō legē facere de q̄bus pōt iudicare: iudiciū aūt hois eē non pōt de iteriorib⁹ motib⁹ q̄ latēt: sz solū de exteriorib⁹ actib⁹ qui apparēt: ⁊ tm̄ ad p̄fectionē vtutis regit q̄ in vtrisq; actib⁹ hō rect⁹ existat. ⁊ iō lex humana nō potuit cohibere ⁊ ordinare sufficiēter iteriores act⁹: sed necessariū fuit q̄ ad hoc supueniret lex diuina. Quarto qz sic aug. dicit in p̄mo de li. arbi. Lex hūana non pōt oīa que male fiūt punire: vel p̄hibere. qz dū auferre vellet oīa mala: sequeret q̄ etiā multa bona tollerent: ⁊ impediret vtilitas boni cōis: qō est necessariū ad ꝙuersationē humanā: vt g̃ nullū malū ꝓhibitū ⁊ ipunitū remaneat necessarium fuit supuenire legē diuinā p q̄ā oīa pcta p̄hibent. Et ista q̄tuoz cause tanguntur in psal. vbi dr̄. Lex dñi imaculata. i. nullā pcti turpitudinē p̄mittens ꝙuertes alias. qz non solū exteriores act⁹: sz etiā iteriores dirigit. Testimoniū dñi fidele pp certitudinē vitatis ⁊ rectitudinis. Sapiētia p̄stās paruulis. iquātū ordinat hoies ad supnaturalē finē. ⁊ diuinū. ¶ Ad p̄mū ergo dōz q̄ p. nālē legē participat lex eterna sz p̄portionē capacitatis hūane nāe: sz oz vt altiori modo dirigat hō in vltimū finē supnaturalē. ⁊ iō superaddit lex diuinit⁹ data p q̄ā lex eterna participat altiori modo ¶ Ad scōm dōm q̄ ꝓsiliū est ingsitio q̄dā: vnde oz q̄ procedat ex p̄ncipijs naturaliter iditis q̄ sunt p̄cepta legis nature pp̄dicta: sz oz q̄ supaddant q̄dā alia p̄ncipia. s. p̄cepta legis diuine. ¶ Ad tertiū dōz q̄ creature irrationales nō ordinant ad altiorem finez q̄z sit finis qui est proportionatus nāli vtuti ipsaꝝ. ⁊ iō non est silis ratio.

Ad quintum sic p̄cedit. Uidet q̄ lex diuina sit vna tm̄. vnius. n. regis i vno regno est vna lex: sz totum humanū gen⁹ ꝓparat ad deū: sicut ad vnuz regē: ꝫm illud p̄s. Rex oīs terre de⁹ est. ergo est vna tm̄ lex diuina. ¶ P. Lex oīs ordinat ad finem quē legislator intendit in eis q̄b⁹ legem fert: sz vnū ⁊ idē est qō de⁹ intēdit in oībus ꝫm illud. i. ad thimoth. 2. Vult oēs hoies salvos fieri. ⁊ in agnitionē vitatis venire. ergo vna tm̄ ē lex diuina. ¶ P. Lex diuina p̄pingor eē videt legi eterne q̄ est vna q̄z lex nālis q̄to altior est reuelatio gratie q̄z cognitio nāe: sz lex naturalis est vna oīuz hoīum. ergo multo magis lex diuina. ¶ Sz contra est qō ap̄lus dicit ad Hebreos. 7. Translato sacerdotio necesse est vt legis translatio fiat: sz sacerdotium est duplex: vt ibidem dicitur: scilicet sacerdotium leviticum: ⁊ sacerdotium x̄pi. ergo etiam duplex ē lex diuina. s. lex vetus ⁊ lex noua. ¶ R°. dōz q̄ sicut in p̄mo dcm̄ est. distinctio est cā numeri. Dupl'r aūt inueniunt aliq̄ distingui. Uno modo sicut ea que sunt oīo specie diuersa: vt equus ⁊ bos. Allio mō sicut pfectū ⁊ iperfectū in eadem specie: sicut puer ⁊ vir. ⁊ hoc mō lex diuina distinguit in legē veterē ⁊ legē nouā. vñ apostolus ad Gal. 3. ꝓparat statū veteris legis statui puerili existēti sub pedagogo: statū aūt noue legis ꝓparat statui viri pfecti q̄ iā nō est sub pedagogo. Attendit aūt pfectio ⁊ iperfectio legis ꝫm tria que ad legem ptinēt. vt supra dcm̄ est. p̄mo. n. ad legē ptinet vt ordinet ad bonuz cōe sicut ad finē: vt supra dcm̄ est. quod quidē pōt esse duplex. s. bonū sensibile ⁊ terrenū: ⁊ ad tale bonū ordinabat directe lex vetus: vnde statiz Exo. 3. in p̄cipio legis iuitat populus ad regnū terrenū cananeozum. ⁊ itez bonū itelligibile ⁊ celeste: ⁊ ad hoc ordiat lex noua. vnde statim x̄ps ad regnū celoꝝ in sue p̄dicatiōis p̄ncipio iuitauit dicēs. Penitentiā agite. appropinquabit. n. regnū celoꝝ. Matth. 4. ⁊ ideo augustinus dicit in. 4. de Faustum q̄ temporaliū rex p̄missiones testamēto veteri cōtinent ⁊ ideo vetus appellat: sz eterne vite p̄missio ad nouū pertinet testamentū. Scōo ad legem ptinet dirigere hūanos actus ꝫm ordinem iustitie in quo etiā supabundat lex nova legi veteri iteriores act⁹ animi ordinādo: ꝫ illō Matt. 5. Nisi abūdauerit iustitia vestra plusq̄ scribaꝝ: ⁊ pharisei rum: non intrabis in regnū celoꝝ: ⁊ ideo dr̄ q̄ lex vetus cohibet manū lex noua animū. Tertio ad legē ptinet inducere homines ad obseruantias mandatoꝝ. ⁊ hoc q̄dem lex vet⁹ faciebat timore penaꝝ: lex aūt facit hoc per amorem qui in cordib⁹ nostris ifunditur per gr̄am x̄pi que in lege noua conferit: sz in lege veteri figurabatur. ⁊ ideo dicit augustinus ꝓtra adamātiū Matthei Discipulū q̄ hzecius differentia est legis ⁊ euangelij: timor ⁊ amor. ¶ Ad p̄mū ergo dōz q̄ sicut paterfamilias in domo alia mādata ꝓponit pueris ⁊ adultis: ita etiā vnus rex deus in vno suo regno alia legem dedit hominibus adhuc iperfectis existentib⁹: ⁊ alia pfectiorez iā manuductis p̄ ꝓpriam legem ad maiorem capacitatem diuinoꝝ. ¶ Ad scōm dōm q̄ salus hominuz non poterat esse nisi per x̄pm. ꝫm illud actuum. 4. Nō est aliud nomen datū hominib⁹ in quo oporteat nos saluos fieri. ⁊ ideo lex pfecte omnes ad salutez iducens dari nō potuit nisi post x̄pi aduentū: antea vō dari oppoztuit populo ex quo x̄ps erat nasciturus legem ꝑparatoriam ad x̄pi susceptionem. in qua q̄daz erudimenta salutaris iustitie ꝓtinerent. ¶ Ad tertiū dōz q̄ lex naturalis dirigit hominem ꝫm q̄dam p̄cepta communia in q̄bus conueniunt pfecti q̄z iperfecti. ⁊ ideo est vna oīum: sz lex diuina dirigit hominem etiam in particularibus quibusdam ad que non similit̄r se habent perfecti: ⁊ iperfecti. iō oppoztuit legem diuinam esse duplicem sicut iam dcm̄ est.

Ad sextum sic p̄cedit. Uidet q̄ non sit aliq̄ lex fomitis. Dic. n. Isidorus in. 2. ethimologia x̄. q̄ lex ratione ꝓsistit: fomes aūt non ꝓstat rationi: sed magis a ratione deuiat. ergo fomes non h̄z rationes legis. ¶ P. Dis lex obligatoria est ita q̄ qui eā non seruant trāsgressores dicunt: sz fomes non ꝓstituit aliquē trāsgressorem ex hoc q̄ ipsum non sequitur: sed magis transgressor reddit siquis ipsam sequat. ergo fomes non h̄z rōnem legis. ¶ P. Lex ordinat ad bonū commune: vt supra habitū est: sz fomes non inclinat ad bonū commune: sz magis ad bonū p̄uatū. ergo fomes non h̄z rationem. ¶ Sz contra est qō apostolus dicit Ro. 7. Uideo legē aliā in membris meis repugnātem legi mentis mee. ¶ R°. dōm q̄ sicut supra dcm̄ est. lex essentialit̄r inuenitur i regulāte ⁊ mensurā

te:part icipatiue aũt in eo quod mẽsuratur ⁊ regulatur:ita ꝙ oĩs iclinatio vel ordinatio que inuenitur in his q̃ subta sunt legi:participatiue dr̃ lex:vt ex supra dictis pz:põt aũt in:his q̃ subdunt̃ legi aliqua inclinatio inueniri duplr a legislatore. Uno mõ iquãtum directe suos iclinat subditos ad aliqd ⁊ diuersos interdum ad diuersos actus:fm quem modũ põt dici ꝙ alia est lex militũ: ⁊ alia est lex mercatorum. Alio modo idirecte iquãtũ.s.ꝙ hoc ꝙ legislator destituit aliquem sibi subditũ aliq̃ dignitate: sequit̃ ꝙ trãseat i aliũ ordinem:⁊ quasi in aliã legem:puta si miles ex militia destituat̃ trãsibit in legez rusticoꝝ vel mercatoꝝ. Sic igit̃ sub deo legislatore diuerse creature diuersas habẽt nãles iclinationes:ita vt qõ vni est quodãmodo lex alteri sit contra legẽ:vt si dicã ꝙ furibũdũ esse est quodãmodo lex canis:est aũt ctra legem ouis:vel alteri⁹ mãsueti aialis.ẽ ergo bois lex quã soztit̃ ex ordinatione diuina fm ꝓpriã conditionẽ:vt fm rõnem ꝓpriã operet̃:q̃ qdem lex fuit tã valida in ꝓmo statu:vt nihil vel ꝓter rationem:vel ctra ratio nem posset subripere homini: sz dũ homo a deo recessit incurrit in hoc ꝙ ferat̃ fm ipetuz sensualitatis;⁊ vniuersaliter hoc ctingit etiã q̃to magis a ratione recesserit:vt sic quodãmodo bestys assimilet̃ q̃ sensualitatis impetu ferunt̃ fm illud ps. Homo cũ in honore esse nõ intellexit ꝯparatus est iumẽtis insipientib⁹.⁊ sil̃s factus est illis sic igit̃ ipsa sensualitatis iclinatio q̃ fomes dr̃:in alys qdez aialibus simplr bz rationem legis.illo tñ modo quo in talibus lex dici põt fm directam iclinationez. In hominib⁹ aũt fm hoc non bz rationez legis:sz magis est deuiatio a lege rationis:sz iquãtum p diuinã iustitiã homo destituit̃ originali iustitia ⁊ vigore rationis:ipse impetus sensualitatis q̃ cũ ducit bz rationem legis iquãtuz est penalis.⁊ ex lege diuina consequens hoiem destitutuz ꝓpria dignitate. ¶ Ad ꝓmum ergo dõm ꝙ ratio illa ꝓcedit de fomite fm se considerato ꝓout iclinat ad malum.sic.n.non bz rationem legis:vt dcm̃ est:sz fm ꝙ sequit̃ ex diuine legis iustitia tanq̃ si diceret̃ lex esse ꝙ aligs nobilis ꝓp suam culpaz ad seruilia opera induci ꝓmitteretur. ¶ Ad scõm dõm ꝙ obiectio illa ꝓcedit de eo quod est lex quasi regula ⁊ mẽsura.sic enĩ deuiãtes a lege transgressores ꝯstituunt̃: sic aũt fomes nõ est lex:sz p quãdã participationez:vt supra dcm̃ est. ¶ Ad tertium dõm ꝙ ratio illa procedit de fomite quantum ad iclinationem ꝓpriam:non aũt quãtum ad suam originez. ⁊ tñ si ꝯsideretur iclinatio sensualitatis ꝓut est in alys animalibus:sic ordinatur ad bonum commune.i.ad cõseruationem nature in specie vel indiuiduo.⁊ hoc est etiã in homine:ꝓout sensualitas subditur rationi.sed fomes dicitur fm ꝙ exit rationis ordinem.

¶ Questio. XCII.

Deinde ꝯsiderandum est de effectibus legis. ¶ Et circa hoc q̃runtur duo. ℞Primo vtrum effectus legis sit homines facere bonos. Secundo vtrum effectus legis sint imperare: vetare: permittere: ⁊ punire sicut ⁊ legisperitus dicit.

Ad ꝓmum sic ꝓcedit. Uidet̃ ꝙ legis non sit facere homines bonos. Homines .n. sunt boni p virtutez. virtus.n.est q̃ bonum facit habẽtẽ vt dr̃ in.z.ethico.ꝝ:sz virtus est homini a solo deo.ipse enĩz eaz facit in nobis sine nobis:vt supra dcm̃ est in diffinitiõe virtutis.ergo legis non est homines facere bonos. ¶ ℞. Lex non prodest homini nisi legi obediat:sed hoc ipsuz ꝙ homo obedit legi est ex bonitate. ergo bonitas ꝑrigit̃ in hoie ad legẽ:non igit̃ lex facit bonos homines. ¶ ℞. Lex ordinat̃ ad bonũ commune vt supra dcm̃ est: sz qdam bene se bñt in bis q̃ ad commune pertinent: qui tñ in ꝓprys non bene se habent:non ergo ad legẽ pertinet ꝙ faciãt homines bonos. ¶ ℞. Quedã leges sunt tyrannice: vt pbus dicit in sua politica:sz tyrannus non itendit ad bonitatem subditoꝝ:sz solum ad ꝓpriam vtilitatẽ. non ergo legis est facere homines bonos. ¶ Sz ctra est qõ pbus dicit in .z. ethicoꝝ:ꝙ volũtas cuiuslibz legislatoris hec est vt faciat homines bonos. ¶ ℞ñ⁹. dõz ꝙ sicut supra dcm̃ est:lex nihil est aliud q̃ dictamẽ rationis in ꝓsidente quo subditi gubernant̃.cuiuslibet aũt subditi virt⁹ est vt bene subdat̃ ei a quo gubernat̃:sicut virtus irascibilis ⁊ concupiscibilis in hoc ꝯsistit ꝙ sint bene obediẽtes rationi:⁊ per hũc moduz virtus cuiuslibz subiecti est vt habẽs vtutez bene subyciatur ꝓncipãti:vt pbus dicit in ꝓio politice. Ad hoc aũt ordinat̃ vnaquecz lex vt obediat̃ ei a subditis:vñ manifestuz est ꝙ hoc sit ꝓprium legis inducere subiectos ad ꝓpriam ipsoꝝ vtutem. Cũ igit̃ virt⁹ sit que facit bonũ habẽtem:sequitur ꝙ proprius effectus legis sit bonos facere eos gb⁹ datur vel simplr:vel fm qd. Si.n.intẽtio ferẽtis legem tẽdat in vez bonuz qõ est bonũ commune. fm iustitiam diuinã regularum:sequit̃ ꝙ p legez homines fiant boni simpliciter. Si vo intẽtio legislatoris ferat̃ ad id quod non ẽ bonũ simplr:sz vtile vel delectabile sibi vel repugnãs iustitie diuine:tũc lex nõ bonos facit hoies simplr:sz fm quid .s.in ordine ad tale regimẽ. Sic aũt bonũ inuenit̃ etiam in ꝑ se malis:sicut aliquis dr̃ bonus latro.qz opatur accõmode ad finẽ. ¶ Ad ꝓmum ergo dõm ꝙ duplex est virtus:vt ex supra dictis pz.s.acqsita ⁊ infusa:ad vtranq̃ aũt aliquid opatur operum assuetudo: sz diuersimode. Nam vtutem qdem acqsitam causat.ad vtutẽ aũt ifusam disponit. ⁊ eaz iã habitã ꝯseruat ⁊ ꝓmouet.⁊ qz lex ad hoc datur vt dirigat act⁹ humanos iquãtum act⁹ bũani opantur ad vtutez itãtum lex facit hoies bonos:vnde ⁊ pbs dicit in.z.politice.ꝙ legislatores assuefaciẽtes faciũt bonos. ¶ Ad scõm dõm ꝙ non semp aliquis obedit legi ex bonitate perfecta virtutis:sz qñq̃ qdem ex timore pene: qñq̃ aũt ex solo dictamine rationis:qõ est quoddã ꝓncipium vtutis:vt supra habitũ est. ¶ Ad tertiuz dõm ꝙ bonitas cuiuslibz partis ꝯsideratur in ꝓportione ad suũ totũ:vñ ⁊ augu. dicit in primo ꝯfes.ꝙ turpis est oĩs pars que suo toti nõ congruit. Cũ igit̃ glibz homo sit pars ciuitatis:ipossibile est ꝙ aligs homo sit bonus nisi sit bñ ꝓportionat⁹ bono cõi:nec totũ põt bene existere nisi ex partib⁹ sibi ꝓportionatis. Uñ ipossibile est ꝙ bonũ cõe ciuitatis bñ se habeat nisi ciues sint virtuosi:ad min⁹ illi gb⁹ ꝓuenit ꝓncipari. sufficit aũt q̃ttuz ad bonũ cõitatis ꝙ alij itm̃ sint vtuosi ꝙ ꝓncipium mãdatis obediãt:⁊ iõ pbs dicit i.z. politice: ꝙ eadẽ est vt⁹ ꝓncipis ⁊ boni viri:nõ aũt eadem est vt⁹ cuiuscũq̃ ciuis ⁊ boni viri. ¶ Ad q̃rtuz dõm ꝙ lex tyrannica cũ nõ sit fm rõnẽ non ẽ simplr lex:sz magis ẽ q̃dã puersitas legis:⁊ tñ iquãtum bz aligd de rõne legis itẽdit ad hoc ꝙ ciues sint boni: non.n. bz de rõne legis nisi fm hoc ꝙ est dictamẽ alicui⁹ ꝑsidentis in subditis.⁊ ad hoc tẽdit vt subditi legis sint bene obedientes:quod est eos esse bonos:non simpliciter:sed in ordine ad tale regimen.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet̃ ꝙ legis act⁹ nõ sint ꝓuenienter assignati in hoc ꝙ dr̃:ꝙ legis act⁹ est iperare:vetare:ꝓmittere:⁊ punire. Lex.n.ois ꝑceptũ cõe ẽ:vt legiscõsult⁹ dicit:sz idẽ ẽ imperare qõ ꝑcipere.ꝑ alia q̃tuor supfluunt. ¶ ℞. Effect⁹ legis ẽ vt iducat subditos ad bonũ:sic supra dcm̃ ẽ:sz ꝯsiliuz ẽ de meliori bono q̃z ꝑceptũ.ꝑ magis ptinet ad legez ꝯsulere q̃z ꝑcipere. ¶ ℞. Sicut hõ aligs icitat̃ ad bonũ ꝑ penas ita ẽt ⁊ ꝑ ꝓmia. ergo sicut punire ponit̃ effect⁹ legis: ita ẽt ⁊ ꝓmiare. ¶ ℞. Intẽtio legislatoris est:vt hoies faciat bonos.sic supra dcm̃ est:sz ille q solo metu penaꝝ obedit legi nõ est bon⁹:nã obedit timore seruili ꝙ est timor pena:⁊ sic

si bonum aliquis faciat: non tamen aliquid bonum fit: vt augu. dicit. nō ergo videt eē pprium legis q puniat. ¶ Sz ꝫ est qō Isidor⁹ dicit i. z. ethimologia. Dis lex aut ꝓmittit aliqd: vt vir fortis ꝓmiū petat: aut vetat: vt sacra virginū nuptias nulli liceat petere: aut punit: vt q cedē fecerit capite plectat. ¶ R⁹. dōm q sic enūciatio est rōnis dictamen p modū enunciādi: ita etiā lex p modū ꝓcipiēdi. Rationis aūt pprium est vt ex aliquo ad aliqd iducat: vñ sic in demōstrationis scietys rō iducit vt assentiat conclusioni p qdā ꝓncipia: ita etiā iducit vt assentiat legis ꝑcepto p aliqd. Precepta aūt legis sunt de actib⁹ hūanis in gb⁹ lex dirigit: vt supra dctm est. Sunt aūt tres differētie hūanor actuū. Nā sicut supra dctm ē: qdā act⁹ sunt boni ex gne q sunt act⁹ vtutū: et respectu hor ponit legis act⁹ ꝓcipere vel ipare. Precipit. n. lex oēs act⁹ vtutū: vt dr i. 5. ethi. Quidā vo sunt act⁹ mali ex gne: sic act⁹ vitiosi. et respectu hor lex hz ꝓhibere. Quidā vo ex gne suo sunt act⁹ indifferētes: et respectu horum lex hz ꝓmittere: et ꝓhi etiā indifferētes dici oēs illi act⁹ q sūt vel par boni: vel par mali. Jd aūt p qō inducit lex ad hoc q sibi obediat: ē timor pene: et q̄tū ad hoc ponit legis effectus punire. ¶ Ad ꝓmū ergo dōm q sic cessare a malo hz quādā rōnē boni: ita etiā ꝓhibitio hz quādā rōnē ꝑcepti. et sm hoc large accipiēdo ꝑceptū vlr lex ꝑceptū dr. ¶ Ad secūdum dōm q ꝓsulere non est ꝓpr⁹ act⁹ legis: sz pōt ptinere etiā ad psonā ꝓuatā: cui⁹ nō est ꝓdere legē: vñ et Aplus. i. ad Cor. 7. cū ꝓsiliū quoddā daret: dixit. Ego dico: nō oēs et iō nō ponit iter effect⁹ legis. ¶ Ad tertiū dōm q etiā ꝓmiare pōt ad quēlibz ptinere: sz punire nō ptinet nisi ad ministrū legis: cui⁹ auctoritate pena iferr: et iō ꝓmiare non ponit act⁹ legis: sz solū punire. ¶ Ad q̄rtū dōm q p hoc q aliqs ꝺcipit assuefacere ad virtādū mala. et ad iplēdū bona pp metū pene: pducit q̄q ad hoc q delectabil⁹ et ex ꝓpa voluntate hoc faciat: et sm hoc lex etiam puniendo perducit ad hoc q homines sint boni. ¶ Qō. XCIII.

Deinde ꝺsiderādum ē de singulis. Et primo de lege eterna. 2° de lege nāli. 3° de lege hūana. 4° de lege veteri. 5° de lege noua q̄ est lex euāgely. De sexta aūt lege q̄ē lex fomitis sufficiat qō dctm ē cū de pctō originali ageret. ¶ Circa ꝓmū q̄runt sex. Primo qd sit lex eterna. Scōo vtr sit oīb⁹ nota. Tertio vtr oīs lex ab ea deriuet. Quarto vtrū necessaria subyciant legi eterne. Quinto vtr ꝓingētia nālia subyciant legi eterne. Sexto vtr oēs res hūane ei subyciant.

Ad primum sic ꝓcedit. Videt q lex eterna nō sit sūma rō in deo exīstēs. Lex. n. eterna é vna tm: sz rōnes rer i mēte diuina sunt plures. Dicit. n. augu. i li. 83. q. q de singula fecit ꝓpr⁹ rōnib⁹. ergo lex eterna nō videt eē idē q rō i mēte diuina exīs. ¶ P. De rōne legis est q vbo ꝓmulgef: vt supra dctm est: sz vbū i diuinis dr psonal⁹: vt i primo habitū est. rō aūt dr eēntial⁹ nō igr idē ē lex eterna qō rō diuina. ¶ P. Aug. dic i li. de vera religione. apparet supra mētē nostraz legē eē q̄ veritas dr. lex: autem supra mentem nostram exīstens est lex eterna. ergo veritas est lex eterna: sz nō ē eadem ratio vitatis et rōnis. ergo lex eterna nō ē idez qō rō sūma. ¶ Sz ꝫ ē q aug. dicit i primo de li. arbi. q lex eterna é sūma rō etiā sp obtēperādū ē. ¶ R⁹. dōm q sic i quolibz artifice ꝑexistit rō eor q ꝺstituunt p artē. ita etiā i quolibz gubernāte or q ꝑexistat rō ordinis eor q agēda sunt p eos q gubernationi subdunt: et sic rō rex fiēdar p artē vocat ars vel exēplar rer artificiatar: ita ēt rō gubernātis act⁹ subditor rōnē legis obtinet seruatis alys q supra eē dixim⁹ de legis rōne. Deus aūt p suā sapiētiā ꝺditor ē vniuersar rex: ad qs ꝓparat sic artū fex ad artificiata: vt i primo dctm est. Est ēt gubernator omnium actuum et motionum que inueniuntur in singulis creaturis: vt etiā i primo habitū ē: vñ sic rō diuine sapiētie q ea cūcta sunt creata rōnez hz artis vel exēplaris: vel idee: ita rō diuine sapiētie mouētis oia ad debitum finē obtinet rōnē legis. et sm hoc lex eterna nihil aliud est q̄z rō diuine sapiētie sm q ē directiua oīum actuū et motionū. ¶ Ad primū ergo dōz q aug. logt ibi de rōnib⁹ idealib⁹ q̄ respiciūt ꝓpias nās singular rer. et iō i eis inuenit q̄dā distinctio et pluralitas sm diuersos respect⁹ ad res: vt i primo habitū ē: sz lex dr directiua actuū i ordine ad bonū cōe: vt supra dctm ē. Ea aūt q̄ sūt i seipsis diuersa ꝺsiderant: vt vnū sm q ordinant ad aliqō cōe: et iō lex eterna ē vna q ē rō⁹ ordinis. ¶ Ad 2m dōm q circa vbū qōcūq; duo ptr ꝺsiderari. s. ipm vbū: et ea q vbo exꝑmunt: vbū. n. vocale é qddā ab ore hois platū: sz hec vba exꝑmunt q vbis hūanis significant. et eadē rō é de vbo hois mētali qō nihil é aliud q̄ qddā mēte ꝺceptū q̄ hō exꝑmit mētal⁹ ea de gb⁹ cogitat. Sicut igr i diuinis ipm vbū qō é ꝺceptio paterni itellect⁹ psonal⁹ dr: sz oia q̄cūq; sūt i scia ptis: siue eēntialia: siue psonalia: sicut etiā dei opa exꝑmunt hoc vbo: vt ps p aug. i. 15. de tri. et iter cetera q̄ hoc vbo exꝑmunt ēt ipa lex eterna vbo ipo ex ꝓmit: nec tñ pp hoc segt q lex eterna psonal⁹ i diuinis dicat: appropriat tñ filio pp euidētiā quā hz rō ad vbū. ¶ Ad tertiū dōm q rō itellectus diuini al⁹ se hz ad res q̄z rō humani itellect⁹. Intellect⁹. n. human⁹ est mēsuratus a rebus: vt supra ꝺceptus hois nō sit verus pp seipz: sz dr verus ex hoc q ꝺsonat rebus. Ex hoc. n. q res est vel non est opinio vera vel falsa est: intellectus vero diuinus est mēsura rerum q̄z vnaquaeq; res intantum habet de veritate inquantum immitatur intellectum diuinum: vt in primo dictum est: et ideo intellectus diuinus est verus sm se: vnde ratio citus ē ipsa veritas.

Ad secundum sic ꝓcedit. Videt q lex eterna non sit omnib⁹ nota: Quia vt dicit apostolus. i. ad Corint h. 2. Que sunt dei nemo nouit nisi spūs dei: sz lex eterna est qdā rō in mēte diuina existēs ergo oīb⁹ est ignota nisi soli deo. ¶ P. Sicut augustin⁹ dicit in libro de libero arbi. lex eterna est qua iustum est vt omnia sint ordinatissima: sz non oēs cognoscunt qualr oia sint ordinatissima. ergo nō oēs cognoscūt legem eternam. ¶ P. Augstinus dicit in libro de vera religione q lex eterna est de qua hoīes iudicare non pnt: sz sicut in primo ethicorum dicit: vnusquisq; bene iudicat que cognoscit. ergo lex eterna non est nobis nota. ¶ Sz contra est q augustinus dicit in libro de li. arbitrio q eterne legis notio nobis ipressa est. ¶ R⁹. dōm q dupl⁹ aliquid cognosci potest. Uno modo in seipso. alio modo in suo effectu in quo aliq̄ similitudo eius inuenit: sicut aliquis non videns solem in sua substantia cognoscit ipm in sua irradiatione. Sic igit dōm est q legem eternam nullus pōt cognoscere sm q in seipsa est nisi solus de⁹ et beati qui deum p eēntiam vident sz ois creatura rationalis ipsam cognoscit sm aliquā ei⁹ irradiationem vel maiorē: vel minorē. ois. n. cognitio veritatis est qdam irradiatio et participatio legis eterne q̄ est veritas icōmutabilis: vt augstinus dicit in li. de vera religione. Ueritatē aūt oēs aliqual⁹ cognoscūt ad minus quātū ad ꝓncipia communia legis nālis. in alys vo qdam plus et qdam minus participāt. de cognitione veritatis. et sm hoc ēt plus vel minus cognoscūt legē eternā. ¶ Ad primū ergo dōm q ea q̄ sunt dei in seipsis qdem cognosci a nobis non pnt: sz tamē in effectibus suis nobis manifestant. sm illud Ro. i. Inuisibilia dei per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur. ¶ Ad scōm dōm q legem eternam: q̄ si vnusquisq; cognoscat pro sua capacitate sm modum ꝓdictum: nullus tamē eam ꝓprehendere pōt. Non. n. totalr manifestari potest p suos effectus. et ideo non oportet q quicunq;

cognoscit legē eternā ſm modū p̄dictū: cognoscat totū ordinē rex quo oīa ſūt ordinatiſſima. ¶ Ad tertiū dōm: q̄ iudicare de aliquo p̄t intelligi dupl̄r. Uno mō ſic vis cognitiua diiudicat ō, p̄po obiecto: ſz illō Job. xi. Nōne auris verba diiudicat & fauces p̄mēdetis & ſapore. & ſz iſtū modū iudicy p̄bs dic̄ q̄ vnuſq̄q; bñ diiudicat q̄ cognoscit iudicando ſupra an ſit vex q̄ p̄ponit. Alio mō ſz q̄ ſupior iudicat de iferiori quodā practico iudicio: an. ſ. ita debeat eē vl̄ nō. Et ſic nullus p̄t iudicare de lege eterna.

Ad tertium ſic, p̄cedit. Uidet̄ q̄ nō oīs lex a lege eterna deriuet̄. Eſt. n. q̄dā lex fomitis: vt ſupra dictū ē: ipſa aūt nō deriuat̄ a lege diuina q̄ eſt lex eterna: ad ipſaz. n. p̄tinet p̄rudētia carnis: de q̄ Apoſtol⁹ dic̄ ad Ro. 8. q̄ legi dei nō p̄t eē ſubiecta: ergo nō oīs lex, p̄cedit a lege eterna. ¶ P̄. A lege eterna nihil iniquus, p̄cedere p̄t: qz ſic dictū ē: lex eterna ē ſm quā iuſtū ē vt oīa ſint ordinatiſſima: ſz q̄dā leges ſūt iniq̄. ſm illō Iſa. io. Ue q̄ p̄cedūt leges iniq̄s: ergo nō oīs lex, p̄cedit a lege eterna. ¶ P̄. Aug. dic̄ in p̄mo de li. ar. q̄ lex q̄ pplo regēdo ſcribit̄: recte multa p̄mittit q̄ p diuinā, p̄uidētiaz vidicāt̄: ſz rō diuine, p̄uidētie ē lex eterna: vt dictū ē: ergo nec ēt oīs lex retia dicit, "Per me reges regnāt & legū p̄ditores iuſta decernūt. Rō aūt diuine ſapiētie ē lex eterna: vt ſupra dictū eſt: g̃ oēs leges a lege eterna, p̄cedūt. ¶ Rñ⁹. dōm: q̄ ſic ſupra dictū ē: lex ip̄ortat rōnē quādā directiuā actuū ad finē. Inoībus aūt monētib⁹ ordinatis oz q̄ virtus ſecūdi mouētis deriuet̄ a p̄tute mouētis p̄mi: qz mouēs ſecūdū nō mouet niſi in q̄ntuz mouet̄ a p̄mo: vñ in oīb⁹ gubernātib⁹ idē videmus q̄ rō gubernātis a p̄mo gubernāte ad ſecūdos deriuat̄: ſicut rō eoz q̄ ſunt agēda i ciuitate deriuat̄ a rege per p̄ceptū i iferiores adminiſtratores. Et i artificialib⁹ etiam rō artificialiū actuū deriuat̄ ab architectore ad iferiores artifices q̄ manu opant̄: cū ergo lex eterna ſit rō gubernatiōis q̄ ſūt i ſupremo gubernāte: neceſſe ē: q̄ oēs rōnes gubernatiōis q̄ ſūt i iferiorib⁹ gubernātib⁹ a lege eterna deriuent̄. Huiuſmodi aūt rōnes iferioz gubernātiū ſūt q̄cūq; alie leges p̄ter legē eternā: vñ oēs leges inq̄ntū pticipāt de ratiōe recta itāū deriuāt̄ a lege eterna. Et pp boc Aug. dic̄ in primo de li. ar. q̄ i tpali lege nihil ē iuſtū ac legitimū qđ nō ex eterna hoies ſibi deriuauerūt. ¶ Ad p̄mū ergo dōz q̄ formes hz rōnē legis i hoīe inq̄ntū ē pena ꝓſequēs diuinaz iuſtitiā: & ſz boc manifeſtū ē q̄ deriuat̄ a lege eterna. Inq̄ntū vero iclinat ad pctū: ſic ꝓtrariat̄ legi dei & nō hz rōnē legis: vt ex ſupra dictis pz. ¶ Ad ſcōz dōm: q̄ lex būana intantū hz rōnē legis inq̄ntū eſt ſz rōnē rectā: & ſz boc manifeſtū ē q̄ a lege eterna deriuat̄: inq̄ntū vero a rōne recedit ſic dicit̄ lex iniq̄: & ſic ñ hz rōnē legis: ſz magis violētie cuiuſdā: & tñ in ipſa lege iniq̄ inq̄ntū ſeruat̄ aliqđ de ſilitudine legis ꝑpter ordinē p̄tātis ei⁹ qui legē fecit: ſz boc ēt deriuat̄ a lege eterna. Oīs. n. poteſtas a dño deo ē: vt dī Ro. iz. ¶ Ad tertiū dōm: q̄ lex būana dī aliq̄ p̄mittere: nō q̄ſi ea approbās: ſed q̄ſi ea dirigere nō potēs: multa aūt dirigūt̄ lege diuina q̄ dirigi nō poſſunt lege būana: plura. n. ſubdūt̄ cauſe ſupiori q̄ iferiori: vñ hoc ipm q̄ lex būana nō ſe ītromittit de his q̄ dirigere ñ p̄t: ex ordie legis eterne p̄uenit. Secus aūt eēt ſi approbaret ea q̄ lex eterna reprobat: vñ ex hoc ñ habet̄ q̄ lex humana nō deriuet̄ a lege eterna: ſed q̄ nō ea perfecte aſſequi poſſit.

Ad quartum ſic, p̄cedit. Uidet̄ q̄ neceſſaria & eterna ſubyciāt̄ legi eterne. Oē enim qđ rōnabile eſt rōni ſubdit̄: ſz volūtas diuina ē rōnabilis cū ſit iuſta. ergo rōni ſubdit̄: ſz lex eterna ē rō diuina: ergo volūtas dei ſubdit̄ legi eterne. volūtas aūt dei ē aliquid eternū: ergo ēt eterna & nēcaria legi eterne ſubdūt̄. ¶ P̄. Quicqđ ſubycit̄ regi ſubycit̄ legi regis. Filius aūt vt dī. i. ad Cor. xv. Subiect⁹ erit deo & p̄ri cū tradiderit ei regnū: ergo filius q̄ ē eternus ſubycit̄ legi eterne. ¶ P̄. Lex eterna ē rō diuine, p̄uidētie: ſz multa nēcaria ſubdūt̄ diuine, p̄uidētie ſic p̄manētia ſubſtātia & icorpalia & corpora celeſtia. ergo legi eterne ſubdūt̄ ēt nēcaria. ¶ Sz ō. ea q̄ ſūt nēcaria ipoſſibile ē aliter ſe hr̄e: vñ cohibitiōe nō idigēt: ſz ipōit̄ hoi lex vt cohibeat̄ a malis: vt ex ſupra dictis pz: ergo ea q̄ ſunt nēcaria legi ñ ſubdūt̄. ¶ Rñ⁹. dōm: q̄ ſic ſupra dictū ē: lex eterna eſt rō diuine gubernatōis. Quecūq; g̃ diuine gubernatōi ſubdūt̄: ſubyciunt̄ ēt legi eterne: q̄ vero gubernatōi eterne nō ſubdūt̄ neq; legi eterne ſubdūt̄. Hoz aūt diſtictio attendi p̄t ex his q̄ circa nos ſunt: būane. n. gubernatōi ſubdūt̄ ea q̄ p hoies fieri p̄nt: q̄ vero ad nāz hois p̄tinēt: ñ ſubdūt̄ gubernatōi būane. ſ. q̄ hō bēat aiaz: vl̄ manū: aut pedes. Sic igr̄ legi eterne ſubdūt̄ oīa q̄ ſūt i reb⁹ a deo creatis: ſiue ſint p̄tigētia: ſiue ſint nēcaria: ea vo q̄ p̄tinēt ad nāz vl̄ cēntia diuinā legi eterne ñ ſbdūt̄: ſz ſūt realr̄ ipa lex eterna. ¶ Ad p̄mū g̃ dōz: q̄ ō volūtate dei dupl̄r poſſum⁹ log̃. Uno mō q̄ntū ad ipaz volūtatē: & ſic cū volūtas dei ſit i rebus ñ ſbdit̄ gubnatōi diuine: neq; legi eterne: ſz idē ē qđ lex eterna. Alio mō poſſum⁹ log̃ ō volūtate diuina q̄ntū ad ipa q̄ de⁹ vult circa creaturas: q̄ gdē ſubiecta ſūt legi eterne inq̄ntuz hoz rō ē i dīna ſapiētia: & rōne hoz volūtas dei dr̄ rōnabilis: aliogn rōne ſuiipſi⁹ magis ē dicēda ipſa rō. ¶ Ad ſcōm dōz: q̄ fili⁹ dei nō ē a deo fact⁹. ſz nāl̄r ab ipo genit⁹: & iō nō ſbdit̄ diuine, p̄uidētie aut legi eterne: ſz magis ipe ē lex eterna p q̄dā appropriationē: vt pz p Aug. i li. de vera religiōe. Dr̄ aūt eē ſubiect⁹ p̄ri rōne būane nāe: ſz quā ēt p̄ dr̄ eē maior eo. Tertium p̄cedim⁹: qz p̄cedit de neceſſariis creatis. ¶ Ad q̄rtū dōm: q̄ ſic p̄bus dic̄ i. ſ. metaphice. Quedā neceſſaria hñt cām ſue neceſſitatis: & ſic boc ipz q̄ ipoſſibile ē ea alr̄ ſe hr̄e hñt ab alio: & boc ipz ē cohibitio q̄dā efficaciſſima. Nā q̄cūq; cohibēt i cōi intiō cohiberi dicunt̄ inq̄ntū tñ nō poſſunt aliter facere q̄ de eis diſponat̄.

Ad quintum ſic, p̄cedit. Uī q̄ nālia p̄tigētia nō ſubſint legi eterne. "Promulgatio enī ē ō rōne legis: vt ſupra dictū ē: ſz promulgatio nō p̄t fieri niſi ad creaturas rōnales q̄b⁹ p̄t aliq̄d denūciari: ergo ſole creature rōnales ſbſūt legi eterne: nō ergo nālia p̄tigētia. ¶ P̄. Ea q̄ obediūt rōni pticipāt aliq̄l̄r rōne: vt dr̄ in p̄mo ethicoz. Lex aūt eterna ē rō ſuma: vt ſupra dictuz ē: cū igit nālia p̄tigētia ñ pticipēt aliq̄l̄r rōne: ſz p̄ter⁹ ſint irrationabilia vī q̄ ñ ſbſint legi eterne. ¶ P̄. Lex eterna ē efficaciſſima: ſz i nālib⁹ p̄tigētib⁹ accidit ꝺfect⁹: ñ ergo ſubſunt legi eterne. ¶ Sz ō ē qđ dr̄ puer. 8. Qñ circūdabat mari terminuz ſuū: & legē dabat aqs ne trāſirēt fines ſuos. ¶ Rñ⁹. dicēdū: q̄ alr̄ ē ō lege hois dōz: & alr̄ de lege eterna q̄ eſt lex dei. Lex. n. hois ñ ſe extēdit niſi ad creaturas rationales q̄ hoi ſbyciunt̄. Cui⁹ ratio ē: qz lex ē directiua actuū g̃ p̄ueniunt ſbiectis gubnationi alicui⁹: vñ null⁹ p̄pe loquēdo ſuis actib⁹ legē iponit. Quecunq; aūt agunt̄ circa vluz rex irrationabiliuz hoi ſūdita: agunt̄ p actuz ipſi⁹ hois mouentis huiuſmodi res. nā huiuſmodi irrationales creature ñ agūt ſeipas: ſz ab alys agūt̄: vt ſupra hītū ē: & ideo reb⁹ irrationabilib⁹ hō legē iponere ñ p̄t q̄ntūcūq; ei ſbyciāt̄: reb⁹ aūt rōnabilib⁹ ſibi ſbiectis p̄t iponere legē inq̄ntū ſuo p̄cepto vl̄ venū ciatōe q̄cūq; ipmit mēti ei⁹ q̄dā regulā q̄ ē p̄ncipiū agēdi: ſic aūt hō ipmit ōnūciādo qđā iteri⁹ p̄ncipiū actuū hoi ſibi ſubo: ita ēt de⁹ ipmit toti nāe p̄ncipia, p̄pa actuū: & iō p hūc modū de⁹ dr̄ p̄cipe toti nāe: ſz illō ps. "Preceptū posuit & ñ p̄teribit. & p hāc ēt rōnē oēs mor⁹ & actiōes toti⁹ nāe legi eterne ſubdūt̄: vñ alio modo creature irrōnales: ſbdūt̄ legi eterne inq̄ntū mouēt̄ a diuina, p̄uidētia: nō aūt p intellectū diuini p̄cepti ſic creature rōnales. ¶ Ad p̄mum ergo dōm: q̄ boc mō ſe hz impſſio actiui p̄ncipij itrinſeci q̄ntuz ad res nāles: ſic ſe hz promulgatio legis q̄ntū ad hoies: qz p legis

ꝓmulgatione ī ꝓmiſſ hoīb⁹ quoddā directiuū ꝑncipiū humanoꝝ actuū: vt dictū ē. ¶ Ad ſcōz dōm: q creature irrationales nō ꝑticipāt rōne būana: nec ei obediūt: ꝑticipāt tñ p modū obedientie rōne diuia. Ad ꝓma.n.ſe extēdit virtus rōnis diuine q̄ vtus rōnis būane: z ſic mēbra corpis humāi mouēt ad iperiū rōnis: nō tñ ꝑticipāt rōne: qz nō hñt aliq̄ appbēſionem ordinatā ad rōnē. Ita ēt creature irrōnales mouēt a deo: nec tñ pp hoc ſunt rōnales. ¶ Ad 3ᵐ dōm: q defectꝰ q accidūt in rebꝰ nālibꝰ q̄uis ſint ꝑter ordinē cauſa tuz ꝑticulariū: nō tñ ſunt ꝑter ordinē cāꝝ vniuz: z ꝓcipue cauſe ꝓme q̄ deꝰ eſt cuiꝰ ꝓuidētia nihil ſubterfugere pōt: vt in ꝓmo dictū ē. Et qz lex eterna ē rō diuie ꝓuidētie: vt dictū ē: ideo defectꝰ reꝝ naturaliū legi eterne ſubdunt.

Ad ſextum ſic ꝓcedit. Uideť q ōēs res humane ſubyciant legi eterne. Dicit.n. Aplus ad Gal'.5. Si ſpū dei ducimini nō eſtis ſub lege. ſz viri iuſti q ſunt filij dei p adoptionē ſpū dei agunt ſm illud Ro.8. Qui ſpū dei agūt hi filij dei ſūt. ergo nō ōēs hoīes ſunt ſub lege eterna. ¶ P. Aplus dic ad Ro.8. Prudētia carnis inimica ē deo. legi.n. dei ſubta nō eſt: ſz multi hoīes ſūt ī gbus prudētia carnis dñat. ergo legi eterne q̄ ē lex dei non ſubyciūť ōēs hoīes. ¶ P. Aug. dic ī ꝓmo de li.ar. q lex eterna ē q̄ mali miſeriā: boni vitā btām meretť: ſz hoīes iā btī: vel iā dānati nō ſunt ī ſtatu meredi. ergo nō ſubſunt legi eterne. ¶ Sz ꝫ ē qđ Aug. dic. 9. de ci. dei. Nullo mō aliqđ legibus ſumi creatoris ordinationiq̄ ſubtrahit a quo pax vniuerſitatis adminſtrat. ¶ Rñ°. dōz: q duplex ē modus quo aliqđ ſubdit legi eterne: vt ex ſupra dictis pz. Uno mō inq̄tū ꝑticipat lex eterna p modū cognitōis. Alio mō p modū actiōis: z paſſiōis: inq̄tū ꝑticipat p modū iteriozis ꝓncipij motiui: z hoc ſcōo mō ſubdunť legi eterne irrōnales creature: vt dictū eſt: ſz qz rōnalis nā cū eo qđ ē cōe oibꝰ creaturis hz aliqđ ſibi ꝓpz ū inq̄tū ē rōnalis: iō ꝫ vtrūq̄ modū legi eterne ſubdit: qz z notionē legis eterne aliquo mō hz: vt ſupra dictū ē: z ite reꝝ vnicuiq̄ rōnali creature ineſt nālis inclinatio ad id qđ ē cōſonū legi eterne. Sumꝰ.n. inati ad hñdū vtutes: vt dr ī.2. ethicoꝝ. Uterq̄ tñ modus ipfectꝰ qđē eſt z quodāmodo corruptꝰ ī malis in gbꝰ z inclinatio nālis ad vtutē deprauat ꝑ habitū vitioſuz: z ite ipa nālis cognitio boni ī eis obtenebrat ꝑ paſſiōes z hitꝰ pctoꝝ. Jn bonis autez vterq̄ modus inuenit pfectio: qz z ſupra cognitōez nālem boni ſupaddit eis cognitio fidei z ſapiētie: z ſupra nālē inclinationē ad bonū ſupaddit eis interiꝰ motiuū gre z vtutis. Sic igr boni pfecte ſubſūt legi eterne tāq̄ ſemp ſm eā agētes: mali aūt ſubſunt qdē legi eterne: impfecte qdē q̄tū ad actōes ipſoꝝ: put iperfecte cognoſcūt: z ipfecte inclinant ad bonū: ſz q̄tū deficit ex pte actōis ſupplet ex pte paſſionis: put. ſ. intm patiūť qđ lex eterna dictat de eis: inq̄tū deficiunt facere qđ legi eterne ꝓuēit: vñ Aug. dic in ꝓmo de li.ar. Juſtos ſub eterna lege agere exiſtimo: z ī li. de cathetizandis rudibꝰ dic q deꝰ ex iuſta miſeria aīaꝝ ſe deſerētiū ꝓuenientiſſimis legibꝰ iferiozes ptes creature ſue nouit ordiare.

¶ Ad ꝓmū ergo dōz: q illud vbū Aplī pōt itelligi dupliciter. Uno mō vt eē ſub lege intelligat ille q nolēs obligationez legis ſubdit q̄ſi cuidā pōderi. vñ glo. ibidē dicit. q ſub lege ē q timoze ſupplicy qđ lex minat non amoze iuſtitie a malo ope abſtinet: z hoc mō ſpūales viri ñ ſūt ſub lege: qz p charitatē quā ſpūs ſcūs cordib⁹ eoꝝ ifūdit volūtarie id qđ legis ē iplēt. Alio mō ꝑt ēt itelligi inq̄tū hoīs opa q̄ ſpū ſcō agūť: magis dicūť eē opa ſpūs ſci q̄ ipſiꝰ hoīs. vñ cū ſpiritꝰ ſcūs ñ ſit ſub lege ſic nec filiꝰ: vt ſupra dictū ē: ſequť q huiuſmodi opa inq̄tū ſūt ſpūs ſancti ñ ſint ſub lege. z huic attēſtatur qđ Aplus dic. 2. ad Coz. 3. Ubi ſpūs dñi ibi libertas.

¶ Ad ſcōz dōz: q prudētia carnis nō ꝑt ſubyci legi dei ex pte actōis: qz iclinat ad actōes ꝓrias legi diuie. ſubyciť tñ legi dei ex pte paſſionis: qz meretť pati penā ꝫ legē diuie iuſtitie nihilominꝰ tñ ī nullo hoīe ita prudētia carnis dñat q totū bonū nāe corrūpat. z iō remānet ī hoīe icliatio ad agēdū ea q̄ ſūt legis eterne. Habitū ē. n. ſupra q pctm nō tollit totū bonū nāe. ¶ Ad tertiū dōm: q idē ē p qđ aliqđ ꝓpter ſuū gratie ſcit ī fine z p qđ mouetť ad finē. ſic corpus graue gratitate geſcit ī loco ī feriozi p quā etiā ad locū ipſuz mouetť. Et ſic dōm eſt: q ſicut ſm legē eternā aliq merent btitudinē vel miſeriā: ita p eandē legē in btitudine vel miſeria ꝓſeruāť, z ſm hoc z beati z dānati ſubſunt legi eterne.

XCIIII.

¶ Queſtio

Deinde conſiderādū ē de lege naturali. z circa hoc q̄runť ſex. ꝓmo ſit lex nālis. ſcōo q̄ ſint ꝓcepta legis nālis. 3° vtrū oēs actꝰ virtutū ſint de lege nāe. 4° vtrū lex nālis ſit vna apud omnes. 5° vtruz ſit mutabilis. 6° vtruz poſſit a mente hominis deleri.

Ad ꝓmum ſic ꝓcedit. Uideť q lex naturalis ſit habitꝰ. Quia vt pbus dicit in. 2. ethicoꝝ. Trīa ſunt ī aīa: potētia: habitꝰ z paſſio: ſz nālis lex nō eſt aliq̄ potentia aīe: nec aliq̄ paſſionū: vt pater enume rādo p ſingula. ergo lex nālis eſt habitꝰ. ¶ P. Baſilius dicit. q ſcientia ſiue ſinderiſis ē lex itellectꝰ nr̄i: qđ nō pōt intelligi niſi de lege nāli. ſed ſinderiſis ē habitꝰ qdā: vt ī ꝓmo habitū ē. ergo lex ē naturalis habitus. ¶ P. Lex nālis ſemp in hoīe mānet: vt ifra patebit. ſz nō ſemp rō hoīs ad quā lex ptinet cogitat de naturali lege. ergo lex naturalis nō ē actꝰ ſed habitus. ¶ Sz ꝫ eſt qđ Augu. dic in li. de bono ꝓuidentie. habitꝰ eſt quo aliqđ agit cū opus ē. ſed naturalis lex nō eſt huiuſmodi. ē. n. in puulis z dānatis q p eaz agere nō poſſūt. ergo lex naturalis nō ē habitꝰ. ¶ Rñ°. dōm: q aliqđ pt dici ē habitꝰ dupliť. Uno modo ꝓpie z eſſentialiť. z ſic lex naturalis nō eſt habitꝰ. Dictū eſt. n. ſupra q lex naturalis eſt aliqđ p rationē cōſtitutū: ſicut ēt ꝓpoſitionē quoddā opus rōnis. nō eſt aūt idē qđ ge agit z quo ge agit. Aliqs enim habitū grāmatice agit oratione cōgruā. Cū igitur habitꝰ ſit quo ge agit ñ pt eē q lex aliq̄ ſit habitꝰ. ꝑpe z eēntialiter. Alio mō pt dici habitꝰ pp id qđ habitu tenetť: ſic dr fides id qđ fidetur. z hoc mō qz ꝓcepta legis naturalis q̄ſq̄ ꝓſideraťr actu rōne. q̄ſq̄ aūt ſūt ī ea habitualiť tñ: ꝫ hūc modū pt dici q lex naturalis ſit habitꝰ: ſic ēt ꝓncipia idemōſtrabilia ī ſpeculatiuis ñ ſūt ipſi habitꝰ ꝓncipioꝝ: ſz ſūt ꝓncipia quoꝝ ē habitꝰ. ¶ Ad ꝓmū ergo dōz: q pbus itēdit ibi inueſtigare gebitꝰ. ¶ Ad 3ᵐ dōz: q rō illa ꝓcludit q lex nālis habitualiť teneť. z hoc ꝓcedimꝰ. ¶ Ad id vero qđ i ꝓriū obycit dōm q ꝺ eo qđ habitualiť ieſt q̄ſq̄ aliqs vti ñ ꝑt pp aliqđ impedimentū: ſic hō ñ ꝑt vti habitu ſcie pp ſomnū. z ſiliť puer ñ ꝑt vti habitu ſcie lectus ꝓncipioꝝ: vel etiā lege naturali q̄ ei habitualiter inēſt pprer defectum etatis.

Ad ſecundum ſic ꝓcedit. Uideť q lex naturalis ñ ꝓtineat plura ꝑcepta: ꝫ vnū tñ. Lex.n. ꝓtineť ī gñe ꝑcepti: vt ſupra habituz ē: ſi igr eēnt multa ꝑcepta legis naturalis: ſequeť q etiā eſſent multe leges naturales. ¶ P. Lex naturalis ꝓſequ hoīs naturā: ꝫ būana natura eſt vna ꝫ totū: ꝫ ſit multiplex ſm partes: aut ergo eſt vnū ꝑceptū tñ legis nature pp vnitatē totiꝰ: aut ſūt multa ꝫ multitudinē ptiū nature būane: z ſic oportebit q etiā ea q̄ ſūt ō iclinatōe ꝓcupiſcibilis ptineāt ad legē nālē. ¶ P. Lex ē aliqđ ad rōnē ptinēs: vt ſupra dictū ē: ꝫ rō ī hoīe eſt.

vna tñ: ergo solū vnū p̄ceptū ē legis nālis. ¶ Sz ꝺ ē: qz sic se hñt p̄cepta legis nāl'i boīe q̄tū ad opabilia sic̄ se hñt pri ma p̄ncipia ī ōmōstratiuis. sz p̄ria p̄ncipia idemōstrabilia sūt plura. ergo z p̄cepta legis nāe sūt plura. ¶ Rñ°. ꝺz: q᷑ sic̄ supra dictū ē: p̄cepta legis nāe boc mō se hñt ad rōnem practicā sic̄ p̄ncipia pma demōstrationū se hñt ad rōnē spe culatiuā: vtraq᷑z. n. sunt q̄dā p̄ncipia p se nota. Dr̄ ät aliqd p se notū dupl'r. Uno mō fz se. Alio mō quo ad nos. fz se qdē q̄libet ꝓpō dr̄ p se nota cui⁹ ꝑdicatū ē ō rōne subi: ꝺtigit tñ q᷑ ignoz̄ati diffinitōez subi talis ꝓpositio ñ erit p se nota. sic̄ ūsta ꝓpō: hō est rōnale: ē p se nota. fz sui naturā: qz q᷑ dic̄ ho minē dic̄ rōnalē: z tñ ignoz̄ati qd sit hō: hec ꝓpō nō ē p se no ta. z ide ē q᷑ sic̄ dic̄ Boeti⁹ ī li. de hebdomadib⁹. Quedā sūt dignitates vl' ꝓpōnes p se note cōiter oīb⁹: z huiusmodi sūt ille, ꝓpōnes q᷑z termini sunt oīb⁹ noti. vt oē totū ē mai⁹ sua ꝑte z q᷑ vni z ide sūt eq̄lia sibi iuicē sūt eq̄lia; q᷑dā vo ꝓpositi ōes sūt p se note solis sapiētib⁹ q᷑ termios ꝓpōnū itelligūt qd significēt: sic̄ itelligēti q᷑ ägel⁹ nō ē corꝓ⁹ p se notū ē q᷑ ñ est circūscriptiue ī loco: qō ñ ē mäifestū rudib⁹ q᷑ hoc nō ca piūt. Jn his ät q᷑ ī appbēsiōe boiuz cadūt qdā ordo iueniē. Nā illō qō p̄io cadit ī appbēsiōe ē ens cui⁹ ītellect⁹ icludit ī oīb⁹ q̄cūq᷑ gs appbēdit: z iō ꝑmū ꝑncipiū idemōstrabile est: q᷑ ñ ē sīl' affirmare z negare: qō fundat supra rōnē entis z ñ entis: z sup hoc ꝑncipio oīa alia fundāt: vt dic̄ ī. 4. meta ꝓbice. Sicut ät ens ē ꝑmū qō cadit ī appbēsiōe simpl'r: ita bonū ē ꝑmū qō cadit ī appbēsiōe practice rōnis q᷑ ordinat ad opus. Oē. n. agēs agit pp finē: q᷑ bz rōnē bōi: z iō ꝑmū ꝑn cipiū ī rōne practica ē qō fundat supra rōnē bōi: q᷑ ē bonū ē qō oīa appetūt: boc ē q᷑ ꝑ⁹ p̄ceptū legis q᷑ bonū ē faciēdū z ꝓsequēdū: z malū vitādū: z sup hoc fundāt oīa alia p̄cepta legis nature: vt. s. oīa illa faciēda vel vitāda ptineāt ad pce pta legis nature: q᷑ rō practica nāl'r appbēdit eē bōa hūana: q᷑ vo bonū bz rōnē finis: malū ät rōnē ꝺru: idē ē q᷑ oīa illa ad q᷑ hō bz nālē iclinatōez rō nāl'r appbēdit vt bōa z p̄ oīs vt ope, ꝓsequēda: z ꝺria coꝛ vt mala z vitāda; fz igr̄ ordinē iclinationū nāliū ē ordo p̄ceptoꝛ legis nature. Jnest. n. pri mo iclinatio boīs ad bonū fz nāz ī q᷑ cōicat cū oīb⁹ substan tys, put. s. q᷑libz suba appetit ꝓfuatōez sui eē fz suā nāz: z fz hāc iclinatōez ptiet ad legē naturalē ea p q᷑ vita hoīs ꝓser uaī z ꝺriū ipedit. Scōo iest boī iclīatio ad aliq᷑ magis spe cialia fz naturā ī q᷑ cōicat cū ceteris aīalib⁹: z fz boc dicūt ea eē de lege naturali q᷑ natura oīa aialia docuit: vt ē ꝺmix tio maris z feie: z educatio liberoꝛ z silia. Tertio mō inest boī iclīatio ad bonū fz naturā rōnis q᷑ ē sībi, ppria: sic̄ bō bz naturalē iclinatōez ad hoc q᷑ vitatē cognoscat de deo: z ad hoc q᷑ ī societate viuat: z fz boc ad legē naturalē ptinēt ea q᷑ ad huiusmodi iclīatōez spectāt: vtpote q᷑ hō ignoz̄ātiā vi tet q᷑ alios nō offendāt cū q᷑b⁹ ꝺz ꝙuersari: ꝛc. huiusmodi q᷑ ad boc spectāt. ¶ Ad ꝑmū ergo ꝺz: q᷑ oīa ista p̄cepta legis nature incīptū referūt ad vnū ꝑmū p̄ceptū hūt rōnē vni⁹ legis naturalis. ¶ Ad scōz ꝺz: q᷑ oēs huiusmodi iclinatio nes q᷑ūcūq᷑z ptiū nature būane: puta ꝛcupiscibilis z irasci bilis: fz q᷑ regulāt rōne: ptinēt ad legē naturalē z reducūt ad vnū ꝑ⁹ p̄ceptū: vt dictū ē: z fz boc sūt mlta p̄cepta legis nature ī seipsis: q᷑ tñ cōicāt ī vna radice. ¶ Ad tertiū ꝺm: q᷑ rō z sī ī se vna sit: tñ ē ordinatiua oīuz q᷑ ad hoīes spectāt: z ꝑm boc sub lege rōnis ꝛtinēt oīa ea q᷑ rōne regulari pñt.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uideī q᷑ nō oēs act⁹ vtu tū sint de lege nature. Quia vt supra dictū ē: de rōne legis ē vt ordinet ad bonū cōe. fz q᷑dā vtutū act⁹ ordināt ad bonū ꝑticulārē alicui⁹: vt ꝑz p̄cipue ī actibus t ēperātie: nō ergo oēs act⁹ virtutū legi subdunt nāli: ¶ ꝑ Omnia pctā aliq᷑b⁹ virtuosis actib⁹ opponūt: sī igr̄ oēs act⁹ vtutū sint vel lege nature: vr ex ꝛsequēti q᷑ oīa pctā sint ꝺ natura: qō tñ spāliter de q᷑busdā pctis ꝺr̄. ¶ ꝑ. In his que sūt fz naturā oēs ꝛueniūt: fz ī actib⁹ vtutū nō oēs ꝛueniūt: aliq᷑d. n. ē vtuosuz vni q᷑ ō ē alteri vitiosuz: ergo nō oēs act⁹ vtutū sūt de lege nature. ¶ Sz ꝺ est q᷑ Damas. ꝺic̄ ī. 3. li. q᷑ vtutes sunt naturales: q᷑ z act⁹ vtuosi subiacēt legi nature. ¶ Rñ°. ꝺm: q᷑ de actibus vtuosis ꝺupl'r loq possumus. Uno mō incīptū sūt tales act⁹ ī p̄prys spēb⁹ considerati. Si igr̄ loq̄mur de actib⁹ vtutū incīptū sūt vtuosi: sic oēs act⁹ vir tuosi ptinēt ad legē nature. Dictū est. n. q᷑ ad legez nature ptinet oē illud ad q᷑ hō iclinat' fm suā naturā. Inclinat' aūt vnumquod᷑q᷑ natural'r ad opationez sibi ꝛueniente fz suā ꝑpriā formā: sicut ignis ad calefaciendū: vñ cū aīa rō nalis sit ꝑpria forma hoīs: natural' iclinatio iest cuilibz ho mini ad hoc q᷑ agat fz rōnez: z hoc est agere fm vtutez: vñ fz hoc oēs act⁹ virtutū sūt de lege naturali: dictat. n. hoc natu ral'r vnicuiq᷑ ꝑpria rō vt vtuose agat. Sed si loq̄mur de actib⁹ virtuosis fz seipsos, put. s. in ꝑprys specieb⁹ cōsiderā tur: sic nō oēs act⁹ virtuosi sūt de lege nature: multa. n. fm vtutez fiūt ad q᷑ natura nō ꝑmo iclīat: sz p rōnis ingsitionez ea hoīes adiuenerūt quasi vtilia ad bene viuendu. ¶ Ad ꝑmū ergo ꝺz: q᷑ temperātia est circa ꝛcupiscentias natu rales cibi z ꝓpt⁹ z venereoꝛ: q᷑ qdez ordināt ad bonuz cōe nature: sic̄ z alia legalia ordināt ad bonū cōmune morale. ¶ Ad scōz ꝺz: q᷑ natura hoīs pōt ꝺici vel illa q᷑ est ꝑpa ho minis: z fz hoc oīa pctā icīptū sūt ꝺ rōnez: sūt etiā ꝺ naturā: vt ꝑz ꝑ Damas. i. 2. lib. vel illa q᷑ est cōis boī z alys aialib⁹: z fz hoc q᷑dā spālia pctā ꝺicūt eē ꝺ naturā: sic̄ ꝺ ꝺmixtionez maris z feie q᷑ ē naturalis oīb⁹ aīalib⁹ est ꝛcubit⁹ masculoꝛ q᷑ spāliter dr̄ vitiū ꝺ naturā. ¶ Ad tertiū ꝺz: q᷑ rō illa ꝑ cedit de actib⁹ fm seipsos ꝛsideratis. sic. n. ꝑ diuersas ho minis ꝛditōes ꝺtigit q᷑ alig act⁹ sunt aliq᷑b⁹ vtuosi tā q᷑z eis ꝓportionati z ꝛueniētes: q᷑ tamē sunt alys vitiosi tanq᷑z eis non ꝓportionati.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uideī q᷑ lex nature ñ sit vna apud oēs. Dicit. n. ī decre tis dis. ꝑma: q᷑ ius naturale ē q᷑ ō i lege z i euāgelio ꝛtinet. sz hoc nō ē cōe oīb⁹: qz vt dr̄ ‘Ro. io.’ Nō oēs obediūt euāge lio. ergo lex natural' nō ē vna apud oēs. ¶ ꝑ. Que sūt fz le gez iusta esse dicūt: vt dr̄ i. 5. ethicoꝛ: sz ī codez li°. dr̄ q᷑ ni hil est ita iustū apud oēs q᷑n apud aliquos diuersificet: ergo ēt lex nālis ñ est apud oēs eadē. ¶ ꝑ. Ad legē nāe ptinet id ad q᷑ hō fz nām suā iclinat': vt supra dictū ē: sz diuersi hoīes nāl'r ad diuersa iclināt: aliq᷑ qdē ad ꝛcupiscētiā voluptatū: aliq᷑ ad ꝺesideria honoꝛ: aliq᷑ ad alia: ergo nō ē vna lex natu ral' apud oēs. ¶ Sz ꝺ ē q᷑ Jsidoꝛ ꝺic̄ ī li. ethymologiarum. Jus naturale ē cōe oī natōi. ¶ Rñ°. ꝺm q᷑ sic̄ supra dictū est: ad legē nature ptinēt ea ad q᷑ hō natural'r iclinat': iter q᷑ hoī ꝑpriū ē vt cīlinet' ad agēdū fz rōnē: ad rōnē ät ptiet ex cōib⁹ ad ꝑpria ꝓcedere: vt ꝑz ex ꝑmo phicoꝛ. Aliter tñ cir ca hoc se hz rō speculatiua: z aliter practica. qz. n. rō specula tiua p̄cipue negociat' circa neč aria q᷑ ipossibile ē aliter se ha bere: absq᷑ aliquo ōfectu iuēit' vitas ī ꝺditiōib⁹ ꝑpry⁹: sicut z ī ꝑncipys cōib⁹: fz rō practica negociat' circa ꝺtigētia: ī q᷑ b⁹ sūt opatōes būane: z iō si ī cōib⁹ sit aliq᷑ neč itas: q᷑to ma gis ad ꝑpria ōscēdit tāto magis iueniē ōfect⁹. Sic igr̄ ī spe culatiuis ē eadez vitas apud oēs tā ī ꝑncipys q᷑z ī cōclusioni b⁹: fz vitas ñ apud oēs cognoscat' ī cōclusionib⁹: fz solū ī ꝑnci pys q᷑ dicūt cōes ꝛceptiones. Jn opatiuis ät ñ ē eadē veri tas vel rectitudo practica apud oēs q᷑z tū ad ꝑa: fz solū q᷑z tū ad cōia: z apud illos apud quos ē cadē rectitudo ī ꝑprys nō ē equaliter oīb⁹ nota. Sic igr̄ ꝑz q᷑ q᷑z tū ad cōia ꝑncipia rōnis siue speculatiue siue practice ē eadē vitas seu rectitudo apud oēs eq̄liter z nota. Quātū vo ad ꝑpas ꝛcl'ones rōnis specu latiue est eadē vitas apud oēs: nō tñ eq̄l'r oīb⁹ nota. Apud oēs enī vez est q᷑ triāgul⁹ hz tres ägulos eq̄les duob⁹ rectis: q᷑z uis hoc non sit omnibus notum: sed q᷑z tum ad ꝑpias con clusiones rationis practice nec est eadem veritas seu re ctitudo apud omnes: nec etiam apud quos est eadem est

equaliter nota. Apud oēs.n. hoc rectum est ⁊ verū vt fm rōnē agat. Ex hoc ät ꝓncipio segt̄ q̄si ꝯclusio ꝑticularis: q̄ ōpositā sint reddēda. ⁊ hoc gdē vt ī plurib⁹ vez ē: sz pōt in aliquo casu ꝯtigere q̄ sit dānosum: ⁊ p ꝯs irrōnabile si depositā reddāt: puta si aliqs petat ad ipugnādū pr̄iaz. ⁊ h tāto magis iuenit̄ deficere q̄to magis ad ꝑticularia descendit̄: puta si dicat̄ qđ depositā sint reddēda cū tali cautiōe vel tali modo. Quāto.n. plures ꝯditōes ꝑticulares apponūt̄: tāto plib⁹ mōis poterit ōficere vt nō sit rectū vl̄ ī reddēdo: vl̄ ī nō reddēdo. Sic igr̄ dōz ē: q̄ lex nāe q̄tū ad pr̄ia ꝓncipia cōia ē eadē apō oēs ⁊ fz rectitudinē ⁊ fz notitiā: sz q̄tū ad q̄dā ꝑa q̄ sūt q̄si ꝯclones ꝓncipioꝝ cōiuz: ē eadez apō oēs ēt vt ī plib⁹ ⁊ fz rectitudinē ⁊ fz notitiā. sz vt ī pauciorib⁹ pt deficere ⁊ q̄tū ad rectitudinē pp aliq̄ ꝑticularia impedimēta. sic ēt nature gnābiles ⁊ corruptibiles deficiūt vt ī pauciorib⁹ pp impedimēta: ⁊ ēt q̄tū ad notitiā. ⁊ hoc pp hoc q̄ aliq̄ hūt depravatā rōnē ex passiōe seu ex mala cōsuetudine seu ex mala hītudine nāe. sic apud germanos olim latrocinium nō reputabat̄ iniquū: cū tñ sit expresse ꝺ legē nature: vt refert Julius Cesar ī li. de bello gallico. ¶ Ad ꝑmū g̃ dōm: q̄ vbū illō nō ē sic intelligēdū q̄si oīa q̄ i lege ⁊ i euāgelio ꝯtinēt̄ sint ō lege nāe: cū multa trahāt̄ sibi supra nāz: sz qz ea q̄ sunt de lege nature plenarie ibi tradūt̄. vñ cū dixisset Gratianus q̄ ius nāle ē qđ i lege ⁊ i euāgelio ꝯtinet̄: stati explicādo subiūxit. q̄ q̄sq̄ iubet̄ alq̄ facere qđ sibi vult fieri. ¶ Ad scām dōz: q̄ vbū phi ē intelligēdū de his q̄ sunt nāl̄r iusta: nō sic ꝓncipia cōia: sz sic q̄dā ꝯclones ex his derivate q̄ vt ī plurib⁹ hūt rectitudinē: ⁊ i pauciorib⁹ deficiūt. ¶ Ad tertiū dōm: q̄ sic rō in hoie dñat̄ ⁊ iperat alys potētijs: ita oz q̄ oēs iclinatōes nāles ad alias potētias pertinētes ordinēt̄ fz rōnē. vñ de hoc ē apō oēs cōiter rectū: vt fm rōnē dirigāt̄ oēs hominū inclinationes.

Ad quintum sic ꝓcedit. Videt̄ q̄ lex nāe mutari possit. Quia sup illud Eccle. 17. Addidit eis disciplinā ⁊ legē vite. dic glo. legē lre q̄tuz ad correctōez legis nālis scribi volūt: sz illō qđ corrigit̄ mutatur: ergo lex naturalis pt mutari. ¶ ℙ. Cōtra legē natura lē ē occisio inocētis: ⁊ ēt adulteriū ⁊ furtū. sz ista iuenīunt̄ ee mutata a deo: puta cū deꝰ ꝓcipit Abrae q̄ occideret filiū inocētē: vt hr̄ Gen. 22. Et cū ꝓcepit iudeis vt mutuata egyptioꝝ vasa subriperēt: vt hr̄ Exo. 12. Et cū ꝓcepit Osee vt vxorē fornicariā accipet: vt hr̄ Osee. 1. ergo lex natural̄ pōt mutari. ¶ ℙ. Isidorus dic ī li. ethymologiaꝝ: q̄ cōis oīuz possessio ⁊ vnā libertas ē de iure naturali: sz vt videmus ee mutata p leges hūanas: ergo videt̄ q̄ lex natural̄ sit mutabilis. ¶ Sz ꝺ ē qđ dr̄ ī decretis di. 5. Naturale ius ab exordio rōnalis creature nec variat̄ tpe: sz imutabile ꝑmanet. ¶ Rñ. dōm: q̄ lex naturalis pōt itelligi mutari dupl̄r. Uno mō p hoc q̄ aliqd ei addat̄ ⁊ sic nihil ꝓhibet legē naturalē mutari. multa.n. supra legē naturalē supaddita sūt ad hūanā vitā vtilia tā p legē diuinā q̄tū ēt p leges hūanas. Alio mō pt itelligi mutatio legis naturalis p modū subtractōis: vt. s. aliqd ōsinat ee ō lege naturali qđ prius fuit ꝺ legē naturalē. ⁊ sic q̄tū ad ꝑma ꝓncipia legis nature lex nature ē oīno mutabil̄. q̄tū aūt ad scōa ꝑcepta q̄ diximus ee q̄si q̄sdā ꝓprias ꝯclones ꝓpinq̄s ꝑmys ꝓncipijs: sic lex naturalis ñ imutat̄: gn vt ī plurib⁹ sit rectum semp qđ lex naturalis hz. pōt tñ mutari i aliquo ꝑticulari ⁊ ī pauciorib⁹ pp aliq̄s spāles cās impedientes obſuātiā taliū ꝓceptoruz: vt supra dictū ē. ¶ Ad ꝑmū ergo dōz q̄ lex scripta data dr̄ ee ad correctōez legis natural̄: vel qz p legē scriptam suppletū ē qđ legi nature deerat: vl̄ qz lex nature i aliquorū cordib⁹ q̄tū ad aliq̄ corrupta erat ītm̄ vt extimarent ee bona q̄ naturaliter sunt mala: ⁊ talis corruptio correctiōe indigebat. ¶ Ad scām dōm: q̄ naturali morte moriūtur oēs cōiter tam nocētes q̄z inocētes: q̄ gdē naturalis mors diuina ptāte inducit̄ pp pctm̄ originale. Fm illud ꝑmo ad Ro. 6. Stipendium peccati mors. Sed ꝺs mortificat ⁊ vivificat. ⁊ iō absq̄ aliq̄ iustitia fz gū. 2. Dns mortificat ⁊ vivificat. ⁊ iō absq̄ aliq̄ iustitia fz mādatū dei pōt infligi mors cuicūq̄ homini vel nocenti vel inocēti. Sil̄r ēt adulteriū est cōcubit⁹ cū vxore alienat̄ q̄ gdē est ei deputata fz legē diuinit⁹ traditā. vñ ad q̄cūq̄ mulierē aliqs accedat ex mādato diuino: nō est adulteriū nec fornicatio. Et eadē rō ē de furto qđ est acceptio rei alienę. gcgd.n. accipit aliqs ex mādato dei q̄ est dns vniuersoruz: nō accipit absq̄ volūtate dn̄i: qđ ē furari. Nec solū i rebus hūanis gcgd a deo mādat̄ hoc ipso ē debitū: fz ēt i rebus naturalib⁹ gcgd a deo fit ē naturale quodāmodo: vt ī ꝑmo dictū est. ¶ Ad tertiū dōm: q̄ aliqd dicit̄ esse de iure naturali dupl̄r. Uno modo qz ad hoc natura iclinat sicut nō ee iniuriā alteri faciēdā. Alio modo qz natura nō inducit contrariū: sicut possem⁹ dicere q̄ hoiem ee nudū est de iure naturali: qz natura nō dedit ei vestitū: sz ars adinuenit: ⁊ hoc modo cōis oīum possessio ⁊ oīum vna libertas dr̄ ee de iure naturali: qz. s. distinctio possessionū ⁊ seruitus nō sunt inducte a natura: sz p hoīum rōnē ad vtilitatē hūane vite: ⁊ sic etiā in hoc lex nature nō est mutata nisi p additionē.

Ad sextum sic ꝓcedit. Videt̄ q̄ lex nature possit a corde hoīs aboleri. Quia Ro. 2. sup illud. Cū gētes q̄ legē nō hūt ⁊c. Dicit glo. q̄ ī interiori hoīe p grām inouato: lex iustitie iscribit̄ quā delcuerat culpa: sz lex iustitie est lex nature: g̃ lex nature pt deleri. ¶ ℙ. Lex gratie est efficatior q̄z lex nature: sed lex gratie delet̄ p culpā: ergo multo magis lex nature pōt deleri. ¶ ℙ. Illud qđ lege statuit̄ inducit̄ quasi iustū: sed multa sunt ab hoībus statuta cōtra legē nature: ergo lex nature pōt a cordib⁹ hoīuz minū aboleri. ¶ Sz ꝺ est qđ Aug. dicit in. 2. ꝓfes. Lex tua scripta est ī cordibus hoīuz: quā nec vlla gdē delet iniquitas: sed lex scripta ī cordib⁹ hoīum est lex naturalis: ergo lex naturalis deleri nō pōt. ¶ Rñ. dōm: q̄ sicut supra dictū est: ad legē naturalez ptinent ꝑmo qdez q̄daz ꝑcepta cōmunissima q̄ sunt omnib⁹ nota: q̄dā aūt secūdaria ꝑcepta magis ꝓpria: q̄ sunt q̄si cōclusiones ꝓpinque ꝓncipijs. q̄tū ergo ad illa ꝓncipia cōmunia lex naturalis nullo modo pōt a cordibus hoīuz deleri ī vniuersali: delet̄ tamē in particulari opabili fm q̄ rō impedit̄ applicare cōe ꝓncipiū ad particulare operabile. ꝓpter ꝯcupiscētiā vel aliquā aliā passionez: vt supra dictum est: q̄tuz vero ad alia ꝑcepta secundaria potest lex naturalis deleri de cordibus hominū: vel ꝓpter malas psuasiones eo modo quo etiā in speculatiuis errores cōtingunt circa cōclusiones necessarias: vel etiam ꝓpter prauas cōsuetudines ⁊ habit⁹ corruptos: sicut etiam apud quosdaz nō reputabāt̄ latrocinia peccata: vel ēt vitia ꝯtra naturaz: vt etiā Apostolus dicit ad Ro. ꝑmo. ¶ Ad ꝑmū ergo dicēdū: q̄ culpa delet legē nature in particulari: nō aūt in vniuersali: nisi forte q̄tum ad secūda ꝑcepta legis nature eo mō quo dictū est. ¶ Ad scōz dōm: q̄ gratia ⁊ si sit efficatior q̄z natura: tñ natura essentialior est hominis: ⁊ ideo magis permanēs. ¶ Ad tertiū dōm: q̄ rō illa ꝑcedit de secūdis ꝑceptis legis nature: cōtra que aliq̄ legislatores statuta aliqua fecerūt que sunt iniqua.

XCV. Questio.

Deinde cōsiderādū est de lege hūana: ⁊ ꝑmo qdē de ipa lege fz se. Scōo de potestate eius. Tertio de eius mutabilitate. ¶ Circa ꝑimū queruntur quattuor. ℙrimo de vtilitate ipius. Secūdo de origine eius. Tertio de qualitate ipsius. Quarto de diuisione eiusdem.

Ad primum sic ꝓcedit. Videt̄ q̄ nō fuerit vtile aliq̄s leges pōi ab hoīb⁹. Intētio.n. cuiuslibz legis ē vt p eā hoīes fiāt bōi: sic supra dictū est: q̄

hoies magis iducunt ad bonū volūtary p monitões q̄z co/
acti p leges: ergo nō fuit necessariū leges ponere. ¶ Ꝑ. Si
cut dicit pḥus i. ℈. ethicoꝝ. Ad iudicē ꝺfugiūt hoies sic ad
iustū aīatū: sz iustitia aīata est melior q̄z inaīata q̄ legib⁹ cō/
trio iudicū q̄z ꝙ sup hoc lex aliqua cederet. ¶ Ꝑ. Lex ois
directiua ē actuū hūanoꝝ: vt ex supra dictis pz: sz cū hū/
ni act⁹ cōsistant i singularib⁹ q̄ sunt infinita: nō possunt ea q̄
ad directionē hūanoꝝ actuuz ptinēt sufficiēter cōsiderari
nisi ab aliquo sapiēte q inspiciat singula: ergo meli⁹ fuisset
arbitrio sapiētū dirigi act⁹ humanos q̄z aliqua lege posita:
ergo ñ fuit necessariū leges hūanas pōere. ¶ Sz ↄ ē qđ Isi
dorus dic̄ i li. ethymologiaꝝ. Facte sunt leges: vt eaꝝ me/
tu hūana cohercereť audacia tutaq̄ sit iter iprobos inocē/
cultas: sz hec sunt necessaria maxie hūano generi: ergo ne/
cessariū fuit ponere leges hūanas. ¶ Ro. dz: ꝙ sic ex su/
pra dictis pz: homini nāliter iest q̄dā aptitudo ad vtutē: sz
ipsa vtutis pfectio necesse ē ꝙ homini aduēiat p aliquā di/
sciplinā: sicut ēt videm⁹ ꝙ p aliquā industriā subueniť ho/
mini i suis necessitatib⁹. puta in cibo ꝛ vestitu: quoꝝ initia
q̄dā hz a nā. l. rōnē ꝛ man⁹: nō aūt ipm ꝺplemētū sic̄ cetera
aialia qb⁹ nā dedit sufficiēs tegumētū ꝛ cibū. Ad hanc aūt
disciplinā nō de facili iuenit homo sibi sufficiēs: qz pfectio
vtutis p̄cipue ꝺsistit i retrahēdo hoiem ab idebitis delecta/
tionib⁹ ad q̄s p̄cipue hoies sunt ꝓni: ꝛ maxie iuuenes circa
quos ē efficaciоr disciplia: ꝛ iō oz ꝙ huiusmodi disciplinā p
quā ad vtutē puēiať hoies ab alio soztiāť: ꝛ qđē q̄tū ad il/
los iuuenes q sunt ꝓni ad act⁹ vtutū ex bona dispositōe na/
ture vl̄ ꝺsuetudie: vel magis diuino munere sufficit discipli/
na p̄na q̄ est p monitões. Sz qz inueniūť qđā ꝓterni ꝛ ad
vitia ꝓni q vbis de facili moueri nō possūt: necessariū fuit
ꝙ p vim vl̄ metū cohiberēť a malo: vt saltē sic male facere
desistētes: ꝛ alys getā vitā redderēt: ꝛ ipsi tādē p huiusmo/
di assuetudinē ad hoc ꝓduceréť ꝙ volūtarie facerēt q̄ pri⁹
metu iplebāt: ꝛ sic fierent vtuosi. huiusmodi aūt disciplina
cogēs metu pene ē disciplina legū: vñ necessariū fuit ad pa
cē hoīum ꝛ vtutē ꝙ leges ponerēť: qz sicut pḥus dicit i pri⁰
politice. Sicut hō si sit pfect⁹ virtute ē optimū aīaliū: sic si
sit sepatus a lege ꝛ iustitia est pessimū oīuz: qz homo hz ar/
ma rōnis ad expellēdas ꝺcupiscētias ꝛ feuities q̄ nō habēt
alia aīalia. ¶ Ad ꝓmū ergo dōz: ꝙ hoies bñ dispositi meli⁹
iducūť ad vtutē monitiōib⁹ volūtarys q̄z coactōe: sz quidā
male dispositi nō ducūť ad vtutē nisi coganť. ¶ Ad scōm
dōm ꝙ sic pḥus dic̄ i ꝓmo rhetoricoꝝ. Meli⁹ est oīa ordi/
nari lege q̄z dimittere iudiciū arbitrio: ꝛ hoc pp tria. primo
qđē qz felici⁹ ē iuenire paucos sapiētes q sufficiāt ad rectas
leges ponēdas q̄z multos q regrereť ad recte iudicādū de
singulis. Scōo qz illi q leges ponūt ex m⁹to tpe ꝺsiderāt
qđ lege ferēdū sit: sz iudicia de singularib⁹ factis fiūt ex ca/
sib⁹ subito exoztis. Facili⁹ aūt ex m⁹tis ꝺsideratis pōt hō vi
dere qđ rectū sit q̄z solū ex aliquo vno facto. Tertio qz le
gislatores iudicāt i vl̄i ꝛ de futuris: sz boies iudicys p̄siden
tes iudicāt de p̄tib⁹ ad q̄ afficiunť amoze vl̄ odio aut aliq̄
cupiditate. ꝛ sic eoꝝ depzauať iudiciū: qz ergo iustitia aīata
iudicis nō inueniť i m⁹tis: ꝛ qz flexibilis ē iō necessariuz fuit
vt i gbusc̄q̄ ē possibile legē determinare qđ iudicādū sit:
ꝛ paucissima arbitrio hoiuz cōmittere⁹. ¶ Ad z^m dōz: ꝙ q̄/
daz singularia q̄ nō possunt lege cōphēdi: necesse ē cōmitte
re iudicibus vt ibidez pḥus dicit: puta de eo qđ est factum
esse: vel nō esse: ꝛ de alys huiusmodi.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uideť ꝙ nō ois lex hūanit⁹ posita a lege nāli veniat
tur. Dic̄. n. pḥus i. ℈. ethicoꝝ. ꝙ iustū legale ē qđ ex p̄ncipio
qđē nihil differt vtꝝ sic vl̄ aliter fiat: sz i his q̄ oriūť ex lege
nāli differt vtꝝ sic vel aliter fiat. ergo ea q̄ sunt legib⁹ hūa/
nis statuta nō oīa deriuāť a lege nature. ¶ Ꝑ. Ius positi/
uū diuidiť ↄ ius nāle: vt pz p Isidoꝝ i li. etymologiaꝝ: ꝛ p
pḥz i. ℈. ethicoꝝ. sz ea q̄ deriuāť a p̄ncipys cōib⁹ legis na/
ture: sic̄ ↄclusiões: ptinēt ad legē nature: vt supra dictū est.
ergo ea q̄ sunt de lege hūana ñ oriuāť a lege nature. ¶ Ꝑ.
Lex nāe ē eadē apō oēs. Dic̄. n. pḥs i. ℈. ethicoꝝ ꝙ nāle ius
est qđ vbiq̄z hz eādē potētiā. si igī leges hūane a nāli lege
deriuarēť: seq̄reť ēt ꝙ ipse eēnt eedē apō oēs: qđ pz eē fl̄z.
¶ Ꝑ. Loꝝ q̄ a lege nāli oriuāť p̄t aliq̄ rō assignari: sz ñ oīuz
q̄ a maiozib⁹ lege statuta sūt rō reddi p̄t: vt iurispit⁹ dic̄. g̃ ñ
oēs leges hūane oriuāť a lege nāli. ¶ Sz ↄ ē qđ Tulli⁹ dic̄
i sua rhetorica. Res a nā pfectas ꝛ a ↄsuetudie pbatas le/
gū met⁹ ꝛ religio sanxit. ¶ Ro. dōz: ꝙ sic Aug. dic̄ in p̄mo
de li. ar. Nō videť eē lex q̄ iusta nō fuerit. vñ inq̄t hz ō in
stitia ītātū hz ō vtute legis. In reb⁹ aūt hūanis oꝛ eē aliqd
iustū ex eo ꝙ ē rectū fz regulā rōnis. Rōnis āt p̄ma regu/
la ē lex nāe: vt ex supradictis pz: vñ ois lex hūanit⁹ posita i/
tātū hz de rōne legis inq̄tū a lege nāe deriuať. Si vero in
aliquo a lege nāli discoꝛdet: iā ñ erit lex: sz legis coꝛruptio.
Sed sciēdū ē ꝙ a lege nāli dupl̄r pōt aliqd deriuari. Uno
modo sic̄ ↄclusiões ex p̄ncipys. Alio mō sic̄ determinatões
q̄dā aliquoꝝ cōiuz. Prim⁰ qđē modus silis ē ei ꝙ i sciēcys
ꝛ p̄ncipys ↄclusiões demōstratiue ꝓducūť. scōo vero mo/
do sile est ꝙ i artib⁹ forme cōes ꝺterminaťur ad aliqd spāle.
sic artifex formā cōez dom⁹ necesse ē ꝙ determiet ad hāc
vel illā domus figurā. Deriuať ergo q̄dā a p̄ncipys cōibus
legis nature p modū ↄclusionū. sic̄ hoc qđ ē nō eē occiden/
dū: vt ↄclusio q̄dā deriuari pōt ab eo qđ ē nulli eē faciēdū
malū. Quedā vero p modū determiatōis: sic̄ lex nature hz
ꝙ ille q peccat puniať: sz ꝙ tali pena vel tali puniať hec aūt
quedā determiatio legis nature. Utraq̄z igit̄ inueniūť i le/
ge hūana posita: sz ea que sunt p̄mi modi ↄtinēt in lege hu/
mana nō tā q̄z sint solū lege posita sz bñt etiā aliqd vigoris
ex lege nāli. sz ea q̄ sunt scōi modi ex sola lege hūana vigo/
rez bñt. ¶ Ad ꝓmū ergo dōz: ꝙ pḥus logt̄ de illis q̄ sūt le/
ge posita p determinationē vel specificationē quādaz p̄ce/
ptoꝝ legis nature. ¶ Ad scōz dōz: ꝙ ratio illa ꝓcedit de
his que deriuanť a lege nature tanq̄z conclusiones. ¶ Ad
tertiū dōz: ꝙ p̄ncipia cōia legis nature nō eodez modo ap/
plicari possunt oībus ꝓpter multā varietatē reꝝ hūanaꝝ.
ꝛ ex hoc p̄uenit diuersitas legis posite apō diuersos. ¶ Ad
4^m vōm: ꝙ verbū illud iurisperiti itelligēdū est in his que
introducta sunt a maiozib⁹ circa particulares determina/
tiones legis naturalis: ad quas qđē determiationes se ha/
bet exptoꝝ ꝛ prudentū iudiciū sic̄ ad q̄dā p̄ncipia: inq̄tum
s. statim vident qđ cōgruentius sit particulariter determi/
nādum. vnde pḥus dicit in. 6. ethicoꝝ ꝙ i talib⁹ oz attēde/
re exptoꝝ ꝛ senioꝝ vl̄ prudētiū idemōstrabilib⁹ enūciatio
nibus ꝛ opinionibus nō minus q̄z demōstrationibus.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidetur ꝙ Isidoꝛus in cōueniēter q̄litatē legis positiue de
scribat dicens. Erit lex honesta: iusta possibilis ꝺm naturā:
ꝺm cōsuetudinem patrie loco tempoꝛiq̄z cōueniēs: neces/
saria: vtilis: manifesta quoq̄z ne aliqd p obscuritatez in ca/
ptione ↄtineat: nullo ꝓuato cōmodo: sed pro cōmuni vtili/
tate ciuium scripta. Supra enim i tribus cōditionibus q̄li/
tatē legis explicauerat dicēs: Lex erit omne qđ ratiōe cō/
stiterit dūtaxat qđ religioni cōgruat: qđ disciplīe cōueni/
at: qđ saluti pficiat. ergo superflue postmodū conditiones le
gis multiplicat. ¶ Ꝑ. Justitia est pars honestatis: vt Tul/
lius dic̄ i ꝓmo de officys. ergo postq̄z diꝛerat hōesta: super/
flue addit iusta. ¶ Ꝑ. Lex scripta ꝺm Isidoꝝ ↄtra cōsue/
tudinē diuiditur. nō ergo debuit in diffinitione legis poni
ꝙ eēt ꝺm ↄsuetudinē p̄rie. ¶ Ꝑ. Necessariū dupl̄r dꝛ. s. id
qđ ē necariū simpl̄r: qđ ipossibile ē aliꝛ se bꝛe: ꝛ huiusmodi
necessariū nō subiacet humano iudicio: vñ talis necessitas

ad legē hūanā nō pertinet. Est ēt aliqd necessariū pp finez: ⁊ talis necessitas idē est qō vtilitas: ergo supflue vtraq; ponit necessaria ⁊ vtilis. ¶ Sz cōtra ē auctoritas ysidori. ¶ Rñ°. dōm: q; vniuscuiusq; rei que ē ppter finez ne cesse ē q; forma determinet fm ppoꝛtionē ad finem: sicut forma serre talis est qualis cōuenit sectiōi: vt pz ī. z. phyco ruz. Quelibet etiā res recta ⁊ mēsurata oz q; habeat formā ppoꝛtionatā sue regule ⁊ mēsure. Lex āt humana vtrūq; habet: qz ⁊ est aliqd ordinatū ad finē: ⁊ ē qdam regula vel mēsura regulata vel mēsurata quadā supiozi mēsura: que qdē est duplex. s. diuina lex: ⁊ lex nature: vt ex supza dictis pz. Finis autē hūane legis est vtilitas boīum: sicut ēt iurisperit° dicit: ⁊ ideo Ysidorus in ꝺditōe legis. ꝑmo qdem tria posuit. s. religioni ꝯgruat inq̄ntū. s. ē ppoꝛtiōata legi diuine: q; discipline ꝯueniat: inq̄ntum ē ppoꝛtionata legi nature: q; saluti pficiat: inq̄ntū ē ppoꝛtionata vtilitati hūane: ⁊ ad hec tria oēs alie ꝺditōes quas postea ponit reducūt. Nā q; dicitur bonesta: refert ad hoc q; religiōi cōgruat: q; aūt subdit iusta possibilis fm nām: fz ꝯsuetudinē patrie loco tēpoꝛiq; ꝯueniēs: addit ad hoc q; ꝯueniat discipline. Attēdit .n. humana disciplina: ꝑmū quidē q̄ntuz ad ordinē rōnis q ipoꝛtat ī hoc q; dicit iusta. scōo q̄ntū ad facultatē agentiū: debet enī ee disciplina ꝯueniēs vnicui q; fm suā possibilitatē: obseruata etiā possibilitate nature. nō. n. eadē sunt iponenda pueris q̄ iponūtur viris pfectis: etiā fm humanā ꝯsuetudinez. Nō. n. pōt homo solus ī societate viuere alioq; mozem nō gerēs. Tertio q̄ntū ad debitas circūstātias dicit: loco tē poriq; cōueniēs: q; vero subdit: necessaria: vtilis ⁊c. refert ad hoc qō expediat saluti: vt necessitas referat ad remotionez maloꝝ: vtilitas ad ꝯsecutionē bonoꝝ: manifestatio vero ad cauendū nocumētū qō ex ipsa lege posset ꝓuenire: ⁊ qz sicut supra dictū est: lex ordinat ad bonuz cōmune: hoc ipsum in vltima parte determinationis ostendit. Et p hoc patet responsio ad obiecta.

Ad quarcum sic ꝓcedit. Uidet q; incōueniēter Ysidorus diuisionē legū humanaruz ponat: siue iuris hūani. Sub hoc enī iure cōprehēdit ius gētiū. qō ideo sic noīat: vt ipse dicit: qz eo oēs fere gentes vtūtur: fz sicut ipse dicit: ius nāle est qō est cōe oīuz nationū: ergo ius gētiū nō ꝺtinet sub iure positiuo humano: sed magis sub iure nāli. ¶ Ꝑ. Ea que habēt eandē vim nō vident formaliter differre: fz soluz materialiter: sed leges: plebiscita: senatusc̄ōsulta: ⁊ alia huiusmodi q̄ ponit oīa habent eādē vim: ergo videt q; nō differāt nisi materialiter: sed talis distinctio ī arte nō est curāda cū possit ee in īfinitū: ergo incōueniēter huiusmodi diuisio humanaꝝ legum introducit. ¶ Ꝑ. Sicut in ciuitate sunt ꝑncipes ⁊ sacerdotes ⁊ milites: ita ēt sunt ⁊ alia boīum officia: ergo videt q; sic ponit quodda ius militare ⁊ ius publicū: qō cōstitit ī sacerdotib° ⁊ magistratib°: ita ēt debeāt poni alia iura ad alia officia ciuitatis ꝓtinētia. ¶ Preterea. Ea q̄ sunt p accidēs sunt ꝓtermittēda: fz accidit legi vt ab hoc vel ab illo hōmine ferat: ergo incōueniēter ponit diuisio legū humanaruz ex noībus legislatoꝝ: vt. s. q̄dam dicat cornelia: q̄dam falcidia ⁊c. ¶ Incōtrariū auctoritas Ysidori sufficiat. ¶ Respōdeo dōm: q; vnūquodq; pōt p se diuidi fz id qō ī ei° ratione ꝓtinet: sic in rōne aialis ꝓtinet aīa q̄ est rōnalis vel irrationalis: ⁊ iō aial ꝓprie ⁊ p se diuidit fm rōnale ⁊ irrationale. nō aūt fm albū ⁊ nigrū: q̄ sunt oīa ꝓter rōnez ei°: sunt aūt multa de rōne legis hūane: fm quoꝝ qōlibet lex hūana ꝓprie ⁊ p se diuidi pōt. Est. n. ꝑmo de rōne legis humane q; sit deriuata a lege nature: vt ex dictis pz: ⁊ fm hoc diuidit ius positiuū ī ius gētiū: ⁊ ius ciuile fz duos modos q̄b° aliqd deriuat a lege nature: vt supra dictū ē. Nā ad ius gētiū ptinēt ea q̄ deriuant ex lege nature: sicut ꝯclusiones ex ꝑncipys: vt iuste emptōes: vēditōes: ⁊ alia huiusmodi: sine q̄bus hoīes ad inuicē cōuiuere nō possunt qō ē de lege nature: qz hō est nāliter animal sociale: vt ꝑbat in ꝑmo politice. Que vero deriuāt a lege nature p modum ꝑticularis determinatiōis: ꝓtinēt ad ius ciuile fz q; q̄libet ciuitas aliqd sibi accōmode determinat. scōo ē de rōne legis humane q; ordinet ad bonū cōe ciuitatis: ⁊ fm hoc lex humana diuidi pōt fm diuersitatē eoꝝ q; spāliter dant operā ad bonū cōe: sicut sacerdotes pro populo deuz orantes: ꝑncipes populū gubernātes: ⁊ milites pro salute populi pugnantes: ⁊ ideo istis hoīb° specialia q̄dā iura aptant. Tertio est de rōne legis hūane vt instituat a gubernāte cōmunitatez ciuitatis: sicut supra dictū est: ⁊ fm hoc distinguūt leges humane fm diuersa regimina ciuitatū quoꝝ vnū fm ꝑm. in. z. politice est regimē quādo. s. ciuitas gubernat ab vno: fm hoc accipiūt ꝯstitutiones ꝑncipuz. Aliud vero regimē est aristocratia. i. ꝑncipatus optimoꝝ vel optimatuz: ⁊ fm hoc sumūtur respōsa prudētiū ⁊ etiā senatusc̄ōsulta. Aliud regimen est obligarchia. i. ꝑncipatus paucoꝝ diuitū ⁊ potentum: ⁊ fm hoc sumit ius pretoziū qō etiam honoꝝ ciuitatum. Aliud aūt regimē est populi qō nominat democratia: ⁊ fm hoc sumūt plebiscita. Aliud autē est tyrānicū qō est omnino corruptū: vñ ex hoc nō sumit aliqua lex. Est ēt aliquod regimē ex istis cōmixtū: qō est optimū: ⁊ fm hoc sumit lex quā maiozes natu simul cū plebib° sanxerunt: vt Ysidorus dicit. Quarto vero de rōne legis humane est q; sit directiua hūanoꝝ actuū. ⁊ fm hoc fm diuersa de quib° leges ferūt distīguūtur leges q̄ interdū ab actozib° noiant: sicut distinguit lex iulia de adulteriis: lex cornelia de sicariis: ⁊ sic de alys nō pp actores: fz pp res de qb° sūt. ¶ Ad primū ergo dōm: q; ius gētiuz ē qdē aliquo mō nāle hominī ꝑmū ergo dōm: q; ius gētiuz ē qdē aliquo mō nāle hominī ꝑmū. fm q; ē rōnale inq̄ntuz deriuat a lege nāli p modū conclusionis q̄ nō est multū remota a ꝑncipys. vñ de facili ēt hūiusmodi hoīes cōsenserūt. distīguit tñ a lege naturali maxime ab eo qō est oībus animalib° cōmune. ¶ Ad alia patet responsio ex his que dicta sunt.

XCVI.

¶ Questio

Deinde cōsiderādū est de ptāte legis hūane. ⁊ circa hoc q̄runt sex. ꝑmo vtr hūana lex debeat poni ī cōmuni. Scōo vtr lex hūana debeat oīa vitia cohibere. Tertio vtr oīuz ꝑtinēs ad act° hēat ordiare. Quarto vtr oīa ꝑcepta legis sint ꝑscie. Quinto vtr omnes hoīes legi humane subdant. Sexto vtr ⁊ to vtrū omnes hoīes legi humane subdant. Sexto vtrus his qui sunt sub lege liceat agere ꝓter vba legis.

Ad primum sic ꝓceditur. Uidet q; lex humana nō debeat poni in cōi: sed magis ī particulari. Dicit. n. ꝑhus in. ꝯ. ethico. q; legalia sunt que cūq; in singularibus legez ponūt. ⁊ etiā sententialia q̄ sunt etiam singularia. quia de singularib° actib° sentētie feruntur. ergo lex nō solū ponitur in cōmuni: sed etiā ī singulari. ¶ Ꝑ. Lex est directiua hūanoꝝ actuū: vt supra dictū est: sed hūani actus in singularib° cōsistūt. ergo lex hūane nō debēt in vlī ferre: fz magis ī singulari. ¶ Ꝑ. Lex est regula ⁊ mēsura hūanoꝝ actuū: vt supra dictū est: fz mēsura oz esse certissima: vt dī in. io. metaphice. cū ergo ī actibus humanis nō possit esse aliqō vle certuz quin in particularib° deficiat: videt q; necesse sit leges nō in vniuersali: sed ī singularibus poni. ¶ Sz cōtra ē qō iurisperitus dicit: q; iura cōstituī oportet ī his q̄ sepi° accidūt. ex his aūt q̄ fozte vno casu accidere possūt: iura nō ꝓstituūtur. ¶ Rñ°. dōz: q; vnūquodq; ē pp finē: necesse ē q; sit fini ꝓpoꝛtionatū. finis aūt legis ē bonū cōe: qz vt Ysidorus dicit ī libro etymologiaꝝ: nullo ꝑuato cōmodo sed pro cōmuni vtilitate ciuiū lex debet esse conscripta: vnde oportet leges humanas esse ꝓpoꝛtionatas ad bonum cōmune. bonum autem cōmune

cōstat ex multis. ꝛ iō oportet ꝙ lex ad multa respiciat: ꝛ ꝑz psonas: ꝛ ꝑm negocia: ꝛ ꝑm tpa. Cōstituit̄ n. cōmunitas ciuitatis ex multis psonis. ꝛ ei⁹ bonū ꝓ multiplices actōes ꝓcurat̄: nec ad hec instituit̄ ꝙ aliquo tēpore modico duret: sed ꝙ oī tpe pseueret ꝓ ciuiū successionē: vt Aug. dicit in. z. de ci. dei. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm: ꝙ phūs i. v. ethicoꝝ ponit tres spēs iuris legalis qō ē ius positiuū. sunt ēt q̄daz q̄ simpliciter i cōmuni ponūt̄: ꝛ hec sunt leges cōes. ꝛ q̄tū ad huiusmodi dicit ꝙ legale ē qō ex ꝑncipio qdē nihil differt sic vel aliter. quādo aūt ponit̄ differt: puta ꝙ captiui i statuto ꝓtio redimāt̄. Quedā vero sunt qdē q̄ sunt cōia q̄tuz ad aliqd ꝛ singularia q̄tū ad aliqd. ꝛ huiusmodi dicūtur ꝑuilegia: q̄ si leges ꝓuate: qz respiciūt singulares psonas: ꝛ tñ potestas eoꝝ extēdit̄ ad multa negocia. ꝛ q̄tuz ad hoc sub dit. Adhuc q̄cūq; in singularib⁹ legē ponūt: Dicūt ēt q̄dam legalia nō qz sint leges: sed pp applicationē legū cōmuniuz ad aliq̄ ꝑticularia facta. sicut sunt ſnie q̄ ꝓ iure habent̄. ꝛ q̄tuz ad hoc subdit. Et sententialia. ¶ Ad scōz dōm: ꝙ illud qō ē diutrnū oportet eē pluriū directiuū. vñ in. io. metaphice phūs dicit ꝙ oīa que sunt vni⁹ generis mensurant̄ aliquo vno qō est ꝓmū in genere illo. si. n. essent tot regule vel mēsure quot sūt mēsurata vt regulata: cessaret vtilitas regule vel mēsure: q̄ est vt ex vno multa possint cognosci. ꝛ ita nulla eēt vtilitas legis si nō se extenderet nisi ad vnū singularez actū. Ad singulares. n. actus dirigendos dant̄ singularia ꝓcepta ꝓsidētiū. sed lex est ꝓceptū cōmune: vt supra dictū ē. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ nō est eadez certitudo q̄renda i omnib⁹: vt in ꝓmo etymologiaꝝ dicit̄. vnde in reb⁹ cōtingētib⁹: sicut sunt naturalia ꝛ res humane: sufficit talis certitudo vt aliquid sit veꝝ vt in plurib⁹. ls inter dum deficiat in pauciozibus.

Ad secundum sic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ ad legē humanā ptineat oīa vitia cohibere. Dicit. n. Isidorus in libro etymologiaꝝ: ꝙ leges sunt ꝓfecte vt earum metu coherceant audatia. Nō aūt sufficiēter cohercent̄ nisi quelibet mala cohiberent̄ per legez. ergo lex humana debet q̄libet mala cohibere. ¶ ꝑ. Intētio legislatoris est ciues facere vtuosos: sed nō pōt aliquis eē virtuosus nisi ab oībus vitys cōpescatur. ergo ad legē humanā ptinet omnia vitia cōpescere. ¶ ꝑ. Lex hūana a lege naturali deriuat̄: vt supra dictū est. ls oīa vitia repugnāt legi nature. ergo lex humaua omnia vitia debet cohibere. ¶ Sz ꝯ est qō dicit̄ in ꝓmo de li. arbi. Uidet̄ mihi legem istā que populo regēdo scribit̄: recte ista ꝓmittere: ꝛ diuinā ꝓuidentiā vindicare. ls diuina ꝓuidētia nō vindicat nisi vitia. ergo recte lex hūana ꝓmittit aliq̄ vitia nō cohibendo ipsa. ¶ Rñ°. dōm ꝙ sicut iā dictū est: lex ponit̄ vt q̄dā regula vel mēsura hūanoꝝ actuū: mēsura aūt oz eē homogenea mēsurato: vt dr i. io. metaphice. diuersa. n. diuersis mēsurant̄: vñ oz ꝙ etiā leges imponāt̄ hoīb⁹ ꝑm eoꝝ ꝓditōez: qz vt Isidorus dic̄ lex oz esse possibilis ꝛ ꝑm nām ꝛ ꝑm cōsuetudinē ꝓrie. ¶ Potestas aūt siue facultas opandi ex iteriori habitu seu dispositōe ꝓcedit: nō. n. idē est possibile ei qui nō hz habitū vtutis: ꝛ vtuoso sic ēt nō ē idē possibile puero ꝛ viro pfecto. ꝛ pp hoc nō ponit̄ eadē lex pueris q̄ ponitur adultis multa. n. pueris ꝓmittūt q̄ i adultis lege puniunt̄: vel ēt vituperāt̄: ꝛ silr multa sunt ꝓmittenda hoīb⁹ nō pfectis vtute q̄ nō eēnt tolerāda in hoībus vtuosis: lex aūt hūana ponit̄ multitudini hoīuz i qua maioꝝ ps est hoīuz nō pfectoꝝ vtute: ꝛ iō lege hūana nō ꝓhibent̄ oīa vitia a ꝙbus vtuosi abstinēt: ls solū grauiora a ꝙb⁹ possibile ē maiorē ptē multitudinis abstinere: ꝛ ꝑcipue q̄ sunt i nocumētū aliorū: sine quoꝝ ꝓhibitiōe societas hūana cōseruari nō posset: sic ꝓhibēt̄ lege hūaná homicidia ꝛ furta ꝛ huiusmodi. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm: ꝙ audatia ptinere vr̄ ad inuasionē aliorū: vñ ꝑcipue ptinet ad illa pctā ꝙbus, iniuria ꝓximis irrogat̄ q̄ lege hūana ꝓhibent̄: vt dictū ē. ¶ Ad scōz dōz ꝙ lex humana intēdit hoīes inducere ad vtutē: nō subito: ls gradatim: ꝛ iō nō statim multitudini impfectoꝝ ponit ea q̄ sunt iam vtuosoꝝ: vt. s. ab oībus malis abstineāt: aliogn impfecti huiusmodi ꝑcepta ferre nō valētes in deteriora mala ꝓrūperēt: sic dr ꝓuer. 30. Qui nimis emungit elicit sanguinē: ꝛ Matth. 9. ꝙ si vinū nouū. i. ꝑcepta pfecte vite mittat̄ i vtres veteres. i. in hoīes impfectos: vtres rūpunt̄ ꝛ vinū effundit̄. i. ꝑcepta cōtenūt̄: ꝛ hoīes ex cōtemptu ad peiora mala ꝓrūpūt. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ lex nālis est q̄dam participatio legis eterne i nobis: lex aūt humana deficit a lege eterna. Dicit. n. Augu. in ꝓmo de libero arbi. Lex ista q̄ regēdis ciuitatib⁹: ferē multa cōcedit atq; ipunita relingt que ꝓ diuinā ꝓuidentiā vindicant̄. neq; n. quia nō omnia facit: ideo que facit ꝓbāda sunt: vnde etiā lex humana nō omnia potest ꝓhibere que ꝓhibet lex nature.

Ad tertium sic ꝓceditur. Uidet̄ ꝙ lex humana nō ꝓcipiat actus omniū virtutuz. Actib⁹ enim virtutū opponūtur act⁹ vitiosi: ls lex humana nō ꝓhibet oīa vitia: vt dictū ē: ergo ēt nō ꝑcipit actus oīum vtutū. ¶ ꝑ. Actus vtutis a vtute ꝓcedit: ls vtus ē finis legis: ꝛ ita qō ē ex vtute sub ꝑcepto legis cadere nō pōt: ergo lex hūana nō ꝑcipit act⁹ oīum vtutū. ¶ ꝑterea. Lex humana ordinat̄ ad bonū cōe: vt dictū ē: ls qdā act⁹ virtutū nō ordinant̄ ad bonū cōe: ls ad bonū ꝓuatuz: ergo lex nō ꝑcipit actus oīuz virtutū. ¶ Sz ꝯ ē qō ꝓbus dicit in. 5. ethicorum: ꝙ ꝑcipit lex fortis opa facere: ꝛ q̄ tēperati: ꝛ q̄ mansueti. Silr aūt ꝑm alias vtutes ꝛ malicias: hec qdē iubens hec aūt ꝓhibēs. ¶ Rñ°. dōm ꝙ spēs vtutū distinguūt̄ ꝑm obiecta: vt ex supra dictis pz: oīa aūt oba virtutū referri possūt: vel ad bonū ꝓuatū alicui⁹ ꝑsone: vel ad bonū cōmune multitudinis: sicut ea sunt fortitudinis pōt aliqs exeq vel ꝓpter ꝓseruationē ciuitatis: vel ad cōseruandū ius amici sui: ꝛ simile est in alys. Lex aūt vt dictū est ordinat̄ ad bonuz cōe: ꝛ ideo nulla virt⁹ est de cui⁹ actib⁹ lex ꝑcipere nō possit nō tñ de oībus actib⁹ omniū vtutū lex hūana ꝑcipit: ls solū de illis q ordinabiles sunt ad bonū cōe: vel īmediate: sic cū aliq̄ directe pp bonū cōe fiūt: vel īmediate. sicut cū aliq̄ ordinant̄ a legislatore ptinētia ad bonā disciplinā ꝓ quā ciues informāt̄ vt cōe bonū iustitie ꝛ pacis cōseruēt. ¶ Ad ꝑmū ergo dōz ꝙ lex hūana nō ꝓhibet oēs act⁹ vitiosos ꝑm obligationē ꝑcepti sic nec ꝑcepit oēs act⁹ virtuosos: ꝓhibz tñ aliquos act⁹ singuloꝝ vitioꝝ: sic etiā ꝑcepit quosdā act⁹ singularuz virtutuz. ¶ Ad scōm dōz ꝙ aliquis actus dicit̄ esse virtutis dupliciter. Uno modo ex eo ꝙ homo operat̄ virtuosa: sicut act⁹ virtutis iustitie est facere recta: ꝛ actus fortitudinis facere fortia: ꝛ sic lex ꝑcipit aliquos virtutuz. Alio modo dicit̄ actus vtutis qz aliqs operat̄ virtuosa eo modo quo vtuosus opat̄: ꝛ talis actus semp ꝓcedit a vtute: nec cadit sub ꝑcepto legis: sed est finis ad quē legislator ducere intēdit. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ nō est aliqua virt⁹ cuius actus nō sint ordinabiles ad bonū cōmune: vt dictum est: vel mediate: vel īmediate.

Ad quartum sic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ lex humana nō imponat homini necessitatez in foro cōscientie. Inferior enim potestas nō potest imponere legē in iudicio superioris potestatis: sed potestas humana que fert legē humanā est infra potestatem diuinaz: ergo lex humana nō potest imponere legē q̄tum ad iudiciū diuinuz qō est iudicium cōscientie. ¶ ꝑterea. Iudicium cōscientie maxime dependet ex diuinis mādatis: sed quādoq; diuina mandata euacuātur per leges humanas ꝑm illud Matth. 15. Irritum fecistis mādatum dei ꝓpter traditiones vestras. ergo lex hūana nō ponit homini necessitatē q̄tū ad ꝓscientiā. ¶ ꝑ. Leges humane frequēter ingerūt calūniam ꝛ iniuriaz homin ib⁹ ꝑm illud Esa. 10.

Ue qui cõdunt leges iniquas ⁊ scribẽtes iniustitias scripse
runt vt opprimerẽt in iudicio pauperes: ⁊ vim facerẽt cau
se humiliũ populi mei. ſz licitũ est vnicuiq; oppſſionẽ ⁊ vio
lentiã euitare. ergo leges humane nõ imponũt necessitatẽ
homini q̃tũ ad ꝛscientiã. ¶ Sz ꝫ est qõ dicit̃ prima ꝓpo. ſ.
secũdo. Dec est gr̃a si ꝓpter ꝛscientiã sustineat qs tristitias
patiens iniuste. ¶ R̃n°. dõm: q leges posite humanit⁹ vel
sunt iuste vel iniuste: sigdez iuste sint: bñt vim obligãdi i fo
ro ꝛscientie a lege eterna a qua deriuant̃ ꝫz illud ꝑuer. 8.
ꝓper me reges regnãt ⁊ legũ cõditores iusta decernũt. Di
cũtur aũt leges iuste ⁊ ex fine: quãdo. ſ. ordinant̃ ad bonũ
cõmune. ⁊ ex actore: quãdo. ſ. lex lata nõ excedit potestatez
ferẽtis. ⁊ ex forma quãdo. ſ. �fm eq̃litatez ꝓportionis impo
nũtur subditis onera in ordine ad bonũ cõe. cũ. n. vnus hõ
sit ꝑs multitudinis: qlibet homo hoc ipsũ qõ ẽ ⁊ qõ hz: est
multitudinis: sicut ⁊ qlibet ꝑs id qõ est ẽ toti⁹. vñ ⁊ natura
aliqõ detrimentũ ifert ꝑti vt saluet totum. ⁊ �fm hoc leges
huiusmodi onera ꝓportionabiliꝫ iferẽtes iuste sunt: ⁊ obli
gant i foro cõsciẽtie: ⁊ sunt leges legales. Iniuste autez sunt
leges dupl'r. Uno modo ꝑ ꝛtrarietatez ad bonũ humanuz
ecõtrario ꝓdictis: vel ex fine: sicut cũ aligs ꝓsidẽs leges
ꝓponit onerosas subditis nõ ptinẽtes ad vtilitatẽ cõez: sed
magis ad ꝓpriã cupiditatẽ vel gl'iam: vel etiã ex actore: sic
cũ aligs legez fert vltra sibi cõmissaz potestatẽ: vel etiaz ex
forma: puta cũ ineq̃liter onera multitudini diſpẽsant̃ etiaz
si ordinent̃ ad bonũ cõe. ⁊ huiusmodi magis sunt violẽtie
q̃ leges: qz sicut Aug. dicit i libro de libero ar. Lex esse nõ
videt̃ que iusta nõ fuerit. vñ tales leges nõ obligãt in foro
ꝛsciẽtie nisi forte ꝓpter vitandũ scãdalũ vel turbationem:
ꝓpter qõ etiaz hõ iuri suo dz cedere. �fm illud Matth. v.
Qui angariauerit te mille passus vade cũ eo alia duo: ⁊ qui
abstulerit tibi tunicã da ei ⁊ palliũ. Alio mõ leges ꝑñt esse
iniuste ꝑ ꝛtrarietatẽ ad bonũ diuinũ: sicut leges tyrãnoz
ĩducentes ad idolatriã: vel ad qõcũq; aliud qõ fit cõtra le
gem diuinã. ⁊ tales leges nullo modo licet obſuare: qz sic
dicit̃ Actuũ. 4. Obedire oz deo magis q̃ hoib⁹. ¶ Ad pri
mũ ergo dõm: q sic Aplus dic̃ ad Ro. 13. Omnis potestas
hũana a deo est: ⁊ ideo q potestati resistit i his que ad pote
statis ordinẽ ptinent: dei ordinationi resistit: ⁊ �fm hoc effi
cit̃ reus q̃tũ ad ꝛscientiã. ¶ Ad scõz dõm: q rõ illa ꝓcedit
de legib⁹ humanis q̃ ordinant̃ ꝛtra dei mandatũ. ⁊ ad hoc
ordo potestatis nõ se extẽdit. vñ in talib⁹ legi hũane nõ est
parendũ. ¶ Ad tertiũ dõm: q ratio illa ꝓcedit de lege q̃ i
fert grauamẽ iustũ subditis: ad qõ etiã ordo potestatis di
uinit⁹ cõcessus nõ se extendit. vñ nec i talib⁹ homo obligat̃
vt obediat legi si sine scandalo vel maiori detrimento re
sistere possit.

Ad quintum sic ꝓcedit. Uidet̃ q nõ omnes le
gi subyciant̃. Illi. n. soli subyciũt̃
legi q̃bus lex ponit̃. sed Aplus dicit. i. ad Thimo. primo q
iusto nõ est lex posita. ergo iusti nõ subyciũt̃ legi humane.
¶ ℙ. Urban⁹. papa dicit ⁊ habet̃ in decre. 19. q. 2. Qui le
ge ꝑuata ducit̃ nulla rõ exigit vt publica ꝛstringat̃. lege ãt
ꝑuata spũs sancti ducũt̃ oẽs viri spũales q sunt fily dei: ꝫz
illud Ro. 8. Qui spiritu dei agũt̃ hi fily dei sunt. ergo non
oẽs hoies legi hũane subyciũt̃. ¶ ℙ. Jurisperitus dicit q
ꝓnceps legib⁹ solut⁹ est. q aũt est solut⁹ a lege nõ subdit̃ legi.
ergo nõ oẽs subiecti sunt legi. ¶ Sz ꝫ ẽ qõ Aplus dic̃ Ro.
13. Omnis aĩa ptãtibus sublimiozib⁹ subdita sit. ſz nõ vr̃ eẽ
subdit⁹ potestati q nõ subycit̃ legi quã fert potestas. q̃ oẽs
hoies debẽt esse legi subiecti. ¶ R̃n°. dõz: q sicut ex supra
dictis pz: lex de sui rõne duo hz. ꝓmo qdẽ q est regula
hũanoꝝ actuũ. Scõo q hz vim coactiuã. Dupl'r ergo ali
quis hõ põt esse legi subiect⁹. Uno mõ sic̃ regulatũ regule.
⁊ hoc modo oẽs illi q subdũt̃ potestati subdunt̃ legi quam
fert potestas. q autẽ aligs potestati nõ subdat̃: põt ꝛtinge
re dupl'r. Uno modo q̃ sunt simpl'r absoluti ab eius subie
ctione. vñ illi q sunt de vna ciuitate vel regno nõ subdunt̃
legib⁹ ꝓncipis alteri⁹ ciuitatis vel regni: sic̃ nec ei⁹ dominio.
Alio mõ �fm q regit̃ superiori lege: puta si aligs subiectus sit
pcõsuli: regulari debet ei⁹ mãdato: nõ tamẽ in his q̃ diſpõ
sant̃ ei ab imperatore. q̃tũ. n. ad illa nõ astringit mãdato in
feriozis cũ superiori mãdato dirigat̃. ⁊ �fm hoc ꝛtigit q aligs
simpl'r subiect⁹ legi �fm aliq̃ legi nõ astringit̃ �fm q̃ regitur
superiori lege. Alio vo mõ dicit̃ aligs subiect⁹ legi sic̃ coactũ
cogẽti. ⁊ hoc mõ boies ꝛtuosi ⁊ iusti nõ subdũt̃ legi: sed soli
mali: qõ. n. est coactũ ⁊ violentũ est ꝛtrariũ volũtati. volũ
tas aũt bono ꝛ ꝛsonat legi a qua maloꝝ volũtas diſcordat.
⁊ iõ �fm hoc boni nõ sunt sub lege: ſz solũ mali. ¶ Ad ꝑmus
ergo dõm: q ratio illa ꝓcedit de subiectiõe q̃ est ꝑ modum
coactõis. sic. n. iusto nõ est lex posita: qz ipsi sibi sunt lex dũ
ostẽdũt opus legis scriptũ i cordib⁹ suis: sic̃ Aplus ad Ro.
secũdo dicit. vñ in eos nõ hz lex vim coactiuã sicut hz i in
iustos. ¶ Ad scõz dõz: q lex spũs sancti ẽ superior omni lege
hũana⁹ posita: ⁊ ideo viri spũales ꝫz hoc q lege spũs sancti
ducũt̃: nõ subdũt̃ legi q̃tũ ad ea q̃ repugnãt ductioni spũs
sancti: ſz tñ hoc ipm ẽ de ductu spũs sancti q hoies spũales
legibus hũanis subdant̃: �fm illud. i. ꝑe. 2. Subiecti estote
oi hũane creature ꝓp deũ. ¶ Ad tertiũ dõm q ꝓnceps dr̃
esse solut⁹ a lege q̃tũ ad vim coactiuã legis: null⁹. n. ꝓprie
cogit̃ a seipso: lex aũt nõ hz vim coactiuã nisi ex ꝓncipis po
testate: sic igr̃ ꝓnceps dr̃ esse solut⁹ a lege: qz null⁹ ipm põt
iudiciũ ordinatõis ferre si ꝺ legẽ agat: vñ sup illõ psal. Ti
bi soli peccaui ⁊c. dic̃ glo. q rex nõ hz hoiem q̃ sua facta di
iudicet: ſz q̃tũ ad viz directiuã legis ꝓnceps subdit̃ legi. p
pria volũtate: ꝫz q dr̃ extra de ꝛstitutionib⁹. c. Lũ omnes.
Quod q̃cq; iure i altero statuit: ipse eodẽ iure vti dz. ⁊ sapiẽ
tis dic̃ auctoritas. Patere legẽ quã ipse tuleris. Impzope
rat̃ ẽt his a dño q dicũt ⁊ nõ faciũt: ⁊ q alys onera grauia li
gant̃ ponũt ⁊ ipsi nec digito volũt ea mouere: vt dr̃ Matth. 23.
Unde q̃tũ ad dei iudiciũ ꝓnceps non est solutus a lege q̃
tũ ad vim directiuã ei⁹: ſz dz volũtari⁹ nõ coact⁹ legez ipse
re. Est etiã ꝓnceps supra legẽ in q̃tum expediẽs fuerit põ
legẽ mutare: ⁊ in ea diſpensare ꝓ loco ⁊ tempore.

Ad sextum sic ꝓcedit. Uidet̃ q ñ liceat ei q sub
dit̃ legi ꝑter vba legis agere. Dicit. n.
Aug. in li. de vera religiõe. In tpalib⁹ legib⁹ q̃tus hoies iu
dicẽt de his cũ eas istituũt: tñ qñ sunt istitute ⁊ firmate ñ
licebit de ipsis iudicare: sed �fm ipsas: ſz si aligs ꝑtermittat
vba legis dicẽs se intẽtionẽ legislatoris ſuare: vr̃ iudicare
de lege: ergo nõ licet ei q subdit̃ legi vt ꝑtermittat vba le
gis vt intẽtionẽ legislatoris ſuet. ¶ ℙ. Ad eũ solũ ptinet
leges iterꝓtari cui⁹ est cõdere leges: ſz oĩum subditoꝝ le
gi nõ est leges cõdere: ergo coꝝ nõ ẽ iterꝓtari legislatoris
intẽtionẽ: ſz semp �fm vba legis agere debẽt. ¶ ℙ. Omnis
sapiẽs intẽtionẽ suã verbis nouit explicare: sed illig leges
ꝺiderũt reputari debẽt sapiẽtes. Dicit. n. sapiẽtia ꝑuer. 8.
ꝓper me reges regnãt ⁊ legũ cõditores iusta decernũt. ergo
de itentione legislatoris nõ est iudicandũ nisi p vba legis.
¶ Sz ꝫ est qõ Hylari⁹ dic̃ i. 4. de trini. Intelligẽtia dicto
rum ex causis est assumẽda dicẽdi: qz nõ sermoni res: ſz rei
debet esse sermo subiectus. ergo magis est attendẽdum ad
cãm q̃ mouit legislatorez q̃ ad ipsa vba legis. ¶ R̃n°. dõz
q sic̃ supra dictũ ẽ: oĩs lex ordinat̃ ad cõem hoĩum salutez
⁊ intantũ obtinet vim ⁊ rõnẽ legis: ꝫm vero q ab hoc de
ficit vtutẽ obligãdi nõ hz: vñ iurispitus dicit q nulla rõ iu
ris aut eqtatis benignitas patit̃: vt q̃ salubriter ꝓ salute
hoĩuz introducũt̃: ea nos duriozi interꝓtatione ꝛtra ipsoꝝ
cõmodũ pducam⁹ ad scueritatẽ. Cõtingit aũt multotiẽs q
aliqd obſuari cõi saluti ẽ vtile vt in plurib⁹: qõ tñ in alig
bus casib⁹ est maxime nociuũ: qz igit̃ legislator nõ põt oẽs
singulares causas intueri: ꝓponit legẽ �fm ea que i plurib⁹

accidunt ferens intentionem suam ad communem vtilitatem: vnde si emergat casus in quo obseruatio talis legis sit damnosa communi saluti non est obseruanda: sicut in ciuitate obsessa statuat lex q̄ porte ciuitatis maneāt claue: hoc est vtile cōmuni saluti: vt in pluribus. Si tñ ꝓtingat casus q̄ hostes īsequant aliquos ciues p quos ciuitas conseruat: dānosissimus esset ciuitati nisi eis porte aperirent. ꝛ iō in tali casu eēnt porte aperiēde ꝓtra verba legis vt seruaret vtilitas communis quā legislator ītendit. Sz tamē hoc est ꝓsiderādum q̄ si obseruatio legis fm verba nō habeat subitū periculū cui oporteat statim occurri: nō ptinet ad quēlibet: vt iterpretet qd sit vtile ciuitati: ꝛ quid inutile ciuitati: sz hoc solū ptinet ad p̄ncipes qui pp huiusmodi casus habēt auctoritatē in legib⁹ dispēsandi. Si vo sit subitū periculū non patiēs tantā morā: vt ad supiorē recurri possit ipsa necessitas dispensationem hz annexā. q̄ necessitas nō subdit legi. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ ille q̄ in casu necessitatis agit p̄ter v̄ba legis: nō iudicat de ipsa lege: sz iudicat de casu singulari in quo videt v̄ba legis obseruāda non ee. ¶ Ad scōm dōz q̄ ille qui sequit ītentionē legislatoris: nō iterpretat legem simplr: sz in casu in quo manifestuz est p euidentiā nocumenti legislatorem aliud intendisse. Si. n. dubiū sit. debz vel fm v̄ba legis agere: vel supiorē ꝓsulere. ¶ Ad tertium dōz q̄ nullius hominis sapiētia tāta est: vt possit omnes singulares casus excogitare. ꝛ iō non pōt sufficiēter p verba sua exp̄mere ea q̄ ꝓueniunt ad finem iten deret vt oēs exprimeret propter confusionez vitandā: sed legem ferre deberet fm ea que in pluribus accidunt.

¶ Questio. XCVII.

Deinde ꝓsiderāduz est de mutatione legum. ¶ Et circa hoc querunt quatuor. Primo vtr lex būana sit mutabilis. Scōo vtr semper debeat mutari quādo aliqd melius occurrerit. Tertio vtr p ꝓsuetudinem abo leatur. ꝛ vtrum ꝓsuetudo obtineat vim legis. Quarto vtrum vsus legis humane per dispensatiōnem rectorum imutari debeat.

Ad primum sic pcedit. Uidet q̄ lex humana nullo mō debeat mutari. Lex enī humana deriuat a lege nāli: vt supra dctm est: sed lex nālis imobilis pmanet. ergo ꝛ lex būana dz imobilis pmanere. ¶ P̄. Sicut phs dicit in .5. ethicoz. Mēsura maxime dz ee pmanens: sz lex humana est mēsura humanoz actuz: vt supra dctm ē: ergo dz imobilr pmanere. ¶ P̄. De ratione legis est q̄ sit iusta ꝛ recta: vt supra dctm est: sed illud qō semel est rectū semp est rectum. ergo illud qō est semel lex semp dz esse lex. ¶ Sz cōtra est qō aug. dicit in p̄mo de li. ar. Lex tēporalis cuius iusta sit cōmutari tñ p tempora iuste pōt. ¶ Rñ. dōm q̄ sicut supra dctm est: lex humana ē qōdam dictamē rōnis quo dirigunt humani actus: ꝛ fm hoc dupler cā pōt ee q̄ lex būana iuste mutet. Una qdem ex parte rōnis. alia vo ex parte hoīum: quoz actus lege regulant. Ex parte qdem rōnis. q̄ humane rōni nāli esse videt: vt gradatim ab iperfecto ad pfectū pueniat: vnde videmus in sciētys speculatiuis q̄ qui p̄mo philosophati sūt qdā ipfecta tradiderūt: q̄ postmodū p posteriores sunt tradita magis pfecte. ita etiā ꝛ in opabilib⁹. Nā p̄mi qui ītenderūt ītenire aliqd vtile ꝯmunitati hominū: non valētes oia ex seipsis ꝓsiderare: īstituerunt qdā iperfecta in multis deficiētia q̄ posteriores mutauerūt īstituentes aliqua que in pauciorib⁹ deficere pñt a cōi vtilitate. Ex parte vo hominū quoz act⁹ lege regulant. lex recte mutari pōt pp mutationē ꝯditionū hominū qb⁹ fm diuersas eoz ꝯditiones diuersa expediūt: sic aug. ponit exēplum in p̄mo de li. arbi. q̄ si populus sit bene moderat⁹ ꝛ grauis. communisq̄ vtilitatis diligentissimus custos: recte lex fert qua tali populo liceat creari sibi magistratus: p quos res publica administret. porro si paulatim idē populus deprauatus habeat venale suffragiū: ꝛ regimē flagitiosis sceleratisq̄ committant: recte adimit a populo talis potestas dādi honores: ꝛ ad paucoz bonoz redit arbitriū. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ nālis lex est participatio q̄dā legis eterne: vt supra dctm ē. ꝛ iō īmobilis pseuerat qō hz ex īmobilitate ꝛ pfectione diuine rōnis istituētis nām: sz rō būana mutabilis est ꝛ īperfecta. ꝛ iō ei⁹ lex mutabilis est. Et preterea lex nālis ꝓtinet q̄dā vniuersalia p̄cepta q̄ semp manēt: lex vo posita ab homine ꝓtinet p̄cepta q̄dā particularia fm diuersos casus q̄ emergūt. ¶ Ad scōz dōm q̄ mēsura dz esse pmanēs quātum est possibile: sz in reb⁹ mutabilib⁹ non pōt esse aliqd oīo īmutabilr pmanēs. ꝛ iō lex humana nō pōt esse omnino īmutabilis. ¶ Ad tertium dōm q̄ rectuz in rebus corporalibus dicitur absolute: ꝛ iō semp q̄ntum est de se semp manet rectū: sz rectitudo legis dicitur in ordine ad vtilitatē cōem cui non semp ꝓportionat vna eademq̄ res: sicut supra dctm est. ꝛ ideo talis rectitudo mutat.

Ad secundum sic pcedit. Uidet q̄ semp lex būana qñ aliqd melius occurrit sit mutāda. Leges. n. humane sunt adinuēte p rationē humanā: sicut etiā alie artes: sed in alys artibus mutat id qō ꝓius tenebat si aliqd melius occurrat. ergo idē ē etiaz faciēdū in legibus humanis. ¶ P̄. Ex his q̄ ꝓterita sunt p uidere possumus de futuris: sz nisi leges humane mutate fuissent supueniētib⁹ meliorib⁹ adinuentionibus: multa inconueniētia sequerent: eo q̄ leges antique inueniunt multas ruditates ꝓtinere. ergo videt q̄ leges sint mutāde quotiēscunq̄ aliqd meli⁹ occurrit stauendū. ¶ P̄. Leges humane circa actus singulares hominū statuunt: in singularibus aūt pfectam cognitionē adipisci non possumus nisi p experiētiam q̄ tēpore indiget: vt dicit in .2. ethicoz. ergo videt q̄ p successionē tēporis possit aliquid melius occurrere statuēdum. ¶ Sz cōtra ē quod dī in decretis dis. 12. Ridiculum ē ꝛ satis abominabile dedecus: vt traditiones q̄s antigtus a patribus suscepim⁹ ifringi patiamur. ¶ Rñ. dōm q̄ sicut dctm ē. lex humana intantum recte mutat in quātum p eius mutationē communi vtilitati puidet. Dz aūt ipsa legis mutatio q̄ntum in se detrimētum quoddaz communis salutis. q̄ ad obseruātiam legum plurimuz valet ꝓsuetudo: itantum q̄ ea q̄ contra communē consuetudinē fiunt etiam si sint leuiora: de se grauiora vident: vñ quando mutat lex diminuit vis ꝓstrictiua legis īquātum tollit cōsuetudo: ꝛ iō nunq̄ dz mutari lex humana nisi ex aliqua parte tātum recompēsetur communi saluti: q̄ntum ex ista parte derogat. Quod qdē ꝓtingit vel ex hoc q̄ aliq̄ maxima ꝛ euidētissima vtilitas ex nouo statuto prouenit vel ex eo qō ē maxima necessitas ex eo q̄ lex consueta: aut manifestaz iniqtatē ꝓtinet: aut eius obseruatio ē plurimū nociua. vñ dī a iurisperito: q̄ in rebus nouis ꝓstituēdis euidēs dz ee vtilitas: vt recedatur ab eo iure qō diu equuz visum est. ¶ Ad p̄mum ergo dōm q̄ ea q̄ sunt artis būt efficaciam ex sola rōne: ꝛ iō vbicunq̄ melioratio occurrit est mutādum qō ꝓius tenebat: sz leges būt maximam virtutē ex cōsuetudine: vt phs dicit in .2. politice. ꝛ iō nō sunt de facili mutande. ¶ Ad scōm dōm q̄ rō illa concludit q̄ leges sunt mutāde: non tñ ꝓ quacūq̄ melioratione: sz ꝓ magna vtilitate: vel necessitate: vt dctm est. Et similiter dicēdum est ad tertium.

Ad tertium sic pcedit. Uidet q̄ cōsuetudo nō possit obtinere vim legis: nec legē amouere. Lex. n. humana deriuat a lege nāe: ꝛ a lege diuina: vt ex supra dictis pz: sz cōsuetudo boīum non pōt mu-

tare legem nature: nec legem diuinam. ergo etiam nec legem humanam immutare potest. ¶ P. Ex multis malis non pōt fieri vnū bonū: sz ille q̄ incipit p̄mo contra legē agere male facit. ergo multiplicatis similib⁹ actib⁹ non efficietur aliq̄ bonū. lex aūt est quoddā bonū: cū sit regula hūanox actuū. ergo p̄ consuetudinē non pōt remoueri lex vt ipa consuetudo vim legis obtineat. ¶ P. Serre leges ptinet ad publicas psonas: ad quas ptinet regere cōitatez: vñ p̄uate psone legez facere non pñt: sz consuetudo iualescit p̄ act⁹ priuatox psonax. ergo consuetudo non pōt obtinere vim legis p̄ quā lex remoueat. ¶ Sz ↄ est qđ̄ agustinus dicit in epistola ad Casulanū. Mos populi dei ⁊ instituta maiox pro lege sūt tenēda: ⁊ sicut p̄uaricatores legū diuinax: ita ⁊ cō temptores consuetudinū ecclesiasticax coercēdi sūt. ¶ R⁹. dōz q̄ ois lex p̄ficiscit a rōne ⁊ volūtate legislatoris. Lex qdē diuina ⁊ nālis a rōnabili dei volūtate: lex aūt hūana a volūtate hois rōne regulata. Sicut aūt rō ⁊ volūtas hois manifestant vbo in reb⁹ agendis: ita etiā manifestant facto. hoc.n. vnusq̄sq̄ eligere videt: vt bonuz qđ̄ opere iplet: manifestū est aūt q̄ vbo hūano pōt ⁊ mutari lex: ⁊ ēt exponi: iquātū manifestat iteriorē motū ⁊ conceptū rōnis hūane. vñ etiā ⁊ p actus maxime multiplicatos q̄ consuetudinē efficiūt: mutari pōt lex: ⁊ exponi. ⁊ etiā aliq̄d causari qđ̄ legis vtutē obtineat iquātū. s. p exteriores act⁹ multiplicatos iteriox volūtatis mot⁹ ⁊ rōnis ↄceptus efficacissime declarat. Cū.n. aliq̄d multoties fit: videt ex deliberato rōnis iudicio p̄uenire: ⁊ fm hoc ↄsuetudo: ⁊ hz vim legis. ⁊ legē abolet: ⁊ est legū iterp̄retatriz. ¶ Ad p̄mū ergo dōz q̄ lex nālis ⁊ diuina ↄcedit a volūtate diuina: vt dcm̄ ē. vñ non potest mutari per ↄsuetudinem ↄcedentem a voluntate hois: sz solum p auctoritatē diuinā mutari posset: ⁊ ide est q̄ nulla ↄsuetudo vim legis obtinere pōt ↄ legē diuinā vel legē nālem. Dicit.n. Isidor⁹ i ſynonimis. Usus auctoritati cedat: p̄auū vsum lex ⁊ rō vincat: ¶ Ad scōm dōm q̄ sicut supra dcm̄ est: leges hūane in aliq̄b⁹ causis deficiūt: vñ possibile est q̄ñq̄ p̄ter legem agere: in casu. s. in quo deficit lex: ⁊ tñ act⁹ non erit malus: ⁊ cū tales casus multiplicant pp aliquā mutationē hoīum: tūc manifestat p̄ ↄsuetudinē q̄ lex vlteri⁹ non est vtilis: sicē etiā manifestaret si lex ↄria vbo p̄mulgaret. Si aūt adhuc maneat rō eadē pp quā prima lex vtilis erat. non ↄsuetudo legem: sz lex ↄsuetudinez vincit: nisi forte pp hoc solū inutilis lex videat. q̄ nō ē possibile fm ↄsuetudinē patrie q̄ erat vna de conditionib⁹ legis. Difficile.n. est consuetudinez multitudinis remouere. ¶ Ad tertiū dōm q̄ multitudo in q̄ consuetudo introducitur duplicis ↄditionis eē pōt. Si.n. sit libera multitudo q̄ possit sibi legē facere: plus est cōsensus toti⁹ multitudinis ad aliq̄d obseruādū q̄ ↄsuetudo manifestat: q̄ auctoritas p̄ncipis q̄ nō hz potestatē condēdi legē nisi iquātū gerit p̄sonā multitudinis: vñ lz singule psone nō possint ↄdere legem: tñ totus populus condere legē pōt. Si vo multitudo nō habeat liberā ptātem condēdi sibi legem: vel legē a superiori ptāte posita remouendi: tñ ipsa consuetudo in tali multitudine p̄ualens: obtinet vim legis iquātū p eos tollerat ad quos ptinet multitudini legē iponere: ex hoc.n. ipo vident approbare qđ̄ consuetudo induxit.

Ad quartum sic ↄcedit. Uidet q̄ rectores multitudinis non possint in legib⁹ humanis dispensare. Lex.n. statuta est p cōi vtilitate: vt Isidor⁹ dic: sz cōe bonū non hz itermitti p̄ p̄uato cōmodo alicui⁹ psone. q̄ vt dicit phs i p̄mo ethi. Bonū gentis diuini⁹ est q̄ bonū vni⁹ hois. ergo videt q̄ non debeat dispensari cū aliquo vt ↄ legem cōem agat. ¶ P. Illis q̄ sup alios cōstituunt p̄cipit Deutero p̄mo. Ita parum audietis: vt magnū: nec accipietis cuiusq̄ psonā. q̄ dei iudiciū ē: sz ↄcedere alicui quod communiter denegatur omnibus: videtur esse acceptio psonax. ergo huiusmodi dispensationes facere rectores multitudinis non p̄nt: cū hoc sit ↄ p̄ceptū legis diuine. ¶ P. Lex hūana si sit recta oz q̄ cōsonet legi nāli ⁊ legi diuine: alr̄.n. nō congrueret religioni: nec conueniret disciplinе: qđ̄ regrit ad legem: vt Isidor⁹ dicit: sz i lege nāli ⁊ diuina nullus hō pōt dispēsare. ergo nec ēt i lege hūana. ¶ Sz ↄ est qđ̄ dic aplus. i. ad Cor. 9. Dispensatio mihi credita est. ¶ R⁹. dōm q̄ dispensatio p̄p̄e iportat cōmensurationē alicui⁹ cōis ad singula: vñ etiā gubernator familie dispensator iquātū vnicuiq̄ de familia cū pondere ⁊ mēsura distribuit: ⁊ operationes ⁊ necessaria vite. Sic igit ⁊ q̄ cūq̄ multitudine ex eo dr̄ aliq̄s dispensare. q̄ ordinat q̄d aliq̄ cōe p̄ceptum fit a singulis adiplendū. Contingit aūt q̄ñq̄ q̄ aliq̄ p̄ceptū qđ̄ est ad commodū multitudinis vr in plurib⁹ non est conueniens huic psone. vel i hoc casu. q̄ vel p hoc ipedirēt aliq̄d meli⁹: vel etiā iducerēt aliq̄ malū: sicut ex supra dictis pz. Periculosū āt eēt vt hoc iudicio cuiuslibz committeret: nisi forte pp euidēs ⁊ subitū periculū: vt supra dcm̄ est. ⁊ iō ille q̄ hz regere multitudinē hz ptātem dispensandi i lege hūana q̄ sue auctoritati innitit: vt. s. i psonis vel casib⁹ in q̄b⁹ lex deficit licentiā tribuat vt p̄ceptū legis non seruet. Si aūt absq̄ hac rōne p̄ sola voluntate licentiā tribuat non erit fidelis i dispensatiōe: aut erit ip̄rudens. Infidelis qdē si non hz itentionez ad bonū cōe. Imprudēs aūt si rationem dispensandi ignoret pp q̄ dom⁹ dicit Luce. iz. Quis putas est fidelis dispēsator ⁊ prudēs quē constituit dom⁹ sup familiā suā. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ quando cū aliquo dispēsat: vt legē cōem non seruet: non oz fieri i p̄iudiciū boni cōis: sz ea itētione vt ad bonū cōe p̄ficiat. ¶ Ad scōm dōz q̄ nō ē acceptio p̄sonax si non seruent legia i psonis ieqlib⁹. vnde quādo conditio alic⁹ psōe regrit rōnabilr̄ i ea aliq̄d spāl̄r obseruet nō ē p̄sonax acceptio si sibi aliq̄ spālis gr̄a fiat. ¶ Ad tertiū dōz q̄ lex nālis iquātū cōtinet p̄cepta cōia q̄ nunq̄ fallūt: dispensationē recipere non pōt: in alys vo p̄ceptis q̄ sunt q̄si conclusiones p̄ceptox cōium: quādoq̄ p hoīez dispēsat: puta q̄ mutuū non reddat p̄ditori patrie: vel aliq̄d huiusmodi. ad legē aūt diuinā ita se hz glib⁹ homo sicut p̄sona priuata ad legē publicā cui subycit. vnde sicut in lege hūana publica non pōt dispensare nisi ille a quo lex auctoritatez hz: vel is cui ipe cōmiserit: ita i p̄ceptis iuris diuini q̄ sunt a deo nullus p̄t dispēsare nisi de⁹ vel is cui ipe spāl̄r cōmisit.

XCVIII.

¶ Questio.

Onsequenter considerādū ē de lege veteri. Et p̄mo de ipsa lege. Scōo de p̄ceptis eius. ¶ Circa p̄muz q̄runt⁷ sex. Primo vtr̄ lex vetus fit bona. Scōo vtr̄ fit a deo. Tertio vtr̄ fit ab eo mediantibus angelis. Quarto vtr̄ data fit omnibus. Quinto vtrum omnes obliget. Sexto vtrum congruo tpe fuerit data.

Ad primum sic ↄcedit. Uidet q̄ lex vetus nō fuerit bona. Dr̄. n. Ezech. 20. Dedi eis p̄cepta non bona: ⁊ iuditia in q̄b⁹ non viuent: sz lex non dr̄ bona nisi pp bonitatez p̄ceptox q̄ continet. ergo lex vetus non fuit bona. ¶ P. Ad bonitatem legis ptinet vt cōi saluti p̄ficiat: sicut Isidorus dicit: sz lex vetus non fuit salutifera: sz magis mortifera ⁊ nociua. Dicit enim apostolus Ro. 7. Sine lege peccatū mortuuz erat: ego aūt viuebam sine lege aliquādo: sz cuz venisset mādatum pctū reuixit. ego aūt mortuus sum. ⁊ Ro. 5. Lex subintrauit vt abundaret delictum. ergo lex vetus non fuit bona. ¶ P. Ad bonitatē legis ptinet q̄ sit possibilis ad obseruādū: ⁊ fm mānitatē legis ptinet q̄ sit possibilis ad obseruādū: ⁊ fm humanā consuetudinem: sz hoc non habuit lex vetus. Dicit.n. Petrus actuum. 15. Quid tētatis imponere iugum

super cervicem discipulorum: quod neq; nos neq; patres nostri portare potuim⁹.ergo videt̃ q; lex vet⁹ nō fuerit bona. ¶ Sz contra est qō aplūs dicit ad Ro.7. Itaq; lex quidem sancta est:⁊ mādatū sanctū:⁊ iustū:⁊ bonum. ¶ Rn̄°.dōz q; absq; omni dubio lex vet⁹ bona fuit. Sicut.n.doctrina ostendit̃ esse vā ex hoc q; cōsonat rōni recte:ita etiā lex aliq̄ ostendit̃ eē bona ex hoc q; consonat rōni. Lex aūt vetus rōni consonabat.qz cupiscētiam reprimebat q̄ rationi aduersat̃:vt pz in illo mādato. Non concupisces rez pximi tui: qō ponit̃ Exo.20. Ipsa etiā oia pecccata prohibebat q̄ sunt contra rōnez: vñ manifestū est q; bona erat.⁊ hec est ratio aplī ad Ro.7. Londelector ingt legi dei fm iteriorē hoiem.⁊ iterx. Cōsentio legi quoniā bona est. Sz notādum ē q; bonum diuersos gradus hz.vt Dionysius dicit.4.c.de di.no. Est.n.aliqō bonū pfectum.⁊ aliqō bonū imperfectum. Perfecta qdem bonitas est in his q̄ ad finem ordinant̃:qñ aliqd est tale qō p se est sufficiēs īducere ad finez. Imperfectū aūt bonū est qō opatur aliqd ad hoc q; pueniat ad finē:non tñ sufficit ad hoc q; ad finē pducat:sicut medicina pfecte bona est q̄ hoiem sanat.imperfecta aūt est q̄ hoiem adiuuat: sz tñ sanare non pōt. Est aūt sciēdum q; est alius finis legis humane:⁊ alius legis diuine. Legis.n.humane finis est tēporalis tranqlitas ciuitatis:ad quē finem puenit lex cohibendo exteriores actus q̄tum ad illa mala q̄ possunt perturbare pacificum statū ciuitatis. Finis aūt legis diuine est pducere hoiem ad finē felicitatis eterne. qui qdem finis impedit̃ p quodcunq; pctm̄:⁊ non solum p actus exteriores:sed etiā iteriores.⁊ iō illud qō sufficit ad pfectionem legis humane:vt.s.pctā prohibeat:⁊ penā apponat:non sufficit ad pfectionem legis diuine:sz oz q; hoiem totalr faciat idoneū ad participationē felicitatis eterne:qō qdem fieri non pōt nisi p grām spūs sci:q; quam diffundit̃ charitas in cordib⁹ nostris q̄ legē adimplet. Gratia.n.dei vita eterna:vt dicit̃ Ro.6.hāc aūt grāz lex vetus conferre non potuit.reseruabat̃.n.hoc xpo.qz vt dicit̃ Joan.pmo. Lex p Moysen data est:gratia ⁊ veritas p iesum christum facta est:⁊ ide ē q; lex vetus bona qdez est:sz imperfecta: fm illud Heb.7. Nihil ad pfectū adduxit lex. ¶ Ad pmuz ergo dōm q; dominus loquit̃ ibi de p̄ceptis cerimonialib⁹:q̄ quidē dicuntur non bona.qz grām non conferebant per quam homines a peccato mundarent̃: cuz tamē p huiusmodi se peccatores ostenderent:vñ signanter dicit̃. Et iniditia in q̄bus non vident.i.p q̄ vitam gratie obtinere non possunt:⁊ postea subditur. Et pollui eos i muneribus suis.i.polutos ostēdi cuz oē offerēt id qō aperit vulua pp delicta sua. ¶ Ad scōm dōm q; lex dicit occidisse non qdem effectiue: sz occasionaliter ex sua imperfectione:īquantum.s.grām non conferebat per quam homines implere possent qō mandabat: vel vitare qō vetabat:⁊ sic occasio ista non erat data:sz sumpta ab hominibus:vnde ⁊ aplūs ibidē dicit. Occasione accepta peccatum p mādatum seduxit me:⁊ p illud occidit. Ex hac.n. ratione dicit̃ q; lex subintrauit vt abundaret delictum.vt ly vi teneat̃ consecutiue:non causalr:īquantuz.s.homines accipientes occasionem a lege abūdantius peccauerūt:tū qz grauius fuit peccatū post legis prohibitionem. tum etiaz qz concupiscētia creuit:magis.n. concupiscimus quod nobis prohibetur. ¶ Ad tertium dōm q; iugum legis seruari non poterat sine gratia adiuuāte:quam lex non dabat. Dicit̃.n. Ro.9. Non est volētis:neq; currētis.s.velle ⁊ currere in p̄ceptis dei:sz miserētis dei:vñ in psal. dicit̃. Viā mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum.s. p donum gratie ⁊ charitatis.

Ad secundum sic p̄cedit̃. Videt̃ q; lex vetus non fuerit a deo. Dicit̃.n. Deut̄.32. Dei pfecta sunt opera:sed lex fuit imperfecta:vt supra dictū est.ergo lex vetus non fuit a deo. ¶ P. Ecclesia. 3. dicitur. Didici q; omnia opera que fecit deus perseuerēt in eternum:sed lex vetus non pseuerat in eternum. Dic̃.n. aplūs ad Heb.7. Reprobatio fit qdem p̄cedentis mādati pp infirmitatem eius:⁊ inutilitatem. ergo lex vetus non fuit a deo. ¶ P. Ad sapientem legislatorem ptinet non solum mala auferre:sz etiaz occasiones malorum:sz vet⁹ lex fuit occasio peccati:vt supra dictū est.ergo ad deum cui nullus est similis in legislatoribus.vt dr̄ Job.36. nō ptinebat legez talem dare. ¶ P.i.ad Thimoth.2. dicit̃ q; de⁹ vult omnes homines saluos fieri: sed lex vetus non sufficiebat ad salutem hominū: vt supra dictū est. ergo ad deum non ptinebat talē legē dare.lex ergo vetus nō est a deo. ¶ Sz contra ē qō Dominus dicit Matth.15. loquēs iudeis qb⁹ erat lex vetus data. Irritū fecist is mādatum dei pp traditiones vestras.⁊ paulo ante p̄mittitur. Honora patrē tuum: ⁊ matrē tuam:qō manifeste in lege veteri ponit̃.ergo lex vetus est a deo. ¶ Rn̄°.dōm q; lex vetus a bono deo data est.qui est pater domini nostri iesu christi.lex.n.vet⁹ homines ordinabat ad christum dupl̄r. Uno quidē modo testimonium christo phibēdo.vñ ipse dicit Luc.vltimo. Oz impleri oia q̄ scripta sunt in lege:⁊ in psal.⁊ in prophetis ō me.⁊ Jo.5. Si crederetis Moysi crederetis forsitan ⁊ mihi.de me.n.ille scripsit;alio mō p modum cuiusdam dispositionis dum retrahens homines a cultu idolatrie p̄cludebat eos sub cultu vni⁹ dei:a quo saluādum erat humanum genus p christum:vñ aplūs dicit ad Gal.3. Priusq; veniret fides sub lege custodiebamur conclusi in eam fidē q̄ reuelāda erat. Manifestum est aūt q; eiusdē est disponere ad finē:⁊ ad finē pducere.⁊ dico eiusdez p se:vel p suos subditos. Non.n.diabolus legē tullisset p quam homines adducerent̃ ad christum p quē erat eyciēdus fm illud Matth. 12. Si sathanas sathanam eycit.diuisum est regnum eius. ⁊ iō ab eodē deo a quo facta est salus hominū p grām christi lex vetus data est. ¶ Ad pmum ergo dōm q; nihil phibet aliqd non eē pfectum simpl̄r:quod tamē est pfectum fm tēpus:sicut dicit̃ aliqs puer pfectus non simpl̄r:sz fm tēporis conditionē:ita etiam p̄cepta q̄ pueris dant̃:sunt qdem pfecta fm conditionem eorum quibus dant̃.⁊si non sint pfecta simpl̄r.⁊ talia fuerunt p̄cepta legis: vñ apostolus dicit ad Gal.3. Lex pedagogus noster fuit in christo. ¶ Ad secundū dōm q; opa dei pseuerant in eternum que sic deus fecit vt in eternum perseuerēt:⁊ hec sunt ea q̄ sunt pfecta:lex aūt vetus reprobat̃ tēpore pfectionis gratie:nō tanq̄ mala:sz tanq̄ infirma ⁊ inutilis pro isto tēpore.qz vt subdit. Nihil ad pfectum adduxit lex:vñ ⁊ ad Gal.3.dicit apostolus. Ubi venit fides iam non sumus sub pedagogo. ¶ Ad tertium dōm q; sicut supra dictū est.deus aliquādo p̄mittit aliquos cadere in pctm̄: vt exinde humilient̃. ita etiā voluit talē legē dare quam suis viribus homines īplere nō possent.⁊ sic dū hoies p̄sumentes de se peccatores se inuenirēt humiliati recurrerēt ad auxilium gratie. ¶ Ad quartum dōm q; q̄nis lex vetus non sufficeret ad saluandum homines:tamē aderat aliud auxilium a deo hominibus simul cuz lege p quod saluari poterant.s. fides mediatoris p quam iustificati sunt antiqui patres:sicut etiā nos iustificamur:⁊ sic deus non deficiebat hominibus qn̄ daret eis salutis auxilia.

Ad tertium sic p̄cedit̃. Videt̃ q; lex vetus non fuerit data p angelos:sz immediate a deo.angelus.n.nūcius dicit̃.⁊ sic nomē angeli ministeriuz importat:non dominiū:sz illud psal. Benedicite domino oēs angeli eius:ministri eius:sz vetus lex a domino tradita eē phibetur:Dicit̃.n.Exo.20. Locutusq; ē dominus sermones hos.⁊ postea subditur. Ego.n.sum dominus deus tuus.⁊ idem modus loquendi frequēter reperitur i Exo. ⁊ in libris cōsequēt⁹ legē.ergo lex ē immediate data a deo.

¶ P. Sicut dicitur Jo.i. Lex per Moysen data est:sed Moyses imediate accepit a deo. Dicitur etiaz Exo.33. Loquebatur dominus ad Moysen:facie ad faciem:sicut loq solet amicus ad amicū suū.ergo lex vetus imediate data ē a deo. ¶ P. Ad solū pncipē ptinet legē ferre:vt supra dctm est:sz solus deus ē pnceps salutis animaz: angeli vo sūt ad ministratoz spūs:vt dr ad Heb.i.ergo lex vet⁹ p angelos dari non debuit cū ordinaret ad animaz saluté. ¶ Sz cōtra est qō dicit aplus ad Hal.3. Lex data ē p angelos i manu mediatoris.7 actuū.7. dicit Stephan⁹.accepistis legez in dispositione angeloz. ¶ Rñ°. dōz q lex data est a deo p angelos. Et pter rōnē gñalē quā Dionysius assignat i.4. c.ce.hierarchie:q diuina debēt deferri ad hoīes mediantib⁹ angelis:specialis rō est ār legē veterē p angelos dari oportuit:dctm est.n.q lex vet⁹ imperfecta erat:sz disponebat ad salutez pfectā generis humani q futura erat p xp̄m. sic aūt videt in oīb⁹ potestatib⁹ 7 artib⁹ ordinatis q ille q est superior pncipalē 7 pfectū actū operat p seipm:ea vo q disponūt ad pfectionē vltimā opat p suos ministros:sicut nauifactor opaginat nauē p seipm:sz pparat māmp artifices subministrātes.7 iō pueniēs fuit vt lex pfecta noui testaméti daret imediate p ipm deū hoīem factuz:lex aūt vet⁹ p ministros dei.s.p angelos daret hoib⁹.7 p hūc modū apostolus ad Heb. pbat eminētiā noue legis ad veterē.q2 i nouo testaméto locut⁹ est nobis de⁹ i filio suo:in veteri aūt testaméto est sermo fact⁹ p angelos. ¶ Ad pmū ergo dōz q sicut Grego. dicit in pncipio moraliū angelus q Moysi apparuisse describit.modo angelus: modo dominus memoratur:angelus .vz.pp hoc q exteri⁹ loquēdo seruiebat domin⁹ aūt dr.q2 iteri⁹ psidens loquēdi efficaciam ministrabat.7 ide est etiā q ql ex psona domini angelus loquebatur. ¶ Ad scdm dōm q sicut augustinus dicit.iz.sup Genē. ad lram in Exo.dr. Locutus ē domin⁹ Moysi facie ad faciem. 7 paulo post subdit. Ostēde mihi gloriam tuā.sentiebat ergo qd videbat.7 qō nō videbat desiderabat.nō ergo videbat ipaz dei eētiā. 7 ita nō imediāte ab eo istruebat. qō ergo dr q loquebat ei facie ad faciē:sz opinionē populi loquit scriptura:q putabat Moysen ore ad os log cuz deo cū p subiectā creaturā.i.p angelū 7 nubē ei loqueret 7 appareret. Uel p visionē faciei itelligit qdam eminēs cōtēplatio 7 familiaris ifra eētie diuine visionē. ¶ Ad 3m dōz q solius pncipis est sua auctoritate legē istituere:sz qñq legē īstitutam p alios promulgat.7 ita deus sua auctoritate instituit legem:sz per angelos promulgauit.

Ad quartum sic pcedit. Uidet q lex vetus nō debuit dari soli populo iudeozū. Lex.n. vetus disponebat ad salutē q futura erat p xp̄m:vt dctm est.sz salus illa nō erat futura solū in iudeis:sz in oīb⁹ gentib⁹ fm illud Esaie.49. Parum est vt sis mihi seruus ad suscitādas trib⁹ Jacob:7 feces israel conuertēdas. dedi te in lucē gētiū vt sis salus mea vsq; ad extremuz terre.ergo lex vetus dari debuit oībus gētibus: 7 nō vni populo tātū ¶ P. Sicut dr actuum.10. Non ē psonarū acceptor deus sz in omni gēte q timet deum:7 facit iustitiaz acceptus est illi.nō ergo magis vni populo q̄ alys via salutis ōbuit aperiri. ¶ P. Lex data ē p angelos:sicut iam dctm est:sz ministeria angeloz deus non solum iudeis: sz omnibus gētib⁹ semp exibuit. Dicit.n. Ecclesia.17. In vnamquamq; gētez ppposuit rectorē:omnibus etiaz gētibus tēporalia bona largit:q minus sunt cure deo q̄ spūalia bona.ergo etiam legē oībus populis debuit dare. ¶ Sz contra ē qō dicit Ro.3. Quid ergo amplius indeo:multū qdē p oēm modum.primum quidez q2 credita sunt illis eloquia dei. 7 in psal.dr. Non fecit tal̄r omni nationi:7 iudicia sua nō manifestauit eis. ¶ Rñ°. dōz q posserua rō assignari quare poti⁹ populo iudeozuz data sit lex q̄ alys populis. q2 alys populis ad idolatriam declinantibus:solus populus iudeozum in eius tu vnius dei remansit.7 ideo alij populi indigni erant legē recipere.ne sanctum canib⁹ daret. Sz ista rō pueniēs non videt. q2 populus ille etiam post legē lataz ad idolatriam declinauit:qō grauius fuit;vt pz Exo.33.7 amos.5. Nunqd hostias 7 sacrificium obtulistis mihi in deserto .40. annis domos israel:7 portatis tabernacula. Moloch deo vestro. 7 imaginē idoloz vestrozum: sidus dei vestri q fecistis vobis. Exp̄sse etiaz dicit Deutro.9. Scito q non pp iustitias tuas dñs deus tuus dedit tibi terram hāc in possessionē cū durissime ceruicis sis populus:sz rō ibi pter mittit vt compleret vbum suum dñs qō sub iuramento pollicitus est patrib⁹ tuis abraam: Isaac:7 Jacob.q aūt promissio eis facta ostēdit apostolus ad Hal.3. dicēs abrae dicte sunt promissiones:7 semini eius:nō dicit seminib⁹ quasi in multis: sz quasi in vno:7 semini tuo q ē christus. Deus igr 7 legem 7 alia beneficia spūalia illi populo exhibuit pp promissionem eoz patribus factam: vt ex eis xp̄s nasceret. decebat .n. vt ille populus ex quo christus nasciturus erat q̄dam specialī sanctificatione polleret:fm illud qō dr Leui.19. Sancti eritis.q2 ego sanctus sum. Nec ēt fuit pp meritum ipōr abrae:vt talis pmissio ei fieret:vt.s. christus ex eius semine nasceret:sz ex gratuita dei electione 7 vocatione;vñ dr Esaie.41. Qui suscitauit ab oriēte iustum: vocauit eum:vt sequeret se. Sic ergo pz q ex sola gratuita electione pmissionē acceperūt 7 populus ex eis pgenit⁹ legē accepit fm illud Deutro.4. audistis vba illius de medio ignis.q2 dilexit patres;7 elegit semē eoz post illos. Si aūt rursus q raō quare hūc populum elegit vt ex eo xp̄s nasceret.7 non aliuz: cōueniet respōsio augustini quā dicit sup Jo. Quare hūc trahat:7 illum non trahat.noli velle diiudicare si non vis errare. ¶ Ad pmū ergo dōm q q̄uis salus futura per xp̄m eēt oībus gētibus pparata:tamē oportebat ex vno populo xp̄z nasci:q pp hoc p alys progatiuas habuit:fm illd Ro.9. Quoz.s. iudeozum est adoptio filiozum dei:7 testamentum:7 legislatio quoz patres ex q̄bus xp̄s est fm carnē. ¶ Ad scdm dōm q acceptio psonaz locum bz in his q ex debito dant. In his vo q ex gratuita volūtate offerunt acceptio psonaz locum nō bz:non.n. ē psonaruz acceptor q ex liberalitate de suo dat vni 7 nō alteri: sz si eēt dispēsator bonoz communium:7 nō distribueret equalr fm merita psonaz eēt psonaruz acceptor:salutaria aūt beneficia deus humano gñi confert ex sua gratia: vñ non ē personarum acceptor si q busdam p alys conferat; vñ augustinus dicit in libro de pdestinatione sanctoz. Omnes quos docet misericordia:docet: quos aūt non docet iudicio non docet.hoc.n. venit ex damnatione humani gñis pro pcō pmi parētis. ¶ Ad tertiuz dōm q beneficia gratie:libera dant homini propter culpaz:sz beneficia naturalia nō subtrahunt homini propter culpaz:sz beneficia naturalia nō subtrahunt:iter q sunt ministeria angelorū q ipse naturarum ordo regit:vt.s.per media gubernent ifima:7 etiam corporalia subsidia q̄ non solum hominibus: sz etiam iumentis deus administrat:fm illud psal. Homines 7 iumenta saluabis domine.

Ad quintum sic pcedit. Uidet q oēs homines obligabant ad obseruādum vetera legē. Quicunq; n. subdit regi oz q subdatur legi ipius. sz vetus lex est data a deo qui ē rex omnis terre:vt in psal. dr.ergo oēs habitantes terram tenebant ad obseruātiam legis. ¶ P. Judei saluari non poterant nisi legē veterem obseruaret.dr.n. Deutro.27. Maledict⁹ q nō pmanet i sermonibus legis huius:nec eos opere pficit: si igr aly homines sine obseruantia legis veteris potuissent saluari:peior fuisset ꝺditio iudeozum q̄ alioz hominum. ¶ P. Sentiles ad ritum iudaicū: 7 ad obseruātias legis admittebant Dicit.n. Exo.xx. Si quis peregrinoz in vestram voluerit

transire colonia: & facere phase domini circuncidetur pⁱ omne masculinum genus: & tunc rite celebrabit: eritq; sicut indigena terre. Frustra autem ad obseruantias legales fuissent extranei admissi ex ordinatione diuina si absq; legalibus obseruantijs saluari potuissent. ergo nullus saluari poterat nisi legem obseruaret. ¶ Sed contra est quod Dionysius dicit .9. capitulo celestis Hierarchie: q multi gentilium per angelos sunt reducti in deum: sed constat q gētiles legem nō obseruabant. ergo absq; obseruantia legis potuerūt alig saluari. ¶ Rñ°. dōm q lex vetus manifestabat p̄cepta legis nature: & supaddebat q̄daz ꝑpria p̄cepta: quātum igit ad illa q̄ vetus lex continebat: de lege nature oēs tenebant ad obseruātiam veteris legis: nō q; erant de veteri lege: sz q; erant de lege nature: sz quātum ad illa q̄ lex vetus superaddebat: nō tenebant alig ad obseruātiam veteris legis nisi solus populus iudeoꝝ. Cuius rō est. q; lex vetus sicut dcm̄ est: data est populo iudeorum: vt quādam progatiuā sanctitatis obtineret ꝑ reuerētiam xp̄i q ex illo populo nasciturus erat: q̄cunq; aūt statuunt ad specialē aliquoꝝ sanctificationez nō obligāt nisi illos: sicut ad q̄dā obligant clerici q mancipant diuino ministerio ad q̄ laici non obligant silr & religiosi ad q̄dam perfectionis opera obligant ex sua professione ad q̄ seculares non obligant: & similr ad q̄dam specialia obligabat populus ille ad q̄ alq populi non obligabant: vñ dr Deutro. 18. Perfect⁹ eris: & absq; macula coram dño deo tuo: & ꝑ hoc etiam q̄dam ꝑfessione vtebant: vt ps Deutro. 26. Profitetur hodie coram dño deo tuo &c. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q q̄cunq; subdunt regi: obligant ad legem eius obseruādam quam oīb⁹ communiter ꝓponit: sz si instituat aliqua obseruanda q suis familiaribus ministris: adhec ceteri non obligant. ¶ Ad scōm dōm q homo quāto deo magis coniungit tāto efficit melioris ꝺditionis. & ideo quāto populus iudeoꝝ erat astrictus magis ad diuinū cultum dignioꝝ alys populis erat: vñ dr Deutro. 4. Que est alia gens sicut icly. & habeat cerimonias iustasq; iudicia: & vniuersam legez & similr etiaz q̄tum ad hoc sunt meliorꝭ ꝺditionis clerici q̄ laici: & religiosi q̄ seculares. ¶ Ad tertium dōm q gēti les ꝑfectius & securi⁹ salutē ꝓsequebantur sub obseruātijs legis q̄ sub sola lege nāli. & iō ad eas admittebant: sicut & nunc laici trāseūt ad clericatum: & seculares ad religiones: q̄tuis absq; hoc possint saluari.

Ad sextum sic ꝓcedit. Uidet q lex vetus nō cōueniēter fuerit data tēpore Moysi. Lex.n. vetus disponebat ad salutē q̄ erat futura p xp̄m: sic dcm̄ est. sz status homo post pctm̄ indiguit huiusmodi salutis remedio. ergo statim post pctm̄ lex vetus debuit dari. ¶ P. Lex vetus data est pp sanctificationē eoꝝ ex quibus xp̄s nasciturus erat: sz abrae icepit fieri p̄missio de semine qō est xp̄s: vt habet Gen. 12. ergo statim tēpore abrae debuit lex dari. ¶ P. Sicut xp̄s non fuit natus ex alys descendētibus ex Noe nisi ex abraam: cui facta est p̄missio ita etiam non est natus ex alys filys abrae: nisi ex Dauid: cui est p̄missio renouata. sm illud. 2. Reg. 23. Dixit vir cui ꝺstitutum est de xp̄o dei Jacob. ergo lex vetus debuit dari post Dauid sicut data est post Abraam. ¶ Sz contra ē qō aplus dicit ad Gal'. 3. q lex pp transgressionē posita est donec veniret semē cui p̄miserat ordinata p angelos i manu mediatoris: id est ordinabilr data: vt glosa. dicit. ergo congruum fit vt lex vetus illo tēporis ordine traderet. ¶ R°. dōm q ꝓuenientissime lex vetus data fuit tēpore Moysi. Cuius rō pōt accipi ex duob⁹ sm q quelibz lex duob⁹ generib⁹ bonum imponitur. Imponit .n. q busdam duris & superbis q p legē compescunt & domant. Imponit ēt bonis q p legē instructi adiuuant & adimplēdum qō intēdunt. Cōueniēs igr fuit tali tēpore legē veterē dari ad supbiam hominum cōuincendam. De duobus .n. homo superbiebat. s. de scientia: & de potentia. de scientia quidez quasi ratio naturalis ei posset sufficere ad salutē. & iō vt de hoc eius supbia ꝓuinceret: p̄missus ē homo regimini sue ratiōis absq; adminiculo legis scripte: & experimento homo discere potuit q patiebat rōnis defectum p hoc q̄ hoies vsq; ad ido latriā: & turpissima vitia circa tempora abrae sunt prolapsi. & iō post hec tēpora fuit necessarium legē scriptam dari in remediuz humane ignorātie. q; p legē est cognitio pcti: vt dr Ro. 5. sz postq̄ homo ē instructus p legē conuicta ē ei⁹ supbia de ifirmitate dū iplere nō poterat qō cognoscebat. & iō sicut aplus ꝺcludit ad Ro. 8. q impossibile erat legi in qua ifirmabat p carnē misit deus filiū suū: vt iustificatio legis ipleret in nobis. Ex parte vō bonoꝝ lex data ē in auxilium: qō q̄dē tunc maxime populo necessarium fuit quādo lex nālis obscurari icipiebat pp exuberātiaz peccatoꝝ. Oportebat .n. hmōi auxiliuz quodam ordine dari. vt p imꝑfecta ad pfectionē manuduceret: & iō inter legē nature: & legē gratie: oportuit legē veterē dari. ¶ Ad p̄mum ergo dōm q statiz post pctm̄ p̄mi hominis nō competebat legē veterē dari: tum q; nondum homo recognoscebat se ea idigere de sua rōne confisus: tum q; adhuc dictamen legis nāe nondū erat obtenebratum p ꝺsuetudinē peccandi ¶ Ad scōm dōm q lex non dr dari nisi populo. est .n. ꝓceptum commune: vt dcm̄ ē. & iō in tpe abrae data sunt q̄daz familiaria ꝓcepta: & quasi domestica dei ad hoies: sed postmodū multiplicatis eius posteris ītātum q populus eēt: & liberatis eis a seruitute: lex ꝺueniēter potuit dari: nā seruii nō sunt pars populi: vel ciuitatis cui legē dari ꝓpetit: vt ꝓbus dicit i. 3. politice. ¶ Ad tertiū dōm q q; legē oportebat alicui populo dari nō solū illi ex q̄bus ē xp̄s natus legē acceperūt: sz totus populus consignat⁹ signaculo circūcisionis q̄ fuit signum p̄missionis abraam facte: & ab eo credite: vt dicit apostolus Ro. 4. & iō etiā ante Dauid oportuit legem dari tali populo iam collecto.

¶ Questio. XCIX.

Deinde ꝺsiderāduz ē de ꝓceptis veteris legis. Et p° ō distinctione ipsoꝝ. Scōo de singulis generibus distinctis. ¶ Circa p̄mum q̄runtur sex. Primo vtr legis veteris sint plura ꝓcepta: vel vnum tātum. Scōo vtr lex vetus ꝺtineat aliqua p̄cepta moralia.

Tertio vtr p̄ter moralia ꝺtineat cerimonialia. Quarto vtr contineat p̄ter hec iudicialia. Quinto vtr p̄ter ista tria ꝺtineat aliq̄ alia. Sexto de modo quo lex inducebat ad obseruantiam p̄dictorum.

Ad primum sic ꝓcedit. Uidet q in lege veteri nō cōtineat nisi vnuz ꝓceptū. Lex .n. nihil ē aliud q̄ ꝓceptum: vt supra habituz est: sz lex vet⁹ est vna. ergo nō continet nisi vnuz ꝓceptum. ¶ P. Aplus dicit Ro. 13. Si qō est aliud mādatum in hoc vbo instauratur. Diliges ꝓximū tuū sicut teipm: sz istud mādatum est vnū. ergo lex vetus nō continet nisi vnū mādatum. ¶ P. Matth. 7. dr. Oia q̄cunq; vultis vt faciant vobis hoies: & vos facite illis: hec est .n. lex & pphete: sz tota lex vet⁹ continet in lege & pphetis. ergo tota lex vet⁹ nō habz nisi vnū ꝓceptum. ¶ Sz ꝺ ē qō aplus dicit ad Eph. 2. Legē mādatoꝝ decretis euacuās: & loquit de lege veteri. vt ps p glo. ibidē. ergo lex vetus ꝺtinet in se multa mādata. ¶ R°. dicēdum q ꝓceptū legis cū sit obligatoriū ē de aliquo qō fieri dz: q aūt aliqd debeat fieri hoc ꝓuenit ex necessitate alicuius finis: vñ manifestuz est q de rōne ꝓcepti ē q ꝺportet ordinē ad finē. inquātum. s. illud ꝓcipitur qō est necessariū vel expediēs ad finē. Cōtingit aūt ad vnū finē multa eē necessaria vel expedientia: & sm hoc p̄t de diuersis

rebus dari diuersa precepta inquantum ordinant ad vnū finē. Unde dōm est q̄ omnia precepta legis veteris sunt vnū fm ordinē ad vnū finē: sunt tñ multa fm diuersitatez eox q̄ ordinant ad illum finē. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ lex vetus. dr̄ eē vna fm ordinē ad finē vnū: z tñ cōtinet diuersa p̄cepta fm distinctionē eox q̄ ordināt ad finē: sicut etiā ars edificatiua est vna fm vnitatē finis. qz tēdit ad edificationē domus: tñ continet diuersa p̄cepta fm diuersos actꝰ ad hoc ordinatos. ¶ Ad scōm dōm q̄ sicut aplus dicit .i. ad Thimoth. i. Finis p̄cepti charitas est. ad hoc. n. oīs lex tēdit: vt amicitiā constituat: vel hoium adinuicē: vel hois ad deū. z iō tota lex ipleť in hoc vno mādato. Diliges p̄ximū tuū: sicut teipm: sicut in quodā fine mādato ox oium: in dilectiōe. n. p̄ximi includit etiā dei dilectio: quādo p̄ximus diligit pp deū: vñ aplus hoc vnū p̄ceptū posuit p duob⁹ q̄ sunt de dilectione dei z p̄ximi: de qbus dicit dōs Matth. zz. In his duob⁹ mandatis pēdet oīs lex z pphete. ¶ Ad tertiuz dōm q̄ sicut dr̄ in. 9. ethico ox. amicabilia q̄ sunt ad alterꝫ venerūt ex amicabilib⁹ q̄ sunt homini ad seipm: dū .s. homo ita se hz ad alterꝫ: sicut ad se. z iō in hoc qō dr̄. Dia q̄cunq; vultis vt faciant vobis homines: z vos facite illis: explicať q̄dam regula dilectionis p̄ximi: q̄ etiā iplicite cōtinet in hoc q̄ dr̄. Diliges p̄ximū tuū: sicut teipm: vñ ē q̄dam explicatio istius mandati.

Ad secundum sic p̄cedit. Uideť q̄ lex vetus non contineat p̄cepta moralia. Lex. n. vet⁹ distinguit a lege nāe: vt supra habitū est: sz p̄cepta moralia ptinēt ad legē nāe. g̃ nō ptinēt ad legē veterē. ¶ P̄. Ibi subuenire debuit homini lex diuina vbi deficit rō humana: sicut pz in his q̄ ad finē ptinēt q̄ sunt supra rōnem: sz ad p̄cepta moralia rō hominis sufficere videť. ergo p̄cepta moralia nō sunt de lege veteri q̄ ē lex diuina. ¶ P̄. Lex vetus dr̄ littera occidens: vt pz. 2. ad Cor. 3. sz p̄cepta moralia nō occidūt: sz viuificāt fm illud psal. In eternum nō obliuiscar iustificationes tuas. qz in ipis viuificasti me: ergo p̄cepta moralia non ptinēt ad veterē legē. ¶ Sz cōtra est qō dr̄ Ecc. 17. addidit illis disciplinā z legē vite hereditauit eos. disciplina āt ptinet ad mozes. Dicit. n. glo. ad Heb. 12. sup illud. Dis disciplina tē. disciplina est eruditio mozis p difficilia. ergo lex a deo data p̄cepta moralia continebat.

¶ Rñ°. dōm q̄ lex vetus continebat p̄cepta q̄dam moralia: vt pz Exo. 20. Non occides: nō furtum facies. z hoc rōnabiliť: naz sicut itentio p̄ncipalis legis hūane est: vt faciat amicitiā hoium adinuicē: ita itentio diuine legis ē vt constituat p̄ncipaliť amicitiā hois ad deum. Cū aūt similitudo sit rō amoris scōm illud Ecclesia. 13. Omne animal diligit simile sibi. īpossibile est eē amicitiam hois ad deum qui ē optimus nisi hoies efficiant boni: vñ dr̄ Leuit. 19. Sancti eritis: qm̄ ego sanctus sum. Bonitas aūt hois est vtus q̄ facit bonuz habētem. z iō oportuit p̄cepta legis veteris ēt de actibus vtutū dari. z hec sunt moralia legis p̄cepta. ¶ Ad p̄mum ergo dōm q̄ lex vetus distinguit a lege nature: nō tanq̄ ab ea oīo aliena: sz tanq̄ ei aligd supaddēs. Sicut. n. gr̃a p̄supponit naturaz: ita oporteret q̄ lex diuina p̄supponat legē naturalē. ¶ Ad scōm dōm q̄ legi diuine conueniēs erat vt non soluz p̄uideret hoi in his ad q̄ rō non pōt: sz ēt in his circa q̄ contigit rōnem hois īpediri: rō aūt hois circa p̄cepta moralia q̄ntuz ad ipsa communissima p̄cepta legis nature non poterat errare in vl̄i: sz tamē pp consuetudinē peccandi obscurabatur in particularibus agēdis. Circa alia vo p̄cepta moralia q̄ sunt quasi conclusiones deducte ex communibus p̄ncipys legis nature. multoz rō oberrabat. ita vt q̄dam q̄ sunt fm se mala rō multoz um licita iudicaret: vñ oportuit contra vtrunq; defectū hoi subuenire p auctoritatē legis diuine: sicut ēt inter credēda nobis proponunť non solum ea ad q̄ rō attingere non pōt: vt deum esse trinum: sed etiam a qua ratio recta pertingere pōt: vt deū eē vnū ad excludendū rōnis hūane errorē q̄ accidebat in multis. ¶ Ad 3ᵘᵐ dōm q̄ sicut augustinus ꝓbat in libro de spū z lra: etiam lra legis q̄ntum ad p̄cepta moralia occidere dicitur occasionaliter: inquantum scilicet precipit quod bonum est non prebens auxilium gratie ad implendum.

Ad tertium sic p̄cedit. Uideť q̄ lex vetus non contineat p̄cepta cerimonialia preter moralia. Dis. n. lex q̄ hoibus datur est directiua humanox actuuz. actus aūt humani morales dr̄: vt supra dictū est: ergo videť q̄ in lege veteri hoibus data non debeant contineri nisi p̄cepta moralia. ¶ P̄. Precepta q̄ dr̄ cerimonialia. videntur ad diuinum cultum ptinere: sz diuini cultus est actus vtutis. s. religionis que vt Tullius dicit in sua rhetorica: diuine nature cultum cerimoniamq; affert: cum igr̄ p̄cepta moralia sint de actibus vtutis: vt dictū est: videtur q̄ p̄cepta cerimonialia non sint distinguēda a moralibus. ¶ P̄. Precepta cerimonialia eē videntur q̄ figuratiue aligd significant: sz sicut augustinus dicit i. z. de Doctrina xp̄iana. Uerba iter hoīes obtinuerunt p̄ncipatum significandi. ergo nulla necessitas fuit vt in lege continerē tur p̄cepta cerimonialia de aligbus actibus figuratiuis. ¶ Sed contra est qō dr̄ Deutro. 14. Decez vba scripsit in duab⁹ tabulis lapideis: mihiq; iniunxit in illotempoze: vt docerē vos cerimonias: z iudicia q̄ facere debeatis: sz decē p̄cepta legis sunt cerimonialia. ergo p̄ter p̄cepta moralia sunt ēt alia p̄cepta cerimonialia. ¶ Rñ°. dōz q̄ sicut dictū est: lex diuina p̄ncipaliť istituit ad ordinādū hoies ad deuz. lex aūt hūana p̄ncipaliť ad ordinādum hoies adinuicē. z iō leges humane non curauerunt aligd īstituere de cultu diuino nisi in ordine ad bonum commune hominum: z propter hoc etiā multa confixerunt circa res diuinas fm q̄ videbat eis expediēs ad īformādos mozes hominum sicut pz in ritu gētilium: sz lex diuina econuerso hoies adinuicē ordinauit fm q̄ pueniebat ordini q̄ est in deū q̄ p̄ncipaliter ītēdebat. Ordinat aūt homo in deum non solum peri teriozes actus mētis q̄ sunt credere: sperare: z amare: sz ēt p q̄dā exteriora opera qb⁹ homo diuinā seruituť profiteť. z ista opera dicunt ad cultum dei ptinere. qui qdez cultus cerimonia vocat: quasi munera .i. dona cereris q̄ dicebat dea frugum: vt qdam dicūt eo q̄ p̄mo ex frugib⁹ oblationes deo offerebāt: siue vt maximus Ualeri⁹ refert: nomē cerimonie ītroductum est ad significādum cultum diuinū apud latinos a quodā oppido iuxta Romaz qō cere vocabat: eo q̄ Roma capta a gallis: illuc sacra romanoꝝ ablata sunt: z reuerēdissime habita. Sic igr̄ illa p̄cepta q̄ in lege ptinēt ad cultū dei spāliť cerimonialia dicunt. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ humani act⁹ se extēdunt etiam ad cultum diuinū: z iō etiam de his ptinet p̄cepta lex vetus hoibus data. ¶ Ad scōm dōm q̄ sicut supra dictū est: p̄cepta legis nature communia sunt: z idigēt determinatione. Determinatur aūt z p legē humanam z p legē diuinam: z sicut ipse determinationes que fiunt per legē humanā non dicunt esse de lege nature: sed de iure positiuo: ita ipse determinationes p̄ceptoz legis nature que fiunt p legem diuinam distinguunt a p̄ceptis moralib⁹ q̄ ptinēt ad legē nature. cōuenit ergo deum cum sit actus vtutis ptinet ad p̄ceptū morale: sz determinatio huius p̄cepti: vt. s. colatur talibus hoībus: z talib⁹ munerib⁹: hoc ptinet ad p̄cepta cerimonialia. z iō p̄cepta cerimonialia distinguunt a p̄ceptis moralib⁹. ¶ Ad tertiū dōm q̄ sicut Dionysius dicit p̄mo ca. ce. hierarchie. Diuina hoibus manifestari non possunt nisi sub aligbus filitudinibus sensibilibus: ipse autem similitudines magis mouent animum quando non solum vbo exprimuntur: sed ēt sensui offeruntur: z ideo diuina traduntur

in scripturis non soluz per similitudines verbo expressas sicut pz in metaphoricis locutionib⁹: sz etiam p similitudines rerum que vsui proponuntur: quod pertinet ad p̃cepta cerimonialia.

Ad quartum sic p̃cedit. Uidet q̃ p̃ter p̃cepta moralia ⁊ cerimonialia non sint aliqua p̃cepta iudicialia in veteri lege. Dicit.n. augustinus cõtra Faustum: q̃ in lege veteri sunt p̃cepta vite significãde: ⁊ p̃cepta vite agẽde: sz p̃cepta vite agẽde sunt moralia. p̃cepta aũt vite significande sunt cerimonialia. ergo p̃ter hec duo gña preceptorũ non sunt ponẽda in lege alia precepta iudicialia. ¶ P. Sup illud psal. a iudicys tuis non declinaui: dicit glo. i. ab his q̃ ꝓstituisti regulam viuẽdi: sz regula viuẽdi ptinet ad precepta moralia: ergo precepta iudicialia nõ sunt distinguenda a moralibus. ¶ P. Judiciũ videt eẽ actus iustitie: fm illud psal. Quo aduscq; iustitia conuertat iudicium: sz actus iustitie: sicut ⁊ actus ceterarũ vtutuz ptinet ad precepta moralia icludũt in se iudicialia. ⁊ sic non debẽt ab eis distingui. ¶ Sz ꝯ est qđ dr Deutro. 6. Hec sunt precepta cerimonie atq; iudicia: precepta ãt antonomastice dr̃ moralia. ergo p̃ter p̃cepta moralia ⁊ cerimonialia sunt ẽt iudicialia. ¶ Rñ°. dom q̃ sicut dcm̃ est: ad legẽ diuinam ptinet vt ordinet hoies adinuicẽ: ⁊ ad deuz. vtrunq; aũt hoz in communi qdem ptinet ad dictamẽ legis nature ad qđ referunt moralia precepta: sz os q̃ determinetur vtrunq; p legẽ diuinam vel humanã. qz p̃incipia naturaliter nota sunt communia tam in speculatiuis q̃ in actiuis. Sicut igr determinatio communis p̃cepti de cultu diuino fit p precepta cerimonialia. sic ⁊ determinatio communis precepti de iustitia obseruãda iter hoies determinat p precepta iudicialia. ⁊ fm hoc oz tria p̃cepta legis veteris ponere. s. moralia q̃ sunt de dictamine legis naturre: cerimonialia q̃ sunt determinationes cultus diuini: ⁊ iudicialia q̃ sunt determinationes iustitie iter hoies obseruãde: vñ cum aplus Ro. 7. dixisset q̃ lex est sancta subiũgit q̃ mãdatum est iustũ ⁊ bonum: ⁊ sanctum. iustum qdẽ q̃tum ad iudicialia: sanctũ q̃tum ad cerimonialia: nã sanctũ dr̃ qđ est deo dedicatum. bonũ. i. honestũ q̃tum ad moralia. ¶ Ad ꝑmum ergo dom q̃ tam p̃cepta moralia q̃ etiã iudicialia ptinent ad directionẽ vite humane. ⁊ iõ vtraq; continent sub vno membro illorum q̃ ponit augustinus. s. sub p̃ceptis vite agẽde. ¶ Ad scom dom q̃ iudiciũ significat executionẽ iustitie q̃ qdẽ est fm applicationẽ rõnis ad aliqua particularia determinate: vñ p̃cepta iudicialia cõmunicãt in aliquo cũ moralibus: iquãtum. s. a rõne deriuãtur: ⁊ in aliquo cuz cerimonialibus: iquãtum. s. sunt qdam determinationes communiũ p̃ceptorũ. ⁊ iõ q̃lib; sub iudicys comprehendunt p̃cepta iudicialia ⁊ moralia: sicut dr̃ Deutro. 5. Audi israel cerimonias atq; iudicia. Quandoq; vo iudicialia ⁊ cerimonialia: sicut dr̃ Leuit. 18. Facietis iudicia mea: ⁊ precepta mea seruabitis: vbi precepta ad moralia referunt: iudicia vero ad iudicialia ⁊ cerimonialia. ¶ Ad tertiũ dom q̃ actus iustitie in gñali ptinet ad precepta moralia: sz determinatio eius in spãli ptinet ad precepta iudicialia.

Ad quintum sic p̃cedit. Uidet q̃ aliqua alia p̃cepta contineant in lege veteri p̃ter moralia: iudicialia: ⁊ cerimonialia. Judicialia. n. precepta ptinẽt ad actuz iustitie q̃ est hoies ad hoiem. cerimonialia vo ptinẽt ad actum religionis q̃ deus colit: sz p̃ter has sunt multe alie vtutes. s. tẽperantia: fortitudo: liberalitas: ⁊ alie plures: vt supra dcm̃ est. ergo p̃ter p̃dicta oz plura alia in lege veteri ꝓtineri. ¶ P. Deutro. ii. dr̃. Ama dominum deum tuum: ⁊ obserua eius p̃cepta: ⁊ cerimonias: ⁊ iudicia: atq; mãdata: sz precepta ptinẽt ad moralia: vt dcm̃ ẽ. ergo p̃ter moralia: iudicialia: ⁊ cerimonialia: adhuc alia ꝓtinentur in lege que dicuntur mandata. ¶ P. Deutro. 6. dr̃. Custodi precepta dñi dei tui: ⁊ testimõia: ⁊ cerimonias q̃s tibi p̃cepi. ergo p̃ter oia precepta adhuc in lege testimonia continent. ¶ P. In psal. dr̃. In eternum non obliuiscar iustificatiões tuas: glo. i. legẽ: ergo precepta legis veteris non solum sunt moralia: cerimonialia: ⁊ iudicialia: sz ẽt iustificationes. ¶ Sed contra est q̃ dr̃ Deutro. 6. Hec sunt precepta ⁊ cerimonie atq; iudicia q̃ mãdauit dñs de⁹ vobis. ⁊ hec ponunt in p̃ncipio legis. ergo oia p̃cepta legis sub his comprehẽdunt. ¶ Rñ°. dom q̃ in lege ponuntur aliq; tanq; precepta. aliqua vo tanq; ad preceptorum impletionẽ ordinata. Precepta qdẽ sunt de his q̃ sunt ad agẽda: ad quoz ipletionẽ ex duob⁹ homo inducitur. s. ex auctoritate precipiẽtis: ⁊ ex vtilitate ipletionis: q̃ qdẽ est cõsecutio alicuius boni vtilis: delectabilis: vel honesti: aut fuga alicui⁹ mali contrary. Oportuit igr in veteri lege ꝑponi q̃dam que auctoritatẽ dei precipiẽtis iudicarẽt: sicut illud Deutro. 7. audi israel dominus deus tuus: deus vnus est: ⁊ illud Gene. ꝑmo. In p̃ncipio creauit deus celum ⁊ terraz ⁊ huiusmodi dñr testimonia: Oportuit ẽt q̃ in lege ꝑponerent q̃dam premia obseruãtium legẽ: ⁊ pene trãsgredientium: vt pz Deutro. 28. Si audieritis vocẽ domini dei tui faciet te excelsiorẽ cunctis gẽtibus ꝛc. ⁊ huiusmodi dñr iustificationes: fm q̃ deus aliquos iuste punit vel premiat: ipsa aũt agẽda sub precepto non cadũt iquãtum habẽt aliquam debiti rõnẽ. Est aũt duplex debitum. vnum qdẽ secũdum regulam rõnis: aliud aũt fm regulam legis determinãtis: sicut pbus in. 8. ethicoruz distinguit duplex iustũ. s. morale ⁊ legale. Debitum aũt morale est duplex: dictat. n. rõ aliqd faciẽdum: vel tanq; necessarium: sine quo non põt esse ordo vtutis vel tanq; vtile ad hoc q̃ ordo virtutis melius conseruetur. ⁊ fm hoc quedam moralia p̃cise precipiunt vel ꝓhibentur in lege: sicut non occides. non furtum facies: ⁊ hec proprie dr̃ precepta. Quedam vo precipiunt vel prohibent non quasi precise debita. sed pp melius: ⁊ ista possunt dici mãdata. qz quãdam iductionem habent: ⁊ psuasionem: sicut illud Exo. xx. Si pignus acceperis vestimẽtum a proximo tuo ante solis occasum reddas ei: ⁊ aliqua similia. vnde Hieronymus dicit q̃ in preceptis est iustitia. in mãdatis vo charitas. debitum aũt ex determinatione legis. In rebus qdẽ humanis ptinet ad iudicialia: in rebus aũt diuinis ad cerimonialia. q̃uis ẽt ea q̃ ptinent ad penam vel premia dici possint testimonia iquantum sunt ꝓtestationes q̃dam diuine iustitie: omnia vero precepta legis possunt dici iustificationes: iquantum sunt q̃dam executiones legalis iustitie. Possunt ẽt aliter mãdata a preceptis distingui: vt precepta dicant̃ que deus p se ipsum iussit: mãdata aũt q̃ p alios mãdauit: vt ipsuz nomẽ sonare videt. Ex quibus oibus apparent q̃ oia legis precepta cõtinent̃ sub moralibus: cerimonialibus ⁊ iudicialib⁹. alia vo non habẽt rõnẽ preceptorum: sz ordinant̃ ad precepta obseruationẽ: vt dcm̃ est. ¶ Ad ꝑmum ergo dom q̃ sola iustitia iter alias vtutes ꝓprie rõnẽ debiti. ⁊ iõ moralia iquantum sunt lege determinabilia iquantum ptinẽt ad iustitiam. cuius ẽt q̃dam pars est religio: vt Tullius dicit: vñ iustum legale non põt eẽ aliquod preter cerimonialia: ⁊ iudicialia precepta. ¶ Ad alia pz responsio per ea q̃ dicta sunt.

Ad sextum sic p̃cedit. Uidet q̃ lex vetus non debuit iducere ad obseruãtiam preceptorum p tẽporales promissiones ⁊ comminationes. In tẽtio. n. legis diuine est vt hoies deo subdantur p timorez ⁊ amorem. vnde dr̃ Deutro. 10. Et nunc israel qđ dominus tuus petit a te: nisi vt timeas dominum deum tuum: ⁊ ambules in vys eius: ⁊ diligas eum: sz cupiditas rerum tẽporaliuz abducit a deo. Dicit.n. Augu. in libro. 83. questionũ.

q̄ venenum charitatis est cupiditas. ergo promissiones ⁊ comminationes tēporales videnť contrariari ītentioni legislatoris: qō facile legē reprobabilē facit: vt p3 p ph3 in. 2. politice. ¶ P. Lex diuina ē excellētior q̄ lex hūana. videmus aūt in scientijs q̄ q̄to aliqua est altior: tanto p altiora media ꝓcedit. ergo cum lex humana ꝓcedat ad iducēdū hoīes p tēporales comminationes ⁊ ꝓmissiones: lex diuina nō debuit ex his ꝓcedere: ſ3 p aliqua maiora. ¶ P. Id non pōt eē p̄mium iustitie vel pena culpe quod equaliť euenit ⁊ bonis: ⁊ malis: ſ3 sicut dī Eccl'. 9. Uniuersa tēporalia eque eueniūt iusto ⁊ impio: bono ⁊ malo: mūdo ⁊ īmundo: īmolanti victimas: ⁊ sacrificia contemnēti. ergo tēporalia bona vel mala non ꝓueniēter ponuntur: vt pena vel p̄mia mādator̄ legis diuine. ¶ Sz contra est qō dī Esaie p̄mo. Si volueritis ⁊ audieritis me: bona terre commedetis. q̄ si nolueritis: ⁊ me ad iracūdiam ꝓuocaueritis: gladius deuorabit vos. ¶ Rñ°. dōm q̄ sicut in scientijs speculatiuis iducunť hoīes ad assentiendum conclusionibus p media syllogistica: ita ēt in q̄buslibet legibus hoīes īducuntur ad obseruātias ꝓceptorum p penas ⁊ p̄mia. videmus autē in scientijs speculatiuis q̄ media ꝓponunť auditori fm eius conditionē: vñ sicut opz ordinate in sciētijs ꝓcedere: vt ex notioribus disciplina icipiat: ita ēt opz eum q̄ vult īducere hoīem ad obseruātiam ꝓceptorum. vt ex illis eum mouere icipiat q̄ sunt in eius affectu: sicut pueri ꝓuocanť ad aliq̄d faciēdum aliqbus puerilibus munusculis: dcm̄ est aūt supra q̄ lex vetus disponebat ad xp̄m sicut impfectuz ad pfectuz: vñ dabatť populo adhuc impfecto in comparatione ad pfectionē q̄ erat futura p xp̄m. ⁊ iō populus ille comparatť puero sub pedagogo existēti: vt p3 Galť. 3. Perfectio aūt hoīs est: vt contemptis tēporalibus spūalibus ībereat vt p3 p illud qō aplūs dicit Phiľ. 3. Que q̄dē retro sunt obliuiscēs: ad ea q̄ priora sunt me extēdo. Quicunq; ergo pfecti sumus hec sentiamus: impfectoz aūt est q̄ tēporalia bona desiderēt: inordine tū ad deum: puersoz aūt est q̄ in tēporalibus bonis finē constituāt: vñ legi veteri conueniebat: vt p tēporalia q̄ erant in affectu hoīum impfectoz manduceret hoies ad deum. ¶ Ad p̄mum ergo dōm q̄ lex humana īducit hoīes ex tēporalibº p̄mijs vel penis p homines īducēdis. lex vō diuina ex p̄mijs: vel penis exhibendis p deum: ⁊ in hoc ꝓcedit p media altiora. ¶ Ad scōm dōz q̄ cupiditas qua hō ꝓstituit finē in tēporalibus bonis est charitatis venenū: ſ3 ꝓsecutio tēporalium bonoz: q̄ hō desiderat in ordine ad deuz est q̄dā via īducēs impfectos ad dei amorē: fm illud psal'. Cōfitebiť tibi cum benefeceris illi. ¶ Ad tertiū dōm q̄ sicut p3 historias veteris testamēti reuolūti: communis status populi semp sub lege in ꝓsperitate fuit q̄diu legē obseruabant. ⁊ statim declinantes a ꝓceptis legis diuine ī multas aduersitates īcidebat: sed alique psone particulares etiam iustitiam legis obseruantes in aliquas aduersitates incidebant; vel quia iam erant spiritnales effecti: vt per hoc magis ab effectu temporalium abstraberentur. ⁊ eorum virtus probata redderet; aut q̄ opa legis exterius īplēta cor totū habebant in temporalibus defixum: ⁊ a deo elongatum: fm q̄ dicitur Esaie. 29. Populus hic labys me honorat: cor autem eorū longe est a me.

¶ Questio. C.

Deinde considerādum est de singulis gñibus ꝓceptoz veteris legis. Et p̄mo de preceptis moralibus. Scōo de cerimonialibus. Tertio de iudicialib⁹. ¶ Circa p̄mum q̄runť duodecim. Primo vtz oīa ꝓcepta moralia veteris legis sint de lege nature. Scōo vtrum precepta moralia veteris legis sint de actibus omnium vtutum. Tertio vtrum oīa p̄cepta moralia veteris legis reducanť ad decē ꝓcepta decalogi. Quarto de distinctione ꝓceptoz decalogi. Quinto de numero eoz. Sexto de ordine. Septimo de modo tradendi ipa. Octauo vtz sint dispēsabilia. Nono vtruz modus obseruādi virtutē cadat sub precepto. Decimo vtrum modus charitatis cadat sub precepto. Undecimo de distinctione aliorū preceptorum moralium. Duodecimo vtrum precepta moralia veteris legis iustificent.

Ad primum sic ꝓcediť. Uideť q̄ non oīa ꝓcepta moralia ptineāt ad legē natu re. Dī. n. Eccl'. 17. Addidit illis disciplinā ⁊ legē vite heredi tauit illos: ſ3 disciplina diuidiť contra legē nature: eo q̄ lex naturalis nō adiscit. ſ3 ex naturali īstinctu habeť. ergo nō oīa ꝓcepta moralia sunt de lege nature. ¶ P. Lex diuina pfectior est q̄ lex humana: ſ3 lex humana supaddidit aliq̄ ad bonos mores ptinentia his q̄ sunt de lege nature: qō p3 ex hoc q̄ lex nature est eadē apud oēs. huiusmodi aūt morum īstituta sunt diuersa apud diuersos. ergo multo fortiº diuina lex aliq̄ ad bonos mores ptinentia debuit addere supra legē nature. ¶ P. Sicut rō naturalis inducit ad alios bonos mores. ita ⁊ fides: vñ ēt dī ad Galť. 5. q̄ fides p dilectionē operatur. ſ3 fides non continet sub lege nature. q̄ ea q̄ sunt fidei sunt supra rōnē naturalem. ergo non oīa ꝓcepta moralia legis diuine ptinēt ad legē nature. ¶ Sz contra est qō dicit aplūs Ro. 2. q̄ gētes q̄ legē non habēt naturaliť ea q̄ legis sunt faciūt: qō oz ītelligi de his q̄ pertinēt ad bonos mores. ergo oīa bona ꝓcepta legis sunt de lege nature. ¶ Rñ°. dōm q̄ p̄cepta moralia a cerimonialibus ⁊ iudicialibus sunt distincta. Moralia. n. sunt de illis q̄ fm se ad bonos mores ptinent: cum aūt humani mores dicanť in ordine ad rōnē qō est ꝓprium p̄ncipium humanorum actuum: illi mores dñr boni qui rationi cōgruunt: mali autem qui a rōne discordant. Sic autem omne iudicium rōnis speculatiue procedit a naturali cognitione p̄cipiorum rōnis: ita etiamomne iudiciuz rationis p3a morum p̄ncipiorum: ita etiamomne iudiciuz rationis p3a ctice procedit ex quibusdam principijs naturaliter cognitis: vt supra dcm̄ est. Ex quibus diuersimode procedi potest ad iudicandum de diuersis. Quedam enim sunt in humanis actibus a deo explicita: q̄ statim cum modica consideratione possunt approbari vel reprobari per illa communia: ⁊ prima principia. Quedam vero sunt ad quorum iudicium requiritur multa consideratio diuersarum circunstantiarum: quas considerare diligenter non est cuiuslibet: sed sapientum sicut considerare particulares conclusiones scientiarum: non pertinet ad omnes: sed ad solos philosophos. Quedam vero sunt ad que diiudicanda indiget homo adiuuari per institutionem diuinam: sicut est circa credenda. Sic igitur patet q̄ cum mozalia ꝓcepta sint de his que pertinent ad bonos mores: hec autem sunt que rationi conueniunt: omne autem rationis humane iudiciuz aliqualiter a naturali ratione deriuatur: necesse est q̄ omnia precepta mozalia pertineant ad legem nature: sed diuersimode. Quedam enim sunt que statim per se ratio naturalis cuiuslibet hominis diiudicat esse facienda: vel non facienda: sicut honora patrem tuum ⁊ matrez: ⁊ non occides: non furtum facies: ⁊ huiusmodi sunt absolute de lege nature. Quedam vero sunt que subtilioꝛi consideratione rationis a sapientibus iudicantur esse obseruanda. ⁊ ista sic sunt de lege nature: vt tamen indigeant disciplina qua minores a sapientioꝛibus instruantur. sicut illud. Coram cano capite consurge ⁊ honora personam senis. ⁊ alia huiusmodi. Quedam vero sunt ad que iudicanda ratio humana indiget institutione diuina per quaz erudimur de diuinis: sicut est illud. Non facies tibi sculptile: neque omnem similitudinem: non assumes nomen

dei tui in vanum. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Ad secundum sic ꝓceditur. Uideꝛ ꝙ ꝓcepta moralia legis nō sint de omnib⁹ actibus virtutū. Obseruatio aūt ꝓceptoꝝ veteris legis iustificatio noīatur: ꝑm illud psal. Justificationes tuas custodiā. sꝫ iustificatio est executio iustitie. ergo ꝓcepta moralia nō sunt nisi de actibus iustitie. ℂ ꝑ. Id qō cadit sub ꝓcepto hꝫ rationē debiti: sed rō debiti nō ptinet ad alias virtutes nisi ad solā iustitiā: cuius ꝓprius actus est reddere vnicuiq; debitū. ergo ꝓcepta legis moralia nō sunt de actibus aliaꝝ virtutū: sed solum de actib⁹ iustitie. ℂ ꝑ. Dis lex ponitur ꝓp bonum cōmune: vt dic̄ Jsidorus: sed iter virtutes sola iustitia respicit bonuꝫ cōmune: vt phs dicit in. 5. ethi. ḡ ꝓcepta moralia sunt solū de actibus iustitie. ℂ Sꝫ ꝑ. qō Ambrosius dicit: ꝙ peccatū est trāsgressio legis diuine ꝛ celestiū inobediētia mādatoꝝ: sed peccata ꝓtrariantur oībus actib⁹ virtutū: ergo lex diuina hꝫ ordinare de actibus oīus virtutū. ℂ Rñ⁰. dō dō ꝙ cū ꝓcepta legis ordinētur ad bonū cōmune: sicut supra habitū est: necesse ē ꝙ ꝓcepta legis diuersificent ꝑm diuersos modos cōitatū: vñ phs in sua politica docet ꝙ alias leges opꝫ statuere in ciuitate que regit rege: ꝛ alias in ea q̄ regit ꝑ pplm vel per aliquos potentes de ciuitate. Est aūt alius modus cōitatis ad quā ordinat lex humana ꝛ ad quā ordinat lex diuina. Lex. n. humana ordinat ad cōitatē ciuilem que est boīum adinuicez. Boīes aūt ordinant adinuicem per exteriores actus q̄bus boīes sibi inuicem cōmunicant. huiusmodi aūt cōicatio ptinet ad rōnem iustitie q̄ est ꝓprie directiua cōmicationis humane: ꝛ ideo lex humana nō ꝓponit ꝓcepta nisi de actib⁹ iustitie. ꝛ si ꝓcipiat actus aliaꝝ virtutū: hoc nō est nisi inquātum assumūt rationem iustitie: vt ꝑz ꝑ phm in. 5. ethicoꝝ: sed cōmunitas ad quā ordinat lex diuina est boīum ad deū vel in presenti: vel in futura vita: ꝛ ideo lex diuina ꝓcepta ꝓponit de omnibus illis ꝙ que boīes bene ordinētur ad cōmunitatem cuꝫ deo: homo aūt deo cōiungitur rōne siue mēte i qua est dei imago: ꝛ ideo lex diuina ꝓcepta ꝓponit de omnib⁹ illis ꝙ que ratio ordinis bene ordinata ē: hoc aūt contingit per actus oīum virtutū. naꝫ virtutes intellectuales ordinant bene actus rōnis in seipsis. virtutes aūt morales ordinant bene act⁹ rōnis circa interiores passiōes ꝛ exteriores opationes. ꝛ ideo manifestū est ꝙ lex diuina cōuenienter ꝓponit ꝓcepta de actibus oīum virtutū: ita tamē ꝙ quedā sine q̄bus ordo virtutis q̄ ē ordo rōnis obseruari nō pōt: cadunt sub obligatione ꝓcepti. quedā vero q̄ ptinēt ad bene esse virtutis pfecte cadunt sub ām̄onitione consilij. ℂ Ad ꝑmū ergo dō ꝙ adimpletio mādatoꝝ legis etiaꝫ que sūt de actibus aliaꝝ virtutū hñt rōnez iustificatōis inquātū iustū est: vt homo obediat deo: vel etiā inq̄tū iustuꝫ est ꝙ oīa que sunt boīs rōni subdant. ℂ Ad sc̄m dō ꝙ iustitia ꝓprie dicta attendit debitū vnius hoīs ad aliū: sed in oībus alijs virtutib⁹ attēditur debitū inferioꝝ virtutuꝫ ad rōnem: ꝛ ꝑm rōnem huius debiti philosophus assignat in. 5. ethicoꝝ quandam iustitiam metaphoricam. ℂ Ad tertium patet responsio per ea que dicta sunt de diuersitate cōmunitatis.

Ad tertium sic ꝓceditur. Uideꝛ ꝙ nō omnia ꝓcepta moralia veteris legis reducant ad decez ꝓcepta decalogi. ¶ Prima. n. ꝛ ꝑncipalia legis ꝓcepta sunt. Diliges dñm deum tuum: ꝛ diliges ꝓximū tuum: vt habet Matth. 22. sed ista duo nō ptinētur in ꝓceptis decalogi. ergo nō omnia ꝓcepta moralia ptinētur in ꝓceptis decalogi. ℂ ꝑ. ¶ Precepta moralia nō reducūtur ad ꝓcepta cerimonialia: sed potius ecōuerso: sed inter ꝓcepta decalogi est vnū cerimoniale. s. memēto vt diez sabbati sanctifices. ergo ꝓcepta moralia nō reducūt ad oīa precepta decalogi. ℂ ꝑ. ¶ Precepta moralia sunt oībus actib⁹ virtutū, sed inter precepta decalogi ponūtur sola precepta pertinētia ad actus iustitie: vt ꝑz discurrēti per singula. ergo precepta decalogi nō ptinent oīa precepta moralia. ℂ Sed ꝛra est qō Matth. 5. dicit super illud Beati estis cū maledixerint ꝛc. dicit glo. ꝙ Moyses. io. precepta proponēs: postea per partes explicat. ergo omnia precepta legis sunt quedā ptes preceptoꝝ decalogi. ℂ Rñ⁰. dōꝫ ꝙ precepta decalogi ab alijs ꝓceptis legis differūt in hoc ꝙ precepta decalogi per seipm deus dicit ꝑmo⁰ proposuisse, alia vero precepta ꝓposuit populo p Moysen, illa ergo ꝓcepta ad decalogum pertinent: quoꝝ notitiam hō habet per seipsum a deo: huiusmodi sūt illa que statim ex principijs cōmunibus ꝑmis cognosci possunt modica consideratiōe. ꝛ iterum illa q̄ statim ex fide diuinitus infusa innotescūt. Inter precepta ergo decalogi nō cōputantur duo genera ꝓceptoꝝ: illa. s. que sunt prima ꝛ cōmunia: quoꝝ nō oportet aliquā editionem esse: nisi ꝙ sunt scripta in ratione naturali quasi per se nota: sicut ꝙ hō nulli debet malefacere: ꝛ alia huiusmodi. ꝛ iterum illa que per diligentē inquisiones sapientū inueniunt ratiōi conuenire. hec enim ꝓueniunt a deo ad populū mediāte discipli na sapientum. Utraq; tamē horū ꝓceptoꝝ ptinētur in preceptis decalogi: sed diuersimode. nam illa que sunt prima ꝛ cōmunia cōtinētur in eis sicut principia in cōclusionibus ꝓximis. illa vero que per sapientes cognoscūtur continētur in eis econuerso: sicut cōclusiōes in principijs. ℂ Ad ꝑmū ergo dō ꝙ illa duo precepta sunt ꝑma ꝛ cōmunia ꝑcepta legis nature que sunt per se nota ratiōi humane: vel per naturam: vel per fidem: ꝛ ideo omnia precepta decalogi ad illa duo referūtur sicut cōclusiones ad ꝑncipia cōmunia. ℂ Ad secūdū dō ꝙ preceptuꝫ de obseruatiōe sabbati est ꝑm aliquid morale: quātum. s. per hoc ꝙ precipitur ꝙ homo aliquo tēpore vacet rebus diuinis: ꝑm illud psal. Uacate ꝛ videte quoniam ego sum deus. ꝛ ꝑm hoc inter precepta decalogi cōputātur: nō aūt ē quantū ēd taxationeꝫ temporis: qz ꝑm hoc est cerimoniale. ℂ Ad tertiū dicēdum ꝙ ratio debiti in alijs virtutibus est magis latēs q̄z in iustitia. ꝛ ideo precepta de actibus aliarū virtutū nō sunt ita nota populo sicut precepta de actibus iustitie. ꝛ propter hoc act⁹ iustitie specialiter cadunt sub preceptis decalogi: que sunt prima legis elementa.

Ad quartum sic ꝓceditur. Uideꝛ ꝙ inconuēnienter precepta decalogi distinguāt. Latria. n. est alia vtus a fide. sed ꝓcepta dant de actib⁹ vtutuꝫ. sed hoc qō dr̄ i ꝑncipio decalogi. Nō hēbis deos alienos cozā me: ptinet ad fidē: qō aūt subditur. Non facies sculptile ꝛc. ptinet ad latriā. ergo sūt duo ꝓcepta ꝛ nō vnū sic̄ Aug. dicit. ℂ ꝑ. ¶ Precepta affirmatiua i lege distinguūt a negatiuis. sic̄ honora patrē ꝛ matrē. ꝛ nō occides. sed hoc qō dr̄. Ego sum dñs ds tuus: ē affirmatiuū. qō aūt subdit. Nō habebis deos alienos cozā me: ē negatiuū. ergo sunt duo precepta ꝛ nō ptinētur sub vno: vt Aug. ponit. ℂ ꝑ. Apls ad Ro. 7. dic̄. Cōcupiscētia nesciebaꝫ nisi lex diceret. Nō concupisces. ꝛ sic videtur ꝙ hoc preceptuꝫ. Non concupisces: sit vnum preceptuꝫ non ergo debuit distingui in duo. ℂ Sꝫ contra est auctoritas Augustini inglosa super Exo. vbi ponit tria precepta pertinentia ad deum: ꝛ. 7. ad proximum. ℂ Rñ⁰. dicendum ꝙ precepta decalogi diuersimode a diuersis distinguūtur. Esitius. n. Leuit. 26. sup illud. Decem mulieres i vno clibano coquūt panes: dic̄ ꝓceptū de obseruatiōe sabbati nō esse ō decē ꝓceptis: qz nō ē obseruāduꝫ fz ꝑm ꝑm oē tps. Distinguit tamē q̄tuor ꝓcepta ptinētia ad deū: vt ꝑmū sit: Ego sum dñs ds tu⁰. scōz sit. Nō hēbis deos alienos cozā me: ꝛ sic etiā distinguit hec duo Piero. Osee. io. sup illō. Propter duas iniqtates tuas. Tertiū vero preceptū ee dic̄. Nō facies tibi sculptile. Quartū vo: Non assumes nomē dei tui i vanū. ¶ Pertinētia vo ad ꝑmū dic̄ ee

sex: vt ꝑmū sit: Honora patrē ⁊ matrē tuā. Scōm: Nō occides. Tertiū: Nō mechaberis. Quartum: Nō furtū facies. Quītū: Nō falsuz testimoniū dices. Sextū: Nō ꝯcupīsces. Sz ꝑmo hoc videt incōueniēs q ꝑceptum de obseruatione sabbati ꝑceptis decalogi iterponat si nullo mō ad decalogū ptineat. zº qz cū scriptuz sit Mat. 7. Nemo pōt duobus dñis seruire: eiusdē rōnis esse videt ⁊ sub eodē ꝑcepto cadere. Ego suz dñs deus tuus: ⁊ nō hēbis deos alienos: vñ Origenes distinguēs etiā q̄tuor ꝑcepta ordinātia ad deuz: ponit ista duo ꝑ vno ꝑcepto. scōm vo ponit: Nō facies sculptile. tertiū vero: Nō assumes nomē dei tui i vanū. quartū Memēto vt diē sabbati sanctifices. Alia vero sex ponit sic Esitus: sed qz facere sculptile vel similitudinē nō est ꝓhibitū nisi ꝑm hoc vt nō colant ꝑ dyas: nā in tabernaculo deº ꝑcepit fieri imaginez Seraphī: vt dr Exo. 25. Cōueniētius Aug. ponit sub vno ꝑcepto: Nō habebis deos alienos: ⁊ nō facies sculptile. Similr etiā ꝯcupiscentia vxoris aliene ad cōmixtionē ptinet ad ꝯcupiscētiaz carnis. Locupiscētia aūt aliaꝝ rez que desiderant ad possidendū: ptinet ad ꝯcupiscētiaz oculoꝝ: vñ etiam Aug. ponit duo ꝑcepta de nō cōcupiscendo rē alienaz: ⁊ vxorem alienā: ⁊ sic ponit tria ꝑcepta in ordine ad deū: ⁊ septem i ordine ad ꝓximū: ⁊ hoc melius est. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm q latria nō est nisi quedā ꝓtestatio fidei: vñ ⁊ nō sunt alia ꝑcepta dāda de latria: ⁊ alia de fide. potius tñ sunt alia ꝑcepta danda de latria q̄z de fide: qz ꝑceptū fidei ꝓsupponit ad ꝑcepta decalogi: sicut ꝑceptū dilectiōis: sicut. n. ꝑma ꝑcepta cōmunia legis nāe sunt ꝑ se nota habēti rōnem nālem: ⁊ ꝑmulgatione nō indigēt: ita etiā ⁊ hoc qō est credere in deū est ꝑmū ⁊ ꝑ se notū ei qui hz fidem: accedētez. n. ad deū opz credere qz est: vt dr ad Heb. .xi. ⁊ iō nō indiget alia ꝓmulgatōe nisi infusiōe fidei. ¶ Ad scōz dōz q ꝑcepta affirmatiua distinguunt a negatiuis qñ vnum nō ꝓhēdit i alio: sic in honoratiōe parētum nō includit q nullus hō occidat: nec ecōuerso: ⁊ ꝓp hoc dant diuersa ꝑcepta super hoc: sed qñ affirmatiuuz ꝓhēdit sub negatiuo: vel ecōuerso: nō dātur super hoc diuersa ꝑcepta: sic nō datur aliud ꝑceptū de hoc qō est: Nō furtuz facies: ⁊ de hoc qō est ꝯseruare rez alienā: vel restituere eā: ⁊ eadem rōne nō sunt diuersa ꝑcepta de credēdo i deuz: ⁊ de hoc q nō credatur i alienos deos. ¶ Ad tertiū dōm q ois ꝯcupiscētia ꝯuenit in vna cōmuni rōne: ⁊ ideo Apl's singulariter de mādato ꝯcupiscendi loquit: qz tñ in speciali diuerse sūt rōnes ꝯcupiscendi: iō Aug. distinguit diuersa ꝑcepta de nō ꝯcupiscendo: differūt. n. specie ꝯcupiscētie ꝑm diuersitatez actionū: vel ꝯcupiscibiliū: vt ꝑhūs dicit in. io. ethicoꝝ.

Ad quintum sic ꝓcedit. Videt q icōuenienter ꝑcepta decalogi enumerētur. Peccatū. n. vt Ambrosius dicit: est trāsgressio legis diuine ⁊ celestium inobediētia mādatoz̄: sed peccata distinguūtur ꝑ hoc q hō peccat vel i deum: vel in ꝓximuz: vel i seipsuz: cū igitur i ꝑceptis decalogi nō ponātur aliqua ꝑcepta ordinātia hoiem ad seipsum: sed solū ordinātia ipsuz ad deuz ⁊ ꝓximū: videtur q insufficiens sit enumeratio preceptoꝝ decalogi. ¶ Ꝑ. Sic ad cultuz dei ptinebat obseruatio sabbati: ita etiā obseruatio aliaꝝ solēnitatuz: ⁊ imolatio sacrificiorū: sed iter ꝑcepta decalogi est vnū pertinēs ad obseruātiā sabbati: ergo etiā debēt esse aliqua ptinētia ad alias solēnitates: ⁊ ad ritū sacrificioꝝ. ¶ Ꝑ. Sicut ꝯtra deuz peccare ꝯtingit piurando: ita etiā blasphemando: vel alias ꝺ doctrinā diuinā mētiēdo: sz ponit vnū ꝑceptū ꝓhibens piuriū cū dicit. Nō assumes nomē dei tui i vanū: ergo pctm blasphemie ⁊ false doctrine debēt aliquo ꝑcepto decalogi ꝓhiberi. ¶ Ꝑ. Sicut hō nālem dilectionē hz ad parētes: ita etiā ad filios: mādatū etiā charitatis ad oēs ꝓximos extendit: sed precepta decalogi ordinātur ad charitatē: ꝟz illud. i. ad Thimo. i. Finis precepti charitas ē: ergo sic ponit quoddā preceptum pertinēs ad parētes: ita etiā debuerūt poni alia ꝑcepta ptinētia ad filios: ⁊ ad alios ꝓximos. ¶ Ꝑ. In quolibet genere peccati ꝯtingit peccare cozde ⁊ ope: sed in quibusdā generibꝰ peccatoꝝ. ſ. i furto ⁊ adulterio seoꝛsuz ꝓhibet peccatū operis cū dr: Nō mechaberis: Nō furtū facies: ⁊ seoꝛsuz pctm cordis cū dicit. Nō ꝯcupisces rez ꝓximi tui: ⁊ nō ꝯcupisces vxorē ꝓximi tui: ergo etiā idē debuit poni i peccato homicidij ⁊ falsi testimonij. ¶ Ꝑ. Sic ꝯtingit peccatū ꝓuenire ex iordinatiōe ꝯcupiscibilis: ita etiā ex inordinatione irascibilis: sed ꝺbusdā preceptis ꝓhibet inordinata ꝯcupiscētia cū dicit: Nō ꝯcupisces. ergo etiā aliqua precepta i decalogo debuerūt poni ꝑ que ꝓhiberetur inordinatio irascibilis: nō ergo videt q ꝓuenienter decem precepta decalogi enumerētur. ¶ Sz ɔ est qō dicit Deutro. .4. Ostēdit vobis ~~pactum~~ suum qō precepit vt facereis: ⁊ decez verba que scripsit i duabꝰ tabulis lapideis. ¶ Rñ. dōm q sic supra dictū est: sicut precepta legis humane ordināt hoiem ad quādaz cōitatem humanā: ita precepta legis diuine ordinant hoiem ad quādā cōitatem seu rēpublicaz hoium sub deo. Ad hoc aūt q aliqs i aliqua cōitate bene cōmoret: duo regrunt: quoꝝ ꝑmum est vt hō sñ se habeat ad euz q ꝓest cōitati. Aliud aūt est vt hō sñ se habeat ad alios cōitatis consocios ⁊ cōparticipes. Opz igit q in lege diuina ꝑmo ferātur q̄dā precepta ordinātia hoiez ad deum: ⁊ inde alia q̄dam precepta ordinātia hoiem ad alios proximos simul ꝯuenientes sub deo. Principi aūt cōitatis tria opz hō. Primo fidelitatē. Scōo reuerentiā. Tertio famulatū. Fidelitas qdez ad dñm in hoc ꝯsistit vt bonoꝛē ꝓcipatus ad aliū nō deferat. ⁊ q̄tū ad hoc accipit ꝑmū preceptū cuius dr: Nō hēbis deos alienos. Reuerētia aūt ad dñm regrit vt nihil iniuriosuz in eū cōmittat. ⁊ q̄tū ad hoc accipit ꝑm preceptū qō est: Nō assumes nomē dñi dei tui in vanū. Famulatus aūt debet dño in recōpensatiōe bñficioꝝ que ab ipso precipiūt subditi. ⁊ ad hoc ptinet tertium preceptū de scīficatione sabbati i memoriā creatiōis rerū. Ad primos aūt aliqs bñ se hz ⁊ specialr: ⁊ generalr. Specialr qdē q̄tū ad alios quoꝝ est debitor vt eis debitū reddat. ⁊ q̄tum ad hoc accipit ꝑceptū de honoratiōe parētū. Generalr autē q̄tū ad oēs vt nulli nocumētū iferatur: neq; ope: neq; ꝯcorde. Ope qdem iferr nocumētū ꝓximo: qñq; qdez in ꝓpria ꝑsonā q̄tū ad ꝯsistentiā. ſ. ꝑsone. ⁊ ꝓhibet ꝑ hoc q dr: Nō occides. Qñq; aūt in ꝑsonā ꝯiunctā. q̄tū ad ꝓpagationez ꝓlis. ⁊ hoc ꝓhibet cū dicit: Nō mechaberis. Qñq; aūt i rē possessaz q̄ ordinat ad vtrūq; ⁊ q̄tū ad hoc dr: Nō furtū facies. Nocumētū aūt ozis ꝓhibet cū dr: Nō loqris ɔ ꝓximū tuuz falsuz testimoniū. Nocumētū aūt cordis ꝓhibet cū dicit: Nō ꝯcupisces. Et ꝑm hāc etiā differētia potsent distingui tria precepta ordinātia i deū: quoꝝ ꝑmū ptinet ad opus. vñ ibi dr: Nō facies sculptile. Scōm ad os: vñ dr: Nō assumes nomē dei tui i vanū. Tertiū ptinet ad cor. qz in scīficatiōe sabbati ꝑm q est morale preceptū reueremur ges cordis in deū. vel ꝑm Aug. ꝑ ꝑmū preceptū reuerentur vnitatē ꝑsone ꝑmi ꝓncipij. ꝑ scōm veritatē diuinā. ꝑ tertiū eiº bonitatē q̄ scīficamur: ⁊ in q̄ gescimº sic in fine. ¶ Ad ꝑmū g pōt respōderi dupl'r. Primo qdem qz precepta decalogi referunt ad precepta dilectiōis. Cuit aūt dādū preceptū boni de dilectiōe dei ⁊ ꝓximi: qz q̄tuz ad hoc lex nālis obscurata erat ꝑ pctm: nō aūt q̄tū ad dilectionē suiipsius: q̄tū ad hoc lex nālis vigebat: vel qz etiā dilectio suiipsius includit i dilectiōe dei ⁊ ꝓximi. In hoc. n. hō vere se diligit q ordinat i deū: ⁊ iō i preceptis decalogi ponunt solū precepta ptinētia ad ꝓximū ⁊ ad deū. Alr pōt dici q ꝑcepta decalogi sunt illa q̄ imediate ppl's recipit a deo. vñ dr Deutro. io. Scripsit i tabulis iuxta id qō ꝑus scripserat vba decē q locutº est ad nos dñs. vñ opz precepta decalogi talia ee que statim in mēte populi cadere possūt. ꝑceptum aūt hz rōnē

debiti. q̄ autē homo ex necessitate debeat aliqd deo vel ꝓximo: hoc de facili cadit in ꝯceptione hominis: & ꝑcipue fidelis. sed q̄ aliquid ex necessitate sit debitū homini de his que ptinēt ad seipsum: & nō ad aliū: hoc nō ita in ꝓmptu apparet. videt̄ .n. primo aspectu q̄ glibet sit liber in his q̄ ad ipsum ptinēt. & ideo p̄cepta quibus ꝓhibētur inordinationes hominis ad seipsum pueniunt ad populū mediante instructione sapiētum. vñ nō ptinēt ad decalogum. ¶ Ad secūdum dicēdum: q̄ oēs solēnitates legis veteris sunt̄ ĩstitute in cōmemoratione alicuius diuini beneficij vel ꝑteriti ꝯmemorati: vel futuri p̄figurati. & similiter ꝓpter hoc omnia sacrificia offerebantur. inter oīa autē beneficia dei cōmemoranda primus & p̄cipuū erat beneficiū creatiōis: q̄ cōmemoratur in sanctificatione sabbati. vñ Exo. 20. p ratione huius p̄cepti ponitur. Sex .n. diebus fecit deus celum & terrā &c. Inter oīa autē futura beneficia q̄ erant prefiguranda p̄cipuū & finale erat quies mētis in deo: vel in presenti p gratiam: vel in futuro p gloriam: q̄ etiam figurabatur p obseruātiam sabbati. vñ dicitur Esaie. 58. Si auerteris a sabbato pedē tuū: vocaberis sabbatū domini delicatum & sanctū domini gloriosum. Hec .n. beneficia primo & ꝑncipaliter sunt in mēte hoīum maxime fideliū. alie vero solēnitates celebrantur pp aliqua particularia beneficia tēporaliter trāseuntia. sicut celebratio phase pp beneficiū preterite liberationis in egypto: & pp futuram passionem christi q̄ temporaliter transiuit: inducēs nos in getes sabbati spiritualis. & ideo p̄termissis oībus alys solēnitatibus & sacrificijs: de solo sabbato fiebat mētio inter precepta decalogi. ¶ Ad tertium dōm: q̄ sicut Aplūs dicit ad Heb. 7. Homines p maiorē sui iurant: & ois ꝯtrouersie eorum finis ad cōfirmationē est iuramētum. & iō q̄ iuramētum ē oibus cōmune pp hoc ꝓhibitio inordinatiōis circa iuramētum spāliter p̄cepto decalogi ꝓhibet. peccatus vo falsę doctrine nō ptinet nisi ad paucos. vñ nō oportebat vt de hoc fieret mētio inter p̄cepta decalogi: q̄uis ēt quātus ad aliquē intellectus in hoc q̄ dicit. Nō assumes nomen dei tui in vanū: ꝓhiberet falsitas doctrine. vna .n. glosa exponit. Nō dices christū esse creaturā. ¶ Ad quartū dicendum q̄ statim ratio naturalis homini dictat q̄ nulli iniurias faciat. & ideo p̄cepta decalogi ꝓhibētia nocumētū: extendūt se ad oēs. sed ratio naturalis nō statim dictat q̄ aliqd sit pro alio faciēdus nisi cui homo aliqd debet. debitus autē filij ad patrē adeo est manifestū q̄ nulla tergiuersatione pōt negari eo q̄ pr̄ ē ꝓncipium generationis & eē & ĩsupes educationis & doctrine: & iō nō ponit sub p̄cepto decalogi vt aliqō beneficiū vel obsequiū alicui impēdat̄ nisi parētib⁹. parētes aūt nō videt̄ eē debitores filijs pp aliq̄ beneficia suscepta: ꝙ pot⁹ ecōuerso. Filius ēt ē aliqd patris: & pres amāt filios vt aliqd ipso ꝯ: sicut dic phūs ĩ .8. ethico ꝯ: vñ eisdē rōnibus nō ponūt aliqua p̄cepta decalogi ptinētia ad amorē filioꝝ sic̄ neq̄ ēt aliqua ordinātia hoīem ad seipm. ¶ Ad qntū dōm: q̄ delectatio adultery & vtilitas diuitiarū sunt pp seipsa appetibilia: inq̄tū hūt rōnē boni delectabilis vel vtilis: & pp hoc oportuit ĩ eis ꝓhiberi nō solū opus: ꝙ ēt ꝯcupiscētiā: ꝙ homicidiū & falsitas sunt ꝙ seipsa horribilia: q̄ prim⁹ & veritas nāliter amant̄: & nō desiderāt nisi pp aliud: & iō nō oportuit circa peccatū homicidij & falsi testimonij ꝓhibere peccatū cordis: ꝙ solus opis. ¶ Ad sextū dōm: q̄ sic̄ supra dictū ē: oēs passiōes irascibilē deriuāt a passionib⁹ ꝯcupiscibilis: & iō in p̄ceptis decalogi q̄ sunt q̄si ꝓma elemēta legis: nō erat mētio faciēda de passionib⁹ irascibilis: ꝙ solū de passionib⁹ ꝯcupiscibilis.

Ad sextum sic ꝓceditur. Uidet̄ q̄ incōueniēter ordinētur decē p̄cepta dēcalogi. Dilectio proximi videt̄ eē ꝓma ad dilectōes dei: q̄ prim⁹ ē nobis magis not⁹ q̄ de⁹: ꝛm illūd. 1. Jo. 3. Qui fratrē suū quē videt nō diligit: deū quē nō videt quō pōt diligere: ꝙ tria ꝓma p̄cepta ptinēt ad dilectionē dei: septē vero alia ad dilectionē proximi: ergo incōuenienter p̄cepta decalogi ordinantur. ¶ Ꝓ. Per p̄cepta affirmatiua imp̄an̄t act⁹ vtutū: p̄cepta vero negatiua ꝓhibēt act⁹ vitioꝝ: ꝙ ꝛm Boetiū ĩ cōmēto p̄dicamētoꝝ. Pri⁹ sunt extirpāda vitia q̄ iserāt vtutes. ergo ĩter p̄cepta ptinētia ad primū ꝓmo ponēda fuerūt p̄cepta negatiua q̄ affirmatiua. ¶ Ꝓ. Precepta legis dant̄ de actib⁹ hoīuꝝ: ꝙ prior ē act⁹ cordis q̄ oris: vl' exteriorꝝ opis. ergo incōueniēti ordine p̄cepta de nō ꝯcupiscēdo q̄ ptinēt ad cor vltimo ponūt̄. ¶ Sꝫ ꝯtra ē qđ Aplūs dicit ad Ro. 13. Que a deo sunt: ordinata sunt. ꝙ p̄cepta decalogi sunt ĩmediate data a deo: vt dictū ē. ergo cōueniēt̄ ordines habēt. ¶ Rñ. dōm: q̄ sicut dictū ē: p̄cepta decalogi ordināt̄ de his q̄ statim ĩ ꝓmptu mēs hoīs suscipit. Manifestū ē aut̄ q̄ tanto aliqd magis a rōne suscipit̄ q̄to ꝯtrariū ē grauⁱ⁹: & magis repugnās rōni. Manifestū ē aūt q̄ cū rōnis ordo a fine incipiat: maxie ē ꝯtra rōnē vt hō inordinate hēat se circa finē. Finis aūt hūane vite & societatis ē de⁹. & ideo primo oportuit p̄cepta decalogi hoīes ordiare ad deū cum eⁱ⁹ ꝯtrariū sit grauissimū: sicut ēt in exercitu q̄ ordinat̄ ad ducē sicut ad finē: primū ē q̄ miles subdat̄ duci: & hui⁹ cōtrariū ē grauissimū. Secūdū vero ē vt alys ordinet̄. Inter ipsa aut̄ p q̄ ordinamur in deū: primū occurrit q̄ hō fideliter ei subdat̄ nullam participationē cū inimicis hūs. Secūdum aut̄ ē q̄ ei reuerētiam exhibeat. Tertiū autē est q̄ etiam famulatus impēdat: maiusq̄ peccatū ē etiam in exercitu si miles infideliter agēs cum hoste pactus habeat: q̄ si aliquam irreuerētiam faciat duci: & hoc ē etiā grauius q̄ si in aliquo obsequio ducis deficiēs inueniat̄. In p̄ceptis aut̄ ordinātibus ad primū manifestum est q̄ magis repugnat rationi: & grauius pctm̄ ē: si homo nō reseruet ordinē debitum ad psonas quib⁹ ē magis debitor: & ideo inter p̄cepta ordinātia ad primū primo ponitur p̄ceptus pti nēs ad parētes. Inter alia vero p̄cepta ēt apparet ordo ꝛm ordinē grauitatis peccatoꝝ. Grauius ē .n. & magis rōni repugnās peccare opere q̄ ore: & ore q̄ corde. & inter peccata operis grauius ē homicidium p quod tollitur vita hominis iam existētis: q̄ adulteriuꝝ p quod impedit̄ certitudo plis nasciture: & adulterium grauius ē q̄ furtuꝝ: qđ ptinet ad bona exteriora. ¶ Ad primū ergo dicēdum: q̄ q̄uis ꝙ viam sensus primus sit magis notus q̄ de⁹: tamē dilectio dei ē ratio dilectiōis proximi: vt infra patebit: & ideo p̄cepta ordinātia ad deum fuerunt p̄ordināda. ¶ Ad secundum dicēdum: q̄ sicut deus ē vniuersale ꝓncipium eēndi omnibus: ita & pr̄ ē ꝓncipiū quoddā eēndi filio: & iō cōueniēter post p̄cepta ptinētia ad deum ponitur p̄ceptū ptinēs ad parētes. Ratio autē procedit quādo affirmatiua & negatiua ptinēt ad idē genus operis: q̄uis etiā & in hoc nō habeat omnimodā efficaciā: & si enim ĩ executione operis prius extirpāda sunt vitia q̄ iserende virtutes: ꝙ illud psal. Declina a malo & fac bonum. & Esaie primo. Quiescite agere puerse discite bene facere. tamē in cognitione prior ē virtus q̄ pctm̄: quia p rectum cognoscitur obliquū: vt dicit̄ in primo de anima: p legem aut̄ cognitio peccati habetur: vt Roma. 3. dicitur: & ꝛm hoc p̄ceptum affirmatiuum debuisset p̄mo poni. Sed non est ista ratio ordinis: sed que supra posita est: quia ĩ preceptis ptinētibus ad deum que sunt prime tabule: vltimo ponitur preceptum affirmatiuum: quia eius transgressio minorē reatum inducit. ¶ Ad tertiū dicēdū q̄ pctm̄ cordis & si sit prius in executione: tñ ei⁹ prohibitio posterius cadit in ratione.

Ad septimum sic ꝓceditur. Uidetur q̄ precepta decalogi ĩconueniēter tradantur. Precepta enim affirmatiua ordinant ad actus virtutuꝝ: precepta autem negatiua abstrahūt ab actibus

vitiozuz:sed circa ꝯlibet materiã opponũtur sibi virtutes ⁊ vitia.ergo in qualibet materia de qua ordinat ꝑceptũ de calogi:debuit poni preceptum affirmatiuũ ⁊ negatiuuz.in cõuenienter igitur ponũtur quedam affirmatiua:⁊ quedã negatiua. ¶ ꝓ. Isidorus dicit ꝙ omnis lex ratione ꝯstat. sed omnia precepta decalogi ptinent ad legẽ diuinam.ergo in oibus debuit assignari:⁊ nõ solum in primo ⁊ ĩ tertio precepto. ¶ ꝓ. Per obseruãtiam preceptoꝝ meretur aliquis premia a deo.sed diuine ꝓmissiones sunt de premys ꝑceptorum.ergo ꝓmissio debuit poni in omnib⁹ preceptis: ⁊ nõ solũ in primo ⁊ quarto. ¶ ꝓ. Lex vetus dicitur lex timoris: inq̃tum p cõminationes penarũ inducebat ad obseruationes preceptoꝝ:sed omnia precepta decalogi pertinẽt ad legez veterẽ.ergo in omnibus debuit poni cõminatio pene:⁊ nõ solum in primo ⁊ secũdo. ¶ ꝓ. Omnia precepta dei sunt in memoria retinẽda.dicitur.n.puer.3.Describe ea in tabulis cordis tui.ĩcõueniẽter ergo in solo tertio precepto fit mẽtio de memoria:⁊ ita videtur ꝑcepta decalogi incõueniẽter tradita esse. ¶ Sꝫ ꝯ est qõ dicit Sapientie.ii.ꝙ deus omnia fecit in numero:põdere:⁊ mẽsura.multo magis.ergo ĩ preceptis sue legis cõgruũ moduz tradendi seruauit. ¶ Respõdeo dicẽdum:ꝙ in ꝑceptis diuine legis maxima sapiẽtia cõtinetur.vñ dicitur Deutro. 4°.hec est vestra sapiẽtia ⁊ intellectus coram populis.Sapiẽtis autez est omnia debito modo ⁊ ordine disponere.⁊ ideo manifestum esse debet ꝙ precepta legis cõuenienti modo sunt tradita. ¶ Ad primũ ergo dicẽdum:ꝙ semper ad affirmationẽ sequitur negatio oppositi:non autẽ semp ad negationem vnius oppositi sequitur affirmatio alteri⁹. sequitur enim si est album:nõ est nigrum.nõ tamẽ sequit: si nõ est nigrum:ergo ẽ album:quia ad plura se extẽdit negatio q̃ affirmatio.⁊ inde ẽ etiam ꝙ nõ esset faciẽdum iniuriam qõ pertinet ad ꝑcepta negatiua: ad plures ꝑsonas se extendit ꝟm primũ dictamen rationis:q̃ esse debitum vt alteri obsequium vel beneficiũ impẽdatur. Inest autẽ primo dictamen rationis ꝙ homo debitor ẽ beneficy vel obsequy exhibẽdis illis a quibus beneficia accepit si nõdum repzesentauit.Duo sunt autem quoꝝ beneficys sufficienter nullus recompẽsare potest.s.deus ⁊ pater:vt dicitur in .8.ethicoꝝ.⁊ ideo sola duo precepta affirmatiua ponũtur: vnuz de honozatione parẽtum: aliud de celebratione sabbati in cõmemozationẽ diuini beneficy. ¶ Ad secundum dicẽdum:ꝙ illa precepta que sunt pure mozalia habẽt manifestam rationẽ.vñ non opozuit ꝙ in eis aliqua ratio adderetur.sed quibusdam preceptis additur cerimoniale:vt determinatiuũ ꝑcepti mozalis cõmunis:sicut in ꝓmo ꝑcepto.Nõ facies sculptile.⁊ ĩ tertio ꝑcepto determinat dies sabbati.⁊ ideo vtrobiq̃ oportuit rationẽ assignari. ¶ Ad tertium dicẽdum ꝙ homines vt plurimum actus suos ad aliquã vtilitatẽ ordinant.⁊ ideo in illis ꝑceptis necesse fuit ꝓmissionẽ premy apponere:ex ꝙbus videbatur nulla vtilitas sequi:vel aliqua vtilitas impediri:quia vero parẽtes sunt iam in recedẽdo ab eis nõ expectatur vtilitas.⁊ ideo ꝑcepto de honoze parẽtum additur ꝓmissio. Similiter etiam in ꝑcepto de ꝓhibitione idolatrie:quia ꝑ hoc videbatur impediri apparens vtilitas quam homines credunt se posse cõsequi ꝑ pactuz cum demonibus initũ. ¶ Ad quartum dicẽdum:ꝙ pene ꝑcipue necessarie sunt cõtra illos ꝙ sunt proni ad malum:vt dicit in.10.ethicoꝝ.⁊ ideo illis solis ꝑceptis legis addit cõminatio penaꝝ in ꝙbus erat pronitas ad malũ:erãt autẽ homines ꝓni ad idolatriã pp generalẽ cõsuetudinẽ gẽtium.Et similiter sunt etiam homines ꝓni ad piurium ppter frequẽtiam iuramẽti.⁊ ideo primis duobus ꝑceptis adiungitur cõminatio. ¶ Ad quintũ dicẽdum:ꝙ ꝑceptum de sabbato ponitur vt cõmemozatiuum beneficy ꝑteriti.⁊ ideo spãliter ĩ eo fit mẽtio de memoria vel quia preceptum de sabbato habet determinationẽ adiunctam que non est de lege nature.⁊ ideo hoc preceptum speciali admonitione indiguit.

Ad octauum sic ꝓcedit. Videt ꝙ ꝑcepta decalogi sint dispẽsabilia. Precepta.n. decalogi sunt de iure naturali.ſꝫ ius naturale ĩ aliqbus deficit ⁊ mutabile ẽ sicut ⁊ natura humana:vt ꝓbus dicit ĩ.5. ethicoꝝ.defectus aũt legis in aliquibus particularib⁹ casibus ẽ ratio dispẽsandi:vt supza dictum est.ergo in ꝑceptis decalogi potest fieri dispẽsatio. ¶ ꝓ. Sicut se hꝫ homo ad legem humanã:ita se hꝫ ad legẽ datam diuinitus.ſꝫ homo potest dispẽsare in ꝑceptis legis que homo statuit.ergo cũ ꝑcepta decalogi sint instituta a deo:videt ꝙ deus ĩ eis possit dispẽsare.ſꝫ prelati vice dei fungũtur ĩ terris.Dicit enim Apostolus.2.ad Cor.2.Nam ⁊ ego si quid donaui ꝓp vos donaui in ꝑsona xꝑi.ergo ẽt ⁊ plati possunt in ꝑceptis decalogi dispẽsare. ¶ ꝓ. Inter ꝑcepta decalogi ꝓtinetur ꝓhibitio homicidy.ſꝫ in isto ꝑcepto videtur dispẽsari ꝓ hoies:puta cũ ꝟm ꝑceptum legis hũane homines licite occidantur: puta malefactozes:vt hostes.ergo ꝑcepta decalogi sunt dispẽsabilia. ¶ ꝓ. Obseruatio sabbati ꝓtinet inter precepta decalogi.ſꝫ in hoc ꝑcepto fuit dispẽsatum. Dicit.n.i.Machab.2.Et cogitauerũt ĩ die illa dicẽtes:omnis homo quicũq̃ venerit ad nos in bello die sabbatoꝝ pugnemus aduersus eũ.ꝗ ꝑcepta decalogi sunt dispẽsabilia. ¶ Sꝫ ẽ qõ dicitur Ysaie.24.Quidã repbẽduntur de hoc ꝙ mutauerũt ius:dissipauerũt fedus sempiternũ:qõ maxime videtur intelligẽdum de ꝑceptis decalogi:ergo ꝑcepta decalogi mutari ꝑ dispẽsationẽ nõ possunt. ¶ Rñ°.dõm:ꝙ sicut supza dictum ẽ: tunc in ꝑceptis debet fieri dispensatio quãdo occurrit aliquis particularis casus in quo si verbum legis obseruaretur:contrariaret intentioni ligislatozis.Intẽtio autẽ legislatozis cuiuslibet ordinatur primo quidez principaliter ad bonum cõmune:secundo autẽ ad ordinez iustitie ⁊ virtutis:ſm quem bonũ cõmune ꝓseruatur:⁊ ad ipsum ꝓuenitur.Si qua ergo ꝑcepta dẽtur que contineant ipsam conseruationem boni cõmunis:vel ipsum ordinem iustitie ⁊ virtutis:huiusmodi precepta continẽt intentionẽ legislatozis:⁊ ideo indispẽsabilia sunt:puta si poneret hoc preceptum in aliqua cõmunitate:ꝙ nullus destrueret rẽpublicam:neq̃ proderet ciuitatez hostibus:siue ꝙ nullus faceret aliquid iniuste vel male huiusmodi ꝑcepta essent indispẽsabilia.Sed si aliqua alia precepta traderẽtur ordinata ad ista ꝑcepta: quibus determinant aliqui speciales modi:in talibus preceptis dispẽsatio posset fieri inquãtũ per omissionem huiusmodi ꝑceptoꝝ in aliquibus casibus non fieret ꝓiudicium primis ꝑceptis que continẽt intentionẽ legislatozis:puta si ad conseruationẽ reipublice statueretur in aliqua ciuitate:ꝙ de singulis vicis aliq̃ vigilarẽt ad custodiam ciuitatis obsesse:posset cum aliqbus dispẽsari propter aliquam maiozẽ vtilitatẽ.Precepta aũt decalogi continent ipsam intẽtionem legislatozis ſcilicet dei:nam precepta prime tabule que ordinant ad deũ:cõtinẽt ipsum ordinem ad bonum cõmune ⁊ finale quod deus est.Precepta autem secũde tabule continẽt ipsum ordinem iustitie inter homines obseruandẽ:vt ſcilicet nulli fiat indebitum:⁊ cuilibet reddatur debitum:ſm hanc enim rationem sunt intelligẽda precepta decalogi:⁊ ideo precepta decalogi sunt omnino indispensabilia. ¶ Ad primũ ergo dicẽdum ꝙ ꝓbus nõ logtur de iusto nãli qõ ꝓtinet ipsuz ordinẽ iustitie:hoc.n.nunq̃ deficit.ſ.iustitiam ee seruãdam:ſꝫ logt q̃tum ad determiatos modos obꝑatiõis iustitie ꝙ in aliquibus fallũt. ¶ Ad secũdum dicẽdũ ꝙ ſt Aplus dic.2.ad Thimo.2:De⁹ fidelis ꝑmanet:negare seipsuz nõ põt. Negaret aũt seipsuz si ordinẽ sue iustitie auferret cũ ipe sit ipa iustitia.⁊ iõ ĩ hoc de⁹ dispẽsare nõ pt: vt boi lu

ceat non ordinate se habere ad deum. vel nō subdi ordini iustitie eius etiam in his ꝑm que homines adinuicē ordinant. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ occisio hominis ꝓhibetur i decalogo ꝑm ꝙ hz rōnē indebiti: sic enim preceptuz ꝓtinet ipsaz rationem iustitie. Lex autez humana hoc cōcedere nō potest: ꝙ licite homo bonus idebite occidat: sed malefactores occidi: vel hostes reipublice: hoc nō est indebituz. vnde hoc nō cōtrariat ꝑcepto decalogi: nec talis occisio est homicidiuz qō ꝑcepto decalogi ꝓhibetur: vt Augustinus dicit in primo de lib. arb. Et similiter si alicui auferatur qō suū erat: si debituz est ꝙ ipsum amittat: hoc nō est furtum vel rapina: que ꝑcepto decalogi ꝓhibētur. Et ideo quādo filij israel ꝑcepto dei tulerūt egyptioruz spolia nō fuit furtū: quia hec eis debebat ex sententia dei. Similiter ꝛ Abraam cū ꝓsensit occidere filiū: nō cōsensit in homicidiū: qz debitum erat eū occidi per mandatū dei: qui est dominus vite ꝛ mortis. Ipse enim est qui penā mortis infligit omnibus hominib⁹ iustis ꝛ iustis ꝓ peccato primi parētis: cuius sententie si homo sit executor auctoritate diuina: nō erit homicida: sicut nec deus. Et similiter etiā Osee accedens ad vxorē fornicariam: vel mulierem adulterā: non est mecatus nec fornicatus: qz accessit ad eā que sua erat ꝑm mādatum diuinū qui est actor institutionis matrimonij. Sic igitur ꝑcepta ipsa decalogi quātuz ad rationē iustitie quā cōtinent: imutabilia sunt: sed ꝙtuz ad aliquā determinationē per applicationē ad singulares actus: vt. s. hoc vel illud sit homicidiū: furtum: vel adulterium: aut nō: hoc quidem est mutabile quādoq; sola auctoritate diuina: in his. s. que a solo deo sunt instituta: sicut in matrimonio ꝛ in alijs huiusmodi: quandoq; etiā auctoritate humana: sicut ī his que sunt cōmissa hominum iurisdictioni: quātum enim ad hoc hoīes gerūt vicem dei: nō aūt quantuz ad omnia. ¶ Ad quartū dicendū: ꝙ illa excogitatio magis fuit iterpretatio ꝑcepti ꝙ dispēsatio. Nō enim intelligitur violare sabbatū qui facit opus qō est necessarium ad salutez humanā: sicut dns ꝓbat Matthei. 12.

Ad nonum sic ꝓceditur. Videtur ꝙ modus virtutis cadat sub ꝑcepto legis. Est. n. modus virtutis vt aliquis iuste operetur iusta: ꝛ fortiter ꝛ similiter de alijs virtutibus: sed Deutro. 16. perciꝑitur. Juste quod iustū est exequeris. ergo modus virtutis cadit sub ꝑcepto. ¶ ℘. Illud maxime cadit sub ꝑcepto qō est de intētione legislatoris: sed intētio legislatoris ad hoc fertur ꝓncipaliter vt homines faciat virtuosos: sicut dicit in. 2. ethico ꝛ. Virtuosi autem est virtuose agere: ergo modus virtutis cadit sub ꝑcepto. ¶ ℘. Modus virtutis ꝓprie esse videt vt aliquis volūtarie ꝛ delectabiliter operet: sed hoc cadit sub ꝑcepto legis diuine. Dicit enim in psal. Seruite dño in letitia. ꝛ. z. ad Lozi. 9. Non ex tristitia aut ex necessitate: hilarem. n. datorez diligit deus. vbi glosa dicit: Quicqd boni facis cū hilaritate fac: ꝛ tūc bene facis: si autē cum tristicia facis: sic directe non tu facis. ergo modus virtutis cadit sub ꝑcepto legis. ¶ Sz ℘. Null⁹ pōt operari eo mō quo opatur vtuosus nisi habeat habitū vtutis: vt paret ꝑ ꝓbum in. 2. ꝛ. 5. ethico ꝛ. Quicūq; trāsgredit ꝑceptū legis meret penā. sequeret ergo ꝙ ille q non hz habitū virtutis: qcqd faceret mereret penā. hoc autē ē cōtra intētionē legis q̄ intēdit hominē assuefaciēdo ad bona opa inducere ad vtutē: nō ergo modus virtutis cadit sub ꝑcepto. ¶ Rn⁹. dōm: ꝙ sicut supra dictū ē: ꝑceptuz legis hz vim coactiuā. illud ergo directe cadit sub ꝑcepto legis ad qō lex cogit. coactio aūt legis est ꝑ metū pene: vt dicit in. 10. ethico ꝛ. Nam illud ꝓprie cadit sub ꝑcepto legis pro quo pena legis infligit. ad instituēdū autē penā aliter se habet lex diuina ꝛ aliter lex humana. Nō enim pena legis infligit nisi ꝓ illis de ꝙbus legislator hz iudicare: ga ex iudicio lex punit. homo autē qui est legislator humane nō habet iudicare nisi de exterioribus actib⁹: quia homines videt ea que parent: vt dicit ꝓmo. Regum. 16. sed solus dei qui est lator legis diuine est iudicare de interioribus motibus voluntatum. ꝑm illud psal. Scrutans corda ꝛ renes deus. ꝑm hoc igitur dicendū est ꝙ modus vtutis ꝙtū ad aliquid respicitur a lege humana ꝛ diuina. ꝙtum ad aliqd autem a lege diuina: sed nō a lege humana ꝙtum ad aliqd vero nec a lege humana: nec a lege diuina. Modus enim virtutis in trib⁹ cōsistit ꝑm ꝓbum in. 2. ethicorum. quoruz ꝓmū est si aliquis operetur sciens: hoc autē diiudicatur ꝛ a lege diuina ꝛ a lege hūana. qō enim aliqs facit ignorās ꝑ accidens facit. vnde ꝑm ignorantiam aliqua diiudicāt ad penam vel veniam tam ꝑm legē humanā ꝙ ꝑm legem diuinam. Secūdum autem est vt aliquis operetur volēs vl eligens. ꝛ ꝓpter hoc eligēs: in quo importat duplex motus interior. s. volūtatis ꝛ intentionis: de ꝙbus supra dictū est: ꝛ ista duo nō diiudicat lex humana: sed solum lex diuina. Lex enī hūana nō punit eum qui vult occidere ꝛ nō occidit: punit autem eū lex diuina ꝑm illud Matth. 5. qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Tertiuz autem vt firmiter ꝛ imobiliter habeat ꝛ opetur. ꝛ ista firmitas ꝓprie pertinet ad habitū: vt. s. aliquis ex habitu radicato operet. ꝛ ꝙtum ad hoc modus virtutis nō cadit sub ꝑcepto neq; legis diuine neq; legis hūane. neq; enim ab hoie neq; a deo punit tanq; ꝑcepti trāsgressor qui debitū parētibus honorem impendit ꝙuis nō habeat habitū pietatis. ¶ Ad primū ergo dicēdū: ꝙ modus faciēdi actū iustitie q cadit sub ꝑcepto ē: vt fiat aliqd ꝑm ordinem iuris nō autez ꝙ fiat ex habitu iustitie. ¶ Ad scōm dicēdum: ꝙ intentio legislatoris est de duobus. de vno qdem ad quod itendit ꝑ ꝑcepta legis inducere: ꝛ hoc est virtus. Aliud autez est de quo intēdit ꝑceptum ferre. ꝛ hoc est qō ducit vel disponit ad virtutē. s. actus virtutis. Nō enim idem est finis ꝑcepti: ꝛ id de quo ꝑceptū datur: sicut neq; in alijs rebus idē est finis ꝛ qō est ad finē. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ operari sine tristitia opus virtutis cadit sub ꝑcepto legis diuine: qz quicūq; cū tristitia operat nō volēs operatur. sed delectabiliter operari siue cū letitia vel hilaritate: quodāmodo cadit sub ꝑcepto. s. ꝑm ꝙ sequit delectatio ex dilectione dei ꝛ ꝓximi: que cadit sub ꝑcepto: cum amor sit causa delectationis: ꝛ quodāmodo nō ꝑm ꝙ delectatio cōsequitur habitum. Delectatio enim operis est signū habitus generati: vt dicitur in. 2. ethico ꝛ. Potest enim aliqs actus esse delectabilis vel ꝓpter finē: vel ꝓpter ꝙueniētiam habitus.

Ad decimum sic ꝓceditur. Videt ꝙ mod⁹ charitatis cadat sub ꝑcepto diuine legis. Dicitur enim Matth. 19. Si vis ad vitaz ingredi serua mandata. ex quo videtur ꝙ obseruatio mandatoruz sufficiat ad introducēdum ad vitam: sed opera bona nō sufficiunt ad introducēdum in vitam nisi ex charitate fiāt. Dicitur enim prima ad Lozinth. 13. Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas: ꝛ si tradidero corpus meuz ita vt ardeam: charitatem autem nō habuero nihil mihi prodest. ergo modus charitatis est ī precepto. ¶ ℘. Ad modum charitatis proprie ptinet vt omnia fiant ꝓpter deum. sed istud cadit sub precepto. Dicit enim Apostolus prima ad Lozinth. 10. Omnia in gloziam dei facite. ergo modus charitatis cadit snb precepto. ¶ ℘. Si modus charitatis nō cadat sub precepto. ergo aliquis potest implere precepta legis non habēs charitatem. sed quod potest fieri sine charitate potest fieri sine gratia que semper adiūcta est charitati. ergo aliqs pōt iplere ꝑcepta legis sine gr̄a. hoc aūt ē pelegiani errozis: vt ps ꝓ Aug. i li. de hereſib⁹. q̄ modus charitatis est ī ꝑcepto. ¶ Sz ꝓtra est: qz qui cūq; nō seruat preceptuz peccat mortaliter. si igit modus

charitatis cadat sub ꝑcepto:seq̃ꝫ ꝙ gcũq̃ opaꝫ aliqd ⁊ nõ ex charitate peccet mortaliter:sed quicũq̃ non habet charitatem operatur non ex charitate.ergo sequetur ꝙ quicunq̃ nõ habet charitatẽ peccet mortaliter in omni opere qõ facit q̃tũcũq̃ sit de genere bonoꝝ:qõ est icõueniẽs. ¶ Rñ°.dõm:ꝙ circa hoc fuerũt ⁊rarie opiniones. Quidã.n.dixerũt absolute modũ charitatis eẽ sub ꝑcepto.nec est ipossibile obseruare hoc ꝑceptũ charitatẽ nõ hñti:qz põt se disponere ad hoc ꝙ charitas ei ifundaꝫ a deo:nec quandocũq̃ aliqs nõ habẽs charitatẽ facit aliqd de genere bonoꝝ peccat mortaliꝫ:qz hoc ẽ ꝑceptũ affirmatiuũ:vt ex charitate operet̃:⁊ nõ obligat ad semp:sꝫ ꝓ tpe illo quo aliqs hꝫ charitatẽ.Alij vero dixerũt ꝙ oĩno modus charitatis nõ cadit sub ꝑcepto.Utriq̃ aũt q̃tũ ad aliqd vez dixerũt.Actꝰ.n.charitatis duplr cõsiderari põt.Uno mõ �sꝫ ꝙ est qdã actus p se:⁊ hoc mõ cadit sub ꝑcepto legis quod de hoc spãliter datꝫ.s.Diliges dñm deũ tuũ:⁊ diliges ꝓximuꝫ tuũ.⁊ q̃tũ ad hoc ꝑmi vez dixerũt. Nõ.n.ẽ ipossibile hoc ꝑceptũ obseruare qõ est de actu charitatis:qz hõ potest se disponere ad charitatẽ habẽdã:⁊ quãdo hũerit eã põt ea vti.Alio mõ potest ꝓsiderari actꝰ charitatis sꝫ ꝙ ẽ modus actuum aliarum virtutum:hoc est fm ꝙ actus aliaruꝫ virtutum ordinantur ad charitatem que est finis ꝓcepti: vt dicitur.i.ad Thimo.i. Dictum est.n.supra ꝙ ītẽtio finis est qdaꝫ modus formalis supioris ordinis actꝰ ordinati in finem:⁊ hoc mõ vez est qõ secũdi dixerũt ꝙ modus charitatis nõ cadit sub ꝑcepto hoc ẽ dictu ꝙ ī hoc ꝑcepto.Honora patrẽ.nõ includit ꝙ honorẽt pater ex charitate:sꝫ solũ ꝙ honorẽt pater:vñ q honorat patrẽ:lꝫ nõ bẽat charitatẽ:nõ efficit trãsgressoꝛ huiꝰ ꝑcepti:⁊si sit trãsgressoꝛ ꝓcepti qõ est de actu charitatis:pp quã trãsgressionẽ meretur penã. ¶ Ad ꝑmũ ergo dõm:ꝙ dñs nõ dixit.Si vis ad vitã ingredi serua vnũ mandatũ:sꝫ serua oĩa mãdata. interq̃ etiã cõtinet̃ mãdatũ de dilectiõe dei ⁊ ꝓximi. ¶ Ad scõz dõm:ꝙ sub ꝑcepto charitatis ꝓtinet vt diligaꝫ deus ex toto corde:ad qõ ꝓtinet vt oĩa referant̃ in deũ:⁊ ideo ꝓceptũ charitatis īplere homo nõ põt:nisi etiã oĩa referãtur ī deuꝫ.Sic ergo ꝙ honorat parentes tenet̃ ex charitate honorare nõ ex vi huiꝰ ꝓcepti:quod est honorare parentes. sed ex vi huius ꝓcepti Diliges dominum deum tuũ ex toto corde tuo.Et cũ ista sint duo ꝑcepta affirmatiua nõ obligantia ad semp:possunt ꝓ diuersis tẽpozibus obligare.⁊ ita põt ꝓtingere ꝙ aliqs implẽs ꝓceptũ de honoratione parentũ:nõ tunc trãsgrediaꝫ ꝓceptũ de omissione modi charitatis. ¶ Ad tertiũ dicẽduꝫ:ꝙ obseruare oĩa ꝓcepta legis homo nõ põt nisi impleat ꝑceptuꝫ charitatis:qõ non fit sine gratia:⁊ ideo ipossibile est ꝙ Pelagius dixit hominẽ implere legem sine gratia.

Ad vndecimum dicẽdũ. Uidet̃ ꝙ incõueniẽter distiguant̃ alia mozalia ꝑcepta legis ꝑter decalogũ.Quia vt Dñs dicit Matth. zz. In duobꝰ ꝓceptis charitatis pẽdet oĩs lex ⁊ ꝓphete. sed hec duo ꝑcepta explicant̃ p decẽ ꝑcepta decalogi:ergo nõ oꝫ alia ꝑcepta mozalia tradere. ¶ Ꝓ. Precepta mozalia a iudicialibꝰ ⁊ cerimonialibꝰ distiguũtur vt dictũ est:sꝫ determinatões cõium preceptoꝝ mozaliũ ꝓtinẽt ad iudicialia ⁊ cerimõialia ꝑcepta.cõia aũt ꝑcepta mozalia sub decalogo ꝓtinẽt:vel ẽt decalogo ꝓsupponũt̃:vt dictũ ẽ:ergo incõuenienter tradũt̃ alia ꝑcepta mozalia ꝓter decalogũ. ¶ Ꝓ. Precepta mozalia sunt de actibꝰ oĩum virtutuꝫ: vt supra dictũ ẽ:sicut igit̃ ī lege ponũt̃ ꝑcepta mozalia ꝓter ꝺcalogũ ꝓtinẽtia ad latriã:liberalitatẽ:⁊ misericordiã: ⁊ castitatẽ:ita ẽt deberẽt põi aliq̃ ꝑcepta ꝓtinẽtia ad alias virtutes:puta ad fortitudinẽ:sobrietatẽ:⁊ alia huiusmodi: qõ tamẽ nõ inueniũt̃:nõ ergo cõueniẽter distiguũtur ī lege alia precepta mozalia ꝓter decalogũ. ¶ Sꝫ ꝺ ẽ qõ ī psal. dicit̃. Lex domini imaculata ꝛuertens animas.sed ꝙ alia etiam mozalia que decalogo superaddũtur homo cõfertur absq̃ macula peccati:⁊ anima eiꝰ ad deũ ꝛuertitur:ergo ad legẽ pertinebat etiã alia ꝑcepta mozalia tradere. ¶ Rñ°.dõm:ꝙ sicut ex dictis patet:precepta iudicialia ⁊ cerimonialia ex sola institutione vim habẽt:quia antecq̃ instituerent̃ nõ videbãt̃ differre vtrũ sic vel aliter fierẽt: sed precepta mozalia ex ipso dictamine naturalis rationis efficaciaꝫ habẽt:etiã si nũq̃ in lege statuãtur. ꝺoꝛ autem triplex est gradus:nã quedaꝫ sunt cõmissa ⁊ adeo manifesta ꝙ editione nõ indigent:sicut mandata de dilectiõe dei ⁊ ꝓximi ⁊ alia huiusmodi:vt supra dictuꝫ est: que sunt q̃si fines preceptoꝝ:vnde ī eis nullus potest errare fm iudiciũ rationis.Quedaꝫ vero sunt magis determinata quorum rationẽ statim q̃libet popularis potest de facili etiaꝫ videre:⁊ tamẽ qz in pauciꝛibus circa huiusmodi cõtingit iudiciũ humanuꝫ peruerti:huiusmodi editione indigẽt:⁊ hec sunt precepta decalogi.Quedã vero sunt quorum ratio nõ est adeo cuilibet mãifesta:sed solũ sapiẽtibus:⁊ ista sunt ꝑcepta mozalia superaddita decalogo tradita a deo populo per Moysen ⁊ Aarõ.sed qz ea que sunt manifesta sunt ꝓncipia cognoscẽdi eoꝝ q̃ nõ sunt mãifesta:alia precepta mozalia supaddita decalogo reducũt̃ ad ꝑcepta decalogi p modũ cuiusdã additõis ad ipa;Nã i ꝑmo ꝑcepto decalogi ꝓhibet̃ cultꝰ alienoꝝ ꝺoꝝ:cui supaddũt̃ alia ꝑcepta ꝓhibitiua eoꝝ q̃ ordinãt̃ in cultũ idoloꝝ:sic habet̃ Deut. 18. Nõ inueniat̃ ī te q lustret filiũ suũ:aut filiã suã ducens ꝓ ignẽ.nec sit maleficus atq̃ ĩcãtatoꝛ:nec phitones ꝛsulat: neq̃ diuinos:⁊ querat a mortuis veritatẽ.Secũdum autẽ preceptũ ꝓhibet piuriũ.supaddit̃ autẽ ei ꝓhibitio blasphemie. Leuit.i4.⁊ ꝓhibitio false doctrie. Deuter.i3. Tertio vero ꝑcepto supaddũtur omnia cerimonialia.Quarto aũt precepto de honoze parẽtuꝫ supaddit̃ ꝑceptũ de honoratione senuꝫ. fm illõ Leuit.i9.Coraꝫ cano capite ꝛsurge⁊ honora ꝓsonam senis.⁊ vniuersaliter oĩa precepta inducẽtia ad reuerẽtiã exhibẽdaꝫ maioꝛibus:vel ad beneficia exhibẽda:vl eq̃libꝰ vel minoꝛibꝰ.Quinto aũt precepto qõ est de ꝓhibitione homicidy addit̃ ꝓhibitio ody ⁊ cuiuslibet violationis ꝛtra ꝓximũ:sicut illud Leuit.i9. Nõ stabis cõtra sanguinẽ ꝓximi tui.⁊ etiam ꝓhibitio ody fratris fm illud. Ne oderis fratrẽ tuum ī corde tuo.Precepto autẽ sexto qõ est de ꝓhibitione adultery:supaddit̃ ꝑceptũ de ꝓhibitione meretricy, fm illud Deutro.z4. Non erit meretrix de filiabus israel:neq̃ foznicatoꝛ de filys israel.⁊ itez ꝓhibitio vitij cõtra naturam fm illud Leuit.i8.Cum masculo nõ cõmiscebeꝛis:cum omni pecoꝛe nõ coibis.Septimo autẽ precepto de ꝓhibitione furti adiũgitur ꝑceptuꝫ de ꝓhibitione vsure: fm illud Deutro. i8. Non fenerabis fratri tuo ad vsuraꝫ.⁊ ꝓhibitio fraudis. fm illud Deutro. z5. Non habebis in sacculo diuersa pondera.⁊ vniuersaliter omnia que ad ꝓhibitionez calũnie ⁊ rapine pertinent. Octauo vero precepto qõ est de ꝓhibitione falsi testimony additur ꝓhibitio falsi iudicy. fm illud Exo.z3. Nec in iudicio plurimoꝝ acquiesce sentẽtie:vt a veritate deuies.⁊ ꝓhibitio mẽdacy:sicut ibi subdit̃. Mendaciũ fugies.⁊ ꝓhibitio detractionis. fm illud Leuit.i9. Nõ eris criminator ⁊ susurro in populis.Alys autez duobꝰ ꝓceptis nulla alia adiũguntur:quia p eam vniuersaliter omnis mala cõcupiscentia ꝓhibetur. ¶ Ad ꝑmuꝫ ergo dicendũ:ꝙ ad dilectionem dei ⁊ ꝓximi ordinãtur quedam ꝑcepta decalogi fm manifestaꝫ rationem debiti.alia vero fm rationem magis occultã. ¶ Ad secũdum dicẽdum:ꝙ ꝑcepta cerimonialia ⁊ iudicialia sunt determinatiua ꝓceptoꝝ decalogi ex vi institutiõis:nõ autẽ ex vi naturalis instinctus sic ꝑcepta mozalia supaddita. ¶ Ad tertiũ dõm:ꝙ ꝑcepta legis ordinãt̃ ad bonũ cõe:vt supra dictũ est:⁊ qz virtutes

ordinãtes ad aliũ directe ptinẽt ad bonũ cõe. & silr vtus castitatis inq̃tũ actus generationis defuit bono cõi spẽi: iõ õ istis vtutib⁹ directe dant̃ pceptu decalogi & supaddita. De actu ãt fortitudinis dat̃ pceptum pponẽdũ p duces exhortantes in bello qõ pro bono cõi suscipit̃: vt pz Deutero. 20. vbi mãdatur sacerdoti. Nolite metuere: nolite cedere. Si militer ẽt actus gule, phibẽdus cõmittit̃ monitõi paterne: qz ptrariat̃ bono domestico. vñ dicit̃ Deutero. 21. ex persona parentuz. Monita nostra audire cõtẽnit: cõmessationibus vacat: & luxurie atq; ouiuys.

Ad duodecimum sic pcedit̃. Uidet̃ q; pceptа moralia veteris legis iustificaret. Dicit Aplus. Ro. 2. Nõ. n. auditores legis iusti sũt apud deũ: sz factores legis iustificabũtur. sz factores legis dicũt qui iplẽt pcepta legis. ergo pcepta legis adipleta iustificabãt. ℂ P. Leuiti. 18. dicit̃. Custodite leges meas atq; iudicia q̃ faciẽs hõ viuet̃ i eis. sz vita spũalis hominis ẽ p iustitiã: ergo pcepta legis adipleta iustificabant. ℂ P. Lex diuĩa efficacior ẽ q̃ lex hũana. sz lex hũana iustificat: ẽ. n. q̃dã iustitia in hoc q; pcepta legis adipleẽt. ergo pceptа legis iustificabãt. ℂ Sz ꝺ est qõ Aplus dicit. 2. ad Cor. 3. Lra occidit. qõ fm Augu. in li. de spiritu & lra intelligẽt ẽt de pceptis moralib⁹. ergo pcepta moralia nõ iustificabãt. ℂ Rñ°. ꝺõm: q; sicut sanum ppie & primo dicit̃ qõ hz sanitatẽ: p posterius aũt qõ significat sanitatẽ: vel qõ cõseruat sanitatẽ. Ita iustificatio primo & ppie dicit̃ ipsa factio iustitie. secũdario vo & quasi impropie põt dici iustificatio significatio iustitie: vel dispositio ad iustitiã: gbus duobus modis manifestũ ẽ q; pcepta legis iustificabãt: inq̃tũ .s. disponebãt hoies ad gratiã christi iustificantẽ: quaz etiã significabãt: qz sicut dicit Augu. ꝺcra Faustũ. Etiã vita illi⁹ populi, ppbica erat & christi figuratiua. sz si loq̃mur de iustificatione ppie dicta: sic ꝺsiderandũ ẽ q; iustitia põt accipi ,put ẽ in habitu: vel ,put ẽ in actu. & fm hoc iustificatio dupliciter dr̃. Uno quidez modo fm q; homo fit iustus adipiscens habitũ iustitie. Alio vo modo fm q; opa iustitie operatur: vt fm hoc iustificatio nihil aliud sit q̃ iustitie executio. Justitia autẽ sicut & alie virtutes põt accipi & acquisita & infusa: vt ex supradictis patet. Acquisita quidẽ causatur ex operib⁹. sz infusa causat̃ ab ipso deo p ei⁹ gratiã. & hec ẽ vera iustitia de qua nũc logtur: fm quã aliqs dicit̃ iustus apõ deuz. fm illud Ro. 4. Si abraam ex operib⁹ legis iustificatus ẽ: hz gloriã: sz nõ apud deũ. Nec igit̃ iustitia causari nõ poterat p pceptа moralia q̃ sunt de actib⁹ humanis: & fm hoc pceptа moralia iustificare ñ poterãt iustitiã causando. Si vo accipiat̃ iustificatio pro executiõe iustitie: sic preceptа moralia iustificabãt inq̃tũ ꝺtinebãt id qõ est fm se iustũ: sz sacramẽta illa veteris legis gram nõ ꝺferebãt sic cõferũt sacramẽta noue legis: q̃ pp hoc iustificare dicũt̃. Si vero accipiat̃ iustificatio pro executiõe iustitie sic oĩa preceptа legis iustificabãt: aliter tñ & aliter: nã pcepta cerimõialia ꝺtinebãt qdẽ iustitiã fm se i generali: ,put. s. exhibebãt i cultu dei: i spãli vero nõ ꝺtinebãt fm se iustitiã nisi ex solа determiatõe legis diuĩe. Et iõ de huiusmodi pceptis dr̃ q; nõ iustificabãt nisi ex deuotõe & obediẽtia fatiẽciũ. Preceptа vo moralia & iudicialia ꝺtinebãt id qõ erat fm se iustũ: vel in generali: vel etiaz in speciali: sed moralia pcepta ꝺtinebãt id qõ est fm se iustum fm iustitiaz generalẽ: que est omnis vtus: vt dicit̃ in. 5. ethicoz. Precepta vero iudicialia ptinebant ad iustitiam spãlez q̃ cõsistit circa cõtractus humane vite: qui sunt iter homines adinuicẽ. ℂ Ad pmũ ergo dicẽdum: q; Apostolus accipit ibi iustificationẽ p executione iustitie. ℂ Ad sc̃z dõz: q; homo faciẽs precepta legis dicitur viuere i eis: qz nõ incurrebat penã mortis quaz lex trangressoꝛib⁹ infligebat: in quo sensu iducit hoc Apostolus. Gal. 3. ℂ Ad 3ᵐ dõm: q; pcepta legis humane iustificant iustitia acquisita: de qua nõ querit̃ ad presens: sed solum de iustitia que est apud deũ.

Questio. CI.

Onsequenter cõsideranduz est de pceptis cerimonialib⁹: & prio de ipsis q̃z se. Secundo de causa eoz. Tertio de duratione ipsoz. ℂ Circa primũ queruntur quattuoꝛ. Primo q̃ sit ratio preceptorum cerimonialiũ. Secundo vtrũ sint figuralia. Tertio vtrũ debuerint eẽ multa. Quarto de distinctione ipsoꝛum.

Ad primum sic pcedit̃. Uidet̃ q; ratio pceptoruz cerimonialiũ nõ in hoc ꝓsistat q; ptinent ad cultum dei. In lege enim veteri dant̃ iudeis q̃dam precepta de abstinẽtia ciboꝛ: vt patet Leuit. xi. & ẽt de abstinẽdo ab aliqb⁹ vestimẽtis: fm illud Leuit. 19. Uestez q̃ ex duobus texta ẽ nõ indueris. & iteꝛ qõ precipitur. Numeri. 15. Ut faciant sibi phimbrias p angulos palliozũ: sed huiusmodi nõ sunt precepta moralia qz nõ manẽt i nova lege: nec etiaz iudicialia qz nõ ptinẽt ad iudiciũ faciẽdũ inter homines: ergo sunt cerimonialia: sed in nullo ptinere videnť ad cultũ dei: ergo nõ est cerimonialiuz pceptoꝛũ ratio q; ptineant ad cultũ dei. ℂ P. Dicũt q̃daz q; precepta cerimonialia dicũtur illa que ptinent ad solẽnitates: quasi dicerẽtur a cereis q̃ in suis solẽnitatibus accendũtur: sz multa alia sunt ptinẽtia ad cultũ dei pter solẽnitates: ergo nõ videt̃ q; legis pcepta cerimonialia nõ ea rõne dicãt̃ qz ptinẽt ad cultũ dei. ℂ P. Scõm quosdam pcepta cerimonialia dicũtur quasi normę. i. regule salutis. Nam chere i greco idẽ ẽ qõ salue. sed oĩa pcepta legis sunt regule salutis: & nõ solũ illa q̃ ptinẽt ad dei cultum: ergo nõ solũ illa pcepta dicũtur cerimonialia q̃ ptinẽt ad cultum dei. ℂ P. Rabi Moyses dicit q; pcepta cerimonialia dicũtur quoꝛ rõ nõ est manifesta: sz multa ptinẽtia ad cultum dei habẽt rõnẽ manifestã: sicut sabbati observatio & celebratio phase & sceнophegie: & multoꝛ alioꝛ: quoꝛ rõ assignat̃ i lege: ergo cerimonialia nõ sunt q̃ ptinẽt ad cultũ dei. ℂ Sz ꝺ ẽ qõ dicit Exo. 18. Esto populo in his q̃ ad deuz ptinẽt: ostẽdas q; pplo cerimonias & ritũ colẽdi. ℂ Rñ°. ꝺõz: q; sicut supra dictuz est: cerimonialia pcepta determinãt pcepta moralia i ordine ad deum: sicut iudicialia determinãt precepta moralia in ordine ad ꝓximũ. Homo aũt ordinat̃ ad deũ p debituz cultũ: & ideo cerimonialia ,ppie dicũtur que ad cultuz dei ptinẽt. Ratio autẽ huius nominis posita est supra vbi pceptа cerimõialia ab alys sunt dicta. ℂ Ad pmũ ergo: ꝺõz q; ad cultũ dei ptinẽt nõ solũ sacrificia & alia huiusmodi q̃ imediate ad deuz ordinari dicũtur: sed ẽt debita pparatio colẽtiũ deũ ad cultuz ipsius: sicut ẽt in alys q̃cũq; sunt pparatoria ad finẽ cadũt sub sciẽtia que est de fine. Huiusmodi aũt pcepta que dant̃ in lege de vestibus & cibis colentiũ deum: & alys huiusmodi: ptinẽt ad quandã preparationez ipsoruz ministrãtium: vt sint idonei ad cultũ dei: sicut etiã spãlibus obfuantys aliqui vtũtur q; sunt in ministerio regis: vnde etiã sub preceptis cerimonialib⁹ cõtinẽt̃. ℂ Ad scõm dicẽdũ: q; illa expositio nominis nõ videt̃ eẽ multuz ꝓueniẽs: psertim cũ nõ multũ inueniat̃ i lege q; i solẽnitatib⁹ cerei accẽderẽtur: sz in ipso ẽt candelabro lucerne cuz oleo oliuarũ pparabãt̃: vt patet Leuit. 24. Nihilomin⁹ tñ potest dici q; in solẽnitatibus omnia alia que pertinebant ad cultum dei diligẽtius obseruabãtur: & fm hoc in observatione solẽnitatuz omnia cerimonialia includũt̃. ℂ Ad tertium dicẽdũ: q; nec illa expositio nominis videt̃ eẽ multum conueniẽs. Nomẽ enim cerimonie nõ ẽ grecũ sed latinũ. Põt dici tñ q; cũ salus hois sit a deo: pcipue illa pcepta videnť eẽ salutis regule q̃ hominẽ ordinant̃ ad deum: & sic

cerimonialia dicũtur q̃ ad cultũ dei ptinẽt. ¶ Ad quartuz dom: q illa ratio cerimonialiũ ẽ quodãmodo ꝓbabilis: nõ q̃ ex eo dicãtur cerimonialia: qz eoꝝ ratio nõ ẽ manifesta: sz hoc ẽ quoddã cõsequẽs: qz.n. peccata ad cultũ dei ptinẽtia oportet esse figuralia: vt infra dicẽt: inde est q eoꝝ ratio nõ est a deo manifesta.

Ad secundum sic ꝓcedit. Videt q ꝓcepta cerimõialia nõ sint figuralia. Pertinet.n. ad officiũ cuiuslibet doctoris vt sic ꝓnũciet vt de facili itelligi possit: sicut Aug. dicit i. 4. de doctria xpiana: z hoc maxie vr eẽ necessariũ i legis latiõe: qz ꝓcepta legis ppl'o ꝓponũt. vñ lex dz eẽ mãifesta: vt Isidor⁹ dic: si igr ꝓcepta cerimonialia data sint i alicui⁹ rei figurã: videt inconueniẽter tradidisse huiusmodi ꝓcepta Moyses non exponẽs qd figurarẽt. ¶ Ꝑ. Ea q̃ in cultuz dei agũtur maxime debẽt honestatẽ habere: sz facere aliqua facta ad aliqua re ꝓsentãda videt eẽ theatricũ siue poeticũ. In theatris.n. repñtabãt olim p aliq̃ q ibi ingerebãt q̃daz alioꝝ facta. ergo videt q huiusmodi nõ debeãt fieri ad cultũ dei: sz cerimonialia ordinãt ad cultũ dei: vt dictũ ẽ. ergo cerimonialia nõ debẽt eẽ figuralia. ¶ Ꝑ. Aug. dicit i Encheridion. q deus maxime colit fide: spe z charitate: sz ꝓcepta q̃ dant de fide: spe z charitate nõ sunt figuralia. ergo ꝓcepta cerimonialia nõ debẽt eẽ figuralia. ¶ Ꝑ. Dñs dicit Jo. 4. Spũs est de⁹ z eos qui adorãt eũ i spũ z veritate adorare oz: sed figura nõ ẽ ipsa veritas: imo cõtra se iuicẽ diuidũt. ergo cerimonialia q̃ ꝓtinẽt ad cultũ dei nõ debẽt eẽ figuralia. ¶ Sz ꝯ ẽ qđ Aplus dicit ad Col'. 2. Nemo iudicet vos in cibo aut i potu aut in ꝑte diei festi aut neomenie: aut sabatoꝝ q̃ sũt vmbra futuroꝝ. ¶ Rñ⁹. dom: q sicut ia dictũ ẽ: ꝓcepta cerimonialia dicũt q̃ ordinãt ad cultũ dei. Est aũt duplex cultus dei: iterior z exterior: cũ.n. hõ sit cõpositus ex anima z corꝑe: vtrũq dz applicari ad coleduz deũ: vt. s. aia colat interiori cultu: z corpus exteriori. vñ dicit i psal'. Cor meuz z caro mea exultauerũt i deũ viuũ: z sicut corpus ordinat i deũ p aiaz: ita cultus exterior ordinat ad iteriorẽ cultũ. Cõsistit aũt iterior cultus i hoc q aia ꝯiũgat deo p intellectũ z affectũ: z ideo sz q diuersimode itellect⁹ z affect⁹ colẽtis deuz deo recte ꝯiũgit: ꝑm hoc diuersimode exteriores act⁹ hoĩs ad cultũ dei applicãt. In statu.n. future btitudinis intellectus hũanus ipsaz diuinã veritatẽ in seipso intuebit: z ideo exterior cultus nõ cõsistit i aliqua figura: sz solũ i laude dei: q̃ ꝓcedit ex interiori cognitione z affectõe: ꝑm illud Esaye. 51. Gaudiũ z letitia iueniũtur i ea gratiarum actio z vox laudis. In statu autẽ pñtis vite nõ possumus diuinam veritatẽ i seipsa itueri: sz oportet q radi⁹ diuie veritatis nobis illucescat sub aligbus sensibilib⁹ figuris: sicut Dionysi⁹ dicit ꝓmo ca. ce. Hierarchie: diuersimode tñ ꝑm diuersum statũ cognitionis hũane. In veteri.n. lege neq ipsa diuina veritas i seipsa manifesta erat: neq ẽt adhuc ꝓpalata erat via ad hoc pueniẽdi: sicut Aplus dic ad Heb. 7. Et iõ oportebat exteriorẽ cultũ veteris legis nõ solũ eẽ figuratiuũ future veritatis manifestãde in pfia: sz est figuratiuũ xpi qui est via ducẽs ad illã patrie veritatẽ. Sz i statu noue legis hec via iam ẽ reuelata. vñ hãc ꝓfigurari nõ oportet: sic̃ futuram: sz cõmemorari oz p modũ ꝓteriti vel pñtis: sz soluz oz ꝓfigurari futuraz veritatẽ glorie nõduz reuelatã: z hoc est qõ Aplus dicit ad Heb. 10. Umbrã hz lex futuroꝝ bonoꝝ: nõ ipsaz imaginẽ rerũ. Umbra.n. minus ẽ q̃ imago: tanq̃ imago ptineat ad nouã legẽ: vmbra vero ad veterẽ. ¶ Ad ꝑmũ ergo dõz: q diuina nõ sunt reuelãda hoĩbus: nisi ꝑm eoꝝ capacitatẽ: aliogn daret eis ꝓcipicy materia dũ ꝓtẽnerent q̃ capere nõ possent: z iõ vtilius fuit vt sub quodã figurarum velamine diuina mysteria rudi populo traderentr: vt sic saltẽ ea implicite cognoscerẽt: dũ illis figuris deseruirẽt ad bonoꝝ dei. ¶ Ad scõz dõz: q sicut poetica nõ capiunt a rõne hũana ꝑ defectũ veritatis q est i eis. ita ẽt rõ hũana ꝑfecte capere nõ pot diuina ꝑ excedẽtẽ ipsoꝝ veritatez: z ideo vtrobiq opus ẽ repzesentatiõe ꝑ sensibiles figuras. ¶ Ad tertiũ dõz: q Aug. ibi logt de cultu iteriore: ad quẽ tñ ordinari oz exteriorẽ cultũ: vt dictũ ẽ. Et sic̃r dom ẽ ad quartum: qz ꝑ xpm hoĩes plenius ad spiritualẽ dei cultum sunt introducti.

Ad tertium sic ꝓcedit. Videt q nõ debuerũt eẽ multa cerimonialia ꝓcepta. Ea enim q̃ sunt ad finẽ ordẽt eẽ fini ꝓportionata: sz cerimonialia ꝓcepta: sicut dictũ ẽ: ordinãt ad cultũ dei z i figurã xpi: ẽ aũt vnus de⁹ a quo oĩa z vn⁹ dñs iesus xp̃s ꝑ quẽ oĩa: vt dicit. i. ad Cor. 8. q̃ cerimonialia nõ debuerũt multiplicari. ¶ Ꝑ. Multitudo cerimõialiũ ꝓceptoꝝ trãgressiõis erat occasio: ꝑm illõ qõ dic Petr⁹ actuũ. 15. Quid tentatis deuz imponere iugũ sup cernicez discipuloꝝ: qõ neq nos neq pres nostri portare potuim⁹: sz trãsgressio diuinoꝝ ꝓceptoꝝ ꝓfat humane saluti: cũ igit lex oĩs debeat saluti ꝯgruere hoĩus: vt Isidorus dicit: videt q nõ debuerũt multa ꝓcepta cerimonialia dari. ¶ Ꝑ. Precepta cerimonialia ptinebant ad cultũ dei exteriorẽ z corꝑalẽ: vt dictũ ẽ: sz huiusmodi cultũ corꝑalẽ lex õbebat diminuere qz ordiabat ad christũ: q docuit hoĩes deũ colere i spiritu z veritate: vt habt Jo. 4⁰. nõ ergo õbuerũt multa ꝓcepta cerimõialia dari. ¶ Sz ꝯ ẽ qõ dr Osee. 8. Scribã eis multiplices leges itus: z Job .xi. Ut ostẽderẽ tibi secreta sapiẽtie: q̃ triplex sit lex ei⁹. ¶ Rñ⁹. dõz: q sic̃ supra dictũ ẽ: oĩs lex alicui ppl'o aũt duo genera hoĩum ꝯtinẽt: gdam ꝑni ad malus q sunt p ꝓcepta legis coercendi: vt supra dictũ ẽ: gdã habentes inclinationẽ ad bonũ vel ex natura: vel ex ꝯsuetudine. vl' ẽt ex gratia: z tales sunt p legis ꝓceptũ instruẽdi: z i meliꝰ ꝓmouẽdi. Quantũ igit ad vtrũq genus hoĩum expediebat ꝓcepta cerimonialia i veteri lege multiplicari. Erat enim in illo populo alig ad idolatriaz ꝑni: z iõ necesse erat vt ab idolatrie cultu p ꝓcepta cerimõialia reuocarẽtur ad cultũ dei: z qz multipliciter hoĩes idolatrie õsuiebãt: oportebat ecõtrario multa istitui ad singula repzimẽda: z iterũ multa talib⁹ iponi: vt quasi onerati ex his q̃ ad cultũ dei ꝑtinẽt: pẽderẽt: nõ vacarẽt idolatrie dekuire. Ex ꝑte vo eoꝝ q erãt ꝑni ad bonũ: ẽt necessaria fuit multiplicatio cerimonialiũ ꝓceptoꝝ: tũ qz p hoc diuersimode mẽs eoꝝ referebat i deum z magis assidue: tũ ẽt qz mysteriũ christi: q p huiusmodi cerimonialia figurabatur: multiplices vtilitates attulit mundo: z multa circa ipsuz cõsiderãda erãt z oportuit ꝑ diuersa cerimõialia figurari. ¶ Ad primũ q̃ dicẽdũ: q q̃ id qõ ordinãt ad finẽ ẽ sufficiẽs ad ducẽdũ in finẽ: tũc suffi cit vnũ ad vnũ finẽ: sicut vna medicina si sit efficax sufficit quãdoq ad sanitatẽ inducẽdaz: z tũc nõ oportet multiplicari medicinã: sz ꝓ ꝑbilitatẽ z impfectionẽ ei⁹ qõ est ad finẽ oz ea multiplicari: sicut multa adhibẽt remedia ifirmo quãdo vnũ nõ sufficit ad sanãduz. Cerimonie aũt veteris legis iualide z impfecte erãt ad repsentãduz christi mysteriũz qõ ẽ sup excellẽs: z ad subiugandũ mẽtes hoĩum deo: vñ Aplus dicit ad Heb. 7. Reꝓbatio fit ꝑcedẽtis mãdati ꝓ infirmitatẽ z inutilitatẽ: nihil.n. ad pfectum adduxit lex. z iõ oportuit huiusmodi cerimõias multiplicari. ¶ Ad scõm dõm: q sapiẽtis legislatoris ẽ minores trangressiones ꝑmittere: vt maiores caueãt: z iõ vt caueret trangressio idolatrie z supbie q̃ i iudeoꝝ cordib⁹ nascerẽt: si omnia ꝓcepta legis implerẽt: nõ ꝓ hoc ꝑtermisit deus multa cerimonialia ꝓcepta tradere: qz de facili sumebãt ex hoc trãsgrediẽdi occasionẽ. ¶ Ad tertiũ dõm: q vetus lex in multis diminuit corꝑalẽ cultuz: ꝓ qõ statuit q nõ in oi loco sacrificia offerentur: neq ꝙbuslibet: z multa huiusmodi statuit ad diminutiõez exteriozis cult⁹: sic̃ ẽt Rabi Moyses egypti⁹ dicit. Oportebat tñ nõ ita attenuare corꝑalẽ cul

tū dei vt boies ad cultū demonū declinarent.

Ad quartum sic ꝓcedit. Videt ꝙ cerimonie veteris legis incōueniēter diuidātur in sacrificia:sacramēta:sacra ⁊ obseruantias. Cerimonie.n. veteris legis figurabant xp̄m:sed hec solū fiebant ꝓ sacrificia q̄ figurabatur sacrificiū quo xp̄s se obtulit oblationem ⁊ hostiā deo:vt dr̄ ad Ephe.5.ergo sola sacrificia erant cerimonialia. ℂ P̄. Uetus lex ordinabat ad nouā:sed in noua lege ip̄m sacrificiū est sacramētū altaris. ergo in veteri lege nō debuerūt distingui sacramēta ꝺ sacrificia. ℂ P̄. Sacrū dicit qđ est deo dedicatū ſm quē modū tabernaculū ⁊ vasa ei⁹ sacrificari dicebātur:sed oia cerimonialia erāt ordinata ad cultū dei:vt dictū est:ergo cerimonialia oia sacra erāt:nō ergo vna pars cerimonialiū dr̄ sacra noīari. ℂ P̄. Obseruātie ab obseruādo dicunt:ſz oia ꝓcepta legis obseruari debēt,Dicit.n.Deutro.8. Obserua ⁊ caue nequando obliuiſuaris dñi dei tui:⁊ negligas mandata eius atq; iudicia ⁊ cerimonias.nō ergo obseruantie debēt poni vna pars cerimonialiū. ℂ P̄. Solēnitas inter cerimonialia computant cū sint in vmbrā futuri:vt p̄z ad Col.2. Similr etiam oblatiōes ⁊ munera:vt p̄z ꝓ Aplm ad Heb.9. Que tamen sub nullo horū ꝺtineri vident.ergo inconueniēs est p̄dicta distinctio cerimonialiū. ℂ Sed ꝺ ē qđ in veteri lege singula p̄dicta cerimonie vocant;sacrificia.n.dicunt cerimonie. Numeri.15. Offerat vitulū ⁊ sacrificia eius ad libamēta vt cerimonie eius postulāt. De sacramēto etiā ordinis dicitur Leuit.7. Hec est vnctio Aaron ⁊ filioꝝ eius in cerimonys De sacris etiā dr̄ Exo.38. Hec sunt instrumēta tabernaculi testimony in cerimonias leuitaꝝ. De obseruātys etiā dicit .5. Reg.9. Si auersi fueritis nō sequētes me:nec obseruantes cerimonias quas ꝓposui vobis. ℂ Rñ°. dōm ꝙ sic suꝑa dictū est:cerimonialia p̄cepta ordinant ad cultū dei:in quo qdem cultu ꝺsiderari p̄t ⁊ ipse cultus:⁊ colētes:⁊ istrumēta colēdi. Ipse autem cultus specialiter cōsistit in sacrificys que in dei reuerētia offerūtur. Instrumēta autem colēdi ꝑtinēt ad sacra:sic̄ est tabernaculū:⁊ vasa ⁊ alia huiusmodi. Ex ꝑte aut̄ colētium duo possunt cōsiderari.s.eorū istitutio ad cultū diuinum:qđ fit ꝑ quādam cōsecrationes vel populi:vel ministroꝝ:⁊ ad hoc ꝑtinēt sacramēta:⁊ iterū eorū singularis cōuersatio per quā distinguūtur ab his q deū nō colunt:⁊ ad hoc pertinēt obseruātie:puta in cibis ⁊ vestimētis ⁊ alys huiusmodi. ℂ Ad p̄mū ergo dōz ꝙ sacrificia offerri oportebat ⁊ i aligbus locis ⁊ per aliquos boies:⁊ tū hoc ad cultū dei ꝑtinet ; vñ sic̄ ꝑ sacrificia significat xp̄s imolatus: ita etiā ꝑ sacramēta ⁊ sacra illoꝝ figurabant sacramēta ⁊ sacra noue legis:⁊ ꝑ eorū obseruātias figurabat cōuersatio populi noue legis:q̄ oia ad xp̄m pertinēt. ℂ Ad scām dōm ꝙ sacrificiū noue legis idest eucharistia : ꝑtinet ip̄m xp̄m qui est sanctificatiōes actor.Sanctificauit.n.per suum sanguinē populū:vt dr̄ ad Heb.vltimo:⁊ ideo hoc sacrificiū etiā sacramētū est.sed sacrificia veteris legis nō cōtinebāt xp̄m:sed ip̄m figurabāt:⁊ ideo nō dicūtur sacramēta:ſz ad hoc designādū feorsum erāt quedam sacramēta in veteri lege que erāt figure future cōsecratiōis q̄uis etiam quibusdā ꝺsecratiōib⁹ quedā sacrificia adiūgerētur. ℂ Ad tertiū dōm ꝙ sacrificia ⁊ etiā sacramēta erāt:ſz quedā erāt que erāt sacra:vtpote ad cultū dei dicata : nec tamē erāt sacrificia:nec sacramēta:⁊ ideo retinebāt sibi cōmune nomē sacroꝝ. ℂ Ad quartū dōm ꝙ ea que ꝑtinēt ad cōuersatiōnē populi deum colētis:retinebāt sibi cōmune nomē obseruātiaꝝ:inquātū a p̄missis deficiebāt. Nō.n.dicebātur sacra q⁊ nō habebāt īmediatū respectuz ad cultū dei:sicut tabernaculū ⁊ vasa ei⁹:ſz per quādā cōuenientiā erāt cerimonialia:inquātū ꝑtinebāt ad q̄dam idoneitatē populi colentis deū. ℂ Ad quintū dōm ꝙ sic̄ sacrificia offerebātur ī determinatis tpibus. vñ etiā solēnitates iter sacra cōputari vident. Oblationes aūt ⁊ munera cōputant cū sacrificys:q⁊ deo offerebant. vñ Aplus dicit ad Heb.5.Omnis pōtifex ex hoibus assumpt⁹ ꝓ hoibus cōstituitur ī his que sunt ad deū vt offerat dona ⁊ sacrificia pro peccatis.

CII.

ℂ Questio. CII.

Deinde cōsiderandū est de causis cerimonialiuz ꝓceptoꝝ. ℂ Et circa hoc querūt sex. ꝓ vtrū ꝓcepta cerimonialia habeāt cām. 2° vtrū habeant cām lr̄alez: vel solū figuralē. Tertio de causis sacrificioruz. 4° de causis sacramētoꝝ. Quinto de cāis sacroꝝ. 6° de cāis obseruātiaꝝ.

Ad primum sic ꝓcedit. Videt ꝙ cerimonialia ꝑ cepta non habeāt cām. Qz sup illud Ephe.2. Legē mādatoz̄ decretis euacuās.dicit.glo.i.euacuans legē veterē q̄tū ad carnales obseruātias decretis.i. ꝓceptis euāgelicis q̄ ex ratiōe sunt : ſz si obseruātie veteris legis ex ratiōe erāt:frustra euacuarent ꝓ rōnabilia decreta noue legis.nō ergo cerimoniales obseruantie veteris legis habebāt aliquā rationē. ℂ P̄. Uetus lex successit legi nature:ſz in lege nāe fuit aliqđ ꝓceptū quod nullam rōnez habebat nisi vt hois obediētia ꝓbaret.sic̄ Aug.dicit.8.sup Gen.ad lr̄am de ꝓhibitione ligni vite.ergo etiaz in veteri lege aliqua precepta dāda erāt in q̄bus hois obediētia probaret:que de se nullā rōnē haberent. ℂ P̄. Opera hois dicūtur moralia ſm ꝙ sunt a ratione: si igit cerimonialiū ꝑceptoꝝ sit aliqua rō:nō differēt a moralib⁹ ꝓceptis. videt ergo ꝙ cerimonialia p̄cepta nō habeāt aliquā cām: rō enī p̄cepti ex aliqua cā sumit. ℂ Sed ꝺ est qđ dicit ī ps. Preceptū dñi lucidū illuminās oculos. ſz cerimonialia sūt precepta dei.ergo sunt lucida:qđ nō esset nisi haberēt rationabilē cām. ℂ Rñ°. dōm ꝙ cū sapientis sit ordinare ſm ph̄z in ꝓ metaphysice:ea q̄ ex diuina sapiētia ꝓcedūt:opz ee ordinata:vt Aplus dic̄ ad Ro.13. Ad hoc aūt ꝙ aliq̄ sint ordinata duo requirunt:Primo qdez ꝙ aliq̄ ordinent ad debitū finē q est ꝓncipium toti⁹ ordinis in reb⁹ agendis:ea enim q̄ casu eueniūt ꝓter intētionē finis:vel q̄ nō serio fiunt:ſz ludo:dicim⁹ esse inordinata.Scōo opz ꝙ id qđ ē ad finē sit ꝓportionatū fini:⁊ ex hoc sequit ꝙ rō eorū que sūt ad finē sumit ex fine:sicut ratio dispositiōis serre sumit ex sectiōe que ē finis ei⁹:vt dr̄ in.2.physicoꝝ. Manifestū est aūt ꝙ precepta cerimonialia sicut ⁊ oia alia p̄cepta legis sunt ex diuina sapia instituta.vñ dr̄ Deutro.4. Hec est sapiētia vestra ⁊ intellectus coram populis.vñ necesse ē dicere ꝙ p̄cepta cerimonialia sint ordinata ad aliquē finē ex quo eoꝝ rōnabiles cause assignari possint. ℂ Ad p̄mū ergo dōz ꝙ obseruātie veteris legis possunt dici sine rōne quātū ad hoc ꝙ ipsa facta in sui natura rōnē nō hēbant:puta ꝙ vestis nō cōficeret ex lana ⁊ lino;poterant tñ habere rationem ex ordine ad aliud;inquātū.s. vel aliquid per hoc figurabat:vl aliqd excludebat:sed decreta noue legis que p̄cipue consistūt in fide ⁊ dilectione dei ex ipsa natura actus rationabilia sūt. ℂ Ad scām dōm ꝙ prohibitio ligni sciētie boni ⁊ mali nō fuit ꝓpter hoc ꝙ illud lignū esset nāliter malū: sed tñ ipsa prohibitio hēbuit aliquā rationē ex ordine ad aliud:inquātuz.s. per hoc aliquid figurabat:⁊ sic etiā cerimonialia precepta veteris legis habēt rationē in ordine ad aliud. ℂ Ad 3ᵐ dōm. ꝙ precepta moralia ꝛz suā naturam habent rationabiles causas:sicut Non occides. Non furtū facies.sed precepta cerimonialia habent rationabiles causas ex ordine ad aliud:vt dictum est.

Ad secundum sic procedit. Videt ꝙ ꝑcepta cerimonialia non habeāt causam litteralem:sed figuralē tm̄. Inter precepta.n. cerimonialia p̄cipua erāt circūcisio ⁊ imolatio agni paschalis:sed vtrūq;

istorum non habebat nisi causam figuralem. quia vtrunq; istorū datū est in signū: Dr. n. Gen. 17. Circūcidetis carnem pputij vestri: vt sit in signū federis iter me & vos. & de celebratione phase dr Exo. 13. Erit q̄si signū i manu tua. & q̄si monumētum ante oculos tuos. ergo multo magis alia cerimonialia non habēt nisi cām figuralē. ¶ P. Effect⁹ ppor tionant sue cause: sz oīa cerimōialia sunt figuralia: vt supra dcm est. ergo nō habēt nisi cām figuralē. ¶ P. Illud q̄ō se est idifferēs vtr sic vel nō sic fiat. non videt habere aliquam litteralē cām: sz q̄daz sunt in p̄ceptis cerimonialib⁹ q̄ non vident differre vtr sic vel sic fiāt: sicut est de numero aialium offerēdor: & alijs huiusmodi particularib⁹ circūstantijs. ergo p̄cepta veteris legis nō habēt rōnē litteralē. ¶ Sz ō. Sicut p̄cepta cerimonialia figurabāt xp̄m: ita ēt historie veteris testamēti dr. n. i. ad Cor. 10. q̄ oīa i figurā ptingebāt illis: sz in historijs veteris testamēti p̄ter itellectū mysticū: seu figuralē est ēt itellect⁹ litteralis. ergo ēt p̄cepta cerimonialia p̄ter causas figurales habebāt ēt causas litterales. ¶ R n°. dōm q̄ sicut supra dcm est: rō eorū q̄ sunt ad finē oz q̄ a fine sumat: finis aūt p̄cepto: cerimonialium est duplex. Ordinabant. n. ad cultū dei pro tēpore illo: & ad figurādū xp̄m: sicut ēt vba pphetar: sic respiciebāt p̄sens tēpus: qō ēt in figurā futuri dicebant: vt Hieronymus dicit sup Osee. Sic igr rōnes p̄cepto: cerimonialiū veteris legis dupl'r accipi p̄t. Uno modo ex rōne cultus diuini q̄ erat pro tēpore illo obseruādus: & rōes ille sūt litterales: siue pertineāt ad vitādū idolatrie cultū: siue ad rememorādū aliq̄ dei beneficia: siue ad insinuādū excellentiā diuinā: vel ēt ad designādū dispōnē mētis q̄ tunc requirebat in colētibus deū. alio modo p̄t eor rōnes assignari fm q̄ ordinant ad figurādū xp̄z: & sic hūt rōnes figurales & mysticas: siue accipiant ex ipso xp̄o & ecclesia qō pertinent ad alegoriā: siue ad mores populi xp̄iani: qō ptinet ad moralitatē: siue ad statū future glorie: put in eā introducimur p xp̄m: qō ptinet ad anagogiā. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ sic intellectus metaphorice locutionis in scripturis est litteral' q̄ vba ad hoc p̄ferunt vt hoc significēt: ita ēt significationes cerimoniar legis q̄ sunt memoratiue beneficiorum dei pp q̄ instituta sunt: vel aliorū huiusmodi q̄ ad illū statum ptinebāt: nō trāscēdūt ordinē litteraliū causar: vñ opz q̄ assignet cā celebrationis phase qō ē signum liberationis ex egypto: & q̄ circūcisio ē signū pacti qō deus habuit cū abraā ptinet ad cām litteralē. ¶ Ad scōm dōm q̄ rō illa p̄cederet si cerimonialia p̄cepta eēnt data solū ad figurādū futurū: nō aūt ad p̄sentialr deū colēdū. ¶ Ad tertiū dōm q̄ sicut in legib⁹ humanis dcm est: q̄ in vlī hūt rōnem: nō aūt q̄tum ad particulares conditiones: sz hec sunt ex arbitrio instituentiū. Ita ēt multe particulares determinationes in cerimonijs veteris legis non hūt aliquā cām litteralē: sed solā figuralē: in communi vo hūt ēt cām litteralem.

Ad tertium sic p̄cedit. Uidet q̄ non possit cōuenies rō assignari cerimoniar q̄ ad sacrificia ptinēt. Ea. n. q̄ in sacrificiū offerebant sunt illa que sunt necessaria ad sustētādā humanā vitā: sicut aialia q̄dā & panes q̄daz: sz deus tali sustētamento nō idiget fm illud ps. Nunqd māducabo carnes taurorū: aut sanguinē hircorū potabo. ergo icōueniēter huiusmodi sacrificia deo offerebant. ¶ P. In sacrificiū diuinū nō offerebat nisi de tribus gn̄ib⁹ aialium quadrupedū. s. de gne boum: ouiū: & caprar. & de auib⁹ cōiter q̄daz turtur & colūba. Spāl'r aūt in emundatōe lepros fiebat sacrificiū de pascerib⁹. multa ār aialia alia sunt in nobiliora. Cū igr oē q̄ ē optimū deo sit exhibēdū: videt q̄ non solū de istis reb⁹ fuerint deo sacrificia offerēda. ¶ P. Sicut hō a deo hz dominiū volatiliū & bestiar: ita ēt piscīū: icōueniēter igr pisces a diuino sacrificio excludebant. ¶ P. Indifferēter offerri mādabāt turtures & columbe: sicut igitur mandabantur offerri pulli colūbar: ita ēt pulli turtur: ¶ P. Deus est actor vite nō solum bonoz: sz ēt aialiū: vt p3 p id q̄ dr Gen. p̄mo. Mors aūt opponit vite: nō ergo debuerūt deo offerri aialia occisa: sz magis aialia viuentia: p̄cipue. q2 ēt aplus monet Ro. 12. Ut exhibeamus corpora nostra hostiā viuētē sanctam deo placētē. ¶ P. Si aialia deo in sacrificiū non offerebant nisi occisa: nulla videret eē differētia qual'r occidant. iconueniēter igit determinat modus imolationis p̄cipue in auib⁹: vt p3 Leuit. p̄mo. ¶ P. Oīs defectus aialis via ad corruptionē & mortē: si igr aialia occisa deo offerebant. ad corruptionē & mortē: si igr aialia occisa deo offerebant. iconueniens fuit p̄hibere oblationes aialis impfecti: puta claudi: aut ceci: aut alr maculosi. ¶ P. Illi q̄ offerunt hostias deo debēt de his participare: fm illud apli. 1. ad Cor. 10. Nonne q edūt hostias participes sunt altaris. icōueniēter igr q̄dā partes hostiar offerētib⁹ subtrahebant. s. lanuginis & adeps. pectusculū: & armus dexter. ¶ P. Sicut holocausta offerebant in honorez dei: ita ēt hostie pacifice: & hostie pro pctō: sz nullū aial feminini sexus offerrebat deo in holocaustū: fiebāt tñ holocausta tā de quadrupedibus q̄ de auib⁹. ergo iconueniēter in hostijs pacificis offerebātur aialia feminini sexus: & tñ in hostijs pacificis non offerebant aues. ¶ P. Omnes hoies pacifice vnī⁹ generis eē vident. nō ergo debuit poni ista differētia q̄ quorūdā pacificorū carnes non possent vesci in crastino. quoddam aūt possent: vt mādat Leuit. 7. ¶ P. Oīa peccata in hoc conueniūt q̄ a deo auertūt. ergo pro oīb⁹ peccatis i dei reconciliationē vnum genus sacrificij debuit offerri. ¶ P. Oīa aialia q̄ offerebant in sacrificiū: vno mō offerebant. s. occisa: non videt ergo conueniēs q̄ de terra nascētibus diuersimode fiebat oblatio: nūc. n. offerebant spicis nunc simila: nūc panis: q̄nq; quidem coctus in clibano: q̄nq; in sartagine: q̄nq; in craticula. ¶ P. Oīa q̄ in vsum nostrū veniūt a deo recognoscere debem⁹. iconueniēter ergo pter aialia solū hec duo offerebant: panis: vinū: oleū: thus: sal. ¶ P. Sacrificia corporalia exprimūt interiorē sacrificiū cordis quo hō spiritū suū offert deo: sz in interiori sacrificio plus est de dulcedine quā representat mel: q̄ de mordacitate quā repsentat sal. Dr. n. Ecc. 24. Spūs meus super mel dulcis. ergo iconueniēter p̄hibebatur in sacrificio apponi mel & fermētū: qō ēt facit panē sapidū: & p̄cipiebat ibi apponi sal: qō est mordicatiuū: & thus qō hz saporē amarū: videtur ergo q̄ ea que ptinēt ad cerimonias sacrificiorū nō habeāt rōnabilē cām. ¶ Sz ō. cst qō dr Leuit. p̄mo. Oblata oīa adolebit sacerdos sup altare in holocaustū & odorē suauissimū dño. Sz sicut dr Sapiētie. 7. Neminē diligit deus nisi q̄ cū sapiētia ībabitat. ex quo p̄t accipi q̄ q̄cūd ē deo acceptū est cū sapiētia. ergo ille cerimonie sacrificior cum sapientia erant vel vt habētes rōnabiles causas. ¶ R n°. dōm q̄ sicut supra dcm est: cerimonie veteris legis duplicē cām habebāt vnā. s. litteralē fm q̄ ordinabant ad cultū dei. Aliā vo figuralē siue mysticā fm q̄ ordinabantur ad figurādū xp̄m. Et ex vtraq; parte p̄t assignari causa cerimoniar q̄ ad sacrificia ptinebant: fm. n. q̄ sacrificia ordinabant ad cultū dei. causa sacrificiorum dupl'r accipi p̄t. Uno modo fm q̄ p sacrificia representabatur ordinatio mentis in deū: ad quā excitabat sacrificium offerēs. ad rectam aūt ordinationē mētis in deū ptinet q̄ oīa q̄ homo hz recognoscat a deo tanq̄ a p̄mo p̄ncipio. & ordinet in deū tanq̄ in vltimū finē: & hoc representabāt in oblationib⁹ & sacrificijs fm q̄ hō ex reb⁹ suis quasi in recognitionē q̄ haberet ea a deo i honorē dei ea offerrebat: sz gnitionē q̄ haberet ea a deo i honorē dei ea offerrebat: & q̄ dixit Dauid. 1. Paralipemenō. 29. Tua sūt oīa: & q̄ ōma nu tua accepim⁹ dedim⁹ tibi. & iō in oblatione sacrificior p̄testabat hō q̄ deus eē p̄mū p̄ncipiū creationis rer: & vltimus finis ad quē eēnt oīa referēda. & q2 ptinēt ad rectā

ordinationem mentis in deum: vt mens humana non recognoscat aliū pmū actorē rex: nisi solū deū: neq; ī aliquo alio finē suū constituat: pp hoc phibebat in lege offerre sacrificiū alicui alteri nisi deo: fm illud Exo. xx. Qui immolat dys occidet pter domino soli. ⁊ iō de cā cerimonia circa sacrificia pōt assignari rō, alio modo ex hoc q̄ p huiusmodi hoies retrahebant a sacrificys idolox: vñ ēt pcepta de sacrificys nō fuerūt data populo iudeox: nisi postq̄ declinauit ad idolatriā adorādo vitulū conflatilē: q̄si huiusmodi sacrificia sint īstituta: vt populus ad sacrificādū ꝓmptꝰ fiere. 7. Non sum locutus cū patribꝰ vestris: ⁊ non pcepi eis in die q̄ eduxi eos de terra egypti: de vbo holocaustoma ⁊ victimax. Inter oīa aūt dona q̄ deus būano gñi iā pctō lapso dedit: pcipuuz é q̄ dedit filiū suū: vñ dr Jo. 3. Sic deus dilexit mūdū: vt filium suū vnigenitū daret: vt oīs q̄ credit in ipsum non pereat: sz habeat vitā eternā: ⁊ iō potissimū sacrificiuz est quo ipse xps seipm obtulit deo in odorez suauitatis: vt dr ad Ephe. 5. ⁊ pp hec oīa alia sacrificia offerebant ī veteri lege vt hocynū singulare ⁊ pcipuū sacrificiū figurarēt tā q̄ pfectū q̄ ipfecta, vñ aplus dicit ad Heb. 10. q̄ sacerdos veteris legis easdē se pferebat hostias q̄ nunq̄ pñt auferre peccata. xps autem p peccatis obtulit vnā in sempiternū. ⁊ qz ex figurato sumit rō figure. iō rōes sacrificiox figuraliū veteris legis sunt sumēde ex vo sacrificio xpi. ¶ Ad pmū ergo dr q̄ deus non volebat huiusmodi sacrificia sibi offerri pp ipsas res q̄ offerrebant quasi eis īdigeret: vnde dr Ysaie. i. Holocausta arietū ⁊ adipē pinguiū: ⁊ sanguinē vitulox: ⁊ bircox: ⁊ agnox noluit. sed volebat ea sibi offerre: vt supra dcm est: tū ad excludēdū idolatriā: tū ad significādum debitū ordinez mētis humane in deū: tū ēt ad significādū mysteriū redēptionis humane facte p xpm. ¶ Ad scdm dm q̄ q̄tum ad oīa pdicta rō conueniens fuit q̄re ista aialia offerrebant deo in sacrificiuz: ⁊ non alia. primo qdē ad excludēduz idolatriā. qz oīa alia aialia offerebant idolatre dys suis: vel eis ad maleficia vtebātur: ista aūt aialia apud egyptios cū gbus conuersari erāt abhominabilia erāt ad occidēdū. vñ eaō n offerrebāt ī sacrificium dys suis: vnde dr Exo. 8. Abominationes egyptox īmolabim deo nro: oues. n. colebāt: bircos venerabāt: qz in eox figura demones apparebāt. Bobus ēt vtebātur ad agricultura quā iter res sacras habebāt. Scdo hoc conueniens erat ad pdictā ordinationē mētis in deū: ⁊ hoc dupliciter. Primo qdē. qz huiusmodi aialia maxime sunt p q̄ sustentat humana vita. ⁊ cū hoc mūdissima sunt: ⁊ mundissimū habēt nutrimētū. alia vo aialia vel sunt siluestria. ⁊ nō sunt cōiter boium vsui deputata: vel si sunt domestica: immūdum habent nutrimētū: vt porcus ⁊ gallina: folū ār id q̄ est purum deo est attribuēdū: huiusmodi aūt aues spāliter offerebant. qz habent in copia in terra ꝓmissionis. Scdo qz p īmolationē huiusmodi aialiū puritas mētis designat qz vt dr in glo. Leuit. primo. Vitulū offerimus cū carnis superbia vincim: agnū cuz irrōnabiles motus corrigimus: perdū cū lasciuia superam: turturē dū castitatē seruamus: panes azimos cū in azimis sinceritatis epulamur. In colūba vo manifestū est q̄ significat castitas ⁊ simplicitas mētis. Tertio vo conueniēs fuit hec aialia offerri ī figurā xpi qz vt in eadē glo. dr: xps in vitulo offert pp vtutem crucis in agno pp inocentiā: in ariete pp ꝓncipatū: ī birco pp similitudinem carnis pcti. In turture ⁊ colūba duax naturaruz ꝓiunctio monstrabat: vel ī turture castitas: in colūba charitas significat: in similagine aspersionē credentiū p aquā baptismi figurabat. ¶ Ad tertiū dm q̄ pisces q̄ in aq̄ viuūt ī aere: sicut ⁊ bō: ⁊ itex pisces ex aq̄ extracti statim moriunt: vñ non poterāt ī tēplo offerri sicut alia aialia. ¶ Ad q̄rtū dm q̄ in turturibus meliores sunt maiores q̄z pulli: in columbis aūt econuerso. ⁊ iō vt rabi Moyses dicit. mandantur offerri turtures ⁊ pulli columbax. qz oē q̄ est optimū deo est attribuēdū. ¶ Ad 5m dz q̄ aialia ī sacrificiū oblata occidebant. qz veniūt ī vsum hois occisa fm q̄ a deo dant hoī ad esuz. ⁊ iō ēt igni cremabant. qz p ignē decocta fiunt apta humano vsui. Silr ēt p occisionē aialiū significat destructio peccatox: ⁊ q̄ hoies erāt digni occisione p peccatis suis: ac si illa aialia loco eox occiderent ad significādū expiationē peccatox: p occisionem ēt huiusmodi aialiuz significabat occisio xpi. ¶ Ad 6m dm q̄ spāliter modꝰ occidēdi aialia īmolata determinabat ī lege ad excludendum alios modos qb⁹ idolatre aialia idolis īmolabāt. Ut ēt vt rabi Moyses dicit lex elegit genꝰ occisionis quo aialia minꝰ affligebant occisa: p qō ēt excludebat īmisericordia offerentiuz: ⁊ deterioratio aialium occisox. ¶ Ad 7m dm q̄ qz aialia maculosa solent bri ꝓtemptui ēt apud homines. iō phibituz é ne deo ī sacrificiū offerrent: pp qō ēt phibitū erat ne mercedē pstibuli: aut pcium carnis in domū dei offerrent. ⁊ eadē ēt rōne nō offerrebāt aialia añ septimū diē. qz talia aialia erāt q̄si abortiua nōduz plene cōfistētia pp tenerituduinē. ¶ Ad 8m dz q̄ triplex erat sacrificiox genꝰ: quoddā erat qō totū ꝓburebat: ⁊ hoc dicebat holocaustū q̄si totū īcensum: huiusmodi. n. sacrificiū offerebat deo spāliter ad reuerētiā maiestatis ipsi⁹: ⁊ amorez bonitatis ei⁹: ⁊ ꝓueniebat pfectiōis statui in ipletiōe ꝓsilioz. ⁊ iō totuz ꝓburet: vt sicut totū aīal resolutuz ī vaporē sursum ascēdebat: ita ēt significaret totuz hoiem. ⁊ oīa q̄ ipsi⁹ sunt dei dominio eē subta ⁊ ei eē offerēda. aliud aūt erat sacrificiox p peccato qō offerebat deo ex necessitate remissionis pcti. ⁊ ꝓueniebat statui penitētiū in satisfactione peccatox: qō diuidebat in duas partes: Nā vna pars ei⁹ ꝓburebat. alia vo cedebat ī vsuz sacerdotū ad significāduz q̄ expiatio pctōx: fit a deo p myniſteriū sacerdotū: nisi q̄n offerebat sacrificiū p pctō totiꝰ ppli: vel spāliter p pctō sacerdotis: tūc. n. totū ꝓburebat. non. n. debebāt ī vsum sacerdotū venire ea q̄ p pctō eox offerebant. vt nihil pcti ī eis remaneret. ⁊ qz hoc nō eēt satisfactio p pctō. si. n. crederet ī vsū eox p quox peccatis offerebat idem eē videret. ac si non offerret. Tertiū sacrificiuz vocabat hostia pacifica q̄ offerebat deo: vel p gratiax actione: vl p salute ⁊ p̄speritate offerētiū ex debito beneficij: vl accipiēdi vl accepti: ⁊ pfectū statui pficiētiū ī iplectōe mādatox: ⁊ ista diuidebāt ī tres ptes. Nā vna ps īcendebat ad honorē dei. alia ps cedebat ī vsuz sacerdotū. tertia vo ps ī vsuz offerentiū ad significāduz q̄ salus hois ꝓcedit a deo dirigentib⁹ myniſtris dei: ⁊ cooperātib⁹ ipsis hoib⁹ q̄ saluant. Hoc aūt gñaliter observabat q̄ sanguis ⁊ adeps non veniebāt neq; ī vsum sacerdotū: neq; ī vsuz offerentiū: sz sanguis effundebat ad crepitudinē altaris ī honorē dei. adeps vo adurebat ī igne. Cuius rō vna qdē fuit ad excludendū idolatriā. Idolatre. n. libabāt de sanguine victimax: ⁊ comedebāt adipes: fm illud Deutro. 32. De quox victimis comedebant adipes: ⁊ bibebāt vinū libaminū. Scda rō est ad ifōmationez humane vite. Prohibebat. n. eis vsus sanguinis ad hoc q̄ horrerēt humani sanguinis effusionē: vnde dr Gen. 9. Carnē cū sanguine nō comedetis: sanguinē. n. aiax vestrax regrā. Esus vo adipū ꝓhibebat eis ad vitāduz lasciuiā: vñ dr Ezech. 34. Oō crassum erat occidebitis. Tertia vo rō est pp reuerentiā diuinā. qz sanguis est maxie necessari⁹ ad vitā: rōne cui⁹ dr aia esse ī sanguine: adeps aūt abūdātiā nutrimēti demōstrat. ⁊ iō vt ostēderet q̄ a deo nobis est ⁊ vita: ⁊ oīs bonox sufficientia ad honorē dei effundebat sanguis: ⁊ adurebat adeps. Quarta rō est. qz p hoc figurabat effusio sanguinis xpi: ⁊ pinguedo charitatis ei⁹ p quā se obtulit deo p nobis. De hostys aūt pacificis ī vsuz sacerdotis cedebat

pectusculum: ⁊ armus dexter ad excludendum quandam diuinationis spēm q̄ vocaī spatulamātia. qz. s. i spatulis aīa liuz īmolatoꝝ diuinabāt: ⁊ silr i osse pectoris. ⁊ iō ista offerrentib⁹ subtrahebanī. Per hoc ēt significabaī q⁹ sacerdoti erat necaria sapientia cordis ad istruēdū pplm. qō significabaī p pect⁹ qō est tegumentū cordis: ⁊ ēt fortitudo ad sustentandū defect⁹: q̄ significaī p armū dexterꝝ. ¶ Ad nū dōm q⁹ qz holocaustū erat pfectissimū iter sacrificia. iō non offerrebaī i holocaustū nisi masculus: nā femia é aīal ipfectū. Oblatio āt turturuꝝ ⁊ colūbaꝝ erat pp pauptatem offerrentiū. qz maiora aīalia offerri nō poterāt. ⁊ qz hostie pacifice gratis offerrebanī: ⁊ nullus eas offerre cogebaī ni si spōtane⁹. iō huiusmodi aues nō offerrebanī iter hostias pacificas: sz iter holocausta: ⁊ hostias p pctō q̄s q̄q; oportebat offerre. Aues ēt huiusmodi pp altitudinē volat⁹ con gruūt pfectioni holocaustoꝝ: ⁊ ēt hostys p pctō. qz hīt gemituz p cantu. ¶ Ad decimū dōm q⁹ iter oīa sacrificia bolocaustū erat pcipuuz. qz totū ꝺburebaī i honorez dei. ⁊ nihil ex eo comedebaī. Scōz vo locū i sanctitate tenebat hostia p pctō: q̄ comedebaī solū i atrio a sacerdotib⁹ iipa die sacrificij. Tertiū vo gradū tenebāt hostie pacifice p grāꝝ actione: q̄ comedebanī ipo die: sz vbiq; l hierl'z. Quartū vo locum tenebant hostie pacifice ex voto: quoꝝ carnes poterāt ēt i crastino comedi: Et est rō huiꝰ ordinis. qz maxie obligaī hō deo pp ei⁹ maiestatē. scōo pp offensam ꝺmissam. tertio pp beneficia iā suscepta: q̄rto pp beneficia separata ¶ Ad vndecimuz dōm q⁹ pctā aggrauanī ex statu peccātis: vt supra dctm est. ⁊ iō alia hostia mādabaī offerri p peccato sacerdotis ⁊ p̄ncipis: vel alteri⁹ puate psone. Est āt attendendū: vt rabi Moyses dic̄: q⁹ q̄s to grauiꝰ erat pctm: tāto vilioꝝ spēs aīalis offerrebaī p eo vī capza q̄ est vilissimū aīal offerrebaī p idolatria q̄ est grauissimū pctm: p ignorātia vo sacerdotis offerrebaī vitulus: p negligētia āt p̄ncipis hirc⁹. ¶ Ad duodecimuz dōm q⁹ lex in sacrificys puidere voluit pauptati offerrentiuz: vt q non posset hre aīal q̄drupes saltez offerret aue. quā q hre non posset saltē offerret panē. ⁊ si hunc hre non posset saltem offerret farinā vl' spicas. Cā vo figural' elt qz panis significat xpm q est panis viu⁹: vt dr Jo. 6. Qui qdem erat sic i spica p statu legis nāe i fide patꝝ: erat āt sic silia i doctrina legis. ppbaꝝ erat āt sic panis format⁹ post humanitatē assumptā: coct⁹ igne. i. format⁹ spū sancto. i clibano vteri vginalis. q ēt fuit coct⁹ i sartagine p laborez quos i mundo sustinebat: i cruce vo q̄si i craticula adust⁹. ¶ Ad tertiū decimū dōz q⁹ ea q̄ i vsu bois veniunt de terre nascentib⁹: vel sunt i cibuz: ⁊ de his offerrebaī panis: vl' sunt i potuz: ⁊ de his offerrebaī vinū: vl' sunt in condimentū: ⁊ de his offerrebaī oleū ⁊ sal: vl' sunt i medicamētuz: ⁊ de his offerrebaī thus qō est aromaticū ⁊ ꝺsolidatiuuz. Per panez āt figuraī caro xpi: p vinum āt sanguis ei⁹ p quē redēpti sum⁹: oleū figurat grām xpi: sal sciam: thus oronez. ¶ Ad q̄rtū decimū dōz q⁹ mel non offerrebaī i sacrificys dei: tuz qz ꝺsueuerat offerri i sacrificys idoloꝝ: tū ēt ad excludendū oēm carnalē dulcedinem ⁊ voluptatez ab his q deo sacrificare itendunt: fermētuz vo non offerrebaī ad excludenduz corruptionez. ⁊ forte ēt i sacrificys idoloꝝ solitū erat offerri: sal āt offerrebatur. qz ipedit⁹ corruptionē putredinis: sacrificia āt dei ōbēt esse īcorrupta: ⁊ etiā qz i sale significaī discretio sapientie: vl' etiā mortificatio carnis. thus āt offerrebaī deo ad designādum deuotionez mentis q̄ est necaria offerentib⁹. ⁊ ēt ad designādum odorem bone fame: na thus ⁊ pingue é: ⁊ odorifeꝝ. ⁊ qz sacrificium ꝯelotipie non pcedebat ex deuotione: sz magis ex suspitione. ideo in eo nō offerrebaī thus.

Ad quartum sic pcedit. Videī q⁹ cerimoniaꝝ veteris legis q̄ ad sacra ptinēt sufficiens rō assignari non possit. Dic̄. n. Paulus actuum. 17. Deus qui fecit mundum ⁊ omnia que in eo sunt: hic celi ⁊ terre cū sit dns: i manu factis tēplis habitat. iconuenienter igr ad cultuz dei tabernaculuz vl' tēpluz i lege veteri est īstitutum. ¶ P. Stat⁹ veteris legis non fuit imutat⁹ nisi q⁹ xpm: sz tabernaculuz designabat statuz veteris legis. nō q̄ debuit mutari p edificationez alicui⁹ templi. ¶ P. Diuina lex pcipue dz hoies īducere ad diuinuz cultū: sz ad augmētū diuini cult⁹ ptinet q⁹ fiāt multa altaria: ⁊ multa templa sic pz i noua lege. q̄ videī q⁹ etiā i veteri lege non debuit eē solum i vnō tēpluz: aut vnuz tabernaculū. sz multa. ¶ P. Tabernaculū: seu tēpluz ad cultū dei ordinabaī: sz in deo pcipue dz venerari vnitatez ⁊ simplicitatez: non videī igr fuisse ꝺueniēs: vt tabernaculuz: seu tēpluz p q̄dā vela distingueret. ¶ P. Uirt⁹ p̄mi mouētis q̄ est de⁹ p̄mo apparet i pte orientis a q̄ pte icipit p̄m⁹ mot⁹: sz tabernaculū fuit īstituz ad dei adorationez. q̄ debebat eē disposituz magis vsus orientem q̄z vsus occidentez. ¶ P. Exo. 20. Dns pcepit vt non faceret sculptile. neq; aliquā silitudinez: ꝺconuenienter igr i tabernaculo: vl' i tēplo fuerūt sculpte imagines cherubin: silr etiā ⁊ archa ⁊ ppiatorium. ⁊ candelabr⁹. ⁊ mensa: ⁊ duplex altare sine rōnabili cā ibi fuisse videntur. ¶ P. Dns pcepit Exo. 20. Altare de terra facietis mihi. ⁊ itez. Nō ascendes ad altare meū p gradꝰ. iconuenienter igr mādaī postmoduz altare fieri de lignis: auro vl' ere cō textis: ⁊ tāte altitudinis: vt ad illud nisi p gradꝰ ascendi nō possit. Dr. n. Exo. 27. Facies altare de lignis sethiz qō habebit q̄q; cubitos in longitudine: ⁊ totidez i latitudine. ⁊ tres cubitos i altitudie. ⁊ opies illud Ere. ⁊ Exo. 30. dr. Facies altare ad oleduz thymiamata de lignis sethi vestiesq; illō auro purissimo. ¶ P. Jn opib⁹ dei nihil dz eē superfluum. qz nec i opib⁹ nāe aliqd superfluuz iuenīt: sz vni tabernaculo vl' domui sufficit vnū opimētū: iconuenienter igr tabernaculo fuerūt appposita multa tegumēta. s. cortine: saga: culcitra: pelles arietuz rubricate: ⁊ pelles hyacintine. ¶ P. Lōnia: pelles arietuz rubricate: ⁊ pelles hyacintine. ¶ P. Lōsecratio exterior iteriorez sanctitatez significat: cui⁹ sulimē aīa. iconuenienter igr tabernaculū ⁊ ei⁹ vasa ꝺsecrabant cū essent q̄dā corpa iāsata. ¶ P. Jn ps. dr. Benedicā dns i oī tpe: sp laus ei⁹ i ore meo: sz solēnitates īstituunī ad laudādū deuz. non ergo fuit ꝺueniēs vt alig certi dies statuerent ad solēnitates pagendas: sic igr vī q⁹ cerimonie sacroruz ꝺuenientes cās nō haberent. ¶ Sz ō est qō aplus dic̄ ad Heb. 8. q⁹ illi g offerunt fm legem munera exēplari: ⁊ ymbre deseruiunt celestiuz: sic rnsuz est Moysi cum ꝺsummaret tabernaculuz. Uide ingt oīa facito fm exēplar qō tibi i monte monstratuz est: sz valde rōnabile est q⁹ imagines celestiuz repsentat. ergo cerimonie sacroꝝ rōnabilem cām habebāt. ¶ R⁹. dōm q⁹ tot⁹ exterior cult⁹ dei ad hoc pcipue ordinaī: vt hoies deuz i reuerentiā habeant. Dz āt min⁹ reuereant: ea vo q̄ hīt aliquā excellentie discretōes ab alys magis admirant. ⁊ reuerent: ⁊ ide etiā boiuz ꝺsuetudo inoleuit: vt reges ⁊ p̄ncipes quos oz i reuentia hr̄i a subditis. ⁊ pciosiorib⁹ vestib⁹ ornent: ⁊ ēt ampliores ⁊ pulchriores habitationes possideāt: ⁊ pp hoc oportuit vt aliq̄ spālia tpa: ⁊ spāle tabernaculuz: ⁊ spālia vasa: ⁊ spāles myni stri ad cultuz dei ordinarent: vt p hoc animi boiuz ad maiorez dei reuerentiā adducerent. Silr etiā stat⁹ veteris legis: sic dctm est: īstitut⁹ erat ad figurāduz mysteriū xpi. Dz āt eē aliqd ōtermiatū ad id p qō aliqd figurari dz: vt. s. ei⁹ aliquā silitudinez repsentet. ⁊ iō oportuit aliq̄ spālia obseruari i bis q̄ ptinent ad cultuz dei. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q⁹ cult⁹ dei duo respicit. s. deum q colīt: ⁊ hoies colentes. ipe igr de⁹ q colīt nullo corpali loco claudīt: vnde pp ipz non oportuit spāle tabernaculū fieri: aut tēpluz: sz hoies ipz colentes corpales sunt. ⁊ pp eos oportuit spāle tabernaculū vt tēplū īstitui ad cultuz dei pp duo. Prio qdē vt ad huiusmo

di locum conuenientes cum hac cogitatione q̄ deputaren
tur ad colendū deuz cū maiori reuerētia accederēt. Scōo
vt p dispōnē tal' tēpli vl' tabernaculi significarent aliqua
ptinētia ad excellentiā diuinitatis vl' hūanitatis xp̄i: z hoc
est qđ Salomon dic̄. 3. Reg. 8. Si celū: z celi celoꝝ te cape
re nō p̄sit: q̄nto magis dom⁹ hec quā edificaui tibi: z postea
subdit. Sint oculi tui apti sup domuz hāc ve q̄ dixisti. Erit
nomen meuz ibi vt exaudias deprecationē serui tui z populi
tui isr̄l. Ex quo p̄z q̄ dom⁹ sanctuary nō est īstituta ad hoc
inhabitet ibi. i. vt notitia dei ibi manifestet̄ p aliq̄ q̄ ibi fie
bāt vl' dicebant: z q̄ pp reuerētiā loci oīones fierēt ibi ma
gis exaudibiles ex deuotione orātiuz. ¶ Ad scōm dōm q̄
stat⁹ veteris legis non fuit īmutat⁹ ante xp̄m q̄ntuz ad īple
tionē legis q̄ facta est solū p xp̄m: est tū īmutat⁹ q̄ntū ad cō
ditionez ppl'i q erat sub lege: nā p̄mo ppl's fuit ī deserto nō
habēs certā māsionez: postmodū āt habuerunt varia bel
la cuz finitimis gentib⁹. Ultimo āt tpe Dauid regis: z Sa
lomonis pplus ille habuit getissimū statuz, z tunc p̄mo edi
ficatū fuit tēpluz ī loco quē designauerat abzaā ex diuina
reuelatione ad imolādum. dr̄. n. Heñ. 22. q̄ dns mādauit
abzae vt offerret filiū suū ī holocaustū sup vnuz montium
quē monstrauero tibi: z postea dic̄ q̄ appellauit nomē illi⁹
loci. Dns videt q̄si ex dei puisione eēt loc⁹ ille electus ad cul
tuz diuinū: pp qđ dr̄ Deutro. 12. Ad locū quez elegerit dns
deus vester venietis z offerretis holocausta z victimas vras.
Loc⁹ āt ille designare non debuit p edificationez tēpli aī
ēpš p̄dictū pp tres rōnes q̄s rabi Moyses assignat. Pria
est ne gētes approp̄riarent sibi locū illū. Scōa est ne gētes
īpm destruerent. Tertia vo rō est ne q̄libz trib⁹ vellet hr̄e
locū illū ī sorte sua. z pp hoc oziren̄ lites z īurgia: z iō non
fuit edificatū tēplū donec hr̄ent regem p quē posset buius
modi iurgiū p̄scī: antea vo ad cultū dei erat ordinatum
tabernaculū portatile p diuersa loca: q̄si nonduz existente
determinato loco diuini cult⁹. z hec est rō lr̄al' diuersitatis
tabernaculi z tēpli. Rō āt figural' eē p̄t. q̄z p hec duo signi
ficat̄ stat⁹ p̄sentis vite mutabil'. Per tēplum vo qđ erat fi
xū z stās significat̄ stat⁹ future vite q̄ sic īmutabil' est. z pp
boc ī edificatione templi dr̄ q̄ non est audit⁹ sonit⁹ mallei
vl' securis ad significēdū q̄ oīs p̄turbationis tumult⁹ lōge
erit a statu futuro. Ul' p tabernaculū significat̄ stat⁹ vete
ris legis. Per tēpluz āt a Salomone p̄structū stat⁹ noue le
gis: vñ ad p̄structionē tabernaculi soli iudei sunt opati. ad
edificationē vo templi coopati sunt etiaz gentiles. s. Chiri z
Symony. ¶ Ad tertiū dōm q̄ rō vnitatis templi vel taber
naculi p̄t eē z lr̄al' z figural': lr̄alis qdē est rō ad exclusionez
idolatre. q̄z gentiles diuersis deys diuersa tēpla p̄stituebāt
z iō vt firmaret̄ ī animis hoīum fides vnitatis diuine: vo
luit dns vt ī vno loco tm̄ sibi sacrificiuz offerret̄. z itez vt p
hoc ostenderet q̄ cozpalis cult⁹ non pp se erat accept⁹ ei. z
iō p̄cescebant̄ ne passim: z vbiq̄ sacrificia offerrent: sz cul
tus noue legis ī cui⁹ sacrificio spūalis gr̄a ptinet̄: est fm se
deo accept⁹: z iō multiplicatio altariuz z tēploꝝ acceptat̄ ī
noua lege: q̄ntum vo ad ea q̄ ptinēbāt ad spūalez cultū dei
q̄ p̄sistit ī doctrina legis z pphar̄: erāt etiā ī veteri lege di
uersa loca deputata: ī qb⁹ conueniebāt ad laudem dei q̄ dice
bant̄ synagoge. sic̄ z nunc dr̄ ecclesie in qb⁹ pplus xp̄ian⁹
ad laudē dei congregat̄. z sic eccl'ia nr̄a succedit ī locū: z tēpli
z synagoge. q̄z ip̄m sacrificiū eccl'ie spūale est. vnde non di
stinguit̄ apud nos locus sacrificij a loco doctrine. Rō āt fi
guralis esse p̄t. q̄z p hoc significabat̄ vnitas eccl'ie: vel mili
tātis: vel triūphātis. ¶ Ad q̄rtū dōm q̄ sic ī vnitate tem
pli vl' tabernaculi rep̄sentabat̄ vnitas dei: vl' vnitas eccle
sie: ita etiā ī distinctione tabernaculi: vel tēpli rep̄sentabat̄
distinctio eoꝝ q̄ deo sunt subdita. ex qb⁹ ī dei venerationem
surgimus. Distinguebatur autem tabernaculuz in duas
ptes: in vnā q̄ vocabat̄ sancta sanctoꝝ q̄ erat occidental'. z
aliā q̄ vocabat̄ sancta: q̄ erat ad orientē: z itez añ taberna
culū erat atriū. Dec igr̄ distinctio duplicēbz rōnē. vnā qdez
fm q̄ tabernaculū ordinat̄ ad cultū dei. sic. n. diuerse ptes
mūdi ī distinctione tabernaculi figurant̄. nā ps illa q̄ san
cta sanctoꝝ dr̄ figurabat seculū alti⁹ qđ est spūaliū subaz.
Pars vo illa q̄ dr̄ scā exp̄mebat munduz corpalē. z iō scā a
sanctis sanctoꝝ distinguebat̄ quodā velo qđ q̄tuor colozi
bus erat distinctum per quos q̄tuor elemēta designant̄. s.
bysso: p qđ designat̄ terra. q̄z byssus. i. linuz de terra nasci
purpura p qua significat̄ aq̄: ficbat. n. purpure⁹ colo⁹ ex q
busdā cōchis q̄ inueniunt̄ ī mari. Hyacintho p quē significa
tur aer. q̄z hz aereū colorē. z cocco bis tincto: p quē designat̄
ignis. z iō q̄z mā q̄tuor elemeatoꝝ est ipedimētū p qđ ve
lant̄ nobis ī corpales sube. z iō ī iteri⁹ tabernaculū. i. ī san
cta sanctoꝝ solus sūm⁹ sacerdos. z semel in āno ītroibat: vt
designaret̄ q̄ hec final' pfectio hoīs z vt ad illud seculum
ītroducat̄: i tabernaculū vo exteri⁹. i. ī scā ītroibāt sacerdo
tes quotidie: nō āt pplus q̄ solū ad atriū accedebat. q̄z ipsa
corpalia pplus pcipere p̄t ad iteriozes āt eoꝝ rōnes soli sa
cerdotes p̄siderationē attingere p̄nt. Scōz vo rōnē figu
ralē p exteri⁹ tabernaculū qđ dr̄ scā significat̄ stat⁹ veteris
legis: vt aplus dic̄ ad Heb. 9. q̄z ad illud tabernaculū sp ītroibāt sacerdotes sacrificioꝝ officia p̄sumātes. Per iteri⁹
vo tabernaculuz qđ dr̄ scā sanctoꝝ significat̄: vel celestis
glorie: vel ēt stat⁹ spūalis noue legis q̄ ē q̄dā ichoatio futu
re glorie. ī quez statū nō xp̄s ītroduxit. qđ figurabat p hoc
q̄ summ⁹ sacerdos semel ī āno solus ī scā sanctoꝝ ītrabat.
Uelū āt figurabat spūaliuz occultationē sacrificioꝝ ī vete
rib⁹ sacrificijs: qđ velū quatuor colorib⁹ erat ornatū: byssō
qdē ad designādū carnis puritatē: purpura āt ad figurādū
passiones q̄s sci sustinuerūt p deo: cocco bis tincto ad signi
ficādū charitatē geminā dei z p̄rimi: hyacintho āt signifi
cabat celestis meditatio. ad statū āt veteris legis al'r se ha
bebat pplus. z al'r sacerdotes: nā pplus ipa corpalia sacrifi
cia p̄siderabat q̄ ī atrio offerrebant̄: sacerdotes vo rōnē sa
crificioꝝ p̄siderabāt hūtes fidē magis explicitā de myste
rijs xp̄i. z iō ītrabāt ī exteri⁹ tabernaculū: qđ ēt quodā ve
lo distinguebat̄ ab atrio. q̄z q̄dā erāt velata pplo circa my
steriū xp̄i q̄ sacerdotib⁹ erāt nota. nō tm̄ eis erāt plene reue
lata sic̄ postea ī nouo testamēto: vt habet̄ Eph. 3. ¶ Ad qn
tum dōm q̄ adoratio ad occidētez fuit ītroducta ī lege ad
excludēdā idolatriā: nā oēs gētiles ī reuerētia solis adora
bāt ad orientē: vñ dr̄ Ezech. 8. q̄ qdā habebāt dorsa templi dñi. z facies ad orientez. z adorabāt ad ortū solis: vñ ad
hoc excludēdū tabernaculū habebat scā sanctoꝝ ad occi
dentē: vt vsus occidētez adorarēt. Rō etiā figural' esse p̄t.
q̄z tot⁹ stat⁹ p̄sentis tabernaculi ordinabat̄ ad significādum
mortē xp̄i: q̄ figurat̄ p occasum: fm illud ps. Qui ascendit
sup occasum dns nomē illi. ¶ Ad sextū dōm q̄ eoꝝ q̄ ī ta
bernaculo ptinebant̄ rō reddi p̄t. z lr̄alis. z figural'. Lr̄alis
qdē p relationē ad cultū diuinū. z q̄z dcm est: q̄ p taberna
culū iteri⁹ q̄ dicebat̄ scā sanctoꝝ significabat̄ seculū alti⁹
spūaliuz subaz. iō ī illo tabernaculo tria ptinebāt̄. s. archa
testamēti ī q̄ erat vrna aurea hās manna: z virga aaron q̄
frondauerat: z tabule ī qb⁹ erāt scripta decez p̄cepta legis.
Hec āt archa sita erat iter duos cherubin q̄ se mutuis vul
tib⁹ respiciebāt: z sup archā erat q̄dam tabula lapidea q̄ di
cebat̄ propiciatoriū sup alas cherubin: q̄si ab ipsis cherubī
portaret̄: ac si imaginaret̄ q̄ illa tabula eēt sedes dei: vñ z
propiciatoriuz dicebat̄ q̄si ex ide pplo propitiaret̄ ad preces
summi sacerdotis. z iō quasi porrabat̄ a cherubin quasi ōo
bsequentib⁹. archa vo testamēti erat tanq̄ scabellum se
dentis supra propiciatoriū. Per hec āt tria designant̄ tria q̄
sunt in illo altiori seculo. s. de⁹ q̄ sup oīa est z icomp̄hēsibil'

omni creature: ⁊ propter hoc nulla similitudo eis ponebatur ad repsentādū ei⁹ iuisibilitatem: ſz ponebaꝫ q̄dā figura sedis ei⁹. q. ſ. creatura ꝓhensibilis est q̄ est subta deo: sicut sedes sedēti. Sunt ēt ī illo altiori seculo spūales substātie q̄ angeli dñr. ⁊ hi significanꝫ p duos cherubin mutuo se respiciētes ad designādū ꝯcordiā eoꝝ adinuicē: ſm illud Job. 25. Qui facit ꝯcordiā in sublimib⁹. ⁊ pp hoc etiaz non fuit vn⁹ tm̄ cherub: vt designaret multitudo celestiū spiritualiz: ⁊ excluderet cult⁹ eoꝝ ab his gb⁹ ꝑceptū erat vt solū vnū deum colerent. Sunt ēt i illo itelligibili seculo rōnes oīum eoꝝ q̄ in hoc seculo pficiunꝫ quodāmō clause: sic rōnes effectuū claudunꝫ ī suis causis: ⁊ rōnes artificiatoꝝ in artifice: ⁊ hoc significabaꝫ p archā in q̄ repsentabantꝫ per tria ibi ꝓtenta tria q̄ sunt potissima ī reb⁹ humanis. ſ. sapiētia q̄ repsentabaꝫ p tabulas testamēti: potestas regiminis q̄ repsentabaꝫ p vgam aaron. vita q̄ representabaꝫ p manna qō fuit sustētamētū vite. Ul̄ p hec tria ēt figurata sunt in visione Esaie. Uidit. n. dñm sedētez sup soliū excelsum. ⁊ eleuatū: ⁊ seraphin assistentes: domū ipleri a gloria dei: vñ ⁊ seraphin dicebāt. ⁹Plena est oīs terra gloria ei⁹: ⁊ sic filitudines seraphin non ponebantur ad cultū qō ꝓhibebaꝫ ꝓmo legis ꝑcepto: ſz ī signū mynistery: vt dcm̄ est. In exteriori vo tabernaculo qō significabat psens seculuz: ꝓtinebanꝫ ēt tria. ſ. altare: thymiamatis qō directe erat ꝓ archā. Mensa aūt ꝓpōnis sup quam .iz. panes apponebanꝫ erat posita ex parte aglonari. Cāde labꝝ vo ex pte australi. Que tria videt respōdere trib⁹ que erāt ī archa clausa: ſz magis manifeste eadē representabāt oportet. n. rationes rerum ad manifestiorem demonstrationem perduci q̄z sint in mēte diuina: ⁊ angelorum ad hoc q̄ homines sapientes eas cognoscere possint: q̄ significantur p sacerdotes igredientes tabernaculuz. In candelabro igr̄ designabaꝫ sic ī signo sensibili sapiētia q̄ itelligibilibus vbis exp̄mebat in tabulis. ⁹Per altare vo thymiamatis significabaꝫ officiū sacerdotū quoꝝ erat pplūn ad deū reducere: ⁊ hoc ēt significabaꝫ p virgā: nā ī illo altari itendebatur thymiama boni odoris: p qō significabiꝫ sanctitas populi acceptabil' deo. Dr̄. n. Apoc. 7. q̄ p fumū aromatuz significant iustificationes sanctoꝝ. Cōueniēter aūt sacerdotalis dignitas ī archa significabaꝫ p virgā: i exteriori vo tabernaculo p altare thymiamatis. q. sacerdos mediator ē iter deū ⁊ pplūn regens pplūn p potestatez diuinā: quā vga significat. ⁊ fructū sui regiminis. ſ. sanctitatē ppli acceptaz deo offerret q̄si in altari thymiamatis. ⁹Per mēsam aūt significaꝫ tpale nutrimentum vite. sic ⁊ p māna: ſz hoc ē cōuenienti⁹ ⁊ grossius nutrimētū: illud aūt suaui⁹ ⁊ subtil⁹. Conueniēter aūt candelabꝝ ponebaꝫ ex pte australi. mensa aūt ex pte aglonari. q. australis ps est dextra ps mundi: aglonaris aūt sinistra: vt dr̄ i. z. de celo ⁊ mūdo. sapiētia ād ptinet ad dextrā: sicut ⁊ cetera spūalia bona: tpale aūt nutrimētū ad sinistrā: ſm illud ⁹Prouer. 3. In sinistra illi⁹ diuitie ⁊ gloria. ⁹Potestas aūt sacerdotalis media ē iter tēporalia ⁊ spūalem sapientiā. q. p eā ⁊ spūalis sapiētia: ⁊ tpalia dispensanꝫ. ⁹Potest aūt ⁊ hoꝝ alia rō assignari magis ſrāl'. In archa. n. ꝓtinebanꝫ tabule legis ad tollendā legis oblitionez: vñ dr̄ Exo. 24. Dabo tibi duas tabulas lapideas: ⁊ legē ac mandata q̄ scripsi vt doceas filios israel. Uirga vo aaron ponebaꝫ ibi ad ꝓmēdā dissensionē ppli de sacerdotio aaroni. vñ dr̄ Numeri. 17. ⁹Refer virgā aaron ī tabernaculū testimony: vt reseruet ī signū rebelliū filioꝝ israel.

Manna aūt ꝓseruabaꝫ ī archa ad ꝓmemorādū beneficiū qō dñs ꝑstitit filys israel ī deserto: vñ dr̄ Exo. 16. Imple gomor ex eo: ⁊ custodiaꝫ in futuras retrogeneratiōes: vt norint panes de quibus alui vos in solitudine. Candelabruz vo erat istitutū ad honorificētiaz tabernaculi: ptinet enim ad magnificentiā dom⁹ q̄ sit bene luminosa. Habeat aūt candelabꝝ septē calamos: vt Josephus dic ad significādū septē planetas q̄b⁹ tot⁹ mūdus illuminaꝫ. ⁊ iō ponebatur candelabꝝ ex parte australi. q. ex illa pte est nobis planetaꝝ cursus. Altare vo thymiamatis erat istitutū: vt iugiter ī tabernaculo esset fum⁹ boni odoris: tū pp̄ uenerationem tabernaculi: tū ēt ī remediū fetoris quē opozrebat accidere ex effusione sanguinis. ⁊ ex occisione aīaliū. Ea. n. q̄ sunt fetida despiciunt q̄si vilia q̄ vo sunt boni odoris hoies magis appreciant. Mensa aūt apponebaꝫ ad significāduz q̄ sacerdotes tēplo seruiētes ī tēplo victū hr̄e debeāt: vñ. iz. panes suppositos mēse in memoriā. iz. tribuū: solis sacerdotib⁹ edere licitū erat: vt habet Matth. iz. Mensa aūt non ponebaꝫ directe: ī medio aūt ꝓpiciatoriū ad excludēdū ritū idolatrie: nā gentiles ī sacris lune ꝓponebāt mensam cozā idolo lune: vñ dr̄ Piere. 7. Mulieres ꝓspergunt adipē: vt factāt placētas regine celi. In atrio vero extra tabernacū ꝓtinebaꝫ altare holocaustoꝝ: ī quo offerebantur deo sacrificia de his q̄ erāt a populo possessa. ⁊ iō ī atrio poterat esse pplus q̄ huiusmodi deo offerrebat p man⁹ sacerdotū: ſz ad iteri⁹ altare ī quo ipsa deuotio ⁊ sanctitas populi offerrebat: non poterāt accedere nisi sacerdotes: quoruz erat deo offerre pplm̄. Est aūt hoc altare extra tabernaculū ī atrio ꝓstitutū ad remouēdū cultū idolatrie: nam gētiles ītra tēpla altaria ꝓstituebāt ad imolādū idolis. Figuralis vo rō oīum hoꝝ assignari pōt ex relatione tabernaculi ad xp̄m q̄ figurabaꝫ. Est aūt ꝓsiderādū q̄ ad designādum ꝑfectionē legaliū figuraꝝ diuerse figure fuerūt istitute tēplo ad significandū xp̄m. Ipse. n. significat p ppciatorium. q. ipe ē ppciatio p peccatis nr̄is. vt dr̄. i. Jo. 2. Et cōueniēter hoc ppciatoriuz a cherubin portaꝫ. q. de eo scriptū est. Adoret ēt eū oēs angeli dei: vt habet Heb. p̄mo. Ipse ēt significat p archā. q. sic archa erat ꝓstructa de lignis setthim: ita corp⁹ xp̄i de mēbris purissimis ꝓstabat. Erat aūt deaurata. q. xp̄s fuit plen⁹ sapiētia ⁊ charitate q̄ p aurum significat. In tra archā aūt erat vrna aurea. i. sancta aīa habēs māna. i. oēm plenitudinē sanctitatis ⁊ diuinitatis: erat ēt ī archa virga. i. ptās sacerdotal'. q. ipe est fact⁹ sacerdos ī eternū. Erāt ēt ibi tabule testamēti ad designādū q̄ ipse xp̄s est legisdator: ipse ēt xp̄s significat per candelabrum: q. ipse dicit. Ego sum lux mundi: per septē lucernas septez dona sancti spūs. Ipse ēt significat per mensam: q. ipse est spūalis cibus. ſm illud Jo. 6. Ego sum panis viu⁹. Duodecim. n. panes significabāt. i. z. apostolos vel doctrinā eoꝝ. Siue per candelabrū ⁊ mensaz pōt significari doctrina ⁊ fides ecclesie q̄ ēt illuminat ⁊ spūaliter reficit. Ipe ēt xp̄s significat per duplex altare. ſ. holocaustoꝝ ⁊ thymiamatis: q. per ipm̄ oz nos deo offerre oīa virtutū opera. siue illa quibus carnē affligim⁹: q̄ offerunt quasi in altari holocaustozum: siue illa q̄ maioze mētis pfectōe p spūalia perfectoꝝ desideria deo offeraint in xp̄o q̄si in altari thymiamatis: ſm illud ad Heb. vltimo. ⁹Per ipm̄ ergo offeram⁹ hostiam laudis semp deo. ¶ Ad septimum dicendū q⁹ dominus ꝑcepit altare cōstrui ad sacrificia ⁊ munera offerēda in honorē dei ⁊ sustentationē ministrozuz qui tabernaculo deseruiebant. De cōstructione aūt altaris datꝫ a domino duplex ꝑceptum. Unum qdē in ꝓncipio legis Exo. 20. Ubi dominus mādauit q⁹ facerent altare de terra. vel sattem de lapidibus nō sectis. ⁊ iterum q⁹ nō facerent altare excelsum ad qō oporteret per gradus ascendere: ⁊ hoc ad detestandum idolatrie cultum: gētiles. n. idolis construebant altaria ornata ⁊ sublimia: in qbus credebāt aligd sanctitatis ⁊ numinis esse: ꝓpter qō etiam dominus mādauit Deutro. 16. Non plātabis lucū ⁊ oēm arboꝛē iuxta altare

domini dei tui. Idolatre.n.consueuerunt sub arboribꝰ sacrificare pp amenitatē ⁊ vmbrositatē. Quox etiā p̄cepto/rum rō figuralis fuit.qz ī xp̄o q est nostr altare:debemus confiteri verā carnis nām q̄tū ad humanitatē:qō ē altare de terra facere:⁊ q̄tū ad diuinitatē debemꝰ ī eo ꝓfiteri paris equalitatē:qō est nō ascēdere p gradꝰ ad altare. Nec ēt iuxta xp̄m debemꝰ admittere doctrinā gentiliū ad lasciuiā ꝓuocātem:sz facto tabernaculo ad honorē dei nō erāt timēde huiusmodi occasiones idolatrie.⁊ iō dñs mādauit q̄ fieret altare holocaustox de ere qō esset oī pplo ꝓspicuū ⁊ altare thymiamatis de auro qō soli sacerdotes videbāt. Nec erat tāta p̄ciositas eris:⁊ p hui⁹ copiā pplus ad aliquā idolatriā ꝓuocarē:sz qz Exo.zo.ponit ꝑ rōne hui⁹ p̄cepti. Non ascendes p gradus ad altare meum: id qō subdit. Ne reueleť turpitudo tua. ꝓsiderādū est q̄ hoc ēt fuit istitutū ad excludēdū idolatriā:nā in sacris ꝓriapi sua pudēda gētiles pplo denudabāt: postmodū aūt idictus ē sacerdotib⁹ feminaliū vsus ad tegmen pudēdox.⁊ iō sine pericolo īstitui poterat tanta altaris altitudo:vt p aliquos gradꝰ ligneos non stātes:sz portatiles ī hora sacrificij sacerdotes ad altare ascenderēt sacrificia offerrentes. ¶ Ad octauum dōm q̄ corꝑ tabernaculi ꝓstabat ex q̄busdā tabulis ī longitudinē erectis:q̄ qdē interi⁹ tegebant q̄busdā cortinis ex quatuor colorib⁹ variatis.s. de bysso retorta: ⁊ hyacintho: ac purpura: coccoq̄ bis tincto: sz huiusmōi cortine tegebāt solū latera tabernaculi. In tecto aūt tabernaculi erat operimētū vnū de pellib⁹ hyacintinis:⁊ sup hoc aliud de pellibus arietū rubricatis:⁊ desup tertiū de q̄busdā sagis cilicinis:q̄ nō tm̄ operiebāt tectū tabernaculi: sz ēt descēdebāt vsq̄ ad terrā:⁊ tegebāt tabulas tabernaculi ex̄teri⁹. Dozū aūt operimēto xp̄ rō lr̄alis ī cōi erat oznat⁹.⁊ p̄tectio tabernaculi: vt ī reuerētia habereť. In spāliv̄o p̄m quosdā p cortinas designabať celū sydereū qō est diuersis stellis variatū p saga aq̄:q̄ sunt supra firmamentū: p pelles rubricatas celū empyreū ī quo sunt angeli:p pelles hyacintinas celuz sancte trinitatis. Figuralis aūt rō dozū est :qz p tabulas ex q̄b⁹ ꝓstruebať tabernaculū significanť xp̄i fideles ex q̄b⁹ ꝓstruiť ecclesia. Tegebant aūt iteri⁹ tabule cortinis q̄dri coloribꝰ.qz fideles iteri⁹ oznanť quatuor vtutib⁹.nā ī byssо retorta:vt glo.dicit:significať caro castitate renitens: in hyacintho mēs supna cupiēs:ī purpura caro passiōib⁹ subiacēs:ī cocco bis tincto mēs iter passiones dei ⁊ p̄ximi dilectione p̄fulgēs. Per operimēta vo tecti designanť plati ⁊ doctores ī q̄b⁹ oz reuitere celestis ꝓuersatio:qō significatur p pelles hyacintinas p̄mptitudo ad martyriū:qō significat pelles rubricate austeritas vite:⁊ tollerātia aduersorū:q̄ significanť p saga cilicina q̄ erāt exposita vētis ⁊ pluuijs: vt glo.dicit. ¶ Ad nonū dōm q̄ sanctificatio tabernaculi ⁊ vasox ei⁹ habebat cām lr̄alē: vt ī maiori reuerentia habereť:q̄si p huiusmodi ꝓsecrationē diuino cultui deputatū. Figuralis aūt rō est:qz p huiusmodi sanctificationez significať spūalis sanctificatio viuētis tabernaculi .s.fidelū ex q̄b⁹ ꝓstituiť ecclesia xp̄i. ¶ Ad decimū dōm q̄ ī veteri lege erant septē solemnitates tēpozales: ⁊ vna ꝓtinua vt pōt colligi Numeri.z8.⁊.z9. Erat.n.quasi ꝓtinuū festū qz quotidie mane ⁊ vespere īmolabať agn⁹.⁊ p illud continuū festū iugis sacrificij repsentabať ppetuitas diuine beatitudis. Festox aūt tp̄aliū p̄mū erat qō iterabať q̄libz septimana:⁊ hec erat solēnitas sabbati:qō celebrabať ī memoriā creatōis rex:vt supra dcm̄ ē. Alia aūt solēnitas iterabatur quolibz mēse.s. festū neomenie:qō celebrabať ad ꝓmozādū opus diuine gubernationis. Nam hec inferiora p̄cipue variant p̄m motū lune.⁊ iō celebrabať hoc festuz in nouitate lune:nō aūt in ei⁹ plenitudine:ad euitāduz idolatrax cultū q̄ ī tali tpe lune sacrificabā. Dec duo beneficia sunt cōia toti humano gn̄i:⁊ iō frequēti⁹ iterabant. alia vo quinq̄ festa celebrabantur semel in anno:⁊ recolebantur ī eis beneficia spāliť illi pplo exhibita. Celebrabať.n.festū phase p̄ mēse ad ꝓmozādū liberatōis bn̄ficiū exegypto Celebrabať aūt festum pentecostes post q̄nquaginta dies ad recolēdū beneficiū legis date:alia vo tria festa celebrabant ī mēse septimo q̄ quasi tot⁹ apud eos erat solēnis:sicut ⁊ septim⁹ dies. In p̄ma.n.die mēsis septimi erat festuz tubax in memoriaz liberationis Isaac q̄n Abraam iuenit arietē berētez cornib⁹:quē repsentabāt p cornua gb⁹ buccinabāt. Erat aūt festū tubax q̄siq̄dā iuitatio vt p̄parent se ad sequēs festū qō celebrabať decimo die.⁊ hoc erat festum expiationis ī memoriā illi⁹ beneficij quo de⁹ ꝓpicius ē pctō pplī de adoratione vituli ad p̄ces Moysi. Post hoc āt celebrabať festū scenophegie.i.tabernaculox septē dieb⁹ ad cōmemorādū beneficiū diuine ꝓtectiōis ⁊ deductiōis p desertū vbi in tabernaculis habitauerūt: vñ ī hoc festo debebāt br̄e fructū arboris pulcherrime .i. citrū ⁊ lignū densax frondiū.i.myrtuz: q̄ sunt odozifera:⁊ spatulas palmax:⁊ salices de torrēte:q̄ diu retinēt suū virorem: ⁊ hec iueniunť ī terra p̄missionis ad significādū q̄ p aridā terrā deserti eos duxerat de⁹ ad terrā deliciosam. Octauo aūt dei celebrabať aliud festū.s.cet⁹ atq̄ collecte ī quo colligebanť a pplo ea q̄ erāt necessaria ad expēsas cult⁹ diuini:⁊ significabať adunatio pplī:⁊ pax p̄stita ī terra p̄missionis. Figuralis aūt rō hox festox est. qz p iuge sacrificium agni figurať ppetuitas xp̄i q ē agn⁹ dei. Hm illud Deu. vltimo. Jesus xp̄s heri ⁊ hodie ipse ⁊ in secula. Per sabbatum aūt designať spūalis reges nobis data p xp̄m: vt habeť ad Heb. 4. Per neomeniā aūt q̄ est īcensio noue lune significať illuminatio p̄mitiue ecclesie p Christū eo p̄dicāte ⁊ miracula faciēte. Per festū aūt pentecostes significať descensus spūs sci ī apl̄os. Per festū aūt tubax significať p̄dicatio apostolox. Per festū aūt expiationis significať emūdatio a pctis pplī xp̄iani. Per festū aūt tabernaculox peregrinatio eox ī hoc mūdo ī quo ambulāt in vtutib⁹ p̄ficiendo. Per festū aūt cet⁹ atq̄ collecte significať ꝓgregatio fideliū in regno celox.⁊ iō istud festū dicebať sanctissimum esse.⁊ hec tria festa erant continua adinuicem. qz oportet expiatos a vitys p̄ficere in virtute quousq̄ pueniant ad dei visionem: vnde dicitur in psal.

Ad quintum sic ꝓcedit. Videť q̄ sacramēto rum veteris legis ꝓueniēs causa eē non possit. Ea.n.q̄ ad cultū diuinū fiunt: nō debēt esse similia his q̄ idolatre obseruabāt: vñ dr̄ Deutro.zz. Non facies sil̄r dño deo tuo. oēs.n. abhoīationes gb⁹ aduersať dominus fecerūt dys suis: sz cultores idolox ī cultu eorū cultrz se īcidebāt vsq̄ ad effusionē sanguīs. Dr̄.n.i.z. Reg. .i8.q̄ īcidebat se iuxta ritum suū cultris ⁊ lāceolis donec p̄funderenť sanguine: pp qō dñs mādauit Deutro.i4. Nō vos īcidetis nec facietis caluiciū sup mortuos. Ieonueniēter igr̄ circūcisio erat īstituta in lege. ¶ P̄. Ea q̄ ī cultū diuinū fiūt debēt honestatē ⁊ grauitatē br̄e hm illud psal. In pplo graui laudabo te:sz ad leuitatē quādā ptinere vr̄ vt boies festināter comedāt: īcōueniēter igr̄ p̄ceptū ē Exo. .iz. vt comederēt festināter agnū paschalē. ⁊ alia ēt circa huiusmodi comestionē. Sunt īstituta q̄ videnť oīo irrōnabilia eē. ¶ P̄. Sacramēta veteris legis figure fuerūt sacramētox noue legis:sz p agnū paschalē significať sacramētū eucharistie: hm illud.i.ad Cor.5. Pascha nostr⁹ īmolat⁹ ē xp̄s. q̄ ēt debuerūt eē aliq̄ sacramēta ī lege q̄ p̄figurarēt alia sacramēta noue legis sicut ꝓfirmationē: ⁊ extremaz vnctionē ⁊ matrimoniū. ⁊ alia sacramēta. ¶ P̄. Purificatio non p̄t ꝓueniēter fieri nisi ab aliq̄b⁹ īmundicijs:sz q̄tū ad deū nullū corpale reputať īmūdū. qz oē corꝑ creatura dei ē: ⁊ oīs creatura dei bona: ⁊ nihil ejciēdū qō cū grāru actione p̄cipiť: vt dr̄.i.ad Thimot.4. īcōueniēter igr̄ purificabāť

propter contactum hominis mortui: vel propteralicuius huiusmodi corpalis infectionis. ¶ P. Ecc. 34. dr. Ab imūdo qd mūdabit: sz cinis vitule rufe q̄ ꝓburebat imundus erat. qz imūdū reddebat. Dr. n. Numeri. 19. q̄ sacerdos q̄ ī molabat eaz cōmaculat⁹ erat vsq; ad vespz. Sil'r ⁊ ille q̄ eā ꝓburebat: ⁊ ēt ille q̄ ei⁹ cineres colligebat. ergo iconueniēter p̄ceptū ibi fuit: vt p huiusmodi cinerē ibi aspsum ī mūdi purificarent. ¶ P. Pctā non sunt aliqd corpale qō possit deferri de loco ad locū: neq; ēt p aliqd imūdū p̄t hō a pctō mūdari. icōueniēter igr ad expiationē pctōz ppli sacerdos sup vnū hircoz ꝓfitebat pctā filioz israel: vt portaret ea ī desertū: aliū aūt quo vtebant ad purificationes sil' cū vitulo ꝓburētes extra castra imundi reddebant: ita q̄ oportebat eos lauare vestimēta ⁊ carnē aqua. ¶ P. Illud qō iā est mūdatū: nō oz itez mūdari: icōueniēter igr mūdata lepza hois: vel ēt ei⁹ dom⁹ alia purificatio adhibebat: vt habet Leuit. 14. ¶ P. Spūalis imūdicia nō p̄t p corpalē aquā vel piloz rasurā emūdari: irrōnabile igr vr q̄ dns p̄cepit exo. 30. vt fieret labiū eneū cū basi sua ad lauādū manus ⁊ pedes sacerdotū q̄ igressuri erāt tabernaculū. ⁊ qō p cipit Numeri. 8. q̄ leuite abstergerent aq̄ lustratiōis: ⁊ raderēt oēs pilos carnis sue. ¶ P. Qō mai⁹ ē nō p̄t sanctificari p illud qō min⁹ est: icōueniēter igr p quādā vnctionē corpalē. ⁊ corpalia sacrificia: ⁊ oblatōes corpales fiebant in lege ꝓsecratio maioz ⁊ minoz sacerdotū: vt habet Leuit. 8. ⁊ leuitaz: vt habet Numeri. 8. ¶ P. Sic dr. i. Reg. 16. Noles videt ea q̄ parent: de⁹ aūt ituet coz: sz ea q̄ exterius apparēt ī hoie est corpalis dispō ⁊ idumēta: icōueniēter igr sacerdotib⁹ maiozib⁹ ⁊ minozib⁹ q̄dā spālia vestimēta deputabant: de qb⁹ habet Exo. 20. ⁊ sine rōne videt q̄ phiberet aligs a sacerdotio pp corpales defect⁹: sm q̄ dr Leuit. 21. Dō de seie tuo familias q̄ abuerit maculā nō offeret panē deo: si cecus fuerit: vel si claudus ⁊c. sic igr vr q̄ sacramēta veteris legis irrōnabilia fuerūt. ¶ Sz ō ē qō dr Leuit. 20. Ego sum dns q̄ sanctifico vos: sz a deo nisi sine rō ne fit. Dr. n. i ps. Oia i sapiētia feciſti: ergo i sacramētis veteris legis q̄ ordinabant ad hoīum sanctificationem nihil erat sine rōnabili cā. ¶ R⁹. dom q̄ sicut supra dcm est: sacramēta ꝑpe dnr illa q̄ adhibebant dei cultoz⁹ ad quādā ꝓsecrationē: p quā. s. deputabant: quodāmō ad cultum dei: cult⁹ aūt dei gnāli qdem mō ptinebat ad totū pp̄lm: sz spāli mō ptinebat ad sacerdotes ⁊ leuitas q̄ erant myni stri cult⁹ diuini. ziō ī istis sacramētis veteris legis q̄dā ptinebant cōiter ad totū pp̄lm: q̄dā aūt spāl'r ad myniſtros: ⁊ circa vtroſq; tria erāt necessaria: quoz p̄mū est istitutio in statu colēdi deū: ⁊ hec qdē istitutio cōiter q̄tuz ad oēs fiebat p circūcisionē sine q̄ nullus admittebat ad aliqd legaliū: q̄tum vo ad sacerdotes p sacerdotū ꝓsecrationē. Secūdo regrebat⁹ vsus eoz q̄ ptinēt ad diuinū cultū. ⁊ sic q̄tum ad pp̄lm erat esus paschalis ꝓuiuy: ad quē nullus īcircūcisus admittebat: vt pz Exo. 12. ⁊ q̄tū ad sacerdotes oblatio victimaz. ⁊ esus panū ꝓpōnis. ⁊ alioz q̄ erāt sacerdotū vsib⁹ deputata. Tertio regrebat remotio eoz p q̄ aliq̄ ipediebant a cultu diuino. s. īmundicia. ⁊ sic q̄tū ad pp̄lz erant istitute q̄dā purificatiōes a q̄busdā exteriozib⁹ īmūdicys: ⁊ ēt expiatiōis a pctis. Quātū vo ad sacerdotes ⁊ leuitas erat istituta ablutio manuū ⁊ pedū: ⁊ rasio pilloz: ⁊ hoia habebāt rōnabiles cās: ⁊ l'rales sz q̄ ordinabantur ad cultū dei p tpe illo: ⁊ figurales sm q̄ ordinabant ad figurandū xp̄z: vt patebit p̄singula discurrēti. ¶ Ad p̄m g̃ dōz q̄ l'ral' rō circūcisiōis p̄ncipal' qdē fuit ad ptestatōez fidei vni⁹ dei. ⁊ qz Abzaā fuit p̄m⁹ q̄ se ab infidelibus separauit exiēs ō domo sua ⁊ ō cognatōe sua: iō ipe p̄m⁹ circūcisiōez accepit: ⁊ hāc cāz assignat Ap'lus ad Ro. 4. Signū accepit circūcisionis signaculū iustitie fidei q̄ ē ī pputio. qz. s. i hoc legit abzae fides reputata ad iustitiā: q̄ ō spē ī spē credidit .s. contra spem nature in spem gratie. vt fieret pater multarum gētiū cū ipse eēt senex: ⁊ vxoz sua eēt an⁹ ⁊ sterilis. Et vt hec ptestatio ⁊ imitatio fidei abzae firmaret⁹ in cordib⁹ iudeoz: acceperūt signū ī carne sua: cui⁹ obliuisci non possent: vñ dr Hen. 17. Erit pactū meū ī carne vra ī fedus eternum. iō aūt fiebat octaua die. qz antea puer est valde tenellus: ⁊ posset ex hoc grauiter ledi: ⁊ reputar⁹ adhuc q̄si nōsolidatū: vñ ēt nec alia offerrebant⁹ ante octauū diez: iō vo nō magis tardabat⁹ ne pp dolorē alig signū circuncisionis refugerēt: ⁊ neparētes ēt quoz amoz increscit ad filios post frequētē ꝙuersationē: ⁊ eoz augmētū eos circūcisioni subtraherēt. Scda rō ex potuit ad debilitationē ꝓuisciētie ī mēbzo illo. Tertia rō est ī sugillatione sacroz generis ⁊ ꝑapi: ī q̄b⁹ illa ps corpis honorabat⁹: dns aūt nō phibuit nisi icisionē q̄ ī cultuz idoloz fiebat: cui nō erat similē ꝑdicta circūcisio. Figuralis vo rō circūcisiōis erat. qz figurabat⁹ ablatio corruptōis fienda p xp̄m: q̄ pfecte ꝓplebitur ī octaua etate. q̄ est etas resurgentiū. ⁊ qz oīs corruptio culpe ⁊ pene ꝓuenit ī nosp carnalē originē ex pctō p̄mi parentis: iō talis circūcisio fiebat ī mēbzo gñatiōis: vñ Ap'lus dicit ad Col. 2. Circūcisi estis ī xp̄o circūcisione non manufacta ī expoliatione corpis ⁊ carnis: sz ī circuncisione dn̄i nr̄i y̆u xp̄i. ¶ Ad 2m dom q̄ l'ralis rō ꝓuiuy paschalis fuit in ꝓmemoratione beneficy quo de⁹ eduxit eos de egypto: vñ p huiusmodi ꝓuiuy celebratione ꝑfitebant⁹ se ad illū ppz ptinere quē de⁹ sibi assumpserat ex egypto. Qñ. n. fuerunt ex egypto liberati p̄ceptū est eis vt sanguine agni linirent sup liminaria domoz: q̄si ptestātes se recedere a ritib⁹ egyptioz q̄ arietez colebāt: vñ ⁊ liberati sunt p sanguinis agni aspsionez: vel linitionē ī postib⁹ domoz a piculo exterminij qō iminebat egyptys. In illo aūt exitu eoz de egypto duo fuerūt. s. festinātia ad egrediēdū: iplebant. n. eos egypty: vt exirēt velociter: vt habet Exo. 12. Imminebat aūt periculū eo q̄ non festinaret exire cum multitudine ne remanēs occideret⁹ ab egyptys. Festinātia aūt designabatur dupl'r. Uno qdē mō p ea q̄ comedebāt: p̄ceptuz. n. eis erat q̄ comederēt panes azimos: ⁊ huius signū ē q̄ nō poterāt fermentari cogentib⁹ exire egyptys. ⁊ q̄ comederēt assuz igni: sic. n. velocius ꝑparabāt. ⁊ q̄ os non ꝓminuerēt ex eo qz ī festinātia nō vacat ossa frāgere. Alio mō q̄tum ad modū comedēdi. dr. n. Renes vestros accingetis. calciamēta habebitis in pedibus tenētes baculos ī manib⁹. ⁊ comedetis festināter: qō manifeste designat hoies existētes ī pmptu itineris. Ad idez ēt ptinet qō ei p̄cepit. In vna domo comedetis: neq; feretis de carnib⁹ ei⁹ foras. qz. s. propter festinātiam nō vacabat iuicez mittere encenia. Amaritudo aūt quā passi fuerāt in egypto significabat⁹ p lactucas agrestes. Figuralis aūt rō pz. qz per īmolationē agni paschalis significabat⁹ īmolatio xp̄i: sm illud. i. ad Coz. 5. Pasca nostrum īmolatus est xp̄s. Sanguis vero agni liberās ab exterminio natoze linitus super liminaribus domoz significat fidem passionis xp̄i ī cozde ⁊ oze fideliū per quā liberamur a peccato ⁊ a morte: sm illud. i. Pe. p̄mo. Redempti estis ꝓcioso sanguine agni īmaculati. comedebantur aūt carnes ille ad significādū esum corporis xp̄i in sacramento. Erāt aūt asse igni ad significādū passionē vel charitatē christi. Comedebantur aūt cum açimis panibus ad significādas puram conuersationē fideliuz sumētiuz corpus christi: sm illud. i. ad Corinth. 5. Epulemur in açimis sinceritatis: ⁊ veritatis. Lactuce aūt agrestes adebātur in signū penitentie pctōz: q̄ necessaria est sumētib⁹ corp⁹ christi. Renes aūt accingēdi sunt cingulo castitatis: calciamēta aūt pedum sunt exēpla mortuoz patrū: baculi aūt habēdi in manib⁹ significant pastoralē custodiā. Precipit aūt q̄ in vna domo agn⁹ paschalis comedat⁹. i. in ecclesia catholicoz: non in icōuenticulis hereticoz. ¶ Ad 3m dom q̄ q̄dā sacramēta noue le-

gis habuerunt in veteri sacramenta figuralia sibi correspō
dētia: nā circūcisiōi rndet baptismus q est fidei sacramen/
tū: vñ dr ad Col. 2. Circūcisi estis in circūcisiōe dñi nr̄i iesu
xpi ꝯsepulti ei in baptismo. Cōuinio vo agni paschalis rndet
in noua lege sacramētū eucharistie. Oib⁹ aūt purificatiōi
bus veteris legis rndet in noua lege sacramentū pnie. Con
secratiōi aūt pōtificis ⁊ sacerdotū rndet sacramētū ordinis.
Sacramēto aūt ꝯfirmatiōis qō est sacramentū plenitudi/
nis gratie nō pōt rndere in veteri lege aliqō sacramentū: qz
nōdū aduenerat tps plenitudinis: eo q̄ neminē ad pfectū
adduxit lex. Silr aūt ⁊ sacramēto extreme vnctiōis qō est
q̄dā imediata pparatio ad introitū glie: cui⁹ adit⁹ nōdū pa
tebat in veteri lege p̄cio nōdū soluto. Matrimoniū ā̄t fuit
qdē in veteri lege ꝑut erat in officiū nāe: nō ā̄t ꝑut ē sacra/
mētū ꝟuctiōis xpi ⁊ ecclesie q̄ nōdū erat facta: vñ ⁊ in vete
ri lege dabat libellus repudij: qō est ꝺ sacramenti rationē.

¶ Ad q̄rtū dōm q̄ sicut dictū est: purificatiōes veteris le/
gis ordinabant ad remouēdū impedimēta cult⁹ diuini: q̄ qui
dez est duplex. s. spūalis qui ꝯsistit in deuotōe mētis ad deū
⁊ corpalis q̄ ꝯsistit in sacrificijs ⁊ oblatiōib⁹ ⁊ alijs huiusmo
di. Ad cultū ā̄t spūali impediunt boies p peccata quib⁹ boies
pollui dicebant sicut p idolatriā ⁊ homicidiū: p adulteria ⁊
incest⁹: ⁊ ab istis pollutiōib⁹ purificabant boies per aliqua
sacrificia: vel cōiter oblata p tota multitudine: vel etiā pro
pctis singulor̄: nō q̄ sacrificia illa carnalia haberēt ex ipsis
virtutē expiādi pctm̄: sed qz significabāt expiationē pecca/
torū futurā p xpm: cui⁹ participes erāt etiā antiqui ꝓtestā/
tes fidē redēptoris in figuris sacrificior̄. Ad cultū vo exterio
ri impediebant boies p quasdā imūdicias corpales: q̄ quidez
ꝑmo cōsiderabant in boibus: ⁊ ꝯsequēter etiā in alijs aiali
bus: ⁊ in vestimētis: ⁊ domib⁹ ⁊ vasis. In boib⁹ quidē imū
dicia reputabat ꝓtim quidē ex ipsis boib⁹: ꝓtim aūt ex con
tactu rer̄ imūdar̄. Ex ipsis ā̄t boib⁹ imundū reputabat oē
illud q̄ corruptionē aliquā iam habebat: vl erat corruptio
ni expositū: ⁊ iō qz mors est corruptio q̄dā: cadauer bois re/
putabat imundū. Silr etiā qz lepra ex corruptiōe humor̄
cōtingit qui etiā exteri⁹ erūpūt ⁊ alios inficiūt: lepr̄osi etiaꝫ
reputabant imundi. Silr etiā mulieres patientes sanguinis
fluxū siue p infirmitatē: siue etiā p nām: vel tpibus mēstru
is: vel etiā tpe conceptiōis: ⁊ eadē rōne viri reputabant im
mundi fluxū seminis patientes: vel p infirmitatē: vl p pol/
lutionē nocturnā: vel etiā per coitū. Nā ois humiditas p̄di
ctis modis ab boie egrediēs quādā imundā infectionē ḥz.
Inerat etiā boibus imundicia q̄dā ex contactu quarūcūq;
rer̄ imundar̄. Ista aūt imūdicia erat ratio ⁊ litteralis
⁊ figuralis. Litteralis quidē pp reuerentiā eor̄ que ad diui
num cultū pertinēt. tum qz boies p̄ciosas res cōtingere nō
solent cū fuerint imundi: tum etiā vt ex raro accessu ad sa/
cra ea magis venerarent. Cū. n. oēs huiusmodi imundicias
raro aliqs cauere possit: ꝯtingebat q̄ raro poterāt boies ac
cedere ad attingendū ea q̄ pertinebāt ad diuinū cultum: ⁊
sic q̄ñ accedebant cum maiori reuerentia ⁊ humilitate men
tis accedebant. Erat aūt in q̄busdā hor̄ rō litteralis vt ho/
mines nō reformidarēt accedere ad diuinū cultus q̄ñ refu
gientes ꝯsortiū leprosorum ⁊ simul infirmor̄ quor̄ morbus
abominabilis erat ⁊ ꝓtagiosus. In quibusdā etiā ratio erat
ad vitandum idolatrie cultus: qz gentiles in ritu suor̄ sacri/
ficior̄ vrebant q̄ñq; ⁊ humano sanguine ⁊ semine. Oēs ā̄t
huiusmodi imundicie corpales purificabant vel per solam
aspersionē aque: vel q̄ maiores erant p aliqō sacrificium ad
expiandum pctm̄: ex quo tales infirmitates ꝯtingebāt. Ra/
tio ā̄t figuralis ha⁹ imundicia⁹ fuit: qz p huiusmodi exte/
riores imundicias figurabant diuersa pcta. Nā imundicia
cadaueris cuiuscūq; significat imūdiciā peccati qō ē mors
aie. Immūdicia ā̄t lepre significat imundiciā beretice do/
ctrine: tus qz heretica doctrina cōtagiosa est sicut ⁊ lepra: tū
qz nulla etiam falsa doctrina est que vera falsis non admi/
sceat: sicut etiā in supficie corpis leprosi apparet q̄dā distin/
ctio quarūdā macular̄ ab alia carne integra: p imundicias
āt mulieris sanguiflue designat imundicia idolatrie pp im
molaticiū cruorē: p imundiciā vo viri seminiflui designat
imundicia vane locutiōis: eo q̄ semē est verbū dei. Per im
mundiciā vo coitus ⁊ mulieris parientis designat imūdicia
pctī originalis. Per imundiciā vo mulieris mēstruate desi
gnat imundicia mētis p voluptates emollite. vniuersaliter
vo p imundiciā ꝓtact⁹ rei imūde designat imūdicia cōsen/
sus in pctm̄ alteri⁹: sm illō. 2. ad Cor. 6. Exite de medio eo
rum ⁊ separamini ⁊ imūdū ne tetigeritis. Huiusmodi āt imū/
dicia ꝓtact⁹ deriuabat etiā ad res in aiatas: q̄ q̄d. n. quocū
q̄ mō tāgebat imūdus imūdus erat. In quo lex attenuauit
superstitionē gētiliū: q nō solū p ꝓtactū imūdi dicebāt imun
diciā ꝺbi: sz etiā p collocutionē aut p aspectū: vt rabi Moy
ses dic̄ de muliere mēstruata: p hoc ā̄t mystice significabat
id qō dr Sap. 14. Silr odio sunt deo ipi⁹ ⁊ ipietas ei⁹. Erat
āt ⁊ imūdicia q̄dā ipsar̄ rer̄ inaiatar̄ sm se: sic̄ erat imūdi
cia lepre i domo ⁊ i vestimētis. Sic̄. n. morb⁹ lepre accidit i
hoib⁹ ex humore corrupto putrefaciēte carnē ⁊ corrūpēte:
ita etiā pp aliquā corruptionē ⁊ excessum humiditatis vl sic
citatis fit q̄ñq; aliq̄ corrosio in lapidib⁹ dom⁹: vel etiā i ve/
stimētis: ⁊ iō hāc corruptionē vocabat lex lepram: ex q̄ dom⁹
vl vestis imūda iudicaret: tū qz ois corruptio ad imūdiciā
ptinebat: vt dictū est: tū etiā qz circa huiusmodi corruptio/
nes gētiles deos penates colebāt: ⁊ iō lex p̄cepit huiusmo
di dom⁹ i qb⁹. fuerit tal corruptio pseuerās destrui ⁊ vestes
cōburi ad tollēdā idolatrie occasionē. Erat etiā ⁊ q̄dā imū
dicia vasor̄ de q̄ dr Numeri. 19. Uas qō nō habuit coopercu
lum ⁊ ligaturā desup imūdū erit. Cuius imūdicie cā ē: qz in
talia vasa de facili poterat aliqd imūdū cadere. vñ poterāt
imūdari. Erat etiā hoc p̄ceptū ad declinādā idolatriā. Cre
debāt. n. idolatre q̄ si mur⁹ aut lacerte vl aliqd huiusmodi
q̄ immolabāt idolis caderēt i vasa vl in aq̄s q̄ eēnt dys gra/
tiosa. Adhuc etiā alique muliercule vasa dimittūt discoop
ta i obsequiū nocturnor̄ numinū q̄ ianas vocāt. Dar̄ aūt
imundiciar̄ rō est figuralis: qz p lepram dom⁹ significat im/
mūdiciar̄ congregatiōis hereticor̄: p lepram vo in veste linea si/
gnificat puersitas mor̄ ex amaritudine mētis: p lepras vo
vestis lanee significat puersitas adulator̄: p lepram i stamie
significant vitia aie: p lepram vo in subtegmine significant
pcta carnalia: sic̄. n. stamē ē i subtegmie: ita aia i corpe: p vas
āt qō nō hz coopculū nec ligaturā significat bō q nō hz ali/
qō velamē taciturnitatis: ⁊ q nō ꝺstringit aliq̄ cēsura disci/
pline.

¶ Ad q̄rtū dōm q̄ sic̄ dictū est: duplex erat imundi/
cia i lege vna qdē p aliquā corruptionē mētis vel corpis ⁊
hec etiā imūdicia maior erat. Alia vo erat imundicia ex so
lo ꝓtactu rei imūde, ⁊ hec minor erat ⁊ facilior ritu expia/
bat: nā imundicia ꝓma expiabat p sacrificia p pctō: qz ois
corruptio ꝓcedit ex pctō ⁊ pctm̄ significat: sz secūda imun/
dicia expiabat p solā aspsionē aque cuiusdā: de q̄ qdē aqua
expiatiōis habet Numeri. 19. Mādat. n. ibi a dño q̄ accipi
ant vaccā ruffaz in memoriā pctī qō cōmiserūt in adoratio
ne vituli. ⁊ dr vacca magis q̄z vitulus: qz sic dñs synagogaz
vocare ꝺsueuit: sz illud Osee. 5. Sic̄ vacca lasciuiēs declina
uit isr̄l: ⁊ hoc forte ideo: qz vaccas in morē egypty coluerūt
sz illud Osee. 10. Uaccas bethauen coluerūt: ⁊ i detestatio
nez pctī idolatrie imolabat extra castra: ⁊ vbicunq; sacrifi
cium fiebat p expiatiōe multitudinis pctōr̄ cremabat ex
tra castra totū: ⁊ vt significaret p hoc sacrificiū emūdari po
pulus ab vniuersitate pctōr̄: intingebat sacerdos digitū in
sanguine ei⁹ ⁊ aspgebat ꝺ fores sanctuary septē vicib⁹: qz se
ptenari⁹ nūer⁹ vniuersitatē significat: ⁊ ipa etiā aspsio san/
guis ptiebat ad detestationē idolatrie: i q̄ sāguis imolatici⁹
nō effundebat: sed ꝺgregabat ⁊ circa ipsum boies comede

bant in honorē idolox. Comburebaī aūt in igne: vl qz de⁹ Moysi in igne apparuit ⁊ in igne data est lex: vl qz p hoc significabaī q⁹ idolatria totaliter erat extirpāda ⁊ omne qđ ad idolatriā pertinebat: sicut vacca cremabaī cū pelle ⁊ carnib⁹: sanguine ⁊ fimo flāme traditis. Adiungebaī etiā in cō bustione lignū cedrinū: hysop⁹: coccusq; bis tinct⁹ ad significandū q⁹ sicut ligna cedrina nō de facili putrescūt: ⁊ coccꝰ bis tinctꝰ nō amittit colorē: ⁊ hysopꝰ retinet etiā odorē post q̄z fuerit desiccatus. Ita etiā hoc sacrificiū erat in ꝓseruationem ipsi⁹ ppli ⁊ honestatis ⁊ deuotionis ipsius: vñ dicīt de cinerib⁹ vacce vt sint multitudini filioꝝ israel in custodiā. Uel ſm Josephū q̄tuoꝝ elementa signata sunt: igni.n. apponebaī cedrus significās terrā pp sui terrestreitatē. hysop⁹ significans aerē ꝓpter odorē: coccus significans aquā eadez ratiōe q̄ etiā purpura pp tincturas q̄ ex aquis sumunt: vt p hoc exprimeret q⁹ illud sacrificiū offerebaī creatori q̄tuoꝝ elementoꝝ: ⁊ qz huiusmodi sacrificiū offerrebaī p peccato idolatrie: in ei⁹ detestationē ⁊ cōburens ⁊ cineres colligens ⁊ ille q aspergit aq̄s in quib⁹ cinis ponebaī imundi reputabaī vt per hoc oñderet q⁹ qcgd quocūq; modo ad idolatriam ptinet q̄si imundū est abyciendū. Ab hac aūt imundicia purificabaī per solā vestimentoꝝ ablutionē: nec idigebāt aq̄ aspergi pp huiusmodi imundiciā: qz sic esset ꝓcessus in infinitū. Ille.n. qui aspergebat aq̄ imundus fiebat: ⁊ sic si ipse seipsum aspergeret imundus remaneret. Si aūtē ali⁹ eū aspergeret ille imundus esset: ⁊ sil⁹ ille q illū aspergeret: ⁊ sic in infinitū. Figuralis aūt ratio hui⁹ sacrificij est qz p vaccā ruffaz significat chriſt⁹ ꝑz ifirmitatē assumptā quā femininus sex⁹ designat: sanguinē aūt passiōis ei⁹ designat vacce color. Erat aūt vacca ruffa etatis itegre. qz oīs operatio christi est pfecta in qua nulla erat macula nec portauit iugū peccati p̄cipiī aūt adduci ad Moysen: qz iputabant ei trāsgressionē mosaice legis in violatiōe sabbati: p̄cipiī aūt tradi Eleazaro sacerdoti: qz xp̄us occidēdus in man⁹ sacerdotū traditus est: imolaī aūt extra castra: qz extra portam xp̄s passus est intingit aūt sacerdos digitum in sanguinē ei⁹: qz per discretionē quā digitus significat mysteriū passionis christi est ꝓsiderandū ⁊ imitādū. Aspgiī aūt cōtra tabernaculum: per qđ synagoga designat: vel ad condēnationez iudeoꝝ nō credentiū: vel ad purificationē credentiū: ⁊ hoc septem vicib⁹: vel ꝓpter septē donā spiritus sancti: vel ꝓpter septem dies in qb⁹ omne tp̄s intelligiī. Sunt autē oīa q̄ ad christi incarnationē ptinent igne cremāda. i. spūaliter intelligenda: nā per pellē ⁊ carnē exterioꝝ xp̄i operatio significatur: p sanguinē subtilis ⁊ interna vt⁹ exterioza facta verificans: p fimuz lassitudo sitis: ⁊ oīa huiusmodi ad infirmitatem ptinentia. Addunt aūt tria. s. cedrus qđ significat altitudinē spei vel ꝓtēplationis. Hysop⁹ qđ significat humilitatem vel fidē. Coccus bis tinct⁹ significat geminā charitatē. per hec.n. debem⁹ xp̄o passo adherere. Iste aūt cinis cōbustionis colligiī a viro mundo: qz reliquie passiōis puenerūt ad gentiles qui nō fuerūt culpabiles in xp̄i morte. Apponūtur aūt cineres in aqua ad expiandū: qz ex passione xp̄i baptismus sortiī virtutē emundādi peccata. Sacerdos aūt q imolabat ⁊ cōburebat vaccā ⁊ ille qui cōburebat ⁊ qui colligebat cineres imundus erat ⁊ etiā qui aspergebat aquaz: vel qz iudei sunt facti imundi ex occisione xp̄i: per quā nostra peccata expianī: ⁊ hoc vsq; ad vesperꝰ. idest vsq; ad finem mūdi qñ reliquie israel ꝓuertent: vl qz illi qui tractāt sancta intendētes ad emūdationē alioꝝ: ipsi etiā aliq̄s imūdicias cōtrahūt: vt Grego. dicit in pastorali. Et hoc vsq; ad vesperū. i. vsq; ad finē p̄ntis vite. ¶ Ad sextū dom q⁹ sicut dictū est: imūdicia q̄ ex corruptiōe ꝓueniebat vel mētis vl corpis: expiabaī per sacrificia p peccō. Offerrebaī aūt specialia sacrificia p peccatis singuloꝝ: sed qz aliqui negligentes errāt circa expiationē huiusmodi peccatoꝝ: ⁊ imūdicia rum: vel etiā pp ignorantiā ab expiatiōe huiusmodi desistebant: institutū fuit vt semel in āno decima die septimi mensis fieret sacrificiū expiationis p toto ppl̄o: ⁊ qz sicut Aplus dicit ad Heb. 7. Lex ꝓstituit hoīes sacerdotes infirmitatem hītes oportebat q⁹ sacerdos pr⁹ offerret p seipso vitulū p peccō in cōmemoratione peccati qđ Aaron fecerat in conflatione vituli aurei: ⁊ arietē in holocaustū: per qđ significabatur q⁹ sacerdotis platio quā aries designat q est dux gregis erat ordināda ad honorē dei. Deinde aūt offerrebat p ꝓpulo duos hircos: quoꝝ vn⁹ imolabaī ad expiandū peccatum multitudinis: hirc⁹.n. aīal fetidū est: ⁊ de pilis eius fiunt vestimenta pungētia: vt p hoc significaret fetor ⁊ imundicia aculei peccatoꝝ. Huiusmodi aūt hirci imolari sanguis inferebaī simul etiā cū sanguine vituli in sancta sanctoꝝ: aspergebat ex eo totū sanctuariū ad significandū q⁹ tabernaculū emundabaī ab imundicys filioꝝ israel. Loꝝ⁹ vero hirci ⁊ vituli q̄ imolata sunt pro pctō oportebat cōburi ad ostendendū cōsūmationē peccatoꝝ: non aūt in altari: qz ibi nō cōburebanī totaliter nisi holocausta: vnde mandatum erat vt cōburerenī extra castra i detestationē peccati: hoc eni fiebat qñcūq; imolabaī sacrificiū p aliquo graui peccato: vel p multitudine peccatoꝝ. Alter vo hircus emittebaī in desertū: nō quidē vt offerret demonib⁹ quos colebant gentiles in desertis: qz eis nihil licebat imolari sed ad significandū effectū illi⁹ sacrificij imolati: ⁊ ideo sacerdos ipone bat manū super caput ei⁹ ꝓfitens pctā filioꝝ israel: ac si ille hircus deportaret ea in desertū vbi a bestys comederet: q̄ si portās penā pro pctis ppli. Dicebaī aūt portare pctā ppli vel qz in ei⁹ emissiōe significabaī remissio pctoꝝ populi: vel qz colligebaī sup caput ei⁹ aliq̄ cedula vbi erat scripta. pctā

Ratio aūt figuralis hoꝝ erat: qz xp̄s significat ꝓpter vtutē: ⁊ per arietē: qz ipse est dux fideliū. ⁊ p hircū ꝓpter similitudinē carnis pcti: ⁊ ipse est imolaⁿ pro pctis ⁊ factus ꝓ doctoz ⁊ ppli: qz pro ei⁹ passione ⁊ maiores ⁊ minores a pctō mundant. Sanguis aūt vituli ⁊ hirci inferī in sancta p ꝓpontificē: qz p sanguinē passiōis christi pz nobis introit⁹ in regnū celoꝝ. Cōburunt aūt coꝝ corpa extra castra: qz extra portā xp̄s passus est: vt Aplus dicit ad Heb. vltio. Per hircū aūt q emittebaī pōt significari vel ipsa diuinitas xp̄i q̄ solitudinē abyt hoīe xp̄o patiēte: nō quidē locus mutās: sed vtutē cohibēs: vl significat ꝓcupiscētia mala quā debemo a nobis abycere: vtuosos aūt mot⁹ dño imolare. De imundicia vo coꝝ q huiusmodi sacrificia cōburebāt eadē ratio est q̄ in sacrificio vitule ruffe dicta est. ¶ Ad septimū dom q⁹ p ritū legis leprosus non emūdabaī a macula lepre: sed emūdatus oñdebaī: ⁊ hoc significat Leuiti. 14. cū dr de sacerdote. Cū iuenerit lepā eē mūdatā: p̄cipier ei q purificatur: iā q̄ lepra mūdata erat: sed purificari dr iquatū iudicio sacerdotis restituebaī ꝓstio hoīuz ⁊ cultui diuino. Lōtingebat tñ qñcq; vt diuino miraculo p ritū legis cozpalis mūdaret lepra qñ sacerdos decipiebaī i iudicio. Huiusmodi aūt purificatio leprosi duplr fiebat: nā p̄mo iudicabaī esse mūdus: secūdo āt restituebaī tāq̄ mūdus ꝓstio hoīuz ⁊ cultui diuino. s. post septē dies. In p̄ma āt purificatiōe offerrebat p se leprosus mūdādus duos passeres viuos ⁊ lignū cedrinū: ⁊ vmiculū ⁊ hysopū hoc mō vt filo coccineo ligaret passer ⁊ hysop⁹ sil cū ligno cedrino: ita. s. q⁹ lignū cedrinū eēt q̄si manubriū aspsoꝝ. Hysop⁹ vo ⁊ passer erāt id qđ de aspsorio tingebaī i sanguine alteri⁹ passeris imolati in aqs viuis. Dec āt q̄tuoꝝ offerrebat ꝝ q̄tuoꝝ defectū lepre. Nā ꝝ putredinē offerrebaī cedr⁹ q̄ ē arboz iputribilis: ꝝ ferorē hysop⁹: q̄ ē herba odorifera: ꝝ insensibilitatē: passer viuus ꝝ turpitudinē colorīs: vmicul⁹ q hz viuū colorē: passer vero viuus aduolare dimittebatur in agrum. qz leprosus restituebatur pristine libertati. In octauo vero die admittebatur ad cultū diuinum ⁊ restituebaī cōsortio hominum.

¶Primo tñ rasis pilis totius corporis ⁊ vestimentis eo q̄ leprā pilos corrodit ⁊ vestimēta coinquinat ⁊ fetida reddit: ⁊ postmodū sacrificiū offerebat̄ p̄ delicto eius: q̄z lepra plerūq; inducitur p̄ peccato. De sanguine āt sacrificij tāgebatur extremū auricule eius q̄ erat mūdādus: ⁊ polices manꝰ dextre ⁊ pedis: q̄z in istis partibus primū lepra dignoscitur ⁊ sentit̄: adhibebantur ēt huic ritui tres liquores. ſ. sanguis ↄ sanguis corruptionē: oleū ad designādū sanationē morbi: q̄ viua ad emēdādū spurcitiā. Figural'āt ratio erat: q̄z p̄ duos passeres significātur diuinitas ⁊ humanitas x̄pi: quorū vnus. ſ. hūanitas īmolat̄ i vase fictili sup aquas viuētes: q̄z p̄ passionē x̄pi aque babtismi cōsecrant̄. Alius āt. ſ. īpassibilis diuinitas viuus remanebat: q̄z diuinitas mori nō pōt vñ ⁊ uolabat: q̄z passione astringi nō poterat. Vic āt passer viuus simul cū ligno cedrino ⁊ cocco: vel vmicula ⁊ hysopo .i. fide spe. ⁊ charitate: vt supra dictū ē mittit̄ in aquā ad aspergēdū q̄z in fide dei ⁊ hois baptizamur. Lauat āt hō per aquā baptismi vel lachrymaꝝ vestimēta sua. i. opa ⁊ oēs pilos. i. cogitatiōes. Tāgit̄ aūt extremuꝫ auricule dextre eiꝰ q̄ mundatur de sanguine ⁊ de oleo vt eius auditū muniat ↄ corrūpentis verba. ¶Polices āt manus dextre ⁊ pedis tangunt̄ vt sit eius actio sancta. Alia vero q̄ ad hāc purificatione ptinēt vel ēt aliaꝝ īmundiciaꝝ nō habēt aliquid spāle preter alia sarificia p̄ peccatis vel p̄ delictis. ¶Ad octauū ↄz: q̄ sicut populus instituebat̄ ad cultū dei p̄ circūcisiōez ita minister p̄ aliquam specialē purificationē vel cōsecrationē. vñ ⁊ separari ab alys precipiuntur q̄si specialiter administeriū cultꝰ diuini pre alys deputati: ⁊ totū q̄ circa eos fiebat in eoꝝ cōsecratione vel īstitutione: ad hoc ptinebat vt ostēderet eos hr̄e quādā p̄rogotiuā puritatis ⁊ veritatis ⁊ dignitatis: ⁊ iō in institutiōe ministrorū tria fiebāt. ¶Primo .n. purificabātur: secūdo ordinabant̄ ⁊ cōsecrabātur: tertio applicabātur ad vsuꝫ ministeryꝫ. ¶Purificabātur quidē cōiter oēs p̄ ablutionē aque: ⁊ p̄ q̄dā sacrificia: Specialiter aūt leuite radebāt oēs pilos carnis sue. vt hr̄ leuit. 8. Consecratio vero circa pōtifices ⁊ sacerdotes hoc ordine fiebat. ¶Primo .n. post q̄ abluti erāt induebātur quibusdā vestimentis specialibus ptinentibus ad designādū dignitatez ipsorum. Spāliter aūtē pōtifex oleo vnctionis in capite vngebat̄: vt designaret̄ q̄ ab ipso diffundebat̄ potestas ↄsecrādi ad alios: sicut oleū a capite deriuat̄ ad inferiora: vt hētur in psal. Sicut vnguētū in capite q̄ descendit in barbā Aaron. Leuite vero nō hēbant aliaꝝ cōsecrationē nisi q̄ offerebantur dño a filys israel p̄ manus pōtificis q̄ orabat p̄ eis. Minorū vero sacerdotū sole manus cōsecrabant̄: q̄ erant applicāde ad sacrificia: ⁊ de sanguine aīalis īmolatici tingebat̄ extremū auricule dextre ipsorum. ⁊ polices pedis aut manus dextre. vt. ſ. essēt obedientes legi dei i oblatiōe sacrificioꝝ: q̄ significat̄ in intinctiōe auris dextre: ⁊ q̄ eēt solliciti ⁊ prompti i execution̄e sacrificioꝝ: quod sacrificat̄ i intinctione pedis ⁊ manus dextre aspgebātur ēt ipsi ⁊ vestimēta eorum sanguine animal'īmolati in memoriaꝫ sanguinis agni p̄ quē fuerunt liberati in egypto: offerebant̄ aūt in eoꝝ cōsecratiōe huiusmodi sacrificia: vitulus p̄ peccato in memoriaꝫ remissiōis peccati Aaron circa conflationē vituli: aries in holocaustū in memoriaꝫ oblatiōis Abrae: cuius obediētiaꝫ pontifex imitari debebat. Aries ēt cōsecratiōis q̄ erat q̄si hostia pacifica i memoriaꝫ liberatiois de egypto per sanguinem agni. Canistrū autem panū in memoriam manne prestiti populo ptinebat ad aplicationē ministeryꝫ q̄ ponebat̄ sup manus eoꝝ. Adeps arietis: ⁊ torta panis vnius. ⁊ armus dexter vt ostēderet̄ q̄ accipiebant ptātem huiusmodi offerendi dño. Leuite vo applicabātur administeriuꝫ p̄ hoc q̄ intromittebāt̄ in tabernaculū federis q̄ si administrandū circa vasa sanctuary: Figuralis vo horū erat: q̄z illi q̄ sunt ↄsecrādi ad spūale misteriuꝫ x̄pi debēt p̄ purificari p̄ aquā baptismi ⁊ lachrymaꝝ in fide passionis x̄pi q̄ est expiatiuū ⁊ purgatiuū sacrificiuꝫ: ⁊ debēt radere oēs pilos carnis eius. i. oēs prauas cogitatiōes: debēt etiā ornari vtutib⁹: ⁊ ↄsecrari oleo spūs sci: ⁊ aspersione sanguinis x̄pi: ⁊ sic debēt esse intēti ad exequenda spūalia ministeria. ¶Ad nonū dōm q̄ sic iam dictū est: intentio legis erat īducere ad reuerentiā diuini cult⁹: ⁊ hoc dupl'r. Uno mō excludendo a cultu diuino oē id q̄ poterat esse ↄtēptibile. Alio⁹ apponēdo ad cultū diuinū omne illud q̄ videbat̄ ad honorificentiā ptinere: ⁊ si hoc q̄dez obseruabat̄ in tabernaculo ⁊ vasis ei⁹ ⁊ aīalibus īmolādis: multo magis hoc obseruandū erat i ipsis mīstris: ⁊ iō ad remouēdū ↄtēptū ministroꝝ: p̄ceptū fuit vt nō hērent maculā vel defectū corpalem: q̄z huiusmodi hoīes solēt apud alios i ↄtemptu haberi: pp q̄ etiā institutū fuit vt nō sparsiz ex quolibet genere ad dī ministeriū applicarent̄: ex certa .p. sapia ꝺz generis successione vt ex hoc clariores ⁊ nobiliores hērent̄: ad hoc aūt q̄ in reuerētia haberētur adhibebat̄ eis spālis ornat⁹ vestiū ⁊ specialis ↄsecratio: ⁊ hec ē i cōi casu ornatus vestiū. Jn spāli āt sciendū est q̄ pōtifex hēbat octo ornamēta. ¶Prio .n. hēbat vestē lineā. Scōo hēbat tunicam hyacinthinā: in cui⁹ extremitate versus pedes ponebant̄ p̄ circuitū tintinabula q̄dā ⁊ mala punica facta ex hyacintho ⁊ purpura coccoq; bis tincto. Tertio hēbat suphumerale q̄ tegebat humeros ⁊ anteriorē partē vsq; ad cingulū: q̄ erat ex auro ⁊ hyacintho: purpura coccoq; i bis tincto ⁊ byſſo retorta: ⁊ sup humeros hēbat duos onichinos in q̄bus erāt sculpta noīa filioꝝ isr̄l. Quartū erat rōnale ex eadē mā factū: q̄ erat quadratū: ⁊ ponebat̄ in pectore: ⁊ ↄiungebat̄ suphumerali: ⁊ i hoc rōnali erāt duodeciz lapides ꝓciosi distincti p̄ q̄tuor ordines: in q̄bus etiā sculpta erāt noīa filioꝝ israel q̄si ad designandū q̄ ferret onus totius populi: p̄ hoc q̄ hēbat noīa eorū in humeris ⁊ q̄ iugiter debebat de eorū salute cogitare p̄ hoc q̄ portabat eos in pectore q̄si i corde dñs: in quo ēt rōnali mādauit dñs poni doctrinā ⁊ veritatē: q̄z q̄dā ptinētia ad vitatē iustitie ⁊ doctrine scribebant̄ i illo rōnali. Judei tñ fabulant̄ q̄ i rōnali erat lapis q̄ fm diuersos colores mutabat̄ fm diuersa q̄ debebāt accidere filys israel: ⁊ hoc vocāt veritatē ⁊ doctrinā. Quintū erat balthe⁹. i. cingulus q̄daz factꝰ ex p̄dictis q̄tuor coloꝛib⁹. Sextū erat thyara. i. mitra q̄daz de byſſo. Septimū aūt erat lamina aurea pēdēs i frōte ei⁹: in q̄ erat scriptū nomē dñi. Octauū āt erat femoralia linea vt opirēt carnē turpitudis sue q̄si accederet ad sanctuariū vl' ad altare. Ex istis aūt octo ornamētis minores sacerdotes hēbāt q̄tuor. ſ. tunicā lineā: femoralia ⁊ baltheū ⁊ thyrā. Nox ornamētorū q̄dā rōnem lkalez assignāt dicētes: q̄ i istis ornamētis designabat̄ dispositio orbis terraꝝ: quasi pōtifex ptestaret̄ se esse ministrū creatoris mūdi. vñ etiaꝫ Sap. 18. dr̄ q̄ in Veste Aarō erat descriptus orbis terraꝝ: nā femoralia linea figurabāt terrā ex q̄ linū nascit̄: baltheū circūuolutio significabat oceanuꝫ q̄ circūcingit terrā: tunica hyacinthina suo colore signifcabat aerē: p̄ cuius tintinabula significabant̄ tonitrua: p̄ mala granata cōuscationes: suphumerale vo significabat sua varietate celū sydereum: duo onichini duo emispia: vel solē ⁊ lunā: duodeciz gēme in pectore: duodeci signa i zodiaco: q̄ dicebant̄ posita i rōnali: q̄z i celestib⁹ sūt rōnes terrenoꝝ: fm illud Job. 38. Nūquid nosti ordinē celi: ⁊ ponis rōnē eius i terra. Lydaris aūtē vel thyara significat celū empyreuꝫ. Lamia aurea deū oībus p̄sidentē. Figuralis, vo rō manifesta ē. Nā macule vl' defectus corpales a q̄b⁹ debebāt sacerdotes eē imunes: significant diuersa vitia ⁊ petā q̄b⁹ debēt carere: phibet̄ .n. eē cecus. i. ne sit ignorās: ne sit claudus. i. instabilis: ⁊ ad diuersa se inclinās: ne sit paruo vl' grādi vl' torto naso. i. ne p̄ defectū discretōis vl' i plus vl' i min⁹ excedat aut ēt aliq̄ prava exerceat. ¶Per nasuꝫ .n. discretio designat̄: q̄z ē discretiu⁹ odoris:

ne sit fracto pede vl manu.i.ne amittat ⁊tutē bene opandi vel ꝓcedendi i virtutē. Repudiaī etiā si habeat gibbū vl ante vel retro: ꝙ quez significaī supfluus amoꝛ terrenoꝝ. Si est lippus.i.ꝙ carnalem affectionē eius ingeniū obscura tur. Cōtingit.n.lippitudo ex fluxu humoꝛis. Repudiaī ēt si habeat albuginē in oculo.i. ꝓsumptionē cādoꝛis iustitie in sua cogitatiōe. Repudiaī etiā si habeat iugem scabiē.i. petulātiaz carnis:⁊ si habuerit ꝑtiginē q̄ sine doloꝛe coꝛ pus occupat ⁊ membꝛoꝝ decoꝛē fedat:ꝙ quā auaritia desi gnaī;⁊ etiā si sit hernios⁹ vel pōderos⁹: g.ſ.gestat pōdus turpitudinis i coꝛde.Iz nō exerceat in ope. Per ornamēta vero designātur virtutes mistroꝝ dei. Sūt aūt quatuoꝛ que sūt necessarie oībus ministris.ſ.castitas que significaī ꝙ femoꝛalia. Puritas vero vite que significaī ꝙ lineā tuni caz. Moderatio discretiōis que significaī ꝙ cingulū. Et re ctitudo intētiōis que significaī ꝙ thyarā ꝓtegētē capur. Sz pre bis pōtifices debēt quatuoꝛ habere. Primo qdem iugem dei memoriā i ꝓtemplatiōe: ⁊ hoc significat lamina aurea habēs nomē dei i frōte. Scōo ꝙ supportēt infirmita tes populi:qō significat supbumerale. Tertio ꝙ habeāt po pulū in coꝛde ⁊ in vīsceribus ꝙ sollicitudinē charitatis:qō si gnificaī ꝙ rōnale. Quarto ꝙ habeāt ꝓuersationem celestez ꝙ opa perfectiōis:qō significat ꝙ tunicā hyacinthinā: vnde ⁊ tunice hyacinthine adiūgūtur in extremitate: tintinabu la aurea:ꝙ que significaī doctrina diuinoꝝ que dz cōiungi celesti cōuersationi pōtificis. Adiūgūtur aūt mala punica: ꝙ q̄ significaī vnitas fidei ⁊ ꝛcordia i bonis moꝛib⁹:qz sic cō iūcta dz eē ei⁹ doctria:vt ꝙ eā fidei ⁊ pacis vnitas nō rūpaī.

Ad sextum sic ꝓcedit. Videī ꝙ obseruātiaꝝ ceri monialiuz nulla fuerit ratōabilis cā. Qz vt Apl's dicit.i.ad Thimo.4. Omnis creatura dei bo na:⁊ nhil reyciendū qō cū gratiaꝝ actiōe ꝑcipiī. incōueniē ter igitur ꝓhibiti sunt ab esu quoꝛūdam ciboꝝ tāq̄ imun doꝝ:vt ꝙz Leuit.io. ℂ Ꝑ. Sicut aīalia dant in cibū hoīs: ita etiā ⁊ herbe. vñ dicit Heñ.9. Quasi olera virētia dedi vo bis oēm carnē.sed in berbis lex nō distinxit aliquas immū das:cū tñ alique illaꝝ sint maxime nociue vtputa veneno se.ergo videī ꝙ nec de aīalib⁹ aliq̄ debuerint ꝓhiberi tāq̄ īmūda. ℂ Ꝑ. Si materia ē īmūda ex qua aligd generatur pari ratione videī ꝙ id qō gñatur ex ea sit imundūz:sz ex sanguīe generaī caro:cū igr nō oēs carnes ꝓhiberenī tāq̄ īmūde pari rōne nec sanguis debuit ꝓhiberi q̄si imundus aut adeps:g ex sanguine generaī. ℂ Ꝑ. Dñs dic̄ Mat.io. eos nō eē timēdos g occidūt coꝛpus:qz post moꝛtē nō hūt qd faciant:qō nō esset verū si in nocumētū hoī cederet qd ex eo fieret. multo igr minus ꝑtinet ad aīal iā occisū q̄liter ei⁹ carnes decoquātur:irrōnabile igr vr esse qō dicit Exo. 23. Nō coques hedū in lacte matris sue. ℂ Ꝑ. Ea q̄ sūt pri mitiua in hoibus ⁊ aīalibus tāq̄ ꝓfectioza:ꝑcipiuntur dño offerri:incōuenienter igr ꝑcipitur Leuit.19. Qñ igressi fue ritis terrā ⁊ plātaueritis i ea ligna pomifera: auferetis ꝑpu tia eoꝝ.i.prima germina ⁊ imunda erūt vob.nec edetis ex eis. ℂ Ꝑ. Uestimētū extra coꝛp⁹ hoīs ē:nō igr debuerūt q̄ dā specialia vestimēta iudeis iterdici:puta qō dicit Leuit. 19 Uestē q̄ ex duob⁹ texta ē nō idueris.⁊ Deutro.22. Non induet mulier veste virili:⁊ vir nō induet veste feminea.⁊ ifra. Nō indueris vestimēto qō ex lana linoq̄ cōtextū est. ℂ Ꝑ. Memoria mādatoꝝ dei nō ꝑtinet ad coꝛp⁹:sz ad coꝛ incōueniēter igr ꝑcipitur Deutro.6.ꝙ ligarēt ꝓcepta dei q̄si signū in manu sua:⁊ qō scriberenī in limine ostioꝝ:⁊ ꝙ p angulos pallioꝝ facerēt fimbrias in ꝙbus ponerēt vitas hyacinthinas in memoriā mandatoꝝ dei.vt hr̄ Nūeri.15. ℂ Ꝑ. Apl's dicit.i.ad Coꝛ.6.ꝙ nō ē cura deo de bob⁹.⁊ ꝙ ꝑs neq̄ de alys aīalib⁹ irrōalibus.icōueniēter igr ꝑcipit Deutro.22. Si ambulaueris ꝙ viā ⁊ inueneris nidū auis nō tenebis matrē cū filys:⁊ Deutro.15. Non alligabis os bo uis triturantis:⁊ Leuit.19. Jumēta tua non facies coire cū alterius gener is animantib⁹. ℂ Ꝑ. Inter plātas nō fiebat discretio mūdoꝝ ab immūdis:ergo multo minus circa cul turā plantaꝝ debuit aliq̄ discretio adhiberi: ergo icōueniē ter ꝑcipitur Leuit.19. Agrū nō seres diuerso semine.⁊ Deu tro.22. Non seres vineā tuā altero semine:⁊ nō arabis in bo ue simul ⁊ asino. ℂ Ꝑ. Ea q̄ sūt iaīata maxime videtur bo minū ptāti esse subiecta.incōueniēter igr arceī hō ab arge to ⁊ auro ex ꝙbus fabricata sunt idola:⁊ ab alys que in ꝺo loꝝ domib⁹ inueniūtur ꝑcepto legis qō hr̄ Deutro.7. Ui dicitū ēt videī esse ꝑceptuz qō habeī Deutro.23. Ut ege stiones humo operirēt fodiētes i terra. ℂ Ꝑ. Pietas mari me in sacerdotibus requirit: sz ad pietatē ptinere vr ꝙ ali quis funeribus amicoꝝ interfit: vnde ēt ō hoc Tobias lau daī vt hr̄ Tob.ꝑ. Similiter ēt qñq̄ ad pietatē ptinet ꝙ ali quis in vxoꝛē accipiat meretricē:qz ꝙ hoc eā a peccato ⁊ in famia liberat:ergo vr ꝙ hec icōueniēter ꝓhibeātur facer dotib⁹ Leuit.21. ℂ Sz ꝺ ē qō dicit Deutro.18. Tu āt a do mino deo tuo aliter istitutus es.ex quo pōt accipi ꝙ huiusꝑ modi obseruātia sūt istitute a deo ad quandā specialē illi⁹ ꝑpl'i ꝓgatiuā.nō ergo sunt irrōabiles aut sine cā. ℂ Rñ dōz:qō populus iudeoꝝ vt supra dictū ē:specialiter erat de putaī ad cultū diuinū:⁊ inter eos spāliter sacerdotes ⁊ lē alie res q̄ applicaī ad cultū diuinū aliquam specialitatē de bēt hr̄e qō ꝑtinet ad honorificētiā diuini cultus:ita ēt ⁊ icō uersatiōe illius populi ⁊ ꝑcipue sacerdotū debuerūt ee ali q̄ spālia ꝛgruētia ad cultū diuinū:vel spūalē vel coꝛporalē Cultus āt legis figurabat mysteriū xpi: vñ oīa coꝛ gesta fi gurabāt ea q̄ ad xp̄m ꝑtinēt:ꝑm illud.i.ad Coꝛ.10. Oia i fi gurā cōtingebāt illis:⁊ iō rōnes haꝝ obseruātiaꝝ duplici ter assignari possunt. Uno modo ꝑm cōgruētiā ad diuinus cultū. Alio mō ꝑm ꝙ figurāt aligd circa christianoꝝ vitaz. ℂ Ad ꝑmū ergo dōz.ꝙ sicut supra dictū ē:duplex pollutio vel imūdicia obseruabaī i lege. Una qdē culpe:ꝙ quā pol luebaī aīa. Alia āt coꝛruptionis cuiusdā ꝙ quaz quodāmō inquinatur coꝛpus. Loquēdo igitur de ꝓma immūdicia nulla genera ciboꝝ imundicia sunt vel hominē inquinare possunt ꝑm suam naturā: vñ dicit. Mat.15. Non qō intrat in os coinquinat hominem:sed q̄ procedūt de hoꝛe hec coi quināt hominē.⁊ exponit hoc de peccatis. Possunt tñ aliq cibi ꝙ accidēs inquinare aīaz:inq̄ntum.ſ. ꝺ obedientiā: vel votū: vel ex nimia cōcupiscētia comedūtur: vel inq̄tū ꝓ bēt fomentuz luxurie: pp qō aliqui a vino ⁊ carnibus abstī nēt:ꝑm āt coꝛporalē imūdiciā q̄ est coꝛruptionis cuiusdam aliq̄ aīalium carnes imūdiciā hūt:vel quia ex rebus immū dis nutriuntur:sicut poꝛcus:aut immunde conuersantur:si cut quedam animalia sub terra habitātia sicut talpe ⁊ mu res ⁊ alia huiusmodi: vñ ēt quendā fetoꝛē ꝓtrahunt: vel qz eoꝝ carnes ꝓpter superfluam humiditatem vel sicci tatez coꝛruptos humoꝛes in coꝛporibus humanis generāt. ⁊ iō ꝓhibite sūt eis carnes aīaliuz habētiū soleas.i.vngulā vnā nō fissaz:pp eoꝝ terrestreitatē:⁊ similiter sūt eis ꝓhibi te carnes aīaliū hūtiū mꝛtas fissuras i pedib⁹:qz cadē rōne p colerica ⁊ aduſta:sic carnes leōis ⁊ huiusmōi.⁊ cadē rōne p hibite sūt eis aues q̄dā rapaces q̄ sūt nimie siccitatis:q̄dā aues aq̄tice pp excessū hūiditatis Silr ēt qdā pisces ñ hñ tes pēnulas ⁊ q̄mas: vt anguile ⁊ huiusmōi pp excessū hūi ditatis. Sūt āt eis cōcessa ad esū aīalia rūinātia ⁊ findētia vngulā.qz hūt hūoꝛes bñ digestos ⁊ sūt medie cōplexiōis: qz nec sūt nimis hūida:qō significāt vngule neqz sūt nimis terrestria cū ñ bēant vngulā ꝓtinuā sz fissā. In piscib⁹ ēt cō cessi sūt eis pisces sicciozes qō significaī ꝙ hūt q̄ hūt squas ⁊ pennulas.per hoc enim efficitur tēperata cōplexio humi da piscium. In auibus etiam sunt eis concessa magis tem perata:sic galline pdices ⁊ alie huiusmōi. Alia ratio fuit in ōtestatiōē idolatrie:nā gētiles ⁊ ꝑcipue egyptij iter quos

erãt nutriti huiusmodi aialia ꝓhibita idolis ĩmolabãt: vel eis ad maleficia vtebant. Aialia vero q̃ iudeis sunt ꝓcessa ad esum nõ cõedebãt: sed ea tãq̃ deos colebãt: vel pp̃ alias cãm ab eis abstinebãt: vt supra dictũ est. Tertia rõ ē ad tolendã nimiã diligentiã circa cibaria: & ideo ꝓcedũt illa aialia q̃ de facili & in ꝓmptu hñi possunt: generaliter tũ ꝓhibitus est eis esus oĩs sanguinis & adipis cuiuslibz aialis: sanguinis quidem tũ ad vitãdũ crudelitatẽ vt detestarent humanum sanguinẽ effundere: sic̃ supra dictũ est: tuz ēt ad vitãdũ idolatrie ritũ: qz eoꝝ ꝓsuetudo erat vt circa sanguinẽ ꝓgregatũ adunarent ad cõedẽdum ĩ honore idolorũ: quibus reputabant sanguinẽ acceptissimũ eẽ. & ideo dñs mandauit q̃ sanguis effunderet & q̃ puluere operiet: & pp̃ hoc ēt ꝓhibitus est eis cõedere aialia suffocata vl strãgulata: qz sanguis eorũ nõ separat a carne: vel qz in tali morte aialia multũ affligunt: & dñs voluit eos a crudelitate ꝓhibere etiã circa aialia bruta: vt p̃ hoc magis recederent a crudelitate hoĩs: babẽtes exercitiũ pietatis etiã circa bestias. Adipis etiã esus ꝓhibitus est eis: tũ qz idolatre comedebãt illũ in honorez deorũ suoꝝ: tũ etiã qz cremabat in honorẽ dei: tũ ēt qz sanguis & adeps nõ generãt bonũ nutrimẽtũ: q̃ꝺ̃ p causa induc̃ Heñ.32. vbi dr: q̃ nõ comedũt filij israel neruũ: eo q̃ tetigerit neruũ femoris Jacob & obstipuerit. Figuralis aũt ratio hoꝝ est: qz p̃ oĩa huiusmodi aialia ꝓhibita designant aliq̃ peccata ĩ quoꝝ figurã illa aialia ꝓhibebant: vñ dicit. Aug. in li. ꝛ Faustum. Si de porco & agno regrat. vtrũq; nã mũdũ est: qz ois creatura dei bona est. quadã vo significatione agnus mũdus: porcus ĩmũdus est: tanq̃ si stultum & sapientẽ diceres: vtrũq; hoc vbiz nã vocis & litteraꝝ & syllabarũ ex q̃bus cõstat mũdiz est: significatiõe aũt vnũ est mũdũ & aliud imundũ. Aial. n. qõ ruminat & vngulã findit mũdũ ē significatione: qz fissio vngule significat distinctio duoꝝ testamẽtoꝝ: vel patris & filij: vel duaꝝ naturaꝝ in xpo: vl discretionẽ boni & mali. Ruminatio aũt significat meditationẽ scripturarũ & sanũ intellectũ eaꝝ. Cuicũq; aũt hoꝝ altera deest spũalr ĩmundus est. Similr etiã in piscib9 illi q̃ habent squãmas & pẽnulas significatiõe mũdi sũt: qz p̃ pẽnulas significat vita sublimis: vel ꝓtemplatio: p squãmas aũt significat asga vita: quorũ vtrũq; necessariũ est ad ĩmundiciã spũalez. In auib9 aũt specialia quedã genera ꝓhibent. In aquila. n. q̃ alte volat ꝓhibet superbia: & gryphe aũt q̃ egs & boĩbus infestus est crudelitas potẽtũ ꝓhibet: in balyeto aũt q̃ pascitur minutis auib9 significant illi q̃ sunt paupib9 molesti. In miluo aũt q̃ maxie insidys vtit: designant fraudulẽti. In vulture aũt q̃ sequit exercitũ expectãs cõedere cadauera mortuoꝝ: significant illi q̃ mortes & seditiões bominũ affectãt vt inde lucrent. Per aialia cornuni generis significant illi q̃ sunt voluptatib9 denigrati: vel q̃ sũt experteꝝ bone affectiõis: qz cornus semel emissus ab arcba nõ ē reuersus. Per structionẽ q̃ cũ sit auis volare nõ põt: sz semp est circa terrã: significant deo militantes & se negocys secularib9 iplicantes. Nycticoraꝝ q̃ i nocte acuti est visus: i die aũt nõ videt significat eos q̃ in tpalibus sunt astuti: in spũalibus bebetes. Larus aũt q̃ & volat ĩ aere & natat ĩ aqua: significat eos q̃ & circũcisionẽ & baptismũ venerant: vel significat eos q̃ p̃ ꝓtemplationẽ volare volũt: & tamẽ viuunt in aqs voluptatũ. Accipiter vo qui deseruit boibus ad p̃dam significat eos q̃ ministrant potẽtib9 ad deprędãdũ pauperes. Per bubonẽ qui ĩ nocte victũ q̃rit: de die aũt latet: significatur luxuriosi q̃ occultarl q̃rũt in nocturnis opib9 q̃ agũt. Mergulus aũt cui9 nã est vt sub vndis diuti9 ĩmoret: significat gulosos q̃ in aqs deliciaꝝ se imergũt. Ibis vo auis est in affrica habẽs lõgũ rostrũ q̃ ex serpẽtib9 pascit & forte est dẽ qõ ciconia: & significat inuidos: q̃ de malis alioꝝ q̃si de serpẽtib9 reficiunt. Lignus aũt est colozis cãdidi: & lõgũ collũ hz: q̃ ex ꝓfunditate terre vl aque cibũ trahit: & põt significare hoĩes q̃ p exteriorẽ iustitie cãdorẽ lucra terrena querũt. Onocrotalus aũt auis est in ptib9 oriẽtis lõgo rostro: q̃ in faucib9 hz quosdã folliculos ĩ q̃bus p̃ cibũ reponit & post horã in ventrẽ mittit: & significat auaros q̃ ĩmoderata sollicitudine necessaria vite ꝓgregãt. Porphyrio aũt ꝓter modũ aliaꝝ auiũ hz vnũ pedẽ latũ ad natãdum: aliũ fissum ad ambulãdũ: qz & ĩ aq̃ natat vt ãnates: & ĩ terra ambulat vt pedices: solo morsu bibit oẽm cibũ aq̃ tingẽs: & significat eos q̃ nihil ad alteri9 arbitriũ facere volũt: sz solũ qõ fuerit tinctũ aqua ꝓprie volũtatis. Per herodionẽ q̃ vulgalr falcor: significant illi quoꝝ pedes sũt veloces ad effundendum sanguinẽ. Caradriõ aũt q̃ est auis garrulla significat loquaces. Upupa aũt q̃ nidificat in stercorib9 & fetẽti pascit̃ fimo & gemitũ in cãtu simulat significat tristitiã seculi q̃ i hoib9 ĩmundis morte opat̃. Per vesperilionẽ aũt q̃ circa terrã volitat: significant illi q̃ seculari scia p̃diti sola terrena sapiũt. Circa volatilia aũt etiã q̃drupedia illa sola cõcedunt eis q̃ posteriora crura hñt longiora: vt salire possint: alia vo q̃ terre magis adherẽt ꝓhibẽtur: qz illi q̃ abutũtur doctrina q̃ruoz euãgelistaꝝ vt p̃ eã in altũ nõ subleuẽtur: ĩmũdi reputant. In sanguine vo & adipe & neruo itelligit ꝓhiberi crudelitas & voluptas & fortitudo ad peccãdũ. ¶ Ad scõm dicm q̃ esus plantaꝝ alioꝝ terre nascẽtiũ fuit apud hoies ēt aũ diluuiũ: sed esus carniũ vt eẽ post diluuiũ itroduct9. Dr. n. Heñ. 8. Quasi olera virẽtia dedi vobis oẽm carnẽ: & hoc iõ q̃z esus terre nascẽtiũ magis ptinet ad quãdã simplicitatez vite: esus aũt carniũ ad q̃sdã delicias & curiositatem viuẽdi: spõte. n. terra herbã germinat: vel cũ modico studio huiusmodi terre nascẽtia ĩ magna copia ꝓcurant: opz aũt cũ magno studio aialia nutrire: vel ēt capere: & iõ volẽs dñs ppl̃z suuz reducere ad simpliciorẽ victũ: multa ĩ genere aialium eis ꝓhibuit: nõ aũt ĩ genere terre nascẽtiũ: vel etiã qz aialia ĩmolabãtur idolis. nõ aũt terre nascẽtia. ¶ Ad tertiũ patz rñsio ex dictis. ¶ Ad quartum dicm q̃ & si bedus occisus nõ sentiat qualr carnes eius coquant: tñ in aio decoquẽtis ad quãdã crudelitatẽ ptinere vr si lac matris q̃ datuz ē ei ꝓ nutrimẽto adhibeat ad ꝓsumptionẽ carniũ ipsi9. vel põt dici q̃ gẽtiles ĩ solẽnitatibus idoloꝝ talr carnes bedi decoq̃bant ad imolãduz vel ad cõedendũ. & iõ Exo. 23. postq̃ ꝓdictũ fuerat de solẽnitatib9 celebrãdis in lege: subdit. Nõ coques bedũ in lacte matris sue. Figuralis aũt rõ hui9 ꝓhibitiõis ē: qz p̃figurabat q̃ xps q̃ est bedus pp̃ similitudinẽ carnis pcti: nõ erat a iudeis coquẽdus. i. occidẽdus: in lacte matris. i. in tpe infantie: vel significat q̃ bedus. i. pctor nõ est coquẽdus ĩ lacte matris. i. nõ ē blãditys deliniẽdus. ¶ Ad quintũ dicz q̃ gentiles fructus ꝑmitiuos quos fortunatos extimabãt dyas suis offerebãt: vel etiã cõburebãt eos ad q̃dã magica faciẽda: & iõ ꝓceptũ est eis vt fructũ triũ ꝑmorũ ãnoꝝ ĩmũdos reputarẽt. In trib9. n. ãnis fere oẽs arbores terre illius fructũ ꝓducũt: q̃. s. vel seminãdo: vel iserẽdo: vl plãtãdo colunt. Raro aũt ꝓtingit q̃ ossa fructuuz arboris vel semia latẽtia seminẽtur: hec. n. tardi9 facerẽt fructũ: sz lex respexit ad id qõ frequẽti9 fit. Poma aũt q̃rti ãni tãq̃ ꝑmitie mũdoꝝ fructuũ deo offerebant: gnto aũt ãno & deiceps cõedebãtur. Figuralis aũt rõ est qz p̃ hoc q̃ ꝓfiguraꝝ q̃ p9 tres status legis: quoꝝ vnus est ab Abzaã vsq; ad Dauid: scõs vsq; ad trãsmigrationẽ babylonis: tertius vsq; ad xp̃m erat xps deo offerẽdus q̃ ẽ fructus legis: vl qz p̃mordia nrorũ operuꝝ debẽt esse nobis suspecta pp̃ ipsectionẽ. ¶ Ad 6um dicz q̃ sic dr Eccl. 19. Amicti9 corpis enũciat de hoie: & iõ voluit dñs vt pplus ei9 distingueret ab aliis pplis: nõ solũ signo circũcisiõis qõ erat ĩ carne: sz ēt certa vestis distinctione: & iõ ꝓhibitũ fuit eis ne indueret vestimẽto ex lana & lino ꝓtexto: & ne mulier indueret veste virili: aut ecõuerso: pp̃ duo. Primo q̃dez ad vitandũ idolatrie cultũ. Huiusmodi

.n. varys vestibus ex diuersis ꝓtextis gentiles i cultu suoꝝ deoꝝ vtebãtur. ⁊ etiã in cultu Martis mulieres vtebãtur armis viroꝝ: in cultu aũt Veneris ecõuerso viri vtebãtur vestib⁹ mulieꝝ. Alia ratio est ad declinandã luxuriaz: nõ p cõmixtiones varias in vestimentis oĩs iordinata cõmixtio coitus excludit: q aũt mulier induat veste virili: aut econuerso incẽtiuũ est ꝓcupiscentie: ⁊ occasionẽ libidini ꝑstat. Figuralis aũt ratio est: qz in vestimẽto cõtexto ex lana ⁊ lino interdicit cõiunctio simplicitatis ⁊ inocentie que figurat p lanã: ⁊ subtilitatis malicie q figuratur p linũ. ꝓhibet etiam q mulier nõ vsurpet sibi doctrinã vel alia viroꝝ officia. vl vir nõ declinet ad mollicies mulierũ. ¶ Ad septimũ dom q sic Hieronym⁹ dic sup Matth. Dñs iussit vt in quatuor angulis palliꝝ hyacinthinas fimbrias facerẽt ad populũ israel dinoscendus ab alys populis: vñ p hoc se esse iudeos ꝓfitebãtur. ⁊ ideo p aspectũ huius signi inducebãtur i memoriã sue legis: q aũt dicit. Ligabis ea in manu tua ⁊ erũt semp ante oculos tuos. pharisei male interꝑtabant scribentes in mẽbranis decalogũ Moysi: ⁊ ligabãt in frõte q̃si coronã vt ante oculos mouerent: cũ tamẽ intẽtio dñi mãdantis fuerit vt signarẽtur in manu. i. in opatiõe: ⁊ essent añ oculos. i. in meditatione. Jn hyacinthinis aũt vitis que pallus inferebant: significat celestis intẽtio que oĩbus operib⁹ nostris dz adiungi. Potest tñ dici q qz ꝑplus ille carnalis erat dure cernicis: oportuit etiaz p huiusmodi sensibilia eos ad legis obseruãtiã excitari. ¶ Ad octauũ dom q affectus hominis est duplex. Unus qdem fm rõnem: alius vero fz passionem: fm igit affectum ratiõis nõ refert qd bõ circa bruta aialia: qz agat oĩa sunt subiecta eius ptãti a deo: fz illõ ps. Omnia subiecisti sub pedib⁹ eius. ⁊ fm hoc Aplus dicit q nõ est cura deo de bobus: qz deus nõ requirit ab hoĩe quid circa boues agat vel circa alia aialia. Quantũ vero ad affectũ passionis mouet affectus hoĩs etiã circa alia animalia: qz. n. passio misericordie ꝓsurgit ex afflictiõibus alioꝝ: ꝓtingit etiã bruta animalia penas sentire: põt in hoĩe cõsurgere misericordie affect⁹ etiã circa afflictionẽ aialium: ꝓmuz autẽ est vt qui exercet in affectu misericordie circa aialia: magis ex hoc disponat ad affectũ misericordie circa boies: vñ dicitur ꝓuer. iz. Nouit iustus aias iumentoꝝ suoꝝ: ;viscera aũt impiorũ crudelia: ⁊ ideo vt dñs populũ iudaicuz ad crudelitatem ꝓnum ad misericordiaz reuocaret: voluit eos exercere ad misericordiã etiã circa bruta aialia: prohibens quedã circa aialia fieri que ad crudelitatẽ quãdam p tinere videtur: ⁊ ideo ꝓhibuit ne coqueret hedus in lacte matris: ⁊ q nõ alligaret os boui triturãti: ⁊ q nõ occideret mater cũ filys: q̃uis etiã dici possit q hec ꝓhibita sunt eis in detestationẽ idolatrie: nã egypty nefariuz reputabãt vt boues triturãtes de frugibus comederẽt: aliqui etiã malefici vtebant matre auis icubãte ⁊ pullis eius simul captis ad fecũditatem: ⁊ fortunã circa nutritionẽ filioꝝ: ⁊ qz etiaz augurys reputabat hoc ẽ fortunatũ q inueniret mater incubans filys. Circa cõmixtionẽ vero aialiuz diuerse speciei ratio litteralis potuit esse triplex. Una qdem ad detestationẽ idolatrie egyptiorũz q diuersis cõmixtionib⁹ vtebant in seruitiũ planetaꝝ: qui fm diuersas cõiunctiões habent diuersos effectus: ⁊ sup diuersas species rerũ. Alia rõ ẽ ad excludendũ cõcubitus ɔnãm. Tertia rõ est ad tollẽdam vl occasionẽ ꝓcupiscentie. Aialia. n. diuersaꝝ speciez nõ cõmiscent de facili adinuicẽ nisi hoc p hoĩes ꝓcuret: ⁊ i aspectu coitus aialiũ excitat homini ꝓcupiscẽtie motus. vñ ⁊ i traditionibus iudeoꝝ ꝓhibitũ inuenit: vt rabi Moyses dic: vt hoĩes auertãt oculos ab aialibus coeuntibus. Figuralis aũt horũ rõ est: qz boui triturãti. i. predicatori deferẽti segetes doctrine nõ sunt necessaria victus subtrahẽda: vt apls dicit. i. ad Lor. 9. Matrẽ etiã nõ simul debem⁹ tenere cũ filys: qz in gbusdaz retinẽdi sunt spũales sensus q̃si fily: ⁊ dimittẽda ẽ lr̃alis obseruãtia q̃si mater sicut in oĩbus cerimonys legis ꝓhibetur etiã q iumẽta. i. populares boies nõ faciamus coire. i. ɔiunctionẽ habere cũ alteri⁹ generis aiantibus. i. cũ gentib⁹ vl iudeis. ¶ Ad nonũ dom q oẽs ille cõmixtiones i agricultura sunt ꝓhibite ad lr̃am in detestationem idolatrie: qz egypty in veneratiõe stellaꝝ diuersas cõmixtiões faciebãt ⁊ i seminib⁹ ⁊ i aialibus ⁊ in vestib⁹ representãtes diuersas ɔiunctiões stellaꝝ. Uel oĩs huiusmodi cõmixtiões varie ꝓhibent ad detestationẽ coitus ɔnãi. habẽt tñ figuralẽ rõnem: qz qõ dicit. Nõ seres vineã tuã altero semine. est spũaliter intelligendũ q in ecclesia que ẽ spũalis vinea nõ est seminãda aliena doctrina: ⁊ sit ager. i. ecclesia nõ est seminãdus diuerso semie. i. catholica doctrina ⁊ heretica. Nõ est etiaz simul arandũ i boue ⁊ asino: q fatuus sapiẽti in ꝓdicatiõe nõ est sociãdus: qz vnus impedit aliũ. ¶ Ad decimũ dom q malefici ⁊ sacerdotes idolorum vtebant i suis ritibus ossib⁹ vel carnib⁹ hoĩum mortuoꝝ: ⁊ ideo ad extirpandũ idolatrie cultũ ꝓcepit dñs vt sacerdotes minores qui per tpa certa ministrabãt in sanctuario nõ inquinarent in mortib⁹ nisi valde ꝓpinquoꝝ. i. patris ⁊ matris: ⁊ huiusmodi cõiunctaꝝ personaꝝ. Pontifex aũt semp debebat esse paratus ad ministeriũ sanctuarij: ⁊ ideo totaliter ꝓhibitus erat ei accessus ad mortuos quantũcũq ꝓpinquos. Preceptũ etiã est eis ne ducerent vxoꝛe meretricem ac repudiatã: sed virginẽ: tuz ꝓpter reuerentiaz sacerdotuz: quoꝝ dignitas quodãmodo ex tali cõiugio diminuitur videt: tum etiã ꝓpter filios quibus esset ad ignominiã turpitudo matris: qõ maxime tũc erat vitandũ qñ sacerdotij dignitas fm successionẽ generis cõferebat. Preceptũ etiã erat eis vt nõ raderent caput nec barbã: nec in carnib⁹ suis facerent incisurã ad remouendũ idolarrie ritũ. Nã sacerdotes gentiliũ radebãt caput ⁊ barbã. vnde dicit Baruch. 6°. Sacerdotes sedent hãtes tunicas scissas ⁊ capita ⁊ barbas rasam. ⁊ etiã in cultu idoloꝝ incidebãt se cultris ⁊ lãceolis: vt dicit tertio Reguz. 18. vnde ɔria ꝓcepta sunt sacerdotibus veteris legis. Spiritualis aũt ratio boꝝ est: qz sacerdotes oĩno debent eẽ imunes ab operib⁹ mortuis q̃ sunt opa peccati: ⁊ etiã nõ debent radere caput. i. deponere sapiẽtias oeꝝ deponẽre barbã. i. sapientie perfectionẽ: neq; etiã scindere vestimenta aut incidere carnes: vt. s. vitium scismatis non incurrant.

CIII.

¶ Questio.

DEinde cõsiderandũ est de ꝓpriatiõe cerimonialium ꝓceptorum.

¶ Et circa hoc q̃runt q̃tuor. 1° vtruz ꝓcepta cerimonialia fuerint ante legẽ. 2° vtrũ in lege aliquã virtutẽ habuerint iustificãdi. 3° vtz cessauerint christo veniẽte. 4° vtrum sit peccatuz mortale obseruare ea post christum.

Ad primum sic ꝓcedit. Uidet q cerimonie legis fuerint ante legẽ. Sacrificia. n. ⁊ holocausta ptinẽt ad cerimõias veteris legis vt supra dictũ ẽ: sz sacrificia ⁊ holocausta fuerũt añ legẽ. Dicit. n. Heñ. 4°: q Layn obtulit de fructib⁹ terre munera dño: Abel aũt obtulit ɔ ꝓmogenitis gregis sui: ⁊ de adipib⁹ eoꝝ. Noe etiã obtulit holocausta dño: vt dicitur Heñ. 8. ⁊ Abraam filr vt dicit Heñ. 22. q̃ cerimonie veteris legis fuerũt ante legẽ.

¶ P. ad cerimonias sacroꝝ ptinet ɔstructio altaris ⁊ eius ɔiunctio: sed ista fuerũt añ legẽ: legit. n. Heñ. 12. q Abraã edificauit altare dño. ⁊ de Jacob dr Heñ. 28. q tulit lapidem ⁊ erexit in titulũ fundẽs oleũ desup. q̃ cerimõie legales fuerũt añ legẽ.

¶ P. iter sacramẽta legalia ꝓmũ dr fuisse circũcisio: sz circũcisio fuit añ legẽ: vt pz Heñ. 17. filr etiam Melchisedech erat sacerdos dei sũmi. q̃ cerimõia sacramẽtoꝝ fuerũt añ legẽ.

¶ P. Discretio mundoꝝ aialium ab imūdis ptinet ad cerimonias obseruantiaꝝ: vt supra dictū est: sz talis distinctio fuit ante legē. Dicit. n. Heñ. 7. Ex oibus mūdis aialibus tol le septena: ꝛ septena: de animātibus vo imūdis duo ꝛ duo. ergo cerimonie legales fuerūt ante legē. ¶ Sed ꝺtra ē qō dicit Deutro. 6. Hec sunt p̄cepta ꝛ cerimonie que mādauit dñs deus noster vt docerem vos: nō aūt indiguissent super his doceri si p̄us p̄dicte cerimonie fuissent. ergo cerimonie legis nō fuerūt ante legem. ¶ Rñ°. dōm ꝙ sicut ex dictis ps: cerimonie legis ad duo ordinabant. s. ad cultū ꝛ ad figurandum xp̄m. Quicūqꝫ aūt colit deuꝫ opz ꝙ p aliqua determinata eū collat que ad exteriorē cultū ptinēt. Determinatio aūt diuini cultus ptinet ad cerimonias: sicut etiā determinatio eoꝝ p que ordinamur ad ꝓximū ptinet ad p̄cepta iudicialia: vt supra dictū est: ꝛ ideo sicut iter boies cōmunitер erant aliqua iudicialia: nō tamē ex auctoritate legis diuine instituta: sed rōne boīum ordinata: ita etiā erāt quedā cerimonie nō ꝺ ex auctoritate alicuius legis determinate: sed solū ſm voluntatē ꝛ deuotionē boīum deum colentiū: sed qz etiā ante legē fuerūt quidā viri p̄cipui ꝓphetico spū pollentes: credēdum est ꝙ ex instinctu diuino q̄si ex quadam p̄nata lege inducerent ad aliquē certū modū colendi deū qui ꝛ cōueniens esset interiori cultui: ꝛ etiā ꝓgrueret ad significandū xp̄i mysteria que figurabant etiā p alia eorū gesta: ſz illud. i. ad Cor. 10. Dia ī figura ꝓtingāt illis. Que runt igit ante legē q̄dam cerimonie: nō tamē cerimonie legis: qz nō erāt p aliquā legis latione institute. ¶ Ad p̄mū ergo dōm ꝙ huiusmodi oblatiōes ꝛ sacrificia ꝛ holocausta offerebāt antiq ante legē ex q̄dam deuotiōe ꝓprie volūtatis ſm ꝙ eis videbat ꝓueniens: vt in reb° quas a deo acceperāt q̄s ī reuerentiā diuinā offerrent: ꝓtestarent se colere deū q est oīum p̄ncipiū ꝛ finis. ¶ Ad scōm dōm ꝙ etiaz sacra q̄dam instituerūt: qz videbat eis ꝓueniēs vt in reuerētiā diuinā essent aliq̄ loca ab alys distincta diuino cultui mācipata. ¶ Ad tertiū dōz ꝙ sacramētū circūcisionis p̄cepto diuino fuit statutū ante legē: vnde nō pōt dici sacramētū legis quasi ī lege institutū: sed solū quasi in lege obseruatū: ꝛ boc est qō dñs dicit Jo. 7. Circūcisio nō ex Moyse est: sz ex patrib°. Sacerdotiū etiā erat ante legē apud colētes deum ſm humanā determinationē q bāc dignitatez p̄mogenitis attribuebant. ¶ Ad quartū dōm q̄z distinctio mūdoꝝ aialiuz ꝛ mundoꝝ nō fuit ante legez q̄tuz ad esuz: cū dictū sit Heñ. 9. Omne qō mouet ꝛ viuit erit vobis in cibū: sed solū q̄tum ad sacrificioꝝ oblationē: qz de q̄busdaz determinatis aialibus sacrificia offerebāt: si tamē quātū ad esum erat aliq̄ aialium discretio: hoc nō erat: qz esus illoꝝ reputaret illicitus cū nulla lege esset ꝓhibitus: sed pp abominationē vel ꝓsuetudinē: sicut ꝛ nūc videmus ꝙ aliq̄ cibaria sūt ī aliquibus terris abominabilia que ī alys comedūtur.

Ad secundum sic ꝓcedit. Videt ꝙ cerimonie veteris legis habebāt virtutē iustificādi tpe legis. Expiatio. n. a peccato ꝛ consecratio boīs ad iustificationē ptinēt: sz Exo. 29. dr: ꝙ p aspr̄sionez sanguinis ꝛ unctionē olei ꝓsecrabātur sacerdotes ꝛ vestes eoꝝ: ꝛ Leuit. 16. dr: ꝙ sacerdos p aspr̄sionem sanguinis vituli expiabat sanctuariū ab imūdicys filioꝝ israel: ꝛ a p̄uaricatiōibus eoꝝ atq̄ peccatis: ergo cerimonie veteris legis hēbant virtutē iustificādi. ¶ P. Jd p qō bō placet deo ad iustitiaz ptinet: ſm illud ps. Justus dñs ꝛ iustitias dilexit. sed p cerimonias alig deo placebāt: sz illud Leuit. 10. Quō potui placere dño in cerimonys mēte lugubri. ergo cerimonie veteris legis habebāt virtutez iustificādi. ¶ P. Ea q̄ sunt diuini cultus magis ptinēt ad aiaz q̄z ad corpus: ſm illud ps. Lex dñi imaculata ꝓuertens aias. sz p cerimonias veteris legis mūdabatur lepr̄osus: vt dicit Leuit. 14. ergo multo magis cerimonie veteris legis poterāt mūdare aiam ꝛ iustificādo

¶ Sed ꝺ est qō Aplus dicit Hal. ii. Si data eēt lex q̄ posset iustificare xp̄s gratis moꝛtuus esset. i. sine cā: sed boc ē incōueniens. g̃ cerimonie veteris legis nō iustificabāt. ¶ Rñ°. dōm ꝙ sicut supra dictū est: in veteri lege duplex ī mundicia obseruabat. Una qdem ſpūalis que est imūdicia culpe: alia vero coꝛpalis q̄ tollebat idoneitatē ad cultū diuinū: sic̄ lepr̄osus dicebat imūdus vel ille q tangebat aliqō moꝛtuum: ꝛ sic imūdicia nihil aliud erat q̄z irregularitas q̄dam: ab hac igit imundicia cerimonie veteris legis habebāt virtutem emūdandi: qz huiusmodi cerimonie erāt quedaz remedia adhibita ex ordinatione legis ad tollēdas p̄dictas ī mundicias ex statuto legis inductas: ꝛ ideo Aplus dicit ad Heb. 9. ꝙ sanguis hyrcoꝝ ꝛ tauroꝝ ꝛ cinis vitule aspsus ingnatos sanctificat ad emūdationē carnis: ꝛ sicut ista imundicia que p huiusmodi cerimonias emūdabat erat magis carnis q̄z mētis: ita etiā ipse cerimonie iustitie carnis dicuntur ab ipso Apostolo paꝛ supra. Justicys igt carnis vsq̄ ad tempus coꝛrectionis ꝓpositis. Ab imūdicia vero mētis que est imūdicia culpe nō hēbant vtutez expiādi: ꝛ boc iō: qz expiatio a pctīs nūq̄z fieri potuit nisi p xp̄m q tollit pctā mundi: vt dr̄ Jo. p̄. Et qz mysteriū incarnatōis ꝛ passiōis xp̄i nōdum erat realiter peractū: ille veteris legis cerimonie non poterāt ī se ꝓtinere realr̄ virtutē ꝓfluentē a xp̄o incarnato ꝛ passo: sic̄ ꝓtinēt sacramēta noue legis: ꝛ ideo nō poterāt a pctō mūdare: sic̄ Aplus dic̄ ad Heb. io. ꝙ impossibile ē sanguine tauroꝝ aut hyrcoꝝ auferri pctā: ꝛ boc est qō Hal. 4. Aplus vocat ea egena ꝛ ifirma elemēta. infirma qdem qz nō possunt a pctō mūdare: sz bec ifirmitas ꝓuenit ex eo q sunt egena. i. eo q nō ꝓtinēt in se gr̃am. Poterat aūt mēs fideliū tpe legis p fidem ꝓtingi xp̄o incarnato ꝛ passo: ꝛ ita ex fide xp̄i iustificabant cui° fidei q̄daz ꝓtestatio erat huiusmodi cerimoniaꝝ obseruatio in q̄tū erāt figura xp̄i: ꝛ ideo p pctīs offerebant sacrificia q̄dam ī veteri lege: nō qz ipsa sacrificia a peccato emūdarēt: sz qz erāt quedā ꝓtestatiōes fidei q̄ a pctō mūdabat: ꝛ boc etiā ipsa lex inuit ex modo loquēdi. Dr̄. n. Leuit. 4. ꝛ 5. ꝙ in oblatiōe hostiaꝝ p peccato ozabit p eo sacerdos ꝛ dimittet ei. quasi peccatū dimittat nō ex vi sacrificioꝝ: sed ex fide ꝛ deuotiōe offerentiū. Sciēdum est tamē ꝙ boc ip̄m veteris legis cerimonie a coꝛpalibus imūdicys expiabant: erat ī figura expiatiōis a pctīs q̄ fit p xp̄m. Sic igit p̄z ꝙ cerimonie ī statu veteris legis non habebāt vtutem iustificandi. ¶ Ad p̄mū ergo dōm ꝙ illa scificatio sacerdotū ꝛ filioꝝ eius ꝛ vestiū ipsoꝝ vel quorūcūq̄ alioꝝ p aspsionē sanguis: nihil aliud erat q̄z deputatio ad diuinū cultū: ꝛ remotio ipedimētoꝝ ad emūdationem carnis: ꝛ Aplus dic̄ in p̄figurationē illius scificationis qua Jesus p suū sanguinē scificauit ppl'm. Expiatio etiā ad remotionē huiusmodi coꝛpaliuz ī mundiciaꝝ referēda ē: non ad remotionē culpe. vñ etiā sanctuariū expiari dicit: qō culpe subm eē nō poterat. ¶ Ad scōm dōm ꝙ sacerdotes placebant deo ī cerimonys pp obediētiā ꝛ deuotionē ꝛ fidem rei p̄figurate: nō aūt ꝓpter ipsas res ſm se consideratas. ¶ Ad tertiū dicēdū ꝙ cerimonie ille que erant institute ī emūdatione lepr̄osi: nō ordinabātur ad tollendaz ī mundiciam infirmitatis lepre: quod patet ex boc ꝙ nō adhibebātur huiusmodi cerimonie nisi iam emundato. vnde dicitur Leuit. 14. ꝙ sacerdos egressus de castris cum inuenerit lepram esse mūdatā p̄cipiet ei qui purificatur vt offerat: ꝛc. Ex quo p̄z ꝙ sacerdos cōstituebat iudex lepre emundate: nō autem emūdande. Adhibebātur autē huiusmodi cerimonie ad tollendam ī mundiciam irregularitatis. Dicunt tamē ꝙ quādoqꝫ si cōtingeret sacerdotē errare in iudicando: miraculose lepr̄osus mūdabatur a deo vtute diuina: nō aūt virtute sacrificioꝝ: sicut etiā miraculose mulieris adultere computrescebat femur bibitis aquis in quibus sacerdos maledicta congesserat: vt habetur Numeri. 5.

Ad tertium sic proceditur. Uidetur q cerimonie veteris legis non cessauerunt in xpi aduentu. dr. n. Baruch. 5. Hic est liber mãdatoꝝ dei et lex que est in eternum: sed ad legem ptinebant legis cerimonie. ergo legis cerimonie in eternum durature erant.

¶ p. Oblatio mundati leprosi ad legis cerimonias ptinebat: sz etiam in euangelio ꝓcipitur leproso emũdato vt huiusmodi oblationes offerat. ergo cerimõie veteris legis nõ cessauerũt xpo veniẽte. ¶ p. Manẽte causa manet effectus: sz cerimonie veteris legis habebant quasdam rõnabiles causas iquantum ordinabantur ad diuinum cultum etiam ꝓter hoc q ordinabant in figuram xpi. ergo cerimonie veteris legis cessare nõ debuerunt. ¶ p. Circuncisio erat ista in signum fidei abrae: obseruatio aũt sabbati ad recolẽdum beneficiũ creationis: et alie solemnitates legis ad recolẽdum alia beneficia dei: vt supra dcm est: sz fides abrae est semp imitanda etiam a nobis: et beneficium creationis: et alia dei beneficia semp sunt recolẽda. ergo ad minus circũcisio et solemnitates legis cessare nõ debuerũt

¶ Sz contra é qđ apls dicit ad Col. 2. Nemo vos iudicet i cibo: aut in potu: aut in parte diei festi: aut neomenie: aut sabbatoꝝ q̃ sunt vmbra futuroꝝ. et ad Heb. 8. dr q dicẽdo nouum testamẽtum veterauit ꝓius: qđ aũt antiquatur: et senescit ꝓpe iteritum est.

¶ R ñ°. dõz q oia ꝓcepta cerimonialia veteris legis ad cultuz dei sunt ordinata: vt supra dcm est. exterior aũt cultus ꝓportionari dz iteriori cultui qui consistit in fide: spe: et charitate: vnde fm diuersitatem iteriozis cultus debuit diuersificari exterior cultus.

Potest aũt triplex status distingui iteriozis cultus. Unus qdem fm quez habeẽ fides et spes: et de bonis celestibus: et de his ꝓ que in celestia itroducimur: de vtrisq; qdem sicut de qbusdam futuris: et talis fuit status fidei et spei in veteri lege. Alius aũt est status iteriozis cult° in quo habeẽ fides et spes de celestibus bonis: sicut de qbusdam futuris: sz de bis ꝓ que itroducimur in celestia: sicut de ꝓsentibus: vel ꝓteritis. et iste est status noue legis. Tertius aũt status est in quo vtraq; habeẽ: vt ꝓsentia. et nihil credit vt absens: neq; speratur vt futurũ: et iste est status beatoꝝ. In illo ergo statu beatoꝝ nihil erit figurale ad diuinũ cultum ptinẽs: sed solum gratiaꝝ actio: et vox laudis. et ideo dr Apoc. 21. de ciuitate beatoꝝ. Tẽplum non vidi in ea: dominus. n. deus omnipotẽs tẽplum illius est et agnus. Pari igitur rõne cerimonie ꝑmi status per quas figurabaẽ: et secundus et terti°: veniẽte scõo statu cessare debuerunt: et alie cerimonie iduci que conuenirẽt statui cultus diuini ꝓ tempore illo in quo bona celestia sunt futura: beneficia aũt dei per que ad celestia itroducimur sunt ꝓsentia.

¶ Ad ꝑmum ergo dõm q lex vetus dr eẽ in eternum: fm mozalia qdem simpliciter et absolute: fm cerimonialia vo q̃tum ad vitatem p ea figuratam.

¶ Ad scõm dõm q mysteriũ redẽptionis hũani gñis completum fuit in passione xpi: vñ tunc domin° dixit: ꝯsumatum est: vt habeẽ Jo. 19. et iõ tũc totaliter debuerũt cessare legalia: quasi iaz vitate eoꝝ consumata: in cuius signum in passione xpi velũ tẽpli legit eẽ scissum Matth. 27. et iõ ante passionẽ xpi xpo ꝑdicante: et miracula faciẽte currebant simul lex et euangelium: qz iam mysterium xpi erat ichoatum: sz nondum consumatũ: et ꝓp hoc mandauit xps dominus ante passionẽ leproso: vt legales cerimonias obseruaret.

¶ Ad tertiuz dõm q rõnes litterales cerimoniarum supra assignate referunt ad diuinum cultum: quidem cultus erat in fide venturi. et iõ iam veniente eo qui venturus erat. et cultus ille cessat: et omnes rõnes ad hunc cultum ordinate.

¶ Ad quartum dõm q fides abrae fuit cõmendata in hoc q credidit diuine ꝓmissioni de futuro semine in quo benedicerent omnes gentes. et iõ q̃diu hoc erat futuz: oportebat ptestari fidẽ abrae in circuncisione sed postq̃ iam hoc est perfectum: oportet idem alio signo declarari. s. baptismo qui in hoc circũcisioni succedit: fm illud apostoli ad Col. 2. Circuncisi estis circũcisione: nõ manu facta in expoliatione corporis carnis: sz in circuncisiõe domini nostri yhu xpi cõsepulti ei in baptismo. Sabbatus aũt qõ significabat ꝓmam creationem mutat in diẽ dominicum: in quo commemorat noua creatura ichoata in resurrectione xpi. et sil'r alys solemnitatibus veteris legis noue solẽnitates succedũt. qz beneficia illi populo exhibita significãt beneficia nobis cõcessa p xpm. Unde festo phase succedit festum passionis xpi et resurrectionis. Festo pentecostes in quo fuit data lex vetus succedit festum pentecostes in quo fuit data lex spũs vite. Festo neomenie succedit festuz beate virginis in qua ꝓmo apparuit illuminatio solis. i. xpi per copiam gratie. Festo tubaꝝ succedunt festa apostoloꝝ. Festo expiationis succedunt festa martyrum confessoꝝ. Festo tabernaculoꝝ succedit festum ꝺsecratio nis ecclesie. Festo cetus atq; collecte succedit festuz angeloꝝ: vel etiam festum oĩum sanctorum.

Ad quartum sic procedit. Uideẽ q post passionem xpi legalia possint sine peccato mortali obseruari. Non est. n. credẽduz q apostoli post acceptum spiritũ sanctũ mortal'r peccauerint: cuius. n. plenitudine sunt iduti virtute ex alto: vt dr Luc. vltimo: sz apostoli post aduẽtuz spũs sancti legalia obseruauerũt. dr. n. Actuũ. 16. q Paulus circũcidit Thimotheũ: et Act. 21. dicitur q Paulus fm consilium Jacobi assumptis viris purificatus cũ eis itrauit in tẽplum annuncians expletionem dieꝝ purificationis donec offereẽ ꝓ vnoquoq; eoꝝ oblatio. ergo sine peccato mortali possunt post xpi passionez legalia obseruari.

¶ p. Uitare consortia gẽtiliũ ad cerimonias legis ptinebat: sz hoc obseruauit ꝓmus pastor ecclesie dr. n. ad Gal. 2. q cum venissent qdaz antiochiam subtrahebat et segregabat se Petrus a gentilibus. ergo absq; peccato post passionẽ xpi legis cerimonie obseruari possunt.

¶ p. Precepta apostoloꝝ non iduxerũt hoies ad peccatum: sz ex decreto apostoloꝝ statutum fuit q gẽtiles qdã de ceremonys legis obseruarẽt. dr. n. Actuz. 15. Uisum é spiritui sancto: et nobis nihil vltra ponere oneris vobis q̃ hec necessaria: vt abstineatis vos ab imolatis simulacroꝝ et sanguine: et suffocato: et fornicatione. ergo absq; peccato cerimonie legales possunt post xpi passionem obseruari.

¶ Sz contra est qđ apls dicit ad Gal. 5. Si circũcidemini xps nihil vobis proderit: sz nihil excludit fructum xpi: nisi pctũ mortale. ergo circũcidi: et alias cerimonias obseruare post passionẽ xpi est peccatum mortale.

¶ R ñ°. dõz q omnes cerimonie sunt qdam ptestationes fidei in qua consistit interior dei cultus: sic aũt fidẽ iteriozem põt homo ptestari factis sicut et verbis: et in vtraq; protestatione si aliqd homo falsum ptestatur peccat mortal'r. Quamuis aũt sit eadez fides quam habemus de xpo: et quã antiqui patres habuerũt: tñ qz ipsi ꝑcesserũt xpm: nos aũt sequimur. eadẽ fides diuersis verbis significat a nobis et ab eis: nam ab eis dicebat. Ecce virgo concipiet et pariet filium: q̃ sunt verba futuri tẽporis. Nos aũt idẽ repzesentamus per verba ꝓteriti tẽporis dicẽtes q concepit et peperit. et sil'r cerimonie veteris legis significabãt xpm: vt nasciturus et passurus. nostra aũt sacramẽta significãt ipm: vt natũ et passum. Sicut igit peccaret mortal'r. qui nunc suã fidẽ ptestando diceret xpm nasciturum: qđ antiqui pie et veraciter dicebãt. ita ẽt peccaret mortal'r si qs nunc cerimonias obseruaret. quas antiqui pie et fidel'r obseruabant. Et hoc est qđ augustinus dicit contra Faustuz. Jam non ꝓmittit nasciturus: passurus: resurrecturus: qđ illa sacramenta quodãmodo personabant: sz annunciatur q natus sit: passus sit: resurrexit q̃. hec sacramenta que a christianis aguntur iam personant.

¶Ad ꝑmum ergo dicẽdum ꝙ circa hoc diuersimode sen
serũt videnꝫ Hieronymus ⁊ Augustin⁹. Hieronymus.n. di
stinxit duo tẽpora: vnum tps ante passionem xpi in quo le
galia nõ erãt mortua: q̃si non habẽtia vim obligatoriã: aut
expiatiuã ꝑ suo modo: nec ẽt mortifera. qz nõ peccabant
ea obseruãtes. Statim aũt post passionẽ xpi iceperũt esse
nõ solũ mortua. i. nõ habẽtia vtutẽ ⁊ obligationẽ: sz ẽt mor
tifera: ita. s. ꝙ peccabãt mortaliꝫ quicũq; ea obseruabãt: vñ
dicebat ꝙ apli nunq̃ legalia obseruauerũt post passionez
ꝯm vitatẽ: sz solũ quadã pia simulatione: ne. s. scãdaliçarẽt
iudeos. ⁊ eoꝝ ꝓuersionẽ ipedirẽt: q̃ qdem simulatio sic itel
ligẽda ẽ: nõ qdẽ ita ꝙ illos actꝰ ꝯm rei veritatẽ nõ facerẽt:
sz qz nõ faciẽbãt tanq̃ legis cerimonias obseruantes: sic si
qs pelliculã virilis mẽbri abscinderet pp sanitatẽ nõ cã le
galis circũcisiõis obseruãde. Sz qz idecens videꝫ ꝙ apli
ea occultarẽt pp scãdalũ q̃ ptinẽt ad veritatẽ vite ⁊ doctri
ne: ⁊ ꝙ simulatione vterenꝫ i his q̃ ptinẽt ad salutẽ fideliũ:
iõ ꝓueniẽti⁹ Aug. distinxit tria tpa. Unũ qdẽ añ xpi passionẽ
in quo legalia: nec̃ erãt mortifera: nec̃ mortua: aliud aũt
post tps euãgely diuulgati i quo legalia sũt mortua ⁊ mor
tifera. Tertiũ aũt est tps mediũ. s. a passione xpi vsq; ad di
uulgationẽ euãgely: i quo legalia qdẽ fuerũt mortua: quia
nec̃ vim aliquaz habebãt: nec̃ aligs ea obseruare teneba
tur: non tñ fuerũt mortifera. qz illi q ꝓuersi erãt ad xp̃z ex
iudeis poterãt illa legalia licite obseruare: dũmõ nõ sic po
nerẽt spem i eis ꝙ ea reputarẽt sibi necessaria ad salutem
quasi sine legalib⁹ fides xpi iustificare non posset. Dis ãt
ꝯuertebanꝫ ex gentilitate ad xp̃m nõ inerat cã vt ea ob
seruarẽt: ⁊ iõ Paulus circũcidit Thimotheũ q ex matre iu
dea genit⁹ erat. Titũ aũt q ex gentilib⁹ natus erat circũci
dere noluit. Ideo aũt noluit spũs scũs: vt statim ibiereꝫ
banꝫ bis q ex iudeis ꝯuertebanꝫ obseruatio legaliũ sicut inbibe
differentia iter bos ritꝰ ostenderetꝫ. Nam gẽtilitatis ritꝰ re
pudiabaꝫ tanq̃ oio illicitꝰ: ⁊ a deo semp prohibitꝰ. Ritus
aũt legis cessabat tanq̃ ipletꝰ p xpi passionẽ: vtpote a deo
i figurã xpi istitutꝰ. ¶Ad scõm dõm ꝙ ꝯm Hieronymus
Petrus simulatorie se a gentilib⁹ subtrahebat: vt vitaret
iudeoꝝ scandalũ: quoꝝ erat Aplus: vñ i hoc nullo mõ pec
cauit: sz Paulus eum sibi simulatorie reꝓbẽdit. vt vitaret
scãdalũ gẽtiliũ: quoꝝ erat Aplus. Sz Augu. hoc iprobat.
qz Paulus in canonica scriptura. s. Hal. z. i qua nefas ẽ cre
dere aliqd falsum esse: dicit ꝙ Petrꝰ reprehensibilis erat:
vñ vez est ꝙ Petrꝰ peccauit. ⁊ paulus vere eũ nõ simula
tozie reꝓbendit: nõ aũt peccauit Petrꝰ i hoc ꝙ ad tps lega
lia obseruabat. qz hoc sibi licebat tanq̃ ex iudeis ꝯuerso: sz
peccabat in hoc ꝙ circa legaliũ obseruãtiã nimiã diligẽtiã
adhibebat ne scandaliçaret iudeos: ita ꝙ ex hoc sequebaꝫ
gentiliũ scandalũ. ¶Ad tertiũ dõm ꝙ qdã dixerũt ꝙ illa
ꝓhibitio apostoloꝝ nõ est itelligẽda ad lram: sz ꝯm spũalẽ
itellectũ: vt. s. i ꝓhibitione sanguinis itelligaꝫ ꝓhibitio ho
micidy: i ꝓhibitione suffocati itelligaꝫ ꝓhibitio violentie
⁊ rapine: in ꝓhibitione immolatoꝝ itelligaꝫ ꝓhibitio idola
trie: fornicatio aũt ꝓhibeꝫ tanq̃ p se malũ: ⁊ hãc opinionẽ
accipiũt ex gbusdã glosis q̃ huiusmodi ꝑcepta mystice ex
ponũt. Sz qz homicidiũ ⁊ rapina ẽt apud gentiles reputa
banꝫ illicita: nõ oportuisset sup hoc spãle mãdatũ dari bis
q erãt ex gentilitate ꝯuersi ad xp̃m. Uñ aly dicũt ꝙ ad lit
galiũ: sz pp gulã ꝓximẽdã: vñ dicit Hieronymꝰ sup illud
Ezech. 44. Omne morticinũ ⁊c. condemnãs sacerdotes
ꝙ in cibis: ⁊ ceteris huiusmodi. s. beccupiditate gule nõ cu
stodiũt: sz qz sunt q̃dã cibaria magis delicata ad gulã ꝓuo
cantia nõ videt rõ q̃re fuerũt hec magis q̃ alia ꝓhibita.
Et iõ dõm ꝯm tertiã opinionẽ ꝙ ad lram ista sunt ꝓhibita
nõ ad obseruãdũ cerimonias legis: sz ad hoc ꝙ posset coa
lescere vnio gentiliũ ⁊ iudeoꝝ insimul habitantium:
iudeis. n. ꝓp antiquã ꝓsuetudinẽ sanguis ⁊ suffocatuz erãt
abhoiabilia. Comestio aũt immolatoꝝ simulacris poterat i
iudeis aggenerare circa gẽtiles suspitionẽ redit⁹ ad idola
triã. ⁊ iõ ista fuerũt ꝓhibita ꝑ tpe illo in quo de nouo opor
tebat ꝓuenire in vnũ gentiles ⁊ iudeos: ꝑcedẽte aũt tẽpo
re cessante cã cessat effect⁹. manifestaa teuãgelice doctri
ne vitate i qua dñs docet ꝙ nihil qõ ꝑ os itrat: coinquinat
hoiez: vt dr Matth. 15. ⁊ ꝙ nihil ẽ reyciẽdũ qõ cũ gratiaꝝ
actiõe ꝑcipiꝫ: vt. i. ad Thimoth. 4. dr. Fornicatio aũt ꝓhi
betur ꝑcialr. qz gentiles nõ reputabant eã eẽ pctm̃.

¶Questio. CIIII.

Onsequenter ꝓsiderãdũ est õ
ꝑceptis iudicia
lib⁹. Et ꝑmo ꝓsiderãdũ est de ipis i cõi.
Scõo de rõnibus eoꝝ. ¶Circa ꝑmuz
querũtur quattuor. Primo que sũt iudi
cialia ꝑcepta. Scõo vtꝝ sint figuralia.
Tertio de duratione eoꝝ. Quarto de
diffinitione eorum.

Ad primum sic ꝓcediꝫ. Uideꝫ ꝙ rõ ꝑceptoz̃
iudicialiũ nõ ꝓsistat in hoc ꝙ sunt
ordinãtia ad ꝓximũ. Judicialia. n. ꝑcepta a iudicio dñr: sz
multa sunt alia gb⁹ hõ ad ꝓximuz ordinaꝫ q̃ non ptinent
ad ordinationẽ iudicioꝝ. non ergo ꝑcepta iudicialia dñr q
bus hõ ordinaꝫ ad ꝓximum. ¶Ꝑ. Precepta iudicialia a
moralib⁹ distinguunꝫ: vt supra dcm ẽ: sz multa ꝑcepta mo
ralia sunt gb⁹ hõ ordinaꝫ ad ꝓximũ: sicut ꝑz i septẽ ꝓcepꝫ
ptis scõe tabule. ñ ergo ꝑcepta iudicialia dñr ex hoc ꝙ ad
ꝓximũ ordinãt. ¶Ꝑ. Sicut se habẽt ꝑcepta cerimõialia
ad deũ: ita se habẽt iudicialia ꝑcepta ad ꝓximũ: vt supra di
ctũ est: sz iter ꝑcepta cerimonialia sunt q̃dã q̃ ptinẽt ad se
ipsum: sic obseruãtie ciboꝝ ⁊ vestimẽtoꝝ. de gb⁹ supra di
ctũ est. ergo ꝓcepta iudiciala nõ ex hoc dñr ꝙ ordinent
hoiem ad ꝓximũ. ¶Sz ꝫ est qõ dr Ezech. 19. Inter cete
ra bona opa viri iusti si iudiciũ vez fecerit iter viz ⁊ viz:
sz iudicialia ꝑcepta a iudicio dñr. ergo ꝓcepta iudicialia
videnꝫ dici illa q̃ ptinẽt ad ordinationẽ hoium adinuicez.
¶Ꝫ. dõm ꝙ sic ex supra dictis ꝑz. preceptoꝝ cuiuscunq;
legis q̃dã hñt vim obligãdi ex ipso dictãmine rõnis. qz na
turalis rõ dictat hoc eẽ debitũ fieri vel vitari: ⁊ huiusmodi
ꝓcepta dñr moralia eo ꝙ a rõne dñr mozes hũani. Alia
vo ꝓcepta sunt q̃ nõ hñt vim obligãdi ex ipso dictamine
rõnis. qz. s. i se ꝓsiderata non hñt absolute rõnẽ debiti vel
idebiti: sz hñt vim obligãdi ex aliqua istitutione diuina: vl
humana. ⁊ huiusmodi sunt determinationes q̃dã moraliũ
ꝓceptoꝝ. Si igr determinenꝫ moralia ꝓcepta ꝑ istitu
tionẽ diuinã i his ꝑq̃ ordinaꝫ hõ ad deũ: talia dicenꝫ ꝓce
pta cerimonialia: si aũt i his q̃ ptinẽt ad ordinationẽ ho
minũ adinuicẽ talia dicenꝫ ꝓcepta iudicialia. In duob⁹
ergo ꝓsistit rõ iudicialiũ ꝑceptoꝝ. s. vt ptineant ad ordina
tionẽ hoium adinuicẽ: ⁊ vt nõ habeãt vim obligãdi ex so
la rõne: sz ex istitutione. ¶Ad ꝓmum ergo dõm ꝙ iudicia
exercenꝫ officio aliquoꝝ ꝓncipũ q hñt prãtẽ iudicãdi. Ad
ꝓncipẽ aũt ptinet nõ solũ ordinare de his q̃ veniunt in liti
giũ: sz ẽt de volũtaryis ꝯctib⁹ q iter hoies fiũt: ⁊ de oib⁹ pti
nẽtib⁹ ad ppli cõitatẽ ⁊ regimẽ. vñ ꝑcepta iudicialia ñ solũ
sunt illa: q̃ ptinẽt ad lites iudicioꝝ: sz ẽt q̃cunq; ptinent ad
ordinationẽ hoium adinuicẽ q̃ subest ordinatio ni ꝓncipis
tanq̃ supmi iudicis. ¶Ad scõm dõm ꝙ rõ illa ꝓcedit de
ꝑceptis ordinãtib⁹ ad ꝓximũ q̃ hñt viz obligãdi ex solo di
ctamine rõnis. ¶Ad 3m dõm ꝙ ẽt i his q̃ ordinãt ad deuz
q̃dã sunt moralia: q̃ ipsa rõ fide iformata dictat: sicut deuz
eẽ amãdũ ⁊ colẽdũ. Quedã vo sunt cerimonialia q̃ nõ hñt
viz obligatõis: nisi ex istitutõe diuina. Ad deũ aũt ptinent
nõ solũ sacrificia oblata deo: sz ẽt q̃cũq; ptinẽt ad idonei

tatem offerrentium: ⁊ deum colentium. Dominꝰ enim ordinat in deū: sicut in finē: ⁊ iō ad cultū dei ꝓtinent: ⁊ ꝓ ꝫ ad cerimonialia p̄cepta q̄ hō habeat quādā idoneitatē respectu cultꝰ diuini: ſz hō non ordinat ad ꝓximū: ſic i finez: vt oporteat eū disponi i seipso i ordine ad ꝓximū. Hec. n. est ꝓparatio seruoꝝ ad dños: q id qō sunt dominoꝝ sūt: ſz p̄m i ꝓmo politice. ⁊ iō non sunt aliq̄ p̄cepta iudicialia ordinātia hoiem i seipso: ſz oia talia sunt moralia. qz rō q̄ ē ꝑncipiū moraliū se hz in hoīe respectu eoꝝ q̄ ad ipm ptinēt: sic̄ ꝓnceps vel iudex i ciuitate. Sciēduz tn̄ q̄ qz ordo hois ad ꝓximū magis subiacet rōni q̄ ordo hois ad deū: plura p̄cepta moralia inueniunt̄ p q̄ ordinat̄ hō ad ꝓximum q̄ p que ordinat̄ hō ad deū: ⁊ ꝓpter hoc etiā oportuit plura essa cerimonialia in lege q̄ iudicialia.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet̄ q̄ p̄cepta iudicialia non figurent aliquid. Hoc. n. vī eē ꝓpriū cerimonialiū p̄ceptoꝝ q̄ sint in figurā alicuiꝰ rei ĩstituta: ſi igī ēt p̄cepta iudicialia aliqd figurent nō erit dīa ĩter iudicialia ⁊ cerimonialia p̄cepta. ℂ ℙ. Sicuti illi pp̄lo iudeoꝝ data sunt q̄dā iudicialia p̄cepta: ita ēt alijs pp̄lis gentiliū: ſz iudicialia p̄cepta alioꝝ pp̄loꝝ nō figurāt aliqd: ſz ordināt gd fieri debeat. ergo videt̄ q̄ nec̄ p̄cepta iudicialia veteris legis aliqd figurarēt. ℂ ℙ. Ea q̄ ad cultū diuinū ptinēt figuris q̄busdā tradi oportuit. qz ea q̄ dei sunt supra nr̄am rōnē sunt: vt supra dctm̄ est: ſz ea que sunt ꝓmoꝝ: nō excedunt rōnē nr̄am. ergo p iudicialia q̄ ad ꝓximū nos ordināt: nō oportuit aliqd figurari. ℂ Sz ℨ est q̄ Exo. xi. iudicialia p̄cepta allegorice: ⁊ moraliter exponunt̄. ℂ ℝ°. dōm q̄ dupl̄r ꝓtingit aliq̄ p̄ceptū eē figurale. Uno mō ꝑ ⁊ per se. qz. ſ. ꝑncipaliter rē ĩstitutū ad aliqd figurādū. ⁊ hoc mō p̄cepta cerimonialia sunt figuralia: ad hoc. n. sūt ĩstituta: vt aliqd figurēt ptinēs ad cultū dei: ⁊ ad mysteriū xp̄i. Quedā vō p̄cepta sunt figuralia non ꝓmo ⁊ p se ſz ex ꝓsequēti. ⁊ hoc mō p̄cepta iudicialia veteris legis sūt figuralia: nō. n. sūt ĩstituta ad aliqd figurādū: ſz ad ordinādū statū illiꝰ pp̄li fm iustitiaz ⁊ egtatē: ſz ex ꝓsequēti aliqd figurabāt̄ ĩquātū. ſ. totꝰ statꝰ illiꝰ pp̄li q̄ p huiusmodi p̄cepta disponebat̄ figuralis erat fm illud. i. ad Coz. io. Oia in figura ꝓtingebāt illis. ℂ Ad ꝓmū ergo dōm q̄ p̄cepta cerimonialia alio mō sunt figuralia q̄ iudicialia: vt dctm̄ est.

ℂ Ad scōm dōm q̄ pp̄lus iudeoꝝ ad hoc electꝰ erat a deo q̄ ex eo xp̄s nasceret̄. ⁊ iō oportuit totū illiꝰ pp̄li statū eē ꝑ pheticū ⁊ figuralē: vt aug. dic̄ ℨ Faustū: ⁊ pp̄ hoc ēt iudicialia illi pp̄lo tradita magis sunt figuralia q̄ iudicialia alijs pp̄lis tradita: sic̄ ēt bella ⁊ gesta illiꝰ pp̄li exponunt̄ mystice: nō aūt bella vel gesta assyrioꝝ: vel Romanoꝝ q̄uis lōge clariora fm hoies fuerint. ℂ Ad tertiū dōz q̄ ordo ad ꝓximū i pp̄lo illo fm se ꝓsideratꝰ pernꝰ erat rōni. sed fm q̄ referebatur ad cultū dei supabat rationem: ⁊ ex hac parte erat figuralis.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uī q̄ p̄cepta iudicialia veteris legis ꝓpriā obligationez habeāt. ℙrecepta. n. iudicialia ptinēt ad vtutē iustitie: naz iudiciū dī iustitie executio: iustitia aūt ē ꝑpetua: ⁊ imortal̄ vt dī Sap̄. ꝓmo. ḡ obligatio p̄ceptoꝝ iudicialiū ē ꝑpetua. ℂ ℙ. Institutio diuia ē stabilioz. q̄ ĩstitutio hūana: ſz p̄cepta iudicialia hūanaꝝ legū hñt ꝑpetuā obligationē. ergo multo magis p̄cepta iudicialia legis diuine. ℂ ℙ. Apl̄s dicit ad Heb. 7. q̄ reprobatio fit p̄cedētis mādati ꝓp ĩfirmitatē ipsiꝰ: ⁊ ĩ vtilitatē: qō gdē vez ē de mādato cerimoniali qō nō poterat facere pfectū iuxta ꝓscientiā seruiēte solū mō ĩ cibis ⁊ ĩ poribꝰ: ⁊ varys baptismatibus: ⁊ ĩstitys carnis: vt apl̄s dic̄ ad Heb. 9. ſz p̄cepta iudicialia erāt vtilia ⁊ efficacia ad id ad qō ordinabant̄. ſ. ad iustitiā ⁊ egtatē ĩter hoies ꝓstituēdā. ergo p̄cepta iudicialia veteris legis nō reprobantur: sed adhuc efficaciam habent. ℂ Sed contra ē qō apl̄us dicit ad Heb. 7. q̄ trāslato sacerdotio necesse est vt legis trāslatio fiat: ſz sacerdotiuz ē trāslatū ab aaron ad xp̄m. ergo ēt ⁊ tota lex ē trāslata. nō ergo iudicialia p̄cepta adhuc obligationē hñt. ℂ ℝ°. dōz q̄ iudicialia p̄cepta habuerūt ꝑpetuā obligationē: ſz sunt euacuata p aduentū xp̄i. al̄r tn̄ q̄ cerimōialia: nā cerimonialia a deo sūt euacuata: vt nō solū sint mortua: ſz ēt mortifera obseruātibꝰ post xp̄m: maxime post euāgeliū diuulgatū. p̄cepta aūt iudicialia sunt qdē mortua. qz nō hñt vim obligādi: nō tn̄ sūt mortifera: qz si qs ꝓnceps ordinaret in regno suo illa iudicialia obseruari nō peecaret: nisi forte hoc mō obseruarent: vel obseruari mādarent̄ tanq̄ habētia vim obligādi ex veteris legis ĩstitutōe. talis. n. ītētio obseruādi eēt mortifera: ⁊ huiꝰ differētie rō ꝑt accipi ex ꝓmissis. Dctm̄ est. n. q̄ p̄cepta cerimonialia sunt figuralia ꝓmo ⁊ p se tanq̄ ĩstituta ꝓncipal̄r ad figurādū christi mysteria vt futura: ⁊ iō ipsa obseruatio eoꝝ ꝓtestatur fidei veritati fm quaz ꝓfitemur illa mysteria iā eē cpleta. ℙrecepta aūt iudicialia nō sunt ĩstituta ad figurādū: ſz ad disponēdū statū illiꝰ pp̄li q̄ ordinabat̄ ad christū. ⁊ iō mutato statu illiꝰ pp̄li xp̄o iā veniente iudicialia p̄cepta obligatōez amiserūt. ℨ ex. n. fuit pedagogus ducēs ad xp̄m: vt dī ad Hal. ȝ. qz tn̄ huiusmodi iudicialia p̄cepta non ordinant̄ ad figurādū. ſz ad aliqd fidēdū: ipa eoꝝ obseruatio absolute nō ꝓiudicat fidei vitati: ſz ītentio obseruādi tanq̄ ex obligatione legis ꝓiudicat vitati fidei. qz p hoc haberēt̄ q̄ statꝰ ꝓzis pp̄li adhuc duraret: ⁊ q̄ xp̄s nōdū venisset. ℂ Ad ꝓmuz ergo dōm q̄ iustitia q̄dē ꝓpter tuo est obseruāda: ſz determinatio eoꝝ q̄ sunt iusta fm illi tutionē humanā vel diuinā oz q̄ variet̄ fm diuersum hominū statū. ℂ Ad scōm dōz q̄ p̄cepta iudicialia ab hoīb̄ ĩstituta hñt ꝑpetuā obligationē manēte illo statu regimis: ſz si ciuitas vel gens ad aliud regimē deueniat oz leges mutari. nō. n. eedē leges ꝓueniūt ĩ democratia q̄ ē ptās pp̄li: ⁊ ĩ obligarchia q̄ ē ptās diuitū: vt ꝑz pp̄m i sua politica. ⁊ iō et mutato statu illiꝰ pp̄li oportuit p̄cepta iudicialia mutari. ℂ Ad tertiū dōm q̄ illa p̄cepta iudicialia disponebāt̄ populū ad iustitiā ⁊ egtatē fm q̄ ꝓueniebat illi statui: ſz post xp̄m statuz illiꝰ pp̄li oportuit mutari: vt iam in christo non esset discretio gentilis ⁊ iudei: sicut antea erat: ⁊ ꝓpter hoc oportuit ēt p̄cepta iudicialia mutari.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uī q̄ p̄cepta iudicialia nō possint hr̄e aliquā certā ois. uisionē. ℙrecepta. n. iudicialia ordināt hoies adinuicē: sed ea q̄ ĩter hoies ordinari oz ĩ vsum eoꝝ veniētia nō cadunt sub certa distinctione cū sint ĩfinita. ergo p̄cepta iudicialia non pñt hr̄e certā distinctionē. ℂ ℙ. ℙrecepta iudicialia sunt determinatōes moraliū: ſz moralia p̄cepta nō vident hr̄e aliquā distinctionē nisi fm q̄ reducunt̄ ad p̄cepta decalogi. q̄ p̄cepta iudicialia nō hñt aliquā certā distinctōes. ℂ ℙ. ℙrecepta cerimonialia. qz certā distinctionē hñt eorum distinctio i lege inuiť dī q̄dā vocant̄ sacrificia. q̄dam obseruātie: ſz nlla distictio inuiť i lege p̄ceptoꝝ iudicialiū. ergo vī q̄ nō habeāt certā distinctionē. ℂ Sz ℨ. Ubi ē oz do oz q̄ sit distictio: ſz rō ordinis maxime ptinet ad p̄cepta iudicialia p q̄ ppl̄s ille ordinabat̄: ergo maxime debēt hr̄e distinctionē certā. ℂ ℝ°. dōm q̄ cū lex sit q̄si q̄dā ars hūane vite ĩstituēde vel ordinānde: sic̄ ĩ vnaq̄q; arte ē certa distinctio regulaꝝ artis. ita oz ĩ q̄lz lege eē certā distinctionē p̄ceptoꝝ: al̄r. n. ipsa cfusio vtilitatē legis auferret. ⁊ iō dōm est q̄ p̄cepta iudicialia veteris legis p q̄ hoies adducebant̄: distinctionē hñt fm distinctionē ordinationis hūane. Quadruplex aūt ordo ĩ aliquo pp̄lo ĩueniri ptiōis hūane. Quadruplex aūt ordo ĩ aliquo pp̄lo ĩueniri ptiōis hūane. Unꝰ qdē ꝓncipū pp̄li ad subditos. alius aūt subditoꝝ adiuuē. terti⁹ aūt eoꝝ q̄ sunt de pp̄lo ad extraneos. quarꝰ aūt ad domesticos: sic̄ ꝑris ad filiū: vxoris ad virū: ⁊ dñi ad seruū ⁊ fm istos q̄tuoꝝ ordines distingu. ñt p̄cepta iudicialia ve

teris legis. dantur autem quedam precepta de institutiõe
pncipũ: z officio eox. z de reuerẽtia eis exhibẽda: z hec est
vna ps iudicialiũ pceptox. Dant̃ ẽt q̃dã pcepta ptinẽtia ad
ciues adinuicẽ. puta circa emptiones z vẽditiones. z iudi
cia z penas. z hec est scõa ps iudicialiũ pceptox. Dant̃ etiã
q̃dã pcepta ptinẽtia ad extraneos. puta de bellis ꝺ hostes
z de suscẽptione peregrinox: z aduenax. z hec tertia ps iu
dicialiũ pceptox. Dant̃ ẽt i lege q̃dã pcepta ptinẽtia ad do
mesticã ꝺuersationẽ: sic̃ de seruis z vxoribꝰ z filijs. z hec ẽ
quarta ps iudicialiũ pceptox. ¶ Ad pmũ ergo dõm q ea
q̃ ptinẽt ad ordinationẽ hoĩum adiuicẽ: sunt q̃dẽ numero
ifinita: ꝟ tñ reduci pñt ad aliq̃ certa fm differẽtiã ordina
tionis bũane: vt dcm ẽ. ¶ Ad scõz dõz q pcepta decalogi
sunt pma i gñe moraliũ: vt supra dcm ẽ. z iõ ꝺueniẽter alia
pcepta moralia ꝟ ea distinguunt̃: ꝟ pcepta iudicialia z ceri
monialia hñt aliã rõnẽ obligationis: non q̃dẽ ex rõne nãli
ꝟ ex sola institutiõe: z iõ distinctiõis eox alia ẽ rõ. ¶ Ad ztm
dõm q ex ipsis rebꝰ q̃ p precepta iudicialia ordinant̃ in le
ge inuit lex distinctionem iudicialium preceptox.

¶ Questio. CV.

DEinde ꝺsiderãdũ est ꝺ rõne iudi
cialiũ pceptox. ¶ Et cir
ca hoc q̃runt̃ q̃tuor. p ꝺ rõne pceptox
iudicialiũ q̃ ptinẽt ad pncipes. z° ꝺ his
q̃ ptinẽt ad ꝺuictũ hoĩum adiuicẽ. z° ꝺ
his q̃ ptinẽt ad extraneos. 4° de his q̃
ptinẽt ad domesticã conuersationem.

Ad primum sic̃ pceditur. Ur̃ q inconuenienter
lex vet̃ de pncipibꝰ ordinauerit.
Quia vt phs dic̃ i. z. politice. ordinatio ppli pcipue depen
det ex maximo pncipatu: ꝟ in lege nõ iuenit̃ qualr debeat
istitui suprem̃ pnceps. Jnuenit̃ aũt de iferiorib̃ pncipib̃
pmo qdez Exo. 18. Prouide de oĩ plebe viros sapiẽtes zc. z
Numeri. ii. Congrega mihi. 70. viros de seniorib̃ israel. z
Deutro. pmo. Date ex vobis viros sapiẽtes z gnaros zc. er
go insufficiẽter lex vet̃ pncipes ppli ordinauit. ¶ Ꝑ. Opti
mi est optima adducere: vt Plato dic̃: ꝟ optima ordinatio
ciuitatis vel ppli cuiuscũq; ẽ: vt gubernet̃ p regẽ. q; huius
modi regnũ maxime repsentat diuinũ regimẽ quo vn̄ ds
mũdũ gubernat. a pncipio igr̃ lex debuit regẽ ppli institue
re. z nõ pmittere hoc eox arbitrio: sic̃ pmittit̃ Deutro. 17.
Cũ dixeris. ꝓstituã sup me regẽ: euz ꝓstitues zc. ¶ Ꝑ. Sic̃
ds Matth. iz. Oẽ regnũ i seipm diuisum desolabit̃. q̃ ẽt
experimẽto patuit ipplo iudeox: in quo fuit diuisio regni
destructionis cã: ꝟ pcipue ds itẽdere ea q̃ ptinẽt ad cõem
salutẽ ppli. ergo debuit i lege phiberi diuisio regni i ,duos
reges. nec ẽt ds debuit hoc auctoritate diuina itroducere: sic̃ legit̃
itroductũ auctoritate dñi i gabiaz sylontẽ ppbam. z. Re
gũ .ii. ¶ Ꝑ. Sic̃ sacerdotes istituunt̃ ad vtilitatẽ ppli i his
q̃ ad deũ ptinẽt: vt ps Heb. 5. ita pncipes ẽt istituunt̃ ad vti
litatẽ ppli i reb̃ humanis: ꝟ sacerdotib̃ z leuitis q sunt in
lege deputant̃ aliq̃ ex qb̃ viuere debeãt: sic̃ decime z pmi
cit. z multa alia huiusmodi. ergo sil̃r pncipib̃ ppli debue
runt aliq̃ ordinari: vñ sustentarent̃. z pcipue cũ ibibita sit
eis munex acceptio: vt ps Exo. zz. Nõ accipietis munera
q̃ excecãt ẽt prudentes: z subuertũt vba iustox. ¶ Ꝑ. Sic̃
regũ est optimũ regimen. ita tyrannis ẽ pessima corruptio
regimĩs: ꝟ dñs regi istituẽdo istituit ius tyrãnicuz. Dr̃. n. i.
Regũ. 8. Hoc erit ius regis q̃ iperatur ẽ vobis: filios ve
stros tollet zc. ergo icõueniẽter fuit ꝓuisuz p legẽ circa pn
cipũ ordinationem. ¶ Sz ꝺ ẽ q ppls israel de plenitudie
ordinationis commẽdatur Numeri. z4. q pulchra taber
nacula tua Jacob: z tẽtoria tua israel: ꝟ pulchritudo ordia
tionis ppli dependet ex pncipib̃ bene istitutis. ergo p legez
ppls fuit circa pncipes bene istitutꝰ. ¶ Ꝛ°. ꝺz q circa bo
nã ordinationẽ pncipũ i aliq̃ ciuitate vel gẽte duo sunt at
tendenda: quoꝝ vnum est vt omnes aliquam partem
habeãt in pncipatu. p boc. n. ꝓseruat̃ pax ppli: z oẽs talem
ordinationẽ amãt z custodiũt. vt dr̃ i. z. politice. aliud ẽ q̃ ꝺ
attendit̃ fm spẽm regimis vel ordinatõis pncipatuũ: cuiꝰ
cũ sint diuerse spẽs: vt phs tradit i. z. politice: pcipue tñ est
vnũ regimẽ i quo vnus pncipat̃ fm vtutẽ z aristocraciã. i.
ptãs optimox i q̃ aliq pauci pncipant̃ ꝟ vtutẽ: vñ optima
ordinatio pncipũ est in aliq̃ ciuitate vel regno i qua vnꝰ p fi
cit̃ fm vtutez q oibꝰ pslt. z sub ipso sunt aliq pncipates fm
vtutez: z tñ talis pncipatꝰ ad oẽs ptinet: tũ q; ex oibꝰ eligi
pñt: tũ q; ẽt ab oibꝰ eligunt̃. Talis. n. est optima politia bñ
ꝺmixta ex regno iquãtũ vnꝰ pest: z aristocratia iquãtum
multi pncipant̃ fm vtutẽ: z ex democratia. i. ptãte ppli: iq̃ꝫ
tum ex popularibꝰ possunt eligi pncipes. z ad ppli pm ptinet
electio pncipũ. z hoc fuit istitutũ ꝟ legẽ diuinã. Nã Moy
ses z eiꝰ succcessores gubernabãt ppli pm q̃si singulariter oĩ
bus pncipates qb̃ est q̃dã spes regni. Eligebant̃ aũt. 7z. se
niores fm vtutẽ. Dr̃. n. Deutro. pmo. Tuli de vestris tribu
bus viros sapientes z nobiles: z ꝺstitui eos pncipes. z hoc
erat aristocraticũ: ꝟ democraticũ erat q ipsi ꝺ oĩ ppl̃o eli
gebãt̃. Dr̃. n. Exo. 18. Prouide ꝺ oĩ plebe viros sapiẽtes zc.
z ẽt q ppls eos eligebat: vnde dr̃ Deutro. pmo. Date ex vo
bis viros sapiẽtes zc. vnde ps q optima fuit ordinatio pn
cipũ quã lex istituit. ¶ Ad pmũ ergo dõm q ppls ille sꝺ
spali cura dei regebat̃: vnde dr̃ Deutro. 7. Te elegit domi
nus deꝰ tuꝰ: vt sis eis ppls peculiaris. z iõ istitutionẽ sũmi
pncipis dñs sibi reseruauit: z hoc ẽ q̃ ꝺ Moyses petiuit Nu
meri. z7. Prouideat dominꝰ deꝰ spũz oĩs carnis hoĩez q
sit sup multitudinẽ hãc. z sic ex dei ordinatione istitutꝰ est
Josue i pncipatu post Moysen. z de singulis iudicib̃ qui
post Josue fuerũt legit̃ q ꝺ deꝰ suscitauit ppl̃o saluatorez. z
q spũs domini fuit i eis: vt ps Judicũ. z. Et iõ ẽt electionẽ
regis nõ ꝺmisit dominꝰ ppl̃o: ꝟ sibi reseruauit: vt ps Deu
tro. i7. Euz constitues regẽ quem dominꝰ deꝰ tuꝰ elegerit.
¶ Ad scõm ꝺz q regũ ẽ optimũ regimẽ ppli si nõ corrũ
pat̃: ꝟ pp magnã ptãtẽ q̃ regi ꝺcedit̃ de facili regimẽ rege
nerat̃ i tyrrãnidẽ nisi sit pfecta vtꝰ ei⁹ cui talis ptãs ꝺcedit̃:
q; nõ est nisi vtuosi pene ferre bonas fortunas vt philoso
phus dic̃ i. io. ethi. pfectꝝ aũt vtꝰ i paucis iuenit̃: z precipue
iudei crudeles erãt z ad auariciã pni: p q̃ vitia maxie bo
mines i tyrrannidẽ decidũt. Et iõ dominꝰ a pncipio eis re
gem nõ istituit cũ plena ptãte: ꝟ iudicẽ z gubernatorẽ i eo
ruz custodiã: ꝟ postea regẽ ad petitionẽ populi q̃si ꝺdigna
tus ꝺcessit: vt ps p boc q̃ ꝺixi ad Samuelẽ. i. Regum. 8.
Non te abiecerũt: ꝟ me ne regnẽ supeos. Jnstituit tamen
a pncipio circa regẽ istituẽdũ: pmo qdem modũ eligendi: i
quo duo determinauit: vt. ſ. i ei⁹ electione expectarent iu
diciũ domini. z vt nõ facerẽt regẽ alteriꝰ gentis. q; tales re
ges solent pax effici ad gentẽ cui pficiunt̃: z p ꝺsequens
nõ curare de eis. Scõo ordinauit circa reges istitutos q̃li
ter deberent se hr̃e q̃tũ ad seipsos: vt. ſ. nõ multiplicarent
curr̃ z equos: neq; vxores neq; ẽt imensas diuitias. q; ex
cupiditate hoc pncipes ad tyrranidẽ declinãt. z iustitiam
derelinquũt. Etiã istituit qualiter se deberẽt hr̃e ad deuz:
vt. ſ. sp legerent z cogitarẽt de lege dei: vt sp essent in dei ti
more z obedientia. Jnstituit ẽt qualiter se haberẽt ad sub
ditos suos: vt. ſ. nõ supbe eos ꝺtemnerent: aut oppmerent
neq; ẽt a iustitia declinarẽt. ¶ Ad tertiũ ꝺz q diuisio re
gni z multitudo regũ magis est populo illi data i penã pro
multis dissensionib̃ eox quas maxime ꝺ regnũ Dauid in
stũ mouerãt q̃s ad eox pfectũ. vnde dr̃ Osee. iz. Dabo tibi
regem in furore meo. z Osee. 8. Jpsi regnauerũt: z non ex
me pncipes extiterũt: z nõ cognoui. ¶ Ad quartũ ꝺm q
sacerdotes p successionẽ originis sacris ꝺputabãt̃. z boc iõ
vt i maiori reuerentia haberent̃ si nõ glibet ex populo pos
set sacerdos fieri: quoꝝ bonoz cedebat i reuerentiã diuini

cultus.⁊ ideo oportuit vt eis specialia quedaz deputarent tam in decimis qz in primicys:qz etiam in oblationib⁹⁹⁹

dium lex adhibuit. Unum quidem vt ꝑm numerum hominū equalr diuideret: vñ dr Numeri.34. Plurib⁹ dabitis latiozē: r pauciozib⁹ angustiozē. Aliud remediū ē: vt possessiones nō imperpetuū alienent: sz certo tpe ad suos possessozes reuertant: vt nō ꝓfundant soztes possessionū. Tertiū remediū est ad huiusmodi ꝓfusionē tollendā vt ꝓximi succedāt morientib⁹. Primo qdē gradu fili⁹. scdo aūt filia tertio fratres. quarto patrui. gnto gcūqꝫ ꝓximg. Et ad diste ctionē soztiū ꝓseruādā vlteri⁹ lex statuit: vt mulieres q̄ sūt heredes nuberent sue trib⁹ hoīb⁹: vt habet Numeri.36. Scdo vo istituit lex: vt cꝫtū ad aliq̄ vsus rez eēt cōmunis r cꝫtū ad curā. ꝑceptū est. n. Deutro. 20. Nō videbis bouē r filr de alys. scdo cꝫtum ad fructus. Concedebat. n. cōiter cꝫtū ad oēs: vt ingressus in vineā amici licite comedere possit: dū tū extra nō deferat. Quātū ad pauperes vo spālr: vt eis relinquerent manipuli obliti: r fruct⁹: r racemi remanētes: vt habet Leuit. 19. r Deutro. 24. r ēt cōmunicabā tur ea que nascebant i septimo āno: vt habet Exo. 23. r Leuit. 25. Tertio vo statuit lex cōmunicationē factā ꝑ eos q sunt rez dñi vnā pure gratuitā: vñ dr Deutro. 14. Anno tertio separabis aliā decimā: veniēt qꝫ leuites r peregin⁹: r pupillus: r vidua: r comedent: r saturabunt. aliā vo recōpensationē vtilitatis: sicut ꝑ venditionē r emptionē: r locationem. r ꝓductionē r ꝑ mutuū: r ite rez ꝑ depositū: de q b⁹ oib⁹ iueniunt ordinationes certe in lege: vñ pz q lex vet⁹ sufficiēter ordinauit ꝓuictū illi⁹ ppli. ¶ Ad primū ergo dom q sicut Aplus dic Ro. 13. Qui diligit ꝓximū legez ipleuit. qz .s. oia ꝑcepta legis ꝑcipue ordinata ad ꝓximū ad hūc finez ordinari vident vt hoīes seinuicē diligāt: ex dilectione aūt ꝓcedit q hoīes sibiinuicē bōa sua ꝓmunicēt. qz vt dr. i. Jo. 3. Qui viderit fratrē suū necessitatē patientē: r clauserit viscera sua ab eo: quo modo charitas dei manet in illo, r iō i tendebat lex hoīes assuefacere: vt facile sibi inuicē sua communicarēt: sic r apls. i. ad Thimot. 6. diuitib⁹ mādat facile tribuere r cōmunicare. nō aūt facile cōmunicatiu⁹ est q nō sustinet q ꝓxim⁹ aliqd modicuz de suo accipiat absqꝫ magno sui detrimēto. r iō lex ordinauit vt liceret ītrātē in vineā ꝓximi racemos ibi comedere: nō aūt extra deferre: ne ex hoc daret occasio grauis damni iferēdi: ex quo pax perturbaret q̄ iter disciplinatos nō ꝓturbat ex modico ꝓ acceptione. sz magis amicitia ꝓfirmat: r assuefiūt hoīes ad aliqd facile cōmunicādū. ¶ Ad scōm dom q lex non statuit q mulieres succederēt in bonis paternis: nisi ex defectu filioꝝ masculoꝝ: tūc aūt necessariū erat vt successio mulieribus ꝓcederet in cōsolationē patris: cui graue fuisset si eius hereditas oīo ad extraneos trāsiret, adhibuit tñ circa hoc lex cautelā debitā ꝑcipiēs: vt mulieres succedentes in hereditate paterna nuberent sue trib⁹ hoīb⁹ ad hoc q soztes tribuū nō confunderent: vt habet Numeri vltimo. ¶ Ad tertiū dom q sicut pbs dicit i scdo politice: regulatio possessionū multū ꝓfert ad ꝓseruationez ciuitatis vel gentis: vñ sicut ipse dicit apud quasdā gentiliū ciuitates statutuz fuit: vt nullus possessionē vendere posset: nisi ꝑ manifesto detrimēto. Si. n. passim possessiones vendant pōt ꝓtingere q oēs possessiones ad paucos ꝓueniāt. r ita necesse erit ciuitatē vel regionē habitatoꝝ euacuari: r iō lex vet⁹ ad huiusmodi periculū remouēdi sic ordinauit q r necessitatib⁹ hoīum subueniret ꝓcedens possessionū venditionem vsqꝫ ad certū tps: r tū periculū remouit: ꝑcipiens: vt certo tpe possessio vendita ad vendētez rediret: r hoc istituit: vt soztes nō cōfunderent: sz sp remaneret eadē distinctio determinata i tribub⁹. quia vo dom⁹ vrbane nō erāt soztе distincte. iō ꝓcessit q in ppetuz vendi possent: sic r mobilia erat certa mēsura possessionis ad quā nō addebat. Poterat autem aliquid addi ad numerum domoꝝ ciuitatis Dom⁹ vo q nō erāt in vrbe: sz i villa muros nō habētes in ppetuū vendi nō poterāt. qz huiusmodi dom⁹ nō ꝓstituuntur nisi ad cultū: r ad custodiā possessionū. r iō lex congrue statuit ius circa vtrunqꝫ. ¶ Ad quartū dom q sic dcm est: intentio legis erat assuefacere hoīes suis ꝑceptis ad hoc q sibiinuicē de facili i necessitatib⁹ subuenirēt. qz hoc maxime est amicitie fomentū. Et hāc qdē facilitatē subuenien di non solū statuit in his q̄ gratis r absolute donant: sed ēt in his q̄ mutuo concedunt. qz huiusmodi subuētio frequētioz est: r plurib⁹ necessaria. Huiusmodi aūt subuentionis facilitatē multipliciter istituit. Primo qdē vt faciles se ꝑberēt ad mutuū exhibēdū: ne ab hoc retraberent anno remissionis appꝛopinquāte: vt habet Deutro. 15. Scdo ne cui mutuū: concederēt: grauarent: vel vsuris: vel ēt aliq̄ pignoꝛa oīo vite necessaria accipiendo: r si accepta fuerint q̄ statim restituerent. Dr. n. Deutro. 23. Nō feneraberis fratri tuo ad vsuram. r. 24. Nō accipies loco pignoꝛis iferioꝛē r superioꝛē molā. qz aiam suā apposuit tibi. r Exo. 21. dicit. Si pign⁹ a ꝓximo tuo acceperis vestimentū ante solis occasum reddes ei. Tertio vt nō ipoꝛtune exigerent: vñ dr Exo. 23. Si pecuniā mutuā dederis pplo meo pauperi qui habitat tecū: nō vrgebis eū quasi exactoꝛ: r pp hoc ēt mandat Deutro. 24. Cū repetes a ꝓximo tuo rem aliquā quā dz tibi: nō ingredieris in domū ei⁹: vt pign⁹ auferas: sz stabis foris. r ille tibi ꝓferret qō habuerit: tū qz dom⁹ est tutissimū vniuscuiusqꝫ receptaculū: vñ molestū hoī est: vt in domo sua ītuadat: tū ēt qz non ꝓcedit creditoꝛi: vt accipiat pignus qō voluerit: sz magis debitoꝛi: vt det quo min⁹ idigueꝛit. Quarto istituit q̄ in septimo āno debita penit⁹ remittērent. Probabile. n. erat vt illi q̄ cōmode reddere possent: ante septimū annū redderēt: r gratis mutātē non defraudarent. Si aūt oīo ipotētes essent eadē rōne eis erat debitum remittendū ea dilectione: qua ēt erat eis de notio danda pp idigētiaz. Circa aīalia vo mutuata hec lex statuit: vt pp negligentiā ei⁹: cui mutuata sunt si in ipsi⁹ absentia moriāt vl debilitēt: reddere ea ꝓpellat. Si vo eo ꝑsente r diligēter custodiēte moꝛtua fuerint: vl debilitata nō cogebat restituere: r maxīe si erāt mercede ꝓducta. qz ita ēt potuissent moꝛi r debilitari apud mutuātē: r ita si ꝓseruationem aīalis ꝓsequeret: iā aliqō lucrū repoꝛtaret ex mutuo: r non eēt gratuitū mutuū. r maxime hoc obseruādū erat qñ aīalia erāt mercede conducta. qz tūc habebat certū ꝑcium ꝓ vsu aīaliū: vñ nihil accresere debebat ꝓ restitutionē aīaliū nisi pp negligētiam custodiētis. Si aūt nō essent mercede ꝓducta: potuisset brē aliquā egratē: vt laltē tñ restitueret cꝫtū vsus aial' moꝛtui vel debilitati ꝓduci potuisset. ¶ Ad gntū dom q hec dria est iter mutuū r depositū. qz mutuū tradit in vtilitatē eius cui tradit: sz depositū tradit i vtilitatē deponētis. r iō magis artabat aliqs in aliqbus casib⁹ ad restituēdū mutuū: cꝫ ad restituēdū depositū. Depositū .n. pdi poterat dupl'r. Uno modo ex cā icuitabili vel naturali: puta si eēt moꝛtuuz vel debilitatū animal depositum: vel extrinseca: puta si eēt captū ab hostibus: vel si esset comestū a bestia: i quo tū casu tenebat deferre ad dominuz animalia: id qō de aīali occiso superat: in alys aūt supra dictis casib⁹ nihil reddere tenebat: sz solū ad expurgandam suspitionē fraudis tenebat intramētuz ꝑstare. Alio modo poterat pdi ex causa euitabili: puta ꝑ furtū: r tūc pp negligētiā custodis reddere tenebat: sz sic dcm est: ille qui mutuo accipiebat animal tenebat reddere ēt si ōbilitatū: aut moꝛtuū fuisset in eius absentia: de minoꝛi. n. negligentia tenebat cꝫ depositarius qui nō tenebat nisi de furto. ¶ Ad sextuz dom q mercennary q̄ locant operas suas pauperes sunt de laboꝛib⁹ suis victū querētes quotidianū. r iō lex ꝑuide ordinauit: vt statim eis merces solueret ne victus eis

deficeret: sz illi q locant alias res diuites esse consueuerũt nec ita idigent locationis ꝑcio ad suũ victũ quotidianuz. ꝛ iõ non est eadẽ rõ in vtroq;. ¶ Ad septimũ dõz q; iudices ad hoc iter boies ꝟstituunt̃ q; determinẽt qõ ambiguum iter boies circa iustitiã esse põt. Dupl'r aũt aliqd põt eẽ ambiguũ. Uno mõ apud simplices: ꝛ ad hoc dubiũ tollẽdum mãdat̃ Deutro. i6. vt iudices ꝛ magistri constituerent̃ per singulas trib⁹: vt iudicarẽt pplm iusto iudicio. Alio mõ cõtingit aliqd eẽ dubiũ ẽr apud peritos. ꝛ iõ ad hoc dubium tollẽdũ ꝟstituit lex: vt oẽs recurrerẽt ad locũ ꝑncipalem a deo electũ: i quo ꝛ sũm⁹ sacerdos esset q determinaret dubia circa cerimonias diuini cult⁹. ꝛ summ⁹ iudex ppli q determinaret q̃ ptinẽt ad iudicia hoium: siẽ ẽt nũc ꝑ appellationẽ: vel ꝑ ꝟsolationẽ cause ab iferioꝛib⁹ iudicibus ad superiores deferuntur: vñ dr̃ Deutro. i7. Si difficile ꝛ ambiguũ apud te iudiciũ ꝓspexeris: ꝛ iudicũ itra portas tuas videris ṽba variari: ascẽde ad locũ quẽ elegerit dñs: veniesq; ad sacerdotes leuitici generis ꝛ ad iudicẽ q fuerit in illo tẽpore: huiusmodi ãt ambigua iudicia nõ frequẽter emergebant: vñ ex hoc ppls nõ grauabat̃. ¶ Ad octauũ dõz q; in negocys humanis nõ põt hr̃i demonstratiua ꝑbatio. ꝛ infallibil'. sz sufficit aliq cõiectural' ꝑbabilitas ꝑm quã rhetor ꝓsuadet. ꝛ iõ lz sit possibile duos aut tres testes i mẽdaciuz ꝟuenire: nõ tñ est facile nec ꝑbabile q; ꝟueniãt. ꝛ iõ accipitur eoꝝ testimoniũ tanq; verꝝ: ꝛ ꝑcipue si i suo testimonio non vacillent: vel al's suspecti non fuerunt. Et ad hoc ẽt q; non de facili a veritate testes declinarent ꝟstituit lex vt testes diligẽtissime examinarent̃: ꝛ grauiter punirent̃ q iuenirent̃ mendaces: vt habet̃ Deutro. i9. Fuit tñ aliqua rõ huiusmodi numeri determinãdi ad significãdũ ifallibilez vitatẽ ꝓsonaꝝ diuinaꝝ: q̃ q̃q; numerant̃ due. qz spũs sanctus est nexus duoꝝ: qñq; exꝑmunt̃ tres: vt Aug. dicit sup illud Jo. 8. In lege nr̃a scriptũ est. qz duoꝝ hoium testimonium verꝝ est. ¶ Ad nonũ dõm q; non solũ ꝓp grauitatez culpe: sz ẽt ꝓp alias cãs grauis pena ifligit̃. Primo qdẽ ꝓp quãtitatez pctĩ: qz maiori pctõ ceteris parib⁹ pena grauior debet̃. Scõo ꝓp pctĩ consuetudinez. qz a peccatis cõsuetis non facil'r hoies abstrahunt̃ nisi ꝑ graues penas. Tertio ꝓpter multã ꝟcupiscẽtiã vel delectationez in pctõ. ab his. n. nõ de facili hoies abstrahunt̃ nisi ꝓp graues penas. Quarto ꝓp facilitatez committendi pctĩ: ꝛ iacẽdi in ipso: huiusmodi aũt pctã quando manifestant̃ sunt magis punienda ad alioꝝ terroꝛẽ. Circa ipsam ẽt quãtitatem peccati q̃druplex gradus est attẽdendus ẽt circa vnum ꝛ idẽ factum. Quoꝝ primus est quando ĩuoluntarius pctĩ committit: tũc. n. si omnino est ĩuolũtarius tota'r excusat̃a pena. Dicitur. n. Deutro. zo. q; puella q̃ oppm̃it in agro non ẽ rea mortis. qz clamauit. ꝛ nullus affuit qui liberaret eaz. Si vo aliquo mõ fuerit volũtarius: sed tamen ex ifirmitate peccat: puta cũ quis peccat ex passione: minuit̃ pctĩ ꝛ pena ꝑm veritatẽ iudicy diminui dz: nisi forte ꝓpter cõem vtilitatẽ pena aggraueẽ ad abstrahendũz hoies ab huiusmodi peccatis: sicut dr̃ est. Scõs gradus est quando quis per ignorantiã peccauit: ꝛ tũc aliquo modo re⁹ reputabat̃ ꝓp negligentiã adiscendi: sz tamen non puniebat̃ ꝑ iudices: sed expiabat peccatũ suũ ꝑ sacrificia: vñ dicit̃ Leuit. 4. Anima que peccauerit ꝑ ignorantiam ꝛc. sz hoc intelligendum est de ignorãtia facti: nõ aũt de ignorantia ꝑcepti diuini quod omnes scire tenebant̃. Tertius gradus est quãdo aliquis ex superbia peccabat. i. ex certa electione vel ex certa malicia: ꝛ tunc puniebat̃ ꝑm quãtitatem delicti. Quartus autẽ gradus est quando peccabat ꝑ proteruiam: ꝛ ptinaciam: ꝛ tunc quasi rebellis: ꝛ destructor ordinationis legis omnio occidendus erat. Scõm hoc dõm est q; in pena furti considerabat̃ ꝑm legẽ id quod frequenter accidere poterat: ꝛ iõ pro furto aliaꝝ rerꝝ que de facili custodiri possunt a fu-

ribus non reddebat fur nisi duplum. Oues autem non de facili pñt custodiri a furto. quia pascunt̃ in agris. ꝛ ideo frequẽtius contingebat q; oues furto subtraherent̃: vnde lex maiorẽ penaz apposuit: vt. s. quatuor oues pro vna oue redderent̃. Adhuc aũt boues difficilius custodiunt̃. qz habentur in agris: ꝛ non ita pascunt̃ gregatim sicut oues. ꝛ iõ ad huc hic maiorem penã apposuit: vt. s. quinq; boues ꝑ vno boue redderent̃: ꝛ hoc dico nisi forte idẽ animal ĩtentum fuerit viuens apud euz. qz tũc solũ duplum restituebat: siẽ ꝛ in ceteris furtis: poterat. n. haberi ꝓsumptio q; cogitaret restituere. ex quo viuũ seruasset. Uel põt dici ꝟz glosaz q; bos hz quinq; vtilitates: qz immolatur: arat: pascit carnibus: lac dat: ꝛ cozium ẽt diuersis vsibus ministrat. ꝛ ideo pro vno boue quinq; boues reddebant̃. Quis etiam habz quatuor vtilitates. qz ĩmolatur: pascit: lac dat: ꝛ lanam ministrat. Filius aũt contumaꝝ nõ qz comedebat ꝛ bibebat: occidebat̃: sz ꝓpter contumaciam: ꝛ rebellionẽ que sẽper morte puniebat̃: vt dcm̃ est. Ille vero qui colligebat ligna in sabbato lapidatus fuit tanq; legis violator: que sabbatũ obseruari ꝑcipiebat in commemoratione fidei nouitatis mũdi: sicut supra dcm̃ ẽ: vñ occisus fuit tanq; infidel. ¶ Ad decimũ dõm q; lex vet⁹ penã mortis iflixit i grauioꝛib⁹ criminib⁹. ꝛ. i. his q̃ ꝛ deũ peccant̃: ꝛ ĩ homicidio: ꝛ furto hoiuz: ꝛ ĩ irreuerẽtia ad parẽtes: ꝛ ĩ adulterio: ꝛ iceſtib⁹. In furto aũt aliaꝝ rerꝝ adhibuit penaz vãni. In ꝓcuſturis aũt ꝛ mutilatiõib⁹ iduxit penã taliõis: ꝛ sil'r i pctõ falsi testimony. In alys aũt minoꝛib⁹ culpis induxit penaz flagellationis vel ignominie. Penam aũt seruitutis induxit in duobus casibus. In vno qdem quando septimo anno remissionis ille qui erat seruus: nolebat beneficio legis vti: vt liber exiret: vñ ꝓ pena ei infligebat̃: vt in ꝑpetuũ seruus remaneret. Scõo ifligebatur furi quando non habebat qõ posset restituere: sicut habet̃ Exo. zz. Penam autẽ exilij vniuersal'r lex nõ statuit. qz in solo populo illo de⁹ colebat̃ oibus alys populis ꝑ idolatriam corruptis: vñ sigs a ppl'o illo vniuersal'r exclusus esset: dare⁹ ei occasio idolatrie. ꝛ iõ primo Regũ. z6. dr̃ q; Dauid dixit ad Saul. Maledicti sunt qui eiecerũt me hodie. vt non habitẽ in hereditate dñi dicentes: vade serui dys alienis. erat tamen alia qõ particulare exiliũ. Dr̃. n. Deutro. 9. Oz qui percusserit ꝓximũ suũ nesciens: ꝛ qui nullum ꝟ ipm habuisse odium cõprobat̃ ad vnam vrbiũ refugy confugiebat: ꝛ ibi manebat vsq; ad mortẽ summi sacerdotis. tũc. n. ei licebat ad domũ suã redire. qz in vniuersali damno populi ꝟsueuerũt particulares ire sedari: ꝛ ita ꝓximi defuncti nõ sic ꝓpni erant ad eius occisionẽ. ¶ Ad vndecimũ dõm q; aialia bruta mandabant̃ occidi: nõ ꝓp aliquã ipsoꝝ culpã: sz in penaz domiꝛ qui talia aialia nõ custodierãt ab huiusmodi pctis: ꝛ iõ magis puniebat̃ dñs si bos cornupeta fuerit ab heri ꝛ nudiustertius: i quo casu poterat occurri periculo q̃ si subito cornupeta efficeret. Uel occidebant̃ aialia in detestationez pctĩ: ꝛ ne ex eoꝝ aspectu aliqs horoꝛ boiꝛ icuteret̃. ¶ Ad duodecimũ dõm q; rõlis illi⁹ mandati fuit: vt rabi Moyses dic qz frequẽter iterfectoꝛ ẽ de ciuitate ꝓpinqoꝛi: vñ occisio vitule fiebat ad explorãdũ hõicidiũ occultũ. qõ qdẽ fiebat ꝑ tria. Quoꝝ vnuz ẽ q; seniores ciuitatis iurabãt nihil se ptermisisse i custodia viaꝝ. Aliõ ẽ. qz ille erat vitula dãnificabat̃ i occisiõe aial'. ꝛ si p⁹ manifestaret homicidiũ: aial nõ occideret. Tertiũ ẽ qz loc⁹ i quo occidebat̃ vitula remanebat icult⁹. ꝛ iõ ad euitãdũ vtrũq; dãnũ boies ciuitatis de facili manifestarẽt homicidã si scirẽt: ꝛ raro poterat eẽ gn aliq ṽba: vl' iudicia sup hoc facta cẽnt. Ut' hoc fiebat ad terroꝛẽ i detestationẽ homicidy. Per occisionẽ. n. vitule q̃ ẽ aial vtile ꝛ fortitudine plenũ ꝓpue añq; laboret sub iugo significabat̃ q; quicũq; hõicidiũ fecisset q̃uis eẽt vtil': ꝛ fortis occidẽd⁹ erat: ꝛ morte crudeli

qō ceruicis cōcisio significabat: ⁊ qp tanq̄ vilis ⁊ abiectus a cōsortio boium excludēd⁹ erat: qō significabaꝫ p hoc qp vitula occisa in loco aspero ⁊ inculto relinquebatur in putredinem conuertēda. Mystice autē per vitulam de armento significatur caro xp̄i que non traxit iugum: qz non fecit peccatum: nec terram scidit vomere. i. seditionis maculam nō admisit. Per hoc ēnī qp in valle inculta occidebatur: significatur despecta mors christi: per quam purgātur omnia peccata: ⁊ diabolus esse homicidy actor ostenditur.

Ad tertium sic proceditur. Uidetur qp iudicialia p̄cepta non sint cōuenienter tradita q̄stum ad extraneos. Dicit. n. Petrus actuū. io. In verita te cōperi quoniaz nō est acceptor p̄sonarū deus: sed in oī gente q timet deuz ⁊ operatur iustitiam: acceptus est illi: sz illi qui sunt deo accepti non sunt ab ecclesia dei excludēdi: inconuenienter igitur mandatur Deutro. zz. qp āmonites ⁊ moabites etiam post decimā generationē non intrabūt in ecclesiā dñi in eternū: ecōtrario autē ibidem p̄cipitur de quibusdā gentib⁹. Nō abominaberis idumeū qz frater tu⁹ est: nec egyptiuz: qz aduena fuisti in terra ei⁹. ¶ P. Ea que non sunt in potestate nostra nō merentur aliquaz penaz: sz qp homo fit eunuchus vel ex scorto natus non est in potestate eius. ergo inconuenienter mandaꝫ Deutro. zz. qp eunuch⁹ ex scorto nat⁹ nō ingrediaꝫ ecclesiā dñi. ¶ P. Lex vetus misericorditer mādauit vt aduene ñ affligant. Dr. n. Exo. zo. Aduenā nō ꝛristabis: neq̄ affliges euz. aduene. n. ⁊ ipsi fuistis in terra egypti. ⁊. zz. Peregrino molest⁹ nō eris: scitis enim aduenaz aias: qz ⁊ ipsi pegrini fuistis i terra egypti: sz ad afflictionē alicui⁹ ptinet qp vsuris oppmaꝫ: icōueniēter igitur lex pmisit Deutro. zz. vt alienis ad vsurā pecuniaz mutuarēt. ¶ P. Mlto magis appropiquāt nob boies q̄ arbores: sz bis q̄ sūt nobis magis ꝓpinq̄ magis debem⁹ effectū ⁊ affectū dilectionis ip̄ēdere: sm illud Ecc. iz. Oē aial diligit sibile sibi. sic ⁊ ois hō ꝓximū sibi: icōueniēter igitur dñs Deutro. zo. mandauit qp de ciuitatib⁹ hostiū captis omnes interficerēt. ⁊ tū arbores fructiferas non succiderent. ¶ P. Bonum cōe sm virtutē est bono priuato preferendum ab vno quoq̄: sed in bello qō cōmittitur contra hostes queritur bonum cōmune: inconuenienter igitur mandaꝫ Deutro. zo. qp ām̄nēte p̄lio aliqui domuz remittaꝫ: puta q edificauit domū nouā: qui plātauit vineā: vel qui despōdit vxorē. ¶ P. Ex culpa nō dz quis cōmodū reportare: sed qp homo sit formidolosus ⁊ corde pauidus culpabile est: ꝛriū. n. est virturi fortitudinis: icōueniēter igitur a laboze p̄lij excusabant formidolosi ⁊ pauidū cor habētes. ¶ Sz ꝺ est qō sapientia diuina dicit puer. 8. Justi sūt oēs sermōes mei: nō ē in eis pravum qd neq̄ pversuz. ¶ Rº. dōz qp cū extraneis pōt eē homin⁹ ꝺuersatio duplr. Uno mō pacifice: alio mō hostiliter ⁊ q̄tū ad vtrūq̄ modū ordinādū lex ꝺueniēcia p̄cepta cōtinebat. Tripliciter. n. offerebaꝫ iudeis occasio vt cū extraneis pacifice cōicarēt. Prio qdē qñ extranei p terrā eoz trāsitū faciebāt: q̄si pegrini. Alio mō qñ i terrā eoz aduenientes ad ihabitādū sic aduene. ⁊ q̄tū ad vtrūq̄ lex misericordie p̄cepta posuit. Nā Exo. zo. dr. Aduenā nō ꝛristabis. ⁊. zz. dr. Peregrino molest⁹ nō eris. Tertio ꝺo qñ aliqui extranei totaliter in eorum consortiuz ⁊ ritū admitti volebāt: ⁊ in his qdaz ordo attendebaꝫ. nō. n. statim recipiebanꝫ quasi ciues: sicut etiam apud quosdā gētiliū statutū erat vt non reputarentur ciues nisi q ex auo vel atauo ciues existerēt: vt phs dic in. 3. politice: ⁊ hoc ideo qz si statiz extranei aduenientes reciperent ad tractādū ea q̄ sunt pplī: possent multa pericula cōtingere dū extranei nō bñtes adhuc amoze firmatum ad bonū publicū aliq̄ ꝛra populū attētarēt. ⁊ iō lex statuit vt de q̄busdā gētib⁹ bñtib⁹ aliquaz affinitatē ad iudeos. s. de egyptijs apō quos nati fuerāt ⁊ nutriti: ⁊ de idumeis filijs Esau frīs Jacob i tertia generatiōe reciperent i ꝓsortiū populi. Quidā ꝺo qz hostiliter se ad eos habuerāt: sic āmonite ⁊ moabite: nūq̄ in ꝓsortiū populi admitterent. Amalechite aūt q magis eis fuerāt aduersati ⁊ cū eis nullū cognationis habebāt consortiū: q̄si hostes perpetui haberent. Dicitur. n. Exo. 17. Bellū dei erit ꝓtra Amalech a generatione in generationē. Silr etiā q̄tum ad hostilē cōicationē cum extraneis lex conuenientia p̄cepta tradidit. Nā primo qdem instituit vt bellū iuste ireꝫ. Mandaꝫ. n. Deutro. zo. qp quando accederēt ad expugnandū ciuitatez offerrent ei primo pacem. Secundo instituit vt fortiter bellū inceptuz exequerent bñtes de deo fiduciā: ⁊ ad hoc meli⁹ obseruādū instituit qp ām̄nēte p̄lio sacerdos eos ꝓfortaret p̄mittendo auxiliū dei. Tertio mandauit vt ipedimēta p̄lij remouerētur remittēdo quosdā ad domū q posset ipedimēta p̄stare. Quarto instituit vt victoria moderate vterent parcēdo mulieribus ⁊ paruulis: ⁊ etiā ligna fructifera regiōis nō icidēdo. ¶ Ad p̄mū ergo dōm qp boies nullius gentis excluſit lex a cultu dei ⁊ ab his que pertinent ad anime salutem. Dicit. n. Exo. iz. Si quis peregrinoz in vestrā voluerit transire coloniā ⁊ facere phase dñi circuncidet p̄ius omne masculinū eius: ⁊ tūc rite celebrabit: eritq̄ sic⁊ sicut indigena terre. Sz in talibus q̄tū ad ea que pertinebāt ad cōunitatē populi non statim quilibet admittebaꝫ rōne supradicta: sed quidam in tertia generatiōe. s. egypty ⁊ idumei. Aly ꝺo perpetuo excludebantur in detestationē culpe preterite: sicut moabite ⁊ āmonite ⁊ amalechite. Sicut. n. punitur vn⁹ homo propter peccatum quod cōmisit vt alij videntes timeant ⁊ peccare desistāt: ita etiā ꝓpter aliquod peccatū gens vel ciuitas pōt puniri vt alij a filī peccato abstineāt. Poterat tñ dispēsatiue aliquis in collegiū populi admitti ꝓpter aliquē virtutis actum: sicut Judith. 14. dicitur: qp Achior dux filiorū Amon apposit⁹ est ad pl̄m israel ⁊ ois successio generis eius: ⁊ silr Ruth moabitis que mulier virtutis erat: ⁊ sz posset dici qp illa ꝓhibitio extendebaꝫ ad viros non ad mulieres quib⁹ non cōperit simpliciter eē ciues. ¶ Ad scōm dōz qp sicut phs dic i. 3. politice: dupliciter aliqs dicit eē ciuis. Uno modo simplr: ⁊ alio mō ꝼz quid. Simpliciter quidē ciuis ē qui pōt agere ea q̄ sunt ciuiū: puta dare cōsiliū vel iudiciū in populo. Secūdū quid aūt ciuis dici pōt quicūq̄ ciuitatē inhabitat: ēt viles psone ⁊ pueri ⁊ senes qui non sunt idonei ad hoc qp habeāt potestatē in his q̄ pertinent ad cōe. Ideo ergo spurij ꝓpter vilitatem originis excludebant ab ecclesia ideſt a collegio populi vsq̄ ad decimam generationem: ⁊ silr eunuchi: quib⁹ nō poterat cōpetere bonoz qui patrib⁹ debebatur: ⁊ precipue in populo iudeorum: in quo ōi cultus conseruabatur per carnis generationē. Nā etiā apud gentiles qui multos filios genuerāt aliquo insigni bonore donabant: sic phs dic in. z. politice: tñ q̄tū ad ea q̄ ad gratiaz dei pertinent: eunuchi ab alijs nō separabantur: sicut nec aduene: vt dictū est. Dicitur. n. Esaie. 56. Nō dicat filius aduene q adheret dño dicens: Separatione diuidet me dñs a populo suo: ⁊ non dicat eunuchus: ecce ego lignū ariduz. ¶ Ad tertiū dōm. qp accipere vsuras ab alienis non erat sm intētionem legis: sed ex quadā pmissione ꝓpter ꝓnitatē iudeorum ad auaritiā: ⁊ vt magis pacifice se haberent ad extraneos a qb⁹ lucrabant. ¶ Ad quartū dōm qp circa ciuitates hostiū q̄dā distinctio adhibebaꝫ: q̄dam. n. erant remote nō de numero illaz vbium que eis erant repromisse: ⁊ in talib⁹ vtribus expugnatis occidebant masculi q pugnauerūt contra populū dei: mulierib⁹ aūt ⁊ infantib⁹ pcebaꝫ. Sed in ciuitatibus vicinis q̄ erant eis repromisse oēs mandabantur interfici ꝓpter iniquitates eoz priores: ad quas puniendas dominus populū israel quasi diuine iustitie executorē mittebat. Dicitur. n. Deutro. 9. Quia ille egerunt impie: introeunte te delete sunt: ligna aūt fructifera mādabantur reseruari propter vtilitatem ipsius populi cuius ditioni ciui-

tas ⁊ eius territoriū erat subyciendum. ¶ Ad quintū dicendū q̄ nou⁹ edificator domus: aut plātator vinee: vel desponsator vxoris excludebant̄ a plio p̄p duo. Primo quidē q̄ ea q̄ hō de nouo hz vel statim parat⁹ est ad hñduz magis solet amare: ⁊ per ꝯsequēs eoꝝ amissionē timere. vnde ꝓbabile erat q̄ ex tali amore magis mortē timerēt: ⁊ sic minus fortes essent ad pugnādū. Secūdo q̄ sicut phūs dicit in. z. phycoꝝ. Infortuniū videt̄ q̄ aliquis appropinquat ad aliquod bonū habendū si postea impediat̄ ab illo: ⁊ ideo ne ꝓpinqui remanētes magis ꝓtristarent̄ de morte talium q̄ bonis sibi paratis potiti nō fuerūt: ⁊ etiā pplus cōsiderās hoc horreret: huiusmodi hoīes a mortis periculo sunt sequestrati p̄ subtractionē a prelio. ¶ Ad sextū dom̄ q̄ timidi remitebant̄ ad domū nō vt ipsi ex hoc cōmodū ꝯsequerent̄: sed ne pplus ex eoꝝ p̄sentia incōmodū ꝯsequeretur: dū per eorū timorē ⁊ fugā etiā alȳ ad timendū ⁊ fugiendū ꝓuocarentur.

Ad quartum sic ꝓcedit. Videt̄ q̄ incōueniēter lex vetus p̄cepta ediderit circa personas domesticas. Seru⁹. n. id q̄ō est dñi est: vt phūs dicit in primo politice: sed id q̄ō est alicui⁹ ppetuo ei⁹ esse dz. ergo inconuenienter lex mādauit Exo. xi. q̄ serui septimo anno liberi abscederēt. ¶ p̄. Sicut aial aliq̄ō vt asinus aut bos ē possessio dñi: ita etiā seru⁹: sed de aialibus precipit Deutro. xx. vt non tradas seruū dño suo q̄ ad te ꝓfugerit. ¶ p̄. Lex diuina dz magis ad misericordiā ꝓuocare q̄z etiā lex humana: sed ꝑz leges hūanas grauiter puniunt̄ q̄ nimis aspere affligūt seruos aut ancilas: asperrima aūt videt̄ esse afflictio ex qua sequit̄ mors: incōueniēter igit̄ statuit Exo. xi. q̄ q̄ p̄cusserit seruū suū vel ancillā vga: si vno die superuixerit nō subiacebit pene: q̄z pecunia ill⁹ est. ¶ p̄. Alius est p̄incipat⁹ dñi ad seruū ⁊ patris ad filiū: vt dicit in p̄mo ⁊ 3° politicoꝝ sed hoc ad p̄incipatū dñi ad seruū ptinet vt aliqs seruus vel ancillā vēdere possit incōueniēter igit̄ lex p̄misit q̄ aliquis vēderet filiā suā in famulā vel ancillaz. ¶ p̄. Pater hz sui filij p̄tātē: ꝑz ei⁹ est punire excessus q̄ hz p̄tātē sup peccātem. incōueniēter igit̄ mandat̄ Deutro. xi. q̄ pater ducat filium suū ad seniores ciuitatis puniēdū. ¶ p̄. Dñs ꝓhibuit Deutero. 7. vt cū alienigenis nō sociarēt ꝯiugia ⁊ ꝯiuncta etiam separēt: vt pz. i. Esdre. io. inconueniēter igit̄ Deutero. xi. ꝓcedit eis vt captiuas alienigenarum ducere possint vxores. ¶ p̄. Dñs in vxorib⁹ ducēdis quosdā ꝯsanguinitatis ⁊ affinitatis gradus p̄cepit eē vitādos: vt pz Leuiti. 18. icōueniēter igit mādat̄ Deutro. xx. q̄ si aliquis eēt mortu⁹ absq̄ liberis vxorē ipsi⁹ frater ei⁹ accipet. ¶ p̄. Inter virū ⁊ vxorē sic̄ est maxia familiaritas: ita dz eē fides firmissima: ꝑz hoc nō pōt esse si mr̄imoniū dissolubile fuerit: incōueniēter igit̄ dñs p̄misit Deutro. xxiiij. q̄ aliqs posset vxorē dimittere scripto libello repudy: ⁊ q̄ etiā vlteri⁹ eā recuperare nō posset. ¶ p̄. Sicut vxor pōt frangere fidē marito: ita etiā seruus dño ⁊ filiꝰ patri: ꝑz ad iuestigandā iniuriā serui in dñm vl filij in patrē nō est institutū i lege aliq̄ō sacrificiū: superflue igit̄ videt̄ institui sacrificiū ꝯclotipie ad iuestigādū vxoris adulteriū Numeri. 5. sic igit̄ incōueniēter vident̄ esse tradita in lege p̄cepta iudicialia circa psōas domesticas. ¶ Sz ꝯ ē q̄ō dicit̄ in psal⁹. Judicia dñi vera iustificata i semetipsa. ¶ R°. dom̄ q̄ cōio domesticaꝝ psonaꝝ ad inuicē vt phūs dicit in primo politice: est ꝑm quotidianos act⁹ qui ordinant̄ ad necessitatē vite. Uita aūt hoīs conseruat̄ dupliciter. Uno mō q̄tū ad indiuiduū: prout. s. hō idez numero viuit: ⁊ ad talez vite ꝯseruationē opitulant̄ hoīs exteriora bona ex quibus homo hz victū ⁊ vestitū ⁊ alia huiusmodi necessaria vite: in quibus administrādis indiget hō seruis. Alio modo conseruatur vita hominis ꝑm spēm per generationē: ad quā indiget homo vxore vt ex ea generet filiuz. Sic igitur in domestica cōione sūt tres cōbinatiōes. s. dñi ad seruū: viri ad vxorez: patris ad filiū: ⁊ q̄tū ad oia ista lex vetus ꝯueniēter p̄cepta tradidit: nam quantuz ad seruos instituit vt moderate tractarent̄: ⁊ q̄tū ad labores ne. s. imoderatis laboribus affligerent̄. vnde Deutr. 5. dominus mandauit vt in die sabbati requiesceret seruus ⁊ ancilla tua: sicut ⁊ tu. iterū q̄tū ad penas infligendas: ꝓposuit. n. mutilatoribus seruoꝝ vt dimitterent eos liberos: sicut habetur Exo. xi. ⁊ simile etiaz statuit in ancilla quā in vxorē aliqs duxerit. statuit etiā specialiter circa seruos qui erāt ex populo vt septimo anno liberi egrederent̄ cū oib⁹ que apportauerant etiā vestimētis: vt habetur Exo. xi. Mandat̄ etiam insup Deutro. 15. vt ei detur viaticum. Circa vxores vero statuit̄ in lege q̄tum ad vxores ducēdas: vt. s. ducant vxores sue tribus: sicut habetur Numeri vltimo: ⁊ hoc ideo ne sortes tribuū cōfundant̄: ⁊ q̄ aliquis in vxorē ducat vxorē fratris defūcti sine liberis: vt habetur Deutrono. xv. ⁊ hoc ideo vt ille qui non potuit habere successores ꝑm carnis originē saltem habeat per quandā adoptionem: ⁊ sic non totaliter memoria defuncti deleret̄. Prohibuit etiā quasdā personas ne in cōiugiū ducerent. i. alienigenas ꝓpter periculū seditionis: ⁊ propinquas ꝓpter reuerentiam naturalē q̄ eis debeb̄. Statuit etiam qualiter vxores iam ducte tractari deberent: vt. s. non leuiter ifamarentur: vnde mādat̄ puniri ille q̄ falso crimen iponit vxori vt habet̄ Deutro. xxij. ⁊ q̄ etiam ꝓpter vxoris odiū filius detrimentū non pateret̄: vt habet̄ Deutro. xi. ⁊ etiam q̄ ꝓpter odiū vxorē non affligeret: sed potius scripto libello eā dimitteret: vt patet Deutro. xxiiij. Et vt etiam maior dilectio inter ꝯiuges a principio contrahat̄: precipitur q̄ cū aliquis nuper vxorē acceperit: nihil ei publice necessitatis iniungatur vt libere possit letari cū vxore sua. Circa filios aūt instituit vt patres eis disciplinaz adhiberent instruendo eos in fide: vnde habetur Exo. iz. Cū dixerint vobis filij vestri q̄ est ista religio: dicetis eis. Victima transit⁹ dñi est. ⁊ q̄ etiā instruerent eos in moribus: vnde dicit̄ Deutro. xi. q̄ patres dicere debent: monita nostra audire ꝓtēnit: cōmessationib⁹ vacat ⁊ luxurie atq̄ ꝓuuys. ¶ Ad primū ergo dom̄ q̄ q̄ filij israel erāt a dño de seruitute liberati: ⁊ p̄ hoc diuine seruituti adducti: voluit ergo dñs vt in perpetuū serui eēnt vt dicit̄ Leuiti. xv. Si paupertate cōpulsus vendiderit se tibi frater tuus: nō eum opprimes seruitute famuloꝝ: sed quasi mercēnarius ⁊ colon⁹ erit: mei. n. sunt serui ⁊ ego eduxi eos de terra egypti: nō venēant conditiōe seruoꝝ: ⁊ ideo q̄ simpliciter serui non erant: sed ꝑm qd. finito tpe dimittebant liberi. ¶ Ad secundū dom̄ q̄ mandatum illud intelligitur de seruo qui a dño queritur ad occidendū: vel ad aliq̄ percati ministeriū. ¶ Ad tertiū dom̄ q̄ circa lesiōes certis illatas lex cōsiderasse videt̄ vt ꝓ sit certa vel incerta: si. n. lesio certa eēt lex penā adhibuit ꝓ mutilatiōe q̄dē amissionez serui q̄ mādabat libertati donādus: ꝓ morte aūt ēt homicidij penā cū seruus in manu dñi vberantis moreret̄. Si vo lesio nō esset certa sed aliquā apparentiā bēret lex nullā penā infligebat in ꝓprio seruo: puta cū pcussus seru⁹ nō statim moriebat̄ sz post aliquos dies. Incertū. n. erat vrz exp cussiōe mortu⁹ esset: q̄z si pcussisset liber ꝓ hoīez ita tñ q̄ statim nō moreret̄: sz sup baculū suū ambularet: nō erat homicidij reus q̄ percusserat etiaz si postea moreret̄: tenebat tñ ad impensas soluendas quas percussus in medicos fecerat sed hoc in seruo ꝓprio locū non habebat: q̄z quicquid seruus habebat ⁊ etiā ipsa persona serui erat quedaz possessio dñi: ⁊ ideo pro cā assignat̄ quare nō subiaceat pene pecunie: q̄z pecunia illius est. ¶ Ad q̄tū dom̄ q̄ sicut dictuz est: nullus iudeus poterat possidere iudeum q̄si simpliciter seruū: sed erat seru⁹ ꝑm qd q̄si mercēnari⁹ vsq̄ ad tp̄us: ⁊ per hūc modū p̄mittebat lex q̄ paupertate cogēte aliqs filiū vel filiā vēderet: ⁊ hoc etiā vba ipsi⁹ legis ostendūt: dicit. n. Si quis vēdiderit filiā suā in famulā: nō egrediet̄ sicut exire ācille cō sueuerāt. ꝑ hūc ēt modū ñ solū filiū suū: sz ēt seipz aliqs

vẽdere poterat magis q̃ si mercenariũ q̃ quasi seruum: ſm illud Leuiti. 25. Si pauperate cõpulsus vẽdiderit se tibi frater tuꝰ: nõ eũ oppmes seruitute famulorꝫ: ſz q̃si mercenariꝰ & colonꝰ erit. ¶ Ad qntũ dõm. q̃ sic pbs dicit in. 10. Ethi. p̃n cipatꝰ patrnꝰ hz solũ ãmonẽdi ptãrẽ: nõ autem hz vim coactiuã: p quã rebelles & ꝺtumaces cõprimi pñt: & ideo i hoc casu lex mãdabat vt filiꝰ ꝺtumax a p̃ncipibꝰ ciuitatis puniret. ¶ Ad sextũ dõm q̃ dñs alienigenas ꝓhibuit in matrimoniũ duci pp̃ piculũ seductiõis ne inducerent in idolatriam: & spãliter hoc ꝓhibuit de illis gẽtibꝰ q̃ in vicino habitabant: de qbꝰ erat magis ꝓbabile q̃ suos ritus retineret. Si qua vo idolatrie cultũ dimittere vellet & ad legis cultum se trãsferre: poterat i mrimoniũ duci: sic̃ pz de Ruth quã duxit Booz in vxorẽ: vñ ipsa dixerat socrui sue. Ppls tuꝰ ppls meꝰ: deꝰ tuꝰ deus meꝰ: vt habet Ruth. p̃. & ideo captiua nõ aliter pmittebat in vxorẽ duci: nisi prꝰ rasa cesarie & circũcisis vnguibꝰ & depositis vestibus in q̃ capta est: & fleret patrem & matrẽ: p q̃ significat idolatrie ppetua abiectio. ¶ Ad septimũ dõm q̃ sic̃ Chrysoꝰ dicit sup Matth. q̃ mitigabile malũ erat mos apud iudeos q̃ oĩa p̃ pñti vita faciebãt: istutũ fuit vt defuncto filiꝰ nasceret ex fratre: qõ erat q̃dam mortis mitigatio: nõ aũt alius q̃ frater vel ꝓpinquus iubebat accipe vxorẽ defuncti: q̃ nõ ita crederet qui ex tali cõiunctiõe erat nascitur. eẽ eius filiꝰ q obyit: & iterũ extraneꝰ nõ ita haberet necessitatẽ statuere domũ ei qui obierat si cut frater: cui ẽt ex cognatiõe hoc facere iustũ erat. Ex quo pz q̃ frater in accipiẽdo vxorẽ fratris sui: psona fris sui defuncti fũgebat. ¶ Ad octauũ dõm q̃ lex pmisit repudiu vxoris: nõ q̃ simplr iustũ eẽt: sed pp duriciã iudeoꝝ: vt dñs dicit Matth. 19 sed de hoc oportet pleniꝰ tractari cũ ō matrimonio ageť. ¶ Ad nonũ dõz q̃ vxores fidẽ mrimõy frãgũt p adulteriũ: & de facili pp delectationẽ: & latẽter: q̃ oculus adulteri obseruat caliginẽ: vt dicit Job. 24. Nõ aũt est filis rõ de filio ad patrẽ: vl de seruo ad dñm: q̃ talis infidelitas non procedit ex tali concupiscentia delectationis: sed magis ex malicia: que non potest ita latere sicut infidelitas mulieris adultere.

¶ Questio. CVI.

Consequenter considerandũz est de lege euangelij que dicit̃ lex noua. Et p̃ de ipsa ꝓz se. Secũdo de ipsa p cõparationẽ ad legem veterẽ. Tertio de his q̃ in lege noua cõtinentur. ¶ Circa primũ q̃runt q̃tuor. Primo q̃lis sit: vt̃z. s. sit scripta vel idita. Secũdo de virtute eius: vt̃z iustificet. Tertio de principio eiꝰ vt̃z debuerit dari a p̃ncipio mũdi. Quarto ō termio eiꝰ: vt̃z. s. sit duratura vsq̃ ad finẽ: an debeat ei alia lex succedere.

Ad primum sic ꝓceditur. Uidetur q̃ lex noua sit lex scripta. Lex. n. noua ẽ ipsũz euãgelium: sed euangeliũ est descriptũ Jo. 20. Hec aũt scripta sunt vt credatis. g̃ lex noua est lex scripta. ¶ P̃. Lex indita est lex nature: ſm illud Ro. 2. Nãliter ea que legis sunt faciunt q̃ hñt opus legis scriptũ in cordibꝰ suis. si igit̃ lex euãgely esset lex indita non differret a lege nature. ¶ P̃. Lex euangely ꝓpria est eoꝝ qui sunt in statu noui testamẽti: sed lex indita cõis est & eis qui sunt in nouo testamẽto: & eis qui sunt in veteri testamẽto. Dicitur. n. Sap̃. 7. q̃ diuina sapiẽtia per nationes in aias sanctas se trãsfert: amicos dei & prophetas ꝺstituit. g̃ lex noua nõ est lex indita. ¶ Sed ℨ est q̃ lex noua est lex noui testamenti: ſz lex noui testamẽti est in dita in corde. Aplus. n. ad Heb. 8. dicit inducẽs auctoritatẽ que habet Hieremie. 31. Ecce dies venient dicit dñs: & consumabo super domũ israel & super domũ iuda testamentũ nouũ: & exponens q̃ sit hoc testamentuz dicit. Quia hoc est testamentũ q̃ ō disponit domui israel dando leges meas in mentes eoruz: & in corda eorum superscribam eas. ergo lex noua est lex indita. ¶ Rº. dõm q̃ vnaquęq̃ res illud videtur esse q̃ in ea potissimum: vt pbus dicit in. 9. Ethicoruz. Id aũt q̃ est potissimũ in lege noui testamenti: & in quo tota virtus eius cõsistit est gratia spiritus sancti que datur p fidez christi: & ideo p̃incipaliter lex noua est ipsa gratia spiritus sancti que datur x̃pi fidelibus: & hoc manifeste apparet per aplm qui ad Ro. 3. dicit. Ubi est ergo gloriatio tua: excluſa est per quam legem: factorũ: non: sed per legem fidei: ipsam. n. fidei gratiam legem appellat: & expressius ad Ro. 8. dicitur. Lex spiritus vite in christo iesu liberauit me a lege peccati & mortis. vnde & Augu. dicit in libro de spiritu & littera: q̃ sicut lex factoꝝ scripta fuit in tabulis lapideis: ita lex fidei scripta est in cordibus fidelium: & alibi dicit in eodẽ libro. Que sunt leges dei ab ipso deo scripte in cordibus nisi ipsa presentia spiritus sancti: Habet tamen lex noua quedã sicut dispositiua ad gratiã spiritus sancti & ad vsũ huius gratie pertinentia: que sunt quasi secundaria in lege noua: de quibus oportuit instrui fideles christi & verbis & scriptis tam circa credenda q̃ circa agenda. Et ideo dicendum est q̃ p̃incipaliter lex noua est lex indita: secundario autem est lex scripta. ¶ Ad p̃mũ ergo dicendũ q̃ in scriptura euangely nõ continent̃ nisi ea que pertinent ad gratiam spiritus sancti: vel sicut dispositiua vel sicut ordinatiua ad vsum huius gratie: sicut dispositiua quidem q̃ntum ad intellectum per fidem per quam datur spiritus sancti gratia cõtinentur in euangelio ea que pertinent ad manifestandum diuinitatem vel humanitatem christi. Secundũ affectum vero continentur in euangelio ea que pertinent ad contemptum mundi: per quẽ homo fit capax spiritus sancti gratia. Mundus enim. i. amatores mundi non potest capere spiritum sanctũ: vt habetur Jo. 14. Usus vero spiritualis gratie est in operibus virtutum: ad que multipliciter scriptura noui testamenti homines exhortatur. ¶ Ad secundũz dicendum q̃ dupliciter est aliquid inditũ homini. Uno modo p tinens ad naturam humanã: & sic lex naturalis est lex indita homini. Alio modo est aliqd inditũ homini quasi superadditum per gratie donuz: & hoc modo lex noua est indita homini non solum indicans quid sit faciendum: sed etiam ad iuuans adimplendum. ¶ Ad tertium dicendum q̃ nullus vnq̃ habuit gratiam spiritus sancti: nisi per fidem christi explicitam vel implicitam. Per fidem autem christi pertinet homo ad nouũ testamentum. vnde quibuscunq̃ fit lex gratie indita ſm hoc ad nouum testamentum pertinebant.

Ad secundum sic ꝓceditur. Uidetur q̃ lex noua non iustificet. Nunullus enĩ iustificat̃ nisi legi dei obediat: ſm illud ad Heb. 5. Factus est. s. christus omnibus obtemperantibus sibi causa salutis eterne: sed euangelium non semper hoc operatur q̃ homines ei obediant. Dicitur. n. Ro. 10. Non oẽs obediunt euãgelio. ergo lex noua non iustificat. ¶ P̃. Apostolus probat ad Ro. q̃ lex vetus non iustificabat: q̃ ea aduenient̃e preuaricatio creuit. Dicitur: n. ad Ro. n. 4. Lex iram operat̃: vbi. n. non est lex nec preuaricatio: sed multo magis lex noua preuaricationem addidit: maiori. n. pena est dignus qui post legem nouã datã adhuc peccat: ſm illud Heb: 10. Irritam q̃s faciens legem Moysi sine vlla miseratione duob̃ vel trib̃ testib̃ morit: q̃nto magis putatis deteriora mereri supplicia q̃ filiũ dei cõculcauerit &c. g̃ lex noua nõ iustificat sic̃ nec vet̃. ¶ P̃. Justificare ẽ ꝓpriꝰ effectꝰ dei: ꝓz illõ ad Ro. 8. Deꝰ ẽ q̃ iustificat: ſz lex vetꝰ fuit a deo sic̃ & lex noua: g̃ lex noua nõ magis iustificat q̃ lex vetꝰ. ¶ Sz ℨ ẽ qõ aplus dicit ad Ro. p̃. Nõ erubesco euangeliũ: virtus. n. dei est in salutẽ omni credenti: non aũt est salus nisi iustificatis: ergo lex euangely iustificat. ¶ Rñdeo dõm q̃ sicut dictũ ẽ: ad legẽ euãgely duo ptinẽt. Unũ qdẽ p̃incipaliter. s. ipa gra spi

ritus sancti interius data: & q̃tuz ad hoc noua lex iustificat. vñ Aug. dic̃ in lib. de spũ & lr̃a; ibi. s. in veteri testamento lex extrinsec⁹ est posita q̃ iniusti terrerent̃: h. s. in nouo testamẽto intrinsec⁹ data ẽ qua iustificarent̃. Aliud ptinet ad legez euãgely secũdario. s. documẽta fidei & pcepta ordinãtia affectũ humanũ & humanos act⁹: & q̃tũ ad hoc lex noua nõ iustificat: vñ Apl's dic̃. 2. ad Cor. 3. Littera occidit: spũs aũt vificat. & Aug. exponit in lib. de spũ & lr̃a: q̃ p litterã itelligit̃ q̃libet scriptura extra hoies exñs etiã moraliũ pceptoꝝ q̃lia ptinent̃ in euãgelio: vñ etiam lr̃a euãgely occideret nisi adesset interi⁹ gratia fidei sanãs. ¶ Ad pmũ ergo dõz q̃ illa obiectio pcedit de lege noua: nõ q̃tũ ad id qõ est pncipale i ipsa: sz q̃tũ ad id qõ ẽ secũdariũ i ipsa. s. q̃tũ ad documẽta & pcepta exteri⁹ boi ꝓposita vl' scripto vl' vbo. ¶ Ad secũdũ dõz q̃ gr̃a noui testamẽti & si adiuuet hoiez ad nõ peccãdũ: nõ tñ ita ꝓfirmat in bono vt hõ peccare nõ possit: hoc .n. ptinet ad statũ glie. & iõ sigs post acceptã gratiã noui testamẽti peccauerit maiozi pena est dign⁹ tanq̃ maiozib⁹ bñficy ingrat⁹ & auxilio sibi dato nõ vtens: nec tñ pp hoc dr̃ q̃ lex noua irã opat̃: q̃ q̃tũ est de se sufficiẽs auxilium dat ad nõ peccãdũ. ¶ Ad tertiũ dõm. q̃ legẽ nouã & veterẽ vnus de⁹ dedit: sz aliter & aliter: nã legẽ veterẽ dedit scriptã in tabulis lapideis: legẽ aũt nouã dedit scriptã in tabulis cordis carnalib⁹: vt Apl'us dicit. 2. ad Cor. 3. ꝑde sicut Aug. dicit in lib. de spũ & lr̃a: litterã istã extra hoiez scriptã & ministratiõnẽ mortis & ministratiõnẽ dãnatiõis Apl's appellat: hãc autẽ. s. noui testamenti legẽ ministratiõnẽ spũs & ministratiõnẽ iustitie dicit quia per donũ spũs ꝙamur iusticiam & a preuaricationis damnatione liberamur.

Ad tertium sic pcedit. Ur̃ q̃ lex noua debuerit dari a pncipio mũdi. Nõ. n. est psonarũ acceptio apud deũ: vt dr̃ ad Ro. 2. sz oẽs hoies peccauerũ & egẽt gr̃a dei: vt dr̃ ad Ro. 3. ġ a pncipio mũdi lex euangely dari debuit vt oib⁹ p eã subueniret̃. ¶ ℙ. Sic̃ i diuersis locis sũt diuersi hoies: ita ẽt in diuersis tpib⁹: sz de⁹ qui vult oẽs hoies saluos fieri: vt dr̃. i. ad Thimot. 2. mandauit euãgeliũ pdicari in oib⁹ locis: vt pz Matth. vltio: & Marci vltio: q̃ oib⁹ tpib⁹ debuit adesse lex euãgely: ita q̃ a pncipio mũdi daret̃. ¶ ℙ. Magis ẽ necia hoi sal⁹ spũalis q̃ est eterna q̃ sol⁹ corpalis q̃ ẽ tpalis: sz de⁹ ab initio mũdi prouidit hoi ea q̃ sũt necessaria ad salutẽ corpalẽ tradẽs ei⁹ ptãti oia q̃ erãt pp hoiez creata: vt pz Gen. p. ġ ẽt lex noua q̃ maxime ẽ necessaria ad salutẽ spũalem debuit hoib⁹ a pncipio mũdi dari. ¶ Sz ℑ ẽ qõ Apl's dic̃. i. ad Cor. i. Nõ prius qõ spirituale ẽ: sz qõ aiale: sz lex noua ẽ maxie spũalis: ġ lex noua nõ debuit dari a pncipio mũdi. ¶ ℝ⁰. dõz q̃ triplex rõ põt assignari q̃re lex noua nõ debuit dari a pncipio mũdi. Quarũ pma est: q. lex noua sicut dictũ ẽ pncipalit̃ ẽ gr̃a spũs sancti q̃ abũdãter dari nõ debuit ante q̃ impedimẽtũ pcti ab hũano genere toleret̃ ꝓsumpta redẽptiõe per xp̃m: vñ dicit̃ Jo. 7. Nõdũ erat spũs dat⁹: q. iesus nõdũ erat glorificat⁹. Et hãc rõnẽ manifeste assignat Apl's ad Ro. 8. vbi postq̃ pmiserat de lege spũs vite subiũgit. De⁹ filiũ suũ mittẽs i silitudinez carnis pcti: de pctõ dãnauit pctm̃ i carne vt iustificatio legis iplerẽt̃ i nobis. Secũda rõ põt assignari ex pfectione legis noue. Nõ. n. aliqd ad pfectũ adducit̃ statiz a pncipio: sz quodã tpali successiõis ordine: sic̃ aliquis prius fit puer & postmodũ vir. Et hãc rõnẽ assignat apl's ad Gal. 3. lex pedagog⁹ noster fuit i xp̃o vt ex fide iustificemur: at vbi venit fides iã nõ sum⁹ sub pedagogo. Tertia rõ sumit̃ ex hoc q̃ lex noua ẽ lex gratie: & iõ pmo oportuit q̃ bõ relinq̃ret̃ sibi i statu veteris legis: vt in pctm̃ cadendo suã infirmitatẽ cognoscens recognosceret se gr̃a indigere. Et banc rõnez assignat apl's ad Ro. 5. dicẽs. Lex subintrauit vt abũdaret delictuz vbi aũt abũdauit delictũ supabũdauit & gratia. ¶ Ad pmũ ergo dõm q̃ humanũ gen⁹ pp pctm̃ primi parẽtis meruit priuari auxilio gr̃e: & ideo q̃buscũq̃ nõ datur hoc est ex iustitia: q̃buscũ q̃ aũt dat̃ hoc est ex gr̃a: vt augu. dicit in lib. de pfectiõe iustitie: vñ nõ ẽ acceptio psonaꝝ apud deũ ex hoc q̃ nõ oib⁹ a pncipio mũdi legẽ gr̃e ꝓposuit q̃ erat debito ordine ꝓponẽda: vt dictũ ẽ. ¶ Ad scõm dõz q̃ diuersitas loꝝ nõ variat diuersuz statũ humani generis: q̃ variat̃ per tpis successiõnẽ: & iõ oib⁹ locis & tpib⁹: lz oi tpe fuerint alig ad nouũ testamentũ pertinẽtes: vt supra dictũ ẽ. ¶ Ad 3ᵐ dõz q̃ ea q̃ ptinẽt ad salutẽ corpalẽ: sed deseruiunt boi q̃tũ ad nãm: q̃ non tollitur p peccatum: sed ea q̃ pertinent ad spũalẽ salutẽ ordinantur ad gratiam quã amittit̃ peccatum: & ideo nõ est similis rõ de vtrisq̃.

Ad quartum sic pcedit. Uidet̃ q̃ lex noua nõ sit duratura vsq̃ ad finẽ mũdi. Dicit̃ vt apl's dicit. i. ad Cor. 13. Cũ venerit qõ pfectũ est euacuabitur qõ ex pte est: sz lex noua ex pte ẽ. Dicit. n. apl's ibidẽ. Ex pte cognoscim⁹ & ex pte ꝓphetamus. ergo lex noua euacuanda est alio pfectiozi statu succedẽte. ¶ ℙ. Dñs Joh. 16. promisit discipulis suis in aduẽtu spũs sancti paclyti cognitionez oĩs veritatis: sz nõdũ ecclesia oẽm veritatẽ cognoscit in statu noui testamẽti: ergo expectãdus ẽ alius status in quo per spiritũ sanctũ oĩs veritas manifestet̃. ¶ ℙ. Sic̃ pater ẽ alius a filio & filius a pr̃e ita spũs sanct⁹ a pr̃e & filio: sz fuit gdã status tus ꝓpriet̃ psone pr̃is. s. stat⁹ veteris legis: in quo hoies generationi intẽdebãt: sil'r etiã est alius stat⁹ ꝓpriet̃ psone filii. s. stat⁹ noue legis: in quo clerici itẽdẽtes sapie q̃ apprꝓpriant filio pncipant̃. ergo erit stat⁹ tertius spũs sancti in quo spũales viri pncipabunt̃. ¶ ℙ. Dñs dic̃ Matth. 24. Predicabitur hoc euangeliũ regni in vniuerso orbe: & tũc veniet cõsũmatio: sed euangeliũ xp̃i iamdiu est predicatũ in vniuerso orbe: nec tamen adhuc venit consũmatio: ergo euangelium xp̃i nõ est euangeliũ regni: sed futurũ est aliud euangelium spirit⁹ sancti quasi alia lex. ¶ Sed cõtra est qõ dominus dicit Matth. 24. Dico vobis: q. non preteribit generatio hec donec oĩa fiant: qõ Chrysostom⁹ exponit de generatione fidelũ xp̃i. ergo status fidelium xp̃i manebit vsq̃ ad cõsũmationẽ seculi. ¶ ℝ⁰. dõm q̃ status mũdi variari potest dupliciter. Uno modo ſm diuersitatem legis: & sic huic statui noue legis nullus alius status succedet: successit enim status noue legis statui veteris legis tanq̃ perfectior imperfectiozi: nullus autem status presentis vite potest esse perfectior q̃ status noue legis. Nihil. n. potest ee propinquius fini vltimo q̃ qõ imediate in finẽ vltimuz introducit: hoc autem facit noua lex. vnde aplus dicit ad Heb. 10. Habentes itaq; fratres fiduciam in introitu sanctoꝝ in sanguine xp̃i quam initiauit nobis vĩã nouam: accedimus ad eũ. Unde non potest esse aliquis perfectior status presentis vite q̃ status noue legis: q. tanto est vnũqõq; perfectius quanto vltimo fini propinquius. Alio modo status hominũ variari potest ſm q̃ homines diuersimode se habent ad candez legis frequenter fuit mutatus cũ quãdoq; leges optime custodirentur: quãdoq; aũt omnino preterm itterent̃: sic etiam status noue legis diuersificatur ſm diuersa loca & tempora & personas: inquãtum gratia spiritus sancti perfectius vel minus perfecte ab aliquibus habet̃: non est tamen expectandum q̃ sit aliquis status futurus in quo perfectius gratia spiritus sancti habeatur q̃ hactenus habita fuerit: & maxime ab apostolis q̃ primitias spiritus acceperunt & tempore prius & ceteris abundantiꝰ: vt gloſa dicit Ro. 8. ¶ Ad primum ergo dicendum q̃ sicut Dyonisius dicit in ec. hier. triplex est hominum status. Primus quidem veteris legis: secundus noue legis. tertius status succedit non in hac vita: sed in futura: scilicet in patria. Sed sicut primus status est figuralis & imperfectus respectu euangely: ita hic status est figuralis: & imperfectus respectu

status patrie: quo veniente iste status euacuatur: sicut dicit .i. Cor. 13. Videmus nunc per speculū in enigmate: tūc autē facie ad faciem. ¶ Ad secūdum dōm. q̄ sicut Aug. dicit in libro ꝯ Faustū. Montan⁹ ⁊ Priscila posuerunt q̄ p̄missio dñi de spū sancto dādo nō fuit cōpleta i aplis: sed in eis. Et sīr Manichei posuerūt q̄ fuit cōpleta i Manicheo quem dicebāt eē spūm paraclytū: ⁊ ideo vtriq; nō recipiebāt act⁹ apl'oꝝ: in quib⁹ manifeste ondit q̄ illa p̄missio fuit in aplis cōpleta: sic dñs iterato eis p̄misit Actuū p̄mo. Baptiçami ni i spū sācto nō post mltos hos dies: qō ipletū legit Actuū .2. Sed iste varietates excludunt p hoc q̄ dr Jo. 7. Nōduz erat spūs dat⁹: qz nōdū iesus erat glorificat⁹. Ex quo dat in telligi q̄ statim glorificato xp̄o i resurrectiōe ⁊ ascēsiōe fuit spūs sanct⁹ dat⁹. Et p hoc etiā excludit quoūcūq; vnitas q̄ dicerēt eē expectandū aliud tp̄us. s. spūs sancti. Docuit autē spūs sanct⁹ apl'os oēm veritatē de his q̄ ptinēt ad necessitatem salutis. s. de credēdis ⁊ de agēdis: nō tn̄ docuit eos ō oībus futuris euētib⁹: hoc. n. ad eos nō ptinebat: fz illud Act. p̄mo. Nō est vr̄m noscе tpa vel momēta q̄ pr̄ posuit in potestate sua. ¶ Ad tertiū dōm q̄ lex vet⁹ nō soluz fuit patris: fz etiā filij: qz xp̄s in veteri lege figurabat. vñ dns dic. Jo. 5. Si credideritis Moysi: crederitis forsitā ⁊ mihi: de me. n. ille scripsit. Sīr etiā lex noua nō solū est xp̄i: fz etiā est spūs sācti: fm illud Ro. 8. Lex spūs vite in xp̄o iesu ⁊c. vñ non ē expectāda alia lex q̄ sit spūs sācti. ¶ Ad quartū dōz q̄ cuz xp̄s statiz in p̄ncipio euāgelice p̄dicatiōis dixerit. Appropinquit regnū celoꝝ: stultissimū ē dicere q̄ euāgeliū xp̄i nō sit euāgeliū regni. Sz p̄dicatio euāgelij xp̄i p̄t itelligi dupliciter. Uno mō q̄tū ad diuulgationē notitie xp̄i: ⁊ sic predicatū fuit euāgeliū i vniuerso orbe etiā tpe apl'oꝝ: vt Chrysostom⁹ dic: ⁊ fz hoc qō addit. Et tūc erit cōsūmatio: itelligit hoc de destructōe iherl'm. de q̄ tūc ad lras loqbat. Alio mō p̄t itelligi p̄dicatio euāgelij in vniuerso orbe cū pleno effectu: ita. s. q̄ i q̄libet gēte fundet ecclia: ⁊ ita sic dicit Aug. in epistola ad Eusicheū. Nōduz est p̄dicatū euangeliū in vniuerso orbe: fz hoc facto veniet consūmatio mundi.

¶ Questio. CVII.

Deinde cōsiderādū est de cōparatiōe legis noue ad legē veterem.

¶ Et circa hoc q̄runt q̄tuor. Prio vtrū lex noua sit alia a lege veteri. Secūdo vtr̄ lex noua ipleat veterem. Tertio vtr̄ lex noua p̄tineat in veteri. 4. q̄ sit grauior vtr̄ lex nouа vel vet⁹.

Ad primum sic p̄cedit. Videt q̄ lex noua non sit alia a lege veteri. Utraq; n. lex dat fidez dei hn̄tib⁹: qz sine fide est impossibile placere deo: vt dicit. Heb. ii. sed eadē fides est antiquoꝝ ⁊ modernoꝝ: vt dicit in glo. Matth. 21. ergo etiā est eadē lex. ¶ P. Augu. dicit in lib. ꝯ Adamātiū Manichei discipulū: q̄ breuis differētia legis ⁊ euāgely est timor ⁊ amor: sed fm hec duo nouа lex ⁊ vet⁹ diuersificari nō p̄nt: qz etiā in veteri lege p ponunt p̄cepta charitatis Leuiti. 19. Diliges p̄ximū tuū. ⁊ Deu tro. 6. Diliges dñm deū tuū. Sīr etiā diuersificari. Nō p̄nt per aliā differentiā quā Augu. assignat ꝯ Faustuz: qz vetus testamētū habuit p̄missa tpalia: nouū testamētū hz p̄missa spiritualia ⁊ eterna: qz etiā in nouo testamēto p mittunt aliq̄ p̄missa tpalia: fz illud Marci. 10. Accipiet cēties tantū in tpe hoc domos ⁊ fratres ⁊c. Et in veteri testamento sperabant p̄missa spūalia ⁊ eterna: fz illud ad Heb. ii. Nūc autē meliorē patriā appetūt id est celestez: qō dicit de antiqis patrib⁹: ergo videt q̄ nouа lex nō sit alia a veteri. ¶ P. Apl'us videt distinguere vtranq; legē ad Ro. 4. veterē legē appellās legē factoꝝ: legē vo nouā appellās legem fidei: sed lex vet⁹ fuit etiā fidei fm illud Heb. ii. Oēs testimonio fidei p̄bati sunt: qō dicit de patrib⁹ veteris testamenti. Sīr etiā lex nouа ē lex factoꝝ. Dicit. n. Matth. 5. Benefacite his q̄ oderunt vos. ⁊ Luc. 20. Hoc facite in meā cōmemorationē. ergo lex nouа nō est alia a lege veteri. ¶ Sz ꝯ est qō Apl'us dicit ad Heb. 7. Trāslato sacerdotio necesse est vt legis trāslatio fiat: sed aliō est sacerdotiuz nouu ⁊ veteris testamēti: vt ibidē Apl'us p̄bat: ergo est etiā alia lex. ¶ R⁹ dōm q̄ sicut supra dictū ē: ois lex ordinat cōuersationē humanā in ordine ad aliquē finē: ea aūt q̄ ordinant ad finē fm rōnē finis dupliciter diuersificari p̄nt. Uno mō qz ordinant ad diuersos fines: ⁊ hec ē diuersitas speciei maxīe si sit finis p̄xim⁹. Alio mō fm p̄pinquitatez ad finē vel distātiā ab ipso: sic pz q̄ mot⁹ differūt specie fz q̄ ordinant ad diuersos terminos: secūduz vo q̄ vna pars mot⁹ est p̄pingoꝝ termino q̄z alia attēdit differētia in motu fm p̄fectū ⁊ iperfectū. Sic ergo due leges distingui p̄nt dupliciter. Uno mō q̄si oīno diuerse: vtpote ordinate ad diuersos fines: sic lex ciuitatis q̄ eēt ordinata ad hoc q̄ pp̄l'us dñaret eēt specie differēs ab illa lege q̄ eēt ad hoc ordinata q̄ optimates ciuitatis dñarent. Alio mō due leges distingui p̄nt fm q̄ vna p̄pinqui⁹ ordinat ad finē: alia vo remotius: puta in vna ⁊ eadē ciuitate dicit alia lex q̄ iponit viris p̄fectis q̄ statim p̄nt exeq ea q̄ ptinēt ad bonū cōe: ⁊ alia lex dat de disciplina pueroꝝ q̄ sunt instruēdi q̄liter postmodum opa viroꝝ exequant. Dicēdū est ergo q̄ fm p̄m⁹ modum lex nouа nō est alia a lege veteri: qz vtriusq; ē vn⁹ finis. s. vt homines subdant deo: ē aūt vn⁹ de⁹ ⁊ noui ⁊ veteris testamēti: fm illud Ro. 4. Unus de⁹ est q̄ iustificat circūcisionē ex fide ⁊ p̄putiū p fidē. Alio mō lex nouа est alia a veteri: qz lex vet⁹ est q̄si pedagog⁹ puerorū: vt Apl'us dicit ad Gal. 3. Lex aūt nouа est lex p̄fectiōis: qz est lex charitatis: de qua Apl'us dicit ad Col. 3. q̄ ē vinculū p̄fectōis. ¶ Ad p̄m q̄ dōz q̄ vnitas fidei vtriusq; testamēti attestat vnitati finis. Dictū est. n. supra q̄ obiectū theologicaꝝ vtutū iter q̄s ē fides est finis vltim⁹: sed tn̄ fides hz aliū statū in veteri ⁊ in nouа lege: nā qō illi credebāt futuꝝ nos credim⁹ factū. ¶ Ad secundū dōm q̄ oēs differētie q̄ assignant iter nouā legez ⁊ veterē accipiunt fm p̄fectū ⁊ ip̄fectū: p̄cepta. n. legis cuiuslibet dant de actib⁹ vtutū. ad opanda aūt vtutū opa aliter inclinant ip̄fecti q̄ nōdū hn̄t vtutis habitū: ⁊ aliter illi qui sunt per habitū virtutis perfecti. Illi autem qui nondum habent habitum virtutis: inclinantur ad agendū virtutis opera ex aliqua causa extrinseca: puta ex cōminatione penarum: vel ex promissione aliquarū extrinsecaruz remunerationuz: puta bonoꝝ vel diuitiaruz vel alicuius huiusmodi: ⁊ ideo lex vetus que dabatur imperfectis id est nonduz consecutis gratiaz spiritualez: dicebatur lex timoris: inq̄tum inducebant ad obseruantiam p̄ceptoꝝ per cōminationem quarūdaz penaruz: ⁊ dicit habere tēpoꝝ alia quedā promissa. Illi autē qui habēt virtutē: inclinantur ad virtutis opera agenda p̄pter amoꝝ vtutis nō p̄pter aliquaz penam aut remunerationē extrinsecam: ⁊ ideo lex nouа cui⁹ principalitas cōsistit in ipsa spūali gratia indita cordib⁹: dicitur lex amoris: ⁊ dicit habere promissa spiritualia ⁊ eterna: que sunt obiecta virtutis precipue charitatis: ⁊ ita per se in ea inclinantur nō quasi in extranea: sed quasi in propria ⁊ propter hoc etiam lex vetus dicitur cohibere manuz non animum: quia qui timore pene ab aliquo peccato abstinet non simpliciter eius voluntas a peccato recedit: sicut recedit voluntas eius qui amore iusticie abstinet a peccato. ⁊ propter hoc lex nouа que est lex amoris dicitur animuz cohibere. Fuerunt tamen aliqui in statu veteris testamēti habentes charitatem ⁊ gratiam spiritus sancti: qui principaliter expectabant promissiones spirituales ⁊ eternas: ⁊ fm hoc pertinebant ad legem nouam. Similiter etiaz in nouo testamento sunt aliqui carnales nondū pertingentes ad p̄fectionē noue legis: quos oportuit ēt i nouo testamēto idu-

ei ad virtutis opera per timorem penaruꝫ ⁊ per aliqua tpa/lia ꝓmissa:lex autē vet⁹ ⁊ si ꝑcepta charitatis dareꝫ:nō tñ p eā dabaꝫ spūs sanct⁹:p quē diffundiꝫ charitas in cordibus nr̄is:vt dicit̄ Ro.5. ¶ Ad tertiū dōz q̄ sicut supra dictum est:lex noua dr̄ lex fidei:inquātuz ei⁹ ꝓncipalitas ꝓsistit in ipsa gr̄a q̄ interi⁹ daꝫ credētib⁹. vnde dicit̄ gratia fidei. Dabet autē secūdario aliq̄ facta ⁊ moralia ⁊ sacramētalia:sed in his nō cōsistit principalitas legis noue:sicut p̄ncipalitas veteris legis in eis ꝓsistebat. Illi aūt q̄ in veteri testamēto deo fuerūt accepti p fidē xp̄i:q̄ est actor noui te/stamenti. vnde ⁊ de Moyse dicit Aplūs ad Heb.ii.q̄ maiores diuitias estimabat thesauro egyptioꝝ iproperiū xp̄i.

Ad secundum sic ꝓcedit. Videt̄ q̄ lex noua legem veterē nō ipleat. Impletio autē ꝓriaꝫ euacuatiōi:sz lex noua euacuat vel excludit ob/seruātias legis veteris. Dic̄.n. Aplūs ad Gal.5. Si circūcidimini xp̄us nihil vob̄ pderit. q̄ lex noua nō est ipletiua veteris legis. ¶ P. Cōtrariū nō ē ipletiuū sui ꝓry:sed dñs i lege noua ꝓposuit quedā ꝑcepta cōtraria p̄ceptis veteris legis. Dicit̄.n. Matth. v. Audistis q̄ dictū ē antigs. Quicūq̄ dimiserit vxorē suā det ei libellū repudy:ego aūt dico vo/bis q̄cūq̄ dimiserit vxorē suā facit eam mechari:⁊ idē ꝓse/quēter patet in ꝓhibitiōe iuramēti:⁊ etiā in ꝓhibitiōe talio nis ⁊ in odio inimicoꝝ. Silr etiā videt̄ dñs exclusisse p̄cepta veteris legis de discretiōe ciboꝝ Matth.15. dicēs. Nō q̄ intrat in os coingnat hoīez. ergo lex noua nō est ipletiua veteris. ¶ P. Quicūq̄ ꝫ legē agit non iplet legē:sed xps in aliquib⁹ ⁊tra legē fecit:tetigit.n. leprosuz:vt dicit̄ Matth. .8.q̄ erat ⁊tra legez. Silr etiā videt̄ sabbatuz pluries vio/lasse. vnde de eo dicebāt iudei. Jo.9. Nō ē hic homo a deo qui sabbatū nō custodit. ergo xps nō ipleuit legem:⁊ ita lex noua data a xp̄o nō est veteris ipletiua. ¶ P. In veteri lege cōtinebanꝫ p̄cepta moralia:cerimonialia ⁊ iudicialia:vt su/pra dictū est:sed dñs Matth.5. vbi quātuz ad aliqua legē impleuit nullā mentionē videt̄ facere de iudicialib⁹ ⁊ ceri monialib⁹. ergo videt̄ q̄ lex noua non sit totaliter veteris impletiua. ¶ Sz ꝫ est q̄ dñs dicit Matth.5. Nō veni sol uere legem sz adimplere. ⁊ postea subdit. Jota vnū aut vn⁹ apex nō ꝓterbibit a lege donec oīa fiāt. ¶ R⁰. dōm q̄ sic dictū est:lex noua cōparaꝫ ad veterē sicut perfectū ad īper fectū. omne autē perfectū adimplet id q̄ iperfecto deest:⁊ fm hoc lex noua adimplet veterē legez inquātuz supplet il lud q̄ veteri legi deerat. In veteri autē lege duo p̄nt consi derari. s. finis ⁊ p̄cepta ⁊tenta in lege. Finis vero cuiuslibet legis est vt hoīes efficiant iusti ⁊ virtuosi:vt supra dictū est: vnde ⁊ finis veteris legis erat iustificatio hoīuz:quā quidē lex efficere nō poterat:sed figurabat q̄busdā cerimōialib⁹ factis ⁊ ꝓmittebat vbis:⁊ q̄tū ad hoc lex noua implet ve/terem legē iustificādo per virtutē passiōis xp̄i:⁊ hoc est q̄ Aplūs dic̄ ad Ro.8.q̄ impossibile erat legi:de⁹ filiū suum mittēs in sīlitudinez carnis peccati:dānauit pctm̄ in carne vt iustificatio legis impleret̄ in nobis:⁊ quātuz ad hoc lex noua exhibet q̄ lex vet⁹ ꝓmittebat:fm illud. z. ad Cor.pri mo. Quotquot ꝓmissiōes dei sunt in illo est. i. i christo:⁊ ite rum q̄tuz ad hoc cōplet etiā q̄ vetus lex figurabat. vnde ad Col.2. dicit̄ de cerimonialib⁹ q̄ erant vmbra futuroꝝ. Corp⁹ autē christi. i. veritas pertinet ad christū. vñ lex no/ua dicit̄ lex veritatis. lex autem vet⁹ vmbre vel figure:p̄ce pta vo veteris legis adipleuit xps ⁊ opere ⁊ doctrina:opere q̄dē q̄ circuncidi voluit ⁊ alia legalia obseruare q̄ erāt tpe illo obseruanda:fm illud Gal.4. Factū sub lege. Sua aūt doctrina adimpleuit p̄cepta legis tripliciter. Primo quidē vez intellectum legis exprimēdo:sicut patet in homicidio ⁊ adulterio:in quoꝝ prohibitiōe scribe ⁊ pharisei nō intelli gebant nisi exteriorē actū ꝓhibitum. vnde dñs legē adim/pleuit ostēdendo etiā interiores actus peccatoꝝ cadere sub prohibitiōe. Secūdo adimpleuit dñs p̄cepta legis ordi/nando quō tuti⁹ obseruareꝫ q̄ lex vet⁹ statuerat. sicut lex vet⁹ statuerat vt homo nō periuraret:⁊ hoc tuti⁹ cōseruareꝫ si oīno a iuramento abstineat nisi in causa necessitatis. Tertio adimpleuit dñs p̄cepta legis superaddēdo q̄dam perfectiōis ꝓfilia:vt patet Matth.19. vbi dñs dicēti se ob/seruasse p̄cepta veteris legis dicit. Unū tibi deest:si vis pfe ctus esse vade ⁊ vende oīa que habes ⁊c. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ lex noua nō euacuat obseruātiā veteris legis nisi q̄/tuz ad cerimonialia:vt supra dictū est:hec aūt erāt in figu/ram futuri. vñ ex hoc ipso q̄ cerimonialia p̄cepta sunt im/pleta perfectis bis q̄ figurabanꝫ:nō fūt vlterius obseruāda: qz si obseruarenꝫ adhuc significaret aliquid vt futurum. q̄ nō impletū:sicut etiā promissio futuri doni locū iam nō hꝫ promissiōe iaz impleta per doni exhibitionē:⁊ per hūc mo/dum cerimonie legis tollunꝫ cū implenꝫ. ¶ Ad scdm dōm q̄ sicut Aug. dicit ꝓtra Faustū:p̄cepta illa dñi non sunt cōtraria p̄ceptis veteris legis:qō. n. dñs p̄cepit de vxo/re dimittenda nō est ⁊trariū ei qō lex p̄cepit:neq;. n. ait lex q̄ voluerit dimittat vxorē:cui eēt ⁊trariū nō dimittere:sz vtiq;. nolebat dimitti vxorē a viro qui hāc interposuit mo/ram vt in discidiū animus p̄ceps libelli ꝓscriptione refra/ctus absisteret:vnde dñs ad hoc confirmādū vt non facile vxor dimittaꝫ:solam cāz fornicatiōis excepit. Et idem etiā dōm est in prohibitiōe iuramēti sic̄ dictum est:⁊ idē etiam pz in ꝓhibitiōe taliōis. Taxauit.n. modum vindicte lex vt nō ꝓcederet̄ ad imoderatā vindictā:a qua dñs perfectius remouit eū qui monuit oīno a vindicta abstinere. Circa odi/um vo inimicoꝝ remouit falsuz pharisеoꝝ intellectū nos/monēs vt persona odio nō haberet̄:sed culpa. Circa diffe/tionē vo. ciboꝝ q̄ cerimonialis erat dñs nō mādauit vt tūc nō obseruarenꝫ:sed oīdit q̄ nulli cibi fm suā nāz:sz solum fm figurā vt supra dictū est. ¶ Ad tertiū dōm q̄ cerimōia lia ꝑcepta legis nō cōmemorantꝫ Matth.5. qz eoꝝ obser/uantia totaliter excludiꝫ per ipletionē:vt dictuz est. De iu/dicialib⁹ vo p̄ceptis cōmemorauit p̄ceptuz talionis:vt q̄ dē hoc diceret̄ de oībus alys esset intelligēdū: in quo q/dem p̄cepto docuit legis intētionē nō esse adhoc q̄ pena ta lionis q̄reret̄ pp liuorē vindicte:quē ipse excludit monens q̄ hō dz eē patus etiā maiores iniurias sufferre:sed solū pp amorē iustitie:q̄ adhuc ī noua lege remanet. ¶ Ad q̄rtū dōm q̄ tact⁹ leprosi erat ꝓhibit⁹ in veteri lege:q̄ex hoc i/currebat homo quādā irregularitatis īmūditiaz sicut ex tactu mortui:vt supra dictū est:sz dñs qui erat mūdator le prosi imūditiā incurrere nō poterat. Per ea aūt q̄ fecit in sabbato sabbatū nō solvit fm rei veritatē sicut ipse magis ter in euāgelio oīdit:tum q̄z operabaꝫ miraculā virtute di/uina q̄ semp operaꝫ in reb⁹:tum q̄z salutis humane opa fa/ciebat cū pharisei etiā saluti aīaliū in die sabbati p̄uideret: tuz etiā q̄z rōne necessitatis discipulos excusauit in sabbato spicas colligentes:sed videbaꝫ soluere fm superstitiosuz in/tellectum pharisеoꝝ qui credebāt ēt a salubriꝫ⁹ operibus esse in die sabbati abstinēdū:quod erat ꝫ intentionē legis.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uꝫ q̄ lex noua in legeve teri nō ꝓtineaꝫ. Lex.n. noua ꝑcipue in fide ꝓsistit:vñ dicit̄ lex fidei:vt p̄z ⁊ Ro.4. sed multa cre/denda tradunꝫ in noua lege q̄ in veteri lege nō ꝓtinenꝫ:er go lex noua ñ ꝓtineꝫ ī veteri. ¶ P. Quedā glosa dic̄ Mat/th.5. sup illud. Qui soluerit vnū de mādatis istis minimis: q̄ mādata legis sunt minoza:in euāgelio vo sunt mandata maioza:maius aūt nō potest ꝓtineri in minozi:ergo lex noua nō ꝓtineꝫ ī veteri. ¶ P. Qō ꝓtineꝫ ī altero sil hꝫ bito illo; si igit̄ lex noua ꝓtineret̄ ī veteri sequeret̄ q̄ bita veteri le/ge bēat ⁊ noua:supfluū igit̄ fuit bita veteri lege iterū bari nouā:nō ergo noua lex ꝓtineꝫ ī veteri. ¶ Sz ꝫ est q̄ dicit̄

Eccl̃b.p̃mo. Rota erat i rota.i.nouũ testamẽtũ i veteri: vt Greg.exponit. ℂ Rñ. dicendus q̃ aliquid continetur dupl̃r. Uno modo i actu sic̃ locatũ in loco.alio mõ virtute sicut effect⁹ in cã vel ꝑplemẽtũ in ꝑpleto: sic̃ gen⁹ ꝯtinet spẽs posteritate: z sic̃ tota arbor ꝯtinet in semine. z p hũc modũ nouus lex ꝯtinet in veteri. Dcm̃ ẽ.n. q̃ noua lex ꝑparat ad veterẽ sic̃ ꝑfectũ ad ipfectus: vñ Chrysostom⁹ exponẽs illud qõ habet Marci.4. Ultro terra fructificat: p̃mũ herbam deinde spicã: deinde plenus frumentũ in spica: sic dic̃ p̃mo herbã fructificat i lege nãe: postmodũ spicas in lege Moysi: postea plenũ frumẽtũ in euãgelio. Sic igr̃ ẽ lex noua in veteri lege sic̃ fruct⁹ in spica. ℂ Ad p̃mus ergo dom̃ q̃ oia q̃ credẽda tradunt̃ in nouo testamẽto explicite z apte tradunt̃ credẽda i veteri testamẽto: sz implicite sub figura. z fm hoc ẽt q̃tũ ꝑplicite sub figura: z fm hoc ẽt q̃tus ad credẽda lex noua ꝯtinet̃ in veteri. ℂ Ad scm̃ dom̃ q̃ ꝑcepta noue legis dñi esse maiora q̃ ꝑcepta veteris legis q̃tũ ad explicitã manifestationẽ: sz q̃tũ ad ipsam substãm ꝑceptor nouus dicit̃ Faustũ: q̃ pene oia q̃ monuit vel ꝑcepit dñs vbi adiungebat: Ego aũt dico vobis: inuentunt̃ ẽt in illis veteribus libris: sz qr̃ nõ itelligebãt homicidiũ nisi p emptionez corporis humani: aperuit dñs oẽs iniquũ motũ ad nocẽdũ fratri in homicidij genere deputari: z q̃tus ad huiusmodi manifestationes ꝑcepta noue legis dñi maiora ꝑceptis veteris legis: nihil tñ ꝓhibz maiꝰ in minori virtute contineri: sicut arbor continet̃ in semine. ℂ Ad tertiũ dom̃ q̃ illõ qõ implicite datum est oz explicari. z ideo post veterẽ legem latam oportuit etiam nouam legem dari.

Ad quartum sic ꝑcedit̃. Uidet̃ q̃ lex noua sit grauior q̃ lex vet⁹. Matth.n.5. sup illud. Qui soluerit vnũ de mãdatis his minimis: dicit Chrysostom⁹. Mãdata Moysi in actu facilia sunt: vt non occides: nõ adulterabis: mãdata xpi aũt. s. nõ irascaris: nõ concupiscas in actu difficilia sunt. ergo lex noua ẽ grauior q̃ vet⁹. ℂ ꝑ. Facilis ẽ terrena ꝓsperitate vti q̃ tribulatiõe ꝓperi: sz in veteri testamẽto obseruationẽ veteris legis ꝓsequebant̃ ꝓsperitas tẽporalis: vt ꝑz Deutro.28. Obseruatores aũt noue legis ꝓsequit̃ multiplex aduersitas: put dicitur.2.ad Cor.6. Exhibeam⁹ nosmetipsos sic̃ dei ministros in multa patiẽtia: in tribulationib⁹: in necessitatib⁹: i angustys. z c̃. ergo lex noua est grauior q̃ lex vet⁹. ℂ ꝑ. Quod se hz ex additione ad alterũ videt̃ eẽ difficile: sz lex noua se hz ex additione ad veterẽ: nã lex vet⁹ ꝓhibuit piuriũ: lex noua ẽt iuramẽtũ: lex vet⁹ ꝓhibuit discidiũ vxoris sine libello repudij: lex ãt noua oĩo discidiũ ꝓhibuit vt ꝑz Mat.5. fm expositionẽ augustini. ergo lex noua ẽ grauior q̃ vetus. ℂ Sz cõ est qđ dr̃ Matth.6. Uenite ad me oẽs q̃ laboratis z onerati estis. qđ exponẽs Hylari⁹ dicit. Legis difficultatib⁹ laborãtes: z peccatis seculi oneratos ad se aduocat: z postmodũ de iugo euangelij subdit. Jugũ.n.meũ suaue est: z on⁹ meũ leue. ergo lex noua ẽ leuior q̃ vet⁹. ℂ R⁰. dom̃ q̃ circa operã virtutis de gb⁹ ꝑcepta legis dant̃ duplex difficultas attendi põt. Una qdẽ ex parte exteriorũ operũ q̃ ex seipsis quãdam difficultatẽ hñt: z granitatẽ: z q̃tũ ad hoc lex vet⁹ est multo grauior q̃ noua. qr̃ ad plures act⁹ exteriores obligabat lex vet⁹ in multiplicibus cerimonys q̃ lex noua: q̃ ꝑter ꝑcepta legis nãe paucissima supaddit i doctrina xpi: z apl̃or: sz alĩ sunt postmodũ supaddita ex institutione sanctorũ patrũ: in gb⁹ etiã augustin⁹ dicit eẽ moderationẽ attẽdẽdã: ne uersatio fideliũ onerosa reddat̃: dic̃.n. ad ingsitiones January de gbusdã q̃ ipsam religionez nostrã quã in manifestissimis z paucissimis celebrationus sacramẽtis dei voluit misericordia eẽ liberã seruilib⁹ pre mũt onerib⁹ a deo: vt tolerabilior sit ꝺditio iudeor̃ q̃ legalib⁹ sacramẽtis nõ humanis ꝓsumptionib⁹ subiuciunt̃. alia aũt difficultas est circa opera virtutũ in interiorib⁹ actib⁹: puta q̃ aligs opus virtutis exerceat ꝑmpte: z delectabiliter: z circa hoc difficile ẽ vt⁹: hoc.n. nõ habẽti virtutẽ est valde difficile: sz p virtutez reddit̃ facile: z q̃tũ ad hoc ꝑcepta noue legis sunt grauiora ꝑceptis veteris legis. qr̃ in noua lege ꝓhibent̃ interiores motꝰ animi q̃ expresse in veteri lege nõ ꝓhibebant̃ in oib⁹ z si in aligb⁹ ꝓhiberent̃: in gb⁹ tñ ꝓhibẽdis pena nõ apponebat̃: hoc aũt est difficillimũ nõ hñti virtutez sic̃ ẽt ph̃s dicit i.5. ethicor̃. q̃ operari ea q̃ iustus operatur facile est: sz operari ea eo mõ quo iustus operat̃. s. delectabiliter z ꝑmpte est difficile non habẽti iustitiaz: z sic ẽt dicit̃ .i. Jo.5. q̃ mãdata ei⁹ grauia non sunt: qõ exponẽs augustinus dicit q̃ non sunt grauia amãti. sz non amãti sunt grauia. ℂ Ad p̃mũ ergo dom̃ q̃ auctoritas illa logr̃ exp̃ssa de difficultate noue legis q̃tũ ad exp̃ssas cohibitionez interiorũ motuũ. ℂ Ad scõz dom̃ q̃ aduersitates q̃s patiuntur obseruatores noue legis nõ sunt ab ipsa lege ꝯpositę: sed tñ pp amorẽ in quo ipsa lex ꝯsistit facilr̃ tollerant̃. qr̃ sic̃ aug. dicit i libro ō verbi dñi: oia seua: z inania facilia: z ppe nulla efficit amor. ℂ Ad tertiũ dom̃ q̃ ille additiones ad ꝑcepta veteris legis ad hoc ordinant̃: vt facilius ꝓficiat qđ vet⁹ lex mandabat: sic̃ aug. dicit. z in̄ p hoc nõ ostendit q̃ noua lex sit grauior: sz magis q̃ sit facilior.

ℂ Questio. CVIII.

Deinde considerãdũ est de his que continentur in lege noua.

ℂ Et circa hoc q̃runt̃ q̃tuor. Primo vtr̃ lex noua debeat aliq̃ opera exteriora ꝑcipere vel ꝓhibere. Scõo vtr̃ sufficiẽter se habeat in exterioribus actib⁹ preciphiẽdis vel ꝓhibẽdis. Tertio vtr̃ conuenienter instituat hoies q̃tuz ad actus exteriores. Quarto vtr̃ conueniẽter superaddat consilia ꝑceptis.

Ad primum sic ꝑcedit̃. Uidet̃ q̃ lex noua nullos exteriores actꝰ debeat ꝑcipere vel ꝓhibere. Lex.n. noua est euangelium regni: fm illud Matth.24. Predicabit̃ hoc euangeliũ regni in vniuerso orbe. sz regnũ dei nõ ꝯsistit in exterioribus actib⁹: sz solũ i interioribus: fm illud Luc.17. Regnum dei intra vos ẽ. z Ro.14. Nõ est regnũ dei esca z potꝰ: sz iustitia: z pax: z gaudiũ in spiritu sancto. ergo lex noua non dz ꝑcipere vel ꝓhibere aliquos exteriores actus. ℂ ꝑ. Lex noua est lex spiritus: vt dr̃ Ro.8. sz vbi spiritus dñi ibi libertas: vt dr̃. 2.ad Cor. 3. Nõ ẽ aũt libertas vbi hõ obligat̃ ad aliq̃ opa exteriora facienda vel vitãda. ergo lex noua non continet aliqua ꝑcepta: vel ꝓhibitiones exteriorũ actuum. ℂ ꝑ. Oẽs exteriores actus ptinere itelligunt̃ ad manũ: sicut interiores actus ptinẽt ad aiam: sz hec ponit̃ dñia iter nouã legẽ z veterẽ: q vetꝰ lex cohibet manũ: sz lex noua cohibet aiam. ergo lex noua nõ ꝓhibet põi ꝓhibitiones: z ꝑcepta exteriorũ actuũ: sz solũ interiorũ. ℂ Sz contra est q̃ p legez nouam efficiunt̃ homines filij lucis: vnde dr̃ Jo.12. Credite in lucẽ: vt filij lucis sitis: sz filios decet opera lucis facere: z opera tenebrarũ abycere. Sz illud Eph̃.5. Eratis aliquãdo tenebre: nũc aũt lux in domino: vt filij lucis ambulate. ergo lex noua q̃dam exteriora opera debuit ꝓhibere: z q̃dam ꝑcipere. ℂ Rñ. dom̃ q̃ sicut supra dctm̃ est: ꝓncipalitas legis noue est gratia spiritus sancti: que manifestat̃ in fide p dilectionẽ operante: hanc aũt gratiã ꝓsequunt̃ homines per dei filiũ hominẽ factum: cuius humanitatẽ p̃mo repleuit gratia. z exinde est ad nos deriuata. vñ dicit̃ Jo.p̃mo. Uerbum caro factũ est. z postea subdit̃. Plenũ gratie z veritatis. z ifra de plenitudine ei⁹ nos oẽs accipimus: z gratiã p gratia: vnde subdit̃ q̃ gratia z veritas p iesum xp̃m facta est. Et ideo conuenit vt per aliqua exteriora sensibilia gratia a verbo icarnato profluens in nos deducat̃: z ex gratia

interiori per quã caro spiritui subdit exteriora q̃dã opera sensibilia producantur. Sic igitur exteriora opera duplici ter ad gratiã ptinere pñt. Uno mõ sicut inducentia aliqualiter ad gratiã. & talia sunt opera sacramẽtor̃ que in noua lege sunt ĩstituta: sicut baptism⁹: eucharistia. & alia huiusmodi. Alia vo sunt opera exteriora q̃ ex ĩstinctu gratie ꝓducũtur: & in his est q̃dam differẽtia attẽdẽda. Quãdã. n. habẽt necessariã ꝓueniẽtiã vel contrarietatẽ ad iteriorẽ gratiam q̃ in fide p dilectionẽ operante consistit: & huiusmodi exteriora opera sunt p̃cepta vel ꝓhibita in lege noua: sicut p̃cepta est confessio fidei: & ꝓhibita negatio. Dr. n. Matth. 10. Qui ꝓfitebit me coram hominib⁹ confitebor & ego eũ coram patre meo: qui aũt negauerit me coram hoĩb⁹ negabo & eum coram patre meo. Alia vo sunt opera q̃ non habẽt necessariã cõtrarietatẽ vel ꝓueniẽtiã ad fidẽ p dilectionẽ operãtez. & talia opera nõ sunt in noua lege p̃cepta vl' ꝓhibita ex ipa p̃ma legis ĩstitutione: sz relicta sunt a legislatore. s. xpo vnicuiq; ꝓm q̃ alicui⁹ curã gerere dz: sicut vnicuiq; libeꝛ est circa talia determinare qd sibi expediat facere vel vitare & cuicunq; presidenti circa talia ordinare suis subditis qd sit in talib⁹ faciẽdũ vel vitãdũ: vñ etiã quãtũ ad hoc dicit lex enãgely: lex libertatis: nam lex vet⁹ multa determinabat: & pauca relinquebat hominũ libertati determinanda.

¶ Ad p̃mũ ergo dõm q̃ regnũ dei in iteriorib⁹ actib⁹ consistit p̃ncipaliter: sz ex ꝓsequẽti etiã ad regnũ dei ptinent oĩa illa sine q̃b⁹ iteriores actus eé non pñt: sicut si regnũ dei é interior iustitia: & pax: & gaudium spirituale necesse est q̃ oẽs exteriores actus q̃ repugnant iustitie: eut paci: aut gaudio spirituali: repugnẽt ẽt regno dei. & ideo sunt in euãgelio regni ꝓhibẽda: illa vo que idifferẽter se habẽt respectu hoꝛ puta comedere bos vel illos cibos: in his nõ est regnũ dei vnde ap'lus ꝓmittit: Non est regnũ dei esca & potus. ¶ Ad scõm dõm q̃ ꝼm ph̃m in p̃mo metaphyꝛce. liber é qui sui cã est: ille ergo libere aliq̃d agit q̃ ex seipso agit: qõ autẽ bõ agit ex habitu sue nãe ꝓueniẽti ex seipso agit. qz habit⁹ icllnat ĩ modũ nãe: si vo habitus esset nature repugnãs homo non ageret. ꝼm q̃ est ipse: sz ꝼm aliquã corꝛuptionẽ sibi supuenientẽ. Quia igr gratia spiritus sci est sicut iteriꝛ habitus nobis ifusus iclinãs nos ad recte operãdũ facit nos libere operari ea q̃ ꝓueniũt gratie: & vitare ea q̃ gratie repugnant. Sic igit lex noua dr lex libertatis dupl'r. Uno mõ qz non artat nos ad faciẽda vel vitanda aliqua nisi que de se sunt vel necessaria: vel repugnãtia saluti: q̃ cadunt sub p̃cepto: vel ꝓhibitione legis. Scõo qz huiusmodi p̃cepta vl' ꝓhibitiones facit nos libere iplere iquãtum ex interiori ĩstinctu gratie ea iplem⁹: & propter hec duo lex noua dr lex pfecte libertatis Jacobi p̃mo. ¶ Ad tertiũ dõm q̃ lex noua ꝓhibẽdo animũ ab inordinatis motib⁹ oꝛ etiam q̃ cohibeat manũ ab inordinatis actibus: qui sunt effectus interiorum motuum.

Ad secundum sic p̃cedit. Uidet q̃ lex noua ĩsufficiẽter exteriores act⁹ ordinauerit. Ad legẽ. n. nouaz p̃cipue ptinere videt fides p dilectionẽ operãs: ꝼz illõ ad Gal. 5. In xpo iesu: neq; circũcisio aliq̃d valet: neq; ꝓputiũ: sz fides que p dilectionẽ operat: sz lex noua explicauit q̃dam credẽda q̃ non erãt in veteri lege explicita: sicut de fide trinitatis. ergo ẽt debuit superaddere aliqua exteriora opera mozalia q̃ non erant in veteri lege determinata. ¶ P̃. In veteri lege non solũ fũt ĩstituta sacramẽta: sz ẽt aliqua sacra: vt supra dcm est: sz in noua lege: & si sint ĩstituta aliqua sacramenta: nulla tm̃ sacra ĩstituta a deo viderẽt: puta que ptineãt: vel ad sanctificationem alicuius tẽpli: vel vasoꝛ: vel etiã ad aliquã solemnitatem celebrãdã. ergo lex noua iusufficiẽter exteriora opera ordinauit. ¶ P̃. In veteri lege sicut erãt q̃dã obseruantie ptinẽtes ad dei myniſtros: ita etiam erant quedam obseruantie pertinentes ad populum: vt supra dictum est: cũm de cerimonialib⁹ veteris legis ageret: sz in noua lege videtur alique obseruãtie eẽ date myniſtris dei: vt pz Matth. .io. Nolite possidere aurum: neq; argẽtum: neq; pecunias in cõnis vestris: & cetera que ibi sequuntur: & que dñr Luce. 6. & .io. ergo etiã debuerũt alique obseruãtie ĩstitui in noua lege ad pplm fidelẽ ptinentes. ¶ P̃. In veteri lege ꝑter moralia & cerimonialia fuerũt q̃dam iudicialia p̃cepta: sed in lege noua non traduntur aliqua iudicialia p̃cepta. ergo lex noua ĩsufficiẽter exteriora opera ordinauit. ¶ Sz contra est qđ dominus dicit Matth. 7. Omnis qui audit verba mea hec & facit ea: assimilabit̃ viro sapienti qui edificauit domũ suaz supra petrã: sz sapiẽs edificator nihil omittit eoꝛ q̃ sunt necessaria ad edificiũ. ergo in verbis xpi sufficiẽter sunt oĩa posita que ptinẽt ad salutẽ humanã. ¶ Rñ. dõm q̃ sicut dcm est. lex noua in exteriorib⁹ illa solum pcipere debuit: vel ꝓhibere per que in gratiã ĩtroducimur: vel q̃ ptinẽt ad rectum gratie vsum ex necessitate. & qz gratiam ex nobis consequi non possumus: sz per xpm soluz: iõ sacramẽta p que gratiam consequit̃ ipse dominus ĩstituit per seipm. s. baptismum: eucharistiã: ordinẽ myniſtroꝛum noue legis ĩstituendo apostolos. & 72. discipulos: & penitentiam: & matrimoniũ indiuisibile: ꝓfirmationẽ etiã ꝓmisit p spiritus sancti missionẽ. Ex eius ẽt ĩstitutione apostoli legũtur oleo infirmos vngẽdo sanasse: vt habet Marc. 6. que sunt noue legis sacramẽta. Rectus aũt gratie vsus est per opera charitatis: que qdem ꝼm q̃ sunt de necessitate ꝼm tis ptinẽt ad precepta mozalia. que etiaz in veteri lege tradebant̃: vnde q̃tum ad hoc lex noua sup veteres addere non debuit circa exteriora agẽda. Determinatio aũt pdicto⁹ operũ in ordine ad cultũ dei pertinet ad p̃cepta ceremonialia legis: in ordine vo ad ꝓximuz ad iudicialia: vt supra dcm est. & ideo qz iste determinationes non sunt ꝼm se de necessitate iteriꝛis gratie in qua lex ꝓsistit. idcirco non cadũt sub p̃cepto noue legis: sz relinquunt̃ humano arbitrio q̃dam qdem q̃tũ ad subditos: que. s. ptinent sigillatis ad vnũquẽq; q̃dam vo ad platos tempoꝛales vel spirituales: que. s. ptinent ad vtilitatẽ cõmunem. Si igit̃ lex noua nulla alia exteriora opera determinare debuit p̃cipiendo vel ꝓhibendo nisi sacramẽta & mozalia p̃cepta que de se ptinẽt ad rõnem vtutis: puta non eẽ occidẽdum: & alia huiusmodi. ¶ Ad p̃muz ergo dõm q̃ ea q̃ sunt fidei: sunt supra rõnẽ humanã: vnde in ea nõ possumus peruenire nisi p gratiã. & iõ abũdantiori gratia superueniente oportuit plura credẽda explicari: sz ad opera vtutum virigimur p rõnez nãlẽ: q̃ est regula q̃dã operationis humane vt supra dcm est. & iõ in his nõ oportuit aliqua p̃cepta dari vltra mozalia legis p̃cepta que sunt de dictamine rõnis. ¶ Ad scõm dõm q̃ in sacramẽtis noue legis daf̃ gra que nõ est nisi a xpo. & iõ oportuit q̃ ab ipso ĩstitutõz haberẽt: sz in sacramẽtis nõ daf̃ aliqua gra: puta in ꝓsecratiõe tẽpli vel altaris: vel alioꝛ huiusmodi: aut ẽt ĩ ipsa celebritate solemnitatũ. & iõ qz talia ꝼm seipsa nõ ptinẽt ad necessitatem iteriꝛis gre dñs fidelib⁹ ĩstituẽda religt pro suo arbitrio. ¶ Ad tertiuz dõm q̃ illa p̃cepta dñs dedit aplis nõ tanq̃ cerimoniales obseruãtias: sz tanq̃ mozalia ĩstituta. & pñt ĩtelligi dupl'r. Uno mõ ꝼm aug. ĩ libro de ꝓsensu euãgelistarũ: vt nõ sint p̃cepta: sz ꝓcessiones: cõcessit. n. eis vt possent pgere ad pdicationis officiũ. sine pera & baculo: & alys huiusmodi tanq̃ habẽtes potestatẽ necessaria vite accipiẽdi ab illis q̃b⁹ pdicabãt: vñ subdit. Dign⁹ eé. n. operari⁹ cibo suo: nõ aũt peccat: sz supererogat. qz sua poꝛtat ex q̃b⁹ vinat. ĩ pdicationis officio: nõ accipiẽs sumptũ ab his q̃b⁹ euãgeliũ pdicat: sic ꝓ Paulus fecit. Alio mõ pñt ĩtelligi ꝼm aliozũ sanctoꝛ expositionẽ: vt sint q̃daz statuta tpalia aplis data p illo tpe quo mittebant̃ ad pdicãdũ ĩ iudeã añ xpi passio

nez. Indigebant.n. discipuli: quasi adhuc parvuli sub xpi cura existētes accipere aliqua specialia instituta a xpo: sic quilibz subditi a suis platis pcipue qz erāt paulatiz exercitādi: vt tēporaliū sollicitudinē abdicarēt: p qō reddebant idonei ad hoc q euāgeliū per vniuersum orbē pdicarent. Nec est mirū si adhuc durāte statu veteris legis: z nōdum pfectā libertatē spūs cōsecutis quosdā determinatos modos viuēdi īstituit: q qdā statuta iminēte passionē remouit tanq discipulis iā p ea sufficiēter exercitatis: vñ Luc. xx. dixit. Qñ nisi vos sine sacculo: z pera: z calciamētis: nūqd defuit aliqd vobis: at illi dixerūt. nihil. dixit ergo eis: sz nūc qui hz sacculū tollat: silr z perā: iā. n. iminebat tps pfecte libertatis: vt totalr suo dimitterent arbitrio ihis q fz se nō ptinēt ad necessitatē veritatis. ¶ Ad quartū dōm q iudicialia ēt fm se cōsiderata nō sunt de necessitate vtutis quā tū ad talē determinationē: sz solū q̄tū ad cōem rōnē iusticie. z iō iudicialia pcepta reliquit dns disponēda bis q curā alioz erant habituri vel spūalem: vel tēporalez: sz circa iudicialia pcepta veteris legis q̄dam explanauit pp maluz intellectum phariseorum: vt infra dicetur.

Ad tertium sic pcedit. Videt q circa iteriores actꝰ lex noua īsufficiēter hominem ordinauerit. Sūt. n. decē pcepta decalogi ordinātia hoiez ad deū z primū: sz solū dns circa tria illoz aliqd adimpleuit. s. circa phibitionē homicidy: z circa phibitionē adulterij: z circa phibitionē piury. ergo videt q īsufficienter hominē ordinauerit adimpletionē maloz alioz pceptoz p̄termittens. ¶ P. Dns nihil ordinauit in euāgelio de iudicialibꝰ pceptis nisi circa repudiū vxoris: z circa penā talionis. z circa psecutionē inimicoz: sz multa sunt alia iudicialia pcepta veteris legis: vt supra dcm est. ergo q̄tuz ad hoc īsufficiēter vitā hoium ordinauit. ¶ P. In veteri lege pcepta moralia z iudicialia erāt q̄dā cerimōialia circa q dns nihil ordinauit. ergo videt īsufficiēter ordinasse. ¶ P. Ad iteriorē bonā mētis dispositōez: ptinet: vt nullū bonū opus bō faciat pp quēcunq tpalē finē: sz multa sunt alia tpalia bona: q̄ fauoz humanꝰ: multa ēt sunt alia bona opa q̄ ieiuniū: elemosyna: z oō. ergo icōueniēs fuit q dns docuit solū circa hec tria opera gloriā fauoris humani vitari. z nihil aliud terrenoz bonoz. ¶ P. Naturalr homini iditū est: vt sollicitet circa ea q̄ sunt sibi necessaria ad vitā. duz: in q ēt sollicitudine alia aialia cū hoie ꝓueniunt: vt dr ꝓuer. 6. Vade ad formicā o piger. z ꝓsidera vias eius que cū nō habeat pceptorē vel ducē: parat in estate cibum sibi: z congregat in messe qō comedat: sz oē pceptū q dat ꝰ inclinationē nature est iniquū: vtpote ꝰ legē nālē existens. ḡ icōueniēter videt dns phibuisse sollicitudinez victus: z vestitus. ¶ P. Nullus actꝰ vtutis ē phibēdus: sz iudiciū ē actꝰ iustitie: fm illud psal. Quousq iustitia ꝓuertat in iudicium. ergo icōueniēter videt dns iudiciuz phibuisse. z ita videt lex noua īsufficiēter hoiem ordinasse circa iteriores actꝰ. ¶ Sz ꝰ est qō aug. dicit in libro de sermone dni i mō te. Cōsiderādū est. qz cū dixit: qui audit ꝑba mea: hoc satis significat sermonē istū dni oibꝰ pceptis: qbꝰ xpiana vita formatꝰ eē pfectū. ¶ R n°. dōm q sicut ex īducta aucto ritate aug. apparet sermo quē dns in mōte ꝓposuit totam informationē xpiane vite ꝓtinet: i quo pfecto iteriores motus hois ordinantꝰ. Nā post declaratū beatitudinis finem: ꝓmēdata aplica dignitate: p quos erat doctrina euāgelica ꝓmulgāda: ordinat iteriores hois motꝰ. ꝓmo qdē q̄tū ad finem. z deīde q̄tū ad pximū. Quātū aūt ad finem dupliciter dr duos iteriores hois motꝰ circa agēda: q̄ sunt voluntas de agendis: z ītētio de fine: vñ ꝓmo ordinat hois volūtatē fm diuersa legis pcepta. vt. s. abstineat aliqs nō solū ab exteriorib⁹ operib⁹ q̄ sunt fm se mala: sz ēt ab iteriorib⁹: z ab occasionib⁹ maloz. deīde ordinat ītētiones hois dicēs q i bonis que agimus: neq queramus humanam gloriā: neq mūdanas diuitias qō est thesauriçare i terra. Cōsequēter aūt ordinat iteriorē hois motū: quo ad pximū: vt. s. cū non temerarie: aut iniuste iudicemus: aut ꝑsumptuose: neq tñ sic simꝰ apud pximū remissi: vt eis sacra cōmittam⁹ si sint idigni. Ultimo aūt docet modū adimplēdi euāgelicā doctrinā. s. iplorādo diuinū auxiliū z conatū apponēdo ad ingrediēdū p angustā portā pfecte vtutis: z cautelā adhibēdo ne a seductoribꝰ corrūpamur: z q̄ observatio mādatoz eiꝰ est necessaria ad vtutē: nō aūt sufficit sola ꝓfessio fidei: vel miraculoz opatio: vel solus auditꝰ. ¶ Ad ꝑmuz ergo dōm q dns circa illa legis pcepta adimpletionē apposuit: i qbꝰ scribe z pharisei nō rectū itellectū habebāt. z hoc cōtingebat pcipue circa tria pcepta decalogi. Nā circa phibitionē adultery z homicidy estimabāt solū exteriorē actuz phiberi: nō aūt iteriorē appetitū q̄ magis credebāt circa homicidiū z adulteriū q̄ circa furtū vel falsuz testimoniū qz motus ire in homicidiū tendēs: z ocupiscētie motꝰ tendens i adulteriū: vident aliqualr nobis a nā ieīse: nō autē appetitꝰ iurādi: vel falsum testimoniū dicendi. Circa piuriū vō habebāt falsum itellectū credētes piuriū qdem eē peccatum. iuramentum autem per se esse appetendum: z frequētādum. qz videtur ad dei reuerentiam pertinere. z iō dominus ostendit iuramentum non esse appetendum tanq bonū: sz meliꝰ esse absq iuramēto log nisi necessitas cogat. ¶ Ad scōm dōz q circa iudicialia pcepta duplr scribe z pharisei errabāt: ꝓmo qdē qz q̄dā q̄ in lege Moysi erāt tradita tanq pmissiones estimabāt eē p se iusta. s. repudiū vxoris: z vsuras accipere ab extraneis. z ideo dns phibuit vxoris repudiū Matth. 5. z vsuraz acceptionē Luc. 6. dicēs. Date mutuuz nihil inde sperātes. Alio mō errabāt credētes q̄dā q̄ lex vetꝰ īstituerat facienda pp iustitiā esse exequēda ex appetitu vindicte: vel ex cupiditate tpalium rex:: vel ex odio inimicoz. z hoc in tribꝰ pceptis. Appetitū. n. vindicte credebāt eē licitū pp pceptū datuz de pena talionis: qō qdē fuit datū vt iustitia seruaret: nō vt hō vindictā quereret. z iō dns ad hoc remouēdū docet animū hois sic debere eē ꝑparatū: vt si necesse sit etiā paratꝰ sit plura sustinere. Motū aūt cupiditatis estimabāt eē licitū pp pcepta iudicialia: in qbꝰ mādabat restitutio rei ablate fieri ēt cū aliq̄ additione: vt supra dcm ē: z hoc qdez lex mādauit pp iustitiā obseruādā. nō vt daret cupiditati locuz. z iō dns docet: vt ex cupiditate nostra nō repetamꝰ: sz simꝰ parati si necesse fuerit ēt amplioza dare. Motuz vō ody credebāt esse licitū pp pcepta legis data de hostiū īterfectione: qō qdē lex statuit pp iustitiā iplendā: vt supra dcm est: nō pp odia exsaturāda. z iō domin⁹ docet: vt ad inimicos dilectionē habeam⁹: z parati simus si necesse fuerit etiam benefacere: hec. n. pcepta fm ꝑparationez animi sunt accipienda. vt aug. exponit. ¶ Ad tertiū dōm q pcepta moralia oīa in noua lege remanere debebāt. qz fm se ptinēt ad rōnē vtutis: pcepta aūt iudicialia nō remanebāt ex necessitate fm modū quē lex determinauit. sz relinquebat arbitrio hoium vt ex sic vel alr esset determinādū. z iō ꝓueniēter domin⁹ circa hec duo genera pceptorū nos ordinauit ꝓceptoz aūt cerimonialiū observatio totalr p rei iplētionē tollebat. z iō circa huiusmodi pcepta in illa cōmuni doctrina nihil ordinauit. Ostendit tamen alibi q tot⁹ corporalis cultꝰ q erat determinatꝰ in lege erat in spūalē cōmutandus: vt pz Jo. 4. vbi dixit. Venit hora quādo neq in mōte hoc: neq in hierosolymis adorabitis patrē: sz veri adoratores adorabūt patrē in spū z veritate. ¶ Ad 4.ᵐ dōm q oēs res mūdane ad tria reducunt. s. ad honores: diuitias: z delicias: fm illud. i. Jo. 2. Oē qō est i mūdo ꝓcupiscētia carnis est: qō ptinet ad delicias carnis: z ocupiscētia oculoz: qō ptinet ad diuitias: z supbia vite: qō pertinet ad

ambitum glorie ꝛ honoris. Superfluas autem carnis delicias lex nō ꝓmisit: ſz magis ꝓhibuit: reprimisit aūt celſitudinē bonoꝝ ꝛ abūdātiā diuitiaꝝ. Dr. n. Deutro. 28. Si audieris vocē dñi dei tui faciet te excelſiorē cunctis gentibus q̄tū ad ꝓmū. ꝛ poſt pauca ſubdit. Abundare faciet te oīb⁹ bonis q̄tū ad ſcām. Que q̄dem ꝓmiſſa ſic ꝓtelligebāt iudei: vt pp ea eēt deo ſeruiēdū: ſicut pp finez. ꝛ iō dñs hoc remouit oſtendens: ꝑmo q⁹ opera vtutū non ſunt faciēda pp humanā gloriā: ꝛ ponit tria opera ad q̄ oīa alia reducunt. Nā oīa que aliqs facit ad refrenāduz ſeipm in ſuis ꝟcupiſcētys reducunt ad ieiuniuz: q̄cunq; vō fiunt pp dilectionē ꝓximi reducunt ad elemoſynā: quecūq; vō pp cultū dei fiunt: reducunt ad oꝛonē. Ponit aūt hec tria ſpecialr quaſi ꝑcipua: ꝛ p que boies maxime ſolent gloriā venerari. Scdo docuit q⁹ nō debem⁹ finē ꝟſtituere i diuitys cum dixit. Nolite theſauriçare vobis theſauros i terra.

¶ Ad quintū dōm q⁹ dñs ſollicitudinē neceſſariā nō ꝓhibuit: ſz ſollicitudinē ioꝛdinatā. Eſt aūt quadruplex ꝛdinatio ſollicitudinis vitāda circa tpalia. Primo qdē: vt i eis finē nō ꝟſtituam⁹: neq; deo ſeruiam⁹ pp neceſſaria victus: ꝛ veſtit⁹: vñ dic̄. Nolite theſauriçare vobis ꝛc̄. Scdo vt non ſic ſolicitemur de tēporalib⁹ cū deſperatiōe diuini auxily: vñ dñs dicit. Scit pater veſter q⁹ his oīb⁹ indigetis. Tertio ne ſit ſollicitudo ꝓſumptuoſa: vt. ſ. bō cōfidat ſe neceſſaria vite p ſuā ſollicitudinē poſſe ꝓcurare abſq; diuino auxilio qō dñs remouet p hoc q⁹ hō nō ꝑt aliqd adycere ad ſaturā ſuaz. Quarto p hoc q⁹ hō ſollicitudinis tps occupat. qr .ſ. de hoc ſollicitus eſt nūc: qō nō ptinet ad curā ꝓſentis tēporis: ſz ad curā futuri: vñ dicit. Nolite ſolliciti eē in craſtinū. ¶ Ad ſextū dōm q⁹ dominus non prohibet iudicium iuſtitie: ſine quo non poſſent ſancta ſubtrahi ab indignis: ſed prohibet iudicium inordinatum: vt dc̄ñ eſt.

Ad quartum ſic ꝓcedit. Uidet q⁹ iconueniēter in lege noua ꝟſilia q̄dā determiata ſint ꝓpoſita. Conſilia. n. dant de reb⁹ expediētib⁹ ad finē: vt ſupra dc̄ñ eſt cū de conſilio ageret: ſz nō eadē oībus expediūt. ergo nō ſunt aliqua ꝟſilia determinata oīb⁹ ꝓponenda. ¶ P. Conſilia dant de meliori bono: ſz nō ſunt determinati grad⁹ meliozis boni. ergo nō debēt aliqua determinata cōſilia dari. ¶ P. Conſilia pertinent ad perfectionem vite: ſed obedientia pertinet ad perfectionem vite. ergo icōueniēter de ea ꝟſilium non datur in euangelio.

¶ P. Multa ad ꝓfectionē vite ptinētia iter ꝑcepta ponūtur: ſicut hoc q⁹ dr. Diligite inimicos veſtros. ꝛ ꝑcepta ēt q̄ dedit dominꝰ apl̄is. Matth. 10. ergo icōueniēter tradūtur conſilia in noua lege: tū qr nō oīa ponunt: tū ēt qr a preceptis non diſtinguunt. ¶ Sz contra. Conſilia ſapiētis amici magnā afferūt vtilitatē: ſm illud ꝓuer. 27. Unguēto ꝛ varys odorib⁹ delectat cor: ꝛ bonis amici ꝟſilys anima dulcoraſ: ſz xps maxime eſt ſapiēs: ꝛ amicus. ergo ei⁹ cōſilia maximā vtilitatē continēt: ꝛ ueniētia ſunt. ¶ Rñ. dicēduz q⁹ hec eſt differētia iter conſiliū ꝛ ꝑceptū: q⁹ ꝑceptū ꝟportat neceſſitatē: ꝟſiliuz aūt in optione ponit eius cui datur. ꝛ iō conueniēter in lege noua que eſt lex libertatis ſupra ꝑcepta ſunt addita conſilia: nō aūt in veteri lege q̄ erat lex ſeruitutis. Oportet igr q⁹ ꝑcepta noue legis intelligantur eē data de his q̄ ſunt neceſſaria ad conſequēdum finē eterne beatitudinis in quē lex noua imediate introducit. Conſilia vō opz eſſe de illis p que melius ꝛ expeditius poteſt hō conſeq finē ꝓdictum. eſt aūt homo ꝟſtituꝰ iter res mūdi huius: ꝛ ſpiritualia bona: in gb⁹ eterna beatitudo cōſiſtit: ita q⁹ quāto plus iheret vni eoꝝ: tāto plus recedit ab altero: ꝛ ecōuerſo. Qui ergo totalr iheret rebus hui⁹ mundi: vt in eis finē conſtituat habens eas quaſi rōnes ꝛ regulas ſuoꝝ opeꝝ: totalr excidit a ſpiritualibus bonis. ꝛ iō huiuſmodi ioꝛdinatio tollit p ꝓcepta: ſz q⁹ hō totalr ea que ſunt mūdi abyciat: nō eſt neceſſariū ad ꝓueniēdum in finē ꝓdictum. qz poteſt homo vtens rebus huius mundi dum modo in eis finē non conſtituat ad beatitudinem eternaz ꝓuenire: ſz expeditius ꝓueniet totalr bona huius mūdi abdicando. ꝛ iō de hoc dant ꝟſilia euāgelij. Bona aūt huius mūdi q̄ ptinent ad vſum humane vite in trib⁹ ꝟſtituntur. ſ. diuitys exterioꝝ bonoꝝ q̄ ptinēt ad ꝟcupiſcentiā oculoꝝ ꝛ in delicys carnis q̄ pertinēt ad ꝟcupiſcentiā carnis: ꝛ honoꝝ⁹ q̄ ptinēt ad ſuperbiā vite: ſicut pz. i. Jo. 2. Nec aūt tria totalr derelinquere ſm q⁹ poſſibile eſt pertinet ad ꝟſtilia euāgelica. In qb⁹ ēt tribus fundat oīs religio que ſtatū ꝓfectionis ꝓfitet: nam diuitie abdicant ꝑ paupertatē: deli cie carnis per ꝓpetuā caſtitatem: ſuperbia vite p obedientie ſeruitutē. Nec aūt ſimplr obſeruata pertinēt ad cōſilia ſimplr ꝓpoſita: ſz obſeruatio vniuſcuiuſq; eoꝝ i aliquo ſpeciali caſu ptinet ad ꝟſilium ſm qd. ſ. in caſu illo: puta cum hō dat aliquā elemoſynā pauperi qū dare nō tenet ꝟſtituꝰ ſequit q̄tuz ad factū illud. Silr etiā quādo aliquo tēpore determinato a delectationib⁹ carnis abſtinet: vt oratiōib⁹ vacet: conſiliuz ſequit ꝑ tēpore illo. Silr etiā qñ aliqs nō ſequit volūtatē ſuaz in aliquo facto qō licite poſſet facere ꝟſiliū ſequit in illo caſu: puta ſi benefaciat inimicis ſuis qñ non tenet: vel ſi affenſam remittat: cui⁹ iuſte poſſet exigere vindictā. ꝛ ſic etiā oīa ꝟſilia particularia ad illa tria gña reducunt. ¶ Ad ꝓmū ergo dōm q⁹ ꝓdicta cōſilia q̄tum eſt de ſe ſunt oīb⁹ expediētia: ſz ex idiſpoſitione aliquoꝝ contingit q⁹ alicui expedientia non ſunt. qz eoꝝ affect⁹ ad hoc nō iclinat. ꝛ iō domin⁹ ꝟſilia euāgelica ꝓponēs ſemp facit mētionem de idoneitate boꝝ ad obſeruantiā conſilioꝝ. dans. n. ꝟſiliū perpetue pauptatis Mat. .19. ꝓmittit. Si vis ꝑfect⁹ eſſe. ꝛ poſtea ſubdit. Vade ꝛ vēde oīa q̄ habes. Silr dans ꝟſiliū ꝑpetue caſtitatis cum dixit. Sunt eunuchy q̄ caſtrauerūt ſeipſos pp regnū celoꝝ: ſtatī ſubdit: q⁹ pōt capere capiat. Et ſilr apl̄s. i. ad Coꝛ. 7. ꝓmiſſo ꝟſilio vginitatis dic̄. Porro hoc ad vtilitatē veſtrā dico nō vt laqueū nobis inyciā. ¶ Ad ſcām dōm q⁹ melioza bona particulariter in ſingulis ſunt ideterminata: ſed illa q̄ ſunt ſimplr: ꝛ abſolute melioza bona in vniuerſali ſunt determinata: ad q̄ etiā oīa illa particularia reducunt: vt dc̄ñ eſt. ¶ Ad tertiū dōm q⁹ etiā ꝟſiliū obedientie dominus itelligit dediſſe in hoc q⁹ dixit. Et ſequat me qué ſegmur nō ſolū imitādo opera: ſz etiā obediendo mādatis ipſi⁹: ſm illō Jo. 10. Oues mee vocē meā audiūt: ꝛ ſequunt me. ¶ Ad q̄tū dōm q⁹ ea q̄ de vā dilectione inimicoꝝ uz: ꝛ ſili b⁹. dominus dicit Matth. 5. ꝛ Luc̄. 6. ſi referant ad ꝓparationē animi ſunt de neceſſitate ſalutis: vt. ſ. hō ſit paratꝰ benefacere inimicis. ꝛ alia huiuſmodi facere cū neceſſitas hoc exhibeat ꝛ iō inter ꝑcepta ponunt: ſz vt aliqs inimicis hoc exhibeat ꝓmpte in actu: vbi ſpālis neceſſitas nō occurrit: ptinet ad ꝟſilia particularia: vt dc̄ñ eſt. Illa aūt q̄ ponunt Matth. .10. ꝛ Luc̄. 9. ꝛ. 10. fuerūt q̄dā ꝑcepta diſcipline p tpe illo: vt ꝟceſſiones q̄dā: vt ſupra dc̄ñ eſt. ꝛ iō nō iducūt tāq; ꝟſilia.

CIX.

¶ Queſtio.

Conſequenter ꝟſiderādū eſt de exterioꝝ ꝑcipio humanoꝝ actuū. ſ. de deo: qui ab ipſo p gr̄am adiuuamur ad recte agendū. Et ꝓmo ꝟſiderādū eſt de gr̄a dei. 2° de cā ei⁹. 3° de ei⁹ effectib⁹. ꝓpria aūt ꝟſideratio erit tripartita. Nā ꝓmo cōſiderabit de neceſſitate gr̄e. 2° de ipſa gr̄a q̄tū ad eius eēntiā. 3° de ei⁹ diuiſiōe. ¶ Circa ꝓmū q̄runt decē. ꝓ vtz abſq; gr̄a poſſit hō aliqd vez cognoſcere. 2° vtz abſq; gr̄a poſſit hō aliqd bonū facere vel velle. 3° vtz hō abſq; gr̄a poſſit deū diligere ſup oīa. 4° vtz abſq; gr̄a poſſit ſna nālia ꝓcepta legis obſeruare. 5° vtz abſq; gr̄a poſſit

mereri vitaz eternã. 6° vtz hõ possit se ad gram ꝓparare sine gra. 7° vtz absqz gra possit resurgere a pctõ. 8° vtz absqz gra possit hõ vitare pctm. 9° vtz hõ gram ꝓsecutus possit absqz alio diuino auxilio bonũ facere: ⁊ vitare pctm. 10° vtz possit ꝓseuerare in bono per seipsum.

Ad primum sic procedit. Videt qꝫ hõ sine gra nullũ vez cognoscere possit. qz sup illud. i. ad Cor. ix. Nemo pot dicere dns iesus nisi i spũ sancto. dic glo. Ambro. Oe vez a quocũqz dicat a spũ sancto e: ꝫ spus sanctus habitat in nobis p gram. g vitatẽ cognoscere nõ possum⁹ sine gra. ℂ P. Aug. dic in pmo solilogoruz qꝫ disciplinaz certissima talia sũt: ql̃ia illa q̃ a sole illustrãtur: vt videri possint. de⁹ aũt ipse est q illustrat. Rõ aũt ita est in mẽtib⁹: vt in oculis ẽ aspect⁹: mẽtis ãt oculi sunt sensus aie: ꝫ sensus corporis q̃tũcũqz sit pur⁹ non pot aliqõ visibile videre sine solis illustratiõe. g humana mẽs q̃tumcũqz sit pfecta: non pot rõcinãdo vitatẽ cognoscere absqz illustratione diuina q̃ ad auxiliũ gre ptinet. ℂ P. humana mẽs nõ pot vitatẽ itelligere nisi cogitãdo. vt pz p aug. ix. de tri. ꝫ apls dic. z. ad Cor. 3. Non sufficiẽtes sum⁹ aliqd cogitare a nobis q̃si ex nobis. ergo hõ non pot cognoscere vitatẽ p seipm sine auxilio gre. ℂ Sz ꝺ ẽ qõ aug. dic i pmo retractationũ. Non approbo qꝫ in oꝛone dixi. De⁹ q non nisi mũdos vez scire voluisti. rñderi. n. pot multos etiã nõ mũdos multa scire va: ꝫ p gram hõ mũd⁹ efficit: fm illud ps. Cor mũdũ crea i me de⁹. ⁊ spũm rectũ inoua in viscribus meis. ergo sine gra pot homo p seipm vitatem cognoscere. ℂ R°. dom qꝫ cognoscere vitatẽ est vsus qdã vel act⁹ intellectualis luminis. qz fm apm ad Eph. 5. Oe qõ manifestatur lumen ẽ. vsus õ aũt: glibz quendaz motũ ipoꝛtat: large accipiẽdo motũ fm qꝫ itelligere ⁊ velle mot⁹ qdaz eẽ dñr vt pz p pbz i. 3. de aia. Videm⁹ aũt i coꝛpalib⁹: qꝫ ad motũ non solũ regrit ipsa foꝛma q̃ est ꝓncipiuz mot⁹ vel actõis: sz etiã regrit motio ꝓmi mouẽtis: ꝓmũ aũt mouẽtis i ordine coꝛpoꝛaliũ ẽ coꝛp⁹ celeste/vñ q̃tũcũqz ignis habeat calorẽ pfectũ non alteraret nisi p motionẽ coꝛpoꝛis celestis. manifestũ ẽ aũt qꝫ sic mot⁹ oes coꝛpoꝛales reducunt i motũ celestis coꝛpoꝛis: sic i pmũ mouẽs coꝛpale: ita oes motã coꝛpoꝛales q̃ spuales reducunt i ꝓmuz mouens simplr qõ est de⁹. ⁊ io q̃tũcunqz nã aliq̃ coꝛpoꝛalis vel spũalis potnaz pfecta non pot i suũ actũ ꝓcedere nisi moueat a deo: q̃ qdẽ motio est fm sue ꝓuidẽtie rõnẽ non fm necessitatem nãe: sic motio coꝛpoꝛis celestis. non solũ aũt a deo ẽ ois motio sic a ꝓmo mouẽte: sz etiã ab ipo est ois foꝛmalis vel rõnalis pfectio sic a ꝓmo actu. Sic igit actio itellect⁹ ⁊ cuiuscũqz entis creati dependet a deo q̃tũ ad duo. Uno mõ iq̃tũ ab ipso hz pfectionẽ sue foꝛmã qua agit. Alio mõ iquãtũ ab ipso mouet ad agẽdũ: vnaq̃qz aũt foꝛma idita rebus creatis a deo hz efficaciã respectu alicui⁹ act⁹ ꝺterminati i quẽ pot fm suã ꝓpetatẽ: vltra aũt non pot nisi p aliquam foꝛmã supadditaz. sic aq̃ non pot calefacere nisi calefacta ab igne. Sic igr itellect⁹ buman⁹ hz aliquã foꝛmã. s. ipm intelligibile lumen qõ ẽ de se sufficiẽs ad q̃dã itelligibilia cognoscẽda: ad ea. s. i quoz notitiã p sensibilia possum⁹ deuenire. altioꝛa vo itelligibilia itellect⁹ hũan⁹ cognoscere non pot nisi foꝛtioꝛi lumine pficiat: sic lumine fidei: vel ꝓphetie: qõ ꝺr lumẽ gre iquãtũ est nãe supadditũ. Sic igr ꝺom est qꝫ ad cognitionẽ cuiuscũqz veri hõ idiget auxilio diuino: vt itellect⁹ a deo moueat ad suũ actũ: non aũt indiget ad cognoscendã veritatẽ i oib⁹ noua illustratione supaddita nãli illustratione: ꝫ i gbusdã q̃ excedit nãle cognitõez: ⁊ tñ q̃ncqz de⁹ miraculose p suã gram aliquos istruit de bis q̃ p nãle rõnẽ cognosci pñt: sic ⁊ q̃ncqz miraculose fac q̃daz dicat est a spũ sancto sic ab ifundente nãle lumẽ. ⁊ mouente ad itelligendũ ⁊ loquẽdũ vitatẽ: non aũt sic ab ihabitãte per gratiam gratũ facientez: vel sicut largiente aliquod habituale donũ nãle supadditũ: ꝫ hoc solũ i gbusdã veris cognoscẽdis: ⁊ loquendis. ⁊ maxime i illis q̃ ptinẽt ad fidẽ de gb⁹ apls loquebat. ℂ Ad scom ꝺom qꝫ sol coꝛpoꝛalis illustrat exteri⁹: ꝫ sol itelligibilis q est de⁹ illustrat iteriꝰ: vñ ipz lumẽ nãle aie iditũ est illustratio dei q̃ illustramur ab ipso ad cognoscẽdũ ea q̃ ptinẽt ad nãlẽ cognitionẽ. ⁊ ad hoc non regrit alia illustratio: ꝫ solũ ad illa q̃ nãlez cognitionẽ excedũt. ℂ Ad tertiũ ꝺom qꝫ sp idigem⁹ diuino auxilio ad cogitãdũ qõcũqz iquãtũ ipm mouet intellectuz ad agendum. actu enim intelligere aliquid est cogitare: vt patet per Augu. i 4. de trini.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet qꝫ hõ possit velle ⁊ facere bonũ absqz gra. Illud. n. est i hoib⁹ ptãte cui⁹ ipse est dns: ꝫ hõ ẽ dns suoz actuũ: ⁊ maxime ei⁹ qõ ẽ velle: vt supza dcm ẽ. g hõ pot velle ⁊ facere bonuz p seipm absqz auxilio gre. ℂ P. Unumqõqz pot magis in id qõ est sibi fm nam q̃ in id qõ est sibi ꝑter nam: ꝫ pctm est ꝺ nam: vt Dam. dic i. z. li. Opus autẽ vtutis ẽ hoium fm nam: vt supza dcm est. cũ igit hõ per se ipm possit peccare: videt qꝫ multo magis p seipm possit bonũ velle ⁊ facere. ℂ P. Bonũ itellect⁹ ẽ vez: vt phs dic i .6. ethicoruz. ꝫ intellect⁹ pot cognoscere vez p seipm: sic ⁊ q̃libz alia res pot suã nãlẽ opatiõez p se facere. ergo multo magis hõ pot p seipm facere ⁊ velle bonũ. ℂ Sz ꝺ est qõ apls dic Ro. 9. Non est volẽtis. s. velle: neq; currẽtis. s. currere: ꝫ miserẽtis dei. ⁊ aug. dic i li. de correctione ⁊ gra: qꝫ sine gra nulluz ꝓsus: siue cogitãdo: siue volẽdo ⁊ amãdo: sine agendo faciũt hoies bonũ. ℂ R°. dõz qꝫ nã hois potest dupliꝛ ꝓsiderari. Uno mõ i sui itegritate: sic fuit i pmo pa/rẽte añ pctm. Alio mõ fm qꝫ est corrupta in nobis post peccatũ pmi parẽtis: fm aũt vtutẽq; statuz nã humana idiget auxilio diuino ad faciendũ. vel volẽdũ qõcũqz bonũ sicut pmo mouẽte: vt dcm ẽ: ꝫ i statu nãe itegre q̃tũ ad sufficiẽtiã operatiue vtutis poterat hõ p sua nãlia velle ⁊ operari bonũ sue nãe ꝓportionatũ quale est bonũ vtutis acq̃site: non aũt bonũ supexcedens q̃le est bonũ vtutis infuse: sed i statu nãe corrupte etiã defic hõ ab hoc qꝫ fm suã nãm põt vt non possit totũ huiusmodi bonũ iplere p sua nãlia. qz tñ nã humana p pctm non est totaliꝛ corrupta: vt. s. toto bono nãe priuet: põt qdẽ etiã i statu nãe corrupte: p vtutem sue nature aliqõ bonũ particulare agere: sic edificare domos: plãtare vineas: ⁊ alia huiusmodi: non tñ totũ bonũ sibi cõnãle: ita qꝫ i nullo deficiat: sic hõ firm⁹ põt p seipm aliquẽ motũ bfe: non tñ pfecte pot moueri motu hois sani nisi sanet auxilio medicine. Sic igit vtute gratuita supaddita vtuti nãe idiget hõ i statu nãe itegre q̃tũ ad vnũ. s. ad operãdũ: ⁊ volendũ bonũ supnaturale: ꝫ i statu nãe corrupte: q̃tũ ad duo. s. vt sanet: ⁊ vlterius vt bonũ supnãlis vtutis operet: qõ est meritoriũ. vlteri⁹ aũt i vtroq; statu indiget hõ auxilio diuino: vt ab ipso moueat ad bñ agẽdũ. ℂ Ad ꝓmũ ergo ꝺom qꝫ hõ est ꝺns suoz actuũ: ⁊ volẽdi: ⁊ nõ volẽdi pp deliberationẽ rõis q̃ pot flecti ad vnã partẽ: vl ad aliã: ꝫ qꝫ deliberet vl nõ ꝺliberet: ⁊ si huiusmodi ẽt sit ꝺns oz qꝫ hoc sit per deliberationẽ ꝓcedẽtẽ: ⁊ cũ hoc nõ ꝓcedat i ifinitũ: oz qꝫ finaliꝛ deueniat ad hoc qꝫ liberz arbitriũ bominis moueat ab aliquo exteriori ꝓncipio qõ est supza mẽtẽ bũana. s. a deo: vt ẽt phs ꝓbat i capl̃o de bõa foꝛtuna: vñ mens hois ẽt sani nõ ita habet dominiũ sui act⁹ gn idigeat moueri a deo: ⁊ multo magis liberz arbitrium hois ifirmi post pctm p qõ ipedit a bono p corruptionẽ nãe. ℂ Ad z^m ꝺom qꝫ peccare nihil aliud ẽ q̃ deficere a bono qõ ꝓuenit alicui fm suã nãz: vnaq̃qz ãt res creata sic eẽ nõ hz nisi ab alio. ⁊ i se ꝓsiderata nihil ẽ: ita idiget ꝓseruari in bono sue nãe ꝓuenieti ab alio. põt. n. p seipam õficere a bono: sic ⁊ p seipam põt deficere in nõ eẽ nisi diuinit⁹ ꝓseruaret. ℂ Ad

tertium dom̃ q̃ etiam vez non potest homo cognoscere sine auxilio diuio: sic̃ supra dctm̃ ē: z tm̃ magis ē nā hūana corrupta p pctm̃ q̃stū ad appetitū bōi: q̃z q̃stū ad cognitōez vi.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidet q̃ hō non possit diligere deuz sup oia ex sol' nālib⁹ sine gr̃a. Diligere.n. deū sup oia ē ꝓpri⁹ z p̃ncipal' charitatz act⁹: sz charitatē hō non pōt hr̃e p seipm. qz charitas dei diffusa ē i cordib⁹ nr̃is p spūm sctm̃ q̃ dat⁹ ē nobis: vt dr̃ Ro.5. ergo hō ex sol' nālib⁹ non pōt deū diligere sup oia. ¶ P. Nulla nā pōt supra seipaz: sz diligere aliqd plus q̃z se extendere i aliqd supra seipm: ergo nlla nā creata pōt deuz diligere supra seipam sine auxilio gr̃e. ¶ P. Deo cū sit summū bonū debet sūm⁹ amor q ē: vt sup oia diligat: sz ad sūmū amorē deo ꝑtinet hō non suffic̃ sine gr̃a. alioqn frustra adderet gr̃a. ergo hō non pōt sine gr̃a ex sol' nālib⁹ diligere deū sup oia. ¶ Sz c. Prim⁹ hō i sol' nālib⁹ ꝓstitut⁹ fuit: vt a qbusdā pōit: i quo statu manifestū ē q̃ aliq̃liter deū dilexit: sz non dilexit deū eq̃l'r sibi: vl minus se. qz sm hoc peccasset. ergo dilexit deū supra se. ergo hō ex solis nālib⁹ deū pōt diligere plus q̃z se: z sup oia. ¶ R⁰. dcz q̃ sicut supra dctm̃ ē i ꝓmo i quo ēt circa nāle dilectionē angelorū diuerse opiniones sūt positē: hō in statu nāe itegre poterat opari vtute sue nāe bonū qd ē sibi ꝺnāle absq; superaddītione gratuiti doni: sz nō absq; auxilio dei mouētis: diligere aūt deū sup oia ē qddā ꝺnāle boi: z ēt cuilibz creature nō solū rōnali: sz irrōnali: z ēt inanimate sm moduz amoris q̃ vnicuiq; creature ꝓpetere pōt. Cui⁹ rō ē. qz vnicuiq; nāle ē q̃ appetat z amet aliqd sm q̃ aptū natū ē eē. Sic igit agit vnūqq; sz. put aptū natū ē: vt dr̃ i. 2. phy. manifestū ē ār q̃ bonū ptis ē ꝓp bonū toti⁹: vñ naturali appetitu vel amore vnaq; res ꝑticulares amat bonū suū ꝓpriū ꝓp bonū cōe toti⁹ vniuersi: qd ē de⁹: vñ z Diony. dic̃ i li. de di. no. q̃ deus puertit oia ad amorē suiipsi⁹: vñ hō i statu nature itegre dilectionē suiipsi⁹ referebat ad amorē dei sic̃ ad finē: z sic̃ dilectionē oium aliaz rez: z ita deū diligebat plus q̃z seipsuz z sup oia. Sz i statu nature corrupte hō ad hoc defic̃ scōm appetitū volūtatis rōnal' q̃ ꝓp corruptionē nature segt̃ bonū ꝓuatū nisi saneť p gr̃am dei. Et iō dcz ē q̃ hō i statu nature itegre nō idigebat dono gr̃e superaddite naturalib⁹ bonis ad diligēdū deū natural'r sup oia: sz idigeret auxilio dei ad hoc eū mouētis: sz i statu nāe corrupte indiget hō ēt ad hoc auxilio gr̃e nāz sanātis. ¶ Ad p⁹ g̃ dcz q̃ charitas diligit deū sup oia eminēti⁹ q̃z natura. natura.n. diligit deum sup oia: put ē p̃ncipiū z finis natural' boni. charitas āt sm q̃ ē obm beatitudinis. z sm q̃ hō hz quādā societatē spūal̃ cū deo: addit ēt charitas sup naturalē dilectionē dei ꝑm ptitudinē quādā z delectationē: sic̃ bit⁹ q̃libz vtutis addit supra actū bonū q̃ fit ex sola naturali rōne bois vtutis habitū nō habētis. ¶ Ad scōm dom̃ q̃ cū dr̃ q̃ nlla natura pōt supra seipam. non ē itelligēdū q̃ nō possit ferri i aliqd obm qd ē supra se. manifestū ē. n. q̃ itellect⁹ noster naturali cognitione pōt aliq̃ cognoscere q̃ sunt supra seipm: vt pz i naturali cognitione dei: sz illud itelligēdū ē q̃ natura non pōt i actū excedētē ꝓportionē sue vtutis. tal' āt act⁹ nō ē diligere deū sup oia. hoc.n. ē naturale cuilz nature create: vt dctm̃ ē. ¶ Ad 3m dom̃ q̃ amor dr̃ sūm⁹ nō solū q̃stū ad gradū dilectionis: sz ēt q̃stū ad rōnē diligēdi: z dilectionis modum: z sm hoc summus gradus dilectionis est quo charitas diligit deum: vt beatificantem: sicut dctm̃ est.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uī q̃ hō sine gr̃a p sua naturalia possit ꝑcepta legis implere. Dic̃. n. apl's ad Ro. 2. q̃ gētes q̃ legez non hāt natural'r ea q̃ legis sunt faciūt: sz illud qō natural'r hō facť p seipm facere absq; gr̃a. q̃ hō pt legis ꝑcepta facere absq; gr̃a. ¶ P. Hieron ym⁹ dic̃ i expōne catholice fidei: illos eē maledicēdos q̃ deuz ꝓcepisse boi aliqd impoſle dicūt: sz impoſle ē boi qō per seipsum implere non potest. ergo homo potest implere oia ꝑcepta legis p seipm. ¶ P. Inter oia ꝑcepta legis maximū ē illud. Diliges dom̃ deū tuū ex toto corde tuo: vt pz Matth. 22. sz hoc mādatū pōt hō implere ex sol' naturalib⁹ diligēdo deum sup oia: vt supra dctm̃ ē: ergo oia mādata legis pōt hō implere sine gr̃a. ¶ Sz c. ē qō aug. dic̃ i li. de hereſib⁹ hoc ꝑtinere ad hereſim pelagianoz: vt credāt sine gratia hoiem posse facere oia diuina mādata. ¶ R⁰. dcm̃ q̃ implere mādata legis ꝓtingit dupl'r. Uno mo q̃stū ad substantiam operaz. put. s. homo operat iusta: z fortia: z alia vtutis opera. z hoc modo hō i statu nature itegre potuit oia mādata legis ipleret aliqn hō non potuisset i statu illo non peccare: cū nihil aliud sit peccare q̃z trāsgredi diuina mādata: sz in statu nature corrupte non pōt hō implere oia mandata diuina sine gratia sanāte. Alio modo pōt ipleri mandata legis non solū q̃stum ad substātiaz operis: sz etiam quantum ad modū agendi: vt. s. ex charitate fiant: z sic neqz in statu nature itegre: neqz in statu nature corrupte potest hō implere absq; gratia legis mādata: vnde augustinus in libro de correctione z gratia: cū dixisset q̃ sine gratia nullū prorsus bonū hoies faciunt subdit. Non soluz vt monstrante ipsa qd faciendū sit sciant: vez etiam vt ꝑstante ipsa faciāt cuz dilectione quod sciūt. idigent isup in vtroq; statu auxilio dei mouentis ad mandata iplenda: vt dctm̃ est. ¶ Ad pri⁹ mū ergo dom̃ q̃ sicut augustin⁹ dicit in libro de spiritu z littera: non moueat q̃ natural'r dixit eos que legis sunt facere. hoc.n. agit spiritus gratie. vt imaginē dei in qua natural'r facti sumus instauret in nobis. ¶ Ad scōm dom̃ q̃ illud qō possumus cū auxilio diuino non est nobis omnino ipossibile. sm illud philosophi i. 3. ethicoz. Que pamicos possumus aliqual'r pernos possumus: vnde Hieronymus ibidē confitet sic nostz liberum esse arbitriū. vt dicamus nos semper indigere dei auxilio. ¶ Ad tertium dicēdum q̃ ꝑceptum de dilectione dei non potest homo implere ex puris naturalibus sm q̃ ex charitate impletur: vt ex supra dictis patet.

Ad quintum sic ꝓcedit. Uidet q̃ homo possit mereri vitā eternā sine gratia. Dicit. n. dominus Matth. 19. Si vis ad vitā igredi serua mādata: ex quo videtur q̃ igredi in vitā eternā sit constitutū in hoīs volūtatē: sz id qō in nostra volūtate constitutum est per nos ipsos possumus. ergo videt q̃ homo q̃ seipsum possit vitā eternam mereri. ¶ P. Uita eterna est merces vel premiū que dominib⁹ reddit a deo: sm illud Matth. 5. Merces vestra multa est in celis: sz merces vel ꝑmium reddit a deo homini sm opera eius. sm illud psal'. Tu reddes vnicuiq; sm opera eius. cum igitur homo sit dominus suoz operum: videtur q̃ in eius potestate constitutum sit ad vitam eternam peruenire. ¶ P. Uita eterna est vltim⁹ finis vite humane: sed quelibet res naturalis ꝑsuum naturalia potest consequi finem suum. ergo multo magis homo qui est altioris nature per sua naturalia potest peruenire ad vitam eternam absq; aliqua gratia. ¶ Sed cōtra est qō apostolus dic̃ ad Ro. 6. Gratia dei vita eterna: qō ideo dicit sic̃ glosa ibidē dic̃: vt itelligerem⁹ deū ad vitā eternā pro sua miseratione nos pducere. ¶ R⁰. dcm̃ q̃ act⁹ pducētes ad finē oz eē fini ꝓportionatos: nullus autē act⁹ excedit ꝓportionē ꝑncipij actiui. z iō videm⁹ i rebus naturalib⁹ q̃ nulla res pōt pficere effectuz p suā opationem q̃ excedat vtutem actiuā: sz solū pōt pducere per operationē suā effectū sue vtuti ꝓportionatū. vita aūt eterna est finis excedēs ꝓportionē nature humane: vt ex supra dictis pz. Et ideo hō p sua naturalia non pōt pducere opera meritoria ꝓportionata vite eterne: sz ad hoc exigit altior vt⁹ q̃ est vt⁹ gratie. z ideo sine gratia hō non pōt mereri vitaz eternā: pōt tm facere opa pducētia ad bonū aliqd boi ꝺna-

rurale:sicut laborare in agro:bibere: manducare ⁊ habere amicū ⁊ alia huiusmodi:vt Aug. dic̄ in tertia rūsiōe ꝺ pelagianos. ¶ Ad primū ergo dōz:q̄ hō sua volūtate facit opa meritoria vite eterne:sed sic̄ aug. ī eodē li. dic̄:ad hoc ex igit̄ q̄ volūtas hois ꝓpareť a deo ꝑ gratiā. ¶ Ad scōm dōm q̄ sicut glo. dicit Ro. 6. sup illud. Hŕa dei vita eterna. certū est vitā eternā bonis opib⁹ reddi. sed ipsa opa gbus redditur ad ta legis fm debitū modū ꝑ quē eoꝝ ipletio est meritoria regnit̄ gŕa. ¶ Ad tertiū dōm:q̄ obiectio illa procedit de fine hoi cōnaturali:nā aūt būana ex hoc ipo q̄ nobiliorē ꝑ pōt ad altiorē finē ꝓduci saltē auxilio gratie:ad quē inferiores nature nullo mō pertingere pūt:sicut hō est melius dispositꝰ ad sanitatē qui aliquib⁹ auxilijs medicine pōt sanitatē ꝓseq̄ ꝙ ille qui nullo mō vt pbus introducit in. 2. de celo.

Ad sextum sic ꝓcedit̄. Videť q̄ hō possit seipsuz ad gŕaz ꝓparare ꝑ seipsuz absq̄ exterio ri auxilio gratie. Nihil. n. iponit̄ hoi q̄ sit ei impossibile: vt supra dictū ē. ſz Zacha. ꝓmo. dr̄ Cōuertimini ad me ⁊ ego conuertar ad vos. nihil aūt est aliō se ad gŕaz ꝓparare q̄ ad deū auxilio gŕe. ¶ Ꝓ. Hō se ad gŕaz ꝓparat faciēdo q̄ in se est: q: si hō facit q̄ in se est deꝰ ei nō denegat gŕam. Dicitur. n. Matth. 7. q̄ deꝰ dat spūz bonū petētib⁹ se. ſz illud in nobis est dr̄ q̄ est in nŕa ptāte. ergo videť q̄ in nostra ptāte sit constitutū vt nos ad gratiā ꝓparemus. ¶ Ꝓ. Si hō idiget gratia ad hoc q̄ ꝓparet se ad gŕam:pari rōne indigebit gŕa ad hoc q̄ ꝓparet se ad illā gratiā:⁊ sic ꝓcedit̄ in infinituz:q̄ est inconueniēs. ergo videť stādū in primo:vt. s. homo sine gŕa possit se ad gratiā ꝓparare. ¶ Ꝓ. Prouer. 16. dicit̄:q̄ hois ē ꝓparare animū:ſz illud dicit esse hois q̄ per seipsuz pōt. ergo videť q̄ hō per seipsuz se possit ad gratiā ꝓparare. ¶ Sz ꝺ est q̄ dicit̄ Jo. 6. Nemo pōt venire ad me nisi pater q̄ misit me traxerit eū. s. aūt homo seipsuz ꝓparare posset nō oporteret q̄ ab alio traheret̄. ergo homo nō pōt se ad gŕaz ꝓparare absq̄ auxilio gratie. ¶ R⁹. dōz q̄ duplex est ꝓparatio voluntatis humane ad bonū. Una quidē q̄ ꝓparat ad bñ operandū ⁊ ad deo frūendū ⁊ talis preparatio volūtatis nō pōt fieri sine habituali gratie dono q̄ sit ꝓncipiū operis meritorij: vt dictū est. Alio modo pōt intelligi ꝓparatio voluntatis humane ad ꝙsequēdū ipsuz gratie habitualis donū: ad hoc aūt q̄ preparet se homo ad susceptionē buiꝰ doni:non oz ꝓponere aliq̄ aliud donū habituale in aia: q: sic ꝓcederetur in infinitū:sed oz ꝓponi aliq̄ auxiliuz gratuitū dei interius aiam mouētis siue inspirātis bonū ꝓpositum. Dis. n. duobꝰ modis indigemus auxilio diuino: vt supra dictū ē. q̄ aūt ad hoc indigeamus auxilio dei mouētis manifestū est. Necesse est. n. cū omne agens agat pp finē q̄ ois cā ꝙuertat suos effectus ad suū finē: ⁊ ideo cū fm ordinē agentiuz siue mouentiū sit ordo finiū: necesse est q̄ ad vltimū finē conuertat̄ homo ꝑ motionē primi mouētis. ad finē aūt ꝓximū ꝑ motionē alicuiꝰ inferioꝝ mouētiū: sicut aius militis cōuertit̄ ad q̄rendū victoriā ex motione ducis exercitꝰ. ad sedēdū aūt vexillū alicuiꝰ aciei ex motiōe tribuni. Sic igit̄ cū deus sit primū mouēs simplr: ex eiꝰ motione est q̄ oia ī ipsuz ꝙuertant̄ fm cōez intētionē boni: ꝑ quā vnūqōq̄ intēdit assimilari deo fm suū modū. vñ Dionysiꝰ in li. de di. no. dicit:q̄ deꝰ ꝙuertit oia ad seipsū: sed hoies iustos ꝙuertit ad seipsuz sicut ad spālē finē quē intendūt ⁊ cui cupiūt adhere sicut bono ꝓprio: fm illud psal. Mihi adherere deo bonuz ē. ⁊ ideo q̄ homo cōuertat̄ ad deū hoc non pōt esse nisi deo ipsuz ꝙuertēte. hoc aūt est ꝓparare se ad gŕam q̄si ad deum ꝙuerti: sicut ille qui habet oculū auersuz a lumine solis per hoc se ꝓparat ad recipiēdū lumē solis q̄ oculos suos cōuertit versus solē: vñ ꝑz q̄ homo non pōt se ꝓparare ad lumen gŕe suscipiendū nisi per auxiliū gratuitū de interiꝰ mouentis. ¶ Ad primū ergo dōm:q̄ ꝙuersio hominis ad deū fit quidē per liberū arbitriū: ⁊ ſz hoc hoi ꝑcipit̄ q̄ se ad deū conuertat: ſz liberū arbitriū ad deū conuerti nō pōt nisi deo ipsuz ad se ꝙuertente: fm illud Hieremie. 31. Cōuerte me ⁊ ꝙuertar: q: tu dñs deꝰ meꝰ. ⁊ Treno. vltimo. Cōuerte nos dñe ad te ⁊ ꝙuertemur. ¶ Ad secundū dōm:q̄ nihil hō pōt facere nisi a deo moueatur: ſz illud Jo. 15. Sine me nihil potestis facere. ⁊ ideo cum dicit̄ hō facere q̄ in se ē dicit̄ hoc esse in potestate hois fm q̄ est motus a deo. ¶ Ad tertium dōz:q̄ illa obiectio ꝓcedit de gŕa habituali ad quā requirit̄ aliqua ꝓparatio: q: ois forma regnit̄ susceptibile dispositum. sed hoc q̄ hō moueat̄ a deo nō ꝑexigit aliquā aliam motionem cū deus sit primū mouens. vñ non oz abire in infinitū.

¶ Ad q̄rtū dōm:q̄ hois est ꝓparare animū: q: hoc facit ꝑ liberū arbitriū: ſz tñ hoc non facit sine auxilio dei mouētis ⁊ ad se attrahentis: vt dictum est.

Ad septimum sic ꝓcedit̄. Videq̄ hō possit resurgere a pctō sine auxilio gŕe. Illud. n. q̄ ꝑexigit̄ ad gŕam fit sine gŕa: ſz resurgere a pctō ꝑexigit̄ ad illuminationē gŕe. Dicit̄. n. ad Eph. 5. Exurge a mortuis ⁊ illuminabit te xps. ergo hō pōt resurgere a pctō sine gŕa. ¶ Ꝓ. Pctm̄ vtuti opponit̄ sicut morbꝰ sanitati: vt supra dictū est: sed hō ꝑ vtutē nature pōt resurgere de egritudine ad sanitatē sine auxilio exteriozis medicine ꝑ hoc q̄ intus manet ꝓncipiū vite a quo ꝓcedit opatio naturalis. ergo videť q̄ hō sil̄i rōne possit reparari ꝑ seipsuz redeūdo de statu pctī ad statū iustitie absq̄ auxilio exteriozis gratie. ¶ Ꝓ. Quelibz res nālis pōt redire ad actū ꝙueniētē sue nāe sic aq̄ calefacta ꝑ seipsā redit ad nālē frigiditatē: ⁊ lapis sursuz ꝓiect⁹ ꝑ seipsū redit ad suū motū nālē: sed pctm̄ est gdā actus ꝺ nām: vt ꝑz ꝑ Damas. in. 2. li. ergo videť q̄ hō possit ꝑ seipsuz redire de pctō ad statum iustitie. ¶ Sed cōtra est q̄ Apls dicit ad Gal. 2. Si data est lex q̄ pōt iustificare. ergo xps gratis mortuus est. i. sine cā. pari ergo rōne si hō bz naturā per quā pōt iustificari: xps gratis. i. sine cā mortuus est: ſz hoc est inconueniens dicere. ergo nō pōt per seipsuz iustificari. i. redire de statu culpe ad statuz iustitie. ¶ R⁹ dōz q̄ hō nullo mō pōt resurgere a peccato ꝑ seipsuz sine auxilio gŕe. Lū. n. pctm̄ trāsiēs actu remaneat reatu: vt supra dictū est: nō est idez resurgere a pctō q̄ cessare ab actu pctī. ſz resurgere a pctō est reparari hoiez ad ea q̄ peccādo amisit. Incurrit aūt hō triplex detrimentū peccādo: vt ex supra dictis ꝑz. s. maculā: corruptionē naturalis boni: ⁊ reatuz pene. Maculā quidē incurrit inq̄ntū ꝑuať decoze gŕe ex deformitate pctī. Bonū aūt nature corrūpitur inq̄ntum natura hois deordinat̄ volūtate hois deo nō subiecta. hoc. n. ordine sublato ꝙsequēs est vt tota natura hominis peccātis inordinata remaneat. Reat⁹ vo pene est ꝑ quē hō peccādo mortaliter meret̄ dānationē eternā. Manifestū est aūt de singulis horū trium q̄ nō possunt reparari nisi ꝑ deū. Lum. n. decoz gŕe ꝓueniat ex illustratiōe diuini luminis non pōt talis decoz in aia reparari nisi deo denuo illustrante. vñ regnit̄ habituale donū q̄ ē gŕe lumē. Silr ordo nature reparari nō pōt: vt. s. voluntas hois deo subyciat̄ nisi deo voluntatē hois adtrahēte: sicut dictū est. Silr etiā reatꝰ pene eterne remittī nō pōt nisi a deo ī quē est offensa cōmissa ⁊ q̄ est hoiuz iudex: ⁊ iō regnit̄ auxiliū gŕe ad hoc q̄ hō a pctō resurgat: ⁊ q̄ntū ad habituale donū ⁊ q̄ntū ad interiorē dei motionē. ¶ Ad ꝑmm q̄ dōz:q̄ illud indicit̄ hoi q̄ ꝑtinet ad actum liberi arbitrij: q requirit̄ in hoc q̄ hō a pctō resurgat: ⁊ iō cū dr̄. Exurge ⁊ illuminabit te xps. nō ē intelligēdū q̄ tota exurrectio a pctō ꝓcedat illuminatione gŕe: ſz q: cū hō ꝑ liberū arbitriū a deo motū surgeť conat̄ a pctō recipit lumē gŕe iustificātis. ¶ Ad scōz dōz:q̄ nālis rō nō ē sufficiēs ꝓncipiū sui⁹ q̄bitatis q̄ ē i hoie ꝑ gŕaz iustificātē: ſz buiꝰ ꝓncipiū ē gŕa q̄ tollit ꝑ pctm̄: ⁊ iō nō pōt hō ꝑ seipsū repari: ſz idiget vt denuo ei su-

men gratie infundaꝝ: sicut si corpore mortuo resuscitādo denuo infunderet aiam. ¶ Ad tertiū dōm q̄ qñ nā est integra p seipsaz pōt reparari ad id qō ē sibi ꝓueniēs ⁊ ꝓportionatū: sz ad id qō superexcedit suā ꝓportionez reparari nō pōt sine exteriori auxilio. Sic igiꝝ hūana nā defluēs p actū peccati: qz nō mānet integra: sz corrūpiꝝ: vt supra dictū ē: nō pōt p seipsam reparari neq; etiā ad bonū sibi cōnaturale: ⁊ mlto minus ad bonum supernaturalis iustitie.

Ad octauum sic ꝓcedit. Uidet q̄ hō sine gratia possit nō peccare. Nullus.n. peccat in eo qō vitare nō pōt: vt Aug. dicit in li. de duab⁹ aiabus ⁊ de li. ar. si ḡ hō existēs in pctō mortali nō possit vitare pctm̄ videt q̄ peccādo nō peccet: qō est incōueniēs. ¶ P. ad hoc corrigiꝝ hō vt nō peccet: si igiꝝ hō in pctō mortali existens nō pōt non peccare: videt q̄ frustra ei correctio adhibeaꝝ: qō est icōueniēs. ¶ P. Ecc. 15. dr. Añ hoiez vita ⁊ mors: bonū ⁊ malū: qō placuerit ei dabiꝝ illi. sz aliqs peccādo nō definit eē hō. ḡ adhuc in ei⁹ ptāte est eligere bonū vel malū. ⁊ ita pōt hō sine gra vitare pctm̄. ¶ Sz ꝫ ē qō augu. dic in li. de pfectiōe iustitie. Quisqs negat nos orare debere ne itremus in tētationē. negat aūt hoc q̄ ꝓtendit ad nō peccādum gre dei adiutoriū nō eē hoi necessariū: sed sola lege accepta hūanā sufficere volūtatē: ab aurib⁹ oīuz remouēdum: ⁊ ore oīuz anathematiçādū eē nō dubito. ¶ ℟. dōm q̄ de hoie dupliꝝ loq possum⁹. Uno mō fm statū nāe itegre: alio mō fm statū nāe corrupte. Scōm statū qdē nāe itegre etiā sine gra habituali poterat hō nō peccare nec mortaliter nec venialiter: qz peccare nihil aliud est q̄m recedere ab eo qō est fm nāz. qō vitare hō poterat in statu nāe itegre. nō tn̄ hoc poterat sine auxilio dei in bono ꝓseruātis: quo subtracto etiā ipsa nā in nihilū decideret. In statu aūt nāe corrupte indiget hō gra habituali sanāte nām ad hoc q̄ hō oīno a pctō abstineat. q̄ q̄dez sanatio p̄mo fit i pñti vita fm mētē appetitu carnali nōdū totaliter repato. vñ apl's ad ℟o. 7. in ꝑsona hois reparati dicit. Ego ipse mēte seruio legi dei: carne aūt legi pctī. In quo qdē statu pōt hō abstinere ab oī pctō mortali qō in rōne ꝓsistit: vt supra habitū ē. nō aūt pōt hō abstiere ab oī peccato veniali pp corruptionē inferioris appetit⁹ sensualitatis cui⁹ mot⁹ singulos qdē rō repmere pōt: ⁊ ex hoc hūt rōnem pctī ⁊ volūtary. nō aūt oēs: qz dū vni resistere nitiꝝ fortassis alī⁹ insurgit: ⁊ etiā qz ratio nō semp pōt eē quigil ad huiusmodi mot⁹ vitādos: vt supra dictū est. Sil'r etiā anteq̄z hois rō in q̄ est pctm̄ mortale: reparet p graz iustificatē: pōt singula pcta mortalia vitare: ⁊ fm aliqō tps: qz nō ē necesse q̄ cōtinuo peccet in actu. sz q̄ diu maneat absq; pctō mortali esse nō pōt, vñ ⁊ Hzego. dic sup Eçech⁹. q̄ pctm̄ qō mox p pniam nō deleꝝ suo pōdere ad aliud trahit. Et hui⁹ rō est: qz sic rōni subdi dz inferior appetit⁹: ita etiā rō subdi dz deo: ⁊ in ipso cōstituere finē sue volūtatis. Per finē aūt oz q̄ regulentur oēs act⁹ hūani sicut p rōnis iudiciū regulari debēt mot⁹ inferioris appetit⁹. Sic ergo inferiori appetitu nō totaliter subiecto rōni nō pōt eē gn ꝓtingāt inordinati mot⁹ i appetitu sensitiuo: ita etiā rōne hois nō totaliter existēte subiecta deo: ꝓñs est vt ꝓtingāt multe inordinatiōes in ipsis actib⁹ rōnis. Cū.n. hō nō hz coz suū firmatū in deo vt p nullo bono ꝓsequēdo vl' malo vitādo ab eo separari vellet: occurrūt mlta ppq̄ ꝓñda vl' vitāda hō recedit a deo ꝓtenēdo ꝑcepta ipi⁹: ⁊ ita peccat moraliter: ꝑcipue qz i repētinis hō opaꝝ fm finē ꝑceptū ⁊ fm habitū ꝑxātē: vt phs dicit in. 3. ethicoꝝ. q̄uis ex pmeditatiōe rōnis hō possit aliqd agere ꝑter ordinē finis ꝑcēpti ⁊ ꝑter inclinationē hit⁹. Sz qz hō nō pōt semp eē in tali pmeditatiōe nō pōt ꝓtingere vt diu pmaneat gn operet fm ꝓñtiā volūtatis deordinate a deo nisi cito p gram ad debitū ordinez repareꝝ. ¶ Ad primū ḡ dōm q̄ hō pōt vitare singulos act⁹ pcti: nō tn̄ oēs nisi per graz: vt dictū est, ⁊ tn̄ qz ex ei⁹ defectu est q̄ hō se ad gram hūdā nō ꝑparet pp hoc a pctō nō excusaꝝ q̄ sine gra pctm̄ vitare nō pōt. ¶ Ad secundū dō q̄ correctio vtil'ē vt ex dolore correctiōis volūtas regeneratōis oriaꝝ. si tn̄ q̄ corrūpiꝝ filī⁹ est ꝓmissionis: vt strepitu correctiōis fozinsec⁹ isonāte aut flagellāte de⁹ in illo itrinsecus occulta ispiratiōe operet ⁊ velle: vt Aug. dic in li. de correctiōe ⁊ gra. iō ergo necessaria ē correctio: qz volūtas hois regiꝝ ad hoc q̄ a pctō abstineat. sz tn̄ correctio nō ē sufficiēs sine dei auxilio, vñ Ecc. 7. Cōsidera opa dei q̄ nemo possit corrigere quē ille despexerit. ¶ Ad tertiū dōz: q̄ siꝝ Augu. dic in ꝓpositiōe: ꝑbū illō itelligiꝝ de hoie fz statū nāe integre qñ nōdū erat seru⁹ pcti. vñ poterat peccare ⁊ nō peccare nūc etiā qōcūq; vult hō dat ei: sed hoc q̄ bonū velit habet ex auxilio gratie.

Ad nonum sic ꝓcedit. Uī q̄ ille q iā cōsecut⁹ est graz p seipsuz possit opari bonū ⁊ vitare pctm̄ absq; alio auxilio gre. Unūqōq; n. aut frustra ē aut ipfectū si nō iplet illō ad qō datꝝ. sz gra ad hoc datꝝ nobis vt possim⁹ bonū facere ⁊ vitare pctm̄. si igiꝝ p graz h hō nō pōt; videt q̄ vl' gra sit frustra data vl' sit ipfecta. ¶ P. per gras ipe spūs sanct⁹ i nob̄ hitat: fz illō. i. ad Cor. 3. Nescitis q̄ templū dei estis ⁊ spūs dei hitat i vob. sz spūs factus cū sit oipotēs sufficiēs ē vt nos iducat ad bñ operādū: ⁊ vt nos a pctō custodiat. ḡ hō graz ꝓsecut⁹ pōt vtrunq; ꝑdictoꝝ absq; alio auxilio gre. ¶ P. Si hō ꝓsecut⁹ graz adhuc alio auxilio gre idiget ad hoc q̄ recte viuat ⁊ a pctō abstineat: pari rōne ⁊ si illud aliō auxiliū gre ꝓsecut⁹ fuerit adhuc alio auxilio gre idigebit: ꝓcediꝝ ergo i infinitū: qō ēicōueniēs. ergo ille q ē i gra ñ idiget alio auxilio gre ad hoc q̄ bñ operet ⁊ a pctō abstineat. ¶ Sz ꝫ est qō Aug. dicit in li. de natura ⁊ gra. q̄ sicut oculus corporis plenissime sanus nisi candore lucis adiut⁹ non potest cernere: sic ⁊ homo pfectissime etiaz iustificatus nisi eterna luce iustitie diuinitus adiuuet recte non pōt viuere sed iustificatio fit p gratiā. fz illud ℟o. 3. Justificati gratis per gratiaz ipsius. ergo etiā homo iā hñs gratiā indiget alio auxilio gre ad hoc q̄ recte viuat. ¶ ℟. dōm q̄ siꝝ supra dictū est: hō ad recte viuendū dupliciter auxilio dei indiget. Uno quidē mō q̄tum ad aliqō habituale donū per qō natura humana corrupta sanet ⁊ etiam sanata eleuet ad operandū opera meritoria vite eterne q̄ excedunt ꝓportionez nature. Alio mō indiget hō auxilio gratie vt a deo moueat ad agendū. Quātū igitur ad primū auxiliū modū hō in gratia existēs non indiget alio auxilio gre q̄si aliquo alio habitu infuso. idiget tn̄ auxilio gratie fm aliū modū: vt. sa deo moueat ad recte agēdū. ⁊ hoc ꝓpter duo. Primo quidē rōne generali pp hoc q̄ sicut supra dictuz est: nulla res creata pōt in quēcūq; actū ꝓdire nisi virtute motionis diuine. Secūdo rōne spāli ꝓpter cōditionem status humane nature: que quidem lz per gratiā sanet q̄tū ad mentē: remanet tn̄ in ea corruptio ⁊ infectio q̄tū ad carnē per quaz pcti: vt dicit ad ℟o. 7. Remanet etiā quedā ignorantie obscuritas in itellectu: fm quā vt etiā dicit ℟o. 8. Quid oremus sic oz nescimus. pp varios. n. rerū cuētus: ⁊ qz etiā nos ipsos nō pfecte cognoscim⁹ nō possumus ad plenuz scire quid nob̄ expediat fz illō Sap. 9. Cogitationes mortaliū timide ⁊ icerte ꝓuidētie nre. Et ideo necesse ē nobis vt a deo dirigamur ⁊ pregamur q̄ oia nouit ⁊ oia pōt: ⁊ pp hoc etiā rectationē. ⁊ fiat volūtas tua sicut in celo ⁊ in terra: ⁊ cetera q̄ tis in filios dei p gram ꝑuenit dicere. Et ne nos iducas i tentatiōes. ⁊ fiat volūtas tua sicut in celo ⁊ in terra: ⁊ cetera q̄ in oīone dñica ꝓtinēt ad hoc ptinētia. ¶ Ad pmum ergo dōm: q̄ donū habituale gre nō ad hoc datꝝ nobis vt ipsius nō idigeamus vlteri⁹ diuino auxilio. Indiget.n. q̄libz creatura vt a deo ꝓseruet in bono qō ab eo accepit: ⁊ ideo si post acceptā graz hō adhuc idiget diuino auxilio: nō pōt ꝓcludi q̄ gra sit i vanū data vl' q̄ sit ipfecta: qz etiā i statu glie q̄ gra erit oīno pfecta hō diuino auxilio idigebit. hic aūt aliq̄s ter gra iperfecta est in q̄tum hoiem non totaliter sanat: vt

dictum est. ¶ Ad secundū dōm q̄ operatio spūs sancti quā nos mouet ⁊ pregit nō circūscribit p effectū habitualis do ni qō in nobis causat: sz̄ preter hunc effectū nos mouet ⁊ p/ regit simul cū patre ⁊ filio. ¶ Ad tertiū dōm: q̄ ratio illa cō cludit q̄ homo non indigeat alia habituali gratia.

Ad decimum sic ꝓcedit. Uidet q̄ hō in gratia cōstitut⁹ nō indigeat auxilio gr̄e ad pseuerādū. Perseuerātia.n.est aliqd minus ⁊tute sicut ⁊tinētia: vt ps̄ p p̄bm in.7.Ethicoꝝ. sed hō nō indiget alio auxilio gratie ad hūdū virtutes ex quo est iustificat⁹ p gra/ tiā. ḡ multo minus indiget auxilio gratie ad hūdū perseue/ rantiā. ¶ P̄. Oēs virtutes sil' infunduntur: sed pseuerantia ponit quedā ⁊tus. ergo videt q̄ simul cū gratia infusis alys virtutib⁹ pseuerātia det. ¶ P̄. Sicut Aplus dic ad Ro.6. Plus restitutū est hoī per donū xp̄i q̄ amiserit p pcm̄ Ade. sed Adā accepit vñ posset pseuerare. ergo multo ma/ gis nobis restituit per gratiā x̄pi vt pseuerare possim⁹: ⁊ ita homo nō indiget gr̄a ad pseuerādū. ¶ Sz̄ ↄtra est qō Aug. dicit in li. de pseuerantia. Cur pseuerātia poscit a deo si non dat a deo. an ⁊ ista irrisoria petitio ē cū id ab eo petit qō scit nō ipsum dare: sed ipso nō dante eē in hois potestate: sed pse uerātia petit etiā ab illis qui sunt p gr̄az sanctificati: qō itel ligit cū dicimus. Sanctificet nomē tuū. vt ibidē Aug. ↄfir mat per ꝟba Cypriani. ergo homo etiā in gratia ↄstitutus in diget vt ei pseuerātia a deo det. ¶ R⁹. dōm q̄ perseueran/ tia tripliciter dicit. Quīq̄m.significat habitū mentis p quē homo firmiter stat ne remoueat ab eo qō est ꝑm virtutē p sicut ↄtinētia ad ↄcupiscētias ⁊ delectatiōes: vt p̄bus dicit in.7.ethicoꝝ. alio modo pōt dici perseuerātia habitus qdā ꝑm quē homo habet ꝓpositū perseuerandi in bono vsq̄ in finem: ⁊ vtroq̄ istoꝝ modoꝝ perseuerātia sil' cū gratia infun ditur sicut ⁊ ↄtinētia ⁊ cetere virtutes. alio modo dicit pse/ uerantia ↄtinuatio quedā boni vsq̄ ad finē vite: ⁊ ad talem pseuerātiā habēdā homo in gratia cōstitutus nō quidē idi/ get aliq̄ alia habituali gratia. sed diuino auxilio ipsum dige rēte ⁊ ꝓtegente ↄtra tentationū impulsus: sicut ex prec̄dē ti quēstiōe apparet. Et ideo postq̄ aliqs est iustificatus per gratiā necesse hz̄ a deo petere predictū perseuerātie donum: vt. s. custodiat a malo vsq̄ ad finē vite: multis.n. dat gratia quib⁹ nō datur pseuerare in gratia. ¶ Ad p̄mū ergo dōz q̄ obiectio illa ꝓcedit de p̄mo modo pseuerātie sicut ⁊ secun/ da obiectio ꝓcedit de secūdo. ¶ Uñ patet solutio ad secū/ dum. ¶ Ad tertiuz dōm q̄ sicut Aug. dicit in li. de nā ⁊ gra tia: hō in p̄mo statu accepit donū p qō pseuerare posset: non aūt accepit vt pseueraret. nūc aūt per gratiā x̄pi multi acci/ piunt ⁊ donū gratie quo pseuerare p̄nt: ⁊ vlterius eis datur q̄ pseuerēt: ⁊ sic donū christi est maius q̄z delictū Ade. ⁊ tñ facilius hō p gratie donū pseuerare poterat in statu īnocen tie in quo nulla erat rebellio carnis ad spūm: quā nūc possu mus qñ reparatio gr̄e christi ⁊ si sit ichoata q̄tū ad mentē: nondū tñ est ↄsūmata q̄tū ad carnē: qō erit i patria vbi hō nō solū pseuerare poterit sz̄ etiā peccare nō poterit.

¶ Questio. CX.

Deinde considerandum est de gratia dei quātū ad eius essentiam. ¶ Et circa hoc querūtur quatuor. Primo vtruz gratia ponat aliquid in anima. Secundo vtruz gratia sit qualitas. Ter tio vtrum gratia differat a virtute infusa. Quarto de subiecto gratie.

Ad primum sic ꝓcedit. Uidet q̄ gr̄a nō ponat aliqd in aia. Sicut.n.hō dicit habe re gr̄am dei: ita etiā gratiā hois. vñ dicit Heñ.39. q̄ dñs de/ dit Joseph gratiā in ↄspectu p̄ncipis carceris: sz̄ p hoc q̄ hō dicit habere gratiā hois nihil ponit in eo qui gratiā alteri⁹ habet: sed in eo cuius gratiā hz̄ ponitur acceptatio queda. ergo p hoc q̄ hō hr̄e gr̄az dei dicit nihil ponit in aia: sz̄ solū significat acceptatio diuina. ¶ P̄. Sic aia viuificat corp⁹: ita de⁹ viuificat aiaz: vñ dr̄ Deutro.30. Ipse ē vita tua. sz̄ aia viuificat corp⁹ imediate: ergo ēt nihil cadit mediū iter deū ⁊ aiaz. nō ergo gr̄a ponit aliqd creatū i aia. ¶ P̄. Ad Ro.p. sup illō. Hr̄a vobis ⁊ pax. dicit glo. gr̄a. i. remissio pctōz: sed remissio pctōz nō ponit in aia aliqd: sz̄ solū i deo nō iputan te pctm̄. sz̄ illud psal. Beat⁹ vir cui non iputauit dñs pctm̄. ergo nec gr̄a ponit aliqd in aia. ¶ Sed ↄ. lux ponit aliqd in illuminato: sz̄ gr̄a est q̄dā lux aie. vñ augu. dicit in li. de nā ⁊ gr̄a. Preuaricatoꝛe legis digne lux deserit veritatis: qz de/ sert⁹ vtiq̄ fit cec⁹: ergo gratia ponit aliqd in aia. ¶ R⁹. di cēdū q̄ sz̄ cōez modū loq̄ndi triplr gr̄a accipi ↄsuenit. Uno mō p dilectiōe alicui⁹: sic̄ ↄsuetum⁹ dicere q̄ iste miles hz̄ gratiā regis. i. rex hz̄ eū gratū. Secūdo sumit̄ p aliquo do/ no gratis dato: sic̄ ↄsuetum⁹ dicere hāc gr̄az facio tibi. Ter tio mō sumit̄ p recōpēsatiōe bñficij gratis dati ꝑm q̄ dici/ mur agere gr̄as bñficioꝝ. Quoꝝ triū scōz dependet ex ꝑmo: ex amoꝛe.n. quo aliqs hz̄ aliū gratū ꝓcedit q̄ aliqd ei gra/ tis ipēdat. Ex secūdo aūt ꝓcedit tertiū: qz ex bñficijs gratis exhibitis gr̄aꝝ actio ↄsurgit. Quātū igit ad duo vltima ma nifestū est q̄ gr̄a aliqd pōit in eo q̄ gr̄az accipit. Prio quidem ipsuz donū gratis datū. secūdo hui⁹ doni recognitionē. Sz̄ q̄tū ad p̄m̄ est dr̄ia attendēda circa gr̄az dei ⁊ gr̄az hois: qz. n. bonū creature ꝓuenit ex volūtate diuina: iō ex dilectōe dei q̄ vult creature bonū ꝓfluit aliq̄ bonū i creatura. volūtas aūt hois mouet ex bono ꝑexistēte in reb⁹: ⁊ ide ē q̄ dilectio hois nō causat totaliter rei bonitatē: sz̄ p̄supponit ipsaz vel in pte vel i toto. Prz igit q̄ quālibz dei dilectionē sequit̄ ali qō bonū i creatura causatū: qñq̄ nō tñ dilectioni eterne co eternū: ⁊ ꝑm huiusmodi bōi dr̄iā differēs ↄsideraī dilectio dei ad creaturā. Una qdē cōis fz̄ quā diligit oīa q̄ sūt: vt dr̄ Sap.ii. fz̄ quā ee nāle reb⁹ creatis largit̄. Alia aūt dilectio est spūalis ꝑm quā trahit creaturā rōnalē supza ↄditionem nāe ad ꝑticipationē diuini boni: ⁊ ꝑm hāc dilectionē dr̄ ali/ quē diligere simplr: qz ꝑm hāc dilectionē vult deus simplr creature bonū eternū qō est ipe. Sic igit p hoc q̄ dr̄ homo gr̄az dei hr̄e significat̄ qddā sup nāle in hoīe a deo ꝓueniēs: qñq̄ tñ gratia dei dr̄ ipsa eterna dei dilectio fz̄ q̄ dr̄ etiam gr̄a ꝑdestinatiōis inq̄tū de⁹ gratuito ⁊ nō ex meritis aliquos ꝑdestinauit siue elegit. Dr̄. n. ad Eph̄. p̄mo. Predestinauit nos in adoptionē filioꝝ in laudem glorie gratie sue. ¶ Ad p̄mū ergo dōm: q̄ etiā in hoc q̄ dicit aliquis habere gratiā hois intelligit in aliquo esse aliquid qō sit hoi gratū: sicut ⁊ in hoc q̄ dicit aliquis gratiā dei hr̄e: sed tñ differenter. naz illud qō est homini gratū in alio homine presupponit eius dilectioni. causatur aūt ex dilectione diuina qō est in homi ne deo gratuz: vt dictū est. ¶ Ad scōz dōm q̄ deus est vita anime per modū cause efficientis: sed anima est vita corpo ris per modū cause formalis. inter formam autem ⁊ mate riam nō cadit aliquod mediū: qz forma per seipsaz iformat materiā vel subiectū: sz̄ agēs iformat subiectū nō p suā sub stātiā: sed p formā quā causat in materia. ¶ Ad tertiū dōz q̄ aug. dicit in li. retractationū. vbi dixit gratiā eē remissio nez pctōz: pacem vo in reconciliationē dei: non sic accipien dum ē ac si pax ipsa ⁊ recōciliatio nō pertineāt ad gr̄am ge neralē: sed q̄ specialiter gratie noīe remissionē significaue/ rit peccatoꝛum. non ergo sola remissio peccatoꝛum ad gra tiam pertinet: sed etiam multa alia dei dona: ⁊ ideo remis/ sio peccatoꝛū non fit sine aliquo effectu diuinitus in nobis causato vt infra patebit.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uidet q̄ gr̄a nō sit q̄ litas aie. Nulla.n. qualitas agit in suū subiectū: qz actio q̄litatis nō ē absq̄ actōe subiecti. ⁊ sic oporteret q̄ sub̄m ageret i seipz̄. sz̄ gr̄a agit i aiaz iustificā

do ipsam. ergo gratia non est qualitas. ¶ P. Substãtia est nobilior qualitate: sed gratia est nobilior q̃ natura anime. multa. n. possumus per gratiã ad que natura non sufficit: vt supra dictũ est. ergo gratia nõ est qualitas. ¶ P. Nulla qualitas remanet postq̃ desinit eẽ i subiecto. sed gratia remanet. non. n. corrumpitur: qz sic in nihilum redigeretur. sicut ex nihilo creatur. vnde z dicitur noua creatura ad Hal'. vltimo. ergo gratia non est qualitas. ¶ Sz ꝺ est qꝺ super illud psal'. Ut exhilaret faciẽ in oleo. dicit glo. qꝺ gra est nitor anime sanctũ concilians amorẽ: sed nitor anime est quedã q̃litas sicut z pulchritudo corporis. ergo gratia est quedã qualitas. ¶ R°. dõz qꝺ sicut iam dictũ est: in eo qui dicit gratiã dei habere significat esse quidam effectus gratuite dei voluntatis. Dictũ est autez supra qꝺ dupliciter ex gratuita dei voluntate homo adiuuatur. Uno modo inq̃tũ anima hominis mouet a deo ad aliqd cognoscendũ vel volendũ vel agendũ. z hoc modo ipse gratuitus effectus in hoie nõ est q̃litas: sed motus quidã anime. actus. n. mouentis in moto ẽ motus: vt dicit in. z. physicoz. Alio mõ adiuuat hõ ex gratuita dei volũtate fm qꝺ aliquod habituale donũ a deo aie infundit. z hoc ideo qz nõ est ꝺueniens qꝺ deus minꝰ puideat his quos diligit ad supnaturale bonũ habendũ q̃ creaturis quas diligit ad bonũ naturale habendũ. Creaturis autẽ naturalibus sic ꝓuidet vt nõ solũ moueat eas ad actus naturales: sed etiã largit eis formas z virtutes q̃sdã q̃ sunt ꝓncipia actuũ: vt fm seipsas inclinent ad huiusmodi motus: z sic motus quibꝰ a deo mouent fiunt creaturis cõnaturales z faciles. Fz illud Sap. 8. Et disponit oia suauiter. mlto igit magis illis quos mouet ad ꝺsequẽdũ bonum supnaturale eternũ infundit aliq̃s formas seu q̃litates supnaturales: Fz q̃s suauiter z ꝓmpte ab ipso moueant ad bonũ eternũ ꝺsequendũ: z sic donũ gratie q̃litas quedã est. ¶ Ad ꝓmũ ergo dõm qꝺ gra fm qꝺ est q̃litas dicit agere in aiam nõ per modum cause efficiẽtis: sz ꝑ modũ cause formalis. sicut albedo facit albũ: z iustitia iustũ. ¶ Ad scõm dõz qꝺ ois substantia vel est ipsa natura rei cuius est substãtia: vel est pars nature: fm quẽ modũ mã vel forma substãtia dr: z qz gra est supnãz bũaná nõ põt eẽ qꝺ sit substãtia aut forma substãtial': sz ẽ forma accidẽtal' ipsiꝰ aic. Jd. n. qõ substãtialr ẽ in deo accidentaliter fit in anima participãte diuinam bonitatem: vt de sciẽtia patet: Fz hoc ergo qꝺ anima imperfecte participat diuinam bonitatem: ipsa participatio diuine bonitatis q̃ est gratia imperfectiõi modo habet esse in anima q̃ anima in seipsa subsistat. est tñ nobilior q̃ natura anime inquãtũ est expressio vel participatio diuine bonitatis: non aũt q̃tum ad modũ essendi. ¶ Ad tertiũ dõm: qꝺ sicut dicit Boetius: accidẽtis eẽ est in esse. vñ omne accidẽs nõ dr ens q̃si ipsuz esse habeat: sz qz eo aliqd est. vñ z magis dr esse entis q̃ ens vt dr in. ii. metaph'. z qz eius est fieri vel corrũpi cuiꝰ est eẽ: iõ ꝓprie loquẽdo nullũ accidẽs neq; fit neq; corrũpit: sed dr fieri vel corrũpi fm qꝺ subiectũ incipit vel desinit esse in actu fm illud accidẽs: z fm hoc etiã gra dicit creari ex eo qꝺ hoies fz ipsaz creant. i. in nouo eẽ ꝺstituunt ex nihilo. i. non ex meritis. Fz illud ad Eph'. z. Creati i xpo ieſu i opibꝰ bõis.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uidet qꝺ gra sit idem qꝺ vtus. Dicit. n. Aug. qꝺ gra operãs ẽ fides q̃ p dilectionẽ opat': vt habet in li. de spũ z lra: sed fides q̃ per dilectionẽ opat est virtus. ergo gra ẽ virtꝰ. ¶ P. Luicũq; ꝺuenit diffinitio z diffinitũ. sz diffinitiones de virtute date siue a sanctis siue a phis cõueniunt gre. ipsa. n. bonũ facit habentẽ z opus eius bonũ reddit. ipsa etiam est bona q̃litas mẽtis q̃ recte viuit ꝛc. ergo gra est virtus. ¶ P. Hra est q̃litas q̃dam. sz manifestũ est qꝺ nõ est in quarta specie q̃litatis q̃ est forma z circa aliquid ꝺstans figura: qz non ptinet ad corpus: neq; etiã in tertia est: qz non est passio vel passibilis q̃litas q̃ est in pte aie sensitiua: vt ꝑbat in. 7. physicoruz ipsa autem gratia principaliter est in mente. neq; iteruz est in secũda specie que est potentia vel impotentia naturalis: qz gratia est supra naturã: z nõ se hz ad bonũ z malum sicut potẽtia nãlis. ergo relinquit qꝺ sit in prima specie q̃ est habitus vel dispositio. habitus aũt mẽtis sũt virtutes: qz etiã ipsa scia quodãmõ est virtꝰ: vt supra dictũ est. ergo gra est idem qõ virtus. ¶ Sed cõtra. si gra est virtus maxime videt qꝺ sit aliq̃ triũ theologicaꝝ virtutũ: sz gra nõ est fides vel spes qz hec possunt esse sine gra gratũ faciẽte: neq; etiã charitas: qz gra ꝓuenit charitatẽ: vt Aug. dicit in li. de ꝑdestinatione sanctoꝝ. ergo gra nõ est virtus. ¶ R°. dõz qꝺ gdã potuerũt idẽ esse graz z virtutẽ fm essentiã: sz differre solũ fm rõnẽ vt gra dicat fm qꝺ facit hoiem deo gratuz: vel fm qꝺ gratis datur. virtus aũt fm qꝺ pficit ad bñ opandũ. z hoc videtur sensisse magister in. z. sentẽtiaꝝ dis. 16. Sed siquis recte cõsideret rõnẽ virtutis hoc stare nõ põt: qz vt pbus dicit in. 7. physicoꝝ. virtus est quedã dispositio pfecti. dico aũt pfecti qõ est dispositũ fm naturã. Exquo pz qꝺ virtꝰ vniuscuiusq; rei dr in ordine ad aliquã nãm ꝓexistẽtez qñ. s. vnusqꝺq; sic est dispositũ sz qꝺ ꝺgruit sue nature. Manifestũ est aũt qꝺ vtutes acquisite p actꝰ humanos de q̃bus supra dictum est sunt dispositiões q̃bus hõ ꝺuenienter disponit in ordine ad nãm q̃ homo est. virtutes aũt infuse disponunt hoiem altiori mõ z ad altiorẽ finẽ. vñ etiã oz qꝺ in ordine ad aliquaz alteriorem naturam hoc est in ordine ad naturam diuinaz participatam: q̃ dicit lumen gratie. fm qꝺ dicit. i. Pe. z. Magna z pciosa vobis ꝓmissa donauit vt per hoc efficiamini diuine consortes nature. z fm acceptionẽ huiusmodi nãe dicimur regenerari in filios dei. Sicut igit lumen nãle rõnis ẽ aliquid ꝓter virtutes acquisitas que dicuntur in ordine ad ipsuz lumẽ nãle: ita etiã ipsuz lumẽ gre qõ ẽ participatio diuine nature est aliqd ꝓter vtutes infusas q̃a lumine illo deriuant z ad illud lumen ordinant. vnde z Aplus dicit ad Eph'. 5. Eratis aliqñ tenebre: nunc aũt lux in dño: vt filij lucis ambulate. Sicut. n. virtutes acquisite perficiunt hominem ad ambulandũ fm qꝺ congruit lumini naturali rõnis: ita virtutes infuse perficiunt hominẽ ad ambulandũ fz qꝺ congruit lumini gratie. ¶ Ad ꝓmũ ergo dõm: qꝺ Aug. nominat fidem per dilectionem operantẽ gratiam: qz actus fidei per dilectionem operantis est ꝓmus actus in quo gratia gratum faciens manifestat. ¶ Ad secũdũ dõm: qꝺ aliꝺ positum in diffinitione virtutis dicit fm cõueniẽtiã ad aliquã naturam ꝓexistentẽ vel essentialẽ vel participatã. sic aũt bonũ non attribuit gratie: sed sicut radici bonitatis in hoie: vt dictũ est. ¶ Ad tertiũ dõz: qꝺ gratia reducit ad priꝰmam speciem qualitatis: nec tñ est idem qõ virtus: sed habitudo quedaz que ꝓsupponitur virtutibus infusis sicut earum principium z radix.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uidet qꝺ gratia nõ sit in essentia aie sicut in subiecto: sz in aliq̃ potẽtiaꝝ. Dicit. n. Aug. in iponostico. qꝺ gra cõparat ad voluntatẽ siue ad libeꝝ arbitriũ sicut sessor ad equũ: sed volũtas siue libeꝝ arbitriũ est potentia quedã: vt in primo dictũ est. ergo gra est in potẽtia aie sicut in subiecto. ¶ P. Ex gratia incipiunt merita hoĩs: vt Aug. dicit. sed meritum consistit in actu q ex aliqua potẽtia procedit. ergo videt qꝺ gratia sit ꝑfectio alicuiꝰ potẽtie aie. ¶ P. Si essentia aie sit capax gre, ꝓpriũ subiectũ gre oz qꝺ aia iq̃tũ hz essentiã sit capax. nõ g̃ ceñsz hoc ẽ falsũ: qz sic seq̃ret qꝺ ois aia eẽt gre capax. nõ g̃ ceñ. ¶ P. Essentia aie ẽ ꝓz potentia eiusꝰ: priꝰ aũt põt itelligi sine posteriori. ergo sequet qꝺ gra possit itelligi i aia nulla pte vl potẽtia aie intellecta. i. neq; volũtate: neq; itellectu: neq; aliquo huiusmodi: qõ est inconueniẽs. ¶ Sz ꝺ est qꝺ p graz regeneramur i filios dei: sz generatio ꝓpriꝰ termiat ad eẽtiã q̃ ad potẽtias. g̃ gra ꝓpriꝰ ẽ i eẽntia aie q̃ i potẽtys. ¶ R°. dõz: qꝺ ista q̃stio ex ꝓcẽ-

ri dependet. Si.n. gratia sit idem qđ virtus: necesse est q̄ sit in potētia anime sicut in subiecto. nā potentia anime est p̄ priū subiectū virtutis: vt supra dictū est. Si aūt gra differt a virtute nō pōt dici q̄ potētia aie sit gratie subiectū: qz ois perfectio potētie anime bz rationē virtutis: vt supra dictuz est. vnde relinquit q̄ gratia sicut est prius virute ita habeat subiectū prius potētys aie: ita. s. q̄ sit in essentia aie. Sic. n. per potētiā intellectiuā hō pticipat cognitionē diuinā p virtutē fidei: z fm potētiā volūtatis amorē diuinū p virtutem charitatis: ita etiā p̄ naturā anime pticipat fm quādā similitudinē naturā diuinā p quandā regenerationē siue recreationem. ¶ Ad primuz ergo dōm q̄ sicut ab essentia aie effluūt ei⁹ potentie q̄ sunt operū p̄ncipia: ita etiā ab ipsa gra effluūt virtutes in potētias aie per q̄s potētie mouent ad actus: z fm hoc gra cōparat ad volūtatē vt mouens ad motū q̄ est cōparatio sessoris ad equū: nō ā tm sicut accidēs ad subiectū. ¶ Et p hoc etiā pz solutio ad secūdū. est. n. gra p̄ncipy meritoz opis mediātib⁹ virtutib⁹: sic essentia aie est p̄ncipiū operū vite mediantib⁹ potētys. ¶ Ad tertiū dōm q̄ aia ē re: nō aūt ostituit aīa in specie p aliquā potentiā cū potētie sint p̄prietates nāles aie spēm cōsequētes. z iō aīa fm suaz essentiā differt specie ab alys aiabus. s. bruto z aialiū z plātarū: z p̄pter hoc nō sequit si essentia humane aie sit subiectū gre: q̄ q̄libet aia possit esse gratie subiectū. hoc. n. ꝓuenit essentie aie in q̄tū est talis speciei. ¶ Ad q̄rtū dōm q̄ cū potētie aie sint nāles p̄prietates spēm ꝓsequētes: aīa nō pōt simpliciter bis esse. dato aūt q̄ sine bis eēt adhuc tm̄ aīa diceret fm spēm suā itellectualis vel rōnalis: non qz actu haberet has potentias: sed p̄pter speciem talis essentie ex qua nate sūt huiusmodi potentie effluere.

Questio. CXI.

DEinde cōsiderandū est de diuisione gre. ¶ Et circa hoc querunt̄ quinq̄. Primo vtrū cōuenienter diuidat̄ gra p gratiā gratis datā z gratiā gratuz faciente. 2°. de diuisiōe gratie gratū facientis p operantē z coopantē. 3°. de diuisiōe eiusdē p gram p̄uenientem z subsequētē. 4°. de diuisione gratie gratis date. 5°. de operatione gratie gratum facientis z gratis date.

Ad primum sic p̄cedit. Videt̄ q̄ gratia nō ꝓueniēter diuidat̄ per gratiā gratū facientem z gratiā gratis datā. Gratia. n. est qđā donū dei: vt ex supra dictis pz. hō aūt ideo nō est deo grat⁹: qz aliqd ē ei datū a deo: s̄z poti⁹ ecōuerso. ideo. n. aliqd dat̄ alicui gratis a deo qz est hō gratus ei. q̄ nulla est gra gratū faciēs. ¶ P̄. Quecūq̄ nō dant̄ ex meritis p̄cedentib⁹ dant̄ gratis: s̄z etiā ipsuz bonū nature dat̄ boi absq̄ merito p̄cedēti: qz nā p̄supponit̄ ad meritū. q̄ ipsa nā est etiā gratis data a deo. nā autē diuidit̄ ꝑ gratiā: incōueniēter igit̄ hoc qđ ē gratis datū ponit̄ vt gre dīa: qz inuenit̄ etiaz extra gre genus. ¶ P̄. Dis diuisio dz esse p opposita: sed etiā ipsa gratia gratū faciens q̄ quā iustificamur gratis nobis a deo ꝓcedit. Ꝫ illō Ro. 3. Justificati gratis p gram ipsi⁹. q̄ gra gratū faciēs nō dz diui di ꝑ gratiaz gratis datā. ¶ Sz ꝑ ē q̄ Apl's vtrūq̄ attribuit gre. s. z gratū facere z eē gratis datū. Dicit. n. quātū ad p̄mū ad Eph. p̄mo. Gratificauit nos in dilecto filio suo. Quātum vo ad secundū dī ad Ro. ii. Si aūt gra iam nō ex operibus. aliogn gra iaz non est gratia. pōt. n. distingui gratia q̄ vel bz vnū tm̄ vel vtrūq̄. ¶ Ad⁹ dōm q̄ sicut Apl's dicit ad Ro. .ix. Que a deo sunt ordinata sunt. in hoc aūt ordo rez ꝓsistit q̄ quedā p alia in deū reducunt̄: vt dionys⁹ dicit in ce. hierarc. Cū igit̄ gratia ad hoc ordinet̄ vt hō reducat̄ in deū ordine quodā hoc agit̄: vt. s. quidā p alios in deū reducant̄: Ꝫ hoc igit̄ duplex est gra. Una quidē q̄ qua ipse hō deo ꝓiungit̄: q̄ vocat̄ gra gratū faciens. Alia vo p quā vnus hō cooperat̄ alteri ad hoc q̄ ad deū reducat̄: huiusmodi aūt donum vocat̄ gra gratis data: qz supra facultatē nāe z supra meritū psone hoī ꝓcedit. Sz qz nō dat̄ ad hoc vt hō ipe p̄ seipsū iustificet̄: s̄z poti⁹ vt ad iustificationē alteri⁹ cooperet̄: iō nō vocat̄ gratū faciēs: z de hac dīt Apl's. i. ad Cor. xiz. Unicuiq̄ dat̄ manifestatio spūs ad vtilitatē. s. alioz. ¶ Ad p̄m q̄ dōz: q̄ gra nō dicit facere gratū effectiue: s̄z formaliter. s. qz per hāc hō iustificat̄ z dign⁹ efficit̄ vocari deo gratus: Ꝫ q̄ dicitur ad Col. p̄mo. Dignos nos fecit in partē sortis sanctoz in lumine. ¶ Ad secundū dōm q̄ gratia fm q̄ gratis dat̄ excludit rōnē debiti. pōt aūt intelligi duplex debitū. Unū q̄ dē ex merito ꝓueniēs: qđ refert̄ ad psonā cui⁹ ē agere meritoria opa: fm illō ad Ro. 4. Ei q̄ opat̄ merces imputat̄ Ꝫ debitū: nō fm gra z. Aliud ē debitū Ꝫ ꝓditionē nature. puta si dicamus debitū eē boi q̄ habeat rōnē z alia q̄ ad humanā ptinēt nāz. Neutro aūt modo dī debitū ꝓpter hoc q̄ deus creature obligetur: s̄z potius inquātū creatura dz subyci deo vt in ea diuina ordinatio impleat̄: q̄ quidē est vt talis nā tales cōditiōes vel ꝓprietates habeat: z q̄ talia operās talia ꝓsequat̄. Dona igit̄ naturalia caret̄ primo debito: nō aūt caret̄ secundo debito: sed dona supnālia vtroq̄ debito caret̄: z iō spāliter sibi nomē gratie vendicāt. ¶ Ad tertiū dōz: q̄ gra gratū faciēs addit aliquid supra rōnē gratie gratis date: qđ etiam ad rationē gratie ptinet: qz. s. hoiem gratū facit deo. z ideo gratia gratis data q̄ hoc non facit retinet sibi nomen cōe sicut in pluribus alys contingit: z sic opponunt̄ due ptes diuisionis sicut gratum faciens z non faciens gratum.

Ad secundum sic p̄cedit. Videt̄ q̄ gra incōueniēter diuidat̄ per operantē z cooperātē. Gratia. n. accidens qđā est: vt supra dictū est: s̄z accidens nō pōt agere in subiectum. ergo nulla gratia dz dici operās. ¶ P̄. Si gra aliquid operet̄ in nobis maxime operatur in nobis iustificationē: s̄z hoc nō solū gra operat̄ in nobis. Dicit. n. Aug. sup illud Jo. i4. Opa q̄ ego facio z ipse faciet q̄ creauit te sine te non iustificabit te sine te. ergo nulla gra dz dici simpliciter operās. ¶ P̄. Coopari alicui videt̄ ptinere ad iferi⁹ agens: nō aūt ad p̄ncipali⁹: s̄z gra p̄ncipali⁹ opat̄ in nobis q̄ liberū arbitriū: fm illud Ro. 9. Nō est currētis neq̄ volētis: s̄z miserētis dei. ergo gra non dz dici coopans. ¶ P̄. Diuisio dz dari p oppositā: s̄z opari z coopari nō sunt opposita. idē. n. pōt operari z coopari. ergo incōueniēter diuidit̄ gra p operātē z coopantē. ¶ Sz ꝑ ē qđ Aug. dīt in li. de arbi. Coopando de⁹ ī nōb pficit qđ operādo icipit: qz ipse vt velim⁹ opat̄ icipiēs q̄ volētib⁹ cooperat̄ pficiēs. s̄z opatōes dei qb⁹ mouet nos ad bonū ad q̄ram ptinēt. ergo ꝓueniēter gra diuidit̄ p operātē z coopantē. ¶ R°. dōz q̄ sic̄ supra dictū est: gra dupliciter pōt intelligi. Uno mō diuinū auxiliū quo nos mouet ad bene volendū z agendū: Alio mō habituale donū nobis diuinitus inditū. vtroq̄ aūt mō gra dicta cōueniēter diuidit̄ p operantē z coopantē. Operatio. n. alicuius effectus nō attribuit̄ mobili: sed mouēti. in illo ergo effectu in quo mēs nostra est mota z nō mouēs: solus autē deus mouēs: opatio deo attribuit̄: z Ꝫ hoc dicit̄ gratia operans: in illo aūt effectu in quo mēs nostra z mouet z mouet̄ opatio nō solū attribuit̄ deo: s̄z etiā aīe: z fm hoc dī gra cooperans. ē aūt in nobis duplex act⁹: primus quidē iterior volūtatis: z quātū ad istū actū volūtas se bz vt mota: de⁹ aūt vt mouens: z p̄sertim cū volūtas incipit bonū velle q̄ pri⁹ malū volebat: z iō fm q̄ de⁹ mouet humanā mētē ad hūc actū dicit̄ gras opans. Alius aūt actus est exterior: q̄ cū a volūtate ipereat̄: vt supra habitū est: ꝓsequens ē q̄ ad hūc actū operatio attribuat̄ volūtati: z qz etiā ad hūc actū deus nos adiuuat z iteri⁹ ꝓfirmādo volūtatē vt ad actū pueniat z exteri⁹ facultatē opandi p̄bendo respectu huiusmodi actus dī gra cooperās. vñ post p̄missa verba subdit Aug. Ut aūt velim⁹

operatur:cum autem volumus vt perficiam⁹ nobis cooperatur; Si igit gratia accipiat p gratuita dei motione qua mouet nos ad bonū meritoriū:cōuenienter diuidit gratia per operātē ⁊ cooperantē. Si vo accipiat gratia p habituali dono:sic est duplex gratie effectus sicut ⁊ cuiuslibet alterius forme:quoꝝ primus est esse:secūdus est opatio:sic caloris opatio ē facere calidū:⁊ exterior calefactio. Sic igit habitualis gra inquantū aiam sanat vel iustificat siue gratas deo facit or gra operās:inq̄tū vo est pncipiū opis meritorij qō ex libero arbitrio pcedit dicit coopās. ¶ Ad pmū ergo dō q̄ fm q̄ gratia est quedā qualitas accidentalis nō agit in aiam effectiue:sed formaliter:sicut albedo dicitur facere albam superficiē. ¶ Ad secundū dōm q̄ de⁹ nō sine nobis nos iustificat:q2 per motū liberi arbitrij dum iustificamur dei iustitie ꝓsentimus.ille tñ motus non est cā gratie:sz effectus. vnde tota operatio ptinet ad gratiā. ¶ Ad tertiuz dicendū:q̄ coopari dicit aliquis alicui nō solū sicut secundarium agens pncipali agenti:sed sicut adiuuans ad p̄supposit tum finē. homo aūt per gratiam operantē adiuuat a deo vt bonum velit:⁊ ideo p̄supposito iam fine cōsequens est vt gratia nobis cooperet. ¶ Ad q̄rtuz dōm q̄ gratia operans ⁊ cooperans est eadem gratia:sed distinguitur fm diuersos effectus:vt ex supra dictis patet.

Ad tertium sic procedit. Uidet q̄ gratia incōuenienter diuidat in preuenientē ⁊ subsequentē. Gratia.n.est diuine dilectiōis effectus:sed dei dilectio nunq̄ est subsequēs:sed semper preueniens: sz illud .i. Joh. 4. Non quasi nos dilexerimus deū:sed q2 ipse prior dilexit nos. ergo gratia nō debet poni pueniēs ⁊ subsequēs. ¶ P. Gratia gratū faciens est vna tñ in homine cū sit sufficiens: fm illud. 2. ad Cor. 12. Sufficit tibi gratia mea. sed idem non pōt esse prius ⁊ posterius. ergo gratia incōuenienter diuiditur in preuenientē ⁊ subsequentē. ¶ P. Gratia cognoscit per effectus:sed infiniti sunt effectus gratie quoruz vnus precedit aliū. ergo si penes hos gratia deberet diuidi in preuenientē ⁊ subsequentē: videtur q̄ infinite essent species gratie. infinita aūt relinquunt a qualibet arte. nō ergo gratia cōuenienter diuiditur in preuenientē ⁊ subsequētem. ¶ Sed ꝯ est q̄ gratia dei ex eius misericordia prouenit:sed vtrūq̄ in psal. legitur. Misericordia eius preueniet me. ⁊ iterū. Misericordia eius subsequetur me. ergo gratia cōuenienter diuiditur in preuenientē ⁊ subsequētē. ¶ R⁹. dōm q̄ sicut gratia diuidit in operantē ⁊ cooperantē fz diuersos effectus:ita etiā in preuenientē ⁊ subsequentē qualitercūq̄ gratia accipiat. sunt aūt quinq̄ effect⁹ gratie in nobis:quoꝝ primus est vt anima sanet:secundus vt bonū velit:tertius est vt bonū qō vult efficaciter operet: quart⁹ est vt in bono perseueret:quitus est vt ad gloriā perueniat:⁊ iō gratia fm q̄ causat in nobis primū effectū vocat preueniēs respectu secūdi effectus:⁊ prout causat in nobis secundū vocatur subsequēs respectu primi effect⁹:⁊ sicut vnus effect⁹ est posterior vno effectu ⁊ prior alio:ita gratia pōt dici preueniens ⁊ subsequēs fm eundē effectū respectu diuersoꝝ:⁊ hoc ē qō Augu. dicit in lib. de natura ⁊ gratia. Preuenit vt sanemur:subsequit vt sanati vegetemur:preuenit:vt vocemur:subsequitur:vt glorificemur. ¶ Ad pmū ergo dōm:q̄ dilectio dei nominat aliquid eternū. ⁊ iō nunq̄ pōt dici nisi pueniēs:sed gra significat effectū tpalē qui pōt pcedere aliquid ⁊ ad aliqd subsequi. ⁊ ideo gra pōt dici preueniēs ⁊ subsequēs. ¶ Ad secūdū dōm:q̄ gra nō diuersificat p hoc q̄ ē pueniens ⁊ subsequēs fm essentiā:sz solū fm effectū:sicut ⁊ de opante ⁊ coopāte dictū est:q2 etiā sz q̄ gratia subsequēs ad gloriā ptinet nō est alia numero a gra pueniēte p quam nūc iustificamur. sicut.n. charitas vie nō euacuat sz perficit in patria:ita etiā ⁊ de lumine gre est dōz. q2 neutrū in sui rōne ꝛperfectionē ꝛportat. ¶ Ad tertiū dōm:q̄ q̄uis effectus gratie possint esse infiniti numero sicut sunt infiniti actus humani:tñ oēs reducunt ad aliq̄ determinata in specie. ꝛpterea omnes conueniunt in hoc q̄ vnus alium precedit.

Ad quartum sic pcedit. Uidet q̄ gra gratis data ita icōueniēter ab Apl'o distinguat. Omne.n.donū qō nobis a deo gratis dat pōt dici gratis data: sz infinita sūt dona q̄ nobis gratis a deo cōceduntur. ergo infinite gratis date nō p̄nt cōprehēdi sub aliqua certa diuisione. ¶ P. Gratia gratis data distinguit ꝯ gratiam gratū faciētē: sz fides ptiet ad gratiā gratū faciētē: q2 ipsa iustificamur. fm illud Ro. 5. Justificati igit ex fide nō. ergo icōueniēter ponit fides iter gratias gratis datas: ꝑsertim cū alie vtutes ibi nō ponant: vt spes ⁊ charitas. ¶ P. Opatio sanitatū ⁊ log diuersa genera linguaꝝ miracula q̄dā sunt. interpretatio etiā sermonū ad sapiaz vel sciētiā ptinet. sz illi Daniel. p. Pueris bis dedit deus sciaz ⁊ disciplinā. g̃ i omni lingua ⁊ sapia. ergo incōueniēter diuidit gratia sanitatuz ⁊ genera linguaꝝ ꝯtra operationē virtutū ⁊ interptatio sermonez sapiētie ⁊ scie. ¶ P. Sicut sapiētia ⁊ sciētia sunt q̄dam dona spūs sancti:ita etiā intellectus ꝯsiliū pietas ⁊ fortitudo ⁊ timor:vt supra dictū est. g̃ hec etiā debent poni inter gras gratis datas. ¶ Sz ꝯ ē qō Apl's dic. i. ad Cor. 12. Alij p spūm datur sermo sapiētie: alij aūt sermo sciētie fm eūdez spūm: alteri fides in eodē spū: alij gra sanitatū: alij opatio virtutuz alij pphetia: alij discretio spirituū: alij genera linguaꝝ: alij interptatio sermonū. ¶ Rñdeo dōz: q̄ sic supra dictū est: gratia gratis data ordinat ad hoc q̄ hō alteri cooperet vt reducat ad deū. hō aūt ad hoc operari nō pōt interi⁹ mouē do. hoc.n. solius dei est: sz solū exteri⁹ docēdo vel psuadendo: ⁊ ideo gra gratis data illa sub se ꝯtinet quibus homo indiget ad hoc q̄ alterū instruat in rebus diuinis que sunt supra rationē. Ad hoc aūt tria requirunt. primo quidē q̄ homo sit sortitus plenitudinē cognitionis diuinoꝝ: vt ex hoc structuere alios possit. 2°. vt possit ꝯfirmare vel probare ea q̄ dicit: alis nō esset efficax eius doctrina. Tertio ⁊ ea q̄ concipit possit ꝯueniēter auditorib⁹ pferre. Quantū igit ad primum tria sunt necessaria: sicut etiam apparet in magisterio humano: oportet.n. q̄ ille qui dz aliū istruere in aliq̄a scia pmo qdē vt pncipia illi⁹ scientie sint ei certissima ⁊ q̄si ad hoc ponit ei fides q̄ est certitudo de reb⁹ inuisibilibus q̄ supponunt vt pncipia in catholica doctrina. Secūdo oportet q̄ doctor recte se habeat circa pncipales ꝯclusiōes scie: ⁊ sic ponit sermo sapie q̄ est cognitio diuinoꝝ. Tertio oportet vt etiā abundet exēplis ⁊ cognitiōe effectuū: p quos iterdum oportet manifestare causas ⁊ q̄ꝯtū ad hoc ponit fm scie q̄ est cognitio rerū humanaꝝ: q2 intuisibilia dei p ea q̄ facta sūt intellecta ꝯspiciunt. Cōfirmatio aūt in his q̄ subditur rōni est p argumēta. In his aūt q̄ sunt supra rōnez diuinitus reuelata ꝯfirmatio est p ea q̄ sunt diuine vtuti ppria. ⁊ hoc dupl'r. Uno qdē mō vt doctor sacre doctrine faciat q̄ solus de⁹ facere pōt in operib⁹ miraculosis siue sint ad salutem corporaꝝ: ⁊ q̄ꝯtū ad hoc ponit gratia sanitatū; siue ordinē tur ad solā diuine ptātis manifestationē: sicut q̄ sol stet aut tenebrescat: q̄ mare diuidat: ⁊ quātū ad hoc ponit operatio vtutū. Secūdo vt possit manifestare ea q̄ solius dei est scire: ⁊ hec sunt ꝯtingentia futura: ⁊ quātū ad hoc ponit prophetia: ⁊ etiā occulta cordiū: ⁊ quātū ad hoc ponit discretio spirituū. Facultas aūt pnunciandi pōt attendi vel q̄ꝯtū ad idioma in quo aliquis possit intelligi: ⁊ fm hoc ponunt genera linguarū: vel quantū ad sensum eoꝝ q̄ sunt referenda ⁊ quantū ad hoc ponit interpretatio sermonū. ¶ Ad pmū ergo dicendū: q̄ sicut supra dictū est: non ola beneficia que nobis diuinitus cōceduntur gratie gratis date pcurrit: sed solum illa que excedunt facultatē nature: sicut q̄ predicatores abundet sermōe sapientie ⁊ scientie ⁊ alys huiusmodi: ⁊ ta

lia ponunt hic sub gratia gratis data. ¶ Ad secundū dōm q̄ fides nō numerat hic inter gratias gratis datas ꝙz q̄ est quedaz virtus iustificans hoiem in seipso: sed ꝙz hoc q̄ imporrat quādā supereminentē certitudinez fidei: ex qua hō sit idoneus ad instruendū alios de his que ad fidē ptinent. spes aūt z charitas pertinēt ad vim appetitiuā ſm q̄ p eaz hō in deū ordinat. ¶ Ad tertiū dōm: q̄ gra sanitatū distinguitur a generali operatiōe virtutū: qz hz specialē rationez inducendi ad fidē: ad quā aliquis magis ꝓmptus redditur per beneficiū corporalis sanitatis quā p fidei vtutē assequimur. Sil'r etiā loqui varijs linguis z interpretari sermones hūt speciales q̄sdā rōnes mouendi ad fidē: z iō ponunt speciales gre gratis date. ¶ Ad quartū dōm: q̄ sapia z scia nō cōputant inter gras gratis datas ſm q̄ enumerant iter dona spūs sancti: put. s. inēs bonis est bū mobilis p spūz sanctū ad ea q̄ sunt sapie z scie. sic. n. sūt dona spūs sācti: vt supra dictū est: ſz cōputant iter gras gratis datas ꝙz q̄ ipoztāt quādā abūdātiā scie z sapie: vt hō possit nō solū i seipso recte sapere de diuinis: ſz ēt alios instruere z ꝺicētes reuincere: z iō inter gras gratis datas significant p ſmo sapie z ſmo scie: qz vt Aug. dic. i. 14. de trini. aliō ē scire tm̄mō qd hō credere debeat pp adipiscendā vitā beatā: aliud est scire quēadmodū hoc ipsum z pys opitulet z contra impios defendatur.

Ad quintum sic ꝓcedit. Uidet q̄ gra gratis data sit dignioz q̄ gra gratum faciēs. Bonū. n. gētis ē meli⁹ q̄ bonū vni⁹: vt phs dic in p. Ethi. ſz gra gratū faciēs ordinat solū ad bonū vni⁹ hois: gra aūt gratis data ordinat ad bonū cōe toti⁹ eccl'ie: vt supra dictū ē: g̃ gra gratis data ē dignioz q̄ gra gratū faciens. ¶ Ꝑ. Maio ris vtutis ē q̄ aliq̄ posit agere i aliō q̄ q̄ solū in seipso pficiat: sic maioz est claritas corpis q̄ pōt etiā alia corpa illuminare q̄ ei⁹ q̄ ita in se lucet q̄ alia illuminare nō pōt: pp q̄ etiā phus dicit in. 5. Ethi. q̄ iustitia ē pclarissima vtutū: p quā hō recte se hz etiā ad alios. ſz p gra gratū faciētē hō pficit in seipso: p gra aūt gratis datā hō opat ad pfectionē alioz: g̃ gra gratis data ē dignioz q̄ gra gratū faciēs. ¶ Ꝑ. Id q̄ est ꝓpriū melioz digni⁹ ē q̄ id q̄ est cōe oiuz: sic rōcinari q̄ est ꝓpriū hois digni⁹ est q̄ sentire q̄ est cōe oīb⁹ aialib⁹: ſz gra gratū faciēs ē cōis oīb⁹ mēbris eccl'ie: gra aūt gratis data ē ꝓpriū donū dignioz mēbroz eccl'e: ergo gra gratis data ē dignioz q̄ gra gratū faciēs. ¶ Sz ꝰ ē q̄ ap'ls. i. ad Coz. 12. enūeratis gratys gratis datis subdit. Adhuc excellētioz ē viā vob demōstro. z sic p subsequētia pz loqtur de charitate q̄ ptinet ad gras gratū faciētē: g̃ gra gratū faciens excellētioz est q̄ gratia gratis data. ¶ R⁹. ꝺom q̄ vnaquaeq̄ virt⁹ tāto excellētioz est quāto ad alti⁹ bonū ordinat. semp aūt finis potioz ē bis q̄ sūt ad finē. gra. n. gratū faciens ordinat hoiez imediate ad ꝺiūctionē vltimi finis: gre aūt gratis date ordināt hoiez ad q̄dā pparatoria finis vltimi: sicut p ꝓphetiā z miracula z alia huiusmodi hoies inducunt ad hoc q̄ vltimo fini ꝺiūgant: z iō gra gratū faciēs ē multo excellētioz q̄ gra gratis data. ¶ Ad primū ergo ꝺoz: q̄ sic phus dicit in. ii. methaphisice, bonū multitudinis sic exercit⁹ est duplex. Unū qdē qō ē in ipsa mlt'itudine: puta ordo exercit⁹, aliud aūt ē qō est sepatū a mlt'itudine: sic bonū ducis: z hoc meli⁹ ē: qz ad hoc etiā illud aliō ordinat. gra ergo gratis data ordinat ad bonū cōe eccl'ie: qō ē ordo eccl'iastici: ipse de⁹: z iō gra gratū faciēs ordinat ad bonū cōe sepatuz: qō est si gratia gratis data posset hoc agere in altero quod homo per gratiam gratum facientem consequitur: sequeretur q̄ gra gratis data esset nobilioz: sicut excellentioz est claritas solis illuminantis q̄ corporis illuminati: sed per gram gratis datam hō non pōt causare in alio cōiunctionē ad deum quam ipse habet per gratiam gratum facientem: sed causat quasdam dispositiones ad hoc: z ideo non oz q̄ gratia gratis data sit excellētioz: sicut nec i igne calor manifestatiu⁹ spēi ei⁹ p quā agit ad inducēdum calorē in alia ē nobilioz q̄ forma substal'is ipi⁹. ¶ Ad 3ᵐ dōm q̄ sentire ordinat ad rōcinari sic ad finē. z iō rōcinari ē nobili⁹. hic aūt ē econtrario. qz id qō ē ꝓpriuz ordinat ad id qō ē cōe sic ad finē: vñ ñ ē silr.

¶ Questio. CXII.

Deinde cōsiderādū ē ō cā gre. ¶ Et circa hoc q̄runt q̄nq̄. ꝓmo vtr solus de⁹ sit cā efficiens gre. 2° vtr regrat aliq̄ dispositio ad gram ex pte recipiētis ipam p actū liberi arbitrij. 3° vtr talis dispositio possit esse necessitas ad gram. 4° vtr gra sit eq̄lis i oibus. 5° vtr aliqs possit scire se habere gratiam.

Ad primum sic ꝓcedit. Uidet q̄ nō solus deus sit cā gre. Dicit. n. Jo. ꝓmo. Gratia z veritas p iesum xp̄m facta est: ſz in nomine ihu xp̄i itelligit non solū nā diuina assumēs: ſz etiā natura creata assumpta. ergo aliqua creatura pōt esse cā gre. ¶ Ꝑ. Jsta differētia ponit inter sacramēta noue legis z veteris q̄ sacramēta noue legis causant graz quā sacramēta veteris legis solum significāt: ſz sacramenta noue legis sunt quedā visibilia elementa. ergo nō solus deus est cā gratie. ¶ Ꝑ. Scōz Dionysiū in libro ce. hierar. Angeli purgāt: z illuminant: z pficiūt: z angelos iferiozes: z ēt homines: ſz rōnalis creatura purgat: illuminat: z pficit p gram. ergo nō solus de⁹ ē cā gre. ¶ Sz ꝰ est q̄ in psal'. dr. Gratiā z gloriā dabit dominꝰ ¶ R⁹. dōz q̄ nulla res pōt agere vltra suā spēz. qz semp oz q̄ causa potioz sit effectu: donū aūt gre excedit omnem facultatē nature create: cū nihil aliud sit q̄ q̄dā participatio diuine nature que excedit oēm aliā naturā. z ideo ipossibile est q̄ aliqua creatura gram causet. Sic. n. necesse est q̄ solus de⁹ deificet cōmunicando consortiū diuine nature p quādā silitudinis ꝓticipationē: sic ipossibile est q̄ aliq̄d igniat nisi solus ignis. ¶ Ad ꝑmum ergo dicendum q̄ humanitas christi est sicut quoddaz organum diuinitatis eius: vt Damas. dicit in. 3. libro. Instrumētuz aūt non agit actionē agentis ꝓncipalis ꝓpria virtute: ſz vtute ꝓncipalis agentis. z ideo hūanitas christi non causat gram ꝓpria virtute: ſz virtute diuinitatis adiuncte ex qua actōes hūanitatis xp̄i sunt salutares. ¶ Ad scōm dōm q̄ sicut in ipsa pso na xp̄i hūanitas causat salutez nostrā p gram vtute diuine ꝓncipal'r opante: ita ēt i sacramētis noue legis q̄ deriuant a xp̄o causat gra istrumētal'r qdē p ipsa sacra: ſz ꝓncipal'r p vtutē spūs sci i sacris opantis: ſm illud Jo. 3. Nisi qs renatus fuerit ex aq̄ z spū sctō ꝛc. ¶ Ad 3ᵐ dōm q̄ angelus purgat illuminat: z pficit angelū vl' hoiez p modū istructōis cui iusdā: non aūt iustificādo p gra: z vñ Dio. dic. 7. ca. de di. no. q̄ huiusmodi purgatio: illuminatio: z pfectio. nihil ē aliud q̄ diuine scientie assumptio.

Ad secundum sic ꝓcedit. Ur̄ q̄ ñ regrat aliq̄ ꝓpatio siue dispō ad gras ex pte hois. Quia vt apl's dic' Ro. 4. Ei q̄ opat merces nō iputat ſm gras: ſz ſm debitū: ſz ꝓpatio hois p libz arbitriū ñ ē nisi p aliq̄s opatōes. g̃ tolleret rō gre. ¶ Ꝑ. Ille q̄ i pctō p gredit nō se ꝓpat ad gras habēdā: ſz aligb⁹ i pctō ꝓgredit⁹ data ē gra: sic pz de Paulo q̄ gras ꝓsecut⁹ ē dū ēet spirās minaz z cēdis i discipulos dñi: vt dr actuū. 9. ergo nulla ꝓpatio ad gras regrit ex pte hois. ¶ Ꝑ. Agēs ifinite vtutis nō regrit dispōnē i mā: cū nec ipaz māz regrat: sic i creatione appz: cui collatio gre ꝓpat: q̄ dr noua creatura ad Gal'. vltio: ſz solus ds q̄ ē ifinite vtutis gram cāt: vt dcm̄ ē. g̃ nulla ꝓpatio regrit ex pte hois ad gras ꝓsequēdā. ¶ Sz ꝰ ē q̄ dr Amos. 4. Prepare i occursū dei tui isrl. z. i. Regū. 8. dr Prepare corda vra dño. ¶ R⁹. dōz q̄ sic supra dcm̄ ē: gra dr duplr. q̄nq̄ quidem ipm habituale donū dei: quando

q̄z autem auxilium dei mouentis animam ad bonū. ꝓ primo igitur modo accipiēdo gratiā pexigit ad gratiā aliqua gratie preparatio. qz nulla forma potest eē nisi in materia dispōsita. Sz si loquamur de gra fm q̄ significat auxiliuz dei mouētis ad bonū: sic nulla ꝓparatio regrit ex pte hois q̄si pueniēs diuinū auxiliū: sz poti⁹ q̄cūq; ꝓparatio in hoīe eē pōt ex auxilio dei mouētis aīam ad bonū. ꝛ fm hoc ipe bon⁹ mot⁹ liberi arbitry quo gs ꝓparat ad donū gre susci piēdū ē act⁹ liberi arbitry moti a deo: ꝛ q̄tuz ad hoc dr hō se ꝓparare: fm illud ꝓuer. 16. Hois ē ꝓparare animuz. ꝛ est ꝓncipal'r a deo mouēte libe⁊ arbitriū: ꝛ fz hoc dr a deo vo lūtas hois ꝓparari: ꝛ a dño gressus hois dirigi. ¶ Ad ꝑmū g̃ dom q̄ ꝓparatio hois ad gr̃am habēdā q̄dā ē sil'r cū ipa i fusione gre: ꝛ talis opatio ē gdē meritoria: sz nō gre q̄ iā ba beat: sz glorie q̄ nondū habeat. Est āt alia ꝓpatio gre ipfecta q̄ aliq̄n ꝓcedit donū gre gratū faciētis: q̄ tñ ē a deo mouen te: sz ista ñ suffic ad meritū: nōdū hoīe p graz iustificato. qz nullū meritū pt eē nisi ex gra: vt ifra dicet. ¶ Ad 2m dōz q̄ cū hō ad gr̃am se ꝓparare nō possit nisi deo eū pueniēte ꝛ mouēte ad bonuz: nō refert vt⁊ subito vl' paulatiz aliqs ad pfectā ꝓparationē pueniat. Dr. n. Ecc. ii. Facile ē i ocul' dei subito honestare pauperē. Contingit āt q̄nz q̄ de⁹ mo uet hoīem ad aliq̄d bonuz: nō tñ pfectū. ꝛ tal' ꝓparatio ꝓce dit gr̃am: sz q̄nz statī pfecte mouet ipm ad bonuz: ꝛ subito graz hō accipit: fz illud Jo. 6. Dis q audit a pre: ꝛ didic ve nit ad me. Et ita ꝓtigit Paulo. qz subito cū esset in ꝓgressu pcti: pfecte motū ē coz ei⁹ a deo audiendo: ꝛ adiscēdo: ꝛ ve niēdo: ꝛ iō subito ē gr̃am ꝓsecut⁹. ¶ Ad 3m dōm q̄ agēs ifi nite vtutis nō exigit mām: vel dispōnē mae q̄si psuppositā ex alteri⁹ cāe actione: sz tñ oz q̄ fm ꝺditionē rei causande in ipsa re causet: ꝛ mām ꝛ dispositionem debitā ad formaz ꝛ sil'r ad hoc q̄ deus gratiam infundat anime nulla ꝓpa ratio exigit: quam ipse non faciat.

Ad tertium sic ꝓcedit. Ur q̄ ex necitate detur gra se ꝓparāti ad gr̃az: vl' faciēti qō i se ē. Quia sup illud Ro. 5. Justificati ex fide pacē habea m⁹ ꝛc. dic glo. De⁹ recipit eū q ad se ꝓfugit: al'r eēt i eo iniq tas: sz ipse ē i ōo iniqtatē eē. g̃ ē ipse q̄ de⁹ nō recipiat eū q ad se ꝓfugit: ex necitate igr̃ gr̃am assegt. ¶ P. Aug. dic i li. de casu diaboli. q̄ ista ē cā q̄re ds nō ꝓcedit diabolo gra tiaz. qz ipe nō voluit accipere: nec parat⁹ fuit: sz remota cā nece ē remoueri effectū. g̃ si aliqs velit accipere gr̃am nece ē q̄ ei det. ¶ P. Bonū ē cōicatiuū sui: vt p3 p Dionysiuz i .4. ca. de di. no. sz bonū gre ē meli⁹ q̄ bonū nāe: cū igr̃ forma nāl' ex necitate aduēiat māe dispōsite: vr q̄ multo magis gr̃a ex necitate det ꝓparāti se ad gr̃am. ¶ Sz ꝺ ē q̄ hō ꝓparat ad deū: sic lutū ad figulum: fm illud Jeremie. 18. Sic lutū i manu figuli: sic vos i manu mea: sz lutū ñ ex ne cessitate accipit formā a figulo q̄tūcūq; sit ꝓpatuz. g̃ neq; hō recipit ex necitate gr̃az a deo q̄tūcūq; se ꝓparet. ¶ Rō dōm q̄ sic supra dctm ē. ꝓparatio hois ad gr̃az ē a deo sic a mouente: a libero āt arbitrio: sic a moto. ꝓpōt igr̃ ꝓparatio dupl'r ꝓsiderari. Uno qdē mō fm q̄ est a libero arbitrio. ꝛ fz hoc nulla necitatē hz ad gre ꝓsecutionē. qz donū gre ex cedit oēz ꝓparationē vtutis hūane. Alio mō pōt ꝓsiderari fm q̄ ē a deo mouēte: ꝛ tūc hz necitatē ad id ad qō ordina tur a deo: nō qdē coactionis: sz ifallibilitatis. qz itentio dei deficere nō pōt fm q̄ aug. dic i li. de ꝑdestinatōe sanctoꝝ: q̄ p beneficia dei certissime liberant gcūq; liberant: vñ si ex itētione dei mouētis ē q̄ hō: cui⁹ coz mouet: gratiā ꝓseq tur: ifallibil'r ipaz ꝓsegt: fz illud Jo. 6. Dis q audit a patre ꝛ didicit venit ad me. ¶ Ad ꝑmū g̃ dom q̄ glo. illa logt de illo q ꝓfugit ad deū p actū meritoriū liberi arbitry ia p gra tiā iformati: quēsi non reciperet eēt ꝺ iustitiā quā ipse sta tuit. Ul' si referat ad motū liberi arbitry ante gratiā logt fm q̄ ipm ꝓfugiū hois ad deū ē p motionē diuinā: quā ip stū ē non deficere. ¶ Ad 2m dōm q̄ defect⁹ gratie ꝑma cā ē ex nobis: sz collationis gratie ꝑma causa ē a deo fm illud Osee. 13. Perditio tua israel: tantummodo ex me auxiliuz tuū. ¶ Ad tertiū dōm q̄ etiā i reb⁹ nālibus dispositio ma terie nō ex necessitate consequitur formaz nisi per virtutē agentis qui dispositionem causat.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uidet q̄ gratia non sit maioz i vno q̄ i alio. Gratia. n. causat in nobis ex dilectione diuina: vt dctm ē: sz Sap. 6. di cit. Pusillū ꝛ magnū ipe fec: ꝛ equal'r ē illi cura de oīb⁹. er go oēs eq̄liter gr̃am ab eo ꝓsequunt. ¶ P. Ea q̄ i sūmo di cunt nō recipiūt magis ꝛ min⁹: sz gratia i sūmo dicit. qz cō iungit vltimo fini. ergo nō recipit magis ꝛ min⁹. nō ē ergo maioz i vno q̄ i alio. ¶ P. Gratia ē vita aie: vt supra dctm ē: sz viuere nō dicit fm magis ꝛ min⁹. ergo ēt neq; gratia. ¶ Sz ꝺ ē qō dicit ad Eph. 4. Unicuiq; data ē gra fm mē surā donationis xpi: qō āt mēsurate dat nō oīb⁹ equal'r da tur. ergo nō oēs eq̄lē gratiā hīt. ¶ Rō. dōm q̄ sic supra di ctū ē: hit⁹ duplicē magnitudinē habere pōt. Unā ex pte fi nis vel obi fm q̄ dicit vna vt⁹ alia nobilioz iquātū ad ma ius bonū ordinat. Aliā vo ex pte subi qō magis vel minus pticipat habitū iherētē. Scōm igr̃ ꝑmā magnitudinē gra tū faciēs nō pōt eē maioz ꝛ minoz. qz gratia fz sui rōnē ꝺiungit hoīem sūmo bono: qō est de⁹: sz ex pte subi gratia pōt suscipere magis vel min⁹. ꝓut. s. vn⁹ pfect⁹ illustrat a lumie gre q̄si ali⁹. Cui⁹ diuersitatis rō gō ē aliq̄ ex pte ꝓpan cipit: sz ex hac pte ñ pt accipi ꝑma rō h⁹ diuersitatis. qz ꝓpa tio ad gratiā nō ē hoīs. nisi ic̄tū libe⁊ arbitriū ei⁹ ꝓparāt a deo: vñ ꝑma cā hui⁹ diuersitatis accipiēda ē ex pte ipsi⁹ dei g diuersimode sue gratie dona dispēsat ad hoc q̄ ex di uersis gradibus pulchritudo ꝛ pfectio ecclie ꝓsurgat. sic ēt diuersos grad⁹ re⁊ istituit: vt eēt vniuersuz pfectū: vñ apls ad Eph. 4. postq̄ dixerat. Unicuiq; data ē gratia fm men surā donatiōis xpi enumeratis diuersis gratys subiungit. ad ꝓsumationē sanctoꝝ i edificationē coꝛpozis xpi. ¶ Ad ꝑmuz ergo dicendum q̄ cura diuina dupl'r ꝓsiderari pōt. Uno mō q̄tū ad ipm diuinū actū q̄ ē simplex ꝛ vniformis ꝛ fm hoc equal'r se hz ei⁹ cura ad oēs. qz. s. vno actu simpli ci ꝛ maioza ꝛ minoza dispensat. Alio mō pōt cōsiderari ex parte eoꝝ q̄ in creaturis ex diuina cura pueniūt. ꝛ fm hoc iueniť ieq̄litas: inq̄tū. s. de⁹ sua cura gbusdā maioza: gbus daz minoza ꝓuidet dona. ¶ Ad 3m dōm q̄ rō illa ꝓcedit fm ꝑmū modū magnitudinis gratie: non. n. pōt gratia fm boc maioz eē q̄ ad mai⁹ bonū ordinet: sz ex eo q̄ magis: vl minus ordinat ad idem bonum magis vel minus partici pandum. ꝓtest enim esse diuersitas intensionis ꝛ remis sionis fm pticipationē subi. ꝛ i ipa gratia: ꝛ in finali gloria. ¶ Ad tertiū dōm q̄ vita nālis ptinet ad subam hois. ꝛ iō non recipit magis ꝛ min⁹: sz vitā gratie pticipat homo acci dentaliter. ꝛ ideo eā potest homo magis vel min⁹ habere.

Ad quintum sic ꝓcedit. videt q̄ hō possit scire se hre gratiā. Gratia. n. est i aia per sui eēntiā: sz certissima cognitio aie est eoꝝ q̄ sunt i aia per sui essentiaz: vt p3 p aug. i z. sup Gen. ad litterā. ergo gratia certissime pōt cognosci ab eo q̄ gratiā hz. ¶ P. Sicut scia est donū dei: ita ꝛ gratia: sz q̄ a deo sciam accipit scit se sciaz sciam. ergo pari ratione q̄ accipit gratiā a deo scit se gratiā habere. ¶ P. Lumē est magis cognoscibile q̄z tenebra. qz fm ap'm ad Eph. 5. Oē quod manifestat lumen est: sz per catū quod est spūalis tenebra p certitudinē pōt sciri ab eo. qui hz pctm. ergo multo magis gratia q̄ est spūale lumen ¶ P. Ap'ls dic. i. ad Cor. 2. Nos āt non spūm hui⁹ mūdi ac cepim⁹: sz spūm q̄ a deo ē: vt sciam⁹ q̄ a deo donata sunt no bis: sz gratia est ꝑmum donum dei. ergo homo qui accipit

grām p spūm scūm: p eūdē spūm scit grām eē sibi datam. ℂ P. Heñ. zz. ex persona domini dicitur ad Abraam. Nūc cognoui q timeas dñm. i. cognoscere te feci. logt ät ibi de timore casto: q nō ē sine grā. ergo hō pōt cognoscere se hre grām. ℂ Sz ꝯ ē qō dr Eccl. 9. q nemo scit vtr sit dign⁹ odio vl amore: sz grā gratū faciēs facit hoiem dignū dei amore. ergo nll's pōt scire vtr hēat grām gratū faciētē. ℂ R⁰. dōz q tripl'r aligd cognosci pōt. Uno⁰ p reuelationē. ⁊ hoc mō pōt aliq scire se hre grām. Reuelat. n. de⁹ hoc aliqñ aligb⁹ ex spāli ꝓuilegio: vt securitatis gaudiū ēt ī hac vita ī eis ici piat: ⁊ ꝓfidēti⁹: ⁊ fortī⁹ magnifica opa ꝓsequañt: ⁊ mala p/sentis vite sustineāt. sic Paulo dcīt ē. 2. ad Cor. 12. Sufficit ti bi grā mea. Alio⁰ hō cognoscit aligd p scipm: ⁊ hoc certitu/dinal'r: ⁊ sic nll's pōt se scire hre grām. Certitudo. n. non pōt hri de aliquo nisi possit diiudicari p ꝑpuz ꝓncipiū: sic. n. cer titudo habet de ꝛcl'onib⁹ demōstratiuis p indemōstrabilia vl ia ꝓncipia. Nullus ät posset scire se hre sciam alicui⁹ ꝛcl'onis si ꝓncipiū ignoraret. ꝓncipiū ät grē: ⁊ oīm ei⁹ ē ipe de⁹: q pp sui excellētiā ē nobis ignot⁹: fm illud Job. 36. Ecce de⁹ ma gn⁹ vincēs sciam nr̄am. ⁊ iō ei⁹ pñtia ī nobis ⁊ absentia per certitudinez cognosci non pōt. fm illud Job. 9. Si venerit ad me non videbo eū: si ät abierit non itelligā. ⁊ iō hō non pōt p certitudinē diiudicare vtr ipse habeat grām: fm illō .i. ad Cor. 4. Sz neq; meipm iudico: q ät iudicat me dñs ē Tertio mō cognoscit aliqd cōiectural'r p aliq signa. ⁊ hoc mō aligs cognoscere pōt se hre grām: iq̄tū. s. ꝓcipit se dele/ctari ī deo: ⁊ ꝓtemnere res mūdanas: ⁊ iq̄tū hō non ē con/scius sibi alicui⁹ pcti mortal'. Scōm quē modū pōt itelligi qō habet Apoc. 2. Uicēti dabo mānā absc̄ditū qō nemo nouit nisi q accipit. qz. s. ille q accipit grām p quādā experiē tiā dulcedinis nouit: quā nō experit ille q ñ accepit: ista tñ cognitio īpfecta ē: vñ apl's dic. i. ad Cor. 4. Nihil mihi con sci⁹ sum: sz nō ī hoc iustificat⁹. qz vt dr ī ps. Delicta qs itel/ligit ab occultis ⁊c. ℂ Ad ꝑmū ergo dōz q illa q̄ fūt p eēn tiā sui ī aīa cognoscunt experimētali experiētia: inq̄tuz hō experit p act⁹ ꝓncipia ītrinseca: sic volūtate pcipim⁹ volen do. ⁊ vitā ī opib⁹ vite. ℂ Ad scōm dōm q de rōne scie ē q hō certitudinē hēat de his: quoz bz sciam. Et sil'r de rōne fidei ē q hō sit cert⁹ de his quoz bz fidē. ⁊ hoc iō. qz certi/tudo ptiet ad pfectōez itellect⁹: ī quo pdicta dona existūt. ⁊ iō qcūq; bz sciam vl fidē cert⁹ ē se hre. non ē ät sil'is rō de grā ⁊ charitate: ⁊ alys huiusmodi q̄ pficiūt vīz appetitiuā. ℂ Ad tertiū dōz q pctm̄ bz p ꝓncipio ⁊ p obo bonū com/mutabile qō nobis ē notū. Obz ät vt finis grē ē nobis igno tū pp sui luminis imēsitatē fm illud. i. ad Thimoth. vlti/mo. Lucē habitat ī accessibilē. ℂ Ad q̄rtuz dōm q aplus ibi logt de donis glorie q̄ sūt nobis data ī spe: q̄ certissime cognoscim⁹ p fidē: lz non cognoscam⁹ p certitudinē nos ha bere grām: p quā nos possim⁹ ea ꝓmereri. Uel pōt dici q logt de notitia ꝓuilegiata: q̄ ē p reuelationē: vñ subdit. No bis ät reuelauit de⁹ p spūm scūm. ℂ Ad qntū dōm q illō vbū abrae dcīm pōt referri ad notitiā expimētalē q̄ ē p ex/hibitionē opis. In ope. n. illo qō fecerat abrāā cognoscere potuit expimētal'r se dei timorē hre. vl pt boc ēt ad reuela tionem referri.

Questio. CXIII.

Deinde ꝓsiderādū ē ō effectib⁹ grē. Et ꝑmo de iustificatione ipy q̄ ē effect⁹ grē opantis. Scōo ō me/rito qō ē effect⁹ grē coopantis. ℂ Circa ꝑmuz querunt decē. ꝑ⁰ qd sit iustifica tio ipy. 2⁰ vtr ad eā regrat grē ifusio. 3⁰ vtr ad eā regrat aligs mot⁹ liberi ar bitriy. 4⁰ vtr ad iustificationē ipy regrat mot⁹ fidei. 5⁰ vtr ad eā regrat mot⁹ liberi arbitriy ꝯ pctm̄. 6⁰ vtr pre/missis sit ꝺnumerāda remissio pctōz. 7⁰ vtr ī iustificatio ne ipy sit ordo tpis: aut sit subito. 8⁰ ō nāli ordie eoz q̄ ad iustificationē ꝺcurrūt. 9⁰ vtr iustificatio ipy sit maximū opus dei. 10⁰ vtr iustificatio impy sit miraculosa.

Ad primum sic ꝓcedit. vī q ꝺ iustificatio ipy non sit remissio pctōz. ꝓctm̄. n. nō solū iustitie opponit: lz oīb⁹ vtutib⁹: vt ex supra dictis pz: lz iu/stificatio significat motū quendā ad iustitiā. non ergo oīs pcti remissio ē iustificatio: cū oīs mot⁹ sit de ꝯrio in ꝯriuz. ℂ P. Unūqōq; dz noīari ab eo qō ē potissimū ī ipo: vt dr ī .z. de aīa: lz remissio pctōz ꝓcipue fit p fidē: fz illud actuū .15. Fide purificās corda eoz. ⁊ p charitatē: fm illud puer. 10. vniuersa delicta opit charitas. magis ergo remissio pec catoz debuit denoīari a fide: vel a charitate: q̄ a iustitia. ℂ P. Remissio pctōz idē eē vī qō vocatio: vocat. n. q di/stat: distat ät aligs a deo p pctm̄: lz vocatio iustificationē ꝓ/cedit fz illud Ro. 8. Quos vocauit hos ⁊ iustificauit. ergo iustificatio non ē remissio pctōz. ℂ Sz ꝯ ē q Ro. 8. sup il lud. Quos vocauit hos ⁊ iustificauit: dic glo. remissiōe pec catoz. ergo remissio pctōz ē iustificatio. ℂ R⁰. dōm q iu stificatio passiue accepta ꝺportat motū ad iustitiā: sic ⁊ cale factio motū ad calorē. Cū ät iustitia ō sui rōne ꝺportet quā dā rectitudinē ordinis: dupl'r accipi pōt. Uno mō fz q ꝺ/portat ordinē rectū ī ipo actu hois. ⁊ fm hoc iustitia ponit vt⁹ q̄dā: siue sit ꝑticularis iustitia: q̄ ordinat actuz hois fm rectitudinē ī ꝺparatione ad aliū singularē hoīez: siue sit iu stitia legal' q̄ ordinat fm rectitudinē actū hois ī ꝺpatione ad bonū dicte multitudinis: vt pz ī. 5. ethi. Alio mō dr iusti tia: put ꝺportat rectitudinē quādā ordinis ī ipa iteriori dis/positione hois: put. s. supremū hois subdit deo. ⁊ iferiores vires aīe subdunt supme. s. rōni: ⁊ hāc ēt dispōnē vocat phi losophus ī. 5. ethi. iustitiā metaphorice dictā. Nec ät iusti/tia ī hoīe pōt fieri dupl'r. vno qdē mō p modū simplicis ge neratōis: q̄ ē ex puatōe ad formā. ⁊ hoc mō iustificatio pos set ꝺpetere ēt ei q non erēt ī peccato: nū huiusmodi iustitiā a deo acciperet: sic adā dr accepisse originalez iustitiā. alio mō pōt fieri huiusmodi iustitia ī hoīe fm rōnē mot⁹ q̄ ē de ꝯrio ī ꝯriū. ⁊ fz hoc iustificatio ipa ꝺportat trāsmutationē quā dā de statu iniustitie ad statū iustitie ꝓdicte. ⁊ hoc mō log/mur hic de iustificatōe ipy: fm illud apl'i ad Ro. 4. Ei q nō opat: credēti ät ī eū q iustificat ipiū ⁊c. Et qz mot⁹ deno minat magis a termino ad quez: q̄ a termino a quo. iō hu/iusmodi trāsmutatio q̄ aligs trāsmutat a statu iniustitie p remissionē pcti: sortit nomē a termino ad quē: ⁊ vocat iusti ficatio ipy. ℂ Ad ꝑmū ergo dōz q oē pctm̄ fm q ꝺportat quādā ꝺordinationē mētis nō subdite deo: iustitia pōt dici ꝓdicte iustitie ꝯria: fm illud. i. Jo. 3. Oīs q facit pctm̄: ⁊ iniq/tatē facit: ⁊ pctm̄ ē iniqtas. ⁊ fm hoc remotio cuiuslibet pcti dr iustificatio. ℂ Ad scōm dōm q fides ⁊ charitas dicunt ordinē spālē mētis hūane ad deū fm intellectū vl affectū: lz iustitia ꝺportat gñal'r totā rectitudinē ordinis. ⁊ iō magis denominat huiusmodi trāsmutatio a iustitia: q̄ a charita/te vl fide. ℂ Ad tertiū dōm q̄ vocatio refert ad auxiliuz dei iteri⁹ mouētis ⁊ excitātis mētē ad deserēdū pctm̄: q̄ q dem motio dei non est ipsa remissio peccati: sed cā eius.

Ad secundum sic ꝓcedit. vī q ꝺ ad remissionē culpe q̄ ē iustificatio ipy nō re grat grē ifusio. ꝓtest. n. aligs remoueri ab vno ꝯrio sine boc q pducat ad alterū si ꝯria sint mediata: lz stat⁹ culpe: ⁊ stat⁹ grē sūt ꝯria mediata: ē. n. medi⁹ stat⁹ inocētie ī quo hō nec grām bz: nec culpaz. ergo pōt alicui remitti culpa sine boc q pducat ad grāz. ℂ P. Remissio culpe ꝺsistit in re/putatione diuina: fm illud ps. Beat⁹ vir cui non īputauit dōs pctm̄: lz infusio grē ponit ēt aliquid in nobis: vt supra habitū ē. ergo infusio grē nō regrit ad remissionem culpe. ℂ P. Nullus subycit simul duobus contrarys: sed q̄dam pcta sunt ꝯria: sic prodigalitas: ⁊ illiberalitas. q̄ q subycit pctō ꝑdigalitatis nō simul subycitur pctō illiberalitatis.

pōt tñ ꝛtigere q ꝑ⁹ei subyciaꝫ.ergo peccādo vitio ꝓdigalitatis liberaꝫ a pctō liberalitatis.ꝛ sic remittiꝫ aliqō peccatū sine gr̃a. ¶ Sꝫ ꝺ ē qō ꝺr̃ Ro.3. Justificati gratis per gr̃am ipsi⁹. ¶ R⁹. ꝺōm q hō peccādo ꝺeuꝫ offendit: sic ex supra dictis pꝫ. Offensa aūt nō remittiꝫ alicui nisi ꝑ hoc q animꝰ offensi pacaꝫ offendenti.ꝛ iō ꝑm hoc pctm̃ nobis remitti ꝺr̃ q ꝺe⁹ nobis pacaꝫ:q̃ gdē pax ꝓsistit ī ꝺilectione q̃ ꝺe⁹ diligit nos. Dilectio aūt ꝺei q̃tuꝫ ē ex pte actꝰ ꝺiuini ē eterna ꝛ īmutabil':ſꝫ q̃tū ē ad effectū quē nobis īpmit qnꝫ iterrūpiꝫ:pur.ſ.ab ipso qñq̃ ꝺeficimꝰ:ꝛ qñq̃ iteꝝ recuperamꝰ. Effectꝰ aūt ꝺiuine ꝺilectionis ī nobis q ꝑ pctm̃ tolliꝫ ē gr̃a q̃ hō fit ꝺignꝰ vita eterna:a q̃ pctm̃ mortale excludit.ꝛ iō non posset itelligi remissio culpe si nō adesset ifusio gr̃e ¶ Ad ꝑmū ergo ꝺōm q plus regriꝫ ad hoc q offendēti remittaꝫ offensa q̃ ad hoc q simplr̃ aliqs nō offendēs ñ habeaꝫ odio. Pōt.n.apud hoīes ꝓtingere q vnꝰ hō aliquem aliū nec ꝺiligat:nec odiat:ſꝫ si eū offendat:q ei ꝺimittat offensam:hoc non pōt ꝓtingere absq̃ ſpāli beniuolētia. Beniuolētia aūt ꝺei ad hoīem reparari ꝺr̃ ꝑ ꝺonuꝫ gr̃e. ꝛ iō ſꝫ hō añq̃ peccet potuerit eē sine gr̃a:ꝛ sine culpa:tñ post peccatū non pōt eē sine culpa:nisi gr̃am habeat. ¶ Ad zᵐ ꝺōꝫ q sic ꝺilectio ꝺei nō solū ꝓsistit ī actu volūtatis ꝺiuine:sed ēt īpoꝛtat quēdā gr̃e effectū:vt supra ꝺcm̃ ē. ita ēt ꝛ hoc qō ē ꝺeū non īputare pctm̃ hōi īpoꝛtat quēdā effectū ī ipo cui pctm̃ nō īputaꝫ:q.n.alicui nō īputet pctm̃ a ꝺeo ex ꝺiuina ꝺilectione ꝓcedit. ¶ Ad tertiū ꝺōm q sic aug.ꝺic ī li.ō nupcys ꝛ ꝓcupiſcētia. Si a pctō ōsistere hoc eēt nō ꝺr̃e pctm̃: sufficeret vt hoc moneret ſcriptura. Fili peccaſti:non adycias iteꝝ:hoc aūt nō suffic̃:ſꝫ addiꝫ. Et ꝺe ꝑstinis ꝺepreca/re:vt tibi remittaꝫ:transit.n.pctm̃ actu: ꝛ remanet reatus: vt supra ꝺcm̃ ē.ꝛ iō cū aliqs a pctō vniꝰ vity trāsit ī pctm̃ ꝺry vity:ꝺesinit qdē ꝺr̃e actū ꝓteriti:ſꝫ nō ꝺesinit ꝺr̃e reatū: vñ sil' ꝺz reatū vtriuſq̃ pcti:nō.n.pctā sunt sibi ꝺria ex parte auerſiōis a ꝺeo ex qua parte peccatum reatum ꝺabet.

Ad tertium sic ꝓcediꝫ. Uꝝ q ad iustificatōez ī/py nō regraꝫ motꝰ liberi arbitry. Uidemꝰ.n.q ꝑ sacm̃ baptismi iustificaꝫ pueri absq̃ motu liberi arbitry:ꝛ ēt iterdū adulti. Dic̃.n.aug.in.4.ꝺefi.q cū gdā suꝰ amicꝰ laboraret febrib⁹:iacuit diu sine sensu i sudore letali:ꝛ ꝺuꝝ ꝺesperaret baptiçaꝫ ē nesciēs:ꝛ renatꝰ ē: qō fit ꝑ gr̃am iustificātē:ſꝫ ꝺeꝰ potētiā suā non alligauit sacramētis.ḡ ēt pōt iustificare hoīem sine sacramētis absq̃ oī motu liberi arbitry. ¶ Ꝑ. In ꝺormiēdo hō non ꝺz vsuꝝ rōnis sine quo non pōt eē motꝰ liberi arbitry:ſꝫ Salomō ī ꝺormiēdo ꝺecutꝰ ē a ꝺeo ꝺonū sapiētie:vt habeaꝫ. ꝫ. Regū .3.ꝛ.ꝛ. Paralī.i.ergo ēt pari rōne ꝺonū gr̃e iustificātis: qñꝫ ꝺaꝫ hoī a ꝺeo absq̃ motu liberi arbitry. ¶ Ꝑ. Per eādez cām gr̃a ꝓducit ī esse:ꝛ ꝺseruaꝫ. Dic̃.n.augu.8.sup Hen̄.ad lr̃az:q ita se ꝺz hō ad ꝺeū cōnertere:vt ab illo sp fiat iustꝰ: ſꝫ absq̃ motu liberi arbitry gr̃a ī hoīe ꝺseruaꝫ. ergo absq̃ motu liberi arbitry pōt a ꝓncipio infundi. ¶ Sꝫ ꝺ ē qō ꝺr̃ Jo.6. Oīs q audit a pr̃e:ꝛ ꝺidicit venit ad me. ſꝫ ꝺiscere nō ē sine motu liberi arbitry:adiscens.n.cōsentit ꝺoceti.ergo nullus venit ad ꝺeū p gr̃aꝫ iustificātē absq̃ motu liberi arbitry. ¶ R⁹. ꝺōm q iustificatio īpy fit ꝺeo mouēte hoīez ad iustitiaꝫ:ipe.n.ē q iustificat ipiū: vt ꝺr̃ Ro.3. Deꝰ ā̄t mouet oīa ſꝫ modū vniuscuiuſq̃ sic ī nālib⁹ ꝺidemꝰ:q alr̃ mouentꝫ ab ipso grauia:ꝛ alr̃ leuia ꝑ ꝺiuersam nām̃ vtriuſq̃. vñ ꝛ hoīem ad iustitiā mouet ꝑm ꝺitionē nāe būane: hō aūt ꝑm ꝓpriā nām̃ bz q sit liberi arbitry.ꝛ iō ī eo q bz vsū liberi arbitry nō fit motio a ꝺo ad iustitiā absq̃ motu liberi arbitry: ſꝫ ita ifūꝺit ꝺonū gr̃e iustificātis:q ēt sil' cū hoc mouet libeꝝ arbitriū ad ꝺonū gr̃e acceptāꝺuꝫ ī his q sunt huiꝰ motionis capaces. ¶ Ad ꝑmū ergo ꝺōm q pueri nō sunt capaces motꝰ liberi arbitry.ꝛ iō mouentꝫ a ꝺeo ad iustitiā ꝑ solā iformationē aie īpoꝝ. hoc āt ñ fit sine sacro.q sic pctm̃ originale a quo iustificaꝫ nō ꝓpa volūtate ad eos puenit:ſꝫ ꝑ carnalē originē:ita ēt ꝑ spūalē regenerationē a xpo ī eos gr̃a ꝺeriuaꝫ. Et eaꝺē rō ē ꝺe furiosis ꝛ amēntib⁹:q nūq̃ vsū liberi arbitry habuerūt:ſꝫ si qs aliqñ habuit vsū liberi arbitry:ꝛ postmōꝫ eo careat:vl' ꝑ ifirmitatē:vl' ꝑ somnū nō ꝺseqū gr̃am iustificātē ꝑ baptismū exteri⁹ adhibitū:aut ꝑ aliqō aliud sacm̃:nisi ꝑ⁹habuerit sacm̃ ī ꝓposito qō sine vsu liberi arbitry nō cōtingit:ꝛ hoc mō ille ꝺe quo loq̄ aug.renatꝰ fuit.qz ꝛ ꝑ⁹ ꝛ postea baptismuꝫ acceptauit ¶ Ad scōꝫ ꝺōm q ēt Salomō ꝺormiēdo nō meruit sapiētiā:nec accepit:ſꝫ ī somno ꝺeclaratū ē ei q ꝓp ꝓcedēs ꝺesiderīū ei a ꝺeo sapiētia ifunderet̄:vñ ex ciꝰ pſōa ꝺr̃ Sap̄.ꝛ Optaui:ꝛ ꝺatꝰ ē mihi sensus. Uel pōt ꝺici q ille somnꝰ nō fuit nāl':ſꝫ somnꝰ ꝓphetie:ꝑm q ꝺr̃ Numeri.ix. Si qs fuerit ī ter vos ꝓpha ꝺñi:p somnuꝫ:aut ī visiōe loq̄r ad eū. In quo casu aliqs vsū liberi arbitry hꝫ. Et tñ sciēꝺuꝫ ē q non ē eaꝺē rō ꝺe ꝺono sapiētie:ꝛ ꝺe ꝺono gr̃e iustificātis:nā ꝺonū gr̃e iustificātis ꝓcipue ordinat hoīez ad bonū:qō ē oīm volūtatis.ꝛ iō ad ipꝫ mouet hō ꝑ motū volūtatis.qz ē motus liberi arbitry:ſꝫ sapiētia ꝑficit itellectū q ꝓcedit voluntatē:vñ absq̃ ꝓpleto motu liberi arbitry pōt itellectꝰ ꝺormo sapiētie illuminari:sic ēt videmꝰ q ī ꝺormiēdo aliq̄ hoīb⁹ reuelantꝫ.sic ꝺr̃ Job.33. Qñ irruit ſopor sup hoīes:ꝛ ꝺormiūt ī lectulo:tūc aperit aures viroꝝ:ꝛ erudiēs eos ifruit ꝺisciplinā. ¶ Ad zᵐ ꝺōm q ī ifusiōe gr̃e iustificātis ē q̄ꝺā transmutatio aie būane.ꝛ iō regriꝫ motꝰ ꝓpus aie būane: vt aia moueat ꝑm modū suū:ſꝫ ꝺseruatio gr̃e est absq̃ trāsmutatione:vnde non requiriꝫ aliquis motus ex parte anime:sed sola continuatio influxus ꝺiuini.

Ad quartum sic ꝓcediꝫ. Uꝝ q ad iustificatōez ipy nō regraꝫ motꝰ fidei. Sic.n.q fidē iustificaꝫ hō.ita etiā ꝛ ꝑ q̄ꝺā alia.ſ.ꝑ timoꝛē:ꝺe quo ꝺr̃ Eccl'.i. Timoꝛ ꝺñi expellit pctm̃:nā q sine timoꝛe ē. nō poterit iustificari:ꝛ iteꝝ ꝑ charitatē.ſꝫ illud Luc̃.7. Dimissa sūt ei pctā mlta qñ ꝺilexit mlt̄.ꝛ iteꝝ ꝑ hūilitatē:ꝑm illꝺ Jac.4. Deꝰ supbis resistit:hūlibꝰ aūt ꝺat gr̃am:ꝛ iteꝝ ꝑ misericoꝛdiā:ꝑm illud .ꝓuer.15. Per misericoꝛdiā ꝛ fidez purgantꝫ pctā. Nō ergo magis motꝰ fidei regriꝫ ad iustificatōnē ipy q̃ motꝰ ꝓdictaꝝ ṽtutū. ¶ Ꝑ. Actꝰ fidei ñ regriꝫ ad iustificationē:nisi in q̃tū ꝑ fidē hō cognoscit ꝺeū:ſꝫ ēt aliys modis pōt hō ꝺeū cognoscere.ſ.ꝑ cognitionē nāleꝫ.ꝛ ꝑ ꝺonū sapiētie.ergo nō regriꝫ actꝰ fidei ad iustificationez ipy. ¶ Ꝑ. Diuersi sūt articuli fidei.si igr̃ actꝰ fidei regraꝫ ad iustificatōez ipy:vꝝ q opoꝛteret hoīez:qñ ꝑ iustificaꝫ ꝺoib⁹ articl' fidei cogitare:ſꝫ hoc vꝝ icōueīēs:cū tal' cogitatio lōgā tpis mozā regrat.ergo vꝝ q actꝰ fidei ñ regraꝫ ad iustificationē ipy. ¶ Sꝫ ꝺ ē qō ꝺr̃ Ro.5. Justificati igr̃ ex fide pacē habeamꝰ ad ꝺeū. ¶ R⁹. ꝺōm q sic ꝺcm̃ ē:motꝰ liberi arbitry regriꝫ ad iustificationez ipy ꝑm q mens hoīs moueꝫ a ꝺeo:ꝺs aūt mouet aīam hoīs ꝓuertēdo eā ad seipm.vt ꝺr̃ ī ps.ſꝫ aliā lr̃am. Deꝰ tu cōuertens viuificabis nos.ꝛ iō ad iustificationez ipy regriꝫ motꝰ mentis quo cōuertiꝫ in ꝺeū. Pria aūt cōuersio ī ꝺeū fit ꝑ fidez ꝑm illud ad Heb.ii. Accedētē ad ꝺeū oꝝ credere qz ē.ꝛ iō motꝰ fidei regriꝫ ad iustificationē ipy. ¶ Ad ꝑm ergo ꝺōꝫ q motꝰ fidei nō ē perfectꝰ nisi sit charitare iformatꝰ:vñ sil' ī iustificatiōe ipy cū motu fidei ē ēt motꝰ charitatis:mouet aūt liberꝫ arbitriū in ꝺeū ad ꝺoc q ei se subyciat: vñ ēt ꝺcurrit actꝰ timoꝛis filialis.ꝛ actꝰ hūilitatis. Cōtingit.n.vnū ꝛ eūꝺē actū liberi arbitry ꝺiuersaꝝ ṽtutū eē ſꝫ q vna ipaꝝ:ꝛ alia ipaꝝ:put.ſ.actꝰ ē ordiabil' ad ꝺiuersos fines. Actꝰ aūt misericoꝛdie opaꝫ circa pctm̃ ꝑ modū satisfactōis.ꝛ sic segꝫ iustificationez. vl' ꝑ modū ꝓpatiōis iq̃ tū misericoꝛdes misericoꝛdiā ꝺsequit̄: ꝛ sic etiā pōt ꝑ cedere iustificatōez:vl' etiā ad iustificatōez ꝺcurrere sil' cū ꝓdictis ṽtutib⁹ ſꝫ q mīa icludit ī ꝺilectōe ꝓximi. ¶ Ad scōm ꝺōm q per cognitionez nāleꝫ hō nō

quertit in deū iquātū ē obz btitudinis ⁊ iustificationis cā. vñ talis cognitio non suffic ad iustificatōez: oportet ē tie psupponit cognitionē fidei: vt ex supra dictis pz. ¶ Ad tertiū dom q sic apls dicit ad Ro. 4. Credēti in eū q iusti ficat impiū reputabit fides ei⁹ ad iustitiā fm ꝓpositū gratie dei. Ex quo patz q in iustificatione impy requiritur actus fidei quantum ad hoc q homo credat deum esse iustifica torem hominum per mysterium christi.

Ad quintum sic procedit. Videt q ad iustificatio nē impy nō regrat mot⁹ liberi arbi trij in pctm. Sola.n. charitas sufficit ad deletionē pcti: fm illud ꝓuer. 10. Universa ōdicta operit charitas: sz charita tis ōbm nō est pctm. g̃ non regrit ad iustificationē impy mo tus liberi arbitry in peccatū. ¶ Ꝑ. Qui in anteriora tēdit ad posteriora respicere nō dz: fz illud apl̄s ad Phil. 3. Que gdē retro sunt obliuiscēs: ad ea vo q sunt ꝑora extēdēs me ipm: ad destinatū psequor brauiū supne vocationis. sz ten denti i iustitiā retrorsum sunt pcta ꝑterita. g̃ eor dz obliui sci: nec i ea se dz extēdere p motuz liberi arbitrij. ¶ Ꝑ. In iustificatione impy nō remittit vnuz pctm sine alio. ipū. n. ē a deo dimidia sperare venia. si igr in iustificatōe impy opor teret liberū arbitriū moueri ꝺ pctm: oporteret q de oībus peccatis suis cogitaret: qō videt icōueniēs: tū qz regredi magnū tps ad huiusmodi cogitationē: tū ēt qz peccatoz quoz ē hō oblit⁹ veniā hre nō posset. ergo mot⁹ liberi arbi trij in pctm non regrit ad iustificationez impy. ¶ Sz ꝺ ē qō dr i ps. Dixi confitebor aduersum me iustitiā meā dño: ⁊ tu remisisti impietatē pcti mei. ¶ R⁹. dom q sic supra dctm est: iustificatio impy est gdā mot⁹ quo humana mēs mouet a deo a statu pcti in statū iustitie: oz igr q hūana mēs se ha beat ad vtrūq extremoz fm motū liberi arbitrij: sic se hz corpus localr motū ab aliquo mouēte ad duos terminos mot⁹. manifestū ē aūt in motu locali corpor q corp⁹ motū recedit a termino a quo: ⁊ accedit ad terminū ad quez: vñ oz q mens hūana dū iustificat p motū liberi arbitrij: rece dat a pctō: ⁊ accedat ad iustitiā: recessus ār ⁊ accessus i mo tu liberi arbitrij accipit fz detestationē ⁊ desideriū. Dicit .n. aug. sup Joan. exponēs illud. Mercēnarij ār fugit. Affe ctiones nre mot⁹ aiarū sunt leticia animi diffusio: tristitia animi fuga ē: ꝑgrederis animo cū appetis: fugis aio cū me tuis. Opz igr q in iustificatione impy sit mot⁹ libery arbitrij duplex. Un⁹ quo p desideriū tēdat i dei iustitiā: ⁊ alius quo detestet pctm. ¶ Ad pmū ergo dom q ad eādē virtutē pti net ꝑseq vnū oppositoz: ⁊ refugere aliud. ⁊ iō sic ad chari tatē ptinet diligere deū: ita ei detestari pctā p q aia separa tur a deo. ¶ Ad scōm dom q ad posteriora non dz hō re gredi p amorē: fz ꝙtū ad hoc dz ea obliuisci: vt ad ea ñ affi ciat: dz tñ eor recordari p ꝺsideratiōnē: vt ea detestet: sic .n. ab eis recedit. ¶ Ad tertiū dom q i tpe ꝓcedēte iustifi catione oz q hō singula pcta q cōmisit detestet: quoz me moriā hz: ⁊ ex tali ꝺsideratione ꝓcedēti subsegt in aia qdā mot⁹ detestatis vlr oīa pcta ꝺmissa: iter q ēt icludunt pec cata obliuioni tradita. qz homo in statu illo est sic dispositus: vt etiam de his que non meminit contereret si memo rie adessent: ⁊ iste motus concurrit ad iustificationem.

Ad sextum sic procedit. Videt q remissio pctōz nō debeat numerari iter ea q regrū tur ad iustificatōez ipy. Suba. n. rei nō ꝺnumerat bis que ad rē regrunt: sic hō nō dz ꝺnumerari aie ⁊ corpori: sz ipsa iustificatio ipy est remissio pctōz: vt dctm ē. g̃ remissio pec catoz ñ dz ꝺmputari iter ea q ad iustificationē ipy regrū tur. ¶ Ꝑ. Idē ē gr̃e ifusio: ⁊ culpe remissio: sic idē ē illumi natio: ⁊ tenebraz expulsio: sz idē nō dz ꝺnumerari sibiipi. vnū. n. multitudini opponit. ergo nō dz culpe remissio con numerari ifusioni gr̃e. ¶ Ꝑ. Remissio pctōrū ꝺsequitur ad motuz liberi arbitrij in deum: ⁊ in peccatum: sicut effect⁹ ad cām: p fidē. n. ⁊ tritionez remittunt pcta: sz effect⁹ non dz ꝺnumerari sue cause. qz ea q ꝺnumerant q̃si adinuicez ꝺiuisa sunt simul nā. ergo remissio culpe nō dz ꝺnumera ri alys q̃ regrunt ad iustificationē ipy. ¶ Sz ꝺ ē q i enu meratione eoz q̃ regrunt ad rē nō dz ꝑtermitti finis. g est potissimū in vnoquoq. sz remissio pctoz ē finis i iustifica tione ipy. Dr. n. Esaie. 27. Iste ē ois fruct⁹: vt auferat pec catū ei⁹. ergo remissio pctōz dz ꝺnumerari iter ea q̃ requi runt ad iustificationē ipy. ¶ R⁹. dom q quattuor enume rant q̃ regrunt ad iustificationē ipy. s. gr̃e ifusio: mot⁹ libe ri arbitrij i deū p fidē: ⁊ mot⁹ liberi arbitrij i pctm: ⁊ remis sio culpe. Cui⁹ rō ē. qz sic dctm est. iustificatio ē gdaz motus quo aīa mouet a deo a statu culpe in statū iustitie. i quolibz autē motu quo aliqd ab altero mouet: tria regrunt. ꝓrio gdē motio ipsi⁹ mouētis. Scōo mot⁹ mobilis. ⁊ tertio con sūmatio mot⁹: siue quentio ad finē. Ex parte igr motionis diuine accipit gr̃e ifusio: ex parte vo liberi arbitrij moti ac cipiunt duo mot⁹ ipsi⁹ fm recessum a termino a quo: ⁊ ac cessum ad terminū ad quez. Consūmatio aūt siue quentio ad terminuz hui⁹ mot⁹ ipoztat p remissionē culpe: i hoc. n. iustificatio ꝺsumat. ¶ Ad ꝑmū ergo dom q iustificatio i py dr ee ipa remissio pctōz fm q ois mot⁹ accipit spēm a termino: tñ ad terminuz ꝺsequēdū multa alia regrunt: vt ex supra dictis pz. ¶ Ad scōm dom q gr̃e ifusio ⁊ remissio culpe dupl'r ꝺsiderari pñt. Uno mō fm ipsam substam act⁹: ⁊ sic idē sunt. eodē. n. actu de⁹ ⁊ largit gr̃am: ⁊ remittit culpā. Alio mō pñt ꝺsiderari ex pte obiectoz. ⁊ sic differūt fz dr̃iam culpe: q̃ tollit ⁊ gr̃e q̃ infundit: sic ēt i reb⁹ nālib⁹ gñatio ⁊ corruptio differūt: q̃uis gñatio vni⁹ sit corruptio alte ri⁹. ¶ Ad tertiū dom q ista nō ē ꝺnumeratio fm diuisiō nē gñis i spēs: in q̃ oz q ꝺnumerata sint simul: sz fm dr̃iam eoz q̃ regrunt ad ꝺpletionē alicui⁹: i q̃ gdē enumeratione aliquid potest esse ꝑius: ⁊ aliquid posterius. qz principioz ⁊ partium rei composite potest esse aliquid alio ꝑius.

Ad septimum sic procedit. Videt q iustifica tio ipy nō fiat i istāti: sz successi ue. qz vt dictū ē. ad iustificationē ipy regrit mot⁹ liberi ar bitrij. Act⁹. n. liberi arbitrij ē eligere: q̃ exigit deliberatio nē ꝺsily: vt dctm ē. Cū igr deliberatio discursuz quēdā ipor tet q successionē quādā hz: videt q iustificatio ipy sit suc cessiua. ¶ Ꝑ. Mot⁹ liberi arbitrij nō ē absq̃ actuali ꝺside ratione: sz ipse ē simul multa itelligere i actu: vt i ꝑmo dictū est. cū igr ad iustificationē ipy regrat mot⁹ liberi arbi trij i diuersa. s. i deū: ⁊ i peccatū: videt q iustificatio ipy nō possit ee in istāti. ¶ Ꝑ. Forma q̃ suscipit magis ⁊ min⁹ suc cessiue recipit i subo: sic pz de albedine ⁊ nigredine: sz gr̃a suscipit magis ⁊ min⁹: vt supra dctm ē. ergo nō recipit subi to i subo. cū igr ad iustificationē ipy regrat gr̃e ifusio: vr q iustificatio ipy nō possit ee i istāti. ¶ Ꝑ. Mot⁹ liberi arbi trij q ad iustificatōez ipy ꝺcurrit ē meritoz⁹: ⁊ ita oz q ꝑce dat a gr̃a: sine q̃ nullū ē meritū: vt ifra dicet: sz p⁹ ē aliquid ꝺseq formā: q̃ fz formā opari. ergo p⁹ ifundit gr̃a. ⁊ postea liberū arbitriū mouet i deū. ⁊ i detestatiōez pcti. nō ergo iu stificatio ē tota sil'. ¶ Ꝑ. Si gr̃a ifūdat aīe oz dare aliqō i stās i quo p aīe isit. sil'r si culpa remittit: oz vltimū istās da re i quo hō culpe subiaceat: sz ñ pōt ee idē istās. qz sic oppo sita sil' ieēnt eidē. g̃ oz ee duo istātia sibi succedētia: inter q̃ fz phz i. 6. phy. oz ee tps mediuz. ñ g̃ iustificatio fit tota sil': sz successiue. ¶ Sz ꝺ ē q iustificatio ipy fit p gr̃az spūs sci iustificātis: sz spūs scūs subito aduēit mētib⁹ hoīuz: fz illō Actuū. 2. Fact⁹ ē repēte ō celo son⁹ tāq̃z aduenientis spūs ve hementis. vbi dic glosa: q nescit tarda molimina spūs sci gr̃a. ergo iustificatio ipy nō ē successiua: sz istātanea. ¶ R⁹. dom q tota iustificatio ipy originalr consistit in gratie in fusione. Per caz. n. ⁊ liberum arbitrium mouetur: ⁊ culpa remittit. gr̃e aūt ifusio fit in istāti absq̃ successione. Cuius

rō ē.qz ꝙ aliq̄ forma nō subito ipzimaf̄ subo: ꝛtigit ex hoc ꝙ subm nō est dispositū. ꝛ agens idiget tpe ad hoc ꝙ subm disponat. ꝛ iō videm⁹ ꝙ stati cum mā est disposita p alteracionem p̄cedentē forma subalis acgrif̄ materie. ꝛ eadē rōne. qz diafanum est fm se dispositum ad lumē recipiendū: subito illuminaf̄ a corpore lucido in actu. Dictum est aūt supza ꝙ deus ad hoc ꝙ gram ifundat aīe nō regrit aliquaz dispōnē: nisi quā ipse fac̄. Facit aūt huiusmodi dispōnē sufficiētē ad susceptionē gre: qñq̄z gdē subito: qñq̄z aūt paulatim ꝛ successiue: vt supza dcm̄ ē: qđ. n. agens naturale nō subito possit disponere materiaz: ꝛtingit ex hoc ꝙ ē aliq̄ proportio ei⁹ qđ in materia resistit ad vtutē agētis. ꝛ pp hoc videm⁹ ꝙ quāto vt⁹ agentis fuerit fortior: tāto materia citi⁹ disponit. Cū igr̄ vt⁹ diuina sit infinita: pōt q̄tūcūq̄z materiā creatā subito disponere ad formā: ꝛ multo magis libex arbitriū hoīs cui⁹ mot⁹ pōt eē istātane⁹ fm naturā. sic igr̄ iustificatio ipy fit ad deo i istāti. ¶ Ad p⁹m ergo dōm ꝙ mot⁹ liberi arbitry q ꝛcurrit ad iustificationē ipy est ꝛsensus ad detestādū pctm̄. ꝛ ad accedēdū ad deū: q gdē ꝛsensus subito fit. Contingit qñq̄z ꝙ ꝓcedit aliq̄ deliberatio q̄ non est de suba iustificationis: sz via in iustificationē: sic̄ mot⁹ localis ē via ad illuminationē. ꝛ alteratio ad gnationez. ¶ Ad scōm dōm ꝙ sic̄ i ꝑmo dcm̄ est: nihil ꝓhibet duo simul itel ligere actu fm ꝙ sunt quodāmō vnū: sicut simul intelligimus subm ꝛ ꝑdicatū iquātū vniunt̄ in ordine affirmatōis vni⁹: ꝛ p cūdē modū libex arbitriū pōt in duo simul moueri fm ꝙ vnū ordinaf̄ in aliud: motus aūt liberi arbitry in pctm̄ ordinaf̄ ad motū liberi arbitry in deuz. pp hoc. n. bō detestaf̄ pctm̄. qz est ꝺ deū cui vult adherere. ꝛ iō libex arbitriū in iustificatione ipy simul detestaf̄ pctm̄. ꝛ cōuertit se ad deuz: sic̄ ēt corp⁹ simul recedēdo ab vno loco accedit ad aliū. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ nō est rō quare forma subito in materia nō recipiaf̄. qz magis ꝛ min⁹ pōt ineſſe: sic. n. lumē nō subito reciperet̄ in aere q pōt magis ꝛ min⁹ illuminari: sz rō est accipiēda ex pte dispōnis materie vel subi: vt dcm̄ est. ¶ Ad q̄rtū dōz ꝙ in eodē istāti in quo forma acq rif̄ icipit res opari fm formā: sic̄ ignis statiz cū ē gnat⁹ monet̄ sursum: ꝛ si mot⁹ ei⁹ cēt istātane⁹ i eodē istāti complerēt: mot⁹ aūt liberi arbitry q ē velle: nō est successiu⁹: sz istātane⁹. ꝛ iō non oz ꝙ iustificatio ipy sit successiua. ¶ Ad qn tū dōm ꝙ successio duox oppositox ī eodē subo alr̄ ē cōsiderāda i his q̄ subiacēt tēpori. ꝛ alr̄ i his q̄ sunt supza tēp⁹. In his. n. q̄ subiacēt tēpori: nō est dare vltimū istās: in quo forma ꝑor subo ieſt. ē aūt dare vltimū tps: ꝛ ꝑmū istās i quo forma subsequēs ieſt materie vel subo. Cui⁹ rō ē. qz in tpe nō pōt accipi añ vnū istās aliud istās ꝓcedēs imediate: eo ꝙ instantia non ꝛsequēter se habeāt in tpe: sic̄ nec puncta in linea: vt ꝓbaf̄ i. 6. phyſi. sz tps terminaf̄ ad istās. ꝛ iō i toto tpe ꝓcedenti quo aligd mouet̄ ad vnā formā subest forme oppositе: ꝛ in vltimo istāti illi⁹ tpis qđ ē ꝑmū instās sequētis tpis: hz formā q̄ est termin⁹ mot⁹. Sz i his q̄ sunt supza tps: alr̄ se hz: si qua. n. successio sit ibi affectuū vl̄ itellectualiū ꝛceptionū: puta in angelis: talis successio nō mēsuraf̄ tpe ꝛtinuo: sz tpe discreto: sic̄ ꝛ ipa q̄ mēsuranf̄ nō sunt ꝛtinua: vt in ꝑmo habitū est: vñ in talib⁹ est dādū vltimū istās i quo ꝑmū fuit ꝛ ꝑmū instās in quo ē id qđ segtur: nec oz eē tps mediū: qz nō est ibi ꝛtinuitas tpis q̄ hoc regrebat mēs aūt humana q̄ iustificaf̄ fm se gdē est supza tps: sed p accīs subdiť tēpori iquātū. s. intelligit cū ꝛtinuo ꝛ tpe fm fantasmata i gb⁹ spēs itelligibiles ꝛsiderat: vt i ꝑmo dcm̄ est: ꝛ iō indicādū ē fm hoc de ei⁹ mutatione fm ꝛditionez motuū tpaliū: vt. s. dicam⁹ ꝙ nō ē dare vltimū instās: i quo culpa ifuit: sz vltimū tps. ē aūt dare ꝑmū instās in quo gra ineſt: in toto autem tempore precedenti inerat culpa.

Ad octauum sic ꝓcedit. Ur̄ ꝙ gre ifusio nō sit ꝑma ordine nature iter ea q̄ reg

runt̄ ad iustificationē ipy. ꝓrius. n. est recedere a malo: q̄ accedere ad bonū: sz illud ꝑs. Declina a malo: ꝛ fac bonū. sz remissio culpe ꝓtinet ad recessum a malo. ifusio aūt gre ꝓtinet ad ꝓsecutionē boni. ergo natural̄r p⁹ ē remissio culpe q̄ infusio gre. ¶ ꝑ. Dispositio ꝑcedit natural̄r formaz ad quā disponit. sz mot⁹ liberi arbitry ē q̄dā dispō ad susceptionē gre. ergo natural̄r ꝑcedit ifusionē gre. ¶ ꝑ. Pctm̄ ꝓpedit aīam ne libere tendat in deū sz p⁹ ē remouere id qđ ꝓhibet motuz q̄ mot⁹ sequaf̄. ergo p⁹ ē natural̄r remissio culpe ꝛ mot⁹ liberi arbitry in deum: q̄ infusio gre. ¶ Sz ꝯ. Cā est ꝑor natural̄r suo effectu: sz gre ifusio cā ē oīuz aliorū q̄ regrunt̄ ad iustificationē ipy: vt supza dcm̄ ē. ergo est natural̄r ꝑor. ¶ R°. dōm ꝙ ꝑdicta q̄tuor q̄ regrunt̄ ad iustificationē ipy. tpe gdē sunt simul. qz iustificatio ipy non est successiua: vt dcm̄ ē: sz ordine nature vnuz eox est p⁹ alterо: ꝛ iter ea naturali ordine ꝑmū ē gratie ifusio: scōm motus liberi arbitry in deū. tertiū ē mot⁹ liberi arbitry ī peccatū. quartū vo ē remissio culpe. Cui⁹ rō ē. qz ī quolibz motu natural̄r ꝑmū ē motio ipsi⁹ mouentis. scōm aūt est dispositio materie siue mot⁹ ipsi⁹ mobilis. vltimū vo ē finis: vel termin⁹ mot⁹ ad quē terminaf̄ motio mouētis. ipa igr̄ dei mouētis motio ē gratie ifusio: vt dcm̄ ē supza: mot⁹ aūt vel dispō mobilis ē gdē duplex mot⁹ liberi arbitry. terminus aūt vel finis mot⁹ est remissio culpe: vt ex supza dictis pz. ꝛ iō naturali ordine ꝑmū in iustificatōe ipy ē gratie ifusio. scōm est mot⁹ liberi arbitry in deū. tertiū vo ē mot⁹ liberi arbitry in pctm̄. Propter hoc. n. ille q̄ iustificaf̄ detestaf̄ peccatū. qz ē ꝺ deū: vñ mot⁹ liberi arbitry ī deū ꝓcedit natural̄r motū liberi arbitry ī peccatū cū sit cā ꝛ rō ei⁹. q̄rtū vo ꝛ vltimū est remissio culpe ad quā tota ista transmutatio ordinaf̄ sic̄ ad finē: vt dictū est. ¶ Ad ꝑmuz ergo dōm ꝙ recessus a termino: ꝛ accessus ad terminū dupliciter ꝛsiderari pōt. Uno mō ex parte mobilis: ꝛ sic naturalr̄ recessus a termino ꝑcedit accessum ad terminū. pri⁹. n. est in subo mobili oppositū qō abyciť: ꝛ post modū est id qđ g motū assequit̄ mobile. Sz ex pte agētis ē econuerso. agēs. n. p formā q̄ in eo ꝑexistit agit ad remouēdū ꝛriū: sic sol p suā lucē agit ad remouendū tenebras. ꝛ iō ex parte sol⁹ pus est illuminare q̄ tenebras remouere. ex pte aūt aeris illuminādi p⁹ ē purgari a tenebris: q̄ ꝛsequ lumen ordine nāe sz vtrūq̄z sit simul tpe. Et qz ifusio gratie: ꝛ remissio culpe dñr ex pte dei iustificātis. iō ordine nature p⁹ ē gratie infusio. q̄ culpe remissio. Sz si sumaf̄ ea q̄ sunt ex parte hominis iustificati ē econuerso. naz pus ē ordine nature libe ratio a culpa: q̄ ꝛsecutio gratie iustificantis. vel pōt dici ꝙ termini iustificationis sunt culpa: sic̄ a quo: ꝛ iustitia sic̄ ad quē: gratia vo ē cā ꝛ remissionis culpe: ꝛ adeptionis iustitie. ¶ Ad z^m dōm ꝙ dispō subi ꝑcedit susceptionē forme ordine nature. segr̄ tñ actionē agentis: p quā etiā ipm subz disponit. ꝛ iō mot⁹ liberi arbitry nature ordine ꝑcedit ꝛsecutionē gratie: segr̄ aūt gratie ifusionē. ¶ Ad tertium dōm ꝙ sic ꝓhs dicī. z. phyſi. ī motibus animi oio ꝑcedit motus in ꝓncipiū ſpeculationis: vl̄ in finez actionis: sz in exteriozib⁹ motibus remotio ipedimēti ꝑcedit assecutionez finis. ꝛ qz motus liberi arbitry est motus animi ꝑius nature ordine mouet̄ in deū: sic̄ in finez: q̄ ad remouēdū ipedimētū pcti.

Ad nonum sic ꝓcedit. vr̄ ꝙ iustificatio ipy ñ sit maximū op⁹ dei. Per iustificationē. n. ipy ꝛsegr̄ aliqs gram vie: sz p glorificationē ꝛsegr̄ aliqs gram pñie q̄ maiorē. ergo glorificatio angelox vl̄ hoīum ē mai⁹ op⁹: q̄ iustificatio ipy. ¶ ꝑ. Iustificatio ipy ordinaf̄ ad bonū ꝓticulare vni⁹ hoīs: sz bonū vniuersi ē mai⁹ q̄ bonū vni⁹ hoīs: vtpz in. ꝑ. etbi. ergo mai⁹ op⁹ ē creatio celi: ꝛ terre: q̄ iustificatio ipy. ¶ ꝑ. mai⁹ ē ex nihilo aliqd facere ꝛ vbi nihil coopaf̄ agenti: q̄ ex aliquo facere aliqd cū aliq̄ coopatōe patiētis: sz ī ope creatōis ex nihilo fit aliquid: vñ

nihil pōt coopari agenti: sed in iustificatione impy deus ex aliquo aligd facit. i. ex ipio iustū: ꝛ est ibi aliqua coopatio ex pte hois: qz ē ibi mot⁹ liberi arbitrij: vt dictū est. ergo iustificatio ipy nō est maximū opus dei. ¶ Sz ⁊ est q in psal. dr. Miseratiões ei⁹ sup oīa opa ei⁹. ꝛ in collecta dr. Deus q oī potētiā tuā parcēdo maxīe ꝛ miserādo manifestas. ꝛ Augu. dicit exponēs illud Jo. 14. Maiora hoc facietis: qō mai⁹ op⁹ ē vt ex ipio iust⁹ fiat q̄ creare celū ꝛ terrā. ¶ R⁹. dōz: q op⁹ aliqō pōt dici magnū dupl'r. Uno mō ex pte modi agēdi: ꝛ sic maximū op⁹ est creatiōis in quo ex nihilo fit aligd. Alio mō pōt dici op⁹ magnū pp magnitudinē ei⁹ qō fit: ꝛ sz hoc mai⁹ op⁹ est iustificatio ipy q̄ terminat ad bonū eternū diuine ptícipationis q̄ creatio celi ꝛ terre q̄ terminat ad bonū nāe mutabilis. ꝛ iō Aug. cū dixisset q magis est q ex impio fiat iust⁹ q̄ creare celū ꝛ terrā: subiūgit. Celuz. n. ꝛ terrā trāsibit: pdestinatoꝝ ātē salus ꝛ iustificatio pmanebit. Sed sciēdū est q aligd magnū dr dupl'r. Uno mō sm q̄titatem absolutā: ꝛ hoc mō donū glorie est mai⁹ q̄ donū gre iustificantis ipiū. ꝛ sm hoc glorificatio iustoꝝ est mai⁹ op⁹ q̄ iustificatio ipy. Alio mō dr aligd magnū q̄titate ꝓportiōis sic dr mons puus ꝛ miliū magnū: ꝛ hoc mō donū gre ipiū iustificātis est mai⁹ q̄ donū glorie beatificātis iustū: qz plus excedit donuz gre dignitatē ipy q erat dign⁹ pena: q̄ donum glie dignitatē iusti: q ex hoc ipso q est iustificat⁹ est dignus glia: ꝛ iō Aug. dicit ibidē. Judicet q pōt: vtrū mai⁹ sit iustos angelos creare q̄ ipios iustificare: certe si eq̄lis est vtrunq; potentie: hoc maiozis est misericordie. ¶ Et p hoc ps nūsio ad primū. ¶ Ad scōz dōm q bonū vniuersi ē mai⁹ q̄ bonum ꝓticulāre vni⁹ si accipiaꝝ vtrūq; in eodē genere. sed bonuz gre vni⁹ mai⁹ est q̄ bonū nature toti⁹ vniuersi. ¶ Ad tertiū dōm q ratio illa procedit ex parte modi agendi: sm quem creatio est maximum opus dei.

Ad decimum sic ꝓcedit. Uidet q iustificatio fit opus miraculosuz. Opa. n. miraculosa sunt maiora nō miraculosis. sed iustificatio impy est maius opus q̄ alia opera miraculosa: vt ps p Aug. in auctoritate iducta. ergo iustificatio impy est opus miraculosum. ¶ P. Mot⁹ volūtatis ita ē in aīa sic̄ iclinatio naturalis in reb⁹ nālib⁹. sed qñ de⁹ aligd opaꝝ in reb⁹ nālib⁹ ⁊ icli nationē nāe est op⁹ miraculosū: sic̄ cū illuminat cecū: vl' suscitat mortuū. Uolūtas aūt ipy tēdit in malū. cū igit de⁹ iustificādo hoiez moueat eū in bonū: videt q iustificatio ipy sit miraculosa. ¶ P. Sic̄ sapia est donū dei: ita ꝛ iustitia: sz miraculosuz est q aligs subito sine studio sapiaz assequat a deo. ergo miraculosuz est q aligs ipi⁹ iustificet a deo. ¶ Sz ⁊. opa miraculosa sunt supra potētiā nālē. sz iustificatio ipy nō est supra potētiā nālē. Dicit. n. Aug. in li. de pdestinatiōe sctoꝝ: q posse hre fidē sic̄ posse hre charitatē nāe est hoiuz. hre aūt gre est fideliū. ergo iustificatio ipy non ē miraculosa. ¶ Rñ⁹. dōz q in opib⁹ miraculosis tria ꝓsueuerūt iueniri quoꝝ vnū ē ex pte potētie agētis: qz sola diuina vtute fieri pñt. ꝛ iō sunt simpl'r mira q̄si hñtia cām occultaz: vt in pmo dictū est: ꝛ sm hoc tā iustificatio ipy q̄ creatio mūdi ꝛ vniuersaliter oē opus qō a solo deo fieri pōt miraculosum dici pōt. Secōo in q̄busdā miraculosis opib⁹ iuenit q forma in ducta ē supra nālē potētiā talis materie: sicut in suscitatiōe mortui vita ē supra nālē potentiā talis corpis: ꝛ q̄tū ad hoc iustificatio ipy nō ē miraculosa: qz nāliter aīa ē gre capax. eo .n. ipso q facta est ad imaginē dei capax est dei p graz: vt augu. dicit. Tertio mō i opib⁹ miraculosis iuenit aligd ꝑter solitū ꝛ ꝓsuetū ordinē causandi effectū. sicut cū aligs infirmus sanitatē pfectā assequit subito ꝑter solitū cursuz sanatōis q̄ fit a natura vl' arte: ꝛ q̄tū ad hoc iustificatio ipy q̄q; ē miraculosa ꝛ q̄q; nō. Est. n. isti⁹ cōis ꝛ ꝓsuet⁹ cursus iustificationis vt deo moueāte iteri⁹ aīam bō ꝓuertaꝝ ad deū. ꝓmo q̄ dez ꝓuersiōe iperfecta: ꝛ postmoduz ad pfectā deueniat: qz charitas ichoata mereaꝝ augeri: vt aucta mereaꝝ pfici: sicut Aug. dicit. Q̄q; vo tā vehemēter de⁹ aīam mouet vt statiz quādam pfectionē iustitie assequaꝝ. sicut fuit in ꝓuersione Pauli: adhibita etiā exteri⁹ miraculosa ꝓstratiōe. ꝛ iō ꝓuersio Pauli tāq; miraculosa in eccl'ia cōmemoraꝝ celebriter. ¶ Ad pmū ergo dōz q q̄dā miraculosa opa ꝛ si sint minora q̄ iustificatio ipy q̄tū ad bonū qō fit: sūt tñ ꝑter ꝓsuetuz ordinē taliū effectuū. ꝛ iō plus hñt de rōne miraculi. ¶ Ad scōm dōm: q nō q̄cūq; res nālis mouet ꝛ suā iclinationez est op⁹ miraculosuz: aliogn miraculosuz eēt q aq̄ calefieret vel q lapis surſuz ꝓcereꝝ: sed q̄q; hoc fit ꝑter ordinē pprie cause q̄ nata est facere hoc. Justificare aūt ipium nulla alia cā pōt nisi de⁹: sicut nec aquaz calefacere nisi ignis: ꝛ iō iustificatio ipy a deo q̄tū ad hoc nō est miraculosa. ¶ Ad tertiū dōm: q sapiaz ꝛ sciaz hō nat⁹ est acgrere a deo p proprium ingeniū ꝛ studiū: ꝛ iō q̄ ꝑter hūc modū hō sapiēs vl' sciens efficit est miraculosuz: sz graz iustificātē nō est hō nat⁹ acgrere p suā opationē sed deo operante. vnde non est silē.

Questio. CXIIII.

Deinde cōsiderādū est de merito qō ē effect⁹ gre cooperātis. ¶ Et circa hoc q̄runt decē. ꝓmo vtrū hō possit aligd mereri a deo. 2°. vtrū aligs sine gra possit mereri vitā eternā. 3°. vtꝝ aligs p graz possit mereri vitā eternā ex congruo. 4°. vtꝝ gra sit pncipiū merēdi mediāte charitate pncipaliter. 5°. vtꝝ hō possit sibi mereri pmaz graz. 6°. vtꝝ hō possit eā mereri alt. 7°. vtꝝ possit sibi aligs mereri repationē post lapsū. 8°. vtꝝ possit sibi aligs mereri augmentū gre vl' charitatis. 9°. vtꝝ possit sibi mereri finalē pseuerātiā. 10. vtꝝ bōa tpalia cadāt sub merito.

Ad primum sic ꝓcedit. Uidet q hō nō possit aligd mereri a deo. Nullus. n. videtur mercedē mereri ex hoc q reddit alteri qō debz. sed p oīa bona q̄ facim⁹ nō possum⁹ sufficiēter recōpēsare deo qō debemus gn semp ampli⁹ debeam⁹: vt etiā pb⁹ dicit in. 8. Ethi coꝝ. vñ ⁊ Luce. 17. dicit. Cū oīa q̄ ꝓcepta sunt feceritis dicite: serui inutiles sum⁹: qō debuim⁹ facere fecim⁹. ergo homo non pōt aligd mereri a deo. ¶ P. Ex eo q aligs sibi pficit nihil videt mereri apud eū cui nihil pficit: sed hō bñ opando sibi pficit vel alteri hoi: nō aūt deo. Dicit. n. Job. 35. Si iuste egeris qd donabis ei: aut qd de manu tua accipiet: ergo hō nō pōt aligd a deo mereri. ¶ P. Quicūq; apō aliquē aligd mereꝝ ꝓstituit eū sibi debitorē. debitū. n. est vt aligs mereti mercedē repēdat: sed de⁹ nulli est debitor. vñ dicit. Ro. ii. Quis prior dedit ei ꝛ retribuet ei: ergo nullus a deo pōt aligd mereri. ¶ Sz ꝓtra est qō dicit Piere. 31. Est merces opi tuo: sed merces dicit qō p merito redditur. ergo videtur q hō possit a deo mereri. ¶ R⁹. dōm q meritū ꝛ merces ad idē referunt. Jd. n. merces dicit qō alicui recōpēsat pro retributione opis vl' laboris q̄si qōdā pciuz ipsi⁹ vnde sicut reddere iustū pciuz p re accepta ab aliquo est act⁹ iustitie: ita etiā recōpēsare mercedē opis vel laboris est act⁹ iustitie. iustitia aūt eq̄litas q̄dā ē: vt ps p phm in. 5. Ethicoꝝ. ꝛ ideo simpl'r est iustitia iter eos quoꝝ est simpl'r eq̄litas. eorum vo quoꝝ nō est simpl'r eq̄litas nō est simpl'r iustitia: sed qdā iustitie mod⁹ pōt ee sic̄ dr qōdā ius paternū siue dñatiuum: vt in eodē libro phs dicit. ꝛ pp hoc in his in qb⁹ ē simpliciter iustū: est ꝛ simpl'r rō meriti ꝛ mercedis in qb⁹ autē est sm qd iustū ꝛ nō simpl'r: ī his etiā nō simpl'r ē rō meriti: sz sm qd: inq̄tū saluaꝝ ibi iustitie rō. Sic. n. ꝛ filio mereꝝ aligd a pre ꝛ seru⁹ a dño. Manifestū est aūt q iter deū ꝛ hoiez est maxia ineq̄litas. in ifinitū. n. distāt: ꝛ totū qō est hois bonum est a deo. vñ nō pōt hois ad deū ee iustitia sz absolutā eq̄litatē: sz sm ꝓportionē quādā: inq̄tū. s. vterq; opaꝝ sm modū suū. modus aūt ꝛ mēsura hūane vtutis boi est a deo.

ꝛ ideo meritum hominis apud deum esse non potest nisi ꝯ ꝓsuppositionē diuine ordinatiōis: ita. s. vt id hō cōsequaꝫ a deo p suā opationē quasi mercedē ad qō deus ei virtutem opandi deputauit: sicut etiā res nāles hoc ꝯsequunt̄ per ꝓ- prios motus ꝛ opatiōes: ād qō a deo sunt ordinate. differenter tn̄: qz creatura rōnalis seipsaꝫ mouet ad agendū p libex arbitriū. vñ sua actio hz rōnē meriti: qō nō est in alijs creaturis. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm: qꝺ hō inq̄tū ꝓpria volūtate, facit illud qō hz mereꝺ: alioquin actus iustitie quo qs reddit debitū nō esset meritoꝛi⁹. ¶ Ad secundū dōm: qꝺ de⁹ ex bonis nr̄is nō q̄rit vtilitatē: ſz gloriā. i. manifestationē sue bonitatis: qō etiā ex suis opibus q̄rit. ex hoc aūt qꝺ eū colim⁹ nihil ei accrescit: ſz nobis. ꝛ iō meremur aligd a deo nō q̄si ex nr̄is opib⁹ aliquid ei accrescat: ſz inq̄tū ꝓp eius gloriā opamur. ¶ Ad tertiū dōm qꝺ qz actio nr̄a nō hz rōnē meriti nisi ex ꝓsuppositiōe diuine ordinatōis: nō sequit̄ qꝺ de⁹ efficiatur simpliciter debitoꝛ nobis: sed sibiipsi inq̄tum debitum est vt sua ordinatio impleatur.

Ad secundum sic ꝓcedit. Uideꝺ qꝺ aliqs sine gr̄a possit mereri vitaꝫ eternaꝫ. Illō. n. hō a deo mereꝺ ad qō diuinit⁹ ordinaꝺ: sicut dictum est: ſz hō �means suā nām ordinaꝺ ad beatitudinē sicut ad finē: ac ēt nāliter appetit eē beat⁹. q̄ hō ꝑ sua naturalia absq; gr̄a mereri pōt beatitudinē q̄ ē vita eterna. ¶ ꝑ. idē opus q̄to est minus debitū tāto est magis meritoziū. ſz minus debitū est bonū qō fit ab eo qui minozib⁹ būficijs est ꝓuētus. cum igit̄ ille q hz solū bona nālia minoza būficia fit cōsecutus a deo q̄ ille q cū nālib⁹ hz gratuita: videt̄ qꝺ ei⁹ opa sint apud deū magis meritoꝛia: ꝛ ita si ille qui hz gr̄am pōt mereri aliquo mō vitā eternā: multo magis ille qui nō hz. ¶ ꝑ. Misericordia ꝛ liberalitas dei in ī finitū excedit misericordiaꝫ ꝛ liberalitatē humanā. ſz vnus hō pōt apud aliū mereri etiā si nunq̄ suā gr̄am añ habuerit. ergo videt̄ qꝺ multo magis hō absq; gr̄a vitā eternā possit a deo mereri. ¶ Sꝫ ꝯ est qō Aplūs dicit ad Ro. 6. Hr̄a dei vita eterna. ¶ Rn̄. dōm qꝺ hois sine gr̄a duplex statꝰ ꝯsiderari pōt sicut supra dictū ē. Unꝰ quidē nāe integre: q̄lis fuit ī Adā ante pctm̄. Alius aūt nāe corrupte: sicut est in nobis añ repationē gr̄e. Si ergo loquamur de hoīe quo ad primū statū: sic vna rōne nō pōt mereri absq; gratia vitā eternā ꝑ pura nālia: qz. s. meritū hois dependet ex ꝓordinatiōe diuina. Actꝰ aūt cuiuscūq; rei nō ordinaꝺ diuinit⁹ ad aliquid excedēs ꝓportionē virtutis q̄ est ꝓncipiū actꝰ: hoc. n. est ex īstitutiōe diuine ꝓuidētie vt nihil agat vltra suā virtutē. Uita aūt eterna est qōdā bonū excedens ꝓportionē nature create: qz etiā excedit cognitionez ꝛ desideriū eius: ꝺm illud. i. ad Coꝛ. 2. Nec oculus vidit nec auris audiuit nec in coꝛ hois ascēdit. Et inde ē qꝺ nulla nā creata est sufficiēs ꝓncipiū actus meritoꝛij vite eterne nisi supadḋaꝺ aliqō supnaturale donū qō gr̄a dicit̄. Si vo loq̄mur de hoīe sub pctō exīte addit̄ cū hoc secūda rō ꝓp ipedimētuꝫ pcti. Cū. n. pctm̄ sit q̄dā dei offensa excludens a vita eterna: vt ꝓz ꝑ supradicta: nullus in statu pcti exīs pōt vitā eternā mereri nisi prius deo recōcilieť dimisso pctō: qō fit p gr̄am. pctōꝛi. n. nō debeť vita: ſz moꝛs ꝺm illud Ro. 6. Stipendia pcti moꝛs. ¶ Ad primū g̃ dōm qꝺ de⁹ ordinauit humanam nām ad finē vite eterne ꝯseq̄ndū: nō ꝓpria vtute: sed p auxiliū gr̄e. ꝛ hoc mō ei⁹ actꝰ pōt eē meritoꝛi⁹ vite eterne. ¶ Ad scōm dōm: qꝺ hō sine gr̄a nō pōt hr̄e eq̄le opⁿ opi qō ex gr̄a p cedit: qz quāto ē pfectꝰ ꝓncipiū actōis tāto ē pfectioꝛ actio: seq̄reť aūt rō: suppositā eq̄litate opationis vtrobiq;. ¶ Ad tertiū dōz: qꝺ q̄tū ad ꝑmā rōnē iductaꝫ dissimiliter se hz in deo ꝛ in hoīe. nā hō oēz vtutē būfaciēdi hz a deo: nō aūt ab hoīe. ꝛ ideo a deo nō pōt hō aligd mereri nisi p donū ei⁹. qō Aplūs signāter exꝑmit dicēs. Quis prioꝛ dedit ei ꝛ retribuet̄ illi: ſz ab hoīe pōt qs mereri anteq̄ ab eo accepit p id qō accepit a deo. Sꝫ q̄tū ad secūdā rōnē sumptā ex ipedimento pcti: sic̄ est de hoīe ꝛ de deo. qz etiam homo ab alio mereri non pōt quē offendit prius nisi ei satisfaciens recōcilietur.

Ad tertium sic ꝓcedit. Uideť qꝺ hō in gr̄a ꝯstitutus nō possit mereri vitā eternam ex cōdigno. Dicit. n. Aplūs ad Ro. 8. Nō sunt ꝯdigne passiones huiⁿ tp̄is ad futurā gl̄iaꝫ q̄ reuelabit̄ ī nobis: ſz iter alia opa meritoꝛia maxie videnť esse meritoꝛie sctō⁹ passiones. q̄ nulla opa hoīuꝫ sūt meritoꝛia vite eterne ex ꝯdigno. ¶ ꝑ. Sup illud Ro. 6. Hr̄a dei vita eterna. dicit glo. posset recte dici stipēdiū iustitie vita eterna. sed maluit dicere: gr̄a dei vita eterna: vt itelligeremⁿ deū ad eternā vitā ꝑ sua misericordiā nos ꝓducere: nō meritis nr̄is: sed id qō ex ꝯdigno quis mereť: nō ex miseratiōe: sed ex merito accipit. q̄ videť qꝺ hō nō possit p gratiā mereri vitā eternā ex ꝯdigno. ¶ ꝑ. Illō meritū videť esse ꝯdignū qō equať mercedi: sed nullⁿ actⁿ pūtis vite pōt eq̄ri vite eterne q̄ cognitionē ꝛ desideriū nr̄s excedit: excedit etiā charitatē vl̄ dilectionē vie sicut ꝛ exceꝺit nām. q̄ hō nō pōt p gratiā mereri vitā eternā ex ꝯdigno. ¶ Sꝫ ꝯ. id qō reddit̄ ꝫ iustū iudiciū videť esse merces cōdigna: ſz vita eterna reddit̄ a deo ꝫ iudiciū iustitie: ꝫ illud. z. ad Thimo. 4. In reliquo reposita est mihi coꝛona iustitie: quā reddet mihi dñs in illa die iust⁹ iudex. ergo hō mereť vitā eternā ex ꝯdigno. ¶ Rn̄. dōz qꝺ opⁿ meritoziū bois dupl̄r ꝯsiderari pōt. Uno mō ꝫ qꝺ ꝓcedit ex libero arbitrio Alio mō ꝫ qꝺ ꝓcedit ex gr̄a ſpūs sācti. Si ꝯsidereť ꝺm subʼ stātiā opis: ꝛ ꝫ qꝺ ꝓcedit ex libero arbitrio: sic nō pōt ibi eē cōdignitas pp maximā ineq̄litatem: sed est ibi ꝯgruitas pp quādā eq̄litatē ꝓportiōis. Uideť. n. ꝯgruū vt hoi operanti ꝫ suā vtutē deⁿ recōpēset ꝫ excellētiā siue vtutis. Si aūt loquamur de ope meritoꝛio ꝺm qꝺ ꝓcedit ex gr̄a ſpūs sancti: sic ē meritoziū vite eterne ex ꝯdigno. Sic. n. valoꝛ meriti attendit ꝫ vtutē ſpūs sancti mouētis nos in vitā eternā. Ad illud Jo. 4. Siet in eo fons aque saliētis in vitā eternā. ꝺm tendit̄ etiā ꝓciū opis ꝺm dignitatē gr̄e: ꝑ quā homo cōſoꝛs factⁿ diuīe nāe adoptaꝺ in filiū dei: cui debeť hereditas ex ipso iure adoptiōis: ꝺm illō Ro. 8. Si filij ꝛ heredes. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm qꝺ Aplūs loquit̄ de passionib⁹ scō⁹ ꝫ cōuz ſubstātiā. ¶ Ad scōm dōm: qꝺ vbū illⁿ glose itelligēduz est q̄tū ad primā causaꝫ pueniēdi ad vitā eternā: q̄ est miseratio dei: meritū aūt nr̄m est cā subsequēs. ¶ Ad tertiū dōm qꝺ gr̄a ſpūs sancti quā in pūti habemⁿ ꝛ si nō sit eq̄lis gl̄ie in actu: est tn̄ eq̄lis in vtute: sicut ꝛ semē arboꝛ in quo est vtus ad totā arboꝛē: ꝛ fil̄r p gr̄az inhabitat hoiez ſpūs sanctⁿ qui est sufficiens causa vite eterne: vnde ꝛ dicit̄ esse pignus hereditatis nostre. z. ad Coꝛ. p̄.

Ad quartum sic ꝓcedit. Uideť qꝺ gr̄a nō sit ꝓncipiū meriti ꝓncipali⁹ ꝑ charitatez q̄ p alias vtutes. Merces. n. opi debeť. ꝫ illō Matth. 20. Uoca opariōs ꝛ redde illis mercedē suā: sed eq̄libet vtus est ꝓncipiū alicui⁹ opis. Est. n. vtus habitⁿ opatiuⁿ: vt supra habitū est. ergo q̄libet vtus est eq̄liter ꝓncipiū meredi. ¶ ꝑ. Apl̄s dic̄. i. ad Coꝛ. 3. Unusquisq; ꝓpriā mercedē accipiet ꝫ suū laboꝛē: sed charitas magis diminuit laboꝛē q̄ auget: qz sicut Aug. dic̄ in li. de vbis dñi. Oīa seua ꝛ īmania facilia ꝛ ꝓpe nulla facit amoꝛ. ergo charitas nō est ꝓncipalius ꝓncipiū meredi q̄ alia vtus. ¶ ꝑ. Illa vtus videť ꝓncipalius eē ꝓncipiū meredi cui⁹ actus sunt maxie meritoꝛij: sed maxie meritoꝛij videnť eē actus fidei ꝛ patiētie siue fortitudinis: sic̄ ꝑz ī martyrib⁹ qui ꝑ fide patiēter ꝛ fortiter vsq; ad mortē certauerūt. ergo alie vtutes ꝓncipali⁹ sunt ꝓncipium meredi q̄ charitas. ¶ Sꝫ ꝯ ē qō dñs Jo. 14. dic̄. Si diligit me diliget̄ a patre meo: ꝛ ego diligā eū ꝛ manifestabo ei meipsuꝫ. sed in manifesta dei cognitōe ꝯsistit vita eterna: ꝫ illud. Jo. 17. Hec est vita eterna vt cognoscāt te solū deū verꝫ ꝛ viuū: ergo meritū vite eterne maxie resident penes charitatē. ¶ Rn̄. dōz qꝺ sicut ex dictis accipi pōt huma-

nus actus bz rõnẽ merẽdi ex duobus. Primo quidem ꝛ pn cipaliter ex diuina ordinatione fm qꝫ actꝰ dicit esse merito rius illiꝰ boni ad qõ homo diuinitꝰ ordinat. Secũdo vo ex pte liberi arbitrij: in qtũ. s. homo bz pre ceteris creaturis vt se agat voluntarie agens: ꝛ qtũ ad vtrũqꝫ pncipalitas meriti penes charitatẽ ꝯsistit. Primo, n. cõsiderãdũ est qꝫ vita eterna in dei fruitõe ꝯsistit: motꝰ aũt humane mẽtis ad fruitionẽ diuini boni est ppꝛꝰ actus charitatis. p quẽ oẽs actꝰ aliaꝫ vtutũ ordinant in bũc finẽ fz qꝫ alie vtutes iperant charitate: ꝛ iõ meritũ vite eterne pmo ptinet ad charitatẽ a qua alias aũt vtutes secũdario fm qꝫ eoꝫ actꝰ ad alias aũt vtutes ad quẽ ptinet finis impat habitibꝰ ad finẽ: vt ex supra dictis pz. ¶ Ad scõz dõz: qꝫ opꝰ aliqõ põt eẽ laboriosius ꝛ difficile duplr. Uno mõ ex magnitudie operis: ꝛ sic magnitudo laboris ptinet ad augmẽtũ meriti: ꝛ sic charitas nõ diminuit laborẽ: imo facit aggredi opa maxia: magna. n. opant si ẽ: vt Greg. dicit i qdã homilia. Alio mõ ex defectu ipsiꝰ operãtis: vnicuiqꝫ. n. est laboriosius ꝛ difficile qõ nõ pmpta volũtate facit: ꝛ talis labor diminuit meritũ ꝛa charitate tollit. ¶ Ad tertiũ dõz: qꝫ fidei actꝰ nõ est meritorꝰ nisi fides p dilectionẽ operet: vt dr ad Gal. 5. Sic etiã actꝰ patiẽtie ꝛ fortitudinis nõ ẽ meritorꝰ nisi aliqs ex charitate hoc operet. fz illõ. i. ad Cor. 13. Si tradidero corpꝰ meus ita vt ardeã: charitatẽ aũt non habuero nihil mihi prodest.

Ad quintum sic pcedit. Uidet qꝫ hõ possit sibi mereri primã grãz. Quia vt aug. dicit: fides meret iustificationẽ: iustificat aũt hõ p primã grãz. ergo hõ põt mereri sibi primã grãm. ¶ P. Deꝰ nõ dat gratiaz nisi dignis: sed nõ dr aliqs dignꝰ aliquo dono nisi q ipse ꝑ meruit ex ꝯdigno. ergo aliqs ex ꝯdigno põt mereri primã grãz. ¶ P. Apud hoies aliqs põt ꝑmereri donũ iã acceptũ: sic q accepit equũ a dño: meret ipz bñ vtẽdo eo in seruitio dñi: fz deꝰ liberalior est qꝫ hõ. ergo mlto magis primã grãz iã suscepta põt hõ ꝑmereri a deo p subseqntia opa. ¶ Sz cõtra. qꝫ rõ grẽ repugnat mercedi opeꝛ: fm illõ Ro. 4. Ei q operat merces nõ iputat fm grãz: sed fz debitũ: fz illud meret hõ qõ iputat sibi fz grãz qsi merces opis eiꝰ. ergo primã gratiaz nõ põt hõ mereri. ¶ Rº. dõz qꝫ donũ grẽ ꝯsiderari põt dupliciter. Uno mõ fz rõnẽ gratuiti doni: ꝛ sic manifestũ ẽ qꝫ oẽ meritũ repugnat grẽ: qz vt ad Ro. ii. Apls dic. Si ex operibus iaz nõ ex grã. alio mõ põt ꝯsiderari fz nãz ipsiꝰ rei q donat. ꝛ sic etiã nõ põt cadere sub merito nõ hñtis gratiã: tuz qz excedit ꝓportionẽ nãe: tũ etiã qz ante grãm in statu pcti hz hõ ipedimẽtũ ꝑmerẽdi grãz. s. ipz pctm. Postqꝫ aũt iam aliqs hz grãz nõ põt grã iam hita sub merito cadere: qz mercẽs ẽ terminꝰ opis: grã vo est pncipiũ cuiuslibz boni opis in nobis: vt supra dictũ ẽ. Si vo aliud donũ gratuitũ aliqs mereat vtute grẽ pcedẽtis iaz nõ erit pma. vñ manifestũ est qꝫ nullus põt sibi mereri primã grãz. ¶ Ad primũ ergo dõz: qꝫ sic augu. dic in li. retractationũ. Ipse aliqñ in hoc fuit deceptꝰ qꝫ credidit initiũ fidei eẽ ex nobis: sz ꝯsumationẽ nobis dari ex deo: qõ ipse ibidẽ retractat: ꝛ ad hũc sensuz videt pertinere qꝫ fides iustificationẽ mereat. Sz si supponam⁹ sic fidei veritas hẽt qꝫ initium fidei sit in nobis a deo: iã etiam ipse actꝰ fidei ꝯsequit primã grãz. ꝛ ita nõ põt eẽ meritorius pme grẽ: p fidẽ igit iustificat hõ nõ qsi hoc credẽdo mereatur iustificationẽ: sed qz dũ iustificat credit eo qꝫ motꝰ fidei regrit ad iustificationẽ ipa: vt supra dictũ est. ¶ Ad scõm dõm qꝫ deꝰ nõ dat grãz nisi dignis: nõ tñ ita qꝫ pus digni fuerint: sed qz ipse p grãz eos facit dignos q solꝰ põt facere mũduz de imũdo ꝛceptũ semine. ¶ Ad tertiũ dõz: qꝫ oẽ bonũ opus hominis procedit a prima causa sicut a principio: non autem procedit a quocunqꝫ humano dono. ꝛ ideo non est similis ratio de dono gratie: ꝛ de dono humano.

Ad sextum sic pcedit. Ur qꝫ hõ possit alteri mereri primã grãz: qz Matth. 9. sup illud. vides iesus fidẽ illoꝝ ꝛc. dic glo. Quãtũ valet apõ deũ fides pria apud quẽ sic valuit aliena vt intꝰ ꝛ extra sanaret hoiez: sed iterior sanatio hois ẽ p primã grãz. ergo hõ põt alteri mereri primã grãz. ¶ P. Oones iusti nõ sunt vacue: sed efficaces. fz illud Jac. vltimo. Mltũ valet deprcatio iusti assidua: sed ibidẽ pmittit. Orate p inuicẽ vt saluemini. cũ igit salus hois nõ possit eẽ nisi p grãz: videt qꝫ vnꝰ hõ possit alteri mereri primã grãz. ¶ P. Luce. 16. dic. Facite vobis amicos de mãmona inigtatis: vt cũ defeceritis recipiãt vos in eterna tabernacula: sed nullꝰ recipit in eterna tabernacula nisi p grãz p quã solã aliqs meret vitã eternã: vt supra dctm ẽ: ergo vnꝰ hõ põt alteri acgrere merẽdo primã grãz. ¶ Sed ꝯ ẽ qõ dr Diere. 15. Si steterit Moyses ꝛ Samuel coram me: nõ ẽ aia mea ad pplm istũ: q tñ fuerũt maximi meritꝰ apõ deũ videt ergo qꝫ nullꝰ possit alteri mereri primã grãz. ¶ Rº dõz qꝫ sic ex supra dictis pz: opꝰ nrm bz rõnẽ meriti ex duobus. Primo qdẽ ex vi motiõis diuine: ꝛ sic meret aliqs ex cõdigno. Alio mõ bz rõnẽ meriti fz qꝫ pcedit ex libero arbitrio inqtũ volũtarie aliqd facim⁹. ꝛ ex hac pte ẽ meritũ ꝯgrui: qz ꝯgruũ ẽ vt dũ hõ bñ vtit sua vtute deꝰ fm superexcellẽtez vtutẽ excellẽtꝰ operet. Ex quo pz qꝫ merito ꝯdigni nullꝰ põt mereri alteri primã grãz nisi solus xps: qz vnusqsqꝫ nrz mouetur a deo p donũ grẽ: vt ipse ad vitã eternã pueniat: ꝛ iõ meritũ ꝯdigni vltra hãc motionẽ nõ se extẽdit. Sz aia xpi mota ẽa deo p grãz nõ solũ vt ipse puenire ad gloriã vite eterne: sz etiã vt alios in eã adduceret inqtũ est caput ecclie ꝛ actor salutis hũane fm illud Heb. 2. Qui multos filios i gliã adduxerat auctorẽ salutis ꝛc. Sz merito ꝯgrui põt aliqs alteri mereri primã grãz. Quia. n. hõ in grã cõstitutꝰ iplet dei volũtatẽ: ꝯgruũ ẽ fz amicitie ꝓportionẽ: vt deꝰ ipleat hois volũtatẽ in saluatiõe alteriꝰ. Sz qñqꝫ possit hre ipedimẽtuz ex pte illiꝰ cui aliqs sanctꝰ iustificationẽ desiderat. Et i hoc casu loquit auctoritas Diere. vltimo inducta. ¶ Ad pmꝰ ergo dõm qꝫ fides aliqꝫ valet aly ad salutẽ merito ꝯgrui: nõ merito ꝯdigni. ¶ Ad scõm dõm qꝫ ipetratio oronis initit misericordie: meritũ aũt ꝯdigni initit iustitie: ꝛ iõ multa orãdo ipetrat hõ ex diuina misericordia: q tñ nõ meret fz iustitiã: fz illud Daniel. 9. Neq. n. in iustificatiõib⁹ nris pstern⁹ pces ante faciẽ tuã: sz in miseratiõib⁹ tuis multis. ¶ Ad tertiũ dõm qꝫ pauper elemosynas recipiẽtes dicunt recipere alios in eterna tabernacula vel ipetrãdo eis veniã orando: vel merẽdo p alia bona ex ꝯgruo: vel etiã mãliter loquẽdo: qz per ipsa opa misericordie que quis in pauperes exercet meretur recipi in eterna tabernacula.

Ad septimum sic pcedit. videt qꝫ aliqs possit sibi ipsi mereri repationẽ post lapsum. Illud. n. qõ iuste a deo petit hõ videt posse mereri: sed nihil iustiꝰ a deo petit: vt Aug. dic ꝙ qꝫ reparet post lapsuz fz illud ps. Cũ defecerit vtus mea ne derelinqs me dñe. ergo hõ põt mereri vt reparet post lapsuz. ¶ P. Multo magis hoi ꝑsunt opa sua qꝫ ꝑsint alyꝰ: sz hõ põt aliquo mõ alteri mereri reparationẽ post lapsuz sic ꝛ primã grãz. ergo multo magis sibi mereri põt vt reparet post lapsuz. ¶ P. Hõ q aliqñ fuit in grã p bona opa q fecit meruit sibi vitã eternã: vt ex supra dictis pz: sz ad vitã eternã nõ põt qs puenire nisi reparet p grãz. ergo videt qꝫ sibi meruit repationẽ p grãz. ¶ Sz ꝯ ẽ qõ dr Eze. 18. Si auerterit se iustꝰ a iustitia sua ꝛ fecerit iniqtatẽ: oẽs iustitie eiꝰ qs fecerat nõ recordabunt. ergo nihil valebũt ei pcedentia merita ad hoc qꝫ resurgat: nõ ergo aliqs põt sibi mereri repationẽ post lapsuz futurũ. ¶ Rñ. dõz qꝫ nullꝰ põt sibi mereri repationẽ post lapsum q

futurum neq; merito condigni: neq; merito congrui. Merito quidē ꝺdigni hoc sibi mereri non pōt: qz rō hui⁹ meriti dependet ex motiōe diuine gre: q̄ qdē motio iterrūpit per se quēs pctm: vñ oīa bñficia: q̄ postmodū aligs a deo ꝺsequtur: gb⁹ reparat nō cadūt sub merito tanq; motiōe pōnis gre vsq; ad hoc nō se extendente. Meritū etiā ꝺgrui quo gs alteri pmā grām meret ipedit ne ꝺsequat effectū pp ipedimētū pcti in eo cui gs meret: multo igit magis ipedit talis meriti efficacia p ipedimētū qō ē & in eo g meret & in eo cui meret: hoc.n. vtrūq; i vnā psonā ꝺcurrit: & iō nullo mō aligs pōt sibi mereri repationē post lapsum. ¶ Ad pmū ergo dōz q; desideriū quo gs desiderat repationē post lapsū iustū dicit: & similiter oro qz tēdit ad iustitiā: nō tn ita q; iustitie innitatur p modū meriti: sed soluz misericordie. ¶ Ad scōm dōm q; aliquis pōt alteri mereri ex ꝺgruo pmā gratiam: qz nō est ibi ipedimētū saltē ex pte meretis qō inuenit dū aliquis post meritū gre a iustitia recedit. ¶ Ad tertiū dōm: q; qdā dixerūt q; nullus meret absolute vitā eternaz nisi per actū finalis gre: sz solū sub conditione si pseuerat. Sz hoc irrationabiliter dicit: qz qlibz actus vltime gre non est magis meritoꝛi⁹: sz min⁹ q̄ actus pcedētes ꝓpter egritudinis oppressionē. Uñ dōm: q; quilibz actus charitatis meret absolute vitā eternā: sz p pctm sequēs ponit ipedimētū pcedēti merito vt nō sortiat effectū: sicut etiā cause nāles deficiūt a suis effectibus ꝓpter superueniens impedimentum.

Ad octauum sic ꝓcedit. Uidet q; hō non possit mereri augmētū gre vl charitatis. Cū .n. aliquis recepit pmiū qō meruit nō debet ei alia merces: sicut de qbusdā dicit Matth.6. Receperūt mercedē suā. si igitur aligs mereret augmētū charitatis vl gratie: se q̄ret q; gra augmētata nō posset vlteri⁹ expectare aliud pmiū. qō est incōueniēs. ¶ Ꝓ. Nihil agit vltra suā spēm: sed principiū meriti est gra vel charitas: vt ex supra dictis pz. ergo nullus pōt maiorē graz vel charitatē mereri q̄ habeat. ¶ Ꝓ. Id qō cadit sub merito meret homo p qulibet actū a gra vel charitate pcedētē: sicut p qulibz talē actū meret hō vitā eternaz si igit augmētū gre vel charitatis cadat sub merito: videt q; p qulibz actū charitate informatuz aligs mereat augmētū charitatis: sz id qō homo meret infallibiliter a deo ꝺsequit nisi impediatur p pctm sequēs. Dicit .n. z. ad' Thimot. p. Scio cui credidi & certus sum: qz potēs est depositū meū seruare: sic g̃ sequeret q; p qulibz actū meritoꝛiū gratia vel charitas augeret: qō videt inconueniēs cū qlibz act⁹ meritoꝛy nō sint multū feruētes: ita q; sufficiant ad charitatis augmētū: non ergo augmētū charitatis cadit sub merito. ¶ Sz ꝛtra est qō augu. dicit sup epla Joh. q; charitas meretur augeri' vt aucta mereat & pfici. ergo augmentū charitatis vel gre cadit sub merito. ¶ R⁹. dōm q; sicut supra dictū est: illud cadit sub merito ꝺdigni ad qō motio gre se extēdit: motio aūt alicui⁹ mouentis nō soluz se extendit ad vltimū terminū motus: sed etiā ad totū pgressū in motu: terminus autez motus gratie est vita eterna: pogressus aūt in hoc motu est fm augmentū charitatis vl gratie: fm illud prouer. 4. Justoꝝ semita quasi lux splendēs procedit & crescit vsq; ad perfectā diez: qui est dies glorie. Sic igit augmentū gre cadit sub merito condigni. ¶ Ad pmuz ergo dōz: q; premiū est terminus meriti. Est aūt duplex terminus motus, s. vltim⁹ & medius q̄ est & pncipiū & termin⁹: & talis termin⁹ est merces augmēti: merces aūt fauoꝛis humani est sicut vltimus termin⁹ bis qui finē in hoc ꝺstituūt. vñ tales nullā aliā mercedē recipiūt. ¶ Ad secundū dōm: q; augmentū gratie non est supra virtutē pexistentis gratie sz sit supra quantitatē ipsius: sicut arboꝛ & si sit supra quantitatē seminis: nō est tn supra virtutē ipsi⁹. ¶ Ad tertiū dōz q; quolibet actu meritoꝛio meret homo augmentuz gratie sicut & gratie ꝺsumationē que est vita eterna: sed sicut vita eterna nō statim redditur sed suo tpe: ita nec gratia statiz augetur sed suo tpe: cum. s. aliquis sufficienter fuerit dispositꝰ ad gratie augmentum.

Ad nonum sic ꝓcedit. Uidet q; aligs possit pseuerantiā mereri. Illō .n. qō homo obtinet petēdo pōt cadere sub merito hñtis gratiā: sed perseuerantiā petēdo hoies a deo obtinēt: alioquin frustra peteretur a deo in petitionib⁹ oratiōis dñice: vt Aug. exponit in lib. de bono pseuerantie. ergo perseuerantia pōt cadere sub merito hñtis gratiā. ¶ Ꝓ. Magis est non posse peccare q̄ nō peccare: sed nō posse peccare cadit sub merito: meret .n. aliquis vitā eternā: de cuius ratiōe est impeccabilitas: ergo multo magis pōt aliquis mereri: vt nō peccet: qō est pseuerare. ¶ Ꝓ. Maiꝰ est augmentū gratie q̄ pseuerātia in gra quā quis hz: sed homo pōt mereri augmētū gratie: vt supra dictū est: ergo multo magis pōt mereri perseuerātiā in gratia quā quis hz. ¶ Sz ꝺ est q; omne qō qs meret a deo cōsequit nisi ipediat per pctm: sed multi hñt opa meritoꝛia q; nō cōsequunt perseuerantiā: nec pōt dici q; hoc fuit pp impedimētū peccati: qz hoc ipsuz qō est peccare oppōit pseuerantie: ita q; si aliquis perseuerātiā mereret deus nō permitteret aliquē cadere in pctm: nō igit pseuerātia cadit sub merito. ¶ R⁹. dōz: q; cū hō nāliter habeat libez arbitriū flexibile ad bonū & ad malū: dupliciter pōt aligs pseuerātiaz in bono obtinere a deo. Uno quidē modo p hoc q; libez arbitriū determinat ad bonū p graz ꝺsūmatā: qō erit in gloria. Alio mō ex pte motiōis diuine q̄ hoiez inclinat ad bonū vsq; ad finē: sicut aūt ex dictis pz illud cadit sub humano merito qō cōparat ad motū liberi arbitrij directi a deo mouētē sicut terminus: nō aūt id qō cōparat ad ꝑdictū motū sicut principiū. Unde pz q; pseuerātia glorie q̄ est termin⁹ ꝑdicti motus cadit sub merito: pseuerantia aūt vie non cadit sub merito: qz dependet solū ex motiōe diuina: q̄ est pncipiū oīs meriti: sed deus gratis pseuerātie bonū largit cuicunq; illō largit. ¶ Ad primū g̃ dōz q; etiā ea q̄ nō meremur orando ipetramus: nā & pctōres de⁹ audit pctōz veniā petētes: quā nō merent: vt pz per Aug. sup illud Jo. Scimus qz pctōres deus nō exaudit. alioquin frustra dixisset publicanus. Deꝰ ppicius esto mihi pctōri: vt dicit Luce. 18. Et silr pseuerantie donū aliquis petēdo a deo ipetrat vel sibi vel alij: q̄uis sub merito nō cadat. ¶ Ad scōm dōm: q; pseuerātia q̄ erit in gloria cōparat ad motū liberi arbitrij meritoꝛiū sicut terminus: nō aūt pseuerātia vie rōne predicta. ¶ Et silr dōm est ad tertiuz de augmento gratie: vt per prędicta patet.

Ad decimum sic ꝓcedit. videt q; tpalia bona cadāt sub merito. Illud .n. qō ꝑmittit aliquib⁹: vt pmiū iustitie cadit sub merito: sed tpalia bona pmissa sūt in lege veteri sic merces iustitie: vt pz Deutro. 28. ergo videt q; bona tpalia cadāt sub merito. ¶ Ꝓ. Illud videt sub merito cadere qō deus alicui retribuit pro aliquo seruitio qō fecit: sz deꝰ aliq̄n recōpēsat hoib⁹ pro seruitio sibi facto aliq̄ bona tpalia. Dicit .n. Exo. p. Et qz timuerūt obstetrices deū edificauit illis domos: vbi glo. Greg. dicit: q; benignitatis ea⁹ merces potuit i eterna vita retribui: sz culpa mēdacij terrenā recōpēsatiōez accepit. & Ezech. 29. dicit. Rex babylonie seruire fecit exercitū suum seruitute magna aduersus Tyz: & merces nō est reddita ei. & postea subdit. Erit merces exercitui illi⁹ & vedi ei terrā egypti pro eo q; laboꝛauerit mihi. ergo bona tpalia cadūt sub merito. ¶ Ꝓ. sic bonū se hz ad meritū ita malū se hz ad demeritū: sed pp demeritū pcti aliqui puniunt a deo tpalib⁹ penis: sicut pz de sodomitis Heñ. 19. ergo & bōa tpalia cadūt sub merito. ¶ Sz ꝺ est q; illa q̄ cadūt sub merito nō silr se hñt ad oēs: sed bona tpalia & mala silr se hñt ad bonos & malos: Eccl. 9. Uniuersa eque eueniūt iusto & impio: bono & malo: mūdo & imūdo. īmolāti victimas & sacrificia contēnēti.

ergo bona temporalia non cadunt sub merito. ¶ Ad .2°. dom q illud qđ sub merito cadit est pmiū vl merces: qđ hz rōnē alicuⁱ boni. Bonū aūt hois ē duplex vnū simpliciter: aliō fm qd. Bonū hois simplr est vltimⁱ finis eiⁱ. fm illud ps. Mihi aūt adherere deo bonū est: z p ois illa q ordinantur vt ducētia ad hūc finē: z talia simplr cadūt sub merito. Bonū aūt fm qd z nō simplr hois est qđ est bonū ei vt nūc vel qđ ei est fm qd bonū: z huiusmodi nō cadūt sub merito simplr: sz fz quid. Scdm hoc g dom est q si tpalia bona cōsiderent put sunt vtilia ad opa vtutū gbⁱ pducimur in vitaz eternā: fm hoc directe z simplr cadūt sub merito: sicut z augmētū gre z ois illa quibⁱ bō adiuuat ad pueniēduz in beatitudinē post primā graz: tantuz. n. dat deus viris iustis de bonis tpalibⁱ z etiā de malis quantū eis expedit ad puenidū ad vitā eternā: z intm sunt simplr bona huiusmodi tpalia: vñ dicit in ps. Timētes aūt dom nō minuent ois bono: z alibi. Nō vidi iustū derelictū. Si aūt cōsiderent huiusmodi tpalia bona fm se: sic nō sunt simplr bona hois: sz fm quid: z ita nō simplr cadūt sub merito: sz fm qd: inq̄tum. s. hoies mouent a deo ad aliq̄ tpaliter agēda in quibⁱ suū p positū cōsequunt deo fauēte: vt sic vita eterna est simplr premiū operuz iustitie p relationē ad motionē diuinā: sicut supra dictū est: ita tpalia bona in se cōsiderata hūt rōnē mercedis habito respectu ad motionē diuinā: q volūtates hoiuz mouent ad hec pseq̄nda: sz iterdū in his nō bēant hoies rectā intētionē. ¶ Ad primū g dom. q sicut Augⁱ dicit cō Faustū li. 4. In illis tpalibus pmissis figure fuerūt futuroz spūalium q implent in nobis. Carnal. n. populus promissis vite pūtis iberebat: z illoz nō trā lingua: sz ēt vita ppbica fuit. ¶ Ad scdm dom: q illę retributiones dicunt esse diuinitⁱ facte fm cōparationē ad diuinā motionē: nō aūt fm respectum ad maliciā voluntatis pcipue q̄tū ad regē babylonis qui nō impugnauit tyrū q̄si volēs deo seruire: sz potiⁱ vt sibi dñiuz vsurparet. Silr etiā obstetrices sz habuerint bonam volūtatē q̄tū ad liberationē pueroz: non tm fuit ea recta volūtas q̄tū ad hoc q mēdaciū cōfinxerūt. ¶ Ad tertium dom: q tpalia mala infligunt in penā ipis inq̄tū p ea non adiuuant ad cōsecutionē vite eterne. Justis aūt q p huiusmodi mala iuuant nō sūt pene: sz magis medicine: vt supra dictū ē. ¶ Ad q̄rtū dōz: q ois eq̄ eueniūt bōis z malis q̄tū ad ipaz subaz bonoz vel maloz tpaliū: sz nō q̄tū ad finez: qz boni p huiusmodi manuducunt ad btitudinē: non aūt mali. Et hec de moralibus in cōmuni dicta sufficiant.

¶ Explicit prima pars secunde partis sacre theologie doctoris eximy z luminis ecclesie preclarissimi sancti Thome de Aquino ordinis fratrum predicatorum: magna cum diligentia: maximoq studio Venetys impressa per Bonetuz locatellum bergomensem iussu z expensis nobilis viri domini Octauiani scoti ciuis modoetiensis. Anno ab incarnatione domini nonagesimoquinto supra Milesimuz z quadringentesimum kalendis quintilibus: Regnante Inclito domino Augustino Barbadico serenissimo Venetiarum Principe.

Registrum

AA
Prima secūde
¶ Incipiūt

A
¶ Prima pars in plura q̄ bonoz. qui ē vis

B
nec tedium dum est
Ad sextum nitas actuum

C
demōstratiōis gis. ¶ Ad tertiū tempozales vt Damas.

D
quantitas
Ad tertium ficis pertinet in diffinitione

E
¶ Ad secūdū me hoc poze. ergo actibus

F
causa nunquam sens iclinat tate quaz

G
que afferunt catiuum leduntur genera.

H
esse multi
¶ Ph. Phus luntatem: hoc est

I
nitur dicendū potest secuz huiusmodi

K
tur. In i auctozitate vir qui gradus

L
daz a regula luntate i delectatōez tus etiā

M
non autez vtute infusionis. deo: ex

N
solo ficatus est qđ augustinⁱ te: pticipatiue

O
accidunt super ceruicem transire in scripturis

P
tum dei vt ozdinationem di locum domini

Q
¶ Ad pmum teris legis dium lex

R
Eçech. nez. Indigebant mereri

S
lia ponunt gram p puertit

FINIS

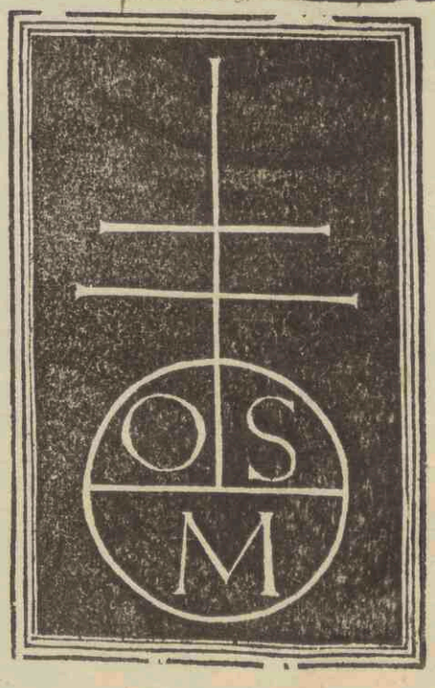

A 1886 28

Quod paulo Gaur. [illegible] mono [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

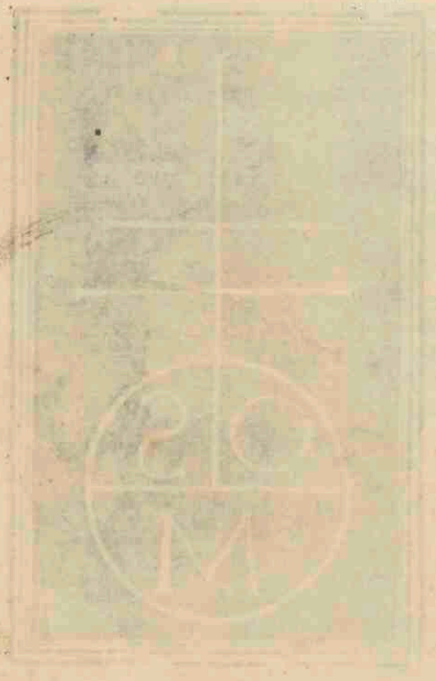

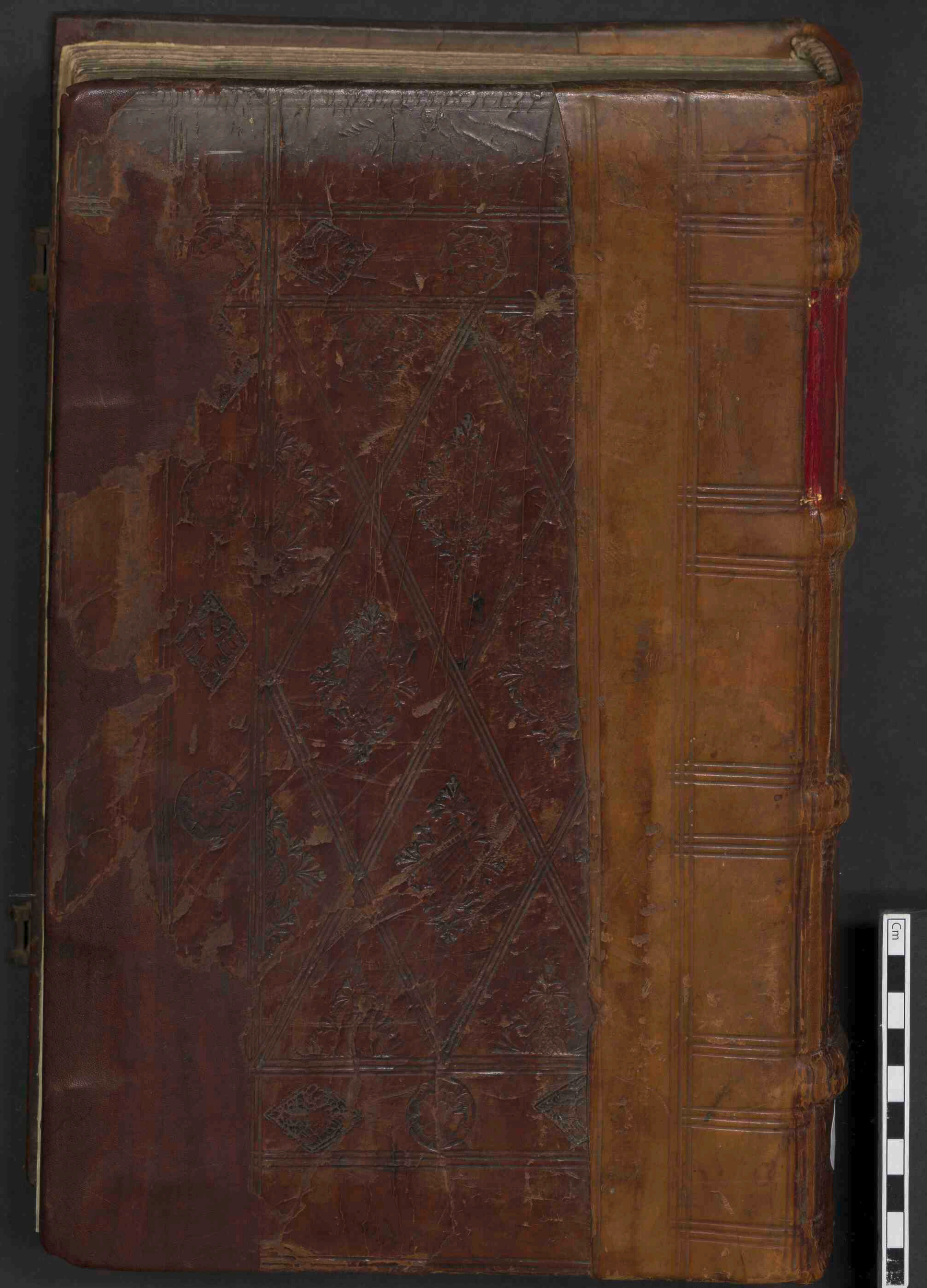

colorchecker DIGITAL SG
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
calibrite
X-rite ColorCheckerSG S/N:151021-1259 Data 15.10.21 Item No.:MX-7181
mm
0
1
2
3
4
5
6